

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

שנה מז - תשע
גליונות תרפ"ז – תשל"א

יוצא לאור על ידי
מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא
אנשווערפען

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת בראשית

כ"ח תשרי תש"ע - שנה ט"ז גליון תרפ"ז

ר"ת	מו"ט	דל"ג	אנטיגרפון
19:58	19:35	18:29	לונדון
19:15	18:53	17:50	מאנטשטער
19:20	19:01	17:55	ציריך
19:47	19:21	18:18	ווינ
19:15	18:49	17:46	אמסטרדם
19:57	19:33	18:26	פאריז
20:13	19:45	18:41	פראנקפורט
19:45	19:19	18:14	

מבית התורה: ראש חודש מרחשון ביום ראשון וט"ז
המולד: אור ליום ט"ז 23.31 - 8-1 חלקים

תורתן של ראשונים

"ויהי כן" - שלא התאוו לאכול בשר

ויאמר אלקים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגו' ואת כל העץ אשר בו וגו' לכם יהיה לאכלה ויהי כן. ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים וגו' אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב נתתי לאכלה ויהי כן (א, כט-ג). "תמיה לך, מה שייך כאן לומר ויהי כן, שאינו כסדר שאר הימים שכתוב ויהי כן אחר אמירה, לומר, אחר שאמר ורצה שיצא הדבר לפועל יהיה כן, אבל כאן לא יצא שום פועל אחר זו האמירה, שכבר יצא לפועל, ולא אמר אלא לסדר להם אכילה. ופירש לי אדוני אבי הרא"ש ז"ל: ויהי כן, שנתן להם הקב"ה בלבם שלא התאוו תאוה לאכול בשר, והיה בעיניהם איסור הריגת אדם מבדיל חיים כמו שבזמן הזה בעינינו איסור הריגת אדם, שאלמלא זאת לא היו יכולים לעמוד באותה צוואה"

פירוש השור

"ויהי כן" - שרדו בבעלי החיים:

"מה שאמר ויהי כן אינו נופל על 'הנה נתתי לכם את כל עשב... ואת כל העץ... לאכלה', שאם האדם והבעלי חיים אינם אוכלים ימותו, והכרח הרעב יביא להם לאכלה, ועוד שדבר שהוא תלוי בבחירה אינו נופל בו ויהי כן, אבל חורר למה שאמר קודם (פסוק כה) 'ורדו בוגת חים ובעוף השמים', שאם לא הטביעם הקב"ה בזה הטבע, לא היה האדם רודף בהם, ולא יהיה לו יכולת עליהם, לפי שיש מהם חוקי ההכרח מן האדם, כארי ודוב ונמר."

ואם תאמר, אם כן למה הפסיק ביניהם עם 'הנה נתתי לכם את כל עשב... והטעם שהוכרח לומר בסמוך למה שאמר 'ורדו' - 'הנה נתתי לכם', שלפי שאמר 'ורדו' יראה שיוכל האדם לאכול מהם, לזה אמר, שעם היות שירדף בהם, לא הורשה לאכול מהם, אלא כל עשב זרע זרע וכל פרי העץ, אבל לבעלי חיים אף זה לא נתן להם לאכול, אלא ירק עשב."

ואפשר שיהיה ויהי כן למה שאמר בסמוך אליו 'הנה נתתי לכם את כל עשב... ואת כל העץ אשר בו פרי עץ', לפי שהצטוו רחוק מטבע החי, ולזה יראה שהי' לשנותו לדמיון הנזון, לזה אמר שהשי"ת הטביעם על זה הטבע שיוזנו כל הבעלי חיים מהצמח."

תולדות יצחק

כיצד דיבר הנחש אל האשה?

והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלקים ויאמר אל אשה וגו' (ג, א). וישנן כמה דעות בענין סיפור הנחש (חלקן הובאו במדורנו גל' קצא, כמו הפירושים שהביא האבן עזרא שהנחש דיבר בצנצנה, או שהלך בקומה וקופה ודיבר באדם וכו', וכן פירוש הרד"ק שדיבר "על דרך מופת")... ולכן דעתי בענין הנחש ותוכן הסיפור הזה אנכי לך פה שהוא יסוד הפרשה הזאת ואמתתה, והוא שהנחש לא דבר כלל אל האשה ולא האשה אליו, כי לא איש דברים הוא, ולזה לא אמר הכתוב בענינו 'ויפתה ה' את פי הנחש' כמו שאמר באתון בלעם, ששם בעבור שהיה דבור האתון כפשוטו ועל דרך פלא נאמר (במדבר כב, כה) 'ויפתה ה' את פי האתון', אבל בנחש לא אמר שפתה את פיו, לפי שלא דיבר כלל, לא בדרך טבע ולא בדרך נס. (הרד"ק עצמו כתב על תמיהה זו: שלא אמר 'ויפתה ה' את פי הנחש' - 'לפי שיש בזה נסתר גדול והוא העיקר למבני מדע').

אבל היה הענין שהיא ראתה את הנחש שהיה עולה בעין הדעת ואוכל מפירותיו פעם אחר פעם ולא היה מת ולא ניווק בדבר מה (עיי' פ' החוקים), והאשה חשבה בזה ותקרא בעצמה כאלו היתה מדברת עם הנחש, וכי הוא בעלותו בעין ובאכלו מפריה היה אומר אליה 'לא מות תמותון'. אף היא כשהשתבה תשיב אמירה על זה, והוא על דרך (איוב לה, יא) מלפנו מפתחות ארץ וימנעו השמים ויחבטנו (עיי' במפרשים שם: מלפנו - כמו מאלפנו), כי היא עשתה התחכמותה והקירחתה ממעשה הנחש, והם הם הדברים שיהם הכתוב אליו. ואל תקשה עלי ממה שאמר הכתוב 'ויאמר אל האשה', כי הנה האמירה היא עניניה הוראת פעולתה ומה שהשבה היא מומנו והוא מלשון (שם יב, ו) שאל נא בהמות ותרקב ועוף השמים ויגיד לך. או שיהי' לארץ ותרקב ויספר לך דגו תנים. אברבנאל

לקח טוב

"ויהי אור" - - -

שאינו אבוד כלל וכלל וחזרתו עתידה להיות חלק נכבד של כל המסע - לא היה מתלבט לרגע והיה רוחו מתרוסס. וכעת ענינו כלות ומיחלות להצטרף שוב אל אוהביו ולעשות הלאה את דרכו בחברתם.

אדם כי ייאבד מתוך מסע נשמתו, ובעקבות שהיוותו המיותרות בהבלי העולם הזה נאבדה לו דרכו עד שנראה כאילו גרשוהו מהסתתף בנחלת בוראו יתברך שמו, ונמנע ממנו מלהתענג על ה' ולהיות מזוי שכינתו, בסוף מוצא הדרכה איך עליו לשוב אל חיק אביו שבשמים, ובמה יתרחצה לפניו על מנת להיכלל שוב בין

קבוצת חברים וריעים התאספה והחליטה לצאת לנסיעה ארוכה, לחצות ארצות ויבשות בכדי להשיביע עיניהם בפלאות הבריאה, ולהעשיר ידיעות על תרבויות שונות ומגוונות שישנן בעולם. כמובן שכל חברי הקבוצה התכוננו רבות למסע ארוך זה, כשבועיקר השקיעו כחותיהם בקביעת סדר המסע, בהתאמת התאריכים על היעדים השונים אליהם מועדות. כמו כן קבעו משך הזמן אשר עליהם להקדיש לכל מקום; מה בדיוק שומה עליהם לראות; סידור אופני הפעתם בין מדינה ומדינה ובין עיר לעיר וכו', כל חלקי המסע המיוחל עד לפרטי פרטיו. עצם ההכנות חידדו את תקוותיהם שנסיעתם תצליח על מנת שיוכלו לדלות ממנה כל מה שציופו.

בימיה הראשונים של הנסיעה, התהפך מולו של אחד הנוסעים, ותוך כדי סידור עניניו הפרטיים השתהה הרבה יותר מדי, עד שנאבדה ממנו כל הקבוצה ולא נודעו על קבוצתה. אך בעבור עליו חודש ימים, הגיע אליו שליח והדריכו היאך ובמה לחזור אל חיק קבוצתו.

לא קשה לשער לעצמנו את הרגשתו הנפולה של הנאבד. כי גם אם בסופו של דבר יחזור אל רעיו וידידיו, הרי כבר עבר חודש ימים בו עשתה כל הקבוצה את דרכה ועברה חלק נכבד של המיזל, כאשר במשך כל הזמן היה מקומם נעדר מביניהם, והרי זה חסרון אשר לא יוכל להימנות. מה כבר אפשר לו לצפות מהמשך הנסיעה אם את חלק הארי לא עשה.

מאידך, הבה נתאר לעצמנו מה היתה הרגשתו אילו היה מגיע אליו השליח ומודיעו בשם כל החברים, שכל אותם הימים בהם תעה כשה אובד מבקש את אחיו, היו בעצם חלק צפוי ומתוכנן (-מכלי ידיעות, כמובן), וכי פרשת היעלמותם ממנו הינה פרק חשוב של כל המסע, כאשר אחרי כן ישבו אחים יחדיו לשמוע את אשר עבר עליו וכיצד שרד, ויערכו השוואות בין תלואותיו לבין מאורעות דרכם על מנת להפיק לקחים וללמוד מהם... וכי יהיה לבו נשבר בקרבו על אשר החסיר. לא ולא. יגיל וישמח על מתת גורלו, וימלא שחוק פיו על דכאונו הקודם, כי אילו היה יודע אז את האמת -

גליון זה יוצא לאור

לעילוי נשמת האי גברא יקרא הרה"ח המפ"ר

רודף צדקה וחסד ומוקיר רבנו ותלמידיהו

מוה"ר אריה לייבוש ב"ר זאב אהרן ע"ה וזיינרעב

נלב"ע כ"ח תשרי תשנ"ח לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ח.

הונצח על ידי חתנו ידידנו הנלבב איש המעש ועמוד החסד

הרה"ח ר' אברהם צבי חיים רייז שליט"א

פטרון הוצאת העלים לתרופה העולמית

ו... שמנהיר עיני חכמים בהלכה ויור"ו המורים סיני בקדש... וכל יומא

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת ״דרַף היומיי״

מסכת בבא בתרא

בענין מצות ישוב ארץ ישראל בארצות קנין, קניז וקדמוני – בזמן הזה

אמר רב יהודה אמר שמואל כל שהראו הקב"ה למשה חייב במעשר, לאפוקי מאי, לאפוקי קניזי וקדמוני (נ ע"א). ביאור המאמר, דהנה ידוע שגבולות הארץ שהובטחה לאברהם אבינו בבטירת בין הבתרים היו של עשר אומות, שנאמר (בראשית טו, יד-כא) ״ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת, את הקניזי ואת הקנזי ואת הקדמוני, ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים, ואת האמורי ואת הכנעני ואת הגרגשי ואת הדיבסי״, וכתב רש"י: ״עשר אומות יש כאן, ולא נתן להם אלא שבעה גוים, והשלשה אדום ומואב ועמון, והם קניזי וקדמוני, עתידים להיות ירושה לעתיד...״, והדברים מפורשים בתורה כמה פעמים, שעתידיה ארץ ישראל להחריבם יותר (ראה דברים יב, כ ובספרי שם; שם, ל, ו) ובירושלמי קדושין פ"א ה"ח).

וכך נאמר בפרשת שופטים (דברים יט, ח-ט): ״ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך ונתן לך את כל הארץ אשר דבר לתת לאבותיך כי תשומר את כל המצוה הזאת...״, וברש"י: ״כאשר נשבע לתת לך ארץ קניזי וקנזי וקדמוני״, וז"ל הרמב"ן שם: ״כי תשומר״ – כאשר תגיע וזכורך שתשומר כל המצוה, לאהבה את השם, אהבה שלמה קיימת לעולם, שהיה גלוי לפניו שלא תחטא עוד לעולם, אז ירחיב את גבולך ויתן לך כל העמים, והוא לימים אשר אמר (דברים לו ו) ״ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך, וילבב זרעך״ יורה על כל הימים העתידיים לבוא...״

והנה טרם פטירת משה רבינו נאמר (דברים לו, א-ד): ״ועל משה מערבות מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירדו ויראוהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד רן וגו' ואת דהנג ואת החכר בקעת ירדו עיר התומרים עד צוער. ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור, וכלפי מה שהראה הקב"ה בזה למשה רבינו מוסב המאמר שלפננו: ״כל שהראה הקב"ה למשה חייב במעשר, לאפוקי מאי, לאפוקי קניזי וקדמוני, וכמו שביאר הרשב"ם: ״כל שהראהו הקב"ה למשה בשעת מיתתו... חייב במעשר, והם הם ׳ עממים הכתובים בכל מקום, אבל קניזי וקדמוני שנתנו לאברהם אבינו אין הבתרים לא יתחייבו במעשר לעתיד לבא – כשיחזיקו לנו לעתיד... אי נמי אם כבשו ישראל מהם אחרי מות יהושע כולן פטורין מן המעשר, דכתיב התם ׳זאת הארץ אשר נשבעתי וגו' (שם), ׳זאת׳ – למעוטי הני שנתוספו לאברהם על השבועה״.

דהנה, בשו"ת שאילת דוד (ח"א יחידשים בעיני שביעת אות א) דן בשאלה הלכתית מעניינת בענין זה, כי הנה מצינו שקדושת ארץ ישראל נחלקת לשנים, קדושתה העצמית מחמת השכינה השורה בה, וקדושתה הבאה על ידי בני ישראל כשירשו ויתחשבו בה בפועל, ומתוך היות קדושתה קדושה עצמית הובטחה הארץ לאברהם אבינו וגם ניתנה לו כבר בקנין גמור (עי במכילתין דף ק ע"א), וקדושה זו אינה מתבטלת לעולם – כלשון בעל הכפתור ורח"ו (פ"א): ״קדושת הארץ כולה לגבולותיה שבתורה, ומעלתה לחיים ולמתים, והיותה נחלת ה' לא נגרע ממנו דבר, לא בזמן גלות בכל ולא בזמן גלותו היום״ (עי שו"ת תשב"ץ דף ג ט; שו"ת חתם יו"ד י"ד). בנוסף לה נתקדשה הארץ כשכאן בני ישראל לתוכה וכבשנה – ירושה – אם בימי יהושע ואם בימי עזרא. בקדושה זו תלויים מרבית המצוות שהן תלויות בארץ, ובהן אכן נחלקו חז"ל האם מתבטלת קדושתה כשגלו מן הארץ ולענין הכיבוש בימי יהושע נחלקו בבסי ערכן (לב) ולהלכה קי"ל שנתבטלה (עי רמבם הל' בית הבחירה פ"ז ה"טז), ולענין הקדושה שנתקדשה בימי עזרא הענין מבורא בבסי (פב) ובבסי נדה (מו), והלכה נקטו רוב הראשונים (רמבם תרומות פ"א הכ"ו וראב"ד שם; טור יו"ד סי' שלא) שלא נתבטלה.

אמנם, מצינו שלענין כמה מצוות התלויות בארץ – שישור וזרובתן מן מחמת קדושתה העצמית של א"י, ואינו תלוי בירושה וישיבה דייקא, כגון חלה וערלה, כלאי כרם וחדש (ראה ירושלמי חלה פ"ב ה"א לענין חלה, וראה עוד שו"ת שאנת אריה החיטות דיני חדש סי' ג לענין ערלה; שו"ת כנסת יחזקאל סי' מא בנגע עול חדש; ובשאלת דוד שם המקורות לזה בארובה, ואכמל), ומצוות אלו זרובתן מן התורה לכו"ע גם בזמן הזה, וכמו כן מצות ישיבת ארץ ישראל – לדעת הרמב"ן (והסופת הרמב"ן לספר המצות מ"ד ע' ובפירושו בפר' מטעי לג, גג) שהיא מן התורה גם בזמן הזה (עי פאת השולחן סי' א סק"ה; חזו"א יו"ד סי' סה), ואינה תלויה בירושות וישיבת בני ישראל בתוכה. וכמו כן מצינו לענין האיסור דז"א תנח"ם שנחלקו האחרונים אם תלוי בקדושתה העצמית (עי חזו"א שם) או שתלוי בירושה וישיבה (עי שו"ת שמן המור יו"ד סי' ה מנחת חינוך מצוה צד).

ולפי זה מסופק השאלת דוד' מה דינן של קניזי וקדמוני כלפי המצוות התלויות בארץ שאינן תלויות בקדושתה הבאה מחמת ירושת וישיבת ישראל בתוכה, אם הם בכלל א"י לענין הדינים שאינם תלויים בכיבוש, כמו שהיתה כל הארץ בזמן האבות, כי סוף סוף גם חלק זה הוכנס לאברהם אבינו בבטירת בין הבתרים וגם נתנה לו, ולא נתמעטו ארצות אלו כי אם לענין ירושת בני ישראל, וכן לענין כל המצוות התלויות בירושה, ולכן יתכן שלענין קדושתה העצמית וכל התלוי בה – לא נתמעטה, ולכן גם עתה בזה"ז יש בה כל המצוות התלויות בקדושתה העצמית של א"י. או אפשר, שמכיון שהקב"ה הבטיח לתת לנו רק לעתיד לבוא, וכשהראו הקב"ה למשה את א"י הראה לו רק ארץ שבעה עממין, הרי הוציא אותן עד אז מכלל ארץ ישראל לגמרי, ונפקעה קדושתה מכל וכל, ולכן גם מצוות התלויות בקדושתה העצמית של א"י לא יהיו בה (עי' מרגינתא טבא על ספדה' להרמב"ם עמ' תקלט ומהדר' פרנקל).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות ועניני סעודת מלוה מלכה (א)

א. איתא בגמרא (שבת קיט:) ״ואמר רבי חיננא לעולם יסדר אדם שלחנו במצאי שבת, אף על פי שאינו צריך אלא לכזית״, ולכן על האדם לסדר שולחנו במוצ"ש ״יבכל מיני סידור התהווים אצלו בעריכת השלחן לסעודה גמורה, אע"פ שעכשיו לא יאכל אלא כזית, הן מחמת שאין לו יותר, הן מחמת שאינו תאב ליותר, מכל מקום יש לו לעשות הכנה בסידור השלחן, כגון פריסת מפה וכיו"ב כמו לסעודה גמורה, כדי ללוות את השבת ביציאתו דרך כבוד - כמו בכניסתו״ (נכלייק של השו"ע הרב ריש סי' ש), וכמו שכתב רש"י (שבת טו): ״נמי כבוד שבת ללוות ביציאתו דרך כבוד, כאדם המלוה את המלך בצאתו מן העיר״.

ב. איתא בקדמונים, שאבר אחד יש באדם ונסכו שמו, וזה האבר אינו נהנה משום אכילה כי אם מסעודת מלוה מלכה, וזה האבר נשאר קיים בקבר עד עת התחייה, ואפילו לאחר שנרקבו כל העצמות (טור וביי א"ח סי' ש בשם שבלי הלקט, וכ"ה בא"ר שמבאר טעם הדבר, עיי"ש. מובא במי"ב שם סק"ה). עוד איתא מהארא"ז"ל, שמי שנוהר בסעודה זו, מצלת היא אותו מחיבתו הקבר (עי פני"ח שער השבת פרק יז ובעבודת הקודש אות קס"ד). ״רבים אין נוהרים בסעודה זו (ובאמת לרוב דמשיהי עשו הטור והשו"ע סימן מיוחד באר"י ע"י סידור מלוה מלכה, כדי להחשיבה בעיני הכל, שמי יזלזלו בה), והמקיימה שכרו מרובה, וכל יראי אלקים מתאמצים לקיימה וכו'. ובתנסי' שבת (קט). ד"ה (והא) מבורא דגם לעני העובר ממקום למקום צריכין ליתן לו סעודה למוצ"ש״ (נרדוה"ש סי' ש סי"ג). ובש"ל"ח חק' (מסי' שבת פרק נר מוצא אות נט) איתא ש"מאוד צריך אדם להחזיר בסעודה זו של לוית העבודה על זה״.

ג. גם נשים חייבות בסעודת מלוה מלכה, שהרי כן היא הדרך ללוות המלך (מגי"נ סי' ש א"י סק"א. ועי' מהחשי"ת שם). ומובא בשם הרח"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל שסעודה זו מסוגלת לנשים - שינצלו מרע רח"ל (מובא בסי' דברי יצחק להנהי"ק מסוואלה אות לב ובארחות חיים סי' שי. ובסי' שארית ישראל לרבי ישראל הכהן גורוויצנסקי ז"ל (נפ' 152) כתב על כך טעם יפה, דאי' דעצם התסנין שכאמור ניוון מסעודת מלוה מלכה לבד, לא חטא בכי' הדעת, ולכן איש בכלל מן שאמר הקב"ה (ימצע תלדי בניס').

ד. לכתחלה יש לבטל סעודה זו לפחות על כביצה פת (והא דנטקו הפוסקים כזית פת, לאו דוקא, שהרי בפרק י"על קטלות ידים״ צריך שיאכל כביצה. עי' ארי"ה סי' פט). כמו כן בשאר סעודות השבת. ויש שכתבו שיהיה לאכול מין מאכל שתאב אליו ביותר, אעפ"י שהוא ביוקר וכו' (עי' א"ר בשם פסקי התיטס), וכפי שהובא לעיל איז לכתחילה נכון להדר השולחן בסעודה גמורה. אבל אם קשה לו, כגון בימי הקיץ שמאחרין מאוד בסעודת שלישית, יכול לקיימה במיני מזונות, ואז עכ"פ בפירות וכדומה (נע"י"ש במג"א ובמ"י).

ומכל מקום יש שכתבו שאף אם שבע ונפשו קצה באכילה ושתיה מכל מקום יחזוק את עצמו לאכול, ובהו ינצל שלא יצטרך לאכול מאכלים ומשקים המרים לרפואה (עי' ארחות חיים סי' ש שהביא מסי' ארחות ישר). ואמנם איתא במקור חיים (סי' ש) שהחכם עיניו בראשו ואל ימלא כריסו בסעודה שלישית כדי שיוכל לאכול סעודת מלוה מלכה (נע"י שו"ע הרב סי' ש סי"ג).

ויש מקילין שאם ממשיך סעודה שלישית עד אחר חשיכה, ואוכל בלילה כזית פת, שהיא נחשבת לסעודת מלוה מלכה (מובא בבאה"ט סי' ש סי"א בשם האלי וזוטא). ברם יש חולקים על כך וס"ל שסעודה זו צריכה להיות דוקא לאחר הבדלה, כיון שבאה ללוות את השבת (כ"ה) בסי' מנורה הטהורה להרחי"ק ר' יעויאל מייזלס זצ"ל במקור חיים להחתות יאיר זצ"ל סי' ש ובתהלי"ד).

מאת: הגי"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/המשך בגל' הבא בע"ה

עלֵי שיח

דרשני כמו שדרשו רבותינו - - -

מספרים: רבי וועלוועל זבאריזער עם אחיו זכרונם לברכה (יבני המגיד הק' רבי יחיאל מיכל מולאטשוב זי"ע) היו מסובין פעם אל השלחן יחד, במשך בשלשה כרכים מפוראים, ערוך מחדש ומותקן עפ"י כתי"י, עם יבאור הצני ווצקי, הכולל גם ציונים ומראי מקומות, מקורות מכל הספרים אשר עליהם נטבחו דבריו, בו, אמר להם: הנה בראש הפרשה (פרשת השבוע היתה אז בראשית') אמור רש"י: ״בראשית ברא - אין המקור הזה אמור אלא דרשני כמו שדרשו רבותינו. המקרא מתחנן, אם אתה רוצה לדרשני, דרשני נא כמו שדרשו רבותיו ז"ל. האומנם - סימ' ר' וועלוועל - יש בכוחי לדרוש כמו שדרשו רז"ל. אהלי יעקב, והסאיטין (כ"ט כסלו תשי"א). עמ' צב. מובא בתורת המגיד מולאטשוב' בפרשנותו

עלֵי ספר

בני יששכר המבואר - חיבורו הקדוש והנודע של הגה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע על שבתות ומועדי וחדישי השנה. יצא לאור בשלשה כרכים מפוראים, ערוך מחדש ומותקן עפ"י כתי"י, עם יבאור הצני ווצקי, הכולל גם ציונים ומראי מקומות, מקורות מכל הספרים אשר עליהם נטבחו דבריו, השלמות והשוואות לשאר ספרי רבינו זי"ע, עם מפתח כללי וענינים מפורט על ג' החלקים. יצא לאור על ידי מכון להוצאת ספרים 'בני שלשים' שע"י מוסדות קוסון, בני ברק.

שנות חיים על ענינים מקואות - ביאורים מאירים יחידשים ונפלאים ובירורים מקיפים בעניני מקואות, בראשו מפתח מורחב ומפורט על מסכת מקואות, ועל ראשונים וטור שו"ע הלכות מקואות. חיבר הגי"ר חיים אויסאליב, אשר ספריו ישנות חיים' על ריבית ועל נזקי שכנים, נתקבלו בחיבה בבי מדרשי הלומודים ענינים אלו בעיון, ויצא לאור ברב פאר וכלילת השלימות, תשס"ט (תשי' עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי ומאחב"י

הרה"ח ר' יום טוב פאללאק הי"ו לרגל ינישואי בנו החתן הקרן כמר נפתלי נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה בביהמ"ד מוריה והקידוש באולם דע בוק	הרה"ח ר' הערשל אברעלענדער הי"ו חתן הרה"ח ר' יוסף הכהן גראס שליט"א לרגל ינישואי בנו החתן הקיר כמר משה נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העליה לתורה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"י) והקידוש באולם ״בנות ירושלים״	הרה"ח ר' יודא מרדכי גראסס הי"ו לרגל שמחת ה"בר מצוה" של נכדו הקיר כמר יהושע נ"ו בן חתנו הרה"ח ר' שמעון פיליפ הי"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה
הרה"ח ר' שלום פיין הי"ו - ציריך לרגל שמחת ה"בר מצוה" של נכדו הקיר כמר שלמה ארי' נ"ו בן בנו הרה"ח ר' חיים אליעזר הי"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' משה מנחם שובסקי הי"ו חתן הרה"ח ר' ישראל זאב גרינפעלד שליט"א לרגל שמחת הולדת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש יתקיים א"יה באולם ״בנות ירושלים״	יצאו לאור הנפלאים שו"ת ״ישיב יצחק״ - חלקי כ"ד-כ"ה, על ד' חלקי השו"ע מאת הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א חבר הבד"ץ דקדית צאנז נתניה וראש הכוללים ומראשי כוללי ש"ס להשיג בחנויות הספרים בארץ ובחו"ל סטים בודדים מהסדרה בטל: 057-3104656 9-8820552-972-

מכון ״אור הצפון״ דחסידי בעלזא ברכת מזל טוב ולבבה נביע בשיר המעלות לשלמה, אשר הבל המברכין עליו ברכת הנהנין, הוא יהיה פרי הוילולים, אבר"ן כמדדשו, מוכתר בכתר הילומים, בעל עט סופר מהיר הרה"ח ר' שלמה יוסף מונד הי"ו ערוך קובץ ״אור הצפון״	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף (יאשע) ב"ר משה ע"ה רייכנמאן נלב"ש ד' מרחשון תש"נ לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת פריידא לאה ע"ה ב"ר אפרים יצחק אייזיק הי"ד נלב"ע ביום כ"ח תשרי תשס"ח לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הנצחה ע"י בנה הרה"ח ר' שלום פיין הי"ו - ציריך
הרה"ח ר' משה מונד שליט"א קעתיית וברכת ח' חברי מערכת ״אור הצפון״ יעלים לתרופה ידידכם עוז: זשיי תחנן מרדכי	לעילוי נשמת מרת יאשכל ב"ר יעקב ע"ה אשת הרה"ח ר' שהי"ח ר' נפתלי הערץ שפיא ע"ה נלב"ע בדמ"ב ביום ב' דר"ח מרחשון תשכ"א לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת יאשכל ב"ר יעקב ע"ה אשת הרה"ח ר' שהי"ח ר' נפתלי הערץ שפיא ע"ה נלב"ע בדמ"ב ביום ב' דר"ח מרחשון תשכ"א לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עי"ק פרשת נח
ה' מרחשון תש"ע - שנה ט"ו גליון תרפ"ח

ר"ת	מוצ"ש	חול"מ	
19:43	19:22	18:15	אנשווערפֿען
19:01	18:40	17:35	לונדון
19:05	18:46	17:40	מאנשעסטער
19:34	19:09	18:06	ציריך
19:02	18:37	17:33	ווינ
19:42	19:19	18:11	אמשטערם
20:00	19:32	18:28	פאריז
19:32	19:06	18:03	פראנקפּרט

תיבה קטנה היתה קשורה לתיבה נח

קנים תעשה את החיבה וכפרת אותה מבית ומחוץ בכפור (י, יד).
צאת החיבה – לרבות חיבה קטנה שקשר נח לחיבה, שאם
 יצטרך להקליל ירק לבחמות שילך בה ויבוא, ולכן שלח את החינה
 לראות את החינה המים, כדי לידע אם יכול כבר להביא ירק וצורכי
 ההבחמות. ואמר: "וכפרת אותה מבית ומחוץ" – ולא את הקטנה,
 ושהחיתה כמו ביצית ודוגית ("ספניה קטנה שקשרין לספניה גדולה,
 וכשרוצין לעלות לבישה נבטין בותה קטנה מהגדולה" וכו', רש"י פ"ב ע"ג).

פ"ב תרומה

האם אמות התיבה היו אמות שלנו?

וזה אשר תעשה אותה שלש מאות אמה אורך התבה המשיש
ואממה רחבה ושלשים אמה קומתה (ה, טו). ... וכל זה הוא עדיין
מפורסם בעולם, כי נשאר רישם מהתיבה בחרי אררט, כמו
שהעידו לנו אנשים עמדות שם, כי הגיד לנו איש מבני עמנו
שנשתנצר ואחר כך הוד ישמעאלי, כי הוא ראה תיבת נח בארץ
העצפון במלכות קונסטנטי קרובה לעיר שמאשטרו, והוא על שני
ההרים גדולים גבהם כמסחור קשת וביניהם מהלך 'ב ימים, אבל
התיבה לרוב גבהה צריכה תרואה להוביבה, והולכי דרכים
עוקבים התחת ברובה שהוא כשיקור מיל מצפון לדרום,
וראשה א' בחר המורדי וראשה א' בחר המערבי לו, והיא עולה
כשיפוע ממטה למעלה ולא יחסר ממנה כלום כי אם מעט
כבראשה, ונופלים ממנה תולעים קטנים ויוצאים מהם מים
מבתוקים ושותים אותה, והים רחוק ממנה לצד העצפון מהלך יום
הצעי, כל זה הגיד לי ולמדני מעדותו הרבה דברים לא עלו כן
בדבריו המפורשים ז"ל, הא' – כי אין אמות הכתובות בתורה
מבתיבה אמות ישראל, כי ארכה לא היה אלא ג' מאות אמה, וזו
הא' – ימים. עולה למדני ששפועה מהחיל מלמטה ולא
מלמעלה בלבד, אבל התימה, שאם ארכה מהלך 'ב ימים, איך לא
היה רחבה אלא מהלך מיל לנ' אמה שהיא ברובה, ושמן סבת
ארכה הוא עקלתנות הדרכים, אבל ענין התיבה מפורסם הוא".

מִזֶּן אֲבוֹת לרבינו שמעון ב"ר צמח דוראן – בעל התשב"ץ
(הל' ג' פ"ד ד"ה וגו.) והאמנם יעיי' ב'אבן עזרא' שכתב: "וזה
התיבה כדמות משולש, וראש חד וכן מקצועותיו, על כל לא
תתקין, והפתח בצד האחד, והיה עולה אליו כמולם. ודיענו
כ**התיבה גדולה** **אם נא** **יבן** **לחיות קומת נח** גדולה
מקומותיו כי האמה היא כמדתו" וכו'. ועיי' ברמב"ן ששלל
דבריו (וזכא מפורש ג' לתקנא). ועיי' בפ' רבינו בחיי (וזכא
מפורש) שאחזק גדול תרמ"ו, ועיי' בברר' לא, יא פלוגתא
התנאים בפ' "ואל אבות תכליתם למעלה"

לאחר המבול נשתנה טבע העולם – עד שיתוקן לעתיד

ועוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה
לא ישובו – (ת. כב.) "לא ישובו" – מלהתמיד על אותו האופן
כלתי כבעי שהנבליתי להם אחר המבול. וזה: שילך השמש על
לגלגל נוסה מקו מושוה היום, ובנשטובותיה תהיה סיבת השתנות כל
המזגים (דורע וקציר וקור וחום וגו.) כי קודם המבול היה מחולק
השמש תמיד בקו משהו היום, ובה היה אז תמיד עת האביב,
ובו היה תקון כללי ליסודות ולצמחים ולבעלי חיים ולאורך
מיהם. ואמר שיהיה זה 'כל ימי הארץ' – עד אשר יתכן האל-
יתברך דהתקלקל שנעשה בה במבול, כאמרו (שפיט' ס. כב):
הארץ תחשבה אשר אני עושה' (לדעית לבא), ו'כי אז ישוב
מחולק השמש אל קו משהו היום במאז, ובו תקון כללי ליסודות
ולצמחים ולבעלי חיים ולאורך חייהם כמו שהיה קודם המבול,
כאמרו (שפיט' ס. כ.) 'כי הנער בן מאה שנה ימות וההוא בן מאה
שנה יקולל'. וזה רצה באמרו (תהלים ס. ט.) 'מוציא בקר וערב
תרגין' – שתשיב 'בקר וערב' כפי שהיה קודם המבול, ולעולם היה עת אביב)
מפורט

"מאמין ואינו מאמין" – עד כמה רשעת הרשע

לפעמים תום לבם מבהיל אותנו עד שרגילים אנו לראות בזה חסרון חכמה והעדר כשרון לחשוד חשדות מצויים. אין ספק שעלינו ללמדם להשמר ממסכנות ומדברים שאינם רצויים. אך עצם תכונה זו, שלא לראות רעה בחבירו מיד, אינה אלא תכונה טהורה וראויה. עדות היא על זכותו וטהרתו של הרוצה עצמו, כאמור.

איך שלא יהיה, עדיין מצווים אנו מפי חכמינו ז"ל ללדון את כל אדם לכף זכות. זאת אומרת, אף אם ראייתנו איננה בריאה, כי כבר נגועה בכל מיני צבעים שוליים, בכל זאת מוטל עלינו להפוך בזכותו של כל אדם ולא לדנונו לכף חובה. כי למרות הפגם בראיית עינינו, עדיין בכחנו לעצור ולחשוב, ולחפש 'צדו השני של מטבע'.

אותיות מחכימות

ממפני מי המבול. ברכ"י אף נח מקטני אמונה היה, מאמין ואחינו מאמין שיבוא המבול ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים.

והדבר יפלא לאמור על לדיק תמים שבדקתו הניל את כל העולם, שהיה מסופק בביאת המבול אחר שקבר אמר לו הסייף, והוא עצמו הוא הנביא בזה.

... הענין שלא להאמין נח שיבוא המבול, כי חשב שער
יעשו תשובה וינחם ה' על הרעה. שידוע שכן מדת ה' לזדקק
לחטאים יכולים להאמין עד כמה מגיעה רשעת הרשע. אך
באשר כבר ירד המבול ידע שאין עוד תקוה... וזהו הפירוש
שדחוקו המים, שהמים איבדו את כבודו.

שם משמאל (תרע"ג)

ואין הדברים האמורים למעלה אלא הבחנה במבט הראשון של ראיית העינים. אותה הסתכלות ראשונה, טרם יתבונן האדם ויהפוך את צדי המטבע בדעתו, היא התלויה במהרתו של הרואה עצמו.

נה איש צדיק תמים לא היה מסוגל להאמין באמונה שלימה שרעת אנשי דורו הגיעה למדרגה כזו עד כדי אובדן כל תקווה, ובתום לבו היה בטוח כי בסופו של דבר ישובו מדרכם וינחם ה' ממהשבת המבול, עד שדחקוהו המים.

ידוע הוא מפי ספרים וסופרים שצדיקים אמיתיים אין עינם הקדושה רואה רעה על זולתם. מאידך נודע לנו ממרן הבעש"ט הק' ותלמידיו הקדושים שמי שרואה רעה בחבירו, בידוע שגם הוא עצמו נגוע באותה הרעה, כי זולת זה לא היתה עינו מבחינה בחובת חבירו.

משתי קצוות אלו מתברר שמה שענינו של אדם רואה, משמש כעין סימן על מהותו של האדם עצמו. רק זה שנגוע בעצמו בחובה מסויימת, מסוגל לגלות אותה חובה אצל חבירו. בעוד שנקי כפים ובר לבב אינו רואה ברעה רעה.

ביאור הדברים כבר נאמר על ידי רבותינו, שאין הדבר דומה אלא לזכוית צבועה (או משקפיים) הניצבת לנוכח עין האדם. כל מה שתחזינה עיניו דרך אותה זכוית צבועה, יופיע בעיניו עמום באותו צבע. אם צבועה היא בצבע אדום, יראה את הבית העומד ממול כאילו גם הוא אדום, כשלאמתו של דבר אין הבית צבוע אדום כלל, ואין הגוון הנראה תלוי אלא בזכוית דרכה הוא מסתכל. כל ראייתו אדומה ועל כן נראה הבית כן.

גלל כן אמרו רבותינו שהרואה חובה בוולתו אין הדבר אלא שחובה זו תלויה ועומדת אצל עצמו, ומדביקה היא את כל הסתכלותו, עד שבכל מקום שיתן עיניו תתלווה אותה חובה אל הסתכלותו, ויראה לו כאילו החובה שם. ולפי האמת אין הדבר תלוי ב'צראה' אלא ב'רואה'.

מעתה מובנת אותה תופעה שמצינו אצל צדיקים וטהורים – שלפעמים נתפסת אצלנו כקצת מוזרה – שאין קדושים אלו מסוגלים להבחין ברעתם של אחרים, אף במקרים שהרעה בולטת לעין, ואין אנו יכולים להבין איך לא תבחין בהם עין בריאה. לאור הדברים האמורים מתגלה לנו שיתכן מאד וראייתנו אנו היא הננועה, ודוקא מפני המאינו אנו דומה עלינו שגם זוולתנו לקוי במכאובנו. דוקא ראיית הצדיקים היא הבריאה הטהורה והנכונה.

מדי דברנו בזה, יצויין שילדים צעירים בדרך כלל תמימים גם הם, ואין מסוגלים לחשוד בזולתם.

אמרות טהורות

יצוון הצדיק האמיתי – שירבו עוד צדיקים בעולם

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (ו, טו). והנה יש שני מיני צדיקים, יש צדיק עובד השי"ת מאהבה, ויש צדיק העובד השי"ת מיראה, והחילוק ביניהם, העובד מיראה רצונו שיהיה הוא לבדו צדיק בעולם ולא זולתו, אבל העובד מאהבה, רצונו וחפצו שירבו עוד צדיקים בעולם ויתרבה כבוד השם, ויש לו נחת רוח מזה.

ובזה יש לומר פירוש הכתוב: 'אלה תולדות נח' – רצ"ל התולדה מהצדיק האמיתי העובד להשי"ת מאהבה הוא 'נח' – שיש לו נתיחה מזה, 'איש צדיק תמים היה בדורותיו' – רצונו ומאוויו שיהיו עוד צדיקים בדורו, ומדויק היטב תיבת בדורותיו.

עיקר החינוך – מעשיו הטובים של האב

אלה תולדות נח נח איש צדיק וגו' (ו, טו). ובפירש"י: 'דבר אהר, ללמוד שעיקר תולדותיהם של צדיקים – מעשים טובים'. הנה, מי שרוצה שבניו ילכו בדרך התורה והיראה, לא די לו במה שלומד אתם או שישולח אותם לבית הספר לשמוע בלומדים, אלא צריך שיראה שילמדו גם ממנו אורחות חיים, על דרך הכתוב (דברים י): 'ושננתם לבניך ודברת כם בשבת בביתך ובכלתך בדרך', והכוונה בזה גופא – 'בשבת בדרך' ובכלתך בדרך (עי' ברכות א) – תלמודם תורה ויראה את הדרך ילכו בה, אבל אם האב אינו מודקק במצוות, 'לא יועילו כל דברי תורה אשר אסף בחפניו בבית הספר, מאחר שרואה שאביו אינו מודקק בכל אלו הדברים – לא משים אל לבו להזהר בכל מה שלומד. על כן אמרו חז"ל (ירושלמי שבת פ"ט ה"א): 'כל תורה שאין לה בית אב – אינה תורה, הכוונה כנ"ל'. וזה הרמז באמרו: 'ז"ל: "שעיקר תולדותיהם של צדיקים" – להעמיד תולדות הגונות – הוא על ידי: "מעשיהם הטובים". קרן לדוד

"למשמאלים בה – עושר וכבוד"

והנה עלה זית טורף כפיה (ח, יא). 'נראה לפרש, כי כתיב (משלי ג, טו): 'אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד, ודרשו

אמירה נעימה

אלה תולדות נח נח איש צדיק וגו' (ו, טו). פירש"י: 'יש מורכבותו דורשין לשבח וכו' ויש שדורשין אותו לנצח, לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכולם'.

יש לפרש דפליגי בפלוגתא דרבי יהודה ורבי נחמיה בפרק הוורק (שבת צה) בפסוק (שמות כו, כד) 'ויהיו יהיו תמים על ראשו', דלמנא דאמר שהקרישם כמשכין היו עוביין אמה מלמטה ואמה מלמעלה, וסבירא ליה 'תמים' כמשמעו, הכי נמי 'צדיק תמים' – כמשמעו, ולאריך דאמר שהקרישם מלמטה עוביין אמה ולמעלה כלין והולכין עד כאצבע, דסבירא ליה 'ויהיו יהיו תמים' – תמים מלשון 'תפנו נקבת' (וישע"ג, טו) – אם כן הכי נמי הפירוש 'איש צדיק תמים היה בדורותיו', והיינו שהיה צודקתו כלה והולך בדורותיו, כי אברהם כבר גודל בסוף בדותו, כי כשמת נח היה אברהם אבינו בן ג' שנה (עי' ראש"י), ואז כבר כלה והלך צדקו, כי בדורו של אברהם לא היה נחשב לכולם.

ערות הברשם

קין כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ (ו, יג). תיבת 'מפניהם' היא לכאורה שפת יתר.

ונראה, דהנה רש"י כתב ש"ל נחתם גור דינם אלא על הגול, ויש לומר הטעם למה על הגול דווקא, דהנה איתא במדרש (בר"ר ג, ט) 'עד שובך אל האדמה כי ממנה יקוץ כי עפר אתה ואל עפר תשוב' (לעיל ג, י) – אמר לו 'הקב"ה לאדם: קומין עפר של אדמה שנבראת ממנו לא גזול בידך?' ופירש בספר **מות-יה** (עי' 'דבש לפי' להרד"א מ"ע ע"א יד ונ"ש במהרה ג"ל ע"ה), כי אדם נברא מעפר, ולכן צריך שתהיה נפשו כעפר, אכן אם מתנאה ומתעלה מן העפר הוי כגול. וידוע כי דור המבול נתנאו בעשרם (פנחסין קה), ולכן א"ע"פ שהטאו בע"ז וג"ע ושי"ד, מכל מקום 'לא נחתם גור דינם' אלא על הגול, **דינם** דייקא, מדה כנגד מדה, רק בגלל 'כי מלאה הארץ

חז"ל (שבת כו, ע"ש ברש"י): אורך ימים בימינה – הלומד תורה לשמה, ובשמאלה – הלומד תורה שלא לשמה, עושר וכבוד איכא. והנה ידוע שהשמן רומז לתורה (עי' מנחות פה) 'וזית' מורה על תורה שלא לשמה, כי כמו שהיה מעורב עדיין בתוכו שמרים ואינו צלול, כמו כן התורה שלא לשמה שלומד אבל אינו בבחינת, כי עיקר הלימוד הוא תורה לשמה. וזה פירוש הכתוב: 'והנה עלה זית' רומז לדפן הגמרא שאדם לומד אפילו שלא לשמה – 'טורף כפיה' – אפילו הכי בא ג"כ לאדם פרנסה, 'טורף' רומז לפרנסה, כמו שנאמר (שם לא טו): ונתן טורף לביתו'.

אור לשמים

יושבון באחלי שם – גם בחינתם בגלות

ופת אלקים ליפת וישכון באחלי שם ויהי כנען עבד למו (ט, כו). יש לדקדק למה נקט 'באחלי שם' ולא אמר 'בבתי שם'.

ונראה על פי דברי חז"ל (פנחסין קה) על הפסוק 'מה טובו אהליך יעקב' (במדבר כד, ח) – שהוא נדרש על בתי כנסיות ובתי מדרשות, ע"ש; וכן על הפסוק 'יושב אהלים' (יהלן כה, כו) פירש"י ז"ל: 'אהלו של שם ואהלו של עבר', וצריך להבין למה אכן נקרא בשם 'אהל'.

ו"ל, כי ר"ל אמרו (פגילה כט). שעתידים בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל. והנה, רש"י ז"ל פירש על הפסוק 'אבי יושב אהל ומקנה' (לעיל ד, ט) – 'הוא היה הראשון לרועי בהמות במדברות ויושב אהלים חודש כאן וחודש כאן', הרי, 'ש'אהל' נקרא בית עראי, מקום שאינו קבוע, ואם כן, כיון שבתי כנסיות ובתי מדרשות שבהר"ל יוטלמו ויקבעו בא"י, יפה נקראו בשם 'אהל'.

ובזה יובן למה נקט הלשון 'באחלי שם', כי הנה רש"י פירש כאן: 'ויהי כנען עבד' – 'אף משיגלו בני שם, ימכרו להם עבדים מבני כנען', ולפי זה, מאחר שהפסוק מדבר גם על זמן הגלות, לכן אמר: 'יושבון באחלי שם', היינו בתי כנסיות ובתי מדרשות של שם שבבבל, כי בכוח לימוד התורה יוכלו להתגבר על כנען גם בעת שלא יהיו שרונים על אדמתם, בימי הגלות, 'ויהי כנען עבד למו'.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ר מבעלזא ז"ע

המס **מפניהם** רצ"ל, **פניהם** – דמות דיוקנם שנברא מעפר, והוא גזול בידם, כאמור. ולכן הביא השי"ת מים על העפר, מכול על הארץ, שנמחו ושבו לעפר, כדי להשיב את הגזילה. **נחת על עזריאל – פרפראות להכמה** (הוראדא, תקע"ז)

את קשתי נתתי בענן וגו' (פ, יג). מרגלא בפומיה דמרן **החתם סופר** זצ"ל לומר: **קשתי** – ראשי תיבות: קידושתו **שימי תצרת** ימינו. וזכיתי לבאר כוונתו על פי מאמר רז"ל (ברכות לב) מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה. ולמדו כן במדרש (איכה פ"ג אות ט) מפסוק 'סתה בענן לך מעבור תפלה' (איכה ג, מד), ע"ש.

והנה, איתא בסור (אי"ח סי' קכב ס"ג): 'כל הוריו לומר ארבעה דברים הללו, זוכה ומקבל פני שכניה: עשה למען שמך עשה למען יומיך עשה למען תורתך עשה למען קדושתך', ע"ש. והענין בזה, דמאחר שננעלו שערי תפלה בעוה"ז על כן אומרים אנו בסיום התפלה, שאם תפתנו לא עשתה רועם למעלה, אזי: 'עשה למען שמך' וכו'.

וזה הרמז במקרא: 'את קשתי' – ר"ת ארבעה דברים הללו: קידושתו **שימי תצרת** ימינו – **נתתי בענן** – בעת שיהא סכותי בענן מעבור תפלה, וכשתאמר ארבעה דברים הללו, תתקבל תפלתך לרצון.

ליקוטי חבר בן חיים (ח"ה), ליקוטי בתר ליקוטי פרי נח

ישם אשת נחור מלכה בת הרן אבי מלכה ואבי יסכה (יא, כט). מה שחזר והוסיף לומר 'אבי מלכה ואבי יסכה' אחר שכבר אמר 'מלכה בת הרן', נראה לפרש על פי מה שכתב רש"י בפרשת יתרו (יה, א): 'כאן היה יתרו מותכבד במשה: אני הותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו', ע"ש. גם בנמרא מצינו שאם הבנים היו גדולים ומפורסמים ביותר היו האבות נקראים על בניהם. כגון: 'אבות דשמואל', ועוד.

כמו כן י"ל כאן, שמתחילה היתה מלכה נקראת 'בת הרן', והיתה מתייחסת אחר גדולת האב, אולם אחר שנתגדלו היה הרן מתייחס עליהם שהוא 'אבי מלכה ואבי יסכה'.

פנים יפות

יתרון דעת

שירי מצודה (ב)

הדלקת נר חנוכה בשמן שהיה נוי סוכה / פך השמן בחותמו של הכה"ג היה מנוי סוכה / מנהג רבוה"ק מבעלזא בפירות נוי סוכה, ועוד

... ומבדילין במוצאי יום טוב (ש-מח"ת) ואוכלין נוי סוכה. אשרי העם שככה לו אשרי העם ש' אלוהיו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן. ספר הירוק (סי' רכב)

בעל המהר"ם א"ש זצ"ל הקפיד שתהא הסוכה מעוטרת ומחודרת בכל מיני פאר כאשר ה' בכחו, ועטרה ביינות ושמים וסלתות, והשמן אשר היה תלוי בסוכה הצניע למצות הדלקת נר חנוכה. זכרון יהודה (מה, ב)

והנה מהגאון בעל 'משנה שכיר': גם אני הפעוט נוהג כן מעודי, ומאתי רמו לזה בש"ס מס' סוכה, הסיום של מסכת זו הוא בנס חנוכה, כמו שאמרו שם גבי מעשה דבילגה 'ובשנצחום', ע"ש. הרי דמסיימת בנצחון דחנוכה, הרי דיש לסוכה התקשרות עם נס חנוכה, וזה שמתחלת המסכת בסוכה שהחזיק למעלה מעשרים אמה כמו בחנוכה, ודו"ק, על כן שפיר לנהוג להדליק בשמן שהיה בסוכה. אלף כתב (אות שמו)

אף אחר סוכות לא יפסע על עצי סוכה, דתשמישי מצוה הם כמו ציצית ולולב, וכן לא יפה עושים הממונים, שאחר סוכות עושין מסך הסוכה שמסכים בחירות של דקל מכבדות (מטאטא) לכבר הבית, ואיסור גדול יש בדבר. דרך החיים (דיני הסוכה וניה, ד)

ומנהג אאמ"ר הגה"ח שליט"א (הגאון רבי אשר אנשיל כ"ץ זצ"ל אב"ד סערדהעלי) ליקח **לחרושת מהאגוזים שנתלו לנוי סוכה** בסוכות העבר, ולפעמים גם מתפוחים וצמוקין החם, וכעין הא דאיתא בברכות דף לט ע"ב – הואיל ואתעביד בה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריתי וכו', ובפרט מצות סוכה שהוא זכר לענני הכבוד שהיו ביציאת מצרים יש לו גם שייכות פרטי לליל יציאת מצרים. יוג"ד משה (סי' ד אות א)

המאמר בגמרא (שבת כא) 'שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמינים שבחיל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחתומו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד' וכו', מעולם לא הבנתי דעתו של כהן גדול שהיה לו פך שמן טמון בקרקע (ע"ש בתוס'), למה עשה זאת; גם שעלתה על לב חשמונאים לבדוק ולחפש אחר איזה צלוחית שמן טהור וכו', מתוך הלאחץ זו הדחק, יהיה לי לאחיזור מה שכבר הבאתי דברי קדושים בארמם שימי אלול וגמר החתימה עם מסירת הפתקין עד ח' חנוכה נמשכים ועולים, פועלים עם ימי חנוכה כיום הזכרון לעורר פקידת עקרות, ובתקיעת שופר להביא ישועה ורחמים וכו'... וכלפי שאמרו (סוכה י) שהיו תולין כוסות שמינים וינות לנוי סוכה, ועוד אמרו (שם מה) 'אחר שגמר מלאכול בשביעי היו מורידין הכלים הנאותים מסוכה, ואף גם זאת ידענו שחסידיהם ואנשי מעשה ממונים השמן מנוי סוכה למצות הדלקת נר חנוכה, לכן בוודאי מודים כי גם הכהן גדול שהוא משרידי עם, רגיל היה להטמין פך שמן מנוי סוכה שלו, ימי סוכה, המה מימי החתימה ומסירת הפתקין, ולזכר זה היה 'חתום' הפך שמן 'בחחומ' לסימן כי הפך הזה מנוי סוכה מודים 'החומם' בא, וביום גמר החתום שהוא אחר כלות חומם כסלו וכו'. וביין שנודע זאת, היינו דאמרי: 'בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן' – כי יותר מפקר זה לא היה לו לכהן גדול לנוי סוכה 'שהיה מונח בחחומ', לזכר החתום בימי שמונה, ויש להאריך יותר ודו"ק, רמזי אלול להגאון רבי שלמה דומיניץ זצ"ל (תלמוד בעל הדברי יחזקאל ז"ע) (אות טו)

מנהג רבוה"ק מבעלזא ז"ע היה לחלק מן הפירות אשר היו תלויים בתוך הסוכה לכל הקהל הקדוש. אחרי חג הסוכות (ע"פ הרוב במוצאי שבת בראשית) נתנו כל התפוחים של הנוי סוכה בקערה העמידה על השלחן. וימי שנפדו לשלום קיבל כל אחד, תפוח שלם או למחצה לשלש ולרביעי, הכל לפי גודל הקהל שהיו נוכח שם. וכשהיה קהל גדול ולא הספיק כל אחד לקבל מתפוחי הסוכה, הביאו עוד תפוחים ועברו אותם עם תפוחי הסוכה וחילקום לחסידים. בארץ ישראל חילק כ"ק מרן מהר"א ז"ע לכל אחד מהקהל הרב, תפוח או רימון או אתרוג. והיה אמור שמהתפוח יש להכין 'צימעט' לכבוד שבת קודש. ואת האתרוג יש להצניע לשמירה. ואכן כך היה המנהג. להכין לפתן (צימעט) כוסף מפירות נוי סוכה לאוכלם בליק שב"ק פ"ר בראשית, נח, ולך (נוסף ללפתן שאוכלים כל ליל שב"ק).

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי שמואל די מדינה זי"ע - ה"מהרש"ר"ם

- המשך -

"ויהי דבר שמואל לכל ישראל"

על אף רוב טרדותיו ועול משא העם שנשא על גבו רבינו שמואל די מדינה, לא מנע עצמו מלהשיב דבר לכל שואליו, ולא הניח מכתב בלא תשובה, ואכן זכה וממנו יצאה "תורה והוראה לכל תפוצות ונפוצות יהודה" (מתוך הקדמת בנו לחי"ט). עם היותו מיראי הוראה היה רב חליה בכוחא דהיתירא. בעט סופר מהיר קיצר בתשובותיו בתכלית הקיצור, בדברים נעימים ונכוחים, ויחניף ידו על כל הפוסקים חדשים גם ישנים כדי להשיב אמרו לכל שואל... כי מדן ועד באר שבע נאמנים כל פקדיו וכעת דיו אמת ומשפט" (מתוך הקדמת בנו לחי"ט). בתשובותיו הלך בדרך רבו מהר"י טאטצקא, שגגר אחר שיטתו של הרשב"א, "שהוא גדול הפוסקים האחרונים... וכמה פעמים [כתבת] שמורי הגדול כמהר"י טאטצק כאשר [היה לו] בדן אחד סבור מהרשב"א, כמעט היה שוקל ומחשיב אותה כנגד רוב הפוסקים" (חיי"מ סי' מג).

מבין בתרי תשובותיו הרבות אשר הריץ אל כל שואל ושורח דבר ה' זו הלכה, מוצאים אנו פנינים יקרים, שבנוסף לערכם בחלכה, הרי הם מעשירות בידענות על מנהגים שונים, הסכמות ותקנות שונות, תנאי המסחר בים וביבשה, שער הסחורות והמטבעות, המסים והארגוניות של ממשלת טורקיה האדירה, ההכנסות והוצאות של חסורות בנמל איטליה, טופסי שטרי מקח וממכר, ופרקים נבחרים על דברי ימי ישראל, בהם מקונן על צרת עמו ויסוריו הרבים. קהילת שאלוניקי הייתה מורכבת מעדות שונות ומגוונות שמוצאיה היה מרחבי ערי ספרד, ואף גם לרבות מאוסטרים שהגיעו מפורטוגאל, לאחר שגנע ההתבוללות החל לפשוט בהם כשהיו בין הנוצרים (עיי' שו"ת מהרש"ם חיי"מ סי' שכו). כורח המצב הביא לכך שהרבים היו צריכים מדי פעם בפעם להכריז ולתקן תקנות חשובות להועיל, כדי להעמיד הדת על תילה.

מהרש"ם החשיב אל חכם והנהיג ברוב תבונה את העדות השונות שבעיר. ביותר השתדל להשביט כל ריב ומדון שפרץ בין העדות, ושהשלוש והאחדות יהיו מנת חלקן. הוא ערדן להתנהגה עצמית ונפרדת לכל קהילה ועדה, שחולל לשמור על מסורתיה ומנהגיה (ראה תשי"ח חיי"מ סי' יב). בין היתר צידד הוא בעד הפטירת נוסח ספרד בכל בתי הכנסיות שבעיר, ודרש מבני הקהילות לנקוט פיוטי הספרדיים מפני פשטותם, שהם מובנים יותר לכל אדם, ודעו לא היתה ניחא מפיוטי האשכנזים, אשר רוב העם אינם מבנים, וכתב נגדם בחריפות (ראה שם חיי"מ סי' לד).

ביחד עם הגאון רבי אברהם סיראלו (סיקוואלו) זצ"ל² עסק בתיקון הדת, ובעת שראו ערוביבה ששררה בבית המטבחים בקהלות שאלוניקי בנינו בדיקת הריאה, זה מזה מה שאחר אסור, קבעו בצוואת נוסח הדינים והמנהגים בהסכמת הרבנים מרביצי תורה בקהלות אלו, וסידרו כללי הדינים בזה ותמציתם בראשי פרקים (עיי' יו"ד סי' מד)³. ואמנם במשך כשלוש מאות שנה - עד שעלה הכרעת על קהילת שאלוניקי על ידי הרשעים הגרמנים ימייש - היתה חותמו טבועה על תקנות והנהגות שונות שנהגו בו, כמו גם סדר הגט, שהיה נהוג בה על פי הנוסח והדינים שהנהיג שם.

מאחר שהעיר שאלוניקי היתה עיר נמר ידועה, עמדו יהודי המקום בקשרי מסחר עם הרבה בירות בעולם, כך שרבינו הרש"ם היה טרוד די הרבה בנוגע לדין ודברים עם הסוחרים - שלדבריו היו "זינים לפי מנהג הסוחרים" (חיי"מ סי' קק, ובפרט בסי' קעה). אניות רבות היו מגיעות לנמל, ופריקתה וטעינתה היו תנונות בדי היהודים, עד שיצא לה לשאלוניקי מוניטין בעולם הספנות, שהנמל שלה שובת ממלאכה ביום השבת, ואינה שותגת אליה בעצם יום השבת תצטרך להמתין עד מוצאי שבת, ואי לכך היה צריך כל רב חובל לכוון שעותיו ולנהוג על פיהן, בידעו שבשבת לא יקבל שום שירות.

"כי נאמן שמואל"

רבינו פעל גדולות ונצורות למען התרת בנות ישראל מחבלי העיגון, שהצטרפו "שמשא מוטלת על כל אדם

בעת חלוקת פירות התפוחים מן הסוכה היה מין זי"ע מצווה לאכול גם את קליפתם, ואם קשה לאכול ה' אומר שצריך לשרוף את הקליפה, מפני שהם שירי מצווה. עוד היה אומר שלא להשליך את גרעיני הני סוכה.

פעם נתן מין זי"ע אתרוג מהסוכה לבי"ק האדמו"ר מנאראל זצ"ל, ואמר לו: להצניע בתוך דבש. ואכן הוא משומע עד היום הזה (ראה בי"ח א"ח סי' תפח סי' ב). ראיתי שטומנין האתרוג בדבש בדברי מקשים לחלוחית שבו וכו', ע"ש. וע"ע ש"ך יו"ד סי' פסק"ז, שהביא משו"ת הרשב"א וחי"א סי' פ, שהדבש דרכו להעמיד הדברים השלמים הטומנים בתוכו. אבל הדברים

לחטירה עצמו ולפקח להציל כל בת ישראל מעגון כפי כחו על הדין ועל האמת" (אח"י סי' מז), ועוד כהנה וכהנה.

אם כי היה משבח את מדת הסבלנות ומעלת השתיקה, בכל זאת לא נסוג אחור מלהוכיח בשם התורה או כדי להחזיק את המשמעות בחיק הקהילה, ולא נמנע פנים לשום אדם, וכפי שכתב: **"כמו שמצוה על האדם לשחק וזכות גדול לשמוע ולא להשיב על מילי דעלמא, כמו כן נצטוו להשיב על דברי תורה... כי אני בתומי אלך ובה' בטחתי, לא אטה ימין ושמאל מדרך האמונה, ואלי ונבדך אתפלל ידריכני בדרך הנכונה לי"** (שם סי' יז). וכן מצאנו שהוכיח קשות ת"ח אחד מאנקונה בענין שליחות גט: "צריך להראותך באצבע איך נלכדת באמרי פך והודעת לך שהיה מן הדין לכתוב עליו יותר ויותר ממה שכתבת... אתה רוצה להורות שלא ידענו לפתוח הסור, ועתה ראו להוכיחך לנגד עיניך שמתוך דברי כתבך זאת צריך שלא תשתדל בענין גיטין וקדושין כלל" (אח"י סי' פט).

אפילו לרעו הנאמן החכם רבי אברהם ו' וילייסיד זצ"ל, לא נשא פנים בחלכה, וכבד לו פעם: **"אוי ידע והוא נאמן עלי שרציתי לצדקך בדינך לשאלתך, אבל מה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי לבלתי אשא פנים בתורה, ועל כן אני כותב מה שהשיגה דעתי בדין זה..."** (חיי"מ סי' רטט).

הוא הגן בכל עוז על כבוד החכמים הנעלבים וספך קיתון של ורחמים על המזללים בהם מוקלים כבבדם. הוא יצא בתוקף כנגד מורה הוראה מובהק במחוז המוריה, ביון העתיקה, על שהשפיל כבודם של שני חכמים שישבו בליפאנטו. אף על פי שהעריך אותו מאוד "עפ"י חכמתו וחסידותו" ומעניק לו השבח "מלא תורה וחכמה כרמוך" בתשובתו אליו (יו"ד סי' רכ), אינו נמנע מלכתוב לו דברים קשים וחדים, ומסיים בהייל: "... אל אליים הוא ידוע והוא ידינו אם כתבתי אלו הדברים כי אם מצד יראת שמים, כי נהייתי ונחלתי לראות מה שבי"ת רדף לומדי תורה, לפי שבי"ת ראה העם נשמעים אליו ה' יכפר בעד ושלום כ"ת ישגה ויפרה ויתן בלבו לאהוב ולקרב אי זה חכם שיהיה מורה ועוסק בתורה לכבד כי יכבדוך ודאי ושלום שלום ממני".

כשצריך היה לכתוב לכבדו ולכבדו חבריו בני עירו, כתב דברים כהווייתם, בלא לכסות על האמת ולהחניף לשום איש. וכך כתב מכתב חריף אל חכמי צפת, ומכללם מרן הבי"ת יוסף ומהר"י סאגיי, עד שהתערבו בענין התרת שבועה להחכם רבי יעקב סמוט זצ"ל שנשבט להפטר ממשורו, וכתב להם בקטן לכבוד תורת רבני עירו: "מה עלה על רוחכם ומה הגיע אליכם לכתוב דברים כאלה ולשלחם בתוך עיר ואם בישראל, ואיך לא חששתם לכבוד העיר המהוללה אשר ממנה יצאת ויוצאת תורה לישראל בכל יום, ואם שהאמת ירדה פלאים, הרי הוזהרנו אפילו בכבוד ספר תורה שמוחק, והיה לכס לחוש לכבוד חכמים גדולים או קטנים... ואם באולי חשבתם שתשובת הר"ן נעלמה מחזיקי הדאית, אוי לה למחשבה כזאת. ואם דן ה' אותה דבר ומגפה ושרפה, שהאר בה שרד ופליטה גדולה מסופרים וספרים ומלאה הארץ עד כי לעבוד עבודתו... ולא שמתם לבכם לומר מה אנו כותבים, ולמי אנו כותבים, ולמה אנו כותבים, הן בעיר שאלוניקי כ"כ בתי כנסיות לבד מדרשות עם רב..." (שם סי' פט)⁴.

על פי בקשת הבי"ת יוסף ערך רש"ד"ר פסק ארוך נגד המבי"ט, וכדבריו: "זה כמה שנים כתבתי לארץ ישראל תוביב לדרשת הרב הגדול מהר"ר יוסף קארו זצ"ל שהחכם השלם כמהר"ר משה מטרסאנה (המבי"ט) היה מוחה בתלמידיו שלא יורו הוראה. סדרתי פסק ארוך ע"י שהדין היה עם הרב כמהר"ר קארו וזה"ה שירור מתלמידיו היודעים" (יו"ד סי' רכ). ועיי' שו"ת מבי"ט, ח"א סי' רצב, שמוכר פסק דין מרבינו וכותב שבו: "יועם היות החכם הנ"ל מפורסם ומוחזק אצלנו בחכמה ובקאיון, ואי היה ראוי לחפש אחר דבריו..."

בתשובה אחת פונה הוא לנכון אל הדיינים שלא להתחמק משמוע דברי ריב של בעלי דינים, וכותב: "... והי' היודע והוא עד עלי, כמה פעמים אומר לי לבי שלא להטפל לשמוע דברי ריבות אשר בין איש לרעהו, ואחר שזה כמה שנים פסתי כתנתי כתונת עבודת הרבים ונעשית חפצי, מי מוכיח פסתי בתגר זה אם לא שנאמן עלי הדיין כי כוונתי לשמים, להיות כי פעמים באים לפני שני בעלי דינים ואני דוחה אותם, והם מטיחים דברים ואומרים אתה הגורמים לעילוי יראתך, כי

יתרון דעת

אחר שאתם אינכם רוצים לשמוע טענותינו אנו מוכרחים ללכת כן, ואז רואה אני עצמי מחויב ושאיני רשאי להפטר מלשמוע דברי ריבותם ולדון ביניהם כאשר יורינו מן השמים, אע"פ שיהיה לי לטורח גדול לפעמים..." (חיי"מ סי' רעח).

"שמואל שוכב בהיכל ה"

מהרש"ם האריך ימים עד זקנה ושיבה, ועד יומא האחרון לא נס ליחו בהנהגת הכלל, כשהכל פונים אליו בדברי ריבות ונכונות לדבריו ולעצותיו בלא גימגום והיסוס (חיי"מ סי' רמט). בספרו מצויה תשובה להלכה שהשיב ה"גם כי ידי כבדה מווקר" (שם סי' שט). הגאון רבי דוד קופרסטי זצ"ל מספר בספרו 'קורא הדורות' ששמע מפי נכדו של רבינו, החכם רבי שלמה די מדינה זצ"ל, "שהרב זקנו ז"ל היו ימיו חיוי פ"ד שנה, ומשכנע בוקנה עד היותו בן פ' שנה היה קורא בבתי עינים, וכשהיה בן פ' שנה, יום אחד בהיותו יושב בבישיבה, פתח הגמרא לקרות ההלכה, כמו שהוא מנהג שאלוניקי שהיה ראש ישיבה קורא ההלכה הוא בעצמו, ולא יכול לקרוא בבתי עינים, ונתן הגמרא לחכם היושב בצדו שיקרא ההלכה, וכשהלך בביתו פתח הגמרא וקרא בלי בתי עינים ושוב לא הוצרך להם כמו ד' שנים עד יום פטירתו, וזהו לקיים מאי דכתיב בהו בצדיקים (שע"מ פ"א) וקויו ה' יחליפו כח..."

ביום ב' מר-הש"ן נדעו הארז שבלבנו, וגופו הסהור נטמן בבית"ח בשאלוניקי, וכעדות בעל 'קורא הדורות', לא נכתבו על מצבתו שום תואר ומליצה, כי אם זה הפסוק בלבד: **"שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול"** (תהלים קיט, פס' ט)⁵.

חלק מתשובותיו (כשש מאות במספר) הדפיס הוא עצמו בחייו בשם "פסקי הרש"ד"ם" בשני חלקים (שאלוניקי שמי"ח-ט"ו), אולם היו "מעורבין ודפוס רע" - כדברי הגר"ח"א עברכו, ובנו הגאון רבי משה די מדינה זצ"ל הדפיס שנית (שאלוניקי דש"ן-ש"ה), אך הוא שינה סדר התשובות וסדרו לפי סדר ארבעה טורים, והוסיף עוד הרבה תשובות חדשות. בשנת תקנ"ו נדפסו בשאלוניקי פעם שלישית, ובלבד שנת תרכ"ב - פעם רביעית. וכך כותב הגאון רבי יוסף שאול טאטנאצר זצ"ל בעל השו"אל ומשיב בהסכמתו למהדורת לבוב: "... ומה יקרו דבריו הקדושים גם לגדולי דורו אף כי אחרי זמננו כל הגדולים אשר פרשו כנפם על טושי"ע בלאר ולפרש המה הביאו מדבריו הקדושים, וגם בכל מקום שבעלי תשובה עומדים, מדבריו הקדושים הביאו בידם..."

ספרו תשובותיו היה ליסוד מוסד בהוראה עבור פוסקי הדורות. כבר בדור שלאחריו, מצינו לתלמידי תלמידי הגה"ק מהר"ם די בוטון זי"ע שכותב: "... ואלכה לי אל הגדולים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי עם ולפניהם יבא כל נע וכל ריב... ופתחת בשו"ת של הרב הגדול כהמ"ר שמואל די מדינה וזה"ה לראות מה ישיבני דבר קטן וגדול שם שמואל..." (והוא בשו"ת 'באר מים חיים' סי' סט, להגה"ק רבי שמואל ויטאל רבינו מהר"ח זי"ע).

עוד חיבור ממנו נדפס על ידי נכדו רבי שמעיה די מדינה זצ"ל, מגאונים ויניציאה, והוא ספר 'בן שמואל' ובו שלושים דרשותיו מדרשותיו (מאוסטם סי' פ"א) הידועים שכתב על כמה ממסכתות הש"ס לא זכינו לאורם עד כה.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. ברם יעוי' בשו"ת 'שמש צדקה' (א"ח סי' ז) שכתב שגם מהרש"דים יזהו לדברי שו"ת 'שער אפרים' בסי' ר' [נס כתב הטעם שייסדו הפיוטים בלשון שאינה מובנת לכל אדם, כי שלא יבואו העכרים ויתפללו אלו התפלות לע"ז שלהם] אפילו "אם יבא אליהו ויאמר לנו שנשנה ממנהגנו אנחנו אין שומעין לו". ועיי' מש"כ היחזק סופר' בהגהותיו על א"ח" (סי' סח).

2. בדרוש השפד שנשא מהרש"ם רבי אברהם סיראלו זצ"ל (והוא בקובץ ע"ץ חיים' באבוב, שנה ב, חוברת ג' עמ' מט) העיד עליו שהיה "זכך שלם בכל, והוא היה נמחטה ומסמחור על כל צרותיו, וכל מה, שהיה מנהיג אותנו ומדריכנו בדרך ישרה ומלמדנו להועיל".

3. וראה שו"ת מהרש"ך (ח"א סי' מ) שמזכיר מנהגים אלו שהסתייכו לנהוג פה שאלוניקי בענין בדיקת הריאה, אשר נכתבו ונחתמו בשם שני צנתורן זהב הרבנים המובהקים כמהר"ר אברהם סיראלו וזה"ה וכמהר"ר שמואל די מדינה נר"ו..."

4. על תשובות זאת חזר מרן הבי"ת להשיב ולהצדיק דבריו, ורש"ד"ם חזר עוד הפעם בדברים נכוחים. לפי הנראה הוטבו דבריו בעיני מרן הבי"ת, שלא חזר עוד על הענין הזה (עיי' שו"ת 'אבקת חול' סי' קצב).

5. נראה שכן נכתב על פי צוואת המהרש"ם, שלא לכתוב על המצבה שלו שום תואר רק פסוק זה, אותו אמר בסוף תפלת שמו"ע, לפני "יהיו לרצון אמרי פ", שלא ישכח שמו ליום הדין, כידוע, שפסוק זה "שלום רב לאוהבי תורתך" וגוי האות הראשונה שלו היא האות הראשונה של שמו, והאות הסופית של שמו (ספר ע"ל תמר' עמ"ס שביעית, ת"א תש"ט, עמ' עב). [בעוה"ר ע"ס חורבן הקהלות עיי' הגרמנים ימייש, נחוב כלל גם בית העלמין העתיק ועל קבריהם של גדולי ישראל נסללו כבישים וכדו, רח"ל].

מאת: ח"ה ישיב ערשי ווייס הי"ד, ברקלון גי

המשך

הנחתים הנפולים לחוב, ורבו למרר למחות ולכלות, ע"ש). כ"ק מרן מהר"א זי"ע שלח פעם עם שליח תפוח מהסוכה אל הגה"ק בעל 'חבצלת השרון' מטאראנאפאל זצ"ל, וכשקיבל הגאון את התפוח מהשלח, הלך ולבש בגדי חג, ופרס מפה לבנה על השלחן, והדליק שני נרות, והושיב את כל המשפחה ליד השלחן, ואמר בדחילו ורחימו: "יעצט גיית מען עסן דעם פלעזער רב'ס גוי סוכה", וחילק שיריים מן התפוח לכל בני הבית שנכנסו שם.

מתוך שיחות קודש ורשימוני הסדרים

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומיי"

מסכת בבא בתרא

למה תקנו מנהגי אבלות אחרי חורבן בית שני יותר מחורבן בית ראשון?
בסוף פרק חזקת הבתים (ס"ז) למדנו על מנהגי אבלות שהונהגו בקרב ישראל על חורבן בית המקדש, וכדאיתא: **"והנה רבנן, כשחרב הבית בשניה – רבו פרושין בישראל, שלא לאכול בשר ושלא לשחות יין. נטפל להן ר' יהושע, א"ל, בני, מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין. אמרו לו, נאכל בשר – שממנו מקריבין על גבי מזבח ועכשיו בטל, נשתה יין – שמנסכין על גבי המזבח ועכשיו בטל וכו'".** אמר להן, בני באו ואומר לכם, שלא להתאבל כל עיקר – אי אפשר שכבר נגזרה גזרה, ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר שאין גזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה... אלא כן אמרו חכמים סד אדם את ביתו בסיד ומשיירו בו דבר מועט... עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט... עושה אשה כל תבשיטה ומשיירת דבר מועט... לא נאריך בדינים אלו, אלא נביא דין ודברים אודות המהיה שתמה הנז"ק ה'חתם סופר', וזו לשונו: **"וצריך עיון, מה עלה על דעת הפרושין בחורבן בית שני להתאבל יותר ממה שתקנו נביאים בחורבן בית ראשון לצום ד' צומות, ולמסקנא נמי תקשי דאסרו לסוד ביתו אלא אם כן משייר אמה, וכן בסעודה ותבשיטים, מה שלא מצינו כן בבית ראשון..."**

וכתב לתרץ: **"דחורבן בית ראשון שנתגלה קצו ע' שנים (עי' יומא טז) ונתיאשו מלשוב עד סוף הזמן, ובין הזמן ההוא אל היה מקום להתאבל – אלא ביום שארעו בו מאורעות לישראל – היינו ד' צומות, אך בית שני שלא היה מקום קיצו – וכל יומא ויומא ומניה הוא, וכל יום שלא נבנה בו כאילו נחרב בו, ותוחלת ממושכה מחלה לב (עי' משלי יג, יב), והוא גזירה קשה מאוד כליון עניים ודאבון נפש רח"ל, ראויה להתאבל בכל יום ושעה".**
בספר **"עין אילנה"** על ה'עין יעקב' עמד גם כן על תמיהה זו, וכתב לבאר: **"והענין למה דוקא כשחרב הבית האחרון רבו פרושין, ולמה לא פרשו כשנחרב הבית הראשון, דאיתא (זבחים ק"ב): 'עני' שלא הוקם המבטח היו הבמות מותרים, ומשורשים המשכן הבמות אי אסורים... באו ליורשנים נאסרו הבמות, ועיין שם דלתיו בהפלותגא אם אמרינן קדושה ראשונה קדשה גם כן לעתיד לבא – ואסור להקריב בבמה, אבל אם לא קדשה לעתיד לבא אז מותר להקריב בבמה. ובהו יבואר כשנחרב הבית הראשון, ופסקין להקריב בבמה, וברש"י (שם) שקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא, והיו יכולים להקריב בבמות – שבמה מותר לבנות אף בחוץ לארץ (כמו שבנה בית חזוני במצרים – לפי הדעה שבנו לשם שמים) ולאכול בשר (שהרי הקרבת הקרבנות לא היתה מוכרחת להבטל אז – ולא היה שייך מה שאמרו 'נאכל בשר – שממנו מקריבין על גבי מזבח ועכשיו בטל')".** אבל כשנחרב האחרון פסקין **"בני רמב"ם הל' שם הבכירה פ"ה הי"ד)** שקדושה שנייה קדשה לעתיד לבא, ואם כן לא היו יכולים להקריב בבמה, ולכן לא אכלו בשר ולא שתו יין".

וכתב לו הגר" **"שלמה הכהן ז"ל, מר"ץ בוילנא בעל מחבר ספר שו"ת 'בנין שלמה'**, אל הגאון הגדל' לחערי (בדפוסים הישנים של הספר קיץ אילינו נדפסו הדברים בח"ה בהמשכות, ובחוצאה החדשה, בני ברק תשס"ג, נדפסו הדברים כאן) **"ולפי דברי המחבר יהיה ראייה מכאן לדעת הרמב"ם ז"ל דקדושה שניה קדשה לעתיד לבא... ואילו לדעת הראב"ד נחשבתו (שם הל' טז) האחרון המקדש וירושלים בטלה האיתנה, אם כן זה האידנא יהיה מותר במת – לדעת הראב"ד (כלומר, לפי דעת הראב"ד אין סיבה לאסור אכילת בשר גם אחרי חורבן בית שני)... ועוד קשה לי על דברי בכור הדור"ג נ"י, דלמ"ד (זבחים ק"ב) דלא קרבו נסכים בבמה – עדיין היה להם לפרוש בחורבן בית ראשון מ"ץ מיהר, דהא נסכים בוודאי לא היו יכולים להקריב".**
וכתב הגאון הנוכח: **"והנלענ"ד ליישב קצת עיקר הקושיא, דבחורבן בית ראשון דהיה עמדם 'החרש והמסגר', והיו עוסקים בתורה תמיד, כדאמרינן (גיטין פ"ג): 'דרש מרימר... צדקה עשה הקד"ש עם ישראל שהגלה גלות צדקיהו, ועדיין גלות יכניה קיימת, דכתיב ביה בגלות יכניה 'מב' כד, יד) 'החרש והמסגר אלה', 'חרש' – שבשעה שפותרים נעשו חרשי כחרשין, 'מסגר' – כיון שסוגרין שוב אינן פותרין, ופרש"י: 'זו היא צדקה שמיירה והחריב ביתו, כדי להגלות דורו של צדקה לבבל בעוד שחכמי גלות יכניה קיימין, שילמדו תורה לאלו הגולים אחריהם לפי שרוב חכמי התורה גלו עם יכניה', ואם כן נראה מה שדיו עוסקים בתורה בגלות בבל... ולפיכך לא היו מצטערין כל כך בביטול הקרבנות. דעסק התורה עמד להם כמו שהקריבו כל הקרבנות, וכדאמרינן (מנחות ק"ג): 'אמר ריש לקיש, מאי תרביה ויקרא' (ל' ז') 'זאת התורה לעולה ולחטאת ולאשם', כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם' וכו', אבל בחורבן בית שני – משמע (איכ"ד פתיחה ב) ונדרב מחמת עון ביטול תורה, שדיו משליכין דברי תורה לארץ ולא היו חביב עליהם, ע"ש, ולכן נצטערו הפרושים אז ביותר על ביטול הקרבנות, דלא היה להם שום דבר להגין עליהם, לא זכות התורה ולא זכות הקרבנות".**

עלֵי ספר

ליקוטי חתם סופר הלכות שבת – נדבך נוסף מספרי ליקוטי חתם סופר על סדר השלחן ערוך, בו יבואר ויקבצו פסקיו ומנהגיו של סדר החתם סופר, וייער אשר מפורשים בין אוצר חידושי, תשובותיו ודרשותיו וכו'. נלקטו ונסדרו לפי סדר השו"ע דבר דבור על אפניו על ידי הרה"צ א. השעל בנימין שפרינצלס, דומ"ץ בקהל מחזיקי הדת, ירושלים תשס"ט (שכו עמ').

כללי עברי – בו מנואר מנטא לשו"ק לפי ההברה של בני פולין, גאליצא, אונגארן, רומעניא ואוקריינא. קוני שהוא ער וסיוע לחורים ומורים, בפרט למלמדי כיתה א', להבין כללי לשון עברי כפי שהשתרש במשך שנות החלות המדינת הני"ל. חיברו באופן ברור ונהיר הרב נפתלי צבי דעמביצער, לונדון תשס"ט (קכ עמ').

<p>ברכת מזל טוב נלבבה</p> <p>מוגשת בזה קדם אבני-חותננו האי גברא רבה ויקרא צנא מלא ספרא, שייך עילי ושייך נפיק מורה ודאין בישראל הגה"ח ר' נתן נטע מאשקאוויטש שליט"א</p> <p>לרגל שמחת איורסי הבת – אחותנו תחי' ע"ג הבה"ח והמחזיוןי כמר אהרן ראזנפעלד נ"יו מבחרי מצויניי ישיבה דחסידי בעלזא</p> <p>בן מחו' הרבה"ח ר' מרדכי אברהם שליט"א – אב"י בירושת"ו בורא עולם בקנין ישלים זה הבנין עדי עד עם דורות ישרים ומבורכים מתוך אושר ועושר וכל טוב סלה, אכ"ר כעזירת וברכת בנך וחתניך ומשפ' ש. מ. מאשקאוויטש ז. ז. בערגער ש. האניג</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' לוי יעקב ב"ר שלמה זלמן ע"ה והרה"ח ר' שלמה זלמן בן הרב מרדכי ע"ה נלב"ע י"י מרחשון – ת. ט. ג. ב. ה.</p> <p>הנצחה על ידי בנו-בכורו</p> <p>הרה"ח ר' גרשון לידר הי"ד – ירושת"ו</p> <p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' יוסף משה ב"ר עזריאל ע"ה גוטמאן נלב"ע י"י מרחשון תשנ"ו</p> <p>ת. ט. ג. ב. ה.</p> <p>הנצחה על ידי משפחתו</p> <p>ווייעטשנער, וואסילסקי, גוטמאן הע"י</p>	<p>עלֵים לתרופה – להפצת תורה וחסדנות</p> <p>כטל לישראל יפרח כשושנה</p> <p>ברכת "מזל טוב וגדיא יאה" שלוחה בזה לילדית הנלבב והעסקן הדגול, עושה חסד לאלפים ומוכה רבבות מאחב"י מנה"ח ר' ישראל ראזענן שליט"א</p> <p>המהפכת "לעילם לתרופה" בארה"ב</p> <p>לרגל השמחה השרויה במעונו בהיכנס בנו בכורו כמר יהושע נ"י לעול התה"מ במז"ט ובשעט"מ</p> <p>ויהי רצון שיוכח לרוות ממנו ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה, מתוך אושר ועושר ואין טוב וחסד ירדפודו לו ימי חייו, אכ"ר. הכו"ח בשם כל הצוות וחברי המערכת, ידידיך ומוקיריך יודא הכהן השקוביץ יעקב פריעדמאן</p>
<p>לעילוי נשמת</p> <p>הגאון הצדיק רבי שמואל זאב במהו"ר אברהם צבי ראטה זצ"ל ראב"ד דקהל מחזיקי הדת באר"ה ומלפנים דומ"ץ קיק אוהעל' ורב ביהמ"ד דחסידי בעלזא אנטווערפן, בעמח"ס "דברי שמואל" עה"ת, על הש"ס ועל שו"ע נלב"ע י"י מרחשון תשמ"ט</p> <p>ת. ט. ג. ב. ה.</p>		<p>הגיע לאחיות הספרים</p> <p>לוח המשוש'ש – לוח שנה לשנת תשס"ט</p> <p>לוח גימטריאות לכל דבר ועניין לוח האינצייט"ש של גאון וצדיק הדורות.</p> <p>כולל "קונטרס השמות" לפי א"ב ולפי גימטריא של השנה.</p> <p>מאת הרב יעקב שיף, ירושלים.</p>

<h2>עלֵי אורה</h2>

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת לך לך

י"ב מרחשון תש"ע - שנה ט"ז גליץ תרפ"ט

הולדת	מוצא	ר"ת
18:30	18:10	17:02
17:48	17:27	16:22
17:51	17:33	16:25
18:23	17:58	16:54
17:50	17:26	16:21
18:28	18:06	16:57
18:47	18:21	17:16
18:19	17:54	16:47

תורת של ראשונים

"ויערכו אתם מלחמה" - בני שם בבני חם

ויצא מלך סדום ומלך עמורה וגו' ויערכו אתם מלחמה (יד ב). "נתעוררו למלחמה, מפני כי אלו החמשה היו מבני שם, וכדלעילומר וחבריו מבני חם, ונה נתן את בני חם לעבדים לבני שם, והם כבר מרדו, לכן עשו מלחמה עמם לחזור ולחייבם לעבדותם, אבל על כל פנים גברו הארבע, כפירש"י, לולא אברם וחיותו עמד לבני שם".

"ויתן לו מעשר מכל" - מי נתן למי?

ויברכוהו ויאמר ברוך אברהם אל-עליו וגו'. ויתן לו מעשר מכל (יד ב). לפי פירש"י, תחלה דיבר בהכתוב בפעולותיו של מלכי צדק מלך שלם, ולבסוף דיבר באברהם: "ויתן לו אברהם מעשר מכל אשר לו, לפי שזוהו כהן". ויש מפרשים, לחיפך, שמלכי צדק הוא שנתן לאברהם מעשר מכל, לפי שאברהם היה כהן, כמו שמבואר בנדרים (לכא). שנטלה הכהונה ממלכי צדק - על שהקדים לברך את אברהם קודם שברכו הקב"ה, ונתנה לאברהם וכו' (עיי"ש). ולרש"י י"ל שלא נטלה הכהונה ממנו אלא מזרעו אחריו.

ורבי יוסף קמחי (אבי הרד"ק) פירש, שאברהם לא נתן מעשר למלכי צדק, כי היאך יתן מעשר ממה שלא רצה לעצמו, וכמו שנשבע "אם מחוט ועד שרוך נעל" וגו' (פסוק כג) והיאך עבר על שבועתו. "גם אין לומר שמלכי צדק נתן מעשר לאברהם, כי למה יתן לו הוא מעשר, ומלכי צדק יצא לכבודו בלחם ויין, ואם נתן לו מעשר, הנה במובן מכל לו. אלא כך היה הענין, שמלך סדום יצא לקראת אברהם, וכאשר בא מלכי צדק מצאם חולקים על השלל, שמלך סדום אמר: יתן לי הנפש ורכוש קל לך, ואברהם נשבע: אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך וגו'. בלעדי רק אשר אכלו הנערים והלקס האנשים, כי לתועלתך היה, שהצילו את שללך, ועבר אשכול וממרא יקחו חלקם בדין מצילי שלל, שאינו ברשותי לותר עליו. ומלכי צדק היה נותן בדין לאברהם, שיקח המעשר מכל מה שהציל, כי יותר היה ראוי לו לקחת מן המעשר". וזה פירושו: ויתן לו - מלכי צדק, שהיו שפם לו דבר על פי דין, מעשר מכל - שיקח המעשר.

"הוא" ו"שרוך נעל" - מה הם?

ויאמר אברהם אל מלך סדום וגו'. אם מחוט ועד שרוך נעל וגו' (יד ב). אלו הם כל זיוין. כלומר, אפילו כלי זיוין שהגליו בני המלחמה ליקח, לא אקח מכם. "חוט" הוא מין אזור, שהגליו לחבר את כלי זיוין באזור; "שרוך" הוא המבחר את השריון של הרגלים, וקרא כתוב (ישעי' ח כג): "אלא נפתח אזור חלציו ולא נותן שרוך נעליו". רבינו חיים פלמיאל

"אם מחוט" - תכשיט של ראש, כמו ששנו רבותינו במסכת שבת (פסח): "חוטין שבראשי המנות, הם חוטין של משי שקושרים בהן שערותיהן. שרוך נעל" - תכשיט הרגל. דבר אחר, אם מחוט שממנו כל בגד, כלומר הן דבר גדול אקמן.

לכך הוציא שני דברים, כי דרך הוא לבני אדם כשהם במלחמה בגדיהם קרועים ומסורתי מנעילים נתונים וכו', ובעבור כן אמר אברהם למלך סדום: אתן לך הכל חוץ מן הפתיל אשר לקחת לתפור הבגדים אשר קרעו ללחם מלחמתך ומסורתי המנעילים.

"אל יהיה לפני כבוד הדר גאווה אשר אחרתי מלהשיב על מכתבו, יען כי לא היה מענה בפי מה להשיב על שאלתו, כי מעולם לא הורגלתי לשים אוזן בדברים שאינם נחוצים לי" (מתוך מכתב קודש של כ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע שמתפרסם לראשונה)

הופיע! קובץ 'אור הצפון' לחודש מרחשון!

קובץ מוגדל ורב תוכן לרגל ימי ההילולא של

כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"ד זי"ע ובנו כ"ק מרן מהר"ם מבילגורייא זי"ע

נוספו בו מדורים מיוחדים ביותר, מהם: "פרשת מרדכי" - כתבי כ"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע; "קריינא דאגרתא" - מכתבי קודש שנחשפים לראשונה; "קול נהי מאמריקא" - תיאורים והספדים משנת תרפ"ז לאחר פטירת מרן מהרי"ד זי"ע, ועוד הרבה

אמרות טהורות

להתרחק לגמרי ממקום אנשי רשע

ויאמר ה' אל אברהם לך מוארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (יב, א). הרמב"ם כתב בהלכות דעות (פ"ז ה"א): דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר חבריו ואנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולהתרחק מן הרשעים, ואם אנשי מדינתו רעים ילך למדינה שאנשיה צדיקים, ואם כל המדינות רעות וכו' או שאינו יכול ללכת למדינה אחרת וכו' ישב לבדו, ואם אינם מניחים אותו וכו' ילך למדבר, כמו שכתוב (ירמ' א, א): "מי יתנני במדבר מלון אורחים", ע"ש. וזהו הרמז: לך מוארצך – "וזה הדרך לאיש היושב במדינה, שמנהגותיהם רעים, כמו אברהם באור כשדים... ואם אי אפשר ללך ממדינה זו, על כל פנים יתרחק ממולדתו וממשפחתו ושב בביתו בבדידות, ואם איננו מניחין לך לישיב לבדו, כי אם שיתערב עמם, אם כן התרחק עוד מביתו לגמרי גם שהוא בית אביך, תלך אל המדבר, או תראה את הארץ אשר אראך – על דרך הכתוב 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי' (שמות כ, כב) – גילוי שכנינה". תולדות יעקב יוסף; בן מרת יוסף (פר' ויחי)

אמרת הקב"ה שוללת הבחירה

ויאמר ה' אל אברהם לך מוארצך וגו' (יב, א). להבין ואמרו לך לך וכן בפסוק (כ, א): "לך לך אל ארץ המוריה", וכן (במדבר י, א): "שלח לך" – יש לומר, והנה רש"י מפרש שם "שלח לך – לדעתך", ורוצה לומר, כי ידוע שדיבור הקב"ה עושה רושם בל מוטו ומאמרו לעולם תהיה, שהרי "בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים לז, א), ומהדיבור לבד כבר נהנתה הברירה. ואם כן כשאמר הש"ת לאברהם – לך, ולמשה – שלח, נעשה ממאמרו זה הכרח לקיום רצונו ונשלל מהם הבחירה. אך מכיון שהפצו ית"ש הוא שיהא לאדם בחירה חפשית, לכך הוסיף הקב"ה ואמר: לך – לדעתך, ובה נזר ואמר שיהא תלוי ברצון האדם ותישארה הבחירה.

ישמח משה

אמירה נעימה

ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך וגו' (יב, ב). וברש"י: "ואגדלה שמך – זה שאומרים אליו יעקב".

מניין אותיותיהם של שמות האבות הקדושים – אברהם יצחק יעקב – הוא י"ג, כנגד י"ג מדות של רחמים, וכמנין אחיה, להורות שהם פרסמו אהדותו ית"ש בעולם. וכן האמהות – שרה רבקה רחל לאה – ג"כ מספר אותיותיהן י"ג. וביחד הם כ"ו אותיות כנגד שם הוי"ו שבעה כ"ו, והנה, אילו לא הוסיף הקב"ה את ה' לאברהם היה חסר את אחת, וכדי להשלים המספר של י"ג אותיות היה צריך לומר בברכת אבות 'אלקי ישראל' ולא 'אלקי יעקב', וזו הכוונה: **"ואגדלה שמך"** – להיות שמך נקרא 'אברהם' ולא 'אברהם' – זהו שאומרים אליו יעקב, לפיכך אין צריך לומר 'אלקי ישראל' כי כבר נשלל המספר באות ה' של אברהם.

ובזה יש לפרש הפסוק שאומרים בהפטורת השבוע (ישעי' מ, כו): "למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נמתרה דרכי מה" – למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נמתרה דרכי מה" – למה תאמר יעקב, לפיכך אין צריך לומר 'אלקי ישראל' – ותדבר ישראל. ומתקין, כי אז נסתרה דרכי מה" – ולא יעלה למספר כ"ו כמנין שם הוי"ו, אלא כ"ו. הנח"כ רבי שמשון מאוסטרופולא ז"ע

וזהו ברכה (יב, ב). פירש"י: "הברכות נתונות בידך, עד עכשיו היו בידך, ברכתך לאדם ונה, ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפץ". יש לדייק למה כל האריכות הזו, והיה יכול לומר בקצרה: וזהו ברכה – שתברך למי שתצוה. וי"ל בהקדם מה שכתב בשו"ת מהרי"ם (ד"ה י"ג ק"ו ד"ה ותו) שאין אדם יכול למנות שליח להקדיש שור, "משום דמילי נינהו, ומילי לא מימסרן לשליח" (נשמן כח). ועי' בשו"ת חת"ם יו"ד סי' שכ"א. ולפי זה, אם היה הקב"ה אומר לאברהם שיברך למי שירצה, נמצא שאברהם הוא שליח לברך, ואם כן הו' להו מילי, ומילי לא מימסרן לשליח. ומשום הכי אמר לו הקב"ה: "עד עכשיו היו בידך", שאני אדון ואני אברך, ומעכשיו הברכות נתונות בידך ויאתה תברך את אשר תחפץ", כלומר, שתהיה אדון ולא תהיה שליח, והברכה תתקיים, וזהו: "וזהו ברכה". פני דוד להרד"א זצ"ל

אי אפשר להשיג יראת הרוממות קודם יראת העונש

ואנשי סדום רעים וחמאים לה' מאוד (יג, יג). י"ש לפרש הפסוק שבתורה, כדרכינו תמיד לפרש איזה פסוק בדרכי מוסר, כי כל פסוק הוא עצה מהבורא ב"ה, ויאמר: **"ואנשי" – מלשון שכחה, לשון: 'נשני אלקים' (להלן פ"א נ"א), 'סדום' – יכונה לגיהנם שהוא מלשון 'סיד' ונפירה, וכן בזהר (ד"ה ק"ה) קראו לשור 'מלך סדום'. והנה האדם צריך לירא מהבורא ב"ה יראת רוממות בגין דאיהו רב ושלום (וזה"ק ד"ה י"א), אך עכ"פ גם היראה הזו, יראת העונש של גיהנם, צריך לשום נגד עיניו לשרוף האהבות הרעות, כגודל.**

וזהו: **"ואנשי סדום"** – השוכחים ענין סדום, דהיינו עונש הגיהנם, או הם ירעים וחמאים וכו', כי אי אפשר להשיג יראת הרוממות קודם יראת העונש.

אברהם אבינו הנחיל את האמונה

לבניו אחריו עד סוף כל הדורות

והאמין בה' ויהשבע לו צדקה (טו, א). הרמב"ם הקשה: מה צדקה נחשב לאברהם במה שהאמין, והוא ראש המאמינים, ולמה לא יאמין בזה יוצאי האמין כלשהו את בנו יחידו האהוב ושאר הנסיונות אך לא יאמין בכשורה טובה, יע"ש.

ולפענ"ד האי 'והאמין' פועל יוצא הוא, שהשיש אמונה בגופשו, **"עד שנשרש בלבו ליסוד מוסר, והנחיל אותה לבניו עדי עד, עד סוף כל הדורות, כאדם הנחיל את בנו טבעיו והרגליו, כיוצא"**. והיה לבניו ובני בניו אחריו עד שהגיע לשיעור כשארשר היו משוקעים במצרים בשערי הטומאה ונתפתו הרבה בתועבות מצרים, "מכל מקום האמונה לא זזה, ונגאלו בזכות האמונה, כדכתיב (שמות ד, א): 'ויאמן העם', ואמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה (עי' שבת טז): הם מאמינים בני מאמינים, עתה שרשו מאבותם", כי האמונה בה' אשר האמין אברהם עתה אחר הכפסות הבנים 'היא השישית האמונה בלב בניו עד סוף כל הדורות'. וזהו שנחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם.

וזהו שכתוב אחר כך (פסוק יג-יד): "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו', ואחרי כן יצאו" וגו', כי יצאו בזכות האמונה שאתה והם מאמינים לעולם.

חתם סופר (נב, ובתורת משה ע"פ מו)

עשו מלחמה את ברע מלך סדום ואת ברשע מלך עמורה שנאב מלך אדמה ושמאבר מלך צבונים ומלך בלע היא צוער (יד, יג). יש לדקדק, למה מפרש שמות ארבעת מלכים, ואילו את שם מלך בלע מעלים הכתוב; ותו, מדוע צריך להודיענו ש"בלע היא צוער", ששני שמות יש לה לעיר, והיה יד לכתוב או בלע או צוער להוד.

אלא קשיא אחת מתורצת בחברתה, דאיתא במדרש (תנחומא, ת. תוכב ב'רש"י) ששמות אלו הארבעה מלכים ניתנו על שם רשעתם. וז"ל דרשו (שבת א, א): "לעולם יהיו אדם וישב בעיר שיישיבתה קרובה, שמתוך שיישיבתה קרובה עונותיה מועטין, שנאמר (לקמן י"ב) 'הנה נא העיר הוואת קרובה לנום שמה והיא מצער' וכו' – מתוך שיישיבתה קרובה – עונותיה מוצערין", כי סדום ושלש הערים כבר היתה ישיבתן ג"כ שנה, וצוער – רק ג"כ שנה, ע"ש. נמצא שלכן נקרא שמה צוער, שכן עונותיה היו מוצערין, וגם המלך שלח לא היה רשע כל כך כמו אלו הארבעה, ולכן אינו מוזכר שמו בתוכם, יען כי הם נקראו על שם רשעתם, והוא לא היה רשע כמותם. ובה נראה למה פרט שמות הארבעה מלכים, שהם על שם רשעתם, ואח"כ כתב: "ומלך בלע", ואינו מוזכר את שמו. וכדי שלא יוקשה לך למה אינו מוזכר שמו, לכן אומר כמתקין: "הוא צוער".

אחר היבדים האלה היה דבר ה' אל אברהם וגו' שכרך תרבה מאוד. ויאמר אברהם ה' אלקים מה תתן לי ואנכי הולך ערירי (טו, א-ב). ויש להבין דברי תשובתו: "מה תתן לי ואנכי הולך ערירי". אלא, ידוע שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים (כרי' מ"ה, ד). והנה אברהם ידע שלפי המול שלו אינו מסוגל להוליד (כדאיתא בשבת קנ"א). והתוס' כתבו (שם) על הא דאיתא ד"אין מול לישראל", והלא רבא אמר (מ"ק כ"ה) "בני חיי ומוזני לאו בזכותא תליא מילתא, אלא במולא תליא מילתא", ותרצו שעל ידי זאת גדול משנתה המול, ע"ש.

ולפי זה, בתחילה לא עלה בדעת אברהם להתפלל לשנות מולו, אבל מאחר ששמע יוצא מפי הקב"ה "שכרך תרבה מאוד", הבין שזכותו גדולה, על כן ערב לבו לבקש על בנים, כי ע"י זאת יגדל משנתה המול.

מלא העומר

יתרון דעת

שיירי מצודה (ג)

סגולת האתרוג לאחר חג הסוכות – ומה היו עושים בו

תנו רבנן: כתיב (איוב לה, יא) כי פעל אדם יְשַׁלְם לו וְכִאֲרָא אִישׁ יִמְצָאנוּ. מעשה בחסדי אחר שזיו לו בנים, והיה עשיר מעשירי הדר, ומ' וירשורו בניו. אחד מהן היה טוב עין בעדוקת ובגמולות חסדים והיתה דעתו רחבה וידו פתוחה, והשני היה צר עין ביותר. זה שהיה טוב עין לא זו מחלק ונתן לעניים וכן לפדיון שבמים ולצדקות עד שכלה כל ממון. חזר למקרקעי שלו מבר אותן וחילקן עד שלא נשאר כלום. יום אחד, יום הושענא רבה היה, ונתנה לו אשתו עשרה פרוטות, אמרה לה: לך וקנה בהן לבניך מה שרצו. כשיצא מביתו פגע מבנאי צדקה שהיו עוסקים ביתם שיאכלו. אמרו זה לזה: הרי בעל הצדקה בא. נתן להם עשר פרוטות שהיו בידו, אמר להם: אין ביד עכשיו חוץ מאלו. מיד נתבייש לחזור לביתו, הלך לבית הכנסת ומצא החינוקות מחזקים באתרוגיהם ושומטין לולביהם, כמה ששנינו (סוכה מה ע"ש ברש"י ד"ה מיד תינוקות) מיד התינתוק שומטין לולביהן ואוכלין אתרוגיהם. מיד מלא שקן מן ויפרש בים הגדול. כיון שבא למדינת המלך היה המלך חושש במעיו ולא הניחו סם בעולם שלא השקתה, וכל כך היה מוסיף כאב ובכיה וצער, אמר לו בחלום אין לך רפואה אלא מאתרוג של יהודים של הושענא רבה. בקשו בלל אותה המדינה ובסביבותיה ובכל ארון המדינות ולא מצאו מאתרוג של יהודים כלום, עד שמצאו חסידו זה ישר על שקו, אמרו לה מה יש עמך למכור. אמר לה: עני אני ואין ביד אלא אתרוגים הללו שכן אנו חוששנא רבה של יהודים. אמרו לה: נעל זה אנו מחזקים. נטלו את השק וכל אתרוגים שבו ואותו חסיד הווליכוהו למלך. כיון שאכל מעט מן האתרוגים נתרפא. אמר לה: פנו את השק ומלאוהו לו דינר. עש, כך אמר לו. אמר לו: נעל זה מה אתן לך. אמר לו: אדוני המלך אינו שואל ממך אלא שתחזירני למקומי ויעבירי קבל במחנה שלי וכו'.

מדרש הגדול (ר"פ תולדות עמי בטס. וכע"ז בויק"ר ב, ב) ועי' בס' "מדרש דוד" לרבי דוד הנצי"ב נגד הרמב"ם, בנות פ"ה ט"ז, שהביא ג"כ ובתב שם: שרפואתו על ידי אתרוגים ממשלים)

והיה מדר' שלום ז"ל במעמד בשמחת תורה שחל אחר השבת, **שלחו לכל אחד מן הקהל מעט אתרוג וגם למחר' שלום זצ"ל**. **הלכות ומהני מדר' ש' מנויטשטאט** – רבו של המהר"ל (ס' צ"ח)

אחר שירצאין מבית הכנסת – (בשמחת תורה) אז מולק השמוש האתרוגים של הקהל ומביא לכל בעל הבית חלקו לביתו, כי הם אסור לחלק בשמחת יצירת, כי האתרוג הוא מוקצה. וכתב המעתיק, זה המנהג של חלוקת האתרוגים לבי"ב נתבטל זה זמן איזה שנים. רק הג"ץ (הגאבא צדקה) לוקח אותם, ולאחר יו"ט חותבין אותם לחתיכות, ומוכרין אותם עם צדק"א, כ"י ליתן מהם לחולי ל"ע, ומנהג יפה וכשר הוא, כי מה הנאה יש לכל ב"ב כאשר שמוגני לו כפול על חלקו, ואינו שזה לכלום. מנהגות ומומיותא (עמ' קצו) לרבי יודא ליווא קירוביים זצ"ל (נפטר כ"א אלול שצ"ב). ובספר 'מנהגים ודק' ורומיטא' (ח"א עמ' רכז) לרבי יוסף שמש זצ"ל (נפטר י"ג שבט תל"ח) כתוב: "תיקף ביציאת בית הכנסת (בשמחת) קודם האכילה, השמש מחתך ג' אתרוגי קהל, ומשלח לכל ראש הבית חתיכה אחת".

אם יש לך טעית תתקדוהו במעיל נאה לשם קונן, לקיים מה שנאמר (שמות טו, א) "זה קלי ואחריו" – התנאם לפני מבעיות (שבת קל"ג). לא לשם נסות. והוא הדין לכל המצוות, כגון שתעשה נרות תזכרה גדולים וגאים ויפים, ציצית נאה, אתרוג נאה, לול נאה. סוכה נאה – ותעטרה בסדינין המצוריקים, ושלח בה כל נמי פירות שחולק למצוא. והכל תעשה לשם שמחה ומאבה. ולא על מנת לקבל מנה ופרס.

ואני הפעוט צעירי דמן הגזורים המהולים, עשיתי האתרוגים שלי לקחת לזכרת עמדי בריה, וגם קתה למרצע לתקן מפייל, לתפור למצוה, ומצוה גוררת מצוה וכו'. אתרוג עם ג' מנים לולב ערבה והדס בגימטריא תרי"ג (אתרוג בגימ' תרי"ג ועם ג' מנים – תרי"ג). ואל ידא קל בעיניך מצות אתרוג ששקול על תרי"ג מצוות.

בימים החם בא לעולם ביום חג פסח וביום שבועות גדול ושל, ומשחת כל פרי אתרוגיהם, ולא יוכל למצוא לחג הסוכות בכל מדינות אשכנז שום אתרוג, על זה מאוד מעטערים אנשים האדוקים במצוות, וראיתי שנתנו עבור אתרוג ירוק קטן ט"ו חזובים, ועל זה דרש הרב בשבת תשובה, שהדקדקת בא לעולם מפני העבירות שעושים הבעלי בתים החולכים בשרירות לבם ועושים כמנהגם בלא שאילת חכם, ואומרים מנהג אבותיהם בידיהם, ולא מקיימן הפסוק (דברים לב, ז) "שאל אביך ויגדך זקניך ואמרו לך".

ואחת מאלף אספר כגון עתה אחר חג הסוכות חמה נתנו על יד' דורין כמנחת חסין – האתרוגים שברכו וקדשו עליו כל ימי חג האסיף ושלחו לעבדו, ועל זה נאמר: "נתנו הסוכות" לטמאים, ומולוים במצוה, וכן לא יעשה, כי אפילו הערבה וההושענות מניחים בבתי כנסיות. ולהניח עד זמן לאמות מצות פסח לאתא בהיקס התנו, לקיים **"מצוה גוררת מצוה"** (אבות ד, ב), וזה הולך ומביא מצותו וקדושתו להעבירם ומצוה גוררת עבירה, כי יש לרשע שהנכח"ם מטפל לעבירם ואתה חלול השם על כל דבר שעושים מנהג מנהג חל קדושתו עליו (מגילה כו). כגון: רצועות וגידין מתפילין, או ציצית אפילו לאחר שנפסלו ועוברים צריכים לגנום. ואותה עבירה שעושים עם האתרוגים גורמת משהתחיל היקף דלא יכולנו לקיים המצוה בזמננו, כי כל ישראל ערבים זה בזה, ואינו אחד חסיד ועל כל העם יקצוף, לכן אשרי האיש אשר לא הלך וגו' (תהלים א, א). **רק תוכל לעשות מן האתרוגים מעשה מוקדח ולסבב עמו הלומדים תורה, ולתן מנהג לאנשי אמת אנשי חיל ולסבב עמו מצוה, ולברך על כלחלקו, ולסבב עם המצוה השם מוהרן.** פסח סידים – המשביל לרבינו משה ב"ר אלעזר הכהן זצ"ל, בן אחות רבינו הרא"ש (חלק המוסר אות כג-כד)

עלי הגיון

צדקה מרובה בפעם אחת או מועטת בפעמים רבות

לנושא זה הוקדש המדור 'עלי הדף' בגל' תרפ"ג, הובאו וצוינו שם ספרים רבים שדנו בזה.

והנה אדמו"ר ה'צמח צדק' באחד ממכתביו מצוין ל'לבוש' בדברים שבסוף הספר, והוא ב'לבוש' שר' לוי"ד (להרח"ק בעל הישרי נחל), ובסופו חידושי דינים מלוקטים השייכים לוי"ד. וכדאים הם דבריו היקרים להעתיקם בשלימותם. וז"ל שם (בסעיף ק"ק-ד):

חייב כל אדם להחזיק במדת הצדקה, ושיהיה לו כיס מיוחד לצדקה. וביארו המחברים, שטוב יותר ליתן מעט מעט, מליתן הרבה בפעם אחת. לכן ראוי לו לאדם שיתן בכל פעם מטבע אחת לכיס של צדקה, וכן יעשה בכל שעה, והכל לפי ערכו והשגת ידו, עד שיצטרף מה שיתן בכל היום לחשבון גדול. והכל יעשה לשם שמים. וכשומדמן לו מי שצריך לקבל צדקה, אז יחלק מהכיס. דכך ראוי לנהוג. ולדעתי זה הוא בכלל עושי צדקה בכל עת. ועי' אמרו רז"ל בבב"ב ט, ב מה שריון זה כו' כל פרטה ופרטה מצטרפת לחשבון גדול. ויש לכל אדם כשר לנהוג כן לשם שמים.

ובביאורו שם (אות רטו): ידוע שהעבודה צורך גבוה, כי כך עשה הקב"ה עולמו למען יהי שכל ויועץ. ולכן ברגע שהאדם עושה מצוה גורם תענוג בכל העולמות ותענוג בביכול להשיי'. וביוחד במצות הצדקה כי רב כחה. ולכן האיש אשר מכין בכל מעשיו רק למען כבוד שמו הגדול, ולא לשום שכל, הנה זה האיש לא יחפץ ליתן שני פרוטות בפעם אחת לצדקה, ומכיון הרבה פרוטות, כי הרי כשם שגורם תענוג בנותנו לצדקה דינר זהב, כך גורם בנותנו פרוטה, ולכן יתנדב לבו לכבוד ה' לעשות הרבה פעמים מצות הצדקה, ויתן בכל פעם פרוטה, ממה שיתן בפעם אחת כמה פרוטות.

אמנם חלילה לו לחשוב שכך יצא ידו חובתו בעשותו עשר פעמים צדקה בכל פעם פרוטה, אם ידו משגת ליתן הרבה, אלא אדרבא יוסיף אומץ במצות הצדקה בכל יכולתו, ויתן כ"ב פרוטות עד שבהצטרפן יעלה בכל יום לחשבון גדול. והרוויח שהוא מהעושי צדקה בכל עת, וגורם כמה וכמה פעמים תענוג ושפע בכל הקדושה.

ואמנם, עדיין לכאורה יש גם חסרון בעשותו ככה, כי פשוט הדבר שהנותן פרוטה - עם היותו גורם תענוג למעלה כמו הנותן דינר זהב - עכ"ז שכל הנותן דינר זהב מרובה ביותר בכמות ואיכות, וא"כ זה שנותן בכל פעם פרוטה, לא עשה מעולה מצוה אחת גדולה כמו זה שנותן דינר זהב. אלא, שזה שאינו מכין במעשיו לשום קיבול שכר רק לכבודו ית', אינו חושש אף אם יהיה שכר הנותן דינר זהב בפעם אחת עולה יותר מקיבוץ כל הפרטות שלו.

ועל זה אמנם הבטיחו חז"ל שבעשותו ככה ואינו חושש לשכרו, הנה שכרו אנו על כל פרוטה כמו שעולה צירוף כל הפרטות יחד. והוא המשל בהשריון, שכאשר יהיה בלי קשקשים יהיה בגד חשוב ונאה בלתי מתחרב מחלקים קטנים, אלא שאין עושה פעולה במלחמה כ"כ. משא"כ בהיותו מחובר מהקשקשים הקטנים, נעשה מכללם מלאכת חשריון בתכלית הלקח במלחמה, ויש על כל חלק החשיבות מהשריון כולו, כי בקיבוצם נעשה שריון שלם, מה שא"כ בהיחסר אחד מהם. וכן הענין בצדקה, כי אם היות בנותנו דינר זהב בפעם אחת הוא מנה אחת אפים, מ"מ בהצטרף כל הפרטות לחשבון דינר זהב, אזי בעד כל פרוטה מקבל שכר מה שניתן בעד דינר זהב, מאחר שכוונתו היה בנותנו הפרטות לאחדים כדי שיתרבה התענוג למעלה, א"כ בכל פרוטה היתה כוונתו ליתן עוד הרבה, ולכן כל פרוטה בפי' מצטרפת לחשבון גדול, וכאמור. והבן, כי הוא ביאור נכון, ואין להאריך יותר ודו"ק.

יוחנן מונשיין, ע"ה"ק ירושלים ת"ו
אה הערות רבות וקרות הגיש בענין זה, ובלי' יפוסדמו בהזדמנות הבעל"ט

בענין כ"ק מרן מהר"י מבעלזא ז"ע

הוכר צמר הבכור / להעמיד מעשה על דיוקן!

בדבר סיפור עם הגאון הישועות יעקב' זצ"ל וכ"ק מרן מהר"י ז"ע אודות גזית צמר הבכור וכו' שהובא בגליון תרפ"ד (יומא דשמיטה) מתוך "כתבי חסידים", ושם נ"א דיוקים וחילופי גברי. והרי הסיפור כפי שהובא בספר 'גדולת יהושע' - שיחות קודש מאת הגה"צ ר' אברהם יהושע פריינד זצ"ל אבד"ק אינטערדאס ונאסאד (ח"ב אות פא), וז"ל:

סיפר לי דודי הרה"ח מו"ה משה אלי עסטרייכער ז"ל, שפעם אחד ח"י לאיש אחד בין עדרי צאנו כשב אחד בכור, ונהגו בו קדושת בכורות שלא יעבר עליו עול ולא לגזוז את צמרו, ויהי היום, פעם אחת כאשר נסע מביתו לרגל מחסריו, ומדי היותו בריחוק מקום הגיע הזמן לגזוז את עדרי צאנו, וגזזו את כל הצאן, וביניהם גם את הבכור, ויהי כאשר הגיע האיש לביתו וראה מה שנעשה שם במשך זמן היותו על דרך, היה נבוכ למאוד, ולא ידע בנפשו לשית עצות, אקד יוכל להיות מכל הצמרים שנעזב בהן צמרו של הבכור שאסור מדון קדשים, ונסע אל הגאון הגדול שר התורה רבינו שואל ומשיב מלעמבערג ז"ע, וביקש ממנו להשיג איזה היתר. והגאון מלבוש עיין בדבר, ונלאה למצוא איזה צד היתר, להתיר לו ספיקותיו. אז נסע האיש הנ"ל אל הרה"ק רבינו יהושע מבעלזא ז"ע וישיב לו וסיפר לו כל מה שאירע עמו. וענה לו הרה"ק ז"ע איעצך עצה טובה, הן דרך הגזוזים להנח יד צמר של ארבעה או חמשה צאן לבדנה, ועושים ממנו כמו תל קטן, על כן תסע לביתך ותבדוק את הצמרים מכל תל ותל איזה מהן היותר ארוך שביניהן, כי זאת יהי בטח צמרו של הבכור.

וכן עשה ונסע לביתו ובדק את הצמרים, ומצא כי אכן אחד מן הצמרים ח"י יותר ארוך מצמרים האחרים, והיה זה צמר מנחת שאת צמר הבכור עדיין לא גזזו מעולם, על כן צמח צמרו על יתר הצמרים של עדרי צאנו, ועי"ז היה יכול להבחין ולהכיר את התל שיש בו צמר הבכור בין שאר הצמרים.

ויהי כאשר בא אחר כך לפני הגאון בעל שואל ומשיב זצ"ל וסיפר לפניו את עצתו הכונה של הרה"ק מבעלזא ז"ע, וכשמוע הגאון את זאת ענה ואמר: דאס וואס די רביס קענען, דאס קענען מיר נישט! אזא א המצאה! מיר האבן זיך געמוטעט אזוי שטארק צו געפינען א היתר, און איז אונז נישט בייגעפאלען די המצאה וואס דער בעלזער רב האט געגעבן. זכותו יגן עליו ועל כל ישראל אמן. עכ"ל.

משה אהרן ריינגל, קרית בעלזא ירושלים

בענין התנא רבי אליעזר שנפל אפים שלא במקום ס"ת

בגליון תרע"ו (במדור 'עלי הגיון') כ' גיר' שמאי קהת הכהן גראס שליט"א, שבו על הענין דרבי אליעזר נפל אפים בביתו, כיון שנחשב כספר תורה וכו', יעו"ש.

בספר 'עיריין קדישין' - רוזין (פ"ר יושב, מהדו"ח עמ' עה) על הפסוק "ויאמר ישראל אל יוסף אמונת הפעם אחרי ראיתי את פניך כי עודך ח"י" מובא: פעם אחת היה (הרה"ק מרוזין) מתפלל מנחה בשדה, ואמר תחנון עם נפילת אפים, והבין שהוקדם למקורביו על זה, ופתח ואמר בה"ל: עץ חיים היא למחזיקים בה (משל"ג, יח), בשעת נפילת אפים הצדיק מפיל את עצמו בעומקא דתהום רבא להעלות משם ניצוצין קדישין נ"י ע"ה שר ההללס פ"א, אולם הצדיק הפשוט אינו יכול ח"ו לעלות משם בעצמו, רק התורה היא עץ חיים למחזיקים בה, ומחזיק את עצמו בתורה, והתה"ק מעלה אותו מעומקא דתהומא רבא. ולזה אין אומרים תחנון אלא במקום שיש שם ס"ת. אבל הצדיק הדור נקרא ג"כ 'עץ' (וה"ק ח"י ר"ל), כמאמר הכתוב (במדבר יג, ט) 'חיש בן עץ', ונקרא ג"כ 'ח'י' (וה"ק ח"א קסד). כמאמר הכתוב (ש"ב כ, ט) 'ובניהו בן יהוידע בן איש ח'י וגו', ולכן רשאי לומר תחנון גם במקום שאין שם ס"ת, כי הוא בעצמו הוא עץ ח'י וכו'. ועי' מה שמוזכר שם עוד בעמ'ה.

יהושע אפרים חובנר, ירושלים

ראיתי במדור 'עלי הגיון' בגליון תרע"ו במכתבו של הגרש"ק גראס שליט"א בענין נפילת אפים של התנא רבי אליעזר בביתו שלא במקום ס"ת, וכתב בדרך דרוש עפ"י הגמ' (סנהדרין סד.) שאמר רבי אליעזר שני זיועונו כשני ספרי תורה, הרי דה"י נחשב כס"ת ושפיר נפל על אפיו.

כדברים האלה שמעתי מפי כ"ק האדמו"ר מקאסוב שליט"א (ברוקלין יט"א) בהביאו מה שכתב הרמ"ע מפאנו בספרו 'עשרה מאמרות' (מאמר חקור דין חלק א' פרק כ"ב) בענין נפילת אפים וז"ל: וסוף תקוניה נפילת אפים להצדיק המיתה על עצמו, וכן מצוי ביעקב אבינו שהיה מחולל בגלותו האחרון מפשעי הדורות שקדמוהו ואמרו עליו שהיה קורא את שמע כשפגע ביוסף, ואינו ספק שמעך גם כן גאולה לתפלה, ומדי שסיים תפלתו פתחו בחכמה ואמר: 'אמונת הפעם' - כטעם נפילת אפים שהוא רז נגלה בכתבו, ומאמרו 'אחרי ראיתי את פניך כי עודך ח'י, יש סמך למה שכתבו האחרונים דבעין מקום שיש בו ספר תורה איך שיובן יעוין בספר הרקוק להר' אליעזר מגרמזיא ז"ל שהכוונה להעירנו על הצדקת המיתה על עצמו הוא בית חיינו כטעם 'נפלה נא' נפילה ממש לא פקדון ויפול ביד ח'י דוקא, כי יד חיינו מקום ח'י היינו ספר תורה ודאי לקיים התנאי הזה בפועל, או ברמז כי בן זקונים הוא לו ומתרגמין בר הכים מלבד מה שהוא מבואר בשפת אמת כי מדתו של יוסף הוא ספר הזכרון לתורת יעקב אבינו והוא גם כן הגאולה שצריך לסמוך אותה אל התפלה, ולמדנו שהידוע לכון כל צרכו בכך מחשבתו משויא ליה מקום ספר תורה, לא כל הרוצה לטול את השם יטול, ודי בכל זה הערה. נכלה"ק.

הרואה יראה בדבריו הק' שבחינת יוסף הצדיק הוא ספר תורה, ולזה כשהיה יעקב אבינו בנוכחותו של יוסף נפל על אפיו כאמרו 'יאמורה הפעם'. והנה כי התנא רבי אליעזר היה הוא עצמו בחינת ספר תורה, ושפיר נפל על אפיו.

אהרן הכהן פערל, ברוקלין יט"א

בענין שריפת השמות הקרויים

בנוגע להובא שהובא מ'מנהגי המהר"ל' שנהגו התינוקות בשמחת תורה להשחית באש את הסכך באש (יתרו דעת ג'ל' תרס"ו), יש להביא דבר חידוש שכתב בספר הקדמון 'יש מנהלין' להגאון ר' פנחס קאצנילנבויגן זצ"ל אבד"ק בוסקוביץ (ס"ה ר"ל) וז"ל:

גם זאת בקשתי ממך אחא רבינו (והיה אחיו המ"ר פתלי צבי הירש קאצנילנבויגן זצ"ל - חתן בעל השב יעקב זצ"ל) להודיעני שורש אם אמת הוא באותו מנהג קדמונים אשר בקי ויורמזיא, שעושים שמות מדרות אש גדולה בשמחת תורה וכן השמות הקרויים והטעמים שמונחים בבית הכנסת ומשחקים בה בהקפות, והיות דמרגלא בפומי דהוא כדאמר רבא (סנהדרין סד.) כמשוורתא דפוראי (פורש"י,

כדרך שהתינוקות קופצין בימי הפורים שהיתה חפירה בארץ והאש בער בו והוא קופץ משפה לשפה) ובדואי הוא מיוסד ומתוקן מנהג זה מן גאונים קדמונים כמו רוקח ודכומה, ונפשי איתוה לדעת זאת בשמח הדבר לעשות מצוה עם השמות הקרויים, וכמו בבעור שריפת חמץ בער"פ או בהבערת התנור לאפיית המצות של מצוה, שהוא כשר בעיני יותר ממה שאני רואה השמות שגזזו אותן בביהכ"נ ומנוחין בפאליש של בה"כ ולבי עלי דוי לראות ממש שדורשין עליו ואין בידי מלחוח. עכ"ל.

ועי' בענין שריפת השמות, בשו"ת 'באר שבע' סי' מ"ג, ובשו"ת 'יבשת יחזקאל' סי' ל"ז, ובשו"ת 'ישות יעקב' ח"ג או"ח סי' י"ז.

אברהם י. כהן, אלעד

עלי עין

בכמה מספרי אחרונים הובא בשם ספר 'מועד לכל ח'י' להגר"ח פאלאגי זצ"ל, שכתב בזה"ל: "ינהיגם תללות נוי סוכה צלוחית שמן זית המיועד לנר חנוכה וכו', והקנבוס בו כורכים ושוברים על האתרוגים שנטול לכרכה בשמך חג הסוכות, קודש הוא ואסור להשתמש בו לצרכי חול. ומנהג טוב להולכים בתמים לשמור על הקנבוס הזה ולשזור ממנו פתילות לנר חנוכה, יחד עם השמן שתלה לנוי סוכה" עכ"ל

כפי שמוזכר בכמה מספריים.

והנה חיפשתי בספרו ולא מצאתי כדברים האלה. ואבקש מציבור הקוראים מי שידוע מקור לדברים הנ"ל שיואיל בטובו לכתוב אל המערכת, וזכות הרבים יחי' תלוי בו.

בתורה וברכה מרובה
אשר ישע"י נוסבים, עורך מדור 'יתרון דעת'

עלי שיה

"וישב אותם אברם" - בזכות הנהגת אפים

רפואתו ולא הועיל, ונפל כמת והשליכו אותו החוצה, ופרח משם. ואמר הגה"ק מבעלזא דזהו סוד נפילת אפים שכתב בזה"ק סוף פרשת במדבר, כידוע, עי"ש.

וזה פירוש הכתוב: 'ואת הצפור לא בתר', ופירש"י 'הצפור הוא ישראל, רמז שיהיו ישראל קיימים לעולם'. פירוש הכתוב הטעם האין ישראל קיימים, 'ויוד העיט', היינו ישראל, 'על הצפור' של המלך הנ"ל, 'וישב אותם אברם' כטעם 'ישלח דברו וירפאם' (תהלים קז, כ), דעל ידי הזכות של נפילת אפים המשיך אברהם להם רפואה וישועה, וכמו שהצפור של המלך ניצול על ידי שעשה את עצמו כמת, כן ישראל על ידי שעשוין עצמן כמתים בשעת נפילת אפים, יגאל אותנו הקב"ה גאולה שלימה. וזהו 'וישב אותם' לשון הפרחה, כפירש"י, שיפריחם מהגלות במהרה בימינו אכ"ר.

חקל יצחק להר"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא זצוק"ל ה"ד

רפואתו ולא הועיל, ונפל כמת והשליכו אותו החוצה, ופרח משם. ואמר הגה"ק מבעלזא דזהו סוד נפילת אפים שכתב בזה"ק סוף פרשת במדבר, כידוע, עי"ש.

וזה פירוש הכתוב: 'ואת הצפור לא בתר', ופירש"י 'הצפור הוא ישראל, רמז שיהיו ישראל קיימים לעולם'. פירוש הכתוב הטעם האין ישראל קיימים, 'ויוד העיט', היינו ישראל, 'על הצפור' של המלך הנ"ל, 'וישב אותם אברם' כטעם 'ישלח דברו וירפאם' (תהלים קז, כ), דעל ידי הזכות של נפילת אפים המשיך אברהם להם רפואה וישועה, וכמו שהצפור של המלך ניצול על ידי שעשה את עצמו כמת, כן ישראל על ידי שעשוין עצמן כמתים בשעת נפילת אפים, יגאל אותנו הקב"ה גאולה שלימה. וזהו 'וישב אותם' לשון הפרחה, כפירש"י, שיפריחם מהגלות במהרה בימינו אכ"ר.

חקל יצחק להר"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא זצוק"ל ה"ד

רפואתו ולא הועיל, ונפל כמת והשליכו אותו החוצה, ופרח משם. ואמר הגה"ק מבעלזא דזהו סוד נפילת אפים שכתב בזה"ק סוף פרשת במדבר, כידוע, עי"ש.

וזה פירוש הכתוב: 'ואת הצפור לא בתר', ופירש"י 'הצפור הוא ישראל, רמז שיהיו ישראל קיימים לעולם'. פירוש הכתוב הטעם האין ישראל קיימים, 'ויוד העיט', היינו ישראל, 'על הצפור' של המלך הנ"ל, 'וישב אותם אברם' כטעם 'ישלח דברו וירפאם' (תהלים קז, כ), דעל ידי הזכות של נפילת אפים המשיך אברהם להם רפואה וישועה, וכמו שהצפור של המלך ניצול על ידי שעשה את עצמו כמת, כן ישראל על ידי שעשוין עצמן כמתים בשעת נפילת אפים, יגאל אותנו הקב"ה גאולה שלימה. וזהו 'וישב אותם' לשון הפרחה, כפירש"י, שיפריחם מהגלות במהרה בימינו אכ"ר.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומִי"

מסכת בבא בתרא

בענין הבת קול ששמעה רבה בר בר חנה:

"אוי לי שנשבעתי, ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי"

מסופר בגמרא (עד ע"ג) בשעה שזרעה הווא טייעא לרבה בר בר חנה את הר סיני, אמר רבבי"ח: שמועתי בת קול שאומרת: **אוי לי שנשבעתי, ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי** והכוונה היתה על שבועת הגלות, וכמו שמצינו כמה פסוקים בגביאים שנשבע הקב"ה שעתידים בני"ו להגלות. **כי אתאי לקמיה דרבנן, אמרו לי, כל אבא חמרא כל בר בר חנה סיכסא, היה לך לומר מופר לך** והחכמים כינורו בלשון גנאי על זה, כי היה לו לומר להקב"ה כביכול – "מופר לך", והוא סבר לומר **כי אתאי לקמיה דרבנן, אמרו לי, כל אבא חמרא כל בר בר חנה סיכסא**, היה לך לומר מופר לך והחכמים כינורו בלשון גנאי על זה, כי היה לו לומר מוסבים על שבועת המבול (ראה ישעי' נד, ט), ואותה שבועה היה רוצה להפר, בכדי להחריב את העולם במבול, ולפיכך לא רצה להפרו, ורבנן, **אם כן איז לי למה** והחכמים היו סוברים שאם הדברים אינם מוסבים על שבועת הגלות מדוע נאמרה הבת קול בלשון צער "אוי לי", אלא ודאי נאמרה כן משום ש"בכל צרתה לו צר".

ממאמר זה הקשה המשנה **למלך** על ההלכה המובאת ב**רמב"ם** (הל' נדרים פ"ז ה"ט): "אסור על עצמו הנזיר בני העיר אסור להשאיל על נדרו לחכם מבני ארצו העיר ההיא, ואם נשאל החרזי לו הרי נדרו מותר", הרי שאם יש לחכם איזו נגיעה באותו נדר אסור לו להחזירו, ואם כן הדין היה יכול רבבי"ח להחזיר שבועת הקב"ה, הלא שבועת הגלות נוגעת לו, וכתב המל"ם, שאם נאמר שדין זה – שנוגד אסור להחזיר נדר ושבועה – איז אלא לכחידה, ואילו בדיעבד – אם החרזי מותר, יש מקום לומר, שמה שגינוחו החכמים היה, משום שבידיעבד מותר, ולכן היה לו לומר "מותר לך", והוא כבר מבטל של בדיעבד, ותודה השבועה מותרת.

בספר **בנין אריאל** (ס"פ טסט) כתב על המל"ם: "ואנא גברא קא חזינא תיובתא לא חזינא, דהא טעמא דהנוגע בדבר אינו יכול לדנוג, היינו, משום דחיישינן שמא יטה את לבבו וידמה בעיניו על חייב זכאי, או להפיק, ועל האסור מותר ועל המותר אסור, וכן בהיתר נאמר אם כי לא הנאה בהיתר זה יחשוב משבוט ויבקש עילה להחזיר את האסור מן הדין, וטעם זה לא שייך אלא במי שסומך על החכם המורה לו את הדין, ואפילו עם הנדר עצמו ת"ח, מ"מ אפשר דמורה היתר לגבי נפשיה, ונדרמה לו על האסור שהוא מותר... משא"כ גבי הקב"ה, אי אפשר לומר, כי הוא הודיע הדין לאמיתו – אם יש פתח לנדר זה להחזירו, אלא שאינו יכול להחזיר לעצמו על פי התורה, כמ"ש (במדבר ל, ג) 'לא יחל דבר' – 'אבל אחרים מוחלין לו' (ע"י חגיגה יג, ו) וא"כ אפילו הנוגע בדבר יכול להחזיר נדרו של הקב"ה – אם רצונו ית' שיתירוהו".

הרב החיד"א בספרו **"פתח עינים"** (כאן) הביא את דברי ה**בנן אריאל**, וכתב לעומת דבריו, שקשיית המל"ם מובנת על פי דברי ה**הי"ב** בתשרי (ס' הו תסא תקא) בטעם הדין שנוגע אינו מותר נדר ושבועה, כי זה נחשב כנדר עצמו, והלא שנינו (נגעים פ"ב ה"ד): **כל הנדרים אדם מותר חוץ מנדרו**, וזה אינו מחמת החשש שיטה את לבבו להחזיר, אלא גזירת הכתוב היא, שנאמר 'לא יחל דבר' – "הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו", לכן שפיר הקשה המשל"ם, הדין היה יכול רבבי"ח להחזיר שבועת הגלות – בעד שדחה נוגע בדבר זה.

ולעיקר הקושית כתב החיד"א: "שאפשר ליישב על פי דברי הגליון **תוס'** המובא ב**בש"ט**מ"ק בסוגייתנו. שמה שאמרו החכמים שדחה לו לומר "מופר לך", אין הכוונה שיתיר שבועת הקב"ה מדיני התרת שבועה, אלא שהוא מצד ש"ש כח בדי צדיקים לבטל גזרת הקב"ה ושבועה". וכן כתב בספר **"תורת חיים"** על שו"ת החכמים – "היה לך לומר מופר לך" – ד"נקט לשון 'הפרה', ולא נקט לשון 'התרה', אע"ג דקיי"ג דבעל בלשון 'הפרה' וכתב בלשון 'התרה'. י"ל, שהוא ית' לגבי צדיק וכתב כביכול כאשה לגבי בעלה דמיא, דלחכי נקרא משוה רבינו וכמה נביאים 'אישי האלקים', לפי שהוא ית' גזיר ודאי והצדיק מבטלה בזכותו ותפלתו, וכמו אשה שהבעל מפר נדריה ודבריה, וכן דרשו חז"ל (מ"ק טז) 'מושל באדם צדיק מושל יראת אלקים' (ש"ב כג, ג), 'מי מושל בי צדיק', וגבי אשה נמי כתיב (בראשית ג, טו) 'הוא ימשול בך', ולכן קאמר דהיה ליה למימר 'מופר לך'".

לאור דברים אלו, שהתרת שבועת הקב"ה הנוכרת כאן, אינה מדיני התרת נדרים, מתיישבת קו' המל"ם, כי "הצדיקים מבטלים הגזירה אף שהם נוגעים בדבר", ולאמרו של דבר – דיוי יכולים החכמים לבטל את שבועת הבזרא גם לאחר מכן, אלא, ש"בבזרא למתיבתא דרבנן לא התיירו אה, דשמא בעת ההוא היה רצון ה' (כלומר) שמא בעת ששמע הבת קול היה אכן רצון הבזרא ב"ה שיבטלו הצדיקים את הגזירה, ומי יודע אם ח"ו ביני וביני נעשו איזה עבירות וחליף שעתא, ועל ספק לא רצו להחזיר אחרי כן, שמא יהא קטרוג לפי הזמן ההוא. ויגרום איזה גזירה ח"ו כנודע".

בדברים אלו כתב ליישב קושיא נוספת של המל"ם בזה, דהנה קי"ל (י"ד ס' רבא ט"ז) "צריך הנדר לבא לפני המתירין, כשיתירו לו, ואינו עושה שליח לשאול על נדרו", והנה כלפי דין זה הביא בשו"ת ריב"ש (ס' ש"ט) בשם רבינו שמשון ז"ל, שכל שהחכם יודע שהנדר מתחרט וחפץ בהתרה, החכם מותרו גם שלא מדעת הנודר, וכתב המל"ם (הל' שבוות פ"ו ה"ד): "ומאותה הגזירה דפקה הספניה דרבבי"ח יש להוכיח שלא כדברי רבינו שמשון, והלא אחי שזכה רבבי"ח לשמוע בת קול, שהקב"ה כביכול מצטער על גלות ישראל, וברצונו ית' שיהיה מי שיפר השבועה, א"כ היו יכולים להפר הנדר גם לאחר מ"כ, גם כשלא נמצא רבבי"ח במקום ששמע הבת קול, דהלא נתנועע שכן אחר רצון המקום, ובאופן כזה יש להחזיר גם שלא בפניו.

ולחנ"ל יניא, כי באמת כללי ההפך שנאמר כאן אינם אלא מחמת כוחם של צדיקים לבטל גזירת הבזרא ב"ה, ואם יש לחשוב שעברה העת רצון לבטול הגזירה, לא רצו החכמים להשתמש בכוחם, כי אדרבה יתכן שהדבר יגרום איזו גזירה, ויתעורר עתה קטרוג אחר, והכן.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות ועניני סעודת מלוה מלכה, ועוד הליכות למוצ"ש (ג)

א. יש נוהגין לאכול בסעודת מלוה מלכה משיירי מאכלי שבת, משום חיוב מזה, וכעין שיירי מנחות (ע"י בני יששכר חדש תמוז אב מאמר א. י. וראה בחי' הרי"ם עה"ת [עניני שבת], שבמוצ"ש לא בעז על חלה שלימה אלא על פרסת חלה שנשתירה מסועדת שביק, והטעם נראה, כי שרידים משביק חביבים יותר כמו שיירי מצוה, עיי"ש). ומרגלא בפי החסידים בשם הבעש"ט הק' ז"ל שיש לאכול שום במוצ"ש בסעודת מלוה מלכה (ע"י בסי' בעש"ט עה"ת פ"ר יתרו אות טא).

ב. בברכת המזון לאחר סעודת מלוה מלכה אומרים 'מגדול' כמו בסעודת שבת (ע"י בן איש חי שו"ת פ"ר ויצא אות כז).

ג. הרוצה להתענות - לכתחילה לא יתענה הפסקה במוצ"ש, כדי שלא יפסיד סעודת מלוה מלכה. ובש"ל"ה הק' (על שבת, מובא בא"י) איתא, במי שמתענה במוצ"ש, כגון שמפסיק מבעוד יום, אז יטריח להכין סעודה זו לאחרים, וילמד המאמרים ודינים המוזכרים בסעודה. ברם כבר כתבו הפוסקים שאין לעשות הפסקות במוצ"ש וכי"ל (ע"י בא"י שם). ואמנם כתב המקור חיים (סי' ש) שאפילו מי שמחמיר ע"ע להפסיק מבעוד יום בצום י"ז בתמוז ושאר תעניתים, אם אירע התענית ביום ראשון לא יבטל סעודת מלוה מלכה. [ובסי' תוספת מעשה רב לרבינו הגר"א זצ"ל (אות לט) מסופר שאשת הגר"א מוויילנא ז"ל קיבלה פעם על עצמה להתענות הפסקה והפסיקה בסעודה שלישית, ותיכף אחר הבדלה שכבה לישון, ויוודע הדבר להגר"א, ושלו לומר לה שבכל הפסקות שתעשה לא יתוקן לה הפסד של מניעת מלוה מלכה אחת, ואז תיכף קמה ואכלה סעודה מלימ, עיי"כ].

ד. מן הדין אין עושין סעודת מלוה מלכה במוצאי יו"ט, אבל יש נוהגין לעשות סעודה במוצאי יו"ט [כן מובא בדברי יחזקאל החדש עמי שש, "והוא נקרא סעדת שלמה המלך עי"ה". עיי"ש שם חנו הרבי הק' מבלבד ומרן מור"ש מבבלא, וכן נהג גם הר"ח"ק שפיטאוו, זכ"ע]. ובסי' ארצות רבינו ח"י"ב כי שכן נהג החזו"א זצ"ל.

עשיית מלאכה במוצ"ש:

ה. מן הנכון שלא יעסוק האדם במלאכת קבע עד אחר סעודת מלוה מלכה (ע"י מ"ב סי' ש סק"ב. וע"י פרי פני חיים שער השבת פכ"ד ז"ל: "אין ראוי להתעסק במלאכה שאינה אוכל נפש - עד אחר סעודת מוצ"ש". עיי"ש שמכאן דהנפש היתירה אינה הולכת לגמרי עד אחר סעודת מוצ"ש וכ"ו).

ואמנם סי' רצט סקט"ו שנהגו הנשים שלא לעשות מלאכה, ברם סי' שלא תפירה וכדומה, כל מוצ"ש (ע"י מג"א סי' רצט סקט"ו בשם האבודרס. ועיי"ש בהגהות נתיב חיים שדוה המנהג). ויש מקומות שגם האנשים אין עושין מלאכה כל ליל מוצ"ש (ע"י א"י סי' רצט סקט"ב בשם הכל בו והתשביץ). ומכל מקום, מלאכות לצורך מצוה אין לאסור (ע"י שו"ת יד הלוי או"ח סי' טא).

ו. כתיבה במוצ"ש: יש שמפקדין שלא לכתוב במוצ"ש דברי תורה, ובפרט סת"ם, ויש שנהגו לא לכתוב רק עד אחר סעודת מלוה מלכה. ברם סי' שלא הקפידו בכך כל עיקר, וכן אין קפידא כלל לכתוב אגרת שלומים (ע"י לקט יוסף או"ח ע"י נח - שבעל תרו"ח הקפיד בכך. וע"י סי' שמירת הנפש בהגהות הגר"י וועלץ ז"ל שכתב שד"ח העולם אין נחרץ בדבר).

ז. אם מבקשים ממנו שיפרע חוב או יתן צדקה וכדו', אסור לומר: "עכשיו מוצ"ש ואין סימן ברכה להצליח כסף בתחלת השבוע...", משום הלאו ד"לא תנחשו" (ויקרא כז, ט), אלא יקיים 'תמים תהיה עם ה' אלקיך' (דברים יח, יט, וכמו שפירש"י: "יתהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהי עמו ולחלקו" (ע"י יו"ד סי' קעט סי' ע"ה) ערושי סוסי"ש, עיי"ש בדרכי"ת שהביא מסי' מילי דחסידותא שמלמד זכות ע"כ).

ותחת החתימה מעין הפתיחה, בהא דאיתא בסי' בן איש חי (שנה ב' סו"פ ויצא) שכל "מי שאינו מקיים סעודה רביעית, נחשב לו כאילו לא קיים סעודה שלישית לכבוד שבת, דאז נחשב לו שאכלה בשביל עבודת הלילה, דכל אדם דרכו לו לילה לאכול, ואין זה לכבוד שבת". והמקור לכך הוא בזוה"ק, וכתב כי שבסעודה זו ממשיכין אור קדושת שבת לכל סעודות ימי החול, וכמפורש בדברי רבינו האריז"ל וכו', עיי"ש. וכעין זה כתב מהר"י"ץ גאון, שישדר שולחנו במוצ"ש וכו' כדי שתהא סעודתו מתוקנת לכל השבוע כולה, ומשמע שסעודה זו מסוגלת לפרנסה. אכ"י"ר.

עלֵי ספר

ליקוטי אמרים - אמרי נועם וצוף דבש, אמרות טהורות מאת הרב המגיד הגדול רבי **דוב בער ממעזיטש** זי"ע, כלול ובלול מתורות ושמעות אור שבעת הימים מרן רבינו **הבעל שם טוב** זי"ע. מופיע לראשונה בחלימות וברב פאר והדר, מכתבי, ד, בתוספת מראי מקומות, השלמות והקבלות לשאר ספרי רבינו המגיד זי"ע, עם מפתחות, על ידי המכון להוצאת ספרים וכתבי יד שעי' מוסדות 'שובי נפשי', ירושלים תשס"ט (רבע עמ').

חשב ההלכה יו"ד הלכות תערוכות - ביאור ותמצית שיטות הפוסקים נושא כל השו"ע, רמ"א ט"ז ש"ך רמ"א פת"ש, בתוספת הרבה הערות, ביאורים, ופסקי הלכות מבטל המי"ן. גם נוסף בו עיקר בידור האשונים המובאים בב"י. כל זה מסודר בלשון קל ובהיר באופן המועיל להבנת ההלכה ושינונה שד"ק קצרה. חפ"ר ועוד להפליא הרב ברוך וייסבלום, רמת ויזניץ חפ"ר תשס"ט (רמא ע"מ).

שערי בית המדרש על תפילת רבי נחוניא בן הקנה - אוצר בלום ולקט נפלא מתוך מאות ספרים של הלכות ומנהגים, נוסחאות ופרושים בתפילת התנא רבי נחוניא בן הקנה בבניסונו וביציאתו מבית המדרש (ברכות כ"ח ע"ב). נלקט ומערך על ידי הרב אריה הכהן פלשניצקי [מחז"ק 'אתקינו סעודתא' - הלכות ומנהג סעודות מצוה], ויצא לאור ברב פאר והדר ע"י הוצאת ספרים פלחיים, ירושלים תשס"ט (תש ע"מ).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' אהרן פרידמאן הי"ו לרגל נישואי בנו החתן היקר כמר חיים אביגדור נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש ביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	לעילוי נשמת מוה"ר ר' שמחה טוביה ב"ר דוד זאב ע"ה קאמפף נלב"ע י"ד מרחשון תשל"ב לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. הונצה על ידי בני משפחתו הי"ו	לעילוי נשמת מוה"ר ר' יעקב ב"ר יצחק דוד ע"ה נלב"ע ט"ז מרחשון תשכ"ו - ת.ג.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנו הרה"ח ר' נפתלי הירץ וינגער שליט"א	לעילוי נשמת הגה"צ רבי דוד ב"ר יצחק זצ"ל מאשקאוויטש אב"ד באניאדאר - מיטקאלץ נלב"ע ח"י מרחשון תשמ"ו לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. הונצה על ידי נכדו הרה"ח ר' יצחק מאשקאוויטש שליט"א
לעילוי נשמת מרת חנה ב"ר מרדכי שמעון ע"ה נלב"ע ט"ז מרחשון תשנ"ז לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. הונצתו על ידי בנם הר"ר מרדכי (מישל) מושקוביץ הי"ו	לעילוי נשמת מרת גאלדא ב"ר מנחם נחום ע"ה נלב"ע ט"ז מרחשון תשל"ד לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. הונצתה על ידי בניה שיחיו		

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת וירא

י"ט מרחשון תש"ע - שנה ט"ו גליון תר"צ

החל"ע	מו"ש	ר"ת
18:18	17:59	16:49
17:35	17:16	16:10
17:37	17:21	16:12
18:13	17:49	16:44
17:39	17:16	16:10
18:16	17:55	16:44
18:36	18:11	17:04
18:08	17:44	16:36

אנטווערפן
לונדון
מאנשעסטר
ציריך
ווינ
אמסטרדם
פאריז
פראנקפורט

הדלקת נרות
18:18
17:35
17:37
18:13
17:39
18:16
18:36
18:08

מדרש חכמים

"כן תעשה" - כשיולד לך בן זכר

וְאָקָחָה פֶּת לָחֵם וְסֻעֲדוּ לִבְנָם וְגו' וַיֹּאמְרוּ בֶן תַּעֲשֶׂה פֶּאֶשֶׁר דִּבְרַתְךָ (יח, ה).

[היה להם לומר 'כן נעשה' (עץ יוסף), אלא] אמרו, אנו אין לפנינו אכילה ושתייה, אבל אתה שיש לפניך אכילה ושתייה כן תעשה לעצמך [בעתיד], כאשר דברת, יהי רצון, שתזכה לעשות עוד סעודה אחרת לכבד דבריך ליליד לך [-לבן זכר שיולד לך].

בראשית רבה מח, יב

לבראותו אני יכול - לתקנם אני יכול?

הַיִּפְלֵא מִה' דָּבָר וְגו' (יח, יד).

רבי יודן בר' סימון אמר, משל לאחד שהיה בידו שתי קפליות [-מפתחות או מנעולים (יפה תואר), והיו שבורות] הולידן אצל נפח. אמר לו: יכול אתה לתקנם לי? אמר לו: לבראותו כבתחלה אני יכול, לתקנם לך אני יכול? כן הכא [היפלא מה?] - לבראותו כבתחלה אני יכול, להחזירם לימי נעורותו אני יכול?

בראשית רבה מח, יט

"זכר צדיק לברכה"

וה' אָמַר הַמִּכְסָּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה. וְאַבְרָהָם הָיָה לְגוֹי גָּדוֹל וְעֶצְמוֹת וְנִבְרָכָהּ בּוֹ וְגו' (יח, יח). [הו' ליה לכתוב מיד 'זעקת סדום' וגו', ולמה הפסיק בברכתו לאברהם (ביאור מהר"ח)].

רבי יצחק פתח: זָכַר צְדִיק לְבָרְכָהּ וְשֵׁם רַשָּׁעִים יִקָּבַע (משלי י, ז. כלומר, כיון שהזכיר הקב"ה שמו של אברהם ברכו תחילה וקלסו, וכללן). אמר רבי יצחק כל מי שהוא מזכיר את הצדיק ואינו מברכו, עובר בעשה, מה טעמיה - "זכר צדיק לברכה", וכל מי שהוא מזכיר את הרשע ואינו מקללו, עובר בעשה, מה טעמיה - "ושם רשעים ירקב".

אמר ר' שמואל בר נחמן שמוותו של רשעים דומים לכלי קוריים (-כלי אורגן, ודקין הן מאוד. מהר"ח), מה כלי קוריים כל מה שאת משתמש בהם הם עומדים, הנחתם, הם מתרפים (היינו, שהרשעים כל זמן שהם בעולם, משתמשים וקוראים אותם בשמם), כך [שמוותם של רשעים, ה]שמעת מימין אדם קורא שם בנו פרעה, סיסרא, סנחריב! אלא אברהם, יצחק, יעקב, ראובן, שמעון.

רבי ברכיה ורבי חלבו משום רבי שמואל בר נחמן ור' יונתן, כשהיה מגיע לפסוק הזה [-בקריאת המגילה בפורים] אָשֶׁר הִגְדָּה מִיְרֻשָּׁלַיִם [עם הגדה וגו'] אָשֶׁר הִגְדָּה נְבוֹכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל, הוּא אֲמַר 'נְבוֹכַדְנֶצַּר שָׁחִיק עֲצָמוֹת' [-לברכות, אף שמברכין על הקריאה תחילה וסוף, לא חשיב הפסק. מהר"ח]. ולמה לא היה אמר כן [כשמזכיר את נְבוֹכַדְנֶצַּר] ב[ספר] ירמיה? אלא שכל נְבוֹכַדְנֶצַּר שכתוב ב[ספר]

ירמיה חי הו' [-ולא שייך לומר 'שחיק עצמות', ברם הכא מת הו' וכו']. אמר ר' שמואל בר נחמן מצינו שהקב"ה מזכיר שמן של ישראל ומברכו, שנאמר (תהלים קטו, יב) ה' יִבְרַכְנוּ, [וע"י זה] יְבָרַךְ. ר' הונא בשם רבי אחא אמר, אין לי אלא ס' רבוא (-דהיינו כלל ישראל, כמו שנאמר שם להלן: "יברך את בית ישראל"), מניין שכל אחד ואחד מישראל, שהקב"ה מזכיר שמו ומברכו, שנאמר "וה' אֲמַר הַמִּכְסָּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה, וְאַבְרָהָם הָיָה לְגוֹי גָּדוֹל וְעֶצְמוֹ", לא היה צריך קרא למימר אלא [מיד לאחריו] "ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה", אלא אמר הקב"ה: הו' הזכיר את הצדיק ואינו מברכו! [לכן ברכו ואמר:] "ואברהם היו יהיה לגוי גדול".

בראשית רבה מח, טז

הצניע את יצחק שלא יפסלנו השטן

וַיָּבֵאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן שָׁם אֲבִרְהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ (כב, ט).

יצחק היכן היה? אמר רבי לוי, נטלו והצניעו, אמר, דלא יזרוק ההוא ד'יגער ביה' [-השטן, שנאמר ב'יגער הו' בך השטן']. ע"ש לעיל באריכות) אבן, ויפסלנו מן הקרבן.

נשמח לקבל רעיונות הצעות, הארות והערות על מדור חדש זה, בפקס המערכת 2266255 323

לקח טוב

מכת מנוורים - בגשמיות וברוחניות

אמנם קיימות התפתחות נוספת בראיה השכלית שגיל הילדות בקושי ישיג אותה, והיא כאשר האדם רואה שרשרת של מאורעות, שם לב לסדר הדברים ראשון ראשון ואחרון אחרון, ומגלה קשרים בין הענינים, עד שמצאף אותם לראייה חדשה (המבחינה ביחס מסויים, כגון אמצעי ומטרה או גורם ותוצאה). יכולת זו יותר קשה ומסובכת, מאחר שמוטל על המבחיין לראות שני ענינים בבת אחת, לצרף אותם ולהבין את הקשר ביניהם. שלב מתקדם זה נמצא בדרך כלל רק אצל מבוגרים.

ובכל זאת, עדיין יתכן לו לאדם להיות לקוי בעיוורון גם בשלב זה. ואין עיוורונו נובע מחסרון גשמי הלילה, כי עיניו בשרו מסוגלות לראות ולהבחין

אותיות מהכימות

והי כמֵאֲחַק עֵינֵי חֲתָנוּ. וְשֵׁם לְתוֹמָה, הִנֵּה הִיוּ רוֹאִים עֵינֵינוּם פֶּלֶא גָדוֹל, שֶׁל הַעִיר מִנֵּיחַ וְעַד זָקֵן הָיוּ בְּסוּרִים וְנִלְאוּ לְמִלֹּא הַפֶּתַח שֶׁהָיוּ סְמוּכֵיו עֵלְיוֹ וְעוֹמְדִים עַל גִּבּוֹ, וְעַל כֹּל פֶּיִס הִיָּה לִדְרוֹ לְהַתְפַּעֵר תֶּשֶׁק בְּלִבָּם, אֲוִלִי יָכוֹל עוֹד כִּהְיָה וְכִהְיָה. וְלִמָּה הִיָּה עוֹד לְחַסֵּן עֵינֵינוּם. וְנִלְאָה שָׁם זֶה הִיָּה מִמַּכַּת הַסּוּרִים. כְּמוֹ שֶׁנִּבְּרָאוּ נִלְאוּ לְמִלֹּא הַפֶּתַח וְהָיוּ רוֹאִין וְלֹא רוֹאִין, כֵּן נִמְיָ עֵינֵינוּם הַעִיִּין הִיוּ רוֹאִין אֶת הַפֶּלֶא וְלֹא הִיוּ יֹכוּלִין לִקְיֵם אֲלֵיוֹ לֵב. וְהָיָה לִימּוֹד לְאֵדֶם שֶׁיֵּשׁ כִּהֵּם זְמַנִּים וְכִהֵם עֵינֵינוּם אֲשֶׁר כֹּאֵם לִקְיֵם אֲלֵיוֹם לֵב הִיָּה רוֹאֵם מִפְּלֹאֹת תַּמִּים דְּעִים שֶׁנִּתְחַסְּנוּ הַפֶּרֶטִיּוֹת וְסִפְּכֵי וְהַעֲוָה. אֲבָל כֹּאֵשׁ הָאֵדֶם כְּזוֹךְ לֵב הֵלֵךְ תִּשְׁכִּים, אִזּוֹ נִשְׁפָּה מוֹכֵה בְּסוּרִים עַד שֶׁרוֹאֵם וְאֵינוֹ רוֹאֵם. וְכִזְמַנִּינוּ אֵלֶּה יָכוֹל כֹּל אֵדֶם לְלֹאֹת פְּלֹאֹת מִשְׁנֵיו הַעֲתִים הֵמוּ גוֹיִם מִטּוֹ מִמְּלֻכּוֹת, וְהַשְׁגָּחָה הַפֶּרֶטִיּוֹת מִרַחֶפֶת עַל פֶּרֶט וּפֶרֶט כֹּאֲפֵן מוֹפֵלֵא. וְלִדְרוֹ כֹּל אֵדֶם לִסּוֹת נִשְׁמֵר מִמַּכַּת סוּרִים.

שם משמאל (תרי"פ)

ללא פגם כלשהוא. גם עיני שכל לא חסרות לו, כי יודע גם יודע להבין דברים ולראות מעבר לתמונה הגשמית. ואפילו מוכשר ומסוגל לצרף ענינים שונים יחד על מנת להפיק לקחים ולהסיק מסקנות.

ממה איפוא נובעת מכת הסנוורים שלו. מרוב מרדת התעסקותו בכל מיני דברים שונים עדי שאיננו שם על לב. וכיון שתשומת הלב היא מרכיב עיקרי ומהותי בהגדרת הראיה, כאמור, הרי שהיעדרותה מחוזה עיוורון מוחלט. ועל האדם להיות נשמר מזה שמרוב עסקו יאבד חלילה את כושר ראייתו.

יש ראייה מוחשית ויש ראייה שכלית. הראשונה נעשית על ידי עיני הבשר, בעוד שהשניה פועלת על ידי "עיני השכל". המוחשית עוסקת בתמונה גשמית שאפשר לחוש ולממש אותה, בעוד שהשכלית עוסקת בהבנה מחשבתית. אך חרף ההבדלים השונים הקיימים בין שתי הסתכלויות אלו, עדיין שתיהן נקראות ראייה. הדמיון ביניהן כל כך גובר ועולה על ההבדלים, עד שקוראים את שתיהן באותו שם פועל. בשפה המשומשת אף גרם הדמיון ביניהן לטביעת לשון מוזרה: "עיני שכל" - בלשון מושאל מעיני בשר - כדי לקרב ולאחד את שני המושגים בכל מדה אפשרית.

הדמיון המהותי הקיים ביניהן הוא ברור: בשתיהן מדובר ביכולת של האדם להבחין בענין מסויים. אותו ענין - גשמי מוחשי וחיצוני או רוחני מופשט ופנימי - "עומד" מולו ואין דבר שעוצר אותו מלהבחין בו, אם רק ישים לב אליו. תשומת לב המבחינה, היא התכונה העיקרית והמהותית המגדירה את פעולת ה"ראיה". ומעתה אין הבדל על מה מכוונת ההבחנה (ענין מוחשי או מופשט) או במה ההבחנה נעשית (עיני בשר או עיני שכל).

שתיהן הן ראייתו.

אמור מעתה, כמו שיתכן לו לאדם להיות מוכה בעיוורון גשמי, רח"ל, כך שאין עיניו בשרו מסוגלות להבחין בדברים העומדים נכחו, כך חלילה יתכן לו להיות לקוי במכת סנוורים רוחנית עד שלא יוכל להבחין בענינים הניצבים לו ממש מול עיניו שכלו.

גם אם אין לו לאדם עיוורון כלל וכלל, ברור שתהליך ההתפתחות של הראיה השכלית הרבה יותר ארוכה מהתפתחות הראיה המוחשית. ילד בגיל הרך יכול כבר לראות דברים בעיני הבשר ואף להכיר אותם. אך לוקח לו זמן רב עד שיוכל להבין את מה שהוא רואה. לדוגמה: הוא מסוגל להבחין ולראות אור אדום ברחוב, אך לא לתפוס שעליו לעצור ולא להמשיך. הראייה המוחשית פועלת אצלו מציויין, אך השכלית עדיין לא התפתחה. במשך הזמן מלמדים אותו לראות את הדברים מעבר לתמונתם הגשמית בלבד, ולהבין גם מה שעומד "מאחוריהן".

אזרחי ישראל בשם דודו "הרב
הנאמן הגדול מו"ה בצלאל"

יומא דנשמתא

ב"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע יומא דהילולא כ"ב מרחשון (תרפ"ז)

אמרות טהורות, עובדות נפלאות, הדרכות מאלפות ושיחות יקרות, רובן מכתי"ק של בנו

הגה"ק רבי מרדכי מבילגורייא זי"ע

ואף גם לרבות מרגליות זוהרות ופנינים יקרים מאתו זצוק"ל

במלאות ששים שנה להסתלקותו ביום כ"ה מרחשון תשי"י

איתא בגמרא (מדה ל, א): "למה חולד דומה במעי אמו... ונר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, שנאמר 'בהלו נרו עלי ראשי לאורו אלך חשך'... ומלמדין אותו כל התורה כולה". וכך היה כ"ק א"א ז"ל (מנחם מנדל זי"ע) **בהלו נרו על ראשיו, שהיה נר דלוק על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו ומלמדין אותו כל התורה כולה, והיה דואג לכל עניני כלל ישראל ולכל פרט ופרט מאנ"ש, והיה יושב ועוסק בתורה ביום ובלילה, והיה חריף ובקי בכל ענין מעניני התורה. פרשת מרדכי** - כתבי כ"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע (מובא בקובץ יאור הצפון שזה עתה יצא לאור על ידינו בסיד"ד. ומשם רוב הציטוטים דלחלק)

כשהנכים מתנחמים בדרכי התורה -

ישנה השראת השכינה וזוכים לנסים ונפלאות

שמעתי מפי קדשו של אדמו"ר רבינו הקדוש מרן **ישכר דוב מבעלזא זצוק"ל**: דוד המלך אמר (תהלים טו, ט): "יראה אל עבדיך פעלך והודרך על בניהם", והפירוש בזה כך, דידוע דפני הכרובים שעל הכפרת היו כפני התינוק, כמבואר בגמרא (סוכה ה, א), והכוונה בזה לרמוז דידוע דמקום הכרובים היה השראת השכינה כדכתיב (שמות כה, כג) "ונועדתי לך שם", לרמוז דדוקא בעת שהתינוקות יתגדלו על מבוע התורה, הוא הארון, אז ישנה שכינתו בתוכו, וממלא לא יאונה אליו שום רע רק טוב וחסד וירדמונו כל הימים, אבל ח"ו כשפני התינוקות לא יהיה בקדושה ובאור תורה, אז ח"ו יסלק שכינתו. וזה המכוון בפסוק הנ"ל, דוד המלך ביקש "יראה פעלך על עבדיך", היינו, שאבותינו ספרו לנו כמה מתנפלות שעשית אליהם, ולמה אינו מראה נפלאותיו גם אלינו, ועל זה ביקש "יראה פעלך" - גם עלינו אנו - "עבדיך". ועל זה בא הכתוב כמתוך "והודרך על בניהם", היינו, אם שריו הדרתו יתברך על בנינו, אם יש להכיר בבנינו קדושתו ויתברך ואור תורתו. ויען שבעונותינו הרבים חסר מעל בנינו דמדת קדושתו, ועל כן נסתלק שכינתו יתברך מאתנו, ועל כן מביא אל פלא במה שאין נפלאותיו יתברך, עכ"ל הקדושים ודפח"ח ושי"י.

מתוך כתבי הגאון רבי ישכר שלמה טייטלבוים זצ"ל הי"ד אבד"ק פשיסטאן ובעל המשנה שכיר ושא"ס עת"ת (תשי"ח לכבוד הרה"ק ר' ישכר דוב קליזנר שליט"א שבלב ונפש תפגע מסר לנו ד"ת מרוביחין מבעלזא זי"ע המפורסם בכבוד זקניו בעל המשנה שכיר זצ"ל. מובא ביאור הצפון החדש, מדרג אמרות טהורות עמ' ח)

קרנן תודה - לכפר על העוונות שהביאוהו לידי הודאה

ז"ב תודע' יבְּקִדְנֵי וגו' (תהלים כג, כג). פירש"י: "זוהב תודה - המביא לי זבח של תשובה והודאה על עוונותיו הוא יכבדני". [ולכאורה להודאה זו על עוונותיו מה זו עושה?]. ושמעתי **מהר"צ מבעלזא זי"ע** **ישכר בער זצלה"ח** דמעשה היה שבה לפניו אחר המלחמה, בשנת תר"פ, אחד מצבא המלחמה, יהודי בלא זקנו, ושאל לו על זקנו, והשיב לו, על ידי שהיה במלחמה נצרך לזה. והשיב לו הרה"צ: ועתה אתה תצרך לקבל עליך שתגדל זקנך, ותביא זבח תודה בזה. ופירש בזה כוונת רש"י ז"ל במה שכתב - יזבח והודאה על עוונותיו, דאף על גב דתודה מביאין על ארבעה שצריכין להודות, מכל מקום אמאי באה לו הסיבה שהוצרך לסעוד למרחקים, ולפרוש בים או במדבר, או אם היה חולה ונתפאר בחושב בבית האסורין, על כרחך שבה לחי' זו דבריו על ידי חטא שעשה והוצרך לכפרה, ואח"כ שסר מעליו צריך להביא זבח תודה, והוא באמת זבח תודה על עוונותיו, וצריך לשבוע על הקודם, ומיושב הכל. **מאמר מרדכי** להגאון רבי מרדכי קאמנעוועל זצ"ל מפעשעלאוו (בילגורייא תרצ"ו. ח"א יקוטסים עמ' ו)

"והרחיק מחבירי רב" - שרועה להטיב

רבי ישראל אריה מרגליות שליט"א זצ"ל, הרבי מפרעמישלאן, סיפר לי:

פעם כשהיה כ"ק א"א ז"ל (מנחם מנדל זי"ע) בבאדריוב, בא לפניו בחור אחד תלמיד חכם, ובתוך הדברים אמר לו כ"ק א"א ז"ל שישמור את עצמו מחברים רעים, והוסיף ואמר לו כ"ק א"א ז"ל, כי לכאורה יש להבין הענין שאנו מתפללים בכל יום בברכות השחר שתי תפילות הסמוכות זו לזו שבשתייהן אנו מבקשים להינצל מחבר רע. אולם הביאור הוא, כי יש לפעמים חבר רע שבה להרע ולהזיק לחבירו במודע

דלמשה

המיוזר נעדר לזכור נשמת הרה"ק ר' משה ביה"ח ישכר בער זצ"ל. ברונשטיין צ"ה ת.צ.ב.ה.

מרגיש בקרבו שום לחלוות של קדושה ושייכות לרוחניות, ואם כן, מה תועלת יש בכך שישאר עם הלבוש החסידי, וחוכך הוא בדעתו אם אין כדאי לו לפשוט מעליו מלבושים אלה.

השיב לו כ"ק מהר"ם זי"ע בחכמה: הגמרא במסכת מגילה (כד, א) מבאיר בשם רבי יוסי שסיפר: "פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה ואפלה, וראיתי **סומא** שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו. אמרתי לו, בני, אבוקה זו למה לך. אמר לי, כל זמן שאבוקה בידו, בני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתין ומן הקוצין ומן המרקינ"ן.

אף אתה - אמר כ"ק מהר"ם לבחור זה - אינך מרגיש כעת שום שייכות לרוחניות בכלל ולדרכי החסידות בפרט, אבל על ידי שתישאר עם מלבושים אלה, יראו אותך אנשים אחרים שהנך נמנה על כת האנשים היראים והחרידים לדבר ה', והם יקרבו אותך ויציתו בך ניצוץ ואש של קדושה, ויזריכו אותך כיצד להתקרב שוב אליו ית"ש, אך לא כן אם תשנה את המלבושים ואל יהיה ניכר עליך כי מוצאך מבית חסיד, לא יהיה מי שיקרבו אותך ויצילך מ"מן הפחתין".

אור הצפון (מרחשון תשי"י, יבדל ללבוש, עמ' לו-לז)

הוראות והדרכות בדרכי הלימוד מתוך כתבי "פרשת מרדכי"
כ"ק א"א ז"ל (מנחם מנדל זי"ע) אמר לנו להבלי"ח זי"ל הדרכה בלימוד: **"עטף זאלט נישט וועלן ביים ערשטען מאהל קענען"** - כל תחפצו להבין את הלימוד מיד בפעם הראשונה, אלא ללמוד תחילה ולהקפיד בפעם הראשונה את כל הענין באופן שטח, ואחר כך כשתחזור על הלימוד פעם שני, תוכלו להעמיק יותר ולהבין ולדעת יותר, וכן הלאה בפעם השלישי.

שמעתי פעם מכ"ק א"א ז"ל דברי הדרכה, ואמר כך: אם זוכים לחדש איזה חידוש בתורה ואחר כך רואים שהחידוש אינו מתקבל וסותרים אותו, מכל מקום אין להרחיק את החידוש ולהסיר דעת מזה לגמרי, כי לפעמים מצוי שהשי"ת עוזר אחר כך ומוציאים עצה לתרץ ולתקן את החידוש על ידי הקדמה אחרת של דיעו מקודם, ואז אפשר לתקן ולהשלים את החידוש ולמצוא בו אמיתיות ותועלת. והעיד על עצמו שכן היה מצוי אצלו, וכן רואים מהניסיון.

והנה ראיתי כעת בשם הייטב לב' (פר' כי תצא ד"ה כי תצא חא), שכתוב בזה"ל: "ששמעתי ממוחל"ה" (בעל הייטב משה) שפירש מאמרם (מגילה ו) "יגעתי ומצאתי תאמין, דב' אלו סותרים אחד, דמציא בא בהיחס הדעת ולא ביגיעה, אבל הענין דאם האדם מייגע עצמו בתורה בעיון רב, אינו שלפנימך יעלה חרס בידו, שוב אחרי זה יבין וישכיל המצאה נפלאה, והוא מתת אלוקים בקרבו. וזה שאמר 'יגעתי' ואחר זה 'מצאתי' בהיחס הדעת, 'תאמין', עכ"ל, עכ"ל הייטב לב'.

ולפי הנ"ל, **"יגעתי"** דבר אחד בתורה ולא ירדתי עד לעומק ממש, ואחר כך **"מצאתי"** שבה כיוונתי לאמת, **"תאמין"**.

כ"ק א"א ז"ל אמר: "כשאני לומד גפ"ת ויש לי איזו ערה או קושיא, הרי מדרך העולם שממהרים [ימנעו לופט] לעיין מיד במפרש השי"ס, אבל אני לא עושה כך, כי מה לי אם יש אחד שהעיר ומה שהעיר, "א מענטש טאר זיין שכל נישט פארקויפט" (מנהגם מלילי: אל לו לאדם לימכור את שכלו). רק בתחילה אני מעיין בעצמי בענין הזה ומעיר בזה, ורק אחר כך הנני מתפשט אם כבר דנו מהפריש בהערה זו, וגם אם אני מוצא כי מה שתרצתי כבר נאמר על ידי המפרשים, ג"כ נוחל ל"י.

והמשך כ"ק א"א ז"ל ואמר עוד: "יכמו כן אני נוהג כשאבא לפני שאלה בכתב, שאני קורא רק את השורות הראשונות מדברי השואל ומפסיק מיד את הקריאה ומעיין בדעתי בצדדי שאלה זו, ורק אחרי שממרתני את הענין בצדדי שאלה זו וכבר כתבתי תשובה, אז אני קורא את המשך המכתב שבו מפרט הכותב את הצדדים בשאלתו. ולמה אני עושה כך, כיון שאם אעניין בבימוק השואל עד גמריה, הרי אני משעבד את שכלי לטעות אחריי".

ומטעם זה היה שכיח בתשובות שכתב כ"ק א"א ז"ל, שהיה כותב בהמשך התשובה: "יש"ו ראיתי כי השואל כבר העיר כמו שכתבתי", וכדומה, והטעם בזה, כיון שלא עיין בבימוק השואל לפני שליבן את צדדי השאלה בעצמו.

כ"ק א"א ז"ל (מנחם מנדל זי"ע) פירש כוונת הגמרא (ברכות ה, א): **"י"על זאת תפלל כל חסיד אליך לעת מצוא... רבי נתן אומר, 'לעת מצוא' זו תורה, שהיא כי מוצא מצא חיים"**, וברש"י: "תפלל לעת מצוא, תפלה שיהיה מצויין לו כשיצטרך", ואמר כ"ק א"א ז"ל שהכוונה היא שיתפלל האדם שכאשר יהיה צריך להיזכר בדבר הלכה בכדי להורות הלכה, או כאשר יהיה צריך למאמר בגמרא או במדרש לצורך דרוש וכדומה, וישכיל להיזכר בדברים שלמד כבר וישעילו הדברים ברעיונו ויפלא המקורות לכל דבר, כי זהו דבר תהליכי בסייעתא דשמיא ולכן צריך על זה להתפלל.

עליו שהחיינו בעיה"ק ירושלים תוב"ב, **שאוכלים אותו של ראש השנה במקום פרי חדש**. ופה עירנו יע"א (בגדאד) האתרוג הוא מתוק, אך אינו מצוי הרבה כי אם מעט, ומנהגינו בביתנו, **שנאכל אתרוג קודם יו"ט של חג הסוכות ונברך עליו שהחיינו**, אבל קהל עדתינו, אינו מצוי אצלם לאכול קודם סוכות, ורק אוכלים אותו בט"ו שבשט שמביאים לבמור, וגם אותם הקונים אתרוג לצנעו, מצטיינים אותו עד ט"ו שבשט ואוכלים אותו. ואילו, אין צריכים לברך שהחיינו, מפני שכבר ברכו שהחיינו ביו"ט ראשון של סוכות בגטילת הלול, ובה נפטר האתרוג גם מברכת שהחיינו של אכילה וכמו שכתבו האחרונים ז"ל, וכן העליתי בספרי הקטן מקבצאל".

בן איש חי (פר' ראה ש"א אות יא)

המשך

יתרו דעת

בענין אתרוג. היה [והרה"ק ר' יצחק מנעשכין זי"ע] ממתיין לפרקים בתפילת יום ראשון, עד שהיו שולחים לו, מאיזה עיר, אתרוג מהודר, ותמיד היה סוגר את האתרוג שלו, ולא היה אדם רואהו עד הושענא רבא, כי להענועעים היה לו תמיד אתרוג אחר. והיה אומר שכפי מעשיו של האדם ככה מתהווה האתרוג, היינו שיכול להתחרף מאתרוג שאינו מובחר שיומגר יעשה מובחר. והיה הרגילות לטון את האתרוג של **ברכה שלו כשהוא שלם, כדי שיוברך עליו שהחיינו בט"ו שבט**, ואז היה מחלק בעצמו פירות לכל האנשים וכו'.

זכרון טוב (נעניתי תפילת אות יט)

מיהו על אתרוג העיד הרב פ"י האדמו"ר (על הרמב"ם הל' ברכות פ"ח דף כו, א). שנהוגים לברך

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא בתרא

האם מותר לתאר אדם בשר ודם בקילוסים ושבחים של מעלה?

אמר רבה אמר רבי יוחנן, עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה, שנאמר (ישעי' מ"ג, ז) "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתו יצרתו אף עשיתו", ואמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן, ג' נקראו על שמו של הקב"ה, ואלו הן: צדיקים ומשוחים וירושלים, צדיקים – הא דאמרן, משוחים – דכתיב (ירמ' כג, ז) "זוה שמו אשר יקראו ה' צדקנו", וירושלים דכתיב (חזקאל מ"ח, לז) "סביב שמונה עשר אלף ושמ העיר מיום ה' שמה" – אל תקרי שמה אלא שמה. אמר רבי אלעזר, עתידין צדיקים שאומרים לפניהן קדוש כדרך שאומרים לפני הקב"ה, שנאמר (ישעי' ד, ג) "זהיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו" (דף ע"ה ע"ב).

כבוד גדול עשו בני אשכנז להגאון רבי אלעזר רוקח זצ"ל – בעל ה'מעשה רוקח' כשהגיע לכהן פאר בעירם, ואף הטביעו לכבודו מטבע עם דמות דיוקנו. בתשובה שכתב הגאון הדיין זצ"ל בספרו 'שאלות יעבץ' (ח"א סי' קע) הרבה לדון בענין טביעת צורת אדם – אם מותר לעשות כן מצד ההלכה, ובסוף דבריו יצא למחות גם על התוארים הנשגבים שנכתבו על שער העיר לכבודו של הצדיק, וזו לשונו: "עוד אני מדבר בענין הלז הנוגע בכבודו של מקום, להסיר המכשלה מבני עמינו, המקלים ראש בשבחי המקום וקילוסו, או לענינם שכך ראו לאחד ממהדורי מלי ממולילת, לתא ידידה גרים בקול הסירים ברוב דברים, להעמיד בפתחי שערים לכבוד הרב כבוד מורינו הגאון ר' אלעזר הנ"ל – לשון שבח וקילוס – הקדיש דלית דכוחיה מלעיל מכל ברכתא" (בלומר, שכתבו עליו נוסח הקדיש 'לעילא מכל ברכתא ושירתא', הנאמר כלפי מעלה).

בהמשך מביא לדברי הספר חסידים (סי' תתקל"ו) "אין משנין את השם כלפי הדיוט, כגון ששלח אחד לגביר 'הי כבוד ה' לעולם' (תהלים קד לא), ושלח לו 'הי כבוד אדוני לעולם' שימח אדוני במעשיו, זה לא יתכן, שהרי אמרו (ר"ה בר.) 'לא ישימח אולם כבוד אולם' (ובמרא שם: 'לא יעשה אדם בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם חצר כבוד עזרה שלחן כנגד שלחן מנורה כנגד מנורה'), וכתוב (שמות ל, לב) 'זבמבתותיו לא תגדו כמנהגו', 'אל תמיינו' (עיי' סנהדרין ל"ח), את משנה את השם להדיוט וכו'... בלשון כבוד ותהלה וברכה האמורה בהש"ת בתחלה, חלילה להשתמש בו להדיוט, לא תהא כזאת בישראל...". וראה שם בהגהות 'ברית עולם' להרד"א: "ואני בעיני ראיתי על גבי כתב שכתבו לשר אחד א-ל מלך יושב על כסא רחמים", ונצטערת מאד – עד היכן הגיעה התנופה, ואיסור גמור הוא. מכל שכן כמה שכתב רבינו, ומלבד מלת 'אל' – קדש שעשאה חול, איך יתאר לבשר ודם ח"ו בתואר מלך הכבוד, ומה תקיש על כמה שטויות שנהגו סופרים בורים, ולא יראי אלקים, ויש למחות בידם בחזקת יד".

לעומת זה, מצינו באחרונים שכתבו שצ"ל צדיקים וגדולי התורה אין בזה חשש. הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל בהגהותיו על ספר הדפוס בס"ח הרצאת 'אוצר הפוסקים, ירושלים תשס"ו) ציין לדברי הירושלמי (בבב"ס ג, ג) ו'ע"ע מדרש שמואל ז': "וה' בודיכל קדש' (חבקוק ב, ב) הא ר' יצחק בר לעזר בבגישתא מדרתא דקיסרין, הרי שגם בדברי חז"ל מצינו שקילס את החכמים בלשונות של הקב"ה. וגם ציין לאמרו הוה"ק (פ"י בא ל"ח). 'וכתיב' (שמות ל, כג) 'יראה כל וכוך את פני האדון ה', מאן פני האדון ה', דא רבי שמעון בר יוחאי" (ע"ש נצט"ו אורות בשם העי"ץ, יצאנו וזה שם). וכן יש להביא דברי הוה"ק (פ"י אחרי ע"ט): "כד הוה רבי אבא וחבריו חמאן לרבי שמעון, הוה רוטסי אבתריה, ואמרי (דנשע"א ז) 'אחרי ה' ילכו כבא שישאג'. עוד יש לציין בזה אמרו ד"ל (מגלה ז"ה): 'אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר, מנן שקראו הקב"ה לענק א-ל, שנאמר (בראשית ל, ב) 'ויקרא לו א-ל אלקי ישראל'".

וכתב הגר"מ אריק זצ"ל שהדברים מבוזרים על פי מאמרם ר"ל בסוגיין, ובלשונו: "ואולי משום שאמרנו בבבא בתרא שהצדיקים יקראו על שמו של הקב"ה", וציין למה שכתב בספר 'עיקרי הד"ט' על יו"ד (סי' כז אות ב), שאחר שהביא את דברי הרד"א ב'ברית עולם' (הנ"ל) תמה על המו"ל שו"ת הרב הגדול מהר"ד ברוך אנגיל, שכתב בדברי ההקדמה שלו על הגאון המחבר: "רבינו הגדול והקדוש ברוך הוא", ועל זה הסיק: "אם לא שנאמר דשאני צדיקים שהקב"ה חפץ ביקרם ורוצה שיקראו על שמו, כמו שאמרנו במגילה שקראו לענק א-ל (אף שיש לדחות קצת, שהוא דוקא יכול למחול על כבודו, ולא לנו ברייתו לכנות צדיקים בכינוי ותארי הקב"ה). וכן בב"ב (ע"ה) 'עתידין צדיקים שיקראו על שמו של הקב"ה', וכן 'עתידין שיאמרו לפניהם קדוש כדרך שאומרים לפני הקב"ה', וכוין שכן אין לתפוס על הדפסת המדפיס להרב הנזכר 'הקב"ה', דכבודו כבוד המקום שצונו לכבדם, אמנם בענין אחר יש להקדיש (ראה עוד ב'החיים' להגר"ח פלאגי סי' לו אות מד, ובספריו שו"ת נשמת כל חי' ח"ב דף קט ע"ג: 'צוואה מחיים' דף כג ע"א).

ומהראוי להביא מה שכתב בזה רבינו בחיי זצ"ל בפ"י ב'פר' כי תשא (ל"ז) "זהיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה". ח"ל: "זהיה הכתוב ראוי לומר ר' מבקש שמה; אלא מכאן שנקרא משה בשם המיוחד, וכן מצינו שנקרא יעקב בשם א-ל שנאמר 'ויקרא לו א-ל אלקי ישראל'... וכן מצינו ב'שם' הצדיק שנקרא בשם המיוחד, הוא שכתב (בראשית כ"ה, כב) 'ותלך לדרוש את ה', וכתוב (שם, כג) 'ויאמר ה' לה, דרשו חזק' (ב"ר כ"ב, ע"ה) על ידי שם, כי השם המיוחד לא ידבר עמה כלל וכו', וטעם הדבר בבבלי, כי הרבג בדבר נקרא על שם הדבר שידבר בו, ונקרא השליח בשם השולח" (ראה עוד שו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' פט שכן האם מותר למחות שם ה' כשתעידים צדיקים להקרא על שמו של הקב"ה, ע"ש).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מהלכות כיבוד אב ואם: "לא חציף איניש לשוויי לאבוא שליח"

א. מצינו בגמרא (קידושין מה:) "לא חציף איניש לשוויי לאבוא שליח" [פירוש, שאין אדם חצוף לעשות את אביו שליח לקדש אשה עבורו, יעו"ש]. ומסתייגות רוב הפוסקים משמע דאין חילוק בזה בין אביו לאמו (ועיי' ח"י ביד מלאכי כלל לו"א אות ש' בשם תשו' הרא"ם דוח שייך רק על אביו ולא על אמו, עיי"ש). והואיל והך הלכה אינה מבוזרת כל כך בשו"ע, נבררה קצת כאן.

ב. אם האב רוצה לשאת את הן - מותר לקבל ממנו השירות, אלא אם כן האב הוא בן-תורה, שאז אסור לקבל ממנו (שו"ע יו"ד סי' כ"ח).

ג. אם האב הוא בן תורה ומפציר הרבה בבנו שיקבל ממנו את השירות שהוא רוצה לעשות עבורו - הרבה ראשונים מתירין זאת (עיי' ר"ן קידושין שם, הביאו גם המהרש"ל בשו"ע פ"ק קידושין סי' סה, וכן בהגהות הרבי ר' העשיל על הטור [נדפס בטורים החדשים]. ברם חידש פתח"ר [בלקוטס על יו"ד סי' רמ, הביאו החיד"א בברכי"ם שם] וכתב שאם אביו בן תורה, אפילו יקפיד הרבה - לא יקבל, משום דלא סגי דלא חלש דעתו של אביו, עכ"ל. ונלע"נ דהא דמחמיר הפ"ח היינו רק בשימוש של ביוון, כמו במעשה דאמו של רבי שמעאל שהפצירה בו לרחץ רגליו וכו' (עיי' תוס' קידושין לא: ד"ה ר' טרפון דמביאים מהירושלמי), אבל שימוש שאינו בזיון, כגון להושיט לו להביא לו משהו, אם אביו מוציא ממנו שימוש אפילו אביו בן תורה מותר לקבל ממנו.

וכן איתא בספר חסידים (סי' תקס"ג): "ואם רואה הן שהאב יותר שמה שיאמר לו הן תעשה זה, כגון אם הן הולך יחידי בלילה, והאב מצטער על זה, והאב שמה שיאמר לו הן תבין עמי, אז יאמר הן לאביו אם תחפץ תלך עמי, וכל כיצא בו, ובלבד שלא יאמר לאביו לפני העולם, שלא יאמרו בן משעבד לו אביו. ואם רוצה האב שיאמר לו בפני העולם, רצון אביו יעשה". עכ"ל. ולאוור האמור, כל כגון האן, כמו למשל אם הן חולה רח"ל וצריך עזר ושימוש מהחורים, מותר לו לקבל מהם, אפילו אינו כי"כ שימוש של כבוד, כיון שודאי החורים שמחים לעשות שימוש לבנם החולה.

ד. עוד מצינו שם (סי' קנ"ב) וז"ל: "רצוננו של אדם זה הוא כיצא, ואפי' לכיבוד אב ואם, שאם לא כן אפי' צדיק אמור לא יוכל להנצל מן העבירה, כבוד אביו ואמו ושיטתו לו הכוס או ימוגו, וכמה דברים שאין אדם יכול להשטמ מהם. ולכן טוב הוא לכל יראי ה' שימחלו לבניהם את כבודם אף בלא ידיעתם, כדי שלא להענישם" וכו', עיי"ש.

המורם מכל האמור, שאם הן רואה שהאב רוצה שיבקשו ממנו שיעשה לו דבר מסוים יכול לבקש ממנו, אך לא יאמר בלשון ציווי: עשה לי כך וכך, אלא יאמר לו בלשון בקשה: "אם תחפץ" - או "אם לא קשה לך" - "עשה נא לי", ולא יאמר כן בפני הבריות, אלא בינו לבין, חוץ אם האב רוצה שיאמר לו בפני הבריות, כדאיתא בס"ח. וצריך זהירות יתירה כגון אם צריך מהוריו שיעשו לו איזה דבר, כגון שיכבדו בגדיו או שיתפרו בגדיו, או שיכבדו בשבילו, שלא יאמר להם בלשון ציווי "עשה לי...". אלא בלשון תחנונים כגון:

ה. ביותר צריך להזהר באופן שהבן עובד ביחד עם האב, שלא יצוה לו לעשות, בלשון ציווי.

וראה עד היכן הדבר מגיע, מה שכתב ביעלוי חסידים' לבעל הפלא יועץ' (על סי' ס"ה סי' קנ"ב) וז"ל: "ואם הן שישאל מהוריו שיתורוהו או תפאטו להושיט הכוס שבעד, חלילה לבן לעשות זאת, חלילה הוא לו וגנאי גדול, וחושבני לו מחטא אפילו אם יקדים לומר מחל לי עשה לי כך וכך עכ"ל. אמנם למעשה כבר כתבתי שאם מבקש בלשון תחנונים כגון - מותר.

ו. באופן שאין ניחא להאב לעשות חפצו של הבן, אסור לבקש ממנו לעשות לו. וכן אי' בשו"ת תורה לשמה (סי' רס"ח) דהביא הגמרא הנ"ל - לא חציף איניש לשוויי לאבוא שליח - וכתב בזה"ל: "מטעם זה לא ימנה אדם אביו שליח לבדוק לו ביתו לפני פסח או שיפריש חלה וכו' בשבילו, וכל שכן שלא יעשהו שליח לדבר רשות, כגון למכור לו או לקנות לו איזה דבר, עיי"ש. ויש לעורר על כך ולחנך בחורים ונערים, שכאשר מבקשים מאביהם שיקנו להם חפץ מסוים, שידברו בדרך כבוד וכו'.

ונסיים בעובדא דידענא מכ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע, שפעם אחת היה חסיד אחד עם פתקא בקודש פנימה, ואחר שיצא רצה בנו אהליכנס עם אשתו (והיו נכידות הקדש מרן ז"ל שיהיו ג' אנשים בחדר כשאשה נכנסת, משום חשש יחוד, על כן הציע הנבא"ר שלי פויגל ע"ה שהאב ישאר בחדר, וכך יהיו ג' אנשים, אך תיכף שאל מרן זי"ע מי הציע הפעה זו, האם הבן, דא"כ אינו רוצה, כי אין הבן רשאי לבקש מאביו שישאר. ואמר ר' שלי שהוא מעצמו הציע זאת, ואז נחה דעתו של מרן זי"ע וקיבל זאת.

עלי ספר

מילי דתכשיט עמ"ס שבת - ביאורים והערות יקרות על פרק 'במה אשה', על דיני יציאה במלבושים ותכשיטים בשבת, כולל משא ומתן מקיף בענינים אלו, החל מסוגיות הגמרא והראשונים עד דברי רבובותי האחרונים והפוסקים בפרשות ובהירות מפלגה. מעשי ידי להתפאר של הרב יעקב לורץ, ירושלים ע"ה"ק ה'תשס"ט (תח עמ').

ברכת שלמה על הלכות רבית חלק א' הלכה ומעשה - סידור הדינים העולים מהשו"ע ונ"י, וקישור הדינים שבגמרא ושו"ע להמצאות של זמננו, ביצירת מנות שאלות אקטואליות; חלק ב' שמעתיא אליבא דהלכתא - ביאור ובידור הדינים הצריכים לבון לפי סדר השיעור, ערוך בטוב טעם דבר דבור על אפניו, החל מהמקורות בש"ס וראשונים עד לדברי האחרונים והפוסקים אשר מפיחה אנו חיים, (מחובר לטחור קוני פסקים וחיזוקים מהגאון הצדיק רבי יעקב יצחק יוינאן זצ"ל בעל היגיונה באהלי' אבי"ד ק"ק בעלזא במאטריאל. פרי עמלו וגינתו לתפארת של הרב שלמה ביעטא, קרית בעלזא ירושלים תשס"ט (תרח עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>תענוג ללמוד, נפלא לצטט</p> <p>הדפס: "פתח עיני השלם" למאמר של הרב מרדכי פריינדל זצ"ל ע"ה ממארגעטען ממגילת ברייתא מלמדיה דהתם סופר</p> <p>הדפס: "פתח עיני השלם" למאמר של הרב מרדכי פריינדל זצ"ל ע"ה ממארגעטען ממגילת ברייתא מלמדיה דהתם סופר</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>מרת באשע ב"ר שרגא עבי ע"ה גרינוולד</p> <p>נלב"ע ב"ר מרחשון תשס"ד לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' אליהו ב"ר זאב ע"ה מייזליק</p> <p>נלב"ע ב"ר מרחשון תשס"א לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>ולעילוי נשמת</p> <p>מרת בלומה ב"ר מרדכי ע"ה</p> <p>נלב"ע ב"ר מרחשון תשס"א לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הוצעוהו על ידי מרדכי ירידני הנדיב הנכבד</p> <p>הרה"ח ר' חיים מרדכי מייזליק זי"ו</p>	<p>עלים לתרופה - להפצת תורה וחסידות</p> <p>ברכת מזל טוב נלבכה</p> <p>מוגשת בזה לאחד המיוחד ומפלא שבחבורה ירא ושלם לו עשר ידות בתורה ובחסידות</p> <p>הרב ר' חיים יחזקאל הכהן פריעדמאן שליט"א</p> <p>לרגל שמחת נישואי בתו חת"י עב"ג</p> <p>החתן המצויין עדי לגדולות כמר פינחס פינק ני"ו</p> <p>בן מחו"ה הגר"ח ר' מנשה פריינדל שליט"א</p> <p>דומ"ץ ביהמ"ד בית יוסף שלמה חסידית בעלזא - אשדוד</p> <p>בורא עולם בקנין השלם זה הבין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת קדושתו אכ"ר</p> <p>כעתירת וברכת חברי המערכת</p>	<p>הרה"ח ר' משה יצחק וואלדמאן זי"ו</p> <p>לרגל שמחת לידת הבת תח"י</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפתח</p> <p>הקידוש אי"ה בביהמ"ד חסידית בעלזא (מרכ"י)</p> <p>הרה"ח ר' יחזקאל ראטה זי"ו</p> <p>לרגל שמחת לידת הנכדה תח"י - בת</p> <p>לחתנו החשוב ר' יצחק מאיר העכט זי"ו</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפתח</p> <p>הקידוש אי"ה בבית החסידים גזור</p> <p>הרה"ח ר' ישכר דוב (בעריש) הכהן פריעדמאן שליט"א</p> <p>לרגל שמחת נישואי הנכדה תח"י</p> <p>בת בנו הרה"ח ר' חיים יחזקאל הכהן שליט"א</p> <p>עב"ג החתן המצויין כמר פינחס פינק ני"ו</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפתח</p>
---	---	---	---

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייני

בס"ד, נש"ק פרשת חיי שרה			
כ"ז מרחשון תש"ע - שנה ט"ו גליין תרצ"א			
ר"ת	מו"ט	ה'תש"ע	אנא דורפער
18:08	17:49	16:39	לונדון
17:25	17:07	15:59	מאנשטער
17:26	17:11	16:00	ציריך
18:04	17:41	16:34	ווינ
17:30	17:08	16:01	אמסטרדם
18:05	17:45	16:33	פאריז
18:27	18:03	16:55	פראנקפורט
17:58	17:35	16:25	

מרכזי החסידות: ראש חודש כסלו ביום שלישי ורביעי המולד: ביום שלישי בשעה 12:16-9 חלקים

מדרש חכמים

"ויקם אברהם" - בזריזות, למה?

ויקם אברהם לספר לשרה ולבנותה. ויקם אברהם מעל פני מות וידבר אל בני חת לאמור (כג, א).

[למה הפסיק בין "לספור לשרה ולבנותה" לבין "וידבר אל בני חת" בפסוק "ויקם אברהם", אלא מלמד שהיה רואה מלאך המות מתריס (מתגרה) כנגדו (לאמר: על ידך מתה שרה, אילו לא עקדת בן לא היתה מתה עדיין. כי ראה שלא הצליח למנוע מן העקדה, ורצה שיע"פ יתחרט עכשיו על מעשיו. לכן אמר הכתוב: "ויקם" - שקם בזריזות ולא האריך בהספד, ומיד "וידבר אל בני חת". מתנות כהונה].

[דבר אחר] א"ר יוחנן, מן הן תנינן (מהמשנה הזאת, ברכות יז) מי שמתו מוטל לפניו פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין וכל מצות שבתורה, (והטעם הוא, מפני שעסוק במצוה זאת, פטורוה משאר המצוות, שלא יתא טרוד בהן, ומהיכן אני למד-) מן הכא "ויקם", [ומיד אחריו] "וידבר" (שלא תעסוק בדברים אחרים, אלא בזה, שם).

סגולת מצות צדקה - לזכות לזקנה טובה

ואברהם זקן בא בימים וגו' (כד, א).
כתיב (משלי טו, לא) "עֲשֵׂתָ תִפְתָּאֲכָתָהּ שִׁיבָה בְּבֶרֶךְ צִדְקָהּ תִּמְצָא".
ר' מאיר אול לממלא (שם מקום), ראה אותן כולן שחורו ראש (שהיו כולם צעירים, ולא נמצא בהם זקן), אמר להם: תאמרו ממשפחת בית עלי אתם, דכתיב (צאל עלי, ש"ב, לג) "וכל מרבית ביתך ימותו אנשים" אמרו ליה: רבי התפלל עלינו. אמר להם: לכו וטפלו בצדקה, ואתם זוכים לזקנה (שנא"ג שפתלה אינה מועילה לאחר גזר דין, מ"מ ישנן מצוות סגוליות שבכוון לבטלה. ע"י יוסף). מה טעמיה? עטרת תפארת שיבה. והיכן היא מצויה? בדרך צדקה תמצא (במי שעושה צדקה). ממי אתה למד? מאברהם, שכתוב בו (לעיל יח, יט) "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" [ו] וזכה לזקנה - "ואברהם זקן בא בימים".
בראשית רבה נט, א

חששו של אליעזר ושבו

ויאמר ה' אלקי אברהם וגו' (כד, ב).
כתיב (משלי יז, ב) "עֲבָד מִשְׁכָּל יִמְשַׁל בָּבֶן מִבִּישׁ וּבְתוֹךְ אֲחִים יִחְלַק נַחֲלָה", עבד משכיל - זה אליעזר, ומה השכלתו, אמר: כבר קללתו של אותו האיש (אליעזר). כתולה קללתו באחרים) בידו (מימות כעון אבי אביו, שקללו נח), שמא יבוא כושי אחד או ברבן אחד, וישתעבד בי (מזה אותה קללה), מוטב לי להשתעבד בבית הזה ולא בבית אחר. ימשול (שנאמר "ומשול בכל אשר לו") בנן מביש - זה יצחק, שבייש את כל עובדי כוכבים בעשה שנעקד על גבי המזבח. ובתוך אחים יחלוק נחלה - בתוך ישראל (יש לו חלק בזכות אבות, כמותם) מה אלו מזכירין (בתפילות) זכות אבות, (כמי"ש "וזכר חסדי אבות") אף זה מזכיר (בתפילות) זכות אבות - "ויאמר ה' אלקי אדוני אברהם" וגו'.
בראשית רבה ס, ב

"בקע משקלו" - של האבן היקרה

ויהי כאשר כלו הגמלים לשחות ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו וגו' (כד, כב).

[אמר] רב הונא בשם רבי יוסף: אבן יקרה היה בו והיה משקלה בקע (ולא שמשקל זהב הונא היה בקע, דמה ברותא הוא דבר קל כזה למי שכל טוב אדוניו בידו. יפה תואר).

כל אלו שגמלו חסד עם שרה - זכו לגמול חסד עם אברהם

השרה אשר קנה אברהם מאת בני חת שמה קבר אברהם ושרה אשתו (כד, י).
אמר רבי תנחומא, והלא מקבורתה של שרה לקבורתו של אברהם ל"ח שנה, והכא את אמר "שמה קבר אברהם ושרה אשתו" (כלומר, למה הוזכרה כאן קבורתה של שרה). אלא בא ללמדך שכל מי שגמל חסד לשרה (בעת קבורתה) זכה לגמול חסד לאברהם (דהיינו, שאף אחד מהם לא מת באותו ל"ח שנה. וראה שם לעיל נח, ט שדורש את הפסוק [משלי כא, כא] "ורדף צדקה וחסד ימצא חיים" וגו').

בראשית רבה סב, ג

לקח טוב

"יפה שיחתן" - שהיתה המשכת האלקות בפרסום גדול

אין ספק בכך שהלק נכבד בתפקיד חינוכם הוא ההדרת רעיון נשגב זה, למען ידעו את אשר מוטל לפניו.

מה שפעלו האבות ואמהות הקדושים בהמשכת אלקות בעולם גשמי זה, על ידי קריאותיהם לכל באי עולם בפרסום שמו של אדון עולם ויתברך, יכול היום יהודי פשוט לפעול בשעה שמתעמק בסוגיית גמרא.

אותיות מהכימות

כח"י, יפה שיחתן של עבדי אבות מתורנן של בניס, שהיו פקס"ה של אליעזר כפול בתורה והרכה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמזים... דהנה קודם שכל אברהם אבינו ע"ה היה החושך גובר בשול והענין האלקי היה בהסתר מאל מאל, וכשכל אברהם התחיל להאיר לעולם והיה קורא בקול גדול ופרסם את האלקות בעולם והסיר את החושך וההסתר וגלה את פני הלוט עד שהקריא את שמו של הקב"ה בפי כל בריה, ובא יתחק והוסף להאיר, ובא יעקב והוסף להאיר... וההמשכה שמשכו את האלקות בעולם לא היו בסתר אלא בפרסום גדול.

אך משניתנה תורה שוב אין מדרג מוסקאל שהיו קוראים בקול גדול לכל באי העולם... ואף כבודוהי הכוונה האלקית לקרב את כל באי העולם כמו שהיה לפתח... מכל מקום אין הכוונה שיעשה זה ע"י פרסום האלקות בקול גדול, אלא לאחר שניתנה תורה נטמן הענין האלקי בתורה, ותעורר ישרא' להאיר לאור את האלקות שנטמנה בתורה ע"י מה שמתאיינים בתורה... ומעתה אין לייסר לפרסם את האלקות בקול קורא, אלא אף כשיושב בחדרי חדרים ומתאייג בדבורי הלכות התורה, זה גורם התגלות האלקות בעולם.

... והנה הכל כאשר לכל הוא בתורה, הן ההנהגה של הדורות שקודם מתן תורה והן שלאחר מתן תורה. ומאחר שקודם מתן תורה הייתה המשכה אלקות ע"י פרסום וקורא בקול גדול, באותו סגנון באו פשוטותיהם בתורה בהתגלות ואפילו שיחתן של עבדי אבות... אבל משניתנה תורה, אברהם, כל התגלות האלקות באה רק ע"י שהכל ברמז ובהסתר... שם משתלם (הרע"ז)

בעולמו אנו, כאשר גם בתחום החומרי מודעים לגלי קול או גלים אלקטרוניים, הנושאים אתם דברים שאין העין הגשמית מבחינה בהם, לא כל כך קשה להסביר את הרעיון האמור גם לגלי הצעיר.

יופיין של שיחת עבדי אבות מתבטא בזה, שאו נעשה הכל בפרסום ובגלוי, ויופי ההשפעה היה מתראה לנוכח עיני כולם. בעוד שבתורתן של בניס - שבצעם פועלת בשוה - אין היופי נראה לעין, כי טמון ונסתר הוא. ובכל זאת לא נפחת כחה בהמשכת אלקות בעולם כבימי האבות.

תחומי הלימוד, שבהם ישקיע האדם את כחו, מתחלקים לשני סוגים. החלק הראשון הוא כלל התחומים שבעקבות הלימוד ירבה האדם חכמתו בינו לבין עצמו. והחלק השני הוא כלל התחומים שהלימוד בהם יורנו איך ובמה יוכל לעזור לוולת ולתרום לציבור.

לדוגמא: תחום מחקרים היסטוריים ירבה את חכמתו הוא, אך לא דוקא במטרה להשפיע על אחרים, כי אין זאת מטרת החכמה. מאידך, תחום הרפואה יורה ללומד איך יבדוק ויבחיין את מכאובי החולה ובמה ירפאנו.

להבדיל אלף אלפי הבדלות עד אין שיעור וערך, בתחום לימוד התורה הקדושה יתכן לו לאדם לראות את טבעו של הלימוד כאילו שייך הוא לחלק הראשון האמור, שבו אין הלימוד של האדם מושפיע על אחרים, ואינו אלא מרבה, מעמיק ומעצים את חכמתו של הלומד בינו לבין עצמו. ליבון ובירור של סוגיית "מצוות לאו ליהנות ניתנו", תוך כדי סידורו דבר דבור על אופניו, יגדיל אומנם את חכמת התורה של הלומד, אך במבט ראשון אין בהשגה זו משום השפעה על הזולת (לבד ממה שמעתה יוכל ללמוד סוגיין זו לרעהו, כבכל חכמה).

אלא שאלף אלפי הבדלות ביניהם, כאמור. תורת ה' תמימה מהווה תחום לימוד במישור הרוחני, ואינה אלא חכמתו ויתברך, שמשם נברא העולם ומולאו. כל כמה שיתייגע האדם בעומקה של תורה ויצלול במצולותיה לאסוקי שמעתתא, גם אם בודד ישב, סגור ומסוגר בחדרי חדרים והרחק ממושב אנוש, מוזכר הוא אומר של עולם על ידי יגיעה זו. לא רק דיבורי הקדושה שמוציא מפיו, כי אף גם אחיות שרעפיו בנפתולי המבוכ של איזו סוגיא כלשהיא במקצועות התורה, גם היא תעביר רוחות רעות מן העולם ותטהר רעיונותיהם של בני אדם וישיבי חשך וצלמות. כמו רוח סערה יפעל לימודו זה להפיץ קדושה ולערוך רוח טהרה למרחקים.

הלומד הצעיר, שצועד את צעדיו הראשונים בתורה שבכתב ושבעל פה, איננו מסוגל מעצמו להבין את גודל כחו של לימוד קדוש זה, ובוודאי שלא מאליו יתפוס את עוצם ההשפעה על תבל ומלואה.

אמרות טהורות

"כולן שוין לטובה" – במעלות ימי הבחרות והזקנה

ואברהם זקן בא בימים וה' ברח את אברהם בכל (כד, א).
הנה כתוב (דברים לז, כה): "וזכירך דבאך", ופירש"י ז"ל: "זמיר" – הם ימי הבחרות, וידבאך – הם ימי הזקנה, עיי"ש. כי ימי האדם נחלקים לשנים – ימי זקנה וימי בחורות, וכל אחד יש לו מעלה וחסרון. בימי הבחרות – האדם הוא בכוחו, בוריותו והתלהבותו, ואין חזק כחסידות בתחלתו, אך עם כך גוברות בו מאוד התגברות התאוה ורתיחות הדמים. וכימי הזקנה הוא להיפך, כי רתיחות והתאוות אינן בחזקו, ויש לו דעת שלמה לעבודתו, אך הוא בתשות ועצלות רח"ל. ולכן צריך אדם לאחזו בשתי הדרכים, שתי בחינות הימים בידו, דהיינו שבימי הבחרות ישתמש גם בימי הזקנה, לענין קרירות התאוה והדמים, שתהיה לו דעת שלמה, ויחדיו יהיו תמים – הבחרות והזקנה, וכמו כן בימי הזקנה יחזק עצמו בכל עוז בהתלהבות בהשתדלות העבודה, ויהיו יחד הזקנה והבחרות ויתחדשו כנשר נעוריו. והזה: "וזכירך דבאך" – שיהא בידו ילדות ושיבה.

וזהו: "ואברהם זקן בא בימים", כי **ימים** רומז על ימי הבחרות (כמו שפירש"י ז"ל על "וזכירך דבאך", ורצה לומר, שגם בימי הזקנה היתה לו המעלה של הבחרות.

וזהו גם: "ויהיו חי שרה מאה שנה" (לעיל כג, א), רומז שגם לעת זקנתה היתה "בת ק' בכת כ", כפירש"י שם, שהיו לה שתי בחינות "חיים" בידו. וזהו: "**שני חי שרה**" – שתי בחינות של חיים, הזקנה והילדות בידו. ועל כך פירש"י ז"ל: "**כולן שוין לטובה**", שכל ימיה היו שוין, כי מתחלה היו לה ילדות וזקנה בידו, ולעת זקנתה היו לה זקנה וילדות בידו.

אמרי נועם

עשרה גמלים – עשרה נסיונות

ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדוניו וילך וכל טוב אדוניו בידו וגו' (כד, ט). אברהם אבינו בגדול צדקתו, אף שהתנסה בעשרה נסיונות ועמד בהם, לא חשב שמכוחו

אמירה נעימה

ויבא אברהם לספור לשרה ולבכותה (כג, ב). ובבבל הסורים: "ולבכותה" – כ"ף קמנה, שלא בכה אלא מעט" עיי"ש.

מצינו שהעקידה היתה ביום כיפור (עי' עשרה אמהות מאמר אס כל חי חי' פ"ב). והרי דרך מחלבו של אברהם היתה שלשת ימים, כדכתיב לעיל (כג, ד): "ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק". ולפי זה נקברה שרה בערב סוכות, ואם כן לא היה לו כי אם יום אחד לאבלות ולבכי, שהרי יום טוב מבטל האבלות, ועל כן כתיב: "ולבכותה" בכף קמנה – שלא בכה אלא מעט.

וז' זה בשם הגה"ק בעל 'ברכת הובח' וי"ע

ויבא אברהם לספור לשרה ולבכותה (כג, ב). איתא בגמרא (יר"ה פ"ג): כל המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה, שנאמר (לעיל פ"ג, ה) "ותאמר שרי אל אברהם המסי עליך" וגו', וכתיב "ויבא אברהם לספור לשרה ולבכותה". פירש"י: "ויבא אברהם, הוא קבר אותה". והוא תמוה, מאי רצה רש"י בזה.

ונראה, דהנה, ביאר המהרש"א (כ"ף צג) "הוא נענש תחילה", שודאי גם אברהם נענש במוט שמתה שרה, שהרי אין אשה מתה אלא לבעלה (מנהגין כג), אבל הוא נענש תחילה, שכבר מתה, ועדיין אברהם לא נצטער, כי לא ידע במיתתה עד שבא מחר המוריה ונתבשר לו, עיי"ש. אך קשה על זה מנא לן, כי שמא גם אברהם נענש עמו, שידע במיתתה בחייו בחר המוריה, כי אברהם היה נביא, דכתיב (לעיל כ, ג) "כי נביא הוא", וא"כ נענשו שניהם בשוה. אלא על כרחי צריך לומר שאברהם לא ידע במיתתה כשהיה בחר המוריה, דאל"ה היאך הקריב איל בחר המוריה, הלא היה אונן, ואונן שעבד – חילל עבודתו (רמב"ם הל' באת מקדש פ"ב ה"ז).

אך עדיין קשה, דלמא ידע במיתתה בחייו על הר המוריה, ודא קשיא היאך הקריב את האיל, דלמא אברהם כהן גדול היה, וכהן גדול מותר להקריב אונן. אמנם צריך לומר שאברהם לא היה כהן גדול, כי רש"י פירש שהוא קבר

זכה לכל אלו, אלא החשיב זאת לחסד שגמל עמו הבורא ונתן בו דעת לעמוד בהם.

והנה, אליעזר עבד אברהם, בעת שהלך לקחת אשה ליצחק, ידע שהוא צריך לרחמי שמים שיומנו לו זיווג גנון, כדי שיוולד יעקב אשר עתיד להעמיד י"ב שבטי י-ה, לכן לקח עמו לעזר את זכות "עשרה" גמלים מגמלי אדוניו – הם העשרה נסיונות שמסר אדוניו נפשו עליהם ואעפ"כ היו נחשבים בעיניו שהוא גמולות חסד, שגמל עמו הבורא, "על כן צדקתו תעמוד לו שיומנו לו הש"ת זיווג גנון לבנו יחידו אשר אהב".

צמח צדיק

יחזשי תורה המשמחים לב

ויצחק בא מביא באר לחי רואי (כד, כב). כתיב בתהלים (יט, ט): "פקדי ה' ישרים משמוחי לב", ויש לפרש הכוונה, כי האדם אשר הוא בעל עיון, ומחדש בתורה סברות וחדושים, ידע שאין זה העיקר, "רק כשבא בלבו סברה ועמה מרגיש שמחה ויוגבה לבו ומרגיש בהירות, או ידע שהסברה ישרה ונפלאה, ומאת ה' היתה לו זאת, מתת אלקים היא. וזה ברור ואמיתי, וידוע קצת לבעלי עיון, וביותר לחסידים עוסקים לשמח". וזהו מאמר הכתוב: **פקדי ה' ישרים** – איתני? כאשר הם משמחים לב. "ומזבן למשכיל מאלי".

וזהו הרמז: "ויצחק בא" – חדוה וצחק באה לאדם, "מביא באר" – כשהוא בא על ביאור ופירושו, הן בתורה שבע"פ בנפית והן בתורה שבכתב, "לחי רואי" – וחדושי תורתו ראויים לביאור לפני חי עולמים, והם "פקדי ה' ישרים" שמה יצחק בא' – חדוה ושמחה הלב.

"ולא יחם לו" – מצוות בלא התלהבות והמינות

בהפסוק: **והמלך דוד זקן בא בימים ויכסותו בבגדים ולא יחם לו** (מלכים א, א, א). "והמלך דוד" – רומז על מלך המשיח (עי' מנהגין צ"ה), "בא בימים", היינו, כבר הגיע זמנו לביא, ומה הטעם שביאנו מתעכבת, על זה אמר: "ויכסותו בבגדים", היינו, המצוות שנקראות "לבושים" (והיא רבה, ועי' מ"ש בספורי גל' שגמ), שאכן מקיימים מצוות, אך "ולא יחם לו", כלומר, שיעשו אותן בלא המינות.

בארת המים להרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב וי"ע (ויד' הל בא דר"ח כסלו)

אותה, ובשלמא אי היה כהן הדיוט, מותר לקבור את אשתו, אבל אי היה כהן גדול אסור לקבור אשתו (שם).

ולפי זה אתי שפיר "כל המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה", וקשה מנא לן נענשה שרה תחילה, דלמא נענשו שניהם בשוים, וכי תימא שאברהם לא ידע במיתתה בדר המוריה, דלמא ידע, וכי תימא – אם ידע היאך הקריב את האיל, דלמא היה אברהם כהן גדול. לכך פירש"י: "הוא קבר אותה", ואי סלקא דעתך דאברהם כהן גדול, היאך היה קובר את אשתו, אלא על כרחי צריך לומר דלא ידע, ושפיר מוכח דהוא נענשה תחילה.

ליקוטי פנימית הכמים

נשיא אלקים אתה בתוכנו וגו' (כג, ו).

אברהם אבינו רצה לקנות קבר חוץ לתחום העיר, יען כי חברון עתידה להיות עיר מקלט (מכות פ"ג) והיה ירא שלא יצטרכו לפנותו, כדין קברות של עיר מקלט שצריכים להיות חוץ לתחום, כמבואר ברמב"ם (הלכות שמיטה ויבול פ"ג ה"ג), אמנם, איתא שקברי המלך והנביא אין מתפנין (רמב"ם הל' ביהמ"ב פ"ג ה"ג), ולפיכך אמרו לו: "**נשיא אלקים אתה בתוכנו**" וכו', וכיון שהוא נשיא וגם נביא (לעיל כ, ב) שוב אין לחוש לזה.

צפת פנחה להגאון מראגמנוב וצ"ל (ה' תרומות דף ג.)

ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וגו' (כד, ה-ו). אפשר לפרש הענין שנתן אברהם מתנות לבני הפילגשים, דהנה ההלכה היא: "הכותב כל נכסיו מתנה לאחד מבניו... הרי הוא בכל הנכסים כאחד מאדויו", ואין המתנה מיוחדת לו, "ואם שיר כל שהוא, בין קרקע בין מטלטלין, וזה הכן במתנה" (שו"ע ה"ס פ"ד ר"ט ס"ד), וכאן, הלא נתן אברהם ליצחק "את כל אשר לו", וכדי לייפות את בנו, שהמתנה כולה תהא שלו, לכן אמר: "ולבני הפילגשים – נתן אברהם מתנות", שיהא נחשב כאילו שיר כל שהו כשנתן כל אשר לו ליצחק, ואז לא יהא פתחון פה על מתנתו ליצחק.

אבני שורם להג"ר שמואל זלמן וצ"ל (נדפס יחד עם ספר 'נחלת יעקב' לאביו, אמשטרדם, תפ"ד)

יתרון דעת

שיירי מצוה (ה)

שריפת חמץ בעצי הלולב וההושענות / אפיית ג' מצות בערב פסח / קולמוסין מעצי הלולב / יצניע למשמרת / לשרפו בערב סוכות הבא / ועוד

רבינו אליעזר בן רבינו קלונימוס הזקן היה שורף חמץ בעצי הלולבין ובעצי ההושענות. ואנו מתקנין לקולמוסין. וכן הנהיג חמי רבינו אליעזר ב"ר יעקב הכהן, ששיירי מצות מעכבין את ההפסחנות (סוכה לח).

מעשה חזק לבעל הדוקדוק וי"ע (הל' בדיקת חמץ סי' ט)

ואמר מהרי"ל, יש בני אדם ששורפין החמץ עם עצי לולב וההושענות, והואיל ואיתעביד ביה מצוה אחת, **ויש אופין בו הג' המצות**, וקורא אני עליהם (ישעי' ס, כא) "ועמך כולם צדיקים".

מהרי"ל (הל' ערב פסח סי' ג)

נוהגין להסיק התנור למצות בעצי ערבה של לולבין שהיו לו בסוכה. **ויש מכבדין עמוהם התנור**, והואיל ואתעביד בהו מצוה וימנא חז"א. ועמא דבר כמו מהרי" סג"ל שהיה מסיק עמון התנור לג' המצות. וכך כתוב ג"כ בדרשות של מה"ר חיים אור זרוע (סי' כא), וכן על עצי הושענות, ובעצי הושענות מתקן הקולמוס.

מהרי"ל (הל' אפיית המצות סי' כב)

ונהגו אנשי מעשה להצניע הלולב לצורך אפיית המצות, דכיון דאיתעביד ביה מצוה יתעבד ביה מצוה אחרית. ומהרי"ל ז"ל היה רגיל לעשות ממנו היסק בפי התנור בשעת אפיית המצות. משום דיש שבח עצים בפת, ונ"ל דהוא הדין לעשות סיומן בספרים **בציצית הנזקקים**, מהאי טעמא. שו"ת מהרי"ל וי"ו (סי' קצ"א, סי' קצ"ב). וראה עוד בהדושי מהרי"ל (תלמוד המהרי"ל) הל' ציצית סי' ע"ב: "נוהגין בלולב שלא לזרוק אלא לאפות בו מצות ולשרוף בו חמץ בערב פסח".

ממצאי יו"ט של סוכות יקח הלולב עם מיניו וישמור אותו במקום מיוחד, ויהיה לו למשמרת יראה אותם ויזכור ויזכה על ידו להציל מכל צרה, ואל שילך ויזרוק אותם לאשפה אחר שהם רומזים לענין גדול, כאשר כתבנו, אין לנהוג בהם מנהג ביוון.

ירושלמי שבת פ"ב, קטיר לולבך. מכאן משמע שהיו נוהגים להצניע לולב בביתם אחר החג.

א"ה הדי"א: **הכי חזינן לרבנן קשיא שומרים הד' מינים בכל שנה ואמרו שזה יתעיל לשמוריהם**. ועוד מצאתי בכתבי האבאמ"ל. כבר לאנן להרב הדי"א (סי' ו, דף קס"ב ע"א, בשם מהרי"ל וי"ו לזנוא וצ"ל).

ומנהגינו להניח הלולב קשור עם הערבה וההרס על גבי פתח הבית עד ערב פסח, ובערב פסח לוקחים אותו להשליכו לתנור לאפות בו המצות שמורות, והאתרוג מרקחים אותו בדבש וסוקאר, ומברכים עליו בליל ט"ו בשבט.

פואה חיים להגאון רבי חיים פלאגי וצ"ל (פרק י"א אות רמז)

ונ"ל דטוב ונכון להצניע אותם – הלולב עם מיניו – עד סוכות משנה אחרת. **ובערב סוכות ישרוף אותם באש תחת התבשיל שמבשל לבבדו יום טוב**, ויש ששורפין אותו בערב פסח, אבל בכל ימי הקיץ אין להם הסגולה יקרה, ולכן נ"ל לנהוג כמו שכתבתי.

אלף המגן (סי' תרס סק"י)

ראיתי למורי זקני הגאון ר' נתן אדארי זל"ה (בעל 'מאורות נתן'), שהיה ממניע הד' מינים אחר גמר מצותו, ולא כדלת העם שתיכף אחר תפילת שחרית (בהושענא רבה) נתנים אותם להניקיות, ולפעמים אובלים האתרוגים, ויש בזה סו"ך איסור שאתרוג הוקצה לכל שבעה וכו', שהיו נוהגים להצניע ד' מינים וכו', וכל לגבי ידי בחייות בתוך הים שהיו עמי ד' מינים ראיתי פלאות בזה כשקם הים מועפו. וכן בחתימה **מצוה ממצה שהיא שמורה משעת קצירה**. ואני הצעיר, מנהגי שביום ערב פסח אני מודיק מ' מינים בביעור החמץ, והנשאר להחם התנור לצורך מצת מצוה של הלילה וכו'...

שו"ת ויקרא אברהם להגאון רבי אברהם חיים אדארי וצ"ל אב"ד טרופילי (דף קב ע"א)

ומנהגינו ביום הושענא רבא לאחר התפילה ליקח הלולב כשהוא קשור עם הדס וערבה, ולהניחו על גבי פתח הבית שהוא ישר, וכן לשמירה, עד הפסח. ובערב פסח לוקחים אותו להשליכו מחציתו בבוקר אל תוך שריפת החמץ, ומחציתו לתוך התנור שאופין בו המצות של מצוה וכו'.

יפה ללל להגאון רבי יצחק פלאגי וצ"ל (א"ח סי' תרס"ט)

מור" (בעל הקהלות יעקב) מסייפל וצ"ל) משאיר את הלולב ומיניו קשורים כמו בסוכות באותה צנצנת של מים (ובלי מים) שבה עמדו בסוכות, ומשאירו הרבה שבעות לאחר סוכות ועומדים במטבח על המקור וכו', וכן ראיתי בכל שנה היה מור" משאיר גם את ההרסים שהכין ולא השתמש בהם, בצנצנת על המקור, ופעמים השאיר בצנצנת יחד עם הלולב והשאירים עד פסח, כמו הלולב ושרף בהם את החמץ. וכן ראיתי שהשאיר בצנצנת על המקור הושענות שחבט אותם וגם ערבות שלא השתמש בהם, ושהיו יחד עם הלולב ושרפם יחד עם לולב בערב פסח. ארחות רבינו (ח"ב עמ' שטז)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי משה יקותיאל קויפמאן כ"ץ זי"ע – בעל 'לחם הפנים' יומא דהלולא כ"ז מרחשון (תפ"ב)

"משה אמת ותורתו, אין לו דמיון במשנתו, הוא השליט ומסביר סברא אליבא דהלכתא, סיני ועוקר הרים משרשי ועקרות, בפלפול ובסברתו, הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו ואין נבון כמותו, אשרי לידתו והורתו..." - כך מפליג בשבחו הגה"ק רבי יעקב זצ"ל אב"ד פוזנא, בנו של רבינו יצחק הגדול מפוזנא זי"ע, בהסכמתו לספר **'חקי דרך'** שחיבר הגה"ק רבי משה יקותיאל קויפמאן כ"ץ זי"ע, חתנו של הגה"ק רבינו אברהם אבלי סג"ל גומבינער זי"ע - בעל **'הימן אברהם'**.

כיוצא בו משבחו רבה של אמשטרדם, הגה"ק רבי משה יהודה הכהן זצ"ל, בזה הלשון: **"הנמצא כזה, אשר הולמות כתרה של תורה... דרוש דרש פה ובישר צדק לרבים בדברים עתיקים... פומיה מסהיד עליה, אשר הוא קנקן וכלי מלא תורה..."**.

זכינו והגאון הפלאי רבי משה יקותיאל זצ"ל, בעל מחבר ספרי **'לחם הפנים'** וחקי חיים' וחקי משפט' ועוד, העלה עלי הכתובים את קורות חייו, מאורעות וסיבות גלגולם, שעברו עליו לאורך שנות חייו. בין היתר מביא אלה גם כמה עניינים הקשורים לרבו הגדול ועל מסירותו לתלמידיו, ועוד סיפורי פלא, ציור סיפורי פלא, נסים ועובדות מאלפות שאירעו לו, אשר אחדים מהם נביא בהמשך בעיה-אמת רשימות זכרונותיו, שכתבו בשנת תע"ז, רבן בשפת האדיש, ציור כנסת לצוואתו המופלאה שכתבה בלש"ק. הצוואה נדפסה בקובץ **'מוריה'** שנה יא ק"ח עמ' יא-כז, בצירוף חיבורו **'אצות סוחר'** - ערכים באגדה. והרשימות פורסמו - בתרגום חופשי - בקובץ **'צפונות'** ק"ק, שנה ד, עמ' סט-עד; ק"ד, עמ' ענא-פא.

"אלה תולדות משה"

רבינו משה יקותיאל זצ"ל, המכונה **'קויפמאן כ"ץ'**, נולד בשנת תכ"א בערך, בעיר קראטשין במדינת פולין, לאביו האלוף התורני רבי **אביגדור כ"ץ** זצ"ל ולאמו מרת פיגלא ע"ה. בעודו עולל בעריסה אירע לו סג גדול, וכפי שמספר על כך ברשימותיו: **"סיפירה לו אמנתי אשר השגיחה עלי בערש לידתי, וכן שאר אהבי אנשים כשרים ואמנים שהיו נוכחים, שאירע לי אז נס גדול. בעריסתי היו דלוקים נרות כנהו, עריבת העץ [מילטר] אשר בה הייתי ושהיתה מונחת על השולחן נדלקה מהנרות והכפה לגחלים, תוך כדי כך גם הותך כד בדיל, דודתי היצלקי היתה ישנה על הרצפה סמוך לעריסתי, כך שנטף עליה מן הבדיל ואז התעוררה ואיתרה אותי בין גחלי העריבה, אשר התבן ושאר הדברים שהיו מונחים בה נשרפו כולם, ורק אני נשארת ללא שום נזק על השולחן, לכן הודו לי כי טוב כי לעולם חסדו"**. בהיותו עלם צעיר לימים כבר נודע בתורתו וחכמתו ונתפרסם כעילוי מופלא. על תקופה זו מעיד הגאון רבי יוסף אשכנזי זצ"ל דרשן דק"ק פרעמישלא - בעל **'יתר יוסף'**, בהסכמתו לספר וחקי חיים: **"הרב המופלג ומופלא בתורה ובחשיבות... טורח ויועץ ולמד בילדותו מה שלא למד תלמידי ותיק בזקנותו..."**.

בשנת תל"ו, בשבת חנוכה תניינא, בהיות כבן שש עשרה, נשא את הרבנית מרת אידל ע"ה בתו של בעל הימן אברהם זי"ע, ועבר לגור בעיר קאליש ליד חותנו הגדול. בשלהי אותה שנה פרצה שריפה נוראה בקאליש, ובעקבות אותן מאורעות - עליתו מספר הוא בפרוטרוט ברישומיו הנ"ל - נסע באמצע החורף תל"ז לפוזנא לחסות בצלו של רב המדינה, הוא ניהו הגה"ק רבי יצחק הגדול מפוזנא זי"ע, שם **'התמדת בלימודי, וידעתי ממש בעל פה חושן-משפט עם הסמיך'**, וגם דרשתי בבית הכנסת על חג הפסח... התעניתית תענית רבות, וטבילתי הרבה, ונהגתי כמנהג אדוני מ"ו אב"ד המדינה שלאחר התענית אכלתי כרוב בשומן ואח"כ צנון. לאחר זאת הפסקתי הפסקה נוספת עד שבת... וזוהי לא ידע איש. המשרתות הביאו לי תמיד נרות כדי שאוכל ללמוד בלילה".

כששב לקאליש החל בהרבצת תורה לתלמידים מופלגים. בקץ תל"ט, בהיותו בן י"ט שנים, נשלח על ידי חותנו הגדול לארץ אשכנז לעסוק בהדפסת חיבורו **'מגן אברהם'**, ונתעב על אם הדרך בליסא, שמה **"יישבתי וחזרתי שו"ע יורה-דעה"**, כי חמי הזוהר אותי לחזור היטב על יו"ד, אולי ירצה למנותך למורה צדק, וזוהי זו תהיה כל לתועלת".

בשהותו בליסא, הגיעה אליו אגרת מאביו וחותנו, בה מתבשר הוא שאנשי העיר קוטנא רוצים לקבלו כרב ואב"ד בעיר. כך הגיע עדיו מכתב ממורו ורבו מהרי"ם מפוזנא, בו גוזר עליו **"שאבוא תיפק ומיד לבית הוועד ק"ק שטרים, ששם היה וועד גדול ושם יתן לי כתב התרה (היתר הוראה) על הרבנות כנהו, רק שלא אסע לאשכנז"**.

שמע רבי משה יקותיאל לקול רבותיו וביטל תכניתו לנסוע לאשכנז, ושינה דרכו לכיוון העיר שטרים שבמחוז פוזנא. יצוין, כי לימים כשכתב רבינו בעל **'לחם הפנים'** את צוואתו, העביר ציווי זה גם לבניו אחריו: **"מורי ורבי חמי בעל ימגן אברהם'** ציוה עלי שלא ידורו מבניו בקאליש, כי באותו זמן גזרות רעות היו מרובות ושאר צרות ב"מ. וגם ציוה עלי שלא יסעו מבניו למדינת אשכנז להיות שם למלמדים, כי אמר למתות אשכנז אינם מוצלחים, דוק ותשכח. וכן אני גזר עליכם. ומה שתעשו

גאסטיינן, ואכלין, קראשנאויטץ וסאבאטא. "באתי אליהם ממש בעירום ובחוסר כל, ובתוך שנה היו לנו מלבושים נאים וכלי בית כראוי, ועוד נותר לנו מאתיים זהובים מעות" - כך מספר רבינו עצמו ברישומותיו, ומסיים: **"הביטו וראו איך ה' מגביה שפלים ומאשפות ירים אביון, חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמינו, הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו"**.

"פקד אותם ביד משה"

על אף גילו הצעיר נהג את רבנותו ביד רמה ובתקיפות, ומספר כי **"בשבייל זה היו לי הרבה מותגדים... בכל שבת הייתי אומר דברי מוסר לבני עירי, הטובים שבהם יאהבוני בזה, והרשעים ישנאו אותי בשביל זאת"**. ואמנם הנהגה זו הקימה עליו את אותם תקיפים בני בלעל אשר בתחילה ניסו את כוחם באיומים, ואף עברו ממחשבה למעשה להלשין עליו בפני הרשות, אך צדקת הרב עצרה בעדם מלבצע זממם. ונביא כאן סיפור נורא - אחד מן רבים - מאשר רשע רבינו עצמו: **"מעשה באחד מן אנשי, שמו היה יושעי, שהביא לפני מלמד אחד באמצע הזמן, בכדי לדחות את המלמד הקודם, ולקבלו במקומו. הפרסום שלחו אלי לשאול מה לעשות, והשבתי להם שאין דוחין נפש בפני נפש, ובפרט באמצע הזמן. יושעי פנה בבקשתו זו לקהלה, חשיבו לו שהרב אינו מסכים לכך, יען כי פחדו ממנו שהוא היה מלשין גדול ותקף אצל שר העיר. לאחר תפלת ערבית טיילתי בחצרי, חולף לפני יושעי, ואינו אומר מאומה. שאלתי אנכי בשלומי כנהו, והשיבני: אני הולך לשר העיר, להגיש תלונה נגדך, ואתה מאחל לי ערב טוב! השבתי לו: לך שלום. והלכתי לביתי וישבתי ללמוד כבראשונה."**

ולמחרת ביום ו' עש"ק בהשכמה למדתי כמנהגי תמיד, באו אל שכיני, ואמרו ונשים טובים ובכו ודברו אלי בזה הלשון: רבי! היום תיאלץ לסעוד מכאן, יען חמשה בעלי מלחמות מהחצר יבואו לקחתך. והשבתי להם בזה הלשון: על אף זאת, השיי"ת בכל העולם והוא יעזורי. לזונתי ציויתי להכין לשבת קודש כדבעי למחוי. לאחר רגעים אחדים בא אלי המוסר יושעי, ואמרתי לו: ברוך הבא יושעי, שב. באה אשתי ואומרת: רשע, מדוע באת? וגערתני בה. סגרתי את הספר ואמרתי לו: מה טוב מביא אתה. והשיב לי: חושבני שהפריצים מהחצר כבר כאן, אם תדע להתנהג כשורה לא יאונה לך רע. בתוך כך הלכו מנהיגי הקהלה להחצר אל שר העיר, לבקש ולהתחנן עבורי, ואמרו להשר שאם יפגע בכבודי, אז כל הקהל יעקור דירתו מקוטנא, ובכיוון הוירה. אנכי לא ידעתי מאומה מזה, והמוסר הנ"ל ישב עוד אצלי, ואמרתי לו: שמע יושעי, מכין אני לך כעת פסק, תוך זמן קצר תתרושש, ותבא אלי עבור מכתב המלצה 'שטר קיבץ'. נעמד הוא וצחק ואמר לי: אני עשיר, ברשותי יותר מג' אלפים, מלבד שלש מאות בעלי כסף, וחוף מאלטצין לרוב. גם הראה לי אוהה מעות מזומנים, ושחק על דברי והלך לדרכו. בליל שבת באו יחזיקי בבית הכנסת, ואמר ששכני אלו: זכותו של רבינו גדולה היא, לא האמנו שהרב עם אנשי ביתו יהיו עדיין בשבת כאן. ואמרתי להם: ה' לי בעוזרי.

לא עברו שני חדשים, בא המוסר וישעי אלי בלילה, והביא לי בקבוק יי"ש, גם מספרים יפותץ שענר פאן מעשסונג, ובכה בכיה גדולה ואמר: רבי! קללתך התקיימה בי. שמתי למולו ואמרתי: לועג אתה עלי. ונשבע לי שלא נותר לו מרכושו מאומה, מלבד מה שנותן לי במתנה, כדי שאתן לו המלצה 'שטר קיבץ'. לשאלתי איך רכשו, החל בבכיה ויללה ואמר: מיד בלילה כשחזרתי במרץ מהרב ובאתי לביתי, החלו חביות השכר ויי"ש להתבקע והכלו לאבדון, ולמחרת הלכתי לבעלי הכסף, וראיתי שחציתם נתן, וחמותו הלכו לאבדון בסמוך. השררה ציוה לקראני, והאשימני שבגללי כל העיר תנטוש אותו, והתחשבן עמי, היה בידי שטר על ט"ז מאות, ובכך קרע אותו השר. וגם הוכרתי להשיג עבורו בשעה חדא ג' אלפים מזומנים, כך שנשארו בעירום ובחוסר כל, וזה חלקי מכל עמלי, לזאת אבקש שיקח הרב ממנחה מידי ויתן לי 'קיבץ בריף', ויחזותם גם ר' הירש פרנס. כתבתי לו 'שטר קיבץ', והשבתי לו המנחה שהיה לו על הצאות הדרך, והלך לדרכו. בנו של הנ"ל כבר באמתנו מיד, והוא כהיום ראש עצה (ביורגר מייסטער) בקוטנא. בתו הבתולה כ"ה המירה דתה. ואשתו נדדה עם קבצנים מחמת הבושה. כך יאבדו כל אויביה' ה', ברוך ה' לעולם אמן ואמן".

בהמשך רישומיו הוא מבקש מצאצאיו ויצואי חציו "עד סוף כל הדורות" שיקבלו על עצמם לצום בכל ערב ר"ח חשוון בשביל כמה צרות שאירעו לו ולמשפחתו ביום זה, ומסיים: **"הלא בלאו הכי ערב ראש חודש היא"** (כן הפליג זאת בצוואתו). גם ביקש מהם שלמחרת ביום א' דר"ח יאמרו שירות ותשבחות להשי"ת עד חצות, ומחצות היום ואילך תעשו "פזרים קטן" מדי שנה בשנה, על "שלא נתנתי טרף לשיניהם, והציל ממותי נפשי... גם במדינת אשכנז מחרב הצלצלי, ירו עלי ולא פגעו בי, ונצלתי מידם. גם בהספינה, מדרגות הספינה נפלו עלי ונצלתי..."

מאת: **ה"ה ישכר בעריש ווייס** הי"ד, ברוקלין נ.י. המשך בליווי הבא בעיה

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומִי"

מסכת בבא בתרא

בענין איסור הכנסת חולין בעזרה – ואם מותר לכהן להיכנס לעזרה בבגדי חולין הרמב"ם (הל' שחיטה פ"ב ה"ג), לאחר שהאריך בדיני איסור שחיטת חולין בעזרה, מסיק: "ולא בהמה ודחה בלבד, אלא כל החולין אסור להכניס לעזרה, אפילו בשר שחוטת או פירות ופת". מבואר, שמלבד איסור שחיטת חולין בעזרה, עצם הכנסת חולין לעזרה – אסורה. ונושאי כליו הביאו כמה מקורות בש"ס לאיסור זה (עיי' בס"מ; מל"מ ומגיד משנה להר"י כל"ץ שם), ואחד מהם הוא מסוגין (פא ע"ב), כמה שדנו בענין ספק ביכורים, כגון לוקח שקנה מתבירו אילן אחד – לר"ם שמסופק בזה אם הקנה לו המוכר גם את קרקע האילן, ולרבנן כשלוקח שני אילנות – שמסתפקים אם קנה גם את הקרקע, ואילו חיוב ביכורים אינו כי אם כשקנה גם הקרקע, ובכגון דא כשמפריש ביכורים הרי הם ביכורים מספק. והקשו בגמ': "ולחוש דרלמא לאו ביכורים נניה, וקא מנייל חולין לעזרה" (עיי' המשך הגמרא), משמע שעצם הכנסת חולין בעזרה – גם ללא שחיטה – אסורה.

הראשונים נחלקו בדין זה אם הוא מן התורה או מדרבנן. **הרשב"ם** הביא שתי השיטות, וז"ל: "דלמא לאו בכורים נינה... וקמנייל חולין לעזרה ודרשינן בספרי כי ירחק ממך המקום וזבחת' (ויברים יב, כא) – 'ברחוק מקום אתה זוכה ואי אתה זוכה בקירוב מקום חולין שלך', וזה לכל האבת חולין בעזרה שאסור (הרבה ראשונים הוכיחו מסוגין שאיסור מדר' דאל"ה היאך הקשו 'ולחוש דרלמא לאו ביכורים נניה' וקא מנייל חולין לעזרה', הלא אם יש להסתפק בחיוב בכורים מדר', לא אתי דרבנן ודחי דאורייתא", עיי' בארובה בדברי הרמב"ם בסוגין ובחולין קל' ד"ה אי; רשב"א כאן ובחולין שם; ריטב"א ותוס' חולין שם; וכן בתוס' הרא"ש חולין שם; ועיי' תוס' רי"ד בסוגין), אי נמי, מדרבנן – דלמא איכא דחוי ליה דנוהג בזה מנהג חולין כדנין, וסבור קדשים הן הואיל ואייתניהו בעזרה, ואתי לזלולי בקדשים" (עיי' ריטב"א, שו"מ בשם הרא"ש ותוס' רי"ד בסוגין).

והנה בעצם האיסור נחלקו הראשונים, כי מדברי **הרמב"ם** נראה שבכל ענין אין להכניס חולין לעזרה, שאסור להכניס אפילו בשר שחוטת ופירות ופת. וכן יש להוכיח מרש"י (פסחים סד: ד"ה תפיסה), והרבה ראשונים (עיי' תוס' בסוגין ובחולין שם, וז"כ שאר הראשונים בסוגין ובחולין שם) חולקים וסוברים שהאיסור אינו כי אם כשבמביא חולין לעזרה דרך עבודה, כגון שעושה בו הגשה ותנופה, כמו בביכורים הטעון תנופה והגשה על גבי המזבח, והחידוש בדין זה הוא שלא רק שחיטת חולין בעזרה אסורה, אלא גם שאר עבודות בחולין אסורים בעזרה, ואילו **הריטב"א** (חולין שם) כתב בדעת הרמב"ם לחלק, שבדבר עושים בו מעשה הקרבה האיסור הוא מדר', ואם לא עושים בו מעשה הקרבה האיסור אינו אלא מדרבנן. אחת ההוכחות שהוכיחו הראשונים שאין האיסור בכל ענין היא, "דאם לא כן לא ילבש כהן בגדי חול ויכנס בעזרה, וגם ישראל לא יכנס בעזרה" (עיי' תוס' בסוגין ובמנחות יב: שם ד"ה חולין ובתמורה כג. ד"ה אוכלין; רשב"א בסוגין ובחולין שם, ר"ן וריטב"א בסוגין ובחולין שם; תוס' הרא"ש חולין שם).

הרי לפנינו שתי קושיות חזקות נגד אלו האוסרים להביא חולין בעזרה בכל ענין. האחת, ממה שמצינו ממשאל מותר להכנס לעזרה לצורך, כמו ששנינו (כלים פ"א מ"ח): "עזרת הכהנים מקדשת משה. שאין ישראל בכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם, לשמיכה לשחיטה ולתנופה". ישראל הוא בגדר חולין כלפי דין זה, ומדוע אין בכניסתו משום איסור הכנסת חולין לעזרה? (ומבחינת כהן לעזרה לא הקשו, כי כהנים הם בגדר קודש לגבי דין זה). ולתורץ קושיא זו י"ל, ייתכן שבני אדם אינם נכללים בנושא זה כלל, ולא שייך לכללם בגדרי קודש וחולין, לא הכהנים ש בגדר קודש – כי מי הקדישם, ולא הישראלים בגדר חולין – כי לא שייך להקדישם לשמים. ואיסור חולין בעזרה שייך כי אם בדברים שאפשר לעשותם הקדש.

קושיא נוספת הקשו, היאך נכנס כהן לעזרה בבגדי חול (עיי' הגהות הרמ"ק על הרמב"ם שם), וגם הישראלים שנכנסו לעזרה היו לבושים בבגדי חול, והלא הכנסת הכהנים נחשבת כהכנסת חולין לעזרה. ומובן שלשיטה זו שאין האיסור אלא מדרבנן לא קשה קושיא זו, שהרי במקום אפסר לא גזרו, כי מה ילבש הישראל שביצטרך להכנס לעזרה, לכן לא גזרו איסור זה על לבישה כלל (עיי' ריטב"א חולין שם שתיירץ כן).

יש שרצו לתרץ קושיא זו, עפ"י המשנה (נעיס פ"ג מ"ט): "מי שנכנס לבית המנוגע וכליו על כתפו וסנדליו וטבעותיו בידי, הוא ודן טמאין מיד. היה לבוש בבלי וסנדליו ברליו על טבעותיו בידי, הוא טמא מיד, וכן טהורין עד שישעה כדי אכילת פרס", הרי שאם היה האדם לבוש בבגדיו לא מתקיים בבגדיו מה שנאמר בנעמי בתים (ויקרא יד, מז): "והבא אל הבית", כי הבגדים בטלים אל גוף האדם, וכמו כן לגבי הכנסת בגדים לעזרה, כשהם לבושים על האדם אינם נקראים שנכנסו לעזרה (עיי' בארובה עזרת כהנים ע"מ מדרת פ"ב מ"ו אות ה). בית האוצר להר"י ענל ח"ב מע' ב-ג אות ח).

ועדיין יקשה לפי זה, שאם כן יצטרך הכהן ללבוש בגדי כהונה חוץ לעזרה, כי אם יכנס בבגדי חולין ויסירם בעזרה להחלישם בבגדי כהונה, יעבור על איסור זה, כי כשמסירים מעליו הבגדים כבר אין בטלים לגופו.

ויחבן, שלדעה זו אה"נ נכנסו הכהנים בעזרה כשהם לבושים כבר בבגדי כהונה, דאל"ה יש בזה איסור הכנסת חולין לעזרה. ויצויין שיש דעה, שמצד מצות לבישת בגדי כהונה חובה היה על הכהנים שיהיו לבושים בבגדי כהונה כל זמן שהם שרויים בקדש, ולא רק בזמן העבודה, וכ"כ **הראב"ד** בפירושו של תו"כ (פר' שמני פ"א ברייתא ה, ועיי' השגת הראב"ד פ"ח מהל' כלי המקדש ה"א), וגם ללא הדין של חולין בעזרה היו חייבים ללבוש הבגדים קודם כניסתם בעזרה.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני הפסק בין הברכה לאכילה

א. אסור להפסיק אפילו בדיבור אחד, שלא לצורך אכילה, בין הברכה לאכילה. ואם הפסיק, אפילו בשוגג, צריך לחזור ולברך. ואפילו להשיב שלום וכדומה - אסור. וכן אסור לענות שום דבר שבקדושה, ואם הפסיק - חוזר ומברך. ולכתחילה אסור לענות אמן אפילו על ברכת חיינו שמברך אותה ברכה שבין הוא, אך בדיעבד - אינו הפסק (עיי' אורח"י סי' ר ס"ג ומ"ב סק"י; שעה"צ סי' רטו סק"ב).

ב. אחר שבירך על מאכל או משקה, צריך תיכף לאכול או לשתות, ולכתחילה לא ישנה בין ברכה לאכילה - אפילו בשתיקה - יותר מכדי דיבור, וכל שכן שלא יעשה אפילו מעשה קל. והוא הדין בברכת המצות, שלא יפסיק בין אמירת הברכה לעשיית המצוה. ובדיעבד אם הפסיק בשתיקה יותר מכדי דיבור, אפילו שהה הרבה יותר מכן, כל שלא הסיח דעתו בנתינים אינו צריך לחזור ולברך (עיי' אורח"י סי' ר ס"ג ובנו"כ שם).

ג. לא יברך על משקה שחם ביותר או קר ביותר - באופן שאי אפשר לשתותו תיכף ויצטרך לשהות מעט - אלא ימתין מעט עד שיהא ראוי ואז יברך (מ"ב שם ס"ק יב).

ד. אבל מותר לשהות לצורך אכילה, כגון שממתין שיביאו לו מלח או סכין, או למשל בשבת - עד שיוכל יברכו על לחם משנה (שם).

ה. אם בירך על איזה מאכל, ולאחר שבירך ורצה לאכול אירע והמאכל נמאס בעיניו, אף על פי כן ידחק עצמו לאכול מעט, כדי שלא תהא הברכה ברתו לבטלה. וזה דוקא אם אינו מאוס כל כך, אבל אם הוא מאוס בעיניו - אסור לאכול דבר שנפשו קצה (עיי' שיע"ת סי' רב סק"א).

ו. כשאוכל איזה פרי שיש בו חשש תולעים, לא יברך עד שיתפח ויבדוק תחילה אם ראוי הוא לאכילה. וכן האוכל פירות שאין קליפתם ראויה לאכילה, אם לאחר שקלף את הפרי עדיין שקלף, שקלף תחילה את הפרי ואח"כ יברך (עיי' כשהוא עולה שלם).

אבל בפירות שקליפתם ראויה לאכילה, כגון תפוחים ואגסים, שאם יקלף קודם, יאבד הפרי מצינומו, אזי יברך ואח"כ יקלף (שע"ת שם. ועיי' בס' אלהי כתב את תרסט שמביא שהתם סופר אצל נהג כלף הפרי קודם הברכה, ולחזור ולכסותו עם הקליפה, ואח"כ בירך. ועיי' ערוה"ש סי' ר ס"יא - אלא לרמזה בעלמא (שם)).

ז. יש שכתבו שלכתחילה לא יפסיק אפילו באמירת שא או נו, שמפסיק בתיבה קטנה (עיי' ברכת הבית שער לח סק"ה), ויש שחוששים שלא להפסיק בין הברכה לאכילה בניגון אפילו בלי תיבות (עיי' שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' טז), אך העולם נהגו להקל בזה, כיון שאינו מכיון לדיבור, אלא לרמזה בעלמא (נ"י).

ח. תבשיל שחשר בו מלח או תבלין, ובלעדו אינו טעים, יכניס לתוכו את התבלין קודם הברכה, כדי שיהיה על דבר שהוא מותר ומתוקן כראוי, וזולת אם צריך לטעום תחילה כדי לדעת כמה מלח ותבלין יש להוסיף, שאז יברך תחלה, ואע"פ שטעמיה בעלמא אינה צריכה ברכה, מכל מקום לכתחלה אין לעשות כן, שמא יכלע מעט (עיי' סי' ר ס"ב. שיע"ת סי' רב סק"א).

ט. הפסיק - אפילו בין ברכת המוציא לאכילת הפרוסה - ושח בצרכי סעודה, גם אם אינו לצורך פרוסת 'המוציא', רק מעניני צרכי סעודה, אזי בדיעבד לא הוי הפסק, אבל לכתחלה - לא יפסיק (עיי' מג"א סי' קסז סי' ו במ"ב סק"א).

י. הכניס המאכל לתוך הפה, לא ידבר עד שיגמור ללעוס קצת ויבלענו, וכשאין זה דוחק - טוב שיאכל מתחלה כזית (מחצית השקל שם סק"ט), מובא במ"ב שם סק"ה). כ"כ מרן מהר"א מבעלזא ז"צ הקפיד שלא לדבר כשבצע על הפת, עד שבלע כביצה (ומתקור לזה הוא בשלחן הטהור (סי' קנ"ו ס"א) דהא דפת פוטט כל התבשילין הוא כשאוכל ביה מן הפת, ולכן יש לאכול קודם פת כביצה. והביא שכן נהג הגה"ק רבי יעקב מליסא זצ"ל, בעל החו"ד, שלא הפסיק עד שאכל כביצה פת (עיי' מג"א רס"י קנ"ו ובגלגל מרבנה שם). ובאשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש משמע, רק כשאוכל פת לא יפסיק לכתחלה עד שיאכל כזית, אבל כשמברך על שאר דברים אינו צריך לאכול כזית קודם שמפסיק בדיבור (עיי' בס' שערי הברכה במ"ב ח"א מא' ובמ"ב ח"א).

יא. צריך להזהר שלא לילך ממקום למקום עד שיבלע הפרוסה, כי הליכה נחשבת הפסק, אלא אם כן הוא לצורך אכילה שאי אפשר בענין אחר (עיי' בשע"ת סק"י בשם שו"ת הרב. ועיי' שו"ת עיני חייב סי' לג; דרשות צ"ח דרוש לשבת תשובה דרוש ד סק"ד).

יב. אם עבר וטעם בעודי לועס, מקודם שבלע משהו - מפתקם המ"ב אם צריך לחזור ולברך, ובדיעבד אם שח בעודו לועס, אינו חוזר ומברך, כי הלעיסה אתחלתא דאכילה היא (עיי' בשע"ת סק"ל בשם אחרונים). וכשמוצץ סוכריה וכדו', אחר שמצץ ובלע קצת והרגיש הטעם בבלעתו, מותר לדבר. מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

שו"ת פני אריה השלם - תשובות ופסקים בארבעת חלקי השו"ע, וחדושים על סוגיות השי"ס ודברי הראשונים אשר השאיר אחריו ברכה הגאון רבי אריה ליב ברגסלע זצ"ל אב"ד ק"ק נעמין ואח"כ בראטס, ומצורף לו קונטרס יסוד שטרות, וחילופי מכתבים עם גדולי דורו. נדפס לראשונה בחיי המחבר בשנת תק"י, ועתה נדפס מחדש במהדורה מחודרת ביותר, בתוספת הגהות והערות ואף גם לרבות בסופו תולדות המחבר [בליוי תולדותיו מסמכים וכת"י מארכיונים שונים] בעריכת הג"ר פינחס אברהם מיינער אב"ד ק"ק האג, ירושלים תשע"ו (רפח עמ').

תנה בני לבך לי חלק ב - קובץ מאמרים נפלאים ובהם יסודות נאמנים מרוביתו מעתיקי השמועה ומנחילי המורשה, על אודות הגהות היהודיות אשר זיכה בהם השי"ת את ישראל עם קרובו, תחושות חיים של "יבכל דרכיך דעהו" ו"כל מעשיו יהיו לשם שמים", בלימוד התורה וקיום המצוות בהשתדלות נשמית ורוחניות, ולדעת את ה' - במעשים ובתכונות, בהצלחות ובאכזבות. ארי"ה תשס"ט (שמע עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הרה"ח ר' אברהם הכהן אולמאן היו"ר לרגל מסכת נישואי בנו חתן חיקר כמל יוסף הכהן נ"י ע"כ תחי' במודל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלית לתורה והקידוש - בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)</p>	<p>לעילוי נשמת מרר רעביכל ב"ר אברהם ע"ה נלב"ע ג' כסלו תשס"ד ת.נ.צ.ב.ה. הונצעה על ידי תחנה הרה"ח ר' פינחס בערנשטיין היו"ר</p>	<p>לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת רחל ע"ה בת הרה"ח המפ"ד / שלמה גפן ע"ה אשת חבר הרה"ג רבי יצחק דוד הכהן פריעדמאן שליט"א ראש הכולל דפאפא בברוקלין ובמח"ס י"ד כהן' נלב"ע בש"ס ביום י"ח מרחשון תש"ע ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>מאשר שמנה לחמו ברכת "מואל טבא וגדיא יאה" אשגור בזה לידידי וש"ב, בר אוריין, איש חי ורב פעלים לתורה ולחסד, ביתו פתוח לרווחה, וגם אני מוצא בו אכסניא בעיצתא חדוונתא. הוא ניהו הרב אשר זעליג יונג שליט"א חבר ועד הנהלת קהילת "מחזיקי הדת" מאנשטטער לרגל השמחה השוריה במעונו בהולדת הבת תחי' ויהא רעוא שכיבה למדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת ומתוך אושר ועושר וכל טוב סלה. בברכה והערכה אשר זעליג דרעזונער דער היימישער גראמער</p>
<p>לעילוי נשמת הא' גברא וספרא רבה, דולה ומשקה מתורגמן של רבוביק מאור החסידות, וממשנתם של צדיקי הדור אשר בעילם הסתופק עד אחרית ימיו, זכה וזיכה בשנותיו האחרונות, ופיאר את הע"לים לתורה" במאמרים מאלפים הגהות רבי שלום חיים' בהרה"ח רבי ליבר מרדכי זצ"ל פרוש מת"ס 'אור יקריות דר"ח, 'אחרון קדוש ה' ועוד נלב"ע ביום כ"ז מרחשון תשס"ה לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמואל עבי ב"ד יוסף חיים ע"ה גרינוואלד נלב"ע ל' חשון תשס"ד ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמואל עבי ב"ד יוסף חיים ע"ה גרינוואלד נלב"ע ל' חשון תשס"ד ת.נ.צ.ב.ה.</p>	

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת תולדות

ג' כסלו תשע"ז – שנה ט"ז גליץ תרצ"ב

הדלקת מנצח	מוצ"ש	ר"ת
17:59	17:42	16:30
17:16	16:59	15:50
17:16	17:03	15:50
17:57	17:35	16:27
17:23	17:02	15:53
17:55	17:37	16:23
18:19	17:56	16:47
17:49	17:28	16:17

מדרש חכמים

מכרה כיום – אלף שנות שלום

ויאמר יעקב ממכרה כיום את בכרתי לי (כה, לא).

[מהי הלשון "כיום"? כיום? אלא כך] אמר לו [יעקב לעשו]: זבין לי חד יום מן דידך - זכור לי יום אחד משלך. שהרי עשו ויעקב חלקו ביניהם חולת שני עולמות, ועשו קיבל לחלקו את העוה"ז. ובקש יעקב מעשו שאלף שנים [שהוא יזמן של הקב"ה] מהם ישב בשלום בעוה"ז.

אמר רבי אחא, כל מי שהוא יודע לחשב ימי הגלות [וימי השלום], במשך שנות קיום העולם] ימצא שיום אחד (-אלף שנים) ישב יעקב בשלום בצלו של עשו. (-שימונה יציאת מצרים, שהיה בשנת ב' אלפים תמ"ח, עד ימי שעבוד הרומאים בא", שהיה כמאה שנה לפני החורבן בשנת ג' אלפים תתכ"ח, הוא כאלף ושלוש מאות שנה, הוצא ממנו כל שנות הגלות והשעבודים שביניהם נמצא בין הכל כאלף שנים. נזר הקודש).

בראשית רבה סג, יג

אתן את כל הארצות האלה – את הקשות לכיבוש

גור בארץ הזאת וגו' פי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האלה וגו' (כו, ג).

[מהי לשון "האלה", ולמה לא נכתב "האלה"? אלא "האל" היא לשון] קשות, כמה דאמרת אמרת (יחזקאל יז) "ואת אילי הארץ לקח". (כלומר, אתן את כל הארצות האלה - הארצות שנראות קשה לכיבוש).

דבר אחר, למה לא נאמר "האלה" (מלא) אלא "האל" (חסר), לומר מקצתו אני נותן לך (-בשעת כיבוש ארץ, דהיינו רק של ו' אומות), ואימתי אני נותן את השאר (קניי, קניי, קדמוני) לעתיד לבא.

בראשית רבה סד, ג

למה היתה מורת רוח ליצחק קודם לרבקה?

ותהיין מורת רוח ליצחק ולרבקה (כו, לה).

[מדקאמר "ליצחק ולרבקה" משמע שלא היה זה בזמן שזה נעץ יוסף] למה ליצחק תחלה? אלא על ידי שהיתה רבקה בת כומרים, לא היתה מקפדת על טנופת עבודת כוכבים, וזה (-יצחק) על ידי שהיה בן קדושים, היה מקפיד על טנופת עבודת כוכבים, לפיכך [היתה מורת רוח] ליצחק תחלה.

דבר אחר, למה ליצחק תחלה, אלא לפי שהדבר תלוי בה (-שהיא היתה בת רשעים, והבנים הולכים אחרי אחיה) שנאמר "ויאמר ה' לה שני גוים בבטןך" (-דייק "בבטןך" שמחמתה יש ג' כן רשע. מתנות כהונה) לפיכך ליצחק תחלה.

דבר אחר, למה ליצחק תחלה, אלא דרכה של אשה להיות יושבת בתוך ביתה, (-רגילה בקטנות ובדברים העצבים לה. מתנרס) ודרכו של איש להיות יוצא לדרך וללמד בינה מבני אדם [ואינו רגיל בכאלה], וזה (-יצחק) על ידי שכהן עניני [היה] יושב בתוך הבית, לפיכך ליצחק תחלה.

בראשית רבה סה, ד

עלי קללתך בניי - מה היה בכוונתה?

ותאמר לו אמו עלי קללתך בניי וגו' (כו, יג).

רבי אבא בר כהנא אמר (על מה שמכנה רבקה שלא תחול עליו קללה?) אלא אמרה שישק יבן ב' מדעת קונו, ולא יתלה הסרחון בן, אלא ב', שאני הסיתך, כמו שמצאנו (- אדם [הראשון] שחטא, לא אמו (-האדמה, שממנו נוצר) נתקללה?! שנאמר (בראשית ג) "ארורה האדמה בעבורך" (שתלה הקב"ה הסרחון של אדם במה שנוצר מן האדמה, שהמרת את פי ה' בשעת הבריאה), אף אתה עלי קללתך בניי [ואיך יתלה עלי העון והחטא).

[דבר אחר] אמר ר' יצחק, [אם תתפש במעשיך על ידי אבין] עלי ליכנס ולומר לאבין [ולגלות לו ש]יעקב צדיק, ועשו רשע [והברכות שייכות לך על פי דין].

בראשית רבה סה, טו

לקח טוב

"למה זה אנכי" – אם הוא פוסח על שני הסעיפים

להגדיל את תפארתו של כל מעלה והשגה, אף אם איננה אלא בבחינת קפיצה בעלמא. וזה כדי שיוכו הבנים בטעימה כלשהיא, בבחינת "טעמו וראו כי טוב ה'", למען ידעו לאחר זמן לאן יהיו פניהם מועדות.

אולם בד בבד עם זה, יש להישמר מלפתח השקפה מוטעית של "פוסח על שני הסעיפים". השגה כלשהיא מתהילה להיות השגה אמיתית מהרגע אשר היא מצליחה לשרוד, למרות ענינים נגדיים האומרים להאבדה. מהרגע ההוא יתכן למדוד את מדות ההשגה.

אותיות מחכימות

ויתרוללו הבנים בקרבם ותאמר אם כן למה זה אנכי וגו'. ופירש"י, טובה על פתחי תורה של קס ועבר יעקב רץ ומפרכס ללחץ, טובה על פתחי ע"ז עשיו רץ ומפרכס ללחץ. הנה בפרש"י ז' מורה לנו התורה הקדושה דרך הסיק לעבודת הבורא ב"ה שיהיה בלחץ ובתמים, ולא יהיה דרכו דרך הפסוק... כאשר נמצא רבים מעמי הארץ כי בשעת שפוסק בתורה ותפלה לבטא כלפיך יעמר, וכאשר התעורר עיניו בו ואינו, כי אחר התפלה חושך הולך בשכירות לבו חומד ומתאוה... והאלה לידך לשמור מזה לכל יהיה בערוביך פוסח על שני הסעיפים... לכן עשה כאשר ראתה רבקה אמנו שהתרוללו הבנים, סברה כי הוא אדם אחד אשר פסח חסדו ללכת לנצח המדעק ופסח חסדו ללכת לפתחי ע"ז, כדרך אנשי רשע כאשר יבוא בין הלזיקים ויתלוו עמהם לעשות כמעשיהם, וכאשר פונה מהם ופגשו בו האנשים פוחזים וריקים הנה הוא כאלה מהם. לכן "ותלך לדרכך את ה'" מה יהיה כסופו. כי לא זה הדרך יצאנו, רק כיצד שלא תמוע. לה כתיב "ויאמר ה' לה שני גוים בבטןך..." תפלתה שלמה

העליה בחר ה' איננה אלא אחיות עינים, ולכל היותר איננה אלא קפיצה בעלמא, ולאמיתו של דבר לא הגיעו לכלום ואין בידו מאומה. אימתי תהיה עלייתו עליה אמיתית, כאשר יצליח לקום במקום קדשו.

כל דאגתה של רבקה אמנו בלכתה לדרוש את ה' היתה, שלא יצא ממנה בן הפוסח על שני הסעיפים. כי אז לא רק רעה יתמצא בחיקו, גם הטוב אשר בידו לפעמים אין בו ולא כלום. ולא נרגעה.

אמנו ע"ה עד ששמעה ששני גוים בבטנה.

בית המדרש מוריה – אנטווגרופ

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

מוגשת בזה למורנו רב בית מדרשנו האי גברא רבה ויקירא פה מפיק מרגליות, איש חי ורב פעלים ועושה חסד לאלפים כהן שדעתו יפה

הרה"ג רבי אהרן כהן שליט"א

לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי הבת המצויינת תחי' עב"ג החתן המצוייין הבח' כמר ישראל אריה הכהן זילביגער נ"י

ויהי רצון שיוכו לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים מתוך אושר ועושר ורוב נחת דקדושה, אמן מאחלים מקרב לב: הגבאים, המותפלים ושומעי לקחו

אמרות טהורות

נמילות חסדים – בני לפדות שבינתא מגלותא

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (כח, יט). בזהר הק' (ס"ח פ"ב תצ"א, רע"ט פ"א). מביא מה שר"ל אמרו (ברכות ה). "כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאלו פדאני לי ולבני מבין אמות העולם", ומקשה: והלא כמה בני אדם שעוסקים בתורה ובגמ' ומתפללים עם הצבור ולא נגאלו הקב"ה, השכינה וישראל. ומתרץ: שצריך לעסוק בתורה כדי לייחד את השכינה, ולעסוק בגמילות חסדים כדרך שאמרו "אין חסיד אלא המתחבד עם קונו" – שבכל מה שעושה יכוין לגאול בזה את השכינה וכו', יעו"ש.

זהו הרמז בפסוק: **"ואלה תולדות"** של עם ישראל, **"יצחק"** – היינו שמחה (מלש"כ לעיל כ"א, ו' "כל השומע יצחק ל") הרומזת לגאולה, כדכתיב (ישעי נה, יב) "כי בשמחה תצאו" – שיצאו מהגלות בשמחה. ומפרש הכתוב במה יזכו לכך: **"בן אברהם"** – שידבק בחסד, מדת אברהם (וה"ב ק"ש), כדכתיב (שם כ"א, כ): "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה", ואם תתמה, הלא אנו רואים הרבה אנשים שעוסקים בגמילות חסדים ועדיין השמחה לא באה והשכינה לא נפדתה מן הגלות, לזה מפרש: **"אברהם הוליד את יצחק"** שצריך לעשות תהום, מדת אברהם, כדי להתחבד עם קונו, כלומר, כדי להביא שמחה בעולם ולפדות השכינה מן הגלות – כדי ל"הוליד את יצחק", היינו הגאולה הרמוזה בתיבת יצחק, כאמור. **רב ייבי** (ועי' בזהר"כ בפרשתנו דף קל"ה, במדרש הגעלים)

"ורבקה אהבת" – אהבה שאינה תלויה בעניני העו"ץ

וראיה יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב (כח, כח). אצל יצחק אבינו כתוב לשון עבר "וראיה", ואצל רבקה לשון תה – "אהבת".

"בכאן רמז הא דתנן (אבות ה, טז) כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה תלויה בדבר – האהבה מתקיימת. על כן יצחק שאהב את עשו בשביל עניני עולם הזה, כתיב **"וראיה"** – לשון עבר, כי כשלא הביא ציד,

בטלה האהבה. ירבקה אהבת את יעקב – בשביל עולם הבא הנצחי, ואמר אהבת, שאהבת תמיד ולא פוסק, וזהו מוסר גדול, שלא יאהב האדם עניני עולם הזה באהבה רבה וחשיקה, אבל התורה והמצוה, אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי' (תהלים קי"ז, צז). של"ה הק'

גם הרשעים נכללו בברכת יעקב

ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (כז, כז). ובתרגום יונתן כתב: "ואמר המון ריחא דברי כריחא דקשורת בוסמניא דעתידה מתקרבא בטור בי מקדשא" וכו'. יש לפרש על דרך שאמרו רז"ל (עי' ריב"ת א) שההלכנה – שריחה רע – שהיה בקשורת רמז לרשעים, שיש להם גם כן עליה בקדושה. וכמו שאמרו (שם) כל תענית שאין בה מופשעי ישראל אינה תענית, שהרי הלכנה ריחה רע ומנחה הכתוב עם סממני הקשורת. והנה, לכן קיבל יעקב אבינו את הברכות באופן שהיה בו קצת שלא כהוגן, כדי שתהיה גם לרשעים עליה על ידי זה, כעין בחינת ההלכנה שבקשורת. וזהו: "ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'" – כריחא דקשורת בוסמניא דעתידה מתקרבא בטור בי מקדשא.

ראשי בשמים

מדרבו של היצחק'ר לחוספי' לו לאדם מצוות

והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צואריך (כז, ט). "שמעתי מפי דודי הרב המנוח מו' פאליק ז"ל פירוש פסוק זה, רק שלא נודע לי עתה אם משמו אמר או מפי אחר, שכונת הפסוק ע"ד הנאמר (דברים יז, א): "לא תוסיף ולא תגרע" שהפירוש הוא אל תוסיף פן תגרע ח"ו (ראה שם בספרנו, ועוד). כי לפעמים כאשר יראה היצר הרע שאין מבוא להסביר את האדם מדרכו הטוב, ושתדל בהריצתו לחדש לו איזה ענין אשר למראה עין ישפוט למצוה רבה, ובקרבנו טמן רשתו אשר לכוזב בה שכונתו להטרידו מעבודת השי". וזהו פירוש הפסוק: "והיה כאשר תריד" – שתשיגה לאדם תרי"ד מצות, ותוסיף על תרי"ג, או תפרוק ממנו עול מלכות שמים, וזהו: "זפרקת עולו מעל צואריך" ודפח"ח".

תשובות הן

והיה עשו איש וידע ציד (כח, כז). פירש"י: "לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושאלו: אבא, היאך מעשרין את המלה ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות".

פליאת דעת היא, איך היה סבור יצחק שעשו הוא צדיק, והלא איתא במדרש שעשו לא היה מהול, כי בתחלה היו סבורין שאין הדם נבלע באיבריו, ואח"כ אמר יצחק: אמתין עד שיהיה בן י"ג שנה, כמו ישמעאל אחר, ואמול אותו. וכשהיה בן י"ג שוב לא רצה עשו למול את עצמו (מוכא בכע"ה). אם כן כיון שראה יצחק שעשו אינו רוצה להימול, איך אפשר שיהא צדיק. ובכלל של הלבין, איזו עילה וסיבה נתן עשו לאביו כשלא רצה למול את עצמו.

וי"ל על דרך דאיתא במדרש על הפסוק: "ואהבך וגו' וברך פרי בטנך ופרי אדמתך" (דברים יז, י) – "מקיש פרי בטן לפרי אדמה, מה פרי אדמה צריכים עישרו אף פרי בטנך צריכים עישרו, זה מילה". וידוע, שעשו נמשל לקש (עובד א. יח). וזו היתה טענתו של עשו לפני יצחק: היאך אתה רוצה למול אותי, הלא אני פטור ממעשר, שהרי "אבא, היאך מעשרין את התבן?... וא"כ הלא אני נמשל לקש, ופטור אני ממעשר, היינו ממילה, כנזכר. ולזה היה יצחק סבור כי צדיק הוא, שמשוה עצמו לקש, ולפיכך פטור ממילה.

ברית אברהם

ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ (כח, כח). יש לדקדק למה שינה וחקדים לומר בברכת עשו (בפסוק לש) "משמני הארץ יהיה מושבך" ואח"כ "מטל השמים". וי"ל דהנה מצאנו אצל בני אדם שני מיני הצלחות: יש ששורש הצלחתו ומקור הברכה הוא מן השמים, שזכה והכריזה שורה כמעשי ידיו ועושה חיל בעסקו וכדו', ויש הצלחה שאינה ממקור קדוש, וכאח אלו בדרך האמור, ע"י גזל והסם וכדו'. וזהו שבכך יצחק ליעקב: "ויתן לך האלקים מטל השמים", שברכת הצלחתו תהיה מן השמים, ועל ידו יזכה ל"משמני הארץ", כענין הטל שיוור מן השמים ואח"כ מתברכת האדמה על ידו. אבל עשו שנתברך ב"על הרבך תחיה", שאוכל משלל הארץ שלקח בכח הזרוע והחרב, לכן הקדים תחילה לומר "משמני הארץ" כי פעולותיו ומעשיו ידיו מכיאות לו את העשירות, ורק אח"כ בירכו "מטל השמים". **דברי שאול**

יתרון דעת

שיירי מצוה (ו)

שיירי הדעת – להריח בער'ש ובמוצ'ש, ועוד בענין הרחת בשמים והדס במוצ'ש

ואם מקלע ריפתא דעירובא (עירוב תבשילין) בצעינן עליה (שבת קיז), פירוש, ליום השבת אחר שבשול ואפו כל מה שצריכים, וחסעם, הואיל ועביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריתי (שם). ונוכל ללמוד מזה לשאר דברים, כגון באגודה של הדס מלולב, שמיחידין אותה להריח על הבשמים בערבי שבתות, וכן שירי פתילות של שבת שמדליקין אותן במוצאי שבת לברך על האור. **ספר המנהגות** לרבינו אשר ב"ר שאול מלוגל – תלמיד הראב"ד (עמ' 58). ובה"א בראות חיים דין שלש סעודות ס"ה, דף ס"ז.

זה שנהגו כל ישראל להריח בהדס – במוצאי שבת – ולא בבשמים הנקראים 'בשמים' בפסוק, ריחא לי **לפי שכבר ברכנו עליו כלולב, ושירי מצוה מנעבין את הפורענות** (סוכה לח), וכדאיתא בפרק כל כתבי הקודש (שבת קיז) דרב אמי ורב אסי כי מיקלע להו ריפתא דעירובא הוו מברכי עלה המוציא אמרי הוואיל ואיתעביד בה חדא מצוה נעביד ביה מצוה אחריתי. ומכלמקום מי שאין לו הדס יש לו להריח בשאר בשמים ולברך. **ספר המנהגות** לרבינו אברהם ב"ר נתן הירחי – תלמיד ר"י הוקן (הל' שבת פ"ט, סו. ובה"א מאירי ברכות לט).

ונהגו לברך על עצי הדס, וסמך לדבר (ישעי נ"ב, ט) "כל שומר שבת מחלל", וסמך ליה (שם נ"ג, יג) "תחת הספרד יעלה הדס". ויש נותנין טעם לדבר כיון דאיתעביד ביה חדא מצוה של הלולב נעביד ביה מצוה אחריתי וכו', וכתב ה"ר אפרים: אני איני מברך על הדס שוטח שלכם שלבו יבש ואין בו פליאה אני של ריח, ויש לי וזכותי קטנה ובה מיני בשמים ועליה אני מברך. ע"כ. ומידו נהגו בכל המקומות לברך על ההדס, ומנהג אבותינו תורה היא.

וכתב הגאון **מהר"י קולון** בשורש מ"א, שהדס הכשר לא היו מריחים בו, **לפי שהיו מנעניעים אותו לשנה אחרת** והיו חוששים שאם יריחו בו בכל מוצאי שבת, שמא ינשרו עליו ויפסל, אלא בשוטה שמשמין למליו (ר"ל, למלא מספר בדי הדס שלוקחין האכסנים ללולב יותר מן הדין. מור וקציעה) היו מריחין, ומשום הכי לא היה רוצה ה"ר אפרים להריח בו, כיון שאינו מריח כל כך, אבל בהדס הכשר מוליד ה"ר אפרים שאע"פ שאין בו ריח כל כך מברכין עליו הוואיל ואיתעביד ביה מצוה חדא. **בית יוסף** (שם)

ונהגו לברך על עצי הדס וכו', פי', שהיו מברכין עליו "בורא עצי בשמים". וכתב ה"ר אפרים אני איני מברך על הדס שוטח שלכם וכו'. נראה ודאי דאע"ג דהיה ההדס כשר ובא מן הלולב של מצוה מדמיתעביד ביה מצוה חדא, מ"מ כיון דלא היה לו ריח טוב טובא לא היה מברך עליו, ומצוה מן המובחר הוא שיהיה להבשמים ריח טוב כל מאי דאפשר, ולכן קרא אותו "הדס שוטח", הלשון שאמר רב אשי על הדס דעלי קימו תרי רוח, דקרי ליה "הדס שוטח" לפי שאינו ראוי לברך עליו לנשילת לולב כדאיתא פרק לולב הגזול (ל"ב). וקרא רבינו אפרים לזה ג"כ הדס שוטח לפי שאינו ראוי לברך אלא להבדלה במקום בשמים, אע"ג דלענין ברכת הריח הגון היה לברך עליו בורא עצי בשמים דסוף סוף נהנין מריחו, מ"מ לא היה הגון בעיניו לברך עליו להבדלה דבעיני ריח טוב טובא וחשוב כדפרישתי.

וכתב רבינו הטור על דבריו: ומידו נהגו וכו' ומנהג אבותינו תורה היא. כלומר מריח אית ביה ריח טוב אע"ג שאינו כל כך ריח חזק וחשוב, אפילו הכי כיון דאיתעבידא ביה מצוה חדא וקבלה מאבותינו סמך לזה מפסוק "כל שומר שבת" וכו', יש עליו לקיים מנהג אבותינו. **בית יוסף** (שם)

ונראה דרבינו אפרים עשה מן המובחר, שייחד אותם (בשמים) מתחילה לשם ריח מצוה, ובאמת כך נהנין רוב העולם משמיהם כלי לזה, וקורין אותו הדס, על שם שש מניחים בדורות הראשונים של הדס, וכדאיתא בגמרא (ברכות מג) הדס זכינו לריחו.

נהגו לברך על הדס כל היכא דאפשר. הגה, וי"א דאין לברך על הדס היבש דאינו מריח רק על שאר בשמים וכן נהגו במדינות אלו. ונראה לי, דיש להניח גם הדס עם הבשמים דאין עושין כבולי ע"ל. **שולחן ערוך** (או"ח סי' רצ"ט ס"ד)

ובמהר"י ווייל (ש"ת סי' קצ"א) כתב, כשמברך "בורא עצי בשמים" במוצאי שבת ישל אותו דרך גדילתם. ע"ש. משמע שהיו מברכין 'עצי בשמים', עין שם הלכות לולב. **מגן אברהם** (שם)

נראה דכשם שהמנהג פשוט לברך על כלי מנוקב שבו בשמים, הוא הדין כשינתנו הבשמים לחזק בגד צרור ומריחין הריח מחזק לצרור גם כן ראוי לברך עליהם. ואין לחלק בזה בין נקבים קטנים לגדולים, שגם כלי כסף המנוקבים הנחשבים בכל חומנים הקדומים במדינות אלו, וכן **הדסים מחושים בעלי לולב שגם כן נוהגים לברך עליהם כשמריחין**, בזה ג"כ אין נראה בחזק מאומה מהבשמים שבפנים בשום אופן, ולפעמים עליו הלולב הכפופים יותר מחושי הבגד דהצריח. ואין זה בכלל ריח שאין לו עיקר, שהרי יש לו עיקר, הריסיו לא הוציאו מרשות מקום זה כלל, ואין זה מחצות החולקים רשות בפני עצמם, וכו'. **אשל אברהם** (שם)

"ויקנאו למשה..."

נביא כאן סיפור נוסף שמספר רבי משה יקותיאל זצ"ל עצמו ברישומי זכרונות המאורעות והנסים אשר מצאתהו והעלה, כזכור, עלי הכתב, "למען ידעו דור אחרון בני יולדו יקומו ויספרו לבניהם..."

לאחר שמתאר סדרו בעריכת והוצאת פסק דין, שהיה נותן בכתב לבעלי הדינים, כדי שכל אחד יוכל לעיין בו "וידע שהפסק חייב להתקיים", ומעיד ש"כל ימי נהגתי בתקיפות, כשנכתב הפסק מיד קיבל הוכחה את כספו לביתו..." מספר נוראות דברים כהווייתם:

ויהי היום, יצא ממני פסק דין שחייבתי את ר' יונה, ולא ישר בעיניו, ואשתו הרעה הסיתתו שלא יציית לדיני, ולאחר שלש התראות החרמתי אותו. אולם בכל זאת בא לבית הכנסת, לכן ציוויתי להכריז זאת, ואז חטף הוא את הכרזי מידי השמש. תיכף ביום ג' חטפתו רוח באותו יד ומת בחוליו זה. אשתו הרעה התלוננה עלי לפני פרץ אחד תקיף וגולף, אשר כבר ירה בהרבה פריצים לאור היום. ויהי היום – יום השוק – הלכה אשתי לשוק לקנות צרכי הבית, ואין איש אתי בבית, שלחה אשת ר' יונה הנ"ל את הפרץ הנ"ל אלי להרגני, ואנכי ישבתי ולמדתי ולא ידעתי מאומה, בא הגולף פנימה עם האקדח בידו לירות עלי, וכאשר ראיתי קמתי ממקומי וקדמתי אותו בלבביות: שם נא בבקשה. הוא התיישב והחזיר את האקדח לנרתיקו שבחגורו, ופונה אלי: אהובי הרב, מדוע אתה חרמתי את היי"ש שלי, ששום בר ישראל לא יקנה מאשת ר' יונה. השבתי לו: זה שקר וכזב. ענה לי: האשה אישרה לי זאת. השבתי לו: לאמת דברי אשלח לקנות אצלה יי"ש ונשתה יחד. ענה לי: לא הייתי עדיין בכנסיה, לכן לא אוכל לשתות, רק אהובי הרב אמור לי האמת מה אירע כאן. וספרתי לו ששורש כל הדבר נובע מפסק דין אחד. פתח ואמר: האשה הסיתה אותי לירות בך, אלא שמיד בכניסתי לביתך ומצאתי שם רכון עץ גבי ספרים, ובהלכתי מאד. התחיל לחבק ולנשק אותי ואמר לי: ידעתי שלאשה יש פה גדול, ואלך עכשיו להפוך פיה, ולקח אותי תחת זרועות ידיו והלך אתי לשוק. בקשתי ממנו שלא ירע לה, והשיב לי: הלא ח"ו בכעסי הייתי יורה והורג אדם ישר כמותי? בכל זאת אחר בקשות גדולות הצלחתי להשקיט את כעסו...

ומסיים רבינו בזה הלשון: "פריצים, גם בר-ישראלים, עמדו מרחוק משתאים לראות כמה קריעות והשתחוואות עשה לפני כשנפרד ממני. ולאחר שהלך לדרכו אמר לי בני יעירנו: רבי, הנך צריך לברך הגומל, כי פריצים גדולים ברחו מהגולן, מולך היה שלא היה שנוי. כה דברו ישראלים וערלים להבדיל, לכן ידוד לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם הללו-ה'."

קודם לסיפור זה מספר הוא על הצרות והתלאות אשר מצאתהו בעת ישיבתו על כס הרבנות בקוטנא, ומגלה שבליל הושענא רבא היה ער כל הלילה, וקודם אור הבוקר כאשר נמנם קצת אמרו לו בחלומי שאשתו עתידה להוליד בן "וקראת שמו אבלי, כי מו"ח (הנהי"ק) רבי אברהם אבלי זצ"ל – בעל הימנן אברהם) נפטר בשם טוב בצום גדליה שנת תמ"ג, והילד יהיה אור גדול ונשמה קדושה...", ואכן כך הוא, וכשעדיין לא מלאו לו שתים ימים "לא אכל בלא טטילת ידים וברכה לפניו ולאחריה. בסוכות היה הילד חולה, והוכרתו להכניסו לסוכה, כי לא רצה לטעום חוץ לסוכה, ובעו"ה שנתפס בעוני ונפטר בערב ר"ח מרחשון..." (ראה שם עוד נפלאות, ואכמ"ל).

"וזאת התורה אשר שם משה"

התמדתו העצומה בתורה היתה לשם דבר, וזאת היתה נחמתו בעיניו, וגם כשרבו והשתרגו עליו טרדות עול הרבנות, המית עצמו באהלה של תורה, וכעדות עצמו (שם): "לא פסק פומי מגירסא, עד כדי כך שלא ידעתי איך יוצאים מהעיר."

לא בכדי היתה תורתו חביבה ביותר לפני המקום, וכפי שנינויח לדעת מהעובדא עליה מספר: "...עלה ברעיוני לקיים המצוה 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת', שאכתוב בעצמי

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח – ר' משה ברוך'ל יסכר בעריש ברוךשטיין ז"ל ת.צ.ב.ה.

ספר תורה. בעת הזאת בא לעירנו ר' איצק סופר, שידע לכתוב כתב וועלש (=כתב ספרדי), ונתתי לו ארבעים זהובים על הוצאות הקלף שיכתוב לעצמו ספר תורה למכור, ובתנאי שילמד אותי לכתוב כתב וועלש, וכן הוי. וכתבתי לעצמי ספר תורה אחד עפ"י דין ודת התורה, ובא ר' פייבל שתדלך, ונתן לי עבור הס"ת ק"י זהובים, וראיתי הריח הגדול מזה, וביטלתי מלימודי ולקחתי משרת שיכין הקלף, ונתתי לו בכל שבוע י' זהובים חוץ ממונות, ואנכי כתבתי. אך בעיני ראיתי, שכל מי שבא לדון לפני, הלך לביתו והתפטר שנייה, ועקב זאת לא היתה לי פרנסת כמקדם. אז הבנתי שהשי"ת אינו מסכים באבטל מלימודי, אף שמלאכה זו היא מלאכת שמים, מכל מקום תלמוד תורה כנגד כולם. ועשיתי שאלת חלום, כתבתי שם קדוש על תוך היד, ושכבתי על היד הזאת. ובכן הקריאו לי בחלום בזה הלשון: 'התם ומתמם עם תמימים'. והשיבתי על זה: 'וכל מאמינים שהוא אל אמונה'. ולא הבנתי זאת לגמרי, והשיבוני שנית: 'התם' – ר"ת: הלומד תמיד, 'ומתמם' – ר"ת: ומתמיד מזהב ומזהב מזהב, 'עם' – נטריקון מלאכתו עראי. נמצא התשובה בפירוש שאלמד בהתמדה ופרנסתי מוכן ומזומן, והמלאכה תהיה עראי, ולא כאשר עשיתי בעו"ה עבור מעות. מיד חישיבתי עם הפועל, ושלמתי לו שכרו שילך לדרכו. ואחד וחצי ספרי תורה שהיו תחת ידי מכרתי. שלמתי המלאכה, ובזו הלילה באו אצלי מפלאטצק שני בעלי דין לדון, הרווחתי י"ב זהובים. כך החל להשתפר מצבי כמקודם..."

במיוחד היה נודע רב חיליה בנתינת סגולות וכתובת קמיעות, איתמתי וברא ויתמתי קמיעותיו. בספר 'חקי דרד' (אה"ע סי' ו) מספר הוא איך שהציל על ידי קמיע אשה אחת שהיתה לה קשר עם שד רח"ל (צ"ל לך הגר"ח פאלאני זי"ע בספרו עיני כל ח'י, מסכת כלה, פרק א' הלכה א').

ארבע עשרה שנה שימש ברבנות קוטנא והגלילות, ואח"כ חזר לעיר מולדתו קראטשין, בה כיהן כדיין. מאוחר יותר שימש גם כדיין ביריד לויביטש יחד עם הגאון רבי יונה נחום כ"ץ זצ"ל (אחי הנהי"ק רבי שבתי זי"ע – בעל הש"ק) שהיה אב"ד ורי"מ סאכטשוב. באותן השנים סתלקה עליו אשת נעוריו, בתו של הימנן אברהם, ולאחר מכן נשא בזיווי"ש את הרבנית מרת דבורה ע"ה בת הגי"ר חייקא סג"ל זצ"ל דיין בק"ק קאליש.

מקור לקריאת השם בברית מילה

"אמר משה יקותיאל, ראיתי להביא סמך על מה שנוהגין לקרות שם ביום המילה מן 'פרקי דרבי אליעזר' (פרק מה) וז"ל: 'רבי נתנאל אומר, ראו אבותיו של משה תארו של משה כמלאך אלקים, מלו אותו לשמונה וקראו שמו יקותיאל' עכ"ל. לכן גם אנו נוהגין לקרות שם דוקא ביום המילה, ודלא כהנהגות מנהגים שכתב הטעם כי אברהם לא נקרא אברהם כי אם בשעת המילה, אין זה ראייה, נתי דשתנה שם זה מכל מקום היה לו כבר שם אברהם אף קודם שנימל."

חקי דעת (על יו"ד, אות ט)

"ויכתוב משה"

לאחר שכבר הוקל מעליו עול הציבור, הגביר ביתר שאת בחיבורו חיבוריו (ראה הסכמות הגר"י כהנא זצ"ל בהסכמתו לסי' 'חקי חיים'). וכך כותב בנו הגי"ר אברהם זצ"ל (בהקדמתו לחי"ב מספר 'לחם הפנים') על אודות אביו הגדול: "לא מש מאהלה של תורה יומם וליל למד תורה לשמה מתוך דוחקו ולזכותו בו את הרבים, ורוב חיבוריו חיבר בביהמ"ד הגדול בקהלתנו, קיבץ לומד תורה רבני גאוני ארץ ק"ק קראטשין וע"א..."

את כל אונן השקיע בליקוט דינים השכיחים בחיי יום יום, מתוך ספרי הלכה ופוסקים, וכמ"ש בהקדמתו לסי' 'חקי דרד': "...איכנה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי מקוצר ידם ועצלתיים ואפס כספם וביותר בעתים הללו... ולאו כל אדם זוכה לשלחן גבוה בית והון לקבץ כל הספרים הצריכים, ולכן וויאל משה יקותיאל קופמן כחן לשבת ולרשום ולכתוב בספר דברים נבחרים קצרים מספרי פוסקים בקיצור נמוך בשפה ברורה נכבדות ידובר בו, ימצא העיף לרוות צמאנו כאלו למד בכמה מאות ספרים..."

ספריו נתקבלו לרצון, ומהם אשר זכו לכמה וכמה מהדורות. ואלו הם הספרים אשר זכינו לאורם: 'תקון שמירת שבת' – דיני שבת עם פירוש 'חקי חיים' (אופיבאך תמ"ח), וקבע לאומרם קודם כל סעודה בשב"ק, וגם תיקון מים אחרונים עפ"י סוד; 'ישמח ישראל' עם ליקוטי דינים 'חקי חיים', 'חקי דעת', 'חקי דרד', 'חקי משפט' – ששםם הכולל של ד' חקים אלו הוא 'זאת חקירת התורה' (ברלין תני"ג-ת"ס) – ובראש ספר נדפסה הסכמה וחקי ידידות מאת חותנו הגדול בעל הימנן אברהם; 'לחם הפנים' – על שו"ע יו"ד (הענא תע"ו). כן ערך והגיה את ספר 'עטרת זקנים' על או"ח (מהלכות פסח ואילך, ובהם מזכיר מפקדי חמיו המניא ואחרים).

לאחר פטירתו הדפיס בנו הגי"ר אברהם זצ"ל בעל 'מאכלת אברהם' (על דיני שו"ב, לובלין תמ"ה) חלק שני מילחם הפנים הנ"ל (מהל' יין נדע עד סוסי' תב שביו"ד, מצורף לספר מנן אברהם' על התוספתא, אמסטרדם תנ"ב), וספר 'חקי דרד' ו'דרד משפט' – על שו"ע אה"ע וחז"מ (דהיהנפרט תק"ז). בכתובים נשארו כמה חיבורים שעד כה לא זכינו לאורם, ואלו הם: 'חיים ארוכים' – על שו"ע או"ח; 'כלי הדינים' – על שו"ע חז"מ; 'חקת הפסח' – על הגדה של פסח; 'אניות סוחר' ערכים באגדה; 'יד יקותיאל' דרשות עה"ת ו'נחמד למראה' ציונים לתנ"ך במתכונת 'בית אהרן'.

בהקדמה לספרו הנודע 'לחם הפנים' על יו"ד – "שם פניה בסבר פנים יפות ללחמה של תורה, מפנינים יקרה, ערוכה בכל ושמורה, על שלחן ערוך מטור יורה דעה סדורה, לחם שכל פיות אליו פונים, לשלחן ערוך בלחם הפנים..." (משער הספר) – משבח הוא את שיטת בעלי ספרי הקיצורים (כן גם בהקדמת ספרו 'חקי חיים'), ומפרש ברוח זו את הפוסקים בקהלת (וב, יב-יד): 'ויתר מהמה בני הנהר פשוט ספרים הרבה' וגו', שכוונתו "הראיות והפירושים וההידודים מה שתמצא בחבורים הראשונים והאחרונים, מזה הסכת ושמע... ותברר האוכל מתוך האוכל, ותברר הקיצור, פסק הלכה מתוך האריכות וקח רק הסוף דבר היוצא מכל הספר..." וכפי שמבאר שם שהלימוד בקיצור נוטע בלב המעיין "חשק" ללמוד, בעוד שאם יחא עליו ללמוד כל הספרים בשלמותם עלול הוא להניחם "לרוב אריכות", אך עם זאת מדגיש הוא שיש להקפיד על דיוק בקיצור הדברים, "כי רבים בדורינו חוטפים ומעתיקים ואינם יורדים לעומקה של הלכה להבין כוונת המחברי ספרים, ולפעמים אינם אליבא דהלכתא".

והנה כי כן המליץ הגה"ק רבי זקל לייב ווארמזער זי"ע – "הבעל שם" ממכילשטאט (יקטורס הידועות מהדו' ימכ"ל ירושלים) תשמ"ג, עמ' לה) שכותב: "מעייני התנהגות הלימוד בכל הספרים תמצאו בהקדמה 'לחם הפנים' ליורה דעה, וכהיא גונא תנהגו גם בלימוד ההכמות".

ביום כ"ז מר-חשוון שנת תפ"ב עלתה נשמתו לגנוי מרומים. ואלו הם תולדותיו, זרעו לברכה כיצא בו, בניו: רבי העשיל, רבי אברהם, רבי ברוך, ורבי זאב וואלף. ובת אחת מרת פינא. שלש צאצאות מאמלות כתב בערוב ימיו, והמה תפרסמו בקובץ 'מוריה' (ק"י ס, שנה יא, בליין ז"ח, עמ' יב-כז).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- הספר 'ישמח ישראל' הוא קיצור דינים על ד' חלקי השו"ע וחז"ר הגאון הקדום רבי ישראל שמואל קאליהארי [נאח"כ: קאליפאר] הספרדי זצ"ל (מחמ"ט פולין, ומצאצאי חמ"י ספרד. נפ' בשנת ה"א ת'). משום מה נשמט שם המחבר במהדור ברלין ת"ס, ורק נדפס בקצרה "שלחן ערוך מטור או"ח עם הפירוש חקי חיים מהרה"ג מו"ה משה יקותיאל הכהן בהאלוף המנוח מו"ה אביגדור כ"ץ מילידי קראטשין חתן הגאון בעל מגן אברהם", וביותר הרעו לעשות בסדילקאוב, כשהספר נדפס שם בשנת תקצ"ד, שלא רק שהשמיטו את שם המחבר אלא גם שינו את שמו וקבעו בשער הספר שחיברו "הגאון האמיתי..." בעמח"ס מגלה עמוקות, זאת כדי להשביח את המקום, כשיחשבו שאת החיבור הוא חיבר הגה"ק רבי נתן שפירא בעל הימנלה עמוקות, ששמו כבר היה מפורסם ביותר... (ראה 'כלית יופי' להג"ר חיים נתן דעמביצער ז"א עמ' כג – כה בהט. הובא במאסף החותני 'ישורון', כרך ד' עמ' תרפ"ו, ועוד כד' עמ' תתח).
- ראה: קובץ 'מוריה' ק"י סט (שנה יא, ג' יא-יב, עמ' פט), במאמרו של הרה"ג ר' יצחק ישע"י ווייס שליט"א.
- קטעים ששרדו מספרו 'אניות סוחר' נדפסו בקובץ 'מוריה' ק"י סט (שנה יא, ג' ג'וין ז"ח, עמ' כג-ל). את השם 'אניות סוחר' קבע כנראה על שמו (סוחר = קויפמאן) וכפי שמזכיר שם כמה פעמים ברוב ענוה בלשון 'אני הסוחר'...
- כמ"ש בנו הגי"ר אברהם בהקדמה לספר 'כלי הדינים' (לא נדפס), והובא בק' 'אלות ולמשמרת' (ברוקלין נ"י תשי"ה).

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ"י.

עלֵי הַדָּף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא בתרא

בענין "אין מוציאין פירות מארץ ישראל" (א)

תנו רבנן, אין מוציאין פירות מארץ ישראל דברים שיש בהן חי נפש כגון יינות שמונים וסולות, רבי יהודה בן בתירא מותר ביינות... ובשם שאין מוציאין מארץ לח"ל כן אין מוציאין מארץ ישראל לסוריא וכו' (דף צ ע"ב), וכן נפסק בשו"ע (ח"מ סי' רלא סכ"ז). "אין מוציאין פירות שיש בהן חי נפש מארץ ישראל לח"ל או לסוריא, ולא מרשות מלך זה לרשות מלך אחר בארץ ישראל".

בספר "שערי צדק" לבעל ה"חכמת אדם" (שער משפטי הארץ פ"א סי' ג) כתב: "אין מוציאין כל מיני פירות מארץ" חוץ לגבולותיה, אפילו באותו מלכות (כלומר, כשהמקום שאליה מוציאין את הפירות הוא באותה מלכות של אר"י), ואפילו במקום דשכיו' (גם אם שכיח באותו מקום פירות אלו, ואין לחוש שימשיכו להוציא פירות אלו מארץ, גם כן אסור להוציא), לפי שרוב הדברים שם הם עניים בכדי שלא יתיקר השאר. ונראה לי דמיני תבלין מותר, ועוד נ"ל דדבר מועט מותר, דבזה לא יתיקר השאר".

ואמנם כבר כתב בן הרמב"ם (הל' מכירה פ"ד ה"ז): "במה דברים אמורים בפירות שיש בהן חי נפש, אבל התבלין כגון כמון ופלפלין מותר לאצור אותן בארץ" והוציא אותן ממקום למקום... ומקור הדבר הוא מלשון הגמרא: "אין מוציאין פירות מארץ ישראל דברים שיש בהן חי נפש כגון יינות שמונים וסולות", ואילו בתבלין כל תולד חי הנפש. ולגבי מה שכתב החב"א להחיר דבר מועט, מצינו מחלוקת בזה. הגאון רבי ישראל משקלוב זצ"ל, שגם כן היה מבית מדרשו של הגר"א זצ"ל, כתב בספרו "פאת השולחן" (יש ישראל פ"ה סק"ז) לאיסור, והוכיח לכך מדרל חילוק בגמרא בין רב למעט. מאידך (כתב להביא מה שכתב ה'אמרי נועם' (מערער, שו"ת בסוף סי' ב) להיתר. ואמנם, יתכן שיש חילוק ביניהם, כי האמרי נועם התייר דבר מועט רק בשל מוציאין את הפירות למטרת סחורה, ואילו החב"א נראה שלא חילק בדבר, ונתעק את דבריו במילואם בגלל דברים יסודיים שיש ללמוד מהם בדנים הללו.

חו לשונה "על דבר שאלתו, על המנהג ששולחין מארץ" לכאן יינות ושמונים למתנה, הלא מובאר בבביתא ב"ב דף צ ע"ב דשמן וית לומר אסור, וכן נפסק בשו"ע ח"מ סי' רלא... הנה ראינו כל גילוי הדור וצדיקים נהגו בזה, ובודאי יש להם על מה שסימכו, כי העיקר עדין אינו מחמת שבה ארץ, דגם בארץ ישראל גופא אסור ממלך אחד למלך אחר, רק עיקר הטעם הוא מחמת יוקר השער, והנה לפי המבואר בשו"ע (ח"מ סי' רלא... דזה דווקא [כלומר, הדינים שקבעו דל' שלא יתיקר השער, לא נאמרו כי אם] במקום שיש ביד וכו') יצייתו לדברי הבי"ד, אבל במקום שיש פריצי הדור או עכו"ם והם יעשו מסור בזה, א"כ מה יועיל מה שיהיה נאסר לישראל, על כן מותר, אם כן בגידון ידן – כיון דהרבה ישמעאלים סודרים בשמיני למדינות חו"ל, בודאי גם כן לישראל מותר לעשות סחורה".

ואף שאם באנו להחמיר לעשות סחורה, אבל מתנה מועטת ודאי דמותר, דלא שייך בזה יוקר השער, ויש להביא ראיה לדברינו, דלא שייך לאסור במתנה מועטת, דהלא לפי דברי הבס"פ משנה פ"ד מזה"ל מכירה (ה"ב), דלאו דווקא יינות ושמונים, רק כל פירות אר"י הראויים לאכילה הם באיסור להוציא לחו"ל, אם כן אין שנין, ואף אלעזר עבד אברהם מגדלות לאחיה ולאמה (בראשית כה ג), ופירש"י ז"ל שם, 'מיני פירות של ארץ ישראל', והלא לדברי הבס"פ כל הפירות המה בכלל האיסור, וכמו כן ביעקב אבינו שלשל מארץ" מנחה ליוסף מעט דבש בטנים ושקדים (שם מג, יא), ועיין במדבר רבה פרשת מקץ (צא יא) ששלח לו חמר שהוא יין, גם איגורי שהוא זיתים, גם שמן הנעשה מבטנים ושקדים... אלא ודאי דדבר מועט למתנה בעלמא מותר".

"ואם להתעקש ולומר, דאז (כמי אבות) כל היה להאריך דין אר"י, וגם כי לא היתה אז אר"י מרובה באוכלוסין, ולא שייך יוקר השער, אבאי עוד ראיה נכונה. דהלא מצינו (מ"א יג, ג) מלכת שבא 'והמלך שלמה נתן למלכת שבא את כל חפצה אשר שאלה מלבד אשר נתן לה כיד המלך שלמה', ופירש"י ז"ל 'מתנות ומגנות המצויין כאן ואינם מצויין במקומה', והלא 'מגנות' – הם פירות אר"י – כמו שפירש"י ז"ל בפר' חיי שרה (שם) ואין לומר דנתן לה מעט שתאכל בירושלים ולא להוציאה לביתה, דפשטא דקרא לא משמע כן, ובפס"ק שפירשו שם (עי' ד"ק ומגנות דוד שם) שנתן לביתו רב כיד המלך... ומכל הני ראיות נראה ברור דמתנה מועטת בעלמא ולא לסחורה אין חשש כלל, ומנהג ישראל תורה הוא, ומה גם שהוא דבר שהשכל מצינו דבכגון זה לא שייך יוקר השער, ופוק חזי מאי עמא דבר".

הוצא מדברינו, שאם ממילא אין פיקוח על הוצאת פירות מן הארץ לחו"ל אין איסור להוציא פירות מארץ לחו"ל – גם למטרת סחורה, ואם רוצים להחמיר בזה – יש להקל לבתחילה להוציא פירות מועטים – כשהמטרה היא לצורך מתנה, דמותר אז לבתחילה ללא שום חשש ופיקוח.

בענין הוכחתו מאלעזר עבד אברהם שהוציא פירות אר"י לחו"ל, מה נאה להביא דברי החתם סופר ב'תורת משה' על הפסוקים בפרשת חיי שרה (כה נה-נו): "ויאמר אביה ואמה תשב הנער אתם וימם או עשור אחר תלך. ויאמר אלהם אל תאחרו אתי וד' הצליח דרכי שלחוני ואלכה לאדוני", וז"ל: "ושמעתיו בשם הגאון מהר"ם בנעט זצ"ל, כיון שנתן להם מגדנות מפירות אר"י, שמע מינה שהוא מחזיק ארס וסוריה כמו אר"י, דאי לא הוה אסור להוציא פירות אר"י לחו"ל, ואם כן אין שארם כמלא אר"י – 'תשב הנערה אתנו, ודפדחתי', וממשיך החת"ס: "ואוסף עליו תשובת אלעזר 'אל תאחרו אותי', כי לעולם חו"ל הוא, וכל מעלין לארץ ישראל, ולא תאחרו אותי בחו"ל, והפירות לא הוצאתי אלא כפי מוט הצורך למזונות – צידה לדרך, אך 'וה' הצליח דרכי' – שקפצה לו ארעא, ונשאו הפירות בדי ואותן אתן לכם". ע"כ. ומדבריו חזק' עולה שהוצאת פירות אר"י לצורך צידה לדרך אין בזה שום איסור.

עלֵי אֹרֶחַ

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור שיחה בשעת קריאת התורה

א. איתא בגמרא (סוטה טז.) "אמר רבא בר רב הונא, מיון שנפתח ספר תורה, אסור לספר אפילו בדבר הלכה, שנאמר (דברים ח, ה) [וַיִּפְתַּח עֲזָרָא הַסֵּפֶר לְעֵינֵי כָל הָעָם וְגו'] וְכִפְתָּחוּ עֵינֵיהֶם כָּל הָעָם, ואין עמידה אלא שתיקה וכו', ר' ירמיה אמר רב חסדא מהכא (שם פסוק א) וְאֵינִי לָקֵם אֶל סֵפֶר הַתּוֹרָה... וכן נפסק להלכה, שאפילו עדיין לא התחילו לקרוא בתורה, אך כבר פתחו את הס' בכדי לברך, אסור לדבר, דכתבי' וכפתחו עמדו כל העם' (שו"ע או"ח סי' קמו סי' ב) ועיי' במג"א, באור הגר"א ובמ"ב סק"ד). ובכח"ח הביא מזה"ק שמשעה שמוציאים את הס' מתרון הקודש אין לדבר שום דיבור של חול, מפני שבטעם זה נפתחו שערי שמים של רחמים. ופשוט שאין שום חילוק בין קריה"ת בחול לקריה"ת בשבת ויו"ט.

ב. אסור אז אפילו להורות הוראה על מה שנשאל, שהרי אפשר לשאול אחרי קריאת התורה (עיי' במ"ב סק"ה ובשע"צ סק"ז בשם המ"י).

ג. אפילו אם צריך להפריש את הבריו מדבר איסור, אם אפשר להפרישו על ידי רמז - לא ידבר אליו, ואם אי אפשר להפרישו על ידי רמז - מותר להפרישו ע"י שיקצר בדיבורו (עיי' במ"ב ובהכ"ח).

בין גברא לגברא:

ד. אין לדבר דברים שאינם דברי תורה בין גברא לגברא, ואין צריך לומר דברים בטלים שבלאו הכי אסור לדבר כלל בבית הכנסת, אלא גם דברים שמותר לדבר בהכ"נ, כיון שאינו ממש ד"ת אסור לדברם אפילו בין גברא לגברא. וגם אם כבר שמע קרה"ת בציבור, אסור לדבר אפילו בין גברא לגברא (עיי' מאמר מרדכי סי' קמו ובה"ח שם פסק"ו). ועיי' במ"ב סק"ז דמהמ"י שמשמע דבין גברא לגברא אסור לדבר בלימוד אפילו אם שמע כבר קרה"ת.

ה. דיבור בלימוד בין גברא לגברא: יש סוברים שמותר לדבר בלימוד אפילו עם אחרים, ויש סוברים שאין להקל לדבר בלימוד עם אחרים, שמא ימשך בלימודו, ומתירים רק ללמוד בינו לבין עצמו (עיי' בב"ח דמקל ובא"ר שם פסק"ו). והרח"ה"א כתב בס' דודו אמת וז"ל: דכן פשט המנהג, דה"ח וירא השם קורין בין גברא לגברא בלחש, ע"כ. ואכן כן נהוג, בפרט במקומות שמאריכים באמירת מי שברך (עיי' ערוה"ש סי' קמו סק"ב).

ו. גם אם שאוירים אסור לדבר בלימוד עם אחרים בין גברא לגברא, מכל מקום מותר להשיב לשאלה שאלה בקיצור, כיון דאין שכיח כל כך שיבוא להישמע (עיי' מ"ב שם בשם הא"י).

ז. גם הולמד לעצמו בין גברא לגברא, צריך מאוד להיזהר שכאשר העולה לתורה אומר "ברכו", פסיק מלימודו ויטה אזנו לשמוע, ויענה אחריו "ברוך ה' המבורך" וכו', וכן יזהר לענות אמן בכוונה אחר ברכת העולה, דענין קריה"ת וברכות הפטורה עולה לו להשלים את המאה ברכות (עיי' בא"ר סק"ד ובה"ח סי' קמ"ו). ועיי' או"ח סי' רפד סי"ג.

ח. כשם שאסור לדבר בשעת קריה"ת אפילו בדברי תורה, כך אסור לדבר - אפילו בדברי תורה - בשעה שהמפסיק קורא בנביא ובשעה שמברך ברכות ההפטורה (עיי' סי' קמו סי"ג). ועיי' שער אפרים שער יט סי' מא).

ט. נשים - יש מחלוקת אם הן מחויבות בקריאת התורה (עיי' מ"ב סי' רפב סק"ב דאין נהנות להוחר לשמוע קריה"ת), ומכל מקום כתבו הפוסקים, שאם הן בבית הכנסת בשעת קריאת התורה, חייבות להשתוק ולהאזין לקריאה, כדי שלא תהייה חלילה בכלל "כי דבר ה' בזה" (במדבר טו, לא), וזאת מלבד מה שמפריעת ע"י דיבורן לשמוע קריה"ת בבית הכנסת (עיי' שו"ת התירושת תשובה ח"א סי' ה). ומטעם זה - שלא להיות בכלל "כי דבר ה' בזה" - כתוב בכך החיים (סי' קמו סק"ב) - שלא תצאנה באמצע קריה"ת משום ביוון הס'.

י. איתא בזה"ק (פ"י יקח, דף דו ע"א) שבשעת קריה"ת צריך כל הציבור לעמוד באימה וביראה כמי שאין להם פה, ויטו כולם את אוזנם לשמוע קריה"ת ויכוונו לבם כאילו עומדים הם עתה על רי סיני לקבל את התורה וכו', עד כאן. ולפיכך צריך זהירות יתירה בזמנים שגורמים שמהם בבה"כ, שמחת חתן ובר מצוה וכו', או בשמחת תורה, שבזמנים אלו רבה המכשלה בזה, וה' ברחמינו יסיר את לב האבן מקרבינו (דברי בעל יחזקאל פ"א סי' קלה סי"ג).

יא. ונסיים בדברי השליח הק' במסכת שבת (פרק ד' מזה"ל) וכו', ומבאר בה"ח סי' קמ"ו סי"ח שכותב בענין זה וז"ל: "יכול בעל נפש ראו לו להשיגו בזה ולכבדה בכל האפשרות, ואל יחלל אותה בעיני עם הארץ והקלים, שבראותם את בעלי תורה ועוסקים בעניניהם ולמודם, ומניחים שמיעתם, ואין חוששין לכבוד ספר תורה הפתוח לעיני הכל, מהבילים הם בעיניהם גם הם דברי הדת והדק, ועוסקים גם הם מהבילים ובשיחת חולין ואינם חוששין לשמוע, ונמצא גורם חילול גדול ח"ו. ואמרו ז"ל לאבות ד, ה, כל מחלל את התורה וכו'. לכן צריך כל אדם להשתדל לשמוע ולהקשיב באזניו פתוחות, כמי ששומע פתגם המלך הבא עלינו מחדש וכו'... וכן צריך להשתדל להזהיר את העם אשר עומדים אצלו וקורבים אלו וסורים למשמעו שלא ידברו ולא יעסקו בשום ענין דבר, כי אם לשמוע את דבר ה', והעושה כן שאריו ואשרי חלקו, זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, ועליו נאמר ואבות ד, ה כל המכבד את התורה גופו מכובד על חבריו" עכ"ל".

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי סֵפֶר

חשב ספר על התורה ומועדי השנה - מאת הגה"ק רבי אברהם שמואל בנימין סופר זצ"ל נאב"ד פריעסבורג, בתה"ק בעל הדעת סופר זצ"ל. יצא לאור לראשונה בשנת תשכ"ה, ועתה נדפס בר פאר וחדר, בעריכה חדשה ומשולמת, תוספת מאמרים רבים שנקלטו מספריו ומכתבי עת, עם ציונים, אחרות, מראי מקומות ומפתחות, מבט חלקים מהחידושים. חלק א' (ענין מועדים), חלק ב' (תנ"כ ענין) - דרשות ולקוטים; ג' (ענין איש מן המעלה); ד' (ענין יוסף) מהגאון רבי יוסף יצחק הכהן קאקון זצ"ל - חתן המהר"ם; (ענין חושב) - תולדות מרן המהר"ם זי"ע. כל אלה הוצאת מכון "ידע" סופר, ירושלים ע"ה"ק תש"ע.

תודותינו וברכותינו לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

ידידנו הרגול העומד לימינו בעוז ובכל נפש חפצה בכל עת ועונה	הרה"ח ר' משה גרינפעלד שליט"א
הרה"ח ר' אהרן בן שליט"א רב ביהמ"ד מוריה ובתי החולים בבג"א	לרגל שמחת ה'בר מצוה'
לרגל שמחת נישואי בתו תת"י עב"ג	של בנו יקירו ה'ב' כמור יצחק ני"ו
החתן היקר כמור ישראל אר"י הכהן ני"ו בן מחו' הרה"ח	ולרגל שמחת הולדת הנכדה תת"י אצל בנו הרה"ח חיים הערש ני"ו
ר' אברהם יצחק הכהן וילביגער שליט"א מנהל רוחני דת"ת דחסידי בעלזא - לונדון	למזל טוב ורוב נחת דקדושה
במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	ויחא רעוא שיזכה לרוות רוב נחת מהם ומכל יוצ"ת, אמן

לעילוי נשמת	לעילוי נשמת
מרת לאה ב"ר שמשון ע"ה וויינגארטען	הרה"ח ר' שלמה אר"י ב"ר יחושע העשיל ע"ה אג"ד
נלב"ע ו' כסלו תשמ"ח	נלב"ע ו' כסלו תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.	ת.נ.צ.ב.ה.

ברכת מזל טוב נלבבה	לעילוי נשמת
מוגשת בזה מקרב הלב למע"כ חותני היקר שבער"ק איש החסד והמעשע שמו מפארים	הרה"ח ר' יעקב ב"ר יחיאל ע"ה
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראסס שליט"א	נלב"ע ו' כסלו תשס"ח
לרגל שמחת הולדת הנכד ני"ו אצל חתנו - גיסי היקר הרה"ח ישראל מרדכי סורמפער ני"ו	ת.נ.צ.ב.ה.
והברכה אחת היא לזקנו החשוב ראש המשפחה המעטייה הרב החסיד המפ"ר רבי אברהם שמואל גראסס שליט"א	הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' משה יוסף גוימן ה"י
והי רצון שיזכו לרוות ממנו רוב נחת דקדושה מתוך אורח ועושר וכו"ס, אמן.	
כעתירת וברכת: אי"ח אהרן מל"ק	
השלום זכר א"ה בביהמ"ד דחסידי זמירגד	

לעילוי נשמת	לעילוי נשמת
מרת לאה ב"ר שמשון ע"ה וויינגארטען	הרה"ח ר' יעקב ב"ר יחיאל ע"ה
נלב"ע ו' כסלו תשמ"ח	נלב"ע ו' כסלו תשס"ח
ת.נ.צ.ב.ה.	ת.נ.צ.ב.ה.

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת ויצא

י' כסלו תשע"ז - שנה ט"ז גיליון תרצ"ג

החל"ע	מו"ש	ר"ת
17:53	17:37	16:23
17:09	16:54	15:43
17:09	16:57	15:42
17:51	17:30	16:22
17:17	16:57	15:47
17:49	17:31	16:16
18:14	17:51	16:41
17:43	17:23	16:11

מדרש חכמים

"לשאלה" - לאמבטי התחנות שבשאל

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח, יא).
תנא בשם רבי נחמיה (למה נאמר 'חרנה' ולא 'לחרן'): כל דבר שהוא צריך למ"ד בתחלתו ניתן לה ה"א בסופה: "סדומה" (לעיל ט א), "שעירה" (לקמן לג, יד), "מצרימה" (לעיל יב, י), חרנה.
איתניבזה, והכתיב (תהלים ט, יח) "תשובו רשעים לשאלה" (ולפי האמור, היה לו לומר 'לשאל' או 'שאלה' בלבד)? ר' אבא בן זבדא אמר, לאמבטי התחנות שבשאל (ל-אחר שיצאו מוגינים ויעמדו בדת יתייבבו, ישובו למדריגה תחתית של גיהנם, רש"י שם. והיינו שקדים ולכו 'לשאל', ובחזירתם 'שאלה' לדיוטא התחנות).
בראשית רבה טח, ח

"ויפגע במקום" - כאילו פגע בכותל שלפניו

ויפגע במקום וילך שם פי בא השמש וגו' (כח, יא).
"ויפגע במקום" (ל-שון 'פגיעה' היא בכל מקום, שפגע בדבר עומד ודומה) ביקש לעבור, [ו]נעשה העולם כולו כמין כותל לפניו (ששקעה חמה שלא בעונתה וחשכה, ולא יכול היה להמשיך בדרכו), [שנאמר]: "כי בא השמש", רבנן אמרי [אל תיקרי 'כי בא' אלא] כיבא (כמו כיבא) השמש, מלמד שהשקיע הקב"ה גלגל חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב אבינו בציעה. משל לאוהבו של מלך, שבא אצלו לפרקים (לזמנים רחוקים, והמלך רוצה להשתעשע עמו בצענה), אמר המלך: כיבו את הנרות, כיבו הפנסין, שאני מבקש לדבר עם אוהבי בציעה, כך השקיע הקב"ה גלגל חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב אבינו בציעה.
בראשית רבה טח, י

"ואוהבו גר לתת לו לחם ושמלה" - יעודים רוחניים

ויצא יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי וגו' ונתן לי לחם לֵאבֶל ובגד לַלְבָשׁ (כח, כ).

עקילס הגר (בן אחותו של אדריינוס קיסר) - [לאחר שהתגיר] בא ושאל את ר' אליעזר, אמר לו: 'הרי חיבה שחיבב הקב"ה את הגר דכתיב (דברים י, יח) 'ואוהבו גר לתת לו לחם ושמלה' (וכי זה כל אהבתו אל גר?), [והרי] כמה טווסין אית לי (מין עוף חשוף), כמה פוסייני אית לי (עופות שמנים מאוד. עץ יוסף) אפילו על עבדי לא משיגיחין [כמה] יאכלו מהם, והכחוש שבכתב 'לחם' [ובגד]? נוף ביה [וידחאו] בגערה]. אמרו לו תלמידיו [לר' אליעזר]: רבי, [למה דחיתו, והרי לחם ובגד הוא] דבר שנתחבט עליו אותו זקן (יעקב, שמכל דבר דובר לא ביקש מהקב"ה אלא לחם ושמלה) [ואת מושיטו לזה בקנה (והקב"ה הבטיחו לגר, ותו נותן לו דבר זה עדי פיו, כאדם המושיט דבר לחבירו בקנה).
אול (הלך עקילס) לגבי רבי יהושע, התחיל (ר"י) מפיסוס בדברים (שאין הדברים כפשוטם, אלא כונת הכתוב היא לדברים רוחניים), לחם זו תורה, דכתיב (משלי ט, ה) 'לכו לחמו בלחמי', שמלה זו טלית (חלוקת דרבנן), זכה אדם (ואפילו גר) לתורה, זכה לטלית [של כבוד], ולא עוד אלא שהן [הגרים המתגירים לשם שמים קה"ד ז, ט], וזכין [ומשיאין את בנותיהם לכהונה, והיו [מבני] בניהם כהנים גדולים, ומעלים עולות על גבי המזבח, [הרי] לחם זה לחם הפנים, ושמלה אלו בגדי כהונה, הרי במקדש, אבל בגבולים [מה יזכו בני בניהם הכהנים?] לחם זו חלה, ושמלה - זו ראשית הגז. אמרו [רז"ל], אלולי אריכות פנים שהאריך ר' יהושע עם עקילס היה חוזר לסורו.
בראשית רבה טח, ה

למה נענשה רחל ומתה תחילה?

ותען רחל וילא ותיאמר לה וגו' (לא, ד).
למה מתה רחל תחלה, [נחלקו בזה] ר' יודן ור' יוסי, ר' יודן אמר [מפני] שדברה בפני אחותה [הגדולה ממנה, שהרי כתיב כאן רחל קודם ללאה]. אמר לו ר' יוסי, ראית מימין אדם קורא [ל]ראובן, ושמעון עונה אותו? והלא לרחל קרא [בראשונה, דכתיב (לעיל א, ד) 'וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה'] ורחל ענתה אותו [בראשונה, ולמה נענשה?], על דעתיה דר' יהודה (יהודי) ניחא [שנענשה], על דעתיה דרבי יוסי [למה נענשה]? [אלא] לא מתה אלא מקלקלתו של זקן (יעקב), שנאמר "עם אשר תמצא את אלוהיך לא יחיה" והיה כשגגה היוצא מלפני השליט (שאי אפשר להחזיר, אע"פ שטעה, מפני כבודו של שליט).
בראשית רבה ע, ד

לקח טוב

"והאבן הזאת... יהיה בית אלקים"

אלא להיות מסכים ומוכן להיות בית אלקים. נקודת היסוד היא, שהגיע עלי אדמות למלאות חובתו בעולמו ואין לו אלא להתבטל לרצון אביו שבשמים. מהרגע ההוא והלאה כבר הוכשר להיות בית אלקים, ללא הבדל כלשהוא בין כשרון זה או אחר.

אבי האומה הקדושה, יעקב אבינו ע"ה, הכנים והוריש כה יסודי זה בלב כל אחד ואחד מבניו ובני בניו, שיהיה טבעם מה שיהיה, גם אם לבם לב אבן ממש, שאינו נימוח מעצמו אף מאש לוחט, בכל זאת מוכן ומוזמן הוא להתעורר לקראת אביו שבשמים, ולהיות אש קדש מתלקחת בלבו האבן.

יכול היה יעקב לתלות את השראת השכינה שהתגלתה אליו בחלומו, למקום הימצאו. אדמת קודש היתה וככה תישאר. אף על פי כן בחר יעקב לתלות את הקדושה ב"האבן הזאת אשר שמתי

אותיות מחכימות

והאבן הזאת אשר שמתי מלפני יסוד בית אלקים. ויש להבין, הלא המקום גורם ולא האבן, כי אפילו אם ננטל האבן, קדושת המקום במקומה עומדת, כאמרו ז"ל "כי קדש דוד, עד ארבעת האומות קדש".

ונראה שרמז יש בדבר, של ישראל עצמו יסוד בית אלקים. ולא עוד, אלא אפילו מה [ומי] שזכו כלל האבן, תועיל לו זכותו של יעקב, שיהיה בידו להתעורר, ולפגוע לזרע וללבוש לזרע, שיעשה בעצמו בית אלקים.

ולפעול דמיון, עשה את האבן אשר קם מלאקטיו מלפני, ונדר להיותו בית אלקים.

שם משמאל (הר"פ)

מצבה", כדי לרמוז לכל יוצאי הלציו שגם אם לא ימצאו את עצמם ראויים והגונים לכך, ואף אם מוצאים את ראשם ולבם ריק מכל תוכן רוחני וקדוש, אין זה מונע בעדם מלהיות משכן להשראת השכינה, ולהיות בעצם "בית אלקים".

כל כמה שיתחזק בן ישראל באמונתו זאת, ככה יצליח באמת לפשוט אותה צורה של לב אבן, וללבוש צורה חדשה של לב טהור ורוח נכון, להיות נפשו צמאה ובשרו כמה לחוות בקדש ולראות עוון וכבודו יתברך.

כל יהודי מאמין מודע לכך שחובתו בעולמו היא לעשות רצון אביו שבשמים. ולא עוד, אלא שמיום עמדו על דעתו נודע לו את אשר אמרו רבותינו ז"ל על הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד. מאמר זה קובע ברורות שכל אחד ואחד מבני ישראל הוא כלי מוכן ומוזמן להשראת השכינה, עד כדי שיוכל להיקרא "בית אלקים".

כל יהודי לומד את הדבר ומאמין בכך. ובכל זאת, עלולים הדברים להישאר בתחום החכמה בלבד, ובגשתו ליישם את משמעות הרעיון בתחום המעשה, דומה לו שהנחה זו עקרה היא.

כי ממשש הוא את כל בחינות אישיותו ומוצאו את עצמו רחוק רחוק כמטחיו קשת מלחיות "בית אלקים" שבתוכו תשרה השכינה. בודק הוא את טבעו על כל נטיותיו ותכונותיו, ותמה בעצמו אם גם עליו אמורים הדברים. כל שכן אם מושכנע הוא שראשו אינו מסוגל לקלוט עומק הלימוד, ואהבת התורה היא ממנו והלאה. או אם לרוב צעריו ודאבונו מוכרח הוא להגיע למסקנה שלבו - לב אבן, ובעוד שלכל מיולי דעלמא מוצא את עצמו מתרגש ומתלהב, הרי שבכל מה שקשור לרוחניות ודברים שבקדושה, אין לבו מתנועע תנועה כלשהיא, וכל עצמותיו יבשות מבלי רוח חיים.

טעות היא מעיקרא. ומקורה של אותה טעות הוא הנחת יסוד שגם מופרכת מלכתחילה. הנחת יסוד זו אומרת ש"בית אלקים" שבלב כל יהודי מותנה בתנאים מסוימים. וכמו שאין משפחה ברוכת ילדים יכולה לדור בדירה בת חדר אחד, כך לא תוכל השכינה לשרות בקרב לב האבן. התנאים - פשוט - אינם מתאימים ואין דבר או חצי דבר שיכול לשנות עובדה ברורה זו.

אך לפי האמת, אין הנידון דומה לראיה. דירה אומנם חייבת לספק מקום לבני המשפחה, ואם המקום מוגבל, בעל כרחך שאין הדירה מתאימה. אך לב יהודי אינו אמור לספק כל ענין של כמות להשראת השכינה כלל וכלל. אין לו ללבו של אדם

אמרות טהורות

לא המקום גורם – כי אם האדם גורם

ויפגע במקום וגו' (כח, יא). פירש"י: "ורבותינו פירשו (ברכות כו): לשון תפלה, כמו: 'זאל תפגע ב' (דמיט' ו' סו) וכו'". יש לרמוז, שהתפלל לפני הקב"ה שבכל מקום שיהיה, לא יהיה לבו חלוק על המקום, דהיינו, כענין "שואמרים בשם הרח"ק ר' שלמה קארלינר וצוק", על מה דאיתא במדרש, וכן פירש"י בחומש על פסוק (דברים ה): "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" – שלא יהיה לבך חלוק על המקום, ואמר הפירוש – אשר בכל מקום שהוא, יעבוד את הש"י. כי יש בני אדם כשהם באויה מקום ואינם עובדים להש"י, אומרים שהמקום גורם, כי אם היה באויה מקום אחר, בוודאי היה עובד להש"י. על זה אמר שהלילה לומר כן, כי לא המקום גורם ה"י איהו מניעה לעבודתו ית', כי כיון שהכל מקום ית', ורצון הש"י הוא שיהיה האדם כעת במקום הזה, מסתמא גלוי לפניו ית' שזה המקום לא יגרום שום מניעה ה"י לעבודתו ית', רק המניעה הוא מצד האדם, לכך אמר: "שלא יהיה לבו חלוק על המקום" – שהוא שם". והנה הרמז: "ויפגע במקום" – יעקב אבינו התפלל על כך שבכל מקום אשר יהיה, לא יהיה לבו חלוק על המקום.

בית אהרן

"תרעא לדרתא" – התורה היא שער ליראת שמים

מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים (כח, יז). לכאורה קשה, דבשלמא אם היה אדם אחד עומד לנגדו, והיה האמר שאין זה בית אלקים רק בית אדם, כגון אבסנאי וכדומה, שידך לומר לו בלשון זה: אין זה כפי שאתה אומר כי אם בית אלקים הוא, אבל כיון ששום אדם לא עמד לנגדו להכחישו, מהו הלשון "אין זה כי אם בית אלקים", והיה לו לומר: "מה נורא המקום הזה הוא בית אלקים הוא", וכדו'. וי"ל, דהנה מצינו בגמרא (יומא עב) "מכריז ר' ינאי, חבל על דלית ליה דרתא (-ישאן לו חצר) ותרעא לדרתא עביד (-עושה שער לחצר)", ופירש שם רש"י ז"ל: "שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים, לכך צריך שתקדים לו יראת

שמים". וידוע שיעקב נטמן בבית עבר י"ד שנה ועסק בתורה קודם שהלך לחרן (פנח"י), והנה, כל השנים הללו לא הרגיש עדיין יראה כמו זו שהרגיש עכשיו כאן בהר המוריה, מקום המקדש, ולכן אמר: ממה שאני רואה "מה נורא המקום הזה", וידע אני ואומר "אין זה כי אם בית אלקים", זה – הפחד והיראה – עיקר ביתי ודירת, כמו (ישעי' נה, ז): "ביתי בית תפלה", וזה, פירוש תלמודי שיש בידי מבית שם ועבר, "היא שער השמים" לבד, שאינה אלא תרעא לדרתא. בעל שם טוב הק'

"ושבתי בשלום אל בית אבי" – שאוכח לחיי העוה"ב

ושבתי בשלום אל בית אבי וגו' (כח, כא). איתא בגמרא (ברכות סד): "הנפטר מהבירו אל יאמר לו 'לך בשלום', אלא 'לך לשלום', והנפטר מן המת אל יאמר: 'לך לשלום' אלא 'לך בשלום'". ולפי זה היה יעקב צריך לומר "ושבתי לשלום", למה אמר "בשלום".

אך הדבר יבואר על פי המסורה ד"ושבתי" שני פעמים, חדא כאן, ואידך: "ושבתי בבית ה' לאורך ימים" (תהלים כג, ו). שבא לרמוז, כי יעקב אבינו דוד המלך שניהם ביקשו דבר אחד, יעקב ביקש שאחרי עבוד ימי הלדו ישבו בשלום לבית אביו בשמים, וכן דוד ביקש שישוב לישב בבית ה' לאורך ימים בעולם שכולו ארץ, והתפללו שילכו בדרך הטוב והישר וישוב לחיי עוה"ב, וניהא היטב מה שאמר יעקב "בשלום" ולא "לשלום".

מדרש קדש

אין ראוי לאדם – שיכריח אנשי ביתו

על צד האונס והניצוח

וישלה יעקב ויקרא לרחל וללאה וגו' (לא, ד). "אין ראוי לאדם – כשירצה דבר מה מאנשי ביתו – שיכריחם על זה על צד האונס והניצוח, אף כי הוא מושל בהם. אבל ישתדל לפתות אותם אל מה שירצוהו בתכלית מה שאפשר, כדי שיתעוררו לזה מעצמם. כי זה הוא יותר טוב משיעזובו על צד האונס וההכרח. ראה כמה הרבה יעקב דברים עם רחל ולא כדו שיתרצו בטוב לב, ואף על פי שהקב"ה צוה לו שישוּב לביתו". של"ה הק'

ולפי זה, כאן שנכתבש יעקב "והשיבותיך אל האדמה הזאת" (לעיל כח, טו), אם כן מצוה לרוץ ביציאתו, בכדי למהר וחרוץ לארץ ישראל, על כן: "וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם".

וינהא את כל מוקנהו וגו' לבא אל יצחק אביו ארצה כנען (לא, יח). מה שאמר "אל יצחק", ולא הזכיר את רבקה, שעדיין היתה בחיים, כי היא אמרה לו "ושלחתי ולקחתיו משם" (לעיל כו, טו), וממילא כל זמן שלא שלחה אחריו, הרי מחלה על כבודו. אבל יצחק אמר רק: "יִקַּח לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה" (כח, כ), הרי שלא מחל על כבודו, ומפני כן הלך "אל יצחק אביו". משך הכמה

ויגנוב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו כי בורח הוא (לא, כא). במשך כל השנים לא הראה יעקב אבינו ללבן אפילו פעם אחת כי אפו חרה עליו על שמרמה אותו, ולכן חשב לבן שיעקב איש את אביו מוכין ברשעתו ורמאותו, וא"כ למה יברח ממנו, ועל כן לא שמר על צדקו, כי לא חשד בו שאי פעם יברח ממנו.

וזהו שאמר הכתוב: "ויגנוב יעקב את לב לבן הארמי" בזה ש"על בלי הגיד לו" – שמעולם לא אמר לו דבר ולא הראה לפניו כעס... ולפיכך: "ויברח ממנו", כי לא חשד בו ולא שמר עליו שלא יברח.

וזו חכמה בשם הר"ק רבי דוד מדינוב וי"ע

טרפה לא הכאתי אליך אנכי אחטנה מיד תבקשנה (לא, לט). יש לפרש, כי באמת על פי דין פטור שומר שבר כן האונסין, וכזה נכלל גם כן אונס טרפה על ידי חית השדה, אולם היות יעקב אבינו, היה גבור ואיש חיל, כמו שנאמר לעיל: "יגל את האבן מעל פי הכאר" – כמעביר את הפק מלעל פי הצלחות, אם כן היה יכול ג"כ להציל את חשה מפי הארי וכדו', והיה מחוייב לשלם גם על האונס.

וזהו שאמר: "אנכי אחטנה" – אפילו אם היה אצלי באונס חטא בשוגג, מכל מקום "מיד תבקשנה" – מיד דייקא – יען כי בידי היה להציל.

עריגות הכרס

יתרון דעת

שיירי מצוה (ז)

עוד אודות הדרת הדס של הלולב במוצ"ש, ועוד ענינים מופלאים

... אע"פ שכל מיני בשמים יצא אדם ידי חובתו (במוצ"ש), הדס יש בו כח מצד הסגולה החוזה בו, להוסיף ברכה בעניניו והאדם. וכן אמר בספר הסגולות, שכל מי שמולך עמו הדס מוסיף בהצלחתו. ולא עוד אלא שהוא מין אחד ממניי הלולב, וגו' הדסים שבלולב רומזים לג' צורות הראשונות מהו' צורות הקדושות הנאמרות לעיל. ולפי שהצורה האחת מהם יש לה פעולה גדולה בענין הנפש כאשר אפשר בענין המחזיר נשמות לפגרים, נהגו לברך ברכה זו בעצי הדס יותר מכל מיני בשמים. ומה שהתפלות לבעל "ספר המפליג" (והוא מקובל מתקופות הראשונות, ובעל הרקנאטי מביא בטעמי המצוות) (כת"י פריס 848 ס"א, וראו בספר "לקט הקמה החוש" (ארי"ה ס"י ק"ס ס"ה): "כשיצא לדרך סגולה לקחת עמו פת לחם וכו', ונהגין לקחת עלים מחדש של לולב, וישנם שלוקחים עמהם ערבות מהושעא רבה".

כתב הרב רבי גרשון בן רבי שלמה, וז"ל: שאל אחד מחכמי הדור אם יכול להריח (בסוכות) בהדס של לולב להבדלה, מי אמרין מצות לאו ליהנות נתנו, או דילמא כיון דעיקר מצות בשמים משום הנאה דיו נפש אבדה נפש אסור. ומסתברא דאסור, דהא אין מחזירין על האור כדרך שמחזירין על המצות (ברכות נג). דהוא הדין לכשמים, וכן הסכימו כל המפרשים, עד כאן.

אבדוהם למצו'ש (ויע' ב"י ס"י תרגו בשם שרית הרשב"א ח"א ס"י קסט)

לכתחילה מצוה שיהיה לו בשמים וגם עצי בשמים להריח בהם ומברך בורא מיני בשמים, אבל במוצאי שבת לחוה"מ סוכות לא יריח על עצי ההדס שתקועין בלולב, רק מריח על עצי ההדס אחרים אם יש לו.

דרך החיים (דניי בשמים להבדלה). ויע' פמ"ג א"ח ס"י רצ"ג משב"ז סק"ז

ונהגו לחזר אחר הדס, כמו שאמר בגמרא (שבת ל:) ב' בדי הדס להבדלה, אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. ויש מן המדקדקים שנהגים ב', ולחזר אחר משולשים, כיון שמצינו שנבחרו למצות הלולב. ואם אפשר לחזר אחריהם עדיף טפי, ונמצא נוטל זכות, וכן יהיה כוונתו. ויומין אותם מערב שבת במקום מיוחד לייחדם להבדלה, והזמנה מילתא הוא. וכן שמעתי מפי מנחם מנחם מקובל שראו בספר אורח ישן וקדמון מאור על ענין ג' בדי הדס להבדלה, משולשות, ולחזרם במקום אחד, והזכיר בזה זריו ונכשר אקרי, ומי ש"א" לו בהכי לא הפסיד, והכל לפי הכונה. סדר היום (כוונת ברכת ההבדלה)

יהיה לו ג' בדי הדס באגודה אחת, וטוב שיהיו מו' מינים שבלולב וכו', יקח הכוס בשמאלו וההדס בימינו ויברך, 'ברוך וכו' ברא עצי בשמים', ואם יש לו עוד מיני בשמים יברך 'בורא מיני עצי בשמים', וירח ג' פעמים, כל בר בפני עצמו. סידור תפלה ישרה – בארדיטוב (סדר הבדלה)

בביל שב"ק וביום שב"ק בירך [הרח"ק מושינא זי"ע] על בדי הדסים אחרי הזמירות "אתקינו סעודתא" לפני שהתחיל זמירות הארז"ל. ההדסים היו מארבעה מינים שבידך עליהם בסוכות, ומנחמים בשני נרתיקים קלועים מעלי הלולב. ולקחם לברכת בשמים שלשה נרתיקי הדסים קלועים מעלי הלולב.

דברי יחזקאל (עמ' שלט, שנג) הלולב וההדס והערבה שבלולב וערבה של הושעא רבא יש לטנון לשמירה, וטוב לעשות קליעה מלולב ולשים בתוכה את ההדס ולקחו להבדלה בכל מוצאש"ק. והטעם, הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא ליתעביד ביה מצוה אחרת. וע"פ זוה"ק (פ' שמות כ. ו' וקולות פ' צ' לה) ומקובלים (פ"ח שער השבת פ"ד, שער כוונת דק"ס ח. ס. צריך וקרא הדס להבדלה עם הבשמים. משמרת שלום (ס"י מד ס"ב, ובקני זה א"י באלף המגן ס"י תרס סק"ז)

והרב 'פחד יצחק' מערכת ד' דף ג' ע"ב כתב וז"ל: ראיתי במקובלים שמבדילין ג' כ' באזוב, ואחר סוכות בהדס מצוה, עב"ל. ובאורות צדיקים הביא את דאזוב שהוא טוב להניחו על השלחן בכל סעודה יעו"ש. וכפי הנראה משטח הלשון הוא דכיון דבפסח הוא "ולקחתם אונב" (שמות יב, כב), וגם עתה אנו עושים כן לזכרון, א"כ מופתח עד סוכות לוקחים בכל מוצאי שבת אונב, ומסוכות עד הפסח לוקחים בכל מוצאי שבת הדס, ולפי מה שכתבנו דהאזוב הוא מסוגל לכשפזם, הנה מה טוב מאד ללוי מוצ'ש דזמנו הוא לעשות דבר זה, על דרך אמירה "א פסוקים וכו'".

כף החיים להג"ח פלאג ז"ל (ס"י לא סעי' ט). עוד בענין האזוב, ע"י בלקייתו להארי"ל (פ' עקב) שהוא מברך כל מיני מיקיים וקליפות. וע"ע במדבר קדמות להרד"א (א' מע' א' אות ב), ובאגורא דפרקא (אות קעג), ובעבודת ישעיהו (ס"פ טהרה)

מנהגן של ישראל תורה היא, שנהגו לברך ברכת הבשמים שבמילה על ההדס (כ"ה בשו"ע י"ד ס"י רסח סא, ועי' שכלי הלשון ח"א מילה ס"ד כמה טעמים לזה) אי משום שהצדיקים נקראין הדסים כדאמרין בפרק חלק (מטהרין צג) על פסוק (זכרי' א, ח) "והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה". וא"כ משום דהדס מתעבד ביה מצוה דענף עץ עבות שבלולב, וכיון שבמנינו מתעבד מצוה בלולב, ראוי הוא ג"כ לשיברכו עליו ברכת הבשמים שבמילה, ולכן גם במוצ"ש נהגו לברך על ההדס מטעם זה כאשר כתב הפסוקים.

שו"ת יגנת יודים לרבינו אברהם הלוי זצ"ל – מגדולי רבני מצרים (א"ח כלא א' ס"י יח)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יעקב יצחק הלוי לנדא זי"ע אב"ד דיקלא ופרעשבורג יומא דהילולא י"א כסלו (תקכ"ג)

"מפורסם זה שנים רבות ביהודה נודע, ובישראל גדול שמו... מנעוריו עד זקנה ושיבה לא פסקה ישיבה ממנו ממש עד זיבולא בתרייתא. הי חסיד הי עניי המנוח הגאון המפורסם, המתמיד הגדול דבוק מאוד בתורה, החריף הגדול יחיד בדורו, כבוד שמו מוה"ר יצחק סג"ל זצלה"ה אב"ד ור"מ במדינות פולין בק"ק דוקלא ומשם נתקבל במדינת הגר בק"ק פרעשבורג, ובכל מקום שהיה היה מקום הקלה לכל, כי באו אליו תלמידים מכל המקומות וזכה להרבץ תורה בישראל, והעמיד תלמידים גדולי ישראל..." - בשורות אחדות אלו כותב הגה"ק בעל ה'נודע ביהודה' זצ"ל את תמצית חייו של הגה"ק רבי יעקב יצחק הלוי לנדא זצ"ל (בהסכמה משנת תקמ"ו).

עוד נתנו עליו דעיהם והפלינו בשבחו, הגאונים האדירים רבי יוסף הירשברג ורבי יוסף קארו, בעל 'משנת חכמים' על הרמב"ם, רבי צבי הירש מוזאמזשטש זצ"ל - בעל שו"ת 'תפארת צבי' ורבי שאול מאמשרדס זצ"ל בעל 'בנין אריאל' - שכותב בהסמכתו: "הלא הוגד מראש מקודם שבחו של הגאון הגדול וארוך בדורו... וגלי וידוע לכל העולם שהעמיד הרבה תלמידים השותים את מימיו הנאמנים מים חיים נוזלים מן לבנון, אין די עולה ואין די באר כמה יפה כחו בחריפות ובקיאיות בש"ס ופוסקים... דובר זה ידוע לכל באי שערים המצוינים בהלכה אשר שמעו שמעו של הגאון ז"ל ונודע להם טבעו, לכן תקצר היריעה מהכיל שבה תנארת נדולתו של הרב כי עצום הוא מאד..."

ואמנם קצרה היריעה ולא לנו לאחזיק שבתא ד'נשיא נשיאי הלוי' - כפי שכינוהו גדולי דורו - שהיה מראשי גאוני דורו, כי רב ועצום הוא לו דומיה תהלה, אך נעלה אפס מעט מתולדותיו, מאשר מצאנו כתוב בספר 'אבני בית היוצר' (דף לו-לט, ונוסח מצבתו שם דף ב-ו), ובספר 'יתולדות הקהילות בפולין' (עמ' 422).

ואלה תולדות יעקב:

רבינו יעקב יצחק הלוי, הנודע בשם "רבי יצחק דוקלא" ואו "רבי יצחק דוקלער", בא מבאר לחי רואי היה אביו הנח"ק רבי יקותיאל זלמן הלוי זצ"ל אב"ד דראדבניש, שהיה בן הגאון רבי יוסף זצ"ל אב"ד פרעמישל, וחתן הגאון רבי מרדכי גינזבורג זצ"ל אב"ד בריסק דליטא, בן בתו של רבינו מרדכי יפה זי"ע - בעל ה'לבושים'.

הוא נולד בשנת תע"ג, לערך, ומשחר ילדותו, ניכר כי לגדולות נוצר, בהתמדתו ויגיעתו הכבירה בתורה. בהיותו אך שתי שנה, כבר ענדה לו קהילת דוקלא שבגאליציה את עטרת הרבנות על ראשו, לאחר שנשא בו בזמן את הרבנית הצדיקת מרת יודית' ע"ה בת הגאון הגדול רבי חיים יהודה ליב סג"ל איטינגא זצ"ל אב"ד ר"מ כלוב.

למרות גילו הצעיר, החל שמשו לזרוח ולהפיץ קרני אורה על פני תבל. יפה המליצו עליו מאמר חז"ל (יומא פא): "וגמרי דכל דוקפואו בדיקלא רישא הוי", כשניהל את הרבנות ביד רמה, כרב זקן ורגיל, והכל חרדו מפניו. קדם לכל מפעליו היה לרומם את קרן התורה, והכל חרדו מפניו. בלתימדים, אשר היו לגדולי ארץ ברבות הימים, ביניהם הגאונים הגדולים: רבינו יוסף תאומים - בעל הפרי מגדים, רבי נתן מדאברמיל בעל 'שארית נתן' (שהיה חתן אחיו כ"ס), ורבי מנחם מאניש מרגליות זצ"ל אב"ד וויסקוב, דינאוויץ, לעלאוויץ וגרידינג (אביו של בעל ה'הית אפרים מבראד), זכ"ל.

ממכון שבתו התנשא תלת תפלות, ויכל חכמי דורו דפקו על פתחו בשאלות גדולות וחמורות (מליציא, י"א ספלו). הוא בא בקשרי הלכה עם שארו וידיד נפשו בעל ה'נודע ביהודה' זי"ע (ע"י טוביין, 'אהי' סי' לד-לה). כן מבינו נשבעה אירוע בנדריו עגונה ששלח אליו תלמידו ושי"ב הג"ר נתן מדאברמיל הנ"ל, בה מתאר: "אל מעין גת ורדים, נוצץ כעין קלל ולפידים, מימיו עמוקים וחודים, צולל במים אדירים מים שאין לו סוף, הכל דומה לפניו כקוף, תוכו אהבה רצון, ה"ה כבוד אמי' אחי חמי הרב המה"ג המפורסם, עריגות המרסם, גברא קדוש' כיותם, דבריו נחלי רותם, החריף ובקי נ"י פ"ה ע"ה כש"ק מוה"ר יצחק סג"ל נשיא נשיאי הלויים..." (שארית נתן סי' ו).

"המתמיד הגדול"

נפלאות יסופר על חשקו ודבקותו הגדולה בלימוד התורה, על התמדתו ללא הרף ועל זהירותו מביטול תורה. והרי עובדא אחת שבוואבא בספר 'אלף כתב' (אות קמ) בזה"ל: "הגה"ק [בעל] 'דברי חיים' זלה"ה סיפר מגאון עוזינו רבי יצחק דוקלא זי"ע האבדק"ק פרעשבורג, שהתמדתו היתה גדולה כל כך, כי הרבנית שלו עשתה חתונה לבתה, ומכל הדברים שבתה נתאסרה ושכבר [נהגת] יום אפריונה, מכל אלה לא הודיעה לבעלה הגאון ז"ל, עד חצי שעה קודם החופה הגידה מזה להג' ז"ל ואמר שילך להחופה, ונעשו שהיות עד שהיתה החופה, והצטער הגאון על ביטול התורה של חצי שעה..."

עוד מסופר שם: "... ומלפנים זאת, טרם נעשה הגאון ר"י רב ואב"ד, היתה לאשתו חנות עם סחורות של משי, ופעם היתה טרודה על זמן מה ללכת לחנות, ובקשה מבעלה הגאון שהוא ישב בחנות עד בואה, ובא קונה וקנה איזה אמות משי, והגאון בעלה לא לקח ממנו תשלומין. וכאשר באה אשתו צווחה איה המעות, והשיב: וכי גם לשלם צריכים. והסביר הגה"ק 'דברי חיים', שלכאורה אין להבין גאון כזה שהיה עצום כל כך בחי"מ

פלא דובר גדול בעיני, אשר אנו רואים שנשמתו וצדקתו של הצדיק הנ"ל הוא גדול מאד, ומכריזין עליו ברקיע שיעלה לגדולה, לשם ולתהלה, לכן לא מנעתי מלהזכיר זה המעשה פלא בהאי ספרא, ויהיה דבר זה לזכרון לדור דורי."

קיבל יסורים מאהבה:

עם בואו לעיר זו קצפה עליו הזקנה וייתייסר ביסורין של אהבה" שלא פסקו ממנו עד ליום פטירתו, והוסיפו לו אל השם 'יעקב'. אמנם בכל זאת התנוגד עצמו על כל הקשיים והמזעזעים שעמדו בעוכריו, וניהל את הרבנות והישיבה, שהלכה והתרחבה תחת דגלו, ותלמידים רבים, אף מחוץ לגבולות המדינה, נהרו אל ישיבתו. וכטאמר עליו שער ספרו 'אמרי רברבי': "העמיד תלמידים הרבה בכל פינות ומחנות, אילן העומד ברשות היחיד ונטו נוטה לרשות הרבים... בחצות פילה קדמו עיניו אשמורות, ושמע קולו בבואו אל הקודש, לעמוד לשרת שירת מעומד, עמד על רגליו בלמדו רבות וקשות, וביאר להם הספיקות ספק אסיואר וספק ממוטא... ואף שרוב ימים היה מדוכא ביסורים רעים, ובמכאובים ידועים, כאחים ורעים, היו בגופו תקועים, ואיבריו מזדעזעים, בכל זאת קיבל יסורים מאהבה, והרבה חכמה וישיבה..."²

באותן השנים נתגלו קשיים הלכתיים בקשר עם גבית מס הסבלנות, אם לנכות אותו כמס נפשות או כמס רכוש "איש ערכו לפי ממונו". רבי יצחק הכריע שחציו של הסכום ייחשב כמס נפשות וחציו השני כמס רכוש, אך לאחר שקמו עוררים נגד הכרעתו זו, פנה לש"ב בעל ה'נודע ביהודה', ובקששו להעלים בתשובתו את שמו כשואל. הנו"ב" כותב אליו ביותר הכבוד, וכפי שניכר מתשובתו, בה דואג לבראיות נפשו הסתורה, וז"ל: "כבוד אהובי, ש"ב ידי נפשי וחביבי, הרב המאור ומאיר כאור המזרח ונר המעיבר, אור נערב, הגאון הגדול המפורסם לשבח נ"י ע"ה פ"ה... קבלתי מכתבו הסתור, ומה מאד הרוה צמאוני, כי מאד נכספה נפשי לדבריו, אחרי אשר נודע לי מאחורי הפרגוד שלא היה בקו הבריאה, ומתחילה כחזו מפני ולא גילו אזני שלא לצערני, רק בראוית התלמידים מתלחשים נודע לי ידיעה במקצת והייתי מצטער מאד, עד ששמעתי שחזר לאיתנו, וכעת בראוית מעשה אצבעותיו נהניתי וברכתי ברכת הנהנין, וברוך רחמנו זיהיבך לן, ותפילני שגורה בני שתתחדש כנשר נעוריו, אמן..." (שו"ת טוב"י, קמא, ח"י ס"ב).

הנו"ב" לא נענה להצעתו, להעלים את שמו של השואל, כי "יאמר אח"כ ותרשתי ללא שאלוני", אבל הלכה הכריע בכל כדעת רבי יצחק. בספר 'אבני בית היוצר' (דף לח ע"ב) מביא מסורת מפי זקני חעיר שרבינו היה נוהג להתפלל בן החמה כותיקין. כגורל קודמו ברבנות פרעשבורג, בעל 'משנת דרעי', היה גם גורלו, כי לא זכה להאריך ימים על ממלכתו, לאחר שנשתלק במבחר שנותיו, כבן חמשים שנה, ויגיע יצחק וימת ויאסף אל עמיו בליל שב"ק י"א כסלו שנת תקכ"ג, ונוסח מצבתו: "ובעוה"י לא נמשך מלכותו רק ג' שנים וברבעי היה קודש לה' ונתבקש שיישב של מעלה", ועל מקומו נתנמה הגה"ק רבי מאיר ברבי זי"ע (אודותיו במדורו גל תקעט-תקפ).

לוקחי' בנותיו המה חתניו, הגאון רבי משה זצ"ל אב"ד לאנצהוט (בנו היה הג"ר שמואל שמעלקא יהודה ליב זצ"ל אב"ד פרעשבורג, צדמנץ ופריעשלא, אביו של הגה"ק רבי יצחק משה עזריאל ליט זי"ע אב"ד בעליץ ובוחאב, מתלמידי החוזה ח"ק מלובלין זי"ע), והצדיק רבי דוד לביאוס זצ"ל "אחד המיוחד מנטורי קרתא קדישתא" בפרעשבורג. בעזבונו נשארו כרכים רבים מפרי עטו, ותשובות עם גדולי דורו. אך לא נדפסו אלא שנים מחיבוריו, ואף זאת כמאה וחמישים שנה לאחר חתולקותו: 'מעניי הישועה' על התורה (ווארשא תר"ם), 'אמרי רברבי' עמ"ס בבא מציעא (שנדפס עם 'אמרי זוטרי' מן בתו הג"ר שמעלקא מדעמבין הנ"ל, וביחד נקרא הספר 'אמרות סתורות', לובלין תר"ס).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. כך היה שמה, ולא "יהודית". ע"י בספר 'שיב גיטין' להגרא"ז מרגליות זצ"ל בשמות נשים (אות' י ס"ף ה), שכתב ש"יודית' הוא שם לעצמו ואינו קיצור השם של 'יהודית', וכתב שם בזה"ל: "יוכן נקראה בשם הרבנית אשת הגאון המפורסם מוה"ר יצחק הלוי האב"ד דק"ק דוקלא, רבו של א"א מ"ו הרב הה"ג זי"ע".
2. ראו לצ"י שעל מצבתו נתקן הנוסח "כל ימיו של אותו צדיק לא פסקה ישיבה ממנו" - בדיוק כנוסח החזקון על מצבת הרענק"א הראשון.
3. אודות מס הסבלנות ראה: 'ערים ואמהות בישראל' כרך ז עמ' 38-40.
4. הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל, בנו של החת"ס, כותב דבר מופלא ב'רשימת תולדות אביו' (נפס' בזיכרונות ומסורות של החת"ס, ב"ב חט"י, עמ' 32): "שנתקיים פה הקהילה קדושה (פרעשבורג) 'זרח השמש ובא השמש' (קהל א, ה), כי מרגע בעל 'חתם סופר' זצ"ל נולד בשנה שנפטר מרגא רבי יצחק דוקלא ז"ל האב"ד ור"מ דפה".

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת וישלח
י"ז כסלו תשע"ז - שנה ט"ז גליון תרצ"ד

החל"ע מוצ"ש	מוצ"ש	ר"ת
16:18	17:34	אנטווערפן
15:38	17:05	לונדון
15:37	16:53	מאנשטער
16:18	17:48	ציריך
15:44	17:14	ווינ
16:11	17:45	אמסטרדם
16:37	18:10	פאריז
16:06	17:40	פראנקפורט

מדרש חכמים

"וגם הולך לקראתך" - ממצרים

וישבו המלאכים אל יעקב לאמור באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו (לב, ז).
רבי לוי אמר, הלך [נעשו] ונטל אנרומי (-זכות לגבות מכם) ממצרים (שהם היו השליטים באותה בעת בכל אותן ארצות) רבי לוי דרש גזירה שוה "וגם הלך" הולך את אברהם" וגו' - מה שם ממצרים, אף כאן "וגם הולך" - ממצרים, פי' מהר"ו, אמר: אין יכלילא ליה איה טב (-אם יכולת לגבור על יעקב בכח, הרי טוב), אם לאו, אנת אימא ליה אייתא מכסא (-ואם לא, אומר לו הבא את המכס, ואעלל עליו עלילות) ומגו כן אנת קאים עליו וקטילא ליה (-ומתוך כך אני עומד עליו והורגו).
בראשית רבה עה, ז.

יעקב הזכיר שמו של הקב"ה - כדי להפחיד את עשו
ויאמר יעקב אל נא אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מיד יי על פן ראיתי פניך בראת פני אלהים ותרצני (לג, י).
... יעקב היה מזכיר לעשו שמו של הקדוש ברוך הוא [כדי] ליראו ולבהלו, שנאמר "כי על כן ראיתי פניך בראת פני אלהים", משל למה הדבר דומה, לאחד שזימן את חבריו לסעודה, והכיר בו שהיה מבקש להרגו, [נענה ו]אמר: "דומה טעם תבשיל זה כטעם אותו תבשיל שטעמתי בבית המלך", אמר: "ידע ביה מלכא?!" (-ידעת ומכיר בו המלך, לשון תימה וחרדה. מת"כ) מסתפ, ולא קטילה (-תיאיר ולא הרגו). אף כך יעקב, כיון שאמר לעשו: "כי על כן ראיתי פניך בראת פני אלהים" אמר עשו הרשע: "הגיעו הקב"ה לכבוד הזה, שוב איני יכול לו".
בראשית רבה עה, י (ועי' כע"ז בסוטה מא:)

למה מלכו שמונה מלכי אדום לפני מלך ישראל
ויצא אתם לאמור פה תאמרו לארצי לעשו וגו' (לב, ה).
אורה שעה שקרא יעקב לעשו "אדוני", אמר לו הקב"ה: אתה השפלת עצמך, וקראת לעשו "אדוני" ח' פעמים, חייך [ש]אני מעמיד מבניו שמונה מלכים קודם לבניך, שנאמר (להלן, לו, א): "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לפני ישראל".
בראשית רבה עה, יא

יעקב אבינו היה שולח לעשות דורות כאלה חדשים לבקרים
ויעקב נסע ספנה יוכן לו בית ולמקנה עשה ספנה וגו' (לג, יז).
ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר כל אותן [ששה] חדשים שעשה [יעקב] בבית אל (בסוכות, לגיטת הרמב"ם) היה מכבד את עשו באותו דורון (-שעד שלא הגיע אל אביו התייאר מעשו, והיה משלל לו כאותו הדורון בכל חודש וחודש, או פעם אחת בשנה, רמב"ן לג, יח).
ר' אבין בשם ר' חוניא אומר [לא רק החדשים הללו, אלא כל] תשעה שנים (-מביאנו לארץ כנען עד מכירתו של יוסף) היה מכבד את עשו באותו דורון.

בראשית רבה עה, טז. ועי' במדרש לקמן (עט, ה): "ויבא יעקב שלם", בממנו, [ד]אף על גב דאמר ר' אבון בשם ר' (אחא) חוניא, תשע שנים היה מכבד אבינו יעקב את עשו באותו הדורון, ברם הכא (-אפילו הכי, נשאר) שלם בממנו.

"וימולו כל זכר כל יוצאי שער עירו"
וישמועו אל חמוור ואיל שכם בנו כל יוצאי שער עירו וימולו כל זכר כל יוצאי שער עירו (לד, כד).
["]יוצאי שער עירו" - מלמד שאפילו] הוה חד מנהון נכנס לעיר טעין מובלתי, (-היה אחד נכנס לעיר טעין משאות למכירה), ואמרין ליה: תא גזור (-היו אמרים לו בוא וזימול), והוא אמר: שכם יסבי ומבאי קטע? (-שכם רוצה להישא לבת יעקב, ובמל זה אצטרך אני להימול, ובמס' מכות יא. איתא "מבאי", ופירש"י: שם איש מבני העיר).
בראשית רבה פ, ח

לקח טוב

"אלוהי הנבר" - לפי ערך עליית המדרגה

היום, כי גבוה מעל גבוה הוא.
מה טוב הדבר להנך את לב הצעירים כך. מדות נעלות מסויימות, גם אם לפי המדרגה הפשוטה וההמונית אינן דרושות, וממילא נחשבות מיותרות, הרי מוטל על האדם לקום ולעלות בית א-ל. איך לך אדם שאין לו מקום ושעה שבהם נועד הוא לגדולות לעלות במרומי העבודה ולהתקרב ביותר אל מקור מוחבתו אל אביו שבשמים. זאת אומרת, שיתאמץ

אותיות מהכימות

ויאמר יעקב וגו' הסירו את אלוהי הנבר אשר בתוככם וגו' ונקומם ונעלה וגו'. יי לתומה, יהיה פירוש ההסרה לאלוהי נכר אף כי יהיה, אם היה בניסם חס ושלום איהו חשק שמך עבודה זרה, למה לא הקפיד יעקב עד עתה, רק כשאלו לו הסי' שיעלה לבית א-ל אז נתפעל וזו להסיר את אלוהי נכר. והנראה לי, שחילל לשכתי יקרון כיסיה כסס איהו חשק שמך. אך לידוע הוא כעת אשר נתפעל האדם ממדרגה למדרגה, אז דנין אותו שוב שנית. גם כשכך היה לדיק בדיו כעת אשר היה במדרגה הקודמת, כאשר רוצים להעלותו בדרגא יתירה, דנין אותו בדקדוק יותר, והכרחי אשר היה נחשכ כעת היותו בדרגא הנכונה היה נחשכ למולו, לערך הדרגא שרצו להעלותו וחסך ח"ו לשון ולשמן וכו'... והנה הסי' אמר לעקב "עלה בית אל וקם שם"... והיו מתעלים בדרגא יתירה, ואמר יעקב: "הסירו את אלוהי הנבר" וכו' גם שלא היה נחשכ לאלוהי נכר בערך הדרגא שהייתם עד עתה, כעת "ונקומם ונעלה בית אל", לדיק פשטן מחדש, כי בערך הדרגא שהוא נחשכ לאלוהי נכר. והכן הדברים...
אגבא דעלה

האדם לקראת מדות נעלות אלו, לאו דוקא מכח הכרח לפי מעמדו הנוכחי, אלא למען יהא ראוי והגון, מוכשר מוכן ומזומן להתעלות עליות גדולות ונשגבות בעקרות הסרת אלוהי הנבר אשר בתוככי לבבו. וזה שאמר יעקב אבינו לבניו: חס והלילה מלחשוב שיש בתוככם אלוהי נכר, וידעתי את מוהר לבכם. אלא מאחר שעומדות רגלינו בשערי הקימה לעלות בית א-ל, מעתה עלינו להשיג דרגא יתירה של טהרת הנפש, ולהסיר ענינים כאלה אשר לפי מדרגתנו החדשה ייהשבו אלוהי נכר. וככה נקומה ונעלה בית א-ל.

מדת הויכוח הדרוש מן האדם לכל דבר, תלויה לגמרי במיב העסק בו שואף הוא לפעול ולעשות. ככל עסק ועסק, ישנן מדות רבות של הצטיינות שיתכן לו לאדם להשיג, ושוב אין מדת הדרגה אלא לפי דרגתו באותו עסק.

כושר נהיגה לדוגמא. כדי לנהוג באופניים אין דורשים מן האדם הרבה, וזאת שיוכל לשמור על שיווי משקלו כדי להישאר באוויר ולא ליפול עם אופניו עלי ארץ. אך ברצותו להתקדם לנהוג ברכב, לא יספיק לו כשרונו באופניים, ויצטרך ללמוד תורת הנהיגה על כל פרטיה ודקדוקיה, ולעבור בחינות שונות עד אשר יורשה לו לנהוג בכלי רכב. ואחר כך עוד כהנה בכדי שיוכל לנהוג ברכב משא.

מעתה - חשוב הנוהג החדש - פתוחים לפני כל השערים ואין מעצור בעדי מלנהוג בכל כלי רכב שבו יחפוץ לבכיו. אך מה גדלה תמיהתו, בעת אשר מביע משאלתו לנהוג בכלי מים בשמי שמים באמצעות רשיון הנהיגה אשר לו, לא רק שנסגרו השערים מלפניו, אלא שנתמלא פי שומעי משאלתו צחוק.

לשוא צועק הוא לעברם, בהוכיחו לפניו את כשרונו בנהיגת אופניים, וכי מיום עמודו על דעתו לא סטה באופניו מעל הדרך הישר, ולא עוד אלא שבכל תולדות ימי נהיגתו בכלי רכב היתה התנהגותו זכה ונקיה ולא נתפס על שמין קל של עבירה על חוקי ותורת הנהיגה. לדיק יגיעתך - מגלים את אוזניו - כי רחוק הנך מלקבל רשיון לטוס באוויר עם כלי יקר זה. עדיין לא למדת תורת הנהיגה כראוי...

אמת נכון הדבר, שלגבי נהיגת אופניים, ואף גם ברכב, היה כשרונו נפלא ונהדר, אלא שהצטיינותו זו עמדה לו רק כל זמן שנשאר עומד במדרגה זו. כי בו ברגע אשר חפץ לקום ולעלות למדרגה נוספת, התחילו שוב לבדוק את ציציותיו.

כן הוא בכל דבר ודבר, ועל אחת כמה וכמה בתחומים רוחניים. כל כמה שיקום ויעלה האדם ממדרגה למדרגה, מוכן הדבר שזקוקה נפשו לבדיקה נוספת ומעולה יותר. מה שעלתה ביד הנפש אתמול, אינו מביטה לה הכשר ליעדה של

ק"ב 956

האפי"ע

אור הצפון - מאיר זבא

הקובץ החדש "אור הצפון" לחודש כסלו

אמרות טהורות

"מלאכים ממש" – שנבראו ממעשיו הגשמיים

וישלה יעקב מלאכים וגו' (לכ, ד), פירש רש"י: "מלאכים ממש".
"אמרו" – הר"ק רבי משה א"ב מקאזניץ זי"ע – אמר, הדנה מכל פעולות הצדיק נבראים מלאכים, כידוע, מן תורה ותפילה שלו נבראים מלאכים קדושים וטהורים, ומן דיבוריו הגשמיים נבראים גם כן מלאכים אך יש בהם איזה ממשות, והמלאכים שנבראו מן הצדיק הם העוזרים אותו בעת צרתו כשנצרך להם. והנה יעקב אבינו שהוצרך בעת עזר להצילו מן עשו אחיו, לא רצה להטריח ולשלוח המלאכים שנבראו מתורתו ותפלתו, רק שלח המלאכים שנעשו מדיבוריו הגשמיים, הם הטריחו אל עשו אחיו להצילו מדבריו. וזה שפירש רש"י: "מלאכים ממש" – שיש בהם איזה ממשות וכנ"ל, ודפח"ח.
 לקוטי מהרי"א

"ולא למדתי ממעשיו הרעים" – איך לעבוד את ה'

ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה (לכ, ה), וברש"י ז"ל: "לא נעשיתי שר וחשוד אלא נר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכת אביך וכו'. דבר אחר, גרתי בגמטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים".

לפי פירוש הראשון מובן מה שאמר "ואחר עד עתה", שנתכונן לפי כוח את עשו, שכבר עברו הרבה שנים ועדיין לא נתקיימו בו הכרעות, וממילא אינו כדאי לשנוא אותו. אבל לפירוש השני, ששמר תרי"ג מצוות, צריך להבין אומרו: "ואחר עד עתה".

ו"ל על פי מה שפירשו בספרי מוסר את הפסוק (תהלים קפ, צח): "באויבי תחכמני מצותיך" שהצדיק צריך ללמוד מן הרשע איך לעבוד את ה', אם הרשע דורף בכל כוחו והשקו אחר תאוותיו, וקור וזוחל על יעצרו בעדו, ק"ו שצריכים להתגבר כארי ולהתלהב בעבודת ה'. וזהו שאמר דוד המלך: "מאויבי" – מהרשעים הרודפים אחריי הבל עוה"ז – "תחכמני מצותיך" – על ידם אני מוסף ומככים בעסק

אמירה נעימה

ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשו וגו' עם לבן גרתי (לכ, ה), פירש"י: "ותרי"ג מצוות שמרתי".

פליאה דעת היא, מה לו לעשו אם כן שמר תרי"ג מצות או לא שמר. ונראה, דלכאורה קשה למה לא שלח להודיעו שיש לו נשים ובנים. וי"ל, כי לא היה איכפת לו שעשו יהא סבור שאין לו נשים ובנים, ולכן שלח להודיעו רק שיש לו שור וחמור צאן וכו', ועדיין עוסק הוא באסוף הון ונכסים עוד ועוד, וכיון שאין לו יורשים יירשנו עשו לבסוף. וזה היתה כוונתו באמרו: "וישלה להודיע לאדוני למצוא חן בעיניך".

אולם, עם זאת היה יעקב ירא, שמא כשיבוא ויראה את נשיו ובניו, אזי יקצפו עליו על שהעלים ממנו, לכן שלח לו ברמיזה לומר: "תרי"ג מצוות שמרתי", והלא בכללן מצות פריה ורביה, ויאמר לו שהודיעו לו בזה שיש לו בנים ואשה. ואמנם, כששאל אותו עשו: "מי אלה לך" (להלן, לב, ה), כלומר: לא הודעתני מאלה, השיב לו: "היהלים אשר חנן לי אלקים", כלומר על ידי המצוה שזיכני.

וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגו' (לכ, ז), מה שכפלו לומר "אל אחיך אל עשו", כי רצו לומר ליעקב שלא פנינו אל עשו בלשון "אדוני" – כמו שצוית אותנו, כי אם בלשון "אחיך". כי אתה שאמרת "אדוני" השבת לנהוג כבוד באחיך הגדול, אבל הלא אפילו אב ואם אין חייבים לכבדם אם אינם עושים "מעשה עמך" (סו"ד י"ד ס"ו, רמב"ם, ומוכל שכן באה. וזהו שכפלו לומר: "אל עשו" – שעושה מעשה עשו, ואינו עושה 'מעשה עמך', ואם כן אתה פטור, ולפיכך הוא אינו רק אחיך ולא אדוניך.

ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו את אלוהי הנכר אשר בתוכם והטהרו והחליפו שמלתיכם (לכ, ב), איתא בגמרא (שבת קה): "המקרי בגדיהם בחמתו וכו', והא בעינך כעובד ע"ז וכו'. אמר ר' אבין מאי קראה – לא יהיה כך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר" (תהלים פא, ג) איווה

המצוות. וגם שלמה המלך אומר כן (משלי כד, לב): "ואחזה אנכי אשית לבי ראיתי לקחתי מוסר".

כמו כן היה אצל יעקב אבינו, אף שעבד את ה' וקיים כל המצוות, מכל מקום בראותו את מעשיו הרעים של לבן וגודל רשעותו, שביקש לעקור את הכל ולא חס על בנו ונכדיו, עמד כמוריד וחשב שלא יצא עדיין ידי חובתו ולא ניצל כל כוחותיו לעבודת ה'. והוא ששלח לומר לעשו: אף שתרי"ג מצוות שמרתי "ואחר עד עתה" – שנתאחרתי ושהיתי הרבה זמן בבית לבן, מ"מ עדיין "לא למדתי ממעשיו הרעים" – לא הגעתי למדרגה זו לעבוד את ה' בכל חושי וכוותותי כפי שהרשע לבן מנצל את כוחותיו לתאוות עוה"ז, ואם כן לא יתקיימו בי הברכות, כיון שאינני בשלימות ואינך צריך לשנוא אותי.

כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"ד מבעלזא זי"ע

על האדם לדעת שכל הטובה שיש לו היא מתנת הנה

קטנותי מכל החסידים וגו' (שם, לב, יא), "יעקב אבינו היה ירא שנתמטעו זכויותיו מחמת שקיבל מהש"ת כמה חסידים, אם כן מה יחשוב הדיוט הומא כשהקב"ה משפיע לו טובה, אף אם יש בידו איזה זכויות והלא נחשבו כלום וכבר אכל אותם. על כן יצטער במאוד ואל יהנה הרבה מעולם הזה, ויעשה צדקה וגמילות חסדים, ויהיה נכנע במאוד מאד, וכולי האי ואולי".
 שו"ת חזק

"הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה"

כי יפגוש עשו אחי ושאול לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך (לכ, יח), רמז הכתוב: "כי יפגוש עשו אחי" – הוא היצר הרע (עי' קטפי תורה להארי"ל פר' שמות), "ושאול" – לשון בקשה, שביקש ויפתה אותו לעבירות, אזי העצה לעמוד כנגדו ולכבושו היא כמאמר המשנה (אבות ג, א): "הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה: דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין והשכון וכו' לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה". וזהו: "לאמר למי אתה" – הוא "מאין באת", "ואנה תלך" – הוא "לאן אתה הולך", "ולמי אלה לפניך" – הוא "לפני מי אתה עתיד ליתן דין והשכון", ובאלו השלשה דברים תוכל לכבוש את היצר הרע. **נכנס ויחזקאל, רדאסק**

אל זר שיש בגופו של אדם, הוא אומר זה יצר הרע. הרי שהז"ל דימו עון הכעס לעבודה זרה.

הוא אשר אמר יעקב לבני ביתו אחר מעשה שכם, שנברה אז מדת הכעס, כמו שנאמר (לשון מש, ו): "כי כאפס הרגו איש", לכן עתה ברצונו ללכת לבית א-ל, ההויר אותם שיתרחקו ממדה זו, ואמר: "הסירו את אלוהי הנכר" – הכעס שהוא כמו ע"ז – "אשר בתוכם" – האל זר אשר בתוך גופו של אדם, "ונקומו ונעלה בית א-ל".

אמרות טהורות לבעל "נעים מגדים"

ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה היא בית להם. ויצב יעקב מצבה על קבורתה היא מצבת קבורת רחל עד היום (לה, יב), הן ידוע מה שאמרו רז"ל (בר"ר פב, י): "מה ראה אבינו יעקב לקבור את רחל בדרך אפרתה, אלא צפה יעקב אבינו שהגלויות עתידות לעבור שם, לפיכך קברה שם כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים, והיא היא דכתיב (ירמיה לא, ג): 'קול ברמה נשמע נהי בני תמורויה רחל מבכה על בניה'" (הובא ברש"י לשון פס, ז), ולכאורה יש לשאול על כך: הלא הקב"ה היה יכול לסבב שילכו לגולה דרך מערת המכפלה, ויתפללו שם, ולמה היו צריכים לעבור דוק דרך בית להם.

אלא, אם היתה רחל נקברת במערת המכפלה לא היינו יודעים שרק קולה ברמה נשמע, כי שמא נשמעה תפלת שאר אמהות והאבות שנקברו שם. על כן סיבב הקב"ה שרחל תיקבר בדרך, ובניה יהיו מוכרחים לעבור דרך מקום קבורתה, ובוה נדע שקולה נשמע ברמה מגדול וכוותה. והנה, ידוע ששל מצבת האדם נכתב מעשיו הטובים ונהק נגדו ותפארתה. אבל רחל אמנו לא היתה צריכה שום מצבה לספר מעשיה וצדקתה, שהרי בעצם הדבר אשר נקברה בדרך אפרתה ולא במערת המכפלה ניכר גודל צדקתה, כאמור.

וזהו כוונת הפסוק: "ותקבר בדרך וגו'. היא מצבת קבורת רחל", כלומר, בזה שנקברה רחל בדרך אפרתה, יודעין אנו צדקתה שרק תפלתה נשמעת כמרום, וזהו מצבתה, שבוה נתפרסם רוב צדקתה.

דברי מהרי"א בשם הג"ר עזרא צורף זצוק"ל ראב"ק ספרדאחעלי בעל "זכרון טוב"

יתרון דעת

שיירי פתילות שבת – מרדליקין בהן במוצ"ש בדרך על האור/

שיירי שאר נרות של מצוה, ועוד בעניני נרות של מצוה

ואם מקלע ריפתא דעירובא (-עירוב תבשילין) בצעין עליה (שבת קה). פירוש, ליום השבת, אחר שבשלו ואפו כל מה שהיו צריכים. הטעם הואיל ועבד ביה מצוה חדא, נעביד בהו מצוה אחרית. ונוכל ללמוד מזה לשאר דברים וכו'... וכן שיירי פתילות של שבת שמרדליקין אותן במוצאי שבת בדרך על האור, הואיל ועבידנא בהו מצוה חדא, נעביד בהו מצוה אחרית.

כל בו (הל' סעודה ס"י בד)

היה רגיל להיות לו נר שעוה דולק בכל יום בבית הכנסת בשעת תפלה. וגם היה לו נר שעוה מיוחד לכל שבת. ואם נשאר לו חתיכה מנר שבת, במוצאי שבת היה מחזיקו, והיה מדביקו על גבי נר החול כשצריך לכך.
 מהרי"ל (הל' תפילה אות ד)

ואמ"ו הגאון זצ"ל בעל מחבר תשובות 'אמרי אש' (המהר"ם א"ש זצ"ל) נהג להדליק בשעת הבדלה שיורי הפתילות במנורה מליל שבת עד אחר הבדלה.
 יד יוסף (א"ח ס"י רחצ סק"ג)

* * *

ומותר שמן שבר שבת לדברי הכל מותר לאחר השבת, דכל הדלקת שבת להנאת עצמה לשלום בית.
 הגאון מרדכי (שבת ס"י תנו)

... ולא דמי ונר חנוכה לנר של שבת שעשויה להיות כולה למצוה, ואפילו הכי נהנין אחר השבת מן השמן ומן הפתילה, משום דהתם אף בעודו דולק לעצמו למצוה נהנין ממנו, משא"כ בנר חנוכה, וכיוצא בזה כתבו התוס' בפרק כירה (שבת מד, ד"ה שבנר).

בית יוסף (א"ח ס"ו תרעו)

* * *

ובהרבה מקומות מצינו, שחביבין לפני הקב"ה נרות של מצוה, כמו שאמר הכתוב (יעשי כד, ט) באורים כבדו ה', וכל הנר הדולק לרבר מצוה יש בו קדושה נפלאה גדולה אין שיעור, ואילו היינו זוכים להשגות רוח הקודש היינו מברכים ומבנינים ומשיגים ע"י מצות הדלקת הנרות של מצוה עתידות, והנר של מצוה מתנבא כמו הנביא המתנבא על פי ה', והרב הגאון מהרש"ל ז"ל כתב בהקדמת ספרו הנקרא 'ים של שלמה' וז"ל: פעם אחד בא לידי על ידי נר של מצוה כאילו הראו לי מן השמים ונתנו לי הרמנא ואמץ כח מוקיע ופתחו לי שערי אורה, ע"כ.

ושמעתי מפי מורי על פי קבלה, שהענין הוא כך: כשהיה הרב רבי שלמה לוריא ז"ל לומד, וחזיר הספר 'ים של שלמה', אירע לו שהיה לו רק נר קטן דולק לפניו, והיה זמן קרוב להכבות, והיה דולק כמה שעות יותר משלשה וארבעה נרות שלמים. וזה העיד עליו תלמידו ונכדו, וזה לשונו: בעל הנר הכיר בנר כי ה' עמו. עד כאן. וזה אירע להגאון הנזכר לעיל נס ממש כנס של שמן הקודש שבצלוחית הקדושה שבבית המקדש. זכותו יעמוד לנו, אשרי לו ואשרי יולדתו.

הכלל העולה, בכל נר של מצוה נמשך בו קדושה עליונה, ומעורר למעלה רגש בוצינן קדישין. וכן מצינו בזהר (מקוים) (הקוין כ"ט דף ע"א) דקאי אליהו אחורי כותלי של בית המדרש של רבי שמעון בן יוחאי ואמר: ליקום בוצינא קדישא וידליק בוצינן קדישין דלעילא. ועל כן מנהג המודקדים, שר הדולק לשם מצוה, ונשאר ממנו – מצינעין אותו שלא להשתמש בו דבר חול, כי אם דוקא דבר מצוה, ובפרט נר הדולק ללמוד בו תורה. ויש הרבה ענינים תועלת לנשמה על ידי נרות של מצוה.

קב הישר (פרק צו, ומקור ב"סידור יוסף פרק פ' ועי' ב"שחמא ישראל' ריש ענין חנוכה)

וכתב בספרים שבשעת התפילה ידליק נר במקום שמתפלל כדי לגרש הסט"א. כי סגולת הנר לגרש הסט"א וגורם להרבות הקדושה. י"ד דל"ק בגימטריא השכינה" וזה פלא. והנשאר מנר של מצוה אל ישתמש בו דבר בזין כלל כיון שנשתמש בו קדושה. ובספר 'מעבר יבק' (שפתי נהמה פרק כ"א) כתב, הנרות שמרדליקין בבית הכנסת הם דבר שבקדושה עד מאוד, והם מוסיפים אור והארה בנרות של מעלה, דבוצינן מתדלקין והגורין נהנין וכו'. על כן הירא את ה' יאחזו במצוה זו של הדלקת נרות של מצוה חן בבית הכנסת ובית המדרש ערב ובוקר וכן בשבתות וימים טובים, כי ענין נרות רם ונשאר מאוד ואחד המרבה וכו' ובלבד שיוקם לבו וכו'.
 משפט צדק על תהלים – להגאון המקובל ר' משה מוזאלישין זצ"ל (ריש הספר, עמ' ז)

עלי הגיון

עוד בענין המדורה לכבודה של תורה בשמיח'ת ואודות סקודת מלוה מלכה ואבר היסכו'י

א. הנני להוסיף בענין המנהג שהובא מהראשונים, בגל' פרי' בראשית (ג' תרפ"ז, ייתרון דעת) לעשות מדורה בשמחת תורה משיירי עצי הסוכה וכו' (יעו"ש), ולהביא עוד מה שנמצא כתוב בספר **'מנהגים דק"ק ווהיימאש'** לרבי יוזפא שמש (ח"א את קצב) וז"ל: (החתנים (חתן תורה וחתן בראשית) והבאים עמם יושבין סביב השלחן, ובפרט הרב (האב"ד) והרבנים (פעלי תואר מור"ט) באים כולם לכבוד התורה, ורוב הב"ב (הבעלי בתים) כמעט כולם, ויושבין, וקצתם עומדין סביב לשלחן, ומי שיש לו חביתין יין במרתפו מביא עמו קנקן מלא יין, והחתנים מביאין יין לרוב, אל יחסר המוג. ואוכלין מהפירות ושותין ושמןין. ועושין מדורה של אש גדולה בחצר שלפני הברית הויז' (בית חתונות), וכשהאש דולק יפה יפה כמו חצי שעה אחר שהדליקו, אז גם הרב עם הרבנים והחתנים וכולם יוצאין ורואין בשמחה ההוא, והב"ב מרקדין סביב האש ומחננין ועושין כל מיני שמחות. לפעמים גם הרב מתחבר עמם בחינגא סביב האש לכבוד התורה. ושוהין שם עד מנחה, ושותין שם יין אצל האש. והחתנים נותנים היין, ועצי המדורה השמש נותנין והחתנים פורעים לו.

בשנת תכ"ד היה מלחמה גדולה בין הקיר"ה והתנור, ובמלחמה ההיא לכד התנור בחוזק עיר ניישטעטלין מן הקיר"ה, גם קצת מקומות מן יושבי מדינת אונגריין. ואיזו ערלים שוטין ישראל הוציאו דבת שקר על בני ישראל ואמרו כאילו אנחנו שמחים בהצלחת התנור ודברים שלא נתנו לכתוב, והפחידו אותנו בדברים רעים וחסאים, ח"ו לפגוע ולנקום אם ח"ו יבא התנור למדינה, עד שמפני זה אסרו הקהל הפרנסים על הבעלי בתים להדליק אש המדורה של שמח"ת כנהוג בכל שנה. **ומשום 'אל תטוש תורת אמן', וגם כדי שלא תבטל ח"ו לגמרי גם לשנים הבאים**, התיירו לעשות אש מדורה בחצר ששם מבונה הישיבה, ושם הצינו האש בשעת קריאת התורה עד יציאת הקהל מבית הכנסת ותו לא. עכ"ל. יעו"ש באריכות.

ב. במה שהביא הגי'ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א (גל' הייל, יע"ל אורח) בשם הקדמונים, שאבר אחד יש באדם ונסכו'י שמה, וזה האבר אינו נהנה משום אכילה כי אם מסעודת מלוה מלכה וכו'. יש לציין בזה דבר חידוש משי"כ בספר **'ילקוט הגרשוני'** (אורח סי' ש') וז"ל שם: ושעמתי שלכך עשו הסור והמתבר על סעודת מלוה מלכה ועל סעודת ראש חודש סימנים מיוחדים, כאן (סי' ט"ו) וסי' תי"ט, לפי שידעו שאין העולם נהנה בזה, לכן הציבו להם סימנים מיוחדים כדי להעיר ולעורר העולם שיזהרו לקיימם. (א.ה. מקור הדבר הובא בסי' דרך אמונה ומעשה רב' עין ר"ח דף מ"ה) בשם החוה"ק מלובלין זי"ע.

ובדרך רמז אמרתי שנפל בני הסור לייסד סימן ש' על סעודת זו, כי מרומז בתבית **שי"ן** ר"ת: **ש**ילתו **י**יסדר **נ**יאה, **ש**ימננו **י**יהנה **נ**יסכו'י (הוא האבר שאינו נהנה אלא מסעודת מוצ"ש כמ"ש הבי"י כאן).

והוא על דרך שכתוב בסידור יעב"ץ שנפל בני הסור לכתוב דיני שופר בסי' תרפ"ו, שהוא בגימטריא **'שופר'**. יעו"ש.

אשר ישע"י נוסבדים, בני ברק (עורך מדור ייתרון דעת): א.ה. בחדא מחתא נהנה כאן לכל הקוראים אשר נעו והגיבו בכבת ובניע"פ של אשלטנו בעלי עין (גל' תרפ"ט), למצוא המקור במה שהובא בספרים בשם הימנע לכל חי - על המנהג לשמור הקנבוס שבו כורכים את האתונגים לצורך פתילות לגר תוכה. סוף דבר, עד כה לא נמצא מקור נכון לכך.

בענין צדקה מרובה בפעם אחת או מועטת בפעמים רבות, ועוד

בגליון תרפ"א (פעלי הדף) הובאו דברי הרמב"ם בפירוש המשניות על אבות (ג' טו) **"והכל לפי רוב המעשה"** - שאם נתן האדם למי שראוי ליתן אלף דינרים בפעם אחת לאדם אחד, לא יתקנה לו מידת הנידיבות בזה המעשה היחידי הגדול, כמו שנקנית למי שנתנדב אלף פעמים באלף דינרים ונתן כל דינר מתן בדרך נדבה, לפי שזה חור על פעולת הנידיבות אלף פעמים, ונקנית לו תכונה חזקה, וזה פעם אחת בלבד נתעוררה הנפש התעוררות גדולה למעשה הטוב, ואח"כ חדלה ממנו וכו', יעו"ש והנה בספר 'זכו ממתקים', שהביא את הרמב"ם הנ"ל בפרק צדקה, כתב, שמרן פוה"ד הגאון הגדול רבי שלמה זלמן אויערבאך דצוק"ל נשאל, שהנה לפי הגדולה - שעדיף יותר לתת כל פעם פרוטה מאשר כמה פרוטות בבת אחת - אם כך מה יעשו במקום צורך, שצריכים לתת סכום גדול? וענה הגרש"ז, שאף הרמב"ם לא התכוון במקרה כגון דא, וודאי שצריך לתת הסכום הגדול, כמו בפדיון שבויים. והשואל אמר להגרש"ז, דלכאורה, יש עצה לזה, שיתן לו הסכום הגדול

ויאמר שכל דקה נותן לו עוד פרוטה וכו'. והשיב בעל המנחת שלמה, שהעני יתבייש. ושבו נשאל, שאולי אין צריך לומר זאת לעני להדיא, ואמר שאין צריך לעשות כך.

עוד שם בהמשך כתב ביחכו ממתקים, ששוב בהזדמנות אחרת, נשאל הגרש"ז אויערבאך, במקרה שיש לאדם סכום כסף מסויים, האם עדיף לתת את כולו לפושט יד אחד, או לחלק קצת להרבה פושטי יד? והשיב, שהרמב"ם כותב אמנם לחלק להרבה פושטי יד, אך העיקר הוא כמו שכתוב "ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושה" - שכל אחד ישפוט לפי השכל, כגון אם רואים אחד שרעב ללחם ונצרך מאד, יתן לו הכל, ואם אינו יודע, שיחלק לכמה.

אהרן משה ויינברג, אשדוד

א. בגליון תרמ"ה כתב הגרש"ק גראס שליט"א (מדור יע"ל אורח' סי' ט) ש"כשנותן צדקה לקרוביו ראוי לנהוג שלא יתן להם את כל כסף הצדקה, אלא מחצה יתן לקרוביו ומחצה לעניים אחרים" וכו'.

הנה ידוע מאמר הצדקים (עי' תורת המגיד מולאטשוב, בשם הר"ק ריי דרובניטשער זי"ע, ובתולדות יצחק'י לחר"ק מנעשכין זי"ע בשם חר"ק החוה"מ מלובלין זי"ע) שפירשו הפסוק בפר' אחרי (ויקרא טו, ג) **"ואל יבא בכל עת אל הקודש"**, עפ"י מאמר חז"ל (כתובות ג): **"עושה צדקה בכל עת"** (תהלים קו, א) - זה המפרנס בניו ובנותיו כשהם צענים. וא"כ יכול האדם לפטור עצמו מצדקה לאחרים ולומר שיוצא ידו חובותו בפרנסת ביתו, שנקראת ג"כ צדקה, וזהו שאמר: **"ואל יבוא בכל עת"**, דהיינו באותה הצדקה שמרומזת בפסוק **"עושה צדקה בכל עת"**, בזה אינו בא "אל הקודש" פנימה לקדש נשמתו, כי אם בצדקה גמורה לאחרים.

ב. בגל' תרפ"ג דן במדור יע"ל הדף במחלוקת הרמב"ם - דס"ל מתנה הנונה לעני אחד עדיפה, עם ספר **חסידי' ודעימי'** - דס"ל דמתנות קטנות לעניים הרבה עדיפה, וציינתם לדברי **המהר"ל** שלמד מהגמ' (ביב טו) שמביאה שני משלים על מצות צדקה, א' משריון, ב' מבדל (לשכמו אצל שריון כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול, וכן אצל בגד כל נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול), כמו כן בצדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לשבון גדול, ומכאן שמצות צדקה אינה כשאר מצות - שבעשיית מצוה אחת ואח"כ עושה עוד מצוה אינן מצטרפות להיות מצוה אחת גדולה - כי בצדקה "כאשר נותן היום פרוטה ולמחר פרוטה מפרוטה ועד אלף זהובים אצל השי"י אינו נחשב שנתן כך וכך פרוטות, רק נחשב כי עשה צדקה גדולה אלף זהובים, כי הצדקה מצטרפת בחשבון גדול", הרי שאין שום נפק"מ אין נתן להרבה או לאחד, ואדרבה מוטב שיתן לאחד. כן ציינתם את דברי **החת"ס** (ביב שס) שתלה ב' השיטות בבי המשלים וכו'.

הנה יל"ע מספח"ק **קדושת לוי** (לקוטים ד"ה שוש) שביאר את דברי הגמ' הנ"ל, וז"ל הא"ד: **עד לדר אמרם ז"ל למה נמשלה התורה לשריון וכו', יע"ד משל, מי שנותן פרוטה לעני ומשלים לו שיעור חסרונם בזה הפרוטה, אי"כ ע"י הפרוטה זו מתעלה האדם הנותן ונחשב לו כאלו הוא נותן כל הסעודות והצטרפות להעני"**, עכל"ק, (וכי"כ בפי' עיון עקב' בני' שס). ולפי זה אולי אין הכרח לומר שהכל נחשב כמצוה אחת, דלא מיירי מאדם אחד שנותן הרבה פעמים, אלא להיפך, מיירי מהרבה שותנים לאדם אחד, שאז חוץ ממה שנחשב לכאומ"מ מה שנתן, נחשב הנותן האחרון כאילו נתן הכל, ואי"כ י"ל דודאי עדיף ליתן לכמה עניים מאשר ליתן לעני אחד סכום גדול, אלא שעדיף ליתן לאחד שכבתניה זו הוא משלים לו חסרונו. וכן י"ל גם אמשי"כ החת"ס שהמשל מבגד הוא ללמד שעדיף ליתן הרבה לעני אחד, שכמו שא"א לעשות בגד בלי צירוף נימין, כן מתנה יפה בפעם אחת טפי עדיפה. דהנה הא תינח כאשר משלים לו חסרונו, אבל כל זמן שאינו משלים חסרונו י"ל שאינו כן אלא יתן פחות להרבה עניים, ודו"ק.

ג. ובענין עדיפות ליתן להרבה עניים, הנה הרה"ד"א בסי' **דבש לפי** (צדקה אות יד) כתב בזה"ל: כתבו המפרשים דכדי שלא תהיה הצדקה עם אדם שאינו הגון, זאת העצה היעוצה שיתן צדקה להרבה עניים, כי בין כולם יהיה ודאי הגון וכו'. ואני הדל כתבתי בדברושי דר' יצחק דאמר פ"ק דבתרא מהלכות צדקה מעות לעשות צדקה חולק וסבר **דכל שעושה צדקה והוא מכון למצוה הגם שיהיו בני אדם שאינם מהוגנים היא רצויה ויחשבה לו צדקה** דק"ל כר"מ ד'ישראל בכל אופן נקראים בניו והצדקה שעושה עמהם היא העולה, עכל"ק.

בן ציון גרינפעלד, ברוקלין נ"י

"והאיש משה עניו מאד מכל האדם" / פניניה יקרה

בגליון תרפ"א (מדור יתומא דנשמתא) הובא מספר ארץ חיים' בשם זקניו המסמ"ע, כי מלת 'מאד' מורה על שלשה עניים, אברהם אבינו, משה רבינו ודוד המלך, ששלשתם השפילו עצמם לפני השי"ת, וזהו ששינוי (אבות פ"ד מ"י) "והו' שפל רוח בפני כל אדם" - ר"ת אברהם דוד משה'.

והנני להוסיף פנינה יקרה, דהנה לאחרונה נחשף דרוש במעלת הענוה מכת"י בעל הישדי חמד' זצ"ל, הנדפס ב'אור החמה' עמ' שכ"ז, בו מבאר הנאמר (במדבר יב, א) **"והאיש משה עניו מאד מכל האדם"**, שיש לדקדק כוונת **מאד**, ומהו **מכל האדם**. אלא נשתבח משה רבינו במדת הענוה מכל ישראל, וכן אברהם אבינו אמר **"ואנכי עפר ואפר"** - עכ"פ יש בו ממש, יתר דוד המלך - **"אנכי תולעת ולא איש"**, יש בה ממשות, כי סוף סוף יש כמה מיני תולעים אשר מועילים לרפואה כמו תולעת משי. אמנם משה רבינו אמר **"ונחנח מה"** - דבר שאין בו ממש, וזהו שנאמר: **"מכל האד"ם"** רצ"ל אברהם דוד משה. ולזה אמר מאד שבמעלה זאת יקדים משה לאברהם ודוד, כלומר **"והאיש משה עניו מאד"** רצ"ל מאברהם ודוד.

פנינא אברהם מייערס אב"ד סף האג יצ"ו

איך כופין על הצדקה? תירוץ מהגאון מטשעבין זצ"ל

בגליון תרפ"ב במדור יע"ל הדף, בקשו"ת התוס' (ביב ח: ד"ה אכפ"י), איך אפשר לכופ על הצדקה, הא הוי מצות עשה שמתן שברה בצדה וקיימ"ל דבזה אין כופין, והובאה תירוק מסי' יע"זו אשי' עפ"י דבריו של הרב ר' בונם מפרשיסחא זי"ע, שקיום מצות צדקה כהוגן הוא אם נתן אך ורק לקיים ציווי ה', ולא מצד רחמנות, יעו"ש שתי' לפי זה דהיכא שצריך לכפי' הוא רחוק מהגדרה הנ"ל ואין לה בכלל הצדקה הוה שמתן שברה בצדה. בקשר לכך אולי מה שמוצא בספר 'שר התורה' [תולדות חיו של גאון ישראל מטשעבין זצ"ל, עמ' 465] משי"כ הגר"מ שטרנבוך שליט"א, וז"ל: שמעתי מפי **הגאון מטשעבין** זצ"ל שבברכה שהבטיח הקב"ה על מצות הצדקה נאמר בה (דברים טו, ט) **"כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך"** וביאר שיהדבר' הוא מלשון ידבור', והיינו שאת הברכה אינו מקבל על הצדקה, אלא על הדיבורים שמפייס בהם את העני, מנחם אותו ומסביר לו שלצערו אינו יכול לתת לו כעת יותר (תשובת ההגהות ח"ה עמי תתמ). ומוסיף הגר"מ, שעפ"י ביאור זה יישב הגאון מטשעבין זי"ע את קושית התוס' (היי"ט) דהאיך כופין על הצדקה, והלא אין כופין על המצוות שמתן שברה בצדה, ולהאמור יתיישב שמתן שברה בצדה נאמר רק על הניתנה בשמחה ובפיס, אבל מה שכופין אותה הוא רק על הניתנה בלבד, ועל כך לא נאמרה ברכה בפסוק. ע"כ.

ישראל בן חז"ק ברוקלין נ"י.

ה'בית הלל' יושב בבית יחד עם השי"ד/השלמה

במאמר הנפלא על אודות הגה"ק רבי הלל ב"ר נפתלי הירץ זי"ע בעל ה'בית הלל', במדור יתומא דנשמתא גליון תרנ"א נעלם מכס פרט אחד, שהגאון הנ"ל יושב בבית דין גם יחד עם רבינו השי"ד, ועל ידי דין תורה אחד חיבר השי"ד את ספרו המפורסם 'תקופת כתר', ומוזכר בבית שמואל אבן הדין סי' נ"ג סק"י.

חיים אליעזר באדנער, לונדון

בענין העתים - קודם דור המבול/ פליאה

בגליון תרפ"ח (פר' נח, 'תורתו של ראשונים) הובאו דברי הספורט **"לא ישובו"** - מלחמתים על אותו האופן בלתי טבעי שהגבלתי להם אחר המבול, וזה שילך השמש על גלגל נוטה מקו משהו היום, ובנטייתו תהיה סיבת התשתות כל אלה הזמנים (-ו"ה) וקציר וקור וחום" וגו', **כי קודם המבול היה מהלך השמש תמיד בקו משהו היום, ובהו היה אז תמיד עת האביב** וכו' (ובעין זה כתב גם המלבי"ם זצ"ל, יעו"ש).

ויש להעיר דפליאה גדולה יש על מושג זה, שלפני המבול היה מהלך השמש תמיד בקו משהו היום. כי כשמלך השמש בקו המשווה, לא רק שאין עונות השנה ותמיד הוא עת האביב, אלא גם אורך הימים וחלליות אינם משתנים, והם שווים. ואילו במסכת ע"ז דף ח ע"א איתא: **"יתנו רבנן, לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך אמר"** וכו', נמצא שתיכ"ט, וזמנו של אדם הראשון, היה מתמעט ומאריך, ואי"כ זמנו של אדם הראשון כבר לא היה השמש מהלך בקו המשווה. וצ"ע.

מרדכי שווימער, מח"ס יונתנו מרדכי - קידוש החודש, ברוקלין נ"י.

עיקר לימוד הלכה - טור ובית יוסף

כיהודה ועד לקראת הנני להוסיף דבר אחד על סדרת המאמרים 'שונה הלכות' שפורסמה בגליונותיהם בקיץ העבר (ייתרון דעת) גל' תרס"ו - (תרגום) מה שצאתו בספר **'יש מנחלין'** להגאון רבי פנחס קאצנילבווין זצ"ל אב"ד באסקוויץ (סי' קט), וז"ל: **"בימי חורפי הייתי חורז י' טורים עם הבית יוסף על הטור, שהוא עיקר הלימוד, כדי לידע שורש מוצא הדינין מן השי"ס ופסקי קדמאה שהביאם הב"י, ואח"כ ללמוד השי"ע, ואז יהיה בודאי הכל כשלחן ערוך לפניך. ולא כאשר עושים בוימוני שעיקר הלימוד הוא בשו"ע והאחרונים, ומניחין דברי הראשונים, ובהו דאי הימים הראשונים היו טובים מאלה. אמנם יש ללמוד זכות עליהם, שבדורות הללו נתמעטו עשירים מן החכמה וגדלדלו לומדי התורה, ומשא ומתן נתמעט באין לו בעו"ה השפע כאשר היה בימים הראשונים, והלומדים בימים הללו רובם ככולם לומדים מתוך דוחק, ואם היו לומדים טור עם הב"י, לא היה בהם יכולת להשיגם, ובהו בחרו במה שאמרו חז"ל (פסחים ג) לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, והמקום יהיה להם לעזרה"**. ע"כ.

בן ציון לוי, אשדוד

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא בתרא

באיזה קנין קנה אברהם אבינו את הארץ?

בספרו 'פרשת דרכים' כותב בעל ה'משנה למלך' (ד"ר הקדוש דרוש ט'): "בהנחל עליון ארץ ונת חלב ודבש, צבי היא לכל הארצות, מוחזקת היא בידינו מימי קדם, שמשנה שאמר ה' לאברהם לורעך נתתי את הארץ וזה בה אברהם", ונקנה לו הארץ "בקנינים שבין אדם לחבריו... ונעשית שלו", והוכחותיו אינן מסוגיותנו (ק"ע"ב): "...דחניא, הלך בה לארכה ולרחבה קנה מקום הילוכו, דברי רבי אליעזר, וחכמים אומרים אין הילוך מועיל כלום עד שיחזיק. אמר רבי אלעזר, מ"ט דר"א, דכתיב (בראשית יג, יז) 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה', ורבנן, הוה משום חביבותא דאברהם הוא דקאמר ליה הכי, כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו".

הנה, לשיטת רבי אליעזר שקרקע נקנית בהילוך, מעשה זה של הילוך מועיל מדין קנין חזקה. שהיא אחת משלוש דרכי הקנין בקרקע, כמו ששנינו (קדושין ב'): "בכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה". לדבריו, פעולת הילוך נכללת במה שאמרנו חז"ל בענין קנין חזקה (ב"ק טז): "מאימתי היא חזקה מבי דייש אמצרי" (ע"י רש"י קדושין ב). ד"ה (בחזקה), והיינו, שהולך ודרש ברגליו לאורך ולרוחב מיצרי השדה, נדחשש במעשה חזקה בכל השדה. וכמו أن אברהם אבינו, במה שחלף לאורך ולרוחב כפי שנגזשנו מפי ה' – "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה" – עשה מעשה של חזקה לקנות בו את הארץ.

אכן בדעת החכמים, יש להתבונן איזה קנין עשה אברהם אבינו בארץ. יתכן אמנם לומר שלשיטתם לא היה לאברהם אבינו זכות וקנין בארץ, כי אם כשבאו בני ישראל וכבשו את הארץ, אכן קשה לומר כן, שהרי בכמה מקומות (ע"י מכליתן קיט: ע"ז גג) מפורש שאברהם אבינו היה לו זכות וקנין בארץ ישראל.

וכן כותב הרמב"ם בסוגייתו לרעת החכמים: "אבל אברהם אבינו ע"ה לא קנאה בהילוך אלא בדיובור, דאמריה לגבה במסירה להדישו, ועוד, דהא כתיב ויט' שם אהלה, והחזיק בה בדיבורה, וק"ל (קדושין ב'): 'מכר לו עשר שדות בעשר מדינות, כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולם'. מפורש בדבריו שני אופנים של קנין. א. בדיובור, והיינו, שאמירת הקב"ה הקנתה לאברהם אבינו את הארץ, כמו מעשה קנין של הדיש (ראה דברי אברהם ח"א סי' יא טז). ב. שהחזיק בה במה שנטה את אהלו על הארץ והתיישב בו. ויש מקום להוסיף, על פי דברי הספרי (דברים פסוק א'): "כשנתן הקב"ה לאברהם אבינו את הארץ, לא נתנה לו אלא כמות שהיא. שנאמר 'קום לך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה', עמד אברהם והשיבה שנאמר (בראשית כא, לג) 'ויטע אשל בבאר שבע', והרי כל תיקון השדה נחשב כחזקה.

יש להביא עוד את דברי האו"ח הק' – על דברי הקב"ה לאברהם (שם יד, טז): "שא נא ענין וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה, כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולורעך עד עולם" – וחלש: "טעם שהוצרך לומר מן המקום אשר אתה שם – כאן עשה לו נס עצום שיוכל לראות מצפון לדרום וממערב למזרח ממקום אחד מבלי שיוצרך לסובב... הנה ידוע כי שיעור חוש הראות הוא מוגבל באדם את אשר ישיג לאור השמש, ובאן עשה לו ה' נס שנתקרב קצות הארץ וראה הכל ובאמצעות הדבר החזיק בכל הארץ, כי אין לך חזקה גדולה מזו שיעתק צור ממקומו להתקרב לפני אדוני הארץ, ולא ייחזק דעתך דבר זה – כי מצניו שקפצה הארץ לעברו (כ"ד ט"א) וגם נקפלה תחת בניו".

ולאור דבריו הק', גם לרבי אליעזר לא הוצרך אברהם אבינו לקנין הילוך, כמו שכתב האו"ח הק' בהמשך – על מה שאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו: "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה" – "הנה לסתור רבי אליעזר הנה שהחזיק בתלישת הארץ וסמיכתה לפניו... אע"פ כן ממה שאמר הכתוב 'קום התהלך בארץ' – ללמוד תורה בא שהליכה הוה חזקה (כלומר, שאכן לא הוצרך לקנין הילוך, ומה שנאמר הילוך לא בא כי אם להורות לנו שגם הילוך נחשב כחזקה). ולסברת החכמים 'דמשום חביבותא דאברהם הוא דאמר הכי וכי' – חזקת הארץ לזכות אברהם וזה מדין הכתוב למעלה. ואין ללמוד מכתוב זה כי חביבותא דאברהם יוכיח' (היינו, שהחזיק לא בא להורות לנו קנין הילוך, כי לא היה רק משום חביבותא דאברהם).

הפרשת דרכים (ד"ר האחרים דרוש א) כשהאריך לרדן אודות השאלה הלידועה בדין האבות והיורשים – עד קבלת התורה – אם היה להם דין ישראל בין לקולא ובין לחומרא או שנשארו להם דיני בני נח (ע"י רמב"ן ויקרא כד, י) בשם חכמי הצרפתים שלא היה להם דין ישראל עד מתן תורה, והרמב"ן חולק על אברהם, הוכיח מסוגיותינו שיצאו מכלל בני נח, ובלשונו: "כן נראה דיש להחזיק ממה שאמרנו פרק המוכר פירות 'תנא הלך בה לארכה ולרחבה קנה, דכתיב 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה', ע"כ. ואין ספק שמדין חזקה נגעו בה, והרמב"ם בפ"א מהלכות מכירה (ה"א) ובפ"א מהלכות זכיה ומתנה (ה"ה) כתב שאין העכו"ם קונה בחזקה, ואם אמרת דלא יצא מכלל בני נח איך קנה אברהם חזקה".

והעיר על כך הגרע"ק אייגר שהרשוני על הפר"ד (נדפס בספר כתב התוהם לרע"א סי' ס) בזה"ל: "לא הבנת, הלא כל השקלא וטריא אם מעת שנימול אברהם יצאו מכלל בני נח לגמרי, אבל מקודם לכן בודאי היה להם דין בני נח, ואם כן עדיין יקשה הא הקרא דיקום התהלך' היה קודם לזה".

אכן, יש לציין לדברי הרחיד"א ב'מדבר קדמות' (מע"א אות ד וע"ע ראש דוד פר' לך) שאכן למד מהוכחות הפרשת דרכים, שישנן שלש שיטות בדבר: דעת חכמי הצרפתים – שלא היה להם דין ישראל עד מתן תורה, דעת הרמב"ן – שמאז מילת אברהם היה להם דין ישראל, ואילו בדברי הפרשת דרכים נמצאנו שמאז שהביא אברהם את בורא היה דינו בישראל גם קודם המילה. ושפיר הוכיח מבאן שהיה לו כבר מאז דין ישראל.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני בגדים שנרטבו בשבת, והמסתעף מהם (ב)

א. **בגדים שחלו על חבלי הכביסה, ובעת כניסת השבת היו עדיין רטובים טופח על מנת להטפיה, ואח"כ בשבת התייבשו לגמרי, אסור להורידם בשבת, דכיון דבין השמשות של ערב שבת היה אסור לטלטל הבגדים משום שמא יסחטם, אם כן מינו דאתקצאי בין השמשות איתקצאי לכל השבת (ע"י מ"ב סי' שח ס"ק סט).**

ב. וכתבו האחרונים דאסור זה נאמר בימי החורף, דשכיחי גשמים ואין זה ודאי שיתייבשו בשבת. **אבל בימי הקיץ, כשאין יורד גשם, ודאי יתייבשו הבגדים בשבת, אין בהגד מוקצה לאחר שכבר נתייבשו ואינו טופח ע"מ להטפיה, וכן אם הניח הבגדים מער"ש ליד התנור, ודאי יתייבשו בשבת, מותר לטלטלם, דהוי כגמור בידי אדם דאינו מוקצה (ע"י שו"ת מנ"י ח"א סי' פ"א ושכ"ח ח"ו סי' ס; ש"ש"כ פכ"ב הע' כ). ומהאי טעמא, אם בכניסת השבת היו הבגדים עדיין מתייבשים במכונת יבוש (הגם שלכתחילה יש להפסיק פעולת המכונה לפני שבת, משום איסור השמשת קול ע"י סי' רנב ס"ה), אזי כשנגמרה פעולת המכונה (הדומר כשהדלת נפתחת באופן דין) מותר לטלטל הבגדים כשצריך להם, דהוי כגמור בידי אדם (ע"י בסי' ארחות שבת ח"ב עמ' רה ובחזרות שם ס"ק תתקס).**

ג. **וכן בגדי תינוקות שתלו על חבל הכביסה, אפילו אם היו רטובים בבין השמשות של ער"ש, ואין לו בגדים אחרים, מותר להורידם, (ש"ש"כ פטיוו הי"ח. ועיי"ש בהע' סב, שאפילו בגדי גדולים, אם אין לו בוג אחר, מותר להורידם וללבוש ע"י"ש).**

ד. **בגדים שתלוים על חבלי הכביסה וכבר נתייבשו מער"ש, והוא רואה בשבת שהגשמים מתקרבים ובאים, מותר להוריד את הבגדים בשבת, כדי שלא יתרטבו מהגשם, ואע"פ שאינו צריך ללבוש בשבת, אין בכך משום איסור הכנה, שמכין משבת לחול, כיון שאין כוונתו להורדתם כדי להרויח זמן, אלא כדי שלא יתרטבו (ע"י שו"ת מהרש"ח ח"א סי' א; מנ"י ח"ח סי' כד; נג"י ציון בשם החו"א. וע"י ארחות שבת ח"ב עמ' רד, ס"ק תתקס).**

ה. **חבלי כביסה שבוטלים מהבית מעל רשות הרבים שאין שם עירוב, אם הבגדים הם גבוהים עשר טפחים מקרקע רשות הרבים, מותר להורידם מחבלי הכביסה, ואין חוששין שמא יפלו לרשות הרבים ויביאם מרה"ר לרשות היחיד, וכל שכן כשתלויים בכרמלית (ע"י אור"ח סי' ס"ג. ועיי"ש בדעת תורה בשם תוס' ב"ב נט ע"ב ד"ה ואפילו).**

ו. **אטבי כביסה** (שמהדקים את הבגד אל החבל) **דין מוקצה עליהם, כיון שאסור לתלות בגדים רטובים בשבת. ויש דס"ל שאם בכניסת השבת היתה כביסה רטובה בחבל ומוחזקת על ידי אטבי כביסה, הוי מוקצה גמור שהוא בסיס לדבר אסור (ע"י שלמי יהודה פ"ט סי"א, שלמי ענות בלוח המוקצה עמ' יב).**

עלֵי שיה

שרו של עשו - - -

שמעתי מספרים שהרה"ק רבי **יחזקאל מקאמורי** שלח פעם, קודם הפסח, איש אחד לקבץ מעות עבדור, וזה האיש אצל נגיד אחד, וכיון שהיה טרוד באפיית המצות לא השגיח כלל על השליח. כאשר חזר השליח להרה"ק מקאמורי שאלו אם היה אצל אותו נגיד, השיבו שהיה אצלו, אבל לא מצאו בזמן טוב, כי היה טרוד אז באפיית מצה.

כאשר בא הנגיד הזה על חג השבועות, אמר לו רבו קדי: הנה אצל יעקב אבינו ע"ה כתיב "ויאבק איש עמו עד תלות השחר" ופרש"י שהוא שרו של עשו. ולכאורה יש להקשות, והרי אצל יוסף הצדיק נאמר (להלן כ' טז) "וימאנאו איש והנה תועה בשדה וישאלוהו איש לאמר מה תבקש", ושם הביא רש"י שהאיש זה גבריאלי, ומאן לא פרש "איש" הנאמר כאן – על שרו של עשו, ואיש הנאמר אצל יוסף – על גבריאלי. אך הענין הוא, כי יעקב אבינו ע"ה עשה עצמו כגשר לטול מבאן ולהניח כאן, כמו שפירש"י, וביקש מהאיש הזה לעזור לו ולקיים "עזוב תעזוב", והשיב לו האיש שהגיע זמנו לומר שירה ואין לו זמן לעזור לו, כי טרוד הוא בטרידה דמצוה, ומזה ראינו שהיה שרו של עשו, כי כשצריכים לעשות טובה לאיש ישראל, אין שום תירוץ שצריכים להתפלל וכוונתו, כי טובת ישראל דוחה כל המצוות. אבל אצל יוסף הצדיק נאמר "והנה תועה בשדה", וריחם איש זה עליו וישאלוהו "מה תבקש" ורצה בטובתו, ומזה ההוכחה ש"איש" הנאמר שם הוא גבריאלי... ודפח"ח.

חמדה נעוזה להרה"ק ר' סיני הלברשטאם זצ"ל אב"ד זמיראד (ח"ב עמ' קכח)

עלֵי ספר

אבני שוהם על מועדים וזמנים - ק"ץ סימנים אשר תוכס רצון חידושים וביאורים, חקירות ופפולוסים ויבורי הלכה, משא ומתן במלחמתם של תורה בענינים העולים ונידונים ש"ש ופוסקים ובש"ע, **החל מהלכות תנוכה עד מהלכות פורים**, כולל כל עניני תנוכה, עשרה בטבת, שבט, כ"ט בשבט, שבת שירה, פרשת שקלים, זכור, חודש אדר וימי המזלות, פרשת פרה, וכלל ענינים רבים במצוות והלכות, בתפילות ובמנהגים הנוגעים למעשים וזמנים אלה. ורעיונים טובים טעם ודעת באופן השוה לכל נפש, בצירוף תוכן ענינים ומפתח מפורט, מאת הרב ישעיה שלאמבאץ, אנטוורפן, חשוון תש"ע (תתכד עמ').

נהואר דאורייתא - יקר אורייתא עניני והלכות תלמוד תורה - אוצר בלום ופלא על הלכות ת"ת, וכל עניני ספרי הקדוש, לימוד התורה וכו' וכו'. מסדר באופן ברור ובשלשון קצרה ופשוטה ונפש, אסף איש טהור הטאון רבי יהושע פאלק זאב וצ"ל אבדיק אקאנ ופאלשטאן [מח"ס ספרי מעיני השעות], ושא"ס יצא לאור לארשנה בשנת תרל"ז, וכעת נדפס מחדש ברב פאר וחדר עם תיקונים והוספות, מפורטות מפורטות, ובסופו שלחן ערוך הרב' הלכות ת"ת, שעליו הושתת זה הספר. קרית יואל תשי"ע (תתקכ עמ').

מאורות השבת - הלכות שבת מעשיות ללימוד בני המשפחה בצוותא בשלחן השבת, מבוארות באר היטב בשפה השוה לכל נפש, ברורה וענימה, כולל זמירות שבת, בליווי סיפור קצר העוסק בהזיות כבדור השבת. ספר מפורט בחוצאות מאורות דף היומי, **חלק ביעני** - ובן, הלכות רפואה בשבת; אמירה לנכרי; מלאכת קטן. לשבתת חורף תשי"ע פ"ק.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו היוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' יוסף מנחם אייז לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר נפתלי צבי נ"יו עב"ה תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העליה לתורה והקידוש א"ה ביהמ"ד "אור שרגא"	הרה"ח ר' אשר ישעי' [בהרה"ח משה] שווינער הי"ו חתן הרה"ח ר' זושא האנסטטער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הקידוש א"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' יוסף מנחם אייז לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש א"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (ז. לעעם)	הרה"ח ר' נחמן אייז לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש א"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (ז. לעעם)
הרה"ח ר' יוסף מנחם אייז לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש א"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (ז. לעעם)	הרה"ח ר' יוסף מנחם אייז לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש א"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (ז. לעעם)	הרה"ח ר' יוסף מנחם אייז לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש א"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (ז. לעעם)	הרה"ח ר' יוסף מנחם אייז לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש א"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (ז. לעעם)

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ריין

בס"ד, עש"ק פרשת וישב - "שבת חנוכה"
כ"ד כסלו תשע" - שנה ט"ז גליון תרע"ה

ר"ת	מוע"ט	ה'תש"ט	אבסורדפסון
17:47	17:33	16:17	לונדון
17:04	16:50	15:36	מאנשטער
17:02	16:52	15:34	ציריך
17:48	17:28	16:17	ווינ
17:13	16:54	15:42	אמסטרדם
17:42	17:27	16:09	פאריז
18:09	17:48	16:36	פראנקפורט
17:38	17:19	16:05	

מברכן והודות: ראש חודש סבת ביום המשישי ושישי
המולדת: אור ליום המשישי בשעה 12:59-10 חלקים

מדרש חכמים

"כתונת פסים" - על שם מה נקראת כך?

וְיִשְׂרָאֵל אָהָב אֶת יוֹסֵף מִפְּנֵי בְּנֵי בָן זָקֵנִים הוּא לֹא יַעֲשֶׂה לוֹ
בְּתֻנֶּת פָּסִים (לב, ג).

"כתונת פסים" - שהיתה מגעת עד פס ידו (פסים - נטריקון פס יד
מגעת. היינו שהיתה לאורך כל היר, וזה מורה על שדרה, שאינו בעל עבודה. מהר"י).
דבר אחר: "פסים" - שהיתה דקה וקלה ביותר, ונטמנת בפס יד
(פסים - נטריקון פס יד ט"ז מורה).

[דבר אחר: "פסים" (מלשון פיס) - שהפסיו עליה איזה מהם (מ-
האחים) יוליכה לאביו ועלת[ה] ליהודה (כדאיתא לקמן במדרש [פה, יא]:
אמר ר' יוחנן, אמר לו הקב"ה ליהודה, אתה אמרת לאבין "זכר נא", חייך שתמר
אומרת לך "זכר נא").

[דבר אחר: "פסים" - על שם צרות שהגיעוהו, פ"א - פוטספר,
סמ"ך - סוחרים, יו"ד - ישמעאלים, מ"ם - מדיינים.

דבר אחר: "פסים" [אמר] רבי שמעון בן לקיש בשם רבי אלעזר
בן עזריה, [כתיב] "לכו וראו מפעלות אלקים [נורא עלילה על בני
אדם]" (תהלים סו, ה), וכתוב בתריה (פסוק ו): "הפך ים ליבשה", למה
"וישנאו אותו", בשביל שיקרע הים לפניהם (כלומר, שהקב"ה העליל
עלילות וסיבב סיבות שישנאו את יוסף, כדי שבוכונו יזכו בני"ד לקריעת הים,
כמבואר הרבה בדברי חז"ל, "פסים" - פס ים.

בראשית רבה פד, ח

פתרון החלום שהשמש משתחוה ליוסף - נתקיים בגבעון

וַיְהִי עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וְגו' וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עָשָׂר
בּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי (לו, טו).

אמר ר' יצחק - (כשרצה יהושע להעמיד את החמה בגבעון, אמר לו השמש
ליהושע: וכי קטן אמר לגדול ממנו 'יום', אני נבראתי ברביעי ואדם בשישי. תנחומא
פר' אחרי, אמר יהושע לשמש: עבדא בישא (-עבד רע ומורד. עץ יוסף),
לאו זבנית כספיה דאבא את - (האיקר מקנת כספו של אבי יוסף [יהושע]
מזרועו הוא?) לא כך ראה אבא אותך בחלום "והנה השמש והירח [וגו']
משתחוים לי", אף את דום מלפני! מיד (יהושע י, יג) "וידום השמש
והירח עמד".

"ואת שלום הצאן" - שמהם נתעשר יעקב

וַיֹּאמֶר לוֹ לֹךְ נָא רָאָה אֶת שְׁלוֹם אֶחָיִךְ וְאֶת שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשֶּׁבִּי
דְּבָר וְגו' (לו, יד).

"את שלום אחיך" ניאח, אלא מאי "ואת שלום הצאן"? הדא
אמר (-מכאן ראייה) שאדם צריך לשאול בשלום דבר שיש בו הנייה
(-הנאה) ממנו (-ויעקב הרי נתעשר מהם, בבית לבן).

בראשית רבה פד, יב

"וכל בנותיו" - מי הן בנותיו של יעקב?

וַיָּקָמוּ כָל בְּנֵי וְכָל בָּתְרֵי לְיַצְחָק וְגו' (לו, לה).

כמה בנות היו לו? [הרי רק] חדא הוות (-דינה), והוא קברה
(-שקשה עליו גילוי עריות של שכם. רש"י).

אלא אין אדם נמנע מלקרוא [את] חתנו - בנו, ולכלתו - בתו (אף
כאן "בנותיו" - הכוונה לכלותיו).

רבי יהודה אומר [תאומות נולדו יחד עמהם, ו]לאחיותיהם (מן
האב ולא מן האם. רמב"ן) נשאו השבטים, ההוא הוא דכתיב "ויקומו כל
בניו וכל בנותיו" (-בנותיו ממש) לנחמו.

בראשית רבה פד, כא

לקח טוב

"כבתה - אין זקוק לה"

האנשים שבעבורם אתה מכין. אותם לא מעניין
כל מה שטרכת ושהתכוונת לטובה. הם רוצים
אוכל לפיהם. מה שאין כן אנו, אבין ואמך, האם
חשבת שעניינו תלויות אל המאכל עצמו, ורק
ממנו אנו ניזונים. לא ולא. אנחנו כבר 'אכלנו'
ונהנינו מעצם העובדה שרצית וזימת סעודה זו
לכבודנו. אכלנו ושבענו בידענו שכל מירחות
שטרכת היום לא עשית אלא בשבילנו. התוצאה
כבר אינה מעלה ולא מורידה. שבענו והותרנו,
בני.

אותיות מהכימות

איפסקא הילכתא: ככתה אין זקוק לה. על זה יתפאל האדם,
למה הקילו כל כך בנר מלוא הלא, ולפרסומי נוסא יותר היה
מהלאוי לתקן שיהיה זקוק לחזור ולסדליקס.

ויש לומר, דגם בזה רמז מעלת חכמת התורה - הרמזה
בנר מלוא הלא - על כל חכמות שבעולם. דהנה כל החכמות
שבעולם, כשאלם עוסק בהן ולא יכוין הענין האמיתי
בעיונו, יתקלקל הענין הנלה ויגיע עיונו לריק. ואדרבה,
קלקל הענין והזמן. מה שאין כן חכמת התורה... בעסקו
בתורה לשמה, אפילו לא כוון את ההלכה, קוב"ה חדי
כפולולא. אמרו רז"ל (סנה"ד א, ב) שנים שעסקו בתורה,
זה אומר בית אב של הלכה וזה אומר בית אב של הלכה,
הקב"ה אומר 'ודגלו עלי אהבה'... ולרמז זה תקנו בנר מלוא
הלא הרמז לתורה: ככתה אין זקוק לה, לרמז שכן הוא
מעלת עסק התורה, אפילו לא כוון את ההלכה, אין זקוק לה,
ויש לו שכר כמו המאיר לארץ ולדלים כדל וכהלכה...

ונראה לי, דלכעבור זה אחר שלטת מלכות יון, נתרבו
המחלוקות והפולמוסות בהלכות, עד שנתחברו סדרי המשניות
כפולמוסות ומשא ומתן, ומאת ה' היתה זאת להורות מה בין
חכמת התורה לחכמות החילוניות ופילוסופיות היוניות...

בני עשק (חנוכה, מאמר ג, יא)

הוא ההבדל בין חכמת התורה לשאר חכמות.
כי בעצם רצונו של בן ישראל לעסוק בתורה, כל
שכן שעות עבודתו ויגיעתו בה, כבר סיפק קורת
רוח להקדוש ברוך הוא עד שעזו וחדוה במקומו.
אבינו שבשמים רואה את הבן האהוב משתעשע
בחכמתו על מנת לכבדו, ואין גבול לשמחתו
יתברך שמו. הבן האהוב כבר הדליק את הנר. גם
אם לבסוף כבתה ולא עלתה יפה, אין זקוק לה.

אדם שעסקו בבישול והכנת אוכל לאחרים,
חייב לדייק בעבודתו ולערוך את פעולותיו כראוי,
למען יצא האוכל מתוקן מתחת ידו ויהיה נעים
לחך האנשים שבעבורם הוכן. לא רק טעם האוכל
חשוב, אלא גם מראהו, מרכיביו השונים וצורת
הגשתו וכו'.

יתכן שיטרח אדם זה זמן מה בעבודתו זאת,
ובסופו של דבר עקב טעות קטנה יקדיח תבשילו
ויקלקל מאכלו עד שלא יהא ראוי להגשה לפני
האורחים. במקרה כזה אין ספק שיצטער מאד על
יגיעתו לריק. גם אם יספר לאנשים גופו של עובדא
היכי הווי, לא יקל דאבוננו, כי אין להם לאורחים
שום ענין להיוודע על כל מה שקשור בהכנת
האוכל, כל שכן הכשלוניות. רצון האנשים הוא אך
ורק לקבל את תוצאת העבודה מוכנת ומוזמנת
כראוי. מובן איפוא שיגדל יגונו של המבשל כאשר
העלה הרים בידו.

ביום מן הימים עולה ברצונו של מבשל זה
לקיים בעבודתו מצות כיבוד אב ואם, ומוזמין את
הוריו לסעודה דשנה באיזה ערב, בהודיעו להם
שלכבודם ישקיע עבודה רבה למען תעלה
סעודתם יפה יפה וכדי המלך. אין שיעור לשמחת
הוריו ולאחבתם את בנם המוכן להשקיע יגיעה
על מנת לכבדם. במשך כל היום טורח הבן
ומתיגע בעבודתו. עוד מעט והסעודה תהיה
מוכנה כולה כליל ברב פאר וחדר. אך למרבה
צערו ודאבון לבו השאיר בטעות את הקדירה
שפותה על האש קצת יותר מדי, עד שהתבשיל
העיקרי - סביבו היתה כל הסעודה ערוכה -
נשרף ונתקלקל לגמרי.

בערב בעת שהגיעו הוריו אל הסעודה שהכין
להם, שפך לפניהם את מר לבו וסיפר להם את כל
הדברים האלה, בהוסיפו שלצערו הרב הוא
מוכרח להודות שחרף כל מרחותיו ויגיעותיו
והשקעותיו לא עלה בידו מאומה.

אל דאגה - עונה לו אמו באהבה - בני, כי לא
מחכמה דברת. צער כזה יתכן רק אצל שאר

אמרות טהורות

הצדיקים – איך דעתם מתיישבת

כשיש להם מניעות מלקיים מצוות ה'

וישב יעקב בארץ מגוריו אביו בארץ כנען וגו' (לז, א). יש לפרש כפל לשון, דהנה טבע הצדיקים הוא שאין דעתם מתיישבת עליהם כשאין ביכולתם לקיים אחת ממצוות ה', מחמת איזה עיכוב ומניעה. והנה יעקב אבינו ע"ה כל זמן ששהה בבית לבן היה מנוע מלקיים שתי מצוות, כיבוד אב וישוב ארץ ישראל.

הוא הדבר אשר אמר הכתוב: "וישב יעקב" – נתיישבה דעתו של יעקב ובענין שדרשו רז"ל (מגילה יא): "כשבת המלך – לאחר שנתיישבה דעתו". אימתי: "בארץ מגוריו אביו" – כשהורר להיות אצל אביו והיה יכול לקיים מצות כיבוד אב, וגם: "בארץ כנען" – שקיים מצות ישוב הארץ.

יודעי בינה

כל אחד מהשבים החזיק את יוסף במדרגה גדולה ממנו

ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו ולא יכלו דבריו לשלום (לז, ד). יש לדייק בלשון "מכל אחיו", דלכאורה היה לו לומר "מכל בניו" כמו שאמר בפסוק שלפניו: "וישראל אהב את יוסף מכל בניו", ובכלל היה די באומרו: "ויראו אחיו כן וישנאו אותו".

ויש לומר, דהנה ידוע "מפי ספרים וסופרים שכל אחד צריך להחזיק את עצמו שפל ונכזה מחבירו, ומסתמא בני יעקב קיימו זאת. וליפו זה צריך לומר שקנאת כל אחד מהאחים ליוסף לא היה עבור עצמו כי אם עבור שאר אחיו. וזהו: "מכל אחיו", שעל זה היה השנאה, משום שיעקב מחזיק את יוסף בגדר מדרגה גדולה ומעלה, יותר מכל אחיו. אבל כל אחד מהאחים בודאי היה שפל ונכזה בעיני עצמו, והיה מחזיק את יוסף במעלה ובמדרגה יותר ממנו.

וזהו שאמר: "לא יכלו דבריו לשלום" – מלשון: "ידבר עמים תחתינו" (תהלים מו, ד) שהוא לשון הכנעה... והיינו שלא יכלו להכניע את עצמם לשלום, כי שנאתם לא היה מרוב גאונם בעצמם, כי אם עבור שאר אחיהם כנ"ל.

משמרת איתמר

אמירה נעימה

ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר הלמתי וגו'. ויאמרו לו אחיו המלוך תמלוך עלינו וגו' ויוסיפו עוד שנא אותו על חלומותיו ועל דבריו (לז, ו-ח). לכאורה תמוה, למה מתחילה כשהיה מוציא דיבה עליהם "וישנאו אותו", לא כתוב ששנאוהו "על דבריו", ורק לבסוף כשהיה מספר לפניהם החלום, נאמר ששנאוהו "על חלומותיו ועל דבריו".

ונראה לפרש על פי מה שמבאר בגמרא (בבבא בתא, כמי שחושדין אותו, ואיכא קלא דלא פסיק, אפילו אם נאמר דכולו אין בו, אבל על כל פנים מקצת אמת תמיד יש בו, והני מילי כשאין לו שונא בעיר, אבל אם יש לו שונא, יש לומר באמת שכולו הוא שקר, ד"אויבים הוא דאפקין קלא". ואיתא בזהר (הק' ד"א פק) דאין מספרין החלום אלא לפני אוהב נאמן.

וכזה יובן שפיר, כי מתחילה כשהיה מוציא עליהם דיבה, לא היה איכפת להם כלל, מפני שהיו סוברים שכולם יודעים כי שקר הוא ולא ישניחו בקול הדיבה, שהרי יוסף – מוציא הדיבה – הוא שונא להם. אבל עכשיו שבא לספר להם דברי החלום, חששו שעתה יאמרו חברות שהוא אינו שונא להם, אלא אדרבה אוהב נאמן הוא, שהרי אין מספרין חלום אלא לפני אוהב נאמן, ואם כן יאמרו למפרע על קול הדיבה, שהנם שאין כולו אמת, אבל על כל פנים מקצתו אמת, כי לא שונא הוא זה שהוציא הקול, ולכן: "ויסיפו עוד שונא אותו על חלומותיו ועל דבריו".

דברי ריבנות

ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר (לז, יד). ובאמת לא חזר אליו יוסף ולא השיבו כלום. ולאכזרה היאך אפשר שלא נתקיים דבר שיצא מפי יעקב אבינו, גם יש לתמוה, למה נכתב כלל בתורה אחר שלא נתאמת הדבר.

אמנם, לחלן כשהזכיר השבטים ממצרים ואמרו ליעקב "עוד יוסף חי", כתיב (לח, טו): "ויפג לבו כי לא האמין להם", ורק אח"כ "וידברו אליו כל דברי יוסף וגו' וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם". וזאת כי "סימן מסר להם ויוסף" במה היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה" (רש"י שם), ואם כן

במקום שיש שלום – שם מצויה חברכה

ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר (לז, יד). פירוש, כי השלום מרובה שפע וברכה, על דרך שאמרו חז"ל (ב"ב נב). על פסוק (תהלים קמז, יד) "השם גבולך שלום" – חלב חטים ושיבועך, "יעו"ש. וכן אצל יעקב אבינו ע"ה היתה ברכה מרובה בצאנו, על כי היה השלום שורה בין האחים כולם. וזאת יוסף שהביא את דבתם רעה, וגם בעיני יעקב אבינו ע"ה היה זה רע, ולכן אמר לו: "לך נא ראה את שלום אחיך" – הבט וראה רב שלום שבין אחיך, "ואת שלום הצאן", כי מזה נולד שלום הצאן, על כן גם אתה: "והשיבני דבר" דיוקא – ואל תשיבני עוד דבה עליהם.

חכם סופר

קדושת האדם תלויה בשמירת העינים

איה הקדשה היא בעינים (לז, כא). התורה הקדושה מלמדת אותנו, שאין דבר העומד בפני התאווה כעצמות העינים. וזהו: "איה הקדשה", רמז, איפוא הקדושה, "היא בעינים" – תלויה היא בשמירת העינים.

בארית המים (נעי"ו מ"ש במדרשו גל' רל, ובס' דרך פקודיך: מצוה לה, חלק הדבור אות ו)

"שם שמים שגור בפיו" – שתולה בו ההצלחה

וירא אדוני כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו (לז, ג). פירש"י: "כי ה' אתו" – שם שמים שגור בפיו. והוא תמוה, הרי מפורש בכתוב: "וירא אדוני כי ה' אתו" משום "וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו", ולמה אם כן צריך להוסיף טעם משום ש"שם שמים שגור בפיו".

אלא, דלכאורה לא מובן הטעם המפורש בפסוק, כי מה ראה יש מההצלחה שה' אתו, הלא גם דרך רשעים צלחה בעושר מצד הסמ"א. כמו שנאמר (תהלים צב, ח): "ברכה רשעים כמו עשב" וגו'. אלא על כרחך צריך לפרש: "וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו", רוצה לומר, כל אשר עשה והצליח לא אמר 'כחיו וקוצים' דיו עשה לו, רק ה' הוא שהצליח בידו. וזהו כוונת רש"י: "וירא כי ה' אתו" – שם שמים שגור בפיו, היינו, שבכל דבר ודבר אשר עשה היה שגור בפיו: ה' מצליח בידו, כאמור.

דברי ישראל

השיב לו יוסף את הדבר תורה שלמד עמו באותה שעה שלחלו לדרוש בשלום אחיו.

והנה, התורה נקראת "דבר", כדכתיב (תהלים קה, ה) "דבר צוה לאלף דור". והוא שאמר לו כאן יעקב: "והשיבני דבר" – רוח הקודש נצנצה בו לומר בלשון זו, המרמזת שבכאן היום תשיבני את הדבר תורה שלמדתי אותך עכשיו.

אורח לחיים

ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא וגו'. ויאמרו אליהם ראובן וגו' השליכו אותו אל הבור חוזה וגו' (לז, יז-כב). אפשר לפרש הטעם למה אמר ראובן שישליכו אותו אל בור נחשים ועקרב, לפי מה שמצינו בגמרא (ברכות סב). "א"ר תנחום בר חנילאי כל הצנוע בבית הכסא נצלו משלשה דברים, מן הנחשים ומן העקרב ומן המוזיקין, ויש אמרים אף חלומותיו מיושבים עליו".

וזהו שאמר להם ראובן: במה שאתם מסיפקים בחלומותיו, השליכו אותו אל הבור של נחשים ועקרב, ואם ינצל מזה הרי זה וודאי משום שהוא צנוע, וממילא גם חלומותיו מיושבים עליו, ואל תשפכו דם נקי.

ארץ המדה להמלכיים דל

וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור וגו'. וישב אל אחיו ויאמרו חילו איננו ואני אנה אני בא (לז, כג-ל). לכאורה יש כאן כפל לשון, והיה די באומרו: "חילו איננו ואנה אני בא".

ונראה, דהנה ראובן לא היה בשעת המכירה, וכשבא אחר כך אל הבור וראה שהילד איננו סבר שאחיו הרגוהו. וידוע שכל זמן שהיה יעקב אבינו שרוי באבלות ובצער לא שרתה אצלו השכינה (עי' רש"י לקמן מה, כז), כי אין השכינה שורה מתוך עצבות וכו' (שבת ל). והנה, השכינה נקראת 'אני', על דרך (יהושע א, א): "אני בתוך הגולה" (וזה"ל).

וכזה יבואר הפסוק במובן טעם: "ויאמר – ראובן – חילו איננו ואני", כלומר, גם השכינה שנקראת אני גם כן איננה, כי לא היתה אצלו השכינה היתה מגולה ליעקב, ואני לא הייתי חייב בדבר, עכשיו ש"חילו איננו ואני" – חילו והשכינה אינם – "אנה אני בא".

מעשה רחוק

יתרון דעת

שיירי מצוה (ט)

נרות חנוכה – משיירי נרות השעוה של ביהמ"ד / הדלקת נר חנוכה מנר הבדלה / מותר שמן ופתילות נר חנוכה, ועוד

ירושלמי: במוצאי שבת אין מבדילין בנר של חנוכה. שאין נהנין לאורו, ואין מברכין על הנר עד שיאותר לאורו. נראה, דדוקא כשיבדק תחילה על הדלקת נר חנוכה אין להבדיל עליהן אחר כך, אבל יכול לברך תחלה על הנר להבדלה ולכבותה ולחזור ולהדליקה למצות נר חנוכה, ועדיף טפי למיעבד הכי, דכיון דעביד בה מצוה חרא לעביד בה מצוה אחריתא.

רוב העולם נוהגין כטורי זהב (א"ח סי' תרפא) להבדיל מתחילה, ואח"כ נר חנוכה וכו'. וכן נהג מ"ו הגאון ריב"א (ה' יז) יזאל כן אלעזר אונגאר זצ"ל, אבד"ק פאקש (ז"ל, ונהג שבהבדלה – אחר שהבדיל לדליק נרות חנוכה. כיון כמיתעביד ביה מצוה אחת עביד ביה מצוה אחריתא. וכן נהג אאמ"ר הגה"ק ז"ל (ה' רבי אלעזר זוסמאן סופר זצ"ל, אבד"ק פאקש, בעמ"ס 'זקוקט אליעזר') ובלי ספק מפני כבוד חותנו מ"ו הגאון ריב"א ז"ל, ולא נהג בזה כמון חתם סופר ז"ל שהדליק מתחילה נר חנוכה ואח"כ הבדלה, אף שהקפיד לקיים כל מנהגי של חתם סופר ז"ל.

ושמעתי בשם הגאון בעל חתן סופר ז"ל, שבכל מקום נוהגין כמג"א בנגד ה"ט, ובדין זה נוהגין כמ"ז בנגד המג"א, וסימנא מלתא דה"ט צעמנו ס' תרע"א סק"א כתב בפלוגתא תוס' ורמב"ם לענין מהדריין מן המהדריין, ובכאן יש חידוש במנהג השפ"דים נוהגין כתוס' והאשכנזים כרמב"ם, וזה לא מצינו בשום מקום, ע"ש.

ש"ת דברי סופרים הגאון רבי מנחם מנחם סופר זצ"ל אבד"ק דרענעשקע (סי' כב, וראה ע"ה במנהג פריקפוט אות ה)

כתב בדרשות מהר"ש מאוסטרייך (מנהגי מהר"ש סי' תקמ"ב). אמר לי לקנות מן השמש (ש"ל ביהמ"ד) שעוה שנטף מן הנרות בבית הכנסת לתקן מהן נרות לחנוכה עכ"ל. וטעמו כיון דאיתעביד ביה חרא מצוה ליתעביד ביה מצוה אחריתא כדאמרין גבי עירוב (שבת קיח).

ומצוה לקנות שעוה מן הצדקה ממה שנטף מן נרות בית הכנסת מאחר דאיתעביד ביה חרא מצוה. ש"ת מהר"ש (סי' פה, ובי"ה במטה משה סי' תקנ"ב, ובטורי זהב סי' תרע"ב ובמג"א תרע"ג סי' קס"א, ועי' ש"ת דבר יחזקע ח"א סי' יד)

הפתילות של נרות חנוכה היה והגד"ק בעל הדיוטות סופר ז"ע [נז"ל] נטל הישנה כל זמן שיכול לדליק ממנו, כיון דאיתעבידא פעם אחת בו מצוה, יכול לעשות בו פעם אחרת. מנהג בעל הדיוטות סופר לתלמודו רבי יעקב ליכטנשטיין ז"ל (אות פ, וכו' בש"ע סי' תרע"ג ס"ד, אולם הרבה ראשונים וכל בו, אחרות חיים, תניא רבתי, ועוד) סוברים שיש להחליף הפתילות כל כיום, עי' יעו"ש, ועי' ש"ת חתן סופר סי' סח)

הנותר מן השמן והפתילות בליל ראשון מוסיף עליו ומדליק בליל שני. נותר בליל שני מוסיף עליו ומדליק בשלישי. וכן בכל הלילות. נותר ממנו בליל שמיני, עושה לו מדרה ושורפו בפני עצמו, שהרי חוקצה למצותו וכו', ואסור גם כן להשהותו לשנה הבאה לנר של חנוכה, דחיישין שמא יבוא לידנות ממנו, כיון ששוחה אותו לזמן מרובה, ואפילו אם נותנו בכלי מאוס חיישין, הלכך אין לו תקנה.

סור (א"ח סי' תרע"ו)

הנותר מן השמן וכו'. מה שקשה דברים אלו סותרים למה שכתב בסיומן תרע"ד רמור"ר להשתמש לאורה לאחר שדלק חצי שעה ויכול נמי לכבותה. תירץ 'בית יוסף' הדבא מירי בשל"א דלק השיעור, דאסור בהנאה הכל, כיון דאין ששים כנגד השמן שהוקצה למצוה, אבל אם דלק כבר השיעור, מה שנשאר הוא חולין גמור. וכו' בהגהת מיימוני (פ"ד אות ד) ומבדירין בשם מהר"ם (סי' רס"ה).

גם הר"ן (ט, א) ומהר"י אבודם שמהדקין, דכשתן השמן סתם אז הוקצה כל השמן כולו למצות נר חנוכה ואסור, אבל אם לא הקצהו אלא לשיעור זמן ההדלקה לא הוקצה למצוה אלא כדי שיעור הצריך בלבד, הוא טעם נכון, והני תרתי שיינו להלכתא ניהו, ולכן אפילו דלק השיעור ואח"כ כבה, כל השמן הוא אסור, כיון שנתן השמן בסתם למצות ההדלקה ולא פירש וכו'.

הנותר מן השמן בכל לילה, נהגו ליתנו לילה שאחריו בנרות חנוכה, ונראה בפשיטות שאין ליתנו בנר השמש. יוסף אומץ (סי' תתרע"ה, ועי' סדר היום הל' חנוכה)

הנותר מן השמן והפתילות בליל ראשון מוסיף עליו ומדליק בליל ב', ואין להשתנות ולשרפו בפני עצמו, כיון שיכול לקיים בו מצוה, עובר על 'בל תשתרו' אם שרפו לבטלה. ועוד כיון דאיתעביד ביה חרא מצוה לעביד ביה אחריתא.

חידושי הגהות השו"ת חשבה על ש"ע א"ח (סי' תרע"ו)

הרב מהר"ר ש' שלמה מקארלין זצוק"ל היה מרגלא בפומיה, אשר טוב נרות של שעוה לנר חנוכה, כי במקום שהם מדובקים בכותל נעשה רשימה בכותל לכל השנה, לא כן בשל שמן במנוחה אין נעשה רשימה. ופעם אחת הדליק שמן במנוחה, ונעשה רשימה, ודלק הכותל מעט, ושנעשה רשימה בכותל לכל השנה אף שהיה במנוחה ואין דרך לעשות רשימה.

שמע שלמה לחנוכה (עמ' כג)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי שמואל הלוי יונגרייז זי"ע אב"ד סעטשע יומא דהילולא כ"א כסלו (תק"צ)

הגה"ק רבי שמואל הלוי יונגרייז זי"ע, חוטר מגוע גאונים וקדושים, שושילתא דדהבא מדור דורים, אשר לפי המקובל, ארבעים דורות לא פסקה הוראה מעל שולחנם (מסכתב נכדו הגה"ק רבי משה הלוי יונגרייז זצ"ל אב"ד קאשוי).

רבי שמואל נולד בעיזר פאפא¹ בשנת תקכ"ח לאביו הגאון הצדיק רבי יצחק הלוי זצ"ל, ולאמו הרבנית מרת פערל חיה ע"ה. כשגדל יצק מים וקיבל תורה מפי כמה גדולי עולם, ובתוכם הגאונים: רבי יחזקאל סג"ל לנדא - בעל הינדוע ביהודה, רבי שמואל הלוי קעלין - בעל הימחצית השקל, ובנו רבי בנימין זאב וואלף סג"ל באסקאוויץ - בעל יסדר משנה, רבי ירמיה מאטרסדארף אב"ד סאנטוב ורבי אשר לעמל סג"ל מגלוגא אב"ד אשכנזי-סעטשע - בעל ישעיה אשרי, זכ"י.

כאשר הגיע לפרק האיש מוקדש, נשא את הרבנית הצדיקת מרת מרים יטל ע"ה בת הגה"ק רבי אשר אנשיל ווינער זצ"ל אב"ד מיסקאלץ, שהיה תלמיד הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע.

ראשית נשיאותו היתה בעיר אבראהאם הסמוכה למעזא-ניארדא, במחוז בארשאד בהונגריה, משם נתקבל בשנת תקס"א לכהן כרב בעיירה הקטנה סעטשע (טשעטשע) ליד באלשא-דיארמאט, במחוז נאגראד שבמדינה. בפנקס הקהילה נרשמו ההוצאות שהיו להם בעת הבאת רבם לכהן בקהילתם, ובין השאר, קניית שני גביע כסף עבור הרב ולרבו רבי וואלף באסקאוויץ זצ"ל, שבה לכבוד תלמידו לשבות עמם בשבת הראשונה בסעטשע.

שם בפלך סעטשע ישב רבינו שמואל על התורה ועל העבודה עד יום פטירתו, קרוב לשלשים שנה. מסופר, שבחדרו היה פינה מוקפת במחיצות, שם היתה מקוה מים, שבה היה רגיל להרבות בטבילות בחשאי, וללמוד תורה ולהורות את דבר ה' זו הלכה מתוך קדושה וטהרה.

בספר 'תולדות אנשי מופת' (לרבי חנניא וייט ליפא ברוין ז"ל, גראסווארדיין תשי"ד, עמ' א) מסופר, שהגה"ק רבי מאיר א"ש זצ"ל, כשהיה אב"ד בק"ק באלשא-דיארמאט רצו להכתירו בתור רק כל מחוז נאגראד, וסירב המהר"ם א"ש באמרו: "איך יאות לי להיקרא ראש על הגאון דסעטשע?!..." (העיר סעטשע נמצא במחוז זה, כאמור).

הגם שהיה מפורסם לגאון עצום בתורה וצדיק יסוד עולם, בכל זאת לא אבה לעזוב את מקומו, מפני ששיבת כרכים קשה לגידול בנים בדרך ישראל סבא. אף שראשי קהילת פעסט הבירה, הפצירו בו מאוד שיבא לכהן כרב ואב"ד בעירם, מכל מקום אוה למושב לו דוקא בעיר קטנה, בתוככי אנשים תמימי לב, הגם שפרנסתו היתה בצמצום ובדקות, בכדי לזכות לבנים גדולי תורה.

ואמנם תקוותו נתמלאה, וזכה לבנים גדולים מאירים בתורה, צדיקים וקדושים - שהנודעים בהם המה: הגה"ק רבי אשר אנשיל הלוי זצ"ל אב"ד טשענער בעל 'מנוחת אשרי', הגה"ק רבי שרגא פייש הלוי זצ"ל (מגדולי תלמידי החתם סופר זי"ע) שמילא מקום אביו בסעטשע והגה"ק רבי שמעון הלוי זצ"ל אב"ד בעטשקע - ומאלו נפוצו ויצאו תולדותיהם כיוצא בהם עשרות רבנים מפורסמים, מורי הוראה ותופסי ישיבות, שפיארו את ארץ הגר וסביבתה².

בהיותו בן ס"ב שנה בלבד עלתה נשמתו הטהורה השמימה. וכך מקונן עליו בנו הגר"ש הלוי מבעטשקע זצ"ל: "חזות קשה הוגד לי וקול חרדה שמעתי ביום ג' חנוכה, והנני יושב לעסוק בענין דברי חידושי תורתו אשר כתב לי, ונתבשרה לי הבשורה במכתב הדואר, ותחת שמחה אנהא, זאת חנוכה המזבח אחרי המשח אותו, כי חנכו אותו לקדושתו למעלה להיות כפרה כמו המזבח, והי' בן ס"ב שנים כמנין המזבח..."

יצחק הלוי ז"ל מפאפא, נפטר ונקבר ביום ה' כ"א כסלו תק"ף לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

נדפס ממנו רק ספר אחד על משניות בשם 'תורת עדות הזאת' (י"ל ברוקלין נ.י. תשל"ב), עיי' הגי' יקותיאל מרדכי שיק זצ"ל אב"ד מיסקאלץ-סיקס).

ושמואל בקוראי שמו:

בנוסף להדר גאון עוזו בכל מקצועות התורה, נודע רבי שמואל ברוב קדושתו וצדקתו. גם שם משפחתו "יונגרייז" קשורה לצדקתו המופלגת, וכך מסופר שרואות אודותיו:

בשנת אברך צעיר, אוקטל פעם רבי שמואל לאתרא דפראג, שם ישבה המלכה המושלת על כל הסביבה. רבי שמואל היה בעל קומה יפה עינים וטוב רואי, והיה היום המלכה נטעה לטייל בכרכרה מופארת לרוח היום, והנה רבי שמואל הולך לקראתה, ותשא את עיניה ורתארו. תיכף ציוותה למשרתיה עושי דבריה לצוות לו היהודי חלוש שיופיע בפני המלכות וכן זמן קצר. רבי שמואל הבין את אשר מתרחש כאן, ועלה אל רב העיר, בעל הינדוע ביהודה זי"ע, לספר את אשר קרהו ואת הצו הנורא אשר ניתן לו. ועתה הינדוע ביהודה נחרצת במשפט מופלא: "קליפה זו גילגול אשד אוקדקד על מקום נשמתו שטשטע מצבה ועליה נחרתו כדברים האלה: פ"ג הרב מוהר"ר שמואל בהר"ר יצחק הלוי ז"ל מפאפא, נפטר ונקבר ביום ה' כ"א כסלו תק"ף לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

נדפס ממנו רק ספר אחד על משניות בשם 'תורת עדות הזאת' (י"ל ברוקלין נ.י. תשל"ב), עיי' הגי' יקותיאל מרדכי שיק זצ"ל אב"ד מיסקאלץ-סיקס).

כי נאמן שמואל:

רבי שמואל היה נאה דורש ונאה מקיים, כמובא בשמו בכת"י של בנו הגה"ק בעל 'מנוחת אשרי' (הובא בקו"י בית אשר - אהל שרה, עמ' יח): "ישמעתי מפי אדוני אבי הגאון הקדוש מוה"ר שמואל זצוק"ל, לפרש מה דכתיב (בראשית כב, יג) 'עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני'. הקושיא מפורסמת, למה יחס הכתוב את הנסיון לאברהם ולא ליצחק, שהיה בן לי"ז שנה, והיה מוכן לפשוט את צווארו ולהיות עולה על מוקדה לה'. וביאר, כי אברהם אבינו ע"ה לימד את בנו מעשריו ליראה את ה' ולמסור לו את נפשו, כאשר ירדך שר הצבא את חניכיו לירות בקשת וחיצים ולמסור את נפשם לטבח ביום קרב, יפקד לאיש מלחמה כזה לאזור חרב וחנית לבא במערכה, ולא ינצל ולא יבעט, כי אצלו נעשה ההרגל לטוב. כן

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה בהר"ר יצחק בעריש ברושטיין ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

מפאקש בספרו 'מקל נועם' (וויי תקנ"ט), דף כו ע"ב) ז"ל: ".... ות"ל ב"ה לא יראה ולא ימצא בן תורה אחד שכתב דעתו אלי בהיחר דג 'שטירל' או 'טיק', זולת חכם אחד רך בשנים שדר לן חורפי באריכות גדול ודעתו חי' להתיר דג 'שטירל' עיי' בדיקתו אחר שהי' מונח הדג שלשה ימים, ואחר כך חזר בו עיי' רבו מובהק (נכראה הכונה לרבי ר' וואלף באסקאוויץ שהיה מן האוסרים) והסכים לאיסורא, ולא העליתי דבריו בקונטרס הזה מפני כבודו..."

מדבריי תורתו

אלה תולדות יעקב יוסף (בראשית לו, ב). הנעלם מאותיות 'יעקב' עולה בחשבון 'ימשיח בן יוסף', והנעלם נקרא תולדות, והיינו מיידיד של יעקב תקח התולדה דהיינו וי"ד עולה עשרה, מעי"ן - י"ן עולה ששים, מקוי"ף - פ"ו, והמה אותיות יוס"ף, והנעלם מהב"י היא י"ת, עולה בגימטריא 'ימשיח בן', דהלא משיח עולה שנים ואותיות בן יחיד גימטריא תי"י, ולזה רמז לך, 'אלה תולדות' יעקב יוסף, רצ"ל הנעלם הנקרא **תולדות**, והוא בגימטריא משיח בן יוסף, הוא היוצא מבית יעקב, ודו"ק כי הוא רמז נפלא. **מנוח כתיב בן הגה"ק ה'מנוחת אשר' מטשענער זי"ע** (הובא בריש ספר 'מנוחת אשר', קוני 'בית אשר' - אהל שרה' עמ' יח)

בקשר לפעולתו בעד כשרות המאכלים והיינות, מסופר מעשה פלא, שסיפר נכדו הגה"ק רבי משה הלוי יונגרייז זצ"ל אב"ד קאשוי (הובא בתולדות אנשי מופת: עמ' א), וזה תוארו:

בעירו היה סוחר יין, שקנה יינות ומכרם לאחרים, והרב היה רגיל להשיגו היינות נעשים בהכשר לפסח ואחרים ייהיה חשש יין נסך חי"ו. פעם אחת קנה הסוחר ההוא הרבה יינות, והרב לא ידע ממי קנה אותם הסוחר, לכן צוה להכריז במקומו ולחזויע שלא יקנו הפנים יינות ממנו כי אינם בחזקת כשרות. עקב כך היה לאותו סוחר נוק גדול, והלך הסוחר להשיג תולנות בפני שר העיר שהרב גרס לו חיוק גדול. הזמין חשר את הרב לדין, וכשבא המועד לערוך את המשפט נתמלא כל האולם בשרים רבים וכנבדים. השר שאל את הרב: מדוע לא ירצה הרב לתת כתב הכשר על היינות של הסוחר, הלא גרמת חיוק גדול מזה. ענה רבינו ואמר: הלא אני הרב דמטא, ועלי מוטל הדבר לדקדק שיהיו היינות נעשים בכשרות שיוכלו למכרם לבני ישראל, ואם הוא עובר על דברי, איך אשקר באמונתי לומר על יין נסך שהוא כשר. וימלא השר פירוה בשחוק, ואמר: יגיד נא לי הרב, היכן מצא זאת אשר יין שעשאו אינו יהודי אינו כשר. השיב על הרב: בתלמוד ובשולחן ערוך שולל מבואר כן. ויחל השר לללל על התלמוד והשו"ע ואמר: אין לזה שום יסוד, ועתה אני מכריחך להכשיר יינות של הסוחר, ואם לאו, מרה תהיה אחריהך...

לפתע נפתחה הדלת וכומר אחד נכנס, ושאל מה זה ועל מה זה נתאספת הנה היום, ומי דורש רב היהודים מאתכם. וסיפר לו השר בצחוק עניי היינות, וכי שאלתי להרב על איזה חוק פסק כן, ענה לי הרב שכן מבואר בתלמוד ובשו"ע, ולדעתי זה אינו מספיק לסיוד נאמן כלל, ולכן צויתיו להכשיר את היינות. ענה הכומר ואמר: הביאו לי את ה'יביבל' (התמיד בלע"ז), וביאו לו, חיפש והראה לשרים בדניאל (א, ח) ששם כתוב: 'יִבְשָׁלְמֵאל עַל אֶשֶׁר לֹא יִתְגַּלֵּל בְּפֶתַח הַמֶּלֶךְ וְגִבְיָן מִשְׁתֵּיו יִבְשָׁשׁ מִשֵּׁר הַסְּרִיסִים אֶשֶׁר לֹא יִתְגַּלֵּל, וְמוֹזָה נִרְאָה שֶׁכָּבֹד אֶזְנוֹ נִסְמָר לַיהוּדִים לְשִׁתּוֹת יֵין שֶׁל נְכָרִים, וְאִיסוּר זֶה נוֹרָה אֶצל הַיהוּדִים עַד הַיּוֹם' (עיי' ע"ז דף לו, ב).

כששמע השר דבר הכומר, ואז הראה להרב יראת הכבוד, וביקש ממנו שימליך לו שדירב נגדו בעיות, ואמר להרב: חזק ואמץ אל תירא ואל תחת, רק שמור דתך, והאיש אשר המרה פיה יסבול חנוק ואין לו עלך כלום. ויגש הרב אל הכומר ושאלו את שמו ושם עירו, והכומר אמר לו שמו ושם עירו, לאחר שחזר הרב לביתו החל לחקור לו שם הכומר ועירו, ולא מצא לא שם כומר כזה ולא שם עיר כזו, ותלה אז שהיה זה שליח משמים להצילו מצרה ומדין קשה...

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

- כן נמצא בחידושיו על סוגיות הש"ס שבכת"י, שמביא קושיא בשם הגאון בעל 'שמלות בנימין' מפאפא זצ"ל, ומזכירו בה"ל: "הרב המאור הגדול מו"ה בנימין זאב כ"ץ אב"ד של עיר מולדתי פאפא יע"א". וכך היה חותם שמו לפעמים: "הק' שמואל פאפא הלוי יונגרייז".
- בתעודות ומסמכים שנשארו מהגרמנים ימשי"ו ונתגלו לאחרונה, נמצאו רשומים יותר משבעים רבנים משפחת יונגרייז, שעלו על מוקדה עק"הש באושוויץ. ה' ינקום דמם.
- ישנן כמה גרסאות בסיפור זה. גרסא זו שהבאנו מקורה בהקדמה לשו"ת מהרש"ה (נכדו הגה"צ רבי שמואל דוד הלוי יונגרייז זצ"ל אב"ד פטעהדיארמאט. ניו יארק תשי"ח) וכע"ז מובא בס' 'ברוך שנתן תורה' (קריית יואל תשמ"ח, בתולדות הגה"ק מטשענער זי"ע, עמ' רח). אבל בס' 'תולדות אנשי מופת' (עמ' ז) ומשם בפתיחה לס' 'מנוחת אשר' (קוני 'בית אשר' - אהל שרה, עמ' ט), מסופר קצת באופן אחר ובחילופי גברי, לא על רבי שמואל, אלא על חותנתו רבי אנשיל ווינער. ומסיים שם שרבי אנשיל לא רצה לתאר עצמו בשם 'יונגרייז' משום 'הללך זר ולא פיד' (משלי כב, ג), אלא רבי שמואל חתנו התפאר בחימיו הצדיק ולכן לקח כינוי זה.

מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פר' מקץ - "שבת זאת חנוכה"			
א' שבת תשי"ז - שנה ט"ז גיליון תרצ"ז			
הדפוס	מו"ט	דף	מחיר
אנטווערפן	16:18	17:35	17:48
לונדון	15:37	16:52	17:05
מאנשטער	15:35	16:53	17:03
ציריך	16:18	17:30	17:49
ווינ	15:44	16:56	17:15
אמסטרדם	16:10	17:29	17:44
פאריז	16:37	17:50	18:11
פראנקפורט	16:06	17:21	17:40

מדרש חכמים

"וידבר שר המשקים" - התכוון רק לתועלת עצמו

ויהי בבקר ותפסם רחוק וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים וגו' ואין פותר אותם לפרעה. וידבר שר המשקים את פרעה לאמור וגו'.

(יש לדרוש הסמיכות, ש'וידבר שר המשקים' היה רק אחר ש"אין פותר אותם לפרעה") כיון שראה שר המשקים את פרעה שהיתה נפשו מבקשת לצאת (-מרוח דאגה על פתרון החלום), היה מחשב בדעתו ואומר: אם ימות פרעה זה, ויעמוד מלך אחר, איני יודע אם מעמדיני באמונתי (-באומנותי. מתנות כהונה) אם לאו, [לפיכך] "וידבר שר המשקים" (-שלא התכוון לא לטובתו של פרעה ולא לטובתו של יוסף, רק לתועלת עצמו).
בראשית רבה פט, ז

כמה שנות רעב היו צריכות לבא במצרים?

שבע פרת השבת שבע שנים הנה ישבע השללים השבת שבע שנים הנה וגו' (מא, כו).

[נחלקו בזה] רבי יהודה ורבי נחמיה [ורבנן], רבי יהודה אמר, י"ד שנה היו [ראויות להיות שנות הרעב (רש"י)], שכן פרעה רואה (שבע פרות ושבע שללים).

רבי נחמיה אמר, כ"ח שנה היו [ראויות להיות], שכן [בנוסף לראייתו בחלום] פרעה אמר ליוסף (את חלומי, והאמירה ג"כ גורמת, כי בירת כוחה לשפטים. ע"י יוסף).

רבנן אמרי, מ"ב שנה היו [ראויות להיות], שכן פרעה רואה, ואומר ליוסף, ויוסף חוזר ואומר לפרעה (-הרי ג' פעמים י"ד). אמר רבי יוסי בן חנינא [בפועל רק] ב' שנים עשה הרעב, שכיון שירד יעקב אבינו לשם [וברכו לפרעה שיעלה נילוס לקראתו, בזה] כלה הרעב, ואימתי חזרו בימי יחזקאל, הדא הוא דכתיב (יחזקאל כ"ט) "ונתתי את ארץ מצרים שממה בתוך ארצות נשמות, ועריה בתוך ערים מחריבות, תהיינה שממה ארבעים שנה" (-היינו תשלום המ"ב שנה שהיו ראויות לבא עליהם בימי יוסף).

בראשית רבה פט, ט

"ועל פיך ישק כל עמי" - שרק אתה תישקני

אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי וגו' (מא, מ).

שלא יהא אדם נושקני חוץ ממך (רד"ש 'ישק' מלשון נשיקה ממש [עיי' ראב"ע]). שדרכם היה שהעם נושק למלך דרך כבוד, ורק אתה תקבל הכבוד הזה. ח"י הרד"ל, [וזהו] "ועל פיך ישק כל עמי", שלא יהא פרוקופי (-כבוד בלשון יוונית. ערוך. כלומר, שלא יהא הכבוד הזה לאחר) חוץ ממך.
בראשית רבה ז, ב

"חי פרעה אם תצאו מזה" - לא נשבע לשקר

בזאת תבחנו חי פרעה אם תצאו מזה פי אם בבוא אהיכם הקטן הנה (מב, טו).

בשעה שהיה מבקש לישבע לשקר, היה נשבע ב"חי פרעה"? (והכתיב [קהלת י, כ] "גם במדבר מלך אל תקלל". ע"י יוסף?)

אמר ר' לוי, משל לגדי שברח מן המרעה, ונכנס אצל אשה אלמנה, מה עשתה, עמדה ושחטתו, והפשיטתו, ונתנתו בתוך המטה וכסת עליו סדין (-כמו תינוק ישן), אתון בעין ליה מן גבה (-באו בני אדם ובקשו את הגדי ממנה), אמרה: כן תהא ההיא אתנא מנכשא מבשריה הדין ואכלה אם ידע ביה (-כן תהא האשה ההיא [כיוונה על עצמה, ותלתה קללתה באחרים] תולשת ואוכלת מבשרו של זה, אם יודעת דבר מן השם. הם סברו שבנה שוכב במטה, והיא נשבעת בחי בנה יחידה, ובאמת היא התכוונה לדברים כפשוטם). [אף כאן] כך, "חי פרעה אם תצאו מזה" (-שהם סברו שכונתו על כולם, אבל באמת היתה כונתו רק על שמעון, ועל זה נשבע על האמת. ע"י).

בראשית רבה זא, ז. ו[עיי' 'תנא דבי אליהו' (רבה פרק כו): "לא תשא" - קיימו יוסף, שנאמר "חי פרעה אם תצאו מזה", והלא דברים ק"ו ומה כשהיה נשבע במלך בשר ודם קיים את שבועתו, אם נשבע במלך מלכי המלכים הקב"ה על אחת כמה וכמה]

לקח טוב

"המחדש בטובו בכל יום תמיד" - ואין הרגל בעולם

ימי החנוכה מחדירים אמונה יותר ברורה בלב בן ישראל, בראותו שגם בנוהגו ונוהלו ה'קבוע' של העולם מתגלית לפעמים יד ההנהגה העליונה ורואים נסים נסתרים בתוך הטבע המורגל.

אמונה ברורה זו היא המדליקה את נר נשמתו של אדם, ומלחיבה אותו להתגבר ולהתחזק בעבודת הקודש חרף אבני המכשול העומדות לשטן את דרכו. אמונה זו מכלה ומגרשת היא

כל יהודי שנתגדל על ברכי הורים הנאמנים למסורת אבותיו, יודע שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, ומאמין שאדון העולם ברוך הוא משגיח מן החלונות ומציץ מן החרכים, משנה עתים ומחליף את הזמנים וגולל אור מפני חשך וחושך מפני אור.

אם ישאלו אדם, האם הברואה קבועה ונשארת כמו שנבראה בששת ימי בראשית, לא תהיה מחשבתו מהססת ולא יגמגמו שפתיו אף לרגע. אין מקום לשאלה זו, ישיב לשואלו בצורה ברורה וחד משמעית: הרי הבורא ב"ה "מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית".

ובכל זאת עלולה הרגשה זרה לקונן בלבו של אדם הלוחשת לאזנו חיפוכן של הדברים האמורים. הרגשה זו אומרת לו: פקח עיניך וראה כל הסובב אותך. מה שהיה מתמול שלשום הוא מה שנמצא גם היום. אמת נכון הדבר שתמיד יש ענינים מושגים ומתפתחים לכאן ולכאן. אך שינויים אלה אינם אלא יוצאים מן הכלל הגדול שאין חדש תחת השמש, ומה שהיה הוא שיהיה. אין מנוס איפוא מלהסיק - מסיתתו ההרגשה הזרה - שהעולם מתנהג בהרגל מסויים.

לבד ממה שהרגשה זו פוגעת בעיקרי האמונה מעצם מהותה, הרי שגדולה הרעה היוצאת ממנה ואין קץ למדת ההרס אשר בחיקה. מי שרואה את כל העולם ומלואו כדבר קבוע ומורגל שאינו ניתן לשינוי (אם לא במקרים נדירים עד מאוד) הרי שגם התנהגותו ועבודתו, תורתו ותפלתו אינם נעשים כראוי. במה יתחזק ויתעודד אחר שמישש ידיו ורגליו ומצאן חסרות בעבודת הקדש, הרי כך נגזר עליהן וככה נבראו. איך יערוך תפילה כלפי שמיא לחצו ממיצר. ועל מה ולמה יתייגע בתורה ובקיום מצוותיה נגד טבעו ותכונותיו אם בסופו של דבר יישאר על עמדו כי כך קבוע ומורגל הדבר מעת צאתו לאויר העולם.

אותיות מחכימות

... והנה אם אלס ח"ו אינו מאמין בנסים נסתרים, אזי

הוא נמחשתו שכן הוא ההרגל, כעיוס מאיר החמה ובלילה מאיר הלכנה, ובלילה הוא יסן וכיוס הוא ניעור, והמרכה נסחורה הוא מעשיר והסולק למרחקים הוא מרוח, וכשהוא חולה לוקח רפואה, והוא סבור שכן ההרגל.

אמנם כשהוא נסים נסתרים אשר מסר האל-ל הבורא ב"ה גבורים ביד חלשים... הוא רואה שאין העולם מתנהג כהרגל, רק כסג"י הוא המהיר אסורים והוא הזוקק כסופים... ומי שהוא מלך אזי מחדש בעולמו כדלוגו, ואין בהם שום טעם והרגל לומר שכן מתנהג העולם תמיד...

וזהו "עד שתכלה רגל מן השוק" שלא לאמר שהוא ח"ו ההרגל, רק אנו מודים שהוא מלך עולם ועד ולעמי עד ימלך... שהוא מחדש את העולם תמיד בכל עת ובכל עשה, רק לפעמים מחדש את הטבע כמו שקבע בהעולם בקשת ימי בלשית, ולפעמים מחדש דבר חדש... וזהו "להדליק נר חנוכה" כלומר שיאיר זה הכנינה שהוא מחדש תמיד העולם בכל עת ובכל עשה, וזה הכנינה יאיר תמיד בתוך מחשבותינו, ויעטר לבנו לעבודתו שהיינו מסורים בידו ית"ש...

קדושת לוי (קדושת חמישית)

את ה'הרגל' מלבד, ומלמדת אותו דעת שמה שהיה מתמול שלשום איננו קובע כלל וכלל למה שיהיה היום ומחר. הוא הבורא יתברך, הוא המחדש והוא פועל גבורות ועושה חדשות. פעמים הם נראים ונגלים ופעמים ממונים ונסתרים. והוא היא פנימיותו של ציווי החכמים ז"ל "להדליק נר חנוכה".

אמרות טהורות

מדת הנאות מונח על מאור – אך לפעמים צריך לה בכחית "ויגבה לבו בדרכי ה"

וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו (פס, א), וברש"י ז"ל: "למה תתראו – למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאילו אתם שבעים וכו', ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחישא, למה תהיו כחושים ברעב וכו', ועי"ש.

יש לפרש בדרך רמז, כי ידוע שיעקב הכל היא מדת ההכנעה והענוה, בחינת איך, ובהן עיקר הכנעת הסמ"א. ומכלל הן נשמע לאה, שהמתנאה ה"ה, והוא בכחית י"ש, הרי הוא כעובד ע"ז רח"ל (פסח ד), ונותן בזה כח וחיות להסמ"א רח"ל.

וזהו: "וירא יעקב כי יש שבר במצרים" – שעל ידי בחינת הי"ש נותן שבר ופרנסה במצ"ר י"ם, היינו הסמ"א (ע"י פרי עץ חיים שער ה' המצות פ"ז), "וירא יעקב לבניו למה תתראו" – למה תתנשאו ותגדמו על ידי זה לשבר במצרים, כאמור. או יאמר: כי ידוע שלפעמים, לצורך השעה והזמן, כדי להמתין הגבורות והדינים ולהכניעם, צריך האדם לחזק את עצמו בכחית "ויגבה לבו בדרכי ה" (דברים י"ג, ו) ו"לכמ"ש הרב המגיד (עבודת ישראל פ"ר וישלח) על הכתוב (לעיל לה' ז) "שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך", עי"ש. וזהו שאמר: "וירא יעקב כי יש שבר במצרים" – שבבחינת י"ש ניתן לשבר ולהכניע למצ"ר י"ם, "וירא יעקב לבניו למה תתראו" – לשון כחישא, כפירוש השני של רש"י, המורה להכנעה ושפלות – כי יש עתים שצריך להיות בבחינת "ויגבה לבו", כאמור.

שליש בחיני ו"משביר" בפנים

ויוסף הוא השליש על הארץ הוא המשביר וגו' (פס, ו) – "בצאתו לחוץ היה הוא השליש, נראה כמושל ושליט, אבל בפנים, הוא המשביר, בלב נשבר השובר כל לב".
הרח"ק רבי שמואל אלתר מזוואלין ז"ע (נשא ברכה, דברים, לקוים)

אמירה נעימה

והנה מן היאור עולות שבע פרות וגו' (מא, ב).

צריך להבין, למה הראו לו לפרעה בחלומם שהפרות עולות מן היאור. ויש לומר, הנה מבואר בגמרא (סנהדרין פ"ה) שאין כשפים מועילים במים, וסיבת הדבר היא כדי להראות השגחה יתירה ושאלו עוד מלבדו, ושאיפילו כשפים לא יוכלו כנגדו ית"ש (ע"י חולין ז' ע"ע בספר חסידים" סי' תעה; "נשמת חיים" מאמר ג' פ"ב, ובמדרשו ג' רד), וידוע שהמצרים התעסקו הרבה בכשפים (ע"י רש"י שמות ז' כב), ולכן הראו לו בחלום, שהפרות עולות מן המים, להראותו שכאן מדובר בדבר שהכשפים לא יועילו.

וכפי שאמנם אמר לו יוסף (פסוק כה): "אשר האלקים עשה הניד לפרעה" – אמר 'עושה' ולא 'עושה' – לרמוז שכבר עשוי, כי נגזרה גזרה ואי אפשר לבטלה (ע"י רש"י לעיל פ"ה, ד"ה) ודבריו אלו הם אכן הפתרון על "והנה מן היאור עולות".

והנה שבע פרות אחרות וגו' דלות ורעות תואר מאד ורקות בשר לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרוע (מא, ט).

לכאורה, תיבות "לא ראיתי כהנה" הן אך למותר, כי למה היה צריך לאומרו. ונראה, דאיתא בגמרא (ברכות נה) שאין מראין לו לאדם בחלום אלא מהרהורי לבו ביום, ואמר רבא: "תדע, דלא מהוו ליה לאינש לא דקלא דדהבא ולא פילא דעילי בקפא דמחמא" (שאין מראין לו לא דקל של זהב ולא פיל שנגנב לנקב של מחם) – דהיינו: "דבר שלא הורגל לראות ולא הרגה בו מעולם" (רש"י שם).

הוא שאמר פרעה אל יוסף: אל תאמר שראיתי בחלומי מה שהרהרתי בלבי, לא כן, "כי לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרוע", וכיון שלא ראיתי לרוע כמותם לא הרהרתי בכך.

ויראמר אל אחיו חושב כספי וגו' ויצא לכם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלקים לנו (פס, כה). ולכאורה

"אם כנים אתם" – להשיג מרת האמת

אם כנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לבו הביאו שבר רעבון בתיכם. ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם ולא תמותו ויעשו כן (פס, יב-יג). "כנים" – רומז על מדת האמת, מלשון "כן כנות צלפחד דוברות" (במדבר כו, ז), ו"אחד" – הוא היצחק, על שם שהוא יהודי אצל האדם עד י"ג שנים, כי מאז והלאה נלוו אליו היצר טוב (וזה"ק קטפ).

ורמז כאן הכתוב, שיוסף הצדיק לימד לאחיו איך לבא לבחינת אמת, ואמר להם: "אם כנים אתם" – אם תרצו לבא למדרגת אמת, ובחינת אמת, תעשו כן: "אחיכם אחד" – הוא היצחק ר" – יאמר בבית משמרכם, כלומר, לתאסרוהו ותקשרוהו במשמרת למשמרת, בעשיית גדר וסיוג לסיוג, "ואתם לבו הביאו שבר רעבון בתיכם", היינו, אז כשלא תקלקלו במעשיכם הרעים תוכלו להביא שבר רעבון בתיכם ולא תקופה פרנסתכם, ויהיה לכם שפע פרנסה וכל טוב, "ואת אחיכם הקטן" – הוא היצר טוב, שנקרא קטן ודל (עי"ש בזה"ק ובגדרים לב), "תביאו אלי" – תשעבדו אלי, "ויראמנו דבריכם" – תבאו לבחינת אמת, "אל תמותו" – בעולם הבא. "ויעשו כן" היינו, לשמוע לקול מוסרו.

הרח"ק רבי צבי הירש מרימנוב ז"ע (בארת חיים)

תשובה – מגולה לפרנסה

כי שם יאכלו לחם (פס, כה). הנה, אדם המבקש מהש"ת ומתחנן לו "כרוב רחמיו מוחה פשעיו" (תהלים נא, ג), אזי על ידי זה מטייל מגולה הוא שיהיה נשפע לו שפע פרנסה, שהרי אמרו חז"ל (קדושין פב): "הולא לא נבראו (היה עוף) אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, אינו דין שאתפרנס שלא בצער. אלא שהורעתי מעשי, וקפחתי את פרנסתי", אבל כשמבקש מהש"ת כרוב רחמיו מוחה פשעיו, ממילא נשפע לו פרנסה.

וזהו: "כי", לשון אם (ד"ה ג), "שם" – גימטריא ראשי תיבות כרוב רחמיו מוחה פשעיו, אם האדם מתפלל על זה, מגולה הוא לפרנסה, כי בכך חולפים עונותיו וחולכים ממנו. אמרי יהודה, ברעזאן

יפלא, למה לא נחרדו לאמר כן כשאמר להם "מרגלים אתם" (פסוק ט), ובעת שאסף אותם אל המשמר (פסוק י).

ויש לומר, כי ידוע שהשכמים דנו את יוסף לחייב מיתה משום רודף (ע"י ספרנו לעיל לה' ז'), ולכבוד נזרע להם שהיה עיוות הדין, וכמו שאמר להם ראובן: "אל תחמאו בילד" (פסוק כב) – שעשה מעשה ילדות (כ"ש שם הרמב"ם ז"ל). ולכן כשאמר להם "מרגלים אתם", הבינו השכמים שהוא עונש מדה כנגד מדה, וכמו שטעו הם ועיוותו הדין, כן נסבב עליהם טעות ועיוות הדין. אבל לאחר שראו את הכסף המושב כמזיד כדי להתעולל עליהם, תמחו ואמרו: "מה זאת עשה אלקים לנו", שהרי הם לא היו מודיעין, ואין זה מדה כנגד מדה.
נאות הדשא. סאכמישב (ע"י ובמדרשו ג' נג)

ויהי כי באנו וגו' והנה כסף איש כפי אמתתו כספנו במשקלו וגו' (פס, כא).

לכאורה אינו מובן מה שאמרו "כספנו במשקלו". ויש לומר, כי רצו לתת סימן שהכירו בזה שהוא כסף, דקיימא לן (ב"מ נג) דמשקל הוא סימן, ולכן אמרו: "כספנו במשקלו". וכן שלא יאמר להם, דמסתמא נשאר לכם כסף מעט ושרתה בהם ברכה ונתרבו, על כן אמרו כיון שהיה כספנו במשקלו, והרי כל דבר המדוד והמשקול אין הברכה שרויה בו (בבבא נב"מ שם ס"ב), ואם כן בהכרח שהוא כספנו.

פנים יפות

ויבא האיש את האנשים ביתא יוסף (פס, כד). פירש"י ז"ל: "הבאה אחר הבאה, לפי שהיו דוחפים אותו הוץ עד שדברו אליו פתח הבית" וכו'.

הרמז בזה, כי יעקב אבינו ע"ה בירך אותם בעת ירידתם ליוסף: "ואל-ש-די יתן לכם רחמים" (פסוק יח), וכשהיו בעת צרה היו רוצים לעורר ברכת יעקב אבינו ע"ה, והיו דוחים אותו אל פתח הבית, כדכתיב (פסוק יט) "וידברו אליו פתח הבית", כי שם זה נכתב על המזווה בפתח הבית. ואולי עתה מישאמר להם "שלום לכם אל תיראו" נמשכו ובאו אליו.

ישמח ישראל (וכ"ה בשפתי כהן)

יתרון דעת

שיירי מצודה (י)

מותר שמן וחתילות נר חנוכה
הלכות והלכות, מנהגים וטעמים

ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן פרדחור (במדרב ז' נח), ילמדנו רבינו, נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון, מהו להדליק בה בשני. כך שנו רבותינו, נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון, מוסף עליו כל שהוא ומדליק ביום שני, ואם הותיר ביום שני, מוסף עליו ביום השלישי ומדליק, וכן בשאר הימים. אבל אם הותיר ביום שמיני, עושה לו מדורה בפני עצמה ומדליקה. למה, כיון שהוקצה למצודה, אסור להשתמש ממנו.

לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים הואיל ואינו מן התורה. אמר להם הקב"ה: בני, אין אתם רשאים לומר כך, אלא כל מה שגזירה עליכם תהיו מקיימין, שנאמר (דברים י"ז, י) "עשית וגו' על פי התורה אשר יורוך", וכן הוא אומר (שם לב, ז) "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך". למה, שאף אני מסכים על דבריהם, שנאמר (איוב כב, כח) "ותגור אומר ויקם לך", וכו'. מדרש תנחומא (פר' נשא, לד)

ועוד נהגו שעושין מדורה מן הפתילות הנשארות ומן השמן הנשאר ביום אחרון שורפין אותו ואין נהנין ממנו, מפני שהיה הנס בכך שמן של קודש נהגו בו מנהג קודש. ספר המנהגות לרבינו אשר ב"ר שאול מלונל (עמ' ס)

ושיירי הפתילות של כל הלילות נהגו להבעיר שלא לשום צורך, ואע"פ שמותר לפי מה שכתבו הר"ף (שבת כ) והרמב"ם ז"ל (פ"ד ה"ה) שאמרו שמשיעבור זמנה מותר לכבותה או להשתמש לאורה. ומיהו הגאון רב אחא ז"ל (שאלות פ"ר וישלח כ"ז) כתב שאין לעשות בזה שום דבר, אבל צריך להניח עד לילה אחרונה ולעשות מהן מדורה בפני עצמה. ואע"פ שאמרו חז"ל (מגילה כה) תשמישי מצוה נזרקין, ואילו דאי תשמישי מצוה הן, מכל מקום לא דמו לעצי סוכה ולוליב שלא הוקצו שיהיו כלין לאותו מצוה, אבל אותן הפתילות והשמן הוקצו על דעת שיהיו כלין.

כל בו (הל' חנוכה סי' סד, ו) ע"י מאירי שבת כא. ובמגילה כה)

וכן כתבו הגאונים, שהשמן והפתילות אסור להשתמש בהן אחר שכתבו, דאתקצי למצוה. והקשה הרב רבי גרשום בן רבי שלמה, דהא קי"ל דתשמישי מצוה נזרקין. ותריך, דהני מילי כגון תשמיש שופר ולולב וכיוצא בהן, שדעתו עליהן אחר מצותן, שיועד שישארו אחרי כן, אבל הני אין דעתו עליהן כסבור שישפרו בשעת מצותן. אי נמי, שיהיו רבנן כתשמישי קדושה, מפני שהוא זכר לשמן של הקודש. ויש לשאול, אם כן פתילות של שבת ישרפו, לדעת זו. ויש לומר, דלא דמי אהדדי, דנר שבת עיקר מצותו ליהנות ולהשתמש לאורו על השלחן, ולכל הבית, וכיון שכן, יכול ליהנות אחר מצותן, מה שאין כן בנר חנוכה, שעיקר מצותו מפורסם נויסא, ולא להשתמש לאורה, ומשום הכי אסורין בהנאה אחר מצותן, כי לכך נעשו מתחלה.

אבודרהם (לחנוכה) וכו' בספר האשכול הל' חנוכה. ונ"ע בשבלי הלקט לחנוכה סי' קפה)

מותר השמן מנורת של חנוכה אין נהנין. ומנהג כאן שנשרף ביום חנוכה המזבח בחצר בית הכנסת לאחר יציאת בית הכנסת בשחרית על ידי תינוקות.

מנהגי פרנקפורט (כסלו אות ז) – בשם ספר כח יהודה להגאון ר' יהודה מיכל בינגא זצ"ל. (ובבבא נהגה הוא להצניע היטב את מותר השמן והפתילות ולשרפם בערב פסח בשעת שריפת החמץ)

ולענין השאלתא אשר שאל מעמדי בשמן הנותר מנר חנוכה שכבה אחר שדלק כשיעור – אם מותר לנר מצוה וכו'...

ובעל פרי חדש בסי' תרע"ז מוקשה לפי מה שכתב הבית יוסף לעיל בסי' תרע"ד דנר בית הכנסת היו נר של מצוה, אם כן אמאי שורף את הנותר, יליקנה בבית"ה. ויתריך כיון דנרות בבית"ה מותר ללמוד לאורן, היישנן שמא יבוא אחד וילמוד לאור אותו הנר לבד, וזה אסור, עכ"ל. ובהא גופיה אם מותר ללמוד לאורן רבו הדעות. ועיין בסי' תרע"ג דיש מתירין ללמוד לאורו או להשתמש בו לדבר מצוה, ואף דאין מחמירין שלא ללמוד לאורו, היינו כל זמן שעדיין דולקת או תוך שיעורן, אבל אחר שכבר נכבו ודלק שיעורן לא ידענא למה נחמיר בהן כולי האי שלא להחזיר להדליק מהשמן נר של מצוה, באם ידוע לנו שדלק שיעורן ונכבו מאיליהן. וזהו מה שנראה לי בזה להלכה.

דברי מנחם להגאון רבי מנחם שטיינהארט זצ"ל (סי' נז). אופיבאך תקט"ד. ועי"ש שדן באריכות איך מותר להדליק בהן נר שבת. ועי' "חכמת שלמה" סי' תרע"ז – דמותר השמן דליקנו בבית הכנסת. ע"ש. ועי' בשאלת "ענין ח"א סי' י' ובשרית משנה שכיר ח"ב סי' רטו באריכות. ועי' בשו"ת ערוגת הבושם א"ח סי' ק"ב

עלֵי מועד

"זאת חנוכה" – על שם החינוך המקווה בחודש השייך למנשה

יום השמיני דחנוכה, מנהג בני ישראל לקרוא את שמו **זאת חנוכה**, ולא דבר ריק הוא. וי"ל, הנה בחנוכה קורין בנשיאים, וביום ח' מתחילין לקרות מנשיא שבת מנשה (פ"י נשא ז, ד) עד "כן עשה את המנורה" (פ"י בהעלותך ח, ד), וטעמא בעי. ואקדים לך את אשר כבר פירשנו (תשרי, מאמרו ה אות ז) בפסוק (תהלים ג): **לפני אפרים ובנימין מנשה עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו**. ויש להתבונן, מה ענין שלשה שבטים אלו להזכירם לישועה יותר מכל שבטי ישורון; גם קשה למה הזכירים שלא כסדר הדגלים ושלא כסדר התולדות, ועוד הפסיק בבנימין בין האחים אפרים ומנשה.

אלא, ר"ל אמרו (פס"ו, ה) שהמשכן בימי משה נשלם בכ"ה כסלו, וצוה השי' להמתין בחנוכתו עד חודש ניסן, ירח שנוגד בו יצחק, ונמצא על ידי כך שנתבייש חודש כסלו, ושילם לו הקב"ה בחנוכה בימי החשמונאים. וכן, מקדש ראשון בימי שלמה נשלם בחודש **מרחשון** (מ"א ו, לח), וצוה השי' להמתין בחנוכתו עד ירח האיתנים, **תשרי**, ונמצא שנתבייש מרחשון, ועתיד השי"ת לשלם לו לעתיד במהרה בימינו שחינוך ביהמ"ק השלישי יהיה **במרחשון*** (עי' כל זה בליקוט מלכים, ח"ב פסד), וידוע כי סדר החדשים מכוונים נגד "ב השבטים על פי סדר הדגלים. דהיינו: דגל הראשון - **יהודה יששכר זבולון**, נגד חדשי ניסן אייר סיון; דגל ראובן שמעון גד - נגד תמוז אב אלול; דגל אפרים מנשה בנימין - נגד תשרי מרחשון כסלו. נמצא, שחינוך ביהמ"ק הראשון - [שהוא כנגד אברהם (פסחים פח). שקראו [ור'] - היה תשרי, חדשו של אפרים; חינוך בית שני - [שהוא כנגד יצחק, שקראו תשרי] - בימי החשמונאים, היה בכסלו, חדשו של בנימין, (חינוך בית שני בימי אנשי כנה"ג לא חשבינו לחינוך שלם, כי לא היתה אז גאולה שלמה, כי היו משועבדים למלכי פרס ומדי, ועיקר החינוך היה בימי החשמונאים), וחינוך בית השלישי, לעתיד בב"א - [והוא כנגד יעקב שקראו בית] - יהיה **במרחשון**, חדשו של **מנשה** (עיי"ש בליקוט). ולכן מזכירים ג' שבטים אלו לישועתה לנו, ונזכרו לפי סדר החינוכים: אפרים בנימין ומנשה.

"והנה האיר השי"ת את עיני להבין בזה המקראי קודש (בפרשתנו מא, טא): **ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי** (עי' פירש"י) - מה שאמר ששכח בגדולתו את כל ענין ויסוריו, זה ניחא, אבל מה שאמר ששכח את כל בית אביו, לא יתכן לומר כזאת על קדוש ה' כמוהו שישכח את אביו הקדוש ואת ביתו שבטי ישורון קדושי עליון. אבל על פי דברינו הנ"ל יתכן שאמר שני טעמים על קריאת השם **מנשה**: טעם א' - "מנשה" הוא לשון שכחה, מורה 'כי נשני אלקים את כל עמלי'. טעם ב' - 'זאת כל בית אבי', היינו, מהראוי לקרוא מנשה" שהוא אותיות נשמה" כי בחדשו יהיה חינוך בית אביו יעקב - הוא בית השלישי כנ"ל - ... והוא יהיה בנין קיים, כמו השגמה שהיא קיימת ברוחניות, נמצא 'זאת כל בית אבי' אינו קאי על 'נשני', רק הוא ענין בפני עצמו, והבן".

"אחרי אשר הראנו ה' אלקינו את כל אלה, הנה תבין, ימי החנוכה, אשר שילם השי" לחדש כסלו, עבור שנשלם בו המשכן ולא חנכונו שילם לו הקב"ה בימי החשמונאים, והנה ימי חנוכה הן המה חינוך והרגל לגאולה האחרונה (וכמ"ש כמ"ש שעל כן קראו לימים האלה חנוכה שהוא חינוך והרגל לגאולה העתידה. עיי"ש), שיאיר אור הגנוז בשלימות כמו בששת ימי בראשית בביהמ"ק שיבנה במהרה בימינו, ויהיה חינוכו **במרחשון** חדש השייך **למנשה**... הנה בימי חנוכה מסיימין [קורין] ביום השמיני נשיא לבני מנשה - עד בהעלותך את הנרות וכו', היינו מה שיאיר הקב"ה בביהמ"ק השלישי, שיהיה חינוכו בחודש המגיע למנשה, על כן קראו את היום כל בית ישראל **זאת חנוכה**, זאת היה חינוך המקווה לישראל, היינו החינוך שיהיה בחדש [השייך] למנשה, אשר לזה קרא יוסף את שמו **מנשה**, כי המקדש הזה שיהיה חינוכו בחדשו הוא ענין נשמה" לבנים הקודמים, ויהיה רוחני מן השמים, ויהיה קיים לעד... כנ"ל. **ומעתה תבין גם כן למה נקבעו הימים ימי חנוכה דוק בסדר מקץ, הבן**".

בני יששכר (כסלו, מאמרו יב. עיי"ש עוד, וכן בחשון מאמרו א' אר"ב)

זאת חנוכה, מקור למנחה איסור עשיית מלאכה

אייתא במהר"ל (הל' חנוכה, א, מהדור י"ג): קבלה בדינינו שאין לאדם לעשות מלאכה בשעה שנרות דולקים בחנוכה. ויש אומרים גם ביום הראשון וביום האחרון מנהג רבותינו נוהי נפש לאסור מלאכה, עכ"ל (וכן אייתא באבדרהם).

ויש להבין מה נשתנה יום ח' דחנוכה משאר הימים לענין איסור עשיית מלאכה, דבשלמא יום א' - משום שאז חנו מהמלחמה, אבל מה מעילותה של יום ח'. ואפשר לומר הטעם, דבימים ההם, בשעת הסג, נתחייב ישראל להביא לדתה תודה על הניסים ועל הפלאות שעשה עממה השי"ת, אך לא יכלו להקריב קרבנות עד יום ח', שהרי כולם היו טמאי מתים, ועוד, משום דאיתא דחנוכה המזבח היתה ביום ח', שאז נגמר המזבח, ולא היה אפשר כלל להקריב קודם לכן.

והנה, מבואר בתוספות (פסחים ג) שהיום בו מקריבין קרבן נקרא יום טוב של המקריב ואסור בו בעשיית מלאכה. נמצא שביום ח' דחנוכה באותה שנה, שבה היה הסג, היו כל ישראל אסורים במלאכה, משום שהכל הקריבו אז את תודותיהם, ולזכר זה נוהגים שלא לעשות מלאכה ביום ח'. והוה גם הטעם למנהג [שיסודו מהרה"ר רבי אורי מסטרעליסק זי"ע] שמוסיפים לומר "מזמור לתורה" כליל "זאת חנוכה".

* בענין בנין וחינוך ביהמ"ק לדעת"ל, ראה רש"י יחזקאל יח, יח דימי המלואים יתחילו ב"ח ניסן. ועי' דרשות חת"ם דף סו. סוד"ה בחנוך המשכן, דהחיתוך יהיה מ"ח ניסן עד י"ח אייר (ל"ג בעומר). ועי' מעשה רוקח פ"ר בא, דהביהמ"ק יבנה בחדש ניסן ואחר יום י"ד, והחיתוך יהיה במשך ד' ימים שלאחר יו"ט פסח. ובליקוט"ש יומא א' רמז קט"א ו' הדבנין יתחיל בחדש אב - הובא בפני יהושע עמ"ס ר"ה דף ג. סוד"ה ואימא סיון. ועי' בס' אבן שלמה להג"א פרק י"א ס"א.

עלֵי שיח

השלך על ה' יהבך - - -

פעם אחת בא הרה"ק ר' ישכר בער מראדאשיץ זי"ע בביתו צעיר לימים, אל הרה"ק ציס"ע מו"ה ר"ר משה ליב מסאסוב זצ"ל להסתופף בצל קדושתו לשמוע לקח מפיו הקדוש, וכאשר נפטר מאתו ליטע לביתו, הנה דרכו בקודש של הרה"ק מסאסוב ללוות כל אורח הבא אליו, וכן עשה להאורח הקדוש הזה. והנה האורח ברגליו הלך, ואמתחתו עם בגדי שבת וחפציו הפשוט לאחוריו על כתפיו, כי לא השיגה ידו לשכור לו עגלה לנסוע לביתו, ובקש את רבו הק' שיברכו גם בזה, שיומין לו השי"ת עגלה לביתו, כי קשה לו ללכת ברגליו לשאת אמתחתו עליו. והנה דיבר אליו הרה"ק מסאסוב לאמור:

רבותינו ז"ל אמרו (ר"ה טו): "לא הווי ידעו רבנן מאי 'השלך על ה' **יהבך** והוא יכלכלך" (תהלים נה, כג), אמר רבה בר בר חנה, וימא חד הוא אזילנא בהדי ההוא טייעא הוה דרינא טונא (ו-טשא משא), ואמר לי שקול יהבך ושדי אגמלאי. ולכאורה הדבר הוא לפלא, היאך רבותינו הקדושים, אשר כל רו לא אניס להו, הוצרכו ללמוד פירוש המקרא הוה מההוא טייעא. אך הענין הוא כך, כי רבנן הללו, בהיותם מתבוננים במדת הבטחון אשר דוד המלך ע"ה הוהיר אותנו עליו בזה הפסוק, היו מסופקים עד כמה צריך להיות בטחון חזק בבואו יתברך, כי יש בזה שני אופנים, כגון על דרך משל בידון שלפנינו, שאתה צריך עגלה לנסוע לביתך, הנה אופן אחד מאופני הבטחון הוא שתבטח בשם ה' שיומין לך עגלה נוסעת לנוכח דרכך, ואתה תבקש את העגלון שיאספך לתוך מרכבתו, והוא ימלא משאלותיך. אולם יש עוד אופן אחר בבטחון. יותר גדול מזה, דהיינו שהבטחון יהיה כל כך חזק, שהשי"ת יזמין לך עגלה עוברת לפניך, ובלי תביעתך הנה הבעל עגלה בעצמו יאמר לך: עלה על המרכבה.

וזה ענין אמרם ז"ל: לא הווי ידעו רבנן מאי 'השלך על ה' יהבך", עד שסיפר להם רבב"ח ואמר: זימנא חדא הוה אזילנא באורחא בהדי ההוא טייעא, וקא דרינא טונא, ואמר לי שקול יהבך ושדי אגמלאי. הנה ההוא טייעא מרצון עצמו אמר לי שאתן משאי על גמלו, מבלי הקדמת מבוקשי אליו בזה, ולמדו מזה שהבטחון צריך להיות כל כך חזק וגדול כאופן השני שזכרתי.

כה היה דברי הרה"ק ר' משה ליב מסאסוב אל הרה"ק ר' ישכר בער מראדאשיץ, ותפלת הרה"ק רמ"ל עשתה רושם, ויהי טרם כילה לדבר, וישאו עיניהם ויראו והנה עגלה משרכת דרכה לעומת העיר אשר הרה"ק ר' ישכר בער דר בה, ובבואה לפניהם העמיד הבעל-עגלה את הסוסים, וישאל את האורח הק' ר' ישכר דובער לאמור: אנא תלך? והשיב לו: למקום פלוגי. ויאמר אליו: הלא אנכי ג"כ נוסע שמה, עלה על המרכבה. ובא האות והמופת אשר דיבר רמ"ל אלקים רמ"ל אליו (והענין זה מפורש בהקדמה לס' 'הלכה למשה' עמ"ס בבא קמא. וענין בס' יציחק עמ"ס מגילה א.)).

ובזה יתפרש המדרש בפרשת מקץ (ב"ר פס, א): **אשרי הגבר אשר שם ה' מנבחון**" (תהלים מ, ה) **זה יוסף, ולא פנה אל הריבים" - על ידי שאמר לשר המשקים "זכרונתי" "והזכרונתי ניתוסף לו שתי שנים** וכו', וקשה, דלכאורה המדרש סותר את עצמו, דפתח בשבחו של יוסף שבטח בה', ובסיים משמע שלא בטח. אלא יש לפרש, דהנה מציון חילוקי מקראיות, כתוב אחד אומר (יחזק יז, ז): "ברוך יהבך אשר יבטח בה' ויהיה ה' מנבחון" - כפל הכתוב בבטחון, וכתוב אחד אומר "אשרי הגבר אשר שם ה' מנבחון" וגו' - ולא כפל בבטחון, וגם לא כתב כאן "ברוך" אלא "אשרי" שהוא קצת פחות "ברוך", אלא נראה, דיש שתולה בטחון רק בה', ולא פנה אל הריבים כלל לומר שעל ידי אותו האיש תהיה לו ישועה בעזרת ה', רק שבלתי לה' לבדו בטחון, והוה: "ברוך הגבר אשר יבטח בה'" וחזר ואמר: "וזהה ה' מנבחון", לומר שרק בה' בטחון. ואתם בני אדם שאינם תולים בטחונם בה' לבדו, עליהם נאמר "אשרי הגבר אשר שם ה' מנבחון", ולחייב לה כלל הכתוב בטחון שם, יען כי עירב סיבה טבעית עם הבטחון.

והנה, יוסף הצדיק היה שלם בבטחון הגעלה, וכמו שצינו בחז"ל (וימא לה): שאשת פוטיפר אמרה לו: הריני חובשתך בבית אסורים, אמר: ה' מתיר אסורים. הריני כופפת קומתך, אמר: ה' זוקף כפופים וכו', ואם כן, לפי רום מדרגתו לא היה צריך עתה תלות ישועתו בסיבה טבעית, ולבקש "זכרונתי" "והזכרונתי". וזה שאמר המדרש: "אשרי הגבר אשר שם ה' מנבחון" - זה יוסף, על ידי שאמר לשר המשקים זכרונתי והזכרונתי וכו', כלומר, שאף שיערב כאן סיבה טבעית בבטחון בה', אזי לפי ערך צדקתו של יוסף, שתמיד היה בטחון איתן בלתי לה' לבדו, לכן ניתוסף לו שתי שנים.

הגאון רבי צבי יחזקאל מליזאנא זצ"ל אב"ד פלונסק (פלואת הסבא קדישא ח"א עמ' 94; 'אהל יצחק' עמ' כא; ונער"ש באריכות)

בלעדי – אלקים יענה

שמעתי מפה קדוש של כ"ק אאמור"ר הגאון האמתי הצדיק מופת הדור נ"ה (הנה"ק רבי אשר אנשיל הלוי יונגריי זצ"ל - בעל המנחות אשר' מטשענענר), בעת שהיה בירוק ויועץ, ובאותו זמן היה יושב על כסא המלוכה הקיסר פערדינאנד, והוא היה מדוכא במחלה אנושה, ושאל הרב מוויזני - הנה"ק רבי אלעזר הוויזני זצ"ל - בעל ד"ע (לעיל*) את כ"ק אאמור"ר האם ילך לפני המלך לאמר כי יש פה איש אשר ירפא אותו ממחלתו (בהתחווה להצדיק מטשענענר זצ"ל). והשיב לי אאמור"ר בחכמות ובצדקתו: הנה, האם מעלתו היה עושה זאת מדעת עצמו, והמלך היה מבקש ממני אחר כך לאב לפנינו, אז לא שמים היה שיתרפא על ידי, לא כן עתה שכבוד מעלתו של אש ממני, ואיך אוכל ליתן עצה בדבר הגדול הזה, פן לא יסכימו ממעלה.

וזאת היתה תשובת יוסף הצדיק אל פרעה: **'בלעדי'** יען מה שאני נקראתי לפניך לפתור חלומך היה בלתי פועלתי ועצתי, ואני לא עשיתי לזה שום מעשה, רק שר המשקים הזכיר אותי לפניך, מזה יודע אני **'אלקים יענה את שלום פרעה'**, דהוא יתן בפי מענה לפתור את חלומך.

תורת משה נתן להגה"ק רבי משה נתן יונגריי זצ"ל

המשך מעמ' ב

יתרון דעת

לעתיד לבא אסור להשתמש בו בחול, עד בא יום המקווה לה' (ישעי' ס, כט) והיה לך ה' לאור עולם ואלקך לתפארתך.

במוצאי שבת קודש חנוכה (ג' טבת). בדילולא רבה של אדמו"ר הק' [רבי אברהם] מסטרעטין זי"ע, בשעה שעשה אדמו"ר הק' שליט"א (בנו הרה"ק רבי אורי מראדאשיץ זצ"ל) אחר חבדלה בבית תפלה יקרא הדלקה מנורת הפתילות והשמן ושוררו מזמור המנורה ('למנצח בנגינות') ופיוט "מעוז צור", ואמרתי אז לרה"ק "ומנורת קנקנים" וכו' היינו מלבד מה שמעוררים הסג בכל שנה בשעת הנרות הללו שאנו מדליקין, עוד זאת גם במה **שעושים מדרה על הנותר גורם גם כן בעת ההוא לעורר הסג, ע"ד אומרים ז"ל** (סוכה לח). **שיירי מצוה מעבבין את המורענות**, והוטב בעיני. **מיכל המים** להגאון רבי יחיאל מיכל מנינוב זצ"ל (אות ע)

בשעת שריפת חמץ היה - בעל 'בית אהרן' מקארליץ זי"ע - אומר: עס זאל פארברענט ווערן אלע שלעבטץ פון דוידן. וכן שמעתי ממנו בשעת שריפת הקניטליך מנורת חנוכה, וזה היה בקארליץ ואת חנוכה בערב, באמצע הסעודה בבית הק' הגדול שלו.

שמעתי בשם הה"ק הר"ר מנחם מענדל זי"ע מקאצק, סגולה לשון (ו-רו) רח"ל, ליקח שמן הנותר בקנקן (פלעשלי) מנורת חנוכה ולמשוח על גבי דחזו. ואמר רמז על זה: "ומנורת קנקנים געשו נס לשושנים" - דייקא מן הקנקן (הפלעשלי) השמן הנותר (ב-ג"ל מעיקרי הד"ט דאין זה בגדר מותר האסור). ע"כ.

[עוד הלכה ולמעשה בענין מותר השמן - ראה גליון ר' מדרו 'עלי אורח']

... בלאו הכי נלע"ז **דאסור להדליק בשבת במותר שמן של נר חנוכה**, דהנה בשבת (כג) אמר רבה דאסור להדליק נר שבת בשמן שרפ, דמתוך שמצוה עליו לבעור גורוין שמא יטא (כדי שיתבער מדר. רש"י). ואם כן י"ל דהוא הדין במותר שמן של נר חנוכה, מכיון שמצוה עליו לבעור, וכבש"ע א"ח (סי' תרע"ב סעיף ד). אסור להדליק בו בשבת, גזירה שמא יטא. ואף לרב חסידא דרדולק שם על רבה וכו'... ובלאו הכי נלע"ז ד'חדש ולומר דיהא אסור ... משום אין עושין מצות חבילות חבילות...

מאור החיים להגאון רבי מאיר חיים אונגאר זצ"ל אבד"ק לאקענבאך ורב מו"ץ בירושלם (ח"א סי' כח. ירושלים תשי"ב. ע"ש באריכות)

ואם לקח צלוחית של שמן לנר חנוכה וגשתמש ממנו כדי צרכו, **אין הנאשר בצלוחית נכלל במותר השמן שבנרות חנוכה**, וכן פסק הרב 'בארות המנו' (הגאון רבי יצחק שאנא זצ"ל. שאלוניקי תקס"ו) סי' כ"ז. ע"ש.

והפתילות מהן יניח עד חנוכה המזבח, ולאחר שדולק ליל ח' יקח כל הפתילות יחדיו וידליקם עם שאר שמן וית שנסאר, **וסגולתו להנצל מהרייתם רב בע"ה**. ויאמר אחר' "למנצח בנגינות". **שיירי האריו"ל** לרבי שבתאי מאשקוב (לחנוכה)

... ובהו תמצא טעם נכון להדין שכתבו האונים, מה שנשתייר מן השמן ביום השמיני עושה מדרה ושורפו במקומו, ולפי נה"ל הוא הטעם **כיון שהוא מסור אותו האור שהבדילו הקב"ה**

דבר בעתו

מקורו הקדום של פך שמן שמצאו בנס חנוכה (ב)

במאמר הקודם הבאנו את דברי ה'קב הישר' (פרק צו): "ואחרי כן באו בני חשמונאי לבית המקדש ולא מצאו כי אם צלוחית אחת של שמן אשר היתה חתומה בטבעת של כהן גדול, אשר באותו צלוחית היו מושיחין בו המלכתי ישראל, וכל כהן גדול שהיה טעון משיחה נמשח באותו פך של שמן המשחה" וכו', וציינו שדבריו לקויים מפני 'ברכת שמואל' לאביו הגר' אהרן שמואל קאדינבר זצ"ל (פר' מקץ ד"ה ואגב), שמביא דברי השפתי כהן עז"ה (פר' וישלח בפסוק ויהי יעקב) שמכר זה יצק יעקב אבינו שמן על ראש המצבה, "והוא הכרז ונתמלא..." והוא השמן שנמשחו ממנו המשכן וכל כליו והמזבח ואהרן ובניו והמלכים ועדיין כולו קיים, כמו שאמרו חז"ל (תורתו יא) "זה לי - לדורותיכם", והוא כר השמן של הצרפית שאמר לה אליהו 'כד השמן לא תכלה', והוא אסוך שמן של אשת עובדיה הנביא...", ולאור זה כתב: "והנה פשוט הוא בעיני שגם אותו הפך נתגלה גם כן לבני חשמונאי שהיו חתומה בחותמתו של כהן גדול - של אהרן הכהן, דכתיב ביה 'זה לי' - לדורותיכם לעולם הבא, ובו הדליקו ח' ימים לפי צרכם..."

על דברי ה'ברכת שמואל' שהפך היה חתום בחותמתו של אהרן הכהן - מלבד שעצם הדבר הוא חידוש גדול, כי בפשיטות ידוע שהפך היה חתום בחותמתו של יוחנן כהן גדול (עי' כלבו סי' מד) או של מתתיהו בנו (עי' גני ישישכר מאמרי סכלו טבת מאמר ד אות טו), הוסיף הרחי"א ותמה בספרו 'דברים אחדים' (דרוש לב - שבת חנוכה): "מה שפירש שהיה חתום בחותמתו של כהן גדול היינו אהרן הכהן, גם זה פלא, שהרי משחו ממנו דוד ושלמה וכוהנים גדולים, ואיך היה חתום בחותמתו של אהרן הכהן, והרי נמשחו ממנו אחר הכנסם לארץ למלכי בית דוד ולכוהנים גדולים, כלומר, שאם משחו ממנו כל המלכים לדורותיהם, איך נשאר חתום בחותמתו של אהרן הכהן, הלא באותם הזמנים נתתה הפך. ובענין הקדמה זו ישנן עוד כמה הערות בספרי האחרונים: הרחי"א (ענין ממיא דאיתא בגמרא (כריתות ד) לענין שמן המשחה: "משנגנו ארון נגנו צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה ומקלו של אהרן שקיים ופרחים... ומי גזו יאשיה מלך יהודה גזו", ואם כן היאך היה להם עתה בבית שני את צלוחית שמן המשחה. אמנם, לאור דברי הגרי"ש מסיניגאליא זצ"ל בספרו 'שבת של מל' (שבת בא - על תורה' שהיה מונה) - שהבאנו במאמר הקודם - שלא מצאו את שמן המשחה עצמו, כי אם את הצלוחית שבה עשו את שמן המשחה במבדק, והשתלשלות אותה צלוחית היא מעיקב אבינו, ובה היה גזו שמן זית להדליק, לפי זה מתיישבת הערה זו, כי אכן השמן המשחה עצמו נגז, ולא יתגלה כי אם לעתיד לבא, ואילו בשעת הנס נתגלה להם הפך שבו עשאו שמן המשחה בימי משה.

עוד העירו ממה שאמרו (שם) לענין שמן המשחה: "וכי נס אחד נעשה בשמן המשחה, והלא נסים הרבה נעשו בו מתחלתו ועד סופו, תחלתו לא היה אלא י"ב לוג, ובו נמשח המשכן וכליו ואהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים, ובו נמשחו כוהנים גדולים ומלכים, וכולו קיים לעתיד לבא, שנאמר (שמות ל, לא) 'שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם', 'זה' בגימטריא י"ב לוגין הוי"ן, ולכאורה בשעת הנס החסירו מן השמן, ואיך כולו קיים לעתיד לבא. גם לענין הערה זו, כי לדעת שעל פי דברי ה'השבת של מ' מתיישב הדבר היטב, כי שמן המשחה אכן נשאר קיים לעתיד לבא, וכאן לא היה כי אם שמן אחר לגמרי שהיה גזו בצלוחית שעשו בה שמן המשחה לראשונה.

לא גם נאמר שאכן מצאו את הפך עם השמן משחה עצמו, מתיישבת הערה זו, על פי הבנת הרחי"א (שם) שהבאנו במאמר הקודם, שאכן מצאו את הצלוחית עם שמן המשחה, אלא, "ששרתה ברכה והושפע שמן זית פשוט הכשר למנורה ובזה הדליקו", כלומר, שהושפע בה שמן אחר ובו הדליקו, ונמצא שלא הדליקו עם שמן המשחה עצמו, ושמן המשחה עצמו לא נחסר ונשאר קיים לעתיד לבא.

אופן נוסף בזה מובא בספר 'ים התלמוד' (עמ"ס ב"ק בהקדמה אות ל), שאכן השתמשו עם שמן שהיה מיועד לשמן המשחה וולדבריו נבטרו לומר שבאותה צלוחית לא היה שמן שלקחו אותו כבר לצורך משיחת המלכים והכוהנים, כי אם שמן שמייעד לשליקו, דא לא נימא הכי יקשה מזה שהבאנו במאמר הקודם, ששמן שלוק פסול למנורה, אלא, שאחרי שמלאו את המנורה עם השמן חזרה ונתמלאה הצלוחית עם שמן המשחה ואכן, כן היה תמיד אצל שמן זה שלמרות שהשתמשו ומשחו בו, חזר ונתמלא וכולו קיים לעתיד לבא, וחזרו וגזו אותה ויתגלה לעתיד לבא.

בהקדמה לספר 'ים התלמוד' מיישב על פי הקדמה זו את קושייתו הידועה של ה'בית יוסף' (ארי' סי' תרג), מדוע תקנו חז"ל להדליק שמונה ימים, בעוד שלא היה נס כי אם בשעת ימים, כי אחרי עבור שמונת הימים חזרו ונתמלא הפך, והברר להם שאותו פך הוא של שמן המשחה, דמשום הכי חזר ונתמלא הפך - לצורך שמן המשחה שיצטרכו לעתיד לבא, ועל ידי כך נסינו שעצם מציאת הפך היה גם כן נס, כי אכן משי"ח סיבב הקב"ה שמצאו אותו פך נאי, בכדי שבאמצעות הפך יעשה להם נס עתה נסים, ולכן פי הדליק ביום הראשון לזכרון נס מציאת הפך הנסי - שבו נעשה נסים לבני ישראל במשך הדורות (וענין עז: שו"ת 'שואל ומשיב' מהר"ק ח"ג סי' מב ד"ה והנה אמרת שו"ת 'דבר ידוע' ח"ב סי' נס קט"א ד"ה ברם, ובס' 'אמרי נועם' להר"ק מדרקוב פר' וישלח דף מד: ד"ה א"י לפירש דחז"ל, וד"ה בפסוק לא יעקב יאמר עוד שקמ').

ויש להוסיף עוד בענין קושיית הבית יוסף, כי על פי דברי הרחי"א "ששרתה ברכה והושפע שמן זית פשוט הכשר למנורה ובזה הדליקו", הרי גם ההדלקה בלילה הראשון ייתה נס, שהרי לא השתמשו כלל באותו שמן שהיה מיועד לשמן המשחה, והדליקו בשמן החדש שנשפע באמצעות הפך, ולאור זה לא רק בשאר הלילות היה שמן נס, אלא גם בליל הראשון היה נס, ושפיר תקנו חכמים להדליק נר חנוכה שמונה ימים, והבן.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות איסור מנורה של שבעה קנים

א. כתיב בפרשת יתרו (שמות כ, ט) "לא תעשון אתי" וגו' ודרשו חז"ל (יהי כד.) "לא תעשון כדמות שמנול" (רש"י שם: "לא תעשון אתי - צורות העומדים אתי"), ומכאן שאסרה התורה לעשות כתבנית מנורה שהיתה בבית המקדש, דהיינו מנורה של שבעה קנים, אבל יכול לעשות של ששה או שמונה, וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סי' קמא ס"ח), והעושה כן עובר על לאו דאורייתא, וכן אסור להשהותה בבית.

והאיסור אפילו אם עשאה לצורך בית הכנסת, ואפילו אם עשאה משאר מיני מתכות, כיון שמנורת המקדש כשרה בדיעבד אם עשאה משאר מיני מתכות. אבל אם עשאה מעץ, מחסר או מפלסטיק וכדומה, כל שאינה מין מתכת, מותר (עיי' בשו"ע סקל"ה ובפ"ת סקט"ו). [נאם מקום קיבול השמן אינו משל מתכות, אלא של עץ או זכוכית ע"פ מה שדן בזה בשו"ת יא"ז? בשו"ת יא"ז? ח"א יור"ד סי' יב אות ה].

ב. והאיסור בכל מיני מתכות הוא אפילו אינו עושה בה גביעים וכפתורים ופרחים, ואפילו אינה גבוהה י"ח טפחים, כיון שכל אלו הדברים אינם מעכבים במנורת המקדש (עיי' בשו"ע ובשו"ע סקל"ה). ואפילו אם אינו רוצה להשתמש ולהדליק במנורה זו אסור להשהותה. ולכן גם אם רוצה להדליק בה רק שש נרות - אסור (ני"ט).

ג. גם אם המנורה אינה עשויה לקבל שמן, אלא עשויה להדליק בה נרות של שעה וכדומה, אסור לעשות כן (עיי' פ"ת סוף סק"יד דחולק על המשנת חכמים דמתי, וכי דיש להחמיר באיסור תורה, וכן איך שיתאמר אמרי דוד סי' פ"ה).

ד. גם אם נכרי עשה מנורה כזו בשבילו - אסור להשהותה (עיי' ביאור הגר"א יור"ד שם סק"א דאסור משום חשדא, ועיי' בדרכי תשובה שם סק"ב בשם פרי האדמה ובפתי תשובה סק"ב. וכן מצאתי בריטב"א ובמאיר עמ"ס ע"ז דף מג ע"א, וכן הביא הב"י בשם מהר"ם מרוטנבורג).

ה. מנורה של שמונה קנים, ונשבר קנה אחד, יש להחמיר ולתקן הקנה או להוריד ממנה עוד קנה (עיי' פ"ת שם סק"ג שהביא כמה פוסקים שנסתפקו בזה).

ו. אם עשה מנורה של שבעה קנים, רשאי להוסיף עליה קנה אחד או להוריד קנה כדי שלא ישארו בה ז' קנים (עיי' ברכ"י שם סק"ח. ויש לעיין כי מותר למכור מנורה של ז' קנים לכרי. ועיי' מהרש"א שבת דף קא, דמי שעשה מנורה של ז' קנים, מותר לו ליתנו למקדש להדליק בה וכו', עיי"ש).

ז. יש להחמיר בזה גם אם קני המנורה אינם עומדים בשוה, אלא בעיגול, או אפילו אם קנה אחד גבוה או נמוך משאר הקנים (בפ"ת הביא בזה מחלוקת, ומסיק דיש להחמיר באיסור תורה. וכן הביא שם בדרי"ט סק"ג. ועיי' שדך אם הקנים יוצאים מחתכי פח [בלעז], ואין כאן גוף של מנורה, אי אסור).

ח. מנורה התלויה בתקרה בעלת שבעה קנים העשויים בעיגול, ואין לה קנה אמצעי, ובקנים יש כוונת זכוכית להניח בהם שמן - מותרת, שאינה בגדר תבנית מנורה, כיון שתלויה למעלה ואין ירך או קנה אמצעי שממנו יוצאים הקנים (עיי' שו"ת שבת הלוי ח"י סי' קט. ואמנם כ"ה בדרי"ט בשם תשי' רבי חיים כהן. ועיי' בשו"ת יעב אומר ח"א יור"ד סי' יב אות ה).

ט. אם המנורה אינה מחזיקה חצי לוג שמן - אסור לעשות כן [בשו"ת אגרות משה יור"ד ח"ג סי' לא] חספסן בזה ונשאר בצ"ע. ובשו"ת שבת הלוי ח"א יור"ד סי' צו אוסר. ואמנם כן חלעתי בשבת הקהתי (ח"א סי' רלא), דהא מנורה שעשאה רק לנרות, ולא לשמן, החמיר בפ"ת [כ"ל באות ד], א"כ כ"ש בעשוי לקבל שמן ואינו מקבל חצי לוג.

י. מנורה שיש לה ז' קנים - בלי בית קיבול - ומעליה יש פס ברזל ועליו שמונה בזיכין, להדליק שמונה נרות, אין בה שום חשש (כמ"ש בשבת הקהתי ח"א סי' קנ).

יא. מנורה שיש לה ז' קנים וקנה אחד מן הצד בשביל שמש, נראה שיש להחמיר (עיי' שבה"ק ח"ב סי' רנד).

יב. מנורה שהיו לה שמונה קנים, ונשבר בית קיבול אחד, ועתה נשארו שבעה קנים עם בית קיבול ואחד בלי בית קיבול - מותר לקיימה, כיון שיש לה שמונה קנים ואינה דומה למנורת המקדש (כן חלעתי בשבה"ק ח"א סי' ש, עיי"ש).

יג. מנורת חשמל - בשו"ת חבלים בענינים (ח"א סי' ט) כתב שאסור לעשותה עם ז' קנים, דאין שינוי בגוף המנורה עצמה כיון דיש לה ז' קנים.

ונסיים בתירוץ נחמד מבעל השואל שצ"ל על קושיית הב"י, למה קבעו חנוכה ח' ימים - הלא הנס היה רק לז' ימים, והוא משום שחז"ל חששו שאם ידליקו נרות חנוכה שבעה ימים, יבואו להיכשל ולעשות מנורה בעלת שבעה קנים שאסורה מדאורייתא (עיי' מקראי קודש על חנוכה; דרך חכמה על ח"ל בית הבחירה פ"ו ח"י ביאור הלכה שם).

עלי ספר

אוצר הברכה חלק שני - לקוטי פניני אמרי קודש מספרי הר"ח רבי יצחק אייזיק יהודה יחיאל מקאמאנא וי"ע על סדר ערכים וענינים. נלקטו מתוך ספריו הקדושים: היכל הברכה, אוצר החיים, זוהר חן, נוצר חסד, ושאר ספריו הרבים, על ידי הרב אברהם יעקב הערשקאוויטש מקרית טאהש, וניכר ושלמו וי"ל ברב פאר והדר דבר דבור על אפניו עם מפתחות מפורטים, על ידי מכו' 'אוצר הברכה' בראשות הרב חיים יעקב קאמאנא ב"ר כ"ק אדמו"ר מקאמאנא שליט"א. קרית בעלזא ירושלים תשס"ט (תרחק עמ').

לקוטי אמרי - תניא חלק שלישי - אגרת התשובה, עם ביאור רחב ומספק המלוטק מאמרות ודברות גדולי החסידות זי"ע, משובץ בלשון הזהב של בעל התניא זי"ע, ובסופו 'אוצר עיונים' רחב הכולל כל ההארות והביאורים שנתבארו רבות בשנים על דברי המחבר הקדוש. יצא לאור ברב פאר והדר על ידי 'היכל אש קודש - פיאסצנה' בני ברק, תשס"ט.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו העוצות הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' אהרן חיים פרידמאן הי"ו וחתנו הרה"ח שמועז פריינד הי"ו לרגל השמחה השיריה במעונם בחולדת הנגד-הבן נ"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר - ב'ביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"ז)	הרה"ח ר' מאיר שלמה כהן הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר מנחה מעונדל נ"ו לעול התורה והמצוות למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' זאב ב"ר נחמן ע"ה טאבאק נלב"ע בזאת חנוכה תשנ"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת הרבני המופ' דרך צדקה וחסד וקיבל כל אחד בסבר פנים יפות מוהר"ר נתן ב"ר מרדכי ע"ה שטארץ
הרה"ח ר' יצחק שמואל שכטר שליט"א דומ"ץ קרית צאנז ובתני זמראטי כוללי ש"ס בעמ"ס שו"ת 'שיב יצחק' (כ"ה חלקים) לרגל שמחת היכנס נכדו היקר כמר יעקב יוסף חיים נ"ו בעול התורה במז"ט ולרגל שמחת היכנס נכדו כמר נפתלי צבי נ"ו ברח"ת של אא"ה במזל טבא ויה"ד שיוכח לרבות רוב נחת מכל יוצ"ח מתוך רוב נחת והרחבת הדעת וכס"ס קצתירת וברכת מערכת 'עלים לתרופה' - שלוחת ארי	הרה"ח ר' משה דוד ב"ר יהושע העשיל ע"ה נלב"ע ביום ו' טבת תשל"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' שמשון מאנדל הי"ו	הרה"ח ר' משה דוד ב"ר יהושע העשיל ע"ה נלב"ע ביום ו' טבת תשל"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' שמשון מאנדל הי"ו	לעילוי נשמת הרבני המופ' דרך צדקה וחסד וקיבל כל אחד בסבר פנים יפות מוהר"ר נתן ב"ר מרדכי ע"ה שטארץ
הרה"ח ר' יצחק שמואל שמחה בונם קליין זללה"ה יור"ד קהל מחזיקי הדת באר"י בן הגה"ח משיירי כנסת הגדולה הרה"ח ר' אפרים פישל זללה"ה נלב"ע ז' טבת תשנ"א - ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' יצחק שמואל שמחה בונם קליין זללה"ה יור"ד קהל מחזיקי הדת באר"י בן הגה"ח משיירי כנסת הגדולה הרה"ח ר' אפרים פישל זללה"ה נלב"ע ז' טבת תשנ"א - ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' יצחק שמואל שמחה בונם קליין זללה"ה יור"ד קהל מחזיקי הדת באר"י בן הגה"ח משיירי כנסת הגדולה הרה"ח ר' אפרים פישל זללה"ה נלב"ע ז' טבת תשנ"א - ת.נ.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' יצחק שמואל שמחה בונם קליין זללה"ה יור"ד קהל מחזיקי הדת באר"י בן הגה"ח משיירי כנסת הגדולה הרה"ח ר' אפרים פישל זללה"ה נלב"ע ז' טבת תשנ"א - ת.נ.צ.ב.ה.

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת ויגש
ח' שבת תשי"ע - שנה ט"ז גיליון תרנ"ז

הדל"ע	מו"ש	ר"ת
17:52	17:39	16:21
17:09	16:56	15:41
17:07	16:57	15:39
17:53	17:34	16:22
17:19	17:00	15:47
17:48	17:33	16:13
18:15	17:54	16:41
17:44	17:25	16:10

אנטווערפן
לונדון
מאנשעסטר
ציריך
ווינ
אמסטרדם
פאריז
פראנקפורט

מדרש חכמים

"ולא עמד איש אתו" - האם יוסף עשה כשורה או לא?
ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנציבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו בהתנדוע יוסף אל אחיו (מה, א). רבי חמא בר חנינא אמר, לא עשה יוסף כשורה (הוציאו את כולם ונשאר יחיד עמהם. רש"י), שאילו בעטו בו אחד מהם (היינו, אילו דרסו בו דריסה אחת ברגל, מפני הבושה, או מחמת מורא שזא יגמלם כמעשיו. מתי"כ) מיד היה מת.

רבי שמואל בר נחמן אמר, כהוגן וכשורה עשה (כדי שלא יתביישו אחיו בהתודעו אליהם), ידע היה (יוסף) צדקן של אחיו, [ו]אמר חס ושלום, אין אחי חשודים על שפיכות דמים.

בראשית רבה צג, ט

"ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים" - שמיישב את הדעת ויאמר פרעה אל יוסף אמר אל אחיך זאת עשו וגו' וקחו את אביכם וגו' ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים ואכלו את חלב הארץ (מה, יז-יח).

"את טוב ארץ מצרים" - זה גריס של פול, שהוא [טוב] על עיקת נפש (צ"ח הנפש). לכולנו, מיישב הדעה ומעביר הדאגה, וכן כתבו ספרי הרופאים שהגריסין של פול מפילין שינה על האדם, וכן מצאתי בירושלמי פרק קמא דיומא (ה"ד), ששביל כך היו מונעים מהכהן גדול קודם יום הכיפורים גריסין של פול, מפני שמפיל את השינה על האדם (מתנות כהונה).

בראשית רבה צד, ב

יהודה שרף את העגלות ששלח פרעה אל יעקב ויבא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותהי רוח יעקב אביהם (מה, כז).

[ועגלות ששלח פרעה (לעיל מה, יט) היכן היו? (גירסת הילקוט), אלא] אותן עגלות ששלח פרעה לשאת אתו, היתה עבודת כוכבים חקוקה עליהם, [ו]עמד יהודה ושרפן [בהסתר, ושלח יוסף עגלות אחרות תחתיהן (עץ יוסף)].

למוד הוא השבט (יהודה) להיות שורף עבודת כוכבים [שנאמר (ש"ב ה, כא) "ויעזבו שם את עצביהם, וישאם דוד ואנשיו", מהו 'וישאם' - וישרפו, כמו שכתוב (שופטים כ, לח) "להעלותם משאת העשן מן העיר" (מתנות כהונה בשם צור המור בפרשתן)].

בראשית רבה צד, ג

יעקב נסע לקצץ את עצי השטים - לצורך המשכן ויסע וישראל וכל אשר לו ויבא בארץ שבע וגו' (מה, א).

להיכן הלך (בבאר שבע, והלא היא אינה בדרך למצרים, ולמה הלך לשם?) אמר רב נחמן שהלך לקצץ ארזים שנטע אברהם זקינו בבאר שבע, היך מה דאיתא (בראשית כא, לג) "ויעט [אברהם] אשל בבאר שבע".

[והיינו ד] כתיב (שמות כו, כח) "והבריה התיכון בתוך הקרשים", אמר ר' לוי "והבריה התיכון" - שנים, ושלשים אמה היו בו [בכל אחד משני הבריהם (ידי משה שהש"ר א יב, א. ועין במפרשי המדרש שיש שפירושו "שנים ושלשים אמה היו בו" כפשוטו, ועי"ש ביאורים)].

מהיכן נמצאו אותם לשעור? אלא מלמד שהיו מוצנעין עמהם מימות יעקב אבינו, הדא הוא דכתיב (שמות לח, כד) "וכל אשר נמצא אתו עצי שטים וגו' הביאו" - אשר ימצא אתו? אין כתיב כאן, אלא "אשר נמצא אתו" (היינו שנמצא בידו מכבר).

אמר ר' לוי ממגדל צבעיא (שם מקום), קצצום (יעקב ובניו) והביאום עמהם למצרים, ולא נמצא בהם לא קשר (מקום פריחת ויצאת ענף חדש, שמכחיש יפיו של העץ) ולא פקע (בקע וסדק).

אעין דשטים הוה במגדל (ע"י שטים היו במגדל צבעים, מקומו של ר' לוי היל"ל), והיו נוהגים בהם [לעולם] איסור, משום קדושת הארון (שכיוון שנעשה מהם ארון הקודש לא רצו להשתמש בהם תשמיש של חולין. מתנות כהונה). אתון (באו בניהם) ושאלון לרבי חנינא חבריהון דרבנן [אם אכן צריך להקפיד על כך?] אמר להם [אע"ג דמן הדין מותרים הם (עץ יוסף), מכל מקום אתם] אל תשנו ממנהג אבותיכם.

בראשית רבה צד, ד

לקח טוב

"לחם לפי הטף"

הוא הדבר האמור אצל הון את הכל, ברוך הוא. הוא יתברך וזן ומפרנס לכל ומטיב לכל ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא. דאגתו - כביכול - זו איננה יודעת גבולות ובכל מקום ובכל זמן מכין צרכי כל בריה, ומשביע לכל חי רצון, מקרני ראמים עד ביצי כינים. ואין ספק שככה מתנהג הבורא יתברך עם כל אדם ואדם.

אמנם צורת דאגתו תשתנה כפי מדת תלותו של האדם באביו שבשמים. אם עיניו מסתכלות כלפי מעלה ומשעבד הוא את לבו לאביו

אין לך אב ואם שלא ידאגו לבנם האהוב. לא יימנעו מלעשות כל מה שלא ידם עשות בכדי שייטב לו ושיהא מוכן לפניו די מחסורו אשר יחסר לו. דאגה זו איננה יודעת גבולות. בכל מקום ובכל זמן ידע לב ההורים דאגה כנה לצאצאיהם למלאות כל חסרונם.

ובכל זאת, תשתנה צורת דאגה זו כפי התבגרותו של הבן. בעת צאתו לאויר העולם וכל ימי חיותו עולל ויונק, תהיה דאגת ההורים נתונה על מחייתו ועל שלומו באופן מוחלט ביותר, כולל כל פרט ופרט. בכל עת בכל רגע ובכל שעה יעמדו עליו לספק כל צורך קל שלו ולסלק ממנו כל הפרעה כלשהיא.

לימים כאשר יגדל הבן ויגיע לימי נערותו, גם אז ידאגו הוריו המסורים למחייתו ולשלומו, ועדיין סמוך הוא על שולחן אביו. אולם כבר השתנה צורת הדאגה בזה שאיננה כל כך מוחלטת כבימי ינקותו. אמו תשים אוכל לפניו, כמובן, אך כבר לא תושימנו לפיו. אביו יקנה לו בגדים אבל על הבן ללבשם ולשמור עליהם בעצמו.

כעבור שנים נוספות והגדי נעשה תיש, וכבר ניתן לו אבר כיונה לפרוח מן הוריו, יוצא הוא לגמרי מלהיות סמוך על שולחן הוריו. אף על פי שבהתדפקו על דלתותם כנעזב ומבקש לחם, אין ספק שיאכילוהו וירחצוהו, כי מוזג אהבתם אליו לא חסר מאומה. אלא שכבר יצא הבן מתחת ידי ההורים, וחי הוא חיי עצמו. כעיקרון, עליו לדאוג לעצמו.

שנותיו של הבן מעידות על מדת תלותו בהוריו. העולל והיונק תלוי באביו ואמו במלוא המובן. מעצמו לא יוכל למצוא ידיו ורגליו ואיננו מסוגל להזיז אף אבר קטן. מדת תלותו מוחלטת היא, ודאגת ההורים בהתאם. מאידך, כל כמה שיוגדל הילד ועצמאותו מתפתחת, הרי שמדת תלותו פוחתת והולכת, ולעומתה גם צורת הדאגה מתמעטת.

אותיות מחכימות

ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו וגו' לחם לפי הטף. אמר אר"י [והס"ס רבי יחזקאל מקאמיר] זנוק"ל פירוש 'טף' הוא בלשון רז"ל לשון הסתכלות, כאומרים ז"ל (מגילה יד:): שפיל כל אורח ועינוהי מטייפי עי"ש. והענין הוא כי העיקר לפיכך הוא שיהיה האדם נופה ומלפא בלמונה ובטחון לשמים. זהו: "ויכלכל יוסף" היינו הנדיק המשפיע, "לחם לפי הטף" היינו לפי הסתכלות לשמים, היינו לפי השעור שהיה כל אחד נופה ומלפא לשמים, ומי שהיה יותר מלפא לשמים היה לו יותר, כי על ידי זה היה כלי יותר מוכן לקבל השפע, עכ"ל.

ועל דרך זה נראה לי עוד גם לפי פירוש הפסוק, "טף" כמשמעו. והוא דהנה כתיב: "השלק על ה' יסבך והוא יכלכלך", היינו כמו התנוקס שהוא אינו יודע כלל ללחוץ על מזונו, רק משליך כל יתבו ומשאו על אביו ואמו, כך השלק על ה' יסבך והוא יכלכלך. זהו: "ויכלכל יוסף" היינו מדת המשפיע "לחם לפי הטף" היינו לפי הנהגת ה'טף', היינו לפי הערך שהוא משליך יתבו על אביו שבשמים, כך "והוא יכלכלך".

דברי ישראל

שבשמים, כאותו עולל ויונק שתולה את עצמו ואת כל כולו בהוריו, באותה מדה תיראה ותיגלה לפניו גודל השפע שמשפיע עליו אדון העולם.

"לחם" ההשפעה יורד לאדם "לפי הטף", כפי שמתברר אצלו שתלוי הוא כל כולו בא-ל וזן ומפרנס, כאותו "טף"...

אמרות טהורות

חלק אלו שבאדם - היוזק לתפילה

ויגש אליו יהודה ויאמר כי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני (מדר, ח). מצינו הגשה לתפילה (ברך צג, ח). ובאה התורה הקדושה ללמדנו בפסוק זה "ידך איך לבוא להתפלל לפניו ית"ש". אמרו רז"ל (ברכות לב) "אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה, יחזור ויתפלל" וכו'. כי כשרואה אדם, שמתפלל ולא נענה בתפילתו, אל יאמר כבר ניסיתי הרבה פעמים להתפלל ולא ראיתי שום ישועה, אלא יאמר בלבו: אהור ואתפלל תמיד, "כי בוודאי אהיה מעורר רחמנותו ית"ש, כי ית"ש חפץ שלא ידה ממנו נידה, וישגור את תפילתו בפי להתקבל לפניו ית", כיון שיש בנו חלק אלקותו מומעל, ולמענו יעש לקבל תפילתי". ויגש אליו יהודה - ר"ת: א"י, לרמוז על שאילת אדם, איה חסדו של מקום בעניינת תפילתו. ויתרץ לעצמו, שלא יתיאש עצמו מן הרחמים, כי "בי אדוני" - כי יש בו חלק אלקי מומעל, ולכן "ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני", ותעשה למענך ותקבל תפילתו.

תשובה - על ידי שמחה

ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם (פס, ח). על אף שתשובה צריכה להיות מתוך לב נשבר, על האדם להיזהר שלא יהא מתוך עצבות כי אם מתוך שמחה. על דרך אמרם ז"ל (חובת הלבבות שער הפרישות פ"ד): הפרוש צהלתו בפניו ואבלו בלבו. והנה, אין "ועתה" אלא תשובה (ברך כא, ו), וזהו הרמז: "ועתה" - אף שאנחנו חוזרים עכשיו בתשובה, הצריך להיות בלב נשבר, אף על פי כן "אל תעצבו", אלא השמחה תהא שרייה על פניכם - "ואל יחר בעיניכם".

אהבת שלום

תשובה מהפכת מרת הדין לרחמים

ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם וגו' כי למחיה שלחנו אלקים לפניכם (פס, ח). "והנה", אם ח"ו יש לאדם איזה יסורים ורדיפות, צריך להאמין באמונת אומן אשר זה הוא לטובתו כדי לעשות תשובה, כי אלקים עשה שיראו מלפניו (קהל ג, י), ובאם עושה תשובה, אין עוד לירא מהדינים, כי יתהפכו

כולם לרחמים והסדים, ואין צריך עוד להיות בעצבות". וזהו הרמז: "ועתה" - אין ועתה אלא תשובה (ברך כא, ו). "אל תעצבו", רוצה לומר, אם תעשו תשובה אין לכם להתעצב, "כי למחיה שלחנו אלקים לפניכם" - כי מה שהיה עד עתה בחינת דין - הרמזו בשם "אלקים" - הוא רק למחיה, פירוש שיראו מלפניו ויעשו תשובה, "ולזהיות לכם לפליטה גדולה".

ראשית כל פעולה - לצורך גבוה

ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו וגו' (פס, ח). וברש"י: "ומדרש אגדה, לתקן לו בית תלמוד" וכו'. "לימוד מוסר מזה, כל פעולה שאדם עושה, ראשית דבר יראה בפעולה זו להכין ענין לצורך גבוה, כמו מי שזוכה לבנות בית, יצייר במחשבתו בתחלה איזה חדר בבית שיהיה מוכן לו להיות סגור שם לתורה ולתפלה ולתבודדות, ומקום מוכן בית וועד להכנסים, ואח"כ יצייר ענינים המצטרפים לו".

שליח חק'

יעקב אבינו המשיך קדושת ארץ ישראל אל ארץ נגשו

וישב ישראל בארץ מצרים בארץ נגשו ויאחזו בה וגו' (פס, כו). איתא בזוהר חק' (כאן דף ריא): "ויאחזו בה אהסנת עלמין". ויש להבין, הלא בני ישראל ישבו שם רק בדרך עראי, ולא השתקפו בה לעולם. אלא מצינו בספר יהושע שארץ נגשו נכללת בתחום ארץ ישראל, כדכתיב (יא, פז): "יוסף יהושע את כל הארץ הזאת החר ואת כל הנגב ואת כל ארץ הגושן" וגו', וכתב הרד"ק: "ובדרש אומר, כי היה נגשו של ארץ מצרים, והוא נכללת בתוך ערי ישראל" וכו', והיינו, שיעקב אבינו המשיך קדושת ארץ ישראל לארץ נגשו, על ידי שהתיישב בה עם בני שבטי י-ה, ובנו להם בתי מדרשות, כדאייתא בתרגום יונתן בפסוק דידן: "ובנו להון בתי מדרשין ופלמין בארעא דגושן", ומתוך כך וכתה להכלל בתחום ארץ ישראל. וזהו כונת זוהר חק': "ויאחזו בה אהסנת עלמין", כלומר, על ידי ישיבת יעקב ובניו בארץ נגשו, נתקדשה בקדושת ארץ ישראל, ויהיה נהלים של בני ישראל לעולם.

כ"ק מן אדמו"ר מהר"י מבבלעל ז"ל

וישלח את אחיו וילכו ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך. ויעלו ממצרים וגו' (פס, כד-כה). ופירש"י: "אל תרגזו בדרך - אל תעסקו בדבר הלכה".

לכאורה, תיבת "וילכו" מיותרת היא, שהרי אמר לאחר מכן "ויעלו ממצרים", עוד יש לדיוק, דלכאורה היה לו לומר להיפך: "ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך וילכו" כי היאך יתכן שאחר שהלכו כבר מאתו אז אמר להם. לוי המהלך בדרך ואין לו ליה יעקב בתורה, שנאמר (משלי א, ט): "כי לית חן הם" וגו'. ואיתא בילקוט (פר בשלח רמז רכו) ש"אין בשלח אלא לשון ליה". ולפי זה יש לפרש כן הפסוק: "וישלח את אחיו" - שעשה להם ליה, "וילכו" - יוסף עם אחיו ושהרי חבר לחבר צריך ללות עד תחום שבת (שם בגמרא), "ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך" - אל תעסקו בדברי תורה (וענינת י), כי רק מי שאין לו ליה יעקב בתורה, ואני הרי עשיתי לכם ליה, ועשה כל זה כדי למחרת הליכתם שיבשרו לאביו שהוא חי, ואח"כ "ויעלו ממצרים".

מעשה רוקח

ויזבח וזבחים לאלוקי אביו יצחק (פס, א). איתא במדרש (ברך צה א): "אמר רב הונא, כד אתא ר' יהושע בן לוי למכריה, שאל לר' יוחנן ור' לוי לקיש: למה זבח יעקב דוקא לאלוקי אביו יצחק, ולא הזכיר אלוהי אברהם. רבי יוחנן אמר, שהיה אדם כבודו אביו יותר מכבוד זקינו, וריש לקיש אמר, על ברית השבטים הקריב".

ותמוהו המפרשים, מה תירץ ריש לקיש בזה - למה לא הזכיר אברהם, ונדהקו בזה.

ואפשר לומר, על פי מה שכתוב במדרש (ברך נה, ב): "לי ולגני ולגנדי - עד כאן רחמי האב על הבן". פירוש, שרק עד הדרגה השליש - עם האב - הוא רחמי האב על הבן. ולכן, אם יעקב היה מבקש עבור עצמו, היה מוכיז גם כן "אברהם" שהוא ליעקב דור שלישי, ושיך רחמי האב על הבן, לזה אמר ריש לקיש: "על ברית השבטים הקריב", והם דור רביעי לאברהם, ואינו שייך לומר "אלוקי אברהם אביו", שכדור הרביעי אין רחמי האב על הבן.

צמח צדיק

יתרון דעת

יום אידם (א)

ט' טבת - יום לידתו / ימי אידיהם קצ"ח ונית' ל' לשלוח דורות קודם יום אידם או אחריו / חג הניתול' / בליל ניטל - לומר "עלינו לשבח" בקול רם, ועוד

לפני אידיהן של גוים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמדם וכו' (משנה ע"ז ג), פירוש, דיום הקבוע להם לעבוד בו ע"ז, שלשה ימים לפני אסור לשאת ולתת עמדם, וחינו מקח וממכר וכו'. ויש לתמוה האין נהגו העולם לשאת ולתת עם הגוים בשלשה ימים אלו, ולא עוד אלא אפילו ביום אידם אינם נזהרים. ונראה שמכיון על מה שאמר רשב"ם ז"ל בשם זקנו רש"י ז"ל שאינו אסור אלא קצ"ח ונית' ל' (קצ"ח - חג הפסח של הגוים, וניתל - חג המולד שלהם) שעשו עיקר בשביל ישו הנצרי שהם תופשים בהם ממשות ועיקר, אבל בשאר אידיהן אין תופשים בהם ממשות ולא שייך בהו טעמא דילמא אויל ומודה, ומשום הכי שרי. ונראה דאסור קצ"ח ונית' ל' אין לאסור ג' ימים לפניהם וכו'. וכתב הרב רבינו ברוך בעל התרומות ז"ל (ספר התרומה סימן קלד), דוקא קצ"ח ונית' ל' שהם בשביל התלוי, ואפילו אותם יש לחתיר משום איבה, אי נמי, משום דקים ליה בגויה, דלא אויל ומודה. אי נמי, מפני שהוא כמחנף לו. ע"כ. תלמידיו רבינו יונה (ע"פ דף ב.)

שאלה: בכמה עיירות נוהגים היהודים לשלוח דורות לכומרים ולשלטונים ביום שמני לניתל כשמתחדשין להם השנה, יש חשש הדירות בדבר או לאו.

תשובה: יראה דיש ליזהר בזה שלא ישלחו ממש באותו יום אלא יום קודם או אחריו. וכן הענין אחד מן הגדולים מדרשות הרב רבינו חיים אור זרוע שיש ליזהר בזה בקלנ"ד ופנק"ש שלהם שלא ישלחו ממש באותו יום. אמנם כמדינה לי שעבשו מקפידין בהם ביום שלאחריו. דעיקר כונתם מה שהפצין בדורותם ביום שמני דקלנ"ד, היינו משום דסמנין להו מילתא לכל השנה כולה, כמו שאנו מסמנין כמה מילי לסימן טוב ויפה בראש השנה שלנו, ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור. ולכן ביום שלאחריו כן מאי דהוי, אבל ביום שלפניו כשמעריב היום צצת מתקבל להם וכו'...

ש"ת תרומת השני (ס' קצה, יע"ש עה. וכו') בדרכי משה הארוך י"ד ס' קסח וברמ"א שם ס"ב)

יום ראשון הוא יום אידם של נוצרים לפיכך אסור לשאת ולתת עם הנוצרים בכל יום ראשון, וכן בכל יום אידם של נוצרים אחרים, כגון נט' ונפשושק"ו, אבל שאר ימי אידם שעושים לשם הקדושים שלהם שאין תופסין בהם שם אלהות מותר.

ר"ע מברסלב (ע"פ פ"א מ"ב ודפוס ויניציאה ש"ט). וראה רש"י על ע"ז ו ע"א - "אמר שמואל, יום נוצרי לדברי ר' ישמעאל לעולם אסור", ופירש"י: "נוצרי - החולק בטעמו של אותו איש שצוה להם לעשות להם יום איד בא' בשבת"

רבים חקרו לדעת למה אנו קוראים אותו "ניטול". והנה מדברי רבינו - בעל האגודה - מובן הענין, כי תמיד בשמוכר אותו האיש ימח שמו מזכירו בשם "התלוי", כנראה כיון שכתוב (משלי י, ז) "שם רשעים ירקב" לא רצו להזכירו בשמו, וכידוע שהיה חייב מיתת בית דין כי הוא היה מסית ומדיח (עי' סנהדרין מג), ולכל חייבי בית דין היה מיוחד מקום תליה כמו שכתוב (דברים כא, כב) "ותלית אותו על עץ", ולכן כינה לשמו הטמא בשם "התלוי", וכן חג זה קראו אותו "חג הניתול" שנעשה לשם אותו האיש הטמא ומטומא ימח שמו וזכרו. וכשהיינו בגלות בודאי בשביל פחד של הגוים כתבו שם זה בצורה "ניטול" כדי שהגוים לא יבינו.

הגאון לפר האגודה (ריש מס' ע"ז)

ורגיליו לאומרו (-עלינו לשבח) בקול רם, לפי שנאמר גבי פסח וגבי ארור (דברים כו, טו) "וענר" - שהוא לשון הרמת קול. רוקח (ס' אר).

מזה נראה לי דנהגו בליל ניטל לומר "עלינו" בקול רם, אף שאין נוהגין כן בחג השנה מפני הסכנה, כן עיקר. הגאון מנהגים על ספר המנהגים לרבינו אייזיק טירנא (שחרית של חול, אות יד)

ולא יפה עושה הרוקח בע"עליו לשבח" ממוסר ראש השנה, וגם בכל השנה אני תמה על מנהגים כאלה פן יבולע גדי בין שבעים אריות ולא סמכין אנשים. וכיצא בזה אני תמה על פיוט הגוים ומלכותם (שחרית ליהיב) אף כי שער תירוצים לא נגעלו, מי מבריתנו לאלה. ובכאן גונא, מה שנרפס ב"אברהם" (פיוטין בן פסח לשבעה) "אחור כל דיוס קונו", וכד"ג נרפס בקיצור פסקי דראש"י דע"ז - כגון כס"ח ונית' ל', וכדאי ביון בקיצור פסקי הקדמונים קסח וניתל, ועל מה ששבעת יום איד מפני שמזבחים שם ושאר דברים המפורשים מעניני ישו ותלמידיו.

מקור חיים לבעל החיות יאיר (פס' צו ס"ב)

ואלו הימים שמתענין בהם מן התורה, וכל המתענה בהם לא יאכל ולא ישתה עד הערב וכו', בשמונה בטבת נכתבה התורה יונת בימי תלמי המלך והחושך בא לעולם שלשת ימים. בתשעה בו לא כתבו רבותינו על מה הוא. בעשרה בו סמך מלך בבל את ידו על ירושלים להחריבה (מגילת תענית פרק א').

←

אמירה נעימה

ויגש אליו יהודה וגו' ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך כי כמון כפרעה (מדר, ח).

יש לפרש, דהנה לעיל כתוב (פס, כג): "ולא ידעו כי שומע יוסף כי המליץ בינותם". ולכאורה תמוה, מנין להם שהיה ליוסף מליץ כיון שלא שמע לשונם, דילמא משום שאין דרכו של מלך לדבר עם ההדיוט כי אם על ידי מתרגם, כמו שמצינו לגבי אחשוורוש (אסתר ג, ח): "ויאמר המלך אחשוורוש ויאמר לאסתר המלכה" וגו', ואמרו חז"ל (מגילה טו, ב) שדיבר איתה על ידי מתורגמן עד שנודע לו שהיא ממשפחת שאול המלך. ואם אמרו כן באשתו של מלך, מכל שכן עם הדיוטות.

ויש לומר, שהם לא חשבוהו למלך ממש, רק למושל ממונה מפי המלך, ואם כן היה יכול לדבר בלא תורגמן, ועל כרחך מה שהוצרך למתרגם הוא מפני שאינו מוכן לשונם. אמנם, עתה ראו שדן דינו לעצמו: "הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום" (פס, יח), ראו כי בידו להמית ולהחיות, והרי הוא מלך ממש, ואם כן על כרחך מוכן הוא שבעים לשון, שהרי במצרים לא היו מעמידים מלך אלא אם כן ידע בשבעים לשון, ונמצא מה שהעמיד מליץ הוא מפני כבודו, על כן נגיש אליו עכשיו יהודה, ואמר: "ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני", ולא על ידי מליץ, כי המליצה נשתתת כשמתרגם דבריו, "ואל יחר אפך בעבדך" כאילו אני הושדך כמערים - להעמיד מליץ אע"פ שאתה מוכן לשוננו, זה אינו, "כי כמון כפרעה" שאתה כפרעה - מלך - שאינו מדבר אלא על ידי תורגמן.

חתם סופר

ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי (פס, ג). וידוע קשיית המפרשים, והלא כבר שאל אותם אדוות אביו והשיבוהו שהוא חי. ואפשר לומר, שלפנים שאל אותם זאת, למען יאמינו לו שהוא יוסף. וכך אמר להם: "אני יוסף", וסימן לכך שאני הוא יוסף, שהרי אני שואל אתכם: "העוד אבי חי" - ולמה שואל אני רק על אבי ולא על אמי, כי יודע אנכי שכבר מתה, ואם אין אני יוסף מאין לי זאת, והייתי צריך לשאול גם על אמי.

אמרי יהודה

עלי הגיון

אודות האבות הבאים להשתתף בשמחת הצאצאים/חידוש
איקלע לידי גליון 'עלים לתרופה' בו הובא הענין שאבותיהם של בעלי השמחה באים מגן עדן להשתתף בשמחת בניהם. הנה מצאתי בזה דבר חידוש בספר **"דרשות ר' יהושע אבן שועיב"**, שהיה תלמיד הרשב"א, וכתוב שם בפרי חיי שרה עה"פ "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו" בזה"ל: במדרש, שבאה שרה באוהל לראות שמחת בנה, ודרשו זה ממלת 'שרה אמו', וזהו ענין גדול, כענין המוזכר בתוכבות נ. וברשיי שם ד"ה שמח תשמח). וזהו לענין (ב"ב נח.) ורבי בטא דהוה מציינ מערתיה אשכחיה לאלעזר דקאי אבבא, אמר ליה מאי קא עביד אברהם, אמר ליה גני בכנפי דשרה וקא מעיינא ליה ברישא. וכל אלו הם ענינים גדולים ונעלמים. עכ"ל (ויעיי' עוד בזה"ק ח"א דף קלג, א.).
י. **קליין**, חיפה

עוד בענין מזג איריה של אר"י/

הומר חובת סעודת שלישית אף לנשים

א) מה שהבאתם ב"יתרון דעת" (גליון תרל"ז) בענין מזג האויר בארץ ישראל שהוא ממוזג, ראוי להביא מה שכתוב בקינות לתשעה באב (קטנה לו, ד"ה "ציון קחי כל צרי לגעד" לרבינו אברהם החוזה) שמונה שם כל המעלות שהיו בארץ ישראל בזמן שבית המקדש היה קיים, וז"ל שם: "נראה בתמוז כסיל בך יעלה, כי שאר כל החדשים לבד זה בחודש". ופרש שם **ב'מטה לוי'** בזה"ל: נראה בתמוז כסיל, המזל כסיל שיש בו חמימות גדול (עי' ברכות נח.) ומבשל הפירות, הוא נראה בכל העולם בתמוז. אבל בך ובגבולך יעלה זה המזל כסיל רק בשאר החדשים לבד ולא בתמוז, כי זמן ימי בכורי הפירות שבארץ ישראל הוא בסיון, בחג הביכורים, ולא בתמוז. **ועוד שאויר ארץ ישראל הוא ממוזג, לא קר ביותר ולא חם ביותר**, ובתמוז הוא חם ביותר אפילו בכל הארצות וכל שכן באר"י שהוא במרכז העולם. לכן בתמוז שהוא זמן חמה בכל העולם אין שמש המזל הזה באר"י להיות חם ביותר, רק בשאר החדשים, וישראל האויר במזגו השוה. עכ"ל.

ב) מה שהובא בענין סעודה שלישית שהוא כנגד מלחמת גוג ומגוג (ג' תרפ, "יתרון דעת"), ראוי להביא מה שכתוב בספר **"זכר דוד"** להמקובל רבי דוד זכות אבי"ד מודינא (אמבר ג פרק 55) וז"ל שם: **"צריך לזהר מאד בסעודה השלישית לפי שתועיל להנצל ממלחמת גוג ומגוג**, כאשר חכמים הגידו, ג' פעמים כתיב 'יהיוס' להציל משלשה פורעניות (שבת קיח), והשלישית יותר בה להנצל אז, שנאמר 'ביום בא גוג'. וצא ולמד מה נאמר שם (וכ"י ד, ב-): 'ויצא חצי העיר בגולה' - והם אותם שלא קיימו סעודה שלישית, 'והנשים תשכבנה' - בעבור שמתרשלות מלקיים סעודה ג', דאי לא תימא הכי מדוע לא יבער החומה בגוים ההם מיד? ויפתיע עד שנעשה כל זה, ואח"כ יוצא ה' ונולח בגוים ההם, הודו' ו' תקצר מלהלחם עמםם מתחילה, אלא כי בזה נשלם עון בית ישראל ונתחם דינם של העושים כן, אחד האנשים ואחד הנשים אשר כולם שוו בשיעוריהן בחיוב זה. וכן אמרו על החכם החסיד כמחר"ק חיים חחקן, שהיה מגוים בדברים אלו לנשים, והיה קורא הפסוק כצורתו לפניהם לאמר, ראו כי סגולת מצוה זו להנצל ממלחמת גוג, ואם לא מרה תהיה באחרונה - יוצא חצי העיר בגולה וגו', רח"ל, וכי..." יעו"ש נוראות.

ח. **מ. גליק**, בני ברק

כתיבה במועצ"ק / שיריים בענין "שיירי מצוה"

א) אודות משי"כ הגרש"ק גראס שליט"א בהלכות למוצאי שבי"ק (ג' תרפס, "עלי אורח" אות ו) בענין כתיבה במועצ"ק, ראיתי כתוב בספר **"דרכי חיים"** - מנהגים של הרה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זי"ע (אות עח): וסעודת מלוה מלכה אכל רבינו הקדוש ביום א' בבוקר, ולא היה כותב שום דבר קודם אכילתו בבוקר.

ולגבי כתיבת סת"ם כותב שם בהג' בשם ספר תפארת מהר"ם מפרימישלאן זצ"ל שכתב ג' ספרי תורה רק במועצ"ק. ובמהר"ם שם על מצוות בריש הספר כותב דבמועצ"ק לא כתב אפילו לצורך גדול.

ב) בענין שיירי מצוה שהוא ב'עלים לתרופה' (יתרון דעת' ג') תרפו-תרצו), אמרתי לציין עוד כמה דברים שמצינו מה שעושים בשיירי מצוה וכדו' משום כיוון אדיתעביד ביה מצוה חדא ליתעבד ביה מצוה אחריתא:

יד למשה
המוריד כנברה לזכר בשמחת היראת - ר' משה ביהר"ד ישיבך בבריש ברנשטיין ע"ה ת.צ.צ.ב.ה.

פת של עירובי חצירות - יבצע עליו בסעודת שחרית של שבת (או"ח סי' שצד ס"ב).
ומחר"ל היה לוקח לחם שלם לעירוב תבשילין ומצרפו ללחם משנה בסעודות השבת ובסעודה שלישית היה בוצע עליו (מ"ב סי' תככו סק"י"א).

החדסים שהירחו בהם בשבת לא יזרקם במוצ"ש לאשפה אלא יצנעם ויסיקם בתנור של לחמי שבת (מכ"ח סי' תסא ס"יא).

שיורי נרות של יום הכיפורים - ידליקם בהושענא רבה (שע"ת סי' תרסד).

שיירי פתילות של שבת מדליקם במוצ"ש כדי לברך עליהם על האור (מאירי ברכות לט ד"ה ממה).

אם יש לו צמר מראשית הגז - יעשה ממנו ציצית (מכתבי תורה סי' טא).

אם יש לו שתי עיסות, אחת שהופרש ממנה חלה ואחת שאין בה שיעור חלה, יקח לצורך סעודת שבת מעיסה שנפרש ממנה חלה. כמו כן חטים שהפרישו מהם תרומ' יעשה מהם קמח למצות פסח (שו"ת בצל החכמה ח"י סי' סז).

יין שקידש עליו נכון שיברך עליו בברכהמ"ז (פרי מגדים סי' רעא א"א סק"ח) שכן נהג בעל כנסת הגדולה).

לפת פרוסה שנעשה בה מצוה, כגון ללחם משנה, עדיף לברך עליה משאר לברך על תילמה (ר"ן פסחים כ: מדפי הר"ף ד"ה חבל) [חן] מנשר ויו"ט שצריכין לטילמה].

ערבה של הושענא רבה - כתב בספר **"מנורת המאור"** (נר ג כלל ז): שמעתי שיש בערבה של הושענא רבה סגולת שמירה למתכוון בה בסכנת דרכים, והכל לפי כושר מעשיו וטוב כוונתו והבוטח בה' בצל שדי יתלונן. וכן בספר **"ליקוטי צבי"** בשם ספר **"עונב אורח"** שקבלה בידו שמשוגל לקחת לדרך מההושענא, או שלפחות ידע בבירור באיזה מקום מונחת, ובשעת הסכנה רח"ל יזכיר "אני והו הושיעה נא". ובספר **"יפה ללב"** (ח"ב סי' תרסד אות טו) כתב הירא מפחד לילה וחלומות רעים יניחם בכר תחת מראשותיו שישן עליו.

בירושלמי מס' מו"ק (מ"ב סוף הלכה א): רבי יוחנן בצפרא הוה חתם לכשינאה והוה מלקט פירותין ואכל ואמר יהא חולקי עם אילין דאזכלין הכא רומשות. ובפיני משה' שם מפרש שהיו נוהגין לעשות סעודת קידוש החדוש בבית הכנסת ומלקט פירותין מהנשאר מהסעודה של אמש ואכל אותן, וכל זה כדי לחבב ולקייק להמתאספים בחבורת סעודת מצוה זו, ואמר יהא חלקי עם אלו שאכלו כאן בלילה זו.

ואסיים בעובדא ששמעתי מוקיני הרה"ח ר' משה פרסטר שליט"א, שאצל כ"ק מרן מהר"א מבעלזא זי"ע הזמינו שולחן שעליו יניחו את המנורה בחנוכה, ואח"כ כשמדמו את גובה השולחן, ראו שהוא מדי גבוה והיו צריכין לקצץ קצת את רגליו להנמיכו, וצוה מרן זי"ע לגנוז את החתיכות וגם הנסורת, כיון שכבר יחדו למצוה.

יהושע רייזמן, קרית בעלזא בית שמש
א.ה. יקרת הערוךנדע על המאמרים בקובץ 'אור הצפון' יפורסמו שם במדור המיוחד לכך.

גם כאן קיצרנו, ועוד יש עמנו הרבה בעניני שיירי מצוה, אך לאחר עשרה פרקים לקושי אמרים ראינו לנכון ליתן ריווח והפסקה, ועוד חזון ב"ה למעט, כל ענין נדבר במודנו וזמננו.

בענין העתים - קודם דור המבול/ יישוב

בעלים לתרופה לפ' וישלח דהאי שתא (ג' תרצד, 'עלי הגיון') העיר הרב מרדכי שווימער שי' מחבר ספר הנפלא וייכתוב מרדכי' בענין דברי הספורנו שקודם המבול היו יום ולילה שיום וכו', והקשה מדברי הגמ' (ע"ז ה) שאדם הראשון היה רואה שהיום מתמעט והולך וכו'.

הנה הערה זו כבר הקשה הרב י.מ. וויינגרט בקובץ מורה (שנה ט) גליון יא-ב' ממש אצל תשמי"ט עמ' דצ, ישוב ראיתי בספר י"כ היה לאדם ולחיותם' להרב שלמה ראזנר יו-ה תשס"ו) עמ' קצד הערה ד בסופו, שהביא ג"כ הערה זו, ובסוף דבריו כתב שהגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א "יתירך שהם מדרשים חלוקיים" עכ"ל.

ועיין **בריטבי"א** (ע"ז שם) שכי' וז"ל: תמהני היאך טעה בסדר העולם אדם הראשון שהיה מלא חכמה כמלאך האלקים, ושמא מתוך חטאו וענויו נטרפה דעתו, ואין משיבין באגדה, עכ"ל. [נאולי ניתן לומר שקושיא חדא מתורצת בירך חברתה, שלאמיתו של דבר שבזמן אדם הראשון ערוו היו יום ולילה שיום, אלא שהדם הראשון "יראה" ביום קדשו שלעלתי היום מתמעט והולך, והאשן אולי הוא גרם לכך עקב חטאו, ולזה אמר אוי שמא בשביל שסרחתי וכו', ומיושב בקד' הדין].

אהרן הכהן מערל, פה ברוקלין ניו"י

יתרון דעת

"אלה תולדות יעקב יוסף"/ פנינה

במה שהובא בעל"כים (ג' תרצ"ח, 'יומא דמשמא') דבר נחמד מהגה"ק רבי שמואל הלוי יונגריין זי"ע אב"ד סעטשע על הפסוק (בראשית לו, ב) "אלה תולדות יעקב יוסף", רציתי לציין שבעין דברים אדירים אלה המקובל **ג"ר שמואל בן הג"ר משה אבד"ק סוויסלאוויטש** בשם אביו בספרו **"שם שמואל"** (נדפס לראשונה בשנת תני"ט), ואילו דבריו:

"שמעתי מפי א"מ הרב הישע מחור"ר משה נר"ו ענין יאה ונאח במה שאמר הכתוב 'אלה תולדות יעקב יוסף' דוקא, אבל ראה כי ממש תולדות של יעקב היינו מילוי האותיות של יעקב הוא יוסף, כזה: יו"ד עיין קו"ף ב"ית, היינו המילוי של יו"ד היא י' של יוסף, המילוי של עי"ן היא מה' של יוסף, המילוי של קוף הוא וא"ו ופ"ה של יוסף, נשאר עוד המילוי של ב"ית שהוא **י"ת** הוא ראשי תיבות **תולדות יעקב**, ע"כ דברי פי חכם חן. עכ"ל.

יוסף נחמי' הכהן קוואדראט, לונדון

בענין סעודת מלוה מלכה במוצאי יו"ט

ב'עלי אורח' (גליון תרפס אות ד) נקט הגרש"ק גראס שליט"א בפשיטות שאין דין לעשות סעודת מלוה מלכה במוצאי יו"ט. אולם יש לציין שדעת מרן הגר"יז (מובא בפניני הגר"יז סי' טו) שאין שום הבדל בזה בין מוצאי שבי"ק למוצאי יו"ט.

וכן מוכח מהרמב"ם: שכתב (פ"ו מהל' שביעות יו"ט) **"כשם שמצוה לכבד שבת ולעננה, כך כל ימים טובים** וכו' וכבר בארנו הכיבוד והענינו בהלכות שבת". ובחל' שבת כתב הרמב"ם (פ"ל ה"ה): "... וכן מסדר שולחנו במוצאי שבת... כדי לכבדו בכניסתו וביציאתו".

ואף להחזו"א צריך לאכול במוצאי יו"ט, וטעמו משום שאסרו חג מתחיל כבר במוצאי יו"ט (ועיי' במבקשי תורה ח"ב עמ' תח). ונפק"מ, באם צריך לאכול מלוה מלכה במוצאי יו"ט הסמוך לחוה"מ, לדחוי"א שהוא משום אסרו חג לא צריך, אך להמבואר ברמב"ם צריך. וכן נפק"מ אם ראוי לאכול סמוך ליו"ט ממש או עד חצות, לדחוי"א שהוא רק משם אסרו חג אז לא צריך.

ומרגניטא טבא איכא בי'ארחות חיים' (חוה"מ סי' לו): הרי"ש זי"ל איסור לחג - **שמכבדו במוצאי יו"ט באכילה ושתיא**, וי"מ מחרת יו"ט, עכ"ל.

ש. כהן, קרית ספר

כל' אכילה וויטמינים שתחת המיטה

רציתי להעיר על זה שכתב הגאון רבי שמאי גראס שליט"א ג'ל תר"פ, 'יתרון דעת' אות א' בענין אם מותר לחחוקי כל' אכילה וכדומה, תחת המטה, וכתב בזה"ל: יש אומרים שאין כל חשש בזה... ויש מחמירים, וכדאיאתא בחי' רבינו גרשום (ב"ב נח) שגם כלים שהם תחת המטה שורה עליהם רוי"ר... ברם העולם נהגו להקל. ואפשר שמשי"כ רבינו גרשום זכלים', אכן כוונתו לכלים שיש בהם אוכל. עכ"ל.

הנה מרן הראו"ר רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה, תפילה פ"ג סעיף כ"ז) כי' שכתב"י של רבינו גרשום נדפס בזמן מאוחר עם שיבושים וטעויות כידוע, ולכן אין לחשוש לכלים תחת המטה. ובארחות הלכה שם כתבו דאכן ברבינו גרשום שנדפס מחדש עפ"י כתב"י (ירושלים סק"ס) אין את המילה "כלים".

עוד אציין בענין משי"כ שם אודות מיטה תחת מיטה, הנה בספר **"הליכות שלמה"** (שם) פסק דלכן אין לאסור להשתמש ולישון במיטת קומתיים, ורק באוכלין ומשקין שעל המטה התחתונה יש להחמיר.

גם אודות וויטאמינים - שהגרש"ק שליט"א פסק שם להקל - איתא (שם) הדגרש"י זצ"ל פסק שיש להחמיר, עיי"ש. ואולי תליא, וזה בוויטמינים שגם בריאים לוקחים אותם, דהוי כאוכל.

יעקב משה דרברומזיק, ירושלים עה"ק

אודות שלשלת רבני משפחת יונגריין

נהגיתי לראות בגליון פרשת וישב (גליון תרצ"ח, מדור 'יומא דמשמא') מאמר תולדות זקני הגה"ק רבי שמואל הלוי יונגריין זי"ע אב"ד סעטשע, על השביל בכותבם לכתוב בקיצור ולענין.

והנני להעיר ולהאיר אודות הרישום של יותר משבעים רבנים ממשפחת יונגריין שנאספו בשואה היי"ד. רשימה זו נדפסה בקיצור פעם ראשונה בסוף **שו"ת מהרש"ד"ה** להנהיג רבי שמואל דוד הלוי יונגריין זצ"ל, אב"ד פי יארמאט, שנדפס בשנת תשי"ח עיי' נכדו הגה"צ רבי יעקב צבי הלוי יונגריין זצ"ל, אב"ד פי יארמאט.

פעם שניה נדפס בסוף הספר **מנוחת אשר** להגה"ק רבי אשר אנשיל הלוי יונגריין זי"ע, אב"ד טשענענער, שנדפס בשנת תשס"ג עיי' אחי הר"ר שמואל דוד רייניץ הי"ו נכד המחבר. ברם כאן נוספו פרטים על כל אחד ואחד: שמו, שם אביו, שם חותנו, עירו ותאריך הייא"צ כפי הידוע.

כעת נמצא בשלבי עריכה ספר **"מקדשי השם"** ובו יופיע בע"ה תולדות וקורות חייםם של הגאונים הקדושים אלו שנקדשה וטהרה ומסרו את נפשם על קדושת השם, וצוקלה"ה היי"ד.

חיים אריה רייניץ, ירושלים

ושמעתי בשם גדול אחד דאו נולד אותו האיש. כן הוא בשנת ג' אלפים תשס"א

היה תקופת טבת בשנה ה'ג'ל ביום ו'א ד'... שעות ומחצה על היום בשמונה ימים לירח טבת, נמצא **שיום 25 דעצעמבער ויום הולדת האיש היה בשבת קורש בתשעה ימים לירח טבת וכו'...** ומזה תבין מיש"כ ט' טבת לא כתבו רבותינו על מה אירע בו, מפני שיראו לכתוב שגזרו תענית על זה היום.

הוספות חדשים (שם על מגילת תענית. ויש שרמזו זאת בשם ניש"ל שהוא ר"ת: נולד יש"ט ל'טבת)

בט' בו לא כתבו רבותינו על מה הוא. ובכלבו (סי' סג) מגלה סוד לומר דבו ביום מת עזרא הסופר ונחמה בן חכליה (ובסליחות לעשרה בטבת נאמר: וזעמתי בתשעה' בו בכלקח' ונפר, חשך מעל' מיעל' הוד' ונפר, עורף טורף בו הנותן אמר' שפר, הוא עזרא הסופר). ובספר יוחסין ב'הגהות' ש"ש איתא דמת עזרא הסופר ב' טבת (ע"כ ברכי יוסף אר"י סי' תקכ"א).

ובספר הקבלה להראב"ד (עמ' מ"ב) איתא שכיוונו ברוח הקודש ליום שנהרג רבינו יוסף הלוי הגדני (כן רבינו שמואל הגדני) בספרר ביום שבת ט' בטבת שנת ד' אלפים תתכ"ד. ע"ש באריכות.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מבוכה בבא בתרא

בענין העברת המבוכה מראובן ליוסף על ידי יעקב אבינו

במשנה (דף קכו ע"ב): "האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים, איש פלוני בני לא יירש עם אחיו, לא אמר כלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה". מדין זה יש להקשות על שמצינו ביעקב אבינו ע"ה שהעביר את הבכורה מראובן ונתנה ליוסף, כמו שלמדנו לעיל (קכג ע"א): "בעצ מנינה ר' חלבו מרבי שמואל בר נחמני, מה ראה יעקב שנטל בכורה מראובן ונתנה ליוסף, מה ראה ו'בחללו יצועי אביו כתיב', אלא מה ראה שנתנה ליוסף וכו', אלא ר' יונתן רבך לא כך אמר, ראוייה היתה בכורה לצאת מרחל... אלא שקדמתה לאה ברחמים, ומתוך צניעות שהיתה בה ברחל החזירה הקב"ה לה". ומבואר שם בגמרא שהעברת הבכורה ליוסף היתה בכדי שיקבל חלקו בירושה פי שנים, בכתוב (בראשית מה, כב): "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתיו מיד האמורי בחרבי ובקשת". לאור משנתנו הקשו המפרשים היאך נתקיימו דברי יעקב אבינו בזה, הלא "האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים - לא אמר כלום".

קושיא זו, ועוד תמיהות, מובאות ביד רמ"ה על מכילתין (כאן). ודל: "ואי קשיא לך, אי ס"ד דכי אמר 'איש פלוני בכור הוא לא יטול פי שנים לא אמר כלום', אם כן יעקב אבינו נמי כי אמר ליה לראובן 'פחו כמים אל תותר' מאי אהני ליה. ועוד מי מצי אמרת נמי ללבי 'אחר במקום בת ובת במקום בן לא אמר כלום' ו'ראה במשנה להלן (קל ע"א): 'האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת, בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה', והא כתיב 'אפרים ומנשה כראובן ושמעון ידיו לי', והאי לישנא לשון ירושה משמע, דלדוהו יורשין בבכסי יעקב כראובן ושמעון, דהא ראובן ושמעון לא מקבלי מתנות הוו אלא יורשין הוו. והא אפרים ומנשה בחיי יוסף אבדוהו לגבי נכסי יעקב לאו בני ירושה נינהו, וכאחר במקום בת ובת במקום בן דאמו, ואנאי אהני, כלומר, היאך הועילה מה שצריך יעקב אבינו את נכדיו אפרים ומנשה לירשני, בעוד שלא היו באותה עת בני ירושה, הלא אי אפשר להוריש לאדם שאינו יורש במקום שיש יורש אחר.

וממשיך וכותב: "וכי תימא, כי אפקעיה יעקב אבינו לבכורה מראובן לאו בהאי קרא דפחו כמים אל תותר' אפקעה מנינה, ודאקני על ליוסף נמי לאו בקרא ד'אפרים ומנשה כראובן ושמעון ידיו לי' בלדוהו אקנייה נחליה, אלא כל חד מהני קרא' למילתא אחרייתא אצטריך, ואפקעתא דבכורה מראובן מקרא אחרינא נפיק. דרבינא 'ואני הנה נתתי לך שכם אחד על אחיך', ולשון מתנה הוא, דק"ל (ראה במשנה שם קכו ע"ב) דאם אמר משום מתנה, אפילו למי שאין ראוי לירושה דבריו קיימין, וכל שכן למי שראוי לירושה, והיינו, שיתכן שהעברת בכורתו של ראובן לא היתה בפסוק זה של 'פחו כמים אל תותר', כי בצוואת הירושה לבדה לא היה מועיל כלל, אלא היתה במה שאמר 'ואני הנה נתתי לך שכם אחד על אחיך', והיינו, שנתנה במתנה ליוסף, ובמתנה יכולת לטח פי שנים גם לכן שאינו הבכור.

על כך הקשה שם בהמשך, הלא בפסוק 'ואני נתתי שכם אחד על אחיך' לא נזכרה כי אם אמירה בלבד, ולא שום מעשה קנין, ואמירה בעלמא שמועלת בשכיב מרע אינה אלא מדרבנא, ואילו מן התורה צריכים קנין גמור, ואם כן איך הועיל דבריו של יעקב אבינו באותו זמן.

מתוך חומר הקושיא מסיק: "אלא קודם מתן תורה שאני, ונתנה תורה ונתחדשה הלכה. והכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי יעקב גופיה במאי קניה לבכורה דעשו, דבר שלא לא לעולם הוא, ועוד האי ק"ל בסוף פרק מי שמת (להלן קט ע"א) 'בכור שמכר חלק בחיי אביו, ומת הבן בחיי אביו, ואחר כך מת אביו, בנו מוציא מיד הלקחות', וכן הוא דמצי מפיק. אלא מאי אית לך לממר קודם מתן תורה שאני, הכי נמי קודם מתן תורה שאני", כלומר, שקודם מתן תורה היו כללי קנין שונים מאחר מתן תורה, והיה מועיל אז לומר 'פלוני בני לא יטול פי שנים', לכן היה בכך יעקב אבינו לאות זכות ירושה פי שנים ליוסף, וגם היה מועיל לצרף אחר שאינו ראוי לירושה מצד עצמו שאכן יזכה בירושה, ולכן הועיל מה שצריך את אפרים ומנשה לשאר האחים לירש עמהם.

והביא הוכחה לכך ממה שקנה יעקב את הבכורה מעשיו, כי מצד כללי דיני קנין לא היתה מועילה המכירה, כי גם זכית עשוי בבכורה, שהיא ירושה פי שנים מיוצא, לא היתה בעולם בשעת המכירה, כי יצחק אבינו היה עדיין במיטב שנחיו, ובנוסף לכך מצינו במכילתין: "בכור שמכר חלק בחיי אביו, ומת הבן בחיי אביו, ואחר כך מת אביו, בנו מוציא מיד הלקחות", ובדואי שהבכור עצמו יכול להוציא מיד הלקחות, ואם כן מצד כללי הדין של אחרי מתן תורה היה יכול עשוי לעכב את זכית יעקב בירושה פי שנים, ועל כרחק ממה שאנו רואים שהועילה מכירת הבכורה ליעקב, ומוכרחים אנו לומר שקודם מתן תורה היה כללים אחרים בדיני קנינים, "ניתנה תורה ונתחדשה הלכה".

אנחנו, קושיא זו מתורגמת בדין מועיטות, כי הטעם שאין מועילה העברת זכות ירושה פי שנים מן הבכור לאחר, הוא, משום שאי אפשר להתנות על מה שכתוב בתורה. והתורה אמרה "לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור", והנה כבר האריך האור החיים הק' (פ' וידו מה, א) בביאור הענין שעבר יעקב אבינו על לאו זה, וכתב בזה שהיו אופנים: א. שהאבות הק' הגם שקיימו כל התורה כולה, אך מאחר שלא היו חייבים לקיימה, אם היו רואים איזה תועלת וירוש שלא לקיים מה שכתוב בתורה, לא היו מקיימין אותה מזה. ב. יתכן שנאמר ליעקב אבינו בנבואה שיעביר את זכות הבכורה לבכור, ולאור זה מובן היטב, כי במצב כזה שלא היו מוכרחים לקיים את התורה, או לפי דבריו שנאמרה לו בנבואה כן, בוודאי שלא יתכן לומר 'מתנה על מה שכתוב בתורה אין דבריו קיימין', והבן.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני קדיש דרבנן (א)

א. איתא בגמרא (סוטה מט): רבן שמעון בן גמליאל אומר משום ר' יהושע מיום שחרב בית המקדש אין וכו'. אמר רבא בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו וכו', **ואלא עלמא אמאי קא מקיים** -לע מה קיים השלם, "מאחר שהקלה הוכחת תמיד ורבה"? **אקדושה דסידרא ואיהא שמיה רבא' דאגדתא** וכו' (י"... יחא שמיה רבה' מברך שעונן אחר הגדה שהדרשן דורש ברבים בכל שבת היו נוהגין, ושם היו נקצצין אל העם לשמוע לפי שאינו יושב מלאכה, ויש כאן תורה וקדושה השם" רש"י). ובסי' בן יהוידע שמבאר למה יש תועלת גדולה בקדיש זה יותר משאר קדישים, מפני שהוא נאמר מתוך שמחה הבאה מתוך לימוד האגדה, כי באגדה ישמח ישראל ביותר, ולכן עניית "יהא שמיה רבא" על קדיש זה מעלתה מעולה ביותר. עוד מבאר למה נקט הש"ס שהעולם עומד ומיה רבא' אייתהא שמיה רבא' ולא אמר סתם על קדיש, כי בקדיש אנו מתפללין גם כן על חנונו על לנו - "ויצמח ופרקניה" וכו' - אבל ב"יהא שמיה רבא" אין מוזכרין אלא רק גדולתו ית"ש ורוממותו, ועל כן אומר הקב"ה אשרי המלך שמקלסין אותו כן (ברכות ג), דכל השבח והתפלה הוא רק לכבודו ית', ובעבור זה נכענים הקליפות ומשתתקים המקטרגים ומתקיים העולם, ע"ש. והא דנקרא קדיש זה **"קדיש דרבנן"**, לפי שהוא תחנה ובקשה על רבנן. אי נמי, כיון שלא נתקן אלא על תורה שבעל פה, שהוא לימוד דרבנן (א"ר סי' קנה סק"א).

ב. **כשלמדו עשרה אנשים אומרים בגמר הלימוד קדיש דרבנן**, משום שעל ידי הלימוד בעשרה נתקדש השם, ולכן צריך שיחיו עשרה אנשים בשעת הלימוד (מג"א סי' רלד. ועי' א"ר סי' קנה שהביא מ"ס דברי מנחות שאפילו תינוקות שלומדים אומרים קדיש אחרי הלימוד כשיש עשרה, והוא במענין יו"ט ברכות פ"ח ס"ה אות ש. וז"כ בבא"ה סי' קנה סק"א. ועי' טור א"ח סי' סס"י קטו). **ולכן אלו שלומדים בבית המדרש בלא מנין, ואח"כ קוראים לאנשים שיכנסו להשלים מנין לקדיש, לא יפה עושים**, משום דבעינן שיהא עשרה אנשים בשעת הלימוד. **מיהו אפשר ללמוד משנה אחת וכו"ב לאחר שהתאספו עשרה אנשים, ואז אפשר לומר קדיש** (עי' מ"ב סי' רלד סק"ה).

ג. **אם היו עשרה אנשים בביהמ"ד בעת הלימוד, אך רק שנים או שלשה מהם למדו - יש סוברים שאומרים קדיש אחר הלימוד** (עי' מג"א סי' סט סק"ד; מ"ב סי' סד סק"י. ועי' בא"ה סי' קנד סוד"ה ויקבע שכי' שאפילו אם רק איש אחד למד בי"ב אומרים קדיש, וכן אי' בא"ר סי' קנה סק"א. ועייש בבא"ה שאפילו איש אחד שלא למד יכול לומר הקדיש, וז"כ במ"ב סי' סד סק"ט).

ברם **יש סוברים דבעינן עשרה אנשים שיהיו בעת הלימוד**. ולדבריהם יש לעורר באנשים שכשיש להם יארכי"ט וכדו' לומדים לעצמם כמה פרקי משניות, ואח"כ אומרים קדיש, שאסור לעשות כן (עי' ערוך השלח סי' ד ס"ה שמדייק בן מלשון הרמב"ם שכתב (בנוסח הקדיש ה"א) וז"ל: "כל עשרה מישראל או יתר שעוסקין בתורה ובעל פה, ואפילו במדרשות או בחבדות, כשהן מסיימין אומר אחד מהן קדיש וכו' וזהו הנקרא קדיש דרבנן", מבואר מדבריו שדוקא עשרה אנשים ביה"ד יש רשות לומר קדיש זה, ע"ש. וכן אי' בתורת חיים על א"ח סוס"י נד). ואנחנו אם אומרים עשרה אגדה, כגון המשנה דר' חנניא בן עקשיא כשיש עשרה מושמעים, ז"ל נחשב כאילו למדו עשרה ביה"ד (ע"ה קנות השלח סי' טו סק"י דמסתמך אי' בעינן דכל העשרה ילמדו ביחד בענין אחד או סגי גם אם לומדים כל אחד לימוד בפני עצמו בענינים שונים).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ המשך בגליון הבא ע"ה

עלֵי מועד

עשרה בטבת - יום קבורת יעקב אבינו

י"ד טבת לפי חשבון הוא, כי ביום כ' בסול נשלמו ימי אבלו וחיגיטה של יעקב אבינו - שמת ביום א' דסוכות. והנה בארץ ישראל נהג יוסף אבלות ז' ימים קודם קבורה, וממצרים לחברון לפי עדות רמב"ן (בראשית מה, ט) יש כמו מודלך ששה ימים, ואין רחוק שהיה קבורתו ביום י"ד טבת לפי החשבון ההוא, והוא יום צום לדורות. ויען כי ביום נהרג עשו על ידי חושים (סוטה יג), רמז שיתפרץ לששון ולשמחה.

דרשות חתם סופר (מובא בסידור החתם סופר סליחות לעשרה בטבת)

מיוסף הצדיק למדנו שצער חורבן דוחה עונג שבת

רמז מן התורה דצער חורבן דוחה עונג שבת (-ואילו היה חל עשרה בטבת בשבת היו מתענים בו), שהרי אמרו חז"ל (במדבר יד, ב): "וטבוח טוב הוכח" (בראשית מה, טז) - ערב שבת היה, ו"הבוקר אור והאנשים שולחו" (שם מה, א) - שבת היה, ואין אם כן פל' "על צוארי בנימין אחיו ויבן" (בפרשתנו מה, יד) על חורבן בית המקדש שבת, ועל כרחק דדוחה עונג שבת.

עלֵי ספר

נצר מרשיו - חידושי תורה ודרשות מעניני נישואין, קידושין ושאר עניני שמחה של מצוה מתוך כתבי הגה"ח ר' ישי העכט זצ"ל מבעלזא, דומ"ץ סאטמאר ואב"ד האתונסם ובעבור ימיו רב דקהל חסידי בעלזא בוויילאמסבורג. ומחובר לסחור קונטרס **ומצי' יקרה -** אוצר חדש יקר מפי רבו דברות קודש מכ"ס מרן מהר"ד מבעלזא זי"ע בשנת תרפ"ו ומכ"ס מרן מהר"א זי"ע בשנת תרפ"ז, מתוך מחברותיו של הגה"ח ר' ישי בעלזער זצ"ל כפי שרשם בשעת אמירתו. יצא לאור על ידי בנו הרב יהודה ארי' העכט, ירושלים תש"ע.

דרושי מהר"ם על התורה - אמרות טהורות, דרושים נפלאים ומענינים יקרים מלאים מוסר והתעוררות, הדרכה והשקפה טהורה אשר יצאו מפ"ק של שר התורה הגה"ק רבי מרדכי בריסק זצוק"ל הי"ד אב"ד ר"מ טאשנאד והגלילות בעל מחבר ספרי מהר"ם בריסק' שו"ת ודרשות. קנקן חדש ומפואר באותיות מאירות עינים, מסודר לפי סדר פרשיות התורה ומעוטט במפתחות על מאות נושאים, ועוד מעלות רבות, אשר ערך והו"ל נכדו הרב שמואל יהודה בריסק, תש"ע תשי"ע ברוקלין.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב יהודה ב"ר צבי אלימלך יחיאל מיכל ע"ה גראסמאן נלב"ע ביום י' טבת תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מורה"ר שלמה זלמן ב"ר חיים ע"ה נלב"ע ביום י' טבת תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת חנה חסד ב"ר אליהו ע"ה נלב"ע בעשרה בטבת תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת ברכת מזל טוב נלבבה מוגשת בזה להאי גברא רבה, נודע בשערים המעיוניים בהלכה, מורה ודאין בישראל הגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א דומ"ץ קהל מחזיקי הדת באר"י ומח"ס שבת הקה"ת ו"ח משא בני קהת על הרמב"ם ועוד לרגל שמחת אירוס נכדתו תח"י בת בנו הרה"ג ר' אהרן שלמה שליט"א בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת, אושר ועושר לתפארת כל בית ישראל כעתירת וברכת המערכת	לעילוי נשמת ברכת מזל טוב נלבבה נביע מעומק לבנו, קדם אחר ומיוחד מהחבורה, האבר"ך כמדרש"ה, הוגה ודורש ב'מדרש חכמים', צנא מלא ספרא הרה"ח ר' אברהם שמחה בריעף שליט"א יושב בשבת התכבונני בעיר הבירה וזינא לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת הבן נ"י במולא טבא וגריא יאה ויהא רעוא שיוכה לגרלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת וקדושה וכל מילי דמיטב, אמן כעתירת וברכת: המערכת	לעילוי נשמת מרת חנה חסד ב"ר אליהו ע"ה נלב"ע בעשרה בטבת תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת ויחי
ט"ז טבת תשע"ז - שנה ט"ז גליון תרע"ח

הדלקת מנורת	מוצאי	ר"ת
17:59	17:45	16:27
17:15	17:02	15:47
17:14	17:04	15:45
17:59	17:39	16:28
17:25	17:06	15:53
17:53	17:39	16:20
18:20	18:00	16:46
17:49	17:31	16:16

מדרש חכמים

"חסד ואמת" - בלי שום תגמול

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוֹת וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ וְגו'
וְעֲשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאֱמֶת וְגו' (מז, כט).

וכי יש חסד של שקר - שהוא אמר "חסד ואמת"? למה [אמר]
כן? [אלא] משל הדיוט (-אנשים פחותים ופשוטים) אומר, מית בריה
דרחמך (-מת בנו של חברך) טעון (-את מטתו על שכמך לקבור, כי אהבך
יחזיק לך טובה ושלם גמולך, [אבל אם] מת רחמך (- מת חברך עצמו)
פרוק (-נפדה ופטור אתה מכך, כי מעתה אף אחד לא ישלמנה לך, מאחר שהוא
עצמו מת). אמר לו [יעקב ליוסף]: אם תעשה לי חסד לאחר מיתתי
(- שאינך מצפה לשום תשלום גמול) הוא חסד של אמת.
בראשית רבה צו, ה

"וידגו לרוב" - במה נמשלו לדגים?

וַיִּדְּגוּ לְרֹב בַּקָּרֶב הָאֲרֶץ (מח, טז).
[נמשלו בני יוסף לדגים] מה הדגים הללו אין העין [רע] שולטת
בהן (-ששוכנים בעמקי המים), כך בניך אין העין שולטת בהן, הדא הוא
דכתיב (ויהושע יד, יט): "וידברו בני יוסף אל יהושע וגו' [ואני עם רב
עד אשר כה ברכני ה']. ואמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה
לך היערה ובראת לך שם", (-אמר להם [ויהושע, לבני אפרים] אין אתם
מתיראין מן העין? [כיוון שנתברכתם בעם רב] 'לכו והחביאו עצמכם ביערים, שלא
תשלוט בכם עין רע'. סוטה לו: אמרו לו זו היא ברכה שברכנו אבא
"וידגו לרוב בקרב הארץ" [שלא תשלוט בנו עין רע].

[דבר אחר:] מה הדגים הללו אין נתפסין אלא בגרונם (-שהחכה
נתפסת בתוך הגרון. מתנ"ט), כך בניך אין נתפסין אלא בגרונם (-ע"י
לשונם ודיבורם). [שנאמר באנשי יפתח שארבו לבני אפרים ורצו
לדעת אם התנפש הוא מאפרים] (שופטים יב, ו): "ויאמר לו אמור נא
שבולת ויאמר שבולת" וגו'.

[דבר אחר:] מה דגים הללו גדלין במים, [וכיון ששירתה טפה
אחת [של גשמים] מלמעלה מקבלין אותה בצמאון כמי שלא
טעמו טעם מים מימיהו], כך הן ישראל, גדלין במים, [היינו]
בתורה, [וכיון שהן שומעין דבר חדש מן התורה הן מקבלין אותו
בצמאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהו].

[ועוד] אמר רבי לוי, ששים רבוא תינוקות עיברו נשותיהן של
ישראל בלילה אחד (-אותו לילה שהחזיר עמרם את אשתו והחזירו כל
ישראל נשותיהם. עין שמור"א, יג. מהר"ז), וכולן הושלכו ליאור (-כמו
משה) ועלו [מן היאור] (-בדרך נס. עיי"ש) בזכותו של משה. הוא
שמה אומר (במדבר יא, כא): "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי
בקרבו", [מהו רגלי? ש]כולן לרגלי (-בסיבתי ובזכותי) עלו. רבי זכאי
רבה מיייתי מן הכא (-מוכיתו מהפסוק הזה): "וידגו לרוב בקרב הארץ",
מה בקרב הארץ (-עם ישראל שהיה בארץ מצרים) ששים רבוא, כך
בגבול דגים (-ביאור) ששים רבוא, [ומה בקרב הארץ לא מתו, אף
בגבול דגים לא מתו] (-ונתקיימו בזכותו של משה).

[ועוד נדרש, "וידגו"] - מי ששמו כשם הדג (-דג בארמית הוא 'נוטא',
היינו נוט), [לרוב] - בנו (-הוא רב) [בקרוב הארץ] - ומנהיג ומכניסן לארץ,
[כדכתיב] (דוד"א, יא, כז) "נוט בנו יהושע בנו".

בראשית רבה צו, ג

"ידעתי בני ידעתי" - גם דברים שלא נתגלו לך

וַיִּמָּאן אֲבִיו וַיֹּאמֶר יָדַעְתִּי בְנִי יָדַעְתִּי וְגו' (מח, יט).
[מהו "ידעתי" - פעמיים, אלא] ידעתי מעשה ראובן ובלהה,
ו[ידעתי] מעשה יהודה ותמר. [ומה דברים שלא נתגלו לך, נתגלו
לי, דברים שנתגלו לך (-בכוחו של משה) על אחת כמה וכמה
בראשית רבה צו, ד

לקח טוב

כל העבודות שוות - בקטנות כבגדולות

קילוף ונקיון - הסביר לשר - ולא לשם כך בחר בו
המלך מכל טובי הטבחים, אלא אף זאת שפוגע
הדבר בטיב מאכלו של המלך. עובדא ברורה היא,
שעקב הוונת הרב הנדרש לו לקלף ולנקות, יוצאת
ארוחת המלך דלה ומוזוללת, ואין זה אלא פגיעה
איומה במלכות.

אותיות מחכימות

או יאמר "ויחי" כו' ע"פ הפסוק "ומרו כבוד שמו שמו כבוד
תהלתו". נראה פירוש, היות התחלת אלף בעבודת הכולל כ"ה
בדל"ה אינו יכול תיקף בהתחלתו עלות במדרגת עליונים, כי עליון
סבביו זרים במחשבתו הנבונה בעו"ל השפל ובהכללו. אבל לרף
אלף מקודם לפנות מחשבתו ולומר ערניים המה הקליפות
המגלגלים אותו מעבודתו, ולא לרף עבודה רכה. ואחר כך ופנה
עליו לפנות במחשבת קדושים ביחודים וכוונות עליונים, ואז נחשב
לו אותה העבודה שעבד בתחילתו, והוא לומר ערניים, כלותה
העבודה השקויה העיקרית שעולה בה לתכליתו כיון שכוונתו הכל
לשם שמים והכל אחד. וזהו "ומרו כבוד" כו' פירוש כו' "שעבודתו
של זמיר ערניים הוא תשוב כמו "שמו כבוד תהלתו" ש"ההלה"
נקרא המדרגה הגדולה של הדיוק שמאיר לעולמות עליונים,
ו"ההלה" הוא לכן אור כמו "ענישקותיה תהא אור".

וזו ג"כ הפירוש כלל: "ויחי יעקב בארץ מצרים" ששם היה
עבודתו במדרגת קטנות... מחמת שהיה בארץ מצרים מקום
הקליפות והיה עיקר העבודת לומר ערניים, אעפ"כ היה נחשב
לו זה כשאר שטותיו שהיה עובד בהם במדרגת גדולות. וזהו
"ויחי ימי יעקב שני חיו" פירוש שזה היה נחשב לו כמנין שאר
שטותיו כשם כו"ל.

המה אונק' ושמע תשובתי, ענה לו השר. צדקת
שלא לזה הובאת לכאן וגם שגזלת מלאכה זו זמן
יקר מעיקר תכלית עבודתך. אך הואיל וצורך השעה
הוא, ולפי המצב והתנאים הנוכחים, הרי שאי אפשר
להכין ארוחת פירות למלך לפני שתתעסק מקודם
בנקיון וקילוף, הרי גם עבודה בזוויה זו נכנסת תחת
כנפי המלך ונחשבת היא כשווה עם עצם הכנת
הארוחה עצמה. וכיון שכן, מה לי עבודה בזוויה או
מכובדת, אם היא נעשה ונערכת ככוונה ובמטרה
לעשות נחת רוח לאדוני הארץ.

לזכר עולם יחיה צדיק

גליון זה הונצח לזכרו ולעילוי נשמתו הטהורה של רבינו הגדול, בקי בכולא תלמודי בבלי
וירושלמי, פור נתן לאביונים, אב רחמן ליתומים ואלמנות וכל נדבאי לב, רועה נאמן ומסור לעדיתו
כמעט יובל שנים, משרידי גאון יהדות פולין המעטירה, ה"ה גאב"ד אנטווערפן יצ"ו
הגאון רבי חיים ב"ר אברהם יוסף קרייזוורטה זצ"ל
נלב"ע ביום ט"ז טבת תשס"ב לפ"ק ומנוחתו כבוד בהר המנוחות בירושלים עיה"ק תובב"א

הונצח על ידי הנדיבים הרגולים מוקירי זכרו הטהור
הר"ר שמואל וועקסלער ובניו שיחיו

אמרות טהורות

שוב יום אחד לפני מיתתך

ויחי יעקב וגו' ויחי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים וזאת שנה. ויקרבו ימי ישראל למות וגו' (מז, כח-כט). "ענין הדקדוקים בספר 'תורת משה' לרבינו אלשיך זלה"ה ובדברי קדשו ויוענעם, ואני בעניני הכינותי לבי בעזרת כורא עולם לכתוב מורשי לבבי:

איתא בספר הזוהר על פסוק 'ויקרבו ימי ישראל למות' כו' – שכל ימיו באו להעיד עליו על מועשים טובים שלו, ע"ש. ואיתא במאמר חז"ל (אבות ב, טז): "שוב יום אחד לפני מיתתך, רצ"ל בכל יום, שמוא ימות למחר. ואם האדם היה משים על לבו שלמחר ימות, ודואי שיומן צידה לדרך רחוקה כזו, ולא היה שום לכלוך עון אשר לא כיבס במים חמין, הם דמועות, ובוודאי היה (והאדם) טוב עד מאוד.

וזהו אומרו: 'ויחי ימי יעקב', רצ"ל בכל יום מימיו היה מעלה על לבו שזה אשר חי עד עתה היה: שני חייו, ולא נשאר לו עוד לחיות. כל זה היה עושה: "שבע וארבעים ומאת שנה, ולכך: 'ויקרבו ימי ישראל למות' – כדאיתא בזוהר, שכל יום בא להעיד מה פעל יעקב בו".

אור פני משה ותעני"ש בהמשך הפרשה עה"פ (מז, כ): "ויברכם ביום ההוא לאמר" שיעקב בירכם "שתמיד כל ימי חיהם ידמה לכם כל אחד, שאין לו להיות בעוה"ז רק ביום החרון. וז"ל: 'ביום ההוא – לאמר' דיקא, שיאמר כל אחד לעצמו: אין לי זמן לישאר בעוה"ז רק ביום ההוא".

פרשה זו כתומה – מלחכתנו בשגב ענינה

ויחי יעקב בארץ מצרים וגו' (מז, כח). וברש"י: "למה פרשה זו כתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבן של ישראל". ובמדרש נתנו מעמים אחרים לסתימת הפרשה, ויש לומר עוד מעט:

ברש תורת כהנים (מבא בריש ויקרא א, א) אמרו ז"ל: "ומה היו הפסקות משמשות, ליתן ריוח למושה להתבונן בין פרשה לפרשה, ובין ענין לענין". וזאת אומרת, שבמקום שיש ריוח,

אמירה נעימה

ויחי יעקב וגו' (מז, כח). פירש"י: "למה פרשה זו כתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם".

יש לדקדק לכאורה, מה סתימת עין יש על ידי השעבוד. וגראה על פי מה שאמרו חז"ל (ביצה לב): "כל המצמצם לשולחן אחרים עולם חשך בעדו" – ("כלומר, חושך פרום לפניו, הכל עליו חושך" רש"י). ושיעבוד מורה על עבדות, והרי מה שקנה עבד קנה רבו, ושולחנו הוא בשולחן אחרים, כיון שאין לו יד לקנות לעצמו כלום. וזאת היא הסתימת עינים מצרת השעבוד, כי "עולם חשך בעדו", והיו אינם נחשבים כחיים כלל, כבדונת "במחשכים הושיבני כמותי עולם" (איכה ג, ג). וכל עוד חי יעקב אבינו ע"ה, לא היתה צרת השעבוד והיו בבחינת חיים, כי הכל היה מושלםם ואכלו משולחן עצמם.

מזה אברהם

וישתחו ישראל על ראש המטה (מז, לא). פירש"י: "על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע, שהרי יוסף מלך הוא, ועוד שנשבע לבין הגוים, והרי הוא עומד בצדק". ולכאורה יפלא, וכי מה ראייה יש מזה ש"יוסף מלך הוא" – שמטתו שלימה; ועוד, הלא תחילה נשבע לבין הגוים ואחר כך מלך, ולמה הקדים ואמר ש"יוסף מלך הוא", ואח"כ אמר "שנשבע לבין הגוים".

אלא, איתא במדרש (ברר פד, טז): "וישמע ראובן ויצילוהו מידם (לעיל לו, כא) – אמר ראובן: הוא מונה אותי עם אחי, ואני מצילו, אני הייתי סבור שנדחתני מכה אותו מנעשה, והוא מונה אותי עם אחי ואמר 'ואחד עשר כוכבים משתחיים לי' (שם ט) ואני מצילו". ע"כ. נמצא, שבשביב שיוסף בשרו שנמחל לו עונו, לכך נתאמץ להצילו. כרם, עם כל זה עדיין, אף כמות שנמחל לו, כי שמוא באמת דברי הלומות לא מועיל ולא מורידין (גישן נב). אכן עתה כשרואים שנתקיים החלום, ויודעים אנו בודאי שנמחל לו.

וכך הוא הפירוש בדברי רש"י: "על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע, שהרי יוסף מלך הוא", ואם כן נתקיים

ופתוהה הפרשה בספר תורה, הרי שם המקום לעמוד ולהתבונן במהות הפרשה, בענינה ומעמדה, כדי להבינה על בוריה.

בפרשת ויחי יעקב, נרמז שיעקר חיותו של יעקב היה בארץ מצרים, שם הושלמה קדושתו. חיי אלה בארץ נכריה הביאו את כנסת ישראל לשלימותה. דוקא כשורעו היה גר בארץ לא לו, פרו ורבו לששים רבוא נפשות קדושות שהיו מוכנים לבסוף לקבל תורה מסני. הקדושה הגיעה לידי גמורה וצירופה, דוקא בשבת בני ישראל בקרב גוי טמא ומוזמם.

ענין זה עמוק הוא מדי, מכדי שנבין בו אפס קצהו. אין שכל בני אדם סובל דבר מנוגד זה, ונשגב סודו של דבר מבינת אנוש. ועל כן כתומה הפרשה, לומר שאין לך להתבונן במה שלא תוכל יד שכלך להשיג. "ועל כל פנים מרמז לנו בענין הזה שלא ימס לבנינו מאשר אנחנו בעקבתא דמשיחא ובכל דור הנפשות מתקמנים ואין נזכה לגאולה, כי רואים אנחנו מה שקרה לאבותינו בגלותם, ודייקא בגלות הגיעו לכל הקדושות, כי כן רצון השי"ת".

פרי דיק

יפקוד אתכם – יגלה הטובה שבאריכות הגלות

ויאמר יוסף אל אחיו וגו' ואלקים פקדו יפקוד אתכם וגו' (ג, כה). "הנה, צריכים אנחנו להאמין שאריכות הגלויות הכל הוא לטובה, ואף שלעת עתה נעלם ממנו כוונת הכוהא יתברך בהגלויות... ולעתיד, כשיבוא אל קבל המשיח ויגאלנו במהרה, יתגלה לנו גודל הטובה שיהיה לנו מהגלויות, אבל לעת עתה צריך הדבר להיות באמונה פשוטה וחוקה, להאמין שכל הגלויות הוא לטובה גדולה, והוא ע"ד שאמרו חז"ל (פסחדרין צט): "ללבי גלותי לאבריי לא גלותי".

והנה 'פקד' יש לו שני פירושים: א' – לשון פקדון והצנעה, שהאדם מפקיד ומצניע דבר ביד הבורה; ב' – לשון זכרון והתגלות, שדבר פקדון נגלה ונזכר כעת. וזה פירש: "ואלקים פקדו" – לשון פקדון והצנעה, היינו מה שהקב"ה הצניע וכיסה בלבו את ענין הגלויות ומה שיצמיח לנו טובה ע"י לבסוף. ועתה פקד והצניע הקב"ה זאת בלבנו, ואנחנו לא נדע כלל, אבל עם כל זה לבסוף: "יפקדו" – לשון זכרון והתגלות, שיתגלה לנו במהרה בימינו אמן, גודל הטובה מאריכות הגלויות...".

החלום – "ואחד עשר כוכבים משתחיים לי" – וגמחל לראובן, נמצא שמטתו שלימה, כי גם לראובן אין חטא. אך עדיין קשה, דבשלמא י"א האחים בודאי היו צדיקים, כי כן מוכח מ"ואחד עשר כוכבים", אבל יוסף עצמו מנין שהיה צדיק, לזה אמר: "ועוד שנשבע לבין הגוים והרי הוא עומד בצדק" ולא נמצא בו שום רשעות. נמצא שדויתא מטתו שלימה מכל וכל. **הנהיג רבי נחמיה ב"ר צדק** (מובא בילקוט שמעוני סמיכת הכהנים)

אפרים ומנשה כראובן ושמעון ויחי לי וגו' ואני בכואי מפני מותה עלי רחל וגו' (מז, כח). פירש"י: "ואני" שני מטריה עליך להוליכני להקבר" וכו'. וצריך להבין פסוקים שני פסוקים אלו, שלכאורה אין להם שום שייכות, והיה צריך לכתוב פסוק "ואני בכואי מפני" לעיל – אצל "וקברתני בקבורתם" (מז, לו), ששם ביקש מיוסף שיוליכו לארץ כנען.

ויש לפרש, דהנה האלשיך הק' מפרש בפרשת ויצא את הפסוק "הפעם ילדה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים" (כפ, לו), שלא אמרה זאת לענין קבורה – שתקבר עם יעקב, כיון שנמלה הלקה בכנים – שהיא ילדה לו ג' בנים מבין י"ב שבטי י-ה העתידין לצאת מיעקב. ע"כ. ולפי זה מובן, שיעקב אמר ליוסף ש"אפרים ומנשה כראובן ושמעון ויחי לי", ונמצא שגם לרחל יש ג' שבטים – אפרים, מנשה ובנימין, ואם כן היה ראוי שתקבר עמי, ואעפ"כ קברתיה בדרך אפרת ולא במערת המכפלה – מקום קבורתה, כי בכואי מפני מותה עלי רחל.

נהל יעקב

וישבע יוסף את בני ישראל לאמור פקד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה (ג, כה). הקפיד לומר "והעליתם את עצמותי מזה" ולא "והעליתם אותי מזה", כי כך הוא מן הדין, שהרי יוסף נקבר בשכם (והושע כד, לב), ושכם היא אחת מערי מקלט (מכות טז), ובקצור מקלט הרי אסור לקבור מות, דלא ניתנו לקבורה (מכאור שם ג, כ). לכן אמר "והעליתם את עצמותי מזה", רק עצמות, דהוי בגדר "מות שחסר" – ו"מות שחסר" אינו קונה מקומו (גזיר טז), ולכן מותר היה לקברו שם.

צנפת פנחה להגאון מראשנשוב וצ"ל

יתרון דעת

יום אידם (ב)

מקור וטעמי מנהג ביטול תורה (בלי חוגה פלונית, ועוד שם של יו"ד ה"א בגימטריא כ"ו, כנגד כ"ו שבתות בחצי השנה. ונשאר יום אחד זה ט' באב, אל יחד בימי שנה שאסור בו בתורה. זהו (התלים קלט, טו): "ועל ספרך כולם יתבנו" ימים יוצרו ולו אחד בהם" – "ולא" כתיב, אין לו הנאה בו, שאין בו עסק תורה וחורב הבית בו. "ועל ספרך" ה' לש"ס. ה"א "ולא אחד בהם", אחד יום נשאר, "ולא" כתיב "ולו" קרי, גם ו' שעות, הרי ו' שעות שבר' תקופות, כי השם כ"ו כי כ"ו שבתות בחצי שנה, יעקב ימים, ונשאר ו' שעות של תקופה לבר' ה', ה' פסק הרי ג' שבתות וכו'...

ספר השם לבעל הדיקא (עמ' פד, הובא בגמול' עמוקת' מהדורא ב' פ' תרומה דרשב"י ורצ"ח שדו המקור הראשון בו מחבר המנהג שלא ללמוד בליל תקופת טבת מו' שעות עד חצות)

אחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש ויקבע עת ללמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבידו אף אם הוא סבור להרויח הרבה (ש"ע א"ח סי' קנה ס"א). שלא יעבידו – מנהג הגאון מורנו הרב ר' לייב פראג, ומנהג ביטול הלימוד בליל חוגה פלונית.

מקור חיים לבעל הדעות יאיר' צ"ל (סי' קנה)

על דבר אשר נשאלתי מאת מעלתו הרמה מה ענין **לאסור תלמוד תורה בליל חג**, לא שמעתי טעם מקובל בזה. גם מה ששמעתי מאמ"ו מוה"ר נתן אדלער כהן צדק ז"ל, הוא אמר דהטעם משום אבילות, ולכן אסור ללמוד, כך שמעתי מאמ"ו הגאון החסיד ז"ל.

ולא נהיר לי, הגם כי יש שיתעורר לזה המנהג ממנהג העולם וכו'... דאלו לטעם אמ"ו וצ"ל קשה מה חילוק בין קודם חצות לילה לאחריה שנוהגין היתר לאחר חצות, והיכן מצוינו דפליגי רבנן בתקנתא דידהו בין פלגא דלילא לפלגא, ועיין גמ' פסחים ב, ע"ב.

אבל הנראה לע"ד, אפשר נהגו קדמונינו כן משם שלא ליתן מקום לבע"ד לחלוק ולשטן לקטרג, בהיות באותה הלילה כל העמים נעורים בבית אלהיהם מחצות ואילך כידוע, ועם ה' אלו ישינים על מוטותיהם, אפילו לומדי תורה רובם ככולם נעורים וחילוקי הלילה אחרי חצות, ולא רצו לגזור שיהיו כל ישראל עומדים השכם מחצות ואילך באותה הלילה כאלו אנו נגורים אחר חצותיהם, וגדולה מה נהגו לאכול באשמורת ערב ר"ה שלא יחקו את המינים (ש"ע א"ח סי' תקפא ס"ב), ומכל שכן שאין לגזור נדירות השינה בעת הדיא, על כן בהשכל ובחכמה מנעו הקדמונים הלימוד קודם חצות לגמרי, וממילא כל תלמיד חכם ישן תחלת הלילה ויוקם אחר חצות, ומכ"ש בעלי משא ומן הקובעים עתים לתורה בכל יום מסתמא בתחלת הלילה, ואותה לילה המינים מפני המנהג, ע"כ יעמוד אחר חצות לשלם חובתם דבר יום ביומו, וממילא יהיו כמה וכמה עוסקים בעבודת ה' אלו מפה ואילו מפה וחמת המלך שכבה, וטעם זה הגון בעיני וכו'... ומתוך הדברים אתה למד שיש לגזור באותה השינה בעת לצים באותו לילה השמחים לאיד. וה' ישמחנו כימי עניתנו.

ש"ת חתם סופר (קובץ תשובות סי' לא, ע"ש בסי' לב שהאריך אי מותר לשחק בליל חג, וכתב שם שללומדי תורה אין שום היתר לכך, ע"ש)

ישו הנצרי הוא קליפת עור"ב, ובהסיר אותה ה', שהוא אור חיים נקרא מל"ת (פ', כחסור אות ו' משרב', פקדום סוד החיים, אז נקרא מות אור חיים, כי נחסר ממנו חיים, ב' פקדום מ"ת גימטריא קליפת ע"ב), ובטילו יונה בן אמיחי שהוא משיח בן יוסף וכו'... וגם כן יתבטל ע"י דוד שהוא גם כן בגימטריא ע"ב וכו'. והנה האיש הנ"ל נרמז בתורה בראשי תיבות: ונקוב שם יו"ד (וה' ויקרא כד, טו), ובשתיצטוף חשבון יש"ו לחשבון קליפתו ע"ב בגימטריא ש"ר פ"ח, שכתבו הקדמונים שהוא שר הכלבים, עיין כל זה ב"ד ידן' על ה'קרינים' פרק ג'.

וכבר שמענו ממגדירי אמת שאירע מעשיות כמה פעמים בליל נטילתו (הכוונה ליום לידתו, בלשון סני נהור) ועקירתו מן העולם, שמנהג כל ישראל שלא ללמוד תורה, ואירע לאנשים שלמדו שבא כלל לבתיהם, והמשיכילים יבינו שורשו ומנהגו ישראל תורה היא.

רגל שדך לבעל הדין יששכר ז"ע (סוף מע' י, י"ד חל בשבוע הבעל"ט ב"ח טבת)

טעם המנהג שאין לומדין בלילה הניטל. ראיתי בשם לקוטי פרי"ט כתב יד שזה מגזירת הגאונים, מפני שבאותו הלילה היו האדו"ע מכים לתלמידים שהיו הולכין באותו לילה ללמוד תורה בזמן שפגוע בהם, וגזרו על ידי כן שלא ילכו התלמידים באותו לילה לא ילמדו תורה. וכן נרמס בשם מהרש"א ז"ל **שלא ללמד באותו לילה**, וכן ראיתי בכת"ב המעתיק ספר משנת צחור: (איכה ג, כח) "ישב ברד וידום כי נטל עליו".

אוצרי יד החיים (עמ' רז)

דבאמת ביטול תלמוד תורה הוא עבירה חמורה עד מאד וכמעט אי אפשר לזוהר. ונראה דהתיקא אף לפעמים מנטל ת"ת לשמרה, על דרך "עת לעשות לה' הפרו תורתך" (תהלים קט, קכ), בזה הוא מעלה הביטולים שבטל בעבירה וכו'.

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי יעקב קראנץ זי"ע – "המגיד מדובנא" יומא דהילולא י"ז טבת (תקס"ה)

"אבי המגידים וראש הדרשנים, ממזרח שמש עד מבוא מהולל שם כבודו" - כפי שמתואר על ידי בעל "שער בת רבים" זצ"ל - היה הנה"ק רבי יעקב קראנץ זי"ע, בעל המשלים הנודע ביהודה וגדול שמו בישראל בשם "המגיד מדובנא". וכך קרא עליו הגאון רבי דוב בעריש מייזליש זצ"ל אבד"ק ווארשא (בהסכמתו לספר המדות): **"אבי כל מושלי משלים בחכמה ומוסר השכל". דומה, שלא זכה אף אחד מן הדרשנים וזולתו להתפרסם ולהתחבב בקרב כל העם, כמותו, כלשון מצבת קבורתו: **"נפטר בט"ו כטבת שנת יבא יעקב שלם / פ"ג הרב הדרשן הגדול המפורסם / אשר שמעו הלך בכל המדינות / לפניו לא היה ואחריו לא יהיה כמוהו / איש אשר רוח אלקים דבר בו / מ"ו יעקב מ"מ דפה / במו"ז זאב זי"ל"**. משליו היה הוזהק בשפתותיו חן, בלשון למודים ובשפה ברורה, פעלו על שכל האדם ועוררו את לבו אל המטרה המתבקשת, להורותו את הדרך הנכונה, דרך ה' ותורתו אשר ילך בה, וכמאמר הכתוב (קהלת יב, ט): "לימד דעת את העם, ואזן וחיקר, תיקן משלים הרבה".**

"דרך כוכב מיעקב"

אורו זרח בעיירה זעטיל, פלך ווילנא, שם נולד בשנת ת"ק לאביו הרב הגדול הצדיק מו"ה זאב זי"ל, ולאמו הצדקנית מרת הינדא ע"ה בת הגאון רבי חנוס זצ"ל אבד"ק קארנין. מיום עמדו על דעתו התנהג בקדושה ובטהרה, והתמיד בלימודו בחשיכה כאורה. יגע הרבה את עצמו שתהא משנתו שגורה בפיו. זכה להיות מרואי פני הגר"א מווילנא זי"ע, ולשמעו במשך כמה תקופות בחייו. אולי בשבת דרוריו בעיר ווילנא, ובספריו מביא הוא משמו כמה אמרות נפלאות. עוד בימי נעוריו צלחה עליו רוח הדרשנות, כאשר מפעם בפעם היה דורש בפני ההמון בעיר מולדתו, ובדרשותיו שהיו מתובלות במשלים יפים מפי חן, והתעניינותם של כל שומעיו שהתלקטו סביבו כדבורים סביב לדבש.

בהיותו עול ימים, כבן שמונה עשרה, כבר היה דורש מעל הבימה בבית המדרש של העיר מעורטש לטעם הסמוכה לשעלז'ץ. ככל הנראה נשא שם אשה ונשאר לגור בה, סמוך לשלחן חותנו. לריח שמנו הטוב נקבצו ובאו אליו כמה שוחרי מדע לשמוע חכמתו. בראותם שמדי יום ביומו מתוספים אנשים ואיש את רעהו ודחקו, ביקשוהו שיעלה על הבימה וידרשו. רבי יעקב נקט לבקשתם ודרש בשבת דרוריו נחמד בבית המדרש דשם. כל שומעיו השתוממו עד מאוד ותהום כל העיר בראותם שצורב זה דורש נפלא כזקן ורגיל, וקבלוהו עליהם למגיד מישרים.

שנתיים ימים חלפו על רבי יעקב במעורטש כמגיד דמותא, עד שנקרא לעיר זאלקווא שבגאליציה, שם שימש בתפקיד זה שנה אחת. משם נתקבל בעיר דובנא רבתי, בה כיהן כמגיד במשך ח"י שנים, ועל שמה נקרא לדורות - "המגיד מדובנא".

"קול קול יעקב"

שמו הטוב כדרשן נפלא נתפרסם במהרה בכל עיר ועיירה, והיו הכל רצים לשמוע את דרשותיו הנעימות. כצייר אומן נפלא היה מצייר את נושא המשל לכל פרטיו כאילו הם עומדים חיים לפני שומעיו, וכל שומעי דבריו נמשכו בחבלי קסם, וכך היה גומר עם נמשל נוקב ומאלף בינה. מלאכתו בקדוש בדרוש וגאון לא הצטמצמה בגבולות הערים בהן שירת בתור מגיד קבוע, אלא גם שאר ערים ועיירות שברחבי רוסיה ופולין, וזו מפעם לפעם שהמגיד יפקוד את ממונותיהם, להשמיע בהם משליו עם תוכחת מוסר. עד למדינת אשכנז ואוסטריה הגיע המגיד בנדודיו ובכל מקום אשר הגיע נתקבל במאור פנים והערצה רבה. את דרשותיו בא לידי לשמיע לא רק אנשים פשוטי עם, שמשמע הדברים היו אהובים עליהם משליו הנחמדים וסיפוריו המושכים, אלא גם רבנים גדולים ואבירי תורה שבדור ההוא, כולם נקבצו ובאו לשמוע בקול דבריו והיה להם למשיב נפש. מן המשלים האלה, שהיו מתאמים תמיד אל המשל, היה עושה ציצים ופרחים לתורה, מבאר על פיהם מקראות ומאמרי חז"ל ופותר על ידם שאלות וספיקות מסובכות בתלמוד ובחיים. וכך העיד עליו הגאון רבי צבי הירש דוד סג"ל זצ"ל אב"ד קראקא שהסכמתו לספר "קול יעקב": "ינדע על פני תבל וגלוי בעליל עוצם חכמתו ורב תבונתו של כבוד הרב המגיד ירא אלקים החכם השלם המפורסם... ודרך חיים תוכחת מוסר אשר יצאו

ועד"ו הא דנהגו ישראל לבטל לימודים בלילה שנופלת בה תקופת טבת, ובוודאי לא דבר ריק הוא ומנהג ישראל תורה הוא, ואם כן במה שמקיים מנהגן של ישראל בזה נמי גופא מקיים מצות תלמוד תורה. ושמעתי בשם הגאון"ק מוריני הרב ר' יחזקאל שרגא אבד"ק שינאווא (שליט"א) זי"ע, ומטו בה שמקובל אצלו מאב"ד דק"ק צפת תותבב"א (ה"ה) הגאון ר' שמואל העליר זצ"ל) דפסוק "עת לעשות לה' הפרו תורתך" הוא בגימטריא מכון כחן זו שעה שתקופת טבת נופלת בו. ובזה נראה אשר בבטול ת"ת הנ"ל יש בו כדי להעלות הביטולים שהיו באיסור.

עריגת הבושם (פר' שמות ד"ה ואחר באו)

הגאון, עד כי לעת זקנתו, שעה שתש כחו ונפל למשכב, "שיחר את פני הרב המגיד מישרים מקהילת דובנא על פי מכתבו, כתב ידו ממש, לבקשו שיבוא אליו להיות לו למשיב נפש במשלו הנעימים המשמח אלקים ואנשים" (נעילות אליהו, תולדות הגר"א, ווילנא תרנ"ב). דף לו ע"ב. ומעניין לציון שגם החכם הגדול רבי אליהו חזן סייט זצ"ל, שכיהן לימים כרבה של אלכסנדריה של מצרים ומח"ס יתעלות לב, מזכיר זאת בספרו "זכרון ירושלים" מחברת ראשונה, ליוורנו תרל"ד, עמ' 35).

הדבר היתה בשנת תקנ"א, כשהמגיד היה בן חמישים שנה, והגר"א נפטר אליו ארצות קצרה לדובנא, בו קרא לו - "אבשקה את שאהבה נפשי שיבוא אצלי..." כשבשולי המכתב הוסיף בנו הגי"ר אברהם זצ"ל בעל 'רב פעלים', ידיד נעוריו של המגיד, וכתב את השורות הבאות: "גם אנכי הכותב הכוסף אליו, אדרוש את שלומך, ונפשי בשאלתי למלאות משאלות אדונינו מורנו אבי הגאון נ"י, לרוות את נפשו נפש עיפה דשן, כי חברתו זורעת היראה, וצומחת החשכלה, וקוצרת התבונה, ומוספת שמחה וגיל. ומעת העתקתו ממחנתו ביום חתונתי, שמתו אהבתו לנגד פני, ושוייתו בין עיני, ואכין לה כסא בין קירות לבבי, לבי ומעי המו מדי דברי בו, נפשי יצאה מדי זכרה אמרו כי נעמו... אחת שאלתי, שלא יאחר נסיעתך, כי למצוא רבה ירצה לו לחיות נפש אדונינו מורנו ורבינו אבי הגאון נ"י...".

באגרת תוספת משנת תקנ"א, כשהו חצי לפני הסתלקות הגר"א, הזמינו הגאון שוב, וכך כתב לו: "שלום רב לאהובי ידידי, ה"ה הרב המופלג דובר דקדק ומישרים... יבוא ידידי לביתי ואל אחרי פנעמי, להשיב רוחי ולהשתעשע אותי כפעם בפעם, כראות רבו זה יורו נסיעתו ואל יאחר". וחזות: "דברי אהובו נאמנו, המצפה על ביאתו לשלום". גם בשולי אגרת זו הוסיף בנו רבי אברהם וכתב: "... שראיתי אדוני אבי קורא למאהבי חבבה יתירה נודעת לו, עיי"כ ידיד נפשו מדי ישראלי, יבא ואל יאחר, כי אתה ידעתם את נפש אדונינו אבי הגאון נ"י, אין לך מצוה גדולה מלקיים פקודתו ורצונו, כי נפשו חשקה מאד לראותכם במהרה..." (שתי אגרות אלו מקורן בספר 'ברית אבות' על הגש"פ, בהרשלי תקצ"ט, מתוך ארכיון המגיד מדובנא, שהיה מצוי בין המחבר הגר"א"ב פלאהם זצ"ל). ואמנם חיש מהר מיהר המגיד לווילנא, למלא משאלת רבו. ומסופר על נסיעתו זאת, שאת כל הדרך הארוכה ממקום שהותו עד ווילנא עשה בבת אחת, ולא עצר אף למנוחה קלה. גם בהגיעו לווילנא, לא פנה תחילה אל אכסנייתו, אלא תיכף ומיד רץ אל בית הגאון. ואכן בתשוקתו לדברי תלמידו האהוב, אחר שלא פגש בו שנים רבות, ביקש ממנו הגאון מיד להשמיע לו ממשליו הנעימים.

או אז פתח המגיד במשל פיו: למה הדבר דומה? לפני שהלך לכפר וקנה לו כבשה בשארית כספו. אשתו ניגשה לחלוב את הכבשה אולם חלב אין. זלולה בבעלה באמרה כי תיש הביא ולא כבשה. השיב לה בעלה: לא טעית, כבשה קנית, אולם כבשה זו עיפה מהרודך, רעבה וצמאה, תני לה משהו לאכול ולנוח ואז תתן את חלבך...

נהנה הגאון מהמשל, והבין את אשר רמז בו המגיד שהנה אך עתה בא מן הדרך, ואחר שיטעם (ינוח מטירדא דאורחא, או אז יוכל להשקות חלב מלאו הכד... (המשל בפתחיו לסי' אהל יעקב"ע על יוקרא, הערה אחרונה).

- ראה בספר 'אגרות אברהם' על הגש"פ להגאון רבי אברהם בן הגר"א זצ"ל (ולת עבר הנה) שמוכרז: "שמעתי מפי הרב המובהק המפורסם גדול כו", מ' יעקב ז"ל מווילנא מ"מ מדובנא".
- אין זו מעורטש שבפולין, עירו של המגיד ה' הרב ר' בער זי"ע.
- "החכם הנודע בשערים, הרב המגיד מופלג ושנון ודרשן מפואר מפורסם תהלה" - כך כתבו גדולי הדור עליו. הוא היה מגיד מישרים בעיר מלודן ומעורטש זי"ע, פיעטקובו ושעברטש, ובסוף ימיו בלובלין. אף שכותב תמיד על המגיד מדובנא "מורי ורבי" ואת עצמו מכנה בשם "תלמיד", באמת לא הכירו 'אישית, שהיה נולד בשנת תקס"ד, שנה לפני פטירת המגיד. אך החשיב עצמו לתלמידו בזה שהושפע רבות מחידושי וממשליו שנסארו בכת"י אהל יעקב"ע רבי יצחק קראנץ (שהיה ג"כ מגיד במעורטש), ובמסירות עוד וסידר את הכתבים האלה לדפוס, בהם שילב את הערותיו והוספות נכבדות ונחמדות.בנוסף לספר רבו, פרסם גם חיבורים משלו, ונדע הוא ספרו 'שמן המור' הכולל מאמרים נפלאים ומחקרים חשובים בעיקרי התורה והאמונה, מוסר ומידות, השקפה דעתית (ה"ס). כן נדפסו הימנו הספרים על גדולי הדור בשם 'אבלי יחיד' ועין המיס'. עוד הכין והדפיס את הספר 'דברי אליהו' להגר"א זצ"ל על איוב עם הוספות משלו (ווארשא תר"ח). ולב"ע בלובלין בשנת תרל"ג.
- יודגש, שבכל כתיב הגר"א כמעט אין בנמצא מכתב ידיות ואזהרה גלויה בסגנון שכוה.

מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס הי"ו, ברוקלין נ.י.

יתרוז דעת

בתקופת טבת שחל בשב"ק בלילה שאל אותי מדוע המנהג שלא ללמוד בלילה זאת, וצידדתי להלך, ואמר לי אדומ"ר זי"ע. הלא אבי הקדוש וקניני הקדוש זי"ע לא למדו בלילה זאת, והנראה לי, כי הלא אותו האיש למד תורה, ומדוע לא תגן התורה עליו, אך יען שלא למד תורה לשמה, לזאת אינה מגנת עליו. והנה בין לומדי תורה יש חלוקת דיעות, יש שלומד לשמה ויש הרבה שילומדים כמו חכמה אחרת, ואם כן יוכל לחלוק קטרוג על אותן שאינם לומדים לשמה מדוע לא יענשו ג"כ ח"ו כאותו האיש, לכן למען טובת אלו בטלו לימוד התורה באותה הלילה והוא לשמה.

קדושת אהרן להרה"ק מסאדיגורא זי"ע (נבולת חכמה אות ל)

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת ״דף היומ״

מסכת בבא בתרא

בענין העברת הבכורה מראובן ליוסף על ידי יעקב אבינו (ב)

דבר בעתו מה טוב, להמשיך לדון בענין קושיית ה'יד רמ"ה' במכילתין (קב ע"ב) בענין העברת הבכורה מראובן, כמו שמפרש בפרשתנו (בראשית מט. ג), היאך הועיל הדבר, והלא העברת נחלת פי שנים מן הבכור אל אח אחר אינה מועילה, משום שהתנה על מה שכתוב בתורה (דברים כא. טו): "לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור".

ונביא תחילה את דברי רבינו אפרים בפירושו עה"ת (מהדר' גר - יהנסבורג תשי"ז), שהביא בענין זה כמה תירוצים: "שאל השואל, איך יעקב אבינו סילק את הבכורה מראובן ונתנה ליוסף, והרי כתיב 'לא יוכל לבכר' וגו', והתשובה, כי מה שאמר הכתוב דאם אמר משום מתנה אפילו לא שאל, אבל בלשון מתנה יכול. וכן כתב הרמב"ם בהלכות נחלות, 'יכול האב לעשות הבכור פשוט והפשוט בכור, ודוקא בלשון מתנה, אבל בלשון ירושה לא' (וע"ע בדבריו מה שנתקשה בהו).

ובאמת תירוצו זה מובא גם ביד רמ"ה' שהוא במאמרו הקודם ושללו בזה"ל: "וכי תימא, כי אפקעיה יעקב אבינו לבכורו מראובן לאו בזהאי קרא ד'פחו כמים אל תותר' אפקעה מיניה... ואפקעתא דבכורה מראובן מקרא אחרינא נפיק, דכתיב (בראשית מה. כב) 'ואני הנה נתתי לך שכם אחד על אחיך, ולשון מתנה הוא, דק"ל (ראה משנה דף קכו ע"ב) דאם אמר משום מתנה אפילו לא שאל, ואין ראוי לירשו דבריו קיימין, וכל שכן למי שראוי לירשו, מ"מ היכי מצי לאקנויי באמירה בעלמא, הא ק"ל דמתנת שכיב מרע באמירה בעלמא דקרינא אפי' במי שאין ראוי לירשו, א"נ במקום בכור - מדרבנן בעלמא הוא, דאלו מדאורייתא חד מאנפי הקנאה בעי'".

ומן הנכון להביא כאן את דברי ה'פנים יפות' בפרשתנו שהביא תירוצו זה בפסוק "ואני הנה נתתי לך שכם אחד על אחיך", וישלם על פי זה בין שני פירושי רש"י: "שכם אחד על אחיך - שכם ממש היא תהיה לך חלק אחד תיירה על אחיך... דבר אחר 'שכם אחד' הוא הבכור שסילק בניו שני חלקים", כי "באמת ק"ל דאנינו יכול ליקח את חלק הבכורה, כדכתיב 'לא יוכל לבכר' - אלא א"כ הוא נותן דרך מתנה... על כן אמר 'ואני נתתי לך' - בלשון מתנה, אלא דק"ל דאין אדם יכול ליתן דבר שלא בא לעולם" (ויעקב אבינו לא זכה באותה שעה בירושה האין, ואין היה יכול להקנות פי שנים מירושתה ליוסף בנו), אלא דאיתא בחורש משפט סימן ר"ט ס"ד דבנותן דבר שלא בא לעולם עם דבר שבא לעולם קנה שתיקן, לכן נתן לו שכם ממש, שכבר כבש אותו - והוא ברשותו, ועל ידי זה נתן לו כל חלק הבכורה".

בעיקר תירוצו זה יש להביא מה שהעיר בעל ה'דברי חיים' בחידושו על הפרשיות, אחרי שהביא דברי הפנים יפות: "ודבריו ממוזגים, דא"כ היו השני חלקים של יוסף בחורש מתנה, ושאר אר"י נשאר לשאר יורשי יעקב, היינו, כל ה"ב שבשנים, א"כ היה לראובן ליטול בהנשאר שני חלקים דיון בכור, דיעקב לא היה יכול להעבירו מבכורתו, ובאמת בקרא כתיב דראובן לא לקח רק חלק אחד בארץ".

עוד כתב רבינו אפרים: "ושמעתי מפי חכם, כי בעוד שהבכור לא יחטא אצל אביו, אין בכח האב לעקור לו הבכורה, אמנם בעת שיחטא לאביו אז בכוחו שיסיר ממנו הבכורה ויתנה למי שירצה, והנה ראובן חטא ליעקב באינו בענין בלהה, ולכן הסיר ממנו הבכורה, וכן כתוב דבריו הדמים (א, ה, א): "ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף".

תירוצו זה כתב גם הספורנו בפרשת פי תצא (שם): "לא יוכל לבכר" וגו' - לא יעביר הבכורה מן הבן בשביל שנאת זו או אהבת זו, אבל אם יעשה זה בסבת רשעת הבן הבכור - אז ראוי להעביר, כאמרו ד"ל (ב"ב קלג). אם לא היה נהוג כשורה וכו' לטוב, וכן נראה שעתה יעקב אבינו כאמרו ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף בן ישראל".

ואמנם בפירושי ה'תוס' עה"ת (בפר' כי תצא שם) מובא תירוצו זה בשילובו סוד נוסף, דה"ל: "י"ל בפשיטתו של ראובן היה, שהרי בא על פלגש אביו, ויעקב נתן ליוסף שפרנסו - הבכורה", היינו, שיש כאן סיבה נוספת להעברת הבכורה, מאחר שיוסף הצדיק פירס את יעקב אביו, אכן בזה משום אסור לא יוכל לבכר, והכן שסוד הדבר הוא גם כדרך הסברא שהביא הספורנו, כי אין האיסור רק בהעברת נחלה בגלל שיש לו שנאה לבן הבכור, או שיש לו אהבה מיוחדת לאותו בן שמעביר לו נחלתו, אכן, העברת הבכורה ליוסף היתה בגלל שפרנסו, והינו, מענין הכרת טובה בעבור השתדלותו בשבילו בשנות שהותו במצרים, וכשמעבירים נחלה מתמתה סיבות כאלו, אין בזה שום אסור (ראה שר"ת 'צמח צדק' ליובאוויטש ח"מ סי' מב).

עוד הביא רבינו אפרים: "ורשב"י ז"ל פירש בספר חזקוני (יצא קט: וישלם קנה). כי בעת שנחתין יעקב אביו עם לבן לא נתחנן עמו אלא ברחל, ובעת שנכנס לחופה והבנינו לו לאה במקום רחל, כן עלה יעקב בביתו שהיא רחל, וחדו שאמר לו יעקב בבקר (בראשית כט. כה): "הלא ברחל עבדתני עמך ולמה רמיתני", ובעת שקרב למות קרא ליוסף ואמר לו, בני - דע כי עיקר נישואי לאה היה כי אם באמר, והנה לבן רימה אותי, והכניס לי לאה במקום אמן... ואם כן הבכורה גוילה היא ביד ראובן, לכן אני מחזיר העטרה ליושנה ולתתה לך, ולכן הסיר הבכורה מראובן ונתנה ליוסף", ובכיוון זה האריכו בדרכה ספרי דרוש, ואבנ"ל (ע"י עשרה מאמרות' מאמר חקר דין ח"ג פ"ת: אה"ח הק' בפרשתנו מט. ג, 'שמע משה' יצא בפסוק ויאהב גם את רחל ועד. ועי' 'זוהר' משה' להחיות בפרשתנו שהאריך עוד אחרות עיקר הקשיא, ומעין דבריו ראה דברי חיים' שם).

ולסיים נציין שבפ' הטור (בפרשתנו מט. ג) מובא כאחד מתירוצי האה"ח הק' (שם עה"פ, וז"ל הטור: "אע"פ דכתיב 'את בן האהובה', שאני הכא שעל פי הדיבור נלקחה ממנו הבכורה וניתנה ליוסף".

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני קדיש דרבנן (ב)

א. בגמ' הלימוד אומרים מקצת דברי אמה, כי עיקר הקדיש דרבנן נתקן על דבר אגדה, כלשון הגמרא שהבאנו (סוטה מט. - "ויאלא עלמא אמאי קא מקיים, אקדושה דסיידא ואיהא שמיה רבא דאמרתא וכו'). ונהגו לומר המאמר ד"רבי חנניא בן עקשיא" (וכי' ועי' גמ'א סי' ד סק"ג, מ"ב שם סק"ט, ובמה"י סי' קנה סו"ה יקבע. ועי' שו"ע חרב סוף סי' ד דאחר פרק 'איהוה מקומין אומרים קדיש דרבנן אף על פי שאין מסיימים בדברי אגדה, וכי' דסני בסוים תפלת 'יהי רצון - שיטת בית המקדש' וכו'. ועי' כעין זה בשער הכולל סי' ג סעיף כו. ויש שכתבו שאין צריך לומר דברי אגדה קודם קדיש דרבנן שלפני 'יהוה', כיון דכתב האריז"ל שקדיש זה הוא מ"כ מתקוני התפלה).

ב. עשרה שלמדו - יכולים כולם לומר קדיש, בתנאי שישאר לפחות אחד שעונה עליהם אמן (עי' בן איש חי שו"ע סוף יוח"פ).

ג. קדיש דרבנן - יכול לאמרו גם מי שיש לו אב ואם (ועי' פתחי תשובה יו"ד סי' שעו סק"ד בשם תשו' אבן השוהם).

ומכל מקום אם יש שם מי שאין לו אב ואם, יאמרנו הוא, כי זה הוא ענין גדול לעילוי הנשמה (ועי' דבריו בשיירי ברכה סי' שעו סק"א. ועי' מ"ט"א סי' תר"ב סעי' - דקדיש דרבנן יאמר אבל, ואם אין שם אב ואם יאמר לו אב ואם. ועכ"ז כתב שם באבן השוהם שאפילו אם יש שם אבא, יותר טוב שיאמר הקדיש מי שלומד בהשעור, משיאמר האביל שלא למד שם, עיי"ש).

ד. אָבֵל אחר י"א חודש - בחודש הי"ב [שאין אומר קדיש] - יש מקילים שמותר לו לומר קדיש דרבנן, כיון שגם שאר בני אדם אומרים אותו (ועי' שו"ת רב פעלים ח"ד יו"ד סי' לב. וכו"כ בסי' גשר החיים פ"ל ס"ה). ברם יש אומרים שלא יאמר קדיש דרבנן בחודש הי"ב, כיון שהוא דבר שבפרהסיא (ועי' שו"ת מהרש"ג או"ח ח"א סי' כב סק"ז).

ה. אפילו מי שלא למד, אלא הגיעו אחר הלימוד, יכול לומר קדיש דרבנן (ועי' מ"ב סי' ד סק"ט בשם הח"י אדם).

ו. קטן גם כן יכול לומר קדיש דרבנן (ועי' ג' גשר החיים פרק ל ס"ח סק"ד).

ונסיים בהא דאיתא בספר 'שבלי הלקטי' טעם הקדיש דרבנן שאומרים אחר הלימוד, לפי שאין תיבה ואין אות בתורה שאין שם המפורש יוצא ממנה, מה שאין אנו יודעין, לכן נהגו לקדש השם כיון שהזכירו השם אומרים יתגדל ויתקדש שמו יתברך, עיי"ש.

וראיתי עוד טעם שאומרים קדיש אחר הלימוד, והוא על פי מאי דאיתא בתנא דבי אליהו ובה (פ"ה): "... מכאן אמרו קרא אדם תורה נביאים וכתובים ויודע לחשיב בהם, ישמרם בידו וישבח ויברך וגדל וירומם ויקדש לשמו של מי שאמר והיה העולם; שנה אדם סדר אחד או שני סדרים ויודע בהם ישמרם בידו ויברך ויקדש לשמו של הקב"ה..." עיי"ש.

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי שיח

בחרבי ובקשתי = בעלותי ובבעותי

אחד מרבינו לבוב, תלמיד חכם גדול שלא היה קרוב לדרך החסידות, נקלע פעם לפרימיטלן, ושלא הרבה"ק רבי מאירל ז"ע להזמין שישאר לשובות אצלו בשבת קודש. תחילה סירב לכך אותו רב, אך אחר הפצרות חוזרות השב שיתרצה לזה "רק אם הרבי יהיה בעזרתו בדין המאמצות בלבוב בכל ערב שבת, לגרש את הנשים היושבות בשוק ומוכרות פירות ולחמשים, לכל יאחרו לבא לביטון לפני זמן הדלקת נרות שבת... ואני צריך לעזרה, ומבקש שהרבי יפקוד על אנשי שלומי בלבוב שיבואו ויבאו לי ללחום נגד".

כששמע זאת הרבה"ק רבי מאירל זצ"ל, ענה ואמר: "הנה מצוין בתורה, בפרשת בשלח, כאשר צעק משה 'עוד מעט וסקלנו' (שמות יז. ד), לא אמר לו השם 'צא הילחם נגדם', רק אמר: 'עבור לפני העם' וגו' (שם פסוק ה), וכן מצוין בפרשת ויחי, שאמר יעקב אבינו ע"ה: 'אשר לקחתי וגו' בחרבי ובקשתי', ותרגם אונקלוס: 'אמור מעתה: כי המלחמה לא תפעול מאומה, אך התפילה לאל בורא עולם פועלת, כן אתם אינכם צריכים לעזרה, רק תפלה ובקשה בזה הלשון: 'רבונו של עולם, אני הולך לעשות רצונך, אתה היה בעזרתך למען כבודך', ואז יהיו כולם מקשיבים בקולכם, ואם תלחמו נגדם, יוכל להיות ח"ו חילול השם, אם יעמדו כנגד יוצלתי מעשה שטן ח"ו". הנדברים נכנסו ללב הרב, ומני אז דבק והיה לחסיד נאמן של רבי מאירל כל ימי חייו.

ספורי יעקב (הוסיאטין תרס"ד, אות יב, עיי"ש יתר הפרטים, ומשם ב'אור המאיר' ושאר"ס)

עלֵי ספר

ספר מאורות הדף היומי לילדים - קטעים נבחרים מדף היומי, מתוצאותי ומוגשים בשפה נגימה. בתוספת מדורים עשירים בתוכן וערך, כדי להגביר את אוצר הידעיהם של תלמידי וליהפיקם בערכים נעלים. ערוך לפי סדר דפי הנמרא. לצד מדור מעשיות חז"ל, סיפורי השלש שנקלטו מבין דפי הנמרא, בציורן ותולדותיהם של חז"ל, סקירה ביוגרפית קצרה על התנאים והאומרים הקדושים, ואחריהם הגאונים הראשונים וגדולי האחרונים, חלק ב - מסכתות שקלים, יומא, סוכה, ביצה, ראש השנה, תענית, מגילה, מועד קטן, חגיגה. הוצאת מפוראט מבית "מאורות הדף היומי" בראשות הגר"ח קובלסקי שליט"א, ב"ב תשי"ע.

נֶעֱם שֶׁבֶת וְחַג עַל שְׁמוֹת - ספר שמועך לילדים רכים, תינוקות של בית רבן, לחקנות להם את דברי התורה הקדושה על ידי תמונות חינוכיות ומוחשות מאירות עינים. כך נוסף מסידרת הספרים החינוכיים, ובתן ספורי ומשלי חז"ל, של הוצאת ספריית 'נופת צופים', בהם ספורים לילדים ופירות מסר והדרכה להורים, של מכון 'תפארת הספר' בראשות הרב יוסף רייזמאן, בני ברק תשס"ח.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת מרת גיטל צפורה ב"ר דוד הלוי ע"ה נלב"ע ט"ז טבת תשס"ד לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרדה"ח ר' משה שלמה גרויז הי"ד</p>	<p>לעילוי נשמת הרדה"ח בנש"ק ר' מאיר יחיאל ע"ה בהרה"ע ר' חיים זצ"ל אבר"ק ברווזיטסיק - סג"ל אליצא נלב"ע י"ג טבת תשל"ד לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנו הרדה"ח ר' בניצין וואלקענפעלד הי"ד</p>	<p>קוֹל צְהִלָּה וְרִנָּה שְׁפָתַי תִּרְנְנָה משגר אנו בזה ברכותיי מקרב הלב קדם ידידי ריע כחא ל' איש האשכולות ורב תבונות, סג"ל וינוקיר הרים, עמיקא וטמירא וגרים באורייתא תדירא, מרבין תורה וחובב חבורים אדירים, הוא ניהו הגה"ח ר' פִּינְחָס פִּרִידמָאן שליט"א ראי הכוללים החסידי בעלזא באה"ק ובעמ"ח"ס פ"י דהר על פמ"ג שבילי פנחס עה"ת וטא"ס לרגל השמחה הסדירה במעוננו בנישואי הבן חתן המצויין כמר ישכר דוב נייז עב"ג תתי' בת מחו' איש החסד והמעש רב הפעלים שמו מפארים ערת תכלו מיקירי וחשובי אנ"ש בעיריך הרה"ח ר' חיים בלייכפעלד שליט"א בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך אושר ועושר ורוב נחת דקדושה וכט"ס אמן כעתידת וברכת ידיד נפש אברהם עבי חיים רייז</p>
<p>האספד ! פעם בא לפני כ"ק אד"ו הרבה"ק מרדכי זצ"ל אחד מחשובי חסידיו, ויבקש ממנו שיאמר לו איזה דבר טוב שתהיה לו לתועלת התמיד. ואמר לו זקני ז"ל: הנה, קודם ביאת המשגיח תעמוד הדית היתדות על דו"ח השעירה, והעצה להתגבר על זה הוא להתאספ בבל שבת קודש ולדבר מגדולי ישראל הצדיקים, ותהא בזאת תועלת לחיזוק הדת והאמונה. ועל זה מרומם הכותב: "האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים" - יקרא הוא מלשון קר רצון, היינו, 'אשר יקרא אתכם' באמונת ה' 'באחרית הימים', והתרופה לזה הוא: "האספו" לדבר באמונת ה'. וסיים זקני ז"ל לזה"ל: אני מתנה אתכם שלשה דברים: א. שתקיימו את דברי. ב. שתוכיחו את דברי. ג. שתספרו זאת ברבים. עכ"ל"ק (יודיש טוב) חידושי משאטארטוב זצ"ל) מוגש על ידי תורת "האספד"</p>	<p>לעילוי נשמת הגאון החסיד רבי בן ציון משה מאיר ב"ר דוד מנדלבוים זצ"ל מחבר ספר 'אור משה' על הש"ס נלב"ע ט"ז טבת תשס"ד לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. לעילוי נשמת הרה"ח ר' דפאל עבי מאיר בן הרה"ח ר' אברהם בנימין ע"ה זילבערבערג נלב"ע י"ט טבת שנת תשי"ב לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה.</p>	

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת שמות

כ"ב טבת תש"ע - שנה ט"ז גליון תרצ"ט

ר"ת	מוע"ט	החל"צ	אנציונר
18:08	17:52	16:36	לונדון
17:24	17:09	15:55	מאנשטער
17:23	17:12	15:54	ציריך
18:07	17:46	16:35	ווינ
17:33	17:13	16:01	אמסטרדם
18:03	17:47	16:28	פאריז
18:29	18:07	16:54	פראנקפורט
17:58	17:38	16:24	

מכריזין הוויזשני ראש חודש שבט ביום שבת קודש המולד: ביום ששי בשעה 13:43-11-11 חלקים

מדרש חכמים

מי היו המיילדות שפרה ופועה?

ויאמר מלך מצרים למיילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה (א. טו).

מי היו המיילדות? רב אמר, כלה וחמותה, [דהיינו] יוכבד ואלישבע בת עמינדב. רבי שמואל בר נחמן אמר, אשה ובתה, [דהיינו] יוכבד ומרים. ולא היו למרים אלא חמש שנים, שאהרן גדול ממשה שלש שנים (-ומרים גדולה מאהרן בשנתיים, וציווי זה של פועה היה לפני לידת משה. מתנ"ך, ע"ש)... הוא שאמר שלמה (משל כ, יא) "גם במעללי יונכר נער" וגו'.

אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה. פועה [זו מרים, ולמה נקראה שמה פועה?] - שהופיעה (-העיוה) פנים כנגד פרעה, וזקפה חוטמה בו ואמרה לו: איז לו לאותו האיש כשיבא האלקים ליפרע ממנו [על גזירותיו הרעות]. נתמלא עליה חמה להרגה; שפרה [זו יוכבד, ונקראת שפרה] שהיתה משפרת דברי בתה ומפייסת עליה. אמרה לו [לפרעה]: אתה משיגה עליה? תינוקת היא ואינה יודעת כלום. שמות רבה, טו

"ותחיון את הילדים" - בתפילתן החיו

הן את האמהות והן את הילדים

ותחיון המיילדות את האלקים ולא עשו כפאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיון את הילדים (א. יז).

וכי מאחר שלא עשו כאשר דיבר אליהן אין אנו יודעין שקיימו את הילדים, למה הוצרך הכותב לומר "ותחיון את הילדים"? [אלא] יש מהם ש[היו] ראויים לצאת חגיגים או סומים או בעלי מומין [אחרים], או לחזות בו אבר שיצא יפה, ומה היו [המיילדות] עושות, עומדות בתפלה ואומרות לפני הקב"ה: אתה יודע שלא קיימנו דבריו של פרעה, [אלא] דברך אנו מבקשות לקיים, רבון העולם, [אנא] יצא הולד לשלום, שלא ימצאו שראל ידיהם להשיח עלינו (-לחשדט) לומר 'הי יצאו בעלי מומים [ישנן] שבקשו להרוג אותם'. מיד היה הקב"ה שומע קולן ויוצאן שלמים (-אע"פ שאינם ראויים לכך).

אמר ר' לוי, הרי אמרת את הקלה (-שביקשו על מומין), אמור את החמורה (-שביקשו על המומים), יש מהן שראויין למות בשעת יציאתן [לארץ העולם] או אגון [ראויה] לטכן (-להסתכן) בם ולמות אחר יציאתן, והיו עומדות בתפלה ואומרות להקב"ה: רבוננו של עולם, תלה להם עכשיו ותן להם נפשותיהם, שלא יאמרו ישראל 'הן הרגו אותנו'. והקב"ה עושה [ומקיים] תפילתן, לפיכך [הכתוב אומר]: "ותחיון את הילדים", ותחיון - אלו האמהות, הילדים - אלו הילדים, [חיות של] ממש.

"לתת חרב בידם" - כשה שנקרעת בין הרועה והזאב

ויאמרו אליהם ירא ה' עליכם וישפט אשר הבאשם את ריחגו פעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת חרב בידם להרגנו (ה. כא).

אמר ר' יהודה הלוי בן ר' שלום, אמרו לו [בני ישראל] למשה: למה אנו דומין, לשה שבא הזאב לטול אותנו, רץ הרועה אחריו להצילו מפי הזאב, בין הרועה ובין הזאב נבקעת השנה (-שאם היה הרועה יכול להציל כרגע הרי טוב, אך מאחר שלא הציל אותנו כרגע, גרם בזה להחרות אף הזאב יותר לטחוף את השנה. מהר"ז), כך אמרו ישראל: משה, מביך לבין פרעה אנו מתים. (-שמאחר שלא הצלחת בפעם הראשון להצילנו, גרמת שיכבד עליו עליו, ועד שתצילו אנו כלים). שמות רבה, ה, כא

לקח טוב

על האדם לילך בהדרגה - כפי כחו

בידו אם מפאת חסרון זה יפן כח וזה לראות בהישגו חבירו, על מנת לחקות את אשר בידו ולהשתמש בתמונת זולתו לתבנית שכדוגמתה יעשה, ויזהר גם הוא אל מה שזכה חבירו. אם ידרכו רגליו בנתיב זה מובטח לו הכשלות מראש, כי אין דרך זו מובילה אל יעוד הבלעדי. ולא עוד, אלא שבשקבנות בשלוננו לעשות כמעשי זולתו ולהצליח כמותו, ירפו ידיו במלאכתן ויאמרו לנפשו גואש, בראותו שאין ההצלחה מאירה לו פנים, ואיז לו לבן שגלה מעל שולחן אביו.

מוטב ישער האדם את נפשו הוא, לראות היטב את מצבו ומעמדו הנוכחי, ולא להשלות את עצמו. כאשר ידע לאמוד את מדריגתו אמידה יפה, ידאג לכך שמופעם לפעם יתעלה מעלה נוספת - ביחס למקום עמדו הקודם - כך שתמיד תימצא נפשו במצב של עליה רוחנית. ועליו לדעת, כי

אותיות מהכימות

לא תאספון לתת תפן לעם ללכך הכננים כמתול שלשום סס ולכו וקושטו לסס תפן. כ"ל כי האלס הכנולס לילך כדרכי אמת כדרכי השי"ת, אסור לו לחפוש ולחקור אחר חכמות גדולות ומעולות, ואין מהלוקד לעשות פעולה יותר מכחו, כי אם אשך תחנכו ה'... וזה פירוש הפסוק: 'לא תאספון לתת תפן לעם', פירוש, שלא לחפוש אחר תכונה יתירה יותר ממדריגתו, 'ללכך לכננים', פירוש, הגם שכוונתו הוא לשמים - ללכך וללכך ענינו, אף על פי כן אסור לו לעשות יותר מכחו, 'כתמול שלשום' - רומז על דורות הראשונים, רק 'סס ולכו', ועיקר הדקדק הנכון הוא לילך בהדרגה ממדריגה כפי כחו.

התרוממותו זו דומה בדיוק להתרוממותו של חבירו, אף שחלה עומד בפסגת מרומים, והוא אינו אלא בתחתית ההר. כי אין עבודת איש הישראלי דורשת ממנו השגה, כי אם התעלות ממדריגה למדריגה, בלי התחשב איה מקום המדריגה, ובאיוו שליבה היא נמצאת בסולם העולה בית א-ל.

אם יאחז אדם בדרך זו, ויעצום עיניו מלהציץ בהישג ידו של חבירו, לחמוד אליו ולעשות כמעשהו, תהיה דעתו מיושבת עליו ולא טרופה, ותמצא נפשו מנוחה רוחנית, ומעתה יוכל בהשקט ובטח למצוא את דרכו ומסילתו בעבודת אלקיו.

עולם המעשה - בו אנו נמצאים - מלא וגדוש במדות גשמייות מוחשיות. כל דבר ודבר יש לו מדת אורך, רוחב, גובה ועומק, מדות המוגדרות ברורות במספרים המציינים את גודלה של כל אחת מהן. מדות מוחשיות אלו מקילות עלינו לחוש בהימצאותן של החפץ הנמדד.

כתוצאה מכך מתרגל האדם לראות ולחוש את הכל במדות גשמייות, עד שבהיעדר ממנו מדות אלה, לא יוכל לתפוס את הענין במוחו. דבר שאי אפשר לחוש אותו באחד החושים בהם ניהון האדם מאת בוראו, מיד מציב קושי בהבנתו ותפיסתו. כדי שיוכל האדם להתגבר על הקושי הזה, מן ההכרח להפש דרך על מנת להביא את הדבר ההוא לידי המחשה מסויימת, ומעתה ייעשה הדבר קל יותר להיאחז בו, וממילא לראותו בעין השכלי ולהבינו על בוריו.

מובן איפוא, שגם בעסוק האדם בעבודה רוחנית, לשרת את צורו וקונו, יחפש את המדות המוחשיות שתעזורנה לו להגדיר את עבודתו בכך וכך, כלומר: זה אשר עלי לעשות, ההשגה שלי צריכה להגיע לא פחות ממדה פלוגית, ולא יותר ממדה אלמונית. כל כמה שיוכל לצייר את חובתו בגבולות מדודות, כך תקל עשייתה עליו.

זאת הסיבה שבעבודתם הרוחנית, מציבים בני אדם מטרות מסויימות - אשר הם רואים ומוציאים בחזק זולתם - נוכח פניהם לאמר מתי יגיעו מעשי למטרה זו. היעד הזה מוכרח לו בכדי לשער את המוטל עליו באמידה קלה. לפי יעד זה יתכן לו למדוד את התקדמותו בכבדת הדרך עליו ללכת.

אך אין דרך זו נכונה, כי רועיה היא קוצים, ומלאה אבני מכשול. כל אדם וכשרונותיו, כל אדם וחובותיו. נשמתו ששלחה מתחת כסא הכבוד, והורדה עלי אדמות בכדי למלאות מטרה מסויימת המיועדת אך ורק אליו, ולא אל זולתו. איש בער לא ידע, וכסל לא יבין את זאת, שאין חובתו הוא, דומה כמלא נימה לחובת אחרים, וכל כולה אינה נקרכת אלא בשבילו ולפי מדות הנפשיות בהן נברא. אמת היא, שקשה לו להבין את אשר מוטל עליו עקב חוסר גבולות ברורות ומוגדרות, ולא ידע מה יעשה עד בואו שמה. אך מעות

קובץ "אור הצפון" על חודש טבת

עם יריעה מיוחדת לזכרו של הרה"ק רבי שלום מאפטא זצ"ל בן זקונו של כ"ק מרן מהר"ד זי"ע

משמיען שלו"ם מבשר טוב...

אמרות טהורות

התחברות אל הצדיק – מציגה מחיצת הרע

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (א. ה. ה.)
 "התורה מלמדת דעת את העם שיהיו מתחברים ומתקשרים
 אל צדיק הדור, כמאמר הכתוב (משלי כ): "הולך את חכמים
 ידבם", וכן על ידי זה שאינו מקורב אל הצדיק, יצר הרע אשר
 נקרא מלך יום (תנא דאורייתא), והוא בכל יום מתברר על מצרים,
 היינו מצר"י (שמצר בכל יום, עיי' סוכה נב). וזהו מחמת "אשר לא
 ידע" – היינו שלא חיבר את עצמו (מלש"ה בראשית ד, כה) – "את
 יוסף, הוא צדיק הדור, צדיק יסוד עולם הוא בחינת יוסף, השיי
 ירחם עלינו שנוכל לקרב את עצמנו לצדיק הדור באמת".
 רביד החוב

חכמת התורה מתגלית רק למי שמתנהג כראוי

ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו (ד. ה. ה.) הן ידוע
 שהתורה הק' היא נצחית בכל עת ובכל זמן, ומה באה
 ללמדנו כאן.

אמנם, רמזה לנו בזה שאין אור התורה מתגלה אלא למי
 שהולך בדרך הישר ומשליך כל עניני עוה"ז אחרי גוויו,
 ומתנהג בסדר קדושה והבדלה מהבלי עוה"ז, וכל מנגמרת רק
 לעבודת הבורא ית'. והנה, "אחותו" רומז על חכמת התורה,
 כמאמר הכתוב (משלי ג, ד): "אמור להכמה אחותי את".

וזהו: "ותתצב אחותו מרחוק", רצ"ל, שהתורה עומדת
 מרחוק מכל אדם, ואין מתגלה לו סוד פנימיות התורה עד
 שרואה שהאדם מתנהג כשורה. והוא: "לדעה מה יעשה לו".

– איך יתנהג בעשיותיו, ואז יוכל לאור התורה.
 כללי תפארת; אילנה דהיי בשם
 הר"ח רבי מרדכי מקרעניניץ ז"ע

רק על ידי לימוד התורה אפשר לנצח את היצר הרע

ויקם את המצרי וישמנתו בחול (ב. יב. יב.) "ויקם את המצרי" –
 היינו היצר הרע שהוא מוצר לישראל (עיי' תיקון הקדמה פ. ה.)
 ועל ידי מה אפשר להכותו ולהכניעו, לזה אמר: "וישמנתו
 בחול" – חו"ל ר"ת: חוקיו ומשפטי ישראל (תהלים קמ, יט),
 דהיינו על ידי לימוד התורה, וכמו שאמרו רז"ל (סוכה נב):

אמירה נעימה

ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר
 לרשע למה תכה רעך. ויאמר מי שמך וגו' להלחמני אתה
 ואמר כאשר הרגת את המצרי (ב. יג. יג.).

יש לפרש 'נצים' כמו שפירש חז"ל (סנהדרין עד). בפסוק
 "וכי יצאו אנשים" (לפני כה. כב) – במצות שבמיתת הכתוב
 מדבר, שכל אחד רצה להמית חברו, אלא שנברך יד האהד
 והרים ידו להכות חברו, ואם כן היה לזה דין רודף, ואמרינן
 (עיי' עב.) שרודף צריך התראה, והיה סבור זה המכה שמה
 שאמר לו משה: "למה תכה רעך" היה ההתראה, שאם לא
 יפרוש ויחננו כדן רודף, וזהו שאמר לו: "הלהרגני אתה
 אומר" – הנך אומר ההתראה זו כדי להרגני, "כאשר הרגת
 את המצרי" – דקיי"ל (שם נג) שכן נח אין צריך ההתראה,
 ולכן הרגת אותו בלא התראה.

פנים יפות

ויאמר בי ד' שלח נא ביד תשלח (ד. יג. יג.) איתא במדרש: "ביד
 ר' עקיבא שהיה דורש כל אתים שבתורה".

נראה לבאר על פי הגמרא (קדושין נג): "שמעון העמסוני
 היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע ל"את ה' אלקיך
 תירא" (דברים יג, כ) פירש... עד שבא ר' עקיבא ודרש "את ה'
 אלקיך תירא" – לרבות תלמידי חכמים". ולבאורה צריך
 ביאור, למה לא דרש כן שמעון העמסוני.

וי"ל כי שמעון העמסוני סבר שאי אפשר לרבות תלמיד
 חכם בכלל "את השם", כי אין שום דמיון וערך בין זה לזה.
 אולם ר' עקיבא בגדל מדרגתו היה יכול לדרוש כן, כי ידוע
 מה שפירש הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופולז ז"ע את
 הפסוק (ויקרא כ, לב): "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר
 תחת השבט העשירי יהיה קדש לה'" – וכל מעשר ר"ת:
 ובי' ליהנם מית עקיבא שזיהו ר'ועה בקר וצאן, כל אשר
 יעבר – מ' הרוג מלכות – תחת השבט – תחת הפ' שבטים
 על המא מכירת יוסף, העשירי – ר' עקיבא – יהיה קדש לה'
 – על שיתפיו עמהם את השכינה בכיכול. ואם כן כיון

"אם פגע כך מנוול זה משכחו לבית המדרש" ויעסק
 בתורה, ואם אבן הוא היצה"ר – הוא נימוח וכו' (עיי' ש.)
 בריית אברהם

הקב"ה שומע תפלות ישראל – אף בשאינם ראויים

ויחי בימינו הרבים והם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל
 מן העבודה ויעניו וינעלו שועתם אל האלקים מן העבודה (ב. כג.)
 "נראה לפרש, דמלך מצרים נקרא היצר הרע (החידק הוא קל),
 ואמר הכתוב, שמדך בני אדם ברוב הימים אשר יגיעו
 ויתעורר לבם בקרבם ויהרדו בתשובה ויתחרטו על מעשיהם,
 ורצוים להמית היצה"ר. ויש שאינו משכיל לעשות תשובה
 כהוגן ולתקן העיקר – הם המדות רעות – ולפחד מחשבותיו
 שיתפלל בלי מחשבות זרות, רק אחר שיהרדו בתשובה אמר
 יאמר בלבו שבוה הוא מתוקן כראוי, ומרפה עצמו מן התורה ומן
 התפילה, שהוא עיקר עבודה שהוא בלב, זו תפילה (תענית ב).

וזה שכתוב: "ויאנחו בני ישראל מן העבודה", כאדם המתניע
 ועומד לפוש אזי הוא מאנה מוניתו ואינו עושה כלום, ויזעק,
 רצ"ל רק ביום כנופיו ותעניתו שאומרים מלכות או זעקים
 ובוכים אבל בשאר הימים אין מתאמצים כלל בתפילה, ואין זו
 תשובה נכונה, אעפ"י השי"ת ברוב רחמי וחסדיו מקבל
 צעקתם כאלו הם מתפללים ככוונה שלימה, והוא: ויתעל
 שועתם אל האלקים מן העבודה, פירוש כאלו היה עבודה בלב
 – זו תפילה שלימה".

גדול כוחה של אסיפת יראי השם

לא תאספון לתת תבן לעם וגו' (ה. יג. יג.) "שמעתי בשם צדיק
 אחד ושמו רבי דוד מק' וואסליץ – מפני מה כתיב 'תאספון'
 באל"ף, ואמר שהיה כוונת פרעה שלא יתאספו ישראל יחד,
 כי ידע שהוא דבר גדול עד למאד, כשבני ישראל יתאספו יחד
 לשם שמים, אזי יכולין לפעול כל טוב ובוה מכמתין כל
 הגויות רעות, על כן צוה לאנשיו על זאת שיראו שלא
 יתקבצו בני ישראל באסיפה יחד בשום פעם. והוא רמז ומוסר
 גדול להתאספים בדבר הזה להתאסף בכל פעם אנשי יראי השם
 לשם שמים ויהיה בזה תועלת גדול להם ולכל העולם".

דבש השרה (אות פא. מובא כפ' גס
 בשם הר"ח רבי חזקוני וז"ל מלכותו ב"ש)

שידע ר' עקיבא בנפשו שהוא עתיד להיתפס תחת אשר
 שיתפו את השכינה במכירת יוסף, אם כן מוכח שיש שייכות
 בין תלמיד חכם להשי"ת בכיכול, ולכן דרש: "את ה' אלקיך
 תירא" לרבות תלמידי חכמים.

וכזה יתבאר דברי המדרש, שהרי משה רבינו אמר: "מי
 אנכי כי אלך אל פרעה" ואמרו חז"ל (שמי' ג, ה) שטען: "הלא
 אמרת (בראשית מ, ד) 'אנכי אעלך גם עלה', ואם אני מוציאם
 אין זה 'אנכי'. והשיב לו השי"ת 'כי אהיה עמך' – כמאמר
 שהשכינה מדברת מתוך גורנו הרי זה כמו 'אנכי', ועל זה
 אמר משה: "שלח נא ביד ר' עקיבא שהיה דורש כל אתים
 שבתורה" והטעם שדרש כן הוא משום שעתיד להתפס תחת
 השכינה, אם כן בו מתקיים יותר "אנכי אעלך גם עלה".
 ערנות הברשם

וישב משה אל ה' ויאמר ה' למה הרעותה לעם הזה למה זה
 שלחתני לך, קולב אני על ששלחתני". והדברים צריכים ביאור.

וי"ל כי טענת משה רבינו כמראה הסנה היתה, שהשי"ת
 אמר לאברהם אבינו (בראשית פו, יד): "גם את הגוי אשר
 יעבדו דן אנכי", ואם כן אינו צריך שליח, אלא השי"ת
 בכבודו ובעצמו צריך לגאול, ולכן אמר: "מי אנכי כי אלך
 אל פרעה" (ג, יא). והשיב לו השי"ת: "אהיה אשר אהיה" –
 אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר
 מלכויות (רש"י לעיל ג, יד), דאין הבי נמי, אם היו ישראל ראויים
 או להיואל גאולה עולמית, היו נגאלים על ידי השי"ת
 בעצמו, אבל מאחר שלא נשלמו עדיין הארבע מאות שנה
 וצריכים עוד להשלים בגלויות אחרות, לכן צריכה הגאולה
 להיות קיי"ל שיש בשר ודם.

אך לפי זה יקשה, אם ממילא לא נשלמה הגלות, קושי
 השעבוד למה לי, אחר שעוד יצטרכו ללכת עוד פעם בגלות,
 וזהו שהקשה משה: למה הרעותה לעם הזה – "ואם תאמר
 מאי איכפת לך" – שהרי קושי השעבוד ישלים הזמן של
 ארבע מאות שנה, "אם כן למה זה שלחתני" – אם יושלם
 הזמן כבר יכולה להיות גאולה עולמית, ואין צריך שליח
 אלא הקב"ה בעצמו יגאלם, ולמה זה שלחתני.

אנכי אליהו

יתרון דעת

יום אידם (ג)

עוד בטעם המנהג שלא ללמוד בניטל / בשחל
 בשבת / סגולת אכילת פת עם שום, ועוד

לפי המנהג שמיימי קדם קדמתה נוהגים שלא ללמוד
 בליל לידת אותו האיש, וגם אם אירע בו לילה שקודם יום
 המילה נמנעים ה"ח"ל לילך בבית הנער לעשות הלימוד
 הנהוג כנ"ל, ולא דבר ריק הוא, כי שמעתי שיש עושה חרב
 המפורסם החסיד והמקובל כמורה"ר דוד כ"ץ ז"ל ז"ע
 ואחיו הגאון פאר דורנו כמורה"ר ישמעאל כ"ץ ז"ל ז"ע
 (בעל שר"ת זרע אמת, מגדולי חכמי איטליא), ומרגלל בפיהם
 לומר דטעמא דמלתא הוא משום "לא תחסום שור בדישו"
 (דברים כה, ד), דהיינו שבעת שלטת הקליפה והגבורה שלה
 אין להתנגד כנגדה בקדושה ולבשק להשפילה, אלא
 אדרבא שיקביל לרואי ומתנשף נפיל.

ואף שאין דבריהם צריכים חיזוק פוק חיזוק, פוק חזי מ"ש
 רז"ל (עיי' ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ה) כי יום לידת האדם הוא מסוגל
 לו יומא טבא לגו שגם מלאך מזלו ברקיע נוצח ועולה וכו'...
 הנה כי כן גם זה לעומת זה עשה האלקים בבני אדם
 שנטמאו בטומאה ובציילה הם יושבים, וראי ביום הולדת
 שלהם היא מתעוררת בכל תוקף ואמוץ יותר משאר ימות
 השנה, ואין לחסום פיה ולבטל כוחה וכו'... ברם משמרת
 חצות לילה אלה הם ממנהגם הטוב לנדר שנה מעשיהם וגם
 בלילה הנוכח, והולכים בבית הילד הנימול למחר להגות
 בתורת ה', אך אינם תחילים לימודם עד אחר חצות, כי אז
 הטומאה מתמעטת ולחצות ואינה עוד בכוחה כמו קודם.
 זכור דוד להגאון המקובל רבי דוד זכות ז"ע
 אב"ד מדינא (מאמר א פרק ל)

... ובאמת הוא פלא לחשוב בשבת בענינים כאלו (שלא
 לקדש בין ששה שש לטעם) הלא אמרו ז"ל בזהר הק' (פר' תרומה
 קל"ה, ב) "ובל שולטני רוגזין ומארי דדינן כולוה ערקין ובר ולית
 שולטא אחרא בכולוהו עלמין", על כן אני נוהג ללמוד בליל
 ניטל בשחל בליל שבת, הגם כי בחול נוהגין שלא ללמוד,
 בליל שבת לפע"י אין שום חשש מאת טעמא דכתבתי.
 משמרת שלום (סי' כו ס"ו) וע"ע ב"דברי חזקוני" עמ' תבב,
 שקדשת שבת מגינת עליה תהא שליטה לחיצוני, ע"ש.
 וכו"ב בשם משמאל פ"ר וידע שנת הרעד, עמ' שלח)

... והעידו לפני רבנים גדולים ה"ה הגאונים דסעמיהאלי
 וראצפערטא ה"ה, כי כן נהג גם רבם הגאון מהר"ם שיק זצ"ל
 שלא למד עם התלמידים בליל חג, וכן שמעתי משמתי הגאון
 דהוטס בעל "ערנות הברשם" זצ"ל, שאם נפל בליל שב"ק לא
 למד מספר הוזהר, אבל על תפילות וחמירות אין מנהג. וכן
 העידו על הגה"ק דבעלזא זצ"ל שהיה לשזור כל חומיות
 בליל שב"ק אחת מנהג לא נעדרה כבשאר שב"ק, אף
 דיסודתם בהררי קדש כמפורש ב"ישעיה משה" פרשת זאת
 הברכה, וכל מקום במנהגו, ואין לשנות, כי כל מנהגי ישראל
 תורה הוא, בפרט כי שמענו מגאונים וקדושים שנהגו כן.
 שו"ת דברי ישראל (י"ד סי' כא)

שמעתי מרב גדול ישיש שהיה פעם אחת בימי החורף על
 שב"ק אצל אדמו"ר הגה"ק בעל חידושי הרי"ם מגור, ואז היה
 העת שנוהגין בכל תפוצות ישראל שאין לומדים בליל שחל
 תקופת טבת, ובאבלו סעודת ליל שב"ק עם קהל הלומדים
 הסמוכים לשלחן השחור, לא אמר אז רבני תורה ליל העם
 כדרכו בכל שב"ק, רק סיפר כי פעם אחת שאל כומר אחד את
 הגה"ק שכתב"ה הריב"ר יונתן אייבשיץ ז"ל הלא יש לכם
 היהודים עת שאינם לומדים תורה, והכמים כתבו כי העולם
 עומד על התורה, ואם כן על מה העולם עומד בשעות הלילה,
 והשיב לו הריב"ר יונתן ז"ל, כי "מנהג ישראל תורה", והוא
 בעצמו שאין לומדים אז הוא תורה, ועל זה יש קיום העולם.
 טעמי המנהגים (עמ' קת)

הר"ח ק' ר' שלום מקאמינקא זצ"ל לא ישן בניטל, ואמר
 טעמם: אני איני יכול לישן מבלי לחלום בדברי תורה (ראה
 'בעל הטורים' פ' ויצא בת, טו) ומאחר שנהגו לא ללמוד בניטל,
 איני רוצה לישן אז.

בימי שלג וכפור התברך מעושה שלמה אור אדוהי אחי
 מחמד נפשי הרב הגאון מהר"ל צדיק בביר שית מו"ה
 שעפטייל נ"י (אבר"ק שימאני) ויזעיק בשמש ברקיע.

שמחתי מאוד בח"ל, ויפה אף נעים טעם שהחזקת בו,
 מנהג ישראל תורה, לאכול פת עם שום בליל האפילה (ניטל)
 נאבט", והאלילים בקרוב כרות יכרתון. ולענ"ד מתוהגה זאת
 עפ"י שראיתי בספר ישן נושן 'שער המלך' בעניני תשעה
 באב (שער ד פרק י) כותב טעם למנהג וזיקת שומים על
 הקברות בת"כ, שהוא, כי הדר"י ז"ל (מובא במג"א סי' תקט
 סק"ט) כותב שאין לילך על הקברות כי מתדבקם אליו
 היצוניים רח"ל, ובשאר ימות השנה אין אדם הולך בלא
 תורה ומצוה, ואם אינו לומד תורה מהררר בדברי תורה,
 ובוה מברין החיצונים מהם תלולו אליו, ובת"כ שהוא ערום
 ויחף בלא תורה ומצוה מתחבא האבולות שאסור להררר
 ב"ד"ת יש חשש שיתלולו אליו ח"ו, וסגולה היא מרגלי בפומי
 דאינשי, השום, דהיינו ריח השום, ג"כ מבריא החיצונים,
 לכן נוהגים מנהג זה, אלו דברי איש קדוש ח"ל.

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי יעקב קראנץ זי"ע – "המגיד מדובנא"

– המשך –

באחת השיחות שאל הגר"א זצ"ל את המגיד מדובנא, כיצד הוא מצליח למצוא תמיד משל כזה תואם למשל, על פיו הוא מבאר בטוב טעם מקראות קודש ומאמרי רז"ל. השיב לו המגיד:

אביעה במשל על אודות המשל. מעשה בשר משרי המלוכה שביקש ללמוד את מלאכת היריה בקשת, לקלוע השערה אל תוך המטרה. נסע לו אל בית אולפנט מיוחד למקצוע זה, ולמד בו תקופה ארוכה, עד אשר אחר רוב עמל הצליח לירות יריותיו כמעט אל מרכז המטרה.

בדרך חזרתו הביתה עבר דרך כפר קטן, וראה שם מגרש לאימוני יריה, והנה כל החיצים נעוצים במרכזי כל המטרות שהיו מוצבות שם. ויהי הדבר לפלא בעיניו, הכיצד יתכן כי אחר כל מה שלמד הוא בבית אולפנט מיוחד, ובמשך זמן כה רב, יטיבו לעשות ממנו כפריים פשוטים. חיפש השר אחר הורה המועילה, וביקשו שלמד אותו את סוד הצלחתו.

הסביר לו הכפרי, השיטה שלי היא, קודם לירות את החץ על גבי הלוח, ובמקום נפילת החץ שם אני מסמן אחר כך את המטרה, וחג סביבה עיגול במחוגה. כך אני מרויח שכל חיצו קולעים השערה. ואיני מחטיא אף לא אחד - סיכס הכפרי, וחיוך רחב על פניו.

אף אני כיצא בן, הסביר המגיד מדובנא, בראשונה אני יורה את החץ, ומבאר את הפסוק לאמיתו, ורק אחר כך אני מסמן סביבו במחוגת המשל, לפיכך תמיד מתאים המשל למשל... ('עלויות אליהו', תולדות הגר"א, דף לו ח' קטן. וראה בספר 'חלק יעקב' לרבי יעקב ליב בענדאזאס זצ"ל, ניו יארק בערך ש' תר"ם, עמ' 87, אודות תוכחת המגיד להגאון).

שיחא נאה מביא המגיד מדובנא מפי קדשו של הגר"א זצ"ל: "ואני בהיותי בוויילנא אצל מורי הוא **רבינו הקדוש הגאון החסיד רבינו אליהו מוויילנא זי"ע**, שאלתי את פיו לאמר, איזה דרך יבוא השפע, ובאיזה אופן ישפיע הצדיק מיראתו גם לבני דורו. השיב לי, משל לכלי גדול אשר כלים קטנים סובבים אותו מכל צד, ואתה תעמוד ותשפוך אל הכלי הגדול בלי הפסק. בעל כרחך, כאשר הכלי הגדול נתמלא על כל גדותיו, אז כל מה שתשפוך עוד, יגיע אל הקטנים אשר אצלה, אבל כל עוד אשר היא בעצמה לא נתמלאה, כל שכן שלא יגיע אל הסמוכים כמאומה..." (אהל יעקב, בריש פר' תרטי).

לאחר ששב המגיד מביןקור אצל הגאון מוויילנא, נסע דרך העיר וואלאדאוו, ובני העיר עיכבוהו אצלם בשבוע שנה אחת. משם נסע ונתיישב בעיר חעלמא, ויהנו מאורו כשנתיים ימים. בערוב ימיו אהז למשע לו בעיר זאמושטש, שם הגיד צדק ומישרים ט"ו שנים. בעת שהותו שמה נקרא המגיד לשו"ב למעוררשט ולשמש בה כדרשן, כאשר עשה בימי נעוריו, אך לאחר מספר חדשים שישב שם חזר לזאמושטש ובהיותו במעוררשט, התאכסן בבית הגאון רבי יעקב זצ"ל מו"ח דשם, שהעיד אח"כ ששמע איך שהמגיד חזר בעל פה על מסכת חולין. עדות תלמידו בפתח האהל ל"ס 'אהל יעקב' על דבריו).

ממשלים:

כשנשאל פעם המגיד למה הוא משתמש במשלים לרוב, הפטיר תורכו: אינה לכח במשל, מעשה בענר שחלה והגיע עד שערי מות. הרופא היה אובד עצות, כי היתה בידו תרופה למחלה, ואף הכינה בכך, אך החולה חושק את שפתיו זו בזו ומסרב לבלעה... מה עשה האב? הועיק בדחן אל מיטת בנו, ולאחר שהשמיע מילי צדכיותא, פנץ החולה בשחוק פיו, והרופא ניצל את ההזדמנות ובמהירות הגיר את התרופה אל תוך הפה הפתוח... כך גם פועל המשל בלב האדם - הסביר המגיד - שכאשר שומעים משל נפלא, באותו רגע נפתח לב האדם, ואז תוך כדי כך קל יותר לקלוט עניני חכמה ומוסר... ואמנם יחיד ומיוחד היה "להבין המקרא במשל ומליצה בעניני תבל ותחבולותיו... ורוחם ונשמתם יקחו חלקם במוסר השכל היוצא מתוך דבריו, **כידוע אשר כל גאונים וצדיקי הדור אוהבים לשמוע משליו**" - כעדות הדרשן הג"ר חיים ארי' ליב פנעסטער זצ"ל מעיר יעדוואבנא בפתח ספרו

ישער בת רבים' (ווארשא תר"ם), שמוסיף ש"רבים מהדרשנים בראותם שהצבור מתנמנים באמצע דרשתם הם מזכירים איזה משל ומליצה בשמו, ואז הצבור יתעוררו משנתם ויכינו לבם לשמוע".

בנוסף לכחו בדרוש ובמשל, נודע המגיד כחכם גדול בכל מקצועות התורה, בהם הראה כחו וגבורתו כאחד הגאונים המצוינים שבתורה. בעיר זאמושטש החזיק ישיבה, בה למד עם תלמידים מופלגים. מבין תלמידיו שם, נודע ומפורסם הגה"ק רבי שלמה קלוגער זצ"ל, שנתיים בילדותו מאביו, והמגיד לקחו תחת חסותו ו"משך עליו חוט של חסד ורחו... ובראותו את גודל התמדתו וחרירות שכלו אהב אותו יותר מנפשו, ופתח לפניו כל אצורות חכמתו בדברי אגדה לא העלים מאתו כל דבר... ובכל ערב ש"ק למד עמו הרב המגיד זצ"ל מדרש רבה מדרש תנחומא וילקוטים..." (מדברי נכדו הג"ר יהודה אהרן קלוגער זצ"ל בס' 'תולדות שלמה', לעומברג תרמ"ח).

בכח המשל השתמש הרבה פעמים לבאר לתלמידיו דבר מוקשה בש"ס ותוספות. זאת ועוד, אפילו שאלה מסובכת בעניני עוגנה, שרבים מגדולי הדור נשאו ונתנו בדבר, עלה בידי המגיד לפתור ולהתיר את העוגנה על ידי משל מתאים לאותו ענין. וכך מספר תלמידו הני' הגראד"ב פלאהם זצ"ל - בעל 'שמן המור':

בשנת תקצ"ז, בהיותו בעיר בוטשאטש, סיפר לו הג"ר אביש זצ"ל מו"צ דשם, כי כשהיה צעיר לימים, היתה בין קרובותיו עוגנה אחת שנלאו גדולי הדור למצוא לה היתר להינשא. רבה של בוטשאטש, הגה"ק רבי צבי הירש קארא זצ"ל - בעל שו"ת 'נטע שעשועים' ובית דינו, אשר האשה העלובה לא נתנה להם מנוח, באו בדברים עם גדולי לבוב ובראד, הגאונים רבי מרדכי זאב אורנשטיין זצ"ל ורבי מאיר קריסטנפאלער זצ"ל - בעל יד המאיר, וכולם יגעו ולא מצאו פתח להתירה מכבלי העיגון.

והנה נקלע בימים ההם לבוטשאטש המגיד מדובנא והתאכסן בבית הג"ר אביש. החליט רבי אביש לבקש מאת רבי יעקב, שיזדקק גם הוא לשאלה זו. המגיד לא יכול להשיב פני הגאון ריקם והבטיח לו לדון בכך, הגם שמעולם משך את ידו מלהורות הוראה. רבי אביש מסר לידו חבילה שלמה חילופי דברים, שהיו לו בידיון זה בכותבים עם גדולי הדור, כדי שהמגיד יעיין בהם.

למחר התאספו יחד אצלו הרב והדיינים, ויהי כשהסבו לשלחן, התחילו לשאת ולתת בנידון. "אני הייתי כמחריש" - סיפר רבי אביש - "כי כבר נשאתי ונתתי עם כל אחד בפי עצמו ואין מגיד לי מה שיניח את דעתי, והיו עיני נשואות וצופות ראי על חכם זה (המגיד מדובנא). אם הוא לא יושעני, ממה ודאי לא אקנה". רבי אביש היה צופה ומביט בפניו ובתנועותיו, וירא איך עצם את עיניו ומשמש בזקנו, ולרגעים אחרי כן פתח ואמר: "רבותי, שמעו נא חקורו נא למשל" וכי'. וישא את משלו וגם את הנמשל, שמתוכו הצליח המגיד ליישר כל ההדורים, כל הפקפוקים הסתלקו וכולם כאחד כתבו וחתמו להתיר את העוגנה מכבלי העיגון.

הרה"ק רבי מנחם מענדל מקאצק זי"ע, שהכיר את המגיד ושמע דרשותיו בזאמושטש (בעת שלמד בשיבת האב"ד דשם, הגאון רבי יוסף הוינטיגלפונטער זצ"ל בעל 'משנת חכמים' - הרמב"ם), הפליג מאוד לשבחו ואת משליו, והיה מרגלא בפומיה להעיד על שלשה משלים, שנאמרו ברוח הקודש! ורחי אחד מהם:

הנביא ישעיה אומר (מג, כב) "ולא אתי קראתי יעקב כי יגָעָתַי בִּי וְיִקְרָאֵנִי". משל לסוחר שהגיע באניה ממדינת הים, בהגיעו לנמל ביקש מאחד הסבלים שם, שיביא את חבילותיו לביתו. כשהגיע הסבל לבית הסוחר כשכולו מזיז ומתנשף, ביקש את שכרו משלם. אמר לו הסוחר: אבל החבילות שהבאת אינן שלי! שאלו הסבל: מנין כל זאת? הרי עדיין לא ראית כלל את החבילות שהבאתי... השיב לו הסוחר: חבילותי הן חבילות קטנות של יהלומים, ואילו הבאת אותן בודאי לא היית מזיז ומתנשף כל כך, ועתה מאחר שאני רואה עד כמה העתייפת מכובד המשא, הבנתי שבודאי לא את הסחורה שלי הבאת. כך אומר הקב"ה לישראל: "ולא אותי קראת יעקב". ואם תשאלני מנין לי שלא קראת בשמי? התשובה היא: "כי יגַעַתַּי בִּי וְיִקְרָאֵנִי", על ידי שראיתך עייף ויגע... כשהצדיקים

לומדים תורה ומקיימים מצוות, אין הם חשים עמל וטורח, אלא אדרבה יש להם טעם עונג ושמחה (ושיח שרפי קודש, ב"ב תשמ"ט, ח"ד עמ' עד. וראה שאת שני המשלים הנוספים).

וכך התבטא הגאון בעל 'בית הלוי' זצ"ל אודות משלי "הרב הצדיק הדובנר זצ"ל", ואמר: "שכל מקום שהדובנר מסביר איזה ענין במשל, כדרכו, אפשר להביא במקום המשל ראהו מגמרא מפורשת בש"ס, כל כך כנים ואמתים דברי הדובנר זצ"ל" (שו"ת 'אהלי אהרן' להני' אליהו אהרן מיליקובסקי זצ"ל, ח"ב עמ' רח, בחזרה, ששמעו מפי הגר"ח מברסק זצ"ל בשם אביו הבית הלוי זצ"ל). לא פגעו ופנמנים השתמש במשל, לסכור פי כסיל ואויל, כשהוא מתבל את דבריו בדעה בינה והשכל, כמסופר, שפעם ראה המגיד מושב לצים שהתלוצצו בקול על האמונה ועל ביאת המשיח, וישא המגיד את משלו בפניהם: שיעל רעב ראה עורב עומד על עץ גבוה, פנה אליו ואמר לו: למה אינך יורד? אין לך מה לפחד, שהרי המשיח כבר בא ונתקיים מקרא שכתוב (ישעי' יג, ו) 'וגר זאב עם כבש'... ושוב אין שום בעל חי נטרף. תוך כדי דיבור, שמע קול להקת כלבים נובחים... אמר השועל בפחד לעורב: הבט נא ממעל מה הוא הקול הזה... ענה העורב: רואה אני ציידים שמולכים אתם כלבים גדולים. התחיל השועל לברוח... שאלו העורב: הלא אמרת שמשיח כבר בא... ולמה אתה בורח. ענה השועל: אבל מה אעשה שהכלבים אינם מאמינים בביאת המשיח... (נן יוסף 'להנח"ח ר' יוסף פאצאזאוסקי זצ"ל הי"ד, ב"ב תשנ"ח, עמ' קסא).

קדוש יעקב:

יותר משהיה המגיד טאה דורש, היה טאה מקיים. צדקותו, חסידותו ועבודתו את ה' היו לאות ולמופת. בכל חצות לילה היה קם ומתעבד כארי, ועורך תיקון חצות, ולאחר מכן המשיך למימנו עד אור היום, אז התעטף בטלית ומתעשר בתפילין והיה הולך בהם כל היום עד אחר תפילה המנחה. בתפלתו היה מתפלל בכונה עצומה כשהוא מייסב את פניו אל הקיר, "יוגם כי היה בעל שר כפף קומתו, רגל לא פנה ימין ושמאל, כעבד העומד לפני רבו, והכסא אשר היה נגד פניו בכותל המזרח היה תמיד כאילו פלג מלא מים שטף עבר עליו..." (עדות תלמידו הני' בקדמה לספר המדות).

היה לו להמגיד מנהג בכל יום, באמצע הלימוד הפסיק מעט ואמר תהלים בבכייה רבה, ולא נודע מה זאת ועל מה זאת. סוד הדבר נודע רק לאחר הסתלקותו, כשבעת ההלוויה גילה שמש ביהמ"ד בזאמושטש, שהמגיד פקד עליו שידווח לו כל יום בחשאי מה שקורה אצל יהודי העיר, אם יש איה מכאוב, צרה או מקרה, וכן באיזה בית יהודי, רח"ל, וכך אין נהג השמש, שזה יום בא וסיפר מי חולה ומי איבד ממנו וכדו', ואז היה המגיד אומר תהלים בבכיות עצומות למען אחי"י הנתונים בצרה.

סמוך לפטירתו העיד המגיד על עצמו, כי מעת היותו בן י"ח "לא עבר עלי חצות לילה בשנית, ולא עברו עלי שום וחמשים שלא יצאו בהם, וכאשר היה עוד יום ב' או יום ה' סמוך לערב ר"ח, התענה הפסקה של ב' ימים".

בהיותו בן ששים וארבע שנה, ביום י"ז טבת תקס"ה, נסתלק המגיד לגנוי מרומים, כשהמוני בית ישראל מבכים את גודל האבדן. ביספר המכריע (כר"י מטרסאי, עמ' יא) זכר וימחת יהודאי להגאון רבי נח שמואל ליפשיץ זצ"ל אב"ד טורבין, מתלמידי החוזה הק' מליובלין זי"ע) נדפס הספד על "כבוד הרב המופלג הדרשן הגדול מו"ה יעקב במו"ה זאב זי"ל נ"ע מ"מ דק"ק זאמושטש אשר שמו דרך שן הכהנים שמירה מעליותא..."

את ספריו לא כתב המגיד כמשפט מחבר ספר להוציאם לאור, כי "כל עתיו ורגעיו היו ספורות לו, ולא רצה לאבד זמן על כתיבת חידושי כפי הצורך לבאר בעד כל קורא, ולא רשם כי אם בעבור יהיה למורת עצמו". בהם הדרשן רבי יצחק קראץ זצ"ל ותלמידיו הגראד"ב 'עריש פלאהם' זצ"ל, לקט את חידושי אחד לאחד, סידרו אותם והוציאם לאור. ואלה הם ספריו: 'אהל יעקב' ה' חלקים על התורה (ובו סילב תלמידו את הערותיו והוספות בשם 'יריעות האהל' לימים, בשנת תרל"ה, ליקט מהם ר' משה ניסבויס ז"ל מפרעמישלא את כל המשלים, והדפיסם בספר מיוחד בשם 'משלי יעקב'); 'כוכב מיעקב' על ההפטרות; 'קול יעקב' על חמש מגילות; 'אמת ליעקב' על הגדה של פסח. רק את ספרו 'ספר המדות', שהיה יקר בעיניו עד מאוד, סידר המגיד עצמו לדפוס. ספר זה הוא ביאור עמוק בתורת המדות וההנהגות של האדם על דרך בעל 'חיובת הלבבות' בשמונה שיעורים (והתלמידו הוסיף עליה פירוט בשם 'שורשי המדות' ובידוריו המדות).

מאה שנה אחרי פטירתו, בשנת תרס"ה, כשהדפיס הגה"ק 'החפץ חיים' זצ"ל את ספרו 'חומות הדת', דיבר בקדשו בהקדמתו על כך ש"מפלגים היה די במה שייחא קב"ה אנשים מיוחדים בכל דור שבבחד דבריהם הק' היו מכבים את האש"י ופרט הח"ח והביא לדוגמא: "כמו האלשיך הק' בדורו, והשל"ה הק' בדורו, ובדורנו המגיד מדובנא וכת"ג"י. והדברים מאלפים:

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס הי"ד, ברוקלין, נ"י.

המשך

יתרונו דעת

וכו'... וכינוי שמונה קדמונים שלא ללמוד בליל האפל, ואין עסוקים בתורה ומצוות, צריך ההנהגה ושמירה שלא יתרבו ח"ו בנז בלילה זו החיצונים, והיה שום וריוח מגין כאמור למעלה, לזאת נהגו בפת עם שומים. ולי מה יקרו דברך בפסוק "ואת יהודה שלח להורות לפניו", דברי אחיך החותם בברכה שמורה בכל וערכה. הק' יצחק ווייס.

שו"ת שיח צדק (י"ד סימן תח)

ויש להביא מקור למרו"ל שבאם בטלים מתורה ומצוות צריך הגנה, מתוס' ברכות (מ). ו"ה הבא מלח) שרבינו מנחם היה מודקק להביא מלח על השלחן, כדאיאת במדרש שישראל יושבין על השולחן וממתינים זה את זה עד שיתלו ידיהם והן בלא מצות השטן מקטרג עליהם וברית מלח מגין עליהם. עכ"ד. ובוודאי מהאי טעמא ג"כ נהגו לומר "מזמור ה' רועי" בין נטילה ל"ה המוציא", עיין מג"א ריש סימן קס"ו. הרי שבאין עסק תורה ומצוות צריך הגנה

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא בתרא

בענין קושיית התוס' למה לא השיא אברהם אבינו את יצחק לבתו בכל ידועה הברייתא המובאת פעמיים במכילתין (טז ע"ב, קמא ע"א): "תניא, 'זה' ברך את אברהם בכל, רבי מאיר אומר שלא היה לו בת, רבי יהודה אומר, שהיתה לו בת ובכל שמה', התוס' בסוגייתנו (קמא. ד"ה בת) העירו בדברי רבי יהודה – "שהיתה לו בת ובכל שמה" – "ואם תאמר, ולמה לא השיא התוס' למאן דאמר בפרק ארבע מיתות (סנהדרין נה) דבן נח מותר באחותו. ויש לומר, דשמא קטנה היתה, ולא רצה עיינין להשיא ליצחק, אי נמי, מהגר היתה לו, ולא משרה, ולכן לא רצה להשיא ליצחק".

ועל עצם קושיית התוס' כתב ה'פרשת דרכים' (דרך האתרים דרוש הא), דעל כרחק צריך לומר בדעת התוס' שהאבות הק' לא יצאו מכלל בני נח עד שבאו להר סיני (עי' רמב"ן פר' אמר כו, י, בשם חכמי הצרפתים שלא היה להם דין ישראל עד מות תורה), כי אם יצאו מכלל בני נח והיה דינם כדון ישראל גמור – בין להקל ובין להחמיר (עי' רמב"ן שם) לא קשה קושיא זו, שהרי כבר היה ליצחק אבינו באותה שעה דין ישראל והיה אסור באחותו.

אכן הפרשת דרכים הרבה לתמוה על עיקר קושיא זו: "ואני תמיה, הדין לו ידיו דנימא דלא יצאו מכלל בני נח הוא דוקא להקל מעליהם חומרות דבני נח, אבל שהיה להם דין בני נח לגמרי זו לא שמענו, וחרי בפרק ג' דיומא דף כח ע"ב ובשלהי קידושין אמרינן 'קיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה...' ואיך יתכן דמה שאסר אברהם אבינו על עצמו, וקבע לו ה' שכר על הדבר למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריזו ללכת בדרכיו, שישא לבנו אהובו את אחותו שעתידיה תורה לאסור וענש עליו כרת".

בעוד שהפ"ד לא העלה ארוכה לקושיא זו, מצינו בספרים כמה תירוצים עליה. בספר **'בני שאול'** (להגות רבי שאול אבדי"ק ואג"ל פר' חיי שרה) כתב, כי גדולה מצות פריה ורביה, שעבורה היה נדחה איסור זה, ולכן הקשו שפיר שהיה להם להנשא לו לזה, שלא לבטל מצות פ"ר אפילו שעה אחת – עד שיחזור אליעזר מרחץ ויביא את רבקה. עוד כתב, שאין לתרץ שעיקב מצוה זו לזמן מועט לכך אינו נחשב כביטול המצוה, שהרי מצינו בהדיא שעל מצות פ"ר נענשים גם על ביטולה לילה אחת בלבד, כדאיתא בגמ' (עירובין סג:) "אמר רבי אבא בר כהנא לא נענש יהושע אלא שביטל את ישראל לילה אחת מפריה ורביה".

הגאון הני' סתם ולא פירש מדוע היה ראוי שתדחה מצות פריה ורביה איסור זה, ואמנם בפשיטות הביאור הוא, כי האבות כבר נצטוו במצות פ"ר (עי' סנהדרין נט; שאלות שאילתא קסא וע"ש ב'העמק שאלה' תוס' חגיגה ב' ד"ה לא תהו; משנה למלך הל' מלכים פ"ה ה"ז; טורי אבן באבני מלואים לחגיגה שם), ואילו איסורי עריות שהחמירו האבות הק' על עצמם בגלל שעתיד להיות עליהם דין ישראל, אינם אלא חומרא בעלמא, ועל כן שפיר הקשו בדרכיו בן נח מותר באחותו, ונמצא שאין כאן אלא חומרא, היה לו לאברהם להשיא את יצחק לאחותו, בכדי לקיים מצות פ"ר (וראה בהגהות על הספר שם אות יז).

בדרך נפלא פירש **החתם סופר** בספר 'תורת משה' (פר' חיי שרה), וז"ל: "יש לומר, דמכיון שנמול אברהם ואנשי ביתו וטבלו לשם גירות נעשו כקטן שנולד, ומותר בביתו ואחותו וכל העריות, אלא דרבנן אסרו לגר בעריות שהיו אסורים עליו מקודם, שלא יאמר יצאנו מקדושה חמורה לקדושה קלה' (עי' יבמות כב.), לכן כתבו התוס' למאן דאמר בן נח מותר באחותו, ואם כן נהי שקיים כל התורה, מכל מקום הא היה כקטן שנולד ומותר באחותו, ואם כן נהי שקיים כל התורה, מימ' הא היה כקטן שנולד ומותר מן התורה, רק משום שלא יאמר יצאנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ואיהו קיים אפילו איסורי דבריה, וזה לא שייך באחותו – דגם בגיותו היה מותר בה".

לכאורה, לאור דברי החתם סופר יש להסיק שעתה התוס' היא שהאבות הק' יצאו מכלל בני נח לגמרי – מאז שנימולו וול'היפוך מהפ"ד הני', שהבין בדעת התוס' שהאבות הק' לא יצאו מכלל בני נח עד שבאו להר סיני, כי יסוד זה – שעל ידי מילתם נחשבו כגרים שהם כקטן שנולד דמי – אינו אלא לדעת הסוברים שיצאו מכלל בני נח, ואילו לדעת הסוברים שלא יצאו מכלל בני נח – לא היה נחשב כגירות כלל (עי' פר"ש שם ד"ה עוד יש לדרק בדברי הרא"ם), ולדעה זו נשאר בהם דיני קורבה, והיה להם להחמיר באיסורי העריות שנאמרו בתורה, ולא היה להם להנשא זה לזה.

אמנם, דבריו הקדושים טעונים ביורח רחב ומצוה ליישבם, שהרי יצחק נולד אחרי מילת אברהם, ובפשטות גם בת זו נולדה לאחר מכן, וא"כ ממה נפשך אין הדברים עולים יפה, כי אם נסבור בדעת הראשונים שלא יצאו מכלל בני נח – לכאורה לא היה בהם גירות כלל, והיה נשאר בהם דיני קורבה – גם אחרי מילתם, אם כן יש להם להחמיר שלא להנשא זה לזה מפאת דיני ישראל שעתידיים לקבל, ואם נסבור בדעת הראשונים שיצאו מכלל בני נח אחרי מילתם, הרי יצחק ואחותו נולדו כבר אחרי הגירות, אם כן היה בהם דיני קורבה מאז שנולדו עד עתה ללא שינוי, כי מיד בלידתם היה בהם דין ישראל, וא"כ איך הקשו התוס' שהיה להם להנשא זה לזה, וצ"ע.

ועל עיקר הקושיא יש להביא דברים נוספים שכבת **החת"ס** בענין זה (ראה חת"ס עה"ה ד"ה ה' ברך את אברהם), שעיקר קושיית התוס' הוא, שהיה לאברהם אבינו להוציא את יצחק בנו לחו"ל, ושם להשיא עם אחותו, וכדברי **הרמב"ן** (פר' תולדות כו. ב) שהאבות הק' קיימו את התורה רק באר"י (ראה עוד: בנין שאול שם), אלא, שעל זה יש לתרץ שלא רצה אברהם להוציא לחו"ל, מאחר שעלה על המובח כעולה תמימה (עי' רש"י שם). **גבוליו הש"ס** (ימא שם) כתב בזה: "שאלו סוברים התוס' בדעת הממה"ל כספרו 'גור אריה' (פר' יגש מ' ט) שהאבות הק' קיימו רק מצוות עשה, ואילו מצוות ל"ת לא קיימו, ולכן הקשו שפיר שהיה להם להנשא זה לזה, כי איסורי עריות הם רק בלא תעשה.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מדיני הרחקת בשר מחלב (א)

א. אין להניח - אפילו לזמן מועט - כלי מגולה שיש בו חלב, או מאכל חלבי ליד כלי מגולה שיש בו מלח, דחיישינן שמא יפול קצת מהמאכל או יתזו מעט מהחלב אל תוך המלח, ולא ידע מזה, וזה אינו בטל אפילו אם יש במלח ששים נגד החלב שנפל בו, כיון שהוא בעין, ואח"כ ישתמש עם המלח למליחת בשר או לצורך איהו תבשיל בקדירה של בשר. על כן צריך להרחיק כלי מגולה שיש בו מאכל חלבי מכלי של מלח, באופן שאי אפשר שיפול מכלי החלב אל תוך כלי המלח (עי' יו"ד סי' צה סיד' ובני"ב. ועיי' בפרי"ח, בפרי"ת, בלבוש וביד יחודה).

ב. ונראה דהוא הדין שאין להניח כלי שיש בו מאכל בשרי ליד כלי שיש בו מלח, באופן שיש חשש שישתמש עם המלח לצורך מאכל חלבי. והוא הדין שיש להזהר שלא להניח מאכל חלבי ליד כלי שיש בו סוכר וכדומה, באופן שיש לחוש שישתמש עם הסוכר לצורך מאכל בשר (ני"ב).

ג. כל זה הוא דוקא כששני הכלים הם מגולים, שאז יש לחוש שיפול מהמאכל אל תוך המלח, אבל אם שני הכלים מכוושים במכסה, או אפילו אם רק כלי אחד מכוסה, ואין הבדל איהו מהם מכוסה, באופן שאין נוגעים זה בזה (עי' יו"ד סי' צא ס"א).

ד. ונראה ששקית חלב (שמצוי רחוב כאן בארץ ישראל) בתוך המתקן שלה ופיה פתוח, שאפשר שישפך קצת מהחלב אל המלח, ובפרט כששקית החלב מלאה, דשכיח הרבה שישפך קצת מהחלב, דינה ככלי שהוא מגולה ואסור להניחה ליד כלי שיש בו מלח והכלי מגולה.

ה. מותר לצור במטפחת אחת בשר וגבינה (כגון, בתנין, ד. שמכניס מאכל בשר בשקית מיוחדת ודברים חלבים בשקית אחרת, שקשורות היטב) - באופן שאין נוגעים זה בזה (עי' יו"ד סי' צא ס"א).

ו. אם עבר והניח ביחד כלי שיש בו מאכל חלבי ליד כלי שיש בו מלח, ושניהם היו מגולים, לא נאסר המלח. ומותר למלוו בו בשר אפילו לכתחלה, דלא מחזיקין איסור לחוש שמא נפל מהחלב לתוך המלח (רמ"א, די יהודה שם). ומסתבר שזהו רק אם רואה שאין שום שינוי במלח, והמלח נקי. אבל אם רואה איהו שינוי במלח, שניכר שנפל משוה בתוכו, אז אין להשתמש עם המלח למאכל בשר בלי שאלת רב.

ז. אבל כלי שיש בו מאכל חלבי ליד כלי שיש בו מאכל בשרי, לדעת המחבר מותר להניח זה ליד זה אפילו שניהם מגולים, כי בבשר וחלב נזהרים יפה שלא יפול מזה לזה (יו"ד סי' צה ס"א), ולדעת הרמ"א יש להחמיר לכתחלה שלא ליתן מאכל חלבי או חלב ליד מאכל בשרי, אם שניהם מגולים, ואפילו לזמן מועט. ובדיעבד, שניהם מותרים באכילה, ולא חיישינן שנפל מאחד אל השני. [וה"ה יש להחמיר שלא ליתן מאכל של איסור מגולה ליד מאכל היתר מגולה כשיש חשש שיפול מזה לזה (עי' רמ"א שם, ופמ"י שם משב"ז סק"י). ועי' די יהודה - שאסור להניח חלב צלול ליד בשר או מרק בשר ליד חלב אם שניהם מגולים. ועי' דרכי"ס סי' צא סק"י].

עלֵי שיח

"יורא בסבלותם"

"אא"ו" **הרה"ק מרוזין** אמר: "יורא בסבלותם" (ב, יא), השי"ת ראה שבני ישראל כבר הורגלו בצרותיהם, ויש להם לזה סבלנות ואינם עושים כלום לחשתחרר מעבודתם. ועל זה אמר הנביא (יחזקאל כ, ט): "אם לא ביד חזקה וגוי' אמלך עליכם ומלכתי".

חיי שלמה להרח"ק ר' חיים שלמה מסאדיגורא זצ"ל (קב. סובא בעירי קדישין השלם, בפרשתנו)

"אומרים נלכה" – בדרך הנרפים

נרפים אתם נרפים על כן אתם אומרים נלכה (ה, יז) - "פרעת אמר להם בדרך שחוק והיתול: מחמת העצלות והרפיון שלכם, לזה אתם אומרים נמדי נלכה", כדרך הצעלים היושבים וחם צריכים להלך למקום אחר, ובכל פעם אומרים זה לזה נלכה' ויושבים הלאה, ולא הולכים מחמת העצלות, כי אם היתים באמת ברצונם לילך והיתים זריון, הלא כבר היתים הולכים ולא השתולל עלי כלל".

ישע"ש **יעקב** להרח"ק רבי יעקב יהודה מנאדרין זצ"ל (וראה משי"ב שד"ם מדור יומא דנשמתא')

עלֵי ספר

ברית מלח על הלכות דם ומליחה - ביאור עמוק ורחב מסודר על סדר הטור ושו"ע (יורה דעה סי' ס"ה - ע"ח), גם יבואר בו עוד כמה סוגיות מיו"ד חלק א' (מס'ח לפי תומך, עילאה או תתאה גבר, סוגיא דירך, ציר זינה בעלמא, ועוד), מאת הגאון הגדול רבי **נפתלי בנעט** זצ"ל אב"ד שאפע [בן הגה"ק רבי מרדכי בנעט זצ"ל אב"ד ינקלשבורג ומדינת מעהרין]. דיפס לראשונה בחיי המחבר, בשנת תקע"ו, וכעת יצא לאור במהדורה חדשה ומפוארת, בתוספת הערות והארות בדברי המחבר בשם 'ישע הארץ', מפתחות מפורטים, ונספח מחובר לטוהר ספר **'אמרי שפיר'** - דברי הספד והתעוררות שנשא המסדר הגר"י בנעט זצ"ל על פטירתו האביון הגה"ק רבי מרדכי בייג אב תקפ"ט ועל פטירת הגה"ק בעל החתם סופר יצ"ע [נפטר בב"ה תשרי ת"ן] ונדפסו בשעתו על ידו, ועתה נסדר נדפס מחדש. כל זה יצא לאור ברב פאר והדר על ידי הרב שלמה בנעט, ירושלים תשס"ט (תסע עמי).

סופר המלך חיודיו הרב הצדיק המפורסם ראש בית אב למשפחת הסופרים רבי **מרדכי אפרים מישל סופר** זצ"ל מעיר פרעשבורג, תלמיד נאמן וחביב אצל מון החתנים זי"ע, וזכה שלא זה ידו סוגית משך ארבעים שנה עד זיבולת חלקים נפתחים: **'בית אפרים'** - חיודיו על סוגיות השי"ס; **'פליטת סופרים'** - מאמרים מולוקטים; **'פאר הסופר'** - תולדותיו וקורות ימי חייו. נלקט ונערך מפי ספרים וסופרים וכת"י חדשים גם ישנים, ויצא לאור ברב פאר והדר, על ידי נכד המחבר הרב יחזקאל אלעזר מרדכי אפרים מישל סופר, קרית יואל תשי"ז (תפ עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יחיאל אריה לייב הכהן בהרה"ח ר' חיים יצחק כהן ז"ל מיקורי קרתא דירושלים נלב"ע ביום כ"ב טבת תשנ"ב ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>לעילוי נשמת האשה הצידקנית מרת הנה ראהד יהודית ע"ה בת הרה"ח ר' מרדכי יהודה איינפלד ז"ל נלב"ע ביום ה' שבט תרס"ם ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בנה הנריב הנעלה והנכבד כביר החסד והמעש העסקן הדגול הרב חיים יצחק כהן שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח רבי שלמה דוד ב"ר יצחק אייזיק ע"ה מאנדערלאוויטש שוב ציריך יצ"ו נלב"ע כ"ו טבת תשס"א לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בניו החשובים הרה"ח ר' יעקב יצחק הי"ו והרה"ח ר' יהודא יהושע הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יצחק שלמה ב"ר בנימין הלל ע"ה נלב"ע כ"ד טבת תשל"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' יעקב יחזקי' בערגער הי"ו</p> <p>לעילוי נשמת מרת אידל בריינדל ב"ר שמואל ע"ה א"ח הרה"ח ר' משה הכהן גראס מגענף ע"ה נלב"ע כ"ח טבת תשנ"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בני המשפחה הי"ו</p>
<p>לזכר עולם יהיה צדיק יבא על הברכה הנדיב הנכבד שהרים תרומתו בעין יפה לכבוד יומא דהילולא של הגה"ק רבי שמואל מסאכטשוב זעוק"ל - ה"שם משמואל" בן הגה"ק רבי אברהם מסאכטשוב זעוק"ל - ה"אבני נזר" יסתלק ביום כ"ד טבת תרפ"ו לפ"ק זכותו וגן עוליו ועל כל שפירא, אמן</p>		

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת וארא

ערב ר"ח שבט תשע"ז - שנה ט"ז גליון שבע מאות

החלפת מוצש ר"ח	מוצש ר"ח	אנטיסטיסטר
18:18	18:01	16:46
17:35	17:19	16:05
17:34	17:20	16:05
18:16	17:55	16:44
17:42	17:21	16:10
18:14	17:56	16:39
18:49	18:16	17:04
18:08	17:47	16:33

מדרש חכמים

"ולא שמעו אל משה" -

שהיה קשה בעיניהם לפרוש מע"ז

וידבר משה בן אהרן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצת רוח ומעבדה קשה (ו. ט).

רבי יהודה בן ברתאי אומר - וכי יש לך אדם שמתבשר בשורה טובה ואינו שמח? [מבשרים לו] 'נולד לך בן זכר', 'רבן מציאך לחרות', ואינו שמח? אם כן מה תלמוד לומר "ולא שמעו אל משה"? [אלא כיון שאמר להם - מפני הקב"ה] "והייתי לכם לאלקים" (פסוק ז), היה קשה בעיניהם לפרוש מעבודת כוכבים. וכן יחזקאל מפרש ואומר [יחזקאל כ. ז] "אמר אלם איש שקצץ עניני השליכו וכלגולי מצרים אל תשקאו" ראה מה כתוב [אחריו: "וימרו בי ולא אבו לשמע אלי איש את שקצץ עניניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא ענובו"]. [ובזה מובן היטב הקו' שאמר משה אל הש"ת: "הן בני ישראל לא שמעו אלי" - לפרוש מעבודת כוכבים ולקבל עליהם עול מלכות שמים, "ואין ישמעני פרעה" ויקבל עליו עול מלכותו ולשמעו בקולך. מהר"ו].

מכילתא: שמות רבה ו, ה [ילק"ש פ"ו רמז קעח]

כשם שקילוסו של הקב"ה עולה מגן עדן

מפי הצדיקים - כך עולה מגיהנם מפי הרשעים

וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצאם אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים וגו' (ו. יג).

[מקיש ציוויו אל בני ישראל לציוויו אל פרעה] אמר ר' לוי, משל למלך שהיה לו פרדס, ונטע בו אילני סרק ואילני מאכל, אמרו לו עבדיו: [התניח שנטעת אילני מאכל, שיש לך בהם הנאה, אבל] מה הנאה יש לך באילני סרק הללו? אמר להם: כשם שאני צריך לאילני מאכל, כך אני צריך לאילני סרק, שאלולי אילני סרק - מהיכן הייתי [לוקח עצים?] עושה לי מרחצאות וכבשונות?

לכך נאמר "אל בני ישראל ואל פרעה", [ללמדך ש] כשם שקילוסו של הקב"ה עולה לו מגן עדן מפי הצדיקים, כך עולה מגיהנם מפי הרשעים (-כשם שעל ידי גאולתו אמרו ישראל שירה, כן פרעה על ידי המכות הצדיק עליו את הדין ואמר "ה' הצדיק").

שמות רבה ז, ד

"ויבלע מטה אהרן את מטותם" - נס בתוך נס

וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים ויבלע משה אהרן את מטתו (ו. יב). באותה שעה אמר הקב"ה: אם יבלע תנין (-של אהרן) את תניניהם של מצרים, [ויאמר] מנהגו של עולם הוא, נחש בולע נחש, אלא יחזור לברייתו [להיות מטה] ויבלע את תניניהם. [זהו שנאמר]: "ויבלע מטה אהרן את מטותם". אמר ר' אלעזר, נס בתוך נס, מלמד שחזר המטה [להיות] מטה כברייתו, ובלע אותו. כשראה פרעה כן, תמה ואמר: [הרי אין זה מעשה כישוף ואחיות עיניים בעלמא, אם כן] ומה [יהא] אם יאמר [משה] למטה: 'בלע לפרעה ולכסאו', עכשיו הוא בולע אותו?

אמר ר' יוסי ב"ר חנינא, נס גדול [וניכר] נעשה במטה, שאנ"פ שבלע כל אותן המטות שהשליכו, שהיו רבים - לעשות מהן י' עמרים, [מכל מקום] לא הועבה (-לא נעשה גס יותר מכפי שהיה), וכל מי שרואה אותו אומר: זה מטה אהרן [שנעשה בו הנס]. מכאן שהיה מטה אהרן [בגס זה ואילו] סימן טוב לעשות בו נסים ונפלאות לדורות (-וכן היה שנעשה בו הנס במחלוקתו של קורח, והניחו אותו למשמרת. עץ יוסף).

שמות רבה ט, ז

"השכם בבוקר" - קודם שיצא

ויאמר ה' אל משה השכם בבקר והתיצב לפני פרעה וגו' (ח. טז). למה בהשכמה? אמר ר' ברכיה, לפי שהיה פרעה הרשע אומר: ומה בנו של עמרם זה הולך ובא אלינו בכל בקר ובקר, אלא עד שלא יבא [למחר] אלך ויצא לי מכאן, [ולא ימצאני]. והקב"ה שהוא בוחן לבבות אמר ליה למשה: הוי יודע שהרשע הזה כך מחשב בלבו, אלא עד שלא יצא, קדם לפניו. לכך נאמר "השכם בבקר".

שמות רבה, א, א

לקח טוב

"מקוצר רוח ומעבודה קשה"

רגילות להתמקד על ענינים אלה. מפאת התעורבות הגדולה ועוצם הבלבול אותו הוא רגיל לראות, אין ראייתו השכלית ממוקדת כלל וכלל.

לדוגמא: פעמים רבות שמתברך האדם בכרכה עצומה בתחום כשרונות, בנים, פרנסה, בריאות וכיוצא באלה, ומרוב רגילותו לראות כל דבר בצורה שטחית, אף פעם אינו נעצר להתבונן בגודל מעלתה של אותה כרכה עצומה אשר הוא במעונו. מעולם לא התמקדה ראייתו על אותה נקודה. מאחר שכן, יתכן שאף לא גילה את נוכחותה. וגם אם גילה אותה, יעברו עליו רוב שנותיו ולא יגלה עומק ענינה.

אותיות מחכימות

וידבר משה בן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקול רוח ומעבדה קשה וגו'. וגרסה נפלאה דהנה הא דבני ישראל לא שמעו אל משה מקול רוח ומעבדה קשה, פירש הרמב"ן שהיו הנוגשים אלו בזה, ולא יתנוס לשמוע דבר ולחשוב בו. ויש לומר דכמו בנפשויות כן ברוחניות. שהיה כח מלכים מכלכל ומטויר את המחשבות ואת הרעיונות עד שלא יכלו ללמס את מחשבתם להסתובב מדברים ולבחון מה המה ועד היכן הדברים מגיעים, כי דבריו משה נכללו כל היעודים הטובים... אבל היתה מחשבתם מבוכללת והרעיונות טרודים ומבוכללים מפוזר ומפורד, וזה הפוך כח הדעת... כשרעיונותיו הם מבוכללים דחופים ומבוכללים מפוזר ומפורד, בלתי אפשר לחלוק לפנימיות הדבר ולהבדיל דבר מדבר... שם משמאל (תרע"ג. עט"ז)

הטירדה והבלבול הם בעיבוריה של עיני השכל, כי גורמים להן לעינים לפספס ענינים גדולים ונשגבים. אלא שלפעמים אין לו לאדם אלא להתאמץ במיקוד הראיה השכלית - הרף הבלבול הסובבו - למען יגלה אוצר כמוס.

בני ישראל, מקוצר רוח ומעבודה קשה היו פחדים ומבוהלים טרודים ומבוכללים עד כדי כך שלא היו מסוגלים לקלוט את האוצרות שהיו טמונים בכשורת הגאולה שבפיו, ועל כן "לא שמעו אל משה".

שעשוע מיוחד אהוב על הילדים, והוא, כשגורש מהם למצוא פרט קטנטן בתוך ציור גדול, מלא וגדוש בכל מיני אבזורים וחפצים למיניהם. מציאת הפרטים היא אינה עבודה קלה בתרגיל כזה. במקרים מסויימים דרושים חיפושים חוזרים נוספים, תוך כדי סקירת עין על כל התמונה, ועדיין קשה למצוא. בסופו של דבר, כאשר מוצאים את הפרט הנדרש, פתאום הוא "קופץ" מול העין ובלוט עד כדי כך שלא מוצליחים לתפוס ולהבין את הקושי הקודם...

פשר הדבר הוא, שעוצם הריבוי של כל מיני חפצים ופריטים מסוגים ומינים שונים המונחים ומפוזרים ממטה למעלה, לאורך ולרוחב ובכל פינה ופינה, יוצר בלבול שלם עד שאין עינו של אדם מסוגלת להבחין בפרט יחיד ומיוחד מבין שלל התערובות.

אותו פרט שהוא מחפש הוא כמו "נקודה" זעירה מתוך הכלל הגדול. יכולה הנקודה לעמוד מול עיניך ממש ולא תצליח לזהותה. וכל כך למה? בגלל שאין עיניך "מתמקדות". ראיית התערובות הגדולה גורמת לעין לראות רק את הכלל. וכל כמה שלא תתאם העין את אופן ראייתה, ולשנותה מהסתכלות כללית, שטחית ו"גלובלית" לראייה פרטית וממוקדת, יהגה בה יומם ולילה ולא ימצא את הפרט הרצוי.

כמעשה עין הגשמי כך מעשה עין השכלי. בן אדם חטוד ומבוכלל, מאיזו סיבה שתהיה, אם על המחיה ועל הכלכלה, או עקב טיפול וסידור כל מיני מטלות ומשימות חשובות ככל שתהיינה, הרי אין עינו השכלית מייחדת את ראייתה על פרטים מסויימים (מחוץ לתחום עיסוקו כמובן). לפעמים יתיצבו לנגד עיניו ממש ענינים כאלה שאילו היה מזהה אותם היה לבו מיד מתלהב מהם, והיה מתעורר לקראתם כמעין הנובע. אלא כעיוור ימשש באפילה ואינו מוצליח לראות, כי הוכה בסנוורים. וכל כך למה? בגלל שאין עיניו

אמרות טהורות

היבבור הקשה שנאמר למשה: "אני ה'"

וידבר אלמקם אל משה ויאמר אליו אני ה' (י. ב. וברש"י ז"ל: "דבר אתו משפט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה").

כבר תמחו רבים על שלא מצינו בפסוק מפורש דיבורי משפט שנאמרו למשה. ונראה, כי מדרך העולם אם אדם ישנה לומר דבר שלא כיוצא לפני מי שגדול ממנו, או אם אדם ישכח בשעת דיבורו לפני מלך איוה נהוג מנימוסי המלוכה, יאמר לו הלה: "אל תשכח עם מי אתה מדבר", וממילא יבין ששנה באותו דבר ולא דובר בכבוד הראוי.

הן הן הדברים האמורים כאן, כי אחר שאמר משה: "למה הרעתה לעם הזה", אמר לו הקב"ה: כפי הנראה שכחת עם מי אתה מדבר, על כן: "ויאמר אליו אני ה'". ודברים אלו היו קשים כגידים וכדרכונות למשה רבינו שכח רגע אחד מהשית, ואצל הצדיקים הדבקים תמיד בה' נחשב דבר זה לעון גדול, כמו שפירש **הבעש"ט** הק': "אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון" (תהלים לב. ב) – אשרי לו לאדם שהוא במדרגה זו, שאם רגע אחד "לא יחשוב ה'", כבר נחשב "לו עון" (ראה דגל מחנה אפרים פרי ויקרא ד"ה אשר נשיא).

עיונת הכושם

נאקת ישראל על "אשר מצרים"

מעבירים אותם – לעבדות ה'

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבירים אותם ואזכור את בריתי (ה. ה). כשאדם שרוי בעת צרה רח"ל, ומתעורר על ידה לתשובה, הרי מתחרט הוא אח"כ ומתבונן בנפשו: למה המתנתי מלעשות תשובה עד כאן עת צרה, מוטב היה לי לעשות תשובה בעת הרווחה. הנה, "זה הדרך הוא חשוב לפני הבורא ב"ה", ועל ידי זה כשהחטא היה באמת, הקב"ה מרחם עליו ופודה אותו מהצרה".

וזהו: "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל" – שכל נאקתם היא – "אשר מצרים מעבירים אותם" – שעל ידי הצרות שהצרים מצרים להם, זה גורם ומביא אותם לעבוד את ה' – מעבירים אותם – ולהתחרט על עונותיהם.

אמירה נעימה

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו' ושמי ה' לא נודעתי להם (י. א. ב. וברש"י (פסוק ט): "אמר לו הקב"ה וכו' יש לי להתאונן על מיתת האבות וכו' ולא אמרו לי מה שמך וכו', וכשבשק אברהם לקבור את שרה לא מצא קבר עד שקנה בדמים מרובים" וכו'. והוא תמוה, מה חיבור הדברים זה לזה. ויש לפרש, כי בלאו הכי לא היה יכול להוכיח אותו שהאבות לא שאלוהו מה שמו, כי איתא שהיועיד שם המפורש אמור להנות מאחרים (ורש"י ז"ל סוף ה"ה. וראה מ"ש במדרשו ג' שד"ס, ואם כן יתכן שלכן לא שאלוהו מה שמו, שהוא שם המפורש, משום שרצו להנות משל אחרים. לכך בא כמתרין ואומר: "וכשבשק אברהם לקבור את שרה" וכו', היינו, שלא רצה לקחת מעפרון במתנה עד שקנה בדמים יקרים, הרי שלא רצו האבות להנות מאחרים, ואף על פי כן "לא אמרו לי מה שמך" – ואל שאלו אותי מהו שם המפורש.

הלכה אורח מישאל (ואלקים תצ"ח. בליקושים שבספרים – בשם "מורה הרב החסיד מוהר"א. הובא בתפלה למשה' להנהיג בעל הישגות משה' על תהלים פ. יא – שמפירש על פי זה הפסוק שם: "ויבטל בך" – דוקא – "ודעי שמך" – היודעים שם המפורש, שהרי אינם רשאים להנות משל אחרים. ועי' בינועם מנחם ר"פ קרח וכו' והעמודים פ"ב).

ויאמר משה לפרעה התפאר עלי וגו' להכבית הצפרדעים ממך ומביתך רק ביאור תשאנה וגו' ויאמר וגו' למען תדע כי אין כה' אלקינו. וסרו הצפרדעים ממך ומביתך ומעבדך ומעמך רק ביאור תשאנה (ת. ה. י. יש להבין ואומר: "רק ביאור תשאנה", מה לנו אם ישארו ביאור לא. גם מה שחזר ואמר: "וסרו הצפרדעים ממך ומביתך ומעבדך ומעמך" וגו' – הלא כבר אמר: "אעתיך לך ולעבדך ולעמך וגו' ממך ומביתך" וגו' (פסוק ה).

יש לפרש, והנה דרך הכישוף שהוא מותבטל במים (סנהדרין סו. והמעט, כי הכישוף הוא מוצד המומאה, ולזאת יתבטל בעברו במי מקוה טהרה על ידי טהרת מים (עי' נשמת חיים מאמר ג' פ"ב). גם מדרך הכישוף, שאם רוצים המכשפים לבטלו אחר כך – אין ביכולתם לבטלו בהדרגה מעט מעט, כי אם דוקא כולו בבת אחת, וגם שלא ישאר ממנו שום רשע כלל.

כי מוטב היה לצעוק אל ה' קודם הצרה. "והיה זה השכל חשוב מאוד בעיני המקום ב"ה ושמוע להם ופדה אותם".

מבשר צדק (בשם "הרב החסיד מקולסבור", הוא הרח"ק האדמו"ר מלאפא זצ"ל, ועי' מ"ש מדורנו גליון ט).

האמונה היא דבר "קל" ו"חומר"

וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה (י. יב). פירש"י: "זה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה".

הן ידוע שהגאולה תלויה באמונה – ובזכות אמונה נגאלו אבותינו, ובזכות האמונה עתידים להיגאל בב"א. וזהו שאמר משה: "הן בני ישראל לא שמעו אלי" – ולא האמינו לי – "ואיך ישמעני פרעה", כלומר, אם אין אמונה איך תהיה הגאולה שישמעני פרעה לשלחם.

ומה שפירש"י שזה אחד מקל וחומר שבתורה, רצה לומר, שהאמונה היא קל וחומר, "שנראה בדבר קל, שעם מי שמדברים שגור בפיו אמונה; אין לך אדם שבעולם שיאמר שאין לו אמונה ה', ובאמת הוא חומרא שבחומרות, כי אם באמת הוא מאמין למה הוא דואג, צריך להיות שמה באמונה ובמהות שכל מה דעבדי רחמנא לבט עבדי".

דברי ישראל

"חירא את דבר ה' – גם אם חטא"

נשאר בגבולות הקדושה

חירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניח את עבדיו ואת מקנהו אל הכתים. ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזב את עבדיו ואת מקנהו בשדה (פ. כ. כ.א).

"פרעה" – אותיות הערף – רומז על היצר הרע (לקראת להאריך ר"פ שבוהן, "בתים" – רומז על הקדושה (עי' וזח"א קטא. ח"ב פסוק: "שדה" – רומזת על הקליפות, חצות הקדושה (עי' וזח"א קטא). ורמז כאן הכתוב "חירא את דבר ה'", אוי אף אם נכשל לפעמים בעבירה רח"ל והשתעבד ליצר הרע, נקרא "מעבדי פרעה", עם כל זאת "הניח את עבדיו ואת מקנהו אל הכתים", כלומר, תיכף ומיד שב כתשובה וחזרו ומכניס את עבדו ואת קנינו אל הקדושה. אבל הלילה "ואשר לא שם לבו אל דבר ה', ויעזב את עבדיו ואת מקנהו בשדה" – עבדותו וקנינו נשארים בחוץ, בין הקליפות, רח"ל.

אמת ליעש, בלענדוב

"והנה משה רבינו ע"ה היה רוצה להראותם בחוש המופתי כי יד ה' היתה בם ולא על ידי מעשה כשפים, כאשר חשבו פרעה וחכמיו, לזה אמר לו: למען תדע כי אין כה' אלקינו, רצ"ל, שתדע שכל הפעולות הללו מעשי ה' הנה ומבלעדו בלתי באפשרי שום נמצא שיעשה זאת, כי "וסרו הצפרדעים ממך ומביתך ומעבדך" וגו', כלומר, שיתבטלו בהדרגה מעט מעט ולא בקדושה אחת, שם ידק ביאור תשאנה, ולא יתבטל על ידי טהרת המים, כדרך הכישוף, ואם כן דעו נא וראו כי גדולים מעשי ה' והוא פעל אלה".

מאור ושמש

ויאמר בדברך למען תדע כי אין כה' אלקינו (ת. ה).

למה דוקא במכת צפרדע אמר משה לשון זה? ויש לומר, שפרעה "היה עושה עצמו א-ל"ה, ואומר שאינו צריך לנביו, ומשכים ויוצא לנילוס" (רש"י ז"ל, בשם המדרש). והנה בהסרת הצפרדעים אמר הכתוב: "רק ביאור תשאנה" (פסוק י. וזאת היה ירא פרעה להשכים אל הנילוס לצרכי, שמו יכנסו הצפרדעים במעיו ויקרדו בו, והיה מוכרח לעשות צרכיו בבית, ובה התכבר לכל שהוא כאחד האדם. וזה שאמר: "למען תדע כי אין כה' אלקינו". והדבר מרומז בשם המכה – "צפרדע", שנוטריקון צפ"ר דע"י, כי על ידי נתוועד מה שעשה פרעה בצפרא.

אור למאיר

קח מנח ונחם ידך על מימי מצרים וגו' ויהיו דם ויהיה דם בכל ארץ מצרים וגו' (י. יט). יש לדקדק בכפף הלשון: "ויהיו דם ויהיה דם".

אלא, אמרו ר"ל (שמ"ר פ. י): "ממכת דם העשירו ישראל, כיצד, המצרי וישראל בבית אחד, והנגינת מלאה מים, ומצרי הלך למלאות הקיתון מותוכה, מוציאה מלאה דם, וישראל שותה מים מתוך הנגינת וכו', וכשהיה לוקח מישראל בדמים היה שותה מים, מכאן העשירו ישראל". וידוע הכלל, שכל מקום שנאמר "ויהיו" – הוא לשון צער, "ויהיו" – הוא לשון שמחה (בר"ר פ. ג. וז"ל, המאמר מובן כפל הלשון "ויהיו דם ויהיו דם", לרמז על זה הענין שיהיה במכתו זו, מזה צער ואנחה למצרי, ומאידך פורקן ושמחה לישראל.

נפלאות חרשית

יתרון דעת

יום אידם (ד)

ענינים מופלאים אחדים אודות אותו האיש ימ"ש

... ומה שרצה משה להעביר רוח הטומאה מן העולם, אמר הקב"ה: "וצו את יהושע" (דברים ג. כח). אין צו אלא רוח הטומאה, צא תאמר לו שהיא צואה רותחת שנידון בה כאשר משפט שם פעלו (בדאיחא בגיטין נז). שתקינה כנגדו ברכת המינים ביבנה (עי' רש"י ברכות ל. ודפוס וניצחיה שנת ר"פ) על הגמרא ברכת המינים ביבנה תקנה: "לאחר זמן מרובה קרוב לתרבותו של תוצרי שלמד להפוך דברי אלקים חיים" לכן אמר צ"ו את יהושע, צ"ו בגימטריא צא"ה, אין צו אלא עבודה זרה (סנהדרין נה) שעשה עצמו ע"ז, "וחזקה ואמצעה" בגימטריא רוח הטומאה, שצוה הקב"ה למשה שהוא יעביר רוח הטומאה מן הארץ והאלילים כרות יכתרון, כרת דייקא, שבאותו זמן רשעים גברו והוצרכו לתקן עולם במלכות שדי, שהוא אצל ברכת המינים וכו'.

מגלה עמוקות פרי ואתחנן (אופן פא. ועי' בארכות בספר הקדמון "עמק המלך" שער רישא דעיר אנפין פרק ט. דף קלה).

ויוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה ויגרמו אותו אבן ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' וגו' (ויקרא כד. כג). הני"ל על פי הידוע מספרים שאותו בן הישראלית ה' שורש פורה וגו' כרמז בר"ת ר'נוקב ש"ם ה' (שם פסוק טו), ועל ידי רשעתו היה מביא מחשבות רעות בלב בני ישראל, וזה שנאמר "וינצו במחנה" (שם פסוק י). שהיה בהם בכלל איש ישראל עירוב מחשבות רעות, ולזאת מסיים הכתוב "ויגרמו אותו אבן", ואחר כך "ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' את משה" – עי"ז היו יכולים לעשות כאשר צוה ה' את משה להיות מחשבות נכונה לה', כמו שנאמר (שם יג. ו) "ובערת הרע מקרבך", כי לכאורה ה' תמוה בעיניהם להרוג איש מישראל, ולזה אמר ובערת הרע מקרבך, כי הרשע הזה מביא שורש פורה בקרבך, וכאשר יתפרדו פועלי און אזי הדרך נכונה לפני אוהבי ה' לעשות רצונו ית"ש, וכאשר ענינו הוראות בזה"ל כאשר ש"ח שנינו אור עי' איש אחד שיש לו ח"ו מיוחש החולי, יכול ג"כ להזיק לאחרים, ה' ישמרנו ויציילנו מכל רע בזה ובבא.

תפארת שלמה (ס"פ אמור)

סיפר הגה"ח המפ"ר רבי אשר ישעי' נוסביום זצ"ל, ששמע מפ"י הרח"ק ר' איציקל מפשעווארסק זצ"ל שסיפר כמה פעמים בליל ניטל מעשה נפלא מהמהר"ל מפראג זי"ע (ומטו בה משמיה דהרה"ק משינאוא זי"ע). וכך היה מספר:

המלך הורדוס מפראג בבוהימיה (צ"חש של חיים. ובנוסח הקדמון: מלך פיהם) הלך פעם לטייל סביבות פראג, והגיע ליער וראה שם חורבה, בית קטן ריק מכל, ויושב שם "אן אלטער דשאד" (כינוי לגיזקן מפשטוטי העם) והלך הלאה. שוב פעם אחרת הלך ליער זה וראה עודו יושב שם בתוך הבית, וזהו הדבר מרוד בעיניו, וצוה לשאל אותו מה הוא עושה שם, וענהו שהוא שומר שם. ושאל אותו מה הוא שומר, וענהו שאינו יודע, רק כך נהג אביו ואבי אביו ואבותיהם וכו' שתמיד ישבו שם לשמור את בית החורבה הזה. המלך נהיה סקרן לדעת מה זה ועל מה זה, וצוה להחייילים שם לבדוק מה יש שם בהחאטקע (בקהל). והיפשו וחיפשו ולא מצאו שם דבר. אז צוה המלך לכל החייילים שם שיחפרו בארמה, אולי משתו טמעתן שם. והחייילים התחילו לחפור בארץ עד שמצאו שם טמון בארמה תיבת ברזל שנישנה, ופתוחה ומצאו בה צרור כתבים שנים. קרא המלך לכל החכמים והמלומדים שלו, ואף אחד לא היה יכול לקרוא הכתוב שם. עד שאחד אמר שאלו הם כתבים עם אותיות יהודיות. אז צוה המלך לקרוא לרב העיר – המהר"ל מפראג – שהיה כבר בקשר איתו מרים ימימה, ובקשו שיאמר לו מה כתוב בכתבים האלו. המהר"ל עיין בהם ואמר שאינו יודע מה כתוב שם. המלך שהבין והבין שהוא כן יודע, התחיל להפציר במהר"ל עוד ועוד פעם עד שלא היתה לו ברירה, ואמר למלך שלא כדאי שיגיד לו מה שכתוב שם, כי לא יצא טוב מזה. אך המלך אמר לו שלא יעשה לו שום רעה, ונשבע לו שלא יצא מזה שום רעה והיהודים לא יסבלו מזה. אז אז גילה המהר"ל ואמר לו שאלו הם כתבים ישנים מוזמן בית המקדש, וזה בגיטת עדות ופסק בית דין על אותו האיש יש"ש שהוא חייב מיתה, ואשר על פי זה הרגוהו הסנהדרין.

כששמע זאת המלך חמתו בערה בו להשחית, כיון שנתגלה שזה אמת ויצב שהיהודים הרגוהו, ורצה לגרש את היהודים מפראג (ומה שהבטיח שלא ירע להם – הלא פיהם דיבר שוא וכו'), וכמובן שאנשי הכמורה הסיתו אותו בעצמו או אז אמר לו המהר"ל, ומה יהיה אם אותו האיש בעצמו יבא ויגיד שזה בציצק מה שיהודים הרגוהו. אמר לו המלך שהוא מסכים ולא יעשה רעה ליהודים. ואכן המהר"ל קבע שזו מקום מתיח לו ידיו, שיידי וביא לכאן את אותו האיש.

המשך בעמוד ד

יומא דנשמתא

הגאון הצדיק רבי נתן הכהן אדלר זצ"ל רב הכולל של לונדון – בעל "נתינה לגר" יומא דהילולא כ"ט טבת (תר"נ)

ביום כ"ז אלול שנת תקס"ס נסתלק "הנשר הגדול" הגאון החסיד שבכהונה רבינו נתן אדלר זי"ע מפראנקפורט-דמיין ורבו של הגה"ק היחזק סופר זי"ע, ובנים לא היו לו. כעבור שנה ומספר חדשים, ביום כ"א טבת תקס"ב, נולד בן לקרוב משפחתו, הגאון רבי מרדכי אדלר כ"ץ זצ"ל אב"ד הנובר, ויקרא שמו בישראל: נתן, הוא הגאון הגדול רבי נתן אדלר זצ"ל - הנודע על שם ספרו 'נתינה לגר' על תרגום אונקלוס נא: רבי נתן אדלר השני - ששימש כרב הכולל של עיר הבירה לונדון וממלכת בריטניה הגדולה. גדולי הדור בזמנו העריצוהו עד מאוד וגמרו עליו את ההלל, כאשר שמעו וכן נחזה להלן, ומי לנו גדול ממש, בעל היחסים סופר זי"ע שכבר בדורו תארו: "הרב הגדול הצדיק מוה"ר נתן אדלר כ"ץ אב"ד דק"ק הנובר, ולידועי כי הרב הזה מוחזק לצדיק ותלמיד חכם..." (ליקוטי תשובות, לונדון תשכ"ה, סי' לח).

יזי הכהונה:

רבי נתן הכהן אדלר היה נצר למשפחת כהנים מפורסמת מפראנקפורט-דמיין, שהתייחסה אל רבינו שמעון הדרשן זצ"ל - בעל 'ילקוט שמעוני'. אם אביו היתה אחרתם של חכמי פראנקפורט הגאונים רבי מאיר הכהן שיף זצ"ל - בעל 'דרך אניה בלב ים', ורבי דוד טעבלי הכהן שיף זצ"ל - בעל 'לשון זזה', לימים אב"ד לונדון.

במילים ספורות מתאר רבי נתן את משפחתו הרמה בהקדמה לספרו 'נתינה לגר' בזה הלשון: "כל בית אבי כהני ה' חסידי עליון נ"ע, כלם גדלו וגם עשו פרי קדש להללים לה". ואכן גם שני אחיו של רבי נתן נודעו בחדר גאונים¹, הלא הם: רבי בער זצ"ל, הגדול שבאביהם, מדייני פפ"מ, שלחם מלחמת ה' נד מבטלי מצות ברית-מילה ביחד עם רבו הגאון רבי זלמן טריר כ"ץ זצ"ל ראב"ד פפ"מ. משנהו רבי נביראל זצ"ל, היה תלמיד הגה"ק רבי פינחס הורוויץ זי"ע - בעל 'החפלאה', וכיהן ברבנות מירינגן והגליל במחוז שווארץ-וואלד, ואח"כ נתקבל לאב"ד אוברדארף שבמדינת ווירטמברג. הצעיר והמפורסם שבהם, הוא רבי נתן, שהיה תלמיד מוסמך מהגאון רבי אברהם הלוי בינג זצ"ל אב"ד ווירצבורג והמדינה, רבם של גדולי חכמי אשכנז בדורו.

ראשית כהונתו היתה, טרם מלאו לו שלשים שנה, בעיר אולדנבורג שבצפון אשכנז, בה כיהן שנה אחת, תקפ"ט-תק"צ. ממנה עבר למלאות מקום אביו כרבה של עיר מולדתו הנובר הסמוכה עד שנת תר"ה. עם התמנותו לאב"ד הנובר, דאג שכל רבנותו הקודם באולדנבורג ישאר בידי שלומי אמוני ישראל, וכל יפול ח"ו בידי תנועת הריפורמה שכבשה אז קהילה אחר קהילה. אי לכך קודם שעזב את קהילתו, המליץ לדוכס של אולדנבורג שיאשר במקומו את הגאון רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל, שהיה אז צעיר בן כ"ב שנה בלבד, כי לו נאה ולו יאה המשרה להרים קרן התורה והדת.

כצלוחת של פליטון - שריוו נודף למרחקים, נתפרסם טעו בכל גרמניה הצפונית כאיש אשכולות, גדול בתורה ובחכמה ומנהיג רב פעלים. ללא חת עמד מול גלי הריפורמה וההשכלה האחרונה שהתפצצו עלי סלעי חומת היהדות שהעמיד בקהלתו הקדושה.

ביום ד' תמוז שנת תר"ה הוחלט על ידי ועד הבחירות של קהילת לונדון הבירה, לעסרו בכתר הרבנות בקהילתם שנעזב מאז פטירת רבם הנערץ הגאון רבי שלמה הירשל זצ"ל (בן הגאון רבי צבי הירש לעווין זצ"ל אב"ד ברלין. נלב"ע בשנת תרי"ב). ציווין, כי הגם שבשלב הראשון היו כחמש עשרה מועמדים למשרה רמה זו, ובשלב אחרון רק ארבעה מועמדים, אולם בחירת בעל ה'נתינה לגר' היתה מובטחת מראש, כי הכל ידעו שזה גם רצון הוד המלכות, וויקטוריה מלכת אנגליה.

את רבנותו ניהל ברמה ללא פשרות, כמסורת בית אבותיו. בראש ובראשונה, בתור הרב הראשי של כל יהודי האימפריה הבריטית, פעל לאחד את כל הקהילות תחת קורת גג אחת, בכדי לחזק את היהדות החרדית בכל מקום ובכל קהילה, קטנה ככל שתהיה, ובכך יהיו מבוצרים היטב נגד תנועות הרפורמה, שהיתה מאורגנת היטב, ויורס קרנה של היהדות הנאמנה לפני השלטונות.

ואמנם בסייעתא דשמיא הצליח בכח השפעתו בין חוגי המלוכה להרחיב את זכויות היהודים, ולמנוע חדירת הריפורמה בשטתו. כן נודע למשגב בפעולותיו הכבירות לטובת עניי ארץ הקודש, אך גם למען כלל לומדי ומחזיקי התורה באשר הם. וכך אנו מוצאים בספר 'יתולדות שלמה' (ותולדות הגרש"י זצ"ל, לעמבער תרמ"ח, עמ' קמז) שמספר המו"ל הג"ר יהודה אהרן קלוגער זצ"ל, שבשנת תרכ"ז פרצה שריפה גדולה בעיר בראד, ואז באו לעזרתם "גבירי ושרי העיר הגדולה לונדון, ובראשם הרב הגאון

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה ברוך'ר יסכר בעריש ברושטין י"ה ת.נ.צ.ב.ה.

"נתינה לגר"

ביותר נודע בישראל בחיבורו 'נתינה לגר' - בו מפרש את התרגום אונקלוס וקרבנם אל דברי חז"ל, ומדגיש בשיטתו שאונקלוס הגר "תרגם את התורה ביתרון חכמה והכשר דעת, וכל דבריו שקולים במאזני ההגיון ומודדים באמת הקבלה... כי לא כאשר חשבו קצת המבקרים כי התרגום הזה נעשה רק להדיוטות, כשיש כח בן לחכמים כי לחדושים, כגדול כקטן, כגבון כבלתי נבון, כלם ישמעו לקח ויתענו יחד באהבת התורה..."².

מחמת טרדות הרבנות ושאר מניעות שהיו בעוכריו נדחתה הדפסת חיבורו שנים רבות, ורק לימים כשבינו לקחו על עצמם את הוצאת הדפסת הספר כסתרה ליום הולדת השבעים של אביהם הגאון, או אז יצא הספר לאור.

וכך כתב אז המחבר: "יהן זה יותר משלשים שנה בעוד הייתי עובד את עבודתי בעיר מולדתי בק"ק הנובר, וגם אחרי כן כאשר נקראתי הנה עיר רבתי עם ושרתי במדינות, הנה פקדתי לבקרים לרגעים בחנתי את דברי המתרגם הזה, ואף כי עתותי נתונות נתונות הן לעבודה לתורה ולתעודה, חבה יתרה היתה לי להשתעשע ולטייל במשעולי כרם ה' צבאות הזה קצרות וארוכות, כי מלבד קדמתו בזמן, שהוא נכתב בימי התנאים הקדושים, הנה רוח ה' דבר בו בתורה הכתובה והמסורה, ובעדות רמות מוזקקות, צרופות ושוטרות, וביחוד בזה הוזה, אשר בעיני עמודי הדת ירופם, ואדני התורה שבעל פה יתפלאו, הנה התרגום הזה מורה לנו את הדרך אשר בה נלך, ומראה לנו כי שתי התורות תאמי צביה הנה זו עם זו" (תקדמה כוללת לנתינה לגר, עמ' 20).

הביאור 'נתינה לגר' נדפס לראשונה בהוצאת ראס, ווילנא תרל"ד, בתחשה חומשי תורה עם עשרה פירושים, ועד לשת ת"ש נדפס בשלשים מהדורות (ו). עוד בחיים חיותו ציטטו בני ארצות שונות מתוך הספר, או תירגמו הימנו קטעים נבחרים. דיוקו של הנוסח של התרגום בחומש 'נתינה לגר' נתן את האפשרות לחוקרים להשוות את התרגום עם נוסחאות עתיקות שנמצאו³. גם הג"ר בן ציון יהודה ברקאוויץ זצ"ל, מחכמי ווילנא, חיבר על 'נתינה לגר' פירוש בשם 'ליות חן' שנדפס בהסכמתו של רנ"א (בתוך ספרו 'אבני ציון', ווילנא תרל"ז). בראש הספר הובאו כמה תשובות על ספרו מרנ"א, נעודים 2-8⁴.

הופעת הספר עשתה רושם רב בעולם התורה, ורבים מחכמי הדור פנו אליו בשאלות בענין התרגומים. כך כתב הג"ר שמשון רפאל הירש זצ"ל, שהיה מגדולי מפרשי התורה בדורו, באחד ממכתביו אל חתנו ר' מיכאל לוי שהתגורר בלונדון, ובקשו שבבואו לפני רנ"א, "ישאל אותו בבקשה, למה את המילה 'זרע', למשל 'עשב מוריע זרע' (בראשית א, יב), מתרגם באונקלוס תמיד 'בר זרעה'! הלא יודע אני שהוא התעסק הרבה בתרגום, ואילו אני איני מצליח לבאר את הביטוי הזה..." (יורשתי, ספר שני היחסי, בהוצאת מכון מורשת אשכנז, עמ' עט).

גם הג"ר אליעזר ליפמאן פריץ זצ"ל שיגר לרבי נתן כמה מכתבים בהם מבשרו עד כמה מצא הספר חן בעיניו, ומבקש לברר לגבי תרגומן של כמה מילים. כמו כן קיבל רנ"א מכתב מהג"ר חנוך הכהן ארנטווי זצ"ל אב"ד מינכן בעל 'קומץ המנחה', ששאל לפשר מילה אחת שכתב בספרו (ותשובת רנ"א אליו מובא ב'יורשתי' הי"ל, עמ' פא).

הערכה מיוחדת מצאנו בליאור זה גם אצל גדולי הדורות הבאים, שמרבים לטעט מדבריו בספריהם. הגאון היחזק אישי זצ"ל בחר בחומש זה מכל חומשיו בשמעו מידי שבת בשבתו את קריאת התורה, ובין גברא לגברא היה רגיל לעיין ב'נתינה לגר'. בשנותיו האחרונות אף היה קורא כל יום את התרגום עם פירוש 'נתינה לגר' (מס' יארחות רבינו בעל הקהילות יעקב, ב"ב תשי"ן, ח"א עמ' קכב. ראה גם עמ' עה).

מסופר, כי בזמנו עשה ספר זה רושם רב על המשכילים למיניהם, עד שאחד מהם, בעל דפוס במקצועו, ביקש מרבי נתן רשות לתרגם את ספרו לשפה האנגלית, כדי להראות לאומות העולם את יפיו. השיב לו רבי נתן: "מאד חביבה עלי ה'נתינה לגר' אבל לא מכירת לנכרי..." (דרך הנשר, גאלאטס תרפ"ח, עמ' פ).

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

- מחידושיהו"א - ואף גם מחידושי אביהם רבי מרדכי זצ"ל - נדפסו בספר 'כפ"ר יושים' על הש"ס, ש"ל בשנת תקפ"ב כנסתו לספר 'לשון זזה' מדודם הגר"ש שיף זצ"ל.
- ובכך יצא חוצץ נגד המשיכלי האיטלקי שד"ל שרי, שחיבר ביאור משלו על תרגום אונקלוס בשם 'אוהב גר', בו פוער פה כאילו התרגום נועד לפשוטי העם ולשונות התרגום אין להן משמעות וכו', עמ'.
- ראו: 'מורה' (עב. שנה יב ג' 10) - במאמרו של ר"י הלוי ש"שא: "שריד מתרגום אונקלוס לפרשת מקץ דפוס אינקובלי", שם חוקר תרגום אונקלוס יטן ומשווה לתרגום ב'נתינה לגר'.
- לאחרונה נדפס בספר 'שנות דור דור' (ח"ג ירושלים תשס"ח, עמ' תפז) קונטרס הערות על 'נתינה לגר' מאת החכם הירושלמי רבי יעקב שטיין ז"ל, הנוסע המפורסם בעל 'אבן ספיר', שהיה נודע כמומחה במקרא, בעיני מסורה ובתרגומים.

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא בתרא

בענין חובת האב לזון את בניו ובנותיו

למדנו בבביתא מחולקת אודות חובת האב במזונות בניו ובנותיו (דף קמא ע"א): **"תניא, מצוה לזון את הבנות וקל וחומר לבנים – דעסקי בתורה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר מצוה לזון את הבנים וק"ל לבנות – דלא ליתולין"**.

אחת, וז"ל: "הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהן, כדי ללמד הזוכרים תורה ולהנחיה הבנות בדרך ישרה, ולא יהיו מבזויות... הרי זה בכלל הצדקה, וצדקה גדולה היא שהקרב קודם".

הנה, בעיקר חובת האב לזון את בניו ובנותיו יש שני שלבים, קודם היותם בני שש – ואחרי שש, כמו שנפסק בשו"ע אבן העזר (סי' טז ס"א) "חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו בני שש, אפילו יש להם נכסים שנפלו להם מביט אבי אמו, ומשם ואילך זון בתקנת חכמים עד שיגדלו, ואם לא רצה גורמן בו ומכליקין אותו ופרצין בו, ואם לא רצה מכריזין עליו בעבור, ואומרים פלוני אבדור הוא ואינו רוצה לזון בניו, והרי הוא פחות מעוף טמא שהוא זן אפרחיו ואין כופין אותו לזון. במה דברים אמורים בשאנו אבוד, אבל אם היה אבוד שיש לו ממון הריאוי ליתן צדקה המספיקת להם מוציאים ממנו בעל חובו צדקה, וזין אותם עד שיגדלו".

מפורש כאן שהיוצא מזונות קודם שש – כדו גמור הוא, ואינו מתורת צדקה כלל, וגם מי שאינו אבוד ליתן צדקה – שפטור מחובת צדקה – יש עליו חובה זו, וגם כשיש לבנים נכסים, כגון כשנפל להם נכסים בירושה מאבי אמו, חייב האב לזון את בניו ובנותיו (וכ"ה דעת רוב ראשונים – והוא בטור שם, ואילו הרשב"א בשו"ע סי' שצא חולק על זה וסובר שאם יש להם להתפרנס מעצמם אין חובה על האב לפרנסם). ואמנם יש אומרים שחובת האב לפרנס את בניו קודם שיש להם מן התורה (אראע דרבנן מע' מ' הו' כתב כן בדעת הרמב"ם בפ"ב מהל' אישות ה"ד), אכן משמעות דברי רוב הראשונים היא שאינה אלא מדרבנן (עי' תוס' גיטין מז' ד"ה ולביתך; ריטב"א גיטין כב; רמב"ן עה"ת פר' משפטים כא, ג).

בגדר חוב זה נחלקו הפוסקים, ו"א שחובה זו נובעת מתוך תנאי כתובה, ומגדרי חובת מזונות של האשה היא, ולכן אם מתה אמו פטור האב מלזון את בניו (עי' ר"ן כתובות כה; מדפי הרי"ף; ועי' מ"מ הל' אישות פ"ב ה"ד). אכן להלכה נקטו הפוסקים (עי' דרכי משה שם טו) א: חלקת מחזקת ובית שמואל סק"א) שחובת פני עצמו הוא, ואינו תלוי בחיוב כתובה, ולכן גם כשאין כאן חובת כתובה ישנו חובת מזונות בניו ובנותיו, כגון במתה אמו או בנתגרשה (עי' סמ"ג מצוה פא; שו"ע אה"ע סי' פב ס"ה). וכן חובה עליו לזון את בנו הנולד מפניה – שאין לו שום חיוב כתובה, וכן אם מחלה האם את חובת מזונות הבנים, חובה עליו לפרנסם (עי' עין יצחק סי' יא אות ט).

ומאחר שחובה גמורה היא, ובית דין כופין על כך, ברור הדבר שאין פרנסת ילדיו הקטנים עולה לו לחשבון המעשר, כי אסור לפרוע חובו במעות מעשר (עי' ט"ז יו"ד סי' רמט סק"א וע"ע ברכי יוסף שם). וכן יש לזון, אם יצא האדם בזה מצות צדקה, כגון בעניי שאין עליו חובה כי אם לתת צדקה פעם אחת בשנה (עי' יו"ד סי' רמט ס"ב), כי יתכן שמאחר שחובה עליו לפרנסם אין זה נחשב לצדקה כלל, ואולי אי נימא שאינו אלא חוב דרבנן יוצאים בזה מצות צדקה (עי' דרך אמונה פ"י מהל' צדקה ה"ט) בבאר הלבן שם).

חובת מזונות משו ומעלה: מלשון השר"ע הנו' משמע שיש בחובה זו מתורת צדקה, אכן, בשו"ע נזכר גם שיש בה תקנת חכמים, וכן איתא בגמרא (כתובות מט:): "אמר רבי אילעא אמר ריש לקיש משום רבי יהודה בר חנינא באושרא התקינו שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשזון קטנים", אכן תקנה זו לא קנתה חז"ל כי אם שתהא כשאר תורת צדקה, ולכן אם אינו אמור לתת צדקה אין כופין אותו. תקנה זו אינה כי אם עד שיגברו (כפירש"י שם), ואח"כ אין בכך כי אם חובת צדקה לבד, אכן, גם במצות צדקה הדין הוא שהקרב קרוב קודם (עי' שו"ע יו"ד סי' רמט ס"א) ותקנת חז"ל משש עד שיגדלו הועילה שיהיו הקטנים קודמים מבניו הגדולים (עי' בית יעקב אה"ע שם), וכן שפרנסת בנים הקטנים קודמת לפרנסת אביו ואמו, שהם בדרגת קרוב קרוב קודם – לפני בניו הגדולים (עי' לשכת סופרים אבה"ע שם; שו"ת צ"ח אילעזר ה"ח סי' לח).

ולענין שתהא עולה לו פרנסת בניו הגדולים משש – לחשבון מעשר, כתב השו"ע (סי' יוסף) דלא סלקא דעתך לומר כך, ובוודאי שאין לו הבנים ממעות מעשר, אכן, **בבבא בתרא** (שם) הביא בשם ספר ראשון לציון, שמהאחר שטור מדינא מלזונם הרי זה בכלל צדקה לחשבון מעשר, והחיד"א הסיק שאין לעשות כן, כי היות שהאדם מוכרח לעשותו, או משום אהבתו לבניו – כדכאם על בניו, או משום רצון אשתו, או משום לעז הבריות, הרי זה כעין פורע חוב, ואין לפרוע שום חוב ממעות מעשר.

וכמו כן לענין מצות צדקה, שהיא נחשב כמי שמקיים בכך מצות צדקה, או שיוכל לפרנסם במעות שהפריש לצדקה, ר"ל בזה הגר"ח קניבסקי שליט"א (דרך אמונה שם) שיתכן שמשש עד שיגדלו אי אפשר לחושבם בצדקה, כי מאחר שיש תקנת חכמים אין מקיימם בזה מצות צדקה.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מדיני הרחקת בשר מחלב (ב)

א. המהרש"ל מביא בספרו ים של שלמה (וחלון פרק כל הבשר סי' סו) הדעולם נהגו שאין מעמידין שום מאכל של שומן (בשר) עם מאכל של חלב בתיבה אחת, אם לא שיש הפרש ביניהם. ולאו דוקא בבת אחת נטריים, אלא גם בזה אחר זה נטריים, שלא להעמיד כל עם מאכל של חלב במקום שעמד שם כלי עם מאכל של בשר, שמא יפול מן המאכל של בשר על התיבה, ויעמיד שם אח"כ את המאכל של חלב, ולפעמים תהי הקדירה חמה ולא אדעתיה, ע"כ. הביא הדרכות (סי' צה סק"א) וסיים, **שכן נתפשט המנהג בכל מדינותינו, שיש לכל אחד מקום מיוחד להעמיד שם כלים ומאכלים של בשר ומקום מיוחד להעמיד כלים ומאכלים של חלב** והוא מנהג ותיקין, עכ"ד.

ואמנם במקרים שלט, יש להזהר שלא להכניס קדירה מגולה שיש בה מרק בשרי במדף העליון כשמאכלי חלב – או שאר מאכלים שהדרך לנאלקם עם חלב – בדף התחתון, וכן איפכא, שלא ישימו חלב במדף העליון כשהוא מגולה ומאכלים של בשר תחתיה, כי שכיה שיישפך מהמדף העליון להתחתון. וכן יש להזהר שלא להניח קדירה עם מאכלי חלב ליד קדירה של מאכל בשרי כשאין מכוסות, ואפילו כשהן מכוסות יזהר כשמוציאן שלא יוציאן במהירות, בפרט כשהקדירה העליונה מלאה, דשכיה שיישפך קצת על המאכלים שלמטה, אלא יוציאן בנחת. ואם נשפך קצת מהחלב או מהמרק הבשרי, אפילו נשפך מהירות, ישאל שאלת רב, דלפעמים גם אם החלב היה צונן, ולא שהה על המאכל מעל"ע, ג"כ נאסר המאכל, כגון שיש בו בקעים וכדומה.

ב. מלח – גם אם הוא יבש – שהיה נתון בכלי בשרי, אפילו אם הוא נקי, לא יתנוהו לכתחלה בכלי חלבי, וכן איפכא, דחיישין שמא לא היה הכלי נקי ונדבק ממנו קצת במלח. אבל בדיעבד מותר, אם הוא נקי, ואפילו אם הכלי הוא בן יומו (סי' צה סק"א). ומשכאן אי נמנה אשכנזי שיש להם כלים עשויים למלח, אחד לבשר ואחד לחלב, דלפעמים בתוך הסעודה שידיו מלוכלכות מן הבשר ולוקח משם מלח ואח"כ יקח לחלב (נכ"ל, מובא בסו"א שם סק"א).

ולפי האמור, לכאורה, בכלל המלח (ומלחה) השכיה אצלנו, שיש לו מכסה עם חורים שדרכם בוזקת את המלח, לא שייך החשש שמא יגע במלח כשידיו מזוהמות בבשר. ומכל מקום, לכתחילה כדאי להחמיר שתהיה מלחיה מיוחדת לבשר מיוחדת לחלב, שהרי המכסה מתכללת בנגיעה, ואח"כ עובר דרכו המלח אל מאכלי חלב (נ"י).

ג. יש לייחד מפה מיוחדת לבשר ומפה מיוחדת לחלב, גם כשמקפידים לאכול רק מהצלחת, שהרי שכיה שיישפך קצת מהצלחת על המפה (כן משמע בב"ח או"ח סי' קע סק"א).

ויסמן סימן ברור איזו היא של בשר ואיזו של חלב, כפי הדין שצריך לסמן את הכלים, כדי שיש להם שם בלתי של בשר או של חלב (עי' יו"ד סי' פט ס"ד). וכן שיתבד לייחד משלש – מיוחדים למאכלי בשר ומיוחדים למאכלי חלב. וכתב הפרי חדש (שם סק"ב): **והמקדקים יש להם ג' סינים, א' של בניה וא' של בשר וא' לחתוך בו לחם (=פירות), ומנהג נכון הוא. ע"כ.** ואכן כך נוהגים.

עלֵי ספר

שלשה ספרים נפתחים מאת הגאון הגדול רבי בצלאל דרשן ד"ק סלוצק במדינת ליטא: **עמודיה שבעה** – י"דושים גדולים ונפלאים – בתורה בביאורים ובכתובים... נחשדו מפי יניק והכים רך בשנים ואל כלחכים, דרשן הגדול ומופלע אשר טוב נדע בשערים... – מנוסח השער במהדורה ראשונה, לובלין תכ"ו. כעת יצא לאור במהדורה חדשה ומתוקנת עם מראי מקומות, הערות, ציונים ומפתחות. ומחבר לטחור ספר 'ספרי חיים' – לטק הקדמות וחידושים מתוך ספר 'עמודיה שבעה' – עם הוספות וחידושים מאת הגאון הגדול רבי חיים פאלאגי זצ"ל מאזמיר, שנדפס לראשונה באזמיר בשנת תר"ל, וכעת נדפס מחדש, בתוספת ציונים מ"מים ובהדגשת הוספות המחבר (תקלה עמי).

פלת הירמון – יפירוש פה ונחמד על מדרשים ממוהים ומאמרים, בטוב טעם המה מפורשים ומבוארים, ויוסד הבנין מוצב מ"ט פנים, על מאמר קיסטור מלאך אמוין מ"א שקיסרג בשעיר ואל, בחריפות ומתיקות בקופא ומצח פילא מעייל, דבר דבר על אופניו... – מנוסח השער במהדורה ראשונה, אשכנזים ת"ש. כעת יצא לאור במהדורה חדשה ומתוקנת עם הוספות רבות וחשובות, הערות, מקומות, הערות, ציונים ומפתחות. ומחבר לטחור קונטרס 'הוספת חיים' – הוספות והערות, הארות וחידושים על ספר 'פלת הירמון' מאת הרמ"ח ר' חיים קאנדיל הי"ד, שנדפס בסעיאני בשנת תרצ"ב, וכעת נדפס מחדש, בתוספת ציונים, מ"מים ומפתחות. עוד מצורף לו קונטרס נפלא בשם 'ליקוטים חדשים' – בו 'ליקוט ואספא כעמיר גורנה, מה שנכתב בספרים חדשים גם ישנים, לבאר מאמר המגלה עמוקות, תל שאליו פונים כל פיות... מלמטה היו תואמים, ואל ראשו היו תמים" אשר נאספו ונקלטו, בתוספת מראי מקומות, הערות, ציונים ומפתחות, ע"י הרב המו"ל (תקדק עמי).

קרבן שבת – חיבור על קצת דינים על שבת מלוקטים, מפורקים וספרי קבלה, חידושים ונפלאים... – מנוסח השער במהדורה ראשונה, ידיון-פארט תני"א. כעת יצא לאור במהדורה חדשה ומתוקנת עם הוספות רבות וחשובות, מראי מקומות, הערות, ציונים ומפתחות (שלי עמי). כל אלה הונוהו על פי דפוס ראשון ונערכו להפליא על ידי הרב יהודה אריה ליב קופרברג, נדפסו וי"ל ברב פאר וחדר בסיוע הרב אברהם פינטס בערקאוויטש, בהוצאת 'גני קדם' ירושלים תשס"ט.

המשך מעמ"ב

לא להצליח בשום אופן, כי הגלחים ופמיליה המולך עשו פעולות שונות ע"י כישוף שלא יוכל לחזור. בשראה המהר"ל שאין לו בריה, נישא אלו וסטר לו בידו הק, ולפתח הכל נעלם. מני אז ומן רב ה' צריך המהר"ל לחבוש את ידו בה נתן לו הסתירה כיון שהסריח מהצ"ר.

כתבי הסתרים (עוד אודות הקשר של המלך הודולף עם המהר"ל ראה בס' 'צמח דוד' לתלמידו רבי דוד זאנו זצ"ל, וראה ענין נפלא בספר 'שם הגדולים' להרד"א מ"ג מע' ל אות יו, ובהנהגות 'שארית ציון' שם. ובס' 'שמן השב' אות קה מובא באירכות סיפור נפלא, ע"ש)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבמח"ב"

<p>הרה"ח ר' לוי הערש דירנפעלד הי"ו</p> <p>לרגל שמחת ישיואי בנו החתן היקר כמר ישראל ני"ו ע"ב ת"ח</p> <p>למזל טוב ובשעה טובה ומנוצלת העליה לתורה והקידוש ביהמ"ד חסדי בעמא (מרכי)</p> <p>לעילוי נשמת הרבנית מרת יהודית ב"ר אברהם אהרן ע"ה פדווא נלב"ע ז' שבט</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצחה על ידי הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגל שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת אבינו הרה"ג ר' יוסף דוב במוה"ר משה הכהן ע"ה נלב"ע ברמ"ו ז' שבט תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי משה ארליצקי הי"ו</p>	<p>הכרת הטוב מיט שבת הוד"ו פאר השב"ת ווילן מיר אויסדריקען אונזערע געפילען פון דאנקבארקייט פאר די אלע חשובע און שטייערע אידן, סיי מענער און סיי נשים צדקניות, וועלכע האבן אונז ארויסגעהאלפן אויף אלערליי וועגן אין די שווערע טעג זייענדיג אין שפיטאל ל"ע, און מען האט אונז אויסגעשטרעקט א האנד פון הילף בסתר ובגלוי. ספעציעל ווילן מיר דערמאנען לשבח די פאלגענדע ארגאניזאציעס וועלכע האבן זייער פיל געלאסטעט פאר אונז:</p> <p>אידישע ענטראלע</p> <p>ביקור חולים דאנטווערפען</p> <p>רכב</p> <p>שפרה ופועה</p> <p>ישלם ה' פעלכם ותהי משכורתכם שלימה מעם ה'. איר זאלט אלע זוכה זיין צו טאן ווייטער גוטע זאכן, אויף א גוטן אופן, געזונטערהייט ומתוך הרחבה ונחת ונט"ס משה חיים סאמעט</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף חיים ב"ר אליעזר ישיעי' ע"ה שיעראדזקי נלב"ע ביום ב' שבט שנת תש"ט – ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי הרה"ח ר' ישראל יעקב ב"ר הי"ו</p>
<p>לעילוי נשמת מרת אסתר ב"ר אברהם שאול ע"ה מרקוס נלב"ע ביום ב' שבט תש"ב – ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצחה על ידי הרה"ח ר' ישראל יעקב ב"ר הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת מרת אסתר ב"ר אברהם שאול ע"ה מרקוס נלב"ע ביום ב' שבט תש"ב – ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצחה על ידי הרה"ח ר' ישראל יעקב ב"ר הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת מרת אסתר ב"ר אברהם שאול ע"ה מרקוס נלב"ע ביום ב' שבט תש"ב – ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצחה על ידי הרה"ח ר' ישראל יעקב ב"ר הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף חיים ב"ר אליעזר ישיעי' ע"ה שיעראדזקי נלב"ע ביום ב' שבט שנת תש"ט – ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי הרה"ח ר' ישראל יעקב ב"ר הי"ו</p>

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת בא
ז' שבט תש"ע - שנה ט"ז ג'ק"ח תשי"א

הולדת	מוצא	ר"ת
18:29	18:12	16:57
17:46	17:29	16:17
17:47	17:33	16:17
18:26	18:04	16:54
17:52	17:31	16:20
18:26	18:07	16:50
18:49	18:25	17:14
18:19	17:57	16:44

מדרש חכמים

"שלח חושך - ויחשיך"

ויאמר ה' אל משה ואלוהיך על השמים ויהי חושך על ארץ מצרים וימשך חושך (י, כא).

הדא הוא דכתיב (תהלים קה, כח): "שלח חושך ויחשיך ולא מור את דברו" ... אמר הקב"ה למלאכים: [האם] המצריים ראויין ללקות בחשך? (שהרי) מכת חושך לא היתה כענש על חטאתם, אלא כדי שלא יראו במיתת רשעי ישראל, לך כביכול נמלך במלאכים כדי שלא יתקשו בזה, מיד הסכימו כולן כאחת ולא המרו. [ו]מהו "שלח חושך ויחשיך"? למה הדבר דומה, לאדון שסרח עליו עבדו, אמר לאחד לך והכהו חמישים מגלכין (מכת רצועה) הלך (הלה והבין כוונת רבו) והכהו מאה, [ש]הוסיף לו משלו, כך הקב"ה יתעלה, שלח חושך על המצריים והוסיף החשך [עוד חשכות] משלו, הוי "שלח חושך (ועוד) ויחשיך".

שמות רבה י"ד א

תחלה היו מוניין לבריאת העולם,

אח"כ לשעבוד, ולבסוף לחודש שנפדו

החדש הזה לכם ראש חדשים וגו' (יב, ב).

משל למלך שגולד לו בן ועשה יום טוב (בכל שנה ושנה ביום שגולד), [לימים] נשבה אותו הבן ועשה שם זמן מרובה, [והיה עושה המלך אצל בכל שנה ושנה ביום שנשבה], אחר זמן נפדה אותו הבן ועשה לו המלך יום גנוסאי (יום הולדת, וכן עשה יום טוב בכל שנה ביום שנפדה ולא ביום שגולד), כך עד שלא ירדו ישראל למצרים היו מוניין [למניין בריאת העולם], משידורו ונשתעבדו [היו מוניין] לשעבוד (פירוש, מיום שגמר עליהם בבית בן הברית, והיו מונתין בשטות שנת קר וכן לבית בן הברית, מתיר, וכשיצאו משם) [ועשה להם הקב"ה נסים ונפדו, התחילו מוניין לחודש שנפדו שנאמר "החדש הזה לכם ראש חדשים"].

שמות רבה טו, ט (עפ"י גירסת מהר"ו)

"משכו וקחו לכם צאן" - מדה כנגד מדה

ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחתכם ושחטו הפסח (יב, כא).

הדא הוא דכתיב (משלי טז, א) "פלט ומאנוי משפט לה" ... וכן במצרים היו משועבדים ישראל (למצריים) פ"ו שנה (של קושי השעבוד), ו[כל אותן השנים] היה המצרי הולך במדבר ותופס איל או צבי (דחוקא, כיוון שהבהמות היה תועבתם) ושוחטו, ושופת את הסיר, ומבשל ואוכל, וישראל רואין ולא טועמין, שנאמר (שמות טז, ג) "בשבתו על סיר הבשר באכלו לחם לשובע", לא כתיב "באכלו מסיר הבשר", אלא "בשבתו", שהיו אוכלין לחםם בלא בשר (ומכל מקום היו מרחושים שבמצרים היה להם עכ"פ לחם לשובע, ועכשיו אפילו זה אין להם, אמר ישר על מידה), אמר להם הקב"ה: אתם זניקתם (סינקתם, עייפתם, כמו גדי מסוקן פסחים ג) את בני בבשר שהייתם אוכלין ולא הייתם טועמין להם, אף אני אעשה לבני שיחטו את הצאן שאתם משתחיתם להן, והן אוכלין ואתם נמסים (שלכם ימס בקרבם מרחב צר), למה, שאני דיין אמת [ודן מדה כנגד מדה], הוי "פלט ומאנוי משפט לה", לכך נאמר "משכו וקחו לכם צאן".

שמות רבה טז, ד

גם הנקבות הבכורות מתו

ותהי צעקה גדלה במצרים כי אין בית אשר אין שם מת (יב, ל). [ש]הנקבות הבכורות אף הן מתות (והן לשון הפסיקתא: "ומת כל בכור", בכור לאיש בכור לאישה, בכור לזכר בכור לנקבה), חוץ מבתיה בת פרעה שנמצא לה פרקליט טוב, זה משה (שבוכות שהצלתו ניצלה), לפיכך אמר שלמה (משלי לא, יח): "טעמה כי טוב סחרה" - [טוב] זה משה, שנאמר (שמות ב, ב) "ותרא אותו כי טוב הוא", "לא תכבה בלילה נרה" - באיזה לילה (בלילה שנאמר בו) "ויהי בחצי הלילה".

שמות רבה יג, ג

לקח טוב

"חושך אפילה" - העדר האור שבתוך החושך

אמנם הבחינה השניה של חושך היא כאשר לא רק שהוא שולט במקום, אלא גם לא ייראה אור אף מורחקים. או אז נהיה החשך כפול ומכופל. הדברים אינם אמורים במושגים של אור וחושך גשמיים בלבד, אלא גם במושגם הרוחני. אור רוחני הוא כאשר נמצא האדם במצב של התעלות והתרוממות, מבין ומשכיל את מצבו ואת דרכו. החושך לעומתו הוא כאשר כבול הוא בכבלי העצב ושברון רוח, המונעים את נפשו לעוף למרומים.

אותיות מחכימות

וימי חושך אפילה. יש להבין הפלג לכן של חושך ואפילה. גם ככתוב (תהלים קה, כח) "שלח חושך ויחשיך ולא מור את דברו" שג"כ אמר בפלג חושך ויחשיך, גם כיום זלזל מור' לכן רבים. וגדלה ט"פ מ"ש (שם קוב, ד) זרח בחושך לור' לשיטה, כי אף שאנחנו נגלות וקשיו חושך תחת זרוע' ולולא רחמינו וחסדנו הגדולים לא היינו יכולים להתקיים אפילו רגש אחד, ומכ"כ ז"ל הן וכן נבחרתנו ונוראותנו, שש אחד בין שבעים זכרים וכל להתקיים, וז"ש זרח בחושך' אפילו בחשכת הגזול נגלות זרח לור' לשיטה ומאיר לעמו מאורו הטוב ית"ש ומלמד הדור אף נלך ונסה ואף נחזיק בלחמנו חמנו וכלל שלם ונשמור מלכותנו נמנו לא נשגשג ועד. אבל על המלים "שלח חושך ויחשיך" בפלגים, דהיינו על המכה של חושך עשה עוד יותר חשקת להם שלא יהיה זרח שום אור השכל, רק אדרבה הכדי ללמד. והוא: שלח חושך ויחשיך ולא מור על כ' עניני חשקת הגל, ולכל בני ישראל היה אור בחושכותם' ועד קודם

גם כאן, אפשר לו לאדם להימצא במצב כללי של חשכות, מאחר שאינו מבין את קורותיו, ותמיהות עצומות מצטברות על ימינו ועל שמאלו. כל זמן שלא יוכל להבחין בקרן אור דקה, הרי הענן וערפל העוטפים אותו כפולים ומכופלים.

בכל זאת עדיין ביכולתו למצוא אור בתוך החושך, כאשר יעורוהו ממעל למצוא את המראה המקום. יתור בעמקי נפשו וימצא את יתדות האמונה והבטחון בדי העולמים, ולאורם יסע וילך, כימי צאתנו מארץ מצרים כאשר "לכל בני ישראל היה אור במושבותם".

"אור" ו"חושך" - שני הפכים הם, ואינם משמשים בערכוביא (זולת כמעשה בראשית טרם נקבע להם זמן שימושם). ההפרדה ביניהם אינו ענין של תחומים מוגבלים בלבד, אלא שגם במציאות - כפי ראות עיני בשר - אי אפשר שידה אור במקום האפילה, ובמיוחד האור לא יחשיך החושך. הפכים ומנוגדים הם, ואף מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך. ממילא טבעי הדבר שלא יופיעו שניהם בבת אחת, כי זה לעומת זה עשה אלקים, וזריחת האחד היא שקיעת השני.

קביעה זו נכונה, אמנם, רק כל עוד שהרצון במושג "אור" מוסב על ההארה שבאה בעקבות האור. בדרך כלל כאשר ידובר על האור, הרי הכוונה על אור המאיר, השולח קרני אורה לכל רוח עד שמבירה את החושך והאפילה שקדמו לו. בחינה זו של אור ברורה לכל - שלא תיתכן שתימצא בתוך החשיכה, כי ברגע שתופיע תגשרנה.

אלא שבחינה אחרת נודעת לו לאור. היושב בספינה בתוך הים באישון לילה, וחושך ענן וערפל יסובבוהו, אינו מסוגל לראות כלום. לא ידע לאן פניו מועדות, כי דרכו נעלמה מעיניו. אכן אם מרחוק יראה אור כלשהו, הרי יודע על ידו לכוון את נתיבתו. כי גם אם האור ההוא אינו מאיר את סביבו, כי אין קרני אור משתלחים ממנו אל מקומו הוא, בכל זאת מראה מקום הוא לו, ובאמצעותו יוכל למצוא מקומו.

בחינה זו של האור איננה סותרת ומנגדת את החושך. אדרבה, משמשת היא דוקא בתוך החושך. זאת אומרת החושך שולט במקום ההוא, אלא שעדיין אין דרכו אבודה, כי על ידי האור - הנראה מתוך האפילה - ימצא את מסילתו.

מעתה נמצינו למדים, כי שתי בחינות נודעות לו למושג של "חושך". הראשונה, היא כאשר החושך שולט ומושל במקום, אך עדיין אין הכרח שיאבד בו האדם דרכו, כל עוד שיתכן לו למצוא אור ממרחק, אור של מראה מקום, על ידו יוכל להתמצא.

כה לח"י!

הופיע קובץ "אור הצפון" לחודש שבט

112 עמודים מלאים וגדושים באוצר כל כלי חמדה

מלא וגדוש בתוכן עשיר - עם יריעה מיוחדת ומורחבת לרגל יומא דהילולא קדישא דכ"ק מרן מהר"י ז"ע ולרגל יום הצלתם מגיא ההריגה של כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א ז"ע וכ"ק מרן מהר"ם מבילגורייא ז"ע

אמרות טהורות

התראת הצדיק – התרה מחבלי היצר

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אותותי אלה בקרבו (י. א.) פרש"י ז"ל: "בא אל פרעה – והתרה בו".

הנה, ישנן שתי בחינות באדם המוכיח את חבירו, האחת – שמוכיחו בתורת עצה טובה, אמנם עדיין הכחירה הפשית ברצון חבירו, אם לשמוע לעצת המוכיח. ויש בחינה יותר נעלית, "כאשר הצדיק הדור הוא המוכיח, או יש בכחו אשר הדיבורים ילכו אל חדרי הבטן לעומקא דליבא להפוך הרצון של חבירו, אשר בהכרח ידבק בטוב ויחזור בתשובה, ועל זה נאמר (משל ב. יח): "יש בוטה כמדקרות חרב, וכבר אמרו חז"ל (שבת קא) 'חרב – הרי הוא כחלל, היינו שהדיבורים הולכים אל החלל לבו של חבירו, והוא שכתוב (תהלים קמח, טו): 'רצון יראוי – יעשה', היינו שהיראים יש להם כח לעשות רצון להמקבלים התוכחה.

וזה היה הענין של התראת העדים להחזיק, הגם שהחזיק בעצמו וידע שהוא עבירה ויודע עונשה, כי פסקין להלכה דלא כר' יוסי בן יהודה (פסחדיק ח) – וגם חבר צריך התראת (ראה רמב"ם הל' פסחדיק פ"ב ה"ב), רק הענין הוא כי 'התראה' הוא מלשון 'מתיר אסורים' (תהלים קמח, ח), שהעדים היה להם כח בהדיבורים שלהם, להחזיר ולתתיר אותו ממכלי האסורים, שהוא אסור בזיקים תחת ממשלת היצר הרע, ועל ידי התראתם התירו אותו לצאת חפשי, על דרך הכתוב (תהלים קמח, טו): "וראה שם פרש"י: 'פתחת למוסרי'.

ולזה נמכת ארבה, כאשר רצה הקב"ה אשר פרעה ועבדיו יתחילו לחזור בתשובה קצת, וכמו שהיה באמת שאמרו (י. א.): "עד מתי יהיה זה לנו למקוש, אז אמר הקב"ה למשה: 'בא אל פרעה – והתרה בו, היינו להתירו ממכלי המוסרות היצר המקשה ערפו, וזה: 'כי אני הכבדתי את לבו, היינו על ידי דיבורך תכנים ותלכיש הקדושה שלי בתוך לבו, למען שתי אותותי אלה בקרבו', היינו לא כמו מוכיחים אחרים שהם רק

כנותני עצה, אבל אתה תכנים עם האותיות הדיבורים אל חדרי לבבו ובטנו להפכו למוכח, וזהו 'בקרבו דייקא'.

אמרי נועם

יראת הרב – כלי לקבל ממנו

החודש הזה לכם ראש חדשים (יב. ב.) "מלמד שהראה הקב"ה למשה את הלכנה בחדושה, ואמר לו כזה ראה וקדש" (ראש השנה ב.).

יש לומר על פי אמירת הרד"ק מוהר"מ מרימנאב זצ"ל שכלל שתגדל יראת התלמיד מרבו, יותר ידוע מוכן לקבל ממנו, כי היראה היא כלי לקבל. והיראה מן הלבנה, שכל מה שירבה ריחוקה מן החמה, תגדל אורח. על כל מ' ימים הראשונים היא מתגדלת בכל פעם יותר, ע"כ ז"ל. והוא כונת רד"ל (הל' טו): "אמרה ירח לפני הקב"ה, רבנו של עולם אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. אמר לה, לבי מועמי את עצמך" – מזה הלשון לכי, אלא הוזהב, אם תרצה ללך ממדינתה למדינתה, עלך למעט את עצמך ולהתרחק מן החמה, ואז תגדל אורך.

וזה שלמד השי"ת למשה: "כזה ראה וקדש", כמו שאמרה ראה דרכי הלבנה, כי תתנהג אתה עם קונך, כי כל מה שתתנהג לך יראה יתירה ותרתע לאחור ותתרחק, ביותר תוכל לקבל שפע החכמה ממנו.

בכח האחדות – אפשר לפעול כל טוב

אפילו בשפל המדרגה

ולקחתם אגודת אוזב וטבלתם בהם אשר בקף והגעתם אל המשקף וגו' (יב. כב.) "הנה, העיקר הוא להיות באחדות, ואז אף אם אינם במדרגה גדולה ויכולו לפעול אצל השי"ת כל טוב".

וזהו הרמז בכתוב: "ולקחתם אגודת – אוזב" – אם תלקחו עצמכם להיות יחד באגודה אחת, אזי אפילו אם תהיו נמוכים, בשפל המדרגה, כאוזב, ורק: "וטבלתם בהם אשר בקף" – הדם הוא הנפש – שתהיו עם מסירות נפש, אזי: "והגעתם אל המשקף" – 'משקף' רומז אל השי"ת עליון על כל, על פי לשון" (תהלים קב. ב.) 'כי השקף ממרום קדשו'. כלי יקר (יב. טו) – תוכלו להגיע אליו י"ש ולפעול אצלו כל טוב.

נחמד מזה

אמירה נעימה

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אותותי אלה בקרבו (י. א.)

תפילין נקרא אות, כמו שכתוב (הל' טו): "וזהו לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך" (שבת קלב), וכשנחמר אות אחת מפרשיותיו, אפילו אות פ"א מפרעה ויציאתו, הרינו פסול ואינו קרוי אות תפילין כלל (ראה מושיע א"ח סי' פ"ד). "והיינו על כרחך שיש בכל אות אורות צחות עליונים, וצריך להיות כך בשלימות כל האותיות שכתוב בהם, בלי שום חסרון". וזהו שאמר הכתוב: "בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו", היינו, הגם שהיה די במכות הראשונות, אף על פי כן אני הכבדתי את לבו "למען שתי אותותי אלה בקרבו" – שיהיה אות של תפילין בשלימות, על פי מדות עליונים הרמוזים בהם בלי שום חסרון, והרי היה צריך לכתוב בהם: "ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו" (יג. טו), וכן הוצרך להיכתב: "ויהרגו ה' כל בכור וגו' (טז), ולכן הכבדתי את לבו. וזהו: "למען שתי אותותי אלה בקרבו" – דייקא, היינו שעל ידי יושלם האות תפילין, שנעשה מתוך סיפור כל המאורע ומאותיות שמו, והריהו שזה לשאר כל אותיות התורה, שאם נחמר אחת מהן אין התפילין 'אות' כלל וכלל.

דגל מוזהב אפרים (נתי' נועם אלימלך ר"פ ד"ה ויש לפרש, ובס' מאור עיני חכמים – אספרובצא, מהד' ג בקדש יחזקאל מהדור' ע"מ רמב, שביאר דבריו, עיי"ש)

ויאמר אליהם יהי כן ה' עמכם כאשר אשלה אתכם (י. י.) הנה, ב'עשרה מאמרות' הקשה, דלכאורה איך הקריבו קרבן פסח מצרים, הלא זה היה כשהיו חיוני, וכן איך אמרו הלל במקום שומא. ומתריץ, שכאשר ירד יעקב למצרים, ירדה עמו השכינה ועמה המרכבה העליונה, כמו שנאמר (בראשית מו, ד): "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלה גם עלה", ועל ידי זה נעשתה ארץ מצרים כארץ, ע"ש. והנה כי כן, כאשר אמר משה אל פרעה: "בנערני ובזקנינו נלך וגו' כי חג ה' לנו" – וצריכים אנו להקריב קרבנות, ודבר זה אי אפשר במצרים, שהרי הוא כמו שהיו חיוני, אשר על כן

יתרון דעת

בן שלש עשרה למצוות (ז.)

קטעים נבחרים משתי הדרשות הראשונות – שנרפסו מאז ומקדם – לבר מצוה

במסכת שבת פרק השואל (קכב): תניא ר' ישמעאל ב"ר יוסי אומר, תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין – חכמה נתוספת בהן, שנאמר (איוב יב, יב) 'בישליש חכמה יאריך ימים תבונה וכו'... לא נפלאות היא ממנו ולא רחוקה, כי הוזהב הוא היקר שבנמצאות, ולזה יאות לכל בעל נפש להוציא ולבלות זמנו בדברים אלקיים, אכן רוח היא באנוש ממלא אשר בה יתרון האדם משאר בעלי חיים, להיות כל איש שורר בבתי נפשו ומושל ברוחו מלדבר דברי מותר אף כי להפסיד זמנו בחבל וריק הוא ממנו. כי אם בואת יריגל על לשונו לדבר דברים הכרחיים ולבלתי הקדים דבריו רק כשחאו אנוס על פי הדיבור להשיב מפני היראה או מפני הכבוד. אם לא בדברי תורה יש ריזי ונשכר לפתוח ראשון למצא בה חפצו ולדבר דבר כאות נפשו.

זהו כיוון שלמה המלך ע"ה לדעתו באמרו (משל טו, כג) שמקח לאיש ב'מנענה פיו ודבר בעתו מה טוב, ירצה: "שמחה לאיש" – אשר אינו מוקדם לדבר בפני כל אדם רק מסתפק בהכרח להשיב "במנענה פיו" כששואלים ממנו בענין. אמנם כשהומן גרמא לדבר דברי אלקי בעת לעשות לה' או שאר דבר הכרחי יפה ובזמנו – "מה טוב" הוא יותר ממנו. וכבר אמרו המושלים בחריה והעתקתיו לשון הקדוש: "אמרו לשתיקה כי טוב לנו, ודברו בעתו מה טוב ממנו וכו'...

ובדיוח כי הומן הוא כל כך יקר הערך כאשר הקדמנו, עד אשר חז"ל הפליגו לומר (בבא בת. טו) הומן קצר והמלאכה מרובה, על כל כיוונה החכמה אלקית בתורתנו הקדושה, וחכמי האמת והצדק הישירי עינם, ליחס ולחלק המצות ותורות לפי חלקי זמננו בנערני ובזקנו במספר ימי חיינו מיום הולדתו, וזה יצא ראשונה, וכו'... כשהוא בן י"ג שנים ויום אחד, לזה קראת איש בר עונשים מלמטה. וסימנא מילתא (ע"פ בראשית ד, יד) שלש עשרה שנה מדרו ובארבעה עשרה שנה בא בשם ה' לחסות עשרה כנפי המצות, וסימן טוב במשנה פסחים (ב) אור לארבעה עשר בודקין את החמץ, לרמוז על שאור שבעיסה שמעכב כרמו בבעל העקידה וכו'...

והנמשך מדברינו זה עם ביאור מאמרנו שלעולם לגרס אינש (ע"ז טו) אפילו בימי בחרותו, כי כל זמן שמזקינין הית"ח אילו הוא רק תלמידי הגון מתלבש יום יום במעלה יתירה מחכמה להבונה, אם כן ראוי לאדם בהגיעו ל"ג שנים ויום אחד שמתחיל בשבח להיות לאיש לדרוש לפני שלמים וכן רבים להורות לפנינו טעמו ומדרגתו ובמה יזכה את אחרו, אשר על זה נאמר דרך הלצה – לעולם ליגרס אינש כמו בפני העולם כאשר שמושה של למ"ד באיזה מקומות הוא מורה שידרש ברבים ביום נעשה לאינש, כי אז נעשה לבר עונשים וממנו נתבונן שאז מתחיל שכלו להיות במזג השוה לדעת מוסר השכל, ואז יראה האדם מדרגתו ומקום השגתו, אשר אולי לזה כוונת חז"ל באמרו (נדרים כט) שרי ליה לצורבא דרבנן לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה, שנראה לפרש "באתרא" לשון גבול ומדרגה, כלומר להודיע נפשו כשמוגיע למקום מעלה ומדרגה שאין מתכיר בו אותה המדרגה. וזהו לדבר: "בשלש עשר מדות התורה נדרשת בהם, בקל וחומר", כלומר בהגיע מדרת ימי האדם לשלש עשרה שנה ומעלה, התורה נדרשת באותן השנים ממנו בקל או חומר על דרך אחד המרבה ואחד הממעיט וכו' (מנחות קי).

נקי בפנים ובר מצוה – מתוך דרשת ח"ב מצוה של הגה"ק רבי אברהם כ"ץ רפאפורט זצ"ל בעל שירת 'אתן האזרחי', אשר דרש בעיר קראקא ביום ד' טבת שנת ש"ח לפ"ק, ונעזר באריכות (ספר נדיר ביותר, הוא נדפס רק פעם אחת בקראקא שנת שני"ח, וכלל היות לא נשאר ממנו כי אם חותם אחד שנומצא במחיצתו הברסי']

תניא בספרי הדילקוט הביא מדרש זה בס' קהלת מאמר ד' (קהלת ד, יט) טוב ילך מסבין וחקם ממלך זקן וחסיל. "טוב ילך מסבין וחקם" – זה יצר טוב, ולמה נקרא שמו 'ילד', כי אין מזהוג לאדם אלא מבן שלש עשרה שנה ולמעלה, ולמה נקרא שמו 'מסבין' שאין יכל שומעין לו, ולמה נקרא שמו 'חכם' שהוא מלמד את הבית לדרך ישרה. "ממלך זקן וחסיל" – זה יצר הרע, ולמה קורא אותו 'מלך' שהכל שומעין לו, ולמה קורא אותו 'זקן' שהוא מזהוג לו מילדותו ועד זקנתו, ולמה קורא אותו 'חסיל' שהוא מלמד לאדם לדרך רעה, עכ"ל.

אם העולם הכללי עומד על ג' עמודים המעמידים בנין הפרטי והם העמודים אשר הבית נבון עליהם, הנה מזה ידוע לנו טעם היות אדם בר מצוה ל"ג שנה דווקא.

יחמשה מהסידרה שהופיעה בביליון תר"ה – תר"י

עלי הגיון

בענין שכר פסיעות –

אם רק לתפילה ולתורה או לכל מצוה

בגליון תרפ"א (מזרחי ע"ה) דן אן שכר פסיעות הוא רק לתפילה וללימוד התורה או לכל מצוה, דבמהל"ל בספרו **ידוץ חיים** (נבות מיד) כתב שאין הדברים אמורים כי אם בהליכה ללמוד תורה ובהליכה לתפלה לביהכ"נ, עכ"ד.

ויש להעיר ממש"כ **בשו"ת חתם סופר** (תו"מ סימן קע"ה) לגבי הליכה לבית מילה, דאיכא שכר פסיעות עש"ה. **ובתוס' אנשי שם** (בסו"מ פ"ג מ"א) דנושאי התינוק למילה י"ל דמכל מקום שכר פסיעות יש, ולכן איכא מצוה לעמוד בפניהם, כמו בעלי אומניות שבירושלים עומדים לפני מביאי בכורים, ע"ש ש"כ"ב בשם **השושנים לדוד**.

עוד יש להעיר ממה שכתוב ב**פלא יועץ** (ירוש ערך הכנה): הכנה לשבת מצוה רבה היא ואמרו על מורנו רבי אברהם הלוי ז"ל שהיה מרבה בפסיעות לקנות ולהכין צרכי שבת כי יש שכר פסיעות, ע"כ. ומבואר דלאו דווקא בתורה ותפלה איכא שכר פסיעות.

ומה שחזיר (בעלי הדף שם) מלשון רבינו בחי' פרשת עקב בהקדמה ועוד יכלול במה שנאמר "ועון עקבי יסובני" שבא להזהיר על אותן מצות שהוא חייב לפסוע בהן והן פסיעות של מצוה כגון ללכת אל ביהכ"נ וביהמ"ד ולבקר את החולים וללוות את המתים ולחם אבילים וכו' ע"כ. והרי מבואר מדבריו דגם בשאר מצות איכא שכר פסיעות.

ולענ"ד דיש לדחות דשאני מצות אלו דדרשו חז"ל (ב"מ ל:) עה"פ "ויהודעת להם את הדרך אשר ילכו בה" - זה ביקור חולים, ובפרשה נור"ד סי' של"ה סק"ה ואיזו מצוה מקיימן ע"י הליכה בזה אומר זה ביקור חולים והלוית המת ע"כ. ומסתברא דהוא הדין ניהוים אבילים הוי בביקור חולים. וא"כ י"ל דווקא מצות אלו, ביקור חולים הלוית המת וניהוים אבילים, דגוף ההליכה הוי מצוה, אך אין ראי' לשאר מצות שההליכה אינה רק הכשר מצוה [דהא חזינן דילפינן בגמ' לכו זה ביקור חולים וכפרשה חז"ל].

ועיין במס' סופרים (פ"ה ה"ו): "אתם נצבים היום כולכם טפכם נשיכם" - אנשים באין לעמוד נשים כדי לקבל שכר פסיעות וכו', ע"כ. ועיין בחגיגה ג' ע"א וצ"ע [ותירווייהו הוא בשם ר' אלעזר בן עזריה], ואכמ"ל.

ישראל שוורץ, רב ואב"ד קהל חסידים תל ציון ור"מ ביישיבת סוכסוב

ענינים מופלאים בענין שיירי האתרוג הלולב וההדס

א) מה שהובא מנהג אכילת האתרוג בשמחת תורה (גל תרפ"ח, יתרון דעת), יש לגיין מה שכתבו בספר **התהי"ר** לרבינו משה ב"ר יקותיאל איש רומי למשפחת האדומים (סי' מה, עמ' רשא) שכתב בוה"ל:

"ולאחר אכילה ותלמוד תורה משמח עצמן עם חתן תורה, ואוכלין מיני מגדים ודבשנים, ושותין ממתקים, וחולקים האתרוגים ואוכלים אותו **דבש או בשאר מיני מתיקה בעבור מתק המצוה, ודורשין בעניני של יום**".

ובספר **אוהב שלום** (בהשלמה עמ' יז) מובא שאצל הרמ"ק רבי שלום מקאמינקא ז"ל לא עשו אתרוג אייגעמאכץ - מרקחת) עד אחר זאת חנוכה, וטמנה האתרוג עד אז, שהוא זמן גמר חתימה.

ב) ובענין מה שהובא (גל תרע"א, יתרון דעת) אודות הלולב אחר סוכות, מצאתי דבר חידוש ב**ספר קושיות** (לאחר מן הראשונים באשכנז בתקופת המהר"ם מרומנובורג זצ"ל. יצא לאור מכת"י בשנת תשס"ז) שכתב (אות רטו) וז"ל:

"סימן אחר שהשוו יחד כמה מצות לענין זה (שלא יהיו מצוות בזווית עליו), כגון **שראיתי מאבותי ז"ל במוצאי חג הסוכות שלקחו הלולבים, והם הצניעום עד ערב פסח כדי**

למשה
המדור צנח לזכר נשמת הרד"ה -
ר' משה ברוך ישיב בעריש
ברושטיין ע"ה ת.צ.ב.ה.

לבער בו החמץ, משום תרי טעמי: חד, שאחר מצוה גוררת מצוה, וכן כהאי גוונא, שלא יהא מצות בזווית עליו, פן יעשה ממנו מכבד לטאט בו, או אש - אחר שברכו עליו כמה פעמים - לחמם בו. וסימנך (שמשום שלא יהיו מצות בזווית עליו של לחזה בכבד ארבעת המינים אפילו אחר מצוות) שדרשו רבותינו (זוה"ק ח"ג רפ, א): דכתיב (שה"ש ז, טו) 'אעלה בתמרי' - רמז בו ד' מינים - **אתרוג ערבה לולב הדס בר"ת** 'אעלה', והוא בגימטריא כיסוי (לרמז שדון שלא יהיו מצות בזווית עליו הנלמד מכיסוי הדס - ע"י שבת כב. חל ג' על המצוות הרמוזות ב'אעלה' ד' מינים). לפיכך המצוות שקולין יחד, ויש בהן טעמים וסודות מחכמי החידות, ואילו הן: שלשתן ביאר לנו הכתוב ברמזיה שטאמר (שמות ו, א): 'לכן אמור לבני ישראל' וגו' - 'לכן' ר"ת **לולב, כיסוי, נר חנוכה**. מהן למדתי לבלתי לעשות דרך בזיון, הוא הדין שאר מצות חמורות, רק חזק לתת פאר ויכבד לחי העולמים אשר נתן לנו את התורה והמצוות ברוך הוא". עכ"ל.

ג) במה שהובא בענין ההדס אחר סוכות (שם גל תרצ"ב, ג), מצאתי עוד ביספר קושיות הנ"ל (אות רפ"א) דבר חידוש, וז"ל: "תיקשך לך, למה אנו מברכין על הדס במוצאי שבת יותר משאר בשמים, והלא יש בעולם מיני בשמים הרבה שריון נודף יותר מהדס. תירץ, אלא מפני שבתשרי הוא בא עם אתרוג, ולכן מביאין אותה במוצאי שבת ומברכין עליה, מפני שתחילת עשייתו של עולם במוצאי שבת, ויבוא לפני הקב"ה זכרון המצות שישראל עושין בתשרי (היינו שבו נברא העולם ובו תחילת שימוש). ח.מ. **גליק בני ברק**

בענין אם המוציא ידי חובה צריך לבין להוציא עוד

בגליון כתר', בביאור ענין "גדול העונה אמן יותר מהמברך" (בעלי הדף) - אם אכן כן הוא ההלכה לדעת, אציין למש"כ בזה בשו"ת **ציצ' אליעזר** חלק יא סי' ב' (וע"ש בחלק כא סי' ה) ע"ש. וע' **בחינים שא"ל** (ח"א סי' עה אות א).

והנה דברושלמי בברכות (דף א' עמ' ג) איתא: אמר ליה כמה דאנן יחב דעתינו מפקא יתך ידי חובתך בברכתך כן הב דעתינו מפקא ידי חובתי באמן. הרי שצריך לבין להוציא עוד יד. ומכאן תשובה על מש"כ בשו"ת **אז נדברו** (ח"ב סי' ס אות ה), להוכיח מדין זה שבדבר שאין בו חיוב לצאת ידי חובת צריך כוונת המשמע, כמו באמן, ולתא, אלא ראייה להיפוך. ודוק. ומש"כ ביאז נדברו (שם) שמי שעומד בשמיע' ויוצא ידי חובתו קדושה וקדיש בשתיקה, אפשר לצאת גם ממי שעומד לידו ואפילו לא מכוין להוציא, הנה בהדיא ביספר חסידים' הוצאת מקצני נרדמים (סי' תתשס"ה), שחכם אחד לא היה שותק בתפלה לבין לאיש"ר, כי העונים "יהא שמיה רבה" אינם מכוונים להוציא ידי חובתו, ואנן בעינן שהמשמע יכוין להוציא את השומע לכך איני שותק באמצע תפילתי, ורק לאחר ברכת שים שלום אני עונה עם הצבור ישמיר מברך. וכן מתבאר בספר הרוקח (סימן שכד אות טו). אבל ש"ס בדעיבד מוציא ידי חובתו אפילו לא מתכוין, כדאיתא בר"ה (כט:)

וכמו שכתב לדעת **בברכי** (סי' רצה אות ה), **ואגרות משה** (תארו"ח ח"א סי' ד' ד"ה ובאחר), ולא כמש"כ הגרי"ח זצ"ל בספרו **עוד יוסף חי'** (פר' משפטים, בסופו), שצריך כוונה גם מש"כ.

עובדיה יוסף, בית משם

"זהיה" לשון שמחה/מליצה

בראותי במאמר הנחמד על הגה"ק מדובנא זצ"ל (גל תרצ"ז-תרצ"ט, יומא דנשמתא) אמרתי לשלוח דבר מליצה משמו שהובא בספר 'בנין חיים' עה"ת להגה"ק רבי חיים מייזליש זצ"ל אב"ד סאוראש (ח"ב, ברקולק ג. תשס"א, פרי האדמה), וז"ל: "מתאמרא בדיוחא נאה משמ"י דהמגיד מדובנא זצ"ל, עפ"י משל ליהודי אחד שהי' דר בכפר בין הכע"ש, והרבה שנים הי' לו שם פרנסה קבוע, לימים בא שם יהודי אחר והסיג את גבולו וקפה את פרנסתו, אז אמר בדרך צחוק מכאב, דז"ש חז"ל (ב"ר פמ"ב סי' א) כל מקום שנאמר 'ויהי' היא לשון צרה ויהי' היא לשון שמחה, דבתיבת 'ויהי' אין

שם אלא יו"ד אחד, לכן היא לשון שמחה דאין שם מי שיקפה פרנסתו, אבל בתיבת 'ויהי' ישנם ב' יוד"ן, לכן היא לשון צרה דהיהודי חב' יקפה פרנסת היהודי האי, עכ"ד.

יעקב צבי מאשקאוויטש, ברקולק ג.

איזה רבי אפרים נכון?

בגליון תרע"ח, במאמר על רבי עמרם ר' דיואן, ציינתם שרבי אפרים נכון שהוזכר בין החכמים שלמדו וכו' כותלי ישיבת "נוה שלום - ברית אברהם" בעיר העתיקה בשנת תקי"ח, הוא הגאון בעל ה'מחנה אפרים' זצ"ל. וזהו כמובן טעות, כי הנ"ל נפטר בשנות התצ"ה. ולכאורה המדובר הוא בנכדו שנדפס ממנו קונטרס 'בית מושב' בסוף ספר אביו 'קריית מלך רב'. ואולי הכוונה לרבי אפרים בן הגאון רבי יונה נבון בעל 'נחפה בכסף', שגם הוא היה מחכמי ירושלים בעת ההיא, כמובא בספרי 'תולדות חכמי ירושלים'.

יעקב ישעי' ווייס [ראש בית ההוראה 'נוה אחיז' ב"ב]

ספרי הג"ר אברהם דוב בעריש פלאהם זצ"ל/ תיקון

במאמר על אודות המגיד מדובנא זצ"ל (גל תרצ"א) הוזכר הגאון רבי אברהם דוב בעריש פלאהם זצ"ל - תלמידו של המגיד מדובנא, ובעל 'שמן המור', והובא בשולי הגליון הבאכם שמלבד ספר 'שמן המור' חיבר ג"כ חיבור הספדים על גדולי הדור בשם 'אבל יחיד' ועין המים'.

ולפלא שנשמט חיבורו הגדול 'ברית אבות' עם ב' פירושים, האחד בשם 'אמת ליעקב' מהמגיד מדובנא והשני 'חסד לאברהם' מאת הגאון הנ"ל, והוא נדפס בשנת תר"כ ושוב במהדורה שניה בשנת תשכ"ז ע"י הוצאת 'תפארת' בני יארק. [ואחר כתיבת הערתי ראיתי שבחלק השני של המאמר, בגליון תרצ"ט, הוזכרם בתוך ספרי החיבורים שחיבר המגיד מדובנא גם את ספרו 'אמת ליעקב' על הגש"פ, אולם כאן נשמט שמו של תלמידו הגדול הנ"ל. **משה וואלף ראזענבערג**, ברקולק ג.

עוד במעלת עניית איש"ר לאחר דרשת החכם

יתיי לכס על פרסום הדברים הנחוצים בענין קדיש דרבנן (גל תרצ"ז-ח, יתרון דעת), ואמרתי להוסיף עוד בענין עניית מפה דאיתא במדרש (קהלת רבה פ"ט): בשעה שהקוין יושב ודורש ועונין אחריו אמן יהא שמיה רבא (קדיש אחר הדרשה), אפילו יש לו שטר גזירות של מאה שנה הקב"ה מוחל.

ואיתא בספר **חסד לאברהם** (עין הקורא נהר ט) שהדורש בדברי אגדה, יש בזה כח לחמול על עוונות ישראל, ובאמירת קדיש על האגדה נמחלין כל עוונותינו, ואפילו נחתם דיני לרעה, והובאו הדברים בספר 'מדבר קדמות' (מסכת ד אות יד). ויעו"י עוד ביציפורן שמירי (סימן י' אות קמב).

אלכסנדר אליעזר קנאפלאר, ברקולק ג.
[מחבר ספרים רבים לזכ"ר אהב"י]

סעודתא דשלמה מלכא

אודות המנהג לעשות סעודה במוצאי יו"ט (גל תרפ"ט, ע"ה אורח) רציתי להוסיף מה שהיה מרגלם בפומביה דכ"א אדמו"ר מוהרמ"מ מלעלוב זצוק"ל בשם צדקים, כדשם דסעודת מלוה מלכה נקראת בשם סעודת דוד המלך ע"ה כן גם סעודת מוצאי יו"ט נקראת בשם סעודת שלמה המלך ע"ה.

זאב מילר, ידאל אהל משה, ווין אוסטריה

קנין הארץ על ידי האבות

בענין שהובא בגליון תרצ"ד (ע"ה הדף) באיזה קנין קנה אברהם אבינו ע"ה את הארץ, יש להביא מש"כ הגי"ר אלעזר משה הורוויץ ז"ל אבד"ק פניסק (בחי' בדף קי"ט על מה דאמר אר"י מוחזקת היא) שיעקב אבינו החזיק בארצי ע"י קבורת רחל, לפי שאבותינו הוכרחו לתת כסף עבור קבורה - לבני הארץ, אבל קבורת רחל החרק מן העיר, וכיון בזה לקנות חזקה באר"י. ובה מיישב את הפסוק בפרשת וחי (מח. ז) שאמר יעקב ליוסף 'ואני בבואי מפדן' וגו' ופרש"י ידוע, שפייסו על קבורת רחל באמצע הדרך ולא בתוך העיר. וקשה הדו"ל בתחלת הפרשה מיד כשביקשו על קבורתו, לא בפרשה זו שעוסק בה בנתינת כבורה ובברכת הבנים (קושית האוה"ח ק). ולפי הנ"ל מיושב, כי בשעת שנתן ליוסף את הכבורה, דהיינו ב' חלקים בארץ, אמר ליוסף היאך החזיק בארץ שהתא שלו להנחילו לבניו, וזאת על ידי קבורת רחל מחוץ לעיר.

יוסף שלמה רינגל, ירושלים

המשד מעמ' מרדס

יתרון דעת

מזווגו אליו גם היציר טוב, וזה יתבאר על פי וכו'... הדרך השני הוא כנגד עבודת הקודש דהיינו המעשים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם חיים נצחיים ועבודת הקודש מלאכת ה' והם עיקר הפרי ותולדותיהם של צדיקים מעשים טובים וכו'... הדרך השלישי הוא כנגד עמוד גמילות חסדים, והוא על דרך שמצינו במדרש "ויגדלו העצרים וכו", ורצה בזה שהיה **האלוהים המובחרים לעבודת השו"ת יותר מזהות וכו'...** וכפי הנראה משלחמת האדם עם יצירו וההצלה ממנו בשנת י"ג נזמו במלחמת ארבע מלכים עם החמשה, וכו', כי כמו ש"שתיים עשרה שנה עבדו את כדורלעומר" (בראשית יד, ד) דהיינו שהחמשה מלכים היו משועבדים תחת הארבע, כמו בן האדם בשתיים עשרה שנים הראשונים היציר טוב משועבד אל כוחות הגוף, וכו', אמנם ב"ש"ל שנה עשרה מדרד"ה בהגיעו לשנת שלשה עשר, שאז האדם מתחיל להתנהק בקצת מצות באותה שנה, כתענויות והנחת תפילין, ואז ימרו הכח השכלי ביצר הרע. "ובארבע עשרה בא כדורלעומר והמלכים אשר אתו", רצ"ל, בשנת י"ד היציר"ה מתגרה יותר באדם מבשנים הקודמים, על דרך כל הגדול מחבירו יציר גדול ממנו (סוכה נב), וכו'.

עולות אפרים להגה"ק בעל "כלי יקר" ז"ע (חלק ג עמ' כב, דרוש לבר מצוה, ע"ש באריכות)

הקדמת ענין זה מבואר לכל משכיל, שמספר י"ג כולל יסוד ג' עמודים אשר עליהם אמרו רז"ל (אבות א, א) על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. וכפי הנראה שמספר י"ג כולל את כולם. התורה נדרשת ב"ג מדות. והעבודה דהיינו הקרבות ומכללם המילה שנמשלה לקרבן ונברתו ע"ה ב'ריתות, והגמילות חסדים הם ג' מדות של רחמים חסד. או נאמר שהעבודה שכלל היא התפילה שאנו מתפללין ומוכיזין לפניו יתברך י"ג מדות של רחמים, והגמילות חסדים על דרך שמצינו במדרש תנאומא (פר' תרומה א) אמר ר' יהודה בר רבי סימון: אמר הקב"ה לישראל לא תהיו סבורים שאתם גומלים עלי, י"ג דברים שהפרשתם לי כנגד י"ג דברים שעשיתי לכם במצרים וכו', ולעולם הבא אני פורע לכם כנגד י"ג דברים אלו וכו', בין כך ובין כך יצא החשבון מכוח מספר הגמילות חסדים ב"ג דברים שהקב"ה גומר לישראל, וכן מצינו שדורשי רשומות אמרו: עם זו יצרת לי תהלה וספרו (ישעי מג, כא) "וז" בגימטריא י"ג, **רמז למנהג שהנערים מתפללין בבר מצוה שלשה וכו'...** ומאחר שמספר י"ג כולל שלשתן, על כן מן הראוי והנכון שהאדם לא יהיה בר מצוה עד אחר מלאת לו י"ג שנה, כי אז ג' עמודים אלו כולם נקבעו באו לו, וזה יתבאר בג' דרכים: הדרך הראשון כנגד עמוד הראשון, דהיינו התורה היא הבא לאדם בשנת י"ג דווקא, ואז

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומיי"

מסכת בבא בתרא

בענין פתיחת קברו של מת והמסתעף מכך

בדורות האחרונים הרבו לרזן בענין כבוד המת והמסתעף ממנו, כשאחד המקורות בש"ס הוא מה שמובא במבילתין (קד"ע י"א - קנה ע"א): "מעשה בבני ברק, באחד (-היורשים) שמכר בנכסיו אביו ומת, ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתתו, ובאו ושאלו את רבי עקיבא מהו לבדוק, אמר להם, אי אתם רשאים לנוול, ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתתו", וכן נפסק בשו"ע (י"ד סי' שג ס"ז): "אסור לפתוח הקבר אחר שנטתם הגולל, אפילו אם עוררים היורשים לפתחו כדי לבדוק אם הביא שתי שערות".

ומבואר בסוגיינתו שפעמים יש היתר בדבר, כמו שעולה במסקנת הגמרא שאין הדין כן אלא כשהתביעה לבדוק באה מצד היורשים, באופן שהדבר עליו דינם נמצא ביד הלווק, והיורשים רוצים להוציאו מידו ונימוקם עמם שהמכירה לא היתה מכירה, שאז אין אנו רשאים לפתוח את הקבר. אמנם אם הלווק מעורר תביעה זו, כגון כשהמכר נמצא ביד היורשים, והלווק טוען שכבר היה גדול בשמכרו וזלה המכירה, ומבקש לפתוח את הקבר ולוודא את הדבר, פותחים את הקבר ובודקים, ובדאיאת בהמשך הגמרא (קד"ה) "אי אמרת בשלמא בני משפחה קא מערערי משום הכי אישתיקו, אלא אי אמרת לקוחות קא מערערי אמאי שתק, לימרו ליה אןן זוזי יתיבני ליה - לניול ולניול", והחילוק בין שני מקרים אלו מבאר הרמב"ם (ידה לניול): "אין אנו חוששין בכשתו שאינו קרובנו, והסתדנו מרובה".

נמצא מבואר שיש שני נימוקים בדבר: א. כי הקרובים חייבים בבכורו יותר משאר אנשים, ועוד, כי הפסדם מרובה, ואין להם להססיד את כספם, לכן מותר לפתוח הקבר ולבדוק, ואילו הקרובים יש להם שני נימוקים לאיסורא, כמו שכתבו ר'תוס' (ידה וזוזי): "אבל יורשים אינם רשאים לנוול בשביל הירושה ולא מידי יתבי, ועוד שהוא קרובם", כלומר, היורשים, גם אמנם מפסידיים את הירושה שהיה להם לירש, אך הרי לא היתה להם שום השקעה כספית - שיפסידוה, כי הירושה הגיעה אליהם מאלה, ובכי האי גונא אינו נחשב כהפסד כל כך שיתירו בגללו לנוול את המת; "ועוד קרובם", ואפילו כשהיה להם הפסד ללא הבדיקה, חייבים הם לוותר על ממונם בגלל כבוד המת.

בעין סוגיא זו יש גם במסכת חולין (י"א): "מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא... רב כהנא אמר אתאי מהורג את הפש, דאמר רחמנא קטליה, וליחוש דלמא טריפה היה, קא לאו משום דאמרין זיל בתר רובא, וכי תימא דבדקינן ליה (-למת אם היה טריפה), הא אלא מיניול, וכי תימא משום איבוד נשמה דראי ניניוליה, וניחוש שמוא במקום סיף נקב הוה". העולה משם שאסור לנוול את המת, ואף מוכח שהאיסור הוא מן התורה, כי מכח איסור זה רצתה הגמרא לזכוכי שהולכים אחר הרוב לכל איסורי התורה, זאת ועוד נמצינו למדים (ממסקנת הגמ' שהיה מותר לנוול את המת בכדי לברר אם היה טריפה בכדי שלא להרוג את הרוצח) שכיש שאלה של איבוד נשמה מותר לנוול.

סוגיות אלו הם המקורות להרבה שאלות שעלו בדורות האחרונים לגבי ניתוחי מתים וכדומה, וכן לענין ניסויי רפואה על מתים - אם יש היתר בדבר, והרי שאלות אחדות שדנו בהן האחרונים.

הנודע ביהודה (י"ד תנינא סי' קסד) נשאל אודות "תינוק שנולד ומת קודם שמונה ימים ושכחו למולו (עיי' שו"ע י"ד סי' רסג ס"ה): "תינוק שמת קודם שיגיע לחיות בן ח' מלין אותו על קבר... לזכר שירמיהו מן השמים ויהי בתחיית המתים" קודם קבורתו, האם מותר לפתוח הקבר כדי למולו", והשיב, "שימול שיש בכל קטן" - ואפילו בקטני קטנים, "ולכן לדעת אי הוא תיבת סמון לקבורתו שודאי עדיין לא נתנוול יש לפתוח הקבר למולו... כי הערלה חרפה הוא וטוב למולו, אבל אם הוא איזה ימים אחר מותו אין לפתוח הקבר שלא לראות בגיולו". ולפי' יש לעיין ולדון אם יש היתר לפתוח קברו של אדם תיבת ומיד אחר הקבורה, גם כשאין צורך גדול, כגון לגבי יורשים שאין להם הפסד מרובה, כי לפי דבריו עדיין אין ניוול סמון למיתתו. ואולי לא התיר רק בצירוף הנימוק שיש צורך למולו, צורך שהוא עבור המת, ובלא"ה אסור". עוד דנו האחרונים, אם מותר לפתוח קבר לצורך הכרת האדם בסימנים בכדי להחיר את אשתו מכבלי עיגון, **מהרי"ל דיסקין** (שו"ת תורת האהל ח"א סי' לא) הורה להחיר, ונימוקו עמו, דליקין מק"ו, דאם הקב"ה אמר שמי שנכתב בקדושה ימחה (-השטן, ואף שספק הוא גם שם שמת תמות), כל שכן ניוול ובזיון האדם הותרו לצורך התרת האשה, ובסוף דבריו כתב: "ונהיינא שכבר אירע כך לפני אבי מורי הגאון הצדיק ז"ל בוואלקאייסק בשנת תקצ"א, וצוה לפתוח", וכן כתב **השואל ומושיב** (ראה דבר שאול י"ד סי' שע ס"ז), וסייד דבריו הוא ממה שמבואר בסוגיין שניוול המת לא שייך רק אם עושים בחנם שלא לצורך ומוכין לנוול, אך בעת הצורך אין זה נקרא ניוול, והותרת אשה מענינותה נחשבת צורך גדול.

כן נתעוררה שאלה בתקופת הנודע ביהודה, אם מותר לחתוך בגוף המת לצורך ניסויי רפואה (עיי' נבי"ם סי' יר בארחה שמגיד לאיסור, ועיי' שו"ת חת"ס י"ד סי' של; שו"ת בצנ צחק סי' קע וקני"א בארובה - שכתב שאין להוכיח שאלה זו מוסוגין ככל, כי לא התחיר רק כשיש טענה להציל נפשות - עצמו - מה שנשאר איך חל, אכן בהנ"ל שזמנת לא נתייב מידי, אין שום היתר לנוול - גם כאשר יש צורך בדבר).

במזנו נתעוררה השאלה לגבי ניתוחי מתים, באופן שלא ידועה סיבת המות (והדבר נוגע לגבי עונשי המדינה, כשעמיתו את הרוצח לדין וכדו'), וכמובן שהדבר נתון לשיוול והכרעת דעת תורה של גדולי ופוסקי הדור, אם זה נחשב לצורך בכדי להחיר לנוול את המת, באהמ"ל ביה (ועיי' שו"ת ציצן אליעזר ח"ד סי' יד בארובה).

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

מדיני הרחקת בשר מחלב (ג)

א. לחם שאכל ממנו בסעודה בשרית, לא יאכל ממנו בסעודה חלבית, וכן איפכא, מלבד אם נזהר שלא לגעת בשארית הלחם בידיים מלוכלכות מבשר או חלב, או שזוהר שיהא בכלי או בשקית וכדומה באופן שלא נגע בשאר הלחם (עיי' שו"ע יו"ד סי' פ"ט ס"ז).

ב. אסור ללוש עיסה ולהכניס בתוכה חלב או גבינה וכדו' באופן שאינו ניכר שהיא חלבית, מחשש שמא יאכלוה עם בשר מחמת שכחה או חוסר ידיעה. והוא הדין איפכא, שאסור ללוש עיסה ולתת בה שומן של בשר באופן שאינו ניכר, דחיישינן שמא יאכלנו עם חלב. ואם לשו כן, אזי אפילו בדיעבד - אסור לאכול מעיסה או מאפה זה, ואפילו בפני עצמו. ורק אם עשה איזה שינוי במאפה זה שיהא ניכר שהוא חלבי או בשרי - מותר. (עיי' יו"ד סי' צז ס"א-ב. עיי' עוד אופני היתר, כגון שאפה דבר מעיטס, וכמה הוא דבר מעיטס ישאל שאלתו בר).

ג. אין להשתמש במדיח כלים אחד לצורך כלים חלביים ובשריים (עיי' בספר הנפלא 'נועם הלכה' על הל' בשר וחלב סי' יא סעיף כח ובהערות שם).

ד. ראוי שיהיו שני כיורים מיוחדים, אחד לכלים בשריים ואחד לכלים חלביים, ויעשה לפחות מחיצה שתפריד בין הצד הבשרי לצד החלבי. כן צריך לייחד צמר-פלדה (steel wool) או סקוטש (scotch) מיוחד לכלים חלביים ומיוחד לכלים בשריים (עיי' שם סי' יא סעי' א. וטעם מבואר גם איך להשתמש באופן שיש רק כיוור אחד).

ה. לכתחלה טוב שיהיו לו שני כיירים (stove), מיוחד לחלבי ומיוחד לבשרי. מי שאין לו רק כיירים אחד, צריך להחמיר ולייחד חצובות (tripods) לבישול בשרי ולבישול חלבי, כיון שלפעמים נשפך על החצובה חלב מהקדירה או מרק בשר מן הקדירה.

ו. כשמבשל סיר של בשר ליד סיר של חלב יזהר ביותר שיהיו רחוקים, שלא יפלו ניצוצות מזה לזה, וכן שהאדים לא יגיעו מהאחד אל השני, או שישים מחיצה ביניהם, כגון של נייר כסף, כדי שלא יתב מזה לזה. ומי שאין לו רק חצובה אחת, ונשפך עליה חלב או מרק בשר ישאל שאלתו (סם).

ז. אם חתך מאכל חריף (כגון: בצל, שום חי, לימון, מלפפון חמוץ, דג מלוח וכדומה) בסכין חלבי או בסכין בשרי, אפילו אם הסכין הוא נקי ואינו בן יומו [פירוש, שלא השתמשו בה בעשרים וארבע שעות אחרונות], אין להשתמש בכל המאכל החריף לבשר - אם חתכו בסכין חלבי, או לחלב - אם חתך בסכין בשרי.

וכן אם ריסק מאכל חריף ב"בלעדער" בשרי, אין להשתמש במאכל זה למאכל חלבי (עיי' יו"ד סי' צו ס"א. ופשוט שאחר שנשתבל המאכל החריף, אין לו כבר דין של דבר חריף, כי הבישול מבטל החריפות. עיי' פתחי תשובה שם סק"ד).

ח. אם חתך, לדוגמא, בצל - בסכין חלבי, ואח"כ חתכו בסכין בשרי, ואפילו אם חתך את הבעל בצד השני, הבעל - אסור באכילה, כי יש בו בליעות של בשר וחלב. והפוסקים האריכו כבר אם צריך להגליל את הסכין שחתך בה בצל שיש בו בליעת בשר (עיי' זה השלחן הל' בשר וחלב סי' צו ס"א סק"ד שהאריך לבאר ולהביא כל השיטות בטס"ד).

ט. השחזת סכין בשרי על משחזת שהשחזו עליה סכין חלבי או איפכא, או אפילו אם יש רק חשש שהשחזו עליה סכיינים שהשתמשו בהן לאיסור - יש בזה חילוק, אם כשמשחזת עליה אין מרטיבים את המשחזת, מותר ואין כל חשש, אבל אם מרטיבים את המשחזת במים - אסור (עיי"ש. ונצי"ש שכתב הקהתי ח"ג סי' שמב וי"ד סי' קצב).

י. מותר לכבש במכונת כביסה מפות או מגבות שהשתמשו בהן לאכילת בשר ולאכילת חלב, אע"ג שודאי נתלכלכו המגבות מבשר וחלב ויש עליהם בעין ממש, ואין לחשוש בכך שבשעת הכיבוס המים רותחין, ונמצא שמבשל בשר וחלב. והטעם, כי בודאי יש ששים מהמים גת היבעיץ של הבשר וחלב, ועוד דחרי בדרך כלל שופכים בה אבקת כביסה, וזו פוגמת את היבעיץ שיש מהבשר וחלב (שכתב הקהתי ח"ד סימן קצ).

מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

הברכות כסידורם - רשימת מאכלים ("אינדקס") מעודכנת ומפורטת ביותר מאלפיים וארבע מאות מיני מאכלים [כולל עונות ומרקים, פירות וחטיפים למיניהם] וברכתם. מסודרת לפי סדר א"ב, בצירוף ארבע מאות תמונות צבעוניות. ליד כל מאכל מופיע בטבלה מסודרת - ברכה ראשונה, ברכה אחרונה, ברכת שחיינו, שיעור האכילה לברכה אחרונה, ומקורות וטעם ההלכה בקצרה. מחובר לטוהר תוספת מיוחדת הידועה כ"ל ראשונה מדרך ברכות הרי"ה לצעניק וחמש עשרה ומיני בשמים וברכתם. נערך באופן השווה לכל נפש ויצא לאור ברב פאר וחדר על ידי הרב ישראל יעקב גולדמן, ציריך (רכד עמי).

קיצור ספרי בדיקת המזון כהלכה - קיצור הלכות תולעים והדרכה מעשית מקוצרת לפי סדר הא"ב, מתוך ג' חלקי ספר 'בדיקת המזון כהלכה', כולל: דירוג הגניעות במזון; תיאור קצר של התולעים המסויגות; סוגי המסנות; אופן הניקוי והבדיקות ועוד. מאת הרב משה ויא, מהדורה חמישית מורחבת ומעודכנת. יצא לאור על ידי המכון לחלחת הלכה, ירושלים תש"ע.

פירותיך מתוקים - טעא מלא ועשיר של הלכות וברכות, סיפורים ועובדות, רעיונות ואמרות, משלים והנהגות לכבוד חשיה האילנות, מעוטס בציורים מפוראים ומרהיבי עין לחמשים בעוצמה ולהגביר בלבבות את רעיונות הברכה וההוהדה על שפת פירות, יבול התבואה, ועוד לך על הארץ ועל פירותיה. יצירה נוספת מהדורת כלילת היופי מבית שמלכות וקסברג', בני ברק, תש"ע.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' מרדכי זאב שוומנפלד הי"ו <p>לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג</p> <p>החתן היקר כמו יחזקאל יחיאל שפייראניי</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>החתונה בע"ה ביום חמישי באולם 'בנות ירושלים'</p>	מבטנו "אור הצפון" דחסידי בעלזא <p>יהודה אהרן יודוך אחיך</p> <p>מריחוק מקום ומקירוב הלב, בקול ששון ובקול שמחה הננו מבשרים מעומק לבנו את מעלת כבוד ידידנו ועמיתנו, ראש חבורתנו, מגדולי מזכי את הרבים בדורנו בהפצת תורה ויחסדות בכל קצוי תבל, לאלפים ולרבבות הצאצאים לדבר ה', מרביני תורה ברכים, כהן שדעתו יפה, ברוך הכשרות אשך פרוי יתן בעטו ובעתו, מדי שבוע ושבווע ומדי שנה בשנה, ועליו לא יבול, נודע לשם ולתהילה</p>	הרה"ח ר' יהודה א. צ. הכהן הרשקוביץ שליט"א <p>עורך גליון 'עלים לתורה'</p> <p>לרגל השמחה השוויה במעונו כנישואי בתו הלכה החשובה שתח"י עב"ג</p> <p>החתן היקר והמצויין כמר יוסף יהודה גלנזדואר נ"יו</p> <p>בן מחותנו איש החסד והמעשה הרה"ח ר' חיים צבי גלנזדואר שליט"א - אב"י בעיר גלנזון עי"א</p> <p>בורא עולם בקנין השלם אל הבנין עדי עד עם זורות ישרים ומבורכים מתוך רוב שמחה ואושר ומתוך עושר וכבוד וכל טוב ורוב נחת קדושה וכל מילי דמיטב.</p> <p>הכ"ד ידידיו ומוקירו, חבוי מערכת "עלים לתורה"</p>
הרה"ח ר' יואל צבי (הערסל) מאשקאויטש שליט"א <p>לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג</p> <p>היקר כמר שלמה נוסבוים נ"יו בן מחו'</p> <p>הרה"ג ר' עזריאל נוסבוים שליט"א מיידיט"ו</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	לעילוי נשמות <p>הרה"ח ר' אבא חייא ב"ר שמואל ע"ה אויש</p> <p>נלב"ע י"ט שבט תשנ"ז לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי חתנו</p> <p>הרה"ח ר' חיים פרץ הכהן לעבל שליט"א</p>	לעילוי נשמות <p>הרה"ח ר' ישראל יצחק ב"ר אברהם ע"ה העכט</p> <p>נלב"ע י"ד שבט תשנ"ז לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי חתנו פרידנר הי"ו</p> <p>הרה"ח ר' עמרם פרידנר הי"ו</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת בשלח – "שבת שירה"

י"ד שבט תשע"ז – שנה ט"ז גלויות תש"ב

החלפת מוצ"ש	מוצ"ש	ר"ת
18:41	18:23	17:09
17:59	17:40	16:29
18:00	17:44	16:31
18:37	18:13	17:05
18:03	17:41	16:31
18:39	18:18	17:03
19:00	18:35	17:25
18:31	18:08	16:56

מדרש חכמים

"ויהי בשלח" – למה צווח פרעה בשלחו את העם ממצרים?

וְיִהְיֶה בַּשִּׁלַּח פְּרַעְהָ אֶת הָעָם וְגו' (יג, יז). כששלח פרעה את העם מִצִּיּוֹן ווי? (כ"י אין "ויהי" אלא לשון צער. ומתוך המדרש): פרעה, משל למלך שהיה בנו הולך למדינה אחת, הלך ושרה (התגורר) אצל עשיר אחד, וקיבל העשיר [את] בנו של מלך בעין טובה. כיון ששמע המלך מי קבל בנו ובאיזה מדינה הוא, היה משלח אגרת אצל אותו האיש, ואמר לו 'שלח את בני', פעם אחת, וב' וג', היה משלח בכל זמן, ובכל שעה ושעה, עד שהלך [המלך] והוציא לבנו בעצמו. התחיל אותו האיש צועק על שיצא בנו של מלך מתוך ביתו. אמרו לו שכניו: למה אתה צועק? אמר להם: כבוד היה לי כשהיה בנו של מלך אצלי, שהיה המלך כותב אגרת לי, והיה זקוק לי, והייתי ספון (חשוב) בפניו, עכשיו שנמשך בנו של מלך מאצלי, אינו נזקק לי בדבר, לכן אני צועק.

כך אמר פרעה: כשהיו ישראל אצלי היה הקב"ה זקוק לי, והייתי ספון בפניו, והיה משלח לי אגרת בכל שעה ו[היה] אומר (שמות ט, א יג): "כֹּה אָמַר ה' אֱלֹקֵי הָעִבְרִים שְׁלַח [את] עַמִּי", והיה פרעה שומע מפי משה 'שלח את בני', ולא היה מבקש לשלחם. כשיד הקב"ה (כביכול בעצמו) למצרים והוציא את ישראל, שנאמר (שם ג, ח) "וְאָרַד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם", התחיל פרעה צועק: ווי ששלחתי את ישראל (ואבדתי כל חשיבותי הלו), לכן נאמר: "ויהי בשלח פרעה".

שמות רבה כ, ז

למה צעק משה רבינו בהוציאו את ישראל ממצרים?

דבר אחר "ויהי בשלח פרעה" – מי אמר ווי? משה אמר ווי. משל לאחד שנעשה לבתו של מלך שושבין (מתעסק בחופתה) והיה רואה במזל שהוא מוציאה מבית אביה, [אולם] ואינו בא עמה לבית החתן לחופתה, התחיל בוכה, אמרו לו: מפני מה אתה בוכה? אמר להם: בוכה אני שנתייגעתי להוציאה, ואינו בא עמה לחופתה. כך אמר משה [רואה אני שאני נכנס עמהן לארץ, ו] צועק אני, שנתייגעתי להוציא את ישראל ממצרים, ואינו נכנס עמהן לארץ, לכן: "ויהי בשלח".

"ויסב אלקים" – כדי שלא יצאו למלחמה נגדם ויחזרו למצרים

וַיִּסַּב אֱלֹקִים אֶת הָעָם לְפָנֶיךָ הַמֶּלֶךְ וְגו' (יג, יח). [למה הסיבם? אלא הדבר דומה] כגון סוחר אחד שקנה פרה לקנין, והיה ביתו [סמוך] אצל בית השחיטה, אמר: אם אני מוליך אותה אל דרך ביתי היא רואה את בית השחיטה ואת הדמים, והיא בורחת, אלא הריני מוליכה אל דרך אחרת. כך [אילולא הסיבם] היו בני עזה ואשקלון וכל ארץ פלשתיים עתידין לעמוד כנגד ישראל בשעה שיצאו ממצרים, אמר הקב"ה שלא יראו ישראל המלחמה ויחזרו להם למצרים, שנאמר "פן ינחם העם בראותם מלחמה ושוב מצרימה", מה עשה הקב"ה, הוליכן דרך אחרת, שנאמר "ויסב אלקים את העם".

שמות רבה כ, יז

הסוס היה אומר: "רמה בים"

סוס ורכבו רמה בים (טו, א).

[ש]היה המצרי אומר לסוס: אתמול הייתי מושך (בכח ובקושי) [לנילוס (שהש"י)] להשקותך מים [מתוקים], ולא היית בא אחרי (אלא אחרי טורח מרובה), עכשיו אתה [רץ] לקראת מי הים המלוחים, ו[בא] לשקעני בים? והיה הסוס אומר לו: "רמה בים" [נטריון] - "ראה מה בים", [ש]רומו של עולם (השכינה) אני רואה בים [ולקראתו אני רץ].

שמות רבה כג, יד

לקח טוב

"ולקטו דבר יום ביומו"

ישב עמחם והם לא יאכלו על שולחנם. גם אם אומנם דאג לכל מחסורם, ומילא את ביתם הון ועושר, הלא נאבד מהם תשומת עיניו ולבו, אזנו הקשבת ומאור פניו. הוא לדרכו ילך לו, ואתם יעזבו לאנחות.

וישא את קולו ויבך, בהתמרמר נפשו עליו ועל הרעה אשר מצאתו. מיום עמדו על דעתו היה אביו עומד על ימינו לשמחו, לסמכו ולתמוכו. חייהם היו מתוקים מדבש ונזופת צופים, בהיותם מונחים על זרועות אביהם ויושבים בחיקו, כאשר אזונו עשויות אפרקסת לקול דברי הבנים, ועיניו נתונות ומכוונות רק עליהם ולא אל דבר זולתם. ומעתה יהיו חייהם מורוין כזית. אמת יאכלו ואף יושבעו, וגופם לא ידע תאבה, אך נפשם תרעננה ותצמאנה לקירוב לב אביהם, לידו המלטפת ונותנת, לעיניו הנוצצות והזהרות לקראתם. עיניהם תצפינה ותכלינה להיות שרויים במחיצת אביהם. הלאלה יקרא 'חיים'?

אותיות מחכימות

וְאֵלָּה הָעֵס וּלְקַטּוֹ דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ. שְׁמַעְתָּ בְּסֵף רִיבִי"ץ (הפע"ט הק'). שֵׁץ זָכִיָּה לַעֲנִי שְׁכָל יוֹם יָקָ לְרֶשֶׁת לִדְבָר לַפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּבִי"ה, כִּי הַעֲשִׂיר נֹתָן לוֹ הַשִּׁי"ת מְזוּזָת בְּפֶסֶס אֶחָת עֲשִׂיכּוֹת הַרְבֵּה, שִׁהְיוּ דִּי כָל יְמֵי חַיָּו, וְאִינוּ לִרְיָק לְנֶשֶׁת לְבָקֶשׁ כָּל יוֹם מְזוּזָת מֵאֵת הַשִּׁי"ת, דִּק אִם הוּא לִדְקִי הַרְבֵּה וְיֵשׁ לוֹ שְׁכָל כְּשֵׁץ לוֹ מְזוּזָת, אִם חִ"ו לֹא יֵתֵן הַשִּׁי"ת חַיּוֹת בְּתוֹךְ מְזוּזָתוֹ לִפְרִיטוֹ לֹא יוֹעִיל כְּלוֹם, וְהַרְאִיָּה חוֹלָה שֵׁץ לוֹ מְזוּזָת וְאִינוּ יוֹכֵל לִפְרִיט אֶת עַמּוֹ בְּחוֹתֵן מְזוּזָת. אֲכָל הָעֲנִי מַחֲמָה דַּחֲקוֹן שָׁאִין לוֹ מֵה לֵּאכּוֹל לִרְיָק כָּל יוֹם לְנֶשֶׁת וּלְבָקֶשׁ מֵאֵת הַשִּׁי"ת מְזוּזָת, נִמְאָא שְׂזָכִיָּה הָעֲנִי שְׁמַדְרָא לַפְנֵי הַשִּׁי"ת כָּל יוֹם, וְעוֹד שְׁהָעֲנִי לִרְיָק הַשִּׁי"ת לִזְכוֹר אוֹתוֹ כָּל יוֹם, לִסְמֶזֶן לוֹ פְּרִיטָתוֹ כָּל יוֹם וְיוֹם, אֲכָל לַעֲשִׂיר אֵין הַשִּׁי"ת לִרְיָק לִזְכוֹר אוֹתוֹ כָּל יוֹם, כִּי כִּד נֶתָן לוֹ בְּפֶסֶס אֶחָת עַל כָּל יְמֵי חַיָּו.

כָּד יִיבֵי (תְּפִלָּה יג, מוֹבָא ב'ס' בְּעִשְׂרֵיט סִי"ת – בְּפִרְשָׁתָּהּ אוֹת יג)

אבי, אבי – הרים בזעקה קורעת לב – הברכה אחת היא לך, שהיית זקוק לדאוג למעננו דאגה גדולה ומקיפה כזו; חדש ימינו בקדם, ויום יום תביא טרף לפינו ומוזון לנפשינו; המושא הגדול שהבאת עלינו – בבקשה ממך – קחה והחזיריה; אין רצוננו בו, כי אין עינינו תלויות אלא בך!

בן ישראל חכם, גם הוא יבין וישיביל, כי מוטב להיות זקוק לבקש יום יום ולדבר עם אביו, מלכו של עולם ית"ש, ולזכות לאור פניו, מאשר להתעשר בהון עצום ורב ולהיות גרוש מעל שולחנו, ואין תפלתו אלא: "אלקים יחננו ויברכנו", אך יהוד עם זאת "יאר פניו אתנו סלה".

שני ילדים היו, בנים לאב אחד, אוהבים עליו כבבת עיניו. כל משאלותיהם היה ממלא, וכל מחמדיהם מיהר להמציא. רצו להם לאכול, האכילם. בקשו בגד ללבוש, קנה והלבישם. מעולם לא ידעו רעב וצמאון, ולא ראו מחסור. ולא עוד, אלא בתתו להם צרכם האיר להם פנים, והשתעשע עמם, וכל היום היתה שיחתו אתם.

לימים, התרחבו עסקי האב והתפשטו גם אל מעבר לעיר מושבו, והיה זמנו כלה בניהול עניניו ועיון החשבונותיו, עד שראשו ורובו היה שקוע במחסרו. עושרו וכבוד ביתו אומנם גדלו, אך זמנו לא סיפק עוד להימצא בבית ולגדל את בניו כמו ידיו כבימי קדם. בתחילה – משום היעדרו מביתו בגוף, אבל במשך הימים גם בגלל שרוחו כבר לא רחף על בית נעוריו ונעוריו.

קצר זמנו מלשבת יום יום לשמוע משאלות בניו, ולמלאות בקשותיהם. מאידך, גם לא רצה להשאיר אותם עוזבים ומבקשי להם, הלילה, כי סוף סוף רחמי האב על הבן. על כן הגיע ערב אחד הביתה, בהביאו אתו עשרות גמלים מעונים מטוב הארץ; אוכל ומשקה לשבע שנות רעב; מחמדים וממתקים כמלא מראה עיניהם, ואמתחות מלאות כסף וזהב למען יחלצו מן כל צרה שלא תבא עליהם.

באהבתי אתכם – גילה את אונם – לא ידעה נפשי מנוח בהיותי בדרך רחוקה, כי מי יגיד לי השבעים אתם או רעבים, שמחים או עצבים. והנה כי כן רחש לבי דבר טוב: אמלא את ביתי בכל אלה, וככה אבטח שיהא לכם חיים של טובה, חיים של ברכה ופרנסה ומילוי כל משאלות לבבכם.

הבן הקטן לא יכלו עיניו לשבוע מכל המראה הגדול אשר הכניס אביו אל ביתם, ובשמעו שאת כל אלה לא טרח אלא בשבילם, לא ידעה שמחתו גבול. כמה שמזכים היו ימי חייו עד הנה, מעתה יוטבו פי כמה, בהודמן לו הכל בהישג יד, ואף אין לו לפרום שאלתו ולגלות תאוותו, כי טרם יקרא אל מבוקשו הוא נענה. אין מאושר ממנו באמרו לנפשו: בטח יבורכו בי כל בני הארץ לאמר, ישימני אלקים כנער ההוא.

אך הבן הגדול, חכם לבו, הטיבו עיניו לראות אל מעבר מוטען הגמלים, והבין והשיביל אשר אין זה כי אם שעתיד אביהם האהוב להיעדר מביתם, ונוכחותם במחיצתו איננה חשובה כל כך אצלו כאשר היתה באמנה אתו. לא את האוכל ומשקה ראה, כי הכנתו קלטה את המשמעות המעיקה שמאחורי הדבר: מעתה, יפרד אביהם מהם, לא

אמרות טהורות

הרטה הכאה מאלה אינה כלום

ויחי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי אמר אלקים מן ינחם העם בראותם מלחמה וגו' (יג, יח). הן ידוע המאמר: "רשעים מלאים הרמות", והוא, שבהנהיג היצר להם מהסתותיות מתחרטים על העבר, ובוה מדמים הם בנפשם שלכם חלל בקרבם ובטל היצר הרע מאתם, כמאמר ה"ל (פירושו: כב): "הסריה לנגבא נפשא לשלמא נקט" ("כשהנב סר, שאינו מוצא מקום לנגוב, מחזיק עצמו בענה כאיש שלום. רש"י). ולכן המה מתמיהים על שאינם מבינים למדריגה יותר נעלה. והאמת היא שעדיין לא ניצחו את היצירה, ובעת מלחמה הם קרובים לשוב לסורם.

וזה: "בשלח פרעה את העם" כשהיצר – הנקרא "פרעה" – משלה את העם ומניח להם, אין להם תלמוד על שילא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים – "פלשתים" מלשון מופלש, שלא פתח להם הקב"ה פתח מופלש ("פתחו לי פתח כדודי של חמם, ואני אפתח לכם פתחים שענולות וקרנות נכנסים לתוכם". שהש"ה ז"ל, ג, כ"א אמר אלקים מן ינחם העם בראותם מלחמה, כי עדיין לא ניצחו את היצר כלל.

הקב"ה אמר שירה באותה בחינה

בחינה שאמר בני ישראל

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' וגו' (טו, א). הפסוק מתחיל בלשון יחיד – "אשירה", וממשיך בלשון רבים – "ויאמרו", והזר ללשון יחיד – "אשירה". וז"ל, דאיתא (תנבא"ר דיש פיה): "כל תלמוד חכם שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו", ולכאורה תמוה, וכי מה שייך לומר כביכול "כנגדו". אמנם ידוע מאמרם ז"ל (ברכות ג) שהקב"ה מניח תפילין, וכתוב בהם: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (דברים י, כא), ואמר להם הקב"ה לישראל: אתם עשיתוני חמיכה אחת בעולם, שנאמר ישמע ישראל ה' אחד" (דברים יד, ו) ואני אעשה אתכם חמיכה אחת בעולם, שנאמר "ומי כעמך ישראל" וגו'. הרי שכמו שבני ישראל מקיימים מצוות

התורה, כן ובאותה בחינה הקב"ה מקיים אותם, כביכול. וכשבני ישראל מקיימים מצוות ומכונים ליהוד ולהגדיל שמו ית', כן הוא ית' מכון לגדל ולרומם את ישראל.

וזו הכוונה: "הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו", כלומר, באותה בחינה עצמה שהוא לומר, ואם לומר ככוונה להמשיך שפע רב בכל העולמות, הקב"ה גם כן משפיע לו כל טוב, ואם לומר ככוונה לייחד שמו הגדול זהו, אזי הקב"ה גם כן לומר בבחינה זו לרומם ולגדל קרנו.

וזה הפירוש בפסוק: "אז ישיר", כי כמו שישראל היו אומרים שירה, היה הקב"ה גם כן אומר שירה, וישראל אמרו ככוונה זו שיוזו וגם השיר"ת יאמר שירה. וזה פירושו: "אז ישיר" וגו' פירוש, בשביל שאמר השיר"ת שירה: "ויאמרו" שניהם שירה, היינו השיר"ת וישראל, ולכן כתוב כאן לשון רבים, דקאי על שניהם, ואח"כ מסים ואומר מה היתה שירת ישראל, לכן כתוב בלשון יחיד דקאי על שירת ישראל, דכל אחד אמר שירה שלו.

"ולקטו דבר יום ביומו"

שפע הפנימה כפי מדת עבודת ה'

ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם חם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו וגו' (פז, ד). איתא בגמרא (קדושין פב): "תנאי ר' שמעון בן אלעזר אומר מימי לא ראיתי צבי קיין" ("מייבש קציעות כשהה"ר רש"י) וארי סבל ("נושא משאות") ושולל חנוה, והם מתפרנסים שלא בצער וכו', מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, אני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער, אלא שהרקותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי שנאמר (ירמי' ה, כה) עיונותיכם הפו". ע"כ.

הרי שפרנסת האדם תלויה במעשיו, וכפי התנהגותו בדרכי עבודת השם, כן נמשך לו השפע מלמעלה, "כי אם תתמיד בעבודת השיר"ת או נמשך לו השפע בהרחבה וכלי מיראה, ואם אינו עובד השיר"ת, אזי אינו נמשך לו השפע גם כן".

וזה שאמר הכתוב: "הנני ממטיר לכם חם מן השמים", רצ"ל, השפעה ופרנסה, "ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו", רצ"ל, שילקטו לפי העבודה שלו שיעבוד כלל יום את הבורא ית' בדבורו, בתורה ובתפלה.

ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא וגו' ויאמר משה אלהים הלהם וגו'. זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו וגו' (טז, טו-טז).

בני ישראל כבר שירד מן השמים דבר גוש, כפי שהיו רגילים לאכול, וכשראו דבר "דק מחוספס" לא עלה על דעתם שהוא לחם לאכול ולשבו, וסברו כי זהו רק מיני תרנגולת שאוכלים קודם האכילה, כדי שיעיר ויזמזק המאכל. "ויאמרו איש אל אחיו מן הוא", הכנה המזון, "כי לא ידעו מה הוא", כלומר, שלא יכלו להבין מה הוא דבר לאכול לשבוע. "ויאמר משה ה' אלהם אשר נתן ה' לכם לאכלה", הוא המאכל עצמו שתשבועו ממנו.

ואמר: "זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו עומר לגלגולת", כי דברים מתוקים אינם משיבועים רק כשיאכל יותר מדאי וימלא כריסו מהם. ולפי שאמר "הוא הלהם" וגו' – שישבעו בו את רעבונם, שמוא יחשבו שצריכים לאכול הרבה מאוד עד שישבעו, לכן אמר גם: "זה הדבר צוה שלא תלקטו ממנו איש לפי אכלו", רק עומר לגלגולת, והברכה תהא מצויה בבני מעים, על דרך "אוכל קמעה ומתברך במעיו" (ת"כ בחוקותי כד, ה).

כתב סופר

איש לפי אכלו עומר לגלגולת וגו' (טז, טז).

יש לדקדק לפי החשבון המובן, הרי הרבה לקטו יותר מכדי שבע, כי כל אחד לקט עומר, ואם די לגדול בעומר, לקטנים הוא אף לא למותר. וז"ל, שכל אחד, הן אדם בינוני, הן קטן בן שנה או גדול בעומ מלך הבשע, כולו לקטו עומר לפי מדרגתו, דהיינו, כי לכל אדם יש לו אמה וטפה לפי גידולו וקומתו, בקטן בן יומו הטפה – ד' אצבעות – נמדד לפי אצבעותיו הקטנות, וטפחו – נמדד לו לפי אצבעותיו, וישנה טפחים שלו הוא אמה שלו, וכל אחד גדול ג' אמות לפי שיעור מדרגתו באמתו, וכן בבינוני, וכן בעומ מלך הבשע – בערך הראוי לפי מדרגתו. ולפי זה, כל אחד לקט שיעור עומר לעצמו לפי גדלו ולפי קטנו, וכל שנעשה אצבע שלו יותר גדולה, גדלו עמו מדרגתו ושיעורו, וכן ירד עובדו מן יותר בכמות (כי מדת העומר נמדדת ג"כ לפי האצבעות. ע"י פסחים קט: ברש"ם שם), וזה היה פלא, שבכל יום ויום "וימורדו העומר ולא העדיף המרבה והממעיט אל החסר" וזה היה גם כן גדול.

תורת משה להחיות

יתרון דעת

בן שלש עשרה למצוות (ח)

ראוי למצוה ולברכה – רק מן שלש עשרה שנה ויום אחד / חובב לעלות לתורה, ועוד מנהגים שונים

יש אחר ואין שני וגו' גם עינו לא תשבע עשר וגו' (קהלת ה, ח). "עינו" חסר י' כתיב, לפי שיער הרע מחסיתו ומעבירו מעל י' הדבורות. וזהו: "יש אחד" וגו' זה יצר הרע שניתן באדם מנעוריו, משננער ממעי אמו, "ואין שני" – זה יצר טוב, שאינו נתון באדם אלא עד י"ג שנים ויום אחד. ולכן פסק שאין הנער ראוי לדבר מצוה ולברכה עד שיהא בן י"ג שנה ויום אחד בזמן שיער טוב נתון בו.

פירושים ופסקים לרבינו אביגדור צרפתי (מבעלי התוס' (קהלת שם. עמ' תעט)

מי שנעשה בן י"ג שנים בשבת נעשה בשבת ההיא גדול לקרות בספר תורה ולדחציא את דרבים בתפלה וברכת המזון, אע"פ דבעינן שיהיה בן י"ג יום אחד. ומאז בימי חרפי הורו רבותינו חכמי עירנו פה (פראנקפורט) כמה פעמים למעשה מטעם זה שלא לקרות בתורה בשבת ההיא עד השבת שאחריה, מכל מקום החכמים שבאו אחריהן ואני הייתי עמם בווד חזור להורות לקרות בתורה בשבת הראשון מטעם שנאמר ששבת ההיא הוא יום הלידה, אם כן גמר שנתו הוא בערב שבת שניה יום האחרון משנתו ממילא דמקצת יום השבת הוא ככולו ליחשב לבן י"ג יום אחד, ומאז נזרקה ההלכה מפי הבורא קדושה הנ"ל הנהגו כן פה בלא פסק. (עמ' 357) יוסף אומץ הקדמון

נער בן י"ג שנים יום אחד נקרא 'בר מצוה', וחדש ימים או יותר מניח תפילין לפני שנעשה בר מצוה, כדי שילמד לאמן ידיו כדי להניחן כהלכתו. ומנהג ללמוד הלכות תפילין, ומלמדין לו לעשות המצוות. ואומרים לו: הרי ידעך, עד עתה היה הענין של עבירות שבידך על אביך, ועתה מבן י"ג שנה והלאה היא על בן י"ג שנה. ויחזיר שלא לעשות עבירה קטנה או גדולה, וידקדק היטיב לעשות רצון בוראו.

בשבת הסמוך אחרי שנעשה בן י"ג שנה ויום אחד, רוב בני 'בר מצוה' המה הזונים בעת הקריאה לקרות הסדרה בצבור, ומתחיל "יעזור ייגן" בניגון יפה המיוחד לבני בר מצוה. וחובב הנער בר מצוה לקרותו לס"ת. ובעת שהחזן או חסן עושה לנער ה"מ שביקר", אבי הנער הולך ובא על המגדל ומניח ידיו על ראש הנער בנו הבר מצוה, ואומר: "ברוך א"י אמי" שפוטני מעונשו של זה". ואומר ברכה זו בלחש בפני עצמו, ואח"כ חוזר האב על מקומו בבית הכנסת. ויש נערים בר מצוה שחלם ערב, ובקאים להתפלל בצבור, ומתפללים בבניית שבת ברכי ושחרית ומוסף, או כולו או איזו תפלות שיוכלו. ויש שאפילו לקרות אינם יודעים, ואינם קוראים בצבור, ומ"מ קוראים אותן לס"ת. וענין לנער בר מצוה שני "משיב"ר", השני לגדל ליטרא שעה לאמור.

האב מלביש את בנו לבד מצוה מלבושים חדשים וגו', מלבשן בראשונה בבניית שבת. ובמנהג באותו שבת עושה לו סעודה. ואין השמש קורא הקריאה לסעודה ההיא. רק שעה אחת קודם מנחה הנער בר מצוה עצמו הקריאה לסעודתו. והולך בן מבלבושים החדשים, ובא קורא הקריאה הקדומה, ואמר לחן שסיער עמו בשלש סעודות על סעודת הבר מצוה. והמה באין ואוכלין ושותין ושמיחים עם הנער ואביו ואמו ומדרתו. והנער דורש על אותו סעודה דרשה המיוסדת על ענייני בר מצוה. והמנהג שהנער בר מצוה מברך ברכת המזון מוזמן על אותו סעודה. ודיני ימון ידועים. בידי ההז עורבא, שנעשית בן י"ג שנה בשנת שעה"ה ביום השבת פרשת תצוה. י"ג לחודש אדר ראשון, ולמדינת הקריאה. ונודע הדבר מרנן ורבנן (רבי פולאד) ולא הניחו אותי לקרות תצוה, רק הוצרכתי ללמוד הקריאה של כי תשא, לשבת שלאחריו, כף אדר הראשון. וקריית כי תשא, כי אמרו שצריך להיות הקריאה בן י"ג שנים ויום אחד. ונעשה מעשה זה בעיר וק"ק בולדא. וכן ראיתי נוהגין פה גרמזיא, בנער ברוך בן הר"ר זעקלי עלוה, שמיחו לו בני ישיבה לקרות בשבת שנעשה בן י"ג שנה, וקרא בשבת שלאחריו, כשהיה בן י"ג שנים ויום אחד.

מנהגים דק"ק וורמישיא לרבי יחזקאל שמש זצ"ל (ס' רמט – רצ)

נער שהוא בר מצוה באותו שבת, ואף שלא ידעו לו דין עירנות (מתושבי העיר) פה עולה לספר תורה, ובלבד שאותו הנער שאין לו דין עירנות אינו דוחה שום אדם שיש לו דין עירנות, אבל אם הבר מצוה הוא בן עיר, דוחה לכל החיובים כיון שהוא יום חגיגה חוץ מן החתן ביום החתונה, אבל החתן שמזמין אותו ובר מצוה שזי ויטילו גורל.

לבוש (א"ח סוף סי' רפב, וכו' ב"מ א"א שם)

מי שנעשה בר מצוה בשבוע זו או בשבת שלאחריו, אף על פי שאין דוחה חיובים, מכל מקום הוא קודם לאחרים, שעל כל פנים מתחנך היום ראשון בעליה לספר תורה ואביו מברך "ברוך שפטרני", ואם בשבת היו חיובים אחרים שנדחה מפניהם יש לקרותו בימי החול שאחריו ויברך האב או, ושוב אין חיוב בשבת שאחריו. ואבי הנער אינו חיוב כלל אע"פ שנעשה בנו בר מצוה בשבת.

שערי תשובה (שער ב' סוף י' וע"י ש"ת משרת ש"י מדר"ה סי' תרכ)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי אשר צבי מאוסטרהא זי"ע - בעל "מעין החכמה" יומא דהילולא ט"ז שבט (תקע"ז)

הרה"ק רבי אשר צבי נולד לאביו רבי דוד, פרנס וגבאי בחברא קדישא דאוסטרהא, בן הגי"ר משה אב"ד בוטשאטש. פרטי תולדותיו לוטים בערפל, והרי המעט אשר ידוע:

מנעוריו ישב על התורה ועל העבודה ונתעלה במדרגות רמות ונשגבות. ומסופר נוראות על תקופתו זו, ש"בימי חורפו היה מיושבי אהל תורה, בבית הכנסת אשר הקדיש הקצין ר' שמואל ר' יעקבס ללומדי תורה¹, שמה ישבו לומדים חסידים ואנשי מעשה ועסקו בתורה יומם ולילה, והרה"ק מו"ה אשר צבי היה מתפלל שם וישב שם כל היום ועסק בתורה עד אחר צות לילה. פעם אחת אחר צות לילה, כאשר ביקש ללכת לביתו, בפתחו הדלת, שמע קול מדבר אליו: '**חבי כמעט רגע עד ועבור זעם**' (ישעי' כ, ט). ויסגור את הדלת ולא הלך החוצה. עברו רק רגעים אחדים, וירא רבי אשר צבי בעד החלון את החיילים מחיל פולין עברו דרך שם, אשר לו פגעו אותו בדרך לכתו לביתו באישון לילה היה בכל רע, והבין אז כי מן השמים עכבוהו"² (נדר דעה ח"א עמ' קפט).

רבי אשר צבי היה מגדולי תלמידי המגיד הרבי ר' בער ממעזריטש זי"ע. ראשית כהונתו ברבנות היתה בק"ק ברעזדוב הסמוכה לאוסטרהא. בשנת תק"מ, לערך, נתקבל למגיד משרים בק"ק אוסטרהא. נכלל הנראה, אף שעבר לאוסטרהא, המשיך לכהן כרב ברעזדוב, שכן על כמה מהסכמותיו הרבות חתם שמו: 'נאם הק' אשר צבי בא"א' המנוח מהרה"ר זצ"ל מ"מ דק"ק אוסטרהא ואב"ד דק"ק ברעזדוב. כך על צמח צדק וכן בספר 'כנפי יונה' שנדפסו בשנת תקמ"ה, וכך גם בספר 'הקנה' - בשנת תקמ"ו. משנת תקמ"א חתם שמו רק כ"מ מגיד משרים דק"ק אוסטרהא"³ (תשעים שרים: להר"ר יצחק אלפסי שליט"א). באוסטרהא היה הולך לקבל פני 'החסיד הקדוש מו"ה ר' צבי הירש במוה"ר שאול הלוי זי"ל"⁴ בכל רגל, יחד עם הרה"ק רבי ייב"י מאוסטרהא זי"ע.

בשל מחלוקת, נאלץ לעזוב בשנת תקס"ד את אוסטרהא, ונתקבל לכהן כרב אב"ד ומגיד בקארץ. צער רב נצטער על סבתו עזרתו ובעבור אחר שנים, בשנת תקס"ט, כשפרצה שם שיפה גדולה אשר כילתה כל חלק טוב, 'ותאכל בקצה העיר - בקצינים שבהם...', התבטאו גדולי הדור שהיתה זו מהקפדתו של אותו צדיק.

שמעו הלך על פני כל הארץ והשפעה רבה נודעה לו, כפי שניתן לראות מרוב ההסכמות שהעניק למחברי ומדפיסי ספרים, ביניהם על הספרים הקדושים: 'מאור עינים', 'אור פני משה', 'רב ייב"י ועוד.

י"ג שנה ישב בקארץ, עד עד הסתלקותו ביום ט"ז שבט שנת תקע"ז, ומנוחתו כבוד בקארץ. על מצבתו חרות: '**פ"נ נאדמ"ר הרב הגאון המפורסם מופת הדור איש אלקים בן של קדושים נ"י ע"ה פ"ה**' (יגר ישראל עמוד הימני פטיוס החוק) **מוה"ר אשר צבי שהיה אב"ד ומ"מ דק"ק אוסטרהא בהרבני מ' דוד**. מצאצאיו נודעו, בנו רבי יואל - שמופע בהסכמה עם אביו הגדול על הספר 'לקוט ראובני' (משנת תקס"ח) וחתנו רבי מנחם מענדל בן רבי יעקב קאפיל.

ספרו הקדוש '**מעין החכמה**' על התורה, שכבר היה מוכן לדפוס בערב מימי, נדפס בה בשנה, תקע"ז, כשעל שער הספר נאמר בין היתר: '**הן המה מכתבי קודש מפי קדוש עליון אמרות טהורות משפתי איש טהור נחצבו... לא משפתי בשר דם כי אם ברוח אלקים אשר היתה עליו ומלתו נטף על לשונו... והיה דבוק בקונו ביראה ואהבה הפנימיות קיים זה מה שכתוב בזה**'.

ואמנם, אין זו רק עדות המדפיסים, אלא כבר בחייו העיד עליו נשגבות הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זי"ע בעל 'אורח ישראל' שכותב בהסכמה על הספר (מיום ד' דחגכה כ"ח סלו תקע"ז) בזה הלשון: 'היות שהרב המאור הגדול המקובל איש אלקי החריף ובקי בוצינא קדישא כבוד תפארת שמו מו"ה אשר צבי נ"י אשר היה מקדם מגיד משרים דק"ק אוסטרהא וכתב איתן מושבו בק"ק קארץ שלח אלי... כתב קודש מעין החכמה חידושי תורה שחיבר... וכוונתו הטהורה לזכות את בני ישראל... וכי עיניתי בכמה דברים וראיתי בהם דברים העומדים ברובו של עולם, וגם מובטחי שכל מי שיעיין בדבריו הקדושים ימצא מרגוע ונפש ויליכה הלכות לעבודת השם יתברך ויתעלה, והנה להסכים עמו ארי שסידר רגליו לכונס מי יעל עמו, ובודאי דברי קדשו אין צריכים חיזוק, כי ידוע שכל דבריו נאמרו ברוח הקודש...'

כן קיבל הסכמה מהרה"ק רבי מרדכי בהרה"ק פינחס מקארץ זי"ע. [במהדורה שניה שנדפסה 'בפאדגארוזע אצל קראקא' בשנת תרנ"ז נוספו הסכמותיהם של הגה"ק רבי יחזקאל משינאווא והגה"ק רבי שלמה מבאבוב, זי"ע, שתומכים יתדות על דברי הרה"ק מאפטא הנ"ל]. רבינו מביא בספרו דברי תורה מרבו הק' המגיד ממעזריטש, וכן מהעשרה הק' מהרה"ק רבי מנחם מענדל מבאר, זי"ע.

בטרם נקד ללקוט כמה שושנים, רעיונות קדושים ממשנתו הטהורה, נביא דבריו הנפלאים והמאלפים שכותב בהקדמה לספר, וז"ל: 'אליכם אישים אקרא, כל אשר נוגע יראת ה' בלבו, ללמוד ולעיין בספרי **מעין החכמה** אשר בצינתי וחברתי, כי בו מצא ימצא דרך להדריך איד להתגבר בחכמה על יצרו הרע ולעבוד עבודת הא-ל יתעלה באמת, כי כל דברי הספר הלו מיוסדים על אדני יראה ואהבה הפנימיות ומלמד לאדם להיות שפל מצד עצמו, ומחמת זה יכיר גדלות הבורא יתברך שמו ביות, וזה מרומז במאמר הכתוב (דברים א, י): '**בקטן כגדול תשמעון**', רצה לומר, '**ב'קטן**' - כל מה שאדם יודע קטנותו ושפלותו מצד עצמו, '**כגדול תשמעון**' רצ"ל, תשמעון גדלות הבורא ב"ה. ונא - ואין נא אלא לשון בקשה - לאחיו בני ישראל המעיינים בספרי זה אשר חברתי ותשמעו ותקבלו דברי אשר יצא מפי **לכבוד הבורא יתברך שמו ולכבוד הורתו הקדושה תהיה כוונתכם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים... וכל המעייני בספרי בני קטן ובני גדול ימצא הפצי הקודש, כמרומז בכתוב (שם לב, א): '**האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי**' - השמים' היינו התלמיד חכם ישמע ויאזין כל הדברים כהווייתו, '**ותשמע הארץ**' - היינו פשוטי עם - '**אמרי פי**' - פירוש אמרי מלשון שפה לפיו סביב (שמות לב, ט), היינו דברים הפשוטים והנגלים ימצא נפש לנפשו'.**

'ויעוד שאלה אחת אשר מבקש: כל המעייני בספרי זה וימצא איזה דברים הכתובים בו ואינם מובנים, **יעמיק בהם בדיקות יראה ואהבת אלקים** וימצא שהם דברים של טעם, כי **סודי בשמים שכל דברי הספר הזה לא דברתי ח"ו לכבוד עצמי ולא לכבוד בית אבא ולא בשביל שכר עולם הזה ושכר עולם הבא, רק לעשות שעשועים לו ית"ש וממנו תראה וכן תעשו**'.

איך אפשר לדון לכף זכות אדם שעושה רע?

"... וכי תימא, איך יכול לדון את העולם לכף זכות, כיון שרואה בני אדם שעושים רע בעולם, ואיך יכול לדנום לכף זכות. אלא מחמת זאת שמפספש במעשיו ורואה מדריתגו, אזי הוא רואה שיש בו בעצמו שמץ פסול מראותו רע שבעולם, ויאהב קרוב אצל עצמו - ויחיו משים עצמו רשע. יבמות כה:) ובדאי ידון את העולם לכף זכות, וממילא ידון גם כן את העולם לכף זכות".

פ"ר משפטים (ד"ה עוד י"ל ואלה)

היודע שלא התחיל בעבודת ה' - סימן יפה הוא לו

"... שכל זמן שנדמה לאדם שיש לו אלקות (שהוא בעל מדריתגו), אזי ודאי אין בו שום אלקות, כמו השמש - שכל זמן שאדם יכול לראות ולהסתכל בשמש, אזי ידוע שהשמש מכוסה, ואם אינו יכול לראות בהשמש אזי השמש בודאי תקוף ובהיא בזריחתה, כך כביכול כמו כן בעבודת הבורא יתברך, שכל זמן שאדם הוא מבין יודע שלא התחיל בעבודת הבורא יתברך, הוא סימן יפה לו,

מאד, ממילא שזה החפירה טובה היא להאילן לבסוף, כך האדם, כשהקב"ה מביא עליו צרות ח"ו, צריך האדם להבין שזה הוא מחסד הא-ל יתברך, כדי להטיב לו באחריתו".

ישעי' (ד"ה יתיץ)

נקימת ונסירת תלמיד חכם - דוקא כנחש

"... שצריך לדבק עצמו במדותיו כביכול (נ"י סוטה ד), ואנחנו רואים שיש לו כביכול בחינת נקמה, כמאמר הכתוב (תהלים ד, א): 'אל נקמות ח', וכתוב (ויקרא יט, יח): 'אל תקום ולא תטור', נמצא שאי אפשר לדבק עצמו במדותיו, ואינא בגמרא (יומא כג): 'כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו ת"ח', נמצא שצריך לדבק עצמו ג"כ בזאת המדה. אלא שכך רמזו ברוח קדשם בתיבת '**כנחש**', שלכאורה מיותר, אלא שרמזו בזה עצה באיזה אופן מותר לדבק עצמו בזאת המדה, על דרך שאמרנו (ערכי טו:) שאלו לנחש מה הנאה יש לו בזה שאתה הורג ונשחט, בשלמא כל החיות דורסים ואוכלים, אבל אתה אין לך שום הנאה מטיל ארס והולך לו, והשיב: 'וכי מה יתרון לבעל הלשון' שהורג ג' נפשות על ידי לשון הרע שלו, ועוד וכי 'ישוך הנחש בלא לחש' (קהלת י, יא) רצ"ל, שהנחש לא יעשה כלום אם לא שלוחשין עליו מן השמים, והוא עונש לבעל הלשון. מכל מקום, כמו שאין לבעל הלשון שום הנאה, כך אין לנחש שום הנאה, ואינו עושה רק ציווי של הקב"ה. וזה רמזו רז"ל: 'כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש', רצ"ל כמו שאין לנחש שום הנאה כך לא יהיה לת"ח שרוצה לנקום שום הנאה מזה, שלא יעשה רק מחמת כבוד הבורא, וזה 'כנחש', אבל כשאינו נוקם ונוטר כנחש, אלא נוקם מחמת עצמו, אינו ת"ח ועובר על 'אל תקום ולא תטור'...".

לקוטים (ד"ה בגמרא על הכתוב)

ענוה והתנשאות - כל דבר בעתו

לא ימיש עמוד הענין יומם ועמוד האש לילה לפני העם (יג, כב). "נראה לי על דרך זה, כי ידוע שיש באדם שני בחינות שהיצר הרע רוצה לתפשו בהם, בחינה אחת הוא שיש לפעמים שהוא מטיל את האדם למרה שחורה ולעצבות, ואומר לו לאדם שהוא רשע, שלא עשה עדיין כלום בעבודת בוראו, ומחמת העצבות ומרה שחורה הוא בא לידי עצלות ואינו יכול לעשות שום מצוה ואינו יכול להתפלל ולא ללמוד. וכשהיצר הרע בא אצלו בבחינה זאת, אזי צריך להציל עצמו ממנו על ידי זה, היינו שיוחש בעצמו שזה שקר הוא מה שהיצר"ר ואומר לו שהוא רשע ולא עשה עדיין שום מצוה, אדרבה, אין אני רשע אלא עשיתי כמה מצוות ולמדתי תורה הרבה, ואני חשוב אצל השי"ת, ואין אני נפסק ח"ו לגמרי מהשי"ת, אלא אני מקושר בהשי"ת, ויתחזק עצמו לעבודת בוראו ולא ישיגו כלל על היצ"ח כלום. וזה בחינה אחת.

ובחינה שניה הוא כן, שלפעמים היצר הרע עושה לו גדלות ואומר לו שהוא איש תם וישר שעשה מצוות הרבה ולמד תורה הרבה, ולפעמים בשעת עשיית מצוה עושה לו איזה פניה ורוצה להפסיק לו הן המצוה בשעת מעשה או מה שעשה כבר, ובבחינה זאת צריך להשפיל את עצמו, ויוחש שהוא עדיין לא עשה שום מצוה כתיקונה - ביראה ואהבה הצריכה לאותה מצוה. נמצא שאותן ב' בחינות צריכים להיות באדם, לפעמים שיאה גדול בעצמו ולפעמים יאה חשוב בעצמו כלא ממש. וזהו בחי' 'עמוד אש' ו'עמוד ענן'.

וזה כוונת הכתוב: '**לא ימיש**', לשון ציוה, שלא ימיש ממנו, אלא יאה בתמידות האדם לכשיצטרך לו איזה בחינה מהבחינות הנ"ל, '**עמוד הענין**', יומם', הכוונה בזה, כשהיצ"ר מראה לו שהוא בבחינת 'יומם' דהיינו בבחירות, היינו הגדלות, אז צריך להעמיד עמוד ענן נגדו, דהיינו החשכיות - שישתכל שלא עשה שום מצוה כתיקונה כנ"ל, ויהא בעצמו כלא ממש. '**ועמוד אש - לילה**', היינו כשמיטיל אותו לבחינת 'לילה', היינו המרה שחורה כנ"ל, אז צריך להעמיד נגדו את עמוד האש, דהיינו בהחירות כנ"ל, והבן זה כי זה דרך גדול בעבודת השי"ת, ודוק".

פ"ר בשלח (ד"ה לא ימיש)

1. הרה"ק רבי ייב"י (רבי יעקב יוסף בן יהוא) מאוסטרהא זי"ע התפלל בביתו כשי רב שמואל ר' יעקבס, ומאז שהתפלל שם התחילו לקרואו בשם 'החכמה' רב ייב"י, והרה"ק רבי אשר צבי מאוסטרהא זי"ע קרא תגר על זה, ואמר כי יש בזה משום גזל לנפטר מיסד ביהכ"נ (מזכרת מגדולי אוסטרהא, הובא בידור דעה ח"א עמ' קצב).

2. איש פלא חזקי העיר מספרים ממנו נפלאות. החסיד הקדוש הזה ישב בבית קטן מן המקרה ועמד עץ שנמדד באמצע הבית היה למשען לו, ארבעה יתדות קובעים בארץ וליהם דף שמעריץ עליו העיסה, זה היה לו לשלחן. אל העמוד התוסף את הבית היה מחובר דף של עץ, ועליו נר חדר ובו פתילה ושמן להאיר את הבית, ושם ישב יומם ולילה על התורה ועל העבודה, וכל גדולי העיר השכימו לפתחו... (שם עמ' קפט).

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת בבא בתרא

בענין "אוריא דארץ ישראל מחכים"

המקור למאמרם ז"ל "אוריא דארץ ישראל מחכים" הוא בסוגייתנו (קנח ע"ב). כי על המשנה ששנינו: **"כל הבית עליו ועל אמו, אלו ואלו –(בית שמאי ובית הלל) מודין שיחלוקו, אמר רבי עקיבא, מודה אני בזו שהנכסים בחזקתן"** – דנו בגמרא: **"בחזקת מי, ר' אילא אמר בחזקת יורשי האם, ר' זירא אמר בחזקת יורשי הבן"**, ועל כך הסיקו: **"כי סליק רבי זירא, קם בשיטתיה דרבי אילא... אמר רבי זירא שמע מינה אוריא דארץ ישראל מחכים"**, וכתב הרשב"ם: **"שמעלית ל' ארץ ישראל נתתי את לבי לצאת משיטתי הראשונה ולעמוד על אמיתת דברם"**.

במעלת אוריא דארץ ישראל, מבואר בדברי הר"ק בכמה מקומות, שהוא ענין טבעי, כי אוריה ממוזג וטוב, וזה גורם להכמה וגם לבריאות. כך כתב הר"ק בפרשת לך (יד, יח) וכן בתהלים בכמה מקומות (מח, ג קט, ט), וכן כתב רבינו בחיי על הפסוק בפר' עקב (דברים ח, ט): **"ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם"**, **"ואפשר שיכלול עד: ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם"** – שלענין התורה והחכמה דיבר הכתוב, שכן היא נמשלת לחם, שנאמר (משלי ט, ה) **"לבו לחמו בלחמי"**, ולפי שהתורה והחכמה אי אפשר לאדם להשיגם על השלמות אלא על ההכנות הראויות הצריכות לו, ומלבד ההכנות **יצטרך שיהיה אור הארץ זך וטוב כי יועיל הרבה בלימוד**, וטוב ההכנות האור הטוב אשר בארץ – על כן יאמר – החכמים שבה לא יאכלו במסכנות' – לחמה של תורה. כי יהיה לבם פתחתו של אולם לטוב ההכנות ורחבה מיני ים לטוב האור, וכמו שדרשו חז"ל (ביר ט, ד) **"וזהב הארץ יהיה טוב"** (בראשית ב, יב) – **"אין תורה כתורת ארץ ישראל אלא חכמה, כחכמת ארץ ישראל"**, ואמרו 'אוריא דארץ ישראל מחכים', משא"כ בחכמים שבחוצה לארץ שהם חסרי ההכנות והאור הטוב, והם בודאי אוכלי לחם העצבים, אוכלי לחמה של תורה במסכנות...". וכמו כן יצויין שכדברים אלו כתב המהרש"א (קדושין סט, ד"ה בית המקדש): **"...העולם הוא כתפות, ומקום בהמ"ק הוא מרכז עולם, וכן ארץ ישראל, ולכן אמרו בארץ ישראל – כיון דהוא מקום הממוצע אורו מזוג ומחכים, ויותר מקום המקדש, שעל כן היו שם בלשבת הגזית חכמי סנהדרין"**.

אנחנו במקורות אחרים מציינו שטגולה בכחמה נובעת מפאת גודל קדושתה, וכלשון המבי"ט בספרו 'בית אלקים' (שער התפילה פ"ה) כשהארץ אודות מעלת אר"י כתב: **"ומעלתה בדברים השכליים הוא, כעין מה שאמרו 'אוריא דארעא ישראל מחכים', והוא מצד היות האדם נברא מחומר מבחר ארץ ישראל והוא ממקום המובה, כאמרו (ביר יד)... הוא מוכן יותר לקבל השפע האלקי מאתו ית' המשפיע בארץ ישראל בכבודו ובעצמו בלי שום אמצעי, כאמרו (ספרי, האינו) ארץ ישראל אין שר ומזל מושל בה. (כתובות ק'): 'הדר באר'י דומה כמי שיש לו אלוה, כדכתיב (ויקרא כה, לה) 'לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם אלקים', כי סבת נתינת הארץ הוא להיות לו אלקים ביהוד, שנחיה ראויים לקבל השפעתו. משא"כ בשאר הארצות, שאין האדם מוכן לקבל כל כך, ולא הארץ ראויה להשפיע בה השי"ת על יושביה מה שראוי, מצד היותה נמסרת לשרים ולמלות, והוא אמרו (שם) 'דומה כמי שאין לו אלוה, וכמו שנאמר בדרד (ש"א כו, יט) 'כי גרשוני היום מהסתתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלוהים אחרים', כי מצד היות חוצה לארץ נמסרת לשרים ולמלות, הם כמחיצה בינינו לבין בוראנו, לשאין אנו מושפעים מאתו ית' – כמו בארץ ישראל, ובוה דומה כמי שאין לו אלוה", וכן מבואר גם בדברי המהר"ל בכמה מקומות (ראה תוספת עולם נתיב התורה פ"י ונתיב העבודה פ"א).**

עוד יש להביא גם את דברי הסמוני בפרשת נח (יא, לא) שכתב בטעם הדיבר שתחילה עלה אברהם אבינו טרם ציוו ה' לארץ כנען, והוא משום **"שהיתה מוכנת אל גורם המעלות במושכלות, והיתה רצויה מכל האנוש, כאמרו 'ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה', ולא הזק אוריה בגשם המבול כאור כל שאר הארצות, כאמרו (יחזקאל כב, כד) 'זלא גשמה ביום זעם' וכבר אמרו חז"ל 'אוריה של ארץ ישראל מחכים"**, בדבריו מורכב שני טעמים, סגולתה הרוחנית – מפאת היותה רצויה לפני הקב"ה משאר כל הארצות, וגם סגולה גשמית וטבעית – כי לא הזקק אוריה בגשמי המבול.

בענין צדדים אלו יש לחלות מה שמוכא בשו"ת **דרכי נועם** להג"ר מרדכי ב"ר יהודה הלוי זצ"ל אב"ד קאהיר (ח"מ סי כג, נדפס בוויצניאה שנת תנ"ו) בענין מעלת הלומדים בחו"ל בזמנים שרוב מנין ובנין של לומדי תורה היו בחו"ל – לעומת תלמידי חכמים שבאר"י, וז"ל: **"...אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו, דמי יכחיש דאוריא דא"י מחכים, ומכל מקום לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו המגדל, ומיום שגלו ישראל מעל אדמתם, כל מקום שגלו גלתה שכניה עממה, והיא המופתת עלינו בגלותנו להאיר עינינו את הדרך נלך בה ואת המעשה אשר יעשוך בכל תפוצות הגולה, ועל כיצא בזה יאמרו המושלים דרך משל ויהיה: 'הלוך ילך ובכה נושא משך הורע בא יבא ברנה נושא אלמוותי', ועתה בגלותנו יוצאה הוראה לעולם מכל תפוצות הגולה, ודי בזה".** והיינו, שבני ישראל בגלותם זוכים שתצא הוראה בכל תפוצות הגולה, עקב שבכל מקום שגלו גלתה השכינה עממה. וכעין זה כתב המהרש"א על הגמרא (ברכות ה): **"מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד"**, וז"ל: **"דבומן שבומי"ן קיים היה שם לשבת המלכות, שמשם יוצאת הלכה פסוקה ע"פ סנהדרין, ועמדה ודאי השכינה שרויה, ועכשיו שחרב ביהמ"ק אותן ד' אמות של הלכה – שכל ת"ח קובע לו לגירסתו בתלמוד היא תחתיה להיות השכינה עמו"**.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני לחם -משנה בשבת ויו"ט (א)

א. **מצוה לבצוע בכל סעודות שבת על שני ככרות משמים**, זכר למן שנאמר בו - בפרשת השבוע (שמות טו, כב) – **"לקטו לחם משנה"**, והוא הנקרא 'לחם משנה'. **והכל חייבין בלחם-משנה, אחת אנשים ואחד נשים** (שכלכל מעשה שבת איש ואשה שוין, בי"ז אור"ח סוסי"י רצא בשם הר"ן). ובשם ר"ת מביא הטעם לפי שאף הנשים היו בנס המן) – **וגם בסעודה שלישית צריך לבצוע על 'לחם משנה'** (נתי שויע"י אור"ח סי' רצא סיו' ורבבאי"ט שם).

ולגבי יום טוב, מסתימת לשון הפוסקים משמע שיש חיוב לחם משנה כמו בשבת (עיי רמב"ם פ"ל מהל' שבת; שויע"י אור"ח סי' תקכט, וכ"מ מלשון הרמ"א בסי רמא). ולפלא אדנקט בסי מנחם ציון להנה"ק רמ"מ מרמינוב זצ"ל [פ"ר] בא ד"יה לח"מ] בפשיטות דביו"ט לא חייבו חז"ל לבצוע על לחם משנה, יעו"ש שנתן טעם לזה. ואכן בסי' יד יוסף בפי' רביד הוזהב על אור"ח סי' רעד, הביא דיש מקומות שמקילין בלח"מ ביו"ט, וכתב שזה תלוי בא ביו"ט ירד מן, עיי' תוס' ביצה ב: ד"ה והיה, עיי"ש).

ב. **אדם יוצא ידי חובת לחם -משנה בשמיעה**. גם כשאני יוצא יד"ח עצם ברכת הנהנין ומבדל בפני עצמו, מכל מקום מועילה שליחות במצות לח"מ על הבציעה קודם הנאת האכילה. **ויוצאין גם אם הוא - או היא - עדיין קודם נטילת ידים**, ונטילת ידים אינה הפסק (נשל אברהם להנה"ק מבוטאטאט סי' רעד).

ג. **גם אם סועד הרבה פעמים בשבת - מצוה לבצוע בכל סעודה על לחם-משנה** (שויע"י אור"ח סי' רצא סי"ד), והיינו דוקא כשרוצה לקבוע סעודה, אבל לא כשאוכל רק מעט כדי לחזק לבו (עיי' ארחות חיים שם סק"ה בשם סי' מאורי אור. ולפי זה נראה דהדין כשנטל כדי לזכר לצורך שולחן רק רבו, דכיון שאינו קובע סעודה אין צורך לח"מ, וכן עמא דבר. ואם שמע מרבו שמכרר על לח"מ יוצא בלא הכי, ככיל דיומא בשמיעה. נ"ל).

ד. **אם כמה אנשים מברכים 'המוציא' על לחם -משנה אחד, אע"ג ששוהים יותר מכדי -דיבור כשכל אחד ממתין עד שכולם יברכו, מכל מקום לא נחשב הפסק**, בתנאי שלא יתעסקו בינתיים בדבר אחר ולא יסיחו דעתם (עיי' פמ"י סי' ר' בא"א אות ד, ובמג"א ימ"ב סי' בסעיף א). **ויהוה שלא לענות אמן על ברכת 'המוציא' של הזולת**. ואם בטעות ענה אמן, אזי כיון דהוי מחלוקת אי חוזר ומבדל, ספיקו קולא. [אבל אם ענה אמן על ברכה אחרת של חבירו, ודאי הוי הפסק וחוזר ומבדל]. (עיי' אור"ח סי' כה, ברע"א שם ובמ"ב סי"ק לד. ועיי' בסי' ברכה כהלכתה סי' ג סיו' ובמקור הברכה שם. ועיי' במ"ב סי' קסז סק"ה ולבסי' שש"כ פרק מח סל"ט).

ה. מצוינו בגמרא (מנחות ע"ה) שקודם קרימת פני הלחם בתנור אינו נקרא 'לחם', ויש ללמוד מזה דהוא הדין דאין יוצאין ידי חובת לחם-משנה כל זמן שלא קרמו פניו בתנור (עיי' תוספת שבת סי' רע"ז סק"ו).

ו. **כבר פחות מכאית - יש בזה מחלוקת הפוסקים** אם יוצאים בו לחם-משנה, לכן יש להקפיד **שיהא בו כלה"פ כזית** (עיי' כף החיים סי' רעד ח"ח סי' שבה"י השיטות בזה, וכי' שגם אלו שולקין י"ב חלות יקפידו שיהא בכל חלה כזית. ועיי' שד"ח ח"יד מע' לו כ"ל ד). ונראה לפי מה דס"ל לרוב הפוסקים דלח"מ הוי רק מדברגן (יעו"ש בשד"ח שהאר"ח בזה) אם כן אפשר לסמוך על שיעור קטן של כזית (נ"יט).

ז. **פת הבאה בכיסנין - אם קובע עליה סעודה, יכול אפילו לקחת שתי שלמות ממנה ללחם -משנה ולבצוע עליהן. אבל אם אינו קובע עליה הסעודה אינו יכול לצרף אותה ללחם משנה** (עיי' תוש"ס סי' קצ"א ובטו"ז סי' קסח סי"ז). ונראה, דהיינו כשיש לו אפשרות אחרת, אבל אם אין לו, טוב יותר לקרפא מאשר לבדך על ככר רצו, דאם לא יועיל לא יזיק. וכן אם גזיל לבדך על י"ב חלות ואין לו כעת י"ב לחמים, יכול להשלים ע"י פת הבאה בכיסנין, היכא דלא אפשר בלחם גמור (עיי' ח"ח"ש שם סק"ו. ועיי' בחו"מ אור"ח סי' כ' סי"ח דכל פת כסנין יש לה דין לחם לכל דבר, אלא לפי שבני אדם אין קובעין עליה סעדה לא תקנו בה חז"ל ג' ברכות, רק כשאכל שיעור קביעות, יעיי"ש, ולדידהא אפשר דשפיר יוצא לח"מ בפת הבאה כסנין אע"י דאם קבע עליה סעדה, כיון שיש לו דין לחם עליו לכל דבר. נ"יט).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ המשך בגל' הבא בע

עלי ספר

זכרונם לברכה - תולדות חייהם של גדולי ישראל, הנהגות והליכות, סיפורי קודש ואמרות טהורות מצדיקי ואוגני הדורות וז"ע, ערוך בטוב טעם ודעת לפי סדר ימי ההיולאל, ובסופו מפתחות מפורטים. נלקט וערך להפליא בידי רב אמן רבי אהרן פרילב, חלק ב' על חדשי **שבט - אדר**, ירושלים תש"ע (קמנו עמ').

חידושי א"ש דת על סוגיות השי"ס - מנעם כת"בים של הגאון רבי אהרן שמואל אסאד זצ"ל אב"ד דונט סערדאהעלי [בן הנה"ק מהר"י אסאד זצ"ל], יצא לאור ברב פאר ודור על ידי נכד המחבר הרב יקותיאל דוב געווינץ - מבין זכרונ אהרן שמואל- אהל טובא קולא, [מכירה ראשית בינעלאזינען] ברוקלין (קמנו עמ').

מראה השלחן - הלכות נדה סימן קפ"ג - קפ"ט, עם פסקי פוה"ד **בעל ששכ הלוי'** שליט"א. מחולק לשלשה מדורים: **מדור 'מקדמת הסעוף'** - בו מבוארין דברי הגמרא, שיטות הראשונים והכרעות הטור והב"י; **מדור 'מראה השלחן'** - בו מבוארין דברי המחבר, הרמ"א, ש"ן, ט"ז, פ"ח, רע"ח, ופסקי שבה"ל ואחרוני זמננו; **מדור פסקי הלכה למעשה** - בו מבוארין דינים העולים ופסקי הלכה למעשה בדרך קצרה עם ציוני המקורות. חיבר להללאל הרב מאיר וסרצנו, חיפה תש"ע (688 עמ').

גִּרְסַּא דִּינְקוּתאַ הַחֹדֶשׁ - האי"ב של ההצלחות בלימוד קריאה נכונה, לשון הקודש, ופתרון הפלא למתקשים בקריאה. כל בו, מאלף בית ועד קריאה נכונה, סידור לשבת, סיפורים ושיורים עם סימני עזר ותמונות להמחשה. מאת המחנך המופלא הרב אלעזר הלוי איש חורוביץ, ירושלים, מהדורה שבעית, גדולה ומיוחדת, תשס"ט (תרט עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' חיים משה יקותיאל שווארץ הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בתו תתי' עב"ג הבה"ח כמר שלמה זאב האממער נ"י בן מחו' הרה"ח ר' אהרן האממער הי"ו - גאלהרס גיין במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אהרן גראטמאן הי"ו - לונדון לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר משה יצחק נ"י עב"ג תתי' בת מחו' הרה"ח ר' יעקב אלימלך קאזן ז"ל במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' פניחס פריינד הי"ו לרגל שמחת לידת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר - בביהמ"ד דחסיד'י בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' יונה בנימין ברוך קליין הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אהרן משה נ"י עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקדוש בביהמ"ד דחסיד'י בעלזא (מרכז)
הרה"ח ר' עבי אלימלך עקיבא דניציגר הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אלי' חיים יקותיאל נ"י עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקדוש בביהמ"ד דחסיד'י בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' מרדכי זאב שזומנפלד הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמר יחזקאל יחיאל שפיירא נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' מרדכי זאב שזומנפלד הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמר יחזקאל יחיאל שפיירא נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת יתרו
כ"א שבט תש"ע - שנה ט"ז גליץ תשי"ג

הולדת	מוצא	ר"ת
18:54	18:34	17:22
18:11	17:52	16:42
18:14	17:57	16:44
18:48	18:23	17:16
18:14	17:51	16:42
18:52	18:30	17:16
19:12	18:46	17:37
18:43	18:19	17:08

מדרש חכמים

וישמע יתרו - גודל מעלת הגר

וישמע יתרו בהן מדרן וגו' (יה, א).
[מה שמועה שמע ובא? אלא שמע חשיבותם של גרים לפני הקב"ה], הלא הוא דכתיב (איוב לא, לב): **בהון לא ילין גר דלמי לארץ אפתח**, [בהון לא ילין גר], זה גר שנשא בת ישראל, והוליד בת, והולכה הבת ונשאת לכהן כשר, וילדה [לו] בן, הרי זה ראוי להיות כהן גדול עומד ומקריב על גבי המזבח (וכמו שמצינו אצל יתרו [לעיל ו, כה] "ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטילא", ודרשו חז"ל [ויק"ר לג, ד] מבנות יתרו שפיטס עגלים לע"ז), ונמצא הגר מבפנים ובן לוי מבחוץ, הוי "בהון" לא ילין גר. "דלמי לאורח אפתח" - זה יתרו שהוריד לו הקב"ה את המן שנאמר (תהלים עח, גכ): "ויצו שחקים ממעל דלמי שמים פתח". (ועי' במדבר שוח"ט תהלים עח: אמר ר' אייבון בר שעות בא יתרו [ש-או כבר חם השמש ונמס], וירד לו [בשכילו, עוד הפעם] מן כנגד ס' רבוא [כל ישראל]).
שמות רבה כו, ה

למה נתנה התורה בחודש שמולו תאומים?

בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדרב סיני (ש, א).
למה בחודש [השלישי שהוא במזל] תאומים? שלא יהא פתחון פה לאומות העולם [לומר], אילו נתן לנו את התורה היינו מקיימין אותה. אמר להם הקב"ה: ראו, באיזה חודש נתתי את התורה, במזל תאומים, [לומר לך] שאם יבא עשו הרשע [שהוא תאומי של יעקב] להתגייר ולעשות תשובה, יבא ללמוד תורה, (והרי הכל לפניו אם ירצה).
תנחומא ישן יג (מובא בליקוט שמעוני רמז רעא)

"בחדש השלישי" - כדי שיתעדנו

בחדש השלישי בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדרב סיני (ש, א).

סמכוני באישיות (ב-א) אישיות ענבים, כמדת החולים. (רש"י) רפדוני (רפדו והציעו מצע) בתפוחים, פי חולת אהבה אני (שה"ש ב, ה).
"כי חולת אהבה אני" - אמר ר' יצחק, בראשונה שהיתה הפרוטה מצויה, היה אדם מתאוה לשמוע דבר משנה ודבר תלמוד, עכשיו שאין הפרוטה מצויה, וביותר שאנו חולים מן [צער שעבוד] המלכות, אדם מתאוה לשמוע [רק דברים שקלים, כמו] דבר מקרא, דבר אגדה. דבר אחר "כי חולת אהבה אני" - אמר ר' לוי, משל לבן מלך שעמד מחליו, אמר פדגוגו (מחנכו): ילך לו לאסכולי (לכית ספר). אמר המלך: עדיין לא באה זיו (לא-חורה תואר פניו) של בני והוא הולך לו לאסכולי? אלא יתעדן בני שנים ושלושה חדשים במאכל ובמשתה, ואחר כך הוא הולך לאסכולי.
כך כיון שיצאו ישראל ממצרים היו ראויין [מיד] לקבל את התורה, והיו בהן בעלי מומין משעבוד טיט ולבנים, אמר הקב"ה: עדיין לא בא זיו של בני, והן מקבלין את התורה? אלא יתעדנו בני שנים ושלושה חדשים, בבאר ומן ובשלו, ואח"כ מקבלין את התורה, אימית? "בחדש השלישי".
פסיקתא דרב כהנא פרק יב (מובא בליקוט"ש שם)

"כה תאמר לבית יעקב" - למה נצטוו נשים תחילה?

פה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל (ט, א).
"כה תאמר לבית יעקב" - אלו הנשים, "ותגיד לבני ישראל" - אלו האנשים. למה לנשים תחלה? שהן מזדרזות במצוות (שמקבלות הכל באמונה, ועושות בלא חקירה. מהר"ז), דבר אחר, כדי שיהיו מנהיגות את בניהן לתורה.
אמר ר' תחליפא דקיסרין, אמר הקב"ה, כשבראתי את העולם לא צוית [בצע הדעת] אלא לאדם הראשון, ו[רק] אחר כך נצטויות חוה [ממנו], ו[הורע] בעיניה שלא נצטויתה תחילה (מתנ"ט), ועל ידי זה, עברה, וקלקלה את העולם, עכשיו אם איני קורא לנשים תחלה, הן מבטלות את התורה [של בניהם], לכן נאמר "כה תאמר לבית יעקב" - [תחילה].

שמות רבה כו, ב

לקח טוב

וישמע יתרו - בשבחם של ישראל!

כל כך תקיפה, עד שכבר הצליחה להעמיד מנגן ותרים בפניה, להגן על עצמה מפני חצים ובליסטראות המאיימים לפגוע בה.

עמוד וקרא לפניו מגילה שלימה מליאה שבחים והולולים על "הביר", ותראהו מוקף מוחיצות וסכך לחסות מזרם וממטר. מואידך, תן לפניו - בלוע וטמון בתוך מגילת שבחך - גרגיר אחד של גנות, או אפילו רק נומה לגנאי, ותעמוד משתהה ומשתומם למראה עיניך ומשמע אוניך. ברעבון בלתי מובן יחיש לחטוף את הגרגיר היקר שהואילת להשליך לפניו, יטעמנו בלשונו וילעסנו בשיניו וכנמל יעלה גרה הלוך ושוב, וישמח על הדבר כמוצא שלל רב. וכל זה בה בשעה, ששאר הדברים - בתוכם היה מעורב אותו גרגיר - כלל לא נכנסו ללוח לבו. "תוכו" אבל ו"קליפתו" ורק...

אותיות מחכימות

וישמע יתרו ... דמשמענו הנהיה דמי שסוף קטע וסוף לישראל, מגולל הנטייה והאופי שכלנו לא יטה חוץ לשמוע השבחה, רק הגנאי, וכן הוא תמיד, מי שגוף לתלמיד חכמים ולידאי ד' כל דור, אם שומע מספרים בשבחם לא יתפעל ולא יכנס הדבר בלבו, כאלו אינו שומע, רק אם יוכל למנוח איזה גנות. לא מטה חוץ וסומע אפילו בעת שניתן, כי לא יחפון כסול בתבונה (משלי יח, כ), והוא דבר חמיתי בעת צמצום אינו לירד למופת. והנה קודם לזאת הפקדה נאמרה ביצאת עמלק ללחום, הנה לא נתפעל עמלק משמעו את הפלוא פלואת, לבוא ולחכות ולהתקבץ בישראל, רק אם שומע כשאלמו: "היט" ה' בקרבנו אם אין" (וי, ז), סמך ליה: "ויבא עמלק" כו', הנה שומע הגנות. ועל קאלמו: "וישמע יתרו" את כל אשר עשה אלקים" כו', הוא שומע רק השבחה, איך שס"י פעל כל זאת למען ולישראל עמו. ז"ל במדרש (שמו"ר כו, א): עשו שמע ביצאתן של ישראל כו', הוא לא שומע רק שילאו ישראל ממגרים, באפשר על ידי תחבולות וכיוצא, הלא ראינו - אמרו: "היט" ד' בקרבנו" וכו', ויתרו שומע בשבחן של ישראל - את כל אשר עשה אלקים למען ולישראל עמו - וזו שבתן של ישראל, ובה ונדבק עמכם...
אגדא דנלס (ש"ס)

הרי לפנינו פלא מפליא ביותר. החושים נותנים לעבור וליכנס, המוח קולט ומבין את הדברים כפי מה שהם, ובכל זאת תלויה מדת השפעתם עליו בעקשות דעתו ונחישות שיטתו. למרבה הצער מעשים הם דבר יום ביומו, בפרט בדעתם של אנשים המוניים ופחותים על הצדיקים ועל החסידים.

צא ולמד רעיון זה מן ההבדל שהורא חכמינו ז"ל שהיה בין יתרו לעמלק וחבר מרעיו. הם שמעו והוא שמע. הם שמעו מה שבתשוקתם הרשעה לשמוע - ורצו לבאר שחת, והוא שמע מה שמדת צדקתו בחרה בו - ורץ לחיי עולם.

כבר ידענו שהושי האדם - דרכם לומד האדם על כל הסובב אותו - גם אם אינם, לכאורה, אלא כלים המביאים ומובילים אל המוח, בכל זאת הרי פעולת ומדת קליטתם נתונות תחת שליטת המוח. אם יכוון האדם את עיניו ויתרכז על דבר מסוים, תראנה רק אותו הדבר, וכל אשר זולתו לא תקלטנה; אם יטה אוניו לקול כלשהו, יכוון ויורכו את כח שמיעתו אל הקול ההוא, ואל כל ההמולה מסביב תהיינה אוניו הרשות. זאת אומרת: אין החושים נמשלים ל"שערים" בלבד, כאילו אינם יכולים להיות אלא או פתוחים או סגורים ואטומים, ובחיפתה השער, כל מי שירצה - נכנס דרכו. אין הדבר כן, כי חושי האדם הם גם שערים וגם "שוערים" הבוחרים וקובעים מי ומי ההולכים, כי אף בשעת פתיחתם, לא כל הרוצה ליטול כניסה יבוא ויטול.

מעתה, אחר שהחושים התעלמו מדברים מסויימים, ולא נתנום ליכנס דרכם, אין כל פלא שהאדם לא ידע אודותם כלל וכלל, כיון שלגמרי לא הגיעו אליו ואל מודעותו. וממילא אין צריך לומר שלא ישפיעו דברים אלה - הנעלמים ממנו - על דעתו, אף השפעה כלשהי.

לכאורה, מכלל לאו אתה שומע הן. היינו, אם העדר השפעתם של אלו - הנשאים חוצה - תלוי בהיעלמם מן האדם, הרי תוצדק ההשערה הבאה: כל דבר שיצליח להדור אל תוך מודעותו, וחושי נתנוהו לעבור דרכם, מוכרח האדם להתירם אליהם וללמוד מהם, וממילא גם ישפיעו עליו.

אם כן ייפלא איפוא הדבר, את אשר נראה פעמים רבות אצל בני אדם, שגם אם יראו או ישמעו דבר האמור לשנות את דעתם לגבי ענין מה, בכל זאת עלולים הם להישאר נחושים בדעתם הקודמת ולא לזוז ממנה אף פסיעה אחת.

הדברים אמורים במי ששונא את זולתו, אם שנאה פשוטה שבין אדם לחבירו, אם שנאת עם הארץ לתלמיד חכם וצדיק. יכולים חושי לקלוט - (על אפו ועל חמתו...) - ראיות ושמועות כאלה שבכוחם לחמית ולחיות את אותה דמות השנואה עליו, ואף תהווה הוכחות ועדות על צדקתו ויושר לבבו. והלא, לא נבהל מפניהם כלל וכלל. ישתקע הדבר ולא ייאמר. דעתו השלילית - המוחלשת והתקיפה - תישאר כמות שהיתה קודם ולא תשתנה כלל ועיקר. לפעמים דומה הדבר כאילו לא ראה ולא שמע. עקשנותו על הדעה בה הוא מחזיק

אמרות טהורות

הצורך בנטיעה אל הצדיק – כדי להניצל מרשת היצר

וישמע יתרו וגו' את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל וגו' (י"ח, א.) ובפרש"י: "וישמע יתרו, מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק". ולבארה קשה, למה נקט דוקא שמעו אלה ועוד, תיבת "ובא" היא אך בלמותר. "ופירש הרב הקדוש נשיא אלקים רבינו צבי מזריטשוב זצוק"ל בדרך רמז ומוסר, ולבארה קשה, למה בא יתרו דרך מרחק למדבר ציה, לקבל פני משה, ואיבד זמן רב בזה, הלא מאחר שהשיג שה' הוא האלקים, היה יכול לעבדו בביתו כאשר עבד אברהם אבינו. והתירוץ על זה, מאחר ששמע נם קריעת ים סוף, שנתפרסם בכל העולם והוא כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, ואף על פי כן העיו פניו איש רשע, עמלק ימ"ש, ובא להלחם עם ישראל, מזה הבין יתרו שלא די כמה שאדם יודע ושוטע נפלאות הבורא ויושב בביתו, כי אפי"כ יכול ליפול ברשת אפיקורסות, ואין בזה שום תקנה רק לנסוע אצל צדיק הדור לקבל פניו, וזה סגולה להניצל מזה, כאשר ידוע לכל המסתופפים בצל צדיקים וכו'. כמו שנאמר (בראשית ל"ב, ל): 'כי ראיתי אלקים פנים אל פנים – ותנצל נפשי, אלקים נקרא הצדיק, כמו 'אלקים ראיתי עולים' (ש"א כ"ה, ג)...". והנה הרמז: 'מה שמועה שמע ובא', והלא היה יכול לישב בביתו ולעבוד את ה'. ומתירין ואומר: ששמע הנם של 'קריעת ים סוף', ואף על פי כן היתה 'מלחמת עמלק', לכך נשאו לבו לנסוע אל צדיק הדור זה משה.

קרבן העני (תע"ז שאור ושמש כאן)

פח קרש מעורר את הלב

ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים וגו'. ויאמר יתרו ברוך ה' וגו' (י"ח, ה-ז). צריך להבין, הלא יתרו כבר ידע את כל אשר נעשה, כמו שפירש"י (בפסוק א): "מה שמועה שמע ובא – קריעת ים סוף ומלחמת עמלק", ואם כן מה הוסיף לו משה בספורו. אמנם מצינו במצות סיפור יציאת מצרים, שאמרו: "אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים וכו' מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים", וגם זה צריך ביאור, למה יהא החכם

אמירה נעימה

וישמע יתרו וגו' (י"ח, א.) ובפרש"י: "מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק".

יש לפרש על פי אמרם ז"ל (בבבא בתרא): "ש"אין מקבלין גרים לימות המשיח". והמעט, משום שאז כבר יהיה התיקון השלם. וממנו זה מצינו ש"שמעו עמים ירגזו וגו'. אז נבדלו אלופי אדום" (לעיל ט"ז, ד-ה), ולבארה למה נבדלו כל כך, הלא היו יכולין לבוא ולהתגורר. אמנם, גודל יראתם היה מפני שידעו שעננים נשאו את ישראל כליל יציאתם ממצרים לאכול את הפסח במקום המקדש (כמ"ש בתרגום יונתן על פסוק י"ט, ד) ויזא אתם על כפי נשיותם, וסברו שכבר הגיע קץ הבאולה, עת התיקון השלם, שבו גם יורה כן, שנאמר (דניאל ג', י): "וארו עם ענני שמיה", ואז אין מקבלין גרים, כאמור.

אך לפי זה קשה, למה לא נתיירא גם יתרו מזה, ומנין ידע הוא שעדיין אינו קץ הגלויות, והנה שהיה קשה לרש"י: "מה שמועה שמע ובא" – מוכיח שפשוט שעדיין ויכל לבוא להתגורר ויבקלוהו. ומתירין: "קריעת ים סוף ומלחמת עמלק" – וכיון שאחר גאולה זו עדיין היתה מלחמת עמלק, ולעתיד לבא הרי כתיב (לעיל י"ז, י): "כי מזה אמחה את זכר עמלק", בזה נודע לו שעדיין אינו גמר התיקון, ויכול להצטרף אל עם ישראל.

ב"ס מנחם אדמו"ר מ"הר"ש מבעלזא ז"ע

ויבא אחרון וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה וגו' (י"ח, יב.) "ומשה היכן הלך... אלא שהיה עומד ומשמש לפניהם" (רש"י).

לפי מה שאמרו חז"ל על הפסוק הסמוך: "ויחיו ממהרת" – ממהרת יום הכיפורים (ראה ברש"י), ששמעו שאותו היום שאכלו היה יום הכיפורים (וכבר עמדו על כך הרמב"ם ותוס' עה"ת, עיי"ש, ולפני"ה, כיון שירד משה מן ההר ביום הכיפורים, ולא קבלו עליהם התענית מאתמול, לכן לא התענו באותה שנה ואכלו בו עם חותן משה. אולם, משה רבינו ע"ה לא אכל עמוהם כי הוא קיבל עליו תענית מבערב והתענה.

חתם סופר

מחוייב לספר לחבירו מה שגם הוא יודע, וז"ל קרי בי רב הוא. "רק הענין, שעל ידי הדיבור והסיפור שהצדיק מדבר, מעורר בזה את השומעים לתשובה ודבקות גדול, כי החבל היוצא מפיו הקדוש מעורר נקודת יראת שמים שבלבם". הוא הדבר אשר ראינו כאן, כי אפי"כ שיתרו כבר ידע כל הנפלאות מקדם, לא נתלהב לבו להודות לה' עד ששמע מפי משה בקדושה ובטהרה, ודיבורי קדש אלו עוררוהו ליתן שבת והודאה לה' ולומר: "ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים".

כבוד – דבר נעלה ונשגב מאד

ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה (י"ח, ה.) וברש"י ז"ל: "אם אין אתה יוצא בניני, צא בניני אשתך ואם אין אתה יוצא בניני אשתך צא בניני בניה". יש להבין הענין מה שיתרו דרש כבוד לעצמו, כי אין לומר ח"ו שהיה רודף אחר הכבוד. "אך הנה כ"ק אאמור" וה"אבני נזר" וצ"ללה"ה אמר שהענין שהחמירו חכמינו ז"ל בכבוד הנות הוא, שאחרי המת רודפין כוחות היצונים ורודפין לידבק בו, וכבוד הוא מהדברים העליונים הגבוהים מאוד, כמו שנאמר (תהלים כ"ב, ט): "ובחילו כולו אומר כבוד". ועל ידי כבוד שיעושיין להמות, כוחות ההיצונים בדלן ממנו. עד כאן תוכן דבריו. כמו כן י"ל כוונת יתרו, דאחר שנתגורר היה ירא לנפשו שלא ירדפו אחרייו הכוחות הרעים, וכדרך שאמרו (סנהדרין צ"ד, ג): גיורא עד עשרה דרי וכו'. וכן (ב"מ נ"ב): "גר סורו רע", על כן היתה עצתו שעל ידי הכבוד שיעשה לו משה רבינו ע"ה יבדלו ויסלקו ממנו כל כוחות הרע, והבין.

שם משמאל

הדיבורים "אנכי" ו"לא יהיה לך" השונים

בח מסירות נפש בלב כל ישראל

כי לבעבור נמות אתכם בא האלקים (כ, יח.) בזה שאמר הקב"ה בעצמו לישראל 'אנכי' ולא יהיה לך, על ידי זה נרשם ונחקק בלב כל איש ישראל האמונה בו ית"ש, "עד שאפילו הקל שבקלים מוטר נפשו על קידוש שמו ויתברך. וזה לבעבור נמות – שתעמדו בנסיון".

קריעת ים

כח תאמר לבית יעקב ותגר לבני ישראל (י"ח, ג.) וברש"י ז"ל: "לבית יעקב – אלו הנשים, תאמר בלשון רכה, ותגר לבני ישראל – עונשים ודקדוקים וכו', דברים הקשים כגידים".

נראה לבאר מה שמדמה קושי הדברים לגידים, ע"פ שיטת הרא"ש (ברכות פ"ג) שנשים אינן בכלל ערבות, ולכן אינן יכולות להוציא את אחרים ידי חובתם. ואם כן הנשים נידונות כל אחת ואחת בפני עצמה ואינן נענשות בעון אחרים. והנה איכרי האדם, כי אבר ואבר הוא בפני עצמו, וע"י הגידים נמשך הדם והחיות מאבר לאבר.

ולפי זה י"ל, שהאמירה רכה לנשים היתה – שאינן בכלל ערבות, אבל לאנשים אמר דברים קשים – שנענשים משום ערבות, וזה דבר קשה, שאדם יהיה נענש בעון אחרים, והוא דוגמת הגידים שמקשרים כל האברים זה בזה. והנה מה שאמרו שאמר להם משה "דברים הקשים כגידים".

תכלת מרדכי

אנכי ה' אלקיך וגו' (כ, ב.) איתא במדרש: "כשמעו משה אנכי ולא יהיה לך, פתח ואמר שלא עשני גוי".

נראה לבאר כוונת הדברים על פי מה שפירש כאן רש"י: "אנכי ה' אלקיך" – "ולמה אמר לשון יחיד – אלקיך, ליתן פתחון פה למשה, ללמד סניגוריא במעשה העגל. והנה שאמר (להלן לב, יא): "למה ה' יחרה אפך בעמך" – לא להם צוית לא יהיה לכם אלוהים אחרים, אלא לי לבדו", שאמרת: "לא יהיה לך אלוהים אחרים".

והנה במעשה העגל אמר הקב"ה למשה (להלן לב, י): "ועתה הניחה לי ויהר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול", ואילו היה הקב"ה אומר בלשון רבים – אנכי ה' אלקיכם, ולא יהיה לכם אלוהים אחרים – לא היה ח"ו סניגוריא על ישראל להצילם מכליון, ובכדי לקיים השבועה שנשבע לאבותינו, היה הקב"ה מוכרח לעשות את משה לגוי גדול, כפי שאמר. לכן כשמעו משה: "אנכי ה' אלקיך" – ולא יהיה לך – בלשון יחיד, הבין שבכך יהיה בידו לימוד וזכות על ישראל במעשה העגל, פתח ואמר: "ברוך שלא עשני גוי" – שלא הוצרך הקב"ה לעשותו לגוי גדול.

בית אברהם

יתרון דעת

בן שלש עשרה למצוות (ט)

בגדל מעלת חזון – מעת קבלת עול התורה והמצוות, ועוד

מאימתי קורין את שמע (ברכות פ"א מ"א). פתח התנא במצוה הזאת, על כי המצוה ראשונה שחייב בה האדם מדאורייתא היא זאת, על כי אינו חייב במצוות עד שיעברו עליו י"ג שנים שלמים, דהיינו שיכנס ביום שאחר י"ג, וכפי מסקנת הפוסקים כנו' באור"ח סימן נ"ג במג"א (סק"ג), ותיכף ומיד שעבר יום אחרון של י"ג שנה, ברגע הכנסו ביום אחר שאחריו, נתחייב במצוות, והוא רגע יציאת הכוכבים של יום שאחר י"ג, שהוא זמן קר"ש דשכיבה.

פון עשרי לבעל המשנת חסידים זצ"ל (ברכות ח"א מ"א, וכו' בפחת עינים להדח"א ברב"ח ב.)

... ובוה נבאר כוונת הש"ס (פסחים ב.) והפוסקים (א"ח סי' תל"א ס"א): "אור ל"ה בודקין את החמץ לאור הנר" וכו', ומדאורייתא ביטול בעלמא סגי (פסחים ד') אלא שחכמים החמירו לבדוק לפי שרגיל בחמץ כל השנה (שם ב. תר"ה אור). והוא דנויר מ"ש בספרי יראה (ע"י וד"ק ח"א דף קע"ט). כי עד י"ג שנה היה היצור לבד, משא"כ משם ואילך בא היצר הטוב, ולכן זה נקרא (קהלת ד, יג) "מלך וקו", משא"כ היצר הטוב נקרא "צער". ואפשר שמה שזה רגיל ושגור בפי המוני עם להיות נקרא בן י"ג שנה "בר מצוה", כי נר מצוה ותורה אור (משלי ג, כג).

והנה כי יש היכל זכות נגד היכל חובה (ע"י פרס שר כ"ז פ"ד) כי זה לעומת זה וכו' (קהלת י, ד) והיכל זכות הוא של יצר טוב, כי זכות הוא מצוה, והיכל חובה הוא של יצר הרע. ולכן אור ל"ה – שבא היצר טוב, אז יוכל לבדוק ולבער החמץ של יצר הרע לאור הנר – שהוא נר מצוה של יצר הטוב שילך אחר עצתו ולא אחר עצת יצר"ה. ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי, כמ"ש ב'עוללות אפרים' (מאמר צ"א) בשמחתורה בלב ומבטל שלא יעשה עוד כזה – סגי, אלא לפי שרגיל כל השנה בחמץ של היצר"ה הצריכו לבדוק אחריו בחורין ובסדקים שיעשה מעשה להוציאו מבית לגמרי ע"י תשובה המשקל או שאר גזרי התשובה, ואנשי שפיר, והבין, תולדות יעקב יוסף (ס"פ ויקרא)

... והנה כלל החטאים נקראים בשם "חטאת נעורים", גם חטאת הזקנים, כי מי שלא תיקן חטאת נעורים שלו נשאר הכב הנ"ל לחטאיו גם בקונתו בעבירות הנ"ל. והנה ענין החקירה של הדין אם זרק מרשות הרבים לרשות היחיד דרך רשות הרבים אחר, כי רשות הרבים הראשון הוא חטאת נעורים שלו, וגם אם רוצה אחר כך להכניס לרשות היחיד, אבל הוא דרך רשות הרבים, מאחר שלא תיקן חטאת נעורים שלו ממילא נתעורר גם בקונתו הבחינת רשות הרבים הנ"ל ד"ל. ובכלל הרשות הרבים הראשון הוא עד י"ג שנה, שאז נעשה בר דעת בר מצוה, ואז צריך לתקן את החומרות שעשה עד י"ג שנה, וגם החומרות אשר בחטא יחלומות אמי גו' (תהלים נ"א, י). היינו לתקן הפגמים שעשה עד י"ג שנים, ואם לא תיקן ח"ו, אז הוא רשות הרבים שני, עד עשרים שנה שאז נכנס בו מחמד דגדולת האמית, הגם כי אין מענישים בבית דין של מעלה עד כ' שנה (שם) היינו בבית דין דווקא, אבל למעלה מבית דין הפגם יותר גדול, וצריך לתקן מאוד.

שארית ישראל להרחיק מיועלעניק ד"ע (שער התקשרות דרוש ב.)

... הנה עין בעין יראה בשונו אל המאמרים הקדושים הנ"ל בעין שכלי פקדון. ויתבונן מראה איך מוטל על האדם לחנך לבנו בעודו בקטנותו קודם בר מצוה במצוות ובמעשים טובים ובהתמדת לימוד תורתנו הקדושה ובכוחות התפילה, כדי שיוכח ביום בר מצוה לנשמה הקדושה וכו'...

יסוד ושורש העבודה (שער הכוונות סוף פ"ט)

... ונבאר פסוק (ישעי' מג, ב) "עם זו יצרתי לי תהלתי יספר" וגו', כי הנה למדנו מהרמב"ם (ספר האמונה והביטחון פרק י"ג) דאיתות "אברהם יצחק יעקב", י"ג כמנין "אחר", וגם אותיות האמהות, "שרה רבקה רחל לאה", כמנין "אח"ד, כמ"ש"ל. ואפשר, שלכן תנן, בן י"ג למצות (אבות פ"ה, מ"א) כשואר בן י"ג הוא רמוז שהוא בן אבות, שיגמטריא י"ג כמנין אח"ד, וראוי למצוה, האנאמרים מ"ה אח"ד. ולכן אמר: "עם זו", שהוא גימטריא י"ג כמנין אח"ד, שבאים מאבות שנסמכים אח"ד, ומזה נשכיל לעובדו. וזהו: "עם זו יצרתי לי, תהלתי יספר", שאני אח"ד.

דברים אחרים להרחיק"א (דרוש יא ד"ה הרדן)

... היוצא מדברינו אלה, שבתחלת שנת ארבעה עשר קל מאוד קיימת התורה ועבודת ה' בתענוגים, בטעמו מוקף צוף נעים גן עין בשולם הזה, כי לא ניתן שליטה ליצר הרע להפסיק בינו לבין אבק בשבטם, ושכרו כפול ומכופל לעולם הבא, כידוע דין העובד מאהבה. אבל אחר שנשתרש בחטא, קשה מאוד להשיג במעלה הגדולה הזאת. ואני לא מצאתי בספרים שידברו בפירוש מזה החינוך ליבר מצוה, בכך אומר לי לבי אולי לכך נוצרתי, להורות דרך לבני איך להתנהג עם בניהם, כמאמרים (סנהדרין לז.) "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם" וכו'.

←

יומא דנשימתא

ב"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע

יומא דהילולא כ"ג שבט (תרנ"ד)

לקט עובדות מאלפות, שיחות קודש ואמרות טהורות – מלוקט מתוך קובצי 'אור הצפון'

כיסוי שמביא לידי יראת שמים:

שמעתי מפי כ"ק אחי שליט"א (מרן מהר"א זי"ע):

הצדיק רבי יצחק צבי רצסדורפר זי"ל - [מייסד הקהילה החרדית באנטווערפן, לאחר שהתקרב לחסידות בעלזא, חפץ היה לשנות את מלבושיו למלבושי חסידים (יפוליש?) וללבוש ספאדיק ומכנסיים לבנים, ושאל את כ"ק זקני זי"ל (מרן מהר"א זי"ע) אם לעשות כן, ולא התיר לו, כיון שאם יהיה לבוש באותם בגדים כמו יהודי המקום, יוכל להשפיע עליהם ולהדריכם בדרך ישרה, אבל אם יהיה מיוחד במלבושיו ושונה מאנשי המקום, מי יתורעו עמו ומי יגש אליו, ולכן יישאר במלבושיו בכדי שלא להרחיק מעליו את אנשי מדינתו.

אלא שאמר לו כ"ק זקני זי"ל, שילך עם כובע כפול (כובע קטן תחת הכובע הגדול), כיון שהיית יוסף? בהלכות ציצית (סימן ח) מביא מנהג זה, וכותב: "שכיסוי זה מכניע את לב האדם ומביא לידי יראת שמים, וכדאיתא בסוף מסכת שבת (קט): דאמרה ליה אימיה לרב נחמן בר יצחק, כסי רישך כי היכי דתהייו עלך אימתא דשמיא עינייך בטהרה"א דיה גילוי רשעא", עכ"ל, ויש יראה עליהם ויראה תנאה, ולכן הכיסוי שעל הראש כפול.

ויש להביא בענין זה השוואה מדברי הידגל מנחם אפרים' (לקוטים, לפרשת תצוה), "כי נודע משל שר אחד ששינה לבושי כבוד, כדי להעלות הן אל אביו ואל אמו, וזהו שכתב יחכם באחור", הוא כדי להעלות הן אל אמו, וזה שאיתא 'ישבחתה' כי 'בן כסיל תוגת אמו ועתה שתעלה הכל ישבחתה', עינייך.

פרשת מרדכי - כתבי כ"ק מהר"ם מביילגוריא זי"ע (מתוך קובץ ז' - שבט תשס"ט, עמ' סד, וראה עוד שם). [ליציון שבקונטרס 'אהל יהושע' שחיבר הגי"ר אברהם חיים שמחא בונם מיכלאזאן זצ"ל (והוה מחדש בוקוב יאור הצפון. ראה קו"ח - אדר תשס"ט עמ' ל' אות ה'): מסופר: "שמעתי מפי איש אחד מפה, כי בהיות הרמ"צ (מרן מהר"א זי"ע) בביילגוריא, ואלא בגמרא לא מצני רק כובע אחד, שמארו כסיר רישך (שבת קט:), ודי בכיסוי אחד, ולמה לנו שנים. והשיב לו הח"ק כי "ביארמילקא" הם אותיות "ירא אלקים", ולכן הולכים ביארמילקא לחיות יראת אלקים עלי ראשו. ושאל אותו הגביר הנ"ל: אם כן ילכו רק ביארמילקא לבד (בלי כובע עליו). והשיב לו דאית יראה עליה ויראה תנאה, והכובע חילון הוא נגד יראה עילאה והיארמילקא הוא נגד יראה תנאה. ודפח"ח. והעולם אומרים "ביארמילקא" - הוא כמו "ירא מלאכה".

"בשרתי צדק בקהל רב..."

פעם נהג חסיד אחד אל כ"ק מרן מהר"א זי"ע, בשעה שהיה מסובב בחסידים ברים סביבו, והזכיר את עצמו לברכה ולשועה, ומרן אכן בירכו. ומיד אחר כך ביקש שמרן זי"ע יברך אותו שוב באותו ענין.

נענה מרן זי"ע ואמר לו: כתיב (תהלים מ, ה): "בשרתי צדק בקהל רב" - מה שבישרתי וברכתי אותך כשהיית בתוך קהל רב - הוא 'צדק', צדקה מאת השי"ת שחכנס את הדברים בפי, ובדאי הברכה תתקיים, אבל מה שאתה מבקש ברכה נוספת ביחידות, "הנה שפתי לא אכלא" - מצדי מוכן אני לברכך עוד, אבל "חי" אותה ידעתי, רק השי"ת יודע אם יתקיימו הברכות או לא.

אספו לי חסידים - מפי הרה"ח המפ"ר ר' חיים נטע כ"ק זי"ל (קובץ יח - שבט תשע"ב עמ' ב)

לימוד תורה בלילה לאחר עבודת היום - סגולה להצלחה:

בתקופה שהרה"ק ר' פינחס מאוסטילא זצוק"ל התגורר בעיר רוקאקא, התוועד עם בחורי חסידי בעלזא לפני יומא דהילולא של כ"ק מרן מהר"א זי"ע, וסיפר להם באריכות דברים נפלאים ודברי תורה מרבותיו הק' מבעלזא זי"ע... והרי אחד מהם כפי שמסר הרה"ח ר' מרדכי שפרונג זי"ל: פעם אחת הגיע חסיד אחד לפני כ"ק מרן מהר"א זי"ע,

ומעט פיוסים אכתוב לכן בני לדבר על לבו, וילמוד זה ביום סוף שנת שלושה עשר, שיטה שכמו לקבל עליו עול תורה בשלימות, ויזכה לאהבתה ושמוחתה. ואתה בני תלמוד את בנך את כל זה ביום הנזכר לעיל, ומלבד זה אתה תוסיף לו מלים, וגם להביטיו בממונו או בדבר אחר החביב לו, ואם יהא ה' בעורך אין צורך הטרחה כי אם זמן מועט, ואח"כ -

והתלונן בפניו שיש לו קשיים גדולים בפרנסתו. שאלו מרן זי"ע: "ידו האסט א שיעור יעדן טאג?" (האם תהך קובע שיעור בלימוד כל יום?), ולא השיב הלה כלום. אמר לו מרן זי"ע: "יאו א איז גייט צו די ארבעט, און בינאכט ווען ער קומט א היים זעצט ער זיך אונזעק און לערנט א בלעטל גמרא, איז דאס א סגולה בדוקה מיזאל מצליח זיין אין די ארבעט. און דאס מיינט דער פסוק (תהלים קד, כג): 'יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, מה רבו מעשיו ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קניינך', פארוואס דארף שטיין: 'עדי ערב, נאר סייגט צוזאמען: 'עדי ערב מה רבו מעשיו ה' כולם בחכמה וגו' מלאה הארץ קניינך', אז בינאכט ווען ער קומט אהיים פון די ארבעט איז ער זיך מתבונן בגדלות הבורא און אין זיין הייליגע חכמה, חכמת התורה, 'מלאה הארץ קניינך', אזוי ווי די חכמים זאגן (אבות, יא) אז די תורה איז אייניק פון די פינעף קניינים

[יהודי שהולך לעבוד, ובערב אחרי שחזר לביתו מתיישב ללמוד דף גמרא, הרי זו סגולה בדוקה שיעליל בפרנסתו! וזהו כוונת הפסוק (תהלים קד, כג): 'יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, מה רבו מעשיו ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קניינך', כי לכאורה המליץ 'עדי ערב' מיותרות, אלא מילים אלו מוסבות גם על המשך הפסוק, וכך הפירוש: 'עדי ערב מה רבו מעשיו ה' כולם בחכמה וגו' מלאה הארץ קניינך', כשבערב, כשחזר מעבודתו, הריהו מתבונן בגדלות הבורא ובחכמתו וי"ש, חכמת התורה, 'מלאה הארץ קניינך', וכמו שאמר חכמינו זי"ל (אבות ו, יא) שהתורה היא אחת מחמשה קניינים...]

עדות משמיעות - מרשימותיו של הרה"ק רבי ישי יעקבוביץ שליט"א אב"ד קאפאנאוור (קובץ יח - שבט תשע"ב עמ' ע)

"הדרך ילכו בה..."

בספר 'היכל ישראל' להרה"ק ר' ישראל פראנקפורטער זי"ל מביא שמועה בזה"ל:

שמעתי סיפור (מכבוד המופלג החסיד הר"ר יצחק בראנדלער זי"ל מלובב), כי פעם בא צדיק מרוסיא לכ"ק מוהר"י זצ"ל מבעלזא, וכ"ק הגה"ק עשה ביום א' סעודה עבור הצדיק האורח. בתוך הסעודה שאל הגה"ק מרן את הצדיק על אביו. התחיל הצדיק לשבח את אביו הצדיק הקדוש, וסיפר איך היה דרכו בקודש, וסיים: 'הי יעזור שגם הוא יזכה להתנהג בדרך אביו. ואמר על זה הגה"ק מרן מבעלזא זי"ע, הוא אינו מבקש זאת מחשיית, כי אם השי"ת יעזור לו שיוכל להתנהג בדרך שהוא רוצה.

החסידים בשמעם זאת התחילו פניהם מוריקות, כי ידוע היה לכולם גודל קדושת אביו מרן הקדוש הרב שר שלום זי"ע. בראות מרן הקדוש מבעלו פני החסידים, אמר להצדיק: הבינו, כי אברהם אבינו בחר לו דרך לעבוד את הבורא בדרך החסד, ובא בנו ישמעאל ולקח לו ג"כ דרך זה, ונפל רח"ל לחסד החיצון, חסד שפירושו ניאוף (ע"ד יוקרא כ, יז: 'חסד הוא'). ובא בנו יצחק אבינו, אמר אבי היה צדיק קדוש, על כן מצא דרך חסד לעבוד את הבורא, אנכי ירא מזה הדרך, לכן אהפך איזה דרך שהיה נוח לעבוד בו את השי"ת, ומצא דרך עבודה שהיא גבורה, ובא עשו ולקח לעצמו ג"כ הדרך הזה של גבורה, ונפל לגבורה רח"ל להרוג בהמות וחיות וללססם את הבריות. וכאשר בא בנו יעקב אבינו, אמר: אבי היה איש קדוש, מצא לו דרך גבורה, זקניי היה איש קדוש לכן היה יכול לעבוד בדרך החסד, אנכי אקוה להשי"ת למצוא דרך שהוא נוח לי, ע"כ מצא דרך תפארת, בדרך הזה עבד את הבורא יתברך.

וסיים מרן זי"ע: "אבי היה איש קדוש, לכן היה יכול למצוא לו דרך לעבוד הבורא, אנכי ירא מזה, ואקוה למצוא לי דרך שהיה לי קל לעבוד השם בדרך הזה". ובאנסי ארואים, שכאשר יצחק אבינו רצה להשתמש בברכות שזכה אביו, באו פגשלים וסתמום, והיינו שיצחק אבינו ע"ה רצה להשתמש בדרך שהתווה אביו, וללכת באותו אפיק, אך דרך זו לא הייתה מתאימה לו, ולא הייתה לפי אותו דור, ולכן היה עליו לחפור בארות חדשים, וכן יעקב גם הוא

לא היה יכול להשתמש באותו דרך של יצחק, וכך גם כל צדיק צריך למצוא לעצמו את הדרך המתאימה לפי תכונותיו ולפי דורו". עכ"ל.

הדברים מתאימים מאוד לדרכו של מרן מהר"י זי"ע, שבעוד שדרכו של אביו היה מידת החסד, היתה דרכו מידת הגבורה והפחד.

ויצונו מה שסיפר הרה"ח ר' חיים נטע כ"ק זי"ל, כי קודם הסתלקותו בירך מרן מהר"ש זי"ע את כל בניו, וכאשר נהג לפניו בנו הצעיר, מרן מהר"י זי"ע, בירך אותו ואמר לו: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך".

בי יכתירו - רישומי ראשית ממלכתם של רבנו"ק מבעלזא (קובץ יח - שבט תש"ט, עמ' צח. ועי' שם ענין זה. וראה מה שהבאנו במדורו גלי' תרד מכת"י החסיד רבי נתפיל צבי מיש מדינוב זי"ל וס"ל וליקוטי בתר לקוטי)

ואש מתלקחת בו...

שמעתי מכ"ק א"י זי"ל (מרן מהר"י מבעלזא זי"ע) שסיפר:

"כ"ק אבי זי"ל (מרן מהר"י זי"ע) היה דרכו בימות החול שהיה יושב בשעת התפילה ובעת קריאת שמע והיה נראה כאבן דומם, וכמעט שלא ראו שפתותיו נעות, עד כדי כך שכמה פעמים הייתי מתיירא שלא ירגיש בזה איש פשוט שאין לו אמונה, אולם בו בזמן הייתי רואה בעפרו מול צווארו, מקום הקשר של תפילין, שהיה בוער כאש יקוד, 'איזו ווי א פלאם פייער', עכ"ל."

פרשת מרדכי - כתבי כ"ק מהר"ם מביילגוריא זי"ע (מתוך קובץ ז' - שבט תשס"ט, עמ' סד. וראה שם מה שציון לנך)

בני ישראל בהקדמתם נעשה לנשבע עשו כבודתו של הקב"ה שמקדים רפואה לשימיעה

איתא בגמרא (שבת פח): "אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב (שיר השירים ב, א) 'כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים', למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לך, מה תפוח זה פריו קודם לעליו, אף ישראל הקדימו נעשה לנשבע, ובתוס' ד"ה פרי היער, וז"ל: 'יתימה שמביא קרא יכתפוח בעצי היער', דבאיי קרא לא נמשלו ישראל לתפוח אלא הקב"ה, דכתיב יכן דודי בין הבנים".

ואמר רבינו הקדוש אור מרן ר' יהושע זי"ע מבעלזא, דכתיב (ישעי' סה, כד): "והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע", אם כן גם הקב"ה מקדים נעשה לנשבע, שעוד טרם יקראוהו כבר עונה להם לישראל, א"כ גם הקב"ה כביכול נמשל לתפוח שפריו קודם לעליו, כמו שנמשלו ישראל לתפוח על ידי שאמרו נעשה קודם לנשבע, וזהו שאמר הכתוב 'כתפוח בעצי היער כן דודי' - זה הקב"ה - 'בין הבנים', דהיינו, ישראל שהם ג"כ כתפוח, ע"י שאמרו נעשה ואח"כ נשמע, כמו שהקב"ה עונה עוד לפני הקריאה, ומיושבת היטב קושיית התוס', ודפח"ח ושי"י.

עוד אמר לי חסיד אחד, **שרבינו הקדוש הר"ר יהושע זי"ע** אמר עוד לפרש בדבריו הנ"ל החרוז (ומיותר ליום השבת): "ויבאו כולם בברית יחד, נעשה ונשמע אמרו כאחד", דיישראל עשו כמדותיו של הקב"ה - שמקדים הישועה לנשבע, שכן אמרו נעשה קודם לנשבע, וזה שאמר שישאל 'נעשה ונשמע אמרו כאחד', כלומר, כהקב"ה שהוא יחיד בעולמו - שמקדים הרפואה קודם לשמיעה, ודפח"ח.

שרם יקראו ואני אענה - בשעה שיאמרו דברי שבת וקולוס לפני הקב"ה

עוד אמר רבינו הקדוש הנ"ל לפרש הפסוק: "והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע", דלכאורה יש כאן כפל וייתור לשון, וביאר על פי מה דאיתא בשם **תלמידי עש"ס** זי"ע (ראה בני יששכר מאמרי חדש תשרי מאמר ב, אות ה), הדמתפלל בעד החולה למשל בתפילה שנתקנה לזה, דהיינו ברכת 'רפאנו', יש חשש שהמקטרגים יבואו בקטרגניהם ויפריעו אותה מלהתקבל, ולכן טוב שהמתפלל יכוין עוד בברכת 'אתה גבור', שהברכות הראשונות אינן תפלות רק דברי שבת וקולוס, ועוד המתפלל יכוין באומרו 'רפא חולי' שגם לא יקטרג המשטיין, כיון שהם דברי שבת וקולוסין, ובלא משטיין יכולה התפלה להתקבל בהם ממרע.

וזה פירוש הפסוק: "והיה טרם יקראו", כלומר, עוד טרם יקרא את התפלה שנתקנה לך - אני אענה, דהיינו, 'עוד הם מדברים' - דברי שבת ותהלה - 'ואני אשמע', כדי שלא יהא מקום להמשיטין לקטרג, ודפח"ח ושי"י.

אמרות טהורות - מרשימותיו של הגה"ח רבי אברהם גוטסמאן זי"ל בעמח"ס 'פנים מסבירות' (קובץ יח - שבט תש"ט, עמ' יז)

המשך

יתרונו דעת

אם יתן לו איש את כל הון ביתו (על מנת לפרוש מלימודו) בזה יבוא לו. יהי רצון מלפני אבינו שבשמים להוציא מחלצתו עושי רצונו באהבה, אפס אם מתחילה נעשה מה שבכוונתו, אחר כך ה' יסיים לגמור בעזרתו, ודי למבין, אמן כן יהי רצון.

מנוחה וקדושה להאגון רבי ישראל אפרס זצ"ל מפאנאווע, תלמיד הגר"ח מוואלאזן זצ"ל (שער התורה ראשון ס"ז, ויע"ש ב"ס א-ב)

עלי הדר

ענין שנלמד במסגרת "דרף היומיי"

מסכת בבא בתרא

"לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו" (א)
תני רב דימי אחוז דרב ספרא, לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו. מימרא ידועה זו מובאת במכילתין (קסד ע"ב) כלפי הא דאיתא בגמ': 'ההוא (וטרן) מקושר דאתא לקמיה דרבי, ואמר רבי, אין זמן בזה. א"ל ר' שמעון ב"ר לרבי, שמה בין קשריו מובלע, פלייה וחזיה, הדר חזא ביה רבי בבישות, א"ל לאו אנא כתבתיה ר' יהודה חייטא כתביה, א"ל כלך מלשון הרע הוה. זימנן הוה יתיב קמיה (רבי שמעון בנו של רבי לפני אביו) וקא פסיק סידרא בספר תהלים, אמר רבי כמה מיושר כתב זה, אמר ליה, לאו אנא כתבתיה, יהודה חייטא כתביה, א"ל כלך מלשון הרע הוה'. ומקשי בגמרא: "בשלמא התם (כלומר, הסיפור הראשון, שהיה חשש שהשטר אין בו זמן) איכא לשון הרע (-שלא נכתב כדון), אלא הכא (כשהרבה בשבח) אודות יופי הכתב של ספר התהלים) מאי לשון הרע איכא", ועל כך הביאו את המאמר הנזכר (ומובא גם במס' ערכין טו. יע"ש).

אסור ריבוי בשבחיו של אדם ובלל בכלל אבק לשון הרע, שעליו אמרו ד"ל במכילתין (שם): "אמר רב עמרם אמר רב, שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום, הרהור עבירה ועין תפלה ולשון הרע. לשון הרע סלקא דעתך, אלא, אבק לשון הרע. אמר רב יהודה אמר רב, רוב בגול ומעוט בעירות והכל כלשון הרע. כלשון הרע סלקא דעתך, אלא אבק לשון הרע", וכמו שביאר הרמב"ם (הל' דעות פ"ז ה"ד): "וכל המספר בטובת חבירו בפני שונאיו הרי זה אבק לשון הרע. שזה גורם להם שיספירו בגנותו, ועל זה הענין אמר שלמה (משלי כו, יד) 'מבקר רעהו בקול גדול בבקר השכם קללה תחשב לו', שמתוך טובתו בא לידי רעתו".

ונבאר ריבוי פרטי האסור, דהנה רש"י במס' ערכין (ד"ה בא) כתב בביתא דין זה: "בא לידי רעתו, שכשהוא מספר בטובתו יותר מדאי, הוא עצמו אומר חוץ ממדה רעה זו שבו, או אחרים שומעים שזה משבחיו, ואומרים הלא מדת כך וכך בידו", וכדבריו מפורש יוצא מדברי שאר ראשונים, כמו ראשונים (מס' שבת פ"ב יד.), הרשב"ם והמאירי כאן, וכן הסמ"ק (ס"י קד). ונכון להביא מה שכתב בספר יריאם (ס"י קצא) שמיישב על פי יסוד זה סתירה שמצינו בענין, וד"ל: 'תולדות לשון הרע... בבבא בתרא 'אמר רב דימי אחוז דרב ספרא לעולם אל יספר אדם בגנותו של חברו שמתוך שמרבה בשבחיו בא לידי גנותו', פירוש, לא ירבה לספר, כי מתוך שירבה לספר בא לומר זה הגנות שלו, אבל סיפור טובה בלא ריבוי מותר. כדתנן (אבות ה, ח) 'חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי – הוא היה מונה שבחן', וכן יישב המהרש"א סתירה זו על פי האמור.

והעירו כזה המג"א וכן המהרש"א בחדושי אגדות, הלא בסוגיאנו לא שיבח רב שמעון את יהודה חייטא יותר מדאי, כי אם שכתבו היה נאה, ולאור האמור, מדוע אמר רבי: "כלך מלשון הרע הוה", הלא בשבח מיעט אין כאן אפילו אבק לשה"ר, ונשארו בקושיא על דברי רש"י.

שאין כזה תירוץ, כדפי' בספר 'מעשה רוקח' על הרמב"ם כתב, שאכן רבי שמעון רבי ריבה בשבחיו יותר מדאי, 'מדאריק בתואר השבח לומר 'לא אנא כתבתיה יהודה חייטא כתביה', דזה מורה שהוא דבר גדול, שאפילו אני איני כותב כל כך מיושר כמדה'.

בספר 'סדר המשנה' על הרמב"ם להג"ר זאב וואלף בוסקוביץ זצ"ל (בנו של בעל המחז"ש) כתב: "דכשם דאסור להרבות בשבחיו בהרבה מיני שבח, כגון שהוא משבחיו שהוא חכם וסופר מדייר ויפה תואר וכדומה, כך נמי אסור לו לספר בשבח חבירו אפילו בשבח אחד – אם מפלגי בשבח החבר, דכשם דאם מרבה במיני שבחים – לבסוף אומר הוא או אחרים השומעים חוץ מהוא גרועה זו שיש בו... כך נמי הוא הדרך של בני אדם, אף כשאומר רק שבח אחד רק שמפליג בשבח החבר, לבסוף אומר הוא או אחרים השומעים: אין מדה גרועה זו יש בו. והנה הכא בהך עובדא... אמר רבי 'כמה מיושר הוא כתב זה', ולא אמר טעם 'מיושר הוא כתב זה', אלא, שרבי בא להפליג השבח – שהוא מיושר ביותר הכתב ההוא (והוא לא הזכיר שם אדם, וליכא חשש הנ"ל), לפיכך דייק ואמר 'כמה מיושר כתב זה', להורות הפלגת יושר הכתב ההוא, ולזה כשאמר רבי שמעון רבי שיהיה חייטא כתב, שפיר א"ל רבי 'כלך מלשון הרע הוה'... שהרי אתה מוזכר שמו של הכותב, ואני הפלגתי שבח הכתיבה, א"כ בהזכרת שמו יש שמתוך שבחו יבא לידי גנותו, כי השבח בריבוי מיני שבחים והשבח המופלג בשבח אחד שקולים הם".

וכתב הגאון הרחי"ר בספרו 'ראש דוד' (פ"ר כי תבא), בהקדים מה שהרבה לתמדה, מדוע הביאו בגמרא שני המשפטים אודות רבי שמעון רבי יוד, ויתר מכן – מן הראוי היה להביא רק את הסיפור שממנו למדים שגם בסיפור שבח הוזלול יש חשש לשה"ר, בגלל החידוש הגדול שבו, שהגם שכונת רבי שמעון היתה "שלא להחזיק לעצמו טובת זולתו, ובכל זאת א"ל רבי כלך מלשון הרע, ומדמייתו תלמודא להני תרתי... מוכח דאי לא עובדא קמא לא היה אמר רבי עובדא ברתא שהוא לשה"ר, אך מוכח דעובדא קמא רבי שמעון רבי נראה במספר גנותו של ר' יהודה חייטא, דלא שפיר עבד דהבליע הזמן במקושר, גם עתה בהך עובדא ברתא להיות בענין כתיבה לא יבצר לבא לידי גנות ר' יהודה חייטא, דהכא שכל את ידיו... ואילו במקושר שכתבו לא עשאו כהוגן – חזנו מוכיח. ולהכי מיייתי תלמודא הני תרי עובדי, דבתרא לחוד לא סגי, דאילו לא קדם עובדא במקושר לא שייך בהא בבתרא שמך לשה"ר כלל... והיינו, כי אילו לא הביא ר' הסיפור דמיון הכתב של ספר התהלים לא היה בזה אבק לשה"ר כלל, מאחר שלא היה בזה ריבוי בשבח יותר מדאי, "מכל מקום כיון שקדם ענין המקושר – בא לידי גנותו קרינן ביה, כי השומעים ילה על לבם גנותו, שהכא נתחכם לומר הכתב, ושם קלקל במקושר...".

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני לחם - משנה בשבת ויו"ט (ב)

א. שתי חלות שנדבקו זו לזו באפיה: יש אומרים שאפילו קודם שמפרידן זו מזו יוצא בהן יד"ח לחם משנה, ואין צורך להפרידן (כ"ה דעת השואל ומשיב בתשו' מהדו"ק ח"א סי' קסז, דכיון שדעתו להפריש זו מזו אינו חיבור. ומהו כ"ל מקור לאלו שנהגים לעשות חלה גדולה מורכבת מי"ב חתיכות בצק שמודבקות יחד, דשפיר נחשבות ליי"ב חלות אפילו כשהן מחוברות). ויש סוברים שכל זמן שלא הפרידן אינן נחשבות לשתי חלות, ויש להפרידן תחילה, ואחר שהפרידן נחשבת כל אחת לשלמה אפי"פ שרואים שפרסה, כיון שלא נדבקו בתנור בכונה תחילה (ונתשו' הר הכרמל סי' כו מחזיר דלא נחשבת כשלמה). ואמנם, אם חדבין בכונה תחילה ואח"כ הפרידן, הוי ספק אי נחשב לחם, לכן אחר שהפרידן טוב להחזירה לתנור כדי שיקרמו פניה במקום שהפרידן, ועיי"ז תהא נחשבת כשלמה עני' או"ח סי' קסח ס"ג ובמ"ב שם סק"י"א, מחשש"ק סי' רעד סק"י"א, שד"ח ח"ד דף כו ע"ב בשם המנחת פנים, ובאורחות חיים סי' רע"ד סק"י"א בשם השו"ם - דאי"צ להפרידן, אבל המהרש"ם בדעית ס"ל דיש להפרידן. ועיי"ש במ"ב סי' קסח סק"י"א דאי"צ להחשבת לשלמה מכל מקום לא יבצע מנהג במקום שהיה דבוקה מפני שיש נראה כפרושה).

ב. שתי חלות שנאפו יחד ונדבקו, והנחתה האחת, הפרשה נשארה שלמה, ויש להפריד החתיכה מהשלמה, כדי שתהא נראית שלמה ולא פרושה (עני' סי' קסח ס"ג ובתו"ש סי' רעד סק"ב. ועי' במקושים להחז"י דבשבת לא יפרידו דהוי מתקן, והוא חידוש).

ג. מי שאין לו אלא חלה אחת שלמה לא יפרסנה לשתיים, אלא יברך על השלמה. ומי שאין לו לחם שלם, יכול לבצוע על שתי פרושות, ויש להקפיד שיביאו לפניו שתי פרושות ולא שיפרוס המברך בעצמו (עני' או"ח סי' רצא ס"ד; ושו"ת משיב דבר להנצי"ח סי' כא; שד"ח שם; ערש"י סי' רעד ס"ה; תש"ח חת"ס או"ח סי' מו).

[נראה בסי' שפתי דניקן (פ"ר ורא אות ה) שכתב בזה"ל: מעודי לא ראיתי זקני מו"ר ז"ל (הנח"י) בעל החידושי הרי"ם זצ"ל שיבצע על פרוסה, רק במוצאי"ש בסעודת מלוה -מלכה בצע על פרוסה שנשתיירה מסעודת שבת קודש, ותמחתי על זה, וראיתי באיזה ספר לעשות כן כי שיריים משב"ק חביבים יותר, כגון שיירי מצוה. ע"כ [ויצייג דמה"ס יש שסוברים דבשר ששתייר משבת מותר לאכול בטי הימים מ"ח, מ"א, ואבא"מ]. ושמעתי שצ"ק מרן מהר"א מבבלא זי"ע הראה פעם חשיבות חזקני לבצוע על לחם שלם, מדברי המהרש"א במס' חולין ז' ע"ב על הא דאיתא שם שרבי פתח כי יאיר מעולם לא בצע על פרוסה שאינה שלו, וכתוב שם בזה"ל: אבל משלמה שאינו שלו הוי ברך ברכת המוציא אם לא היתה לו משלו אלא פרוסה, דשלמה ופרוסה - שלמה קודמת לברכת המוציא, ע"כ. הרי דאפי"ג דרפ"י גדר לעצמו שלא ליהנות מאחרים אבל אם לא היתה לו שלמה היה פורס על שלמה שאינה שלו, אלמא חשיבות הבציעה על שלמה. כעדה"ק].

ד. בפרשה שלישית: מי שיש לו חלה שלמה וגם פרוסה, פשוט שיבצע על השלמה, ואת הפרושה יניח על סעודת מלוה-מלכה, [ועי' דעתו זו חשיבא הרבה יותר מסעודת מלוה -מלכה, אף שהם היא מצוה. ויש אומרים שחושבים להפך, וטועין בזה"ל (לשונן של הבא"ה סי' רצא ס"ד). עכ"פ משמע מדבריו שלכתחילה יש ענין לבצוע בסעודת מלוה-מלכה על ככר שלם (נראה משי"כ במדורנו מג"ל תרפו ואילק).

ה. אם טעה והתחיל לפרוס החלה קודם שבירך 'המוציא', אזי כל עוד שאוזה בפרושה ושאר הככר עולה עמה, נחשבת עדיין לשלמה לגבי לחם משנה (עני' או"ח סי' קסז ס"א, מ"א שם סק"י ובמ"ב סק"י"א).

ו. אם אין לו לחם-משנה, יכול לשאול לחם משכנו ויוצא בזה לחם-משנה - אפי"ג שצריך להחזירו, ואם כן אינו ראוי לאכול, מכל מקום מעט"ר (עני' שו"ת דעת משה להנח"י רבי משה מאבא"ן זצ"ל ח"ד; צ"ק אליעזר חלק א סי' כב, וחי"ב סי' לו. ובש"כ חי"ב סי' נה סט"ו כ' דהגרשו"א פסק בקצה, ועיי"ש, ומי"מ נהגו חזק לחלק).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א, המשך בג"ל הבא בע"ה

עלי ספר

שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית המנוקד והמפואר - מאת הגה"ק רבינו יעשי' במהר"ר אברהם הלוי הורוויץ זי"ע בעל השל"ה הק'. יצא לאור במהדורה מחודשת מפוארת ומושלמת בת ארבעת כרכים נוחים ונהדרים בקודש, הכלולה במעלות: מנוקדת, תיקוני שגיאות ושיבושים, פיסוק מלא, תרגום מאמרי הוזהר הק', מילואים והשלמות, הערות וביאורים, פירוט ראשי תיבות, תוכן העניינים, מראה מקומות וצינונים, קונטרס מפתחות, ועוד מעלות רבות כאשר העניינים תחזיקו מישרים. [כרך א: תולדות אדם * עשרה מאמרים * שער האותיות; כרך ב: מסכתות חשי"ס; כרך ג: תורה שבכתב * תורה שבעל פה * עשרה חילולים; כרך ד: ויו העמודים * ספר המפתחות (שמכיל תרלע ע"ב וכו' לו מיני מפתחות, כולל מפתח ערכים מפורט ביותר לפי סדר הא"ב). כל אלה נערך להפליא ונסדר בהדר כלילת הוי"ו והשלמות על ידי הרחי"ג ר' מאיר כ"ץ שליט"א - מפעל השל"ה השלם, שעל ידי מכו"ן יד רמה' חיפה תשי"ע.

אהל יעקב: - על התורה בית מלא הון יקר באורים דרושים ומשלים מתוקים מדבש וגופת צופים מאת הגה"ק רבי יעקב קראץ זצ"ל. נאספו לקטו ונסדור בחכמה ותבונה על ידי תלמידו הגאון רבי אברהם גערש פלאהס זצ"ל, שבמיטב הגיון חסידות, ויתוספת חידושים והערות יקרות בשם יריעות האוהל וישפת היריעה, ועתה פנים חדשות באו לכאן, בשני כרכים - על ספר **בראשית** ועל ספר **שמות** - שנערכו בעריכת חדשה מפוארת ומושלמת, על ידי הרב שמעון אשר כהן ובנו הרב חיים כהן. ירושלים תשס"ט - תשי"ע.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו היוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' ישראל קאניג הי"ו לרגל שמחת אירוסית בתו תח"י ע"ג הבה"ח כמר יוסף גדלי' ריטשמן נ"י בן מתו' הרה"ח ר' חיים דוד ריטשמן הי"ו - מאנשעסטר במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' זעליג וואלף פיליפ הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש א"יה - בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' אלימלך האפשטיין הי"ו לרגל שמחת לידת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר א"יה - בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)
לעילוי נשמת הרה"ח ר' מנחם מענדל ב"ר אהרן יוסף ע"ה לזריא נלב"ע כ"ה שבט תשס"ב לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי חתנו הרה"ח ר' אליעזר י.פ. פריעדמאן הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' אברהם ב"ר יעקב ע"ה נלב"ע ביום כ"ה שבט תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי משפחת אורילעוויטש הי"ו	

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פר' משפטים – "שבת שקלים"			
כ"ח שבט תש"ע – שנה ט"ו גלין תש"ד			
ר"ת	מו"ט	ה'ל"ג	אנטיסטרופ
19:07	18:46	17:34	לונדון
18:24	18:03	16:55	מאנטיסטר
18:28	18:09	16:58	ציריך
18:59	18:33	17:27	ווינ
18:26	18:01	16:54	אמסטרדם
19:05	18:42	17:30	פאריז
19:23	18:57	17:48	פראנקפורט
18:55	18:30	17:20	
מפרכין החסידים האט חזק ארץ ביום ראשון ושני המולדת במוצאי ש"ב בשעה 02:27 ו-12 חלקים			

מדרש חכמים

"ואלה המשפטים" – שמכוננים ועושים שלום בישראל

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כא, א).

זה שאמר הכתוב (תהלים צט, ד): "עני מלך משפט אהב אהו פונק משרים משפט וצדקה בעקב אהו עשית". מהו "אתה כוננת משרים", אמר רבי אלכסנדר, שני חמורים היו מהלכין בדרך, והיו שונאין זה לזה, רבץ לו חמורו של אחד מהן, ראה אותו חבור ועבר [אצלן], משעבר אמר כתיב בתורה (לקמן כג, ה) "כי תראה חמור שונאך", מיד חזר וטען עמו, התחיל [חבירו] לשיח בלבו, אמר: כך היה פלוגי אוהבי, ולא הייתי יודע, [אני הייתי סבור שהוא שונאי, ראה אני ריחם עלי כשראה אותי ואת חמורי בדוחק (ג' התחנאות)]. נכנסו לפונק ואכלו ושתו [ביחד ונתאבהו זה לזה (שס)], מי גרם להם שעשו שלום ביניהם, על ידי שהיטיב זה בתורה, הוי: "אתה כוננת משרים" [-אתה כוננת ישירות לאוהביך, שעל ידי המשפטים שנתת להם [אפילו] הם עושים מריבה זה עם זה, ובאין לידי משפט [וצדקה -מצוות התורה] והם עושים שלום (שמו"ד ל, א)], הוי "ואלה המשפטים".

תחנאות יאן (מובא בילקוט שמעוני רמז שז)

הקב"ה עושה מה שאמר לישראל לעשות ולשמור

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כא, א).

הדא הוא דכתיב (תהלים קמז, יט) "מגיד דבריו ליעקב וחקיו ומשפטיו לישראל", "מגיד דבריו ליעקב" אלו [עשרת] הדברות, "חקיו ומשפטיו לישראל" אלו המשפטים. [ולמה נקראו 'דבריו' ומשפטיו של הקב"ה?] לפי שאין מדותיו של הקב"ה כמדת [מלך] בשר ודם, מדת [מלך] בשר ודם מורה לאחרים לעשות והוא אינו עושה כלום, והקב"ה אינו כן, אלא מה שהוא [עצמו] עושה, הוא אומר לישראל לעשות ולשמור.

מעשה ברבן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא שהלכו לרומי, ודרשו שם: אין דרכיו של הקב"ה כן [דרכי מלך] בשר ודם, ש[מלך] בשר ודם הוא גורז גזירה, והוא אומר לאחרים לעשות, והוא אינו עושה כלום, והקב"ה אינו כן, [אלא] הוא עצמו עושה מה שהוא גורז. היה שם מין אחד, [ו]אחר שיצאו אמר להם: אין דברים אלא כוב, לא אמרתם שאלקים אומר ועושה? [א"כ] למה אינו משמר את השבת, [שהרי] הוא משיב רוחות ומוריד גשמים מן השמים לארץ, ומכניס ומטלטל מרשות לרשות?], אמרו לו: רשע שבעולם, אין אדם רשאי לטלטל בתוך חצירו בשבת? אמר להם: הן. אמרו לו: העלונים והתחתונים חצירו של הקב"ה, שנאמר (ישעי' א, ג) "מלא כל הארץ כבודו" (-אם כן הכל ברשות אחד הוא), [ותן] ואפילו אדם מטלטל מלא קומתו [- פחות מדי אמות (ג' ופי מהר"ד)] הרי אינו עובר עבירה. אמר להם: הן. אמרו לו: [והרי] כתיב (ויקרא כג, כד) "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא [נאום ה']", והכל מלא קומתי, ואם כן אין כאן טלטול ומלאכה].

העבד יוצא בשן ועין - כי בכך מתכפר על איבריו בהם חטא

וכי יבא איש את עבדו או את עין אמתו וישחתה לחפשי וישלחנה תחת עינו. ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי וישלחנה תחת שנו (כא, כו-כו).

אמר רבי יעקב בר זבדי, מה טעם העבד יוצא בשן ועין? מהכא [דכתיב] "וירא (ב-בשית) חם אבי כנען וגו' וגו' (ב-בשית) לשני אחיו בחור" (בראשית ט, כב).

(ואנ"ע) דעיקר הגדה הוא בלשון, ואיכא מאן דאמר בקידושין (כה). שאינו יוצא בה לחירות, יש לומר דעיקר העבירה הוא שאמר מלת 'ערוה' ואין בה אותיות ממוצא הלשון, שהן אותיות טעמיות (זית רענן). ולכן יוצא בשני אלו [שנזכרו בפירוש בפסוק], שכיוון שלקה העבד באבריו אלו, נתכפר לו חטאו ויצא מכלל הקללה שקללו אביו ויצא לחירות. (נור הקידוש). בראשית רבה לו, ד

לקח טוב

"מטבע של אש" – טבעה של האש להיות עולה ויורדת

להתנלות לאחר זמן באהיות עינים.

לפי האמת, אין לו לאדם להתייאש משום כך, ואף לא להתעצב אל לבו כלל, כי טעות היא בידו למדוד את הישגיו הרוחניים בקנה מדה זו. כל ענינה של מדידה זו מיוסד בהנחה שדבר המושג כבר – יישאר ולא יאבד. הנחה זו מובנת (בדרך הטבע) רק בדברים גשמיים בלבד. כי בהשגות רוחניות איננה נכונה כלל וכלל.

השגה רוחנית, קרי: התקרבות אל ה', מועישה כמו מעשי להבת האש, שגם היא עולה ויורדת, ולעולם לא תעמוד על עמדה כאבן מוצק. גם ההתקרבות אל מלך מלכי המלכים ככה, שלא יתכן בה מעמד קבוע

העלויות והירידות שנודעו לו לאדם בעבודתו לגבוה, מבלבלות את דעתו ומביאות אותו לפעמים לידי יאוש, יותר מכל גורם אחר. כל קושי ומכשול אחר – גדול כפי שיהא – רואה הוא לנוכח עיניו, מעריכו לפי מדותיו ואזור את מתניו לקראתו ומנסה להתגבר עליו ולנצחו. יהיה סופו של דבר מה שיהיה – יצליח או ייכשל – הרי התוצאה ברורה, ומיד יווכח בה האדם וידע את אשר השיג. גם אם לא הצליחה דרכו, ייטיב לפחות להסיק מסקנות לקראת העתיד, על מנת להתמודד באותו קושי על ידי אמצעים אחרים. אין מקום למעוות בתוצאה. נראה הדבר לעינים אם התגבר במערכה או נפל.

מה שאין כן עובדת היותו עולה ויורד במדרגותיו, שמשאירתו מובלבל, מבלי דעת לאן פניו מועדות. אתמול כבש כבדת ארץ והגן את נצחוננו, והיום נסוג אחר, עד שקורות של אתמול נעלמו כרוח נושבת וכחלום יעוף. תופעה זו מתישה את כוחו של אדם, כי נבון הוא בארץ, סגר עליו המדבר. לא די לו שנכשל בנסיונו, עוד נתערער בטחונו במדידת תוצאותיו, כי מעתה אין דבר מוחלט וקבוע. גם אם דומה עליו שמתקדם בדרכו, הרי שלאחר זמן נוכח לדעת כי מרה טעותו.

כך הוא הרגלו של אדם בכל עניני ותחומי החיים, למדוד את הישגיו לפי מדת ההחלט והקביעות שבחם. מיום עמדו על דעתו כבר למד לדעת כי זאת היא הבחינה לכל דבר. בימי ילדותו, מן הרגע שבו התחילו רגליו לצעוד בברכיים כושלות, השכיל למדוד את הישגו כפי התקדמותו יום יום. כל שלב נוסף בהליכתו, נשאר מוחלט וקבוע, ושימוש קנה מדה בה ראה והכיר בהצלחתו. וכן בימי בגרותו. מלאכה חדשה שעליו להתלמד בה, אפשר לו לראות התקדמותו בה בקלות, ולסמוך על מראה עיניו זה, שעל ידו ידע מה כבר מאחוריו ומה עדיין לפניו. מובן אפוא בלבולו של העובד בהיעדר ממנו קנה מדה זה, ומובן גם מייאוו להינחם בהסברים שונים שנלאתה אנו מלשמוע. במה יתחזק ויתעודד, אם עלולה התוצאה הנראית

עלים לתרופה – להפצת תורה וחסידות

ברכתא "מוזלא שפא וגדיא יאה"

נביע בזה קרם הנלכב איש החסד והמעש, אהוב למעלה ונחמד למטה, מוזיל זהב מכיסו לכל דבר שבקדושה ועומד לימיננו בכל עת ועונה, כשמן הטוב תורק שמו ותפארתו

הרה"ח ר' יעקב יצחק (איטשע) קאניג שליט"א
מברית התיכון ומזכי הרבים בהפצת תורה וחסידות ברחבי תבל

לרגל השמחה השדויה במעונו בנישואי הבן המצויין החתן היקר כמר מרדכי דוד נ"י ע"ב תתי' בת מחו' רודף צדקה וחסד שמו מפארים לשו"ת הרה"ח ר' מענדל קרעדיטער שליט"א – אב"י בגאדלרס גרין ענבני הגפן בענבני הגפן דבר נאה ומתקבל
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך נחת והרחבה וכל טוב סלה, אמן
כעתירת וברכת: המערכת

אמרות טהורות

בשבת קודש יש להשי"ת נחת רוח גם מעונג הנשמי

שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי (כא, ב). "יש לומר בדרך רמז על פי מ"ש בוהר הק' שאף שבכל ימות השבוע עיקר נחת רוח [של] השי"ת הוא רק מברכת המזון ומעשים טובים מעלם ולא ממצעם העונג שלנו, עם כל זאת בשבת קודש אנו לפנינו בבחינת בן אהוב שיש לו נחת רוח גם מעונג גופני שלנו. נמצא שבשבת קודש יש עליה לבחינת כח התאווה – שהוא כעבד כל השבוע.

וזהו שאמר כאן: **"שש שנים יעבוד"** – בשבת ימי המעשה יהיה האכילה בענינו כעבד, **"ובשביעית יצא לחפשי"** – ונעשה כבן חביב, כי יש להשי"ת נחת רוח מותענוג שלנו ומכל מקום מה שהוא רק לכדי חיוני, יש לו נחת רוח גם בחול".

מזהה אברהם להרהי"ק מבוססאש זי"ע

הכנעת תאוות אכילה מסייעת להכנעת שאר תאוות

ואם שן עבדו או שן אמתי יפיל לחפשי ושלחנו תחת שנו (כא, כ). "שן רומז על תאוות האכילה. וידועים דברי השל"ח הק' (אות ק – קדושה) שבאכילה נכללין כל התאוות, כי ממנה כל חיות האדם, וכשהאדם מכניע את תאוות אכילתו, אזי בנקל יכניע שאר התאוות, "כי אין היצר הרע מתרבה בנו מעודו דבר נש, אלא מגוי אכילה ושתיה כמבואר בזה"ק (תרו"ח קדוה...)".

וזהו הרמז: **"ואם שן עבדו או שן אמתי יפיל"** – שיפיל ויכניע את תאוות האכילה מכל וכל, אז בנקל יכניע את כל התאוות, ו"לחפשי ושלחנו" – את היצר הרע, כי ילך מאתו "תחת שנו" בלבד, במה שהכניע תאוות האכילה, כאמור. **באר מים חיים**

אי אפשר להיות עובד ה' וללכת אחר התאוות

ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך וגו' (כג, יט). שורש תאוות האדם בא מחנוג שנקרא 'אדמה' וכיון שנכבד מן האדמה (בראשית ב, ג) ע"י מדרש גדול בראשית, ובפרק ע"א אדם. וע"י מנהגיו (אסא), ועיקר שבירת כח התאוה צריך האדם להתחיל בימי נעוריו, תיכף בהגיעו לכלל י"ג שנה, כבוא אליו יצר טוב

אמירה נעימה

ואלה המשפטים וגו' (כא, א). ובמדרש (שמו"ר ל, א): "הוא הוא דכתיב (תהלים צג, ד): 'עונו מלך משפט אהב'".

ונראה לבאר, כי מצינו בגמרא (זכחים נד): ששמואל דודד דהו יושבין ועוסקין באיזה מקום יבנה המקדש, סברו לבנותו בעין עיטם שהוא מקום גבוה, משום דכתיב (דברים י, ה) 'זקמת ועלית', משמע שיהא בגובה ההר דוקא. ואמרו: נבנה אותו נמוך מעט בירושלים משום דכתיב (שם, לו, יב) 'זבין כתפיו שכן'. ואיכא דאמרי, משום דגמירי שהסנהדרין – היושבת בלשכת הגזית – צריכה להיות בחלקו של הוהדא, והמזבח – בחלק בנימין, ואם ייבנה המקדש בעין עיטם, יהיה מרחק רב בין הסנהדרין ובין המזבח, וצריך שתהיה ישיבת הסנהדרין סמוכה אל המזבח, על כן נבארוהו בהר הבית. ומבאר המהרש"א (שם נג): שלכן היתה לשכת הגזית, שבה ישבה הסנהדרין, בחלק יהודה, כי לו המלוכה, ונאמר (שלי"כ כג, ד): "מלך במשפט יעמיד ארץ".

עוד מצינו (נ"ז ח) שארבעים שנה קודם שנחבר הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות (מקום בהר הבית וחנות שמו. רש"י), ומני אז לא דנו עוד דיני נפשות. והמעם, כתבו התוס' (שם ד"ה מלמד), משום שצריך שתהא ישיבת סנהדרין סמוכה למזבח דוקא. והיינו בלשכת הגזית, על כן לא היה דיני עוד דיני נפשות.

ובזה תובן סמיכות סוף הפרשה דלעיל לפרשתנו: "ולא תעלה במעלות על מוהבי", כלומר, כשתבנה מזבח, אל תעלה במעלות – לבנותו במעלה העליונה, והיינו בעין עיטם שהוא גבוה ביותר, ואם תשא: הלא כתיב 'זקמת ועלית', דמשמע בגובה ההר, לזה אמר: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", כלומר, כדי שתהיה ישיבת סנהדרין – שהיא בחלק יהודה) סמוכה למזבח (שהיא בחלק בנימין), כמו שכתב כאן רש"י. ואם תאמר, למה באמת הקפיד הכותב שתהא הסנהדרין וישבת דוקא בחלק יהודה, על כן מותרין המדרש: הלא הוא דכתיב 'ועוז מלך משפט אהב', והמלוכה שייכת ליהודה, על כן צריך שתהא הסנהדרין בחלקו.

נפתלי שבע ריצון

(אורי"ט, ב), ישבר כח התאוה, וכל המעשים שיש בהם תאוה עישה אותם רק לשם שמים. וזהו הרמז: "ראשית בכורי אדמתך" – תיכף כשכח התאוה, הבא מחנוג, מתדיל להתבכר, "תביא בית ה' אלקיך" – וביא אותה אל השי"ת, כאמור. "רק אם יאמר אדם: אעבוד את בוראי ואשמור מצוותי, וגם אלך אחר תאוות לבי בדבר המותר. על זה נאמר 'לא תבשל גדי בחלב אמו', כי טעם איסור בשר בחלב מבואר בשל"ח (בפרשתנו, תורה אור דף נג. בשם הרקאנטי), שהוא מערב כחות עליונים, כי בשר רומז לדין וחלב רומז לחסד, ע"ש. והנה, אם האדם רוצה לעבוד להבורא יתברך – הוא דבוק בקדושתו יתברך, ואם הולך אחר התאוה, אף בדבר המותר, נמשך אחר כח נחש הקדמוני שממנו בא אדם הראשון אל החטא, כמ"ש (בראשית ג, ה): 'וכי תאווה הוא לעינים' כמבואר בשל"ח בכמה מקומות, נמצא אי אפשר להיות שניהם יחד, לעבוד את הבורא וגם למשוך אחר התאוה, כי זה הוא כמו תעורבות בשר בחלב, והבן".

דודאים בשיחה להרה"ק רבי ראובן מוזארנאווא זי"ע (י"ד חל בשב"ק כ"ט שבט. ועני"ש)

קדושת אר"י מסייעת שלא יתבטל מגודל הדבקות

לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימיו אמלא (כג, כ). נראה לפרש בהקדם דברי הרה"ק מאפסא זי"ע, "שמה שהקב"ה מסבב סיבות להטריד הצדיקים בענינים גשמיים, שהכל רצים אליהם בעניני פרנסה ורפואה, וזהו לטובת ואהבת הצדיק, כדי להטרידו מעט מהדבקות אשר הוא דבוק ברשפי אש ובשלכות עוה כבדי שלא יתבטל במציאות. וזאת הבטיח לנו השי"ת שבארץ ישראל לא תצטרך לזה ולא יהיה לך שום ביטול, כי 'לא תהיה משכלה ועקרה בארצך' – ולא יטרידו את הצדיק בענינים גשמיים – ואף על פי כן: זאת מספר ימיו אמלא' כי גודל קדושת הארץ תועיל לך שלא תצא נפשו מגודל הדבקות.

ובזה מובן גם הפסוק שלפנינו: 'ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מזהל מקרבך' רמז לאמר שבארצך לא יהיה לך שום ביטול בעניני גשמיים". **צמח דוד, דינוב**

ורצע אדוניו את אזנו וגו' (כא, ה). וברש"י: "ומה ראה אוזן להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר רבן יוחנן בן זכאי, אוזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע. ואם מוכר עצמו – אוזן ששמעה על הר סיני י' לי בני ישראל עבדים" (ויקרא כה, נה) והלך וקנה אוזן לעצמו, תרצע". הנה, לפי זה דין מוכר עצמו שזה לזה שנמכר מחמת גניבה, שמכרוהו בית דין, ושינה נרצעים אחר שש, לכשיאמרו "לא אצא חפשי", ויש להבין טעם הדבר, דבשלמא זה העבד שמכרוהו ב"ד בגניבתו, והמכירה לא ניהא ליה, מובן מדוע אין רוצעין אותו תיכף, כי אם אחר שש כשאמר לא אצא חפשי, כי רק אז מוכח למפרע שהמכירה היתה ניהא ליה מעיקרא. אבל זה שמוכר עצמו, הלא בעת המכירה כבר עבר על "כי לי בני ישראל עבדים", והיה עליו להיות נרצע תיכף בשעה שמכר עצמו.

ויש לומר, שזה שמכר עצמו היה מפני דחוק, כי לא היה לו דבר על מה שתחול הברכה, וההכרה הביאות למכור עצמו, ולכן לא היו רוצעין אותו תיכף. אבל אחר שש שנים, עת צאתו לחפשי, אשר האוזן מחוייב לקיים עמו מצות הענקת – "העניק תעניק לו" (דברים נה, יד), ויש לו כבר במה שתחול הברכה, ולא שם במהונו בה, לכן נרצע במרצע מטעם האמור.

אור למאיר

על כל דבר פשע וגו' אשר יאמר כי הוא זה וגו' ישלם שנים לרעהו (כב, ח). בפרק שירה (פ"ה) כתוב שפסוק זה הוא שירת הוואב, וצריך לתת טעם לדבר.

וי"ל, דהנה הכתוב מודר כאן במיעוט טענת גנב – בפקדון – ונמצא שהוא עצמו גנב, שמשלם כפל (כ"ש רש"י). כן נכלל כאן דין המוען בפקדון טענת אונס ונמצא תחת ידו, שהי"ב.

והנה, מצינו בגמרא (כ"ט צג:) שהואב נמנה על ההיות המורפות המצויות ביישוב. ואפשר שלכן זאת היא שירתו של הואב – על שהאדם אינו יכול לפטור עצמו מותשלומין, במענה שהפקדון נאנס ע"י זאב שטרפו, כי נודע הדבר בעדים שהוא שקרן, ואם כן לא יגיע הדין על ידו, ועל כן משבח הוא להקב"ה בזה שלא הגיע נזק על ידו.

מדרש קדש

יתרון דעת

בן שלש עשרה למצוות (י)

כפי שיסבין בדעתו בלילה שבוכנס ל"ד שנה – וכן בליל הנכנס לכ"א שנה – לעבוד את ה', כן יצמיח וכן יעלה / בן י"ג – נגמר מצות חינוך, ועוד

וקבלתי מרבי המובהק החריף והבקי הישיש כבוד מו' **יצחק אייזיק זצ"ל ולה"ה**, שבליל הנכנס ל"ד שנה משני האדם אחר י"ג שנה שלמות, וכן בליל הנכנס לכ"א שנה אחר כלות ב' שנה שלמות, **כאשר יסכים האדם ברעתו באותו לילה לעבוד השי"ת ויתעלה כן יצמיח ויעלה, בכל מיני מעלה, עד שיגיע לכל מדרה מעולה**, והוא בדוק ומנוסה בלי שמץ ותפלה. והשומע לדברי אלה בוודאי שיהיה לו תקנה גדולה, ולתקן מה שעשה ח"ו בבלה, על ידי בקשת רחמים כל אותה הלילה, ויעלה לשם ולתהלה. **ספר הפרדס** להגאון המקובל ר' ארי' לייב עפשטיין זצ"ל אב"ד קעניגסבערג (דף יח, א)

כאשר נכנס הרה"ק ר' **דוד משה מטשארטקאב** זצלה"ה לעול תורה ומצוות, בהגיעו ל"ג שנים, שאל אותו איזו הק' מרויח זי"ע. הנה איתא בזה"ק הק' (פר' לך עת, א) בספר משפטים צה, א) שהיצר הטוב אינו נכנס בו באדם, כי אם מיום מלאת לו י"ג שנים, ולעומת זאת, היצר הרע מדיח את האדם מיום הוולדו, וכדכתיב (בראשית ח, כא) "כי יצר לב האדם רע מנעוריו". ועתה אמור לי, איך היתה יכול עד עכשיו להתגבר על יצר הרע, בלא סיוע מצד היצר הטוב. ענה אדמו"ר הק' ואמר לאביו: בכל פעם בבוא לי יצרי להסיתני ולהדחיני מדרך הטוב, הייתי טוען לעומתו, שכבר נפסק במשנה (שבועות יא, א) שאין שומעין דברי בעל דין קודם שיבא בעל דין חבירו, ולפיכך כל זמן שאין יצר הטוב בעל דינו בפני, איך אוכל לשמוע דברי היצר הרע, ובוה הייתי דוחה אותו מלפני, לבל יפיל אותי ברשתו להדחיני מעבודתו ית'. **דברי דוד** (ליקוטים עמ' מא, וע"י בספר "עיריך קדישין ח"ה עמ' שפט – שהביא בגי' א')

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם (שמות כ, כ). "ל דרך רמז, דקא על הנשמה שניתנה באדם בשש י"ג, והצדיקים הגידו כי לפי מה שמתנהג האדם בו' השנים, מן י"ג עד שנת העשרים (שאז נעשה בר עושין למעלה) כך מתנהג כל השבעים שנה, אם לשבת אם לחסד, ואם כל השנים האלו עוברות בטוב בלי מחשבת פיגול, אז בנקל לו כל ימי חייו לעבוד את השי"ת מתוך אהבה רבה אהבה בתענוגים בלא מניעות, ואם קלקל באותן השנים, קשה לו אח"כ העבודה, עבד"ק.

וזה פירושו: "כי תקנה עבד עברי", היינו בתום שנת י"ג, שאז באה לו הנשמה לאדם והיא בשבייה בתוך גוף האדם וע"כ כינה שמה בכתוב עבד עברי), ואם "שש שנים יעבוד", היינו שיעבוד לאלוקיו בשש שנים אלו, מ"ג עד י"ט, "חנם" – מן היצר בלי יגיעה ויחירה. וכמו שפירש"י בפרשת יתרו (ט, ה) על הפסוק 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי' – שכל התחלות קשות, ואח"כ יעבר ויבושם. והתחלה היא באותן שנים מ"ג עד כ', ואם אותן שנים עברו בטוב, אח"כ היינו משנת עשרים ואילך יעבר ויבושם לכם.

ארץ צבי להגאון מקאויגאלאב זצ"ל (פרשתנו)

... דהנה י"ל טעם על מצות סעודה ביום שנעשה בנו בן י"ג, הנה פשוטו, על שזכה להכניסו בבית תורה ונעשה גדול. אבל י"ל טעם מיוחד, כי מצאנו בשלמה המלך ע"ה שעשה סעודה לגמר בנין בית המקדש כמבואר בפסוק (מ"א ג, טו) ומוה דרשו חנ"ך (קד"ר א, א) שכאן עושין סעודה לגמרה של תורה. וכן לכל גמר מצוה, מוכנה לברך על התגמור. וזהו, האב מחייב לחנך בנו בתורה ובמצוות, ולזונו עד שנעשה גדול, כי משעה זו מחייב מצד עצמו. וממילא, **כשנעשה בנו בן י"ג נגמר מצות חינוך, על כן מהראוי לעשות סעודה לגמר מצות חינוך**. אלא אין זה, רק בתנאיין וכן שעומד על דעתו בשנת י"ג לשמור דרך עץ חימו, ואין צריך לזונו יותר, אבל אם עוד עושה מעשה נערו, לא יצא עוד ידי חובתו בחינוכו, כי גם מכאן ואילך עליו להשגיח בעניני פקידה על כל דרכיו.

וזה יובן ממדרש (ב"ר סג, ט): "ויגדלו הנערים" (בראשית כה, כו), דמבואר ע"כ כמה חייב אדם לחנך בנו, עד י"ג שנים, מכאן ואילך צריך שיאמר ברוך שפטרני מענישו של זה. ויש לדקדק, מה מכאן ואילך, דמשמע דבכל פעם צריך לומר כן, ובאמת אינו מברך אלא פעם אחת, והוא ליה למימר – וכשנעשה בר מצוה צריך לברך.

אבל יובן עפ"י ה"ל, דלא יעלה על דעתו שכבר השליך מעליו עול בנו, ואין לו להשגיח עליו, כי כבר יצא ידי חובתו. על כן אמר, מכאן ואילך, עוד לא השלים חוקו, רק להשתדל שלא יעשה ח"ו בסיבת עונות בנו. על דרך שאמרו (שבט קמט:) כל שחבירו נענש על ידו וכו', והיינו מכאן ואילך, דכל פעם צריך שיאמר, ברוך שפטרני מענישו של זה, שהוא אינו הגורם ח"ו בשביל מיעוט חינוכו או מיעוט השגחתו.

קרי לזיו (פר' וירא ד"ה ויגדל הילד)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי אליעזר די אבילה זי"ע - בעל "מגן גבורים" יומא דהילולא ג' אדר א' (תקכ"א)

"הרב המפורסם בקצי ארץ וים רחוקים, המאור הגדול ועצום ומפולפל..." - מנוסח מצבתו - הגה"ק רבי אליעזר די אבילה זי"ע, המכונה "רב אדי"א", ובפי חכמי עירו "רבי אליעזר הגדול", היה בן אחרון של רבינו חיים בן עטר זי"ע - בעל "האור החיים" הק', וכיהן כראב"ד וראש ישיבה בעיר הבירה רבאט במדינת מארוקו.

מעודו נודע בשקידתו הנפלאה, תוך כדי עמקות וחריפות מבהילה, כאשר כל רז לא אניס ליה. וכך משבחו הגאון החיד"א זצ"ל בספרו "שם הגדולים" (מ"ט, ערך 'מגן גבורים'): **"מפי מגידי אמת שמעתי מהפלות עיונו בעומק וחורפא וקלות הפלא ופלא, ולרוב עיונו היה כותב ואחר כך חוזר ומוחק וכיוצא, ולכן אינו ניכר מהספר גדולתו כל כך. וכבר העידו עליו רבני המערב בהסכמותיהם מעידין מן המכירין, ויש לו ספרים רבים. ומתלמידיו שמעתי מגדול שקידתו לא נתן שניא לעיניו כמעט."** במקום אחר מתארו הרחיד"א (נ"ר מערבי הרב המפולפל מזה מהר"ר אליעזר די אבילה, ולשמע און שמענו נפלאות מתורתו זלה"ה"). וכן מזכירו בהערצה בשאר ספריו (ראה עין זוהר כ, א; 'פתח עינים' סנהדרין קג).

תקופת דרב אדי"א

אחד ומיוחד מחכמי משפחת אבילה המעטיירה, ששורשה מהעיר אבילה שבמדינת ספרד - משם הגיעה לאחר הגירוש למארוקו - היה רבי אליעזר הגדול, שנולד בערב פסח שנת תע"ז, כבן יחיד לאביו הגאון רבי שמואל זצ"ל - בעל 'אזנן שמואל' ויכתר תורה, שהיה חתן הגאון רבי משה בן 'עטר זצ"ל מחכמי סאלי (אביו של בעל 'האור החיים' הק' זי"ע), בנו של הגה"ק רבי חיים בן 'עטר זצ"ל - הזקן מסאלי.

בטרם ירדית שמתו לו היה העולם כבר דובר בו נשגבות, וכך סופר בפי חכמי מרוקו העובדא המופלאה: כשהתעברה אמו הצדיקת, נלה התנא רבי אליעזר בן הורקנוס אל אביו בחלום, ואמר לו: "ז"ע, שאני הוא התנא רבי אליעזר בן הורקנוס, בקרוב תלד אשתך בן זכר אשר בו יהא ניצוץ נשמי ויהא יאיר עיניהם של ישראל בתורתו, על כך הנני מבקש שתקראו על שמי..."

ימי ילדותו עברו עליו בעיר רבאט¹ הסמוכה לעיר סאלי, בחברת חכמי העיר וגדוליה. בעיקר הושפע מבית אבותיו הקדושים מצד אמו משפחת רבי חיים ו' עטר הזקן, ובמיוחד מדודו בעל 'האור החיים' הק', שהיה משתעשע איתו בדברי תורה ונהנה מאוד מחכמתו המופלאה. ויוספר, שפעם השמיע בפניו דודו, האהו"ח, חידוש עמוק ומפולפל, ורבינו שהיה עדיין נער צעיר סתר והפריך את החידוש, ויען שדיבר עמו כאדם בוגר, הפטיר האהו"ח מפיו איזה ביטוי שהיה נראה כפרידא, וכשמעוה אמו דיברו לו יוצא מפי אחיה הצדיק גערה בו וקבשתו שיברכרו. האהו"ח שרצה להרגיע את לב אחרון נענה לה ואמר: "יהי רצון שכל מה שיגורו עלי - יהיה גם עליו ויזכה ויגדל כמוני..." ואכן כשגנה הוצאת מלפני השליט היתה זאת, ורבינו אליעזר נפטר בגיל מ"ז, בדיוק כמספר שנות חייו דודו הק'.

כבר משגוריה היה שקדן גדול וממקיץ בלימודו בדרגה עלאית. חזו את אשר מעיד עליו הרחיד"א בהסכמתו למגן גבורים: **"הלא למשמע און מימות החורף" (ב"מ עיריות),** כד הוינא טליא, און ששמעה בסדר רעם גבורותיו, הן הן גוראותיו, נתנו הרבבות נפלאות מתורתו, לתורה ולתעודה, **אשר קדשה שמים מבטן ומרהיון, ספק בו תשעה, אור נוצץ, כפטיש יופא, מלי כריסה מזונות דאורייתא ולא מוצץ, צורבא מדרבנן דמי לפרציידא... מי הקשה אליו וישלם, מרתע כוליה גופיה מפלפליה..."**

בעודו צעיר לימים, בשנת תפ"ט, והוא כבן ט"ו, נשא לאשה את בתו של רבי אליהו הלוי אבן שושן מעיר סאלי - שנפטר זמן קצר קודם נישואי בתו. כבר באותו זמן, החל בבחינת חיבוריו ובהרצת תורה בעיר (ספרו הראשון 'מלחמת מצוה', העוסק במלחמתה של תורה, נכתב בהיותו בן ט"ז).

"פרקי דרבי אליעזר"

מרב אהבתו לתורה הקדושה, "נכספה וגם כלתה נפשו... לא ימיש מתוך האהל, מהקץ החמה עד סוף היום, ולילה ללילה יהיה דעת" - עדות חתנו בעת הגאון רבי שלמה די אבילה זצ"ל בהקדמתו, בה מספר שגם כגן מצרות תכפו את עירו, תחת עול גלות בני ישמעאל, ונאלץ ליטול מקל נדודים ולנודד מן העיר, לגור באהלים בשדות ובהרים, גלה וספר תורתו עמו, בשדה ובהר שקד על תורתו, והיתה שעשועיו יום יום².

עם היותו עשיר גדול, והיה יומם וליילה בתורה בעיון ובהתעמקות, ואת ניהול המסחר מטר ביד חותן ובני משפחתו. הקפדה רבה הקפיד על זמנו, כשכל רגע נחשב בעיניו כיקר מזה, "כי הם יחיני", ולכן כל רגע של ביטול תורה היתה נחשבת בעיניו כנטיילת חלק מחייו. לא בכדי התבטא עליו דודו האהו"ח הק': **"שהוא מפחד מן עון ביטול תורה כמו אחד שעומד עליו עם הגרזן ביד להרגו"**.

שמו הטוב התפרסם במהרה, והמון תלמידים חריפים החלו להתקבץ סביבו, כשהוא למד אתם בלמודות מופלגות ובעומק 'העיון והפולפל של חכמי מאראקא', וכלשון החיד"א בהסכמתו

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך יצחק יצחק ברוך שטיין זצ"ל.

מארוקו בדורו, אשר משמעותו תרגו ותרעש הארץ, הגה"ק רבי יהודה בן עטר מפאס זי"ע³ (מהרי"ט), התיר רבינו לחלוק עליו, ועל כך התכוין המשורר הגי"ר דוד אדאן זצ"ל בשירו על רבינו: **"דע כי בא הארץ, התנא נתקנא, הרב 'מגן גבורים', והושיבו כבתחילה..."** בדבריו רומז מחבר השיר לעובדא נוראה, שפעם השיג רבינו על פירוש אחד של מהרי"ט והעלה אותו על הכתב, ופתאום התגלה אליו דמות אריה המבקש לטורפו, מיד נרתע רבינו לאחריו ונמלט אל חכמי העיר. כשסיפר להם את הסיבה למנוסתו, שאלוהו מה עשה באותה שעה, כשהשיב להם שכבדו השגה על הריב"ע, אמרו לו, שמפני זה אירע לו זאת יען שהאריה זה הצדיק, כמו שטאמר "גור אריה יהודה". כשמע רבינו שזאת היא הסיבה, אמר להם: "תורה לא בשמים היא!". מיד חזר לכתוב מה שגראה לדעתו... 'הושיבו כבתחילה', דהיינו נשאר בדעתו כי כך נראה לו לפי כפי עיונו ופולפלו (מעשה נראה זה הובא בספר 'מלכי רבנן' ליוסף בן נאיים ז"ל, ותולדות רבני מאראקא, ירושלים תרצ"א, דף מז, וגם רמזו חרובי על מצבתו של הריב"ע בפאס).

ואף חכמתו עמדה לו, תורה שלמד באף ומתוך יסורין, שהיוצא מפיו יקויים, וככל שיגור אומר כן יקום, וכאשר נס מופלא עשעה לעני כל, כאשר הים עלה על גדותיו וסכנתו שיטפון איימה לשון קו העיר רבאט בגלי האוקיינוס הסוערים. רבי אליעזר חלף עם המלך, ויחד עם נכבדי העיר ניגשו אל שפת הים, עד מקום שהגיע המים באותו רגע, ובמטוהו נטה קו לאורך המקום בו היתה סכנת השיטפון, וקרא לעבר הים בקול רם: "עף תבוא!"... וכך הוה, כשהגיע המים למקום הקו, שב הים לאחוריו ושקט... נס גדול זה התפרסם בשעתו בכל קצות המדינה, והזכירו החכם רבי אברהם אלעוף זצ"ל בפיוטו על רבינו: **"בעלות ים על הארץ / התנא עמד בפיר / השיבו מלפיו פרץ / ולצאת חוץ למחיצתו..."** (מטוה זה שימשו במשך השנים כסגולה לעקרות ולמקשה לילד, והיו וראים בו פלאות).

"אשכ"ר קריבו"

במשך השנים זכה רבי אדי"א לחבר מספר חיבורים, על השי"ס, על השי"ע, שו"ת בהלכה ואף חיבור באגדה, ורצונו היה להדפיסם וגם לעלות ירושלימה, אולם נטרפה השעה ונתבקש לשיבה של מעלה בדמיו, ביום שבי"ק ג' אדר א' שנת "אשכ"ר קריבו" - תקכ"א, כשהוא בן מ"ז שנה בלבד (ב"מ), ונטמן בעיר רבאט. ביטוי לאבל הכבד שחשב את יחידות מארוקו, נמצא ברשימת חכמי טולידאנו ממקנאס (נדפס בסוף ספר 'תקנות חכמי מקנאס', בהוצאת חברת 'האבות שלום', ירושלים תשי"ז): **"(וכבוד עשו לו במוותו בהספדו מכל מה שהיה לפניו). המשורר הגי"ר דוד בן חסין זצ"ל**

קונן עליו שלש קינות (נדפס בספרו 'תהלה לדוד' בחלק 'יקרא דשכ"ב'). כפי שקדם לביתאנו לזה העולם סימן מופלא מן השמים, כי ליציאתו לעולם שכולו טוב קדם מעשה נורא, הובא בספר 'מלכי רבנן' (דף טז): **"ושמעתי שפעם אחת היה הרב רבי כליפא בן מלכא זצ"ל, עובר בשוק עם מו"ה אליעזר דאבילה זצ"ל, ועבר לפניו גוי אחי משק, ואמר לו רבי כליפא הני' ברמיוה להניד לו את הקץ, ואחרי הוואו אחרתו רעדה, והשיבו, ששאל ממנו דבר שאי אפשר להנידו, ואם גידו ימות, ואפשר שימות קודם שיגידו, ושוב אמר לו הגוי שזאת השנה ימות החכם המתלה עמו שהוא מו"ה רב אדי"א, והתעצב הרב הני' שהיה יודע שהגוי הני' דיבר האמת, והתפטר בן מהר"ר זצ"ל להניד לו מה אמר לו הגוי, והניד לו, ושמה מהר"ר אדי"א זצ"ל ואמר לו: **איני דואג על זה, שודאי כבר השגתי שלימותי**..."**

חתנו החיד"א הגרי"ש די אבילה זצ"ל ונכדו החכם רבי יוסף די אבילה זצ"ל עסקו בעריכתו והדפסת ספריו, שנדפסו בליוורנו, ואלו הם: **"מגן גבורים" ב' חלקים** (ג' בשנות תקמ"א-תקמ"ב); **"חידושים עממיים קידושין, כתובות, בבא מציעא, הוריות ועוד; 'מעין גנים' (תקס"ט) על טור ושו"ע; שו"ת 'באר מים חיים' (שס תקס"ט); 'מלחמת מצוה' (תקס"ח) חידושים ופולפולים בהלכה, ב"שים ופוסקים, לספר ד' נספח קונטרס 'חסד ואמת' - דרשות כמו כן ידוע על חיבור בשם 'שו"ת דרב אדי"א' שהיה מוכן לדפוס, אך מסיבות לא ידועות לא זכינו לאורו.**

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- העיר רבאט (אראבאס), בירת מארוקו, היתה מקודם עיר מבצר של סאלי, בה גרו רק עשרים וטוחרים גדולים. לקורותיה ראה בפרק 'תולדות רבי אליעזר וחכמי רבאט' שנדפס בריש ספר 'חסד ואמת' (ש"ל ע"ב) ביאר עמ"ן רבי אליעזר מאת הגי"מ אהרן עטיה הי"ו, בהוצאת מכון בני יששכר, אוצרות המגרב ירושלים תשס"ט, משם שאבנו את רוב החומר למאמרו זה.
- רבינו מזכיר גלות זו בספרו 'באר מים חיים' (שאלה ג, דף יא) רבי: **"ע"ד נאון נמצא כתוב צאלי אשתודך בשילהא אדר, ולא עצרתי כח עוד ליטפל בענין זה מפני הפחד והבילבול מחולי המגפה בר מיע, ובין אהלי קדר שכנתי ושם נהייתי ונחליתי, וברחמי החיני והחלמני, וכעת נתחזקתי קצת שבח לא-ל, והסכמתי לגמור דין זה בקיצו..."** אגב פסק זה שנכתב "בקיצו" הוא בן כ"ח עמודים.
- ראה אודותיו במדורנו גיליון תקכ"ה.

מאת: ה"ה ישכר בעריש ווייס הי"ד, ברקלין, נ.י.

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת 'דף היומי'

מסכת בבא בתרא

"לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו" (ב) נמשך לדון אודות הא דמובא במכילתין (קס, ב): **"תני רב דימי אחזה דרב ספרא, לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו"**. מאמר שהובא בגוגל למה שמסופר בגמרא: "...וימנן הוה יתיב קמיה ורבי שמעון בנו של רבי לפני אביו וקא פסיק סידרא בספר תהלים, אמר רבי כמה מיושר כתב זה, אמר ליה, לאו אנא כתבתי, יהודה חייטא כתביה, א"ל כלך מלשון הרע הוה", ומבואר בגמרא שיש בזה משום חשש לשון הרע, כי על ידי הסיפור שבחבו של יהודה חייטא יבואו לדבר בגנותו.

והנה הרמב"ם כשהביא דין זה (בהל' דעות פ"ה ה"ד) הוסיף בזה"ל: **"וכל המספר בטובת חבריו בפני שונאיו הרי זה אבק לשון הרע, שזה גורם להם שיספרו בגנותו, ועל זה הענין אמר שלמה 'מבקר רעהו בקול גדול בבקר השכם קללה תחשב לו', שמתוך טובתו בא לידי רעתו"**, ומשמע שבפני אוהביו מותר לספר שבחו, וכן הביא הסמ"ג (לאין ו) להדיא: **"אלב בפני אוהביו מותר, ברתנא (אבות פ"ב מה"ח) 'חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי הוא היה מונה שבחן'".** כמובן שמסוגייתנו יש לתמוה על כך, שהרי כאן סיפר בפני שמעון שבחו של יהודה חייטא לפני רבינו הקדוש, ומדוע היה לו לחשוש שיבא לספר גם ברעתו (עיי' מנ"א ס' קנ"ו ובמחזורי שם, ועוד).

וראוי להביא בזה דברי ה'רמ"ה' שהחזיק גם כן בשיטה זו, וכתב: **"ואפילו היבא דכתיב שפיר ואמר פלינא כתביה, במקום שריבים מציין ואפשר דאיכא התם מאן דסאני ליה ואתי לאשתעווי בבישותיה, לשון הרע הוה ואסיר. כי הא דאמר רבי 'כמה מיושר כתב זה, ואמר ליה רב 'לאו אנא כתבתי' אלא יהודה חייטא כתביה' וכו'..."** ודוקא בדוכתא דאיכא למיחש דילמא איכא התם מאן דסאני ליה ומשתעי בבישותיה". הוסיף דבריו, שבמקום שריבים מציים שם – חובה גם כן להזהר בזה, כי יש לחשוש שאחד מהם שונא אותו ויבא לספר בגנותו.

ואמנם יסוד זה נמצא גם ב'ספר חסידים' (ס' סד) וב'שערי תשובה' לרבינו יונה (שער ג אות רכו), ונביא את דבריהם בגלל החידושים שנמצא בדבריהם, וז"ל הס"ח: **"וכשתדבר מאיש ומאשה – אל תספר בענינים הרעים אלא במעשיהם הטובים, ואל תשבח איש בפני שונאו, כי אינו יכול לשמוע דבר וטוב ממנו, ומתוך כך יספר גנותו ממנו, ויאמר זה אתה משבח שעשה כך וכך, הלא עשה כך וכך. אל ישבח אדם עשיר בפני עשיר אחר, ולא סופר בפני סופר אחר, וכן כל איש שהוא מעניניו. אם הוא ירא שמים מותר לספר ממנו בפני ירא שמים אחר, מפני שהוא שמח בדבר שהוא ירא שמים ביותר, ואינו מתקנא בו, אלא מוסיף חכמה ואומר אעשה כמעשיו..."**, מפורש מדבריו, שאין לספר שבחו של אומן בפני אומן אחר, כי זה גירסו של לספר בגנותו – גם כשאני שונאו, אך מותר לספר בפני אדם יר"ש אודות יראת שמים של חברו, כי אדרבה ישמח בדבר.

זה לשון רבינו יונה: **"לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי גנותו"**. והנה אנוני צריכים לכאור המאמר הזה, כי ידוע הדבר כי מן המדות הנאות לספר בשבח החכמים והצדיקים, כמו שאמר (משלי כו): **"חזק כבודם כבוד"**... אבל זאת תכתוב הענין הזה, כי אין לספר בטובת האדם וזולתו דבר בלבד, רצ"ל, כאשר ידבר אדם על רעהו, ולא בקהל עם ובמחשבו רבים, עד אשר ידע אליו כי אין במיעמד ההוא שונא ומקנא לאיש אשר ידבר טוב עליו (בענין דברי ה'רמ"ה' נדו), ואם יתפרץ לשבח אדם אשר כבר החזיק לבני עמו, ונודע אדם הוא אדם כשר ולא תמצא בו רעה ואשמה, גם על פני שונא ומקנא יש לשבח, כי לא יוכל להיות ואם יגנוה ידעו הכל שאין פיו דובר שוא, ותהי לשון מוקש ולנפשו. הוציא מדבריו, סיפור שבח הוולת ביחידות – איש אל רעהו, תלוי האם הלה הוא שונאו או אוהבו, אך ברבים – חייבים לבדוק האם נמצא שם אחד משונאיו, שאז אסור לספר בשבחו. חידוש נוסף יש בדבריו, שסיפור שבחו של אדם שהחזיק לאדם כשר ואין בו רעה ואשמה, מותר לשבחו גם בפני שונאו (ראה הפ' חיים הל' לשד"ר כלל ט אות ב שבמאי הדברים להלכה).

ובענין סיפור שבחו אדם שהחזיק לאדם כשר, יש לציון למה שמוכח ב'שיטה מקובצת' בסוגייתנו בשם 'שיטה' לא נודע למי, דהא דאמר 'לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, ונראה לה', באדם שמקצת מעשיו מתוקנים ומקצתם לא – איירי. אי נמי, אפילו במי שרוב מעשיו מתוקנים קאמר שלא יספר יותר מדאי בשבחו'. משמע דמי שמעשיו מתוקנים לגמרי מותר להרבות בשבחו.

ואודות סיפור שבחו הצדיקים יש להביא דברי הגה"ק בעל ה'חתם סופר' ז"ע בתשובות (ח"ו ליקוטים סי' נט), שהביא קושי המהרש"א על הגמרא (מגילה כה): **"האי מאן דשפיר שומעניה שרי לשבוחיה"**, ומאן דשבחה יתור לו ברכות על ראשו, ולכאורה, מדוע אין לחשוש שיבואו לדבר בגנותו, וכתב החת"ס: **"נראה לע"ד, דצריך לשלם לו בלאו הכי, הא לספר בשבח הצדיקים הוא מצוה הגדולה וא"כ אמאי יניחו גבול ליד גנותו, הא מצוה בעידנא דעסקי בה מניגא ומצלי, ואמאי לא יהיה המספר בשבחו בטוח מלבוא לידי גנותו"**, ודחוק לומר דעל השומעים קאמר שיבואו לגנותו, ועוד הרי גם הם במצות שמיעה קצת עסקי ובאו. על כן נראה לומר, דוקא דהם דאוקמיא במצלי לעלמא – שבחו ויפי הכתיבה, דאמר 'יהודה חייטא כתביה', בהא חשש רבי ללשון הרע שיבוא לידי גנותו, אבל לה"נ אם ישבח את הצדיק בצדקתו ודוכתו כמו שהיו רגילים חז"ל **"משבח ליה רבי פלוני ארבי פלוני אדם גדול הוא, כיון דמצוה הוא, מניגא עילוי שולא יבוא לספר בגנותו, וזן הנה דברי הש"ס הנ"ל 'האי מאן דשפיר שמעניה שרי לשבוחיה' ולא חיישינן שיבוא לידי גנותו, והטעם דהרי לא יאנוה לו כל און, משום ד'גינוהו לו ברכות על ראשו'".**

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני לחם משנה בשבת ויו"ט (ג)

א. אם חסר חתיכה מן החלה או הלחם – יש מחלוקת באחרונים עד כמה נחשב עדיין לשלם: יש אומרים – עד כזית (ופשוט, שזוהי בלחם ביטני, והקטן לפי קטן. נ"ל), וי"א עד אחד מארבעים ושמונה, שהוא שיעור חלה. **ומכל מקום אם חסר קצת ונראה עדיין שלם, כשר ללחם משנה** (עיי' שו"ת חכם צבי סי' סב; קרבן נתנאל על הראשונים, עירובין פ"ז סי' יא סק"ג; מהרש"ם סי' רעד סק"א ושע"ת שם; שו"ת חלקי"י ח"א סי' צג; או"י ותוס' שבת שם. ויעיי' בשו"ת לגבי לחם שנשרף קצת בשעת אפייה – ואין בדעתו לאכול את החלק שנשרף – אי כשר ללחם משנה).

ב. מצה שנשרפה מעט, יכול לשרוף הקצוות, שתאה נראית כשלמה. ויש שמקליין אפילו אם נשרפה הרבה עד שנראית כחצויה, ולפי זה הוא דורש לנכח שלא יתבשל (עיי' פענעטס) שנחשבות כלחם שלם, לפי שאחר שנפרסו נאפו מחדש (כן הביא בשו"ת שאלי ציון ח"א סי' ט בשם הגר"ז מינובערגר זצ"ל ומבעל הר צבי זצ"ל. ברם הגרש"י אוערנאך זצ"ל פסק בזה וס"ל דאם נשרפה הרבה, או צנינים, אינן נחשבות לשלמות, ורק כשנשרפה מעט מוטיל לשרוף הקצוות. עיי' שו"ת ח"יב פ"ה סי' י. ופשוט שאם אין לו דבר אחר – יקחנה. עיי' במאמר הקודם סי' ג).

ג. לחם קפוא – שהוציאו מהמקפא ועדיין אי אפשר לאכול – **אפשר לצרפו ללחם-משנה**, כיון שאפשר לעשותו שיהא ראוי לאכילה תוך זמן קצר [כגון, על ידי שנייתו ע"ג קדירה העומדת על האש – ראוין שאינו רטוב מקרח, דא"ל צריך לנגבו שלא יתבשל] (עיי' שו"ת בשל החכמה ח"ה סי' קס"ד – דס"ל דבעין שיהא ראוי לאכילה לה"פ בסוף הסעודה. עיי' בשבחי"ק ח"יב סי' קטו ובמילואים ס"ק עב).

ד. לחם יבש שאי אפשר לאכול, גם כן אפשר לצרפו ללחם-משנה – כל זמן שאין עליו עובש – כיון שאפשר לשרותו במשקה עד שיהא ראוי לאכילה (עיי' שו"ת הרשב"א ח"ה סי' י' דמהני לגבי לחם של עירוב, ועיי' בהגות רחמים לחיים, ובה"י הביא הברכ"י באו"ח סי' שסח ס"ה בשם הרדב"ז, ואם כן נ"ל דה"ה לגבי לח"מ דמהני. עיי' בשבחי"ק ח"ה סי' נא).

ה. אם הככר שרופה לצרף ללחם-משנה נמצא בשקית ניילון וכדומה, נכון לכתחילה להוציאו, כדי שיעור הלח"מ זה בזה [ורק לגבי פסח הוי מחלוקת אי יתן מפה בין מצה למצה. עיי' בחי"א סי' ק"ל ובאחרות חיים סי' תע"ב. ועיי' בסידור ר' יעקב קאפל זצ"ל טעם שמניחין מפה בין מצה למצה, כי מצות הקערה – כל מצה היא מצוה בפני עצמה ורומות לכוונה מיוחדת, ולכן יש להפסיק ביניהן, משא"כ חלות שבת, כל החלות הן מצוה אחת ורומותין ע"י"י סוד לכוונה אחת, ולכן די בבפח אחת, ע"כ (וכן משמע בשער הכוונות דף עב ע"א ובפני"ח שער ח"י סוף פט"ז) – מובא בבחי"א סי' רסב. עיי' בשבחי"ק ח"יב סי' קד]. וכ"ש לפי מה דאיתא במג"א (סי' קסו סק"י) שסיפר הבתני ידים בשעת הברכה, כי צריך שיגע או בפת (וכ"פ שם המ"א), אם כן אפילו בחול צריך שיגע בלחם בשעת הברכה ולא בשקית].

ו. גם מי שאי אפשר לו לאכול כזית, כגון שצריך לאכול לחם מיוחד, מכל מקום צריך שיטעום קצת מהלחם-משנה (עיי' בשבחי"ק ח"יב סי' קטו).

ז. כשיש תווית (מדבקה וכדו') על החלה לא יסירנה אלא אחר בציעת הפת, כדי שתהא שלמה בשעת הברכה, [כי כשמסירה – יורד ע"פ רוב גם חלק מהחלה], **וכאשר יסירנה יקח קצת מן הפת כדי שלא יקרה את האותיות** (עיי' שו"ת פני"א סי' ט"ו ובה"ה שם).

וכבר שאל הפרשו ממנו חלה: בארץ ישראל – שאסורה באכילה עד שיפריש ממנה חלה, ובשבת הרי אסור להפריש וא"כ אינה ראוי לאכילה, נראה שאינו יכול לצרפה לח"מ, וגם הוי מוקצה, משא"כ בחו"ל – דקיימל אוכל ואח"כ מפרש מקצת במצאי שבת (עיי' יו"ד שם שכן ובפני"ח סק"ה), וכיון שכל חלק שצירפה ראוי לאכילה, ודי שישיר מקצת, יכול לצרפה לח"מ (נ"ל). מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

נודע ביהודה על התורה – לקט נפלא של אמרות נסחורות בחבלה ואגדה, דרוש ופולפל מחדושי גאון ישראל (יחזקאל גיטל לנדא זצוק"ל אבד"ק פראג בעמח"ס 'עוד ביהודה' ויצ"ח) על הש"ס ועוד. נלקט מתוך ספריו וספרי תלמידיו ורע קדשו על ידי תלמידי רבינו זצ"ל הרחי"ק ר' דוד אברהם מנדלבוים ב"ב, ונסד ויצא לאור בשני כרכים מפוארים כלילי הוי"פ על ידי נוי"ל זרבינו זצ"ל הרב שאול מתיחיה ראזנבערג – מאנטריאל, תשי"ז. (כרך א – בראשית שמות, שכו ע"י; כרך ב – ויקרא במדבר דברים ומפתח ערכים, ע"מ).

ושכנת בתוכם על הלכות בית הבחירה להרמב"ם – מאת כ"ק אדמו"ר רבי אברהם משה ראבינאוויטש שליט"א מסקאלע, כולל: קוטרס **'תורת חיים'** – ביאורים על פרק ראשון דבריותא דמלאכת המשכן וקוטרס **'תבנית מקדש מעט'**, ועוד. נרשם, נערך ונסד להפילא על ידי הרב ישיכר צבי רינגעל, ויצא לאור ברב פאר וחדר על ידי מכון 'טל אורות' – סקאלע, ברקולין תשי"ז (תנע ע"מ).

זכרון עמרם צבי – פירושים נאים בדרך דרוש ואגדה על פרישות התורה ומועדי השנה ואגדות הש"ס מאת הג"ר עמרם צבי גרינוואלד זצ"ל דומ"ץ בקי"ק ווישעווע [בהנח"צ רבי יקותיאל יהודה גרינוואלד זצ"ל אבד"ק יאנעו זצ"ל בנו של הנה"י בעל היעירות תבש"י זצ"ל], ובסופו נספח קוטרס **'אוסף מכתבים'** והוא אוסף של חידושי תורה ומכתבים מאת הנה"צ אב"ד יאנעו זצ"ל ומאת שלשת בניו ח"יה הגאונים רבי עמרם צבי זצ"ל – דומ"ץ באויערעווישא, רבי שמואל זצ"ל ח"יד – דומ"ץ בקי"ק סעליש, ורבי משה זצ"ל ח"יד אבד"ק ראקושפאלויטא. נאסף, נערך ונסד ברב הדר יו"פי בתוספת ציונים, הערות וביאורים על ידי הרב יקותיאל יהודה ווייס, נכד הנה"צ אבד"ק יאנעו זצ"ל, ברקולין תשי"ז (תנע ע"מ).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' נתן נטע מאשקאוויטש שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר יואל צבי נ"י ע"ב תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העליה לתורה בביהמ"ד דחסידים בעלזא (מרכז), קידושא רבה באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' יעקב יצחק (איטשע) קאניג הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר מרדכי דוד נ"י ע"ב תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' משה יוסף גראס הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר גדלי' נ"י ע"ב תתי' בת מחו' הרה"ח ר' יצחק הערש לאמפין שליט"א במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יעקב נשמת הרצ"ה רבי שמואל מנחם ב"ר פנחס ברוך זצ"ל אמרי"ל מליטשיק – ירושלים נלב"ע ד' אדר תשנ"ט – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חנוני הרה"ח ר' פנחס ברוך בערנשטיין הי"ו	לעילוי נשמת הרצ"ה הרה"ח ר' יעקב ב"ר אהרן ע"ה אדלער נלב"ע כ"ח שבט תשס"ט ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חנוני הרה"ח ר' אלטר אסטרעייכער הי"ו	לעילוי נשמת הרצ"ה הרה"ח ר' יעקב ב"ר אהרן ע"ה אדלער נלב"ע כ"ח שבט תשס"ט ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חנוני הרה"ח ר' אלטר אסטרעייכער הי"ו
<p>לעילוי נשמת ולזכר צדיק הרה"ק רבי ראובן ב"ר חיים יעקב הלוי הורוויץ זצוק"ל מוארנאווא – בעל 'הידוואים בשדה' לכבוד יומא דהילוליה בכ"ט שבט – זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן הונצח על ידי נכדו ירדניו העומד לימינו בכל עת ועונה הנגיד הנכבד הרה"ח ר' יעקב יצחק קאניג שליט"א</p>					

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת תרומה
ה' אדר תש"ע - שנה ט"ו גליץ תשי"ח

הולדת	מוצא	ר"ת
17:47	18:57	19:19
17:08	18:15	18:37
17:12	18:22	18:42
17:37	18:44	19:09
17:05	18:12	18:37
17:43	18:55	19:18
18:00	19:07	19:35
17:32	18:41	19:07

מדרש חכמים

"למה נקראת התורה 'לקח טוב'?"

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (כה, ב).
זה שאמר הכתוב (משלי ד ב) "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו" - כי עיקר השראת השכינה בישראל הוא בשביל התורה, וכדאיתא במדרש (שמו"ר לג, א) "אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי - כביכול נמכרתי עומה, שנאמר "ויקחו לי תרומה" (י-כאילו נכתב 'ויקחו אותי' מתנ"ך).]

[ולמה נקראת התורה] "לקח טוב"? בנוגע שבעולם שני פרמטוטין (-סחרים) שהיו במדינה, זה לוקח מטכסא (מש"י) וזה לוקח אולו סירקא (-פשתן), עמדו [ונפגשו] זה עם זה, אמר אחד לחברו: מבקש אתה להחליף? אמר ליה: הן. החליפו זה עם זה, זה נתן מטכסין ולקח אולו סירקא, [זה נתן אולו סירקא ולקח מטכסין]. נמצא ביד זה דבר אחד, וביד זה דבר אחד. אבל תורה אינו כן, זה שונה סדר זרעים, וזה שונה סדר נזיקין, עמדו שניהם זה עם זה, אמר אחד לחברו: השנה לי סדר זרעים, ואני אשנה לך סדר נזיקין. נמצא ביד זה שנים, וביד זה שנים, יש [לך] מקח גדול מזה? הוי, "כי לקח טוב".

דבר אחר, מי שלקח סחורה ויצא לדרך, [הרי הוא] מתירא מן הלסטים, אבל התורה אינו כן, שמא יכולים הלסטים לטול תורתו מתוך לבו? הוי, "כי לקח טוב".

תנחומא א

"דבר אל בני ישראל" - מכאן שגדול עונשן של האומות שדחקו בישראל

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (כה, ב).
והרי דברים קל וחומר, ומה לעשות משכן [שהוא] כבוד וכפרה לישראל, אמר הקב"ה (כשכא לבקש את ממונם) "דבר אל בני ישראל", [ואין "דבר" אלא] לשון פיס, כמה דאית אמר (נחמנו נחמנו עמי יאמר אלקיים) **דברו** על לב ירושלים" (ישעיה מ, א-ב), האומות שהן דוחקין לישראל, ונטלים ממונם על כרחן, מה תהא עליהן? [על אחת כמה וכמה שיענשו על כך, שכן] כל מי שנטול ממונו [של ישראל] כאלו שופך דמיהם, שנאמר (ויאל ד, יט): "[מִקְרָבִים לְשִׁמְקָהּ תִּהְיֶה הָאָדָם לְמִדְבָּר שִׁמְקָהּ תִּהְיֶה] מִקְרָבִים בְּנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר שָׁפְכוּ דָם נָקִי בְּאֶרֶץ־עַם". מדרש אבכ"י [ילקוט שמעוני רמז שסג]

"אין אתה יכול לעמוד על אופיה של אומה זו"

וְעִשִׂיתָ כְּכֹרֶת יְהֹבָה טְהוֹר וגו' (כה, ז).
[אמר] ר' יהודה בן פזי בשם רבי, הן נקרא ולא נבעת? [איך אפשר לקרוא פרשיות אלו ולא יאחזו רעדה, בראותו כמה גדול כוחו של יצר. תקלין דחתינו, לטובה - "כל נדיב לב" (כשהיו צריכים לקבץ נדבות לדבר טוב מפורש רק "נדיב לב", שמות לה, כב), לרעה - "ויתפרקו כל העם" (ו-לרעה, במעשה העגל, מפורש "כל העם", שם לב, א); לטובה - "אז ישיר משה" (שם טו, א), לרעה - "ותשא כל העדה ויתנו את קולם" (במדבר יד, א); לטובה - "ויוצא משה את העם לקראת" (שמות יט, יז), לרעה - "ותקרבון אלי כולכם" (דברים א, כב).
אמר ר' אחא בר אבא, אין אתה יכול לעמוד על אופיה (דעתה ומנהגה) של אומה זו, נתבעין לעגל ונותנין, נתבעין למשכן ונותנין. תני ר' יוסי בר חנינא: "ועשית כפרת זהב טהור", יבא זהבו של כפרת ויכפר על זהבו של עגל.

ירושלמי שקלים א, א [ילקוט ששון]

עצי שטים - ולא עצי אילן

וְעִשִׂיתָ אֶת הַקִּרְשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים (כו, טו).
למה עצי שטים [דווקא]? [אלא] למד הקב"ה דרך ארץ לדורות, שאם יבקש אדם לבנות ביתו מאילן עושה פירות, אומרים לו ומה מלך מלכי המלכים, שהכל שלו, כשאמר לעשות משכן אמר: לא תביא אלא מאילן שאינו עושה פירות, אתם על אחת כמה וכמה. שמות רבה לה, ב

לקח טוב

מדות האדם - בבדי הארון

הדבר במדה נפשית שישתמש בה האדם, שברכות היוצאותה אצלו, מתחברת ומתדבקת היא בתכונות נפשו, עד שקשה לו ההתנתקות ממנה.

לזה באו בדי הארון בקודש הקדשים, ללמד את האדם דעת. גם הם עשויים דבר והיפוכו: קשה כארו מבפנים, ורך כקנה מבחוץ. הלימוד שמלמדים הם את האדם, צריך להיות אצלו, לכל ישבח כי מטרותן של המדות הנפשיות אינן אלא לשמש ככלי בידו, פעמים בו ופעמים בחברתה. ועליו להיזהר שלא יתן אותן להיקבע בקרבו ביתד בל תמוט.

אותיות מהכימות

נעצמות הארון יהיו הכדים לא יסורו ממנו.

... ונגד הילך הכע לר"ח התאמנות גדול ועקשות גדול, כמ"ש במשנה (אבות ה, כ): "כיו עז כנמר" - סקור ממזר מחזיר ולביאה, כמ"ש שם הכעטורא וכו' והעקשות והעזות שצריך להיות בלדס הוא רק נגד הילס"ר, אבל נגד בני אדם אמרו רז"ל (תפנית כ): נפס ר' אליעזר בן שמעון ודכ לעולם יהא אדם כך קנים ואל יהא קסם כלרז. וזה רמז הכדים הנושאים הארון, סכדים פנים הם ארז, וכך לר"ח אדם להיות קסם כלרז פנים - במלחמות פנימי נגד הילס"ר. וסכדים היו מלופים מבחוץ זכס טסור, וידוע שאלן כך יוסר מזהב טסור (כלס קס"י דס"ב ט, טו). וזהו: מבחוץ - נגד בני אדם לר"ח להיות כך עס טולס.

זה לר"ח הילס לזכור תמיד הסי"ת במחשבתו, ולזכור תמיד לקיים המורס והמלות, ולהיות עז וקסם נגד הילס"ר במחשבתו, ונגד הכריות מבחוץ יהיה כך. וזהו רמז: **נעצמות הארון יהיו נגד הכדים תמיד, לא יסורו ממנו ומחשבתו** - העזות המורס והמלות אשר מונח בלרון, ולא יסור ממחשבתו מלחמות הילס"ר אשר בן כנ"ל.

אורח לחיים

במלחמתו הפנימית עם יצורו הרע המתגבל לו ומבקש המיתו, עליו להתאמץ במדת הגבורה והעוזות, לא לשאת פנים אל אויבו ולא לסגת אף צעד בהיאבקו בו. אולם מבחוץ, ופניו מופנות אל בני אדם, חבריו, לא יוסף להיאחו בעוזותיו, כי אם יניח ידיו ממנה, ויתעטף בהן והסד להיות רך ואהוב לקראתם. על בן על בדים אלו, והלימוד שטמון באופן עשייתם, להיות קבועים בארון הקודש, ולא יסורו ממנו, כי אם על האדם להיזכר ולזכור בהוראתם כל ימיו.

הקדוש ברוך הוא הטביע בעולמו מדות שונות, על מנת שישתמשו בהן בני אדם כעבודתם. כמו תכלית כל הבריאה, שאינה אלא לעזר וסיוע לאדם שיוכל למלאות חובותיו לבורא העולם ית"ש, בן תהייה המדות מכוונות לסלול את דרכו, דרך הקודש. כל מדה וטבעה המיוחד, ולפעמים אף נוגדות האחת את רעותה. לדוגמא: מדת החסד והאהבה נוחה ושופעת חן, בעוד שמדת הגבורה והיראה שוברת ארוזים וזורעת אימה ופחד. אם תאמר, כיצד ישמשו שני ענינים אלו את מטרותם, שהרי ממה נפשך, האם הדין נותן להתאזר במדת החסד, או ללבוש כגבור מודו את הגבורה. התשובה ברורה: אין דרך קבועה בה ידרכו כפות רגליו של העובד בתמידות. פעמים עליו לאחוז במדת האהבה, בעוד שבזמנים שונים ומצבים אחרים תאיר מדת היראה את דרכו. הדברים עתיקים ואין צורך בביאורם.

נמצא שאין לו לאדם לראות את המדות השונות אלא ככלים הנועדים לשמשו לעבודתו הנוכחית. גם הפועל במלאכתו נעזר בכלים מכלים שונים, כל אחד מיועד למלאכה אחרת. אם בבניה פעלו, יקח את כלי הבניה בידו, וכאשר עליו לסתור ולהרוס את הקיים - על מנת לבנות מחדש - יניח אותם כלים, ויהליפם באלו השוכרים והורסים. אין אחד מהם קבוע ביד ללוחותו לאורך כל הדרך, אלא משמשים ונחלפים הם כפי הצורך. הוא הדבר במדות.

אמנם בנוסף על בריאת המדות עצמן, הטביע הקב"ה טבע באדם, שבכחו להפעלותו בדרכו, אם לא ישים לבו אליו. והוא, שכפי הישנות האדם בשימוש במדה פלוגית, כן תקנה אותה מדה שביתה אצלו, עד שתיקבע בקרבו כתכונה נפשית. חוקה חקק הקב"ה בעולמו שהרגל נעשה טבע, ומעיתה אם יורגל האדם במדה מן המדות, ויהיה למוד לפעול דרכה, במשך הזמן תלווה אליו בתמידות, ותיעשה אצלו כטבע שני, ולא יתנער ממנה לעת הצורך.

ובזה שונה טבען של המדות, מטבעם של כלים גשמיים. כי הפועל אין לו ולא כלום עם הכלי שבידו, וכמה שירבה להיעזר בו, עדיין לא ידבק בידו, וברגע שברצונו להרפות ממנו, אין לו כי אם להניחו. לא כן

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יוסף יעב"ץ זי"ע - מגדולי מגורשי ספרד יומא דהילולא ח' אדר (גרס"ה)

"הן חן הדברים שנאמרו ונתנו מסיני בקדש קדשים, הוא הרב הגדול החסיד שבחסידים הראשונים כמוהר"ר יוסף יעב"ץ זצ"ל, הנועד בשערים מתוך ספרי הגדולים הבאים אחריו אשר שנתו בצמא את דבריו, ומשם בארה שנתנה לו בינה ויתרה להחזיק מגן וצנה וסוחרה במעוז התורה, וחכמים יושבי נטעים וגדרה, ולמחות אבן הטועים המשליכים אמת אל ארץ גזרה... הרב הקדוש ז"ל ברוח שפתיו שפתים ישק משיב דבר דבור על אופניו בנחת ולא בנערה, כי אם בטוב טעם וסברא ישרה, משיב מלחמה שעה, וישים מחשוך לאור חכמה ברח"ל...". מתוך דברי הגה"ק רבי שאול מאמשרדס זצ"ל, בעל יבנין אריאל, בהסכמתו על ספר 'אור החיים' לרבינו יוסף יעב"ץ זי"ע.

החסיד רבי יוסף יעב"ץ היה מגדולי חכמי ישראל שנמנו עם מגורשי ספרד בשנת ה'תקנ"ב, ונודע ביותר כלוחם גדול נגד חכמת הפילוסופיה ושאר חכמות חיצוניות. לא בכדי זכה לתואר הנשגב "החסיד", בו כונה בפי גדולי ישראל, ונפלאות היא הגדרתו הקצרה של הגאון החיד"א זצ"ל בספרו 'שם הגדולים' (פנינים, ערך 'אור החיים'): **"צדיק הראשון מחסידים האחרונים"**.

הוא הגבר אשר ראה בגדלות עמו, וזהו הוזהב של יהדות ספרד, ועבר את כל מאורעות הגירוש עד אשר הגיע, אחרי נדודים רבים וצרות רבות ורעות, אל חוף מבטחים בעיר ואם בישראל מנטובה שבאטליה. את תלאתיו ואת תלאת עמו אשר ראו עיניו תיאר עלי ספריו, וכפי שיוזכרו אי"ה במאמרנו.¹

ואלה תולדות יוסף:

החסיד רבינו יוסף יעב"ץ זי"ע, נולד לאביו רבי חיים זצ"ל, בסביבות שנת ר' בעיר ואם בישראל ליסבון שפורטוגל, וכבר בילדותו ראו שעדיו לגדולות.²

שם בעירו יצק מים על ידי גדולי חכמי העיר, וכפי שמתרפק עליה בזכרונות טובים ואיתנים משנות ילדותו בה, בספרו 'אור החיים' (פרק יב) בזה הלשון: "... ובפרט בעיר הגדולה, עיר ואם בישראל, לא ראיתי מנוח בכל ישראל. היא העיר הנקראת לישונא, שמה ישבו חסידים גדולים מחזיקי תורה ובמצוות ובפרט במצוות הצדקה, עושים צדקה בכל עת ממש, כי אין עת ביום אשר לא יחורו גבאי צדקה בשכונת היהודים, ויהי להם לראש יושב בשבת תתכמנו זקן ונשוא פנים הוא הראש הגדול מלא תורה כאחד מהאמנים ח' יוסף חיים, ושמועתי מפיו..."

בהמשך כותב רבינו יוסף: "ואחד מגדולי העיר הנוכרת, גדול מרבין ושמו נודע ונתפרסם באיים מרוב חכמתו וגדולתו, חכמה גדולה במקום אחד וקרוב למלכים, צעק תמיד בחבוריו על אלה האנשים (לומדי פילוסופיה), גם אני למדתי (לפניו) קצת פרקים מפי מהמורה אשר נתחכם בו מכל האדם..." - וככל כנראה כוונתו כאן שלמד לפני רבינו דון יצחק אברבנאל זצ"ל (ראה 'אור הגדול', ח"ה עמ' ש).

בהגיעו לפרקו נשא את בתו של הגאון רבי משה עראמה זצ"ל (אביו של רבינו יצחק עראמה זצ"ל בעל עיקדת יצחק), ונולד לו בנו יחידו החכם השלם רבי יצחק זצ"ל (שהיה תלמידו של מהר"י מיץ זצ"ל מפאדואה והוא היה חתן המקובל רבי יהוסף בן שרגא זצ"ל מחכמי פורטוגל בדור הגירוש, שנפטר שנהם בשנה אחת, שנת רס"ט, ומקונו עליהם בהקדמה לספר 'חסידי ח')³.

בגיל עמו בתורה ועצם שקידתו מעיד נאמנה בנו יחידו (בהקדמה לספר 'חסידי ח'): "והנני מעיד עלי שמים וארץ, כי פעמים רבות בקומי חצות לילה לעיין בהכלותיו וחודשיו ופסקיו, אחרי לחמו לחם אלקיו, ואחרי העמל הרב בעמלה של תורה, אחרי בוכה ומקונו. ואומרה אליו: אדוני, הגד נא לעבדך מה זה ועל מה זה. ואמר אליו: דע בני, כי אני בוכה ומקונו, על שאני אוכל הנאות מדברי תורה, ואם הייתי סודלר או נפח והייתי עוסק בתורה לשמה, אז טוב לי. והיה מרחיב הדיבור בזה הענין."

ומסיים בנו: "והנה בשמים עדי וסדתי במרומים, כי מאז דברו אלי כדברים האלה, עלה על לבי להיות יצחק נפחא, מנפח בהבלי העולם, אל אשר יהי שמה הרוח, להתעסק במיני סחורה ובמיני עסק כדי שלא אצטרך לבריות, עם היות כוונתי לשמים, ועוסק תורה. ועם היות כי מדברי אבא מארי נתעוררתי לדבר הזה, היה מצטער בראותו כי בדרך הזה הייתי ממעט עונת התורה, והיה גוער בי ואומר לי: לא תוכל עשה הדבר הזה, כי הזמנים נשתנו לגרועתך, הלא טוב לך שתעסוק תמיד בתורה, ותאכל מפריה ותשבע מטובה..."

גלגוליו - לאחר גירוש ספרד:

כידוע, בשנת "מזריה" ישראל יקבצנו" (ה'ת"ח) נסתיים תור הזהב של יהדות ספרד ופורטוגל, כאשר גזרה הגזירה

ותירץ הוא זל"ה, כי כשבר ישראל נעשה בר מצוה אזי נותנים לו בשוה יצר טוב עם היצר הרע, הצדיק מתגבר עם היצר טוב על יצה"ר, ואז יש התגברות הבחינה. מפני שהיצר טוב הרי מתגדל בכך מיצר הרע, ועל כן מוסיפים לו יצה"ר בכדי שיהיו שווים, ויהי לו בחירה, ע"ד שאמרו חז"ל (שם) "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו", וכך נמשך הדבר כסדר, הצדיק מתגבר על יצרו הרע בבחי יצרו הטוב ומוסיפים לו עוד יצה"ר, עד שיצרו הרע נעשה אמת כחר גדול. והרע שמגביר את יצרו הרע על היצר הטוב, אזי גם אצלו יש

כותב (בהקדמתו לפירוש רבינו על תהלים) אודות זקינו הגדול: "ויודע חלי בנפשו ונשמתו נשמת אלוה בכל הדרך אשר הלכתי בה מן היום אשר נגורו עלינו בעונותינו צרת גרוש קשטולייא, כי המר ש-די רחוק, מלבד שבתות ה', כי יבא אלי העם לדרוש אלקים, בהיותו שלו שקט ושאנן בביתו ובחומותיו, ומלבד כל נדבות ה', חבורי וספרי ספרי מעשה ידי להתפאר..."

אם אין קמה אין תורה

והעמידו תלמידים הרבה (אבות פ"א מ"א). לא אמרו 'למדו תלמידים הרבה' אלא העמידו, כי תעמידם על עמודם בתורה ובתעודה ותספיקו כל צרכיהם כדי שיהיו פנויים ללמוד תורה, ולזאת הסיבה ציותה התורה במעשרות ובמתנות להחיות מורי התורה.

פי' החסיד יעב"ץ על אבות (שם)

בכל יום יהיו בעיניך כחדשים

והיו שותה בצמא את דבריהם (אבות פ"א מ"ד). תקן ענין הלמוד בעצמו, ומצאתי כתוב אל תאמר אלו האנשים כבר שמעתי פעמים רבות והוחזקו בעיני ואיני צריך לדקדק בדבריהם אלא לקבלם ולהאמינם, אלא 'היו שותה בצמא' כאילו לא שמעתם מימך ודקדק בדבריהם עד שיתיישבו בשכלך. פי' החסיד יעב"ץ על אבות (שם)

דורש טוב לעמו:

אמנם, דרשן מופלא היה רבינו יוסף יעב"ץ, לדרשותיו הנלהבות אשר דרש ברבים יצא קול בכל הארץ, ומכל אפסי ארץ נהרו לשמוע את דרשותיו, והיה פיו מפיץ מרגליות שלא זופתן אוזן מעולם, כשהוא משלב בהן דברי מוסר ומעורר את לב העם להתחזק באמונה פשוטה.

לאחר הגירוש הנורא, היו רבים אשר נשבר רוחם בקרסם מרוב התרפקאות דערו עליהם, אולם רבי יוסף היה מחזקם ופועל רבות למען הפליטים האומללים, הפיח בהם רוח חיים ועודדם לעמוד באמונת ה'. ותדיר היה שונה וחוזר על הפסוק (תהלים ד, יד) "כי לא יטוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזבו".

באמת אמרו כי נאה לו שמו "יעב"ץ" - על שם "ישע"י וריבה תורה בישראל" (פאריזא במחמרה טו), ורבים התחזקו והתאמצו בעקבות דבריו החוצבים, כשרבינו יוסף היה להם לאחיזה ולתאסמך בכל המצבים, והכל באו לדרוש את פניו ולחלות ממנו עצה ותושיה בכל הענינים. בעקבות צוק העתים רמזו דורשי רשומות בשמו "יעב"ץ" שהוא נטריקון: יודע עצה בעת צער (צרה, צוקה).

בחיבוריו מוצאים אנו לא פעם רישומים ורמזים על תפקידו כדרשן, כמו בפירושו לאבות (פ"ב מ"א) שכותב באמצע דבריו: "והיה לי תוכחת עם בעלי מלאכה..." גם בנו רבי יצחק כותב בהקדמה לספר 'חסידי ח': "... ואזכור ימים מקדם, אשר הייתי שומע כדברים ההם מפני, בהיותו מוכה את הרבים, דורש טוב לעמו".

ואכן, על שם היותו מגיד ודורש בקרב בני ישראל, כבר נתכנה בשעתו בתואר "רבי יוסף יעב"ץ הדורש", ככתוב בשער ספרו על תהלים (מהדורת שאלוניקי שלי"א): "תהלים להרב החסיד כמהר"ר יוסף יעב"ץ דורש זל"ה". וכן מצאנו בספר 'מנות הלוי' על מגילת אסתר מהגה"ק רבי שלמה הלוי אלקבץ זצ"ל - בעל הילכה דודי, שמביא דבר תורה בשמו ומכנהו: "יעב"ץ הדורש".

המשך בע"ה גוליון הבא

1. יצ"ץ לשבח את המבוא לספרו על מסכת אבות (בהוצאת מכון 'מעוז התורה', ירושלים תש"נ) שהיה לנו לעזר בעריכת מאמרנו, עליו הוספו עוד הרבה הוספות והשלמות.
2. בספרו על אבות (פ"ג מ"ח, ד"ה שנברא בצלם) הוא כותב: "ואני פירשתי בנעורתי לסלק קושיית..."
3. בספר 'באר מים חיים' להג"ר חיים עובדיה המכונה די בושאל זצ"ל (ח"ב סי' כ), שאלוניקי ש"ן) דפסה תשובה עליו חתומים כמה מגדולי רבני הזמן, ביניהם: מהר"ש אבן שו"ב, מהר"י בן חביב, מהר"ם עראמה, הר"ש בן בנבנשה, והמסיים את שורת החותמים הוא: "העבד הקטן יצחק בןמהר"ר יוסף יעב"ץ הדורש נצבי"ה, בהוסיפו שהוא חותם לבסוף "הואיל ואין המצוה נקראת אלא על שם גומרה".
4. עוד על התלאות שעברו גולי ספרד בנאפולי, ראה דברי הגה"ק רבי יהודה חיים זצ"ל בהקדמתו לספרו 'מנחת יהודה', ובהקדמת דון יצחק אברבנאל זצ"ל לספרו 'זבוב פסח'.

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס הי"ד, ברוקלין, נ"י.

המשך

יתרון דעת

התגברות הבחינה. מפני ש'יצה"ר נעשה על ידי זה יותר גדול, וכיון שאין לו זכות שיוסיפו לו יצר טוב, ע"כ מקטינים לו את יצרו הרע, וכך נמשך הדבר, עד שאכן יצרו הרע נעשה קטן כחוש השערה. וע"כ מוכן מדוע להצדיק הוא כחר, ולרשע כחוש השערה. וזהו באמת מאמר המשנה (אבות ה, א) "איהו יבחר הכובש את יצרו", יצרו דייקא. כלומר הנולד לו ממעשיו הטובים שלו. ואמר עוד תורה גדולה על זה. עירן קדישין (עמ' הבז)

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומיי"

מסכת סנהדרין

האם הדין ש'תלמיד אל יורה הלכה במקום רבו' נוהג בזמן הזה?

נחום בריה דרבי אמי איקלע לחתר, דרש להו: מותר ללחור חישין בפסח. אמרו לו: לאו רב מני דמן צור איכא הכא, ותניא 'תלמיד אל יורה הלכה במקום רבו אלא אם כן היה רחוק ממנו שלש פרסאות כנגד מוצנה ישראל'. אמרו להו: לאו אדעתאי (ה ע"ב). דהו האחד המקורות להלכה פסוקה בש"ע (יו"ד סי' רמב ס"ד): "אסור לאדם להורות לפני רבו לעולם, וכל המורה לפני חייב מיתה. הגה – ואפילו נטילת רשות לא מהני תוך שלשה פרסאות, אם הוא רבו מובהק..." ובש"ע שם ישנם עוד כמה פרטי הלכות בדין זה, יע"ש.

ודנו הפוסקים אם הלכה זו שייכת גם בזמן הזה. בספר סמ"ק עם ביאור רבי משה מצורין (מצוה קיא הע' נא) מבאיר: "אומר ר", הא דאמרין 'תלמיד אל יורה הלכה אלא אם כן רחוק ממנו ג' פרסאות, דהו בזמן התנאים והאמוראים, שמוציאים ההוראות מעומק ופלפול ומידעה, ונטול הרב עטרה בהוראתה, אבל עתה הפוסקים וההוראות נכתבים, והכל יכול להסתכל בשפרי הפוסקים ולהורות, אין עטרה לרב כל כך כמו באותן הימים אם לא בפניו ממש".

וכן מובא בספר **ארחות חיים** לאהרן הכהן מלוניל (הל' ת"ת סי' כא) בזו הלשון: **"והר' שמואל מאירא רבו של הר' יונה ז"ל ואחיו של ר' שמואל דאירא כתבו באגרותיהם, מיום שגלו אבותינו וחרב בית מקדשנו, ונשתבשו הארצות ונתמעטו התורות והלבושות, אין לנו עוד לומר מורא רבך כמורא שמים, וכל הדינין הראויין לעשות תלמיד לרב נתבטלו, כי הגזמרות והפירושין והחדושין והחבורים הם המורים האנשים, והכל לפי פקחות הלבושות... ולא אמרין בהא 'כל המורה הלכה לפני רבו חייב מיתה', וכן יסתור דבריו התלמיד לרב אם יוכל לפי פלפול..."** (וכ"ה בלחם משנה הל' ת"ת פ"ה ה"ד, ובענין זה שמעתיו בשם אחד שכתב בשם חכם אחד, שבזמן הזה ליכא מורה הלכה בפני רבו, מפני שאנו לומדין מפי ספרים, והספרים הם המלמדים").

לעומתם, כתב על כך **המהרי"ק** בתשובותיו (סי' קטט ע"ב): **"ואע"ג דכתב מר שכתב בסמ"ק צור"ך בשם מהר"מ, דדוקא בימי התנאים והאמוראים וכו', ואפילו היה כן – לדענין הוראה במקום רבו איתמר, מ"מ נראה דאין שאר הפוסקים הראשונים כמו רבינו משה מיימון והאחרונים כגון בעל הטורים סוברים כן, מדיכתבו סתם ש'המורה הוראה בפני רבו חייב מיתה', ולא אמרו שאין דין זה נוהג עכשיו, שמע מינה דס"ל דגם עכשיו הוא נוהג, שהרי לא באו להגיד לנו הדינים אשר אינם נוהגין בזמנא"ו ולהסתיר ממנו את הנהגים, והלילה לומר כן".**

וממשיך וכותב: **"ואפילו לדברי אותו הגה"ה – לבי אומר לי שררצה לומר, דאע"ג דבימי התלמוד היה אסור להורות בכל ענין, עכשיו אין אסור להורות בכל ענין, כלומר היכא שההוראה מבוארת בפוסקים, אבל היכא שאינה מבוארת – היאך נוכל לומר שכל הדברים כתובים, הרי אנו רואים כל הימים שהרבה ודורבה ספקות ונפילות בין הלמנים, ואין איש יכול לעמוד על בידו הדבר אפילו עם כל הפוסקים, וגם ברוב הדברים נחלקו גאני עולם, וצריך חכמה יתירה להכריע במי ראוי לנהוג..."**, ועער"ש.

כשמביא **מהרש"ם** (ח"מ סי' א) את דבריהם להלכה, כותב הוא: **"ואם תאמר הרי מהר"ק ז"ל דחה סברת ארחות חיים בשתי ידיים... ואע"פ שאין משיבין כן, לא שכן אני הדיין ההדיוטני, ש"מ אומר שאיני מבין הכרעתו, ובפרט להרמב"ם ז"ל שהעתיק דיני התלמוד, וקרא ספרו 'משנה תורה', וכמו שראינו שחבר הלכות קדשים וטהרות שמטות ויובלות..."**, ועער"ש.

לעומת דברים מן הראוי להביא את דברי **השבות יעקב** (ח"ב סי' סד), כשהשיב כלפי השואל שפסק שאלת טריפה כשלא היה בידו שום ספר וז"ל: **"הגני באמת תחלת דהאי הוראה, ואני שיש לו על מה שיסמכו, מ"מ לא טוב עשה שהטריך מיד בלתי עיון בספר, אף שהיה פשוט בעיניו עיני פקדין, מ"מ התורה חס על ממון של ישראל, וזיהה מן הראוי להיות מתון בהוראה, וכבר אמרו חז"ל 'אסור לתלמיד להורות במקום רבו אא"כ רחוק ממנו ג' פרסאות', ומכל שכן שרבינו הן הן **הספרים אשר נתפשטו בקרב ישראל, ראוי לכל מן השגותינו להוראה שיהיה שולי שום הוראה בלתי עיון תחלה בספר, וכן קבלתי מרבותי נוחי נפש הגאונים זצ"ל, וביחיד שמעתי כן ממוזח"ו זצ"ל הגאון המפורסם אב"ד ורי"מ מהר"ש זצ"ל שהיה זקן ויושב בישיבה וכסא הוראה בק"ק פראג זה ארבעים שנה, ואנפ"כ אל הורה בכל עין בספר תחלה מהאי טעמא, וסמך לדבר 'אז לא אבשו בהביטי אל כל מצותיך' (תהלים קט, ו), ובר מן דין ראוי לעשות כן במקום שאין בני תורה, שלא יחדשו ויאמרו עמא דארעא שמחמירין עליהם שלא כדין מפני חסידות וכה"ג, ואין חושש להפסיד ממוננו, שהרי הורה כן מבלי עיון בספר..."****

הרחיד"א מציין את דבריו בספרו **ברכי יוסף** (יו"ד סי' רמב ס"ד), וראוי להביא דבריו בספרו בשו"ת **יוסף קארו** (סי' מו): **"וראיני בספר 'אורים ותומים' (סי' י' אורים ק"ג)... [וכתב] 'ואני נוהג ג"כ בכל הדברים במקום שאינה הדבר פשוט כביעיתא בכוחא לעיין בספרי' ולהורות מתוך הספר כי אותיות מחכמות, ובפרט בזמן הזה אשר בערה השכחה גוברת..."** (ע"ב). והחי יתן אל לבו, שאם הגאון זלה"ה אשר ידענו נאמנה שהיה לו זכרון גדול מאד, לא היה סומך על זכרונו והיה מעיין בספר. וכן שמעתי מהרב החסיד המופלא מהר"מ זצ"ל שבעברותיו על עבודתו אתרא דקדושתא – שהיה – הלך להגאון רבינו מהר"מ רחאונים זלה"ה לשאול דין אסורו והיתר ממנו, ופתח השו"ע ואמר לו ראה בני הש"ע אומר כך וקרא לפניו דין השו"ע... ואנו יתמי דיתמי אשר באמת חסרון ידיעה רוב השכחה גוברת, וידע איניש בנפשיה, איך לא נבשו ולא נכלם להורות תיכף בלי ראות שום ספר...", עער"ש.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני רחיצת ידיים וכלים בשבת

א. אסור להשתמש בשבת עם בורית (סבון, זיף) לרחיצת ידיים או כלים וכדומה, משום דנמוח על היד והוי גולד ועיי' רמ"א או"ח סי' שכו ס"י. [כי זה דומה לריסוק שלג וברד – שאסור. עיי' או"ח סי' שכ ס"ט]. ועיי'ש' במגן אברהם – דיש מקילין. ברם כתב המשנה ברורה שבבורית שלנו, שהיא רכה, לכולי עלמא אסור, משום ממחק וממור, **"ויש להזהיר העם על זה מאד וכו', וכן הוא מנהג כל ישראל להחמיר בזה"**. והעם שמותר לשפך בשבת מים על גבי סוכר וכדו' שנמש, ולא חשיב כמרסק שלג וברד – עיי' באריכות בסי' אורחות השבת, בבירור הלכה סי' יז שהארץ בטטויד).

ב. האיסור הוא בבורית מוצק ובמשחת סבון, אבל סבון נוזלי – מותר לדעת רוב הפוסקים (עיי' או"ח סי' שכו ס"א דמשמע דמותר – דהא מותר לסוך בשמן לתענוג. ועיי' באגרות משה חו"מ סי' קי"ג שבי' שבביתו נהגו להחמיר אפילו אם הסבון הוא לח כמים, יעיי"ש). **אך אם הסבון הנוזלי הוא קצת עב נ- (סמך) יש מחמירין בזה, ומכל מקום מותר לערב בו מים – גם בשבת – עד שיהיה נוזלי ממש** (עיי' חוט שני פי"ד סק"ב). ועיי' בסי' ארחות שבת פי"ז סכ"ז ובהערות שם שמביא בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א שדעתו להקל, ובסי' שלמ"י פי"ט ח"י"ב מביא בשמו להחיר דכל זמן שנשפך מהבקבוק אינו גדר עבה, יעיי"ש. וכן אין חשש מליד בעשיית הקצף הנוצר בשעת השימוש בסבון, יעיי"ש).

ג. אין להשתמש בשבת לרחיצת כלים בכל מיני סמרטוט, כמו מטילת, ליפה או סקאטש-בריטי, כי המים נספגים בהם, וכשרוחץ בהם אזי המים נסחטים, ואסור.

ד. סלילים העשויים ממין רשת שיש בהם אווירים ניכרים, כיון שהחללים ניכרים מאוד אין זה בגד שחיטה כלל ומותר לרוחץ בהם (עיי' ארחות שבת פי"ב סט"ו).

ה. צמר-פלדה (זשעקס, steel-wool) – **אין לנקות בו כלים בין בשבת ובין ביו"ט** (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל – בסי' שולחן שלמה סוסי"י שכ"ג, וכי' הטעם משום דממחק הכלים. וצ"ל דאירי שם שאינו מטבילי במים, דאז בלא הכי אסור משום סחיטת. ומש"כ משום דממחק הכלים, על כרחך איירי ברב סף, כדאיתא בסוף סי' שכ"ג, מפני שהוא רך, ולכן כשמשפפים בדבר קשה – ממחקין אותו, אבל בשאר כלים לא ממחקין ומותר. ואפשר שבכלי של נירוסתה גם כן ממחקין כשמשפשו בצמר פלדה, ואסור, יוצי"ע. ובי' שלמי יהודה פי"ט ה"ז ז' מש"כ בזה. ועיי"ש בשלחן שלמה יתיכן שצמר פלדה מצהיר את הכלים, והמביא הביא שם בשם מהרי"ל שהיה אסור לשפוך כלי הוכוכית בשבילת שועל להצהירו. **אמנם לנגב יפה כלי זכוכית שרי גם אם משפשפו במגבת עד שיבריק, דדוקא בשבילת שועל, שהוא ענין תכשיר מיוחד לכן אסור, אבל אם מנקח יפה עד שנעשה מצוחצח מחמת עצמו לא אמרין דאית בהו איסור, שהרי אפילו בשבולת שועל מביא המשנה ברורה שם דצריך טעם למה אסור, עיי"כ).**

ו. מברשת – אם החוטים צפופים, אסור להשתמש בה, וגם אם אינם צפופים יש להמנע מלהשתמש בהם (עיי' שמירת שבת כהלכתה פי"ב סט"ו שהגרש"ז זצ"ל התיר להשתמש במברשת. ברם עיי' בארחות שבת פי"ג סעי' ס' ובהערות שם דלמעשה היה הגרש"ז זצ"ל נמנע מלהורות בזה היתר, משום שאין בדבר קצבה ברורה, וא"כ נתת תורת כל אחד ואחד בידו, ועיי"ש בסעי' צ"א ובהערות – שיש להקל להשתמש במברשת לניקוי האסלה, ועיי' במגילת ספר על הל' שבת סי' ז' אות ד, יעיי"ש).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

מי באר על מסכת סנהדרין – ביאור דף על דף גפ"ית, מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, בתוספת נופך, וכן סיכומי סוגיות וטבלאות גפ"ית, גם יבואו בו דברי הירושלמי [עם פירוש קרבן העדה] ספרא ספרי תוספתא וכו' המובאים בפירש"י ותוספות. אסף כעמיר גורנה וחבר טבוב טעם והו"ל בשלשה חלקים שותים, וגם לרבות ענינים וביאורים בענין מצות זכר מחיית עמלק ושאר מצוות הפורים. פרי הגיונו של הרב חלק ג' – עד סוף המסכתא).

מרגליות הש"ס על מסכת סנהדרין – אוצר חידושי תורה ע"ד הפרד"ס; פנינים יקרים ואוצרות של אמרות טהורות מצדיקי וגאוני הדורות לפי סדר דפי הש"ס. כולל מפתחות מפורטים: ענינים, אישים וספרים. נלקטו וערכו להפליא ידי רב אמן רבי אהרן פרלוב, ירושלמי תשי"ע (תרעד עמי).

אורה זו תורה על מגילת אסתר – ניצוצי אורה, אפיקי דעת, דרושים ורעיונות על מגילת אסתר ויום המורים; רעיונות נפלאים והגיוני חלב שנשזרו ונאגדו מפני ספרים וסופרים מפיהם אנו חיים ומימיהם אנו שותים, וגם לרבות ענינים וביאורים בענין מצות זכר מחיית עמלק ושאר מצוות הפורים. פרי הגיונו של הרב נחמן יוסף וילהלם, בני ברק תשי"ע (שע עמי).

מְגִילַת אֶסְתֵּר – חוברת מגילת אסתר מהודרת ביותר, עם **ספרי המְגִלָה מְעוּבָד על פי מִדְרָשׁ יְהוֹ"ל** מותוך **יַלְקוּט מִנֵּס לַעוֹי** על מגלת אסתר. כל כולה מטרסרת בציורים מפארים ומרהיבי עין להחמיש בעוצמה את הנסים והנפלאות שנעשו לאבותינו בימים החם בזמן הזה. יצירה נוספת מהודרת כלילת היופי מבית 'מלכות וקסברגר', בני ברק.

מגילת אסתר עם פירוש שרתי"י במדינות – כולל תרגום ראשון, תרגום שני, פירש"י; כתרגום לתרגום, וגם חוסף הפירוש 'פתשגן הכתב', ומירוש ולקוט יקר על תרגום שני הנקרא בשם 'שרתי"י במדינות', המכיל אוצר של דברי חכמים, מראשי הראשונים עד גדולי האחרונים בדורתו ע"י פרד"ס התורה, עם מי"מ וגם מפתח ענינים. לוקט וחובר להפליא בידי הרב הענוך שלום הלוי לעווין, ברוקלין נ"י. תשי"ע (רעד עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' עבי (הערשל) מאירוביץ הי"ו לרגל שמחת נישואי ילדיו נחמן החתן היקר כמר אברהם אשר זעליג ני"ו עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת <i>העל"י לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)</i>	הרומ"ץ הרה"ג ר' קלונימוס יצחק הכהן טעללער שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בתו תתי' עב"ג הבה"ח כמר פנחס פריעדמאן ני"ו בן מחו"ר הרה"ר ר' ישראל פריעדמאן שליט"א <i>מנהל רותג' דישיבה דחסידי בעלזא – חיפה</i> במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	לעילוי נשמת הרה"ח ר' מנחם מענדל ב"ר ישעי' אלימלך ע"ה וויינגארטן פטרון התלמוד תורה עשרות שנים במסירות מופלאה נלביע בשם טוב ביום ז' אדר תשנ"ו ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת חיה בריינדל ב"ר דוד ע"ה גאלדרייך נלביע ביום ח' אדר א' תסס"ח ת.נ.צ.ב.ה. מוקדיי זכרה מתבקשים ללמוד משניות לטובת נשמתה היות ולא השאירה אחריה זש"ק	לעילוי נשמת מרת טויבא ב"ר בעלזאל ע"ה נלביע ח' אדר תסס"ה ת.נ.צ.ב.ה. הונעתה על ידי חתנה הרה"ח ר' אלטר אסטרייכער הי"ו
הרה"ח ר' אליעזר נחום אדאלף הי"ו לרגל שמחת נישואי הבת תתי' עבי"ג החתן היקר כמר יעקב שלמה מאנהייט ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' ישראל (בהרה"ח ר' אהרן) ויינר הי"ו חתן הרה"ח ר' ישראל זאב גרינפעלד שליט"א לרגל שמחת לידת הבת תתי' למזל טוב וירב נחת דקדושה הקידוש אי"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)			

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, ע"ש"ק פרשת תצוה - "שבת זכור"

י"ב אדר תש"ע - שנה ט"ז גליון תש"י

הדל"ע מוצ"ש	מוצ"ש	ר"ת
17:59	19:09	19:32
17:20	18:27	18:49
17:26	18:35	18:55
17:48	18:54	19:20
17:16	18:22	18:48
17:56	19:07	19:31
18:11	19:18	19:46
17:44	18:52	19:19

מדרש חכמים

דברים טובים שהיו בו באחשוורוש

בשנת שלוש למלכו עשה משתה וגו' (א, ט).
ר' יהודה ור' נחמיה (דרשו): נאמר "למלכו" ולא "למלכותו". ר' יהודה אמר "למלכו" נדרש כמו "למלאכתו" - בשנת שלוש למלאכת הכסא [שעשה לעצמו, כדמות כסא שלמה (עין אסתר"ל לעיל א, יא)], וכיון שגמר מלאכת הכסא, עשה משתה לכל שריו ועבדיו. ור' נחמיה אמר "למלכו" - מלשון נמלך, לשון עצה - בשנת שלוש [לעצה שנתן] לביטול מלאכת בית המקדש, וכיון שגמר (-שעברו) לביטול מלאכת בית המקדש שלוש שנים (-ועדיין לא נבנה, והיו כשנות חזקה, אמר ששוב לא יבנה, ולכן) עשה משתה לכל שריו ועבדיו. אמר ר' שמואל בר אימי, ארבעה דברים טובים היו באותו האיש: א. עשה שלוש שנים בלא כתר (שעל הכסא שעשה היה כתר, כמבואר שם לעיל, והמתין עד שראה עצמו ראוי והגון לכך), ב. [ועשה שלוש שנים] בלא כסא (כ"ל), ג. והמתין ארבע שנים עד שמצא אשה שהוגנת לו (-ששתיה נהרזה בשנת שלוש למלכו, ואסתר המלכה בשנתו השביעית), ד. ולא היה עושה דבר עד שנמלך (בדכתיב "כי בן דבר המלך לפני כל ידועי דת ודין"). אמר ר' פנחס [אף דבר חמישי היה בו, ש]כל מי שהיה עושה בו טובה היה כותבה, הדא הוא דכתיב "וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי" וגו'.

אסתר רבה א, טו

עשה משתה גם לשריו ועבדיו הפחותים ביותר

עשה משתה לכל שריו ועבדיו (שם).
אנטונינוס עשה סעודה לרבי, אמר לו [רבי]: שמא לא יצאת ידי קנדלה פטיש? (-האם יצאת חובתך ונתת חלק מן הסעודה גם למלמדיך הנרות בסעודה?), אמר ליה: מה היטן חשבינן עלוי (-מה הם חשובים אצלך), אמר ליה: [הרי אם לא נתת להם] שמא יתנו שמן פקטים (-שמן עכור) בקדילים (-במזון) ויקלקלו את הסעודה. אמר ליה [אנטונינוס לרבי]: והדא מנא לך (-ממין לך זה)? אמר ליה: מאחשוורוש, דכתיב ביה "עשה משתה לכל שריו ועבדיו" (-שהשגיח על כולם, כדי שלא תהא הסעודה חסרה כלום).

אסתר רבה א, טז

כוונותיו של ממוכן בעצתו

ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים לא על המלך לבדו עתה ושת המלכה פי על כל השרים וגו' (א, טו)
[למה נתן דוקא ממוכן אותה עצה?] ר' יוחנן אמר, תלתא אמוראין [נחלקו בהן], חד אמר - על ידי שהיתה מסטרות בקורדיקין (-נעליה) שלה על פניו לכאן ולכאן; וחרינא אמר - על ידי שלא הזמינה [ושת] את אשתו לסעודת נשים (-לכן רצה שושתיה תיהרג); וחרינא אמר - על ידי שהיתה לו בת והיה מבקש להשיאה למלכות (-ורצה שתיהרג ושתיה ואחשוורוש ישא את בתו).

מאן דאמר ע"י שהיתה מסטרות בקורדיקין שלה על פניו לכאן ולכאן [מכאן], שאמר "לא על המלך לבדו עתה ושת המלכה, [כי] על כל השרים וגו'", כי יצא דבר המלכה על כל הנשים להבנות בעליהן בעיניהם]. ומאן דאמר ע"י שלא הזמינה את אשתו לסעודת נשים, שאמר "כי יצא דבר המלכה על כל הנשים להבנות בעליהן בעיניהן וגו'" והיום הזה תאמרינה שירות פרס ומדי אשר שמעו את דבר המלכה" [היא היא דלא הות חתן ממקט לשון שמינה, משמע רצא בולם היו שם]; מאן דאמר ע"י שהיתה לו בת והיה מבקש להשיאה למלכות, שאמר "ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה".

אסתר רבה ד, ו

הוריד פסלה ושתיה והעלה דמותה של אסתר

ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות וישם פתח מלכות בראשה וימליכה תחת ושתיה (ב, יז).
עד שהמלכה את אסתר היתה איקונין (-פסל, צורה בדמותה) של ושתיה קיימת (-שלא היתה אף אחת יפה לו כושתיה, ועשה לעצמו דמות צורתה כדי שיחזיר את יפיה), וכיון שנשא את אסתר [ושתיה] בת טובים, בת מנוסים (-והיא), אמר: תיחות (-תיר צורת) ושתיה, ותיסק (-תעלה צורת) אסתר, הדא הוא דכתיב "וימליכה תחת ושתיה", [וראה לשון התרגום כאן: "טורד מן קייטון בית דמכיה (-חזיר משכב) ית איקונין ודושתיה ואקנין תמן ית איקונין דאסתר)].

המשך בעמוד 2

לקח טוב

"מגילת אסתר" - גילוי החסתר

על ביתו, וגם עסקים אחרים מוסר בידו. מכל מכירה ומכירה הרויח כמה פרוטות, אשר גם אם אמנם לא התעשר מהם, הרי בביתו כבר לא ידעו מחסור, כי מאז היה להם לחם לאכול ובגד ללבוש די והותר. והיה היום, כשכתב הלה בבית אדוניו למשתה, וכטוב לב החסר ביין, גילה את אונזו ואמר לו: דע לך אחי, כי כל העסק הפורה ומשגשג שהלך וגדל תחת ידך, לא במקרה בא לך, ולא ההצלחה האירה לך פנים. בראשונה כאשר נישאתי אליך, וסחורתך ביד, והצעת עסק בפני, לא ממני נפל הדבר, כי אם ממוידעך מטיבך, ההוא שישלם לך את דמי שכירותך. הוא אשר הביא את הסחורה לביתי, והדריכני לגשת אליך ולפרוס לפניך שאלתי, ולא עוד, אלא הוא אשר הקדים והלך אל החיישים בעיר, ונשא ונתן עמם שיקנו סחורתם אצלך. יום וילילה לא שבת עד אשר סידר לך הכנסה כספית קבועה. שום מקרה לא הניגע, כי הכל היה מוכן ומזומן מיד רעך המהפחד עמך.

אותיות מחכימות

... ונחלה מפנימיות הדבר שלכן קבלו את התורה מהאבן כימי מרדכי ואסתר. ומקורם נבחר, כי לפי דכתיבו יתכן שנקראה מגילת ג'ס 'מגילת', כי בדכתיב הטבעים מלכותו כהסתר ומטוסה הנהגת ית"ש, אמנם כאלך ה'יית' עושה נסים ונפלאות בתוך הטבעים ומתלה לעין כל בדכתיב הטבעים חיבתו לעמו בית ישראל. והנה מה שהיה מטוסה והסגותו, והיה זרוע רשעים מלפני לשפך דם נקי על פי טבעים, כי הנהגת הבורא ב"ה מטוסה בתוך הטבעים, עשוי על פי הסג של מרדכי ואסתר נתגלה, שגם בתוך הטבעים הוא משכר ומכנה זרוע רשעים, ונגלה, אם חפץ ה' גם טבעים הוא משכר ומכנה זרוע רשעים, כמו שסביר על פי הטבעים את הסג. ונמלא כאלך נתלה המן וי' בניו ומפלגו בתוך הטבעים, שז המפלה היה בתוך הטבעים, נתגלה שגם בתוך טבעים שהיה מלכותו והסגותו מטוסה ובסתר, עשוי יתגלה מלכותו והסגותו לפניו בתוך הטבע. וזה שם 'מגילת', כלומר שנתגלה מעשיו מה שהיה עד כאן מטוסה, שהסגותו ומלכותו היה עד כאן בתוך הטבעים מטוסה, עשוי מנגלה, וזה שם 'מגילת' - שנתגלה מה שהיה מטוסה.

קדוש

לא האמין העניי למשמע אונזו. מעתה, גברה אהבתו למטיבו פי כמה. אמת, גם בראשונה היה אסתר תודה לו, בהצילו אותו ואת ביתו מחרפת הצוהר, אלא שאז היה חסדו גדול ונגלה, וגם לא נמשכה זמן רב, כי בפעם אחת הצילו. מה נשתנה הדבר, בראותו כי עוד גדל חסדו האחרון יותר מן הראשון. בשקט בלא יודעין, ערך לו פרנסה מכובדת, כאשר בכל עת ובכל שעה דואג לכך שישאירו אדוניו על כנו, ושימשיכו החנונים לקנות מסחורתו, והכל בסתר ובצל, מאחורי הפרגוד.

וראה בטו"ב - - -

הופיע קובץ י"ט של "אור הצפון" לחודש אדר

קרוב למאה עמודים מלאים וגדושים באוצר כל כלי חמדה

עם יריעה מיוחדת ונרחבת על עניי מצות תפילין ועניי בר מצוה לרגל "שמחת בית בעלזא" בהיכנס נכד כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א לעול התורה והמצוות, כולל עניי דרוש ומלי דחסידותא; הליכות ומנהגים, שיחות קודש ועובדות מאלפות; תיאורים ופרקי זכרונות, ועוד ועוד

אמרות טהורות

מסירות נפשו של משה רבינו

ואתה תצוה את בני ישראל וגו' (כז, ט). "לא הזכיר 'מושה' בזה הסדר, מה שאין כן בכל החומש, שמעשה שנולד משה אין סדר שלא הזכיר בה. והמטעם, משום שאמר: 'מחני נא מספרך אשר כתבת' (להלן לב, לב) וקללת חכם אפילו על תנאי באה (בקה"ש בשם ודוק פ' פניחם רמז, א)".

ותימה גדולה היא, וכי מפני שמסר משה רבינו את נפשו בשביל ישראל ואמר "מחני נא" יענש חי, אדרבה, הלא היה צריך לקבל שכר על זה. אך ביאור הדברים הוא, כי משה רבינו היה שוקד על טובת ישראל, והבין שהם אינם יכולים לסבול גודל מדרגתו, שהיא למעלה מחשבתם, לכן רצה להדרת ממדרגתו כדי שיוכלו בני ישראל להבינו. והנה שאמר משה: "מחני נא מספרך" – ששמו של אדם הוא שורשו ומדרגתו, ושמו של משה היה בתכלית השלימות, לכן ביקש שיוירד אותו הקב"ה למדרגה קטנה, לטובת בני ישראל, שתהא היכולת בידו להתקשר עמהם.

הוא אשר אמרו שדוהה כאן "קללת חכם", שאין לומר שמשה רבינו קלל את עצמו חי, אלא שנדה קלות בעצמו לירד ממדרגתו לטובת ישראל, ואכן עשה הקב"ה רצונו, ולכן לא נזכר שמו בפרשה זו.

החכמה ממונה בכל אדם מישראל

– אלא שצריך לגדולה

ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאותי רוח חכמה ועשו וגו' (כח, ג). כתוב בספר 'חובת הלבבות' (בהקדמה), שכלבות האנשים – חכמה נמוקה, אם יבוא מי שיעוררום על כך, ויציא המטמון ההוא ויגלה לעין כל, ואם לאו יהיה נעלם – כנגדור הורוע שאם יעדר ויהרוש יצמנו ואם לאו יורק. הוא שאמר חשי"ת למשה רבינו, היות כי הוא יתברך מילא אותם חכמת לב, וצריך שאחד יעוררם ויודיעם זאת, כדי להוציא חכמתם התקוע בכח – אל הפועל, לזה אמר: "ואתה תדבר אל כל חכמי לב", ומה תדבר אליהם: "אשר מלאותי רוח חכמה", זה הדבר בעצמו הוא הדבור אשר תדבר ותודיעם שהם מלאים רוח חכמה, ועל ידי זאת ההודעה: "ועשו את בני דודיך", כי יתעוררו להוציאם אל הפועל.

התם סופר

בח הפועל בנפעל

וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה וגו' (כח, ח). יש לפרש פירוש 'וחשב' מלשון מחשבה. והענין הוא כך, דידוע כי כח הפועל בנפעל, בין לרע בין לטוב. כגודע 'מישבחי הכעש'ט' ז"ל שהיה רב צדק אחד שהיה לו מחשבה ורה בתפלתו. ואמר לו הכעש'ט ז"ל שהוא מחמת השויות' שכנגדו על הכותל, שהסופר שכתבה היה רשע, עי"ש. וכן הוא בהיפך לטוב, כגון למשל מצות תפילין, שאנו מבקשין 'ומשפט מצות תפילין יתמשך עלי להיות לי שפע קודש ומחשבות קדושות' וכו', צריך לדקדק ולהדר אחר סופר ירא שמים, וכפי המחשבות קדושות של הסופר שכתב התפילין לשמה – כך מחשבת הלוכש את התפילין. וכמו כן הבגדי כהונה שעשאו חכמי לב הקדושים במחשבות קדושות ובסודות העליונים, כן הכהן שלכש את הבגדים היה לו שפע קודש ומחשבות קדושות.

וזה הפירוש: 'וחשב אפודתו אשר עליו', רצ"ל מחשבת הלוכש את הבגדים אשר עליו, 'כמעשהו' הוא כפי מחשבת מעשהו את הבגדים, 'ממנו יהיה' – כי כח הפועל בנפעל, ודי לחבימא.

"שמונת ימי המלוואים" – מלאים בתענוג עילאי

ומלאות יד אהרן ויד בניו (כט, ט). "דהנה בעניני עולם הזה לא נמצא שלימות, כי תמיד חסר לאדם שרוצה בתענוגי גשמיים, והיינו, אם יש לו תענוג משאר דברים חסר לו תענוג מכבוד – וכדומה, ותמיד הוא חסר, מה שאין כן בעבודת הבורא מי שעובד אותו אז הוא שלם בכל, כי 'דורשי ה' לא יחסרו כל טוב' (תהלים לו, יא), וזה התענוג של עבודת השם עולה על כולם, כי מי שהוא דבוק בשלש ועבודות של האין סוף אשר הוא שלם בכל מיני שלימות, ממילא האדם הדבוק בו אינו חסר לו גם כן שום דבר.

וזהו שאמר: 'ומלאות יד אהרן ויד בניו', רצה לומר, שאמר למשה שיראה להביא את אהרן ובניו למדרגה כדי שיהיו דבקים לבחינת הקדושה, ואז יהיו ידיהם מלא כל טוב – 'ומלאות', כי לא יחסר להם שום דבר כשירגישו נועם תענוג עילוי, ולכן נקרא 'שמונת ימי המלוואים', כי אז היה השראת שכנה ביניהם והיה מלאים תענוג מחמת הקדושה".

קדושת לוי

אמירה נעימה

ואתה תצוה וגו' להעלות נר תמיד. באוהל מועד מחוץ לפריכת אשר על העדות יערוך אותו וגו' מערב עד בוקר לפני ה' חקת עולם לדורתם וגו' (כז, כב-כא).

איתא בגמרא (יומא לא'): "ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק (בכהונה גדולה) וכו' והיה נר מערב דולק (לאחר שכבו שאר כל הנרות, ריש'), מכאן ואילך פעמים דולק ופעמים כבה". וי"ל דענין זה מרומז בפסוק: "להעלות נר תמיד", מוסב על נר מערב – כמו שאומר מיד אחריו: "מחוץ לפריכת אשר על העדות יערוך אותו" – שהוא לעדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל (עיי רש"י שם), כלומר, שיעקר המצוה הוא שהוא חנר, שהוא לעדות, דולק תמיד ממש, כל היום וכל הלילה, והיינו בזמן שישראל חביבין לפני המקום כ"ה. אבל אם הלילה אינם חביבין, כמו לאחר שמת שמעון הצדיק, שהיה כבה לפעמים, אז לא היה דולק רק מערב עד בקר לבד.

וזהו שהאריך וכתב עוד, שעל כל פנים: "יערוך אותו" – מערב עד בוקר לפני ה' חקת עולם לדורותם", כלומר בכל דור דור, אף שאינם זכאים. ולכן כתיב 'לדורתם', חסר וא"ו, כלומר, אף שלא יהיו צדיקים בדור מ"ט מערב עד בוקר צריך שהוא דולק.

מראה פה להגיד בצלאל הכהן מוויילנא זצ"ל (בהנה"ט ע"מ יומא שם)

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו וגו' (כח, א). איתא במדרש (שמי"ד לו, ד): "כשאמר הקב"ה למשה 'ואתה הקרב אליך', הרע לו. אמר לו [הקב"ה]: תורה היתה לי ונתתיה לך". וצריך ביאור.

ויש לפרש, דהנה מכאור בגמרא (מגילה ג) שתלמוד תורה דרבים חמור יותר מעבודתו, ותלמוד תורה דיחיד – עבודה עדיפה מיניה. והנה המפרשים כתבו (עיי ילקוט ראובני פר' יתרו דה אפר משה) הטעם שנתן הקב"ה את התורה לישראל דוק על ידי משה רבינו, משום שהוא היה שקול כנגד כל ישראל. נמצא לפי זה, שתורתו נחשבת כתלמוד תורה דרבים.

ובזה יבואר על נכון דברי המדרש: "כשאמר הקב"ה למשה 'ואתה הקרב אליך' הרע למשה" – שלא הוא הנבחר להיות

יתרון דעת

בן שלש עשרה למצוות (יב)

ה' בר מצוה" הוא בבחינת היהודים בימי נס פורים" "הדור קבלוה" מתנות ל" בר מצוה" – כמו "משלוח מנות" בפורים

צריך ליתן טעם למה נקרא בן "ג' שנים בשם 'גדול', הא דאי לבן י"ג לא נתמלא קומת אדם, ואם כן למה ניתן לו אז שם גדול בשם הגדולים ממש, גם נה טעם נתייב בן י"ג במצוות, מה יום מיומיים.

וג"ל לפי דמיון בזה דרש דברים ז"ל: החכם עיניו בראשו וכו'... הרי ממשיל הזהיר גוף האדם – לפתילה, ומצוות ומעשים טובים – לשמן, להדליק בהם נר ה' דשכינתא דשריא על ראשו אדם.

ואיתא בספר אלשיך פר' בחוקותי (ע"פ "ואולך אתכם קומיות") דשיעור קומת האדם הוא הוראתו בחינות נפשו, לפי שיש לאדם נפש רוח נשמה, ובשילד האדם הוא יורד בנפש לבדה יש לו אז גידול אמה אחת, וכשהוא בן י"ג שאז קונה גם רוח יש בו גידול ב' אמות, ואח"כ לבוא גם אל הנשמה גליל עוד אמה והכל הוא ג' אמות כי זה כל האדם. הרי לפי זה כשהוא בן י"ג שנה קומתו לערך שני אמות. והנה אמה בינונית היא ה' טפחים הרי לבן י"ג שנה קומתו עשרה טפחים. והנה אמרו ר"ל (סוכה ה) מעולם לא ירדה שכנה למטה מעשרה. נמצא לפי זה, לכך קרוי לבן י"ג שנה "גדול" לפי שאז ראשו מגיע לשמים, למקום שכנה, אחר שנתגלגל אז גבוה עשרה טפחים, הרי השכינה חופף על ראשו, ולכן נגמל נשמה אז בר מצוה לפי שאז נר של שכנה דולק על ראשו איצטרך לשמן ומשחא דאינו מצות ומעש'ט שאל יחסר שמן על ראשו.

ובזה מבואר הא דאמר ב"ר שואל (שבת קנ"ג) "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" (קולת ט, ט) – אלו ציצית, "שמען על ראשך אל יחסר" – אלו תפילין, ודוק רש"י שם לפרש למה איקרי תפילין – שמן, ובהו הוא מבואר דשמן הוא כינוי לכלל המצוות דאינו שמן לנר השכינה שעל ראש האדם, וכאן דאמר לך "שמען על ראשך אל יחסר" קאמר דהשמען שעל הראש הוא מצות תפילין שהם בראש.

לית קו' להגיד ארי' ידא ליב זצ"ל – נבר ה"ח (אמסטרום ת"ר, רש"י פר' תולדות, ע"ש ע"ד טעם)

ידוע כי בגיל י"ג נעשה היהודי בר מצוה, מתחיל להניח תפילין ודורש לפני הרבים בדברי תורה, והטעם כבר מבואר, כי אז הוא נקרא בשם "איש" ולא בפחות מזו, וכפי שמוכא מ"ויקחו שני בני עקב" (בראשית לו, כח) ואמרו חז"ל (עיי רש"י מ"ד כט) גמריי שמעון ולוי בהדיא שעתא בני י"ג שנה הוי, וכו', ואמרו בא"ח (סי' כ"ה) שהתפילין הם הוכחה שהאדם משעבד הנשמה שבמחשבה והמחשבה לה. ואמרו בתקוני זוהר (מג) מחא חכמה דאידי מחשבה מלגא. ואמרו בחולין (יג) קטן אין לו מחשבה ויש לו מעשה. וכיון שנכנס ל"ג שנה, נכנס לכלל מחשבה ויש בכוחו לשעבד מחשבתו לה'.

והנה חז"ל דרשו במגילה (טו): "ויקרא" – אלו תפילין, ו"איש" הוא ר"ת שלי: א'זרה, ש'מחה, ש'שון, י'קר. ולכן כיון שנכנס לכלל "איש" ראוי הוא להניח תפילין שהם "יקרא", ולמה נקרא "איש" בחיית בן י"ג אלא משום שאז הוא זוכה ובא אליו היצר הטוב, כמ"ש בקהלת רבה (פ"ד) שהיצר טוב מדרונו עמו בחייתו בן י"ג. ובזהו הק' פר' תרומה (אמרו, מאן דאיתגבר על יצירה איקרי "איש". וכו'). ולכן נהגים לעשות ביום הבר מצוה שמחה של מצוה, כמ"ש (במדרש חוש בראשית יב, וכו'), והחסבר, משום שאז הוא מקבל על עצמו על תורה ומצוות מרצון ומדעת עצמו, שלא כבחיית המילה שאז הוא נכנס לבחייתו של אברהם אבינו שלא מדעתו.

ובחייתו בן י"ג הוא בבחינת "הדור קבלוה" כמו בנס פורים שהיה "הדור קבלוה" (שבת פח, ט) ואז הוא מוטרף למניין עדת בני ישראל ומשלים מצות הברית מילה. ולכן המנהג שהבר מצוה דורש דברי תורה בינו, וכו', וכיון שתכלית האדם היהודי הוא להאזיק את המקום והתורה על הבריות, לכן מתחיל לדרוש בשבחה של תורה וכו'.

וזה שאמרו (בראשית כא, ח) "ויגדל הילד ויגמל", פירוש, כל ילד שנעשה גדול ומגיע לכלל גדולה – שהוא בחינת "יקרא" – נגמל מצד הרע, כלומר אז ניתנה לו האפשרות והכוח הרוחני להיגמל מיצר הרע, שעל ידי השמחה של מצוה הוא מנצח את היצר"ה, כפי שכבר בארנו בחיבורינו בכמה מקומות שהשמחה מבטלת את הרע, כמ"ש בספר 'נועם אלימלך' (פר' וראי), והכלל בזה הוא כך, כשרוצים להכניע הקליפה צריך להיות האדם בשמחה, כי כשהוא שמח אין שם עובדות ותוהו, כשהוא קם – זה נופל. וזה שאמר הכתוב (ישעי' לה, י) "ששון ושמחה ישיגו – ונסו יגון ואנחה". ולכן אמרו בשו"ט (פ' ק"ב) שאברהם עשה שמחה גדול – בשמחה. וכיון שיום זה של בר מצוה הוא השלמת בריתו של אברהם אבינו, וגם אברהם אבינו עשה שמחה ושמחה – לכן עושים סעודה בינו זה.

ואפשר עוד לומר, שהדרשה "יקרא" – אלו תפילין, דורשים גם הפסוק שבמגילת אסתר (ה, טו) "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקרא" – ונאמר שם, כי מרוב שמחה הם קבעו לשלוח מנות את לרעהו ומתנות לאביהונו, היינו גמילות חסדים, וכיון שגם ה' בר מצוה מקבל עליו על תורה ומצוות, כשם שקיימו וקבלו היהודים בימי מורכבי ואסתר, מתוך שמחה, ולכן שולחים מתנות ל'בר מצוה', כשם שהיהודים שלחו מתנות מרוב שמחה של מצוה.

אשר דת להרה"ק מאורוב זצ"ל (אבות פ"ה מכ"א)

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי יוסף יעבץ זי"ע – מגדולי מגורשי ספרד

– המשך –

מוכיח בשער:

כמגיד ודרשן שדבריו מתקבלים על הלב נעמד רבינו יוסף יעבץ כמוכיח בשער נגד העוסקים ומעמימים בחכמת הפילוסופיה, בה ראה אם כל חטאת והגורם העיקרי להחלשת האמונה והדיקות בתורת ה' ומצוותיה.

לשם מערכה זו חיבר מספר חיבורים בגנות הפילוסופיה, ביניהם ספרו הנודע **'אור החיים'**, בהם אור כגבור חלציו נגד כל העוסקים בחיבורים חיצונים וזרים, ספרי מינים ומדיחים, ואף גם לא נמנע מלעורר נגד אנשים העוסקים בחכמת האלוקות ושאר חכמות, קודם שמילאו כרסם בשי"ס ופוסקים. בדרשותיו שדרש בקרב המוני הגולים, לא נרתע מלחזיק בריש גלי שעזיבת תורה תמימה וריבוי העסק בפילוסופיה, הם הם העוונות בעטיים בא הגירוש הנורא.

וכן אומר הוא בהקדמה לאור החיים: בה מתאר את גודל השבר: **"על מה אבדה גלות ספרד"**, אשר היו בה קרוב לג' אלף¹ [בעל] בתים עם בחיבורים חיצונים וזרים, ספרי מינים והיינו לבו ולמשיכה הא מנא קטלא חרבא, הא מנא בלעת ימא, הא מנא דמיתו במותא ברע ובצמא ובעירוס בחוסר כל, אנשי היחס והמעלה ירדו מכסאותיהם לשערים, עשירים ונכבדים שאלו לחם פורש אין להם... **ויאמר ה' על עזם את תורתו**... כי הדור הרע הזה ואם הרבינו פשע ועבירות אין ספורות **העון העצום אשר היה בידינו עזיבת התורה ממש**, כי מימי קדם אל היתה מלאה ספרד מיישבות וכלמות כמו שהיתה בעת הגירוש, אך נחלקו התלמידים לכמה תדות יש מהם שהיו לומדים ששה או שבעה שנים אצל הרבנים הגדולים מחמדים שכלם כחרב חדת, והיו לומדים אחרי כן חכמות חיצוניות, לא יאמר עוד ארון ברית ה' ולא יזכרו בו ולא יפקדו ולא יעלה על לב ותהיה על הראשונים, ויש מהם אשר פרשו לגמרי והתעסקו בהבלי העולם, **ויש מהם אשר תפסו אומנות התורה, אבל לא שנו לבם רק לפלפל לבד להודיע את גבורתם שיכולים בפלפולם לטהר את השרץ ובוהו הציאזל כל ימיהם ולא באו לתכלית התורה**, אין צריך לומר לתכלית הכל שהיא המעשה והחסידות, אלא אפילו לדעתה הדינים הצריכים בכל יום, כגון ציצית ותפילין איסור והיתר, ומעט מזער אשר התעסקו לדעת מה יעשה ישראל, ואף גם הם לא לשמה רק להתגדל ולהתפאר בפני עם הארץ גאה וגאון ודוך רע, ובטלו במיעוטם העושים לשמה, על כן לא יכלו להגן על דורם כי אלף יבשר וחד רטיבא אכלי יבשר לרטיבא².

כן קורא הוא תגר נגד אותם מתורבתים ומשכילים, העוסקים בחכמות חיצוניות ועוברים לימוד התורה, שהיא היחידה שמקרבת את האדם להכרת ה' ועבודתו, ומוכיח מן הכתוב ומן הסברה, כי אל שרוצים להתקרב אל ה' על ידי חקירות פילוסופיות וחכמות זרות נכשלים בדרכם ויוצאים לתרבות רעה. משל למה הדבר דומה - במשחית הוא - למלך, שצוה לבדודי להמור וללכת למקום פלוגי, וקצתם מצאו חן בעיניו ותן להם סוסים טובים ויפיים לרכוב עליהם, כדי שגיעו מהרה למחוז חפצו, וקצתם לא היו להם בלתי גויתם והלכו רגלי אל המקום הנוגע להם, ודוקא אלה מן העבדים שחלכו לאטם הגיעו בזמן למחוז חפץ המלך, ובעלי הסוסים נתגאו בסוסיהם וכלו זמנם בטיוול ובשחוק וביפוי הסוסים ולא עלו ולא באו להשתחוות אל המלך ולעבודתו כאשר צוה אותם. כן אלה האנשים, אחרי שהם מתפארים, שידעו את ה' בחכמות, פורקים מלמדה על תורה ועל המצוות, מתנכרים לאביהם שבשמים, מלעיגים ומשחקים במקיימי התורה והמצוות בלבבות... ומעיד טמאם: **"עיר הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי כי אם אחד למאה מהם עסק בתורה ובמצוות"** [אבות] היחיד דכח על שתי העשפים, מעם יאחו בספרי החכמה ויאמר בלבו זהו התכלית העליון אשר בעבורו נברא האדם, אעלה על במתי עב אדמה למלאכים אשר הם מכירים את רבובם ואין להם לא ציצית ולא תפילין, לא סוכה

המדרש בערך לזכר נשמת הרב ה"ה ר' יוסף יעבץ זי"ע, מגדולי מגורשי ספרד.

ולא לולב, ופעם זוכר את דברי שלמה (קהלת יב, יט) **"סוף דבר חכל שמעו וגו' כי זה כל האדם"**... (נאור החיים, פ"ה).

אמונה תמימה – ולא על ידי חקירה:

רבינו יוסף מוסיף ומודיע נחרצות, שכל אותם יהודים שאמונתם באה מכה החקירה, הם המה היו הראשונים שהמירו דתם ביום זעם, ולא כן הנשים ונפשות העם שאמונתם היתה רק בקבלה מאבותיהם בלבד, שמסרו נפשם על קדושת השם, וזו לשונו: **"אליכם אישים אקרא, ומגלות ספרד אני, אשר גורשנו בעונותינו הרבים והעצומים, ורוב התפארים בהכמה ומעשים טובים כולם המירו את כבודם ביום מר, והנשים ועמי הארץ מסרו גופם ומומנם על קדושת בוראם"**.

שוב כותב הוא כן במקום אחר (שם, פ"ה): **"כי הן הנה הנשים הספרדיות באו והביאו את בעליהן למות על קדושת השי"י, והאנשים באו מתפארים באלו החכמות המירו את כבודם ביום מר, וזו ראייה גדולה ועצומה, שאם לא התחכמו אלא היו מן כת הפתאים היתה פתיתות מצלת אותם, ושומר פתאים ה', אבל אחרי שלא נתפייסו להאמין בקבלה ויצאו אל החקירה...** על כן לא מכרו את אדמתם נחלת העולם הזה על הספק, והיו מן כת המשומדים אשר אין להם תקנה".

ביאור עובדא זו מכאן הוא על פי המשנה (אבות ג, יז) **"כל שמעשיו מרובין מחכמתו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מועטין ושרשי מרובין"** - אלה שעמדו בנסיונם ככה השרשים של מעשיהם הטובים וכבר מלאו חוקם כפי חכמתם המועטה, נתעצמה בחינת בוראם על בחינת חכמתם, **"אמנם אלה החכמים בעיניהם, אשר רבו ענפי חכמתם ולחם שרשים מועטים, כאשר בא רוח סערה, רוח הגלות והגירוש, הפך אותם על פניהם ועקרו מאמונתם ומתורתם וקללו"** וכי... (שם, פ"ה).

ולמרות שהוא מעריך ומקדיש זכרו של הרמב"ם וחיבוריו הבנויים על חקירות וכדו', שולל הוא את כל ההולכים בדרך החקירה זו, וכותב (שם, פ"ה): **"אם אתה מקשה אלי מיחיד בדורותיו (הרמב"ם) אני משיב אלקי כי שאר רוח לו, אין משיבין ממעשה סיסם, כי משה גדול מאד, אב בתורה, אב בחסידות...** הלך בדרך אחרת - ולא טעה, ובמסוכנת - ולא נסתכן, במקום גדולי חיות ולטעים, הם הפילוסופים האומרים עובד ה' את הארץ, הכופרים בחדוש העולם... לא אכלוהו החיות הרעות ולא הזיקוהו, לא שדדוהו הלסטים, הוציאו אבני שהם מראשי הפתנים, במאורת צפוניו ראש הפילוסופים (אריסטו) ידו הדה, ולא רעו ולא השחיתו בהר קדשו, **כי היה קדוש וחסידי מלידה מבטן ומהריון מכמה דורות, צדיק בן צדיק, חסיד בן חסיד, תורת אלקי בלבו לא תנעם אשוריו**... אדרבה חגר הרבו כישמעאל העמיק בספריהם ונלחם בגוים ההם, וצלחה עליו רוח השם..."

בהמשך מוסיף ומוזהיר את הסכנה לכל אוזב הקיר שרוצים ללכת בדרך מסוכנת זו. גם בענין לימוד חכמת אומות העולם עומד ומוזהיר הוא, למרות שמקור חכמתם הוא בתורת משה. וכך כותב: **"בעונותינו שרבו מימי שלוונו מארצנו אבדה חכמת חכמינו באבדן ספרינו המחוברים בענין הסתרים שהם כבשנו של עולם, ומעט מזער מן הדברים אשר הם כהררים בשערה תלויין נעקו מהם בספרי האומות ויתערבו בעיני, והם קצת ספרי המחקר שחברו חכמי יון, אם נמצא בעינינו מוטע מן הדברים שאמר שלמה ע"ה (משל כה, טו): **"דבש מצאת אכול דיין"**, ומהם נקח המופת המגורר במציאות השם יתברך ואחרות והרחקת הגשמות, זהו הדבש והצריו והטוב הצפון בספרים ההם, אבל מה נעשה ואין קרוב אליהם והנם נחבית של דבש ודרקון כרוך עליהם..."** (נאור החיים, פ"ה, מהפסקים שבסוף הספר. ומעניינים דברי ההרה"ק בעל בני יששכר: זי"ע בפרושו מעין גנים, שם, על דברי ר"י יעבץ: **"אין כאן דבש לערש, ואין כאן צרי, והטוב לדברים מתחייב בביעור"**).

מה יולד יום:

ביום הפורים שנת רנ"ב, בבוקר, לפני קריאת המגילה עלה רבי יוסף על בימת בית הכנסת, ונשא דרשה נוראה לעורר את הלבבות, ובתוך הדברים אמר כדברים הללו: **"בגמרא נאמר, ב' אדר נולד משה וב' אדר גם נפטר משה,**

המן הרשע הפיל פור להשמיד את כל היהודים, הפור נפל על חודש אדר, ואז שמח המן שמחה גדולה מכיון ובחודש אדר נפטר משה, אבל לא ידע כי ביום ז' נולד... נכון כי יום ז' אדר וכן חודש אדר היה בעוכריו של המן הרשע, אבל מי יודע מה יולד יום? מי יודע מה יהיה בח' אדר? ומי יודע מה יהיה בניסן?" סתם ולא פירש... (גדולי הדורות ח"א עמ' 98).

דרשה זו שנישאת קודם שרשעה ורגזה הארץ אמנם לא ניבאה טובות. בחודש ניסן בשנה ההיא נחתמה גזירת הגירוש, וביום ח' אדר שנת רס"ה³ נתבקש החסיד רבי יוסף יעבץ⁴ בישיבה של מעלה...

ספרי דבי רב:

כאמור, חיבר רבינו יוסף ספרים רבים. חלקם הגדול נדפס, וחלק מהם נשאר בכת"י ונאבד במרוצת השנים. ספרו המפורסם ביותר הוא פירושו על מסכת אבות שנדפס באדריאפול בשנת ש"י ע"י נדביו - בני בנו רבי יצחק זצ"ל. גדולי הדורות מרבים להביא מספרו זה, הראשון שבהם הוא רבינו שמואל זי"ע - בעל 'מדרש שמואל' עמ"ס אבות (הוא קורא לר"י יעבץ בספרו רק בתואר "החסיד", בלי הזכרת שמו).

גם רבינו אליהו זי"ע - בעל 'ראשית חכמה' מרבה להביא מדבריו. ומעניין לציין שהוא מסתמך על דברי רבינו בסיבת קריאת שם ספרו, וכדבריו: **"ולוה קראתי 'ראשית חכמה' ראשית וכניסה לבינס לחכמה הפנימית, כי החכמה הפנימית היא הנקראת חכמה באומיותו מנו שכתב שמואל, ה' יוסף יעבץ' ע"ה במשנה כל שירתא חטא קודמת לחכמתו כו' ז"ל..."**

ומן הראוי לציטט כאן את דברי ההרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע בהסכמתו לספר הגי"ל: **"הספר מהחסידי הקדוש מוהר"ר יעבץ זצוקללה"ה כן פרקי אבות... אינו צריך להסכמה, כי מי לא שמע פרשת גדולת קדושת המחבר בין תקיפי קדמאי רבותינו הראשונים זי"ע, אדירי כל הצננו בם, ומי לא ראה כי כל דבור ודבור היוצא מספר הלזה לאבני נזר יחשבוהו הקדושים בעל 'ראשית חכמה' ומדרש שמואל, והשל"ה דומיהם, וישימו עליהם משבצות זהב ה"ה נדע מספרתם..."**

כן נדפס ממנו קונטרס 'חסידי ה' (קונטרסאדיגורא רצ"ה); שלמה הלוי אלקבץ זי"ע (לובלין שי"ח), ופירוש על ספר תהלים (שאלוניקי שלי"א).

ביותר נודעו שלשה חיבורים שחיבר בשרשי האמונה והם: **'מאמר האחדות', 'יסוד האמונה' ו'אור החיים'** (שנדפסו כולם בפריארה שי"ח). מטרותם כאן כאמור, לברר שאין ראוי לעסוק בחקירה, והוא מסקל ומרים מכשול מדרך המטים עלקלותם בשיבוש דעותם וסברתם.

ספרים אלו התקבל באהבה בתפוצות ישראל ונדפסו מספר פעמים. ההרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע - בעל 'בני יששכר', חיבר פירושו על ספר 'אור החיים' בשם 'מעין גנים' (ואלקווא תרי"ח), וכותב בהקדמתו: **"ראיתי דברי הרב החסיד הקדוש מוהר"ר יעבץ חגר חרבו כישמעאל בספרו 'אור החיים' וקצוהו כחיוהי הקהיל עליהם קהילה גדולה מהגאונים קדמאי לחוכיח במישור איך האנשים האלה אין להם חלק ונחלה בגבול הקדוש וקילל את ניהים פתאום... דברי הרב החסיד הקדוש הגי"ל לא יסיפיקו לתת מרוגע לנפשות ישראל אמתיים כי דבריו המה קטני הכמות לפי דורנו, על כן קמתי ונתעוררתי לקבוע זר זהב סביב דברי הרב החסיד הגי"ל להיות למשמרת לי ולבני גילי ולכל אשר קרבת אלקים יחפצון וקבלו האמת ממי שאמרו..."**

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

- רבינו כותב כן ש"היו הם קרוב לג' אלף [בעל] בתים". אכן ממקורות רבים של אותה תקופה ידוע על מספרים גדולים בהרבה. האברבנאל (בפתיחה לספר מלכים) כותב: **"ומעיד אני מעלי מורא שמים וכבוד שכינתו, שהיה מספר בני ישראל במלכות מלך ספרד בשנה ההיא אשר שודדה הדרתו, שלש מאות אלף נפש אדם..."** ואלו באמת יש כאן ודבריו רבינו חסדיה חיבה אחזת "מאות" (ראה 'אוצר הגדולים', ח"א עמ' לו, שכבר עמד על כך).
- שנת הפטירה מבוארת מדברי הקדמת בנו רבי יצחק - בשנת רצ"ג - לספרו 'חסידי ה'': **"אבי ואמי שמונו זה ל' כ"ח שנה"**. א"כ המובן הוא שאביו, רבינו נפטר כ"ח שנים קודם לכן, והיינו בשנת רס"ה, ולא כאחרים שכותבים שנת רס"ז. [אך מה שמכר 'אמרי צ"ב' כמ"ש בקובץ 'אשל באר שבע' (א' תשל"ט, עמ' 160 ה' ע" 22) שאשתו של רבינו נפטרה כבר לפני גירוש ספרד]. ואודות יום פטירתו - ח' לחודש אדר - ראה ספר 'מלצ"י יושר' (ירושלים תשס"ג, עמ' 277).

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס הי"ד, ברוקלין, נ.י.

מדרש חכמים

המשך

שפיכות דמים, אלא על שהן משמרות את דתותיך. אמר לו: חי"ך, לא שבקית ולא אשבק (לא עזבתם וזוהו ולא אעזבו אותם לעולם), והא הוא דכתיב (ש"א כב, כ) **"כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול"** - בין חייבין מן זכאין, [מכל מקום] כך אי אפשר להיחם (כדי שלא יתחלל שמי בעולם), לפי שאי אפשר לעולם בלא ישראל. (זהו: "זלמלך" - מלכו של שלום - "אין שוה" ואי אפשר "להיחם" כך). [זהו שאמר הכתוב] (שיר השירים ח, ז): **"אם יתן איש את כל הון ביתו"** - ["איש"] זה המן הרשע, ["את כל הון ביתו"] - שנתן עשרת אלפים ככר כסף להחזיק את ישראל, "בזו יבזול לו" - [כנגד האבה שמואב השי"ת את עמו ישראל].

"קרהו" - הוא עמלק

ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו וגו' (אסתר ד, ז).

אמר [מרדכי] להתך: לך אמור לה [לאסתר] בן בנו של 'קרהו' (עמלק) בא עליכם, הדא הוא דכתיב (דברים כה, יח) **"אשר קרך בדרך"**.

שנאת אחשוורוש היתה גדולה משנאת המן

ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן בן המדינת האגגי צרר היהודים (ג, י). רבן אמרין, [מכאן, שודא] אחשוורוש שונא את ישראל יותר מהמן הרשע, מנהגו של עולם דרכו של לוקח ליתן ערבון למוכר (ע"ד שיתן לו את הכסף), ברם הכא, המוכר (אחשוורוש, שמכר את עם ישראל להמן לעשות בו כטוב בעיניו) נותן ערבון [לקונה, להמן], הדא הוא דכתיב: **"ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן"**. אסתר רבה ז, טז

סניגוריא מול קטיגוריא

ויאמר המן למלך אחשוורוש ישנו עם אחד מפגז ומפגר וגו' ואת התי המלך אינם עושים ולמלך אין שוה להניחם (ח, ג). ["ולמלך" - הוא מלכו של עולם].

כל מה שהיה המן מקטור את ישראל מלמטה היה מיכאל מלמד עליהם סניגוריא מלמעלה. אמר [מיכאל] לפניו: רבש"ע, אין בוסך מתקטרגין לא על שעבדו עבודת כוכבים ולא על שגלו עריות ולא על

אמרות טהורות

כשהצדיק בהרחבת הדעת – הורו מתעלה

כי תשא את ראש בני ישראל וגו' (ה. יב.) "יש לומר על פי מה ששמעתי מחכם אחד בדורנו ה"ה הרב המגיד מפולנאה מו"ה יוסף נ"י" (בעל התולדות יעקב יוסף), כי המשל כשאדם מייגע המוח שלו על ידי שלא יישן כל צרכו, אזי כל האברים כבדים עליו ואינו יכול לנענע אותם בשום מלאכה או משא ומתן, וכשהמוח פנוי וחזק ורחב, אזי בא בהירות וחירות בכל האברים, וזה אין צריך ביאור, כי מיהוש הוא לכל בעל חי מרגיש.

וכמשל הזה הוא גם בן בענין הצדיקים שהם ראשי הדור, והם נקראים אברי הצדיק, וכשהראש פנוי, היינו הצדיק כשיש לו הרחבה והוא פנוי מכל עסקים וטרדות, אז מומילא יכול להעלות כל האברים שלו, היינו המוני העם, ויבא בהירות וחירות להם לעבודת הבורא יתברך ויתעלה.

זה י"ל שמרמז הפסוק: **"כי תשא"**, היינו כשתרצה לנשא ולהעלות את ישראל, אזי תעלה המוח והראש שלהם, היינו הצדיקים והחכמים שהם ראשי הדור, שיהיה להם מנוחה והרחבה בדעת, אזי מומילא גופא בטר רישא גרירא (עירובין מא.) ויעלו כל בית ישראל עמו, ויבוא בהם זרירות ודעים והשק גדול לעבודת הבורא ית, והו: **"את ראש – בני ישראל והבן"**, דגל מנחה אפרים

"מחצית השקל" – לכפר על שנמנעו מהתחלת העבודה

כי תשא את ראש וגו' ונתנו איש כופר נפשו לה' וגו' זה יתנו כל העוֹבֵר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש וגו' מחצית השקל תרומה לה' (ה. יב-יג). ענין מחצית השקל הוא, לרמוז כי עיקר עבודת האדם הוא, לשעבד מחשבות לבו וכל החושים וכוונותיו ותנועותיו להשי"ת, ועליו לעשות התחלת העבודה, אבל גמרה הוא בידו השי"ת, עד דל "ככל יום יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקב"ה עזרו לא היה יכול לו" (סוכה נב.), וכן אמרו ז"ל (שבת קד.) "הבא ליטור מסייעין אותו". נמצא, שהאדם אין צריך לכפרה כי אם על מה שלא

התחיל כלל להיכנס בגדר העבודה, כי אלמלי היה מתחיל ובא ליטור, אזי היה הקב"ה גומר את המלאכה.

הרי שעבודת האדם היא רק מחצה, וכדי לכפר על מחצית זה, מה שלא נכנס לבחינת "מחצית" כלל, על כך אמר: "זה יתנו כל העוֹבֵר על הפקודים מחצית השקל" וגו'. ומפרש הכתוב למה צריך כפרה רק על המחצית, כי "מחצית השקל" – כלומר המחצית השניה, דהיינו הגמור, היא – "תרומה לה'", כי אי אפשר בכח אנושי לגמור כלל, כי אנא בשרא והוא נורא (ע"פ קדושים פא.).

ולכן הדגיש הכתוב ואמר: "נתנו איש כופר נפשו" – כלומר, בעבור היותם איש ולא מלאך, על כן צריכים ליתן כופר נפשו, ודי במחצית השקל, כאמור.

ייטב לב (פרק הקהל)

במחילת הטא העגל נמשכה מחילה לדורות

וביום פקדי ופקדתי עליהם הטאתם (לכ. דה.) על ידי החסד שנתעורר אז כמה שיותר לנו הקב"ה על עון העגל "יכולים להמשיך מחילת עוונות כמו בחודש אלול עד אחר יו"ח" – שאז נמחל עון העגל (ועל כן נקבעו ימי רחמים ורצון, עי' פור א"ח סי' תקפא) – וכן תמיד בזה".

וזהו: **"וביום"** – רומז על חסד – ההסד שנתעורר על ידי פקדי – לשון חסרון (מלשון הכתוב במדבר לא. מא.) "ולא נפקד ממנו איש", וברשי שם: "לא נחסר", היינו שחיסרתי עון העגל, וזוהי: **ופקדתי עליהם הטאתם** – אחר כך מהם החטאים שעליהם דברי אמת, לובלין

"ויירא" – על ידי ההתקרבות למשה רבינו

ויירא מנשה אלוי (לה. ה.) יש לפרש על דרך אמרם ז"ל (ברכות לה.) יראה – "לגבי משה מילתא וזוטרית היא", עיי"ש, שהכוונה היא "לגבי משה" – מי שנתקרב לגבי משה, על ידי זה עלתה לו בנקל לחשיט מדרגת היראה, ומילתא וזוטרית היא על ידי ההתקרבות למשה רבינו ע"ה (עי' בס' בעניני פ"ר עקב את ה', וזהו: **"ויירא"** – שהשיגו מדרגת היראה על ידי "מנשה אלוי", כאמור.

ונזכר ששבת הוא, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה, ונעשה לו גם ועלה בו צלף (אילן גדול הוא, ובעל ענפים הרבה. רש"י, וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו).

וזה אמרו: "ששת ימים יקשה מלאכה" – מעצמו, אימתי? כשיהיה לך: "ביום השביעי שבת שבתון קודש לה'" – שאף במחשבה שלך תשבת לה', והוא אשר כפל בלשוננו: "שבת שבתון".

תורי זה

והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלוחות (לכ. מה.) יש לדקדק, ד"מכתב" השני הוא לכאורה מיותר; ועוד כי אם הוא חרות, שהיא חקיקה, למה קורא לו "מכתב".

ונראה ע"פ" מה דאיתא בס' "עשרה מאמרות" (מאמר הקד' דין ח"ב פרק מה) שכל העיוס בתורה לשמה, אזי מה שמחדש נחקק על הלוחות (עיי"ש ע"ה), והנה, נראה דמי שאין כותב את הידושים היו כ"שוכח דבר אחד ממשנתו" כמ"ש בספרים (ראה מ"ש' הגה"ק מנחם מנדל זצ"ל בספריו "דברי אבות" ו"דברי דוד" ע"פ"ס אבות פ"ג מ"ה, ובש"ס מוס' פרק כב אות מה), והרי במדה שאדם מוודע בה מודדין לו (משה ה'), ואם כן אינו זוכה שחידושו יחקק שם. נמצא לפי זה שלכות לכך צריך לשני תנאים אלו: א', כתיבת החידושים, ב' לימוד תורה לשם ה'. וזהו הרמז: "והמכתב מכתב אלקים", כלומר, אם חידושו כתובים בספר והוא מכתב אלקים, היינו שלומד תורה לשמו יתברך, אז "הוא חרות על הלוחות", כנ"ל.

ישמח משה

ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה (לה. יז.) ידוע מאמרם ז"ל שכל הנביאים התנבאו כ"כ, והוסף עליהם משה שהתנבא כ"ה הדבר, והנה, כשהטאו ישראל בעגל אמר לו הקב"ה: "לך רד – מגדולתך" (ברכות לה.), וכשירד משה מגדולתו גם התנבא כ"כ, כמו שנאמר (לכ. כו.) "ויאמר להם כה אמר ה' – עברו ושבו וגו'", ועתה כשתרצה לו השי"ת, אמר לו: "גם את הדבר הזה אשר דברת" – היינו, מה שהתנבאת בלשון "זה הדבר" – "אעשה" כלומר, אשיב לך גם מדרגתו זו שתעלה לגדולתך להתנבא כ"ה הדבר" כמקדם.

הנאמר רבי יוסף באב"ד זצ"ל – בעל המנחת חינוך

יתרון דעת

בן שלש עשרה למצוות (יג)

בסור מספר י"ג / כניסה לעול המצוות מתוך שמחה / הדרוש ב"אור לארבעה עשר" / סעודת המצוה מעוררת סגוריא גדולה על ישראל, ועוד

...ונראה לכונן בזה המספר י"ג דנוגע לכל דבר שבקדושה, כגון י"ג מדות של הקב"ה, ומלת אח"ד שהוא גימטריא י"ג מורה עליהם שמדות הללו סובבים על אחדותו ואין משתנים בריבויים רק לפי פעולת המקבל, גם מדות התורה הקדושה הם י"ג שהתורה נדרשת בהם, גם מדות האדם כשבא לכלל קדושת המצוות הם י"ג שנים, ולזה בקדושת השבת לעיל דובן ר' אבא לכבוד השבת במספר הזה בתלמידי אסתר מתליסר טבחי על כוונה זו, וזה יוסף מוקיר שבת מסתמא נמי דהיה קונה לכבוד שבת במספר הזה י"ג, ועל כן זכה למספר הזה ל"ג עלילתא דדינרי, והני תליסר גמלי ספיקי בר' (חולין צא) נקט נמי במספר הזה שדורא ודאי נוגע בדבר קדושה הנאמר באיסורי מאכלות, וכן בה' סדר תעניות (תענית כה.) דא"ל דייבנא לך י"ג נהרי דמשכי אפרסמון דכיתא בר' דמענגת בהו על כוונה זו בקדושת עולם הבא, וד"ק. מדרש"א (שבת קט.) ועי' "מדרש"א נדרים מא' ע"לולת אפרים מאמר רס"ש שאר"ך בהו)

... וזהו שאמרו בש"ס דפסחים (ב.) "אור ל"ד בודקין את החמץ לאור הנר", כי כל י"ג שנה קדמה ממשלת כח הדמיון והיצר הרע, ואור ל"ד בא בח השכלי, ויצר יורו מיד בראש השנה שנת י"ד יתעורר משינת אולת הנהגת כח הדמיון ויצא מבית האסורין ויתנהג בהנהגת ילד מסכן וחכם שלא יזיק יותר אצלו, ואז מפני שיבה תקום כמו שאיתא בזהר פ"ר קדושים (פז. ב.) וכו', וכן כתב ב"ע"לולת אפרים" (מאמר ב.) "וישכם אברהם בבוקר" וכו', ועי"ש והבן. צננת פנחנא לבעל התולדות יעקב יוסף" (ר"פ וארא)

שמעתי שיש אמרים שבים שנעשה בר מצוה יתענה, וכמדומה שלא נהגו בן כלל. והרי בחתונה (ששהו לגדולות בר מצוה, בבחינת "שבענו בבוקר", כמו שכתבתי במ"א) שייך מצד שבען עשרת ימי תשובה כי מחולק וכו', ומש"כ ב"נסיה למצוות צריכה להיות בשמחה של מצוה ושישן סעודה הטוב. אשל אברהם (א"ח סי' רבא.) ועי' בס' "זכר דוד" מאמר אפר"ק

ומה שנהגו בדרוש, שדורש מי שנעשה בר מנין, שדורש הוא בביתו בלילה ולא ביום, וזולת כי אם דורש ביום שבת קודש שהוא ביום ובבית הכנסת, נראה הטעם פשוט, כי כיון שבתחילת הלילה אור ל"ד באותה שעה נכנס למצוות הוי מצוה בשעתה לדרוש באותה שעה, ומה גם לפי דרכו בדרך הקודש של הרב מורינו הרב ר' משה אלשיך ז"ל (פר' בא) בפירוש המשנה "אור ל"ד בודקין את החמץ לאור הנר", שהוא רמז ליצר הרע, הרי כי כמו שהדין בביעור חמץ באור ל"ד בתחילת הלילה לאור הנר, כמו כי הדרוש על בניית לאור י"ד שהוא לבדוק את היצר"ר ולבערו על ידי היצר הטוב צריך שתהיה בתחילת הלילה ולאור הנר באור ל"ד. וזהו מנהג פשוט על הרוב שהדרוש הוא בבית ועושים סעודה שהוא בלילה כאמור.

ומיעוטא דמיעוטא שדורשין בבית הכנסת ביום שבת קודש שאז אין הדרוש בקדוק באותו יום, כי הדרוש בבית הכנסת אינו אלא אלא היום השבת קודש ולא בימות השבת, ובכן לא יבוא הדרוש באותו יום ממש שנכנס למנחן זה וזה ביום. איברי דהמודק בדברי הוזה"ק פ"ר תרומה (קא.) יש פנים הנראים לומר דיותר טוב שיהי' הדרשה בבוקר ולא בערב, עיי"ש. נפש כל חי להגרי"ה פלאני זצ"ל (מז' ד אות ל)

הזכר לחייב במצות בן שלש עשרה שנה ויום אחד. על כן, ביום הראשון של שנת ארבע עשרה יתפוס האב את בנו בידו ויאמר: "ברוך שפטרני מענשו של זה", ויהדרו שם ומלכות בלבבו, וישתדל לעשות סעודה לאוהבים ורעים, ויזמין בה תלמידי חכמים, וירבה בסעודה ושמחה כיד השם הטובה עלי, שמשעודה זו יהיה סגוריא גדולה על ישראל, שיאמרו מליצי ישר לפני הקב"ה: רבונו של עולם, ראה בניך כמה הם שמחים על אשר נכנסים בעול מצותך. וסעודה זו נקראת סעודת מצוה, והברכה הנזכרת בלי שם ומלכות, ויאמר האב אותה בתוך הסעודה, והיושבים יברכו את האב שיזכה לתורה ויראת שמים וקיום המצוות. והגדולים שבקראים יניחו ידיהם על ראשון ויברכו אותו בברכת כהנים. ואם ירד הבן לדרוש בדברי תורה ידרוש דבר בעדו מה טוב, ואם לאו, ידרוש האב, ואם לאו, ידרוש תלמיד חכם אחד מה הקראים, וטוב דאון ילבש בגד חדש ויברך שהחינו, ויכון גם על הכנסת באותו היום בעול מצוה. ואם אין לאל ידו, יברך על פרי חדש. בן איש חי (שנה א פר' ראה אות יז)

השמחה בבר מצוה הוא משום שילפינן בגמרא (סנהדרין כו.) מהכתוב (ויקרא כז. לו.) "וכשלו איש באחיו" שכל ישראל ערבים זה לזה, לכן בבר מצוה, שנעשה איש נוסף עוד ערב, על זה השמחה.

חידושי חרי"מ (ע"ה, עמ' שמו) וי"ד חל השבעת כב"ג אדר

אמירה נעימה

ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא וגו' (ה. יד.) צריך ביאור, והנה תיבת "כי" מתפרשת בארבע לשונות, כידוע (שבתות מא.) ובאיוז לשון תתפרש כאן: **"כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה"**.

ונראה, דהנה בגמרא (שבת ע.) שאלו חלוק מלאכות מנא לו, ואמר שמואל: דכתיב "מחלליה מות יומת", התורה רבתה מיתות הרבה וכו' אם אינו ענין למזיד וכו' תנהו ענין לשוננו, שאם עשה כמה מלאכות בשונג חייב כמה תטאות, עיי"ש. ולכאורה קשה, הרי מצינו בגמרא (מכותב לו. כבא קמא ע"א.) ד"מחלליה מות יומת" מייירי במזיד, עיי"ש. ובאמת, משמעות לשון חלול גם כן מורה על מזיד, ואם כן, הויאך אפשר לפרש "מחלליה מות יומת" על השונג לענין קרבן.

אלא י"ל על פי סברת רבי יוחנן בשבת (פא.) דשנג ככרת – שלא ידע אם הוא חייב כרת על מלאכה זו, אזי אפי"ש שהודי בלאו, ידיע שהוא עובר בלאו על מלאכה זו ואפילו הכי עשה, הרי הוא חייב קרבן. וא"כ שפיר יש לפרש "מחלליה" דמייירי בודון, שיועד שעובר בלאו על מלאכות אלו שהוא עושה, אך הוא שונג ככרת, אז "מות יומת" – שמביא קרבנות הרבה כפי המלאכות שעשה, כאמור.

והשאל יש לפרש ביאור הכתוב: "מחלליה מות יומת" – שמביא קרבנות הרבה, והיאך אפשר להיות כן הלא "מחלליה" היינו מזיד, ואין קרבן על המזיד, לכן אמר דשפיר יכול להיות כן: **"כי כל העושה מלאכה ונכרתה"**, ואם כן משמעות לה קרבנות הרבה אם היה שונג ככרת ומזיד בלאו, ודוק.

בנין אריאל (ונו"י פמ"ג בהפתחה לה' שבת ד"ה ואב נראה – חב, וב"דברי שאול' מהדורא תניא. וכתבתי ע"פ שבת דף ע')

ששת ימים יעשה מלאכה ויכיום השביעי שבת שבתון קודש לה' (ה. יז.) תיבת יעשה – שמשמעו מעצמו בלי כל פעולה – אין לו שחר.

ונראה לפרש על פי מה שמצינו (שבת קז.) "מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו ונמלך עליה לגדרה,

יומא דנשמתא

הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע יומא דהילולא כ"א אדר (תקמ"ז)

לקט נבחר של אמרות טהורות ועובדות מאלפות

המשיך עולם התשובה על כל העולם

"הנה בדורות שהיו קודם הבעש"י ר' ישראל זצוק"ל, אף שהיו עוסקים בתורה ועבודה, מכל מקום לא שמו לבם לתקן אשר גמגמו - עד ימי זקנה, ולא ידעו כחה של תשובה עד היכא מגיע, עד שעיר קודש מן שמיא נחית הוא הבעש"ט ז"ל, ואחריו בא הרב הקדוש רבינו אלימלך ז"ל, והם פתחו השער לה', שטוב לעשות תשובה בעוד שהוא איש, דהיינו בימי נעוריו, שהאדם צריך לתקן אף מה שפגם בגלגול הראשון, ומכל שכן מה שפגם מקטנותו, ובימיהם התחילו להתעורר פרחים וציצים בתשובה - על ידי שהם היו דבוקים תמיד בתשובה הרמתי, היו ממשיכים את עולם התשובה על כל העולם."

מאור ושמש (רש רמזי רות ד"ה ולענמי מודע)

מסירות נפש של צדיקים

"... הצדיקים האמיתיים, שהם כל ימיהם מסירות נפש על כבודו של מקום ועל כבודו של בני ישראל, שיהיה שלום ביניהם לבין אביהם שבשמים, והם מניצוץ של משה רבינו ע"ה, כי כלתה נפשם לה' וכו', כמו שנשמע מאת הרב הקדוש האלקי מוה' אלימלך זולתו - כמו שנדפס בהקדמה ב'נועם אלימלך' - ואיש כזה הוא נאה ויאה להיות מנהיג הדור צדיק יסוד עולם."

תפארת שלמה (פר פסח ד"ה יפקוד). וז"ל הקדמה ל'נועם אלימלך' - אותה כתב בנו הרח"ק רבי אלעזר זי"ע. "... למען כבוד שמך הגדול תעשה ותקיים את כל הברכות, אשר תמיד על פה כבוד אדוני אבי מו' הורגלו להיות מברך ישראל, ולמסור נפשו עליהם בכל עת, ולבטל מהם גזירות רעות בתפלתו הנאמנה במסירת נפשו!"

קטע זה הושמע משום מה במהדורות המאוחרות, וראה ביאמרי דעת' להרח"ק רבי צבי מאיר הכהן מראדומסק זי"ע (בסו"ס שער הגולגוליס) - שאביו הרח"ק בעל התפארת שלמה' הקפיד על כך, באמרו "שהקדמה הזאת חביבה לי מאד, כמעט ככל הספר נועם אלימלך איך שהעיד הרה"ק מוה"ר"א זלה"ה על אביו שמסר נפשו עבור ישראל, חוץ מה שמסר נפשו על קדושת שמו יתברך."

יראתו של השי"ת - מתוך אהבת האדם

וְיִירָאָתְךָ עֲבָרְתְּךָ (ותהלים צ, א). "דהנה הבורא ב"ה אין שייד בו שום יראה, רק היראה הזאת יש לו להשם יתעלה שמתירא שלא יחטא האדם - מחמת אהבתו שאוהב את האדם להטיבו באחריותו, כי דרכו יתברך להטיב לכל ברואו, ולכן מתירא שלא יחטא, ונמצא יראת הבורא ב"ה היא יראה מתוך אהבה, וכן העונש שמעניש לאדם הוא גם כן מחמת שרוצה להטיבו באחריותו, הוא מצרפו ביסורין בעולם הזה כדי שיוכל לקבל הטובה לעולם הבא. וזהו: 'וכיראתך עברתך', פירוש, כמו שהיראה שלך היא מתוך אהבת האדם, כן 'עברתך' שאתה מעניש לאדם, הוא גם כן מחמת אהבה להטיבו באחריותו."

נועם אלימלך (רש פי' יונת)

אנשי כזב מתבלים שקריהם בראיות מהתורה הק'

"שמעתי מכבוד הרב החסיד הקדוש מוה' אלעזר זצוק"ל, ששמע מכבוד אביו גאון ישראל וקדושו דודי זקני מוה' אלימלך זצוק"ל: מה שאמרו רז"ל בגמרא (קדושין ל: בראית יצר הרע בראית תבלין - זו תורה, היינו, שהאנשי כזב יכולין לתבל היצה"ר על ידי התורה, כשרוצין להעמיד שקריהם באמור שהאמת אתם, תיכף מבאי היצר הרע להם ראיות מדברי תורה באיזה מאמר רז"ל וכויוצא, ומסמא את עיניהם מלאות אמתיות דברי התורה, ועל ידי זה הם רחוקים מתשובה, כיון שלדעתם תורה עשו."

דוד עדותיך להנהיג רבי צבי אלימלך מדינת זי"ע (ו, ב)

עיקר העבודה בהתחברות ולא בהתבודדות

"יש בני אדם שסוברים שדרך עבודה להשיג' להגיע לדביקות הוא בהתבודדות, בהתבודד עצמו חדר לפנים מן החדר, ולומד שם ואינו מדבר לשום אדם בעולם, ואינו מתראה לשום אדם, שזה הוא עיקר עבודה לבוא לדביקות. אבל זה אינו אמת גמור, כי יוכל להיות שיתבודד עצמו כמה שנים ולא ידבר לשום אדם כלל ולא יבוא לאמת כלל. וזו תורה, היינו, שהאנשי כזב יכולין להמורסם מו"ה אלימלך מליזענסק זצוק"ל פירוש על פסוק (יהושע כג, כז): 'אם יִשְׁתָּר אִישׁ בְּמִקְדָּשִׁים וְאָנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ אָנֹכִי ה'" שאמר הוא ז"ל, רצ"ל שאם יתבודד אדם עצמו בחדר מיוחד

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה ברוך'ר' יצחק בעריש ברונשטיין זצ"ה ת.צ.צ.ב.ה.

בריא וחזק, והכל עבר בשלום, כך שתתיאשנה המכשפות ותחללנה מלעזות כשפיותן נגדה, וזא אכן תלד בקול באין מפרעי...

סיים הרבי ר' אלימלך דברו: כן היה בעת שעמדו ישראל על הים, שעמדו הממשיכים והמקטרגים וקטרו על בני ישראל שאינם ראוים לאותו נס שיקרע לפניהם הים, וטענו "הללו עובדי עיז' והללו עובדי עיז'". לכן אמר לו השי"ת למשה: "מה תצעק אלי" - הלא על ידי צעקתך יבנו המקטרגים שעדיין לא נגמרו דינם לטוב, וימשיכו לקטרג ביהר שאת. על כן מוטב שלא תצעק יותר, אלא "דבר אל בני ישראל - ויסעו", כאילו כבר נבקע הים, וכשיראו המקטרגים שמשא צוה ליסע ולילך לתוך הים, ידונו שכבר נגמור למעלה שיבוא הנס של קריעת ים סוף, וזא יניחו מלקטרג ויתבטלו כל העיכובים, כי אחרי שכבר נגמור ונגזר לטוב שוב אין בכוחם לעכב הישועה. (ראה קו' "הדרך" - דרשונו המפי' של הנהיג' מהר"ם מבינוורוא זי"ע בבדאפאסט, כ"א טבת תשי"ד - מהדור תשי"ד ינמי כס).

מאז החזיק עצמו מרן מהר"י זי"ע כתלמידו של הרבי ר' אלימלך. ומסופר שבבואו לעיר ליוענסק פשט את בגדו העליון, ה"רעזשוואלקע", כדרך תלמידו אצל רבו.

הוסיף על כך כ"ק מרן מהר"י זי"ע וסיפר למשכ"ק ר' שלום פויגל ז"ל: זקני החשיב את עצמו לתלמידו של הרבי ר' אלימלך גם מטעם אחר: פעם היה קשה לו איזה ענין - לא בהלכה ולא באגדה - ולא התברר לו עד שבה להשתטח על ציונו הק' של הרבי ר' אלימלך, ובעמדה על הציון, נתיישב לו הענין. על היות נחשב לתלמידו של הרבי ר' אלימלך זי"ע מסופר, שפעם נגלה אליו בחלום למרן מהר"י, ואמר לו שמי שלומד בספרו "נועם אלימלך" נחשב לתלמידו!

מלוקט מתוך "דברות קודש" מכ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א

כשבני ישראל מתפללים זה על זה - נעניין

"... שהאדם יש לו להתפלל תמיד בעד חבריו, שלעצמו אין יכול לפעול כל כך, ש'איך חבוש מתיר' כו' (ברכות ה:), אבל על חבריו הוא נענה מהרה, וכל אחד יש לו להתפלל בעד חבריו, ונמצא זה פועל לזה חפצו וזה לזה, עד שכולם נענים."

וזהו שאמרו (שבועות טז:): "ישראל ערבים זה לזה", פירוש ערביין לשון מתיקות, כמו 'וקולך ערב' (שחי"ב ב, יד), מפני שממתיקין זה לזה בתפלתם, שמתפללין כל אחד בעד חבריו ועל ידי זה הם נענים."

נועם אלימלך (ליקוטי שושנה, ד"ה אמרו בנמרא)

הצדיק גוזר ואח"כ מבקש מהשי"ת שיקיים - כדי שיתקדש שמו בעולם

בְּשִׁלְתִּי צֶדֶק בִּקְהֹל כָּבֵד הִנֵּה שְׁפָתִי לֹא אֶקְלָא ה' אִתָּה יְדָעָתָ (תהלים מ, ז). "כבוד אדמו"ר מרנא ורבנא מוה"ר"א זצוק"ל פירש, דהיינו כשבאים אנשים להצדיק ומבקשים ממנו האנשים איזה ענינים שיושעו, והצדיק מבטיח אותם כן, ואח"כ הצדיק עושה את שלו ומבקש מהשי"ת: יהי רצון שיקיים דיבורי שהבטחתי להאנשים ויתקדש שמך הגדול. וזהו פירוש: 'בשרותי צדק בקהל רב', דהיינו, שאם מבשר בשורות טובות וישועות לישראל, ואף על פי כן: 'הנה שפתי לא אכלא' אינני נמנע מלבקש מאתך השי"ת שתקיים דיבורי אשר הבטחתי למען ישראל, [כ] 'ה' אהה ידעת', כוונתי שיתפרסם אלקותך ויתקדש שמו בעולם."

אור לשמים להרח"ק רבי מאיר הלוי מאפטא (פר קרח). [בספר 'אהלי עקיב' להרח"ק מהר"ם מאיזיק (פר' החדש רח"ק) מבאיר עובדא דהוי הכי 'שביאו אליו - אל הרבי ר' אלימלך זי"ע - פעם אנשים שנעשה להם עול גדול על ידי שר אחד (פרק), והיו נותנים בברא גדולה, ובקשו מאתו שיתפצל עליהם להשיג' שיושעו, ובכו בפניו, והדבר נען מאד אל לבו, וקרא: השי"ת ישלח לכם ישועות במהרה. ואח"כ נשא עיניו השמימה ויאמר: רבונו של עולם, הם בקשו מאתי שתאפכל אותם, אך בשביל הצער הגדול שגרמו לי חסרתי את ישוב הדעת, ורב אומר (עירובין סה:): 'כל שאין דעתו מיושבת עליו אל תתפלי, הושיעה למו, רבונו של עולם, כאשר הבטחתם, ואת התפלה אשלים לך כאשר התחבר דעתך'. ומסיים שם, שכאשר ספרו זאת לפני הרח"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע פירש בזה את הפסוק הנ"ל: 'בשרתי צדק בקהל רב וגו' כעין האמור לעיל]

אורם של צדיקים - עד עולם

וְשִׁפְחָ אֵינִי הַמֵּתִים שִׁכְבָּר מֵתוּ מִן הַחַיִּים אֲשֶׁר הֵמָּה חַיִּים יְעֲדָנָה (קהלת ד, א). "הפירוש בזה להבין גודל מעלות הצדיקים הממשיכים ועוצם קדושתם לדור דורות הבאים אחריהם, עליהם תופע נהרה מאור הקדושה אשר הורישו לתלמידיהם ותלמידי תלמידיהם לדור דור, כאשר עינינו תחזינה מישרים מגדול מעלות הרב הקדוש מוה"ר אלימלך זלה"ה אשר זה קרוב שמנים שנה שהלך לעולמו, עד היום תופע אורו הקדוש לדור דור תלמידי תלמידיו, כנהר שאינו פוסק לכל מי שבא ליטרה זי"ע."

י'שבח אני את המתים שכבר מתו - שבחם של הצדיקים אשר כבר מתו והלכו לעולמם, נוכל להבין מהדורות הבאים אחריהם, הם החיים אשר חיים עוניה, ועליהם תופיע אור הקדושה אשר המשיכו הצדיקים, זכותם יין עליו ועל כל ישראל."

תפארת שלמה (ליקוטים, קהלת)

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת סנהדרין

בענין מצות כתיבת ספר תורה

כתב הרמב"ם בהל' ספר תורה (פי"ה הא'): "מצות עשה על כל איש ואיש מִיִּשְׂרָאֵל לכתוב ספר תורה לעצמו, שנאמר (דברים לא, יט) 'ועתה כתבו לכם את השירה' כלומר, כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו, לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות, ואעפ"ש שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו" (וכ"ז בשו"ע יו"ד סי' ע"ד ס"א). המקור לכך – כתב ה'כסף משנה' – הוא במכילתין (כא ע"ב): **"אמר רבה אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה מצוה לכתוב משלו, שנאמר 'ועתה כתבו לכם את השירה'."** יריעתנו לא תספיק להאריך בכל פרטי דיני מצוה זו, ולא נעסוק כאן כי אם בפרטים אחדים שדנו בהם הפוסקים בענין מצוה זו.

ירש ספר תורה שלא נגמר כולו – והוא גמור: כתב ה'שאגת אריה' (סי' לד הובא בפ"ה שם סק"ד) "שאפילו לא הניחו לו אבותיו כותבם אלא כל שהוא – אפילו תיבה אחת או אות אחת לבד, והוא גמור והשלים את הכל, לא יצא ידי חובת מצות עשה זו", ואילו הרב"ז בספר 'טעמי המצות' שלו הביא את דברי בעל 'הקנה' בענין מצוה זו, דמשמע שאופן כזה יוצאים חובת מצוה כתיבת ס"ת.

חובת נשים במצוה זו: כתב החינוך (מצוה הרי"ג): "ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים, שהן חייבין בתלמוד תורה, וכמו כן לכתוב אותה, ולא הנקבות", וכן דייק השא"ג א' (סי' לה) מלשון הרמב"ם ב'ספר המצות' (מצוה יח), שכתב: "שצונו שיהיה לכל איש ממנו ספר תורה לעצמו..." (ויצויק, שבה"מ – בחברות הגר"ח העלר ופרנקל, מובאת גירסא מאחד מכת"י של ספר המצות: "שהיה לכל זכר..."). ואמנם בסוף הענין – בספר המצות, מונה הרמב"ם מצוה זו בין המצוות שנשים פטורות מהן (עי' ערוה"ש יו"ד סי' ע"ד).

אולם השא"ג (שם) מפקפק מאוד בדין זה, "דאז"ל דאע"ג דנשים פטורות מתלמוד תורה, מ"מ מצות כתיבת ס"ת לאו בת"ת תליא, ותרי מילי ניהו דלא שייכי אהרדי כלל", זאת ועוד, הלא נשים מברכות ברכת התורה והואיל מצוה למוד מצות הנוהגות בהן (עי' שו"ת א"ח סוף סי' מז), "ואי משום שאין חייבות בהרבה מצות כגון מ"ע שהזמן גרמא וכיכרצא בהן, א"כ יכולנו לפטור את כל העולם כולו מדין מצות כתיבת ס"ת, שהרי הרבה מצוות שאינן נוהג בִּיִּשְׂרָאֵל אלא בבתינו, ואפילו בכוח הדין אינו נוהג בהרבה מצוות אלא בבחי' ג' לבד..."

היבט הלוי' (ה"א סי' ו): האריך בזה וכתב על דברי השא"ג א': "ולא ידעתי שום דמיון לזה, דבזכרים אפילו במצוה שאינן נוהג בו היינו שאינן מחוייב לקיימה, אבל הא מחוייב ללמודה, דמצות לימוד הא אינא בזכרים על כל המצוה, וגם בספר תורת כהנים מחוייב ללמוד, דמצות לימוד בזכרים הוא על כל התורה כולה, והיא מצות כתיבת ס"ת אינו תלוי רק בחיוב הלימוד ולא בחיוב הקיום, ומש"ה הזכרים חייבים לכותבה, אבל בנשים הרי מצוה שאינן נוהג בה אינו מחייבת ללמודה כלל".

כתיבת ספר תורה בשותפות – האם יוצאים בכך חובת המצוה: בשאלה זו הסתפקו האחרונים, ורבים מהם לא הכריעו בדבר (דבריהם הובאו בפ"ה סק"א ובשו"ת טוב טעם ודעת' סי' רלב), ונימוקם עמם משום שנאמר: "ועתה כתבו לכם", ומשמע שהיה משלכם ולא של שותפים – כמו באתרוג ולולב. ואמנם יש אחרונים שכתבו בהדיא שאין יוצאין ידי חובה, וחובתו כן מלשון הרמב"ם ה"ג "מצות עשה על כל איש ואיש מִיִּשְׂרָאֵל לכתוב ספר תורה לעצמו" (עי' תשו' בית יהודה א"ח סי' כג, קצתא פוסרים' להגרש"ק סי' יב). ברם לעומתם כתבו הרבה אחרונים שגם בשותפות יוצאים ידי חובה, כי מה שנאמר במצוה זו "לכם", לא בא לומר אלא שתכתבו לכם ובשבילכם (עי' שו"ת באר יצחק סי' יט; שו"ת 'עמק יהושע' סי' יא; שו"ת 'חדש לאברהם' סי' פד).

בשו"ת 'בית אפרים' (י"ד סי' סג) מכריע בזה, ששאלה זו אינה כי אם בשותפות ששכרו יחד סופר שיכתוב ס"ת בשביל כולם, אכן אלא כתב כל אחד בעצמו אות בסי', יצאו כולם ידיה', דלא גרע ממנה שמבואר בשו"ע (שם): "שכר לו סופר לכתוב לו ס"ת, או שקנאו והוא היה מוטעה והגהו, הרי זה כאלו כתב", וכמו כן כל אחד ואחד יוצא ידי חובתו באות אחת. אך הגר"ש קלווג צ"ל תמה בשו"ת טוב טעם ודעת' (שם) על ראיה זו, הלא באופן כזה, המגיה הוא הגומר, ולכן יצא ידיה', אבל באופן שכולם כתבו רק אות אחת, מגיל שרראשון יצא ידיה'.

אדם שמקדיש את הס"ת שלו עבור הציבור שיקרא בו, האם חייב לכתוב ספר נוסף: כתב ה'תורת חיים' (כסובייטנו): "ונראה דידחד הכותב ס"ת לעצמו ותנתן לביה"כ"נ לקרות בה בציבור ומקדישה, לאו שפיר עבדי, דבין שמקדישה הריהו של הקדש ולא של ה' ואינו יוצא בה ידיה', וליכא למימא דבכתיבה לחוד תליא, זה אינו, דידחד שכתב ס"ת לעצמו ואח"כ נאבדוהו פשיטא שצריך לכתוב לו ספר תורה אחרת, ולכן נראה שאין להקדיש ס"ת אלא אם כן כותב לעצמו אחרת" (ויצויק, שהעק"א הוכיח מדבריו שאם יש לאדם ס"ת בשותפות לא יצא ידיה', כי כשמקדיש לציבור גם הוא שותף בו). **ה'פתח תשובה' (שם סק"ג)** כשנבא דבריו הביא שורה אחת אחרונים (ספר בני יונה; פרט דוד שם; תורת נתנאל פ"י יתר) חולקים על כך, וסוברים שאם נאבד הס"ת ונמצא באיזה מקום שירצאים ידי מצוה זו, ולא עוד אלא אפילו כשנקרע או נשרף קרוב הציבור שיצא ידיה' מצוה הכתיבה, ואין צורך שיכתוב ספר נוסף, וכל שכן אם הקדישה, דמסתבר לא הקדיש אלא טובת הנאה שבה – שתהא מיוחדת לקריאת הציבור, אבל עצם גוף הספר השאר לעצמו – באופן שהישיאר לו מצוה הכתיבה, ולכן נהגו קצת העולם להקדישו, ומ"מ גם אלו הפוסקים הסיקו שיותר טוב שלא להקדיש, והוא כולו של ושמא עליו, וכן הוא מנהג העולם.

כמוכן שכענין זה יש לדון כשמכר את הס"ת – האם חייב לכתוב או לקנות ס"ת חדש (ראה בני יונה שם; שו"ת באר יצחק שם; קצתא פוסרים סי' ד).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות לבר מצוה (א)

א. צירוף מנין לאמירת דבר שבקדושה, כגון קידוש וקדושה, צריך שיהיו עשרה אנשים גדולים שכבר מלאו להם י"ג שנה (עי' אור"ח סי' מה ס"א-ה).

ב. נקטו הפוסקים, שמדי עם כניסת היום – דהיינו מתחילת הלילה – בו מלאו לו י"ג שנים, נחשב הנער לגדול, ואין צורך שיהיו י"ג שנים שלמות מעת-לעת מהשעה שנטל. והא דאמרין ב"מ "י"ג שנה ויום אחד" לאו דוקא דבעינן יום שלם, לאו דוקא יום אלא כיון שנכנס תחלת היום משנת י"ד ואפילו שעה אחת ואפילו רגע אחד סגי, ואפילו כשנטל בסוף היום, כיון שהתחיל היום בו נכנס לשנת הי"ד, יום אחד קרינן ליה (כן מסיק המג"א בסי' ג סק"י, עיי'ש באריכות, וכ"ה דעת הש"ך והסמ"ק בחי"מ סי' לה. הובא בבא"ח סי' שס, וכן פסק המ"ב בסי' ג ס"ק ל' ובסי' נה ס"ק מב). [והנה, הפוסקים הביאו גם דעות שצריך י"ג שנים שלמות מעלי' (דברי חמודות בסי' נדה פ"ה אות ה, ועוד. וכ"כ התוס' במערכין לא. ד"ה מיום. ועוד דעות סי' ג ס"י שמביא כן מהשאלות. ובבא"ח שם הביא דעת מהרי"ם ברוטא דס"ל דבעינן י"ג שנים ויום אחד" – עד ששנים לא אותו היום), ואמנם בבעלזא החמירו וחששו לשיטות אלו לבני ברכת הזימון, שלא יברך נער חבר מצוה עד שימלאו לו י"ג שנים שלמות מעלי', מאחר שיש שברכת הזימון היא מה"ת (עי' סור אור"ח סי' קפח). ואמנם לעלות לתורה יכול בו ביום גם קודם שימלאו מעלי' (ועי' ברכי"א אור"ח סי' נה סק"ח. ויצויק לעי' בסי' הלכות והלכות בר מצוה פ"א סי"ד ובקו"י וגדל הילל שכ"ס פארו עלי סי' סה ובהערה שם – שמביא עוד כמה מ"מ לחי').

ג. נער שנולד בין השמשות – דיינין ליה לספק ואוליין להוראא בכל דבר שהוא מדאורייתא (עי' מ"ב סי' נה סק"ב; מ"ט"א סי' תרטו ס"ד ובאלף למטה שם).

ד. נער שהגיע לגדלות ביום השבת – ומתפללין ערביה של שבת מבעוד יום, עדיין דינו כקטן בתפילת ערביה זו על אף שכבר קיבל עליו שבת, כי תוספת שבת אינה מועילה לענין שנות הנער (עי' שו"ע אור"ח סי' ג ס"י ושו"ע הרב שם סי' ג).

ה. נער שנולד בארצה' וכשנעשה בר מצוה הוא בארץ ישראל, שיש הפרש של כמה שעות, נעשה בר מצוה ודינו כגדול תיכף בכניסת היום באר"י (עי' שו"ת חבצלת השחר חו"ד סי' מז שהאריך להוכיח דבכל מקום דנין לפי המקום שנמצא שם. ולפי"ה ח"ה אם נולד באר"י וכשנעשה בר מצוה הוא שוהה בארצה', שנעשה גדול רק בכניסת היום בארצה', דהיינו באחור של כמה שעות).

ו. מי שנולד ביום א' כסלו בשנה שהיה ראש חודש רק יום אחד, ובשנת השלש עשרה היא ר"ח כסלו שני ימים, אזי נעשה בר מצוה ביום ראשון דר"ח כסלו, דהיינו ביום י' מרחשון [וזה שני לאלו כסלו בשנה שני, וימלאו להם י"ג שנה ביום י' מרחשון תשע"א הבעל"ט], אע"פ שיום א' כסלו הוא יום שני של ר"ח (עי' מ"ב סי' נה ס"ק מה שהביא כן כמנה אחרונים. ועי' בשע"ת שם שם שדן בה).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ המשך בגליון הבא בע"ה

עלי ספר

מנהגי רבותינו והליכותיהם – של מאורי הדורות הלא תמה הנח"ק רבי נתן אדלר צ"ל [רבו המובהק של ח"תם סופר צ"ל] והנח"ק רבי עקיבא איגנר צ"ל אב"ד פוזנא, וגאון רבני משפחת הסופרים ולוריתיהם אשר האירו פני תבל בתורחם ובדקתם: רבי אברהם שמואל בנימין סופר צ"ל אב"ד פרעשבורג – היכתב סופר; רבי שמעון סופר צ"ל אב"ד קראקא – היכתב סופר; רבי שמואל עהרנפלד צ"ל אב"ד מאטערסדארף – היכתב סופר; רבי שמחה בונם סופר צ"ל אב"ד פרעשבורג – השבט סופר; רבי שמעון סופר צ"ל אב"ד ערלוא – היכתב סופר. דלו דלה, ליקט, דרש וחקר באר היטב ואף עד בסידור יפה, לפי תקפות השנה וענינים שונים, וניטר בחערות והארות מאירות, הג"ר עקיבא מנחם סופר, בן כ"ק גאב"ד ערלוי שליט"א, ויצא לאור ברב פאר וחדר, בצירוף מדור 'נפסחים' – פקסמיליות ותמונות. מהדורה שניה, בני ברק תשס"ט (תע"ע עמ').

הרי"ח הטוב – מתולדותיו, מורשתו חסידותית ובראי הדורות, של גאון ישראל וקדושו רבנו יוסף חיים מבגדאד צ"ל – בעל חיבן איש חי. מחולק לארבעה שערים: שער ראשון – דברי הערכה של גדולי ישראל לרבנו הרי"ח; שער שני – ואלה תולדות; שער שלישי – מורשתו הספרותית, סקירת עשרות ספרי הרי"ח ומתולדותיהם; שער רביעי – הרי"ח בראי הדורות ותנייני השפעתו. נערך להפליא בידי הרב אבשי בר-אשר ויצא לאור בהדר ויופי, בליווי תמונות ופקסמיליות נדירות, לרגל מלאת מאה שנה לפטירת הרי"ח צ"ל. ירושלים תשס"ט (302 עמ').

משנה למלך על התורה – מאת הרה"ק רבי אלעזר מוישא צ"ל, בן הרה"ק רבי אלימלך מרידינק צ"ל – נכד הרה"ק הרב ר' אלימלך מליזנעקס צ"ל. נדפס לראשונה בעילום שם על ידי המחבר הקדוש בשנת תרס"ב, וכעת יצא לאור ברב פאר וחדר במהדורה חמישית עם הוספות ותיקונים, מפתח ענינים ומקורות (שש עמ'), בצירוף ספר 'תולדות הרה"ק מרישא' – ובו תולדות חייו וכולל ענינים נפלאים ומכתבי קודש ועוד (ירד עמ'), על ידי הרב איסר אלימלך פירסט. מאנטריאל תשס"ח.

ואין למו מכשול חלק ד' – עניני נויקון באגדה ובהלכה, כולל הלכות: צער בעלי חיים, בל תשחית, וזירות בדרכים, אונאת דברים, הלכות שכנים, שמירת הגוף והנפש ועוד. ונלווה בסופו קובץ הלכות שאנשים נכשלים בהם. נערך ונסדר דבר דבור על אופניו על ידי הרב אברהם ישראל ס"ט, בת ים תשס"ה (רמח עמ').

תולדותינו וברכותינו תנונת לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>מודעה ובקשה</p> <p>היות ובקובץ "אור הצפון" של חודש אדר נשמט המדור "זהרורי אור" – זהרורים על קובץ חודש ניסן הבע"ט, הנוגז בואת להודיע כאן שברצוננו לערוך בע"ה מאמר מיוחד על אפיית המצות בבעלזא, על כל פרטיה ותיאוריה,</p> <p>וכן מדור מיוחד ומשלים, תיאור עבודתו והליכותיו בקודש של הרה"ק רבי פינחס מאוסטיאל צ"ל ה"ד, חתן כ"ק מרן מהרי"י ז"ע [אבותיו ייחדו אשתדק קובץ ט – ניסן תשס"ט]. כמו כן יש בנפשונו בס"ד לארוג יריעה מיוחדת עלי תולדותיו ופעליו של הרה"ק רבי יהושע מעירוסלב צ"ל ה"ד, בן כ"ק מרן מהרי"י ז"ע, לקראת יומא דהילולא ביום ד' ניסן,</p> <p>על כן שאלתנו מקטנו בעלי אספות ומכל אשר באמתתו דברי תורה, שיחות וזכרונות, ועובדין טבין, וישומים וסיפורי קודש וכו', אשר ממקורות נאמנים יהלכון, אנא אל תמנעו טוב, והוריקו כלכיס בר, לכרוך הצדיקים וזיכוי הרבים, ושלחורו בהקדם אל מס' פקס המכון באר"י: 624.4130-2-972 או בדוא"ל: erhatzofun@gmail.com</p>	<p>על"ם לתרופה – הפצת תורה וחסידות</p> <p>אורח חיים שובע שמחות</p> <p>בשמחה רבה וביקרא דאורייתא מגישים אנו בזה ברכותינו הנלבבות קדם האי גברא רבה ויקרא בישראל גדול שמו נודע בשערי המצוינים בהלכה וחסידות, מורה וראין ומזכה ברבות אהב"י ללכת עלי אורח חיים, הוא ניהו הגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א דומ"ץ בקהל מחזיקי הדת באה"ק ומחבר ספרים רבים לרגל הופעת ספרו הנחנך והמיוחד זה רבות בשנים</p> <p>אורח הלכה חלק א'</p> <p>זכו הלכות ברורות, הלכה למעשה באורח חיי היהודי, שנכתבו מידי שבע שבועות בגליונו במדור עלי אורח, ועתה נקבצו ונערכו מחדש לפי נושאים בשו"ע אורח חיים: סדר היום, סעודה וברכות, שבת, מנוחים, ועוד ענינים עם מפתחות מפורטים.</p> <p>ויהי רצון שיוכח להמשיך ולהורות דבר ה' זו הלכה ולשבת בהאלה של תורה מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך בריות גופא ונהורא מעליא וכל מילי דמיטב, אכ"י.</p> <p>בברכת ועיתירת: המערכת</p>	<p>הרה"ח ר' דוב יצחק פרידבערג הי"ו לרגל שמחת נישואי הבת תחי' ע"כ החתן חיקק</p> <p>כמר חיים יעקב הכהן זילבער נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב אלימלך ב"ר חיים אברהם משה ע"ה קאהן (נאכמאן) נלב"ע ביום כ"ה אדר תשס"ו ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בניו וחתניו הי"ו לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' יעקב מיטלמאן ע"ה ב"ר חיים ישראל יהודה הי"ד היה דבוק כל ימיו בכל ימי נפשו ברחובות מעלאל נלב"ע בשו"ע ויקהל כ"ג אדר א' תשס"ה ת.נ.צ.ב.ה.</p>
--	---	--

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת ויקהל פקודי – "התורה"
כ"ז אדר תש"ע – שנה ט"ז גיליון תש"ח

מועדים	החג	אסטרונומיה
19:56	19:33	18:24
19:14	18:51	17:45
19:22	19:01	17:52
19:56	19:14	18:09
19:09	18:43	17:37
19:56	19:32	18:21
20:08	19:40	18:33
19:42	19:15	18:07

מבקרין התורה: ראש חודש ניסן ביום שלישי
המולד: ביום שני בשעה 15:11 ו-13 חלקים

מדרש חכמים

שכרו של חור: "כל בניס היוצאים ממך
אני מגדלם בשם טוב בעולם"

ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי
בן חור למשה ויהודה (לה, ל).

מה ראה להזכיר כאן חור? אלא בשעה שביקשו ישראל לעבוד
עבודת כוכבים (העגל) נתן נפשו (מסר נפשו) על הקב"ה ולא הניח,
עמדו והרגורו. אמר לו הקב"ה: חייך, שאני פורע לך. משל למלך
שמרדו עליו לגיונותיו (חילל צבאותיו), עמד שר הצבא שלו ונלחם
עמם. אמר להם: על המלך אתם מורדים? עמדו והרגו אותו. אמר
המלך: אילו ממון נתן לי לא הייתי צריך לפרוע לו? על אחת כמה
וכמה שנפשו נתן עלי. מה אני עושה לו, אלא כל בניס שיצאו ממנו
אני מעמידם דוכסים ואפרכים (- שרים חשובים).

כך בשעה שעשו ישראל העגל עמד חור ונתן נפשו על הקב"ה,
אמר לו: חייך, כל בניס היוצאים ממך אני מגדלם [ב]שם טוב בעולם,
שנאמר "ראו קרא ה' בשם בצלאל וימלא אותו רוח אלקים".

שמות רבה מה, ב

כל מי שנתעסק במלאכת המשכן

- גם בהבמה - ניתן בו חכמה

וימלא אתו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה
(לה, לא).

כל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקב"ה חכמה ובינה דעת
שנאמר (לעיל ה, ח) "ויעשו כל חכם לב". ולא [רק] בבני אדם, אלא אפילו
בבהמה ובחיה [שהיו נצרכים לצורך המלאכה, ניתן בהם חכמה].
שנאמר (שם) "חכמה ותבונה בהמה", בהמה כתיב (ולא בהם) וכדומה, ללמד-
(שניתנה חכמה באדם ובבהמה.

קלקלו בנזמים - תקנו בנזמים

ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי
בן חור למשה ויהודה (לה, ל).

הדא הוא דכתיב (הושע יד, ה) "ארפא משוכותם אוהבם נדבה" -

שארפא משוכותם ומה שחטאו, על ידי נדבתם. מה כתיב למעלה "הביאו בני
ישראל נדבה לה" ואח"כ (ספור לו): "ראו קרא ה' בשם בצלאל" וגו',
(ולמה נסמכו), אלא כשעשו העגל אמר הקב"ה למשה (לעיל לב, ז): "ועתה הניחה
לי ויחר אפי בהם ואכלם" וגו', אמר לו [משה להקב"ה]: בדוק אותן -
אם יעמדו בנסיון שיעשו את המשכן. מה כתיב באותו קלקלה (- של-
העגל): "פרקו נזמי הזהב", ומה הביאו? נזמים. וכשעשו המשכן עשו
[ב]אותו [דבר שקלקלו] נדבה, ומה כתיב: "כל נדיב לב הביאו חח
ונזם טבעת וכומז", בנזמים חטאו ונזמים נתרצה להם, ורוח הקדש
צווחת על ידי הושע (שם ב, א): "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי
אתם (- באותו מקום עצמם) יאמר להם בני א-ל חיי".

[דבר אחר:] אמר משה לפני הקב"ה כתבת (לעיל כא, לו): "כי יגנוב
איש שור או שה וטבח או מכור חמשה בקר ישלם תחת השור", הרי
הביאו ה' - חח, ונזם, טבעת, עגיל וכומז [תחת הנזמים שקלקלו בעגל].
שמות רבה מה, ו

הענין האיר גם בדברים נסתרים

פי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית
ישראל בכל מסעיהם (מ, לה).

רבי שמעון בן יוחאי אומר כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא
נצרך אחד מהם לאור החמה ביום ולא לאור הלכנה בלילה, אלא האדים
(- הענן) היו יודעין ששקעה החמה, הלבין היו יודעין שזרחה החמה. [ולא
עוד, אלא כל אחד] מסתכל בחבית ויודע מה שבתוכה, בטפיח (כד-
וידע מה שבתוכה, מפני ענן שכינה שביניהם, שסאמר "לעני כל בית
ישראל (- שהיה מאיר להם את עיניהם אף בדברים נסתרים) בכל מסעיהם", ואף
לעתיד לבוא כן, שנאמר (ישעיה ס, א) "קומי אורי כי בא אורך" וגו', ואומר
(שם פסוק ט): "לא ידעה לך עור השמש לאור יומם", ואומר (שם פסוק כ):
"לא יבוא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי ה' ידעה לך לאור עולם".
ברייטא דמלאכת המשכן יד (ליקו"ש רמז תכו)

לקח טוב

"החודש אשר ישועות בו מקיפות"

עד כאן היה דיבורנו מוסב על חנוני רגיל שאין
ענינו אלא הרווחת עצמו. ברם, עד כמה ישתנו פני
הדברים אצל אב המשתדל ומתאמץ להקים את בנו
יחידו ולהעמידו על רגליו. רוצה הוא לראות את מחמד
נפשו מתפרנס בכחות עצמו, ומוצא מחייתו וכלכלתו
מאליו מבלי סיוע כלשהו מוולתו. למטרה זו מלווה לו
אביו סכומים נכבדים של כסף, למען ישקיע אותם
ויעסק עמם בעסקים שונים עד שיעמוד על רגליו.

אותיות מחכימות

... מאמר רבינו הקדוש מוואלקי זללל"ה ז"ע, פירוש הפיוט:
"החודש אשר ישועות בו מקיפות", מלשון "החנוני מקיף" (נחמה ג,
טז), שקב"ה כדבר רחמיו וחסדיו שאל ומלוא בחודש הזה
הישועות, על סמך הזכות שזכה אחר כך, ומלאכת זכות כדוע אז
במלאכה (שמות ג, יב): "כיון שאל את העם ממלאכה תעבדו את
האלקים על הסה הזה", וכלשון חז"ל (ספרי ג, ד): בלוי זה -
זכות קבלת התורה שקבלו אח"כ, ודבר זה הוא מהשעור ככל
שנה בחודש ניסן, שקב"ה פועל ישועות, על סמך הזכות שנהיה
אחר כך זכאים, עכ"ל...

ואיך זכאנו זכא לסלואס הזאת, כאשר אנו נותנים לב לחשוב
בנשמותינו נקודת הפנימיות, עד כמה נוספל כבודו ר"ל, ומלשון
מביעים אנו כי אין לנו מלך מעשים כלל, ואיככה נוכל לפתוח פה
ולשון כליל הקדש חג הבא עליו לטובה, ואנו נדושים ככל לב
לספר בינאית מלאכה, ולמרגיש גם כן אור קדושת החג הקדוש הזה
ראש כל המועדים, אז הקב"ה שאל לנו בדרך שאלה - הישועה,
זכות לעזר חלוק לתפוסה עליהם...

קטח קטח (פר' חודש), וע"ש בילקוט חובב ישראלי

גם אם יעבור זמן רב, ועדיין לא הצליח הבן
להרוויח עם כספי אביו, ולא עוד אלא אף לא החזיר לו
מאומה מכל אשר הלווהו, האם יפסיק האב - כמו
החנוני הרגיל - לתת לו בהקפה.

לא ולא. כי אין ענינו של האב ריוח עצמי, אלא
תאב הוא לראות את בנו צועד בצעדים בטוחים, ודי
את חיו בצורה נכונה ישרה ומוצלחת. ומה בכך
שעדיין לא הרוויח האב מהשקעותיו המרובות. הרי כל
ימיו יתן ויחזור ויתן, כאשר תקונו עדיין מתנוצצת לו
בעמקי לבו שברוב הימים ימצאהו.

תכליתה של חנות היא - להרוויח כסף. למטרה זו
יסדו ופתחו אותה, וכל מה שעושה החנוני במסגרת
חנותו, אינו אלא אמצעי שעל ידו יגיע וישגי את
המטרה האמורה.

מובן מאליו, שחנותו צריכה להיות מלאה
במצרכים שיהיו מהם בני אדם, וצריך הוא לשרת
את קונו בסבר פנים יפות; לדאוג לכך שכל אחד
ימצא את מבווקשו, מטעמים כאשר לבו אהב; להנעים
את אוירה של החנות, בכניסתה ובכל מעבריה
ומוציאה; לסדר את המצרכים באופן שיקל על
העוברים ושבים למצוא את מושאלתם, וכיוצא באלו.
כל האמור הינו עושה להטבת הקונים, ואף על פי כן,
אין ספק בדבר שמטרתו היחידה היא, שבסופו של
דבר ירוויח כסף לפחות כדי מחייתו.

ולא עוד, אלא שהחנוני עורך חשבון תמיד לראות
היעמוד עסקו או חלילה יפול. מוכרח הוא לחשב את
ההוצאות נגד ההכנסות, ולהגיע לסך הכל המורה על
ריוח. אם מאירה לו ההצלחה, ומרויח הוא בסופו של
חודש, הרי זאת אומרת, שגם אם היו דרושות הוצאות
מסוימות על דא ועל הא, יצא הפסדו בשכרו. מוארך,
ברור הדבר, שאם יגדיל ויגביר החנוני את איכות
שירות הקונים עד שתרכבה ההוצאה על ההכנסה,
אחת דתה של החנות להיכשל וליהרס.

לפי האמור, אין כל כך בענינו של חנוני לתת סחורתו
בהקפה, על חשבון שישלם הקונה בעתיד. מוארך שכל
כולה של החנות הוא הכסף הנרווה בסוף, הרי שאם יאחר
הכסף לבוא במלה המטרה במקצת, אלא מה, אם ינעול
דלת בפני הלוויין, ולא יתן את מוצרכי חנותו בהקפה,
יישארו הקונים בבית ולא יקנו כלל. ועל כן החנוני מקיף -
אף על פי שפירושו של דבר הוא שמוציא הוצאות מבלי
לראות הכנסה תיכף ומיד - על חשבון הריוח העתידי.

כיון שכן, וכל ההקפה אינה ניתנת אלא בגלל
הריוח בסופו של דבר, אם יתברר אחר עובר זמן
מסויים שאין הקונה נוטל על חובותיו ואינו
משלם את מה שנוקף לחשבונו, ברור מעל כל ספק
שיפסיק החנוני להקיף לו ולתת לו סחורה בהלוואה,
מאחר שבטל סיכויו לראות תשלומין מקונה זה.

מכנה הארץ זמירות שמענו צב"י לצדיק

במקום גילה שם תהא רעדה, בהביענו מתוך חדרת קודש
ויראת הכבוד ברכה, בתוך מקהלות רבבות ישראל, קדם
עטרת תפארת ישראל רבה דעמיה ומדברנא דאומתיה

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מבעלזא

ולבנו כש"ת הרה"צ רבי אהרן מרדכי שליט"א

לרגל השמחה הגדולה במעון הקודש בהיכנס הנכד - הבן

היניק והכניס פני"ח כמר אברהם שמואל צבי נ"י

לעול התורה והמצוות בסימן טוב ובמזל טוב ובשעט"מ

קול רנה וישועה באהלי צדיקים. ואיליו מיליא יהוה לרקיעא, שירויה כ"ק מרן רבינו שליט"א

רוב נחת וחדוה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים טובים,

ומשמחת בית צדיקים זו וישפע שפע ברכות ושובע שמחות לכל בית ישראל

המברכים בגילה ורעדה

מערכת "עולם לתרופה"

אמרות טהורות

קיום כל המצוות במחשבה דיבור ומעשה

– גם על ידי מניעת עשייה

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם. ששת ימים תעשה וגו' (לה, א-ב). יש להתבונן האידך יצדק לזה 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם', אם הכוונה על מניעת המלאכה בשבת, הנה זה לא מיקרי עשייה רק אדרבה מניעת עשייה, ואם הכוונה על מלאכת ימי החול, וכי המצוה היא בחובה דוקא לעשות מלאכה בימי החול.

ונראה על פי מה שכתבתי בספרי 'דרך פקודיך' (הקדמה ב) **דכל המצוות צריכין לקיימם במחשבה דיבור ומעשה**, ובוה משלים את חלק נפש רוח נשמה. והנה חלק המחשבה יושלם על ידי הכוונה שבמצוות, כי מצוות צריכות כוונה (ש"ע א"ח סי' ס ס"ד) וחלק הדיבור – בכוה שילמוד משפטי המצוה והלכותיה, והמעשה – בעשייה.

והנה זהו במצות 'עשה', אבל מה נאמר במצות 'לא תעשה', איך צודק בזה חלק המעשה. אמנם בעשות האדם דבר המותר ובהגיע אל חלק האיסור מונע את עצמו מעשותו הלאה, הנה זה נקרא עשייה, הכן הדבר. וכן כתב הראי"ה דעשיית המצוה באיסור הקפת פאות הראש והזקן מקיים האדם בגלוה את שערות הראש ומניח הפאות והזקן, דזה לעשיית המצוה יחשב.

וזה י"ל גם כאן: 'אלה הדברים' – אשר באמת אינם רק דברים, כי לא תוכל לכאורה לקיים רק חלק הדיבור במניעת המלאכה, והרי 'צוה ה' לעשות אותם' – להשלים חלק העשייה. ומפרש הכתוב היאך הוא: 'ששת ימים תעשה מלאכה ובימים השביעי יהיה לכם קודש' וגו', ובוה גם מניעת העשייה לעשייה תיחשב.

אגרא דכלה

"נדיב לבו וביאה" – תאוות לבו וביאה לה'

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו וביאה את תרומת ה' (לה, ה). יש לפרש כפל הלשון, בדרך רמז: 'קחו מאתכם –

שתקחו מכם בעצמכם, תרומה לה'. ומפרש הכתוב, היאך תקחו מכם בעצמכם תרומה לה', ואמר: כל נדיב לבו, היינו כל דבר שלבו של אדם חושק ומתאוה, וביאה, אותו הדבר בעצמו וביאה, את תרומת ה', היינו שלא יכוון למלא תאוות ה', רק יעשה לשם שמים ויקיים 'בכל דרכיך דעה' (משל, ג. ח). והטעם מוכיח לפרש כן, שנקוד על תיבת 'ויביאה' – זקף גדול". דברי יהוהאל

"חכם לב" – מחשבתו נחשבת כמעשה

וכל חכם לב בכח ויבואו ויעשו את כל אשר צוה ה' (לה, ח). הקב"ה מוצא מחשבתו טובה למעשה (קדושין ט. א) ומי שהוא 'חכם לב', שעובד עבודתו משלם ויכול לחשוב מחשבות טובות תמיד, ועשייתו אינה נראית לבני אדם, אף על פי כן הבורא ב"ה מפרשה למעשה. וזהו: 'וכל חכם לב בכח ויבואו ויעשו את כל אשר צוה ה'', כלומר, שבמחשבה יעשה את כל אשר צוה ה'.

על האדם לבוא אל הצדיק בבחינת "חכם לב"

וכל חכם לב בכח ויבואו ויעשו את כל אשר צוה ה' (לה, ח). 'הנה שמעתי מכבוד אדמו"ר מוה"ר זצלה"ה מלובלין שפירש הפסוק (דברים כה, ז): 'ברוך אתה בכוואך וברוך אתה בצאתך, והקשה דאיכא הוי ליה למימר, כי כן הסדר מקודם יוצאים ואחר כך באים. ופירש הפסוק, דקאי על אותן הנוסעים להצדיק, צריכים מקודם להשליך מעליהם חלקו הרע, ולקשר ולדבק חלקו הטוב בהצדיק, ועל ידי זה יוכל להשיג עזר ותשועה על ידי הצדיק'. וזהו: 'ברוך אתה בכוואך', אם בכוואך אל הצדיק תהיה בבחינת בבחינת 'ברוך', כאמור, אז: 'וברוך אתה בצאתך' – מהצדיק, דהיינו שהישיעה תבוא לך על ידי עכפדחח.

וזהו: 'וכל חכם לב בכח ויבואו', דהיינו שתבוא אל הצדיק בבחינת 'חכם לב', כענין שנאמר (משל, ח, ה): 'חכם לב יקה מצות', ועל ידי זה: 'ועשה' – הצדיקים – את כל אשר צוה ה'', דהיינו למלאות רצונו ותיכרך להטיב לישראל. אור לשמים

אמירה נעימה

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו' (לה, א).

איתא במדרש (ילק"ש אות תח): "רבותינו בעלי אגדה אמרו, מתחילת התורה ועד סופה אין בה פרשה שכתוב בה 'ויקהל' בראשה כמו כאן, אלא אמר הקב"ה למשה עשה לך קהלות גדולות ודרוש להן הלכות שבת". וצריך ביאור בלשון המדרש, שדיק לומר 'רבותינו בעלי אגדה אמרו'. ונראה על פי מה שנחלקו חכמינו ז"ל במסכת גיטין (סב) בביאור הכתוב 'כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית' (שמות לה, כז) ר' יוחנן אמר הטעם שנכתב ברית על תורה שבעל פה הוא, משום שרוב התורה היא בע"פ, ור' אלעזר אמר הטעם משום 'דתקופי למיגמרינהו' (שקשה למה).

והנה, אם נאמר שהשיבות תורה שבע"פ היא, משום שהיא תורה, אם כן, הלכות ואגדות שוות הן. אבל אם נאמר הטעם משום דתקופי למיגמרינהו – אזי הלכות שצריכים להתניע בלימודן, חשובות יותר מן האגדות.

עוד נפקא מינה טובא, כי אם נאמר דהשיבות תורה שבע"פ היא משום שהיא הרוב, אם כן הלכות שבת חשובות יותר מהכל, דהא אמרו חז"ל (הגה"ה) 'הלכות שבת הרי הם כהררים לתלויים שבערה', אבל אם נאמר שהשיבותה של תורה שבע"פ היא משום קושי לימודה, אם כן דיני נגיעים ואהלות חשובים מן הכל, שהם קשים ביותר.

ולכן 'רבותינו בעלי אגדה' – הסברים שאגדה וחלכות שוות הנה, הם דייקא אמרו לחזק את שיטתם, שלא נאמר 'ויקהל', אלא כאן אצל הלכות שבת, שאמר הקב"ה למשה 'עשה לך קהלות גדולות ודרוש להן הלכות שבת'. וכל כך למה, אלא על כרחך שהלכות שבת חשובות יותר מהכל, מפני שהן הלכות מרובות, ומוכח מה שהשיבות תורה שבע"פ היא משום שהיא הרוב, ולא משום דתקופי למיגמרינהו, דאם כן נגיעים ואהלות חשובים יותר. ומהו הוכיחו 'רבותינו בעלי אגדה' שהלכות ואגדות שוות הנה, מאחר שהשיבות תורה שבע"פ היא משום שהיא הרוב.

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה (לה, כא). וברשי' ז"ל: 'המשכן משכן – שני פעמים, רמז

יתרון דעת

בן שלש עשרה למצוות (יד)

קדושת נפש ישראל בר מצוה – מקורו בשב"ק הראשונה / בכל התורה והחניך – ושנה התעוררות יתר, בגלל שזוכין אז לכל האמרות, שמסתלקים אח"כ והיוצאים אחד לאחד

... דאיתא ברח"ו דבעת שנימול האדם זוכה שבאו בו נפש רוח ונשמה כדי להשליםם באותה מצוה, אך מסתלק עד שתשבר קליפת יצר הרע בהתחברו במצוות, עכ"ל. שביאור הדברים, שכמו שמצינו בגאולת מצרים וכן לדורות שבאותו הלילה זוכין לכל ההארות הגדולות אלא שמסתלקות עד שזוכין להן אח"כ אחת לאחת, למצוא חשבון בימי הספירה עד שבחג השבועות זוכין לכולן. ונראה שכן היא המדה שלעולם בהתחלה ובראשית דבר והיחך מצוה זוכין בכל מה שאפשר לעשות אח"כ בענין מצוה זו בפרט, כי אחר הראשית נגד הכל, אלא שנסתלק עד שיוכח אח"כ אחת לאחת, ומכל מקום נשאר רשימו, שבאמצעות הרשימו נקל אח"כ לזכות בהם, ועל כן רואין בחוש שבהתחלה והיחך יש לעולם התעוררות ביותר, כמו יום שנעשה בר מצוה או יום הנשואין של אדם, והטעם כנ"ל, שכל האורות שאפשר לזכות ע"י מצוה זו אף לימים ויבואו כולם נקבצו באו לו בעת ההתחלה והיחך בכלל, אך נסתלקן ממנו עד שיזכה בהם ע"י משינוי הטובים אחת לאחת בפרט וכו'...

ולפי האמור יתפרש מה שעיקר קידוש הוא בליל שבת וכו'... דבבניית שבת נקבצו באו כל האורות של כל חלקי השבת בכלל, וע"כ אז בחינת זכור ושמוך דהוא שבת דימנא נמצאים באדם, והינין שרואין בחוש שבעת התחלה ובנייתה של השבת יש לכל אדם התעוררות ביותר, וע"כ אז זמן הקידוש, ואח"כ מסתלקן האורות וחוכין להן אח"כ אחת לאחת בעתו ובזמנו לפי המדה שהאדם מתעצם בקדושת שבת וענג שבת.

שם משמאל (פר' ויצא שנת תרע"ה. יג"ש באריכות)

ידוע לנו מדברי כ"ק באבא מאיר רבני הקדוש (רכי החדה לייב אייגר בעל 'זוהר אמת') תצוקלה"ה שכל דבר שבקדושה שנומך באחד השברים נפתח מקורו בשבת קדש שלפניו. מקורא דכל ברכין וכל קדישאן נפקין מנינה, וביוחד קדושת נפש ישראל שנעשה בר מצוה, שירצא מהקטנות ונעשה גדול בר דעת, בודאי מקורו ושרשו משבת קדש כללא דאורייתא כולא (והד"ק ח"ב עב. א) וכל תרי"ג מצוות התורה כלולין ב' שבט מיוחד, ולבלין (פר' וישלח תרס"ו ס"ב)

חביבה מצוה בשעתה (פסחים סו). יש לומר ששייך ביהוד על השבת קדש הראשון כשנעשה נפש ישראל בר מצוה, כי איתא משנה (אבות פ"ג מ"ד) חביב אדם שנברא בצלם, היינו היצירה הראשונה של מין האדם בכלל. אמנם הלא כל עיקר חביבותו מבריאתו בצלם הוא. כשמתנהג בקדושה שהוא עיקר הצלם אלוקים הבא מצד יצר הטוב של 'וייצר' ב' יודין, ב' יצרים (בר"ר יד, ז). וכשנולד האדם ניתן בו רק היצר הרע לבדו, ואינו יוצא עוד לפועל חביבות העיקר של חבליה בריאת מין האדם, עדי הגיעו לכן שלש עשרה שנים, ואז ניתן לו יצר הטוב ששלם בו תכלית היצירה ב' יודין, ואז נתברר בו תכלית חביבות האדם שהוא רק על 'חביבין ישראל שנקראו בניים למקום', וכדאיתא בזה"ק (ח"ב עב. א) שעל אותו היום נאמר על כל פרט נפש מיישרא, 'ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך' (תהלים ג, ז). שהוא חביבין ישראל בכללותן שנקראו 'בנים אתם לה' אלוקיכם' וכו'.

שם מיוחד (פר' וישלח תרס"ו ס"א. יג"ש)

איתא בתהלים בתמניא אפי' (קט, מה-מו): 'ואתה תהיה ברחבה בי פקודיך דרשתי, ואיבריה בעדותיך נגד מלכיה ולא אבוש'. ונ"ל, דהנה מנהג ישראל הוא שהבר מצוה דורש רביים, ובודאי מנהג של ישראל תורה היא. ויש ליתן טעם על מנהג זה. דאיתא בגמ' (קדושין לא). גדול מצוה ועושה מאינו מצוה ועושה, ופי' היתוס, כיון שאין מצוה אין השטן מקטרג כל כך, מפני שאין לו עונש אם לא יקיים המצוה, ומשום הכי שברו ג"כ מעט הוא אם מקיימו, אבל מי שהוא מצוה במצוה, השטן מפתחו, וא"כ אם כובש היצירה או שברו גדול.

ועוד איתא בגמ' (שם ל) אם פגע בך מנוול זה משכחו לביהמ"ד. ובזמן שאדם נעשה בן י"ג שנה נעשה מצוה בכל המצוות שבתורה, ואז ג"כ בא לו היצירה, על כן דורש רביים דהיינו דברי תורה, ומתוך כך ילך ממנו היצירה"ר. ואיתא בגמ' (קדושין ד, ג) אמאי נקרא שמו 'מלך' מפני שרוב העם שומעין לו. ויש כאן ק"ו, מה השטן שאינו רואי שישמענו לו נקרא 'מלך', כל שכן יצר טוב שראוי לכולם לשמוע לו, אינו דין שנקרא 'מלך'? ואתי שפיר: 'ואתה תהיה ברחבה' רצ"ל קודם י"ג שנה אין לו יצירה"ר שישטין אותו, אבל כ"כ פקודיך דרשתי" – דהיינו אם אני דורש רביים ל"ג שנה בשאני נעשה בר מצוה, 'ואיבריה בעדותיך' ר"ל, צריך אני לעסוק בתורה שנקרא עדות לריב 'נגד מלכיהם', רצ"ל ליצר טוב שנקרא ג"כ מלך, שאשמע לו ולא ליצירה"ר, שאכבוש אותו, ואז 'לא אבוש' – יען שלא אטאט.

חידושי מהר"א להג"ר יהודה אסאד זצוק"ל (על ש"י ודרשות, עמ' קכג)

הודעה משמאל

כל הלקט שהובא במסגרת מדורנו בעניני בר מצוה בעבר ובהווה, ועוד כהנה, יופיע השבוע כאחד בתוך קובץ מיוחד של 'אור הצפון', שיו"ל בלכבוד שמיחת בית בעלזא הדיכוס נכד כ"ק מין אדמו"ר שליט"א לעול התורה והמצוות

למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עיונותיהן של ישראל". הן ידוע דאילו היה משה רבינו נכנס לארץ ישראל והיה בונה את בית הכהונה לא הוי ישראל חוטאין בע"ז ולא היה נחרב בית המקדש, ומה שלא נכנס לארץ ישראל הוא שגמרם שישאלו זנו אחרי אלוהי נכר הארץ ולבסוף הרבה בית מקדש. ומה גרם והביא לכל זאת – פיו של משה, בכוה שאמר: 'שמעו נא המורים' (במדבר, ח. ז).

וזהו שנרמז כאן: 'אלה פקודי המשכן משכן העדות' – רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עיונותיהם של ישראל – 'אשר פקד' – כלומר, אשר נחסר (מלשון הכתוב (שמואל ב, כה): 'ויפקד מוקם דוד' – 'על פי משה' – בכוה שאמר 'שמעו נא המורים', ולכן לא נכנס לארץ, וממילא לא נבנה בית המקדש על ידו והיתה יכולה להיחרב.

תורת משה להחם"ה זצ"ל

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה וגו' (לה, כא). כפילות הלשון 'המשכן משכן' צריכה ביאור, גם לאיזה ענין פרט כאן 'אשר פוקד על פי משה'. אלא איתא במדרש, שמשם שאל מהקב"ה מה לעשות עם הנותר ממלאכת המשכן, והשיבו שיעשה מזה ארון לשברי לוחות (ע"י שמו"ר נא, ב וילק"ש כאן). וידוע מאמרים ז"ל (ברכות ה): 'החזירו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו, שהרי לוחות ושברי לוחות מונחות בארון'. נמצא מבוואר שתכלית הארון של שברי הלוחות היא לתלמוד מנמו לזהור בכבוד תלמיד חכם ששכח תלמודו מחמת אונסו.

והנה, איתא במדרש (ילק"ש שד"ש רמז תתקא): 'משעה ששמעו אנכי מפי הגבורה, היו למדין ולא שכוין, כשאמרו למשה (מעי, ב, טו) 'דבר אתה עמנו ונשמעה' חזרו לחיות למדין ושכוין' וכו', ע"ש.

וזהו: 'אלה פקודי המשכן', והנותר ממנו אחר שנמנו הכל יעשו ממנו 'משכן העדות', דהיינו ארון לשברי לוחות, כדי שילמדו ממנו לזהור בתלמיד חכם ששכח תלמודו, והשכחה הלא באה על ידי 'אשר פוקד על פי משה', כיון שאמרו 'דבר אתה עמנו ונשמעה', ואילו שמענו את הדברות מפי הקב"ה לא היה צורך לזה, כאמור.

בחיות הבהיל להג"ר שאול בראך זצ"ל (ויע"ש מ"ש במדורנו ג' שם)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי חיים שמואל הלוי בירנבוים זי"ע בעל 'רחש לבב' ו'מעשה חשב' יומא דהילולא כ"ט אדר (תרמ"ז)

"אודיע לכבודו לשמחו, מה שהוסיף בנו הרב הגי"ל במשך הימים שהיה בבית - על מה שהיה מלפנים, תי"ל, ועלה למעלה לראש, והוא תלמיד חכם מופלג ורב גדול בחריפות ובקיאיות, ויהיה כארז אדיר, כמותו ירבו בישראל. בכל עת שאני רואה אותו, מגדיל שמחה בלבי בהודיה לשם, שזכיתי לתת את בתי לאיש אשר אלה לו, ואשרוך ר' דוד שזכית שיהיה כזה מחלצץ..." - שורות אלו נכתבו בידי גאון ישראל רבי עקיבא איגר זי"ע על חתנו הגאון רבי חיים שמואל הלוי בירנבוים זצ"ל, במכתבו למחותו, אביו של הגר"חש"י, רבי דוד זצ"ל (חובא באיגרות סופרים, ויוען תרפ"ח, כתבי רעק"א, מכתב טא).

כידוע סדר הגרעק"א מכתיבת תוארים ומפגלים, עד שבסוף ימינו גרד לעצמו שלא לכתוב תוארים כלל, ואף ביקש ממקורביו לעשות כמוהו במכתביהם אליו (ראה הקדמה לשו"ת רעק"א, וכן הקדמת שו"ת יבני ציון ח"א לבעל העירון לנר זצ"ל), כך שהרבה ניתן ללמוד ממכתבו זה - אותו כתב בשנת תקצ"ו כשחתנו רח"ש היה אבר"ך צעיר בן כ"ה - על גודל ההערצה שהייתה לו כלפי חתנו הצעיר.

חזונו של הגרעק"א - "ויהיה כארז אדיר" - נתקיים במלואו, כאשר לימים יצא שמו של רבי חיים שמואל כאחד מארזי הלבנון וגאון הדור, בנוסף לעוצם חסידותו המופלגת וצדקתו הגדולה, כפי שסופר אפס מעט בשורות שלפנו.

פרי צדיק עץ חיים

הגה"ק רבי חיים שמואל נולד בשנת תקע"א לאביו "הרב הגדול הגביר ירא וחרד לדבר ד' צדיק תמים מוהר"ר דוד הלוי בירנבוים זי"ל מעיר פילץ אשר במדינת פולין, היה נין ונכד לרבניו הגדול בעל ה'תוספות יו"ט' זצ"ל, ואמו היתה אשת חיל בת טובים ראת ד' ושמה שרה" (מדברי נכדו הגי"ר עקיבא סופר מלבוש זי"ל בהקדמה להנחות ימעשה חשב - דלהלן).

אביו רבי דוד היה תלמיד המגיד הק' מקאונץ זי"ע וחבריו של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע. הוא היה גדול בתורה וביראה. רוב הימים היה יושב סגור ומסוגר על התורה ועל העבודה, ורק פעמים אחדות בשנה נסע ללייצציג לצורך מסחר בתכשיטים. הרה"ק מלעלוב העיד עליו, שששהיה בלייצציג היו עיניו "כמו תיבה סגורה" (נשיח שרפי קודש', ב"ב תשמ"ט, חיד עמ. לנר ע"ש).

מאלפים הם דבריו של הגי"ר שלמה סופר זצ"ל בשם דודו הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל אב"ד קראקא אודות צדקתו התמימה של "הרב הגביר הצדיק מו"ה דוד סג"ל הגי"ל, כי היה בטבע קמצן כ"כ כי בבוא אלו עני לבקש נדבתו צעק ככרוכ"י ואחז בפאת ראשו וחרד חרדה גדולה על מה ולמה מבקשים ממנו, ואחר שכבש יצרו ונצח בצדקתו אחז שק מטבעות של סף והעמידו על השלחן ואמר להמבקש קח בעצמך מה שלבך חפץ ולא מנע ממנו. וזו מדה גדולה כפי שכתבו ספרי מוסר, ומעלתי וקודשתי דוד המלך ע"ה שדרשו חז"ל והוא אדמוני - שהיה שופך דם בטבע ויפה עינים שהי' בעל תאוה בטבע אבל כבש כל אלה עד שאמר וילבי חלל בקבר"י כי הרג יצה"ר וכבש אותו ונצחו בכל וכל" (חובא באיגרו"ס, עמ' 87 בהערה).

רבי דוד זכה להערות, תורה וגדולה במקום אחד, ורבות השקיע שבנו הגר"חש"י יוכל לשקוד על דלתי התורה מתוך הרחבה. ואמנם מנעוריו הצטיין רבי חיים שמואל בשקידתו ובחריפותו. "אמינא לך", כותב הוא באמצע תשובה אחת, "יזאכני בילדותי בקי הייתי מאד בדברי הסמי"ך והוש"ך בחושן משפט, ודברי קדשם היו שגורים על פיי" (שו"ת רחש לבב סי' נט).

בעל האילן הגדול – חותנו הגרעק"א:

כשהגיע לפרק האיש מקדש, בחר בו גאון הדור רבי עקיבא איגר זי"ע כחתן לבתו מרת רבקה ע"ה. אחר נישואיו, נשאר להיות סמוך לשלחן חותנו הגדול בעיר פוזנא, שם יצק מים על ידיו וקבל תורה מפיו. כן למד הרבה ממנהגיו והליכותיו בקדש. ואמנם כעבור יותר מארבעים שנה לאחר הסתלקות חותנו הגרעק"א, נהא אלו בן גיסו הרה"ק רבי יהודה ליב איגר מלובלין זי"ע ובקשו לכתוב לו מהליכותיו ומנהגיו של זקנו הרעק"א, ממה שראה בחיותו בביתו. בתשובתו אליו מתגלה הגר"חש"י על כך ששואל ממנו אודות הנהגותיו של זקנו הרעק"א דוקא, והלא חסיד הוא של רבותיו הקדושים מקאצק, מאייביצא ומגור, ויכול הוא ללמוד מהם על כל ספקותיו בענין הנהגות שונות: "... ארי מתחפש באדרת שואל ומבקש עדות רק עבור מפעלות איש אלקים כבוד מורי וחמי רבינו הגאון נ"ע במצות ה' אשר עשה אדם הגדול בענקים ההוא וחי בהם, הלא עמכם הכרתי והפלתי אשר היו מעולם פאר מקדושים השלשת הרועים נ"ע, הרה"ק מקאצק-דפולא הוא המשיבר, והרה"ק מאייביצא נ"ע, והשלישי הכי נכבד הגאון האדיר נור הקודש הרי"ם אלטער נ"ע אשר פאר מעלתו יצק מים על ידו בימי עלומים שנים רבות וכל רז לא אנס ל"י, ולמה אלי שם הדרת קדשו מגמת פניו להעיד את אשר ראתה עיני עדתני על ידי מים שמואל הקטן יעיד מה שראה בקטנותו ובאין גדול עומד על גבי..."

בכל זאת ענה לו ותיאר הליכותיו על חותנו הגדול: "מאז בואי אל הקודש פנימה לצקת מים על ידי מו"ה הר"ג נ"ע ולבקש תורה מפי קדשו, לא גרעתי עיני מתהליכות דרכי בקדש, ואתבונן כי אחז בשתי ידיו בפאת השלחן, השלחן הטהור, ועמד לימין משה הרמ"א מאוה"י נ"ע בכל מקום והתיצב כמו נד לבלתי סור ימין או שמאל מדברי קדשו" (איגרו"ס, מכתב מז).

"... הלא אנכי כבאפלה אמשש, מבלי לדעת כדת מה לעשות, אם לשמוע בקול הרופאים [אשר העידו עני בי לאמר, כי בנפשי הוא אם אענה בצום נפשי כדרכי, ואם ארחוץ במקוה המים את בשרי כאשר נסית], או למרות את פיהם. בראותי בעליל כי נהפוך הוא, יען כי מיום שנותי את דרכי, בשמעי בקולם, למלאות כרסי יום יום בבציצים וחלב... כמעט צבתה בטני, ותכבדו אכפה על רגלי הכחות והרפות... עין בעין אראה, כי ביום צום, או לעת מצוא אשר כנגב במסתרים אלכה אל הרחצה לטבול במקוה, יקלו רגלי כל היום ההוא, ותהי לי הרוחה מבוקר עד הערב... אולם מה אעשה, איפוא, כי אף אם אזורתי חיל לבלי שית לב לדברי הרופאים, הלא מרבית ביתי לא יתנוני למרות את פיהם..." (רחש לבב, ריש סי' מז).

ואמנם כותב נכדו הגי"ר עקיבא סופר מלבוש זי"ל (בהקדמה הגי"ל): "רבים התפלאו על דרכו בקדש בעבודת ד' כסגופים רבים, לא יאומן כי יסופר, וחז"ל אמרו (תענית ט"א) [הא בר בי רב דיתבי בתעניתא ליכול כלבא לשירותיה] -[ת"ח] שיושב בתענית, יאכל כלב לטענדו, ואין התענית מעילה לו). אבל יפה פירש מאמר זה זקני, אבי אבי, הגאון הנדיק בעל 'כתב סופר' האבד"ק פרעסבורג זצ"ל, שדקדק מאין טעמא לא נקטו חז"ל בלשונם: האי בר בי רב המתענה אור הצם, ונקטו לשון ידיתבי בתעניתא. להורות לנו, דרך צורבא מרבין ידיתבי' בתעניתא, יושב בטל ממלאכת שמים, מפרין גוף ונפש, הוא ד'ליכול כלבא לשירותיה, כי יצא שכרו בהפסדו, אבל מי שמתענה ומוסיף והולך במלאכת שמים, בתורה ותפלה, ועולה למעלה למעלה ממדרגה למדרגה, קדוש יאמר לו. ופירש לפי זה את הכתוב 'טוב לי כי ענית' למען אלמד חוקיך' (תהלים קט, ט"ז), שחכונת, 'טוב לי כי ענית' - בתענית - בתנאי, 'למען אלמד חוקיך', ודפח"ח. והנה כלל החזיון הזה ראינו באיש קדוש מו"ר רחש"ב זצ"ל, אף כי ענה בצום נפשו ימים רבים, והיה נזהר במאכל ומשקה אשר אל לפיו, כן ח"ו יש בו חשש ונדנד איסור ח"ו, והוסיף גדרים וסגיגים וחומרות ומשמרות למשמרות, בכל זאת הוסיף חיל בעבודתו, עבודת הקדש, חומ"ר זה בקדש, נדנךך ויעלה מעלה מעלה ממדרגה למדרגה, עד כי התרומם מעל לגבול אנוש, ולא עצרהו הגש"ם עוד..."

"שמואל בקוראי שמו"

מאשתו הרבנית רבקה ע"ה, בת הגרעק"א, נולדו לו בן אחד ושתי בנות. חתניו היו: האחד הנגיד רבי זלמן בראדסקי זי"ל מזלאטאפאלי, השני, בזויו"ר - הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל הי"ד מערליז בעל 'התעוררות תשובה', בנו של בעל ה'כתב סופר' זצ"ל (הוא נולד לו בנו יחידו, הגי"ר עקיבא סופר זי"ל מלבוש, שהחיל הגהות ימעשה חשב' על הישער המלך' לוקטו הגר"חש"י, ובזויו"ש היה הגאון רבי יצחק שמעלקוש זצ"ל בעל שו"ת 'בית יצחק', ששמעל על שזכה להתדבק בבת גדולים. וכדבריו בעתה"ר (בהקדמה לשו"ת) 'בית יצחק' על יו"ד, בפשטותא תרמ"ט): "ואותה השמעו מן השמים תפלתי ותנן ותושעי לזונתי הרבנית הצענה החסידה שנשאתי זה שנה מי גליקלי בית בת הרב הגאון הצדיק המפורסם מי שמואל בירנבוים מדובנא זצלה"ה, חתנת דבי נשיאה הגאון הקדוש מי עקיבא איגר זצלה"ה אבד"ק פוזנא..."

אחרי פטירת זוגתו הרבנית רבקה ע"ה, נשא הגר"חש"י את מרת שרה ע"ה בת הגביר ר' יצחק מארשאלקאוויטש זי"ל מעיר דובנא שבגואליקין, שם אזה למושב בו עד יומא האחרון, ושם מנוחתו כבוד.

אנשי דובנא כבדוהו מאוד, כי הכירו לדעת את רב גדלו בתורה וחסידותו. הם קבעו מנין בביתו, ותלמידים רבים בקשו תורה מפיו. שמו הטוב יצא מבוהל מובהק וממוחה, ובימי שבתו מדובנא הכניס לביתו של אאע"ה כמה אלפי ילדי ישראל. מדובנא נולד לו בן יחיד שנקרא בשם "יום טוב לפימאן" ע"ש זקנו בעל התוס' יו"ט, אך הוא נפטר בעודו בימי ילדותו.

בימי זקנתו נחלש שמו, ובשנת תרמ"א, כשיצאה גזירת גיוס בחורים לצבא מטעם המלוכה, השפיע הדבר מאד לרעה על מצב בריאותו. באחת מתשובותיו מתאונן הוא: "לולא כי המועד הנועד לאיש ישראל לשון, נהפך הפעם לאסון, וזוכרת משושינו מחנוכת המזבח נשכח מלבי, מפחד חנוכת מטבח, אחרי כי בא מועד לבחורי ישראל בימי חנוכה אלה... ובתוכם גם אחד מבחורי חמד מההסתפחים בנזה משכני, לכן סר וזועף עד להשחתת שני, עדי שכתתי גם באכול חריצי חלב אשר יאכלון בני ישראל בימים האלה לזכרון יהודית, וכל אוכל תעבה נפשי, נשיתו טובה..." (רחש לבב, סי' נז).

מחיבוריו נדפסו הגהות 'מעשה חשב' על הספר 'שער המלך' (הדפיסו נכדו הגי"ל מלבוש בשנת עת"ר), וספר שו"ת 'רחש לבב' (ירושלים תשי"ט). ובראשו מבוא לתולדותיו ממנו שאבנו החומר למאמרו). כן ישנן שו"ת בחיבוריו גדולי דורו, שהריצו אליו שאלותיהם בדת ודין, והוא היה עונה ופוסק גם בשאלות המורות ביותר (ע"י תשובות אליו בשו"ת ימהר"א הלוי, חיד סי' קט; שו"ת 'בית יצחק', יחיד ח"א סי' קנב-קנא). שמשו שקעה בערב ר"ח ניסן שנת תרמ"ז, והוא בן ע"ו שנה, "ויתרבה בלתי העיר אקוה ואניה, ורבים מהכתיבה אל פרשו ממנו, באמרים כי סוף קדשו זה אינו מטמא (ע"י כתובות ק"ג), כל החניות סגור על סגור, וכל אנשי העיר הלכו לחלץ לו הכבוד האחרון..." (נכדו הגר"ע סופר בהקדמה הגי"ל). זי"ע ועכ"י, אמן.

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס הי"ו, ברוקלין נ.י.

לעי"נ הרה"ה ר' דוב כ"ד יצחק ע"ה אבערלענדער נלב"ע ביום כ"ה אדר תשכ"ב ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בניו החשובים הר"ר יצחק והר"ר עבי אלימלך הי"ו

לעי"נ הרה"ה ר' דוב כ"ד יצחק ע"ה אבערלענדער נלב"ע ביום כ"ה אדר תשכ"ב ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בניו החשובים הר"ר יצחק והר"ר עבי אלימלך הי"ו

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת סנהדרין

בענין "דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין"

למדנו בבבלי (בסוגיית דף ע"א): **הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו (לא אמר לו הדין הם. רש"י), ובא בעל החלום (שר המראה חלומות בלילה) ואמר לו, כך וכך הן, במקום פלוני הן, של מעשר שני הן, זה היה מעשה, ואמרו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין. מכאן הוא המקור למאמר הידוע ש"דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין".**

אכן, בכמה מקומות מצינו שסמכו חז"ל על דברי חלומות. במס' נדרים (ח): "נידוהו בחלום צריך י' בני אדם להחזיר לו" (וע"ע ברכות נה). וכן מצינו בסוף מס' הוריות (יג). שמשפר שם שהריא לרבי נתן ולרבי בון מקום, וזה שאמרו בא בעל החלום: כלומר, איש גמליאל: "רבי נתן אול, רבי מאיר לא אול אמר דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין". ר"ג חשב לדברי חלומות ור"מ לא חשב. וכבר עמדו הראשונים על סתירות אלו, והעלו בזה כמה חילוקי דינים.

הר"י מלניץ (בסוגיין) מביא את דברי הגמרא: "הרי שהיה מצטער וכו' – כלומר, אחד מן האחים שהיה יודע בדאי שהיה נפקד אביהם ממעות מעשר, והגיד לו בעל החלום (מקום הימצאו), אם יצאו שאר יורשין שלא להאמין אותו רשאי הן, ד"דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, כלומר, לא עבדינן אפוקי ממונא על פי חלום אם בעדים גמורים". מביאר שד"ק זה לא נאמר אלא לאחרים שאינם חייבים לסמוך על זה שחלם החלום.

כדברים אלו רצה **התשב"ץ** (ח"ב סי' קכח-ט) לחלק בתחלת דבריו, כשעמד בכל הסתירות הללו. וז"ל: "ואפשר היה לפרש שאין בה סתירה ובכל מקום ראוי לנו לסמוך על החלום, בין לענין נדר ובין לענין מעשר שני וענינים אחרים, אם הוא עצמו חלם חלום, אבל אם אחר חלם לו אין לו לסמוך על חלום בשום מקום, וזה שאמרו בא בעל החלום: כלומר, איש החלום חלום אמר לו כן". אולם הוא מסיק: "מכיון שאמרו 'זה היה מעשה ואמרו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין', והוא מאמר כללי לכל החלומות, אי אפשר לפרש כן".

ומכרע **התשב"ץ** בזה, עפ"י מה שאמרו (ברכות נה): "רבא רמי, כתיב (במדבר יב, ו) 'בחלום אדבר בו', ובתיב (זכרי' י, ג) 'וחלומות השוא ידברו'. ל"ק כאן על ידי מלאך כאן ע"י שד" – 'הרי שהם ז"ל נתעוררו וראו כי יש חלומות שראוי לסמוך עליהם ולחוש להם, ויש מהם שאין ראוי לסמוך ולחוש להם', כי יש מהם ע"י מלאך, ויש מהם ע"י שד – והם דברים כענין בוקר אשר אין להם שחר (ראה שם המשך דברי שטנבאד ענין לו בטוטר"ד בדרך מחקק)... מעתה אחר שנתיישב לנו מדברי חז"ל, והשכל מעיד עלינו, כי יש חלומות צודקים ראוי לחוש להם, ויש חלומות בלתי צודקים אין לחוש להם. אנהו מסופקים בזה החלום אם הוא צודק או הוא בלתי צודק... וידוע הוא כי בכל דבר שבממון יש לנו להעמיד המבחן שנפל בו הספק בחזקתו".

"ועל זה אמרו באותו שהיה מצטער על מעות מע"ש שהניח אביו שאין לו לסמוך על בעל החלום, ויונה הממון שהוא בחזקתו כאשר היה קודם החלום, דברי חלומות כבענין זה לא מעלין ולא מורידין להוציא ממון מחזקתו, וכ"כ זה בשאלתא דיהי מקץ (שאלתא פכ"ט: 'ואפקדו ממוןא בחכי לא מפקין', משמע שהגדיר הדין היא שאין מוציא ממון מחזקתו)... אבל במי שנידוהו בחלום, אם ע"י מלאך הוא הרי הוא מנודה ואם ע"י שד הוא אינו מנודה, וא"כ זה ספק מנודה ספק אינו מנודה, והרי זה בספק איסורא אם אסור לספק ולכבס ולהתרחק מבני אדם ד' אמות אם לא, ומן הספק צריך היתר ככל ספק איסורא שאפשר לצאת מיד מיד ע"י תקנה" (צ"ע), כדברי התשב"ץ שבאר שספק מע"ש נחשב כספקא דממונא – אם הוא ממון הדיט או ממון גבוה, ולכן הולכים בו לקולא, ואינו נחשב כספקא דאיסורא שהולכים לחומרא – למרות שיש איסור דבר, ודבר זה נחלקו הראשונים, ע"י רש"י א"ר קדוש סה: ד"ה ומיזו בשם שהדמיון שנגחש כספקא דממונא, ואילו הר"ן בסוגיין ד"ה בבית מבאי כי תרצנין שחולק בזה, וכ"כ רש"י פסחים ז. ד"ה בחר. וע"י בארובה בספר מכתב לחזקיה כג: קה"י סנהדרין סי' טז ועוד).

לפי דבריו – **כתב העמק שאלה** (על המכילתא שם) שלענין איסור והיתר, כגון שראים בחלום על חתיכה שהיא חלב וכדו', יש לחשוש לדברי החלום, אין ספקא דאיסורא לחומרא.

אמנם, **בח"י הר"ן** (בסוגיין ד"ה בבית ד"ה בא בעל החלום) מביאר שגם לענין איסור נאמר כלל זה שדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין (והדברים מביאם ה"טב בשו"ת שבת צ"ח סי' כב שהאריך וכתב בזה, שבכל דבר איסור וחלום אחר הדוב, ורוב החלומות הם הכל ואין בהם ממש, ואילו לענין נידוי יש לחוש שהדמיון שנגחש כספקא דממונא, ואילו הר"ן בסוגיין ד"ה בבית מבאי כי תרצנין שחולק

ולסיום נציין מה שמצינו בראשונים שסמכו על דברי חלומות לענין בירורי ספיקות בהלכה. כגון לענין דג בורבטי"א (ע"י ראש ע"ז פ"ב סי' מא שנתחבט בו הראשונים), והביא בהגה"א (שם): "ופעם אחת התירו רבינו אפרים, ואמרו לו בחלום שהתיר שרצים, וחזרו בו ואסרו", וכתב בשו"ת **נודע ביהודה** (מהדו"ת י"ד סי' ל) שכתב מן המבחי: "אני אומר דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, ומעולם לא שמעתי להוכיח דין מבעל החלומות הזה, ולגדולי הפוסקים שאר התירו ברובא לגלות להם להיות נראה מה היה חלומותי", וכן מצינו הראשונים שאלו ספקותיהם בשאלת חלום, והמפורסם בהם הוא אחד מבעלי התוס' רבינו יעקב ממריש בעל "שאלות ותשובות מן השמים" (וע"י שו"ת הרשב"א ח"א סי' יח"ב סי' י"ג ע"י און להח"י מ"א א"ת טו. וראה בארובה בקדמת הגר"ר מרגליות לשו"ת מן השמים).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות לבר מצוה (ב)

א. שני נערים שנולדו בשנה מעוברת, נער אחד נולד בכ"ט לאדר ראשון ונער אחד נולד בא' לאדר שני, ושנת ה"י"ג אינה מעוברת, אזי אותו שנולד בכ"ט לאדר הראשון ימתין ויהא בר מצוה בכ"ט לאדר בשנת ה"י"ג, ואותו שנולד אחריו באחד באדר השני יהיה בן י"ג שנה ביום א' אדר של שנת י"ג (נשיעי סי' נה סיני' ז).

ומי שנולד באדר ונעשה בר מצוה בשנת העיבור, אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני (רמ"א שם בשם תשובת מהר"י מינץ סי' טו). ואמנם יש שחוששים לחומרא – להניח תפילין באדר א' (ע"י שו"ת בית שלמה הא"ח סי' נו, וע"י שו"ת שטת הלוי ח"ו סי' ט, אבל דאי לכל הדברים דינו כקטן, ולבני יארגייט – יש כמה שיטות בזה, ואכמה"ל וע"י: בסי' תקסח סי"ז).

ב. **האב נאמן על בנו – לומר שהוא בן י"ג שנה** (ע"י קידושין סד. ובתוס' שם ד"ה נאמן. וע"י מ"ב סי' נה סי' קמ). וכתב המגן אברהם (סי' תקעא סוף סק"ק) שגם באופן שהנער נראה קטן מאוד, נאמן האב לומר שהוא בן י"ג שנה. ומשמע שדוקא האב נאמן ולא האם, דהתוס' שם כתבו תוס' דהא דייק טפי לידע שנותיו, ע"י: וע"י בריטבי"א ש"כ שם דגם האם נאמנת. וע"י אמרי בינה ד"ה עדות סי' מט). **אולם איש אחר נאמן להעיד על נער שהוא בן י"ג אלא אם כן יש שני עדים** (נשיעי בבי"א סי' תקעא סוף וכן כתב שם המ"ב). [ברם ברבי"א ותוס' ר"י"ד שם בקידושין ש"כ דאב לאו דוקא דגם אחר נאמן אם יודע בנידון דידן]. ומה שזכר 'אב' – דסתם אב יודע שנת לידת בנו, או דלרבותא נקט אב דאפילו אב נאמן אע"ג דקדורב אצל בנו (וע"י חו"מ א"ח סי' כ א"ת טז). ברם ע"י: בריטבי"א ובתוס' דרק האב נאמן ולא אחר. (וע"י באפיקי מנינים סי' נה סק"ה דס"ל דלכ"י צריך למנון – עד אחד נאמן, ע"י:).

ג. **נער – שאין האב זוכר בעל פה אימתי ימלא לו י"ג שנה, אלא ממה שרשם אצלו תאריך הלידה, אפשר לסמוך על כך** (ע"י טו"ו חו"מ סי' קס"א שכתב אביו מועיל לענין כבור, ואם כן הוא הדין בגידול בידן). וראה, שהוא הדין שאפשר לסמוך על פנקסים ומסמכים רשמיים של הרשויות וכדומה. ברם צריך לדעת, שאצל הרשושים עד שנים עשרה בלילה נחשב ליום העבר, ואם ילד שנולד לפני חצות הלילה, אין לסמוך על התאריך הרשום במסמכים הרשמיים.

ד. **הנער עצמו – אם ניכר עליו שהוא מיושב בדעת וירא שמים נאמן לומר שהוא בן י"ג שנה** (ע"י כ"ה"ס סי' נה סק"ה), ובחליכות שלמה פ"ה סיני' ז, דכיון דהיא מילתא דעבידא לאנליז, וגם ירא לשקר, אין ישמע אביו, ולכן יש לסמוך על דבריו. ובסידור העיב"ץ כתב דאיתו נאמן. וע"י בקוני הנפלא ויגדל הילד פ"א הי"ב שהביא מהגר"ש אלישיב שליט"א – דלכ"י מכירת ד' מינים, שצריך לקנות מגדול, אין לסמוך עליו שהוא בן י"ג שנה, כיון שאין לו נגיעה כספית, ע"י:).

ה. **נער יושב על שני שניו יודע אימתי נעשה בן שלש עשרה למצוות**, דנו הפוסקים באופן שהביא ש"י"א אז דינו כגדול וחייב בדיני דאורייתא מספק (ע"י מ"ב סי' נה סקמ"א. וע"י בקוני ויגדל הילד פ"א הי"ב ובהערות שם).

ולסיום יצוין, כי בתשו' הרא"ש (כלל טו) כי שמקור הדבר שהאדם נעשה בר מצוה בשנת ה"י"ג הוא בכלל שיעורין דהוי חלכה למשה מסיני (וע"י בפרש"י ע"מ"ס נזיר דף קט ע"א עוד לימוד בזה). ובמדרש שמואל (ע"מ"ס אבות פ"ה סיני' ז, דכיון דהיא מילתא דעבידא לאנליז, וגם ירא לשקר, כא) "עם זו יצרת לי תהליתי יספרי" – זו בגימטריא י"ג, ע"כ (והביאו הברכי"א ח"א סי' נה סק"ה), והביא שכן אי' בארחות חיים הל' תפילה). וע"י במדרש רבה (בב"ר ג, ג): "ויגדל הילד ויגמל – ר' הושעיה רבה אמר, נגמל מיצר הרע", וכו', ופרשו שם המפרשים שיעצק מעשה בן י"ג שנה, שאז נגמל הנער מיצר הרע, שהוא כח התאוה החומרית, ונכנס בו כח היצר טוב, ולכן מאז הוא מצוה ועושה, ולשמחה זו עשה אברהם אבינו ע"ה משתה, ע"י:).

מאת: **הגר"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א**

עלי ספר

בלילה שירה עמי על הגדה של פסח – בדרך פרד"ס מאת כ"ק אדמו"ר רבי אברהם משה ראבינאוויטץ שליט"א מסקאליע. נלקט, נסדר ונערך להפליא על ידי הרב ישכר צבי רינגל, ויצא לאור במהדורה חדשה ומפוארת, בתוספת מפתחות מפורטים, על ידי מכון 'של אורות' – סקאליע, ברוקלין נ.י. תשס"ט (תרנ"ה עמ').

הגדה של פסח עם סיפורי יציאת מצרים – הגדה מהודרת ביותר, עם סיפורי גלות בני ישראל בארץ מצרים, החשבון הנורא והאור הגדול שזרח מן שהאפלה, הנסים והנפלאות שחולל הבורא יתי"ש בידו הגדולה, ערוך בנועם ובטוב טעם על פי מדרשי חז"ל. כל כולה מנוקדת ומעוטרת בציונים מפוארים ומרהיבי עין להמחשה. יצירה נוספת מהודרת כלילת היופי מבית 'שולכות וקסברגר', בני ברק.

ברומי של עולם על תפילה בציבור, בית הכנסת ושליח ציבור חלק א – חלק ההלכה: אוצר הלכות דינים ומהגות מדברי השו"ע והפוסקים, עם מקורות, תרחבות וציונים, מספרי הלכה ושו"ת, בציונים טעמים, עובדות ופנינים, מהגות ומעשי בדיקים (תרנו עמ'): חלק ב – חלק הגדה: אוצר מאמרים ולקוטים נפלאים, עובדות והנהגות מגדולי ישראל, מלוקט מספרי הלכה, אגדה וחסידות, ושאר מקורות נאמנים (תקנו עמ'). נערך בטוב טעם ודעת ויצא לאור בשני כרכים מפוארים, על ידי הרב חיים אביגדור פליפ, אטווערפען תש"ע.

חישובי עולם התורה – ילקוט יסודות התורה, בו ערוך בטבלאות מאירות עינים: מפתחות התני"ך, המשניות, הגמרא והשו"ע; מאורעות התני"ך עד אחר חורבן בית שני; כמות הקרבנות והמנחות והנסכים המוזכרים בתפלה במשך כל השנה; מדות המוזכרות בחז"ל; סדר קריאת התורה וההפטרות בכל ימות השנה. נערך להפליא על ידי הרב עקיבא וינטשין, ביתר עילית, תשס"ט (קסד עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הפצת גליון השבוע בחסות:

מכבסת BRAVERMAN'S

ISABELLALEI 55, ANTWERPEN Tel 03/239 68 97

ממעין יתברכו בהצלחה רבה ובכל טוב

Belgielei 14

2018 Antwerpen

Tel: (32 3) 281 56 66

הדפסת הגליון בחסות:

מרכז ההלבשה והביגוד

דעד עענטער פון נייע מלבושים

הרה"ח ר' מאיר ראזען הי"ו

לרגל שמחת לידת הבת תחי'

למזל טוב ורוב נחת דקדושה

הקידוש 'תקיים בע"ה

ביבה"מ דחסידי בעלזא (לאנגע לענעם)

"רוב ברכות עד בלי די"

מאחלים: כל צוות העובדים

ברכות שמים מעל ליוזר בכל אשר תפנה

מכר, יידיך: נשק קאליש

EIEREN DICK STEIN

ברכות ואיחולים ליידינו איש החסד והמעש

הרה"ח ר' יחיאל הרשקוביץ הי"ו

לרגל שיפוץ והרחבת מרכז הקניות הגדול

ובל אשר יעשה יעליו...

כעתירת וברכת יידי:

יעקב יוסף גרינפעלד, מנהל גמ"ח "זכרון משה"

סייעתא דשמיא והצלחה רבה

מאחל מכל הלב: משה יוסף גוימן

lugano interieur

"ברכת ד' היא תעשיר"

יידיך ב"שופערעט"

M.S. DISTRIBUTION

שא ברכה מאת ד'

מכר, יידיך: מ"ח מ"ח מ"ח

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת ויקרא

ד' ניסן תשע"א לפ"ק - שנה ט"ז גליון תש"ט

דל"ה	מו"ש	ר"ת
18:35	19:45	20:11
17:57	19:04	19:29
18:05	19:15	19:38
18:19	19:24	19:54
17:48	18:54	19:23
18:34	19:44	20:09
18:44	19:51	20:19
18:18	19:27	19:54

מדרש חכמים

אל תעלה למקום שיאמרו לך רד

ויקרא אל משה וגו' (א. א.).

רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי פתר קרא (פירוש את הפסוק) "כי טוב אגור לך עלה הנה מהשפילך לפני נדיב" וגו' (משלי כה, ז), ר' עקיבא מתני לה בשם ר' שמעון בן עזאי: [הת]רחק ממקומך [הראוי לך] שנים ושלשה מושבות ושב, עד שיאמרו לך עלה [למקומך הראוי]. ואל תעלה [למקומך] שיאמרו לך רד. מוטב שיאמרו לך 'עלה' 'עלה', ולא יאמרו לך 'רד' 'רד'. וכן [היה] הלל אומר, השפילי היא הגבהתי, הגבהתי היא השפילתי, מה טעם (תהלים קיג, ו-ו) "הפגבתי לשבת - הפגפילי לראות" (דרוש קרא מרישא אלסיפא: המגביה לשבת את המשפיל, ומסיפא לרישא: המשפיל לשבת את המגביה. עין יוסף). [וכן] אתה מוצא בשעה שנגלה הקב"ה למשה מתוך הסנה, היה [משה] מסתיר פניו ממנו, שנאמר (שמות ג, ו) "ויסתר משה פניו" וגו', אמר לו הקב"ה (שם פסוק ז): "לכה ואשלחך אל פרעה" וגו', אמר ר' אלעזר, ה"א בסוף תיבותיו (-לכה) נכתב יתיר ה"א, לומר שאם אין אתה (-משה) גואלם, אין אחר גואלם (-שרך) לך ובשבילך מיוחדת הגדולה של גאולת ישראל. שאילו היה נכתב 'לך' היה במשמעות רק לשון הליכה, וכשנכתב 'לכה' משמעו 'לך' במשמעות של 'לך-בשבילך'.

[וכמו כן] בים עמד לו [משה] מן הצד, אמר לו הקב"ה (שם יד, טז) "ואתה הרם את מטך ובקעהו", לומר שאם אין אתה בוקעו אין אחר בוקעו. [וכן] בסיני עמד לו מן הצד, אמר לו (שם כד, א) "עלה אל ה' אתה ואהרן" וגו', לומר שאם אין אתה עולה אין אחר עולה. [וכן] באהל מועד עמד לו מן הצד, אמר לו הקב"ה: "עד מתי את משפיל עצמך? אין השעה מצפה אלא לך, תדע לך שהוא כן, שמכולן (-מכל ישראל) לא קרא הדיבור אלא למשה, [שנאמר] "ויקרא אל משה". ויקרא רבה א, ה

אילו היו אומות העולם איזו טובה היא להן האהל מועד

וידבר ה' אלי מֵאֵהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר (א. א.).

אמר ר' יהושע בן לוי, אילו היו אומות העולם ידיעים מה אהל מועד יפה להן, היו מקיפין אותו אלהות וקסטריות (-אהלים ומבצרים, לשמירה ולחשיבות). [שכן] את מוצא שעד שלא הוקם המשכן היו אומות העולם שומעים קול הדיבור ותתרום (-מתרפים מעדים) מתוך פנוקטיהן (-היכליהם, מרחב פחד). הדא הוא דכתיב (דברים ה, כג) "כי מי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים וגו' כמזון וְחַיִּי" (דרוש יוחי לשון חי וחייה).

אמר ר' סימון, דו פרצופין (-לשתי פנים) היה הדיבור יוצא, חיים לישראל וסם המוות לאומות העולם, הדא הוא דכתיב (שם ד, לג) "כאשר שמעת אתה וְחַיִּי", את שמעת וחיות, [אבל] אומות העולם שומעים ומתים (דרוש יוחי, כפשוטו, לשון חיים).

שם יא

חביבות קרבן העני - עד היכן

וששע אתו בכנפי לא יגדיל וְהִקְטִיר אתו הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ וגו' (א. יז). אמר ר' יוחנן [הרי] ההדיס הזה אם מריח הוא ריח כנפים [שנשרפים] נפשו קצה עליו, ואת אמרת "והקטיר הכהן את הכל המזבח" וכל כך למה, אלא כדי שיהא המזבח מהודר בקרבנו של עני (הובא ברש"י).

אגריפס המלך ביקש להקריב ביום אחד אלף עולות. שלח ואמר לכהן גדול: אל יקריב אדם היום חוץ ממני. [באותו יום] בא עני אחד ובידו שתי תורים, אמר לכהן: הקרב את אלו. אמר לו: המלך צוני ואמר לי אל יקריב אדם חוץ ממני היום. אמר לו: אדוני כהן גדול, ארבעה [תורים] אני צד בכל יום, ואני מקריב שנים [ובזכות זה אני] מתפרנס משנים, אם אי אתה מקריבין אתה חותך פרנסתי. טלן והקריבן. [באותו לילה] נראה לו לאגריפס בחלום קרבן של עני קדמך [שכיוון שאת נפשו מוחייתו הקריב, היה זה חביב לפני הקב"ה יותר מאלף עולותיו של המלך]. שלח ואמר לכהן גדול: לא כך צויתך, אל יקריב אדם חוץ ממני היום? אמר לו: אדוני המלך, בא עני אחד ובידו שתי תורים אמר לי הקרב לי את אלו, אמרתי לו, המלך צוני ואמר לי אל יקריב אדם חוץ ממני היום, אמר ארבעה אני צד בכל יום וכו'... אם אי אתה מקריב, אתה חותך את פרנסתי, לא היה לי להקריב? אמר לו [המלך]: יפה עשית, כל מה שעשית.

ויקרא רבה ג, ה

לקח טוב

אשרי המתעלה מיום ליום - ושב על יום האתמול

דרך משל, כאשר שמע אחד שחבירו הטיב לו טובה, למחר יפגשנו ברחוב ויגיש לו תודתו. לאחר מכן נודע לו שטובת חבירו לא היתה רגילה, מעשה שבכל יום יום, אלא שהציל את נפשו ונפש בני ביתו מפורענות נוראה, אשר לזה פעל הלה יומם ולילה ללא ליאות.

מעתה, לא די שהתודה הרגילה אותה הגיש לו אתמול לא הספיקה להכיר את הטובה, כי עוד לרעה יתיחשב - עקב זרותה המוחלטת ביחס לאותה טובה

אותיות מחכימות

... יאמר ע"פ ש'אמרו (בכרות לה): במקום שבעלי תשובה עומדים לדיקים גמורים אינם עומדים, ופירשו המפרשים כי יש לדיקים המוספיים והולכים ממדרגה למדרגה, יום יום מתגלים ביתר שאת מיום אתמול, ביצאה והלכה וקדושה וטהרה ופרישות ויפירה, ועל ידי זה מתקדמים תמיד מדי יום ביומו על יום אתמול כי עבר ולא בוא למדרגה של היום, והם הנקראים 'בעלי תשובה', ועליהם נאמר: במקום שבעלי תשובה עומדים אין לדיקים גמורים - הן נדמה בעיניהם עסק לדיקים גמורים ובמדרגה אחת תמיד - יכולים לעמוד, עכ"ד (ראה קדו"ל ליקוטים אבות ד"ה לא כל המרבה). ועל זה נאמר (בראשית כה, יב): 'סולם מונב אלצה ורשאו מגיע הסמימה והנה מלאכי אלקים' - הן הלדיקים, כמבואר במדרש (בר"ר סה, יב) 'שוליס' תחלה תעלה למעלה, 'וירדוים בו', ר"ל ע"י יורדים ונעשים שפלים ונכזים בעיניהם על בלתי היותם באותו מדרגה ויום אתמול כאלמור.

זהו ש'אמר: "אשר נגאל ויחטא" כלומר, אשרי למי שחטא נגאל ומתנשא יום יום, ועל ידי זה נדמה בעיניו כי יחטא - כמה שלא היה בבחי' זו יום אתמול, ושב על זה בכל לבבו ורפא לו.

והסוד שגמל אתו - תחת הטובה שעשהו. כל עוד נפשו בו ירוץ למצוא את מטיבו, וטרם יתחיל להודות מחדש, יפול לפניו על רגליו, ויתחנן לו שימחול בעדו על התודה הגרועה שמקודם.

הוא היא חרטה החסידים ותשובת הצדיקים העובדים את בוראם, ויום יום מתעלים בהשגתם ובידיעתם את קונם, עד כדי כך שעבודה הקודמת - לא רק שלא תספק עוד - אלא תיפסל לחלוטין, ותבכה נפשמ תמרוורים על שכך עלתה בידם.

התינוקות רואים את עולמם הקטן עומד על המשחקים בהם ידיהם עסוקות, ואילו ייאבד או יילקח אחד מהם, ירימו קול נהי ויבכו תמרוורים. ילדים גדולים יותר, ינידו ראשם כלפיהם, על סערת חנם אשר העלו. הם, מאידך, חיים את "עולמם" שלהם, וכל ענייניהם יסובכו גם הם על דברים קטני ערך, אשר בהם יתלו תקומתם או מפלתם. נערים בוגרים ניצבים ממרחק, ישחקו וילעגו למו על אשר כל עולמם תלוי בדברים של מה בכך, וכן הלאה. אמנם גם המבוגרים יתנו את חייהם בעד תוספת עושר או כבוד, ולעומתם עומדים בעלי השיבה ויתמחו עליהם ועל יגיעתם, כאמרם: רדיפת חיים מה זו עושה, הרי לא במותו יקח הכל, ולא ירד אחריו כבודו.

כל אחד צופה ומביט בבוז על זה שלמטה הימנו, בעוד שגם הוא ללעג ולקלם בעיני חבירו העומד ממעל לו. פשר הדבר פשוט הוא: כפי עליית רמת הבנתו של בן אדם, כך ישתנו סדרי החשיבות בעולמו. מה שהיה בראש מעייניו תמול שלשום, יעמוד היום ערירי בפניה עזובה, כי הבנתו כבר גדלה ושכלו הרחיב, ולפי דעתו הנוכחית מתברר שכל עבודת העבר לא היתה ראויה כלל וכלל, ומעתה יפנה אל עבודה אחרת.

כל זה מדובר, באחד שבעת עומדו במדרגה נמוכה, התעסק בעבודה זולה ופחותה, וכאשר מתעלה ומתנשא, משליך מלאכתו זו אחורי גוו, ושולח ידיו בעסק אחר, שעד עתה לא היה עניינו בו, והתעלותו הוכיחתו על כך.

אמנם יש והתעלות לא תסימנו מעבודה אחת אל חבירתה, אלא תוכיחו על שקצרה ידו במלאכתה. מדת הכמות או האיכות שהספיק לפעול בפועלו, היתה ראויה לפי מדרגת הבנתו בעבר, ועתה כאשר עלתה והרחיבה דעתו איננה ראויה עוד, ואינה מספקת את מטרותה, כפי מדרגתו עכשיו.

ולא עוד, אלא שאותה מדה קטנה וקצרה, בה הסתפקו ידיו אתמול, אשר בזמן ההוא הגונה ותואמת היתה, היום תיפסל לחלוטין, לא רק בגלל קיצורה וקטנותה, אשר אילו היה גודלת ומתרחבת במקצת, כבר היה בה משום תיקון, אלא שמדתה הפחותה העידה על פועלה שאין מעשהו ראוי מכל וכל, ולא השיג את מטרותו כלל ועיקר.

אמרות טהורות

מעשי הכלי לא יירצו לפני ה'

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (א. ב. א). "יאמר על דרך מוסר, כי האדם המתענה ועושה כמה מצוות בגופו, ואמנם הם הוא על ממונו מלחוציא פרוטה לשם ה', לא יירצה מעשיו לפני ה'. ועל זה כתוב (פסוק ד): 'וסמן ידו על ראש העולה ונרצה לו לכפר עליו', כי נתנית מומו יכונה יד, וזהו: 'וסמן ידו על ראש העולה' – ואז 'נרצה לו לכפר עליו', ולא 'זולת' (ע"ע במדברנו ג' רמז ו' ש).

והנה, הארץ נתן לבני אדם (תהלים קמ, טו), וכל מה שמגדב אדם לה' – כאילו הקריב משל עצמו. אמנם מי שאינו מקריב אלא את עצמו וגופו אך לא מממונו, הרי זה כאילו מכבד את ה' משל הקב"ה, שהרי כתוב (יהושע ד, לא): 'צאני צאן מורעית'. ואמרו חז"ל (תענית יא): 'לעולם ימוד אדם עצמו כאילו קדוש שריו בתוך מועדו' (בבלי כל מעוין קדוש ואמר להבחיטין וכו', בלומר דאמר להתענות). רש"י.

על כן אמר הכתוב: 'אדם כי יקריב מכם' – שאינו מקריב אלא משל עצמו וגופו, אך לא מממונו, וזהו: 'קרבן לה' – הושיק לה', ואין זה כלל משל. אבל 'מן הבמה מן הבקר ומן הצאן' – אם מקריב לה' מממונו ומנכסיו, אזי 'תקריבו את קרבנכם' – של עצמכם, כי ממונו – שלו הוא, שהרי את הארץ נתן לבני אדם.

חם סופר (הדושים ואהות מכת"י, תשנ"ה)

"שוב עין הוא יבורך"

וערכו בני אתר הכהנים את הנתחים וגו' (א. ח. ח). כבר תמחו הראשונים למה אצל בן בקר נאמר: 'וערכו בני אתר הכהנים' – לשון רבים, ואצל הצאן נאמר (פסוק יב): 'וערך הכהן' – לשון יחיד. ותירצו, כי בן בקר שהוא מין גדול צריך לו כמה כהנים, לא כן הצאן שהוא מין קטן, ודי בכהן אחד (כן איתא בדעת קנים מבלי התם ובאבן עזרא).

אך עדיין צריך לחבוק, מה רוצה להשימיענו הכתוב בזה, והלא אם לא יוכל כהן אחד להקריב לבדו, ממילא יסייעו אחיו הכהנים בידו, ולמה צריך לצוות על כך.

אמירה נעימה

ויקרא אל משה וגו' (א. א. א). במדרש (פלאה, את חס): 'הדא הוא דכתיב (דברים ג, ד) שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'. והוא תמוה.

ונקדים דאיתא (ילק"ש כאן), למה קרא הקב"ה למשה ולא למלאכים שהם קרובים אליו יותר ממשה, אלא מלמד שהבינים ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת, וכן אמרו (חולין צא): 'חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת' – שישאל מוכיחין את השם אחר שתי תיבות שנאמר: שמע ישראל ה' וגו', ומלאכי השרת אין מוכיחין את השם אלא לאחר שלש תיבות כדכתיב: קדוש קדוש קדוש ה' צבקות'.

ובזה יבואר דברי המדרש: 'ויקרא אל משה', ולמה קרא ה' למשה ולא למלאכי השרת, לכך אמר: 'הדא הוא דכתיב שמע ישראל ה' אלקינו וגו', ומכאן מוכח שהבינים ישראל יותר ממלאכי השרת, ולכן 'ויקרא אל משה' – אף שהוא ילוד אשה, ולא למלאכי השרת.

אשל אברהם להגרא ברודא וצ"ל

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבמה וגו' תקריבו את קרבנכם (א. ב. א). ידוע, שבתשובה מאהבה – הרי זדונות נעשו בזכות (יזכא פה), ויש לו להשי"ת כביכול ריוח מתשובה זו, שהרי על ידה מתרבים מצוות. משא"כ בתשובה מיראה – שהזדונות נעשין כשנגות (שם) – שרק האדם מרויח מכך, שגודל עונו ירד והפך ממוזי לשונג, אבל כביכול להשי"ת אין ריוח בזה. ונודע, מה שכתבו בעלי המוסר כי 'תשובה מאהבה' לא נקראת אלא כאשר הוא מתעורר מעצמו בתשובה, אבל אם מתפעל לתשובה על ידי זולתו אין זו אלא בחינת 'תשובה מיראה' (ע"י יחזק' הלכות' שער התשובה פ"ז).

וזהו שאמר: 'אדם כי יקריב מכם' – אם התחלת הקרבן יהיה מכם, רוצה לומר שהתחלתה תהיה מעצמו בלי התפעלות על ידי אחר, אזי יתכן לקרוא 'קרבן לה' – שיש

אמנם י"ל שבא ללמדנו מעבודת הכהנים דרך ישראל שידבק בה האדם, שעליו להיות טוב עין, כדכתיב (משלי כב, ט) 'טוב עין יבורך'. כי ידוע שהכהנים היו בעלי כח וגבורה (ע"י יחזק' פד. רמב"ן במדבר ד, טו), והיה ביכולתם להקריב בן בקר לבדם, אלא שהיו טובי עין, וכל אחד רצה לזכות גם את חבירו בדבר מצוה, ולא להיות מאותן שעושין להיפך הליכה, ולכן שיתפו גם את חביריהם בהקריבה, 'וצריך כל אדם לקחת מזה מוסר השכל, שאם בדבר מצוה כן, מכל שכן בשאר עניני העולם צריך להיות טוב עין הוא יבורך'.

מדרש קרש

אחר כוונת הלב הן הן הכהנים

אשה ריה נחמה לה' (א. א. טו). במשנה (סוף מנחות) איתא: 'נאמר בעולת כהמה אשה ריה נחמה, ובעולת עוף אשה ריה נחמה, ובמנחה אשה ריה נחמה. לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט, ובכלד שיוכין לבו לשמים' (תובא ברש"י פסוק י"ד לא יכדל).

ב'פורי זהב' (א"ח פ"א ס"א ק"ב) הקשה כמה נפש: אי מיירי בכוונה, למה יושר המרבה עם הממעיט, הרי גם המרבה מכוין ועדיף שיהיה שפיר הכוונה, שיסבית המיעוט היא גם לשם שמים.

אף על פי כן נראה דקושיא מעיקרא ליתא. כי באמת אין הפרש בין מרבה לממעיט, אף אם שניהם מתכוונים לטוב. כי בעבודת הבורא אין נפקא מינה ברביעי, רק בהתעוררות רצון אמת בלב. ואדרבה, מי שאינו יכול לעשות הרבה, ומכוון בהמעט, אפשר חשוב יותר...
שפת אמת (תרל"ז)

על האדם להיעלם מקדושתו ולא ממנומאנו

ונעלם ממנו והוא טמא ואשם (ח. ב. ב). רבי עקיבא דורש מכאן (שבועות יד): 'על העלם מומאה חייב, ואינו חייב על העלם מקדש'.

לרמו, שאם נעלם ממנו מומאה עצמו, דהיינו חסרונו ושפלותו, הוא חייב, מה שאין כן אם נעלמה ממנו הקדושה שלו עצמו – העלם מקדש – אינו חייב, אדרבה וכות הוא לו.

דברי ישראל

לו ית"ש ריוח בתשובה והכנעה זו, משא"כ בחינת ההתחלה "מן הבמה מן הבקר" וגו', דהיינו תשובה שנתעוררה ע"י אחרים, אין זו כי אם בגדר 'תקריבו את קרבנכם', כי רק לכך יהיה ריוח בזה.

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (א. ב. א).

הנה, הראשונים פירשו מה שאמרו רז"ל (שבת י): 'כל דין שדן דין אמת לאמיתו וכו' כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית', על פי מה שהיו אבות א. יח: 'על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום', ולכן דין שדן דין אמת, כיון שהוא מקיים ומעמיד בזה את העולם, נחשב כאילו נעשה שותף, שהקב"ה ברא העולם והוא מקיימו (פור ריש ח"מ ע"פ פי רבינו יונה באבות א. ב, יע"ש. וע"י גם בספר החינוך סוף מצות תסם).

ומכלל דבריהם יוצא שכל העושה דבר שגורם קיום העולם, הרי זה כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. והנה, איתא (חולין פס). שאין העולם מתקיים אלא בשביל 'מי שמישים עצמו כמי שאינו'. נמצא שענין ארץ הם מקיימי עולם. ולפי זה, גם המה מישפטם כאילו נעשה שותף. ואם כן אם יקריב עניו זה קרבן לה', הוא קרבנו משלו ולא משל גבוה.

וידוע מאמנם (פסוק ח): 'בא וראה כמה גדולים נמוכי רוח וכו', אבל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, שנאמר (תהלים נא, יט) 'ובחי אלקים רוח נשברה', הרי, שהנמיכות והענוה, הן עצמן לקרבן נחשבות, וגדולה מזו שהרי זה 'כאילו הקריב כל הקרבנות'.

וזהו מאמר הכתוב: 'אדם כי יקריב מכם קרבן', רצ"ל, מעצמכם, מנפשו ורוחו, והוא 'מן הבמה' – שדעתו שפלה ומנמיך עצמו ומשים עצמו ככהמה (ע"י חולין פס), ואחרי כן אזי 'מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם', רצ"ל, מה שמקריב קרבן ממש לה' מן הבקר ומן הצאן אזי זה 'משלכם' ולא משל גבוה, כי בהמותיו נחשבות משלו, כיון שנעשה שותף להקב"ה כאמור.

נועם מגדים

יתרון דעת

"בניסן עתידין ליגאל" (א)

לקט מאמרים על הגאולה העתידה בימי ניסן בב"א

ראשון הוא לכם (שמות ב. א). כביכול הקב"ה שנקרא ראשון, שנאמר (שערי מר, ו) 'אני ראשון ואני אחרון', וצ"ח – מקום בית המקדש – נקרא ראשון, שנאמר (דמ"ח, יב) 'בסא כבוד מרומם מראשון מקום מקדשנו', ועשו נקרא ראשון, שנאמר (בראשית כה, כה) 'ויצא הראשון' וגו', ומשיח נקרא ראשון, שנאמר (שע"י מא, כו) 'ראשון לציון הנה הנם'. יבוא הקב"ה שנקרא ראשון ויבנה בית המקדש שנקרא ראשון ויפרע מן עשו שנקרא ראשון ויבוא משיח שנקרא ראשון, והכל יהיה בחדש הראשון, שנאמר (שמות יב, ב) 'והחדש הזה לכם ראש חדשים'.

שמות רבה טו, א

בשכר שלשה ראשון זכו לשלשה ראשון, להכריז וזערו של עשו לבנין בית המקדש ולשמו של משיח וכו' (פסחים ה). הענין מבואר, כי טעם השביתה בפסח, שנאמר בו הראשון, כי בו נגאלו ישראל מן המשעבדים אותם והקב"ה דין היה אותם בכל מיני מכות וטביעה בים, ובזכות שביתה זו יגאלו גם לעתיד מעשו שנקרא הראשון, המשעבד אותנו, והקב"ה דין אותנו, יכירות וזערו, וכדאמרין בפרק קמא דראש השנה (א). בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל. הרי טעם השבת שאור בפסח כי יותר שבועות השנה בטלה עבודה חרה על כחו של סט"א שרו של עשו שיכרת בזמן הגאולה, וכו'.

ידושי מהרש"א (פסחים ה. יע"ש)

בשם זקניו רבינו הגדול מוה"ר העשיל ז"ל (אב"ד קראקא) שמעתי אומרים בזה דבר הגון על פי הידוע פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע במס' ר"ה דף ק"א, ר"א ס"ל בניסן נגאלו ובתשרי עתידין להגאל, ור"י ס"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל. וידוע דבראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, הרי ששה חדשים קודם הגאולה הגמורה בטלה עבודה. ומסתמא כמו שהיה במצרים כן יהיה לעתיד, ששה חדשים קודם הגאולה הגמורה יתבטל השיעבוד.

ולפי זה יש לומר דבעל ההגדה מספקא ליה אי בר"א אי בר"י. משום הכי כפל הענין – ב"הא לחמא עניאי – במלות שונות, לומר כדאית ליה ולומר כדאית ליה, מתחלה נקט אליבא דר"י דבניסן עתידין להגאל, משום הכי קאמר: **השתא הכא**, ואנו מצפים דלשנה הבאה בניסן כי השתא נהיה בארעא דישיראל, שתהא גאולה גמורה.

ואח"כ נקט מילתיה אליבא דר"א דבתשרי עתידין ליגאל. ואם כן לא יתכן לומר שנהיה בארעא דישיראל לשנה הבאה דמתי תהא הגאולה הגמורה אם בתשרי הבא, א"כ היה ראוי שיתבטל השעבוד עכשיו בניסן הדרי עדיין לא בטל. ואי אפשר לבקש רמיזת שנתהא הגאולה הגמורה אלא על תשרי של שנה שניה שאחר תשרי הבא, ואם יגאלו באותו תשרי אז יתבטל השיעבוד בניסן שלפניו דהיינו לשנה הבאה בניסן של עכשיו, וא"כ הכי קאמר: **השתא עבדי**, ואנו מצפים לשנה הבאה בניסן כי השתא נהיה בני חורין מן השעבוד והעבדות, כי בתשרי שלאחריו תהא הגאולה הגמורה. והוא אליבא דר"א דס"ל בתשרי עתידין ליגאל. ונקט מסדר ההגדה הג' תרי לישני אליבא דהג' תרי תנאי, לומר כדאית ליה ולומר כדאית ליה, וזה כפתור ופרח.

בנין אריאל לחמא רבי שאול אב"ד אמשטרדם (לחג המצות)

דאמר חז"ל (ר"ה יא) בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, ולבאוריהו אשפת דהו' למימר רק בניסן עתידין ליגאל. גם קשה הלא אמרו חז"ל (סנהדרין צה). כל יומא זמניה הוא. כמ"ש (תהלים צה, ו) 'היום אם בקולו תשמעו'. אמנם הנה ידוע מ"ש האר"י כי כשנעשה נס באיזה יום אז מתקשר בחינת הנס ההוא באותו זמן, ובכל שנה באותו זמן מתגלץ הנס ההוא, וכן באיזה דבר ובאיזה אדם שנעשה נס בו ועל ידו, כמ"ש חז"ל (תענית כא). שלח לנחום איש גם זו שמלומד נסים הוא, רצ"ל שנתקשר בו בדי' הנסים וכן הוה כנ"ל. ולכן כשישראל מבינים עצמם ומעוררים לבבם הזמן הזה לבנים שבשמים אז נפתח כל מקור הנס שנעשה בו ונעשה גם היום להם נסים. והוא שאמר: **"בניסן נגאל"** ונתקשר בזה הזמן **בחינת הגאולה**, ולכן **אז הם עתידין ליגאל**, רצ"ל שהם מוכנים ועתידין לגאולה כשיכינו לבבם כנ"ל יותר משאר הדמים.

דברית שלמה להרח"ק מלוצק ז"ע (למגילת אסתר)

... והנה ליל ט"ו דהוא ליל שמורים עם יום ט"ו דהוא בחינת זכור' ושמור'. והארה של קדושת פסח הנעשה מאז בעת יציאת מצרים, זה מתעורר תמיד בכל דור דודר כשמגיע יום זכ"ל, אז נתעורר האור ועת הגאולה ותיקן לכל דור ישראל. וזהו שאמר הכתוב (שמות יב, יד) 'וזהה היום לכם זכור', בזה דבר להשפיע לכם תמיד שפע רצון, **"וזהותם אותו חג לה"** – רצ"ל שתתנו במחוגה כמו המחוגה שהוא סובב הכל בעיגול, כל העיגול על הנקודה ומרכזו המחוגה וכו'... וזהו: 'חזק עולם תפארה' – רצ"ל אפילו הכובדים והמלכות ועולם הגלגלים אשר נטבעו מאתו לחק עולם הכל יהיה מקף אתכם ויהיה ביהם לבסס אותם לכל צד שתרצו, כמו שסיבב משה רבינו ע"ה בעת יציאת מצרים, כן יהיה לזרחותיכם, **שאל ונתנו שום מלך מלשונות יצונם ולהכניע כל חלקי דרע תחת ידכם ולהשפיע לכם ביומי דניסן ימי רצון שפע ברכה וקדושה ודביקות והתעוררות הגאולה ולקיים בנו כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות** (מכ"ה, טו). וכיז"ר, אמן.

אחבה ישראל (משל, עמר רצו) וידך חל בשב"ק זו – הניסן, ז"ע

עלי הדר

ענין שנלמד במסגרת "דרף היומיי"

מסכת סנהדרין

בענין טענת "דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין" – אם פוטר גם בדיני שמים אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יוחנן, מניין שאין טוענין למסית, מנחש הקדמוני. דאמר רבי שמואל, הרבה טענות היה לו לנחש לטעון ולא טען, ומפני מה לא טען לו הקב"ה, לפי שלא טען הוא. מאי הוה ליה למימר, דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין דברי הרב שומעין (כט ע"א), הכונה היא, כדאיתא בגמרא לפני כן: "אם לא טען – אין טוענין לו, ובדיני נפשות אף על גב דלא טען – טוענין לו" (וברשי"י: "אם יש טענה זכות, והוא אינו יודע לטעון, טוענין לו"), ואילו בלפי מסית, הכלל הוא ש"אין טוענין למסית". והנה, הדין ד"אין שליח לדבר עבירה", בנוי גם כן על טענה זו, כדאיתא בגמרא (קדושין מב): "אין שליח לדבר עבירה, דאמרין דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין", והנה הפוסקים דנו בענין הכלל שאין שליח לדבר עבירה, האם הוא פוטר רק בדיני אדם או גם בדיני שמים, ובשו"ע ח"ו סי' ס"ב נפסק שהדבר תלוי, באם המשלח שלח את השליח באמריה בעלמא – פטור גם מעונש בית דין של מעלה, ואם שכרו בכסף לעשות השליחות – חייב גם בדיני שמים (והמקור הוא בתוס' ב"ק נ"ג ד"ה אלא, ועי' ש"ך שם).

ומגמרא דידן, שהנחש היה יכול לפטור עצמו מעונש, הוכיח הש"ך (ח"מ סי' לב סק"ג, וי"ב המשנה למלך) ור"ח ורמב"ם (נפש פ"ה ד"ה) – שטענת "דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין" פוטר גם מדיני שמים, כי אם נאמר כלפי הדין ד"אין שליח לדבר עבירה", אין המשלח פטור מדיני שמים וזהו שא"ל היה לו להשליח לשמוע לקול משלחו, ישנו עון ופגם על המשלח שהסיתו ופיתוהו לעשות שליחות זו, אם כן הנחש שקיבל עונשו משמים, במה היה יכול לפטור את עצמו בטענת "דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין", הלא טענה זו אינה פוטרת מעונש שמים, ואין למדים מכאן שאין טוענין למסית. אלא על כרחך שגם מדיני שמים נפטרים על ידי טענת "דברי מי שומעין", ולכן שפיר למדים מכאן שאין טוענין למסית.

ומצינו כמה תירוצים על הוכחה זו: ה'פנים יפות' (פר' בראשית) כתב, כי אכן מחמת דבר זה – שבדיני שמים חייבים גם כאשר ישנה טענה "דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין" – בא הנחש על עונשו, שהרי בכל דיני שמים נאמר (איוב לו, כג דא): "אם יש עלי מלאך מליץ אחד מני אלק' להגיד לאדם ישויו. ויחננו ויאמר פדונו מרדת שחת מצאתי כופר", ולכן אילו בא מלאך מליץ אחד להגיד את ישרו, ולומר טענה זו כלפי מעלה, היו דבריו נשמעים, אך מאחר שנסית היה ו"אין טוענין למסית" – לא נמצא מליץ עליו, ולכן נתייחד בדי שמים, ושפיר למדים מזה שאין טוענין למסית.

החתם סופר כתב בתשובותיו (אה"ע ח"א סי' ק) על דברי הש"ך: "ותמוהדיה דבריו, מה ענין מסית למשלח, הנחש הסית את חוה לעשות עבירה בשביל עצמה, לא בשליחות הנחש – שיחא שליחה כמותה, ואנן במשלח עסקינן, דמדינא שיהיה שליחו כמותו ממש, אלא, משום דדברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין, נהי דפטור מדיני אדם, מכל מקום חייב בדיני שמים", ודיננו, שיש לחלק, בין כשהשליח עשה בעבור המשלח – שנוקף העין על כל פנים מדיני שמים להמשלח, לבין כאשר השליח עשה לעצמו – כמו בהטא אדם הראשון, שאז אין העין נוקף אל המשלח גם בדיני שמים, ולכן היה לו להנחש טענה נכונה לטעון, ומאחר שאין טען לא טענו בשביל (מחזיקין זה כהב בספר הדש"ס ב"ה: וע"ע שו"ת ד"חם צבי סי' קלח).

ובספרו **חתם סופר** על התורה (פר' בראשית ד"ה במדרש כשיצא אדה"ר) כתב בזה, כי גם אם נאמר ששבילי לדבר עבירה חייבים בדיני שמים, אין זה כי אם, כשהשליח עשה עושה את דבר העבירה, אבל כאשר שליח לשליח שיסית אדם נוסף, בוודאי שפטורים גם בדיני שמים, ועיקר עונשו של הנחש היה במה שהסית את חוה לפתות את אדם הראשון, ואכן על אכילת חוה עצמה מעץ הדעת – לא נענש הנחש כלל, וכדברי **מהרש"א** בחידושי אגרות (סוטה ט' ד"ה אהרונ), שהנחש היה סבור שרק האדם נעטוה שלא לאכול מעץ הדעת, ואילו חוה לא נעצותה בזה, וכלפי חטאה היה בבחינת "אומר מותר" – שאנוס הוא, ולכן לענין ההסתה כלפי אדם הראשון שפיר היה יכול לטעון "דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין", ולפטור את עצמו גם מדיני שמים.

עוד כתב החת"ס (שם בפסקא דאישור ראש) בכוונת הגמרא דכא, שהנחש דחתה לו טענה נכונה לפטור עצמו מן העונש, דהו מוסב על העונש הנאמר בכתוב (בראשית ג' טו): "דאי ישופך ראשך שהכוונה היא שיתן רשות לאדם לזרעו (עי' ריטב"א ענין שו"ת) "אע"ג דלא ניתן רשות לאדם הראשון לדבר בריה. מ"מ לנחש ישופך בראשו, מפני שעשה לו מלקידמן וחסיון". וממילא מיישבת הדובק הש"ך, כי כלפי העונש של כפי אדם בודאי מועילה טענה זו, שלא היה לו לשמוע לטענת הנחש, והוא שפיר שאין טוענין למסית, כי מאחר שלא טען לא טענו לו.

עלי ספר

הגדה של פסח דרכי חיים - דברי תורה, פירושים, עובדות, סיפורים ותהגות קודש מהרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע בעל הדיברי חיים: מחולק לשני חלקים: חלק א - מנהיג חג הפסח, החל מפרשת החודש, חודש ניסן, שבת הגדול וכי עד ליל התקדש חג; חלק ב - הגדה של פסח, החל מסדר בדיקת חמץ עד אחר שיר השירים. נערך בטוב טעם ויצא לאור ברב פאר ע"י מכון 'מחנה גנוזה' ב"ב תשי"ע (שב עמי).

לקט שפתי קודש על פסח - בו נלקטו ונאספו דברות הקודש מרבתינו הקדושים מבעלז זי"ע על חג הפסח. כולל את דברי התורה שאמרו מפי קדשם על כל עניני חג, וחדש ניסן, כשולות וכוונות הדיברי תורה על ליל התקדש חג. נלקט ונערך מפי ספרים וסופרים, מהם עשרות ספרים עתיקים וחדשים ביותר, ותכניו די יקרים מפי חסידים קטנים וקטנים (שנרשמו לפני שזכו לשמוע בעת שמעתי אמרתי מפי רבוה"ק זי"ע, ומעולם לא ראו אור הדפוס עד הנה), ועל הכל נקצבו ונדפסו דברות הקודש שהיו נפוצים ופזורים במאות ספרי קודש, ועיר הכא ועירי חתם. כל אלה נערכו מחדש ונסדרו לפי הסדר ונדפסו עתה בתוספת נופך, עם מקורות ועובדות, בשני חלקים מהודרים כלילת היופי. ומצורף להם כרך שלישי, והוא:

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' יעקב יוסף גרינפעלד שליט"א מייסד ומנהל גמ"ח 'זכרון משה' לרגל אירוסיו בתו תת"י עב"ג הבה"ח מבר משה יהודא ליב קאליש זי"ו בן מחו"ה הרה"ג ר' אהרן קאליש שליט"א ר"מ ותשגיח רותי רייטיבה לצעירים דחסידי בעלזא - גליון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	ברכת מזל טוב לבכית שלוחה בזה לידידי הנכבד, אוהב למעלה ונחמד למטה, עוסק בצרכי ציבור באמונה וירודף צדקה וחסד! פשוטו כממעמו ה"ה הרה"ח ר' יעקב יוסף גרינפעלד שליט"א לרגל השמחה השוריה ממעונו באירוסיו הבת תת"י עב"ג הבה"ח המצויין כמר משה יהודא ליב זי"ו בן מחו"ה מנהל וממשיך רוחני וישיבת בעלזא בלונדון הרה"ג ר' אהרן קאליש שליט"א בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת, אושר ועושר. מברך מקרב הלב, חידך: שמעון עקיבא דרעזונער, מאנסי
--	--

מפרסמין עושי מצוה!
מרכז הקניות הגדול באנטווערפן
הרים תרומתו יפה לזיכוי הרבים
לרגל גמר השיפוץ וההרחבה - לרווחת כל הציבור

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שום בצל וביצה שעבר עליהם הלילה

א. **מבואר בגמרא (נה"י) שיש סכנה לאכול שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה וכו' שעבר עליהן הלילה, וזה דוקא כשלא שייך בהן עיקרון** (והשערות שבראש השום והבצל. רש"י) **או קליפתו, אבל אם שייך עיקרון או קליפתו אין כל חשש.** ומשמע שם ששורה עליהן רוח רעה אפילו אם המאכל סגור וחתום בכלל, ועיי"ש. והנה, בשו"ע לא מובא דין זה כלל, ודינים הפוסקים אם סכנה זו נוהגת גם בזמן הזה (ועי' הגהות המרדכי עיי"ש שבת פ"ה המוציא יין בשם תשרי מהרי"מ. ועיי"ש בתשרי אנשי שם על המרדכי אות ס"ו. ועיי"ע: דע"ת או"ח סי' קיג ס"ו, שו"ת מהרש"ם חיד"ס סי' קמח, שדי"ח מעי' לו כלל קמא ד"ה העולה), ואמנם הרבה פוסקים הביאו דבר זה להלכה (ועי' שו"ע הרב הל' שמירת גוף ונפש. ועי' זחאי צדק על יו"ד סי' קטז אות א). ועי' בתוס' שבת קמא. סוד"ה הני - דאי"א לטחון שום מערב יו"ט יע' דשרור עליהם רח"ל, עיי"ש, ומשמע דס"ל דנוהג בזה"ל. ועי' לקט יושר על יו"ד דף ו - שרבו בעל תרומת הדשן החמיר בזה. ובספר הנפלא "שמירת הגוף והנפש" סי' ג ה"א א ציין לס' בן יהודה עיי"ש נדה שם דייק מדאי' בגמ' "חשמה דברים הך", משמע דרצי"ל שישארו בכך ואין תקנה שיתבטלו לפי אורח הזמן כמו בזונות, עיי"ש. ועי' שו"ת אג"מ יו"ד ח"י"ב סי' כ).

ב. **זה שאין סכנה כששייר מהקליפה, היינו גם אם נשארה רק חתיכת קליפה או שמעורב עם מעט לחם וכדו' -** [כפי שהיו נוהגין בשעתו לערב בצל עם לחם], כך כתוב בסמ"ק (סי' קעא), ומוזה למדו הפוסקים, **שאם מערבים בתוכו מלח או חומץ וכדומה, אין רוי"ר שורה. ומכל מקום צריך שיוירגש המלח וכדומה. וכן מועיל אפילו אם קלופים - אך הקליפה מעורה בהן** (ועי' הגה' היעב"ץ וערוך לר שם. ובשו"ת דברי יציב יו"ד סי' לא - ישנה אריכות גדולה בזה. ועיי"ש בסי' שמירת הגוף והנפש סי' ג שהאריך והביא כל הדעות בזה. ועיי"ש בדברי יציב שדן אי מועיל בכלל בששים, בסי' מועיל להדחוק, ואי יש לחקק לבני טענת מנוח. עוד יש נידון גדול באחרונים אם גם באבנת ביצים שייך חשש זה "שעבר עליהן הלילה". עי' דרכי"ת סי' קטז ס"ק עד; חר צבי יו"ד סי' עד. ומתוסי בשבת הגוי משמע בהדיא שאפילו על שום טחון שורה רוי"ר כשעבר עליו הלילה. וכן צריכים להקפיד על כך אלו שעושין טפות-שום, שלא יהא חשש משום קלוף שעבר הלילה).

ג. **ביצה קלופה** - יש מחלוקת אם החשש הוא על ביצה חיה, אבל בביצה מבושלת אין חשש, ויש סוברים שהחשש הוא דוקא על ביצה מבושלת ולא על ביצה חיה. ובשו"ת בית שלמה (ח"א יו"ד סי' קפט) כתב שהעולם חוששין כי אם בביצה חיה אך לא במבושלת. אמנם בביצה שנבשלה עם עוד דברים, ונעשה תבשיל, ודאי שאין כל חשש (כני"ל בסי' ב). ומדבריו משמע שרק בביצה בלי קליפה, יש מקפידים גם אם הביצה מבושלת, אבל בבצל מבושלת אין להחמיר.

ד. **"עבר עליהן הלילה"** - יש להסתפק אימתי שורה הריו"ר, אי בסוף הלילה בעלות השחר, ויש להקפיד גם אם קילפם בסוף הלילה, או דבעינן שיעבור עליהן כל הלילה. ובשו"ת דברי יציב (ח"א) האריך בזה, והעלה שאין חוששין אלא אם לנו כל הלילה, עיי"ש. וני"ל דלילה לגבי זה מתחיל מצאת הכוכבים ולא מהחשיקה (עי' תוס' פסחים ב' ד"ה וחה).

ה. **הא דאמרין דאין לאכול בצל שער עליו הלילה בלי קליפתו או שער -** כני"ל - זהו דוקא בבצל הרגיל, אבל בצל ירוק אינו בכלל זה, ואין חשש אם נשאר בלילה בלי קליפתו (ראיתי מובא בשם הגאון החוזה"א זצ"ל).

ו. **איתא בגמרא (פסחים קי"ב): שלא ידרוך אדם על קליפי ביצים,** ומובא להלכה בשו"ע הרב (הל' שמירת גוף ונפש סי' ט). ומסתמית לשונו משמע אפילו אם הולך במעולים. ברם בסי' הזכירה (הנדה"מ ע"י רמח) גרס: "הא"י מאן דמדריך אקליפי ביצים יחף".

ז. **יש שמקפידים שלא לאכול גם צנון מקולף שעבר עליו הלילה** (עי' סי' שמירת הגוף"י ג סי"ג, בשם תשרי קב אהב).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

לקט פניני קודש הגדה של פסח - והוא סדר הגש"פ עם ליקוט פנינים יקרים ומרגליות מאירות מתורת רבוה"ק שנלקטו מתוך שני חלקי 'לקט שפתי קודש' הנוכרים, אשר שם מובאים הד"ת בשלימותם ובמילואם, וכאן נערכו בקצרה, בסגנון קל ובאופן שהיה לכל נפש, כדי לקרוב אל השכל להיות הדברים שגורים וערוכים בפי הכל, וכן יהיו לתועלת לכל ההוגים ולומדים בילקט שפתי קודש' שלשים יום קודם החג, ושא"כ ע"י קיצור ותמצית הד"ת המובאים כאן דבר דבור על אפניו, ניתן להיזכר ולזכור בנקל את דברי התורה במילואם. כל אלה מעשי ידם להתפאר של מכן 'מעיני קודש', אשדוד תשי"ע.

הגדה של פסח באר מים - אשר השאיר אחריו ברכת יד קדשו הרה"ק רבי יוסף משה המגיד מוזלאוויץ זי"ע - בעל מח"ס 'בית אברהם' על התורה [על הגדה זו אמר פעם הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זצ"ל "שהיא שמירה לכל בני הבית שהגדה זו בתוכי"]. מהדורה חדשה ומפוארת עם אותיות מאירות עינים, ערכה ומתוקנת בהנה"ח מדוייקת, בתוספת הערות וציורים, מחולק לפסקאות עם מראי מקומות לתניין וספרי חז"ל, על ידי נכד מחבר הרב אברהם יעקב אינגבר, ירושלים תשי"ע (שו עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הדפסת גליון השבוע בחסות מוזי הרביס: הסענטער - בו תמצאו הכל בכל מכל תחת קורת גג אחד !!	לעילוי נשמת האשה החשובה נודעה בשערים במעשי צדקה וחסד מרת חיה פלוטשעניק ע"ה בת הרה"ח ר' מנחם צבי (ר' הערשל) האלבערטהאל ע"ה ואשת הרה"ח ר' יצחק פלוטשעניק ע"ה נלב"ע ו' ניסן תשס"ז ל"פ ת.ג.צ.ב.ה. הונעצה על ידי בנה הרה"ח ר' שמואל יוסף פלוטשעניק שליט"א
---	---

הפצת גליון השבוע בחסות:
מכבסת BRAVERMAN'S
ISABELLELEI 55, ANTWERPEN Tel 03/239 68 97
ממעיון יתברכו בהצלחה רבה ובכל טוב

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת צו - "שבת הגדול"

ר"א ניסן תשע"ז - שנה ט"ז גליון תש"י

הדל"ע	מו"ש	ר"ת
18:47	19:57	20:22
18:09	19:16	19:41
18:18	19:28	19:50
18:29	19:35	20:04
17:58	19:05	19:33
18:46	19:57	20:21
18:54	20:02	20:29
18:30	19:38	20:05

מדרש חכמים

על פיוטי שבת הגדול

ט"ס מורד ממוצעים לשבת (עוד טרם נפסקה קושי השעבוד מאבותינו במצרים). **לשועה צמחה** (לעם ישראל, המכונים) **נצארי קבבת**. **פתרת** (להם) **כליל** (כתר, אשר) **לנפש משיבת**, **לשעבר** (קודם מתן תורה) **קדמות מתן שבת**.

"ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" (שמות ב, א). ראה שאין להם מנוחה, והלך ואמר לפרעה: מי שיש לו עבד, אם אינו נח יום אחד בשבוע, [הרי] הוא מת, ואילו עבדך [הם] ואם אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע הם מתים. אמר לו [פרעה למשה]: לך ועשה להן כמו שתאמר. והלך משה ותקן להם את יום השבת לטוב. (וזהו שתקו משהו התפילה: "שמעו משה במופת חלקי" - שזה היה חלקו ומתנתו של משה לעם בני ישראל. מתנ"כ).

"על כן הם צועקים לאמר נלכה ונזכרה לאלקינו. תכבד העבודה על האנשים ואל ישעו בדברי שקר" (שמות ט, ט). [מהו "דברי שקר"], מלמד שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעים בהם משבת לשבת, לומר (והיה כתוב בהן) שהקב"ה גואלן, [והיו עוסקין בזה] לפי שהיו נוחין בשבת. אמר להן פרעה: "תכבד העבודה על האנשים" ויעשו בה, "ואל ישעו בדברי שקר" - אל יהיו משתעשעין ואל יהיו נפשיין ביום השבת. שם י, ה.

פרוס פרה (-משהו וסעודה) **של מלך**. **ארעהו** (פרעה שהיה) **שר פלך**. **כל הבא למלך**. **אשפר** (-דורון ומתנה) **לפניו מהלך**.

אמר ר' חייא בר אבא, אותו היום [שבאבו משה ואהרן לפרעה] יום פרוצבטי (כינסו כל עבדיו ושולחיו) של פרעה היה, ובאו כל המלכים כולן לכבודו, והביאו דוראות (-דורות) של עטירות [וכתרים], והיו מעטירין אותו, שהוא יום קומוקרטור (-יום השנה להמלכו, ושליט היה על כל העולם, והביאו אלוהיהן עמנו).

בשער בת פסלון (-מצרים, שנקראו בסלוחים). **נצבים מלאכי שלוח** (-של הקב"ה). **נשתבחו קוטימי מלוח** (כינוי לרשעים ובערים מדעת). **באין קומץ וקלוח**. **רהב לבב גגה** (פרעה המתגאה). **ללגיוניו קפץ ומנה**. **יפנס הקב במנה**. **ואלה לבד באחרונה**.

משעטרו אותו היו משה ואהרן עומדין על פתח פלטרין של פרעה, נכנסו עבדיו ואמרו: שני זקנים עומדין על הפתח. אמר להן: יש בידם עטירות? אמרו לו: לאו. אמר להם: באחרונה יכנסו.

שאל פתן חרש. **מי נדרש ויהודש**. **השיבוהו** (-הקב"ה אשר) **הפך** (הרים) **משורש**. (ואם מאן תמאן) **פלה גרש יגרש**. **מרד זד בעקלו**. **מה לי ולקלו**. **ולא הרצני בשקלו**. (ובאתם אלי) **פנעני** **נשען על מקלו**.

כיון שעלו היה מסתכל בהן שמא יעטרו אותו, או שמא [לפחות] יתנו לו כתבים (-של שיר ויהיה לכבודו. חי הר"ל), [ולא נתנו לו כלום] ואף לא שאלו בשלומם. אמר להם: מי אתם? אמרו לו: שלוחיו של הקב"ה אנו. מה אתם מבקשים? אמרו לו: כה אמר ה' שלח את עמי וגו'. אותה שעה כעס ואמר: מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל, לא היה יודע לשלח לי עטרה? אלא [רק] בדברים אתם באים אלי, לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח.

הודעה

מפאת סיבות התארגנות והתערענות נאלצים אנו לדרחת הופעת הגליון הבא בכמה שבועות. בברכת חג כשר ושמח לכל בית ישראל המערכת

לקח טוב

ביעור חמץ - ההתנשאות שאחר קיום המצוה

כחו ועוצם ידו בעבודת הקודש, אין הרעה מוגבלת אל פגם במדות, כי אם חוזר ומטיל פגם בכל העבודה למפרע, עד שלא תעלה המצוה לריח ניהוח לה, ותושלך אל מקום החיצונים וסמרא אחרא.

היא היא הרעה הרמוזה בחמץ. עד שתחמץ העיסה, עוברת היא כמה מלאכות וכמה יגיעות, ובכל זאת צפויה לה סכנה בסופה, שלא תחמץ. ואדרבה, כל כמה שתרכבה בה היגיעה והעסק מקודם, כך תוגדל סכנת חימוצה. כל אלה להורות על ערמת היצר שמנח

כאשר יוצא האדם למערכה, להיאבק עם אויבו הגדול - הוא היצר הרע שמנסה להסיתו ולהדיחו מעל שולחן אביו שבשמים - הגור הוא בכלי מלחמתו. כחו כמתניו, ונאור בנבורת הנפש למען יוכל לא רק לשרוד אלא אף לחזור כשידו על העליונה. גם שדה המערכה מוכרת לו על כל מבוואותיה ונקודות החוזק והתורף שבה, ומתמצא הוא בה עד שאיננה צפויה לו סכנה איומה בפתע פתאום. מלחמת הרמה היא, אך לפחות מודע האדם אליה ובעזר מומעל ויכל ליצר, ובגבור ישיש להריץ אויבו.

והיה אחר הדברים האלה, כשנצחנו מוחלט, ועשה את אשר בדעתו עשות, בקיימו מצוה ממוצות בורא, ועקר אותה כאוות נפשו, אז יגיל וישמח בלבבו בראותו כי עמלו נשא פרי, והנה יצאה מצוה בתיקונה, ותצליחנה ידיו במלאכתו.

אמת, שאין בזה משום ענוה יתירה, ואולי אף ריח של גאות והתנשאות נודף מהרגשותיו זו שעלתה בידו עשיית המצוה כראוי וכנכון. אך לפי ההשקפה הרגילה בעיני בני אדם, הרי זה ענין נפרד, שיש באמת לעבוד עליה לעקור את מדת הגיאות מן השורש, ולהיאחז בשפלות הרוח במאוד מאוד. ובכל זאת אין ההתנשאות שאחר העשייה סותרת את הטוב הנערך מקודם, ואין הדברים תלויים זה בזה. המצוה יפה והגונה, וראויה לעלות על שולחן מלכים, מלכו של עולם, ושמן הגיאות שעלה בעקבותיה, מגונה ומאוסה ויש ליהרהר ממנה.

אכן לאמתו של דבר, אין זה כי אם תחבולה מחוכמת של היצר. כי במקום אשר ייאבק עם האדם טרם גישתו ובעת קיום המצוה - עת אשר נאור כבח וגבורה - מעדיף הוא להניח לו לנפשו, ויתן לו "לנצח". ואז, כאשר טוב לבו בין נצחונם, יפילו במכח אותה אל בור שחת שכרה לרגליו. כי בנשען בקרבן את ההתנשאות הזו של החזקת טובה לעצמו ויהרהר על

אותיות מחכימות

לא תאסף חמץ חלקם נהמי אותם מאשי וגו'.

... וזהו מאמר הנל: "אור לוי" בודקים את החמץ, ר"ל של של די בדקיות החמץ - חמץ ועון ואשמה לנדר, רק בודקים את החמץ, ר"ל עם דקיות החמץ, לדיק לבדוק עוה: "אור הגר" - אור נר של מלוא, הכתובה היא בלי סיג...

זהו מאמר המבוא, וחסר על המנחה שליו צלוחים לה' לחוננו: תפלה ומלוא, של יהיה הגמר בחימוץ, כי נר דרכו של יל"ר שמנח לטון רק בשעה שאחר התפלה, כמשא"ל (בכרות לב) "וחזקין וקוין שעה אחת", והטובה לחבוב שכל עבודתו כאן וכלתי כדור, וחס אז ח"ו יטבו הלא לנדרות, אז ח"ו תמנח אחר היא צלוח ללחוני - האלון ה' לבקות, הוא נשק ח"ו - לסטרא דאלה, כמ"ש לעיל...

לכן יבנה, ויבנה שם מושל למגר מון הנפש והמנחה הנשלה לה' - היא התפלה, והגמר - היא הזמן הסהים שאחר התפלה, וקרא בשם 'אפיה', ויבנה עז של תאסף ותוגמר המנחה ח"ו, כי ע"ז חלקם של הסט"ר נהמי אותם המנחה, מאשי - מקרנות עלי. טעם מגדים (ש"ס בחינות)

לאדם לעשות מלאכתו, ולטרוח בה מירחתו, ולייען בה יגיעותו, ובסופו של דבר לריק זיעת אפיו, ולא תצמיח זריעתו כי אם קיץ ודורדור, אם לא יזהר מוגבהות הרוח הנגרמות לו מעריכת מצוה כראוי וכיאות. את החמץ הזה נצטוונו לבער מקרבנו.

יקר וגדולה למרדכי

לעילוי נשמת האי גברא יקרא רחם ומוקיר רבנו ותלמידיהו, סמך וסעד שבורי ונדבאי לב בעין יפה ומתוך סבר פנים יפות, חלקו כביר בהקמת עולה של תורה וחסידות, וראו חדר לדבר ה' ומתאבק בעל קדשם של רבוה"ק מבעלזא, היה הרח"ח המופלג נודע לשם ותהלה מוה"ר ר' מרדכי רייז

[שנקרא בחיבה בפי כל י"ד מאטל"ב ב"ר מאיר ארי' ע"ה

נלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה ביום כ"ז ניסן תשס"א לפ"ק

גליון ה"עלים לתרופה" מפ"ץ אור התורה והחסידות על פני רחבי תבל

במשך כל ימות השנה לעילוי ולזכר נשמחו

תהא נשמתי צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו הנגיד החשוב והמפורסם לשם ותהילה

הרה"ח ר' אברהם צבי חיים רייז שליט"א

פטרון מערכת "עלים לתרופה" העולמית

הופיע!! קובץ העשרים של

"אור הצפון" - חודש ניסן

קרוב למאה עמודים מלאים וגדושים באוצר כל כלי חמדה

מיוחד לקראת חג הפסח: אמרות טהורות, בירורי הליכות ומנהגים; תיאורים, עדויות ופרקי זכרונות, ועוד. יריעה מיוחדת ונרחבת על הרה"ק רבי יהושע מיערסלב זצ"ל הי"ד, בן כ"ק מרן מוהר"ד מבעלזא זי"ע, ובה פרקי חייו; עובדות מאלפות; תיאורים, מסמכים ופרקי זכרונות, ועוד.

אמרות טהורות

בעל נאיה הלומד תורה – תורתו מסתלקת ממנו

זאת תורת העולה היא העולה וגו' (ז. ב.), אפשר לפרש על פי מה שאמרו חז"ל (פסחים סז): "כל המתירה, אם חכם הוא – חכמתו מסתלקת ממנו", עיי"ש.

"ובדרך דרש ומוסר אפשר לומר טעם לזה, דעל ידי הגאון נעשה גופו כלי משוקץ ומוסר, כמו שאמרו באגדה דאלוהי זכור לטוב אמר לרבי יהושע בן לוי דאדם שיש לו גאון הוא סרה"ה העודף מנבילה מוסרחה, ואם כן, והלא תורה צריכה להיות כמקום נקי וטהור, דקיימא לן (ברכות כג.) בדמבואות המטונפות אסור להרהר בדברי תורה. ולכן מי שיש לו גאון, שהוא מוסר ויותר מנבילה חכמתו מסתלקת ממנו, דהתורה צריכה מקום נקי וטהור".

וזהו הרמז: **"זאת תורת העולה"** – תורה עם גאון, דהיינו, חכם שעוסק בתורה ומתגאה, **"היא"** – התורה – **"העולה"** – מסתלקת ממנו, והוא נשאר בגאווה.

מעלת הדביקות בצדיקים:

"כל המחובר לטהור – טהור"

כל זכר בבני אהרן יאכלנה וגו' כל אשר יגע בהם יקדש (י. ב.), פרש"י: "קדש – להיות כמזה" וכו'. נראה לי בזה, "שהתורה מרמזת בזה גודל מעלת דיבוק חכמים וצדיקים הדור, כל המסתופף בצילם ומתאבק בעפר רגליהם, אם כי הוא אינו במדרגת הנכונה, עם כל זה אם הוא מחובר לטהור יש לו תקומה, להיות לו עליה על ידי הצדיק, כי כל המחובר לטהור – טהור (כלים יב. ב.)", וזהו הרמז: "כל זכר בבני אהרן" – הוא הצדיק המשפיע "כל אשר יגע בהם יקדש" – "להיות כמזה" – להעלות אותו עם עבודתו. ובגמרא (עי' פסחים סח.) יליף מהכא – טעם כעיקר, "כי כן הוא כה הצדיק לתת טעם בתורה ומצוות שלו להרימים למעלה, כמו ששמענו מאת הרב הצדיק המנוח מהו **הייקא המדורא** וזה"ה שהיה עוסק בתעניות וסגופים כמה פעמים משבת לשבת והיה נעור אף לילות לעסוק בתורה, ועם כל זה לא הרגיש בנפשו תיקון השלימות עד אשר בא אל הרב

אמירה נעימה

צו את אהרן ואת בניו לאמר (ז. ב.), פירש"י: "אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות. אמר רבי שמעון: ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כים". הקשו המפורשים, הלא הכתוב מדבר כאן בתרומת הדשן – אחר שכבר נשרפה העולה – ואם כן שוב אין כאן שום חסרון כים כלל.

ונראה, "דרש"י רמז לן בכאן דבר גדול, דהנה מבואר בזהר (פר תרומה) החילוק בין עושה מצוה ובין לימוד התורה, שהעושה מצוה צריך שיקנה אותה בממון רב, ואל יעשה המצוה בחנם, דלא ילדבק ביה סמ"א ח"ו. אבל להשיג לימוד התורה, נאמר (ישעי נא.) "אלו שברו בלוא כסף ובלוא מחור" ב" עיי"ש. ולפי זה, בכל מעשה הקרבנות שנותן ממון בעד הקרבן, אין צריך זירוז כלל, כיון שהוא נקנה בממון רב, אבל בתרומת הדשן שכבר נכלה הממון ונעשה דשן, והמצוה היא בחנם, צריך זירוז, דהיינו קדושה יתירה, נגד הסמ"א ח"ו, דהמה רוצים להתערב כמה שהוא במנאג (בתם) בלא כסף. וזהו הפירוש בדברי רבי שמעון: "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כים, דהיינו במקום שנחסר מעלת הכים, דהיינו שאינו נותן ממון על המצוה צריך זירוז".

ובזה יש לפרש תחילת דברי רש"י: "אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות", ולכאורה לפי דברינו, דלפיכך צריך זירוז, מפני שאינו נותן ממון במצוה זו, יש לומר דזה אינו אלא בזמן המקדש, אבל לדורות שהמקדש הרב, ורק במה שלומד תורת העולה הוא נחשב כמקריב עולה, וא"כ סלקא דעתך דהוי כמו לימוד התורה – שהוא בחנם – ואין צריך לזירוז כלל, לכך פירש"י דכיון שהוא במקום מעשה המצוה, על כן צריך זירוז כמו המצוה עצמה.

אזכור אלוהי

צו את אהרן ואת בניו לאמור זאת תורת העולה וגו' (י. ב.), פירש"י: "אין צו אלא לשון זרז, מיד ולדורות. אמר רבי שמעון, ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כים".

הקדוש המגיד מזהר"ב **ממעזריטש** וזה"ה, ותיכף נגמר תיקונו הראוי, כי הטעם שנותן הצדיק בעבודתו הוא העיקר, תפארת שלמה (ויע' במדבורגל כה זגל ר.)

כוחה של צדקה – להעלות את האדם בעולם הנצחי אל היכל הצדיקים

ידיו תביאינה את אשיו ח' (ז. ב.), יש לפרש בדקדוק הפסוק (משלי יח טו) "מתן אדם ירחיבו לו ולפני גדולים ינחנו" – שמי שעושה צדקה, אף אם הוא איש ההמוני, מכל מקום זוכה בעולם הנצחי עם צדיקים עובדי ה', ונשמות צוררה בצדור החיים. וזהו שנאמר: **ידיו** – כינוי לנתינת צדקה, בידי **תביאינה** למדרגת גדולה, להיות את **אשיו ח' – אנשים עובדי ה'**, להתענג בנעום העליון.

"אורייתא מודעא ליה חוביה"

זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאיש ולמילואים (י. ד.), ולכאורה קשה הלא בכל מקום חטאת קודמת לעולה, והוא מקרא מפורש (לעיל ה. ה.): "והקריב את אשר לחטאת ראשונה וגו'. ואת השני יעשה עולה כמשפט" (ויקרא כבירש"י), ואם כן אמאי הקדים כאן הכתוב עולה קודם לחטאת ואשם.

וי"ל בהקדם דברי הוזהר הק' (כג. עיי' "א הודע אליו חטאתו") ד"אורייתא מודעא ליה חוביה וכו' – (התורה מודיעה לו לאדם את עונותיו). והנה ידוע אמרם ז"ל (מנחות קי.) זאת תורת העולה – כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וכן מנחה וחטאת וכו'. והיות ו"אין אדם רואה ננעי עצמו" (נגעים ב. ה.) אם כן כאשר ירצה האדם לקיים "ונשלמה פרים שפתינו" ללמוד תורת הקרבן במקום הקרבתה, לא יראה לנכון לכוזר בתורת חטאת ואשם כי הוא לא ידע ואשם. רק יבחר בתורת עולה ומנחה הבאים בנדבה. ואך כאשר יתחיל להנות בתורה הקדושה או הודע אליו חטאתו כי אורייתא מודעא ליה חוביה, אז אז יראה שהוא חייב חטאת ואשם, וילמד גם תורת החטאת והאשם. ולפיכך הקדים הכתוב: "זאת התורה לעולה למנחה" ואח"כ אמר "ולחטאת ולאשם", כי כאשר יתחיל ללמוד תורת עולה ומנחה, אז יפקדו עיניו ויראה כי הוא חייב יותר וגם ילמוד תורת חטאת ואשם.

כ"מ מרן מהר"ר מבעלזא ז"ע

מסופר בירושלמי (תרומות סף פ"ה) שלישמים גזלו מרבי יוחנן. נכנס ר' יוחנן לבית המדרש, ושאלו ריש לקיש איזה דבר הלכה, ולא השיבו ר' יוחנן. חזר ושאלו, ולא השיבו. שאל אותו: למה אתה שרוי כל כך בצער, השיב לו: "כל האיברים תלויין בלב והלב תלוי בכים", עיי"ש.

זהו הרמז כאן: "זאת תורת העולה" וגו', רומז ללימוד התורה, שנחשב כהקרבנות קרבן (תנחומא יד.) ופירש"י: "אין צו אלא לשון זרז, מיד ולדורות", כלומר שגם לדורות נודתת הקרבנות קרבן, על ידי לימוד התורה, וא"ר שמעון: "ביותר צריך הכתוב לזרז – על לימוד התורה – במקום שיש בו חסרון כים", כי הלב תלוי בכים, כאמור.

יבין שמועה

וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה' וגו' (י. א.), בכל הקרבנות לא נאמר "אשר יקריב לה'" כי אם אצל שלמים, וזאת, כי קרבן השלמים בלי עין ירוצון, לפיכך הם קרובים אל ה' יותר מכל הקרבנות אשר באים על הטא. ומהאי טעמא כתיב להלן (פסוק כג. ב.): "המקריב את זבח שלמים לה' יביא את קרבנו לה' מובח שלמים. ידיו תביאינה את אשיו ח' וגו'", ככלום הזכיר שם ה', כי באלה הפצתי נאום ה' (עיי' רש"י פ. מ. כג.).

"הבט ימין וראה שלא הזכיר בשום קרבן שהבעל יביא בידיו חלק של גבוה, כי אם בשלמים: ידיו תביאינה. לפי שכל מי שיש לו כעס מן המלך ורוצה לכפר ולקנה פני רוגזו, אז הוא שולח המנחה לפניו על ידי שליח, כדרך שאמר יעקב (בראשית כ. ב.): "אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני ואחרי כן אראה פניו, אבל מביא למלך איזו מתנה דרך דורון וכבוד, אז הוא מביא המנחה בידיו בעצמו ולא ע"י השליח.

וזהו ההבדל שבין חטאת ואשם הבאים על חטא המעשה, והעולה הבאה על חטא ההרהור, ובין השלמים, כי אותן קרבנות הבאים להסיר פני כעסו של השי"ת אינו דין שידידו תביאנה, כי נראה כחוצפא כלפי שמיא, לפיכך הוא משלחה ע"י הכהנים, אבל השלמים שהם דורון ומתנה ידיו תביאנה". **כלי יקר**

על מועד

"קדש" – להזמין כל פעולות ליל הסדר לשם ה'

קדש (מסיני ליל הסדר) – הוא לשון הזמנה, כמה דאת אמר (שמות יט. ב.): "וקדשתם היום ומוחר" – הזמינו עצמכם (עי' רש"י שם), וכן: "ויאמר יהושע אל העם התקדשו" (יהושע ג. ה.), ואין הזמנה אלא בפה (וה"ק בלק פסוק ג.), היינו **שיומין כל עשיותיו מזה הלילה הקדושה רק לשם ה'**, ובמסירת מודעה משום שמץ מחשבת פיגול ח"ו".

ישמח ישראל

בפסח צריך זהירות יתירה מכל דבר פשע

"... ובליל התקדש החג הקדוש יאזור חיל לקיים מאמר רז"ל (פסחים סז.) חייב אדם לראות בעצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ועל ידי מחשבות טהורות ודמיונות יתלהב לבו, באופן שיראה שאי אפשר שלא לשמוח, ולפי התעוררותו ולפי מעשיו כך יהיה לו סייעתא דשמיא, והבא לסיור מסייעין אותו, שישמח בעושי שמחה רבה, שמחה של מצוה, כדת מה לעשות. וכתבו המקובלים, שלא איסור חמץ בלבד הוא חמור מאוד בימי פסח, אלא **כל דבר פשע חמור מאוד, ופוגם ועושה רושם בפסח יותר ויותר משאר ימות השנה**, וצריך ליוהר ולעמוד על המשמר יותר מכל ימות השנה".

פלא יועץ (אות פ. פסח). ומבאר באריכות בס' **דשג** של להחיד"א זצ"ל (מס' ל אות יב). וכן מבאר בס' **נופת צופים** להר"ק מקראי זצ"ל (אות מה), כי "כשכא לילסל אור גדול צריך האדם ליהרר בכל מעשיו כדי שלא יעש ח"ו..." (ויע' בס' מנחם חייב עמי'ס תרבות ובס' קצה המטה על מטי"א סי' תרג סק"א)

כל סדר השלחן אכילת מצה וד' כוסות עולין לפניו ית"ש "במשנה פ' ערבי פסחים (טז.) **ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ולא יפחתו לו מארבע כוסות**. יש לו דקדק בלשון המשנה בזה נאמר בלשון נסתר: ולא יפחתו לו, ולא נאמר: אפילו עני שבישראל לא יפחתו מד' כוסות..."

אך הנה כל סדר הפרק הזה מדבר בלשון הזה: 'ימוגו לו כוס ראשון' (שם קיד.), וכן: הביאו לפניו מצה וחרות ושני תבשילין' וכו', וכן: במקדש מביאים לפניו גופו של פסח (שם). הנה כל סדר המשניות האלו מדברים בלשון נסתר כו', ומי הם המביאים והמוזגין, ולמה נקטו בלשון הזה.

אכן הנה יש לרמוז בדברים הללו, כי זהו מוסב על ענין הלילה הזה של פסח, אשר כל המצות והסדר וד' כוסות ואכילת פסח מצה ומרור, כלם עולים לנגוה, וכל עריכת השלחן ותכונותיו, כולו עולה בנפשו לנגוה, וזה השלחן לפניו ח"ו... וזהו לשון המשנה: הביאו לפניו, מוזגין לו וכדו', לפניו - הוא לפני ה', שני ישראל מביאים לפניו סדר מצות הלילה בשעה הזאת, וישראל הם המביאין והמוזגין לפני המלך הקב"ה, וזהו לפניו, כמו שאומרים [בתנא דשם] וטאמר לפניו שירה חדשה.

וזהו הוא לשון המשנה: 'יבמקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח', מהו לשון **גופו של פסח**. אך הנה שאר המצות ומעשים טובים של ליל ישראל, הנה אף הרוחניות שלהם וכוונתם עולה למעלה לפני השי"י. אבל כאן היו מביאים לפניו **גופו של פסח** כולו למעלה, הנה פסח הוא לה' (שמות יב. יא), וכן כל סדר השלחן ואכילת מצה, הנה המצה הקדושה כולה לפני ה', כני"ל. וזהו שאמר: ואפילו עני שבישראל לא יפחתו לו ממלכתו לחשיעי לו הטובות והישועות של גאולת ד' כוסות".

תפארת שלמה

מדרש חכמים

ואז צפה באילנים. הל' (ה) – הנזכר בהם שמו של הקב"ה שכתוב בו) וְיָדִיו גָּלִילִים (זחב). צָגוּ עֲלָיו (עמדו עליו משה ואהרן) וּבְלִילִים (בדברים קשים). אֵין פְּנוֹת בְּחָלִילִים. אֵינִל מוֹכֵן לַעֲבֹדוֹת (שוטה המוכן לעברה ומכח). מֵה לַפְּחֵן בְּקִבְרוֹת. הֵלֵא בְּתֵכֵל (בגמרא) הַדְּבָרוֹת (והמכות. אז תהא) נִדְרֵעַ (מידה) בַּעַל גְּבוּרוֹת:

אמר ר' לוי באותה שעה הוציא דיפתרא (פסקו ורשומה) של אלוהות, התחיל קורא: אלוהי מואב, אלוהי עמון, ואלוהי צידון. וכן כולם. אמר להם: חפשינו שמו בבית גזי ולא מצאתי אותו. אמר ר' לוי משל למה הדבר דומה, לכהן שהיה לו עבד שוטה, יצא הכהן חוץ למדינה, והלך העבד לבקש את רבו בבית הקברות, התחיל צווח לבני אדם שעומדים שם: לא ראייתם בכאן רבי? אמרו לו: רבך לאו כהן הוא? אמר להן: הן. אמרו לו: שוטה, מי ראה כהן בבית הקברות? כך אמרו משה ואהרן לפרעה: שוטה, [הכי] דרכן של מתים לתבען [ולבקשם] בין החיים, [אז] שמוא החיים אצל המתים [מבקשם?]. אלקינו חי הוא, ואלו שאתה אומר מתים הם, אבל אלקינו הוא אלקים חיים ומלך עולם.

שמו"ה יד; תנחומא וארא ה

וְלָמָּה נְתַיֵּנָת דָּמֹו עַל הַמִּשְׁקוֹף וְשֵׁנִי הַמְּזוּזוֹת. שְׁהָ שֵׁלֵשׁ מִזְבְּחוֹת בְּמִקְוֵם רֹאִים אֹתָם לִחְזוֹת. זָכַר שֵׁלֵשׁ מִזְבְּחוֹת שֶׁל אֵב הַמֶּזֶן נִמְנָחוֹת. שְׁבָדָן וּבֵיתָ אֵינֶם אֵילָן וְאֵלָן מוֹרֵה נִמְנָחוֹת.

"ונתנו על שתי המזוזות" – מבפנים, או אינו אלא מבחוץ, תלמוד לומר: "וראיית את הדם" – הנראה לו ולא לאחריו, דברי ר' ישמעאל. [וכן היה] ר' יוחנן אומר מבפנים, או אינו אלא מבחוץ, תל: "וזהו הדם לכם לאות" – לכם לאות ולא לאחרים לאות. ר' יצחק אומר לעולם מבחוץ, כדי שיהא המצרים רואים ומיעידן מתחתוכן [וכן תפס הפייטן: "במקום רואים אותם לחזות"].

נמצינו למדין ששלושה מזבחות (מקומות להזאת הדם) היה לאבותינו במצרים, המשקוף ושני המזוזות (נגד שלשה מזבחות שם שבנה אברהם אבינו).

בשבת הגדול יאריך הדרוש לעורר על הגאולה:
בדרוש שבת הגדול יאזוה חיל לעורר לב העם על
הגאולה דאמרו רז”ל (ר”ה א.) בניסן עתידין ליגאל, וכמה
מאות שנים הנסנים נראו בארץ ואנחנו לא נושענו,
ויאריך בזה כיד ה’ הטובה עלינו.
מחזיק ברכה להרחיקא (וא”ח סי’ תל)

להמליך מלכות שמים – והוא ית’ ימליך
עלינו את מלך המשיח:

בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל (ר”ה א.). וטעם לזה, שלפי שניסן הוא ראש השנה למלכים (שם ב.) ואז ממליכין כל שרי מעלה כל אחד על מה שממונה עליו, כמ”ש זה ממוריר וזל”ה” (ומגיד הגדול ממעורר וז”ע) בשם הבעש”ט זל”ה” כ”ש בהקדמת ליקוטי אמרים, וראוי ונכון שבעת הזאת נמליך עלינו מלכות של עולם ב”ה והוא ימליך עלינו משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

עוד י”ל טעם לזה, דהנה איתא (בשר”ע) בש”ס (תענית כט:) מאן דאית ליה דינא עם עכו”ם לדיינא באדר כי אז יצא להעכו”ם ויזכה במשפט, אנחנו יש לנו רוב משפט עם אומות העולם ובשינצא אותם באדר ויוציא לאור משפטינו יבוא משיח צדקינו בניסן לגאולנו.
דברת שלמה להרח”ק מלוצק ז”ע (פר’ פקודי)

”בניסן עתידין ליגאל” – כי עירוף טם הוי”ה
השוטן בו הוא ישר שמונה על חסד ורחמים:

... והנה אמרו חז”ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל. והוא, כי ניסן הוא ראש ותחלה לכל חדשי השנה, ובו שולט שם הוי”ה ב”ה כאשר נכתב כסדר שמו יתברך, וממנו ואילך מתחיל הצירוף. והוא הרומו על המיווג הגמור. כמו שאמרו רז”ל (מכילתא בא, טו) על פסוק (תהלים סח, ז) “מיוציא אסירים בכבשורת” – בחודש שהוא כשר לצאת, לא חמימי ולא קריי. והוא מורה על מיווג הדין בחסד ונעשה רחמים.

וידוע לידועי מדע (וזה”ק אחרי סה, א) אשר שם הוי”ה ב”ה הוא בבחינת הרחמים, ובו מתאחדין מדת החסד והדין, והוא מכריע ביניהם ונעשו בו רחמים גמורים. ועל כן: “זה שמי לעולם” (שמות ג, טו) כי הוא השלימות האמיתית והאושר הנצחי.

ואפשר לרמוז עוד בתיבת “כבושרות” חוץ מפירוש רז”ל הנוכח, רמז עוד לדברינו אלו, שזאת היא מעלת חודש ניסן מה ששם הוי”ה בו כסדר. וזה: “כבושרות” – כ”ו שרות, שכ”ו, שהוא שם הוי”ה מספר כ”ו, שרות – הוא ישר בו, על דרך (שיר השירים א, ד) “מישרים אהבוך”, שהוא ישר ומסודר בו כסדר שלא בצירוף. ולכן הוא היה שמור לפדותם מבין ענמים, ולגאולנו גאולת עולמים, כי עיקר הגאולה תלוי בזה השלימות, מיווג הרחמים הגמורים כנ”ל, בבחינת אור חדש.

סידורו של שבת (שורש ו ענף ג עלה ד, יעו”ש)
”ביד תשלח” – ב”ד ניסן יבא אליהו לבשר בשורת הגאולה:
ויאמר בי אדוני שלח נא ביד תשלח (שמות ד, יג), נ”ל כי איתא בספרים הקדושים, דמשה רבינו ע”ה רצה בעת הזאת שיהיה אז גאולה שלימה, וזה היה כונת סידורו. ואיתא בגמרא בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל. וזה פירושו: “שלח נא, תיבת נא – ר”ת אליהו נביא, כי יום אחד קודם בוא הגואל יבוא אליהו לבשר לישראל. וז”ע: שלח נ”א – שישלח את אליהו הנביא לבשר, ביד תשלח – ב”ד היינו בארבעה עשר, כי בט”ו (בניסן) יהיה הגאולה, ובי”ד יבוא אליהו לבשר לנו במהרה.

אור לשמים (פר’ שמות)

בתשרי יבא משיח בן יוסף, ובניסן
משיח בן דוד – והוא העיקר:

הנה פליגי בגמרא. חד אמר בניסן עתידין ליגאל וחד אמר בתשרי. וידוע אשר אלו ואלו דברי אלוקים חיים. ולכאורה אין באפשרי לקיים שניהם. אמנם נראה כי רומז על תוך משיח, משיח בן דוד ומשיח בן יוסף. ומסתמא האי משיח בן יוסף יהיה מזרע אפרים, כמו שמצינו בתנא דבי אליהו (עי’ פסקתא רבתי ל”ז) שהקב”ה קרא למשיח בן אפרים – משיח צדק. ולפי סדר הדיגלים מגיע חודש ניסן לשבת יהודה, וחודש תשרי הוא

לאפרים. וכל אחד מהתנאים מדבר מן משיח אחד, אבל באמת עיקר הגאולה תהיה בניסן, כמו שכתוב (מכא, ז, טו) “כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות”, כי העיקר הוא משיח בן דוד. ובחודש ניסן נכללו שניהם יחד, כי “ניסן” עולה “יוסף דוד”.

אמרי נועם (פר’ דברים, אות יג)

”בניסן עתידין ליגאל” – כיון שהוא זמן תשובה מאהבה:

... כי בניסן נגאלו ועתידין להגאל. ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה (סנהדרין צז). על כן בניסן זמן תשובה מאהבה מכא זכרון חסדי ה’ והנסים והנפלאות שבו הוציאנו ממצרים. וביאור הדבר על פי מה שכתב האלגוני לפרש (ישעי נט, כ) “זבא לציון גואל – בעת – ולשבי פשע ביעקב נאום ה’”, היינו, שישבו מאהבה, שזדונות נעשו זכויות, ומחשפט יהיה נעשה נאום ה’ דבר מצוה, תשובה, אז יגאלנו, כיון שלא נשאר שום רועם מהחטא, ואדרבא נהפך לזכות, ולכן הוקבע שלשים יום קודם, והיינו חודש אדר שאז מרבין בשמחה להתעורר בתשובה מאהבה מבח חסדי ה’ שנעשו לאבותינו בימי מרדכי ואסתר.

ייטב מים (פר’ שקלים אות ט)

”שבת הגדול” – השבת השניה שישאל
משמורין בחודש ניסן, ובזכותה יהיו נגאלין:

י”ל טעם למה השבת השני של ר”ח ניסן נקרא “שבת הגדול”, ועל פי רוב שבת ויקרא הוא שבת ראשונה ואח”כ שבת הגדול שבת שניה. דהנה ידוע מה שאמרו חז”ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, כי ניסן הוא דרועא ימינא מדת החסד (וזה”ק ח”ב, קכ) כמו שפרשנו הגמרא (שבת קמז) ברבי אלעזר בן ערך כאשר שב ממחצאות של פצואה איניק תלמודיה, וכשרצה לקרות חסד “החודש הזה לכם” (שמות יב, ב), אמר “החרש היה לבס”, ובוראי יש דבר זה איזה ענין נסתר, וכו’... וזה בחודש ניסן שהוא חסד, לכן אמר על החודש הזה לכם החר”ש ה”ה לב”ם, כי החודש הזה קאי על ניסן, ואז החר”ש אותיות השח”ר שנתעורר מדת החסד שגומטריא לב”ם, וזה “החרש היה לבס” וכו’.

דהנה ידוע מה שאמרו חז”ל (שבת קמז) אלמלי שמרו ישראל שני שבטות מיד נגאלין, ופירש בספר הק’ תולדות יעקב יוסף להעלות מדת המלכות שנקרא שבת לבניה שנקרא שבת הגדול. וכבר פרשנו דרצ”ק שתי שבטות לזה, שבת ראשונה למחילת העוונות, ולכן שבת ויקרא הוא שבת ראשונה למחילת עוונות, ואז ממילא השבת השניה הוא “שבת הגדול”, ומעלת מדת המלכות לבניה שבת הגדול, ואז הם שתי שבטות ומיד נגאלין, לכן בא אח”כ תיכף פסח שאז נגאלו ועתידין לגאול, כי יוכינו השי”ת.

מצח צדיק (פר’ ויקרא ד”ה אדם)

זכות הדרשות יכולה להביא מלך המשיח:

תנו רבנן משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין דורשין בעניני של יום, הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת וכו’ (מגילה לב). יש לדייק תיבת “להם” נראית לשון יתר וכו’. ועוד נ”ל בס”ד לרמזו בתיבת “להם” שהוא ר”ת להביא מלך המשיח, כי בזכות הדרשות שעושים ברגלים, שבהם נקבצים ונאספים עם רב, יהיה הדרת מלך, ואז יכולה זכות התורה לה הדרשות האלה להביא מלך המשיח. וז”ש: “תיקן להם לישראל”, פירוש תיקן להביא מלך המשיח לישראל, שיהיו שואלין דורשין בעניניו של יום הלכות פסח בפסח וכו’. ולהכי נקט פסח ברישא, כי בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל.

בן יהוידע (מגילה שם)

”בניסן עתידין ליגאל” – כי בו היתה גאולת כל הנבראים:

ידוע שהחודש ניסן הוא מיוחד לכל האולות כידוע מ”ש (ר”ה א.). ומספרים הקדושים שבחודש ניסן ישועות מקיפות. והנה אפשר לומר הטעם, שידוע דברי האר”י הקדוש ז”ל (שער הכוונות ענין ר”ה דרוש א) שמביאים הספרי מוסר הקדושים שמשוה הפלוגות להדרי, שפליגי (ר”ה ר) אליעזר ור’ יהושע, חד אמר בניסן נברא העולם וחד אמר בתשרי, ואמר הוא ז”ל שדברי שניהם אמת, בתשרי עלה במחשבה בכיכול, והיא בחינת הריון, ובניסן ה’ הבריאה בפועל ממש. וזו שיטת הפייטן בתפלת ראש השנה: “היום הרת עולם” כי היה אז בחינת הריון.

הנה לפי זה יש להסביר הטעם מה שניסן הוא מיוחד לכל האולות, כי בחודש הזה נגאלו כל מעשה בראשית

ממאסריהם כל אחד לפי איכותו, כי עד שיצאו לפועל היו כולם במאסר והוא בחינת גלות מתשרי עד ניסן, ובודאי היה השתוקקותם רב לעשות רצונו יתברך בכיכול במחשבתו הפשוט, כי הקב”ה שאל לכל מעשה בראשית אם רצונם להבראות ואמרו הן, וכאשר יצאו מכל לפועל בודאי בשמחה רבה יצאו כי נתגלה רצונו יתברך וכו’... והנה לאחר שכל בריא שמים וארץ נבראו רק בשביל ישראל שהמה נקראו יר’אשית, שהיה גלוי וידוע לפניו ית’ש שיקבלו התורה הקדושה, ובכל הנבראים יש ענין לצורך עבודת השם ב”ה, ולאחר שכולם תלויין בישראל הקדושים והמה נגאלו בניסן, לכל כל הגאולות של ישראל הוא בניסן, כי כל מעשה בראשית נקשר בקשר אמין בישראל וכו’... משנה למלך להרח”ק ר’ אלעזר מריישא ז”ע (פר’ החודש)

”שבת הגדול” – כי הוא “לפני בוא יום ה’ הגדול”:
כתוב (מלאכי ג, כג) “הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה’ הגדול והנורא”. הרי דיום הגאולה נקרא בשם גדול ונורא. ונודע דבניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל. וכאשר יתחבר אליהו עם משיח ב”ן דוד” יעלה מספר תפ”ו. ולזה כאשר צויה עליהם הקב”ה לקחת הקרבן פסח בעשור לחודש יוציחם להם הגאולה הרגישו תיכף ענין הגאולה העתידה שתהיה על ידי אלו התרין משיחין וע”י אליהו וזכור לטוב. ועל כן קראו אותו בשם “שבת הגדול”, כמ”ש בקרא – “לפני בא יום ה’ הגדול”.

עטרת ישועה (מועדים, שבת הגדול ט)

”בניסן עתידין ליגאל” – אפילו בערב פסח:

פעם אחת לפנות ערב של אור לארבעה עשר בניסן, בעת שאיבת מים שלנו לאפית מצות-מצוה של ערב פסח אצל כ”ק מרן מהר”ש ומבעלזא ז”ע א, אמרו הנוכחים למרן הק’ בדרך המברכה שנוכה לשנה הבאה להיות בירושלים. והשיב על כן מרן הק’, מדוע רק בשנה הבאה, אנו מאמינים ומחכים בכל יום שיבוא, ולא רק לשנה הבאה נהיה בירושלים, אלא גם בשנה זו כבר נוכה להיות בירושלים, שכן הגאולה יכולה לבוא כהרף עין, ועוד מחר ערב פסח בשנה זו יבוא משיח צדקנו לגאלנו ונעלה לציון ברננה, ואנו מקווים ומצפים שבמים הללו שאנו שואבים עכשיו נוכה לאפות מחר את המצות בירושלים ולאכלם שם ביהוד עם הקרבן פסח.

והוסיף מרן הק’ לומר, הגם שאמרו חז”ל (פסחים יג.) שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים, ואם כן לכאורה איך שייך לקוות ולצפות שמחר בערב פסח נוכה לביאת אליהו ומשיח, אמנם בכל זאת אנו מחכים לשמוע קול מבשר להיגאל אף בערב פסח בשנה זו, כי הלא מצינו כמה וכמה פליאות וסתירות וקושיאות ואיבעייתו של לנו בגלות החל הזאת ואין פותר אותם, וכאשר יגיע עת ביאת אליהו הנשיב בגאולה העתידה יתרץ ויפתור לנו כל אלו, כדק”ל “תשיב יתרץ קושיות ואיבעייתו”, וא”כ יתרץ ויפתור לנו גם קושיא זו איך בא בערב פסח, כשם שיתרץ לנו את שאר הקושיות. **לקט שפתי קודש** (ח”א, עמ’ קלג). ועי”ש בנזות אחר, שמרן מהר”ש ז”ע אמר: שמקדם רק יבוא, ואח”כ אני כבר אתרץ קושיא זו. ועי”ש בגירסא אחרת, שהר”ק משינאוואי ז”ע אמר בשם מרן מהר”ש ז”ע, שכאשר אופים המצות בער”פ צריך להאמין שנוכה לאכלן עד בירושלים על הר הכינ”ו וכו’ (ע”ש)

בת קול קודם ביאת המשיח:

כ”ק מרן מהר”ד ז”ע אמר פעם, למה תיקנו להתחיל ההגדה ולומר “הא חמא עניא” דייקא בלשון ארמית, ולמה נתנה מכל נוסח ההגדה שהוא בלשון הקודש. וי”ל הענין בזה על פי מה דאיתא בגמרא (סוטה לג.) שאין מלאכי השרת מכריזין בלשון ארמי, ומקשה הגמ’ והתניא יוחנן כהן גדול שמע בת קול מבית קודש הקדשים וכו’ ובבלשון ארמי היה אמר. ומתוך הגמ’ בת קול שאני. והנה זקני הרה”ק ר’ אלעזר מאמאשטרט ז”ע א מבית (במעשה ורקח פר’ בא) בשם הוזהר הק’ (ח”ג רמט). דלעתיד לבוא תהיה מחיית עמלק ביום י”ד ניסן, וכתב דזה נרמז בפסוק (שמות ז, טז) “כי יד על כל יד מלחמה לה’ בעמלק מדור דור”, דתיבת “יד” רומז על יום י”ד ניסן, והיינו שביום זה תהיה מחיית עמלק במהרה. והנה מיד אדר מחיית עמלק תהיה ביאת המשיח, ונמצא שביאת המשיח במהרה תהיה לביל פסח. ואיתא שלפני ביאת המשיח תצא בת קול לבשר על הגאולה העתידה ועל ביאת משיח.

מעתה יש לומר דלכן תיקנו להתחיל ההגדה בלילה הזה בלשון ארמית, לרמז שבליילה הזה תצא בת קול לבשר על ביאת המשיח, ובת קול שייך שיהיה בלשון ארמית כאמור, ולכן מתחילים ההגדה דייקא בלשון ארמית.

לקט שפתי קודש (ח”א עמ’ רסה)

דבר בעתו

מצוות סיפור יציאת מצרים ואכילת מצה ומרור – האם תלויות זו בזו?
בהגדה של פסח: "יכול מראש חדש, תלמוד דרש, 'ביום הזה' – אי 'ביום הזה' – יכול מבעוד יום, תלמוד לומר 'בעבור זה', בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך".

הנה, 'החתם סופר' (דרשות ח"ב עמ' רע"ד מהמחבר) בדבריו אודות דורו של מרדכי הצדיק שישבו בתענית ביום ראשון של פסח (מגלה טו). כתב בא"ד: "שאלו לא יכלו לקיים מצות אכילת מצה וסיפור יציאת מצרים ביומא קמא, שהרי העביר יום ראשון של פסח בתענית". והעיר שם נבדו הגר"נ שטרן ז"ל בהגהותיו: "מלשון מרן פה משמע לבאורה, דסיפור יציאת מצרים בליל פסח תליא באכילת מצה, ועי' במנחת חינוך מצוה כא, כתב בפשיטת דלא תליא בזה, רק דהתורה קבעה זמן ליל ט"ו בשעה שמצויות על אכילת מצה, ע"ש. ויש לומר, כיון שגזרו תענית ובטלו אכילת מצה ומרור טעם שיהיה, לא היה חיוב סיפור יציאת מצרים עליהם, משא"כ אם החיוב עליו לאכול ואין לו מצה".

ונביא את דברי 'המנחת חינוך' בזה, וז"ל: 'ודנה להרמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"ו ה"א), דפוסק דאכילת מצה בכל הלילה, ודאי מצוה זו – סיפור יציאת מצרים) כל הלילה, דקרינן 'בזמן שיש מצה ומרור מונחים', היינו בזמן שמצויות על מצה ומרור, דזה פשוט, דמצה ומרור אינם מעכבין הסיפור, ולא מצינו זה דמצוה זו תהיה תלויה במצוה ומרור, אך דהתורה קבעה זמן ליל ט"ו דמצויות על מצה, א"כ כל הלילה מחויב במצוה זו. אבל לשטת הפוסקים (עי' תוס' מגלה כא. ד"ה לאחרי) שפסקו רבבי אלעזר בן עזריה וכוברא (פסחים קכ) דאכל מצה אחר חצות לא יצא ידי חובתו, א"כ מצוה זו גם כן עד חצות דהיינו בזמן שיש מצה, אבל לאחר חצות הוי כמו כל השנה וכל הפסח דאין עליו חיוב מצות עשה זו...". וכ"כ גם הלפ"י מגדים (מ"ו סוף פ"ה תפ"ה), שסיפור יצי"מ בליל פסח הוא מצוה עשה בפני עצמו, ואינו תלוי במצוה ומרור, ולכן גם מי שאין לו מצה ומרור חייב באמירת ההגדה.

לעומת זה מצינו באחרונים, שיתכן ללמוד את הדברים בפשטם, שמצות סיפור יציאת מצרים תלויה במצוה ומרור, וכמו שכתב בשו"ת חסד לאברהם (תאומים א"ח סי' נד) לברא מדוע על תיקון ברכה על מצוה סיפור יצי"מ. וז"ל: 'ידוע כלל גדול בדין, דכל מצוה שהיא נסמכת למצוה אחרת וא"א לקיים השניה בלתי הראשונה, לא תיקנו עוד לברך שנית על השניה אחר שכבר בירך על הראשונה, כמו בהפרשת תרומות ומעשרות – שכתב הרמב"ם ז"ל בספר המצות (שורש יב) שזן שתי מצוות ההפרשה והתנייה, ואינו מברך רק על ההפרשה ולא על התנייה, וכמו כן אנו נאמר בזה, כיון דמצות סיפור יציאת מצרים באותו לילה היא רק כסמון למצוה מצה, כמו שדרשו 'בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור', ופשיטא דבאין לו מצה ומרור פטור ממצוה עשה דסיפור יצי"מ באותו הלילה (עי' שו"ת אורח חיים ד"ה מרור וכו' וכו')... וכיון דעיקר המצוה הוא אכילת מצה ומרור, והתורה צויתה שבשעת אכילת מצה יספר סיפור יצי"מ, וכיון שמצוה זו תלויה במצוה אחרת הקודמת לה, כיון שביקר על המצוה העיקרית דמצה ומרור, לא תקנו לברך עוד על סיפור יציאת מצרים הנסמך לה".

וכן כתב האגה רבי שלמה קלוגר ז"ל (הנחת נפש ידי יצר' ירושלים תש"ס עמ' לב): "כיון שעיקר הסיפור יצי"מ בלילה הזה תלוי במצוה מצה ומרור מונחים לפניך, וא"כ זה דומה לברכת לולב א"כ שיש בו ד' מינים אעפ"כ אין מברכין רק על הלולב שהוא העיקר והגדול שבה' מינים, כן נמי במצוה יצי"מ ומצוה ומרור, כיון שאם אכל מצה ומרור ולא סיפור יצי"מ ג"כ יצא, ואם סיפור יצי"מ בלא מצה ומרור לא יצא, א"כ עיקר המצוה בלילה הזה הוא המצוה ומרור ויצי"מ טפל לה, וא"כ כמו שבכל המצוות אין מן הצורך לברך על כל פרטי המצוות, רק על השורש ועיקר המצוה צריך לברך ולא על השאר, כן נמי מצוה ומרור הוי כן עיקר המצוה הוא המצוה ומרור, ויצי"מ הוי רק מבשרי המצוה ולומר טעם דברים הללו" (כיו"ב האריך גם הג"ד ירוחם פישל פערלא זצ"ל בדעת הור"ם ג בספר המצות עשה לו, שלכן לא מנה מצות סיפור יצי"מ במצוה בפ"י, כי אינה אלא כטפילה למצוה מצה ומרור, ועי"ש).

אמנם בשו"ת 'שואל ומשיב' (מהר"א רביעאה ח"ג סי' כח) ציין לדבריהם ונחלץ עליהם, וז"ל: 'מה שכתבו האחרונים בטעם שאין מברכין על ההגדה, משום שאינו נגמר מצוה, דעיקר הוא אכילת מצה וכדומה, זה אינו, שההגדה היא בעצמה מצוה גם כן בלילה הזה'. ונחזור לדברי החת"ס, שבעת גזירת הבן לא אכלו מצה וגם לא סיפור סיפור יציאת מצרים, זה אינו שפיר לפי שיטת האחרונים שאם אין אוכלים מצה ומרור – מאיזו סיבה שהיא – אין גם חיוב סיפור יצי"מ, אכן, לדעת הפמ"ד והמנ"ח – שגם מי שאין לו מצה ומרור חייב במצוה סיפור יצי"מ, והדברים קשים להולמם, כי במה נתבטלה מהם חובת סיפור יצי"מ.

ומה שכתב נבדו הגר"נ שטרן ז"ל, כיון שגזרו תענית ובטלו אכילת מצה, לא היה חיוב סיפור יצי"מ עליהם, משא"כ אם החיוב עליו לאכול ואין לו מצה, היינו, כי באמת המעיין בממרא (פסחים קטו) יראה לנכון, שלמ"ד 'מצה בזמן הזה דרבנן' – גם חובת סיפור יצי"מ אינה אלא מדרבנן, והדבר מבואר הדין בדברי המנ"ח הנז', כי הדבר ברור שרק בזמן שמצויות במצוה מצה ומרור – חייבים בסיפור יצי"מ, וכלשון הברייתא: "בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך". וספיקת האחרונים דאין בזמן שמצויות במצוה מצה ומרור אלא שנאנס מלקיים, ובה דנו אם מצוה מצה מעכבת מצוה סיפור יצי"מ. ומעתה שפיר יש מקום לומר, שבאותה שנה שגזרו עליהם מרדכי שלא לאכול מצה בליל פסח, לא היה כלל זמן חיובא של מצוה מצה, שהרי מרדכי ואסתר גזרו ובטלו מצוה זו לגמרי באותה שנה, והרי בזמן שאין חובה לאכול מצה – לכו"ע אין חובה לספר ביציאת מצרים, ודוק.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות לחול המועד

כיבוס/ גיהוץ/ תפירה/ המרת כספים, ועוד

אף על גב שחז"ל אסרו לכבש בגדים בחול המועד – אפילו לצורך המועד, והטעם, כדי שיכבס לפני יו"ט ולא יכנס ליו"ט כשגדיו אינם מכובסים, וגם אם כיבס את הבגד לפני יו"ט ונתלכלך במועד – אסור לכבסו (עי' אורח חיים סי' תקל"א), מכל מקום בגד שקיבל כתב בחוה"מ, מותר לנקות את הכתם לצורך יו"ט, וכן נמי, אם כובע או בגד נתלכלך מאבק וכדומה, מותר לנקותו, כיון שדרכו להתלכלך באבק (עי' משי"כ בשבט הקהתי ח"א סי' קסז). ועי' מקור חיים מהחז"י בקיצור הלכות לסי' תקמ"א סי' קס"ו.

א. בגד שהתלכלך מאוד במועד, ואם לא ישרוהו מיד במים יתקלקל הבגד, מותר לשרותו במים, כיון שפיסד הבגד והוי דבר האבד. ומהאי טעמא, אם כיבס במכונת הכביסה בגדים ולא הספיק קודם המועד לתלותם ולייבשם, ואם ימתין עד אחר המועד יתקלקלו הבגדים, מותר לסוחטם ולתלותם במועד (עי' משי"כ בשבט הקהתי ח"א סי' קח).

ב. גיהוץ בגדים לצורך המועד – מותר רק כשעושה מעשה הדיוט, אבל אסור לעשות קפלים וכדומה על ידי הגיהוץ (עי' אורח חיים סי' תקמ"א סי' מ"ב סי"ק ח"ט).

ג. נפל לו כפתור על שנקרע לו קצת מהבגד, מותר לתקן ולתפור על ידי שינוי במעשה הדיוט, כגון, כשיש לכפתור ארבעה נקבים, יחרב אל הבגד רק בשני נקבים ושינוי על יד, כגון שמשנה באחיות המחט בידו, אינו שינוי, ובעיני שינוי הניכר (עי' שם סי' יח).

ד. ומה שהותר, אין זה אלא כשעושה לעצמו או לאחרים בחנם, אבל לעשות לאחרים בשכר – אסור אפילו במעשה הדיוט, ואע"פ שהוא לצורך המועד, אם לא כשאין לו מה ללבוש חוץ בגד זה שהוא קרוע ביותר, ואם לא יתקנו, יקרע לגמרי על ידי לבישתו, שאז הוי בכלל דבר האבד, שמותר לתקן ע"י אחרים אפילו בשכר (עי' משי"כ בסי' מ"ב סי' ק"ו ובשע"צ סק"ח).

ה. לימוד נהיגה ושיטת הרכב: אע"פ שמותר לנסוע ברכב במועד לצורך, מכל מקום אסור לנסוע לצורך לימוד נהיגה ברכב, וכן אסור לרחוץ ולשטוף את הרכב במועד, כיון שאין בזה צורך המועד (כ"פ גדולי הוראה).

ו. המרת כספים – אסורה, משום דדמי למכר וממכר. ואמנם קיל טפי כשאינו עושה זאת במקום קבוע (עי' סי' תקל"ט סי' יד). ומסתבר שאם צריך להמיר את הכסף לצורך המועד, רשאי לפרוט אפילו אצל הסוחר שרגיל אצלו (נ"ס).

ז. הנוסע מביתו בחוה"מ פסח או יתיך אחר הפסח, ורוצה להצניע את כלי הפסח במחסן וכדומה, אסור לעשות זאת בחול המועד, כיון שמטריח את עצמו במועד לצורך חול. ובשעת הדחק, כשאין טרחה גדולה, מותר (ועי' משי"כ בשבט הקהתי ח"א סי' קח). וצריך לזכור הכלל בכל כגון דא, כפי שכותב הערוך השלחן (בסי' תקמ"ד סי' וז"ל): "גם המלאכות שהותרו בחול המועד מכל מקום ראוי להימנע מלעשותן כשיש בהם זלזול המועד".

ונסיים אודות ריבוי ההומרות בחג הפסח:

ח. מותר להחמיר בפסח בכל מיני חומרות, ובפרט כשיש לו מסורות אבותיו, ואין לחוש ליוהרא, כי הכל יודעים שבפסח לא אחר, וכל משפחה, מנהג אבותיהם בידיהם, ועושה גדרים וסייגים לעצמם, כי רב הוא תוקף איסור חמץ החמור מכל איסורים שבתורה, ואינו יוהרא ודבר תמזה. ומ"מ את צנזרים כהמה להחמיר כרצונו בביתו ובחומותיו ולהשטות כל כמה שישאל ללנות מסתרינו, ואם הגיע להוראה, גם הוא יורה עפ"י הדין דוקא, וטוב דכל אדם יוכל רק בביתו בפסח (המאן הרחיקאי) בספר מחזיק ברכה, בסי' תס"ז סק"ה), והרח"ח פאלגי בספר מועד לכל חי הלכות פסח. ועיי' במועד לכל חי דלא שייך לא להתגודד בחומות פסח, עיי"ש). מאת: הגר"ר שמואל קתה כהנא נרעא שליט"א

עלי ספר

הגדה של פסח אתה בחרתנו – מבחר מיני אור ודעת, פירושים נפלאים וביאורים עמוקים בפשט, ברמז ובדרוש, באופן המשולב זה עם זה; דרושים ורעיונות המקיפים רוב עניני ליל הסדר בהלכה ובאגדה, במסור ובחסידיות, ומגורף לו מדור 'על זאת שבחו אבותינו' – על עניני שבועי של פסח, ענן נס קריעת ים סוף והשירה באור מיוחד. פרי הגיונו של הרב נחמן יוסף וילהלם, בני ברק תשי"ע (תצו עמ').

האר"י שבחבורה – סיפורים נפלאים ועובדות מאפלות, פרקי תורה וקדושה, הנהגת הדור והציבור, שיח סוד שפיר מעלה של ראש גולת אריאל כ"ק מרן אדמו"ר רבי יהושע מבעלזא זי"ע, קשריו עם אבירי הרוצים, צדיקי הדור מנהיגי עדת ישראל ותלמידיו הגדולים ושומעיו לקחו שבטם עם רועי ישראל רובינו, בשילוב סיפור תולדותיו וקורות ימי חייו. מסודר במדורים לפי סדר השנים ומלווה במסמכים נדירים ותמונות יקרי ערך. מעשי דיו להתפאר של הרב עקיבא אשר פדווא, בהוצאת מערכת 'המחנה החרדי', ירושלים תשי"ט (חלק א' – שכו עמ').

זכרונם לברכה – תולדות חייהם של גדולי ישראל, הנהגות מופלאות והליכות בקדוש, סיפורים נפלאים, עובדות מאפלות ואמרות טהורות מצדיקי וגאונים הדורות זי"ע, ערוך בטוב טעם ודעת לפי סדר ימי ההילולא, ובסופו מפתחות פורטים. נלקט וערך להפליא בידי רב אמן בגוש"ק רבי אהרן פרלוב, חלק ג על תשי"ט ניסן – אייר, ירושלים תש"ט (תתצו עמ').

שירת הים – ליקוט נהדר ונאדר בקדוש המקיף על עניני פרשת השירה וקריעת ים סוף, וכולל: 'מקראות גדולות' עם פירושי הראשונים, חומש 'ביעני', 'עין עקב' – ומרא סוטה בעניני השירה מפורש ומבואר, 'מכילתא' פרשת השירה עם פירוש 'מרכבת המשנה', 'מדרש ויושע', 'מדרש בחידושי' – חמשים המכות שעל הים, 'העדה והדיבור' – מאמר שבעי, 'ביאורי החסידות', פנינים ועבודות, פנינים לשבעי ואחרון של פסח – מפורשים ומבוארים, ועוד. יצא לאור ברב פאר והדר על ידי חברת 'יגדיל תורה' לכבוד שמחת בית בעלזא, אדר תשי"ט.

הודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

מרת ויסל ב"ר אהרן דוד ע"ה נלב"ע בערב פסח תשנ"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הגאון רבי שלמה זלמן וועבער שליט"א דומ"ץ ביהמ"ד החסידי בעלזא אנטווערפן	לעילוי נשמת מרת מרים הינדא ב"ר דוב ע"ה נלב"ע ט"ז ניסן תשנ"א לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגלי שליט"א	לעילוי נשמת הרה"ח ר' ישעי' יצחק ב"ר ישראל ע"ה פריעדמאן נלב"ע י"ח ניסן תשנ"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בני המשפחה הי"ז	לעילוי נשמת הרה"ח רבי משה קלינבערגר זצ"ל האדמו"ר מזאלאש"ץ-אנטווערפן בהרה"ח ר' שם מזאלאש"ץ-קראקא זצ"ל נלב"ע ביום כ"ח ניסן תשנ"ד לפ"ק ולעילוי נשמת אביו הרה"ק רבי שם בהרה"ק רבי אברהם מרדכי מזאלאש"ץ זצ"ל הי"ד נעקח"ש ביום כ"ח ניסן תש"ג לפ"ק זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן
הדפסת גליון חג הפסח בחסות מרכז הריהוט De Meubelaere Van Diepenbeeckstr. 59 Antwerpen 0486-232-929	לעילוי נשמת איש החסד והמנוע מוה"ר אשר אנשיל ב"ר מנחם מענדיל ע"ה פרובסטער נלב"ע באסור חג הפסח – כ"ז ניסן תשס"ד לפ"ק ונטמן בהר המנוחות בעיה"ק ירושלים תובכ"א תהא נשמתו צרורה בצרור החיים הונצחה על ידי זוגתו מרת בלומה תת"י הובנים – האחים היקרים הר"ר מנחם מענדיל הי"ד והר"ר ניסן קלמן הי"ד	אנו מאחלים לכל לקוחותינו ולכל בית ישראל חג כשר ושמח	

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"נ הרב"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"צ

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת אמור (אבות ד) ט"ז אייר תשע"ז - שנה ט"ז גליון תשי"א			
הולדת	מנחם	דוד	ר"ת
22:03	20:45	22:17	אנטווערפן
21:36	21:23	20:07	לונדון
21:51	21:42	20:22	מאנשטער
21:50	21:29	20:18	ציריך
21:21	21:01	19:49	ווינ
22:22	22:07	20:47	אמסטרדם
22:21	22:00	20:46	פאריז
22:00	21:40	20:25	פראנקפורט

מדרש חכמים

"שמן ששון מחבירך" -

שהכנה הגדול היה נאה וניכר מכל חבריו

והבהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבש את הבגדים את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרס (כא, ו). למה נקרא שמן "כהן גדול", שהוא גדול [מאחיו] בחמשה דברים: בחכמה, בכח, בגוף, בעושר ובשנים. (דרוש "הכהן ה - גדול", שכן דברים היה גדול, כל זה לכתחילה, אבל בדעבד אינו מעבך, שהרי שמשו בבית שני הרבה כהנים גדולים שלא היו חכמים. מהר"ד).

בניו, שהוא נאה מאחיו ["הכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה", כשבאין למשחו, היו מכניסין כל הכהנים ומעמידין אותם לצד, ונותנין שמן המשחה באמצע, והשמן רץ מעצמו וניצוק על ראשו של כהן גדול, שנאמר (תהלים מה, ח): "על כן מִשְׁחָה אֱלֹקִים וגו' שֶׁמֶן שִׁשְׁוֹן מִחֲבִירָךְ" (לומר לך שמשמים היה נבחר), ומכיוון ששמן המשחה היה יורד עליו, אם היה קצר (בקומה) - היה מאריך, אם היה שחור - היה מתלבן, ואם היה פניו רעות - היו [נהפכות לפנים] משחקות. ומהו "מחבירך", שהיה נאה וניכר מכל אחיו. מדרש "ילמדנו" בפרשתנו.

בכח, שהוא גבור. בא וראה, אהרן כשהניף את הלויים כ"ב אלף הניף ביום אחד. כיצד היה מניפם? מוליך ומביא מעלה ומוריד. הוי [אומר] שהיה גדול בכח.

בעושר, מנין שאם לא היה עשיר, אחיו הכהנים מעשרין אותו, [וכן] מעשה [שהיה] בפתח הסתות (מסכת אבכים לבן) שמיניוהו [ל]כרן גדול, ויצאו אחיו הכהנים (הגברים והאמוראים) וראוהו חוצב אבכים (מחמת עין), ומלאו המוחצב לפניו דיגיי דוב (שימקום ששאר חסר אחר שחשבו האבן משם מלאוהו בדברים, פי' הדיח' על תורת כהנים), ומנין שאחיו מגדלין אותו אם אין לו? שנאמר "הכהן הגדול מאחיו" - [שאף על פי שאין לו, גדלוהו משל אחיו (ומא' ת)].

"קציר ישמר לנו" - בשבע שבועות שבין פסח לעצרת

דבר אל בני ישראל וגו' וקצרתם את קצירך והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הבהן (כב, ו).

אמר רבי אלעזר, כתיב (תבוכחת ירמיה הנביא ה, כד) ["וְלֹא אָמַר בְּלִבִּי נִירָא נָא אֶת ה' אֱלֹקֵינוּ דְּתַתָּן גִּישָׁם יִירָא וּמִלְקֶשׁ בָּעֵתָא", יחייב לכוון כולל ולית אתון צריכין ליה מן כדון (אם תאמרו בלבבכם למה לנו ליראה את ושהם מעתה, והרי עומדין אנן עשויי כבד לאחר זמן גשמים, וכבר עברו עלינו יורה ומלקוש בעתה, ואינו צריכין לו עוד, ומה יוכל עכשיו לשפוט, אומר הבהן לישראל): "שבעת קצות קציר ישמר לנו" (שם), (הרי צריכין אנו שישמור לנו (התבואה בזמן הקציר) מרוחות רעות ומטללין רעים, ואימתי (הם שבועות הללו)? באלו שבע שבועות שבין פסח לעצרת (שאו הוא זמן הקציר והתבואה מתמלאת באביו).]

תני רבי חייא, "שבע שבתות תמימות תהיינה" אימתי הן תמימות (בלא חסרון השייך בעניי תבואת הארץ. מהר"ד. ועי' בפירושי ידי משה), בזמן שישראל עושין רצונו של מקום (דהיינו שמקיימים מצוות העומר והספירה. עץ יוסף).

אמר רבי יהושע: [אמר הקב"ה לישראל] סנטרך (שומרך) אנא (שאני שומר את תבואתך משדפן וידקון), ולית את יחייב לי דסנטרותי (ואין אתה נוטל לי שטר שמירתתי) - קרבן העומר ושני הלחם). אמר רבי ברכיה: מגירסך (מבשל מאכלך) אנא, ולית את מטעיני לי [מ]תבשילך דנדע מה אינון צריכין (ואין אתה נוטל לי לטעום מתבשילך לראות) - אם [חסר] טל אם מטר... לפיכך משה מזוהר את ישראל ואומר להם "והבאתם את עומר".

לקח טוב

"הכהנים - בני אהרן"

עליו. אם הרגשה כזו מקוננת בלבם, או אז אין ספק שעליו להיאחז במדת השפלות. ותועלת הגבחות היא שלא יתחיל האדם מהיות טוב ומלסור מן הרע עקב הרגשתו כי בין כך כבר אבדה ואפסה תקותו, ולמה לו לטרוח במאמצים נפשיים מרובים,

אותיות מחכימות

אמר אל הכהנים בני אהרן וגו'. הכפל למה לי כ"ל. יק לומר, ידוע לפעמים לר"ק להיות "ויגסו לבו בדרכי ה'" (דק"ז, ו), כמו שאמרנו חז"ל (תענית יא). לנלוס ימור אדם עלמו כאילו קדוש קטן כהן מפיו, שנאמר (תוסע יא, ט) "כקרבן קדוש". וכאמרנו ז"ל חייב אדם לומר בקולו נכרה העולם. שהא חסוד בעולם, כדי לפרוש מן עבירה, ע"ש פירוש" סנהדרין (לז, א). וזה שנאמר: "אמר אל הכהנים בני אהרן", שידעו כעצמם שהם בני אהרן. כי הם לא ידעו חשיבות בעיני עמם, כדך הלוקים, בכחית "ונחנו מה", שאינם יודעים מה הם ומי הם. לכך יאמר להם שהם מיוחדים, קדוש מרחם, לא להסתגלות עם היותם נבכחות משפחתו, רק לענין "לנפס לא יטמא", שלא יעזבו נפשם בעבירה חלילה, כי אם הוא מיוחד, לר"ק לשמור את עצמו שלא יתחלל...

זה פירוש: "אמר ואתם, להסיר גדולים על הקטנים", פירוש מלא "על" משמטו לפעמים "עם". כמו ויקרא ג, ד) "על הכבד יסירנה", שטול מן הכבד עמה, ע"ש. ור"ל, להסיר להיות גדולים עם הקטנים. פירוש כדי לשמור את עצמו שלא יתחלל, לר"ק לפעמים להסיר (לאזור) בנפשו עו ולתגובה לבדו לידע בעצמו שהוא מיוחד, בן מלך, על יד זה יהיה חס על עצמו, וישים עין פקודה על כל מעללו.

דברי יקאל

ומעייפים בשעה שאין נפשו מיועדת לכך כלל וכלל, ומי יודע אם אין גורלו להיות מוטל בעפר ובאשפות תבל. בשעה זו, חיש מהר עליו לנקוט במדת הגבחות.

"להזהיר גדולים על הקטנים" מרומם על זה, שעל מדת הגדלות והגבחות - בדרכי השם - להיות כרוכה וצורפה יחד עם מדת השפלות והענוה.

הן ידוע מפי ספרים וסופרים שעל כל בן ישראל להיות אחוז בשתי המדות. בדרך כלל בענוה, ומאד מאד יהיה שפל רוח כי תועבת ה' כל גבה לב. ומאידך, בנוגע לדרכי ה', על האדם לפעמים להיאחז במדת גבחות, שלא יהיה כל כך מושפל בעיני עצמו עד אשר לא יחוס על נפשו מלהיפגם בכל מיני פגמים הלילה. ההוראה הנכונה היא איפוא לאחוז בשתייהן גם יחד.

במובט ראשון נשמעת הוראה כזאת סותרת את עצמה: איך עליו להיות גם שפל וגם גבוה בבת אחת. אף אם תאמר שאין כוונת ההוראה שתהיינה שתי המדות משמשות בבת אחת ממש, בכל זאת הרי האחת מורה על היפוכה של השניה. מדת הענוה מודיעה לו לאדם שנמוך הוא מכל שבח ואין לו במה יתפאר. והגבחות מאידך מלמדתו שגדול הוא ומתולל, ונפשו רמה ונישאה, ושאינו אלא בן מלך שכל כולו אומר כבוד והדר.

אלא שלאמיתו של ענין אין סתירה בדבר. מצד עצמו באמת אין לו במה להתפאר, וכל תועלת הנודעת לו איננה נזקפת לזכותו, כי מה שיש לו אינו שלו כי אם מתת ה', מידו הטובה והמלאה. כל זה מצד עצמו. אך עובדה זו עדיין אין בכחה להכחיש היותו בן מלך. הוד והדר עדיין מגיע לו עקב היותו צאצא לבית המלכות.

השאלה הנקובת יותר היא: אימתי להשתמש במדת השפלות, ואימתי במדת הגבחות. כי גם אם אין בהן סתירה מיניה וביה, הרי אי אפשר לו לאדם להרגיש גם גבוה וגם שפל באותה עת ועונה.

ובכן, מאחר שישנה תועלת מאד מוגדרת לכל אחת משתי מדות אלה, הרי יתכן לומר שכל אימת שירגיש האדם צורך בתועלת האחת או השניה, ישתמש במדה זו המביאה את התועלת ההיא. ומה הן התועלות העומדות מאחורי המדות: תועלת השפלות היא שלא יטומו פעמיו מדרך הישר עקב הרגשתו כי כבר יצא ידי חובתו, ונפשו טובה וישרה

יבא על הברכה ידידנו הנדיב החפץ בעילום שמו שהרים תרומתו בעין יפה לכבוד ל"ג בעומר יומא דהילולא דהתנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי הוא ימליץ טוב בעדינו אדונו בר יוחאי. אמן

יבא על הברכה ידידנו הנדיב החפץ בעילום שמו שהרים תרומתו בעין יפה לכבוד יומא דהילולא דהרה"ק הרבי ר' מנחם מענדל ברבי יוסף זצוק"ל מרימינו ביום ל"ד בעומר זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל. אמן

לעילוי נשמת

הגה"ח רבי אשר ישעי' ב"ר נפתלי נוסבויס זצ"ל

הרביץ תורה והעמיד תלמידים מופלגים במסירות נפש ממש בגלות סיביר בימי הזעם ואח"כ ישיבת בעלזא באנטווערפן ובארצה"ב נלב"ע בדמ"ב בפסח שני תשכ"ו. ת. נ. צ. ב. ה.

הודעה ללומדי הלכה

לאחר שאול מן השוק - נדפס בהוצאה שניה הספר שו"ת דברי פינחס על ד' חלקי השו"ע לרה"ג ר' פינחס אברהם מיינרס שליט"א אב"ד ק"ק האג - ניתן להשיג בחנויות הספרים או אצל המחבר -

לעילוי נשמת

הבה"ח יהושע ב"ר משה חיים ע"ה הי"ד נהרג ביום השחרור - פסח שני תש"ה. ת. נ. צ. ב. ה. הונצח על ידי אחיו הרה"ח ר' יוסף ישראל הערצל שליט"א

הרה"ק רבי שמואל אליהו
מזוואליני זצ"ל (מאמר יחזקאל)

בני מנהג' שאך זה יצא לאור על ל"ג בע

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת סנהדרין

האם בני נח מצווים למסור נפש על קדושת השם – עבור עון שפיכת דמים?
 בעו מנייה מרבי אמי, בן נח מצווה על קדושת השם או אין מצווה על קדושת השם, אמר אביי תא שמע **שבם מצוה נצטוו בני נח** (דף ע"ב). מסקנת הגמרא בענין אינה ברורה, ותלוייה במחלוקת הראשונים: לפי גרסת רש"י בהמשך הסוגיא נפש שאבן בן נח מצווה על קדושת ה', ואילו לפי הגירסא המובאת בתוס' (ע"ה ד"ה ואם) – אינו מצווה, וכן נקט הרמב"ם (הל' מלכים פ"ה ה"ב): "בן נח שאנסו אנס לעבור על אחת ממצוותיו, מותר לו לעבור, אפילו נאנס לעבור ע"ז עובר, לפי שאין מצוין על קדוש השם".

בספר **פרשת דרכים** (וררש שני ד"ה ד"ט) כתב: "דע דמשמע לי, דהא דאמרין דבן נח אינו מצווה על קדושת ה' היינו דוקא בעבודה זרה וגילוי עריות, אבל בשפיכת דמים – יזהר ואל יהרוג, וטעמא דמילתא... משום דב"ז וג"ע מה שישראל מזהירין הוא משום דגלי בהו קרא, בע"ז כתיב (דברים ה' ז') 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך', ודרשין (לעיל ע"ה) 'אפילו הוא נוטל את נפשך', וג"ע דכתיב (דברים כ"ב) 'כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש בן הדבר הזה', מקיש רוצח לגנדה המאורסה וכו', הרי דאצטרך קרא לתרייהו ללמדנו, דישאל מזהירין באלו לקדש את ה', ואם כן איכא למימר דבבן נח דלא גלי קרא בהו איכא לזימור דלא הוזהרו על קדושה ה', אבל שפיכת דמים דלאו מקרא נפקא, אלא מסברא 'דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי, אימא דדמא דחברך סומק טפי' (לעיל ע"ה), בסברא זו מהיכא תיתי דיש חילוק בין ישראל לבן נח".

והביא סנד וראיה לדבריו מדברי המורה בפרשת וישלח (בראשית לב, ה'): "ויירא יעקב מאד ויצר לו", ופירש"י: "ויירא – שמא יהרג, ויצר לו" – אם יזהרו הוא את אחריהם, ותמה המורה, למה יזהרו אותם, והלא עשוי היה גבר אלים ושמא הכריחם לבוא עמו. ומתרגם: "אפילו הכי לא היה להם לשמוע לו, שהרי נמנו וגמרו בעליית בית נתנה בלוד כל עבירות שבתורה אם אומרים לו לאחור עברו ואל תהרג – יעבור ואל יזהר, חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכת דמים, כדאיכא בסנהדרין (ע"ה...) ולכאורה, דבריו תמוהים, הלא בן נח אינו מצווה על קדושת ה', ואפילו בעבודה זרה – יעבור ואל יזהר, ואם כן מדוע לא היה להם לאותם ארבע מאות איש לשמוע לעשיו הרשע, הלא אינם מצווים לדיחיה על קדושת ה', אכן, לפי האמור מובן, כי בשפיכת דמים – גם בני נח מצווים על קדושת ה', חממת הסברא 'דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי, אימא דדמא דחברך סומק טפי', ואם כן נכון היה יעקב אבינו רשאי להרגם, מאחר שאסור היה לעיניהם לבדו לגדור (כירב כתב גם המהר"ל בגור אריה שם).

עוד כותב שם ה'פרשת דרכים': "דון אמת דמור"ש יפה ז"ל בסדר לך לך – כתב וז"ל: 'דא"ע'ג דמסברא נפקא דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי, אימא דדמא דחברך סומק טפי, ודין בבני נח לא נצטוו למסור עצמם על ע"ז וג"ע, כי לישראל נחתהו דא מריא, מסתמא גם על שפיכת דמים לא נצטוו למסור נפשם, ע"כ, ומ"מ הסברא שכתבנו נראית בעיני ומה גם שיש לו סימנים בדברי הרא"ם כנזכר" (וכדברי הפר"ד הסיק ב"ערוך לנר" כאן מידעת עצמו).

בספר **משכיל לדוד** על פירש"י (פ"ה וישלח ע"ה) הרבה לתמוה על דברי המורה, ומצין גם לדברי הפר"ד, וכתב לעומתם: "ודון אמת כי אריה שאג מי לא יירא, בפרט דכפי הנראה טעמא דמסתבר הוא, מכל מקום מאחר שמדברי הרמב"ם מוכח בהדיא דלא הוזהרו, שהרי לא חילק כלום אלא כתב 'בן נח שאנסו אנס לעבור על אחת ממצוותיו, מותר לו לעבור, אפילו נאנס לעבור ע"ז וכו' ע"ש', וחינוך, שמלשון הרמב"ם מוכח בהדיא שאין שום חילוק ואין בן נח חייב למסור נפשו כלל, גם לא על שפיכת דמים שהיא אחת משפכות המצוות שנצטווה. וכן יצוין גם ללשון המאירי (כאן): 'בני נח אין מצווין על קדוש השם כלל, וכל שנאנסו בשבט מצוות שלהם, אפילו לעבור ע"ז פטורים לגמרי ויעבור ואל יזהר'".

וכפ"ל סברה ה'פרשת דרכים' כתב ה'משכיל לדוד': "רמין אנפשי לבקש דלא תיקשי מבח הסברא שכתב הרב, וראיתי אתם בפרק בן סורר אהדיא דאמרין 'סברא הוא' – מי ימר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהוא גברא סומק טפי, פירש"י: 'סברא הוא – שלא תדחה נפש חבירו, דאיכא תרתי, איבוד נשמה ועבירה, מפני נפשו דליכא אלא חרא איבוד נשמה דהוא לא יעבור, דכי אמר רחמנא לעבור על המצוות משום דזוי בהם, משום דיקרה בעיניו נשמה של ישראל, והכא גבי רוצח כיון דסוף סוף איכא איבוד נשמה, למה היא מותר לעבור, מי ידע שנפשו חביבה ליוצרו יותר מנפש חבירו, הלכך דבר המקום לא ניתן לדחות, אמור מעתה דרך סברא לא שייכא אלא לגבי ישראל – דשייך בהו חביבות נפש לפני יוצרם, משא"כ באוה"ע דלא שייך לומר כן".

אכן, נגד דברי המשכיל לדוד יש להעיר, כי סברתו לא שייכא כי אם כשבן נח היא אנוס להרוג בן נח חבירו, כי אז יש מקום לומר שאבן נפש חביבה מנפש חבירו, ומותר לו להרוג את חבירו, והוא נשאר בחיים, אויל כשבן נח היא אנוס להרוג אדם משראלי, שייך שוב לומר "מי ימר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהוא גברא סומק טפי", כי "יקרה בעיניו נשמה של ישראל", ובראי שחביבה נפשו של ישראל מנפשו של הבן נח, ואם כן שוב יזכור דברי המורה על כך פנים כלפי הארבע מאות איש, בני נח, כשעמדו נגד יעקב אבינו – שנפשו בודאי היתה חביבה לפני הקב"ה, והיה להם למסור נפשם שלא לבא במלחמה נגד יעקב אבינו.

עלי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות כיבוד אב ואב (א)

כיבוד הורים קשישים והמסתעף

כבר עסקנו בעבר בהלכות כיבוד אב ואב, ברם ישנו פרט אחד שלא נגענו בו ד', והוא הכיבוד והדאגה להורים קשישים (וחולים באים בימים). נעין זה, שלדאבנו לא היה מצוי כל כך בדור הקודם – אחר החורבן הנורא והאבדן הגדול של רוב יהדות אירופה, חשוב ונחוץ ביותר, ובפרט במצב הכלכלי הקשה השורר בזמננו, השם ירחם. על כן נביא כאן כמה עניינים והלכות בענין נחוץ זה.

א. יאיתא בתנא דבי אליהו (פרק כו): "בזמן שהאדם מכבד את אביו ואת אמו בילדותו, ואין צריך לומר לעת זקנותו, [נשרה] כך הוא מפורש עליו בקבלה על ידי שיעיה הנביא (ישעי נח) 'הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית וגו' ומבשרך לא תתעלם' וגו'. הא כיצד? אלא אם יש לו לאדם מזונות בתוך ביתו ומבקש לעשות מהן צדקה וכו', כיצד עשה, בתחלה יפרנס את אביו ואמו, ואם הותיר יפרנס את אחיו ואחיותיו, ואם הותיר יפרנס בני משפחתו וכו', לא יראה אדם את אביו ואת אמו כשהן הולכין בבגדים בלואות, אלא ילבישם בבגדים נאים וכו', וכן יבחר להם כל הדברים הטובים וכו'... ואפילו אם ריחו של אביו יורד על זקנו ישמע לו מיד" וכו'. יעו"ש באריכות. ושומה לדעת גם מה שאמרו חז"ל באבות נה, כ"ב): "לפום צערא אגרא", וכל מה שקשה יותר לכבדם, ומשתדל ועושה בסדר פנים יפות, יקבל יותר שכר בזה ובבא, שהרי הוא דבר שאדם אוכל פירותיו בעולם הזה, והקוץ קיימת לו לעולם הבא.

ב. אב שיש לו כסף, אז הבן מאכילו ומשקהו מכספו של האב (ועי' פ"ד סי' ס"ב סי' ס"ה), ואם אמנם יש לו לאב ממון, אך הוא קמצן וכו', או שיוכל להתפרנס ממעשיו ידיו אך אינו רוצה לעבוד, אזי מן הדיון אינו יכול להטיל עצמו על שביו, ואם פרנסה חסד משלו – יאמר לו: **לחובבינו בדין** (ועי' שו"ת חתם יאיר סי' קל; שו"ת חתם יוד סי' רל; ערו"ש סי' רמ סי' וכו' וכו') שם כי שאם ילדנו מראש שרואה אח"כ לתבוע את הכסף בדין, אינו גם את מה האב, יכול לתבוע מהורשים, ע"ש. ועי' בחוץ חיים ה"ה פ"א סי' ס"ה (סי' ס"ה).

ומכל מקום ממצות חסידות, ראוי לבן לפרנסו, כדאיכא בספר חסידים (סי' תתפ"ב): "לאחד היה עשיר ונכח היה עשיר, והאב היה עצור [קצתם] במאכל ובמבשלה שלו, א"ל החכם לבן, אע"פ שיש עושר לאבך שהוא עצר, תזכה בו והאכילו והשקהו משלך ותכסהו", וכבר פירש שם מפרשים, דמדת חסידות שנו כאן.

ג. זקן או חולה שאינו יכול לפרנס עצמו, ואם שאינו בדעה צלולה, ויש לו ממון משלו, ראשים וכן המשתכח לטול ממון שלא מדעתו בבדי לפרנסו עצמו, לא צרכו כפי כבודו, ואינם חייבים ללוות ולגבות אח"כ (ועי' פתחי חושן על הל' גיבוי פ"א סי' ט"ו). ומכל מקום טוב שלא יעשו על פי עצמם, אלא על פי הוראת חכם שמכיר את הענין (נ"ס).

מאת: הגרי שמואל יהודה הכהן גראס שליט"א, המשד בליון הבא מ"ה

עלי שיח

"לכפר עליכם" – על ידי קרבתו הנכריים

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ד מבעלזא ז"ע התבטא פעם ואמר: "קל לי יותר לתרג' רמב"ם קשה, מאשר לקחת 'קוויטל' אחד מיהודי". ואף על פי כן הקפיד לקחת קוויטלעך בכל יום ויום, ואפילו בשנות מלחמת העולם הראשונה. כשנדד בגלות ולא היו מצויות שיירות, הקפיד לקחת קוויטלעך בכל יום.

באחד הימים, פנה מרן ז"ע אל הגבאי רבי אהרן יושע ע"ה ושאלו אם יש מאן דהו שרואה להיכנס עם קוויטל, נענה הגבאי ואמר: בחוץ ממתנים יודונו וגו' להיכנס עם קוויטל (כידוע, שהרמב"ם מבעלזא ויה מקבלי קוויטלעך גם מהגוים), צוה לו מרן ז"ע שייכנס קודם את הגוי, ולאחר מכן את היהודי.

לאחר מכן פירש לו מרן ז"ע נמוק ואמר לו: כתיב בפרשת אמור (כ"ב): "ומיזן נכר לא תקריב את לחם אלוהים מכל אלה כי משחתם בהם מום גם לא ירצו לכם", וברש"י ד"ל: "אל ירצו לכפר עליכם", ולכאורה היה לו לכתוב 'לכפר עליהם', שהרי מדובר כאן בקרבן הנכרי, אלא נראה, דהנה כל הענין שנקבלים קרבנות מן הנכרים (מנחת ע"ה) הוא משום טובת בני ישראל, לא שיקבליהם ויתקבלו לצדן לפני אדון כל, כי תכלית הקרבן היא תשובה, ומה יהיה אם היהודי לא עשה תשובה כדאוי, ולכן צוה הש"ת שיקבלו קרבנות מן הנכרים, וכענין שפירש הרב ר' בער ממעורריוש ז"ע: "מעולם לא ראתה חמה פרימהה של לבנה" (ר"ה כ"ב), שלעולם היהודי, בכל מצב שהוא, עולה במדרגתו וחשיבותו כלפי הנכרי, וזהו: "מעולם לא ראתה חמה" – רומז לאומות העולם שמונין לימות החמה, "פרימהה של לבנה" – של ישראל, שמונין למולד הלבנה. נמצא שקרבנותיהם של הנכרים מתקבלים לצדן לפני הש"ת רק לטובת בני ישראל, ולכן צריך שהקרבן של הנכרי יהא בשמחות בלי שום מום. וזהו שאמר הנכונ: "אל ירצו לכם – לכפר עליכם" היינו על בני ישראל.

סיים מרן מהר"ד: מהאי טעמא ציווית לך שותכנים תחילה את הגוי, כי כלפי הגוי – הנכנס בתחילה, אוי כל יהודי שייכנס אחריו, כדאי הוא וראוי להיוועש, "ווייל דער ערגסטער יוד, אוי בעסער פונעם בעסטערן גוי..."

עלי ספר

אור היקוד הם יקודים – גיצי אש וציצוי אורות מאירים באור נוגה עיני ל"ג בעומר, רבי שמעון בן יוחאי ותורתו. פרי הדבור, פרי הדבור, הממזג מוח ולב, הלכה ואגדה, מוסר וחסידות בעומק המחשבה – של הרב נתן יוסף וילהלם, בני ברק מהדורה מחודשת ומורחבת, תש"ע (קצב עמ').

פניני מנהג – ל"ג בעומר – ליקוט נפלא של אלפי קטעים מהאגדה, ספרים, קונטרסים ורשימות; עדויות של נוסעים מלפני מאות שנים; כ פרקים עשירים ממנהגי המעט היהודי בארץ-הקודש ובתפוצות; הלכות והנהגות גדולי-ישראל, וקריאות-הקודש – מכל החוגים והעדויות – בהילולא דרשב"י. כל הקטעים נעקרו והובאו בלשון כותביהם. [מפרקי הספר: שבת שלפני ל"ג בעומר; הדלקת נרות; הנסיעה למרומי; שריפת בגדים; הלכות הילדים; רייה בקשת; ואף גם על הלכות הרמ"א בקראקא ועוד הרבה]. מעשה די אומן של הרב יצחק טעסלער. כריכה רכה ונוחה בפורמט כ"ס. מוסי' ג. תש"ע (תכ עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ג ר' קלינימוס יצחק טעלער שליט"א דוד' בק' בעלזא – אנטווערפן לרגל שמחת איווסי בנו הבה"ח כמו אברהם משה י"ו – ע"ב' תתי' בת מחו' הרה"ג ר' ליבוש קאניאל שליט"א ראש כולל עין חרדיס' בעלזא וירושלים במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' משה פינחס רייכמאן הי"ו לרגל שמחת הבר-מצוה של בנו היקר כמו אברהם יעקב י"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלטור ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת איווסי בתו חתי' ע"ב' הגה"ח כמו יוסף משה שטעלס י"ו בן מחו' הרה"ח ר' יקותיאל יהודה הי"ו – כ"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' חיים פרץ לעבל שליט"א לרגל שמחת איווסי בנו הבה"ח כמו שלמה עזריאל י"ו – ע"ב' תתי' בת מחו' הרה"ח ר' אהרן דוד קליין הי"ו – מאנטריאל במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' אלטור ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת איווסי בתו חתי' ע"ב' הגה"ח כמו יוסף משה שטעלס י"ו בן מחו' הרה"ח ר' יקותיאל יהודה הי"ו – כ"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' חיים פרץ לעבל שליט"א לרגל שמחת איווסי בתו חתי' ע"ב' הגה"ח כמו יוסף משה שטעלס י"ו בן מחו' הרה"ח ר' יקותיאל יהודה הי"ו – כ"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלטור ב.מ. אסטרייכער הי"ו לרגל שמחת איווסי בתו חתי' ע"ב' הגה"ח כמו יוסף משה שטעלס י"ו בן מחו' הרה"ח ר' יקותיאל יהודה הי"ו – כ"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' חיים פרץ לעבל שליט"א לרגל שמחת איווסי בתו חתי' ע"ב' הגה"ח כמו יוסף משה שטעלס י"ו בן מחו' הרה"ח ר' יקותיאל יהודה הי"ו – כ"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, ערב שב"ק פר' בחר בחקותי (אבות ה)			
ב"ג אייר תש"ע - שנה ט"ז גליון תשי"ב			
ר"ת	מוע"ט	ה'תש"נ	אסטרונומיה
22:28	22:16	20:56	אסטרונומיה
21:48	21:37	20:19	לונדון
22:04	21:57	20:34	מאנטשטער
21:59	21:41	20:27	ציריך
21:30	21:13	19:59	ווינ
22:33	22:21	20:58	אמסטרדם
22:32	22:12	20:57	פאריז
22:10	21:53	20:35	פראנקפורט
מבדוקי התורה: ראש חודש סיון ביום ששי			
המולד: ביום המשי' בשעה 16:39 ו-16:16 חלקים			

מדרש חכמים

מצות ספירת השנים

וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁנִים שְׁבַע שָׁנִים שְׁבַע פְּעָמִים וְהָיָה לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים תְּשַׁע וָאַרְבָּעִים שָׁנָה (כו, ה).

"שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים", אלו שבעה שמיטין, מלמד שצריך לומר "יש לנו שבע שנים שהוא שבוע אחד", וכן כל שבע שבתות השנים.

"והיו לך ימי", אלו השנים, וכן הוא אומר (בראשית ה, ה): "והיו כל ימי אדם אשר חי", מלמד שסופר [גם את] שני היובל.

לקח טוב (ועי' בימנחת חינוך) מצוה של - בשם הרמב"ם בספר המצוות מצוה קמ, שיאיר שהמצוה היא כמו בספירת העומר שצוה למנות ימים וגם שבועות)

המות והחיים ביד הלשון!

וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אִישׁ אֶת עַמּוּתוֹ וְגו' (כו, יז). הדא הוא דכתיב (משלי יח כא) "מות וחיים ביד לשון", (וכמו ש[תרגמו] עקילס [הגר]: "מיצטרטא מכירין" (-כלי שמצד אחד הוא כמו כף ותרוד, ומצדו השני - חרב וסכין, והיה בתשמיש אנשי החיל, שבכף החרב היו כוילים לאכול. ח"י הרד"ל), [ישו בן] מות מכאן וחיים מכאן (-וכמו כן הלשון, נכלל בה חיים ומוות).

בר (בן) סירא אמר: [בא וראה כוחה של לשון, הרי ש]היתה לפניו גחלת, נפח בה (-כפיו ולשונו) בערה (-הבעיה והדליקה, הרי רעה), רקק בה - בכתה (-חרי טובה, ושניהם באים מן הרוח היוצא מפיו על ידי הלשון. מתנ"כ).

אמר רבי חייא בר אבא, היתה לפניו כלכלה (-סל) של תאנים, אכלה עד שלא עישרה (טבל הוא ובמיתה, הרי) - מות ביד לשון, עישרה ואכלה - חיים ביד לשון.

רבן גמליאל אמר לטבי עבדו: פוק זבין לי צדו טבא מן שוקא (-צא והבא לי מאכל טוב מן השוק), נפק ואייית לי לשון (צא והבא לי לשון של בהמה). תוב (שוב פעם אחר) אמר לו: פוק זבין לי צדו בישא מן שוקא (-צא והבא לי מאכל רע מן השוק) איית לי לשון (-הביא לי שוב לשון). אמר ליה: כד אמרית לך צדו טבא, אייתת לי לשון, וכד אמרית לך צדו בישא, אייתת לי לשון? (-כשאמרתי לך מאכל טוב הבאת לשון, וכשאמרתי לך מאכל רע, שוב הבאת לי לשון?) אמר ליה: מדי (אדוני רבי), מיניה טבתא ומיניה בישתא (יש ממנו טוב ויש ממנו רע), כד הוא טב, לית טב מיניה, וכד הוא ביש, לית ביש מיניה, (כשהוא טוב - אין טוב ממנו, וכשהוא רע - אין רע ממנו).

רבי עשה סעודה לתלמידיו, הביא לפניו לשונות רכין (-מבושלים כל צרכם) ולשונות קשין, התחילו בוררין את הרכין ומניחין את הקשין, אמר להם: בני, כך יהא לשונכם רך אלו עם אלו. לפיכך משה מזהיר את ישראל: "ולא תונו איש את עמיתו" (-להזהירם על אונאת דברים בין איש לחבירו).

ויקרא רבה לג, א (לפי גיסת הילק'ש רמז תרסא)

אילו ידעו האומות -

היו מעמידים שומרים על ישראל שלא יחטאו

אם בחקתי תלכו - ונתתי גשמיכם בעתם (כו, ג-ד). ואם לא תשמעו לי - ונתתי את שמיכם בפרץ (כו, ד-ט). וכן הוא אומר (חגי א, א): "על פן עליכם" (-על חוביכם, תרגום) **פלאו שמים משל, והארץ פלאה יבולה.** שבשביל עוונותיהם אף האומות לוקין.

אמר רבי יהושע בן לוי, אילו היו יודעין האומות שבשביל עוונות ישראל הם לוקין, היו מעמידין להם שני איסטרוטיון (-חיללים) לכל אחד ואחד ממשאל כדי שישמרו את התורה ושלא יחטאו, ולא דיין שאין האומות משמרין את ישראל, אלא עוד הן מבטלין אותן מן המצוות. ש[הרי] אם יחטאו [ישראל] - כל העולם לוקה, שנאמר "על כן עליכם כלאו שמים מטל". ואם אינם חוטאין, כל העולם מתברך בשבילם, שנאמר (בראשית כו, ד) "והתברכו בדרך כל גוי הארץ".

תנחומא, ב

לקח טוב

"ולא תגעל נפשי אתכם"

בעצם, מצד טבע נשמת האדם אשר נחצבת מתחת כסא כבודו יתברך, וממנו שורשה ומקורה, אין לו לאדם שום ענין בעולם אלא לרוץ אחר מקור מהצבתו ולהשתוקק בכל כחו ובכל רגע חיותו להידיבק אל כסא הכבוד ממנו לוקח. אלא מה, אם יותן לה נשמת האדם לפעול רק כפי טבעה זה, לא יארכו ימיה, כי תוך ימים ספורים תגוע תמריע מהזניה את צרכי הגוף לגמרי. ומאחר שרצון הבורא יתברך הוא שיחיה שנים ארוכות בעבודתו, מן ההכרח הוא שיחיה האדם הולך ושב הולך ושב. כך שעלייתו

בתהלוכות האדם בעבודתו הרוחנית לא תימצא בו קביעות שבה יהיה מצבו מיוסד ותקוע במסמרות שלא יזוז ממנו, ושלא יזוז בו על ימיו ועל שמאל. אין לך אדם ואין לך שעה שמדריגתו קבועה ומיוסדת, כי כל ימיו בעמוד והחזר קאי.

בשעה אחת תהיה נפשו מתעלה ומתנשאת אל אביה שבשמים, בשפכו את לבו בתפילה, בשבה והודיה לקל ההודאות, או בצוללו בעמקי ים התורה והכמטה, ולבו מתמלא על גדותיו באהבת השם ויראתו ית' בבת אחת, ושתי מדות אלה מתלקחות ומתלהבות בקרבו עד שמצמידות לו שתי כנפיים רוחניות המפרידות אותו אל שמי רום, ואדמת העפר אשר הוא עומד עליה נשכחת ממונה כולה כליל, כי איננו רק למעלה למעלה.

אך תוך שעה קלה, כאשר מסיים את תפילתו ונומר את לימודו, לאט לאט נכבית האש הגדולה שבערה בקרבו, ונוצר הוא מוגופו המסתובב עלי חלד. חיש מהר בעסקו בצרכי ועניני הגוף, מתגלה שאיננו למעלה כי אם למטה. מבלי שמכוון לכך הריהו להוט אחר מאכלו ומשתהו ולכל עניני החומר. ונפשו ומצפנו של אדם מתיסרים בתמידותם: איך ישנתה הדבר בין רגע לרגע, ועוד מקצה אל הקצה. הרי שני המוצבים בהם נמצאתי אינם מתיישבים יחד, כי האחד סותר את חברו. אי אפשר לו לאדם להיות רגלו אחת בשמי שמים ורגלי השניה טבועה במיט ורפש וביון מצולה. ואם לא יתכנו יחד, אין זה אלא שאחד מהם אמת במציאות, בעוד שהשני איננו אלא דמיון. המסקנא העולה מאליה היא, שבעצם אינו אלא עפר ואפר ורגליו תקועות באדמה הגשמית וטבועות בה באופן קבוע, וכל מה שהרגישה נפשו בשעת התפילה והתורה לא היתה אלא אחיזת עינים.

ובכן, אף אם אין להתדמות בענין זה לצדיקים שבהם בעיקר נאמר הדבר, הרי שגם בפשוטי העם אמורים הדברים.

אותיות מחכימות

ונתתי משקני כחוסכם ולא תגעל נפשי אתכם. לריד להבין, כיון שהבעית הסיי' שיתן משקני בטי, מכל שכן שלא יגעל וימאס אותו ח"ו. והוא לעצמי שפי' מה ידועה שאלה לריד להיות בבחינת לרא' וסוף. הגם שגם ידועה מלך מגולתה ויחול ב"ה, ונפשו משתוקקת לשקט כי ק' הוא טבע כל דבר לשתוקק ליסודו, הגם שהטבע ממליץ ליסודו, והוא הקולל כלת הגשם, ותגעל הגשם את הבשר מגולת השקט להדבק בגופו... וכן הוא בפעילות הדיקום בגשק... והסיי' הגם שלטו שעתה הגשם מנעמות וידועה ויחול, עם כל זה לעצמי שלא תלא מגולתה כל ימי לבאה ותהיה בבחינת לרא' וסוף... ועי' בלוח החיים פר' אחר מנעין פניית נדב ואכילתו ויגעל נפשו. חס שהבעיתו וילעז: "ונתתי משקני כחוסכם" בפנימיותם, והבית ענין גמולתי בלחיה רבה ותשוקה נכבדה, ועי' "ולא תגעל נפשי אתכם", היינו הגשם שלי שנתתי בכם כל תגעל את הבשר כל ימי לבאה, ואתן לו את הקיום בגוף שלא טבע, והבן מלך. **אנחה רבה**

הרוחנית תיעשה קטעים קטעים, למען יוכל להחיות את גופו וישיאר בחיים חיותו. הוי: "רצוא ושוב". ועל כן ידע האדם נאמנה, שמה שחשה נפשו בעת לימוד התורה ועבודת התפילה, היא היא האמת לאמתה, כי כן הוא טבע נשמתו החצובה מתחת כסא הכבוד. ומה שהרגיש ירידה אחרי כן, אין הדבר אלא כדי לקיים רצון הבורא שתהיה נפשו פועלת בבחינת רצוא ושוב, כאמור.

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

ברכת מולא טבא וגדיא יאה מוגשת בזה קדם הגאון הצדיק חו"פ רבים נתברכו ונושעו על ידו

ב"ק מרן אדמו"ר מזמגראד שליט"א

מח"ס נימוקי יעקב על סוגיות הש"ס ועל תיקוני הזהר

לרגל השמחה השרוי' במעון קדשו באירוסיה הבת תח' עב"ג

בנש"ק החתן המצויין כמר שמעון ארי' לייב שליט"א

בן מח'י הגה"צ ר' אברהם מאקובעצקי שליטא

ויהא רעוא שמשמחה זו יושפע שפע רב לכל תושבי עירנו ולכל הנלווים אליו ולכל בית ישראל, אבי"ר.

כעתירת וברכת

חסידי ומעריציו

אמרות טהורות

בזכות זכירת מצות שנת השמיטה –

תחנה הברכה בשש השנים שקדמות לה

כי תבוא אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה. שש שנים תזרע שדך וגו'. ובשנה השביעית שבת שבתך וגו' (כח, ב-ג). לכאורה יש כאן שפת יתר, דלא הוי ליה למיזכר אלא: 'כי תבוא אל הארץ שש שנים תזרע שדך וגו'. ובשנה השביעית שבת שבתך וגו'.

ונראה הרמז בזה כמו שכתוב בזהר הק' (דכ"ח פ"ה): כתיב (בראשית ג, א) "ויברך אלקים את יום השביעי", וכתיב במן (שמות טז, כו) "ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בר' – אם לא יהיה בו מזון איזו ברכה תהיה בו, ומתוך: "כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעא תלין וכו', דההוא יומא מתברכאן מיניה כל שיתא וימין", וכו'. שכל ימות השבוע מקבלים את השפע מיום השבת של אחריו (עי' צדק הדין הק' פ"ר בראשית שם; אך פ"ר תבואה' כאן ד"ה כי תבוא: צלחת בניסין ריש מצוה לב, כמו כן בשמיטה – הנקראת "שבת" – ממנה בא השפע לשש שנים שלפניה. וזהו דכתיב: "שש שנים תזרע שדך וגו'. ובשנה השביעית שבת שבתך וגו' – כי מה ההצלחה בשש השנים היא כשביל שביית שנה השביעית.

והנה, כמו שצריך לזכור לקדש את יום השבת כבר מיום ראשון (עי' ביצה טו, א) כן היתה המצוה שיקבלו עליהם שביית השמיטה מתחילת ביאתן לארץ, ולכן אמר: "כי תבוא אל הארץ אשר אני נותן לכם", אזי מיד תקבלו עליכם "ושבתה הארץ שבת לה". וזהו שכתוב אחרי זה (פסוק ו): "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", שזכות שנת השמיטה תהיה הברכה בכל שש השנים.

פנים יפות (ועי' גם באמרי שפר' כאן)

ולא תנו איש את עמיתו – שהנה ורא שמות

ולא תנו איש את עמיתו ויראת מאלקך (כה, יז). "פירש" בזה אא"ז הקדוש מוהרש"א [מקוריהו] וצ"ל, דהכתוב בא להורות לנו שכל ירמה האדם לחבירו ולהטעותו שיחשוב

אמירה נעימה

את כספק לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך. אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וגו' (כה, יז-לח). ויש להבין מה נתינת טעם היא ההוצאה ממצרים לאיסור ריבית.

ונראה, דהנה קודם יציאת מצרים טען משה רבינו ע"ה ואמר (שמות ג, יא): "מי אנכי כי אלק אל פרעה וכו' אוציא את בני ישראל ממצרים", ופירש: "מה זכו ישראל שיעשה להם גם אוציאם ממצרים", והשיב לו הקב"ה: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה" (שם ב). הרי שיצאת מצרים היתה בהקפה, בגלל שעתידים לקבל את התורה.

וזהו שאמר כאן: "את כספק לא תתן לו בנשך" וגו'. ואם תאמר, למה לי ליתן כספי בהקפה בלי שום ריבית, לפיכך אמר: "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וגו' להיות לכם לאלקים" – שהוצאתי אתכם ממצרים בהקפה שתעבדון לי אחר כך, ולכן תתן גם אתה את כספק בהקפה בלי ריבית.

לא תרדה בו בפרך ויראת מאלקך (כה, טז). פירש"י: "מלאכה שלא לצורך, כדי לענות... הרי הדבר מסור ללב, לכך נאמר ויראת מאלקך". ולכאורה תמוה, למה ישעבד אותו סתם בחנם, והלא בכך הוא מכחיש את עבדו ללא צורך.

ויש לפרש על פי מה שכתב הרמב"ן (ר"פ משפטים) שיציאת העבדים בשנה השביעית היא זכר ליציאת מצרים. ולפי זה יסבור האדון ויאמר, אם לא אשעבד אותו כעבדות פרך לא יעזוב העבד ביציאתו לחפשי "טעם יציאת ממצרים", שהרי אמנם מצינו שכמה פעמים שיאמר יאמר העבד – לא אצא חפשי, כי מוב לי עם האדון, ואזי איפוא יהא זכרון יציאת מצרים ביציאתו כזו, על כן מוב לעבד בו עבודת פרך כדי שישמח בצאתו, לכן קא משמע לן הפסוק "כי חסידות של שנות הוא זה".

חלם סופר

אם בחקותי תלכו וגו'. ונתתי גשמיכם בעתם (כו, ג-ד). וברש"י: "רעכם, רשעה, שאין דרך רני אדם לצאת", וקשנים

עליו שהוא ירא שמים. וזהו שנאמר: 'ולא תנו איש את עמיתו' רצ"ל שלא תאנה אותו בזה שיסבור 'ויראת מאלקך' – שיש לך יראת שמים.

וקדוש אחר אמר, שע' בא' מתחלק (שהן מאותיות גרונות – אהה"ע), והוי כאלו כתיב: 'לא תנו איש את אמיתו' ורצ"ל, שלא ירמה האדם את עצמו שהוא איש אמת". אילנא דחיי

תענוג רוחני – לא כתענוג גשמי – ככל

שמתרבה משיבת יותר

ואכלתם לחמכם לשובע וישבתם לבטא בארצכם (כו, ה) יש להבין מה ברכה היא זאת שיאכלו וישבעו, הלא זה הוא דרך הטבע, ומה שנאמר בקללה (פסוק כו) "ואכלתם ולא תשבעו", זהו באמת היפך דרך הטבע, כמו שכתוב ב'מדרש שמואל' (אבות ג, יח) בשם החסיד שהרשעים גורמים נסים בעונותיהם – לשנות דרך הטבע, שאין כל גדול מנם ואכלתם ולא תשבעו עכ"ד, ואם כן למה כתוב בברכה "ואכלתם לחמכם לשובע", וגם מה השייכות של "וישבתם לבטא בארצכם" לכך.

ונראה, כי החילוק שבין תענוג גשמי לתענוג רוחני – בדבר מצוה ועבודה, הוא, כי כל תענוג גשמי, ככל שהאדם משיב עצמו יותר מכוון, נמאס אותו תענוג בעיניו בפעם ההוא, אבל בתענוג הרוחני מחמת מצוה ועבודה, מה שהוא יותר שבע ממצות וממעשים טובים תאב יותר ומתלהב יותר.

והנה, כל התענוגים נקראים על שם 'לחם'. וזהו שאמר בברכה: "ואכלתם לחמכם" – התענוג שלכם יהיה 'לשובע', כלומר, גם כשאתם שבעים יהיה לכם תענוג, "כי תתענוג תמיד בתענוג הרוחני, בתורה ובמצות ותשבעו תמיד, ואף על פי כן יהיה לכם לתענוג, ובאמת אמרו רז"ל (תמיד לב) הרוצה להחיות את עצמו, ימית עצמו וכו', כי מה שמחיה הגשמה – צריך לשבר את הגוף, וכאן הכמיה בברכה שיהיה לכם תענוג הרוחני תמיד מתורה ומצוה, ואף על פי כן לא תצטרכו לשבר את הגוף, אלא וישבתם לבטא בארצכם, רצה לומר בארצות שלכם, היינו הגוף, תשבו לבטח". אורח לחיים

העולם, דלמא "בעתם" – כפשוטו, בשעה שאנו צריכים לגשם. ונראה, דהנה ידוע שהבנה גדול היה מתפלל ביום הכיפורים שלא תיכנס לפני הקב"ה תפלת עוברי דרכים (ויפא נג). ומסופר בגמרא (שם) שר' חנינא בן דוסא היה מהלך בדרך, וכשהוא הגשם לדרת אמר: "רבונו של עולם, כל העולם כולו בנחת וחינא צעק" ופסק הגשם. ומסיק הגמרא: מה דהעילה תפלת הכהן גדול נגד תפלת רבי חנינא בן דוסא.

ולפי זה מובן היטב: "אם בחקותי תלכו" – ועמך כולם יהיו צדיקים, אז: "ונתתי גשמיכם בעתם" – בשעה שאין דרך בני אדם לצאת. כי אם פירוש "בעתם" הוא בשעה שאנו צריכים לגשם, שמא יהיו צדיקים כר' חנינא בן דוסא בדרך ויפסיקו את המטר על ידי תפילתם. אלא ודאי ההכמיה היא שירדו הגשמים בעתם – בשעה שאין עוברי דרכים מצויין.

מרמזות טבא להנ"ר דוד לירא וצ"ל אב"ד אמשטרדם (מתוך דפוס – פפ"ה, ת"ע, ויז"ה בליקום הגרשוני ובדבריו מהר"א)

וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם (כו, טז). וברש"י וי": "למה נמנו אהורנית, כלומר כדאי הוא יעקב הקטן לכך, ואם אינו כדאי הרי יצחק עמו, ואם אינו כדאי הרי אברהם עמו שהוא כדאי". ולכאורה יפלא מאוד לומר על יעקב אבינו, הנחשב לבחור האבות, שזכותו אינו כדאי וצריכים לצרף את יצחק ואת אברהם עמו.

ונראה לפרש הכוונה, ע"פ דברי רש"י שפירש בתפילת משה רבינו ע"ה אחר מעשה העגל: "זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך" (שמות לג, ג) – "אל לשריפה, וזכר לאברהם שמכר עצמו להשרף עליו כדור כשדים; וזכר להריגה, וזכר ליצחק שפשט צווארו לעקידה; אם לגלות, וזכר ליעקב שגלה לחרץ".

וזו הכוונה גם כאן, שהכתוב מתחיל למנות אהורנית, מיעקב, לפי שהוא כנגד הגלות, שהיא העונש הקל; "ואם אינו כדאי" – כלומר, שלא תספיק זכירת גלותו של יעקב להגן על ישראל, שהיא עונש קל; "הרי יצחק עמו" – שהוא כנגד הריגה, וזכות זאת תעמוד להם; "ואם אינו כדאי, הרי אברהם עמו" – שנתנסה בשריפה, שהיא העונש החמור ביותר, וזכות זאת תגן על ישראל.

נחלת יעקב להנ"ר יעקב מליאס זי"ע וי"ד חל' השבעה ב"ה אביר ומסב"ל

יתרון דעת

יגע בזהרים ויגעשנו (ב)

האם המבשל באש הר הגעש בשבת – חייב? והאם מברכים על אש זו "בורא מאורי האש", ועוד

יש אש מוטבעת מן הבריאה בקרב הארץ ובסבך האדמה ממעמקים, העוזר להכנות הדומם אשר בארץ מתחת ולכל צומח ממנה על פני כל הארץ, וזה נראה בחוש מן ההרים הגבוהים הנמצאים בעולם ותבער במ אש, כמו במדינת אנפאלי ומדינת סיציליין ומדינת איסלאנד – אשר אש להבות בארצם, ותעל אש מן ההרים הגבוהים אשר שם וכלהבת תלהט הרים, ונקרא הרי וואלקאני או פייער שפייענרע בערג, כי במדינת נאפאלי יש הר גדול נקרא פועפוע... ומראה אש אוכלת בראש ההר גחלים בערו ממנו להב ואש ותמורת עשן, והוא משליך לפעמים אבני אש גחלים בוערות גדולות כמשקל שני ככרים, ואת האש זרה הלאא מרחק שני פרסאות ונפיק מיניה חומר רבה, כי ישרוף כל עץ פרי ואש החלקה אשר לו באש, ותלתט מוסדי הרים סביב אל אף להטת כל עצי השדה הסמוכים לה. וככה במדינת סיציליין וכו'... גם בו יש הר גדול מאד נקרא עטנא... וסביב לה ברגלי ההר ידלו כל עץ מאכל טוב ויפה... וערים נאים ונחמדים, וראשו מכוסה תמיד בשלג וקרר וברר, ובאמצעיתו אש תמיד תוקד בו, והנה אש וברר שלג וקטור ביחד, ויהי בעלות הלהב עם גחלי רתמים גם הוא יחריב מסביב לו לפעמים את כל אשר ימצא. כי ימות עליהם גחלים והאש תאכלם ולהט אותם, ואת כל הערים והבתים אשר ימצא מסביב ואת כל טירות שרף באש.

וככה במדינת איסלאנד אשר אי אחת בין הקרח ממשלת מלכות דנעמארק יש כמה הרים גדולים ורומים אשר ראשם מכוסה תמיד בשלג וברר וקרר ונורא, ומהם אשר תמיד מוזיקים אש, ומהם בעתים ידועים אז יעלה עשן ולפידי אש ויהי ברר ואש מתלקחת ולהבה להטת ביחד, והיותר גבוה שבהם נקרא עקלא ולהב מפוי יוצא וההר בוער באש עד לב השמים, ואת עמוד העשן נראה מרחוק באש פחם גחלים ורשפי אש שלהבת ויהי ברר וגחלי אש גם יחד, וגדולים מעשי ה' ונפלאותיו בשמים ובארץ. במתניתא תנא (תניגה ב:) אש ומים הביא הקב"ה וטרפן זה בזה, וכמעט בחוש נראה בדבר הזה מנפלאותיו בהרים הנזכרים. ספר הברית (ח"א מאמר ו"פ ד')

ותגעש ותגרש הארץ ומוסדי הרים ירגזו ויתגעשו בי חרה לו. עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל גחלים בערו ממנו וגו'. וישת חשך סתור סביבותיו ספתו חשכת מים עבי שחקים (תהלים יח, יב-א).

"ותגעש ותגרש הארץ", ונעשה רעש הארץ להטביע את איביו חיים שאולה, "מוסדי הרים ירגזו", כדרך הרים עד שיתחוו לרעם בעת הרעש וירגזו באף ובחמה ובאש בוער, וזה היה על ידי ש"חרה לו", והתגלה חרון אפו ואש חמתו בתוך הרעש, "עלה עשן באפו" – מצייר הדר הבוער ומריק אש וגפירת ומעלה עשן ביום הרעש כאילו העשן העולה הוא העשן העולה מאפו, והאש האוכלת ממנו הוא דוראנא מפי ה' המוריק אשר דרך פיו, עד ש"גחלים בערו ממנו", כמו שהוא בהרים המוריקים אבני אש וכו'... שעל ידי התקררות העבים הרבים שם מלאים חלקי אש ודברים מבעירים כמו גפירת ואלפסטר, ועל ידי נשיבת הרוח בהם בכח גדול ועל ידי מורצתם וקלות מהלכם, וע"י שילחצון יחד קרירות העבים עם חמימות העלעקטרי המתעורר בתוכם, על ידי כך יעמדו רעמים גדולים וברקים עצומים כנודע לטבעיים וכו'. פירוש המלבי"ם על תהלים (ת"ח, יב, י"ג)

שאלה. האש שלהבת שיוצא בין ההרים מה טיבו. תשובה. אומרים הטבעיים שניצוץ מן השמש נבער במוצא הגפירת ומשם יוצא. וקשה על זה, שלמה אינו חולק ומבעיר עד התהום. יש לומר שהגפירת רבה ומאכילו כדי שובעו כשמן המספיק לפתילה, גם המים הדומים בחמי טבריא עוברים דרך שם ומתחממים. ורז"ל אמרו (שבת לט). דחליי אפיתאח דריהם, והיא היא ד"גפירת ומלח שרפה כל ארצה" (דברים כט, כב). אבל מה שקשה בזה הוא, למה המבשל בחמי טבריא פטור (עי' שבת מ). דהא תולדת האור של גיהנם הוא. תשובה, אפשר דהיום הגפירת הוא אינו אש ממש. ולפי מה שכתבנו שניצוץ מן השמש נבער בגפירת, אפשר שהמבשל שם לא מחייב תולדות חמה היא, ואין לך אש שחייבה עליו אלא על האש הטבעי היסודי הדבק למטה על ידי יסוד האור שמתלהב, אשר על כן האש שמתלהב מן האבן, מבח ההכאה שהוא קליטת האור המקיף, זה אש יסודי הוא וכל תולדותיו התחייבו עליו, אבל המתוהה על ידי הזכוכית שמתעגל ניצוץ השמש ונבער הוא תולדות חמה, וכן היוצא מן העששית להפטר המבשל בו בשבת וכו'. ש"ת הלכות קטנות להפטר המבשל וצ"ל (ח"א סי' קט, מהדור קראקא תר"ז, י"ג ע"ש ע"ד)

ויש להסתפק על מיני אש של ברקים, שהדליקו מזון (רצ"ל, ברקים שהיו ערומים עצים) או הרים מוריקים אש וכו' ויצא בהם, אם מברכין עליהם במוצאי שבת; וכן עמוד אש שהיה מאיר לישראל במדבר, לכאורה דומה לעמוד אש דבאן (–) שהקב"ה שלח לאדם הראשון במוצ"ש הראשון עמוד של אש להאיר לו ולשמוח מכל ע"י. ופירש דיו לאור האש וברך בורא מאורי האש" ואין מברכין עליו ל"ש דידן (עי' פסחים גג).

ביאור חר"ל על פריק דרבי אליעזר (פ"ב אות בא)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יצחק אייזיק – השוחט דזוראווין זי"ע

בעל 'סוד יצחק' ו'רזא מהימנא'

– המשך –

בסתר עליון:

באומנות המלמדות ובמלאכות השחיטה והמילה לא היתה לו לרבי יצחק אייזיק כדי פרנסתו, וידו לא השיגה אפילו ניירות לכתוב עליהם את רובי חידושי, עד שנאלץ לכתובם על שירי מכתבים ובלאי דפים, כפי שמעיד על כך הגאון המפורסם רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד זצ"ל - גם הוא תוך כדי מותן עדות נאמנה על עבודת שחיטתו הנשגבה - בהסכמה לספרו הקדוש 'יסוד יצחק', במליצת לשון: "הא יתיב בכפרי דודי בדוחקא ומסתפק במיעוטא, דשחט ביה מורתא והוי בה טובא בכונה לשחיטה, ולא ידע איש את גבורתו ומעשה תוקף קדושתו עד סמוך לפטירתו... בהגלות נגלות המון נסתרות בלמודו חתום, דאגב דוחקא בלא דמי, דמי נייא בעלמא, כתב תורת על בלאות וניירות מסתולאות. הוה מנח ידיה איגרא, וכתב עלה מאי דבעי, שדי ביה זיהרא, נקראת איגרת ונקראת ספר כאמיתה של תורה..."

וכך, במסתרים, הרחק מעיני אדם, היה רבי יצחק אייזיק פועל גדולות ונצורות בעבודתו את ה', הוגה בתורה הקדושה, מתעמק בסודותיה ומעלה על הכתב רזי דוים שנגלו לו במחזה. גם בזה מגלה לנו הגרא"ז מרגליות זצ"ל, את אשר שמע מאיש נאמן ואהוב, שוכח להתללות אל רבי יצחק אייזיק "בדרך אל כפר הסמוך דהברא", וכנס עמו בדברים, ותוך כדי שיחה שאלו "אם אמת דוארם, שהוא כותב בסתרי תורה. והשיב ח"ו, וכאן גילה לו כמשיח לפי תומו טפח מדרך עבודתו בשעת הכתיבה, "כי על כל נעלם ממנו, בוכה ומתחנן עד שיאיר עיניו ויבן זאת". לא רק במעורות צורים היה עוסק במלאכת הכתיבה. אמנם בתקופות שהיה שכור אצל בעלי הבתים, ללמוד עם בניהם תורה, נמנע לגמרי מלכתוב את חידושי, גם בהפסקות שבין הפרקים, מחשש שהדבר יגנום אפילו בכלשו, בלימודו עמוס, וירא לנפשו לא להיות ממי שנאמר בו "ארור עושה מלאכת ה' רמיה". רק בזמני פנאי שאל היה שכור לאיש, היה מעלה את חידושים על הכתב. והדברים מאלפים! (הגרי"ר שלמה דומיניץ זצ"ל, בספרו 'עולות של היום', פ. 1)

בסוד קדושים:

פתח דברינו האירו בעדותם של צדיקי וגאוני דורו על גדולתו הנשגבה וקדושתו הטמירה, אור מופלא רום מעלה שלא עמדו על סודו.

יחיד ומיוחד שחזה במעלתו בעודו חי, היה אור שבעת הימים מרן רבי ישראל בעל שם טוב זי"ע, וכפי המסופר, יצא פעם רבינו הבעש"ט לנסיעה מיוחדת, בכדי לפגוש בו, וכשפגשו פנים אל פנים המתין כסוד שרפי קודש, ולאחר מכן - שב מרן הבעש"ט למקומו (שם הגדולים החדש, מליצי אש, ועוד).

באחד מביקוריו בעיר מולדתו, פשעמישל, הבחין רבי יצחק אייזיק באברך קדוש מורם מעם, והכיר בו שהוא כלי מוכשר לקבל ברכה ואבה לגלות לו מרזי תורתו. אברך צעיר זה היה הגה"ק רבי משה טייטלבוים זצ"ל - בעל הישגים משה"י. יצא רבי יצחק אייזיק מגדרו, וגילה את עצמו לפני הישגים משה"י, והודיעו כי מסכים הוא ללמוד עמו ולגלות נתיבות החכמה שנתגלו לו. אלא, שהאברך הצעיר סירב, ואמר כי אינו מוכן לכך. לא נודעה הסיבה לסירוב, אפס, כי בעצמו הצטרע על כך, ועד סוף ימיו היה אומר: על שלשה דברים מתחרט אני: האחד, על שהיה בידי לראות את פני הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע - שדר בסמיכות מקום לשיטתו עיר ברתנו - ולא ראיתי. ועוד, על שסירבתי לבקשתו של רבי יצחק אייזיק השוחט מכפר זוראווין ללמוד עמי סתרי תורה. ושלישית, על דבר שאותו לא אגלה לאיש... (ותהלה למשה, הקדמה ליישומה משה"י על נ"ך).

בהאי קטירא איתקטיר:

זכור, בעת שחיטתו היה מכוון כוונות נשגבות לתקן את כל הנשחטים, כעדותם נאמנה של גדולי דור. כפי המסופר, בשל מנהג זה, יצא שמו והתגלתה קדושתו ברבים, וכך ארע המעשה: באחד הכפרים שבסביבות זוראווין, היה פריץ שהיה ברשותו שור מועד ואלים במיוחד. באחד הימים, תקפו זעם וניתן את מוסרותיו. הוא החל להתפרע, ופתח במרצעה פראית בתוככי הכפר. השמועה על השור המשתולל ברחובות, הגיעה את התושבים להתחבאות בבתיהם עד יעבר זעם. לתדהמת הכפרים, יצא השוחט דמתא אל הרחוב, כשיחלף השחיטה בידו, וכשפגש בשור, הראה לו את סכין השחיטה, והשור נרגע מיד, למרבה הפלא, ומסר עצמו לשחיטה ברוגע ושלוה. עמד השוחט כדרכו בכוונות ובבכיות נרגשות, שחט את השור וציווה לחלק את בשרו לעניים, לתועלת הנשמה שנתגלה בו...

מלהשחיר את האותיות בצבע שחור. כששמעו הגבאים על הסייגים שהציב להם מרן, יראו לנפשם, והחליטו כי מוטב להדפיס שוב את ספריו ותורותיו ובכך יגרמו נחת ממקומו שייאמרו שמועות בשמו, ויעשו כן.

הוציא לאור תעלומה:

סידורם של הכתבים המועתקים שהתגלו בין בני העיר, בא גם הוא באורח פלא. תקופה קצרה לאחר פטירת רבי יצחק אייזיק, הוזמן לפשעמישל הרה"ק רבי יעקב ישראל - 'המגיד מקרעמניץ' זי"ע, שנודע בספריו 'שפת אמת' ו'שבט מישראל'. בני העיר, שהיו כאובים על שלא כיבדו את הצדיק בחייו כראוי, סחו את צערם ודאגתם לפני המגיד האורח. המגיד, ששמע את מעשה ההסתלקות ואת בקשת המנוח הקדוש להעתיק את הכתבים, ביקש לאסוף את בני העיר, וציווה עליהם לקבץ את כל הכתבים המועתקים ולהביאם אליו. את גיבויי הדפים שבאו אליו, ליקט אחד לאחד, וחילקם לחיבורים נפרדים, לפרקים, לעניינים, כאשר אכן היה רצונו ודעתו של המחבר הקדוש.

בדרכו חזרה מפשעמישל לביתו שבקרעמניץ, סר המגיד ללבבו. שם פגש את הסופר המפורסם רבי יהודה לייב מבלחוב זצ"ל, ומינהו לחצויה לאור עולם את ספרו הראשון של רבי יצחק אייזיק - 'איריה ישאי', שלמים - כונה ע"י המו"ל בשם: 'רזא מהימנא'. המגיד הדפיס לשם מצוה, לזכות נפש המחבר, ומאן להרוויח מן ההדפסה. אחרי נפירת המגיד מקרעמניץ, ושאן בנו רבי אברהם זאב במלאכת הקודש, להוציא לאורה את שאר ספריו הקדושים ולהעלותם על מנחת הדפוס.

יבול רב ועשיר של ספרים וחיבורי קודש, עלו מן הכתבים. ובהם נגלו שני חיבורים, שבהם עמל לברר ולדרוש את שני העניינים עליהם שקד כל ימיו: על השחיטה ועל המילה. מצוות אלו, שהיו חביבות עליו, מוארות בכתביו באור יקרות, ואף הוסיף נופך בפניני קודש בדרך גימטריאות וכדומה, בפניני דרושים וביאורים בדרך הקבלה.

ספרו על השחיטה מכונה 'זבח תודה', שבו מתבארים הלכות השחיטה, סודיה ורזי תיקוניה. ספרו השני - 'סוד יצחק', מבאר ומאיר את ההלכות הקשורות במצות מילה, ואת כל ענייני שמירת הברית בדרך פרד"ס.

חיבורים רבים עלו מכתביו, אלו נדפסו כמה פעמים בכמה מהדורות. ואילו הם:

'רזא מהימנא' - ביאור עמוק בדרך קבלת האר"י ז"ל, על כ"ב האותיות, לבד מן האות צדי"ק שחסרה. (הורשי רשומות המליצו ברמו: כי זה מפני שהצדיק אבד). במהדורות הראשונה נקרא הספר 'איריה ישאי', על פי הוראתו של המגיד מקרעמניץ זצ"ל, שרמז בו את שם המחבר: **'הליכות עולם'** - ליקוט מאמרי ש"ס, מיוסד על דרך המסור ומיוסד טובות; **'אבות דרבי יצחק'**. חלק ראשון - על אלפא ביתא בדרך פרד"ס, עם חלק שני ובו ליקוטי ביאורים על פסוקים כקונטרס אחרון; **'זבח השלמים'** חיבור בדרך הסוד, על פרשת קרבנות י"ב הנשיאים; **'שלשה דרכי האותיות'**. חיבור על שלשה אופנים לחשב כל אות ואות, שהם: ספ"ר (=גוף האות: א ב ג) ספר (=מילוי האותיות: א ב ג ד) וספ"ר (=מספר הגימטריא ששלה האות).

כתבי הקודש שיצאו לאור, זכו להסכמות נלהבות מכל גאוני וקדושי הארץ, אשר אך את מיעוט חלקן הוכרזו במאמרינו, ואף גם זאת, לא כל ההסכמות נדפסו, יען כי לא היה מקום בראש הספר להדפיסן.

גם גדולי המאורי החסידות העידו על גדולתו וחיבתו את שמועותיו. על הרה"ק רבי יעקב יצחק החוזה' מלובלין זי"ע הועד, שקבע חק לימוד בכתבים בצוותא עם הרה"ק רבי אורי השרף מסרעליסק זי"ע, וספרי רבי יצחק אייזיק היו מונחים תדיר על שולחנו.

כמו כן העיד הרה"ק רבי אורי הכהן מסאמבור זי"ע ששמע מהרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע, שהפליג בשבחו והיה מתאסר בתארים רמים.

המפורסם ביותר מכל כתביו, הוא הספר 'יסוד יצחק', על ענייני ברית מילה ותיקונה, שהודפס במהדורות רבות. פרסומו של הספר, נבע מדברי כ"ק מרן השר שלום מבעלזא זי"ע שהבואו בראש המהדורה השניה על ידי המו"ל הגה"ח רבי מאיר דוד הערצבערג, כפי ששמע מהרב מפאמארין בשם זקנו הרה"ק רבי משה מקארוב, שאביו, מרן מהר"ש מבעלזא זי"ע אמר, שהספר "הוא שמירה מעולה בכל בית ובפרט בית היולדת".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

1. מעניין לצ"ח את המסופר שם עוד, שרבי יצחק אייזיק שימש גם כמחזיק בריית מרחו, ובאותם שנות שהיה הנורלם מתהוללים לשכרה, ישב הוא בפנית החדר וכתב חידושי דים.
2. הישגים משה"י נולד בפשעמישל. שם גם מצא טוב, בקחתו את הרבנית מרת חיה שרה ע"ה, בת הנגיד המפורסם רבי יוסף ז"ל - לו לאשה.
3. בספ"ה"ק ייחמם משה"י מביא הוא ממנו כמה ד"ת ממנו, כמו בפר 'אבות': "ויפדו ז' מהר"א השוחט מוראווין, הובא בהקדמת ספר שפת אמת".
4. והן עתה היה לו ענה והודפס מחדש, כפי שהזכרנו לשבח במאמר הקודם: ונדפס כך אחד שם שלשה ספרים ונפתחו. הלא אמר: א. ספר 'יסוד יצחק', ב. ספר 'הליכות עולם', ג. 'אותיות דברי יצחק'.

עלי הדרה

ענין שנלמד במסגרת "דרה היומית"

מסכת סנהדרין

האם הדין של "קנאין פוגעין בו" – גדרו כמיתת בית דין?

פסק הדין: (הל' רוצח ושומרת הנפש פ"א ה"טז): "הרואה רודף אחר חבירו להרגו או אחר עורו לבעולה, ויכול להציל ולא הציל, היה זה ביטול מצות עשה שהיא 'וקצותה את כבוד' (דברים כב, יב), ועבר על שני לאוין על לא תרוחש עיניך, ועל לא תעמוד דרך רעך". וכתב על כך המשנה למלך: "נסתפקת, ברודף אחר חבירו להורגו, וכן רודף אחר הערה – שניתן להצילו בנפשו, אם נתאמץ הרודף והרג את המציל – אם נהרג עליו". ספקתו הוא על פי מה שלמדנו במכילתין (פא ע"ב – פפ ע"א) שפנחס הרג את זמרי בן סלוא וכוכי בת צור מדין הנשנה במשנתנו "והובעל ארמית קנאין פוגעין בו" – ואמר בגמרא ש"הבא למלך אין מורין לו, ולא עוד, אלא שאם פירש זמרי והרגו – פנחס נהרג עליו, **נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו**, שהרי רודף הוא". ולפי זה יש לדון כלפי המציל את חבירו מיד הרודף, שניתן להצילו בנפשו, אם יהפך הרודף ויחרוץ את המציל, האם גם בזה הדין הוא ש"אין נהרג עליו".

כיצא בזה מסתפק המשל"מ: "נסתפקת, ברודף בשגגה, שיש רשות לגואל הדם להורגו, אם נתאמץ הרודף והרג לגואל הדם, אם נהרג עליו". ובתחילה כתב המשל"מ בזה: "ומסתברא דאין נהרג עליו, וסמך לדברי 'זמרי', דאמרין 'נהפך זמרי והרג לפנחס אין נהרג עליו', ועדיין אין בידי ראיה מכרחת לזה". אולם בהמשך מחלק בזה, ודל:

"וראה דבאלו – המציל את חבירו מיד הרודף או מן הערה, שניתן להצילו בנפשו – נהרג עליו, דדוקא גבי זמרי, דליכא מצוה גבי פנחס אלא רשות אמרין 'נהפך זמרי והרגו לפנחס אינו נהרג', אבל רודף אחר חבירו או אחר הערה דאיכא מצוה להצילו... אם הרג רודף רודפים, הריזו רודף יש לדקדק מדברי רבינו ירוחם ז"ל במישרים (נתיב לא ח"ב) שכתב: 'זאם הובעל נהפך והרגו קנאין אפילו בשעת מעשה אינו נהרג, כי רודף היה קנאין, כי אינו מצוה להרגו אלא ברשות בעלמא' ע"כ. הרי שחלה הדבר לפי שאינו נהרג להורגו, ודוק. ורודף בשגגה דינו כדין בועל ארמית, שהרי רשות היא ביד גואל הדם ולא מצוה, ודר"ק".

ואמנם שאלה זו מצינו כבר בדברי הראשונים בסוגייתנו. המאירי כתב: "אם נהפך בועל הדרה את הקנאי להציל עצמו – אין נהרג עליו, שהרי רודף הוא, ואע"פ שבשאר רודפים שהיו רודפים להציל, אם נהפך רודף והרג – ודאי חייב", אין זה דומה, כי שאר רודפים, הריזו רודף אחרי אדם שעושה דבר שחייבים עליו מיתה, ויכול להתירו שיתחייב מיתה בידו, משא"כ בדברים ש"קנאין פוגעים בו", הרי עצם העביה שברצונו לעשות אין בו חיוב מיתה, ולא שייך להתירו בו שיתחייב מיתה, ועוד שאפשר בשעת מעשה אם בא לישאל אין מורין לו, משא"כ ברוך, "נהפך זמרי והרגו לפנחס – אין נהרג עליו".

כיצא בו משם מבאר גם הר"ן בהידושיו למכילתין (פב. דף מא' טעמא), שחלוק גדול יש בין רודף אחר חבירו להורגו, וכן רודף אחר הערה – שניתן להצילו בנפשו, שאם נהפך הנדרף והרג את הרודף חייב, משום שבעצם הנדרף חייב מיתה, ולכן מותר להורגו, משא"כ בדברים ש"קנאין פוגעים בו", שאינו דין של חיוב מיתה, ומשום הכי נאמר בזה עדיין הכלל של "הבא להרגך השכם להרגו".

גם בספר "המאירי" (להגיד דברים בנפשו ז"ל בפינים נסכת הגדולה והער) בסוגייתנו מביא בזה מחלוקת, ודל: "זה שאמרנו שאם נהפך זמרי והרגו לפנחס אינו נהרג עליו, יש מרובות שכתב שיהיה לכל רודף שבעלם, כלומר, שאם היה רודף אחרי חבירו להורגו, והיה אחר רודף אחריו להורגו כדי להצילו בנפשו, ורודף זה נהפך אל הרודף והרגו אינו נהרג עליו. ויש מגדולי המפרשים שכתבו, שלא אמרו כן אלא בבעל ארמית... שאחר מעשה אע"פ שעבר אינו חייב מיתה ביד אדם, משא"כ ברוך – שאם הרג חייב מיתה ביד אדם, ועוד שאפשר בשעת מעשה אם בא לישאל אין מורין לו, משא"כ ברוך, הלכך בבעל ארמית כלבד הוא שאמרנו כן, אבל ברוך אחר אם נהפך והרגו נהרג עליו".

סיכומם של הדברים, כי אלו הסבורים שזה – "נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו" – נאמר רק בבעל ארמית, ולא בשאר רודף, סברתם היא, שהדין של "קנאין פוגעים בו", אינו דין של חיוב מיתה בית דין כלל, ולכן שייך בזה הכלל של "הבא להרגך השכם להרגו", ולכן אלמלי "נהפך זמרי והרגו לפנחס" – אין נהרג עליו". ואילו הסבורים שדינו אינו שונה בשאר רודף, סוברים שגדרו כשאר חייב מיתה, והגם שאם ביד ממתין אותו, בכל ארץ הריזו כשאר חייב מיתה, ומשום"א אין מקום לחלק בין דין בועל ארמית לשאר רודף, ואם בו נאמר "נהפך זמרי והרגו לפנחס" – אין נהרג עליו" הוא הדין בשאר חייב מיתה (שאלה נוספת התלה"ב בקריה זו – ראה הידושי רעמ"א בתובת כט. ד"ה ועל הכותית, אור שמח הל' חובל ומוציא פ"ח ה"ב; דברי יחזקאל סי' כג ועוד).

ספר

אגרא דפרקא – אוצר מאמרי מוסר וחסידות מאת הגה"ק רבי **צבי אלימלך מדינב** זצ"ל, מתובלים בדברי חז"ל, ומקפי עיני מוסר והנהגה, קבלה וחסידות, הלכה ומנהגי תורה, שישמע וקובל מרובותי הקדושים, והוספי עליהם נופך משלו וכתבם עלי ספר. יצא לאור מחדש, במבאר ומתוקן עפ"י כתב יד עם **ימחות הצני והדקדק**, על ידי מכון 'בני שלשים' (קוסוב), בני ברק תש"ע (מהדורה שניה שא עמ').

שמנה לחמו על מסכת סנהדרין – ספר יחיד במינו הכולל: פירושים וביאורים, הערות והארות המפורטות בספרי הראשונים והאחרונים שלא על סדר המסכת והדפים; מערכות ודיושים מגדולי ראשי הישיבות ז"ל בלשון קצר וקצר; פנינים יקרים בדרך הפשט והפסוק, וגם הרבה פסקי הלכות וחידושי דגים המפורטים בספרי השו"ת והפוסקים. ועל כולם: ליקוט נפלא של פנינים יקרים ודרושים נחמדים מספרי הדורש והחסידות בסוגיות האגדה שבמסכת – ובמיוחד על **פרק חלק** – בתוספת דרבה ציננים ומראי מקומות. נערך ברב פאר והדר על ידי הרב חנוך הענין גמיל לנרא, ברוקלין נ.י. תש"ע (רפא עמ').

אסוקי שמעתתא הלכות שבת סימנים רמזים – רס"א והוא ביאור רחב ונפלא, לבאר וללכך, להאיר ולהעיר בדברי השו"ע, ט"ז ומג"א, בבחינות, עמקות וישרות, עפ"י סוגיות הגמרא וביאורי הראשונים ונימוקי האחרונים, כדי לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. מאת הרב שלמה פערל, ברוקלין נ.י. (שצט עמ'). כמו כן יצא שוב לאור במהדורה חדשה – על **סימנים ש"ח** – **ש"ב** (בתל עמ').

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות כיבוד אב ואם (ב)

כיבוד הורים קשישים והמסתעף

א. אם אין לאב כסף לפרנס את עצמו, ויש לו לבן, אזי כופין את הבן לפרנס את אביו. ואם מפרנסו מכספי צדקה – כשידו משנת, תבוא עליו מראה (המ"א יו"ד סי' רמ ס"ה). **ואם יש לו בנים רבים, מחשבים לפי ממון שלהם, ואם מקצתן עשירים ומקצתן עניים – מחייבים את העשירים לבד** (המ"א שם). ונראה דהוא הדין בכל מיני הוצאות של טיפולים ושאר הוצאות הבית, שכאשר אין לו לאב – חובה על הבן לעשות ולדאוג לכל צרכיהם ותשלומיהם (ועי' חיי אדם כלל ס' ס"ד).

ב. באופן האמור – גם חתני חייבים לפרנסו, אם כי אין חובה עליהם כל כך כמו הבנים (ועי' שו"ת חת יאיר סי' קלז). ואמנם אם אין לו לאדם – בן, וחתנו הוא עשיר, אזי כופין אותו שיוון את חותנו מכספו, שהרי לא גרע מקרובו, ועוד, שהרי הוא חייב בכבוד חמיו (ועי' ערוה"ש סי' רמ סע"ק לח).

ג. אם גם לבן אין לו די שיתן משלו – רשאי לקחת מכספי מעשר וצדקה שיש לו (ועי' רמב"ם הל' מתניין פ"ו הי"ג; אב ובנו, אם האב עני, יכול הבן ליתן לו מעשר עני). ולא עוד, אלא שאסור לו לתת צדקה לעני אחר קודם לאביו. ואע"פ דלגבי צדקה קיי"ל שלא יתן אדם כל צדקותיו לעני אחד בלבד (ועי' יו"ד סי' רט ס"ט), דין זה אמור בשאר עניים, אבל **אם הוריו זקוקים לפרנסה ואין להם, חייב הבן ליתן להם כל כספי צדקה ומעשרות שיש לו ואין רשאי ליתן לעני אחר, עד שיהיה להוריו כדי פרנסתם** (ועי' חיי אדם כלל ס' ס"ב; חת"ס יו"ד סי' רכט).

ד. אם אין לו לבן כלל כסף שיוכל לפרנס את אביו, סובר המחבר (שם) שאינו חייב לחזר על הפתחים כדי להאכיל את אביו, אבל חייב הוא לכבדו בגופו, על אף שמתוך כך בטל ממלאכתו ויצטרך לחזר הפתחים, עיי"ש. ברם יש מרובותי הראשונים שסוברים שחייב לחזר על הפתחים (ועי' ספר החינוך מצוה ל; ריטב"א קדושין לב. ועי' ב"מ"ק – שחייב להשכיר את עצמו כדי לפרנס את אביו. ועי' בחי' אדם כלל ס' ס"ה). ויש שכתבו דאע"פ שמן הדין אינו מחויב לחזר על הפתחים, מכל מקום כיון לעשות כן מצד הנימוס והדדן ארץ – אם אפשר לו לחזר על הפתחים (ועי' בן איש חר' שופטים ש"ב ס"ה).

ה. אפילו אם ההורים מקבלים איזו פנסיה וכדומה, אם אין זה מספיק לפרנסתם, גם כן יש חיוב על הבן להשלים מה שחסר להם (פשוט). ושמעתי מהגר"ש אלישיב שליט"א ששאלו אותו עד כמה חייב הבן לעשות בשביל הוריו, והשיב: לכל הפחות כמה שההורים עשו בשביל חייב לעשות בשבילם).

ו. אם האב הוא רשע – יש מחלוקת הפוסקים אם הבן חייב לפרנסו: לדעת המחבר – חייב, ולדעת הרמ"א – פטור, ומי"מ לכונ"ע יש להחמיר ולכבדו (עיי"ש בב"ח, ובסי' דרך פקוד מצוה לא), ובוודאי אם יש לו דין תינוק שנשבה, דלכונ"ע חייב לכבדו (והנה גם לדעת שאינו מחויב לכבדו, מי"מ אסור לצער. עיי"ש בש"ד). ואפשר שאם רואה שאביו אין לו פרנסה, ומצטער, יתכן שלפ"י חייב לפרנסו, כדי שלא יצטער, הגם שאינו מצער ממש, וצ"ע.

ז. יזהרו הבנים שלא להזכיר להורים את הטעות שהם עשו להם (ועי' ראשית חכמה פרק צא). וכן נראה, שאם האב מתבייש להנות מבנו, יעשה הבן בשל – להנות את אביו על ידי אחרים, שיתנו לו ממון שלו, כדי שלא יתאבד דכיסופא.

ח. גם אם אמו רוצה לחזר על הפתחים כדי לפרנס את עצמה לא יניחנה הבן בשום אופן, דזילותא דאשה גדולה מאוד (ועי' ערוה"ש סי' רמ ס"ב).

ט. מצוה על היושבים לפרוע חובות שהשאיר אביהם (ועי' חו"מ סי' קז ס"א כמה פרטי דינים בזה), וממדת חסידות שיפרעו חובותיו, אפילו אם לא הניח להם אביהם כלום, כיון שיש לו למת צער אם נשאר חייב כסף לאדם (ועי' יפה ללך יו"ד סי' רמ סק"ב). ועי' בסי' כיבוד הורים ומורא, עמ' קנב – שאפשר לפרוע את החובות הללו מכספי המעשר שלהם, באופן שאי אפשר מכסף שהניח אביהם).

י. אף על פי שמפרנס את אביו ומאכילו ומשקה כל מעדינים שבעולם, אם נותנו לו בפנים זועפות ומדבר במיעוט דרך ארץ, נענש עליו (ועי' מאירי קדושין ל"א – דמשמע דבכחא גונא לא קיים שום מצוה), **ואם דיבר בדרך ארץ ובסבר פנים יפות, אזי גם אם לא נתן לו כל מעדינים, רק מה שיש לו, שכרו גדול מאוד,** וכדאיתא ביספר המוסרי הקדמון (לרבי יהודה כל"ץ זצ"ל, פרק ה' וז"ל: יש שמאכילו לאביו מעדינים ומלבישם בגדים חשובים ונותן חיון מן העולם, כגון שהיה אביו זקן והיה מתאוה לאכול בבוקר כדרך שהזקנים מתאוים מפני חלישתם, והיה מבקש מהבן לאכול, והיה אומר לו הבן עדיין לא זרחה השמש כל כך השכמת לאכול, אע"פ שמאכילו מעדינים, הואיל וביזהו ואינו חומל על זנותו, מפסיד שכרו ונטרד מן העולם וכו', **אבל אם מדבר עם אביו דברי פיוסים ובולשון כבוד, אע"פ שאין ביזו לעשות הרבה, הואיל ואנוס הוא רחמנא פטריה ונותל העוה"ב ומאריך ימים**. ע"כ.

ונסיים בדברי רבינו בחי' בפר' יתרו (שמות כ, יב) בפסוק כבד את אביך) שהביא בשם רב סעדיה גאון ז"ל טעם על שקבע הכתוב שכר כיבוד אב ואם – אריכות ימים, "כי מפני שלפעמים עתידים שיחיו האבות עם הבנים זמן ארוך, והאבות הם למשא כבד על הבנים והכיבוד יכבד עליהם, לכך קבע עליהם שכר המצוה הזאת לזמן אריכות ימיה", כלומר עליך לכבדו ותחיה עמם, ואם אולי תצטער על חייהם דע שעל חיך אתה מצטער" (וכי' המפרשים, שאם יכבד את הוריו, אזי מדה כנגד מדה – יוצי"ח יכבדו אותו כלאות). על כן ראוי שתכבדם ותאריך ימים.

מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבנאבי"מ

<p>לעילוי נשמת האשה החשובה מרת שרה לאה טאפפפל ע"ה בת מוה"ר חיים הלוי קליין ז"ל נלב"ע בדמי ימיה כ"ט אייר תשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>יבא על הברכה ידידנו הנדיב החפץ בעילום שמו, שהרים תרומתו בעין יפה לכבוד יומא דהילולא דהגה"ק רבי שאלו הלוי בהגה"ק רבי יצחק זצוק"ל אב"ד האג ביום כ"ה אייר (תקמ"ה) זכותו יגן עליו ועל כל ישראל. אמן</p>	<p>הרה"ח ר' צבי (הערשל) מאירוביץ ה"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה (הקידוש – בע"ה בביהמ"ד דחסיד בעלזא (לאנגע לעטם) ברכת מזל טוב נלבבה מוגשת בזה קדם האי גברא רבה ויקרא חובר חיבורים יקרים, שמו מפארים שבעים המצוינים בהלכה הרה"ג ר' פינחס אברהם מיינער שליט"א אבד"ק האג ומח"ס 'נתיבת פיתח' 'דברי פיתח' ועוד לרגל שמחת הולדת הנכד נ"י אצל חתנו האבר"ן כמדמדשו ר' אביגדור הכהן קאטצבורג ה"ו יזכו או"א לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת, אמן כברכת תלמידו השותה בצמא דבריו: י.ו.מ.</p>	<p>הרה"ח ר' מאיר בלז ה"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר דוד נ"ו במהל טוב ובשעה טובה ומוצלחת קידושא רבה אחר התפילה בביהמ"ד 'זכרון בנימין' הרה"ח ר' אהרן יצחק קלוגר ה"ו לרגל שמחת הבר-מצוה של בנו היקר כמר חיים שלמה נ"ו במהל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הרה"ח ר' אביגדור הכהן קאטצבורג ה"ו חתן הגרפ"מ מיינער שליט"א – אבד"ק האג לרגל שמחת לידת הבן תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p>
---	--	---	---

גליון השבוע מודפס בחסות:
הרשקוביץ – כץ
לרגל גמר שיפוץ והרחבת החנות

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, ערב שבת קודש פר' במדבר (אבות ו) ראש חודש סיון תשי"ע - שנה ט"ז גליץ תשי"ג

החג	מוע"ט	ר"ת
אנטווערפן	21:07	22:39
לונדון	20:30	21:59
מאנשטער	20:46	22:15
ציריך	20:36	22:08
ווינ	20:08	21:40
אמסטרדם	21:10	22:45
פאריז	21:06	22:41
פראנקפורט	20:46	22:21

מדרש חכמים

הקדים הקב"ה כבודו של אהרן - לאחר שזלזלו בו

וַיַּעַשׂ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בֶּן חֲנִי לְדַגְלֵיהֶם וְגו' (ב, לד). ואהרן היכן היה (שהרי בראש הפישה נתוב "יודי" ה' אל משה ואל אהרן לאמר)? [אמר] רבי יהושע בר נחמיה ורבי לוי בר חייתא ורבי אבא בשם רבי חייא בר אבא, כיון שבא [אהרן אל ישראל] ליחסן, הונו אותו ואמרו לו: את (אתה) מוחסנו? עד שאתה בא ליחסנו - לך ויחס את בניך, אלעזר בן לוי הוא נשוי, לא לבתו של פוטאל? הדא הוא דכתיב (שמות ו, כה) "ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטאל". כיון שראה הקב"ה שהן מזלזלין בו (בכבודו של אהרן) הקדים הקב"ה כבודו של אהרן לכבודו של משה, הדא הוא דכתיב (יחזקאל לח, ו): "ואלה תולדות אהרן ומשנה", משה ואהרן אין כתיב כאן, אלא אהרן ומשה.

ויקרא רבה לג, ד (לפי גי' המהדר"ו)

"להציל ממות נפשם" - של בני קהת!

אל תכבירו את שבט משפחת קהת מתוך הללוים (ד, יח). הדא הוא דכתיב (תהלים לג, יח) "הנה עין ה' אל יראיו וגו' להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב".

"הנה עין ה' אל יראיו", זה שבטו של לוי, שהם יושבים ומקוים לחסדו של הקב"ה. וכי כל הבריות אינן מייחסים לחסדו של הקב"ה? אלא ביותר שבטו של לוי, [שכיון] שלא נטלו חלק בארץ [ואינם עוסקים בחרישה וזריעה], אלא יושבים ומתפללים שתעשה ארץ ישראל פירותיה כדי שיטלו מעשרותיהם, שאין להם כלום בעולם אלא חסדו של הקב"ה, הוי "למייחסים לחסדו".

"להציל ממות נפשם", מן מיתה עצמה וכו'. אמר רבי אלעזר בן פדת, מאיזו מיתה היו נצולים, אם ממיתה של [דרך] עולם, הרי אין בריה שאין מיתה, מהו "להציל ממות נפשם"? אלא ממיתה הארון.

כיצד? אמר רבי אלעזר בן פדת בשם רבי יוסי בן זמרא, בשעה שהיו ישראל נוסעין, היו שני ניצוצין של אש יוצאין מתוך (מבין) שני בדיו של ירון, כדי לפגוע שונאיהם (ושושפין לפניהם נחשים שרים ועקרים, שיהיה וכו', וכן הוא אומר (דברים ט, ג): "וידעת היום כי ה' אלקיך הוא העובר לפניך אש אוכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך" מכאן (מדכתיב פעמיים "הוא" מתוך) אתה דורש שהיו ב' ניצוצין מקדמין לפניהם, [אמר להם] [משה]: "הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך". וכיון שהיו הניצוצין יוצאין, היתה האש שפה (נגועה ומשפשת בחזקה) בטועני הארון והיו נשרפים ומתמעטין וכו' (ע"ש שמפרט איך היו בני קהת מועטים מכולם). והיו כל אחד ואחד רצין, זה נוטל את השלחן וזה נוטל את המנורה וזה נוטל את המזבח, ובורחים מן הארון, מפני שהיה מיוקן, והיה הארון כאילו מתבזה, והיה הקב"ה כועס עליהם ושוב היו [מתעללין]. אמר הקב"ה למשה: מה אני הורג בני קהת, אם יטענו הרי מתמעטין, ואם לא יטענו הרי [אני] בכעס עליהם. אמר לו הקב"ה למשה ולאהרן, עשו להם תקנה לבני קהת כדי שלא יכרתו מן העולם שלא יהו מניחין ובורחין, [וזהו שאמר]: "אל תכבירו את שבט משפחת קהת", אלא יבא אהרן ובניו "ושמו אותם איש איש על עבודתו ואל משואו" (פסוק יט), כדי שלא יוכלו להתחלף מעבודה לעבודה וממשה למשה. הדא הוא דכתיב: "וחאת עשו להם וחיו".

רבי שמואל בר נחמן אמר, חס ושולם, לא היו בני קהת מניחין את הארון ורצין לשלחו ומנורה, אלא אע"פ שמתמעטין היו נותנין נפשם על הארון. ואם כן למה היה מזהיר עליהם "אל תכבירו את שבט משפחת קהת", אלא מפני שהיו יודעין שכל מי שטוען בארון שכרו מרובה, היו מניחין את השלחן והמנורה והמזבח, וכולן רצין לארון ליטול שכר, ומתוך כך היה זה מריב ואומר "אני טוען כאן", וזה מריב ואומר "אני טוען כאן", ומתוך כך היו נוהגין בקלות ראש, והיתה השכינה פוגעת בהם. אמר האלקים למשה: עשה להם תקנה כדי שלא יתכלו מן העולם וכו'... עשה להם משה תקנה, אלא שהיו [עדיין] מריבין (למה, רש"י) זה כנגד זה, זה אומר "אני טוען בארון", וזה אומר "לא, אלא אני טוען"... אמר הקב"ה - "אהרן ובניו יבואו ושמו אותם איש איש על עבודתו ואל משאו".

במדבר רבה א, א

לקח טוב

מניין בני ישראל - לפי המלאכים שנבראו ממצוותיהם

מתקדת על כמות של התוצאה. כל הנפיות הקטנות והועירות שלא יצאו מן הכח אל הפועל בגלל סיבה זו או אחרת נעדרות ונעלמות לגמרי ממניין חומרי. אך ברוחניות יכולה נפיה - קטנה וזעירה אבל טהורה מוודרת ושלימה - ליצור מלאך נפלא.

אדון כל הנשמות ברוך הוא, יודע את נשמות בניו האהובים וברוב חיבתו אותם "מוציא ומכניס בשמות ובמספר", עד שכל אחד ואחד מיישראל מייצג לפניו ב"ה צבא אדיר של מלאכי מרום, חיל גדול מאד. מומבט זה אי אפשר בהחלט למנות את בני ישראל, בשעה שכל אחד מהם הינו עם שלם. וכל מי שמתיימר למנות את ישראל אינו אלא

העין הגשמית איננה מסוגלת לראות כי אם ענינים גשמיים. כל דבר רוחני נעלם מומנה מכל וכל. כלל הוא הדבר הזה בכל הענינים, ובתוכם גם בענין ספירת מנין בני ישראל.

אמנם כל אדם מיישראל הוא גוף אחד גשמי. אולם יהיה מצבו ומעמדו כמו שיהיה, מצד נשמתו הרוחנית יתכן מאד שעולה מנינו למאות אלפים ולרבבות. כל מעשה או דיבור או מחשבה טובה, ובעצם אף גם רצון טהור וקדוש, אם מבחינת טובתם שלמים הם, הרי שנברא מכל אחד ואחד מהם מלאך השם. וכבר יתכן שאיש אחד בעבור עליו יום משובח מבחינה רוחנית, תהיה נשמתו באותו יום פרה ורבה ומתעצמת מאד. התפלל תפלה יפה, התאמץ ללמוד, קיים מצוה בכוונה מיוחדת או יצא מגדרו הרגיל לעזור לרעהו במעשה של חסד, כל אלה מגדילים ומעצימים את השורות הרוחניות של הנלווים אליו.

גם אם העין הגשמית איננה מבחינה כי אם בגוף אחד, הרי שהעין הרוחנית מסוגלת לספור אלפי אלפים "גופים רוחניים" סביב בן ישראל.

אם לגבי המזיקים אמרו חכמינו ז"ל (ברכות ו) שאלמלי ניתנה רשות לעין לראות, אין כל בריה יכולה לעמוד בפניהם, אין ספק שגם לגבי נשמות כל אחד ואחד מיישראל ניתן להשתמש באותה הגדרה, שאילו יכולנו להבחין בכמות המלאכים הטובים שנבראו ממצוות איש אחד מבני אברהם יצחק ויעקב, היינו נסוגים אחור מעוצמת צבא המרום הסובב אותם, ולא יכולנו לעמוד מפניהם.

אנשים פשוטים, גם אם מודעים הם לכך שמנין רוחני שונה לגמרי ממנין גשמי, עדיין אין בכחם לשער עד כמה הדברים אמורים. כי גם אם נמנה כל המעשים טובים של האדם ההוא, מואן יימר שנגיע לאלפי רבבות.

אלא מה, בעולם הגשמי תופסים מקום רק הדברים הגדולים שאפשר למשש אותם. ההבחנה

זיכוי הרבים השבוע - בחסות:

נדבת ידידנו הנדיב הנכבד

הרה"ח ר' נחמן חיים קאניג הי"ו

שזיכה הרבים לכבוד התורה הקדושה ולומדיה

"עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר"

אמרות טהורות

על האדם להיות כאלו הכל תלוי בו

שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' (א. ב. ה.) המונח היה כדי להשרות עליהם שכונה (ראה פירוש בפסוק א.) ומכאן תוכחת מוסר ש"כל אדם יעשה כן, הישוב את עצמו לדבר שבמניין, וכאלו הכל תלוי בו. גם יחשוב – הכל תלוי בפעולתו, וכמו שאמרו רבותינו ד"ל (קדושין ב.) לעולם יחשוב האדם כאלו העולם הצי חייב ודצי וזאי, ואם הוא גם כן עשה עבירה נמצא מכריע את עצמו ואת כל העולם לקצ חובה, עשה מצוה מכריע את עצמו ואת כל העולם לקצ זכות, ככה יחשוב תמיד." **שלי"ח חק' (דוד חיים תוכחת מוסר)**

מעלת ההסתכלות בפני הצדיק

תפקידו אתם לצבאותם אתה ואהרן (א. ב. ג.) הצדיקים הם כמראות הצובאות, כי בשעה שאדם שחמא מסתכל בפניהם מרגיש הוא עוונותיו ופחיתות ערכו, כדמיון המשחור את פניו שאינו מרגיש בקלקולו עד שמסתכל במראה, כן הוא אדם החוטא שאינו רואה נגניו עצמו עד שמסתכל בפני הצדיק, ועל כן אמרו (אבות ד. יד.) "הוי גולה למקום תורה" – שילך אצל צדיק למען יודע לו את אשר חמא על הנפש.

ועל כוונה זו אמר דוד המלך ע"ה (תהלים מו. ח.) "שויתי ה' לנגדי תמיד" – שצויר תמיד לפני עיניו שם הוי"ה ב"ה, ועל ידי זה היה: "וחמאתי נגדי תמיד" (שם נא. ה.) – כי בכך שהתבונן תמיד בשם הוי"ה הרגיש תמיד בחטאיו. וידוע שעל הצדיק שורה שם הוי"ה, לכן המסתכל בפניו זוכה שיראה וירגיש את חמאיו כאלו היה מסתכל במראה.

וזהו הרמז: **"לצבאותם אתה ואהרן"** – שאתה ואהרן תהיו כמראות הצובאות להנודיע להם לישראל את מה שצריכים לתקן.

על ידי ספרי היוחסין קבלו ישראל חיונו לקבלת התורה ויתלילו על משפחותם לבית אבותם (א. ב. ג.) איתא במדרש (לקיש רמז תרפז): "בשעה שקבלו ישראל את התורה, נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פתחו דקב"ה, אמר להן: הביאו לי ספר יוחסין שלכם... כשם

אמירה נעימה

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר (א. ב. ג.) תיבת "לאמר" היא אך למותר, שהרי לא נאמר אחריה שום דיבור שאמרו להם משה רבינו ע"ה.

ונראה, כי ידוע שאמירה' היא בחשאי, ודיבור' הוא בהכרזה ותרומת קול (עי' זוה"ק ח"א פז). איתא במדרש (תנחומא, כי תשא אות לא): "הללוהו ראשונות על שניתנו בפומבי לפיכך שלשה בהם עין הרע ונשתכרו וכו', אין לך יפה מן הצניעות". עוד איתא במדרש (ויקרא א. יא): אילו היו יודעים אומות העולם מה אהל מועד יפה להן, היו מקיפין אותו וכו', שמתחלה היה הדיבור יוצא והיו אומות העולם נתרזין וכו', ואחר כך כשהוקם המשכן, נתייחד הדיבור אל משה רבינו במשכן בחשאי. עי"ש.

וזה ביאור הכתוב: **"וידבר ה' אל משה"** – בהכרזה והשמעת קול בפרסום – "במדבר סיני", כי שם היה בפומבי, כאמור. ואמר הפסוק שלאחר מכן "באהל מועד וגו' בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר", פירושו, באהל מועד דיתר האמירה בחשאי, וזהו: לאמר.

מאור משמש

שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' במספר שמות וגו' (א. ב. ג.) תיבות "במספר שמות" הן לכאורה אך למותר. אלא יבאר על פי מה שכתבתי (בפר' שמות אות ב.) בשם אחד מהגדולים בהא דאיתא בגמרא (יומא כב.): רבי יונתן רמי, כתיב (הושע ב. א – הפסוק השביעי): "וזהו מספר בני ישראל כחול הים וגו', וכתוב (שם) "אשר לא ימד לא יספר". אלא: כאן בזמן שישאל עוין רצונו של מוקם (–לא ימד ולא יספר), כאן בזמן שאין עוין רצונו של מוקם (–זהו מספר" וגו'), והקשה, והלא אם ישראל אין עוין רצונו של מוקם, ומספרם כחול הים, ובשעה אחת יכולים לעשות תשובה שלימה ולהיות עוין רצונו, והיך אם כן אפשר שיתרבו מיד להיות בלי מספר.

ותירץ על פי מה שזכרנו שצדיק אחד שקול נגד כמה וכמה אנשים וכמו יאיר בן מנשה, שכתוב עליו (יהושע ג. ח.):

שכני מביאין, ויתלילו על משפחותם". ולכאורה יפלא, הלא קודם מות תורה החזיר הקב"ה על כל אומה ולשון ולא רצו לקבל התורה, עד שבא אצל ישראל שאמרו "נעשה ונשמע" (עי' ב. ג.) ואם כן למה היו צריכים בני ישראל להביא ספרי הדינם. אך אפשר, "דהנה ישראל אחר שאמרו 'נעשה ונשמע' נפלו בדעתם ונשכר להם בקרבם: מה אנו חושבים לכלום לעבוד למלך הגדול הגבור והנורא אשר אין סוף ב"ה, ובאותה שעה היו צריכים ישראל התחזקות רב. והיה מחזק להם הקב"ה וצוה להם להביא ספרי יחוסיהן, אשר גזע מחצבתם מאבותינו הקדושים וגם המה היו בעיני עצמם קטנים מאד, כי אברהם אבינו אמר: 'ואנכי עפר ואפר' (בראשית יח. כו), וכן כולם (עי' אדר"ג פ. ב.) ועם כל זה עבדו להשי"ת בכל כוחם. כן צריך כל איש הישראלי לעבוד להשי"ת ולא יהא נופל חלילה. ועל ידי התחזקות יחוסיהן, היו יכולים לקבל את התורה הקדושה. וזה אפשר לומר כונת המדרש, שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהם, מהמת אבותם, שהיו קטנים מאד בעיני עצמם". **אמת ליעקב, בלענדוב (פר' נשא)**

"כליל תכלת" – על ידו

לימוד התורה זוכים לכל הקדושות

וכסו בה את ארון העדות. ונתנו עליו וגו' ופרשו בגד כליל תכלת מלמעלה (ד. ה. ו. ח.), במדרש (במדבר ד. יג): רבי שמעון אומר, שלשה כתרים הם, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן, מעשה הארון כנגד בעלי תורה שהם ספונים, שלכך כתב "מלמעלה", שכל הזוכה לתורה כאילו זוכה למלכות וכהונה, וכן הוא אומר (משלי יח. טו): "בי מלכים ימלוכו".

ענין כליל תכלת הוא, דהנה מבואר בקדמונים כי על אף שגבולות חלק הקב"ה בעולמנו, וישראל אינו יכול להיות כהן או לוי וכדומה (ראה במדבר יח. יג), וזה דוקא בפועל ממש, ברם בכח אפשר לזכות לכל הקדושות על ידי לימוד התורה.

וזהו ענין "כליל תכלת" – שהיו כלולות בארון, שהוא התורה, כל הקדושות (עי' במדרש), שכל הזוכה לתורה זוכה גם לקדושת מלכות וכהונה.

כ"מ מרן אדמו"ר מהרי"ר מבעלזא זי"ע

"ויכו מהם אנשי העי כשלישים וששה איש" ואמרו חז"ל (פנהדרין מו.) שהיה שקול כנגד ל"ו איש, רובה של פנהדרין. נמצא, שאם אין עוין רצונו של מוקם, יש להם מספר לישראל, אבל אם עוין רצונו או אמנם שקול כל אחד כנגד כמה וכמה, ואם כן אין להם מספר. עד כאן דברי פי חכם כן. ולפי זה, אכן שמותם של בני ישראל יש להם מספר, אבל בני ישראל עצמם אין להם מספר כשעוין רצונו של מוקם, שהרי אז אחד שקול כנגד כמה, לכן אמר הפסוק "במספר שמות" – שרק שמותיהם יש להם מספר, אבל הם עצמם אין להם מספר. **אנכי שוהם (נדרים ב. כ.)** נחלת יעקב' לאבי, אמספרם תפ"ד

ואלה תולדות אהרן ומשה וגו' (ג. ד. א.) פירש"י: "ונקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את כן חברו תורה, משה עליו הכתוב כאילו ילדו". ונראה שהפסוק בא לספר שבח נדב ואביהוא, דלכאורה מה תועלת יש בזה ש"מועלה עליו הכתוב כאילו ילדו", והלא בלא הכי שכר המלמד תורה לאחרים רב מאד. וצריך לומר שהתועלת היא לגבי "ברא מוכה אבא" (פנהדרין קד.) ומשום הכי לא נתייחסו כל ישראל להיות תולדות משה, כי משה לא היה צריך להם ולזכותם, כי מי גדול ממשה רבינו. אמנם נדב ואביהוא היו גדולים ממשה ואהרן (כמ"ש רש"י בפר' שמות י. ג.) אם כן היתה לו למשה רבינו תועלת כמה שנחשבו לתולדותיו שלו לענין "ברא מוכה אבא".

תורת משה להחת"ס צ"ל

וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקריבם אש זרה וגו' ובנים לא היו להם (ג. ד. ח.) צריך ביאור בסמיכות הפסוקים, וכן כמה שאמרו חז"ל שלא מתו נדב ואביהוא אלא מפני שלא היה להם בנים – וכי בשביל כך צריך להענישם, הלא אין זה דבר שתלוי בהם, ותו, וכי אין די להענישם בשביל שהקריבו אש זרה. וי"ל, שבאמת היה חטאם בזה שהקריבו אש זרה, אלא אלמלי היו להם בנים לא היו נענשים זה עתה, כיון שהעונש היה נדחה לדורות, על שלשים ועל רבקים, וכמו שאמר הכתוב (שמות יח. ז): "פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים". אך כיון ש"בנים לא היו להם", ולא היה כמי לתלות לדורות לפיכך: "וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקריבם אש זרה". **מגדל דוד**

יתרון דעת

יצע פהרים ונעשנו (ג)

בשעת מתן תורה – "ההרים רקדו כאלים" / שלא בדרך הטבע: הר סיני געש למרות שהעשן והאדים היה להם פתח יציאה / ההרים "יורקי האש" – מרחמנו ית"ש שלא תמוט הארץ / הברכה על געש ההר, ועוד אנכי ה' אלוקיך (שמות ב. ג.) כשעמד הקב"ה ואמר "אנכי ה' אלוקיך" היו ההרים מורעשים והגבעות מתמוטטות, ובא תבור מבית אלים וכרמל מאספמיא, שנאמר (ירמ' מז. יח) "וי אני נאם המלך ה' צבאות שמו כי פתבור פהרים וככרמל בים יבוא, זה אומר 'אני נקראתי יוזה אומר 'אני נקראתי', וכיון ששמעו מפיו "אשר הוצאתי מארץ מצרים" – עמד כל אחד ואחד במקומו ואמרו לא עסק אלא עם מי שהוציא ממצרים. **מכילתא (יתרו, ה.)** ועי' ספרי פר' ברכה (סי' שמג): "כשנגלה הקב"ה ליתן תורה לישראל הרעיש את העולם כולו על יושביו וכו', כשעתידי הקב"ה ליפרע משעיר עתיד להרעיש כל העולם כולו על יושביו, בדרך שעשה בשעת מתן תורה" וכו'.

תאנא, אמר רבי יצחק, בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני נודעו ההר, ובשעה שהר סיני נודעו אז כל שאר הרי העולם נודעו והיו עולים ויורדים, עד שהושיט הקב"ה ידיו עליהם ונתישבו, וקול יצא והכריז (תהלים קד, ה.) "מה לך הים כי תנוט הירדן תסוב לאחור, ההרים תרקדו כאלים" וגו', והם השיבו ואמרו: "מלפני אדון חולי ארץ".

וזהו חק' (פר' יתרו דף פד. א.) והרמב"ן כתב (יתרו ב. טו) בזה"ל: "ידר ה' על ההר באש ויעל עשנו עד לב השמים חושך ענן ויבשו וכו', וזהו עשנו נודעו מאשר יעשה בירש הנקרא ולולה או יותר מכן, וכן כתוב: 'ההרים רקדו כאלים גבעות ככני' וגו' ואינו משל, כאשר איננו משל 'הים ראה וינט הירדן יסוב לאחור'".

והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליה ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרר כל החר מאד (שמות יח. ח.) ... עלה עשן מפנימית ההר, שעל זה אמר: "ויעל עשנו כעשן הכבשן" – שעשן הכבשן בא על ידי חלקי האש הנעצרים בתוך הסיר, כן יצא עשן מעומק החר ועפרו, "ויחרר כל ההר מאד" – שהיה רעש הארץ של ההר. ומודיע שהיה בזה ענין שלמעלה מן הטבע, שידוע שהרעש בא על ידי אדים ועשנים הנעצרים בבטן האדמה שאין להם מקום לצאת ולנועש ותרעש הארץ ממקומה, אבל שימצא העשן והאדים מקום לצאת ויעלו עשן מתוך הארץ יופסק הרעש. ופה, הגם שעלה עשן ההר, בכל זאת חדר ההר ותרעש ממקומו.

וזהו הרמז לזה שיען שהעם לא הוכנו כראוי ולא יכלו לקבל את התורה מאחבה ה' ויגאלת הרוממות החרדים לבראת העונש כי באש ה' נשפט ויגאלת החרדים. שעל זה אמרו חז"ל (שבת פח.) שכפה עליהם ההר כגיגית, רצ"ל, שלולא יראת העונש לא היו מקבלים עליהם עול מצוות או עול תורה שבעל פה (עי' תנחומא פ' ג. א.) רק שנתיראו מן האש הרעש ויראת העונש.

כי בכל יסוד מארבע יסודות נולדים בעל חיים. מן האש נולדה היה אחת שנקראת סלמנדר"א – שאינה ניזונית כי אם מן האש והוא החומר שלה, והוא מתוהה בתנורי החוכית שהובעורו באש שבע שנים וכו', כי הסך מדמה לא ישלות בו האש, כמו ביאור חכמי ישראל ואמרו כי היא היה קטנה (עי' חגיגה מו.) וי"א, כי בדר שכולו גפרית והוא נקרא בולקא"ך והוא דולק כל היום וכל חלילה, ובוללה נראית חלודה, אך ביום לא נראית מפני מאור השמש, ובתוך אותו הר הוא מתוהה וכו', ועושים מן הצמר שלו בגדים וכל ילד ילד לא ילד, האש, אך אותם בגדים המטונפים יתבכסו באש. **שער השמים** לרבינו גרשון ב"ר שלמה זצ"ל – חתן הרמב"ן ואבי הרלב"ג (מאמר ד, פד, טו, א.)

ברחמי ה' על בראוי ברא הרים גבוהים בעולם, וההרים ההם המה נקראים צהרי המוקד או יורקי האש, והם מוצאות טבעיות אשר נתן לאש התחתית לצאת ממסורו בעת יצר לו, למען לא ירעו ולא ישיחיתו ולא יבולע בארץ בהתפרצם, ולמען ימנעו ויצערו רעדות הארץ לכל ירבו לעשות שממות נוראות בארץ, על ראשי ההרים יורקי האש ההם להם כדמות כוס בשפתים נרחבים היורדים עמוק מאד לתוך פנימיות הארץ, עד תהום מקום התבערה, ומשפך הכוס הזה הוא מוצאי אש, כמו מגדלי עשן אשר תגבר בהן לעלות ממקום משכבם, ותחל לרקוד את מרקחה בחומריה היסודיים אשר מתבצבם בחלק העליון מהארץ, ולפעמים יפרצו ממשפך הכוס הזה להבות ועמוריו אים גורא מאד עד לב השמים עשן גדול, וכמו נהר זפת בוערה יליו את האש ותסיע עמה גם אבנים גדולות וכבדות הרבה

יומא דנשמתא

רבינו ישראל ממעזיבון זי"ע – ה"בעל שם טוב" הקדוש מאתיים וחמשים שנה לחסתלקותו – ביום א' דחג השבועות תק"ב

עבודת מאלפות ואמרות טהורות מווקעות שבעתיים מתוך ספרי תלמידיו הקדושים ומאורי החסידות

לימוד התורה מתוך שמחה ואהבה – כיצד?

"יחשוב כשלומד מה שאמרו בננו" (ברכות דף ט) אין להקביה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, ויאמר בלבו: הלא הוא יתברך שמו צמצם את עצמו ושורה בכאן, וראוי לי ללמוד בשמחה ביראה ובאהבה".

צוואת הריב"ש (דף יד ע"ב, מובא בס' בעש"ט עה"ת, ואתחנן אות כא)

אדם רואה בזולתו – נגעי עצמו:

"דשמעתי בשם מורי זלה"ה ביאור משנה (אבות פי"ד מ"א): 'איזהו חכם - הלומד מכל אדם', על פי משל המסתכל במראה יודע חסרונו וכו', כך בראה חסרון זולתו יודע שיש בו שמץ מנהו וכו', ודפח"ח".

תולדות יעקב יוסף (פר' פקודי, ובהמשך: "אמנם דוקא חכם הוא הלומד מכל אדם, כמו המסתכל במראה יודע חסרונו על ידי שרואה חסרון זולתו, משאי"כ מי שאינו גדר חכם, אינו רואה חסרונו על ידי חסרון זולתו", עניי"ש באריכות, וכ"כ לעיל בסו"פ קל קד, ועי' בספר בעש"ט עה"ת פר' בראשית אות קכד ואילן)

"יו"ן שמעתי שראה הבעש"ט חלול שבת מאדם אחד, ועמד בתמחול והתבוננות המחשבה. ושאלוהו תלמידיו מה זה, והשיב שהתיישב איזה חלול שבת יש בידו - שהראוהו מן השמים חלול שבת, עד שזכר ששמע מקרוב זילותא דתלמיד חכם ושתק, כי התלמיד חכם נקרא שבת, כמו שאיתא בזוהר הק' (פר' צד דף ט: "תלמיד חכם כיום שבת... תלמיד חכמים אתקריאו שבתות")

הוספת מהרצ"א מדיטב זי"ע (אות עז) על הקדמת הקדמת מהרצ"א מדיטבטוב זי"ע ביועשה טוב (אות, ג עיי"ש)

האדם – בתר רישא גריר:

"... אם כן כל רמ"ח איבריו וי"סיה גידיו גרורין אחר המחשבה, וכמו ששמעתי מפורש מפי מורי - במקום שחושב האדם שם הוא כולו, ודברי פי חכם חכ"ן".

תולדות יעקב יוסף (פר' חיי שרה)

הצדיק מהפך את הצירוף לטוב:

"ידוע מאז"ז זלה"ה, והיה מרגלא בפומיה תמיד על פסוק (משלי יט, יד) 'חַמַּת מִלֶּךְ וגו' יֵאָשֶׁ חָכָם יִכָּרְמָהּ', ואמר על מעשה שהיה בקי"ק **אסלאב** יצ"ו שהיה שם פחד גדול, עד שברח כבוד הרב המנוח מו"ה **דוד אב"ד מאוסטרהא**, ואז"ל היה בקי"ק אומנאק ואמר שיהיה שם פחד קשה, ואמר פירוש הפסוק הנ"ל, וישרש הדברים, כי מפי הקב"ה יוצא אהותיות להנהיג העולם, וכשכא לעולמות - האותיות מצטרפים לפי המקבלים, הן לטב ולהיפוך ח"ו, וכשיש צדיק שהוא חכם בעולם ויודע האותיות שיצאו מפי הקב"ה, אף על פי שהם מצטרפים חלילה שלא לטובה, יוכל להפך הצירופים על ידי חכמתו ותפלתו, כמו: מן 'מת' - 'תם', ומן 'נע' - 'ענ', הכל לפי האותיות של הגור דין. וספיר שכן עשה בואסלאב, שראה שיצאו צירופים לא טובים ועשה מהם צירופים אחרים, ונשאר רשימת 'פחד', והבן זה, כי זה כלל גדול".

דגל מחנה אפרים (ר"פ אומר)

"שמעתי בשם הבעש"ט זלה"ה שפעם א' היה רעש גדול בעיר ויחרדו העם אשר במחנה מן הרעש, ואמר להם: אל ירע זאת בעיניכם, כי הרעש הוא שהאדון יצוה ליקח ערש לחפציו, וכן הוה. ונמצא שיש כח בהיגיון המשכיל חכם אמיתי להפוך צירוף רע"ש לצירוף ער"ש, **והבינו עמק מאד**".

אור המאיר (פר' יירא)

אדם ניכר בניגונו:

"ושמעתי בשם הבעש"ט זלה"ה, פעם אחד שמע לאדם רשע שניגון בכינור, והבין כל העבירות שעשה מיום הולדתו".

אור המאיר (רמזי האותיות, ומסיים שם: "יוצא בכינור פורש עונותיו, כל שכן כשמנגן בפה, מהניגון שהוא זמזמר, יכול המשכיל מזיז הראות לדעת מה מפעל ועשה מכל עונותיו, כיון שמכניס כל מאמצי כחו בניגון שמוציא מפיו. וא"כ תוכחה מנגלה לחסידים ומנגנים והסירי סוטה הבושה מעל פניהם, לומר רבני החכמים יודיעו, ובפרט בעומד לפני התיבה בבית המדרש או בבתי כנסיות, באין מבין שהוא בעצמו מודיע קולו, ופיחו ענה בו, לדעת על ידי ניגונו". וניגוניו לעובדא דהוי אצל בייק מרן מהרי"ד ממעלות זי"ע, שפעם כיבד לאחד שישיר בעריכת שולחנו הסחור, והלה התנהג בעזות. לאחר מכן התבטא מרן: דוד המלך ע"ה אומר "ויספרו מעשיו בונה" (תהלים קז, כב) - האדם מספר על מעשיו על ידי רשתו...]

ככרים מתוך בטן הארץ, הנורקים ממשפך ראש החר כמזה מאות רגלים עד למעלה מראש החר, בקול רעש גדול ולפידים נוראים, וגם המה בוערים ונשרפים, ולפעמים יזרמו מבטנם זרמי מים ואגם נהרות מים רבים, עד כי יכסו וישטפו לטבוע את כל סביבותם, והמה רותחים מאד כי יתחממו וירתחו מהאש הבורעת שמה בבטן הארץ, גם יירידת מן החר היתה בכח ועז, עד כי יעקור בדרך מהלכות אבנים גדולות ויגלגלם ויטחנם כמו גרגרי חול, ולפעמים יזרקו עם המים ההם רבבות ומליונים דגים עמם, כמה גדולים מעשי אלוקינו.

המחקרים מצאו ומנו הרים קס"ג הרים יורקי אש, ומרביתם המה על איים בתוך הים, ואך ס"ז מהם נמצאים על יבשת הארץ, אמנם מלבד אלה נמצאים עוד גם מישורי ארץ, גם עמקים ומערות אשר יוציאו דרך עליהם האש התחתית הלוה, והם מעלים עשן תמיד, גם חמי טבריה תולדות אור הם, וחז"ל (שבת לט.) נתנו טעם לדבריהם מפני דחלפי אפתחא דגיהנם. **נחלת יוסף** להג"ר שמואל ב"ר יוסף מ' ישיעה זצ"ל (ירושלם תרס"ז, דף קכז, א)

על דבר שאלתך בענין ברכת זיקין וזוועות על התפרצות הר געש טו. הלנס במדינת ואשינגטון בחדוש העבר (סיון תש"ז), שנפרץ בקול אדיר בליות קול איום נורא שנשמע קרוב למאה פרסאות מסביב, והשליך מלועו קיטור חם, עפר ואפר ואבני בלסטראות לגובה של כמה פרסאות, שנתפשטו לעבים שחורים על פני כל הסביבה עד שנתקדרו השמים וכסו את עין השמש בצהרים, ואח"כ ירד עפר דק מחוספס על פני הארץ מסביב, והרבה ימים עבדו עבודה קשה לנקות את ההרבות מן העפר ואפר של כמה התפרצות זו שירדו מגבהי מרומים שהושלכו שמה בכוחה האיומה, ואחר איזה ימים התפרץ מחדש, ונפער בשאלת איזה ברכה לברך על התפרצות הר געש (וואלאקאן), ואם יש לחזור ולברך על התפרצות חדשות וכו'...

והנה בנידון דידן כפי שכ' במכתבך, כי קודם התפרצות ההר היה נשמע שאן רעש גדול מבטן האדמה שהגיע למאות פרסאות מסביב, ואח"כ נשמעה פצצה נוראה ואיומה (שלפי דעתם של חכמי הטבע יודעי דבר, עלה כוחה של הפצצה של התפרצות ההר להרוסן של כמה מאות פצצות אטומיות) ובכוחה האיום טחנה לעפר פסגת הר של סלעים ענקיים, שעלו להרבה מליונים טון, דק לעפר, וכל סביבת ההר נחרבה כולה למאות פרסאות מסביב וכו'... ובס' צמח דוד (ה"ב) כתב כי בשנת ג' אלפים תתמ"ב (ולפי שאר מקורות היתה בשנת ג' אלף תתל"ט, איזה שנים אחר חורבן בית שני) יצא אש מתוך ההר הגדול ויוביא"ש, קרוב לעיר אינפול"ש [מלכות רומי], ותאכל כל הערים אשר סביבתו ונאבדו אדם ובהמה רבה עי"ש. ונודע לנו מפי סופרים וסופרים כי שלש ערים גדולות בעלות אובוליסה מרובה נחרסו עד היסוד במהפיכה ההיא והיו לזועה בכל הארץ, שנקברו תחת לבה רותחת (או נול) גחלי אש להבים שהוריק ההר מלועו, יותר ממאה אלף איש ובהמה רבה.

וכן הר געש דב"ד נפרץ ג"כ לפני כ"ג שנים, ועשה הרס רב בכל הסביבה, ומאו ועד עתה שקטה הארץ, עד האידנא שנפרצה מחדש ופתחה את פיה בשעץ קצף להרוס ולהאבד, ובמשך חודש אחד נפרץ ג' פעמים, והמדענים מנבאים פרוצות נוספות בעתיד הקרוב, ובמוראי שטל מהפיכה נורא ויטויות כוז מברכין "שכוחו וגבורתו מלא שולם", כדאמרין בגמרא ברכות (נט:). לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקממותי שבלב, שנאמר (קהל"ג ד, ה) "האלקים עשה שיראו מלפניו", ופירש המהרש"א בחידושי אגדות, דהרעם הוא דבר המהיר ביותר ואין ידוע בו תועלת לעולם, אלא להראות כוחו וגבורתו להחריד הלבבות, עי"ש.

ועל דבר שאלתך אם לברך שנית על התפרצות חדשה, הנה קי"ל שם בשו"ע (סי' רכ"ז ס"ב) דאם נתפזרו העבים בין רעם לרעם מברך שנים, ועי' בשערי תשובה שם לענין זוועות, דאם עבר זמן מה מן הרעש לרעש דאסח דעתיה מיני צריך לחזור ולברך, וכך כתב בתשו' הלכות קטנות (סי' ל"ח) בדבכאי גונא לא אמרינן שיעור ל' יום ל' יום כבשאר חידושים, דאלו דברים שאין להם שיעור, והיה דרך הטבע, אלא להבהיל את העולם כי מאת ה' היתה זאת שיראו מפניו, כל שעה שהם באים יש לברך עליהם, עי"ש וכו', וע"כ בנ"ד שנפרץ מחדש אחר כמה ימים אשר ששקט ההר מהפירצה הקודמת בודאי צריך לחזור ולברך.

שו"ת ויען אברהם להג"ר אברהם מאיר איראעל אב"ד הוניהא (אור"ח סי' כג)

שאלה: בשו"ע סי' רכ"ז הובאו כמה דברים שמברכים עליהם "עושה מעשה בראשית", כמו רוחות וזיקין. ויש כמה דברים שלא הוזכרו, כמו פריצת הר געש וכו', מאי טעמא. תשובה בעל שבת הלוי: דהר געש אינו מצוי במדינות אלו, ולכן השמיטו השו"ע.

שאלה: ומי שרואה הר געש בהתפרצותו האם חייב לברך תשובה בעל שבת הלוי: פשוטא שצריך לברך. שם העין להג"ר אליזו אריאל שליט"א (עמ' תלא)

הרהורים טובים – מכרוז הבת קול:
"דשמעתי שהקשה מורי על מה שאמרו חז"ל (אבות פי"ו מ"ב): בכל יום מכריז בת קול - אוי לבריות מעלבון של תורה, והקשה, אם הכרוז נשמע - למה לא ימצא אדם שומע, ואם אי אפשר לשמוע - אם כן הכרוז למה.

וביאר ז"ל, כי למעלה הוא עולם המחשבות, ואין אומר ואין דברים, והכרוז הוא מחשבות והרהורי לב לטוב, ולכן אין רשע שאין לו הרהורים טובים בכל יום - מכח הכרוז הנ"ל, ובבוא הרהורים טובים מפנה ומעבירן מלבו ומפנה לבו לבטלה, ובודאי מתחייב בנפשו, שניתן לו אוצר טוב והוא בורח מהמלך. **תולדות יעקב יוסף** (פר' צו, עניי"ש)

כוחה של תפלה פשוטה:

"וכמו שאמר **אבא מארי** (המגיד הק' רבי מרדכי מטשערנאביל) **זצוקללה"ה** בשם הבעש"ט **זצוקללה"ה**, שגם זה האיש המוטרד בעסקיו כל היום בשוקים וברחובות, וכמעט ששוכח שיש בורא עולם, רק בעת ששמעי זמן תפלת מנחה עולה על זכרונו שהגיע זמן התפלה, וגונח ונאנח בלבו בהתבוננות האיק שפנה כל היום בהבלי העולם, והוא רץ לסימטא אחת מן הצד ומתפלל מנחה, הגם שאינו יודע כלל מה הוא מדבר, עם כל זה גם זה חשוב ויקר מאד לפני הבורא ב"ה, והאנחה שלו בוקעת רקיעים".

מנן אברהם להמגיד הק' פטרסין זי"ע (פר' בלק). [מובא בשו"ת **ארץ צבי** להטאון מקווינולב זצ"ל הי"ד, סי' כב, ומביא סימוכין לכך מספר **החינוך** (מצוה תל) שכתב: "מענין המצוה מה שהזהיר אותנו בכוונת הלב הרבה בתפלה, ויותר בברכה הראשונה, שאמרו ז"ל (ברכות ל:) שמי שלא כיוון בה מחזירין אותו. וענין הכוונה זו שחייב בשבילה חזרה הוא, לפי הדומה, שיתן האדם אל לבו שלפני ה' הוא מתפלל ואילו הוא קורא, ויפנה מחשבתו מכל שאר מחשבות העולם וייוחד אותה על זה, מבורא רי"ב דא"צ דוקא לכיוון פירוש המלות, רק שיתן אל לבו שלפני ה' הוא מתפלל וכו', ובוה יש ללמוד זכות על הרבה מן החמור שאין מכונים באבות, ומי"מ מותר להם לסיים השומע"י, ושם תפלה עליה" עי"ל, ועניי"ש באריכות. ועי' בא"ה סי' קא ד"ה והאידנא, ובח"ר חיים הלוי על הרמב"ם הל' תפלה שמדש בעין זה]

תורה ותפילה – בדחילו ורחימו:

"ידוע המעשה מהבעש"ט הק', שפעם אחת הלך לבית המדרש ועמד על הפתח ולא רצה ללכת, ואמר שבלתי יוכל ללכת בו כי הוא מלא פה אל פה על כל גדותיו תורה ותפילה, עד בלי ימצא מקום ללכת בו. ויתמחה כל העומדים אתו על המראה הגדול, והלא אדרבה, אין שבה גדול מזה כשבתי תורה ותפילה מלאים מתורה ותפילה!! ואז הסביר להם הענין: כי אין זה נחשב למעלה כשבית הכנסת או חבית המדרש מלא תורה ותפילה, שהוא מחמת שהדיבורים של העולם אינו יוצא מהלב בכוונה שלימה ורצויה, על כל לא יוכל להיות להם עליה למרום, ונתמלא חבית מפה לפה בתורה ותפילה עד שלא יוכל הנכנס ללכת בו, מה שאין כן אילו היו מתפללים העולם בכוונת הלב הראוי, היו הדיבורים הקדושים פורחים למעלה ולא ישאר אחים כלום למטה, כמאמר חז"ל: כל אורייתא דלאו הוא בדחילו ורחימו לא פרתח לעילא".

באר משה, קאנז"ל (פר' נח)

"קרוב ה' לכל קוראיו" – ואם כן מה בין צדיק לרשע?

"דשמעתי בשם מורי פירוש הפסוק (תהלים קמ"ה, יט): 'רצון יראיו עשה ואת שועתם ישמע ויושיעם', דקשה, אם כבר עשה רצון יראיו מה צריך עוד לשמוע שועתם להושיעם, ועי"כ איפכא הוי ליה למימר, ששומע שועתם ורצון יראיו עשה.

וביאר, כי מציוו מדתו יתברך ששומע לכל הקוראים אותו או לטובה או לרעה ח"ו, כמאמר חז"ל (ברכות סג, ב"ה) גבא אמחתרתא רחמנא קריא. וכי תימא אם כן מה הפרש יש בין צדיק לרשע, וביאר כי יש הפרש גדול ביניהם, כי הגנב נשמע תפלתו שיוכל לגנוב, ואח"כ שנתפס על גניבתו חוזר וקורא לו יתברך, שוב לא ענה, מאחר שבחר בזה. מה שאין כן הצדיק המתפלל על איזה דבר, גם שידע ח' שאין זה לטובתו, מכל מקום ה' עושה מבוקשו. וז"ש: **רצון יראיו עשה**, ואח"כ שרואה שאין זה טובתו חוזר וקורא אל ה' ואז ברחמי ית' שועתם ישמע ויושיעם, מכל מקום, ודפח"ח".

"אשרי אדם – שיעזוב – לא יחשוב ה"

"... שאמר איש אלקים קדוש בוצינא דנהורא רבה ויקריא אור הגנוז והנעלם הבעל שם טוב זצוק"ל, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, על פסוק (תהלים לב, ג): 'אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון', פירוש: **אשרי אדם** הלז שהוא על דרגא כוז שכאשר **לא יחשוב בה** כי רע גממא, **לו עון** - יחשב לו לחזור תכף בתשובה עליו ולעלות למקום תשובה עלאה בימי קדם".

סידורו של שבת (דרוש ג פרק ג מאמר א)

ד' למשה
המדינר נערך לזכר נשמת הרה"ח -
ר' משה ברוך יצחק בערש
ברונשטיין ע"ה תנצ"ב.ה.

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת סנהדרין

האם נפקעת קדושת כהונה לאחר מיתת הכהן?

בגמרא (ברכות מז.) מסופר על סעודה שערך רבי אבהו לחכמים לכבוד רפואתו של רבי זירא, וכשהגיע העת לברך המזון, כיבר רבי אבהו את רבי זירא שיברך, אמר לו ר' זירא: "לא סבר לה מר להא דרב הונא דמן בבלי, דאמר 'ברצע מברך' - (והרי 'בעל הבית ברצע'). ואיהו כמאן סבירא ליה, כי הא דאמר רבי יוחנן משום רשב"י 'בעל הבית ברצע ואורח מברך'..." ע"ש.

והעיר על כך הג"ר אליהו דוד ריבוביץ **תאומים זצ"ל** - (האדר"ת) בקונטרס "עובר אורח" (הערת על שו"ע א"ח סי' קסו. נדפס בס' 'ארחות חיים' - ספינקא סוף ח"ב, וגם בספר ה"זכרון" לבעל ה"פחד יצחק" שיל"ע מכון ירושלים - דף תרנט אות ג, במכתב האדר"ת אל הגר"ח ברלין ז"ל), מדוע לא אמרו שלכן כיברו לרבי זירא לברך ברכת המזון, כי רבי זירא כהן היה, ובמפורש בירושלמי (ברכות פ"ג ה"א ופ"ו ה"א), ובד"ק היה שיברך בראש, כדלפינן מ'קדשתו', ועל כך כתב ליישב: "דבהחזק עובדא, שהיה כבר בארץ ישראל אצל רבי אבהו, ויהא לבתר העובדא דרבה במגילה (ה) דשחטתא לרבי זירא והדר אחי, וא"כ י"ל דפקעה קדושת כהונה ממנו".

והשיב לו הגר"ח ברלין ז"ל (שם עמ' תרט) ממאמר הגמרא במכילתין, וכך כתב לו: "ובאמנה כי צחוק עשה לי מעבתה"ר הגאון שיחיה דבריו אלו, יען כי לא אוכל להאמין כי נעלמה ממנו גמרא מפורשת בסנהדרין ריש פרק חלק (צא): 'מניין לתחית המתים מן התורה, שנאמר (במדבר יח, כח) 'ונתתם ממנו את תרומת ד' לאהרן הכהן, ובי אהרן לעולם וישראל, והלא לא נכנס לארץ ישראל שנותנין לו תרומה, אלא מלמד שעתיד לחיות וישראל נותנין לו תרומה, מכאן לתחית המתים מן התורה', ע"ש. הרי מפורש דכחן שמת וזוהי חזק לקדושת כהונתו הראשונה". (והוכחה זו מובאת גם בקונטרס 'דברי חכמים' (הנפס בספר 'פסקי תשובה' סי' כב בהערות), ובספר 'קהלות יעקב' (ח"ח סי' נח), וכן בספר 'שיח השדה' (ח"ב קונטרס הלכות סי' ד) בשם אביו הגאון מסטיפילא ז"ל).

בעיקר הדבר כי להביא כאן סיום דברי האדר"ת בהערתו שם, ועל פי נראה שבאמת אין שום הוכחה מהגמרא בסוגייתנו שלא נפקעה קדושתם, דהנה במסקנת דבריו כתב: "ועיין יומא (ה) 'לכשיבא משה ואהרן עמיהם, שמע צאת כן', הביא בזה הוכחה נוספת בגמרא: 'כיצד הליכה' - מאי דהיה הוה', כלומר, מה לנו לדון בזה, הלא אין שום נפק"מ עתה למעשה משאלה זו, ועל כך אמרו: 'אלא כיצד מלישן לעתיד לבוא', כלומר, שיש לנו דעתא איך לעשות לעתיד כשיחזרו הכהנים לעבודתם מחדש. אמר, גם נגד תירוצו זה, המשיכו להקשות: 'לעתיד לבוא נגמ' - כשיבואו אהרן ובניו ומשה ויהיה, והנה כשיחיו המתים יהיה אהרן ומשה עמהם נוכל לשאול אותם - איך היה סדר הליכה בשבעת ימי המילואים כשנתחבו הכהנים לעבודה, ושוב קשה מה יש לנו לדון בזה.

מפורש יוצא מגמרא זו, שלעתיד לבא יצטרכו הכהנים לחינוך מחדש, ואמנם כן הוכיח הרמב"ן בהגהותיו לספר המצות (שורש ג): 'הנראה אלי, כי המילואים שהקריבו על הכהנים למלא את ידם לבחן לא היו אלא לשעור... עוד יש לי ראייה על הענין הזה, שפירשתי אמרם ז"ל בראשון שליומא 'כיצד הלישן לאהרן ולבניו בימי המילואים, ותמחו 'כיצד הלישן לאהרן ודודו הוה', אלא 'כיצד מלישן לעתיד לבוא', לעולם הבא נמי צריך, והבא נמי 'כשיבואו אהרן ובניו משה רבינו עמהם', כלומר נשאל לו. הנה סוברין כי לתחית המתים יקדשו אהרן ובניו עצמם במילואים, לפי שכבר בטלה משיחתן ממנו ומזרעו בשעת המיתה, ויהיו אנשים מחודשים יצטרכו להתקדש בראשונה, ויהיה המילואים האלה נהנין בהם, אם כן המילואים כמזבח ובמקדש לאחר החרבן כשנעשה אחרים יצטרכו למילואים ועשו אותן בימי עזרא, וכן נעשה לימות המשיח אמן במהרה בימינו".

ולאור האמור יתכן שמה שאמר בסוגייתנו: 'שעתיד לחיות וישראל נותנין לו תרומה', היינו, שעתידים ליתן להם תרומה אחרי חינוכם מחדש, ואין שום הוכחה שבשעת מיתת לא נפקעה קדושתם, כי סוף סוף אהרן ובניו - וכן דורותיו אחריו, הם הם שיתחבנו מחדש, ואז שפיר יתנו להם כל מנות כהונה, ובאמת נפקעת קדושת בשעת מיתה - כלשון הרמב"ן, ושפיר עולים דברי האדר"ת שאחרי תחיית רבי זירא לא היה שייך בו מצות 'קדשתו'.

ומאידך, כי לציין לדברי ה'אבני נזר' (ש"ת ח"מ סי' ג) שגם לדברי הרמב"ן לא נפקעה קדושת הכהונה אחרי מיתה, ומה שיצטרכו לחינוך מחדש לעתיד לבא הוא בגלל תוספת קדושה שתהיה לעתיד, וכלשונו: 'ואשר הוקשה לו בשם יומא 'כיצד מלישן לעתיד לבוא', למה יצטרך לעתיד סדר הליכה, הלא כבר נתחבנו אהרן ובניו, ולמה יצטרך חינוך שנית... נראה לי על פי מה שכתב הרב מלאדי זצ"ל בעל התניא בספרו 'תורה אור' פירשת ויהי בפסוק 'אוסרי לגפן עיר' (בר"ה ונה הוה), כי לעתיד תהיה העבודה למכון אחר ממה שהיה במשכן ובבית עולמים, כי שם היה הכפרה על האדם, ולעתיד יהיה האדם כבר מתוקן, והקרבנות יהיה להעלות הבעלי חיים, ע"ש. וכיון שהיה העבודה באופן אחר יצטרך חינוך לעבודה זו מחדש, ורמזו חכמינו ז"ל זה במה שאמר 'שמיני רגל בפני עצמו', וידוע כי 'שמיני' רומז לימות המשיח - 'כינור' של עתיד בת ח' נמיין, ואין לו ציורו עם עולם הזה, והוא בפני עצמו, על כן צריך חינוך מחדש, ולאור דבריו הקדושה שהיתה עליהם עד עתה לא נפקעה, ושפיר יתכן שיכולים לתת להם מתנות כהונה וכן יש בהם מצות 'קדשתו' גם טרם חינוכם.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"תורת חסד" - חובת ונחיצות הרבצת תורה (א)

הנביא עמוס (ה, יא) התנבא: "הנה ימים באים נאם ד' אלקים והשליחתי רעב בצאץ לא רעב לקחם ולא צמא לפנים כי אם לשמע את דברי ה'". נבואת פסוק זה נתקיימה בזמננו, כשרואים בכל מקום בעולם איך שהרבה יהודים מתקרבים לאביהם שבשמים וצמאים לשמוע את דבר ה' (והגם שהפירוש הפשוט בפסוק הוא שונה, אבל הרבה פנים לתורה). לפיכך אמרנו לכבוד חג מתן תורתנו הקדושה נלקט כמה גרגרים בענין, להורות שכשם שחובה על כל אחד מישראל ללמוד תורה, כן מצווה היא ללמד תורה לאחרים, כל אחד לפי כחו וערכו כפי מה שיכול להשפיע וללמד לאחרים, גם אם אינם בניו, וכפי שאמנם האריכו חז"ל בהרבה מקומות בענין החשיבות ללמד תורה, והפליגו אודות השכר על כך - למי שמקיים זאת, והעונש למי שאינו מלמד - כשיכול ללמד.

א. על הפסוק במשלי (כט, יא): "רשע ואיש תככים נפגשו מאיר עיני נפיקם ח"י דרשו רז"ל (תמורה טו.). "שעה שהתלמיד חולק אצל רבו ואומר לו למדני תורה, אם מלמדו - 'מאיר עיני שניהם' ח"י (פירוש: "ישאף הרב צריך עדיין לימוד, ומלמדו הקב"ה"), ואם לאו, עשיר ורש נפגשו עושה כלום ח"י (נפיקשו הוא מתחיל לעשות חסדים, לזה חכם וזה טיפשי), מי שעשאו חכם לזה - עושה אותו טיפש, טיפש לזה - עושה אותו חכם".

ב. עוד מצינו בגמרא (סנהדרין צא: צב), שהאמוראים הפליגו בגודל עון "המונע הלכה מפי תלמיד", ולמדו מפוסקים שהוא חושב בלמדו גזול מנחלת אבותיו, ואמרו ש"אפילו עוברין שבמעו עון מלקלן אותו", ועונשו ש"מקבילן אותו ככברה". ופירשו שם המפרשים, שכל התורה שלמד מתורקנות ממנו וכאילו יוצאת דרך נקבים, והוא שוכח תורתו (עיי' במהרש"א ובתורת חיים). ולחל"ל שם (דף צט.) איתא ברייתא: "היה רבי מאיר אומר, הלימוד תורה ואינו מלמד, זה הוא דבר ה' בזה (הוא טו, טז)".

ג. ואמנם, לכן שכרו של זה המלמד תורה לאחרים הוא - שתורתו מתקיימת, וכמו שמצינו במס' ערובין (נג) שבני יהודה - "דללו מסכתא (פירוש: "למדו לאחרים") נתקיימה תורתן ביום, בני גליל - דלא גלו מסכתא (למדו לעצמם ולא לימדו לאחרים), לא נתקיימה תורתן בידן". וכן איתא שם שדוד המלך ע"ה (שיש פסוקיו הוא בחג השעוה) - "שלימד תורה לאחרים, זכה להורות איסור וחיתר עניישי בפרשיי ושאר מפרשים. וע"ע כתובות יז: "אבל למאן דמתני [לאחרים], לית ליה שיעריא". והוא שאמר רבי חנינא (תענית ז): "הרבה למדתי מרבתי, ומבשרי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולן".

ד. וכן תנא דבי אליהו (רבה, פרק כו) דורש הפסוק בספר ישעיה (נח, ז) "הלא פרס לקרע לקחמן ונפיקם קרודים תביא ביתי כי תראה ערם (וכסיתו ומפגשך לא תתעלם)", על לימוד התורה: "... מכאן אמרו, אם יש אדם שהוא מבין בדברי תורה, יפרנס מתורתו גם כן לאחרים, כדי שתהיה חכמתו, ומוסיפין לו עליה, וכל העושה כן אינו נמנע מן הטובה העתידה לבא על ישראל לימות בן דוד וכו'. אבל אם יש באדם דברי תורה ואינו מפרנס מתורתו לאחרים, גורם רעה לעצמו, שבסוף חכמתו תורתו מתמעטת בידו". וכו'.

ובתוספת זאת: "כי תראה ערם וכסיתו", כיצד? אלא אם ראית אדם שאין בו דברי תורה, הכניסהו לביתך ולמדוה קריאת שמע ותפלה, ולמדוה פסוק אחד בכל יום או הלכה אחת, וזוהי במצוות, לפי שאין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצות, והוא דומה למי שהוא ערום" וכו', (עיי' בזה בתהג' הגר"א על יורה ד' סי' רמה סי' ט).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א, המשך בגל' הבא בע"ה - בפרשת נשא

עלי ספר

עיר מבצר - מעוזבו - ספר זכרון תולדות העיר 'מעוזבו', מבצר התורה והחסידות. בו מתואר להפליא תולדות העיר, אדמו"ריה ורביה, ובאשם רבו הנבל שם סוב הק' זי"ע - שחי בעיר זו [ונסתלק בחג השבועות, ובה עוד על פי מקורות נאמנים, בלוי תמונות ומסמכים נדירים. יצא לאור ברב פאר וחדר על ידי הרב אבישי בראש, לרגל ציון מאה שנה לפטירתו, ירושלים אלול תשס"ט (304 עמ').

הרי"ח הטוב - מתולדותיו של רבנו יוסף חיים מנגדאד זצוק"ל בעל ה'בן איש חי', מורשתו הספרותית - סקירת ספרי הרי"ח ומחזורותיה; הרי"ח בראי הדורות ונתיבי השפעתו; תצלומים ונספחים. יצא לאור ברב פאר וחדר על ידי הרב אבישי בראש, לרגל ציון מאה שנה לפטירתו, ירושלים אלול תשס"ט (304 עמ').

נחמד למראה על התורה - מראי מקומות לספרי יראה וחסידות על פרשיות השבוע בסגנון השוה לכל נפש, ובסופו מפתח ענינים מפורט. יצא לאור לתועלת הרבים על ידי הרב יעקב שלמה שיינברג, אלעד, מהדורה שניה עם תיקונים והוספות, תשע"ב (רב עמ').

טור ושולחן ערוך הלכות שבת סימנים שכל"ה של - עם כל הנושאי כלים, שנשדרו מחדש ברב פאר וחדר, ובאותיות מאירות עינים, מוגהים ומתוקנים הדק היטב, בתוספת מראי מקומות ופגנוח ראשי תיבות: ספר 'פרי מגדים' מוגה ומתוקן על דף שבועי, וספר 'אליה רבה' מוגה ומתוקן; 'ילקוט מפרשים' ועוד הרבה מעלות טובות ומשובחות. מהדורה מפוארת של הוצאת ספרים הדרת קודש, מאנטריאל קאנטאד - ברקולין נ.י. שנת תש"ע.

זכרונם לברכה - חלק ד, חדוש סיון - תולדות חייהם של גדולי ישראל, הנהגות מופלאות והליכות בקדש, סיפורים נפלאים, עובדות מאלפות ואמרות טהורות מצדיקי וגאון הדורות זי"ע, ערוך בטוב טעם ודעת לפי סדר ימי ההילולא, ובסופו מפתחות מפורטים. נלקט וערך להפליא בידי רב אמן בנשיק רבי אהרן פרלוב, ירושלים תש"ע (תרלה עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יום טוב ליפא ב"ר בנימין ע"ה פרידמאן נלב"ע ד' סיון תשס"ד - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי נכדו הרה"ח ר' מאיר אויש הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יחיאל מיכל ע"ה ביבלחט"א מוה"ר ר' ארי' בלום הי"ו נלב"ע ד' סיון תשס"ג - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' אברהם יעקב קאניג הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' צבי יהודה ב"ר מרדכי קליין ע"ה נלב"ע בדמי ימיו ביום ב' סיון תשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בני משפחתו הי"ו</p>
<p>ברכות ואיחולים לידידנו איש החסד והמעש הר"ר אהרן מנדל הי"ו לרגל שיפוץ והרחבת החנות - לתפארת ולרווחה</p>		
<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' פנחס זעליג ב"ר אברהם יהושע בלייכפעלד ע"ה נלב"ע בערב חג השבועות תשנ"ד ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' פנחס זעליג ב"ר אברהם יהושע בלייכפעלד ע"ה נלב"ע בערב חג השבועות תשנ"ד ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' פנחס זעליג ב"ר אברהם יהושע בלייכפעלד ע"ה נלב"ע בערב חג השבועות תשנ"ד ת.נ.צ.ב.ה.</p>

King Food
service with a smile

"ברכת ה' היא תעשיר"
ברכת גיסך: אשר ישראל פריעדמאן
ברכת התורה:
אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד
חברי השיעור ב"דף היומי"

"וכל אשר יעשה יצליח..."
מברך: חיים מאיר גרויס
ברכת הצלחה רבה וסייעתא דשמיא מרובה
מאת כל הצוות ב"סופערסעז"
M.S. DISTRIBUTION

"רוב ברכות עד בלי די"
מאחל: לאנגסאם
שא ברכה מאת ה'
ברכת ידיד: נטע קאליש

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת נשא (אבות א)			
ח' סיון תשע"ז - שנה ט"ז גלין תשי"ד			
הולדת	מוצא	ר"ת	
22:49	22:41	21:17	אנטווערפן
22:12	22:03	20:40	לונדון
22:28	22:26	20:57	מאנשטער
22:17	22:01	20:45	ציריך
21:49	21:34	20:17	ווינ
22:58	22:49	21:19	אמסטרדם
22:54	22:27	21:15	פאריז
22:34	22:19	20:55	פראנקפורט

מדרש חכמים

"משגיח מן החלונות מיץ מן החרכים" -

בעת ברכת כהנים

דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל וגו'. וישמו את שמיו על בני ישראל ואני אברכם (ו. כג. כד.). זה שאמר הכתוב (דברים כו. טו.): "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך. אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבונו של עולם, לכהנים אתה אומר שיברכו אותנו? אין אנו צריכין אלא לברכתך, ולזהותנו מתברכין מפך, שנאמר "השקיפה ממעון קדשך וברך (א-תה בעצמך) את עמך". אמר להם הקב"ה: אף על פי שאמרתם לכהנים שיהיו מברכין אתכם, אני [בעצמי] עומד עמהם ומברך אתכם. לפיכך הכהנים פורשין את כפיהם את כפיהם (לכבוד השכינה. מתנ"ח), ולומר שהקב"ה עומד אחרינו (אחורי הכהנים, שהרי הכהנים עומדים ופניהם אל העם. מהר"ו). וכן הוא אומר (ש"ש כ. טו.): הנה זה עומד אחר כתלנו מלשג'יך מן החלונות - מבין כתפותיהם של כהנים (מבין ראשו של כהן זה לאשו של כהן זה, שהרי רבים הם. שם), מצוץ מן החרכים - מבין אצבעותיהם של כהנים, ענה דודי ואמר לי - "ואני אברכם" (שהקב"ה מסכים ועונה על ידם ומברך את עמו ישראל).

במדבר רבא יא. ב, תנחומא ח

מי אמר ווי - כשהוקם המשכן?

ויהי ביום פלוגת משה להקים את המשכן וגו' (ו. א). ויהי - ווי היה. מי אמר ווי?

אמר רבי אבין, כביכול, הקב"ה אמר ווי. למה הדבר דומה, למלך שהיה לו מטרונה רוטניית (מ-רונת ומלונת), ואמר לה המלך עשי לי פורפירא (לבוש מלכות). כל ימיה שהיתה עסוקה באותה פורפירא לא היתה מרגנת. אחר ימים גמרה את הפורפירא ונתנה אותה לכוכל, ועשאה, ורביאה למלך. [כיון שראה אותה המלך וישרה בעיניו, מיד התחיל המלך לומר: ווי, ווי. אמרה לו אשתו: מה זה אדוני? טרחתי את עצמי לעשות רצונך ואתה אומר ווי, ווי? אמר לה: המלאכה מאד ישרה בעיני, אמנם כל זמן שהיית עוסקת במלאכה לא היית כועסת ולא מקנטרת אותי, עתה שאת פנויה, מתיירא אני שמא תכעסי אותי. תנחומא].

כך את מוצא שהיו ישראל מרגנים בכל שעה, כמה שכתוב (שמות טו. כד.): "וילוו העם על משה", וכן (שם טו. ב): "וילוו כל עדת בני ישראל", וכן (במדבר יז. ו): "וילוו כל עדת וגו'". אתה המתם את עם ה'", תבע הקב"ה שיעשו לו מקדש, כמו שכתוב (שמות כה. ח): "ועשו לי מקדש וגו'", את מוצא כל הימים שהיו עסוקים במלאכת המשכן לא היו מרגנים, וכיון שגמרו מלאכת המשכן התחיל הקב"ה צווח: ווי. שלא יחזרו וירגנו כשם שהיו מרגנים.

[דבר אחר: "ויהי" - הבכורים אמרו ווי, שניטלה מהם הכהונה. שעד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודתו בבכורות, שנאמר (שמות כד. ה): "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות" וכו'... [ו]לפי שהקריבו לפני העגל אבדו כהונה וכו'... לפיכך כשהוקם המשכן [ואבדה הכהונה מהם] צווחו הבכורים: ווי.

[דבר אחר: "ויהי" - מלאכי השרת אמרו ווי. אמרו: עכשיו הקב"ה שניח אותנו ויורד ודר בארץ. אמר להם הקב"ה: אל תשימו לב על זה, שביצתו תמיד עמכם למעלה, שנאמר (תהלים ח. ב): "אשר תנה הודך על השמים". אמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי שחק עליהם הקב"ה (תנחומא של הכל נאמס כביכול. תנחומא) כשאמר להם [ש]יעקב [שכניתו] למעלן, מניין, שכן כתיב (תהלים קמח. יג) "הודו על ארץ ושמים" תחלה ארץ ואח"כ שמים, לפיכך אמרו ווי.

[דבר אחר: "ויהי" - אומות העולם אמרו ווי. למה ווי? אלא כך אמרו: [אם] עד שלא היה הקב"ה שוכן ביניהם היה מתקיים (משגיח ועומד) עליהם ועושה מלחמותיהם, עכשיו שעשו לו המשכן והוא דר ביניהם על אחת כמה וכמה. לפיכך אמרו ווי.

במדבר רבא יב. ז, תנחומא יב

לקח טוב

השלום - כלי מחזיק ברכה

גילו לנו חכמינו ז"ל שלא מצא הקדוש ב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום.

מי יודע כמה השפעות טובות יורדות לעולם, ומכוונות הם לחזקת של בני ישראל, ומה שלא ניתן ליהנות מהן הוא עקב חסרון חומר המחזיק את הברכה. השלום שבין בני ישראל הוא החומר הנכרך סביב כלי הקיבול למען אשר תחזקנה הברכות וההשפעות הניתנות אל תוכו.

וזה אשר הורה הקדוש ב"ה לכהנים בצוותו אותם לברך את ישראל, אי אפשר לה לפעול את בידם לברך את ישראל, אי אפשר לה לפעול את פעולתה כי אם כאשר יוכלו לברך אותם בלשון ידוד.

אותיות מהכימות

כס תכנס וגו' אלמור לסס. ענין אלמור לסס? דאז כמיוסר, וחז"ל דקשו בזה. והגלה, דהנה לאו לקס לב, מדוע נאמר ברכת כהנים בלשון יחיד, כי הלא נאמר לכהנים... אך הענין הוא אם ידוע כי בזמן שקלם על ישראל חזי נקראים בלשון יחיד, כמאמר הכתוב "ויתן שם ישראל" וכפירש"י שזו בלגונה וחזיר, וכן הוא בילקוט, וישיש, והנה אמרו ד"ל לא מלא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום. לזה מהבכורה הוא להכתב אלל ברכה ללון יחיד, שהבכורה לריהם לאו דבר שיהיה שלום על ישראל.

וזה ענינו מאמר הכתוב: "כס תכנס את בני ישראל", להל למר על אופן זה תוכל לברך את בני ישראל, "אלמור לסס" - בעת שחולל למר לסס "בכרך" בלשון יחיד, כי נראה לי לפרש הכתוב בדרך נמוך.

זה יתכן בטעם הכתוב "לכך את עמו יקראל בלגונה", והגמ"ל ז"ל פירש ע"פ דברי הזהר כל כהנא דלא רחיס לעמא כו' ע"ש. ולדרכנו יתכן, "בלגונה" - כשקראל לסס בלגונה ואחריה ואגורה אחת וקלס בניסס. ואכסה נמי במספר יחיד, והיני כדכתיב הכ"ל קס כל המחזיק ברכה לישראל כדכתיב חכמינו ז"ל.

נעם מגדים

הוא המכון בברכתם לפני מוצא ז' "לברך את עמו ישראל באהבה". אהבה שבין האדם המתברכים עצמם, כי מובלעדי האהבה לא תהא הברכה מוחזקת בדחם. המבדך את עמו ישראל בכל הברכות, יברך אותם גם בשלום, אמן.

אם יבקש איש מרעהו שיתן לו מיינו ומשמנו, עליו להביא כלי שבו יוכל רעהו לתת לו את מבוקשו. אם ייעדר הכלי ממנו, למרות שאדיר כל חפצו לקבל, ואף יפשוט ידיו כעני העומד בפתח, ישוּבו ידיו ריקם גם אם רעהו יריק לו מכדו ומקנקנו. דבר זה פשוט ואין צורך לאומרו.

יגיע הכסיל ופלוז בידו, ורעהו מריק מיינו ומשמנו אל תוך הכלי שהובא, ועדיין ישוּבו ידיו ריקם. בבערותו כי רבה הביא הכסיל נפה וכברה, כלי שבית קיבול אומנם יש בו אלא שאיננו מחזיק את אשר מקבל. כשם שנכנס היין והשמן כך יצא.

מה יעשה האיש אם אין לו כלי אחר כי אם נפה וכברה. עליו למצוא בגד או מטלית של עור, ויעטוף את תחתיתו של הנפה בבגד כך שלא יוכל הנכנס לתוכה לצאת. באופן כזה, נמצאת הנפה היא כלי הקיבול, ובגד העור הנכרך סביב תחתיתו הוא ה"מחזיק ברכה" של הכלי.

בני ישראל תמיד בכל עת ובכל שעה ראויים לברכה. אביהם שבשמים רצונו יתברך להטיב להם ולהשפיע להם שפע רב של חסדים ורחמים בגשמייות וברוחניות די מחסורם באופן שלא יצטרכו זה לזה ולא לעם אחר.

אף כלי קיבול יש להם לבני ישראל. בכל מצב שהם הרי הם מלאים מצוות וזכויות, וישראל אף על פי שחטא חלילה לישראל הוא. עצם היותם בני אברהם יצחק ויעקב אשר בהם בחר ה' ובורעם אחרים לדורי דורות, מהווה כלי קיבול שיוכל להכיל לתוכו את ברכות שמים מעל.

נועתה מה חסר להם? ראויים הנה לברכה ולהשפעות טובות ומרובות. גם כלי קיבול נודע להם כאמור. הוי אומר: מחזיק ברכה שידאן לכך שכאשר אביהם מריק להם ברכה עד כלי ב' ד', תהיה הברכה מוחזקת בכלים למען לא תישפך על הארץ כמים חלילה.

לעילוי נשמת

איש החסד והמעש, משכיל אל דל, פזר נתן לאביונים וצדקתו עומדת לעד, האי בנש"ק הרה"ח ר' נפתלי הירץ ב"ר דוב בער ע"ה שפירא בן אחר בן להרה"ק רבי פינחס מקאריץ ז"ע נלב"ע ב"א סיון תשס"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח על ידי בנו הנגיד המפו'

הרה"ר אליקים שרגא פיבוש שפירא הי"ו

לעילוי נשמת

הרה"ר פנחס יהודה ב"ר משה אביגדור ע"ה

נלב"ע ב"א סיון תשכ"ח

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח על ידי בנו הנגיד המפו'

הרה"ר משה אביגדור קעניג הי"ו

עלים לתרופה - להפצת תורה וחסידות

קול צהלה ורנה שפתינו תרינה

ברכת מול סוף נלכבה מוגשת בזה לידידנו העסקן הדגול מרובה, ראש ונחשון לכל דבר שבקדושה, לו חבים הכרת התודה רבבות עמן בית ישראל קוראי ה"עלים לתרופה"

הרה"ח ר' יעקב פריעדמאן שליט"א

ברח התיכון וייר המכון, ומכ"ל רשת מוסדות חסידי בעלזא - אנטווערפן לרגל שמחת יגושיא בנו תחתון היקר כמר משה יוסף נ"י משיב"ק אצל כ"ל מן אדמו"ר שליט"א

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים, מתוך אושר ועושר ומתוך רוב נחת והרחבת הדעת כלילי מליט, אמן כעתירת וברכת: מערכת עלים לתרופה - על כל שלוחותיה רחמי תבל

אמרות טהורות

"נשא את ראש" –

מלמד אצל בעלי עצבות ומרידות

נשא את ראש בני גרשון וגו' (ה, כב). כלשון זה נאמר גם לעיל אצל בני קהת (פסוק ב): "נשא את ראש בני קהת". וצריך מעט למה לא נאמר כן גם אצל בני מררי (בפסוק כט), שבהם לא כתוב אלא: "בני מררי למשפחותם לבית אבותם תפקיד אותם". וי"ל בדרך רמז, כי "בני קהת" רומז על תלמידי חכמים, נושאי הארון, בעלי אספות שיושבים אספות אספות ועוסקים בתורה (הגהה ג), והוא כלשון הכתוב (בראשית מט, י) "ולו יקחת עמיתם", ו"בני גרשון" הם הסוחרים העוסקים במשא ומתן, ועל ידי זה הנה מנוגשים מעבודת ה', ואף על פי כן פורשים עצמם ממטרדותיהם לעסוק מעט בתורה ועבודה, והמעט שלהם – חשוב כעבודה המרובה של בני קהת, שעל כנון זה אמרו (מנחת כק) "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים", ולכן נאמר בשניהם נשיאות ראש, להורות שעבודת שניהם שקולה יחד ועולה למעלה. אבל "בני מררי" רומז לבעלי מרה שחורה, ההולכים תמיד בעצבות, שהיא מדה מאד לא טובה, ואין בעבודתם נשיאות ראש. ארזות עדות

חטא בשוגג – מקורו במויד קודם

איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' ואשמה הנפש ההוא. והתורו את חטאתם אשר עשו וגו' (ה, יח-יט). "צריך להבין למה השוגג צריך כפרה, הלא שגג בלא הודע ומה עשה. אך הוא, הלא השי"ת רגלי חסידיו ישמור ולא יאונה להם כל און, כנודע מכמה מעשיות בגמרא (עי' תלמוד ז' ונב). והנה כאשר בא דבר עבירה לאדם בשוגג והשי"ת לא שמר, על כרחק הוא שכבר יש בידו חטא ועון כזה במויד, ואפשר יהיה מעונות שאדם דש בעקביו ולא שם על לבו לשוב, או השי"ת אינה לידו דבר עבירה כזאת מעין זה בשוגג, כדי שעל ידי זה ישים על לבו לפשפש גם על המויד. והנה שנאמר: "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם" – בשוגג, כי חטא הוא שוגג, או תדע כי בודאי מקדם: "אשמה

הנפש ההוא" – במויד. וז"ש נפש היינו רצון הנפש, על כן: "והתורו את חטאתם" – רצ"ל עם חטאתם בשוגג יתוודו את אשר עשו מקדם במויד". אנרגיה דכילה

ההסתכלות בדבר רע מוזיקה מאד

איש או אשה כי יפליא לנדר נזיר לזכור לה' (ה, כז). וברשי"י ז"ל: "למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקלה יזיר עצמו מן היין". ולכאורה, כיון שראה בקלקלה הרי שוב לא יתאוה לדבר עבירה, ולמה לו אם כן להזכיר עצמו מן היין. אכן ביאור הענין הוא על פי מה שאמרנו חז"ל (מבא ברשי"י בראשית יט, יח) שכל שאינו ניצול בזכות עצמו, אינו יכול לראות פורענות של הרשעים. והמעט, כי ההסתכלות בדבר רע מוזיקה מאד, ומו שאינו בתכלית השלימות יכול להנזק, כפי שאכן ארע לאשתו של לום, ובעבור הביטה בעונשה של סוטה שלט בה הרעה "ותיה צניב מלח". וכן מצינו ביוש"ע (סו, כג-כד): "היה מדי חודש בחדשו וגו' יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמו ה' ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים ב"י" – שלאחר שיתקדשו וישתחוו אל ה' או יכולים לראות בענשם של הפושעים. ולפיכך המסתכל על הסוטה בעונשה וקלקלה, "אם אינו בתכלית השלמות, ישיגהו בטומאות הסוטה רוח זנונים בקרב, וצריך הרחקה גדולה במיעוט התאוה ושתית היין", ולכן נתן לו הכתוב עצה טובה, שיקבל עליו נזירות. פנים יפות

נשיאות פנים מאת ה' – כשיש שלום בין ישראל

ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום (ה, כז). אמרו חז"ל (ר"ה יח) "כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו" ופירש"י: המעביר על מדותיו – "שאינו מודקדק למדוד מדה למצערין אותו, ומניח מדותיו והולך לו וכו'. מעבירין לו על כל פשעיו – אין מדות הדין מודקדקת אחריו, אלא מנתתן והולכת". והנה: "ישא ה' פניו אליך" – כמות ש"ווישם לך שלום", והיינו שאתה תמחול לאחרים, ועל ידי כך השי"ת ישא פשעך ומחול לך.

ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום (ה, כז).

אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"י, כתוב בתורתך "אשר לא ישא פנים" – ואתה נושא פנים לישראל, דכתיב "ישא ה' פניו אליך". אמר להם הקב"ה: והיאך לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה "ואכלת ושבעת וברכת", והם מודקקים על עצמם עד כיות ועד כביצה. ולכאורה תמוה, למה אמר "והם מודקקים על עצמם עד כיות ועד כביצה", והקדים "כיות" לכביצה, הרי כיות הוא פחות מכביצה, ואם הם מודקקים על עצמם לכך בכיות, כל שכן שיברכו בכביצה, והיה לו לומר: "והם מודקקים על עצמם עד כביצה ועד כיות", עוד קשה, ומו יאכא ספיקא קמי שמיא לענין חוב הברכה, עוד קשה: "כביכול אמר" והם מודקקים עד כיות ועד כביצה. כן יש להבין למה נקט דוקא חומרא זה, וכי אין חומרות אחרות שהם מחמירים על עצמם. ונראה לפרש על פי דברי הר"ק (עירובין פ"ה דף כז: וכו' ברכות פ"א מהל' עירובין ה"ט) ששיעור סעודה הוא ג' ביצים. ובוודאי איתא שבשלש ביצים יש עשרה זיתים. אם כן כשיש לאדם שיעור סעודה, והיינו עשרה זיתים, והוא אוכל בעצמו שיעור סעודה, חייב לברך על מזונו, שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת" – כלשון יחיד.

אמנם ישראל עם קדושים, רוצים לגדלו ולרוממו ית"ש, ולכן כאשר יש לו מזון ששיעורו ג' זיתים, מהדר אותו אחר עשרה אנשים שכל אחד מהם יאכל כיות, כדי שאפשר יהיה לזמן כשם השם. ואם אינו מוצא עשרה, אזי מהדר הוא עכ"פ אחר שלשה אנשים כדי שכל אחד יאכל כביצה ויוכלו לזמן. הרי שמדקדק תחילה בכיות ולאחר מכן בכביצה.

ובאמת המעיין שם במשנה (ברכות מה) יראה כי המהולקת בענין כיות או כביצה היא אכן לענין זיומן – "עד כמה מזומן", עד כיות. רבי יהודה אומר עד כביצה". וזו היתה תשובתו של הקב"ה למלאכי השרת, שהוא נושא פנים לישראל, כשם שהם עצמם נושאים פנים בתורה ומדקדקים בה כדי לגדלו ולרוממו.

פירוש הגר"א על משלי (כב, ט) ועי' משיב ע"ד בזה בס' "פנינים יקרים"

יתרון דעת

מנהג ישראל תורה (א)

לקט נבחר של מנהגים, הליכות והלכות, של מן רבני הבעש"ט הק' זי"ע – במלואת ר"נ שנה להסתלקותו. מלוטק מספרי תלמידיו הק' וספרי מאורי החסידות לדורותיהם, ומסודר לפי סדר "אורח חיים" הבעש"ט היה הולך קודם התפילה למקוה אפילו בתקופת שבת. שבת הבעש"ט (ס"ב)

הבעש"ט זי"ע א כשקם בבוקר הלך לארון הקודש והיה מדבר בלשון אשכנז: רבונו של עולם, איך דאנק דיר דיינע חסידים (אני מודה לך על החסידים) שעשית עמי כך וכך, ואח"כ היה אומר ברכות. כן שמע הר"נ מפ"ק זי"ע. כתבי רבי משה מדינער זצ"ל (ס"ה תרנ"ד)

בשם הבעש"ט זללה"ה, שצוה לאנשיו שקודם כל תפלה ילקיט תורה להדק' התורה ר' מרדכי מטשערנאביל זצ"ל, ונחמיה ר' (ס"ה)

זכיתי להשתטח בעיר מעובז על ציון מן אבינו הבעש"ט הקדוש הנבוא, ועל ציון נבדיו ותלמידיו היקרים, זי"ע, וגם התפלתו בבית מדרשו, וראיתי בבית המדרש של הבעש"ט ז"ל דהיה מקומו בקרן דרומית מזרחית והמקום מצוין קצת שם, ואני התפללתי אצל המקום הזה ממש. ש"ת נחלת ישראל להגאון מנחם זצ"ל (ס"ה סק"א)

לכל הפחות יזהר להיות התפילה בין בקיץ בין בחורף קודם הנץ החמה, דהיינו שיהיה רוב התפלה עד קרוב לקריאת שמע – קודם הנץ. והחילוק בין קודם הנץ בין לאחר הנץ ברוק מורח ממערב, כי אז עדיין יכולים לבטל כל הדינים, כי כשהחמה יוצאת אזי כל הכרוזים יוצאים, הן לטב הן לביש, וקודם שהכרוז יצא יכולים לבטל. וסימנך (תהלים יט, ט) "והוא כחתן יוצא מחופתו שיש כגבור וגו' ואין נסתר מחמתו", וכו', על כן אל יהא דבר זה קטן בעיניך, כי גדול הוא. ובעש"ט ז"ל היה מודקדק גדול על זה, ולפעמים כשהיה עת השלום היה לו מניין היה מתפלל ביחיד. צוואת הריב"ש (ס"ט). ועי' אשל אברהם אר"ח (ס"ט)

ואנן ראינו קדושי עליונים מן הריב"ש טוב מלאך אלקים ויותר ויותר היה מתחיל בסידור התפלה בקריאת אפרים בתפילין וציצית, וזוהי מהדור על זה לכל הגו' ישראל, וכו'. ודור חזק להדק' מקאמרא זי"ע (פר' ואתחנן דף קט"א)

הנחת תפילין של הרב הגדול משריק ז"ל גלוי לכל, שכשהוא לפני נער בר מצוה להנכו בהנחת תפילין, הוא צוה לעשות הניגון אשר בה נבנסת הרצועה של יד לצד חוץ, ולכרוך מצד פנים לצד חוץ, למעלה ממרפקו שלשה כריכות, ועל הזרוע שמונה כריכות, כי כריכה ראשונה אינה במלואה ואינה נחשבת, כדרך שאין חושבין כריכה הראשונה אצל כריכת הציצית, ובכל פעם שהובא לפני עלם כזה, אמר בזה הלשון: כך אני מניח, וכן הניח אבי, ואבי קוני, וכן הניח הבעש"ט ז"ל, כן האר"י הקדוש ז"ל, במקובל בידם מפי אליהו הנביא וכו' וטוב. בעש"ט ע"ה"ת (פר' ואתחנן אות פ"ה)

לא יאמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" אחר הנחת תפילין של ראש, וכך קבלתי ממורי דודי שקיבל מרבו רבו מרבו עד מן אלקי הריב"ש – שלא לאמרו. ז"ד דהב להדק' מקאמרא זי"ע (ס"ה ס"ה סק"א)

הקפיד מוהר"ר רפאל [מבערשאר] ז"ל להניח תפילין עכ"פ קודם 'לעולם יהא אדם', כיון שלא לומר אפילו קריאת שמע קטנה בלא תפילין (עי' ברכות י"ד) – בשם הבעש"ט ז"ל. אמרי פנחס (שער סדר היום אות נ"ה)

לאחר שנחת עיר וקדיש מן שמאי הבעש"ט ז"ל, אשר גדלו במורא בספר "כין וכו' (פרק ב) להגאון בעל מאיר נתיבים, שהעיד על גדול קדושתו ופלאותיו, וכן שם הגדולים" (להרחיק"א, מ"ט ע"ך אור החיים) ועך "צפת פנחס" סיפר בשבחו, וכמה גאונים קדמונים שהעידו שמן השמים נשלח לתן דורו, והבין ששורש שמתו אינו משער נוסח אשכנז, ולכן אכן בנטוס האר"י ז"ל, וגם ראה שמונתו ואילך כמה נפשות שראוים לאחוז בנטוס האר"י ז"ל, ולזה תיקן שיתפללו הגוהים אחריו בנטוס האר"י ז"ל, וכן נהגו אחריו ראשי הדורות הקדושים תלמידיו ותלמידי תלמידיו גאונים גדולים בנגלה ובנסתר. ולכן כל המאמץ בבעש"ט ובתלמידיו ראוי לאחוז בנטוס האר"י ז"ל, ומניח לא יזוע וכו'. שו"ת דברי חיים (הר"ב אות ס"ה ח)

אמר, ששמע מרבי יעקב שמעון בן הר"ק ר' פנחס מקארין זצ"ל, שהבעש"ט ראה שצריך להתפלל בכוונות, ולא מצא כוונות אחרות כי אם של האר"י ז"ל, והצריכו להתפלל על פי כוונת האר"י ז"ל, והיה לו אצל להתפלל כי אם בנטוס האר"י ז"ל, דפוס לבוב (סידור האר"י ל"ה אשר ז"ל) או בסידורו של רבי שבת (מראשקוב), ולא בנטוסאות אחרות שבסידורים אחרים. אמרי פנחס (שער סדר היום, אות ס"א)

כשקם התייר הגדול שמעון הולך בכל העולם, רבינו ישראל בעש"ט זי"ע – כאשר האריך בשבחו הגאון חיד"א, והוא שינה באיזה דברים מנטוס אשכנז כדעת מן האר"י ז"ל, והיה לו אצל להתפלל כי אם בנטוס האר"י ז"ל, וינהג כל בית ישראל אחריו, אבל ברוב דברים ובכל מנהגים נהג כמנהג אבותינו הקדושים חכמי האשכנזים וכו'. ז"ד דהב (ס"ה ס"ה סק"א)

ייבחר שוב בראשית הסידור: מדור זה אינו מדור הלכה למעשה. יוצא כאן בס"ד הלכות והליכות ומנהגים שנהג מן הבעש"ט הק', כפי שהם מובאים בסופרים, מהם דברים שהגה כאן לעצמו ולשמונה וכו'. הלכה למעשה – נהגה נהגה ופשוטה.

אמירה נעימה

ואם לא נטמאה האשה וטחרה הוא ונקתה ונזרעה זרע (ה, כח). צריך להבין, הלא נטמאה אשה זו ועברה על איסור יהוד דאשת איש, ולמה אם כן מניע לה עוד שכר – ונקתה ונזרעה זרע".

ונראה על פי מה שכתבו המפרשים הטעם שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ומחשבה טובה כן מצרפה למעשה (קדושין כז), כי האדם קרוין מחומר ועלול לחטוא מאחר שיעור תוקפו, ולכן אם אחר שחשב מחשבת חטא כבש את יצרו ולא חטא, שוב אין נחשב לו לחטא. ולעומת זה אם עכ"פ חשב כבר מחשבת מצוה, אלא שמונע ממנו יצרו מלקיימה, הרי זו מצטרפת למעשה.

וכמו כן בעניננו. אשה זו שהיתה כבר קרובה לחטא, מאחר שנשתכרה, ואף על פי כן כבשה את יצרה ולא חטאה מניע לה שכר גדול.

יאר ה' פניו אליך ויחנך. ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום

(ה, כח-כט). איתא בזהר הק' (פר' וקהל, ר"ה) "שהאותיות של השם הקדוש הוי"ה שהיו חקוקות על הציץ היו מאירות וכוללות ונוצצות, וכל מי שהיה מסתכל בהן היו פניו נופלות מנגדל האומה והפחד, והיה נשבר לבו, עד שהיה מתבייש במעשיו, ועל ידי כך היה הציץ מכפר עליו, וכדאיתא בגמרא (ברכות יב:) שהעושה דבר עבירה ומתבייש בו, מוחל לו על כל עונותיו.

וזה: "יאר ה' פניו אליך", כלומר, שיאר השם פניו אליך, כמה שהיה מאיר ומתנוצץ על הציץ, ועל ידי זה תהדרה בתשובה, וממלא: "ישא ה' פניו אליך" – שימחול לך כל עונותך – "וישם לך שלום" – שרומם על תשובה, כדכתיב (ישעי' נג, יט): "שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו" (ופירש"י: "לרחוק ולקרוב – שניהם שוין, מי שנתיישן ותרכל בתורתו ועבודתו מענינה, ומו שנתקרב עתה מקרב לשוב מדרך הרעה, אמר ה' ורפאתיו מכללי ומחמדי").

כתבת אור (פרשת תצוה)

[Downloaded from pbs.org](#)

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת סנהדרין

"מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק" – והלא מוזר עמלק היוז

תנו רבנן, נעמן גר תושב היה נבוזראדן, גר צדק היה מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים, מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים, ומאן נינהו שמעיה ואבטליון, מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק (צו ע"ב, ונ"ע גיטין נו ע"ב).

רבים תמחו, איך יתכן שמבני בניו של המן, שהיה מזרע עמלק, נתגייירו ולמדו תורה בבני ברק, והלא אמרו רז"ל (מכילתא, בשלה, פרשת עמלק ב) ש"נשבע המקום בכסא הכבוד שלו שאם יבא מכל האומות [להתגיייר] – שיקבלוהו, ולעמלק ולביתו – לא יקבלוהו" (ראה עוד פסיקתא רבתי פ"ב, וע"י ספר חסידים סנהדרין תתריט).

מצינו בענין זה דבר חידוש לאחד מירבנותי הראשונים, רבינו יהודה ב"ר יקר ז"ל – רבו של הרמב"ן, בספרו "פירוש התפילות והברכות" (בבאור מטבע הברכה בברכת 'על הצדיקים'), ח"ל: "לכך הוצרך לומר גבי גרים 'גרי הצדק', לפי שדבר בברכה של מעלה [וברכת 'למלשינים'] להכרית אומה הרשעה, אבל אם יתגיירו יש לקבלם, דוקא אם הם 'גרי הצדק', לאפוקי זרעו של עמלק דאמר במכילתא: אמר ר' אליעזר נשבע הקד"ה בכסא הכבוד שלו שאם יבואו מכל האומות להתייגר שיקבלוהו ומביתו שלא יקבלוהו... ואפשר לומר דוקא אם הוא מזרע עמלק מאב ואם... מפורש מדבריו, שיתכן שהנאי יש ברין זה, ורק אם מוזר עמלק מאב ואם – אין מקבלים אותו. ודבר זה חידוש גדול הוא, שהרי באומות העולם "הולכים אחר הוזהר" ע"י יבמות ע"ז קידושין סו, ולמרות כן לא נאמר דין זה רק כאשר הוא מוזר עמלק – מאב ואם יחד. ברם לאור זה תתיישב הטיב הסתיירה מהברייתא שלפננו, כי יתכן שבניו של המן שלמדו תורה בבני ברק היתה אמם מאומה אחרת.

וכיצא בזה תרצו ה'יר דור' (על מכילתא כאן), **המהרש"ם** (בשרת ח"ג סי' רעב) והג"ר יוסף ענגלי ז"ל (גלינו הש"ס גיטין שם), שיתכן שאשה מוזרע המן נישאה לגוי שאינו מוזרע עמלק, וכן זה וכל יוצאי חלציו אין עליהם דין עמלק כלל, דבעב"ם הלך אחר הוזהר, וממילא נכללים להסתפח אל נחלת עם ה'. ומה שאמרו **בני בניו**, אין הכוונה לבניו דוקא, כי אם על יוצאי חלציו, ויוצאין, כי אמנם יש חילוק בין דברי הר"י בין יקר לדברי האחרונים, כי הר"י בן יקר הטיל תנאי בדבר שיהיה מוזרע עמלק – מאב ואם דוקא, ובחסר אחד מהם כבר מקבלים אותו, ואילו לדברי האחרונים – הכל תלוי בורע האב בלבד.

לעומת מצינו בספר **"בגד אהרן"** להג"ר שמואל אהרן רובין ז"ל אב"ד קורטשין (כללים מע' ע' א' תו) והלא בהיפך וכתב בזה"ל: "ואפשר לחלק כיון דקיימא לו דבגו אין לו שאר אב, אבל שאר אם יש לו, ד'למשפחות לבית אבותם' (במדרש א. ב.) בישראל הוא דכתיב (ע"י סנהדרין נה – שדין קרובה כלפי עריות אצל אה"ע, תלויים בקרובי האם ולא בקרובי האב), אם כן יש לומר דדוקא מנקיבות של עמלק אין מקבלין גרים, אבל כשהזכרים מעמלק והנקיבות מאומה אחרת מקבלים גרים, והוא מדויק בלשון **מבני בניו של המן**, דהיינו מחזקיהם."

ובדבריו יש חידוש גדול, דנהי דלענין דיני איסורי עריות התלויים בקרובה – שתלוי בקרובי האם, אכן לענין יסוד הגוי אינו כן, כי בתר אביו אולין (ע"י יבמות וקידושין שם), ואם כן היחס אחרי האומה העמלקית מן הראוי הוא שיהא תלוי אחרי האב ולא אחרי האם, וכדברי המהרש"ם והג"ר ענגלי ז"ל.

בדרך אחרת לגמרי מיישב **הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין ז"ע**, שיתכן שבניו של המן שלמדו תורה בבני ברק היה, מה שגוי אחד מוזרע המן בא על בת ישראל באונס והוליד בנים ממנה, ואילו הבנים יש להם דין ישראל גמור (ראה פרי צדק ליהודה אה"ב וליקוטי אמרים אות טז; פוקד עקרים אות ה). ולפי זה לא הוצרכו למידי, דלא הוצרכו לגייר אותם כלל (וכן מובא ליקוטי יהודה' ס"פ בשלח בשם בעל האמרי אמת' זצ"ל), ומשום הכי כינו אותם חז"ל "מבני בניו של המן", הגם שהיה עליהם דין ישראל גמור, כי מתייחסים אחרי אמם, משום כן מצינו בתורה אצל בן העגלה שנולד מאשה ישראלית ומתחייב מצרי, שנאמר בו (ויקרא כה, י): "ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי", הרי שנקרא גם על שם אביו, ולכן שפיר כינו אותם חז"ל: "בני בניו של המן".

ומוסיף בלאר בזה גירסת העין יעקב כאן: "מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק, וזמן רב שמואל בר שילת", ואודות השם שילת' כתוב ב'ספר יוחסין' (אות ש') "שילת רבנה ואיבו ומרתה ור' חייא הגדול – כולם בני אבא בר אחא... ואין זה 'שילת' אבוהי דרב שמואל בר שילת' המלמד נערים, כי היה גר. אבל הגאונים כתבו, כי זאת היא ששמה 'שילת' – אמו של ר'ב שמואל, והיתה אחותו של ר' חייא, ואמר אביו היה גר. וזה תימנה, כי היו מקפידים מאד על יחוסם, ואין נשאה גר". וכתב הרד"ק רבי צדוק הכהן ז"ע, שיתכן ששם אמו היתה 'שילת', והיא היתה אחותו של רבי חייא, ועל שמה נקרא בנה ר' שילת, וכמו אצל רב מרי בר רחל (ע"י יבמות מה), ובמ"ש רש"י (ב"מ ע"ד ר"ב מרי): "רב מרי בר רחל – רחל – רחל שמואל הוה, ונשיבת, ונשאה נכרי ונתגיייר, ושמה איסור גיורא, ורב מרי הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, ומחמת כבודו תלאוהו על שם אמו".

כיוצא בדברים אלו כבר מובא בספר 'יד דוד' (שם), והוסיף עוד בזה, שדין הולד הנולד ממנה כישראל גמור הוא – למד' נכרי הבא על בת ישראל הוולד כשור (ע"י יבמות שם), ואפילו לגלות הסורים ודינו כגר (ע"י רש"י שם), ואם כן עדיין קשה אצל איך גיירוהו, והלא מוזר עמלק היה, אעפ"כ מאחר שאמו ישראלית היתה, לא מרחינן ליה ומגייירין אותו, ועל כן שפיר משכחת להו שבני בניו של המן ישראלים היו, ולמדו תורה ברבים.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"תורת חסד" – חובות ונחיצות הרבצת תורה (ב)

א. ידוע דרשת חז"ל (סוכה מט.) על הפסוק (משלי לא, כו) "ותורת חסד על לשונתי" – וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד, ותיכנס: "תורה ללמדה – זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה – זו היא תורה שאינה של חסד", עיי"ש.

עוד אמרו (ר"ה כג.): "כל הלומד תורה ומלמדה במקום שאין תלמידי חכמים, דומה להדס במדבר דחביב", עיי"ש.

ב. נפסק ברמב"ם (הל' תית' פ"א ה"ב): "כשם שחייב אדם ללמד את בנו וכו', ולא בנו וכן בנו בלבד, אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים, אע"פ שאין בניו, שטמור יושננת לבניו" – מפי השמועה למדו, יבגין' – אלו תלמידים, שהתלמידים קרויין בניו" וכו'. וכן כתב בספר המצות (מ"ע יא) וז"ל: "ישצונו ללמוד חכמת התורה וללמדה, וזהו שנקרא תלמוד תורה" וכו', ועיי"ש (וכן נפסק בשו"ע הל' תית' סי' רמח סי', עיי"ש וע"י שו"ע הרב הל' תית' פ"א ה"א בקו"א). וע"י בשו"ת הבי"ח החדשה סי' מז – דאין זה סתם מצוה מן המובחר, אלא חובת מצות עשה מדארייתא.

ג. **אפילו אם נשבע אדם שלא ללמד תורה לאחרים – אין השבועה חלה**, דמושבוע ועומד הוא ללמד לאחרים (ע"י תורת חיים להמהרח"ש ח"ג סי' לג). עיי"ש מ"ש שמחלק בזה, דלא תקשה מו"ר"ד סי' רלט סי"ה – דמשמע השבועה חלה בכה"פ.

ד. כתב האגרות משה (א"ע"ב ח"ד סי' כו סק"ד) שחובה על האדם להקדיש מזמנו ללמד לאחרים, **לכל המחנות חלק עשירי מזמן לימודו**, כפי שצריך להפריש מעשר מן הריחו שלו, ואפשר אפילו עד חומש מזמנו, עיי"ש.

ה. מי שאינו בר הכי ללמד תורה לאחרים, יכול לצאת ידי חובת הרבצת תורה על ידי כתיבת חיבורים, וכן מצאנו אצל רבים מגדולי ישראל שעשו ספרים לתועלת הציבור, מה גם שעל ידי זה מלמד תורה לאחרים אפילו לאחר פטירתו (ראה בחקירות האיג"ל טל' ובהקדמות החיבורים השונים). [וע"י בשו"ת רעק"א (ח"א סי' כט) שמבאר בזה למח המהרחר בדברי תורה – אינו מברך ברכת התורה, ואילו הכותב בל"ת – מברך (ע"י א"ח סי' מז סי"ה), משום שחלק מצוות לימוד התורה הוא כאמור ללמד לאחרים, ולכן המהרחר בדברי תורה, אי אפשר בכך ללמד לאחרים, משא"כ הכותב בדברי תורה – שע"י הכתיבה אפשר ללמד לאחרים, לכן מברך על כך בברכה"ת, עיי"ש].

ו. ונסיים בהא דתנן באבות (פ"ד מ"ה): "**הלל למד תורה על מנת ללמד, מספיקין בידי ללמוד וללמד**", ופירשו המפרשים, שיפתח הקביה לבו ויסיר מלפניו טרדות הזמן כדי שיתכן הדברים בבוריו, ואח"כ יזמן לו תלמידים הגונים וחברים משכמים, ויחננו לשון לימודים להפיק מחכמתו לאחרים. ועל כך אנו מבקשים בכל יום בברכת קרי"ש: "ותן לבבנו בינה וכו' לשמוע ללמוד וללמד" וכו'.

עלי מועד

"שבת נאך שבועות" – בזמן שבת המקדש היה קיים

מנהג חסידים הראשונים שבאו להסתופף בצל רבותיהם לחג השבועות, זמן מתן תורתנו, לשהות ולהתעכב אצלם אף לשבת שלאחר חג השבועות (ראה 'אור הצפון' קובץ י – סיון תשס"ט עמ' סט), ומרגלא בפיהם לקרוא לשבת זו: "שבת נאך שבועות" – לשון נופל על לשון 'נאך' שבועות – בקמץ קטן, פ"ד לאחר חג השבועות. "נאך" שבועות – בקמץ גדול, פ"י שעדיין חג השבועות.

וכ"ק מרן מהר"ח ז"ע מלעזא ז"ע אמר, שהמקור למונה זה הוא ממנהגי בני ישראל – שעלו לרגל לבית המקדש, והיו נשארים לשבת שלאחר שבועות. וכפי שמוכאים הדברים בדברי הרדב"ז (שו"ת ח"ו סי' ב אלפ"ם קע"ח), וזו לשונו:

"שאלת ממני ידיו נפשי עלה דא דאמרין בפרק חומר בקדש (תנאנו כו) 'מלמד שמגביהן את השלחן ומראין בו לעולי גלגלים ואומרי להם ראו חבתכם לפני המקום, סילוקו (חם) כסידור... וקשיא לך הרי ישראל לא היו נכנסין אפילו בין האולם ולמזבח ואיך יראו אם הוא חם או צונן וכו'. תשובה, אמרו ששמו של הריטב"א ז"ל, שהיה עולה הכל מהלחם ובהו היו מכירים שהוא חם... אבל לדעתו אין צורך, אלא כך היא הצעתו של דברים, כי בשבת שבתן המועד, סמוך לסדור לחם הפנים, היו מגביהן את השלחן ומחשיכן אותו מעט לצד פתח ההיכל כדי שיראו אותו מרחוק... ומדי היו זבהנים מסדירין הלחם החדש ומצאין הישן ומראין אותו לעולי גלגלים: 'ראו חבתכם לפני המקום שעברו עליו ח' ימים ועדיין הוא חם והוא עושה נס זה שאתם חובינין לפניו, ואפילו נעצרת אם לא חל שבת אפשר היו מתעבדים לראות אותו...".

'אור הצפון', סיון תש"ע עמ' ט (מתוך מדור 'סידורו בהרי קוש' ו'ענין' ש)

עלי ספר

מקור מים חיים – ליקוט נפלא מלשונות חז"ל וראשונים ואחרונים, בעניני תורה ועבודת ה', מצוות ומועדי חשנה, ועוד הרבה ענינים, וגם לרבות מראי מקומות להרבה מאמרי חז"ל והקדמונים דמרגלא בפניהם דשרא, ומקורם טהור אינו ידוע כל כך. אסף וערך דבר דבור על אפני הרב רפאל דוד פולק, בני ברק תש"ע (קלה עמו).

מקדש השבת והלכות קידוש – בו יבוארו הלכה למעשה כל הלכות קידוש שבת ויום טוב, כוללתוין פרטיהן ודקדוקיהן, ויעליהם נלוו: עולות נלוו: הארות והערות, עיוני המקורות ומפתחות מפורטים. נערך להפליא על ידי הרב משה הכהן קאהן, ירושלים תש"ע (תנו עמו).

נהורא אורייתא עניני והלכות תלמוד תורה – בו יבואר גם מעלת למדיה והוגיה, עם כל פרטי דקדוקיה וטענותיה, עם עצות והזכרות לזכרון וזריכי הלימוד, משויב בע"י גידים מתורת חז"ל. הכל עשה פ"י בעטוי בכתביה תמה ישירה ברור כשמלה הגאון דקדוק רבי יהושע פאלק זאב ואלפאחאן זאב אב"ק פ"י פתח ששעין. י"ל לראשונה בשנת תרל"ד, וכעת י"ל מחדש עם תיקונים והוספות בצירוף מפתח ענינים, ובסופו נדפס שו"ע הרב הל' ת"ת שהספר מושתת עליו, על ידי הרב משה מנחם מענדלבוטש, קרית יואל תש"ע (תקני עמו).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו היצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' משה גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמו שמואל י"ו ע"ב תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ג ר' צבי אלימלך הלבוטסקי שליט"א לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמו מרדכי י"ו ע"ב תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי לתורה והקידוש דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' מאיר פויגל הי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמו יוסף ישראל י"ו ע"ב תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי לתורה והקידוש דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' יעקב פריעדמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמו משה יוסף י"ו ע"ב תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי לתורה והקידוש דחסידי בעלזא (מרכז)
הרה"ח ר' משה גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמו יוסף ישראל י"ו ע"ב תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי לתורה והקידוש דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' צבי פינחס קנאבליך שליט"א לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמו ישראל ברוך י"ו ע"ב תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי לתורה והקידוש דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' מאיר פויגל הי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמו יוסף ישראל י"ו ע"ב תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי לתורה והקידוש דחסידי בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' יעקב פריעדמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמו משה יוסף י"ו ע"ב תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי לתורה והקידוש דחסידי בעלזא (מרכז)

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור' למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, ערב שבת קודש פר' בהעלותך (אבות ב')

ט"ו סיון תש"ע - שנה ט"ו גליון תשס"ז

הדפוס	מו"ט	דף
22:58	22:54	21:26
22:24	22:16	20:49
22:42	22:42	21:07
22:24	22:11	20:53
21:56	21:45	20:25
23:02	23:02	21:30
22:58	22:46	21:24
22:38	22:29	21:04

אנטווערפן
לונדון
מאנשטער
ציריך
ווינ
אמסטרדם
פאריז
פראנקפורט

מדרש חכמים

"אספה לי שבעים איש" - בניהם של שבעים זקני ישראל שנהרגו על קידוש השם

ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת פי הם זקני העם וישטרינו ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עִמָּךְ (אי, טו).

וכי לא היה להם זקנים לשעבר, והלא כבר נאמר במצרים (שמות ג, טו) "לך ואספת את זקני ישראל" (ולמה נאמר כאן אספה חדשה), והיכן היו הראשונים?

[אלא] זה שאמר הכתוב (שם לב, כד): "קִרְעוּ - (ירצוץ וישרר. רש"י) כְּבִירִים - (גדולים, אשר גדולתם היא) לֹא חֶקֶר, וְיַעֲמִד אֲחֵרִים תִּתְּחַם". [והיינו:] עד שהיו במצרים היה להם שבעים זקנים [כאמור] ... ועממם יצאו ממצרים, וכשעלה משה לקבל את התורה - היו עמו, שנאמר (שמות ט, כד) "ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל", [ונאמר] (שם פסוק יד) "ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה". כיון שעלה משה, התנה עם ישראל שירד לארבעים יום. כיון ששהה ליד, שנאמר (שם לב, א) "וירא העם כי בשש משה", נכנסו כל ישראל אצל הזקנים ואמרו להם, משה התנה עמנו שירד לסוף ארבעים יום, והרי [כבר עברו] ו' שעות יותר ולא ירד, "קום עשה לנו אלוהים אשר יוכל לפנינו, כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו" (שם), כיון ששמעו כך אמרו להם: מה אתם מכעיסין, למי שעשה לכם כל אותן נסים והנפלאות? ולא שמעו להם והרגו. [והלכו ובאו אצל חור] ולפי שעמד חור בנגד בדברים קשים וכו' עמדו עליו עוד והרגוהו. נכנסו כל ישראל לאהרן בטקסים - (במחנה ובמחנה) גדולה, שנאמר (שם) "ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום", מה אתה יושב, קום, "עשה לנו אלוהים", ואם לאו, "כי זה" - כזה אנו עושים לך, כשם שעמדנו על חור והרגנוהו כך אנו עושים לך וכו'.

אחר זמן, כשסלח להם [הקב"ה על מעשה העגל], אמר למשה: אספה לי שבעים תחת אבותם - (שאלו הזקנים היו בניהם של ראשונים. מהר"ו) - שבעים שנהרגו על קדושת שמי. הוא שכתוב: "רדעו כבירים לא חקר, ויעמד אחרים תחתם" (פירוש, ידוע ויהרגו לצדיקים שאין חקר לצדיקם, ויעמד להם אחרים תחתיהם. ואע"פ שלא נהרגו מה' אלא מעובדי העגל, מכל מקום לפי שנהרגו על קדושת ה' תלה הריגתם בה'. ע"י יוסף).

במדבר רבה טו, כא (וע"פ שמור"ח מז, טז; ויק"ר י, ג).

"ותשקע האש" - היא האש שהיתה אוכלת הקרבנות והיא האש שאכלה לעדת קורח

וַיִּצְעַק הָעָם אֶל מֹשֶׁה וְיִתְחַלֵּל מֹשֶׁה אֶל ה' וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ (אי, ב). שקעה האש במקומה, [ש]אלו חזרה לה לשמים, סופן היו חוזרים לקלקול - (שהיו מכבדים את כלם בראותם שהלכה האש), ואלו חזרה לה לאחת מכל הרוחות - היתה קופלת - (שורפת ומכלה) את כל הרוח והולכת, אלא "ותשקע האש" - ששקעה האש במקומה (ותחת דרך הקרקע הלכה. פי' הד"ל) ונכנסה לאוהל מועד, וכל קרבנות שהיו מקריבין ישראל במדבר היתה יוצאת ואוכלת אותן, שנאמר (ויקרא ט, כד) "ותצא אש מלפני ה' [ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים] וגו'", 'ותרד אש' לא כתיב כאן אלא "ותצא". והוא האש שאכלה לעדת קורח שנאמר (להלן טו, לה) "ואש יצאה מאת ה'".

פרקי ד' אליעזר, פרק נג

"ותשקע האש" - בצמר

אמר רבי אייבו, נכנס משה בתוך האש והיה דורס עליה [ברגלו], ומשקיע בה כציפין - (מחלאת) של צמר והוא שוקעת, שנאמר "ותשקע האש", מכאן אתה למד שהצדיקים גדולים מן המלאכים - (שיכול היה משה להתגבר על אישו ושלחו של הקב"ה).

ילקוט שמעוני, רמז תשלכ (בשם מדרש ילמדנו, מדרש הגדול)

לקח טוב

על האדם להדליק האור - והשלכת תחא עולה מאליה

ובהכרח שאין הדבר אלא בדמיון. אף על פי שדמיון זה נעמד עליו כאילו היתה מציאות של ממש, אי אפשר לו, כך, כי הרי לא נוצרו כל אלה אלא להיות לו לעזר ולסעד למען יוכל לעלות במסילה העולה בית קל. הם עצמם לא נבראו אלא לכך, והם יעבדוהו, אתמהא.

אין הדבר אלא שהסרה להם - למניעות ועיכובים האופפים אותו - התעוררות קדושה שתפתח את סגור לבם ותגלה את האור הגדול והנורא הטמון בקרבם. על ידי שהאדם יערוך את עניניו לשם שמים באמת, מן ההכרח שתתפשט טהרת מוחשבתו וכוונתו גם אל אלה הסוככים אותו, ו"גם אויביו ישלים אתו".

אותיות מהכימות

כפי"י, שהיה שלכת עולה מאליה. כי בכל דבר יש נקודה חיות מהכימות, רק שהכל תלוי בעבודת האדם לעורר התלכדות להטות הכל להכימות. כי כפי לזון וחשק האדם, מעורר לזון כל הדברים שפניו תחת ידו והם נכסומו...
כי בודאי כל עניני עולם הזה לכבודו ברא, וכפי מה שהאדם מקבל עליו מלכות שמים כראוי כן כפויים הכל אליו, כי מלכות שמים חל על ידו לכל הנבראים, וכל נברא נמשך בעצמו אחר מ' שיוכל להמשיכו לחול עליו מלכות שמים...
וכשהאדם עושה מעשה לקס שמים, שמונתו שיהיה נעשה כבוד שמים, על ידי זה מתעורר האמת, כי מלא מין את מינו וישיב. וזו: "כשעליתך", כי כל דבר נקרא נר, שהוא כלי לאור הדולק בו. שם נקודת ואור בכל דבר, והאדם יכול להעלותו במה שממנו לטות עולם...

שפת אמת (תל"ג)

האור כבר נמצא ונממן בדבר ההוא משעת בריאתו. על האדם לא מוטל לייצר אור חדש בתוכו, כי אם להדליק. על ידי שהוא מדליק ומעלה את האש קדש בעריכתו את עניניו לשם שמים, תהיה השלכת, שלענינה נברא הדבר ההוא, עולה מאליה.

בורא כל הנשמות ורובן כל המעשים יתברך ברא הכל לכבודו. דבר זה יודעים אנו מדברי אדון העולם, כאשר הוא יתברך מעיד על עצמו (ראה ישעיה מז, ז). כיון שכן, וכל דבר ודבר נברא למען הרבות כבוד עליו, הרי שמטרה זו משמשת עיקר ושורש לכל קיומה. יוצא לנו שאין שום מציאות בעולם ומלואו שלא תהיה עיקרה ושורשה מכוונים ומיועדים למען רבות כבוד שמים. הנחה זו מוכרחת עקב ידיעתנו שהכל ברא ה' לכבודו.

אם תאמר, מפני מה אין הנחה זו ידועה ומפורסמת לעין כל, ולפעמים אף נראה הדבר שאדם מסויים או בריאה מסויימת קיימת ונמצאת למטרת אחרת, עושה מעשים ופועלת פעולות שאינם מרבים כבוד שמים כי אם הלילה ההפוך. אם ההנחה האמורה מוכרחת, כנזכר, איך תיתכן תופעה הפוכה.

אלא מה, לפעמים אין עיקר ושורש זה גלוי לעין כל, כי טמון הוא עמוק עמוק עד שלא נודע ענינו כלל וכלל. השכל העליון הנעלם מכל רעיון המציא את כל הבריאה באופן כזה שלא תהיה האלקות המחיה אותה ניכרת וגלויה לעין כל, ועל האדם "לעבוד את האדמה" ולערוך את כל עניניו בקיום רצון השי"ת וריבוי כבודו, כך שעל ידי עבודתו בקדש תהיה אותה מטרה עליונה - להרבות כבוד שמים - הטמונה עמוק בכל נברא ונברא, יוצאת מתוך ההסתער ומתגלה בכל זיוה והדרה.

ודבר זה ללמדנו בא, כי לפעמים יודמה לו לאדם שעבודתו אינה עולה ויפה ואיננו רואה פרי בעמלו, כי אבני מכשול אין מספר פזורות לו בדרכו. דומה עליו כי כל הסוככו נעמד מנגדו לעצור בעדו מלהגיע אל יעדו.

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

מוגשת בזה למורנו, האי גברא רבה מרביץ תורה, נודע בשערים המצויינים בהלכה, מורה ודאין בק"ק "מחזיקי הדת" באתרא הדין
הרה"ג ר' יצחק זעקיל הלוי פאללאק שליט"א
לרגל השמחה השרויה במעונו
בנישואי הבת תחי' עב"ג
החתן היקר עדיו לגדולות
כמו חיים יצחק פישער נ"י
ויהי רצון שיוזכו לבנות בית נאמן
בישראל עם דורות ישרים ומבורכים
מתוך אושר ועושר וכל טוב.

מאחלים מקרב הלב:
תלמידיו, שומעי לקחו

לזכר עולם יהיה צדיק

הגליון נדפס לעילוי נשמת הגאון הצדיק
רבי יצחק שלמה בהגה"צ רבי אברהם צבי
אונגר זעלל"ה

ראש ישיבת "מחנה אברהם" וגאב"ד חוג חתם סופר ב"ב
ומגדולי רבני חסידי בעלזא

נסתלק בעש"ק פר' שלח כ"ב סיון תשס"ד
לפ"ק ונטמן בבית"ח בב"ב

תחא נשמתו צוורה בערוך החיים

הונצח על ידי תלמידיו
הרה"ח ר' אהרן פרידמאן הי"ו

אמרות טהורות

מצוה גוררת מצוה –

כדי לחזק בכח המצוות הראשונות

בהעלותך את הנרות אל מול פני המזורה יאירו שבעת הנרות (ה, ב). המצוות נמשלו לנרות, כדכתיב (משלי י, כג): "כי נר מצוה ותורה אור" (עיי' ספסא ב.א.).
 "והנה, המעט שנמשלו המצוות לנר, י"ל שהוא להורות שכשם שבנר צריכין להוסיף בו תמיד שמן, ואם יפסק מליתן שמן – יכבה הנר, כן העושה מצוה אחת צריך להשתדל לעשות עוד מצוות, והוא השמן המוסיף הארה והיות במצוה הראשונה, ואם לאו – יחלש כחה ותכבה, כי המצוות מוחזקות זו את זו. ועל כוונה זו אמרו באבות (ה, כ): 'מצוה גוררת מצוה, כי העושה מצוה אחת בהכרח שיעשה עוד מצוה להחזיק את הראשונה.'
 וזה שרומז כאן: 'אל מול פני המזורה יאירו שבעת הנרות', שיראו להוסיף תמיד שמן בנרות, בתורה ועבודה, למען יאירו מעשיהם תמיד אל מול פני המזורה העליונה ולא יכבו".

"שבתו של אהרן" – שמשאר בהכנעה

בשעת העשייה כמו בעת הציווי

ויעש כן אהרן אל מול פני המזורה העלילה נותנה כאשר צוה ה' את משה (ה, ג). פירש"י ז"ל: "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה". י"ל ע"פ דברי המדרש (במד"ר פט"ו, ו): כיון שראה אהרן ש"א נשיאים הקריבו ושבת אפרים הקריב, ושבת לוי לא הקריב, אמר: אוי לי שמת בשבילי – שאין אני זכאי לכך (מנחת כהונה) – אין הקב"ה מקבל שבטו של לוי, אמר לו הקב"ה: חידך גדולה, שקרבנות אינו נוהג אלא בזמן שבית המקדש קיים, אבל הנרות לעולם קיימים. ע"כ.
 וידוע שדקדקה שוכן את דכא (עיי' ספסא ה, ו) ומשתמש ב'כלים שבורים' (ראה וז"ח ח"ב פ"ה), וכדכתיב (ויקרא ו, ח) "קרב אל המזבח", ופירש"י: "למה אתה בוש לכך בנדרת", דהיינו, שבשביל כך שיש כך מדת הבושה וההכנעה בנדרת אתה. "וכן הוא כאן, שכיון שראה הקב"ה גודל ההכנעה ושכירת לבו של אהרן, הוטב בעיניו שידליק אז בעת הזאת,

בהכנעה הגדולה הזאת, את המזורה, שהוא מרומז לסוד המזורה העליונה כמבואר בחכמי האמת, ולזה חפץ הקב"ה שיהיה נעשה בהכנעה וכלב נשבר עד מאוד, וצוה למשה שירד ויצוה אותו מיד על ככה, ואמר למשה לאמר לו: חידך, שלך גדולה משלחם כו'. ולזאת כיון ששמוע אהרן אלה הדברים מפי הקב"ה ביד משה, היה לו ע"כ להפסיק מעט צערו ושכירת לבו והכנעתו. וזה הוא **שבחו של אהרן – שלא שינה**, היינו שלא נשתנה ולא נתפעל כלום מכאשר היה קודם ששמוע דברי הקב"ה.
 וזהו פירוש הפסוק: **ויעש כן אהרן**, היינו שעשה כן מצות הדלקת המזורה, 'כאשר צוה ה' את משה', כמו שהיה בשעת צוה ה' את משה בשרם שמע אהרן דברי הקב"ה, שהיה לבו נשבר ונכנע כדברי המדרש הנ"ל, כן היה בשעת מעשה המזורה בהכנעה גדולה, ולא נתפאר כלום אפילו כהוט השקנה לאחר ששמע הדברים האלה מפי הקב"ה, ובוה נעשה מצות הדלקת המזורה על צד היותר טוב כחפץ הקב"ה".

ישמע ישראל (בשם אביו הרחק רבי יחיאל מאלכמנדר ז"ע)

"עניו מכל האדם" – כי תלה בעצמו

את החסרון שאינו יכול לעקור את הסמ"א

והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (יב, ג). יש לפרש ע"ד המבואר בתוס' (ע"ז ג, ד"ה כהנים) שיש חילוק בין 'אדם' ל'האדם', כי 'אתם קרויין אדם ואין עובדי כוכבים קרויין אדם', ו'האדם' – כולל אף עובדי כוכבים.
 דהנה כל עיקר עבודת הצדיקים בעוה"ז הוא לבקר הקצרים מן הברם (עיי' ב"מ פ"ג) ולהגדיל שמו הגדול בעולם וימלא כבודו את כל הארץ, כי בזמן שיש עדיין עובדי רצונות בעולם אין כבודו ית"ש יכול להיות שריו עמם. והנה על דרך זו היה משה רבינו ע"ה מצטער כל הימים, כי רצה לעקור ולהעביר מממשלת הסמ"א מכל וכל, שכבר יהיה מאד ה' ימלוך לעולם ועד, אך לא היה יכול לזה, כי עדיין לא היה הזמן הנכון, אך הוא תלה כי החסרון הוא מצידו, כי הוא אינו חשוב לכלום. וזהו שנאמר: "והאיש משה עניו מאד", והענינה באה לו "מכל האדם" – הם העובדי כוכבים "אשר על פני האדמה", כי הסמ"א עדיין קיים בעולם מזה ואינו יכול לעקור אותו, ומכך באה לו הענינה.

שישראל נסונו אחר מן ארון ברית ה' ופניהם אל המהנה היינו אל העם, כי לאהבת עניני העולם הזה אשר בני המהנה מסגלים בהם...".

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים (יא, ה) – "מכאן שמדליקין נרות בשבת. שמעתי שזה מאמר רז"ל, ופירש הרב המפולפל כמחר"ר **אליעזר די אבילה ז"ל**, דהנה יקשה, דמאי קאמרי 'זכרנו את הדגה', והלא כל מה שרוצים לטעום (היו) מועמין במן. אלא מוכרח דמראית עין הוא עיקר, וכמו שנאמר (קהל א, ח): 'לא תשבע עין לראות', מכלל דאיכא שביעה בעין (וראה יוסף ע"ה).
 ומה תשכיל דצריך להדליק נר בשבת, דכתיב (ישעי נה, יג): 'זקראת לשבת ענג', וישבע עינו לראות מאכלי שבת, ודבלאו ראה – ליכא שביעה וענג. עד כאן שמעתי משם הרב הגזכר ז"ל".
חומת אגן להגאון החיד"א זצ"ל

וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במהנה (יא, כו). פירש"י: "שהיו מתנבאים משה מות ויהושע מכנים את ישראל לארץ".

לכאורה יפלא היכן מרומז בפסוק שנתנבאו כן. ונראה בהקדם הכתוב (שמות ב, י) **אצל בת פרעה: 'ותקרא את שמו משה ותאמר כי מן המים משיתוהו'**, וצריך להבין יותר הלשון 'מן המים', הלא כמה גופי תורה נאמרו ברמזיה, וגם כאן היה לו לקצר ולכתוב 'ממים', ולאיוו כוונה הארץ הכתוב.
 אך נראה שבתיה בת פרעה, בשעה שהוציאה את משה מן המים השיגה צפת רוח הקודש, וראתה כי משה לא יכנים את ישראל לארץ, כי אם יהושע יכנים. והנה תיבת 'ממים' רומזת בנוטריקון: **מ'שה מ'ת יהושע מ'כנים**. ולכן לא אמרה 'ממים', ברצונה לבטל הדבר, ואמרה 'מן המים', כדי לחלק את האותיות שלא ירמוזו על ענין זה.
 וזהו כוונה הכתוב כאמרו: "אלדד ומידד מתנבאים במהנה", רצה לומר "במה-נה", שמהו ומחקן אותיות נ"ה מתיבות 'מן המים', ונשאר "ממים", לרמוז: **מ'שה מ'ת יהושע מ'כנים**. ולזה כוון רש"י בצחות לשון קדשו.

לקוטי מהר"ל

יתרון דעת

מנהג ישראל תורה (ב)

לקט נבחר של מנהגים ונוסחאות, הליכות והלכות, של מרחיב הביטוי "ה' ז"ע" – במלאות ר"נ שנה להסתלקותו. מלוקט מספרי תלמודי הק' וספרי מאורי החסידות לדורותיהם, ומסודר לפי סדר 'אורח חיים' מרחיב הריב"ש שירד הברכות בבית הכנסת והתחיל "אדון עולם" (אף על פי כן ראיתי הרבה צדיקים וקדושים שסידרו הברכות אחר חצות לילה כמנהג מרחיב האר"י).
 זר זהב (סי' מו סק"ב)

... עד שעמד מרחיב קודש קדשים איש אלוקים קדוש ונורא עיר וקדש רבינו ישראל בעש"ט וסידר תפילתו בכמה דברים על פי דעת מרחיב האר"י ז"ל, ובכמה דברים תפס מנהגיו – מנהג אשכנזי, וכל אחד אבאר במקומו כפי הקבלה, אף שבכמה דברים מנה מרחיב האר"י את האותיות, אף על פי כן לא שינה מרחיב הריב"ש זצ"ל את סדר אשכנזי, כי כל נוסח אשכנזי נתייחד ע"י ריחן עלאין גם כן, וזה אחד מהם – הברכות לסדרם בדעת האשכנזים, אבל [ברכת] "המכין" אמר קודם "העושה לי כל צרכי", שכן פסק הב"ח (סי' מ"ו), וכן הוא ע"פ קבלת מרחיב האר"י וכו'... (עיי' מג"א שם סק"ב).
 וכן הוא הנוסח "המכין" – "העושה", שובל רגע מכין ועושה וממשיך עלינו אורות צחים וזכים, וכך נוסח מרחיב הריב"ש זצ"ל מקובל איש מפי איש.

שם (סי' מו סק"א)

בסידור הבעש"ט – כתוב על קלף – שנכתב בידי גיסו הרח"ק ר' גרשון קיטוביזר זצ"ל, בתפילת "אתה הוא עד שלא נברא העולם", כתוב הנוסח: "אתה הוא קודם שבראת את העולם ואתה הוא לאחר שבראת את העולם, אתה א-ל בעולם הזה ואתה א-ל בעולם הבא".
 בית צדיקים (בסדר) 'פלאות היהודי', דף מה, א)

מרחיב האר"י והריב"ש זצ"ל סימנו בלא שם ומלכות – "ברוך המקדש שמו בריב"ם", וכך אנו נוהגים ע"פ מנהגם הקדוש. שלחן השחר (סי' מה ס"ה, עיי' שריע הרב אר"ח סי' מ"ה)

מרחיב הקדוש אור ישראל רבינו ישראל בעש"ט תפס נוסח ספרדי ויצמח פורקניה, גם אנוחנו נלך אחריו עד ביאת ינון. זר זהב (סי' נו סק"א)

מרחיב אלקי הריב"ש לא שינה מנוסח אשכנזי כלום כי אם "הודו" קודם "ברוך שאמר".

שם (סי' ס סק"א)

מרחיב אלקי הריב"ש שמע במתיבתא דמשיח שאריות הגלות על שאינו מאיריבין ב"אהבת עולם" לאומרו בנוגים ונכוח. שם (סי' ס סק"א). ומקור בספד"ק 'תולדות יעקב יוסף' (פ"ר) וארא אות א. וראה בירדכי צדק' להרחיק רבי זכריה מעגל מעורסל זצ"ל (סי' ב אות מה): 'אמר לו מן השמים יעזוב הנאולה, על שאין מאיריבין העולם בברכות באהבה רבה' וכו'.

לא יאמר [תיבת] "הגבור" ולא שום אות זי"ן בברכת "אהבת עולם", וצריך לזכור מאוד שלא יעורר דינים חלילה בהיכל אהבה וחסד, ומרחיב הרוקח מזהיר מאד על אות זי"ן, והנהוגים לומר נוסח ספרדי "ורחמני וחסדי הרבים" יאמרו "אל יטשנו לנצח" ולא יאמרו "אל יעזובנו", וכן ראיתי נוסח ספרדי ישן, ומרחיב אלקי הריב"ש לא אמרו כלל וכלל, כי לא שינה מנוסח אשכנזי כלום כי אם "הודו" קודם "ברוך שאמר"...

לדקדק בקריאת שמע בכל תיבה ותיבה, וזהו דבר גדול. והגם שאי אפשר לו להתפלל בלי מחשבה זרה, ירגיל עצמו בקריאת שמע בלי מחשבה זרה, וסימנך (ברכות ה) כל הקורא קר"ש מזיקין בדילין ממנו, הן היוק הגוף הן היוק הנפש.
 צוואת הריב"ש (סימן ב)

"ב'אמת ויציב" לא שינה הבעש"ט ז"ע דבר קטן מנוסח אשכנזי חוץ משמונה (פעמים תיבת) "אמת" המבואר בוודא, וכל מה שמבואר בוודא אסור לשנות כי הוא מקובל מאנשי כנסת הגדולה...

ומה אני מתמה על הגאון מהר"ז בעל התניא ושי"ע, דיאן מלאו לבו להסיר נוסח "צור ישראל" ועוד כיוצא "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" (בתפילת ערבית) ושאר דברים אשר מרחיב אלקי הריב"ש זצ"ל היה אומרם בלי שום שינוי וכו'. זר זהב (סי' סו סק"ד)

מנהג כשר שהעולם עומד עליהם, שר"ד – (שריש דוכנא) מבאי תינוקות של בית רבן לבית הכנסת שיענו "אמן" ויחיל שמייה רבה" וקדושה בקול נעים, וכן עשה מרחיב הריב"ש – טוב בילדותו, שקיבץ כל תשב"ר לבית הכנסת לענות אש"ר. שלחן השחר (סי' צח ס"א)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יהודה לייב מרגליות זי"ע – בעל "קרבן ראשית" יומא דהילולא כ"ב סיון (תקע"א)

תל תלפיות היה ביתו של הגאון רבי יהודה לייב מרגליות זצ"ל, בהיותו נחשב מגדולי המשכילים בשעתו, והרבה חילופי תשובות היו לו עם גדולי הדור, שהיו פונים אליו בהערצה ותיירה בתוארים מופלגים כמו: "הנשר הגדול" "ראש גולת אריאל" "אשל הגדול" "מופת הדור", כפי שנראה לרוב בספרו שו"ת **"פרי תבואה"** (טאווידוואר תקנ"ו), ואף כתבו עליו: "יודע לטהר שרץ בק"ן טעמים להכשירה, ראוי שתהא עליו שכנה שורה", ועוד כהנה וכהנה.

וכך תארו הגאון רבי אלעזר פלעקלש זצ"ל - תוך כדי התנצלות שמחמת פטירת בתו הצדיקת ע"ה "לייב בל עמי לחבר מילים לצד עלאי גבר גבוהרין ולארוג מליצות במתק שפתים" - בתשובה אליו: "גור ארי' יהודה, לתורה ולתעודה, **מרא דכל תלמודה, הלכה ואגדה, ובכל חכמה ומדע משל וחדיה, ידו הדה, ועמד על סודה, בכל עבר הנהר רודה, מנהיר עיני העדה, מבחר הפנינים ויקר מכל כלי חמדה, כבוד ידיד נפשי הרב הגאון הגדול המפורסם** כקש"ת מוה' יהודה לייב נ"י אביד' ור"מ בק"ק פראנקפורט דא"ר..." (שו"ת תשובה מאהבה' סי' קכז).

בין שואליו מוצאים אנו את רבה של לובלין הגאון רבי עזריאל הלוי איש הורוויץ זצ"ל הנודע בכינויו "דער אייזענער קאפ" ("ראש הברזל"), שכותב לו: **"לאשר לו כל חמדה גנוה ומסתורה, מלא חכמה ודעת ויראת ד' ורוח עצה וגבורה, ללחום בלחמו ולהשקות מממיו הנאמנים לכל רעב וצמא עדות ד' נאמנו יחד דרך חיים ואור תורה..."** (פרי תבואה' סי' ג). וגם דודו הגאון רבי נפתלי הירץ מרגליות זצ"ל אביד' הירצאק פונה אליו בשאלה ומכנהו: **"חד מבני עליה, אשר לו עצה ותושיה, בשמעתה דר' אושעיא ור' חייא, ה"ה אהובי בן אחי, הרב המאור הגדול, גדול בישראל נודע נ"י..."** (סי' טו).

וזאת ליהודה:

רבינו **יהודה לייב מרגליות** ("הקרא בשלום יודא פעריל" - חתימת הקדמתו לשו"ת "פרי תבואה") נולד בשנת תקי"ב, כבן יחיד לאביו הגאון רבי **אשר זעליץ** זצ"ל מק"ק זבארוב, נין וכנד להגאונים בעל 'הלבושים' והימטה משה', זי"ע (בהקדמת המו"ל לקרבן ראשית, וראש העי"ב, מוה"ר חיים). מילדותו נודע כעילוי, "יומים עמדי על דעתי דרופתאק דאורייתא הוינא" (טל אורות' בהקדמה), וינק הרבה מתורת רבותיו הגאונים, כמו שכיבא בספריו הרבה מדבריהם. אחד מרבותיו הידועים לנו, הוא הגה"ק רבי מאיר ברבי זי"ע אביד' פרעשבורג, כוזבר בתשובותיו (סי' מה): "... ואכני תרגלתי מנעורי אצל כבוד **אמ"ו הגאון מוה' מאיר ברבי ז"ל**, והי' מרגלא בפומי דרבי מאיר, אני אומר על ראשו ראונו, אבל את אחרונים אני הוא, כי תהלה לא-ל כחי במתני להחריב בכף פעמי יאורי מקורי הראיות שהביאו האחרונים לדבריהם".

בהגיעו לפרקו נשא את בת הנגיד ר' מאיר מטארניגראד ז"ל, ועבר לגור בעיר ואזמזשטש. בשנת תקל"ב, בהיותו בן י"ח שנה נסמך על ידי הגה"ק בעל הטרעז ביהוד' זי"ע - שמעדי עליו שדרש בפראג בכמה בתי כנסיות, "ויום בשבת קודש דרש בבית הכנסת אלט-נריינא שול, **וראיתו שהוא בעל שירה ישרה וצל שכל**, וגם בביתו היה לו כמה פנמים שתחן פה לפני, ושפיר קאמר אמרא יאי וגדי יאי במילי דשמעתתא ובמילי דאגדתא, **כי הוא טוב נמי לדרשה, ומושל לב השומעים ליראת שמים בדברי מוסר מתוק מדבש, כי הוא בעל בספרי חכמה בעל עקידה וס' העקרים וכדומה, כלן מצוה לפרסם שבו שיר למימר קוונטא מדרבנן הוא ולאשהדי על רב טוב הצפון בקברו"** (דפס בהסכמתו על קרבן ראשית).

בה בשנה מסר לדפוס את פרי ביכוריו, ספרו הראשון **'טוב ויפה'** - על חכמת הדקדוק, והגאון רבי שאול זצ"ל אביד' פפדי"א מסתמך בהסכמתו על המכתב שנתן הנובי"ל יליד המחבר, בו "מועדי עליו ועל תלמודו ועל השלמות ובקיאותו בספרי חכמה... בגיל צעיר עלה על כס הרבנות, וכיהן בהרבה שנות קודש בעיר פולין, בניהם: סאכטשוב, קאפיסטינץ, בזונאב, חאטין (נה שפרו רוב ספריו וכתביו), פלאצק, שעברשין, ועוד. לאחר מכן עבר למדינת אשכנז ושימש ברבנות לעסלא (מחוז פוואט), ולבסוף, בשנת תקס"ד, נתקבל כרבה של העיר פראנקפורט היושבת על נהר אָדֶר שבצפון-מזרח גרמניה², למלאות מקומו של הגאון רבי נפתלי הירץ קאצנילבוויג זצ"ל - בעל שו"ת ישער נפתלי, שנתקבל אז לרבנות ווינצהיים ובהמגילת עלזאס³.

כן נודע מדרשן ומוכחי, והיה רגיל לסבב בעצירתו לדרוש בפני חכם ולחזרותו הדורק אשר ילכו בה, וכדבריו: "ירבנים צדיקים וחכמים יגידו תוכחות ומוסרים ישימנו, ותהלות ד' וזכר רב טובו יביעו... **כי לא ירצה ד' באלפי דרושים ופולמוס, כי אם להדריך את העם לעבודתו**" (טל אורות' סוף שער ד. בפתחת ספרו 'עצי עדן' ערך מאמר מיוחד במעלה הדרשה בשם "אור לפני הדרשין" ובו כללים בתורת הדרשה).

ביקורו אצל הגר"א מווילנא זצ"ל:

בתקופת רבנותו בבזונאב, נשא פעם רגליו בואכה קראקא כדי לעורר בה הלבבות, אך בדרכו שינה פעמיו לכיוון העיר ווילנא בכדי להתראות עם הגר"א מווילנא זצ"ל ולהתבשר מותרתו. פרטים על פגישתו עם הגר"א סיפר להגאון רבי יעקב צבי מעקלנבורג זצ"ל - בעל "הכתב והקבלה", שהעלם על גבי כתב (הועתק בספר 'עולות אלוה', ווילנא תרנ"ב, עמ' אל' עז) ברה"ל: "סיפר לי **הרב הגאון מוה"ל מרגליות ז"ל** שהיה אביד' בק' לעסלא עיר מולדתו, אשר בהיותו עוד בק' בזונאוו, והיה דרכו

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך' יצחק בעריש ברושטיין זצ"ל.

דבריו ליעקב חוקי ומשפטי לישראל', על אשר חשק באבותיהם ויבחר בורעם אחריהם להוציאם מחיק ההנהגה הפלוסופיות השכלית... (שם, ע"ב). ומעיד על עצמו: "הנה אני עברתי משער לשער בספרי הפלוסופי ויודע אני בעצמי שלא נתוסף לי מהם שום יראה ואהבה" (בית מדות דף כא).

מבית להם יהודה:

גם כשמד במערכות מסוככות בפסקי חוראותיו, נקט רק בדרך האמת לאמתו - כעדות הגאון רבי צבי הירש זצ"ל אבדק"ק יוועפאך במכתבו אליו (סי' ט): **"כי נודע דרכי כי לא לפנינו חנף יבא ולא למענו יעש אך דן ידיו יורה בדרך ישרה..."**. וכן מעיד רבינו בעצמו בזה"ל: "... ואם אחיה לישראל כטל מסכים והולך, ואם אחלדה מה מני יחלוד, אך בזאת נאות לי שאעניין גם אני במקור דייני אלו, להבין ולהורות, לשנה ולדורות, וכשנתי על כסא העיון לא תהא לבבי פונה לחפש אחר צד ההיתר ביחוד, אך **נקודת האמת אשים לנגד עיני למטרה, ואילו אשלח חצי רעיוני**, ומה שתעלה מצודתי בין לאסור בין להיתר אותו אשבור לדבר..." (סי' לב).

ומהראוי לציין תשובה מאלפת אחת מני רבות, המוכיחה על מסכת מדות שלו. כשנשאל: "מי שרגיל בניתני יין קידוש לבית הכנסת, אם רשות לאחר לטיוט ממונו המצוה", הכריע לאחר משא ומתן הלכתי (סי' סה): "... נראה לי גידון דידן מאחר שמצות הנבחר ומתקן תת כח להתעשר על ידה, שהרי חלש כלמה שנינו במס' יומא במה דברים אמורים בקרבנות ציבור, אבל בקרבן יחיד אם ירצה אחד להקריב הי' יכול להקריב אפילו בלא פייס, וכל זה לענין דינא אם לדין יש תשובה". ולאחר כל זה מסיים בחכמה: "אבל נפשי יודעת מאוד כי לאו להכי אשליח, ואולי מעלתו קאי במסכת אחריתא במס' **עקצין ופתח דבחמרא**, לזאת ישמע לעצתי להתנהג במדת חכמים, שהם מרבים שלום ומעבירים במדותם, ועליהם נאמר כצאת השמש בגבורתו".

בנוסף לספריו שהזכרנו לעיל נדפסו עוד חיבורים מאתו: **'בית מדות'** - דרושים ומוסר על מידות האדם (שם תלפ"ח); **'אור עולם'** - על חכמת הטבע (טאווידוואר תקמ"ט); **'אגרות המוסט' לשה"ק'** (שם תקנ"ו); **'עצי עדן'** - אמונות ודעות (פפדי"א תקס"ב); **'טל אורות'** - דרושים וחקירות על מהות הנפש ונצחיותה (שם תקס"ב); **'אגרות מוסר'** (ממנו באחרות ירושלים, ח' קלד אילך).

בערב ימיו עסק בחיבור ספר בשם 'ברוש רענן' (כמ"ש בהסכמה לק' 'שאלת חכם' ע"י יקדושים אשר באר' א"ת), והיה חפצו עז לעלות לארץ ישראל, כמ"ש בסוף ספרו 'טל אורות': "ועתה גמרתי בלבי לנסוע לארץ הקדושה, אולי יכפר זקנתי על ילדותי, ויקוים בי דרשת רז"ל (כתובות ח"א) בפסוק יוכיפר אדמתו עמו, ובקשתי ממנוידי ואהובי על זאת חלו לא-ל עמדי שיעתיר השמיית ויגמור בעדיי". אבל לא אסתייע מילתא ועל נפש שניה דרב בפפדי"א בפניא דמעלי שבתא כ"ב סיון שנת תקע"א, ושם נגנו ארון אלקים - מימין ציונו של בעל הי"פרי מגדים זי"ע.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. רמז בשם זה את שני שמות משפחות בית אבותיו המעסיקות: אבן טוביה ["מרגליות"] ויפה ["לבושים"].
2. בתום מלחמת העולם השנייה נחלקה העיר, כשחלקה המזרחי נמצא תחת מדינת גרמניה, וחלקה המערבי, כולל בית העלמין, הוא בעיר שלוביצא, פולין, ונהר האָדֶר הוא הגבול.
3. מכתביו אל פרנסי ומונהיג' ק"ק פפדי"א בענין בואו לשמש ברבנות נדפס ביבין' על ידי ("ה"ג ח"ב ירושלים תשי"א, עמ' רכה-רכז). גם מכתביו בפונקס הקהלה נוסח הצוואה ומסירת המודעה שמסר הגר"א לפני עדים שלשה ימים לפני פטירתו.
4. במכתב של החסיד המקובל ריא"ז מרגליות זצ"ל מספר הוא שהחסידים המאזמזשטש הכריחו את רבינו בעל הקרבן ראשית' שיסע אל בוגמאד' הק' ממערבשט זי"ע, וכך אמר הוא לבנו יחידו הגאון רבי אשר זעליץ פעריל-מרגליות זצ"ל אבד' שעברשין - ואח"כ אבד' פרחנא שבליטא (שערך ההגהות על ספר 'קרבן ראשית'): "אני שראיתי ונטעתי להגאון מווילנא, אי אפשר לי ואיני רשאי ליטע למערבשט, אתה שלא ראית את הגאון מווילנא, מותר לך לנסוע למערבשט..." (הובא בס' 'אומ"ר בשבחין', תולדות הגאון מרגליות, ירושלים תשי"ג, עמ' א. ויצ"ין כאן שהחומר למאמרו נשאב מקונטרס 'זאת ליהודה' שנערך בידי הגר"א מרגליות, ומקוין 'מבית לחם יהודה' מבנו הראש' מרגליות ז"ל, שנדפס בסוף ספר 'קרבן ראשית', מהד' קרית יואל תש"ס).
5. בספרו 'עצי עדן', עמ' כז-כח, יצא והשיג נגד הכופר מענדלזאהן שר"ה בהמתותיו בחיבורו 'ירושלים'.
6. ומן הראוי לציין מדבריו בסוף ספרו 'טל אורות': "... וחכמי החבורים שהיו לי תחת ידי עומד בכת", שו"ת ח"ג ח"ד, וחכמי היקר על ספר 'משפטי' שבועות' לרב האי ועל מס' שבועות, לא נתאזרתי כל כך שיומרום בדפוס בעודתי ח"י, כי אם על חבורי 'טל אורות' שיש בו זכר לרבים להדריך אנשים על פי משלי חכמים וחדותם, אשר כתבתי בספרי זה להורותם..."

מאת: **ה"ה ישכר בעריש ווייס** הי"ד, ברוקלין נ.י.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת סנהדרין

ענין ש"י עולמות שעתידי הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק/ לקט ביאורים
הגמרא (ברך ק ע"א) מביאה דא "דאמרי במערבא מושמיה דרבא בר מרי, עתידי הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר (משלי ה, כא) 'להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא' - 'יש' בגימטריא תלת מאה ועשרה הוי'. ואמנם משנה מפורשת היא בסוף מסכת עוקצין (פ"ג מ"ב): "אמר רבי יהושע בן לוי, עתידי הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות" ובר' ווע' בשו"ת 'נודע ביהודה' (תניא י"ד סי' קסא) תשובתו אל הג"ר ישעי' פיק ברוך זצ"ל שהעיר, למה אם כן הביאה זאת הגמרא משמו של רבא בר מרי?

הבה נרדה ונלקטה בשושים כמה ביאורים שמאנו בספרים המבארים ענין וחשבון ש"י העולמות שעתידי הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק. ותחילה נביא את דברי ה**תוספות** יו"ט (על המשנה בעוקצין שם): "ז"ש ל' לומר טעם למספר הזה, על דרך מדרשם ז"ל בנקבה תסובב גבר, ישראל בזמן הזה - כנקבה היורשת עישור נכסים בלבד, שהאמות ע' הם, וירשו רק ז', אבל לעתיד ירשו כולם (ראה שהש"ר א, לו). ולעומת זה יאמר בבאן גם כן מספר 'יש', שהרי כשנחלו הארץ כבשו ל"א מלכים. ואם לעתיד יכבשו במספר י' פעמים ל"א, יהיו במספר י"ש. ועתה מדוקדק אומרו (במשנה) 'להנחיל', דהא קשיא 'נחלה' מאי עבדתה, בדשבר מיירי, וזו אינה נחלה, אבל אי מיירי בכיבוש ארצות, הוי נחלה, שכן היא ירושה מאבותינו ועל זו נאמר (שבת קח). 'נחלה בלי מצרים' על שם (בראשית כח, ד) 'ופרצת ימה וקדמתי וגו'' (עי' שם ביאור נוסף).

הג"ר יעקב ריישר בספרו 'עיון יעקב' על ה'עין יעקב' (כאן) כתב לבאר: "לפי שיש תיח' מצות, דהיינו תרי"ג מצות דאורייתא, וחמש מצות דרבנן: חנוכה ומגילה וט' באב ועירובין וידים, וכ"כ הרמב"ם ריש ספרו במנן המצות, וכל צדיק ע"כ צריך להיות רובי זכות, וחצי מצות הם ש"ט. ובדי להביע על דרך זכות צריך עוד אחד שהם ש"י, ונגד כל מצוה עולם אחד", ולכן שפיר יש לכל צדיק ולפחות ש"י עולמות.

ובמסכת עוקצין כתב לבאר באחר: "לפי מה דאיתא במפרשי תורה, דאלמלא לא חטא אדם קדמאה היו ימי שנותינו לכל הפחות אלף שנה, שהוא יומא של הקב"ה, ומכאן חטא אדם נתמעטו ימי שנותינו, והוצרך למות אדם באותו יום עצמו, וחי רק התק"ל שנה, וזו שנים היתרים נתנו לרדו ולדורות הבאים - ימי שנותינו בהם שבעים שנה... ולפי שחטא מכל צדיק וצדיק התק"ל שנה, לכך לתשלומין זה נותנין לו ש"י עולמות, דהיינו, התק"ל מלאכים המשרתים לו, כי מלאך הוא שלישי עולם (כ"ר סה, יב), ודיינו, שתתק"ל מלאכים שהם התק"ל חלקי עולמות, שהרי כל מלאך הוא שלישי עולם, כשמחלקים אותם לשלש המנין עולה עולה ש"י, ונגד מלאכים הללו נאמר בכל צדיק וצדיק זכב לש"י עולמות.

בספר 'תורת חיים' (במכילתא - ראה בספר 'כוס ישועות' בהקדמה בשמו) כתב בזו הלשון: "טעם מספר ש"י עולמות נראה, לפי שעשרת הדברות יש בהן תרי"ג אותיות נגד תרי"ג מצות ושבע מצות בני נח - במספר כתר"י עליון. ונראה שכנגדו יש לו לאדם תרי"ג עולמות, אלא לפי שהאדם נברא דו פרצופין זכר ונקבה ויקרא את שמם אדם, וכן כל הנשמות זכר ונקבה נבראו, ובין שניהם נשלם ונעשה האדם במלואו וטובו - לשמור ולעשות את כל מצות ה', לכך גם אותן תרי"ג עולמות יחדיו יחלקו - מחציתן לזכר ומחציתן לנקבה, והיינו ש"י עולמות לכל צדיק וצדיק" (וכלומר, בזה מובאר גם לשון המשנה: 'לכל צדיק וצדיק', שהכוונה היא לזכר ונקבה - איש ואשה).

וכתב עוד על פי יסוד דבריו: "ולחכי בשעה שצרה הקב"ה ליתן עשרת הדברות ובא והודיע להן מן השמים, ככתב תחילה צוה להגיד לנשים בפני עצמן ולאנשים בפני עצמן, שנאמר (שמות יט, כח) 'והיה כהן' וכו', תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל אתם ראתים וגו' והיייתם לך סגולה מכל העמים' וגו', לומר נדישים ואנשים שניהן שווין בקבלת שכר הנמשך מתרי"ג אותיות של עשרת הדברות, שזן נגד מספר כל מצות ה', דאיש ואשה כחד גופא נגינה (ושנין שקולין" (עי' שו"ת חתם סופר ח"י סי' לו).

הגאון החיד"א בספרו 'דבש לפי' (מע' ש אות ב) מביא בשם הג"ר **ליב זינצין** ז"ל ענין מספר ש"י, להיות תרי"ג מצות הם ו' מצות דרבנן סך הכל כתר"ה, והנה מכל מצוה נברא מלאך, והמלאך הוא שלישי של עולם כמו שאמרנו ז"ל (כ"ר סה, יב), אכן גם כל מלאכים הם תרי"ג שלישים, שהם עולים יחד ר"ו עולמות שלמים וב' שלישי עולם, ו'תוספת כתובה' המגיע לבנות ישראל מן דודה הוא שלישי נוסף הם ק"ג עולמות שלימים ושלישי עולם, ואלו ר"ו עולמות וב' שלישי עולם הנבראים על ידי מעשה בני אדם, והתוספת הבה מלמעלה - בבחינת 'תוספת כתובה', שהוא ק"ג עולמות שלימים ושלישי עולם, עולים יחד ש"י עולמות שלמים.

בספר 'יערות דבש' (ח"ב דרוש ד) מובא ביאור מחדש בענין זה, "כי כל מה שאדם זוכה בעבודתו, ה' מוסיף לו שכר בתוספת ברכה, כי מדה טובה מרובה, ואם בחטא חמישתו יוסף עליו וכמו שזכרנו בנהגה מן הקדוש עליוסוף חומש', מכל שכן בשכר שהקב"ה מוסיף חומש, ולכך כתיב (בראשית כח, כב) 'עשר אעשרנו' - בחומש, כי כך ברכותו של ה' בתוספת חומש, והנה רמ"ח מצות עשה יש, ובכל מצוה קונה עולם אחד, כי כל מצוה עולם בפני עצמו, והנה גם תוסוף חומש לרמ"ח, דהיינו חומש מלאג, שהוא חלק רביעית הימנו, הוא ס"ב, וצריך אותם לרמ"ח, עולה ש"י, וזהו ש"י עולמות" - שינחלו צדיקים שומרי מצות ה'" (ראה משנה אחרונה עוקצין שם).

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות התנהגות וחינוך הבנים בבית הכנסת (א)

א. קטן שהגיע לחינוך ראוי להביאו לבית הכנסת כדי שלמד אורות חיים, לבדך ולהתפלל באימה וביראה ויזרוהו לענות אמן וקדושה, "ובזה יהיה לו נחת לעולם הבא, כי ברא מזני אבא", ומה שקרא השל"ה הק' תגר על אלו המביאים ילדים לביהכ"נ, היינו קטנים שלא הגיעו לחינוך, "מטעם, כי הילדים משחקים ומרקדים בבהכ"נ ומחללים קדושת בהכ"נ, וגם מבבלים דעת המתפללים, ועוד גם כי יזקינו לא יסורו ממנהגם הרע אשר נתחנכו בילדותם לחשתגע ולבזות קדושת בית הכנסת". ודאי שאין להביא קטנים שאינם נקיים עדיין (ועי' במג"א סי' צח סק"א שהביא את דברי השל"ה בקיצור, ובמ"ב שם סק"י העתיקו באריכות. ועי' מ"ב סי' תרפ"ט סק"י יח ובכ"ח סי' צח סק"י יג. ועי' בתנא דבי אליהו רבה מ"ז - גודל העונש של האב שמוציא את בנו לדבר דברי הבל בביהכ"נ ואינו מוחל).

ב. כשהביא ילד קטן לבית הכנסת ישמח שיהיה בגדיו נקיים, כדי לא להכשיל את המתפללים כשהוא בתוך ארבע אמותיהם (ועי' במ"ב סי' פא סק"י ובסי' קכד סק"יח).

ג. ילמד את בניו הקטנים שיענו אמן, כי מיד שהתינוק עונה אמן יש לו חלק לעוה"ב (רמ"א סי' קכד סק"י בשם הכל בו).

ד. עונים אמן על ברכתיו של הקטן, גם קטן שלא הגיע לחינוך [והיינו ברכות שמברך לפטור עצמו, אך לא על ברכת שמברך להתלמד, דאז אין ענין אמן (עי' אורח סי' רטו סי"ג), ואע"פ שבשו"ע משמע שרק בקטן שהגיע לחינוך עונים אמן אחר ברכתיו, משא"כ בקטן שלא הגיע לחינוך (כ"כ הפמ"ג, הובא במ"ב שם), מכל מקום נהגו לענות אמן על כל ברכה ששומעין מתינוק, והטעם, דכיון שהתרגל לבדך - נקרא "הגיע לחינוך" (עי' שו"ת שלמת חיים סי' קצד. ושמועתי עוד טעם, כדי לחנך התינוק לענות אמן על ברכה ששומע). ובשו"ת דברי חיים (א"ח ח"ב סי' ט) כתב שמותר לענות אמן על ברכת קטנים, אע"פ דאפשר דאינם נקיים. ואמנם אם התינוק עדיין אינו בגיל ששחנכים אותו לגוף נקי, אין לענות אמן על ברכתיו (ועי' בלחם הפנים על קיצור ש"ע סי' קסה ובמסגרת השלחן שם).

ה. אסור לאדם לנשק בניו הקטנים בבית הכנסת, כדי לקבוע בלבו שאין אהבה כאהבת המקים (רמ"א סי' צח סי"א). ואע"פ דהלשון בשו"ע הוא "בניו הקטנים", הוא הדין בבניו הגדולים שאסור לנשקם בבית הכנסת (וכדאיתא הלשון בסי"ח סי' רנה: "אל ינשק אדם בבית הכנסת את בנו, ולא בביתו לפני רבו", ולא כתב 'בנו הקטן'). ומהאי טעמא יש להימנע מלנשק בעל שמוחה וכדומה בבית הכנסת, ואפילו שלא בשעת התפילה - כדמשמע מסתימת לשון השו"ע. אכן מסתבר שאם ילד קטן בוכה או שקיבל מכה ומנשקו בכדי להרגיעו, בזה אין כל חשש, שהרי אינו מנשקו אלא לנפשו ומהרגיעו (נ"ל).

ו. מביאים את התינוקות לנשק את הספר תורה, כדי לחנכם ולזרזם במצוות (רמ"א א"ח סי' קסט). ברם צריך להשיגו עליהם, כשהם נגישים לנשק חס"ת שלא יהיו מלוכלכים בצואת החוטם ורירי הפה, וינקו אותם תחילה יפה, כדי שלא יגרס ח"ו עונש למביאים (עי' סידור דברי חיים).

ז. צריך ללכת ס"ת - אף כי רבה היא, נהגו לכבד אף לקטנים שיש בהם דעת להבחין ענין דבר שבקדושה, ובכדי לחנכם במצות (שערי אפרים שער י סכ"ב, מובא במ"ב סי' קמז סי"ז). ויש מקפידין שלא לכבד קטן בגלילה (עי' במקור חיים להח"י סי' קמז סק"י, דהביא שיש מקפידין בכך, אך כתב שאין להם על מה לסמוך), ואמנם כן חקפידו בבעלזא.

מאת: הג"ר שמאי קהר הכהן גראס שליט"א/ המשך בגליון הבא בע"ה

עלֵי ספר

אורח כהלכה אורח חיים - אורחות חיים הלכה למעשה באורח חיי היהודי מאת הג"ר שמאי קהר הכהן גראס שליט"א, שהופיעו מידי שבוע בשבוע בגליון 'עלים לתרופה'. חלק א - ובו הלכות 'אורח חיים', מסודר בחמש עשרים: שער א - 'סדר היום' (מהלך השכמת הבוקר, ציצית תפילין וכו' ועד הל' ערבית והלילה); שער ב - 'יעודוה וברכות' (הכולל הלכות סעודה ואף גם ברכות השבח והתהודה); שער ג - 'הלכות שבת'; שער ד - 'מועדים ומגשים' (כולל הל' כל מועדי השנה); שער ה - 'ענינים שונים'. ערך מחדש ונא לאור ברב פאר וחדד, עם מפתחות מפורטים, על ידי נכדו ישראל הכהן גראס, ירושלים תשי"ע (תשי"ע).

סידור שבת של מלכות מביית וקסססס - סידור תפלה לגיל הרך לשבת קודש, מותאם באופן יחודי לילד השוהה עם אביו בבית הכנסת ומשתוקק להתפלל. בסידור זה, הכולל תפילות מוכרות לתשכ"ו ומעטרת בציורים מהריבא עין, ירכוש התמצאות נרחבת במצות השבת, מושגים בעיון תפילה וחיבת קודש. 'ציריח נוספת מהדורת כלית הויפ מבית הויפ' (בר"ב) ינד, לונדון. חלק א, ירושלים תשי"ע (תרג עמ').

קריה נאמנה - דרשות לחגי ומועדי השנה, ובתן פנינים יקרים וביאורים נחמדים, מאת הגה"ק רבי זאב וואלף טענענבוים זצ"ל אבד"ק וערפעלעטס והגליל, בעמ"ס 'פלגי מים' דרשות, 'רחובות הנהר' עה"ת 'ריאלת השחר' על מגילת אסתר. נדפס לראשונה בווניא בשנת תרי"ז, ועתה י"ל במהדורה חדשה, מתוקנת ומושלמת, בתוספת מראי מקומות ומפתחות על ידי נכדו המחבר, ירושלים תשי"ט (קצה עמ').

צעטלי קטן עם 'ליקוט ישעיהו' - הדרכות ותהנות מ"כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"ט מבעלזא זי"ע, כפי שהתקין בנ"ק מהרי"ט מבילגוריא זי"ע, ועליו נוסח הולך לצאים ופרחים ספר 'ליקוט ישעיהו' - קובץ על י"ד, ליקוט נפלא מדברי חז"ל ומספרים הקדושים וממשנת רבוה"ק מבעלזא, לעורר הלבבות לעבודת השכיית, פרי עמלו ונגיעו של הרה"ג ר' ישעי' (בר"ב) ינד, לונדון. חלק א, ירושלים תשי"ע (תרג עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' חיים מרדכי שפרעכער הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן היקר כמר אהרן כהן נ"ו - אשדוד במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אהרן (ב"ר ישי) גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר מרדכי נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העליה לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (לאן לענוש) לנש"ב: LARGE LEEMSTR. 245	הרה"ח ר' מאיר אויש הי"ו לרגל שמחת לידת הבן נ"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלוש זכר בע"ה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרדכי)	הרה"ח ר' חיים מרדכי שפרעכער הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן היקר כמר אהרן כהן נ"ו - אשדוד במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
ידידינו החשובים המחזותנים הנכבדים הרה"ח ר' ישראל ברוך ראטשילד הי"ו - למדון הרה"ח ר' משה אברהם הלוי פאריזער הי"ו - אנטון. לרגל שמחת נישואי הצאצאים שוי' החתן היקר כמר צבי הירש ראטשילד נ"ו עב"ג תחי'	הרה"ח ר' יהושע גראסמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי נכדו היקר כמר מרדכי גרינפעלד נ"ו בן חתנו החשוב הרה"ח ר' אהרן גרינפעלד הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	לעילוי נשמת הרה"ח ר' משה ב"ר אברהם הלוי ע"ה נלב"ע כ' סיון תשל"ח לפ"ק תהא נשמתו צרורה בצרור החיים	ידידינו החשובים המחזותנים הנכבדים הרה"ח ר' ישראל ברוך ראטשילד הי"ו - למדון הרה"ח ר' משה אברהם הלוי פאריזער הי"ו - אנטון. לרגל שמחת נישואי הצאצאים שוי' החתן היקר כמר צבי הירש ראטשילד נ"ו עב"ג תחי'
במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת בורא עולם בקנין ישלים זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך אושר ועושר וכל טוב טוב	הרה"ח ר' נפתלי הירץ זינגער שליט"א לרגל שמחת נישואי נכדו היקר כמר מרדכי גרינפעלד נ"ו בן חתנו החשוב הרה"ח ר' אהרן גרינפעלד הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	לעילוי נשמת מרת חיה רבקה ב"ר שמואל אריה ע"ה נלב"ע י"ט סיון תשל"ט לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה. הונצחה על ידי בנה ר' יעקב "חזק" בערגער הי"ו	ידידינו החשובים המחזותנים הנכבדים הרה"ח ר' ישראל ברוך ראטשילד הי"ו - למדון הרה"ח ר' משה אברהם הלוי פאריזער הי"ו - אנטון. לרגל שמחת נישואי הצאצאים שוי' החתן היקר כמר צבי הירש ראטשילד נ"ו עב"ג תחי'

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת שלח (אבות ג)				
ב"ב סיון תש"ע - שנה ט"ז גליון תשס"ז				
ר"ת	מו"ט	ה'תש"ע	א'תש"ע	ב'תש"ע
23:05	23:04	21:33	21:33	אנא דורש
22:34	22:26	20:57	20:57	לונדון
22:53	22:53	21:16	21:16	מאנשטער
22:31	22:19	20:59	20:59	ציריך
22:03	22:00	20:32	20:32	ווינ
23:13	23:13	21:38	21:38	אמסטרדם
23:05	22:54	21:31	21:31	פאריז
22:45	22:38	21:11	21:11	פראנקפורט
מבין החודש: ראש חודש תמוז ביום ט"ז וביום ראשון המולד: בט"ז לפנות בוקר בשעה 06:23 - 16 חלקים				

מדרש חכמים

"וכן היינו בעיניהם" -

שמה הייתם בעיניהם כמלאכים?

ישם ראינו את הפילים בני ענק מן הפילים ונהי בעינינו פחגבים וכן היינו בעיניהם (א, א).

[כש] אמר "ונהי בעינינו כחגבים" אמר הקב"ה: [על זה] ויתרתי עליהם (-שלא הייתי מקפיד עליהם כל כך אם בעיני עמם היו כחגבים, מתנ"כ), אלא [על] "וכן היינו בעיניהם" מקפיד אני, [מנין] יודעים הייתם מה עשיתי אתכם לעיניהם? מי יאמר שלא הייתם בעיניהם כמלאכים? [וראו] מה גרמתם לעצמכם: "במספר הימים אשר תרתם את הארץ וגו' יום לשנה יום לשנה תשאו את עונתיכם ארבעים שנה", [ולא דיים] [ב] כך, אלא שלא נכנסו לארץ [ומתו במדבר].

אמר הקב"ה לישראל: בעולם הזה על ידי שהיו שלוחי בשר ודם נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, אבל לעולם הבא אני משלח לכם מלאכי פתאום [מבלי הכנה על ידי בשר ודם] ויפנה את הדרך, שנאמר (מלאכי ג, א) "הֲנִי שֶׁלַח מַלְאָכִי וּפְנָה דֶרֶךְ לִפְנֵי, וּפְתָאם יָבוֹא אֶל הַיְכָל הָאֵלֹהִים אֲשֶׁר אֵתם מִבְּקָשִׁים" וגו'. במדבר רבה טז, יא

הקב"ה נשא אותם

כאיש הנושא את בנו "והאבן בידו"

עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר הפה מלינים עלי את תלנות בני ישראל אשר הפה מלינים עלי שמעתי (יד, כז).

ילמדנו רבינו, תינוק שיש בידו אבן בשבת - מהו לטלטלו? שנו רבותינו (שבת קמא): "נוטל אדם את בנו והאבן בידו; כלכלה ואבן בתוכה". מדור המדבר את למד, שהיה הקב"ה נושאם במדבר כביכול כאשר ישא איש את בנו, והיתה עבודת כוכבים בידם שנאמר (נחמ"י ט יח-ט) "אִם בִּי עָשָׂה לָהֶם עֵגֶל מִסֶּבֶךְ וַיֹּאמְרוּ זֶה אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר הֵעֵלָּנוּ מִמִּצְרַיִם וַיַּעֲשֵׂנוּ נִאֲצוֹת גְּדֹלוֹת. (-ואף שהיו ראויים לעזוב בעבור מעשיהם, מכל מקום [מצדיות]) וְאָתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים לֹא עֲזַבְתָּם בַּמִּדְבָּר". וכן את מוצא כשעברו בים, צלמו של מיכה עבר עמהם, שנאמר (זכרי' י, יא) "וְעֵבֶר בֵּים צִדָּה", ובכל כך לא הניחון הקב"ה, ואמר למשה: קרעתי להם את הים והכעיסוני, שטאמר (תהלים עז, ח) "בְּפִהּ יִמְרְחוּ".

אף כאן אמרתי לך לשלחם לתור את הארץ, והכעיסו אותי והוציאו עליה שם רע, איני יכול לסבול, [מנין] ממה שקראו בענין "עד מתי לעדה הרעה".

במדבר רבה טז, כז (ועל פי פנינחאמן ישן הוספתו ז)

למה זכה כנען שהארץ

נקראת על שמו - "ארץ כנען"?

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם פי תבאו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נתן לכם (טו, ב).

אמר ר' זכאי דשאב (ש-מ מקום), אמרו ישראל לפני הקב"ה: רבונו של עולם, בכל מקום אתה קורא אותה (-את ארץ ישראל) "ארץ כנען", וכאן "ארץ מושבותיכם"? אמר להם הקב"ה: חייכם, נתתי אותה לאברהם ליצחק ליעקב, וכולם מן המקרא (כלומר, מפורש הוא במקרא שניתנה להם, ולא מן הדרש. ע"י יוסף), והבן יורש את האב, לכן [נקראת] "ארץ מושבותיכם" (כי שלכם הוא בדיון). ולמה זכה כנען שנקראת הארץ על שמו? [כין] כיון ששמעו שישאל באים, פצה (-פניה והרחיב, כלשון הכתוב תהלים קמז, י: "הפוצה את דוד עבדו") את המקום, אמר הקב"ה: אתה פציתו (-פניה) את המקום, תקרא הארץ על שמו, [ועוד ש]אתן לך ארץ יפה כארצך, ואיזו? זו אפריקא.

במדבר רבה יז, ג

לקח טוב

ירידה זמנית - צורך עליה

אולם קדושת הארץ מרפאת רפואה עמוקה ויסודית, וכדי שתפעיל את פעולתה זו, מוציאה היא את תחלואי האדם אל החוץ באופן כל כך מוחש, עד שירגיש האדם שביאתו אל הארץ היתה הלילה לרעתו ולא לטובתו. אילו לא ידע החולה שתנאי הוא הדבר לרפואתו שתבא לאחר זמן, יגיע למסקנה מוכרחת שהארץ מפילתו לבאר שחת במקום להעלותו לפסגת מרומים. אין הדבר אלא ירידה זמנית הקודמת לעליה מוחלטת שתבא בעקבותיה.

המרגלים, בלי ספק, היו אנשים גדולים וחשובים עד מאוד, אנשי שם ונשיאי ישראל. גדלותם היא למעלה מהשגתנו. אך מה שלמדים אנו מפרשה זו,

אותיות מהכימיות

... על פי הכלל המקובל בדיניו מאת בלי הארץ, כי בלאשית בואם, האדם נופל ויורד ממדרגתו. ובכנות הימים ישוב למקומו ויעלה למעלה ביתר שאת. ויש על זה ב' טעמים לע"ד. אחד, על דרך שאמרו "כל הגדול מתכווץ וכלו גדול הימנו". כמו כן, לפי ערך קדושת ארץ ישראל זה לעומת זה עשה חלקים, ובשורה תחת ידי זרים, הסטירא חלחל מתגבר על האדם בתחלה עד שהלך לרץ התחזקות והתאמתו לעמוד נגדו. ב': על דרך כמי רפואות ומי מרחלחות. תחילה יוציא החולאת והזכמה מכפנים לחץ, ובמשך הזמן יתפאר לגמרי. ואם במשך הזמן יעמוד ולא יגמור הענין, יישאר קרח מכלן ומכלן. וכמו כן בענין חולי הפה. כבוא אל ארץ ישראל, תחילה תוליד זכמה האדם הפנימי לחץ. על ידי זה הוא נופל ממדרגתו, והוא שפל ונכזה בעיניו, עד אשר יאריך ימים גם למלא תרופה...

זה היה ענין המרגלים, אם שהיו לדיקים, כבואם שם וירדו ממעלתם, עד אשר אמרו מה שאמרו...

יע"ב

שאם ירגיש האדם את הרעה במצבו עקב ביאתו לארץ, לא יסיק מסקנה זו הגורמת לו להוציא דבת הארץ, ושאונה אלה אוכלת יושביה. אדרבה. יעמוד משתומם אל סגולת הקדושה שבה, שבכוונה לרפאות את תחלואי הנפש בצורה כל יסודית עד שבשלים הראשונים מרגיש האדם במוחש איך מכאוביו מתגברים בכדי שיוכלו לבא על תרופתם. כי טובה הארץ מאד מאד.

נכון הדבר במחלות מסוימות, בהן תהליך הרפואה מתחיל בזה שהמחלה מתגברת ביתר שאת. תנאי הוא ברפואתה של אותה מחלה, שעליה להתפתח ככל האפשר לה, ורק אחר כך יתכן לה להתרפאות.

בתופעה כזו, אף אם השלב הראשון הוא הגברת המכאוב, אין כל ספק על היות הגברה זו שלב מותנה וגורלי בהבאת התרופה בסופו של דבר.

מושג זה נמצא גם בתחומים אחרים, ולא רק בתחום הרפואה. בתחומי הלימוד, לדוגמה, ידוע הדבר שהתשובה הנפלאה ביותר לא תתקבל על הדעת כראוי - כל זמן שלא תהיה הקושיא הקודמתה איתנה ובעזרת כלפיד אש. כגודל הקושי הנציב מקודם - כן ובאותה מדה יגדל פורקנה של התשובה הבאה אחריו. וכבר אמרו רבותינו ז"ל אין אדם עומד בדברי תורה אלא אם כן נכשל בה.

הצד השווה שבתופעות אלה ודומיהם הוא, שה"חסרון" משמש שלב ראשון בתהליך של ה"מילוי", וה"העדר" נעשה גורם נחוץ ל"מציאות". כיון שכן, אין לראותם כחסרון או העדר - למרות דמיונם האמיתי - מאחר שמובילים המה אל המילוי ואל המציאות.

קדושת ארץ ישראל יש בה כדי לרפאות תחלואי נפשו של אדם, לנקותה מכל סיג ופגם, לקדשה בכל מיני קדושות ולטהרה בכל מיני טהרות. מובן מאליו שעל האדם לרצות ברפואת נפש זו, אך אם יחפוץ בכך אין ספק שקדושת הארת תעמוד לו לסגל לעיצמו אוצר של סגולות רוחניות.

אלא מה? כדי לרפאות את תחלואי הנפש כראוי וכהגון, על האדם להיות מודע על קיומם של תחלואים ומכאובים אלה. מוכרח הוא להרגיש במציאותם בהרגשה חדה חזקה והריפה. וכל כמה שלא תתגבר המיחוש אצלו לא יתכן לרפאותו כראוי, וגם אם ייטב מצבו לא תהיה לו רפואה יסודית. מועל פני השטח אולי ישתפר מצבו באופן זמני, אבל בסופו של דבר יחזור לסורו הראשון.

אמרות טהורות

כוחה של האחרות

והמתה את העם הזה כאיש אחד וגו' (יד, טו). למאי נפקא מינה אם "כאיש אחד" או לא.

אלא משה רבינו ע"ה לימד כאן זכות על ישראל, שהרי איך שיהיה, סוף כל סוף היתה זו אחרות ביניהם, כמו שנאמר (לעיל ד): "ויאמרו איש אל אחיו", וכדאי היא אחרות זו להגן עליהם, כפי שמבואר במדרש (ב"ר לז, ו): "רבי אומר, גדול השלום שאפילו ישראל עובדים עבודת כוכבים ושולחם ביניהם, אומר המוקם, כביכול אינו יכול לשלוט בהם, כיון ששלום ביניהם, שנאמר (וישעיה, י): חבור עצבים אפרים הגה לו". וכך יתבאר דברי משה: "והמתה את העם הזה" – בתמימה, היתכן דבר כזה, הלא הם "כאיש אחד" – ובלבד אחד, וזכות האחרות כדאי היא שתגן עליהם.

ישא ברכה

"לא ינקח" – ממדות הרחמים

ה' ארך אפים ורב חסד נשא עון ופשע ונקח לא ינקח (יד, יח). וחלל משה רצה לעורר רחמים על ישראל, שינקח אותם השי"ת מחמתם, ואם כן למה אמר "לא ינקח", לא היה לו להזכיר אלא מדת "ונקח".

"ואפשר לומר בהקדם מה ששמעתי מזהותני הה"צ ז"ל (הרח"ק ר' יואל משיא, חתנו של הר"ם מפרימישלאן זצ"ל) בשם זקנו המגיד הקדוש מוֹלַטְשׁוֹב ז"ל, מפני מה קוראים המים – שלנו 'מי מצוה' ('מצוה וזאפער'), ואמר המעם, כי בראש השנה אנו עושים תשובה מיראה, מאומת הדין, ונענישין הודונות – שגגות (כדאיתא ביומא פא), לכך אנו הולכים להנהיג להשליכם במצולות ים, כי מה לנו השגגות. ואחר כך בפורים, שהוא תשובה מאהבה, כאמורם ז"ל (שבת פח), 'קיום וקבלו' – מאהבה, לכך אנו הולכים אחר פורים להמים לקח משם השגגות, כי אז הנה זכיות (יומא שם), ולכן קורין לזה המים 'מי מצוה', שהוא הזכיות שלקוחין משם, עד כאן, ודפ"ח ושפתים ישק". ולכן אנו אומרים רק: "ותשליך במצולות ים כל הטאתם",

אמירה נעימה

למטה אפרים הושע בן נון (יב, ח).

"לולי דמסתפינא הייתי אומר, כי מבטן לידה והריון קראוהו אבותיו 'יושע' – י-ה יושיעך, כדרך האבות לקרוא בן שם בניהם, 'צורי-שירי' וכדומה, ועתה נבחר לנשיא לבני אפרים, ולכן החשיבוהו ושינו שמו לחשיבות וקראוהו 'יושע', לומר, שמרוב צדקתו אינו צריך סעד לתוכו, והוא נשע בעצמו. והיה ראוי שגם רבו, משה רבינו ע"ה, יסכים לשם החשיבות הלזה, כי ראוי הוא לכך בלי ספק, ואמר, אפילו הכי 'ויקרא משה להושע בן נון יושיע' כמקדם, ואמרו חז"ל המעם, כי הבין משה רבינו ע"ה כי אין השקפה ראוי, לכך, מפני התהבירות המרגלים – צריך סעד ביותר.

ומשום הכי לא קשה מידי סוף פרשת וילך (דברים לב, מד) כתיב 'הוא הושע בן נון' – בשמו החשוב, שאינו צריך סעד לתוכו.

והא דלא חשש משה לפחיתת כבוד יושיע במה שקראו יושיע, על זה תרגם יהונתן: 'זכדי הוא משה ענותנותיה קרא משה להושע בן נון יושיע' – ולא יקפיד.

חם מופר וזכריו ב'תורת משה' להחת"ס, ושם: "אמריל על שקרא לרבו בשמו, שאמר 'אדוני משה כלום', על כן מת בלא בנים זכרים. ולולא דמסתפינא אימנא, משום שחמא בזה, פחתו ממנו את י"ד, שהיה משמו מתולדותיו וכו', עיי"ש".

ויקרא משה להושע בן נון יושיע (יב, ח). ובתרגום יונתן: "זכדי הוא משה ענותנותיה" – (כשראה משה את ענותנותו) קרא משה להושע בן נון יושיע.

יש לפרש, דהנה כשהגיד משה רבינו לכתוב הפסוק (לעיל יב, ג) "והאיש משה ענו מאוד מכל האדם", כתב תיבת "ענו".

חסר יו"ד (עי' פ"י הרא"ש שם, וכן באותה חק שמות לו, כט), וידוע ששלימות אותיות התורה היא כשישם רבוא אותיות (ראה החשבון בס' חסד לאברהם מניין ב נר יא' חת"ס חזקוני קטב, ועוד), ולפי זה יקשה, היאך היה משה רשאי לחסר אות אחת ממונין אותיות התורה. אמנם לכן הוסף את האות יו"ד ליהושע.

וזה פירושו: "כד הוי משה ענותנותיה" – כשראה משה

ולא להעבירם מן העולם לגמרי, כי לאחר מכן כשעושים תשובה מאהבה, יקחם הקב"ה משם לצרפם אל הזכויות.

וזו היתה כוונת משה רבינו ע"ה: "ונקח" – שינקח הקב"ה את בני ישראל מן ההטא, אבל "לא ינקח" – לגמרי מן העולם, כדי שבשעה שיעשו תשובה מאהבה יהפך הכל לזכות.

אמרי יהודה

"תרימו תרומה לה'" – על ידי האבילה

דבר אל בני ישראל וגו' בכואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה. והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה' (טו, יח-יט). "נראה לפרש, דהנה נודע כי עיקר השורש לעבודת הבורא ית' [הוא] לשכר כח התאוה, וכל אכילת אדם יהיה בקדושה להעלות ניצוצי הקדושה, וזה נקרא 'קרבן', שמקרב הניצוצות לשורשם. ולזה אמרו חז"ל (ברכות נה, א): עשיו שולחנו של אדם מכפר במקום קרבן. והכן". וזה שאמר: "כבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה", רוצה לומר, השי"ת מדבר אל הנשמה שבאדם, ואומר לה: כשתבואי ותרדי אל עולם התחתון, ותהיי לבושה בגוף האדם – הנקרא 'ארץ', כי הגוף מושך אחר ארציות ותאוות עוה"ז, על כן אני נותן לך עצה: "והיה באכלכם מלחם הארץ" – תהיה האבילה באופן אשר 'תרימו תרומה לה', רצ"ל בקדושה ובטהרה כדי שיעלו הניצוצות לה', וזה עיקר השורש לעבודת הבורא ב"ה.

"ועשו להם ציצית" – להתבונן בסוף ותכלית הדבר

ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם (טו, לה). "הנה, כשהיציץ הרע מסית להאדם שיעשה עבירה, צריך להסתכל מה יהא בתכלית הענין, הלא בסופו יתרחק כי רע ומר יהיה לו אחר". והנה 'ציצית' הוא ענין הסתכלות, כמו 'מוציץ מן ההרכים' (שיח"ב, ט), 'ובגד' הוא עבירה, כמו 'בגדו ב' (ירמיה, יא), 'ובגד' הוא ענין סוף, כמו סוף הכנף. וזה שאמר: "ועשו להם ציצית" – שיסתכלו 'על כנפי בגדיהם' – על סוף של בגידות העבירות, מה יהיה אחר"כ, הלא מר יהיה בסופו, השי" יצילנו, ועל ידי זה יציל מן העבירה, כמו שמוציין בגמרא (מנחות מד) 'בידוע'.

יודעי בינה

את ענותנותו שלו, של עצמו, שלכן חסר אות אחת, כאמור, מיד "קרא להושע בן נון יושיע", כדי שלא להחסיר ממנו אותיות התורה.

שני המאורות (אור ראשון, מהד"ח ירושלים תשס"ח)

והמתה את העם הזה כאיש אחד (יד, טו). יש לדקדק, מה היתה כוונתו כאמור "כאיש אחד".

ויש לפרש על פי מאמר חז"ל (ר"ה יח) שהקשו: כתוב אחד אומר (דברים ד, ז) "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים וגו' כה' אלקינו **בכל קראנו אליו**", וכתיב (ישעיה נה, ז) "דרשו ה' בהמצואו" וכך, ותרגם: כאן ביחוד כאן בבכור, ומסקינן שם, שגזר דין של צבור נקרא ולא של יחיד. והנה גזירה זו כבר נגזרה לאחר חמא העגל, כמו"ש רש"י על פסוק (שמות לב, לד) "זביום פקדי ופקדתי עליהם" – דאין לך פורעניות שאין בה מפרעון העגל. ואם כן היאך אפשר לבטל הגזירה ובפרט שיש בה שבועה. ברם היינו דוקא ביחוד, אבל בצבור – הלא כתיב מי "כה' אלקינו בכל קראנו אליו".

ולפי זה תען משה רבינו: אם לא תבטל הגזירה, אם כן "והמתה את העם הזה כאיש אחד", שביחוד – אין ביטול גזירה, ובאמת בצבור עליו להטיב שהרי "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים – כה' אלקינו בכל קראנו אליו".

קין לדוד

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת.

והיה לכב ציצית וגו' (טו, לה).

הנה, מבואר במסכת מנחות (לה) שאין התכלת מעכבת את הלבן, ואף על פי שאין לנו עתה חומי תכלת, מהוויין אנו על כל פנים בחומי לבן. ונראה הדבר בפסוק: (דבר אל בני ישראל לא ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם, קאי על חומי הלבן, ואמר שדבר זה יעשו 'לדורותם', כי מצות ציצית בחומי לבן נודתה בכל אופן גם לדורות. והוסף לומר: "ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת", כלומר שהמציאה גם כן לתת בתוך הציצית חומי תכלת, אמנם מצות פתיל תכלת תוהו רק "לכם לציצית", היינו, בזמן שהיה בית המקדש קיים והתכלת היתה מצויה לו, אבל לא לדורות, כמבואר. (והבין זה, כי נכון היא".

ראשי בשמים

יתרון דעת

מנהג ישראל תורה (ג)

לקט נבחר של מנהגים ונוסחאות, הליכות והלכות, של מרחבינו הבעש"ט הק' זי"ע – במלאות ר"נ שנה להסתלקותו. מלוטק מספרי תלמידיו הק' וספרי מאורי החסידות לדורותיהם, ומסודר לפי סדר 'אורח חיים'.

מרחן אלקי ק"ק הריב"ש זצ"ל, כשהיה מתפלל בלחש היה עומד בלי תנועה, והיה משתנה בכל עת לגוון אחר, ברגע היו פניו בוערות כלפידים וברגע לא נשאר בו טפה דם ונשתנה לירוק ולובן בביטול המציאות כאין, ובכל רגע נשתנו גווניו, כידוע מאנשים צדיקים שסיפרו [וכן בעת שהיו קטנים היו רצין ומסתכלין בפניו שהיה מכוסה בטלית והסתכלו בו תחת הטלית, וסיפר הרב הצדיק ור' נחמן] **אבר"ק קאלימייזע** שאחזו רעידה ופחד, ומחמת פחד ובהלה שאחזו היה לו קדחת ארבע שבועות.

זה זהב (פ"צ סק"ב, וע"ע ב'זהר ח' ח"ב דף שפ"ו)

בשמו"ע נתרעד הבעש"ט רעדה גדולה, והיה רועד והולך כדרכו לרעוד בתפילתו תמיד, ומי שראה אותו בשעת התפילה ראה הרעד שלו וכו', ולא זו בלבד, אלא ששמעתי מהרב דקדלה קדושה **פולנאה בעל המחבר ספר 'תולדות יעקב יוסף'**, שפעם אחת עמד כלי גדול עם מים בשעה שהבעש"ט היה מתפלל, וראו שהמים נעים ונדים. וממש השראת השכינה היתה עליו ומה רעדה הארץ, כמו שכתוב (שמות יט, יח) "מפני אשר ירד עליו ה' באש ויחרד כל החר מאד" וכו'.

גם מהחסיד רבי דוד פורקעס מגיד מישרים ממעוזב ג"כ שמעתי, שפעם אחת התפלל הבעש"ט בדרך באיה מקום בבית אחד בכותל מורה, וסמוך לכותל מערב היו עומדים חביות מלאות תבואה, והיו רואים שהתבואה רוערת. **שבחי הבעש"ט (פ"ב)**

ויש מודריגה של התפשטות הגשמיים שאמר הקדוש ר' גרשון (מקיסוב) אל מרחן הריב"ש גיסו, **הוא היה מודריגות מרחן בקביעות בכל תפלה מופשט עד שלא היה יודע כלל מחמתו, ולא יכול למלא אלא בדרך נס היו שפתותיו מרחשין התפלה.** וזהו חזי (פ"ר יארא, דף כו).

... ובוזה יובן ב' הנוסחאות בתפלת ח"י – "חננו מאתך דעה בינה והשכל", ו**הבעש"ט** ז"ל צוה לומר "חכמה בינה ודעת". ואמנם דברי שניהם אמת דברי אלקים חיים וכו'...

מאמר מודריג להרח"ק ר' מרדכי לעטני זצ"ל (תלמיד מהר"צ'ה מוויזשניץ זי"ע) (דף קה, ע"ש יע"ש דברים נגשבים, וכ"ה ב'שלחן השחור' ס"י קטו ס"א)

ובזה אפשר לפע"ד לפרש בתפלת שמו"ע בברכת "השיבה", לפי נוסח של רבותינו הק' מוויזשניץ זללה"ה, שהיה מקובל בידם נוסח התפלה איש מפי איש עד מרחן הבעש"ט הקדוש זללה"ה, כאשר שמעתי ממורי זללה"ה, "מלך עליו וכו' בחסד וברחמים בצדק ובמשפט" וכו'. אמרי מהחז"ל להרח"ק ר' שלמה יהודה פרידלנברג זצ"ל אב"ד באלחוב וכן בעל "האברך" על התלים (אות לב, דף כו).

"אב הרחמן שמע קולנו ה' אלקינו רחם עלינו וקבל ברחמים וברצון את תפילתנו כי א-ל שומע תפלות ותתנוגים אתה מלפניך מלכנו ירקם אל תשיבנו, כי אתה שומע תפלת כל פה, ברוך אתה ה' שומע תפלה". **כך הוא הנוסח מקובל ממרחן ר' ישראל בעל שם טוב**, ואל תשגיח במי ששינה בנוסח ספרדי לומר "אב הרחמן רחם עלינו". **שלחן השחור חזר זהב (פ"י קיח ס"ח)**

אם שבח "טל ומטר", "יעלה ויבוא", "המלך הקדוש", "המלך המשפט" וכיוצא, אם יודע כשיחזור בודאי לא ישבת. אלא מקרה שקרה לו, יחזור. ואם הוא אדם טרוד ונבהל שאפשר שכשיחזור גם כן ישבת, אסור לו לחזור, כך פסק מרחן הקדוש הריב"ש מפי אליו שבוזמן הזה אל יחזור כלל, ולענו עליו ליצני הדור עד ששלו לץ אחד לשאלו לו בראש חודש – מה דינו של השוכח "יעלה ויבוא", והשיב, היה הכזה לא נצרך לא לי ולא לו, כי אני לא שבתתי מימי ולא אשבת לעולם, והוא כבר התפלל שלשה פעמים ביום זה ובכל פעם שבה, ולכן למה לו השאלה הזאת. **שלחן השחור חזר זהב (פ"י קא ס"א)**

אף על פי שמקילין הרבה בנפילת אפים, לא יקילו באמירת "הוא רחום" כ"כ חלילה, ואומרים בקול רם ובקול נעים כתקנת גאונים ומעומד, ולא יפרצו גדר המנהג, והנהיגו לומר נוסח מרחן הארי" וספרדי, וכך מנהג מרחן הריב"ש טוב. **שלחן השחור (פ"י קלד ס"א)**

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת 'דף היומי'

מסכת סנהדרין

בעניני "מורא רבך כמורא שמים"

אמר רב חסדא, כל החולק על רבו כחולק על השכינה, שנאמר (קרח כו, ט) 'בהצותם על ה'... אמר רבי חמא רבי חנינא, כל העושה מריבה עם רבו כעושה עם שכינה, שנאמר (חבק כ, יג) 'המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה'... אמר רבי חנינא בר פפא, כל המתרעם על רבו כאילו מתרעם על השכינה, שנאמר (בשלח טו, ח) 'לא עלינו תלונותיכם כי על ה'... אמר רבי אבהו, כל המהדרה אחר רבו כאילו מהדרה אחר שכינה, שנאמר (חבק כא, ה) 'וידבר העם באלהים ובמשה' (ק"ע א').

ארבע מימרות אלו שורשן אחד, וכמו שחלקה נגדו בדברים, כענין שנאמר במי מריבה (חבק כא, ה) 'אמר חכמים' מורא רבך כמורא שמים, לפיכך אמרו כל החולק על רבו כחולק על השכינה... וכל העושה מריבה עם רבו כעושה מריבה עם השכינה... וכל המתרעם על רבו כמתרעם על ה'... וכל המהדרה אחר רבו כאילו מהדרה אחר שכינה... אבל, כל אחת מהן היא פעולה נפרדת, וכמו שכתב רש"י: 'חולק על רבו, חולק על ישיבתו. מריבה - תגר וקטטה לפטפט נגדו בדברים. מתרעם - אומר על רבו שנוהג לו מדה כבוד ומודת אכזריות. מהדרה - מחפה עליו דברים.'

והדברים מתבארים היטב בדברי המהרש"א בחידושי אגדות - ותחילה יבוארו שלש מהן - כי זהנה 'מריבה' פירושו: 'תגר וקטטה לפטפט נגדו בדברים', כענין שנאמר במי מריבה (חבק כא, ה) 'ויקדילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע ויאמר להם שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוצרה לכם מים', וברש"י: 'המן הסלע הזה נוצר - לפי שלא דיון מבקרי אותו, לפי שהלך הסלע וישב לו בין הסלעים כשנשאלו בהאר, והיו ישראל אומרים להם מה לכם מאיזה סלע תוציא לנו מים, לכך אמר להם המורים... מורים את מוריהם, המן הסלע הזה שלא נצטוו עלינו נוציא לכם מים', וכבר זה התקטטו רובו עם משה רבינו, והצו לשלוח להדיף מרצונו.

ואילו 'מתרעם' פירושו 'אומר על רבו שנוהג לו מדה כבדושה ומודת אכזריות', וכדרך שהיה בתלונות בני ישראל טרם ירידת המן, כפי שכתב רש"י: 'ויאמרו אלהם בני ישראל מי אתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבטנו על סמך הכשר אצלנו להם לשלוח בן זרענו אחרנו אל המדבר הזה להבטיח את כל הקהל הזה ברעב', שהתלוננו על משה רבינו שנהג בהם במדת אכזרית - כשחוציא אותם אל המדבר, ובנגד זה אמר להם משה רבינו (שם, ח): 'ונחנו מה לא עלינו תלונותיכם כי על ה'...', ותשובה תעוררנום במתרעמים על השכינה כביכול.

ולעומת זה 'מהדרה אחר רבו', לפי המתפרש ברש"י הכוונה היא שבודה דברים בלבו נגד רבו, כי כן היה טענה בני ישראל באותה עת, כמו שנאמר (חבק כא, ה): 'וידבר העם באלקים ובמשה... ותפשו קצה בלחם הקלקל', וברש"י: 'לפי שהמן נבלע באיברים קראוהו קלוקל, אמרו עתיד המן הזה שיתפח במעינו כלום, יש ילד אשה שכלבני ואינו מוציא', ונמצא שבדו בדברים בלבם אשר אינם כן (ע"י לשון הרמב"ם הל' מעילה פ"ח ה"ח), ואילו בדברי המהרש"א מבואר פירוש נוסף, שההבדל בין תעורמות להרהור הוא, כי בעוד שתעורמות היא בדבר שנחר לו ממה שהיה לו מקדמו, וכדרך שהתרגמו שנחסר להם עתה במדבר ממה שהיה להם במצרים, הרי ענין הרהור הוא שמבקש האדם יותר ממה שצריך לו, וכמו שהיתה טענה בני ישראל באותה שעה, שאחרי שהיה להם המן שטעמו בו כל הטעמים, לא תתרו בו ואמרו 'ונפשו קצה בלחם הקלוקל'.

ובענין חומרת המהדרה אחר רבו מבין הרמב"א בספר 'ברכי יוסף' (י"ד סי' רמב ס"ב) 'שהג"ח אבאולעפאי זצ"ל בספרו 'עץ החיים' (פ"ה בעלותו בפסוק ומדוע לא יראתם לדבר' (וב' כ) שגם במחשבה לבד - נאמר שחומרתו כמי שמהדרה אחר שכינה, ואילו מדברי הגמרא נראה שחומרת הדבר היא רק בדיבור, וכפי שהובא בגמרא הפסוק 'וידבר העם באלקים ובמשה', וכן פירש"י: 'מהדרה - מחפה עליו דברים'.

ואודות מהות הענין הראשון: 'החולק על רבו כחולק על השכינה', יש להבין כוונת רש"י ז"ל שכתב: 'חולק על ישיבתו'. ובספר 'באר שבע' (על מילתו) בפירושו הראשון כתב, שאע"פ שאין עיקר מחלוקתו על רבו עצמו, כי אם על ישיבתו, וכלומר תלמידיו, כעין מחלוקת רבו ועדתו - שלא היו חולקים על נשיאותו של משה עצמו, מה שנתמנה למלך, וכל מחלוקתם הייתה על הכוונה של אהרן ועל נשיאותו של אליעזר בן עזריאל.

בהמשך כתב ה'באר שבע', שנכון יותר לבאר כוונת רש"י - כדברי הרמב"ם: 'איזהו חולק על רבו, זה שקובע לו מדרש ויהיה דורש ומלמד שלא ברשות רבו, ורבו קיים, ואנ"פ שרבו במדינה אחרת', וזו היתה גם כוונת רש"י: 'חולק על ישיבתו', היינו, שקובע לו ישיבה לעצמו, והדבר נחשב כפי שפועל וחולק על ישיבתו של רבו (וע"י בהגהות הרמ"ך על הרמב"ם ובספר משנה שם).

ובענין דברי הרמב"ם כבר הבינו בשו"ת מהר"י באסן (סי' מד), הלא חומר הענין נלמד ממחלוקת קורח ועדתו, ואיפה מצינו בקרח שקבע לו מדרש וישב ודרש שלא ברשות משה. ותכח ליישב בזה, שזו הייתה כוונת קרח באמרו (טו, א): 'כי כל העדה כולם קדושים ואתכם ב' ואתכם ב' ואתכם ב' על קהל ה', וכלומר, כל העדה כולה אינה צריכה לכם, כי כל אחד יקבע מדרש לעצמו, וכדרך דאיתא במדרש (ב"ר יח, ו): 'כל העדה כולם קדושים' - וכולם שמעו בסיני אנכי ה' אלקיך'.

וכתב ה'ב"ח' (י"ד סי' רמ"ד ס"ב) בענין הערת מהר"י באסן, שממה שאמר: 'כי כל העדה כולם קדושים... ומדוע תתנשא על קהל ה', משמע שעיקר מחלוקתם היה על ההתנשאות והשררה, וכדכתיב בהמשך (שם, יא): 'כי תשתרר עלינו גם השחרר', ומה אתה למד - שמי שלוקח לו שררה והתנשאות של רבו, דהיינו שקובע לו מדרש כמו רבו הוא הנקרא חולק על רבו, דכמו שקרח ועדתו היו חולקים על משה ואהרן בכהונה ומלוכה, שזו הייתה שררתם, כך כל מי שקובע מדרש הוא חולק על שררתו של רבו וכאילו חולק על השכינה.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות התנהגות וחינוך הבנים בבית הכנסת (ב)

א. אין לתת לקטן להחזיק את הספר תורה (בשערי אפרים שער י ס"ו כתב בהו"ל: דלא יפה עושין מה שמוסרי חס"ת לער מנוער, שאין זה כבוד התורה, ועכ"פ יש למוסרו לבן דעת, ואף שאינו כדאי והגון לכך, אם ראתה שהתורה חביבה עליו, בכדי לקרב התמוה לתורה. ועיי"ש במקור חיים ד"ש מקפידין דקטן פחות מיי"ג שנה לא יחזיק חס"ת - גם כשמוציאין שני ס"ת, וכתב דאין להם על מה לסמוך). ואמנם בבעלזא החמירו שקטן לפני הבר מצוה לא יחזיק את הספר תורה.

ב. תינוק שבוכה באמצע תפילת שמו"ע, מותר לרמוז לו בידיו שישתוק, כדי שלא יפריע להתפלל. ואם אינו מועיל, רשאי להשתקוק בקול בלי דיבור. והוא הדין בגדולים שמדברים ומפריעים להתפללים, מותר להשתקוק בקול (ע"י שו"ת סי' קד סק"י ובמ"ב שם; כ"כ החיים שם סק"י א-ז).

ג. וכן ילד ששואל מאביו באמצע התפילה - מה להתפלל, מותר להפסיק מתפילתו ולהראות לו בסיפור מה להתפלל. והוא הדין אם הילד אינו מתפלל כראוי לו, די לרמוז לו שיתפלל כראוי. וילד קטן שבוכה ואי אפשר להשתקוק ברמיזה וכדומה, יפסיק מתפילתו ויוציאו מבית הכנסת, כדי שלא יפריע לשאר המתפללים (ע"י ב"י חנך למע פ"יא ה"י).

ד. וכן תינוק שצריך לעשות צרכיו ואינו רוצה ללכת לבדו ומבקש מאביו שיבא עמו, מותר לאב ללכת עמו (רא"ח ב"י לקט הקמח החדש סי' קד סק"י שכן הורה הגאון החוזה"א זצ"ל לניסוח).

ה. לעבור לפני קטן בשעה שמתפלל - יש מקילים (כ"ח דעת האשל אברהם מבוטשאטש סי' ק"ב והד"ע"ט שם). ומבוא בשם החוזה"א זצ"ל שהחמיר בקטן שהגיע לחינוך. ושמעתי עובדא דהוי פעם בתי"א שכ"י מרן מהר"א מבעלזא זי"ע עבר ליד קטן שעמד והתפלל, והחמיר מרן זי"ע שלא לעבור.

ו. ונסיים מעין הפתיחה של מאמרנו, דהמורס מכל האמור, שעל כל אב לראות ולהשתדל לחנך את בניו גם בבית הכנסת, שישבו בכבוד ראש ובדרך ארץ, ולחנכם שיענו דברים שבקדושה, ולא יזלזלו ח"ו בקדושת ביה"כ ואפילו בגמור התפלה, שדכתיב בעו"ה בשבעה שאין מתפללין קופצים הילדים על הספסלים והשלחנות, ולפעמים גורמים לבויגן ספרים רח"ל, ואל ישתמש האב באיך ששכחאו משגיו על בניו אי אפשר לו להתפלל כל כך בכוונה, ולכן מעלים עיניו מלהשגיח עליהם. וראה מה שכתוב בס' תורת משה להחתם סופר זצ"ל (פ"ה נצבים) וז"ל: דרש רבי אלעזר בן עזריה 'יחקל את העם האנשים הנשים והטף וגו' טף למה באים, כדי ליתן שכר למביאיהם' (והגיה ג). כי הצעה הזאת אנשים באים ללמוד נשים באים לשמוע טף למה באו, כי התינוקות מבטלים מללמוד ומלשמוע, אלא משום שזה גופא שמחך את בנו וזכות הוא לו כמשי"כ המג"א (ב"י תקצו סק"י), אם כן אף אם התינוקות מבטלים קצת את אבותיהם מללמוד ומלשמוע שם, מכל מקום זכות הוא להם שיחנכו את בניהם בדרכי ה', וזהו שאמר רבינו יכ"י ליתן שכר למביאיהם' על שמחנכם לעבודת הש"ת, עיי"ש.

מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי שיה

"וכן היינו בעיניהם" - - -

"שמעתי בשם האדמו"ר מקאצק זצ"ל בענין המרגלים, שאמר, אשר חטאם היותר גדול היה מה שאמרו 'ונחי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם', ששלמו 'ונחי בעיניהם' - לחיי, אבל מה לך לחקור וללידע היאך אתה בעיני פלוגי ואלמוני, ודוק".

שאית מנחם להג"ר שמואל יעקב רובינשטיין זצ"ל א"ב פאריז (ח"א, הקדמה. ועיי' במדור 'מדרש חכמים' בגליונו)

"ראשית עריסותיכם חלה תרימו"

"תב ל נכדו הרה"ג ר' ראובן מנחם שליט"א [ז"ל] מאונגוואר, שאם בא אחד בבקשה לפני זקנו הרה"ק רבי יצחק מקאלש ז"ל (אחיו של הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע) אדורת פריסה, שאל אותו התנהגות בביתו מקומ ועד שכבו, והוכיח אותו באמרי נועם ראשית חכמה יראת ה': 'ראשית עריסותיכם חלה תרימו ותנומה, אם ראשית עשייתך בבקר יהיה קבלת עול מלכות שמכם, או תצליח את דרכיך לכל הזמנים, עכדוה"ק'.

מלצי אש להג"ר אברהם שטעין זצ"ל וי"ד מנייהויל (ש' שנט את עט)

עלֵי ספר

אמרי בינה הערוך על מסכתות יבמות, חולין - מאת הגה"ק רבי מאיר א"ש זי"ע, גדול תלמידיו של הגה"ק החתם סופר זי"ע וראש גולת ארץ הגר. ומחברו לו 'אמרי בינה - חלק שני, כתי"ק' - חידושי סוגיות על הש"ס הרואים אור לראשונה מכתיב יד קודש. יצא לאור עם הערות, הארות וביאורים, בשם 'מאורי אשר' מאת הג"ר אשר אנשיל הלוי גראסס שליט"א רב ור"מ בברוקלין נ"י. בציורן סדר תולדות רבינו הגה"ק המחבר זי"ע, ביוזמת ובחוצאת הרבני מו"ה שלום דוב וויטנער מלונדון. יי"ל ברב פאר והד על ידי מכון 'שם עולם' בראשות הרב שבתי שמואל ווייס, בני ברק תש"ע (תק"י עמ').

רבינו הק' מאונסדארף - תולדות 'אבותיו רבן של גדולי ראשי הישיבות בארץ הונגריא' הגה"ק רבי שמואל ראזענבערג זי"ע אב"ד ור"מ דק"ק אונסדארף והגליל מח"ס 'באר שמואל' שו"ת וחידישים ועת"ת. נערך ונסדר להפליא בידי הרב שמעון הירשלער, ויצא לאור בכלילות היופי והשלמות על ידי נכד רבינו הרבני מו"ה דינאל רוטנברג מליקוואד. הוצאת מכון 'שם עולם' הני"ל, בני ברק תשס"ח (תלב עמ').

מנחה הארזים - מסכת חיוו ופועלי, הליכותיו וקצות דרכיו של גאון ישראל ותפארתו רבי שלמה איגור זי"ע אב"ד קאליש ופוזנא, בעל גלוני מהרש"ע על הש"ס ופוסקים, שו"ת רבי שלמה איגור וספר העיקרים, בנו של רבן ומאורן של ישראל רבינו עקיבא איגור זי"ע, הגה, יזם ורכיז - הרב שמעון הירשלער, ויצא לאור בתכלית ההידור והפאר על ידי מכון 'שם עולם' הני"ל, בני ברק תשס"ח (תנח עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>מוה"ר ר' נתנאל נסים פינטו הי"ו</p> <p>לרגל שמחת הבר מצוה של בנו היקר</p> <p>כמר יחיאל משה נ"י</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>הנחה לתורה ב'התמיד' קהל חסידים</p> <p>הקידוש - באולם "אגודת ישראל" 93 ISABELLALEI</p>	<p>הרה"ח ר' משה נתן נטע גאלדבערג שליט"א</p> <p>לרגל שמחת נישואי בתו תח"י</p> <p>עב"ג החתן היקר</p> <p>כמר אליקים געניעל ענגלענדער נ"י</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>ברכת מזל טוב לבבית</p> <p>קדם האי מרביץ תורה ופה מפיק מרגליות,</p> <p>חובר חיבורים מחוכמים</p> <p>הרה"ג ר' ישיעי' שלאמאווטש שליט"א</p> <p>לרגל שמחת אירוסים בנו המצויין</p> <p>הבה"ח כמר שמעון נ"י</p> <p>עב"ג תח"י בת מחו'</p> <p>הרה"ג ר' משה יהודה פאונער שליט"א - ב.פ.</p> <p>ויהי רצון שיוכח לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים מתוך אושר ועושר וכסס</p> <p>כברכת: שומעי לקחי בשיעור 'מנחת חינוך'</p>	<p>לוי יצחק לאנגסאן הי"ו</p> <p>חתן הרה"ח ר' יעקב יצחק מאנדעלאווטש שליט"א</p> <p>לרגל שמחת לידת הבן נ"י</p> <p>למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p> <p>השלום זכר - בבית'ד' חסידים בעלזא (לאנגע לעעס)</p>	<p>הרה"ח ר' מאיר פעסיל הי"ו</p> <p>לרגל שמחת אירוסים בנו</p> <p>הבה"ח כמר ישראל נ"י עב"ג תח"י - בת מחו'</p> <p>הרה"ח ר' יהודה חיים פיללער הי"ו - לויג</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>
--	--	--	--	--

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת קרח (אבות ד)

כ"ט סיון תש"ע - שנה ט"ז גליון תשי"ז

הדל"ע	מו"ש	ר"ת
23:11	21:39	אנטווערפן
22:41	22:33	לונדון
23:02	23:02	מאנטשעסטר
22:35	22:25	ציריך
22:08	22:00	ווינ
23:21	23:21	אמסטרדם
23:10	23:00	פאריז
22:51	22:45	פראנקפורט

מדרש חכמים

הפסוק נתן סימנים להבין

מי היו הנשיאים שנמנו עם עדת קרח

וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וְיָמָאִים נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי שֵׁם (טו, כ).

"ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים" - מי הם? אליצור בן שדיאור וחבריו, האנשים אשר נקבו בשמות (לעיל פרק א). אף על פי שלא פרסמן הכתוב, נתן סימניהן (כדלקמן), ומתוך המוקראות את מבין אותם. משל למה הדבר דומה, לכן טובים שנמצא גונב כלים (במדים) מבית המרחץ, ולא היה רוצה בעל הגניבה לפרסמו (משום כבודו). אמרו לו: מי גנב כלים? התחיל נותן סימניו. אמר להם: אותו בן טובים [שהוא] בעל קומה ושיניו נאות ושערו שחור וחוטמו נאה. משנתן סימניו ידעו מי הוא.

אף כאן, אע"פ שקטמן הכתוב, בא נתן סימניהן, ואתה יודע מי הם. נאמר להלן (לעיל א, טז-יז): "אלה קרואי העדה, נשיאי מטות אבותם, ראשי אלפי ישראל הם. ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות", ונאמר כאן (באותה מטבע לשון) "נשיאי עדה, קרואי מועד, אנשי שם".

במדבר רבה יח, ג, [וצריך לומר שלומיאל בן צורדיש אינו בכללם, דהא איתא במדרש לקמן (כא, ג) שהוא היה זמיר בן סלוא - שנחרב בערבות מואב כסוף ארבעים שנה על ידי פיתוח בן אלעזר. וגם נחשון בן עמינדב אינו בכלל, שהוא מת בשנה שניה לצאת בני ישראל ממצרים, במעשה דמטאוננים, כדאיתא בסדר עולם (פרק יב) מהר"ו]

"ויחר למשה מאד" -

נצטער על שאינם מתווכחים עמו

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֶלִיָּאֵב וַיֹּאמְרוּ לֹא נִעְלָה הַמַּעַס בִּי הֶעֱלִיתָנוּ וְגו'. וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וְגו' (טו, יב-טו).
"ויחר למשה מאד", נצטער לחדא (שאין פירושו לשון כעס, אלא לשון צער), למה? [מפני] שאדם הדן עם חבריו ומתווכח עמו ומשיבו (בהן ולא) יש לו נחת רוח, [אבל] אם אינו משיבו - יש לו צער. במדבר רבה יח, י, תנחומא ו

"ומטה אהרן" - מקורו של המטה

וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּתֵנוּ אֵלָיו כָּל נְשִׂאֵיהֶם מִטָּה לְנְשִׂאֵי אֶחָד מִטָּה לְנְשִׂאֵי אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת וּמִטָּה אֶהְרֹן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם (יז, כא).

"ומטה אהרן" - יש אומרים הוא המטה שהיה ביד יהודה (אשר נתן לחמו), שנאמר (בראשית לח, יח): [וְתִאמָר חֲזָקֶיךָ וּפְתִילֶיךָ וּמִטְּךָ אֲשֶׁר בְּיָדְךָ] - ומדנקט 'ביד' לשון רבים, רמזה לו שעדית המטה הזה להיות ביד מלכים הרבה, כדלקמן. מהר"ו.

יש אומרים הוא המטה שהיה ביד משה (שעשה בו את האותות במצרים, ונקרא גם 'מטה אהרן' כמו שנאמר 'ויובע מטה אהרן את מטותם' שם) [ומתוך שהיה זה מטה מיוחד לנשים] מעצמו פרח (בלי נס מיוחד), שנאמר 'ויהנה פרח מטה אהרן'.

ואית דאמי נטל משה קורה אחת, וחתכה לשנים עשר נסרים, ואומר להם (לנשיאים): כולכם מקורה אחת טלו מקלכם. שלא יאמרו מקלו היה לח, והפריח. וגזר הקב"ה על המקל ונמצא (ונכתב) עליו שם המפורש שהיה בציצץ, שנאמר (פסוק כג) וַיֵּצֵא פָּרֶחַ וַיִּצְצֵץ צִיצִץ, והפריח בו בלילה, ועשה פרי...

ואותו המטה (לדברי האומר שזה היה ביד יהודה, וסימן הוא למלוכה) היה ביד דוד, והיה ביד כל מלך ומלך (מורעו) עד שחרב בית המקדש וגנזו (בימי יאשיהו. יומא נב). ואותו המטה עתיד להיות ביד מלך המשיח במהרה בימינו ובו עתיד לרדות את אומות העולם, שנאמר (תהלים קי, ב) מִטָּה עֲנֹךְ יִשְׁלַח ה' מִצִּיּוֹן רֹדֵה בְּקָרֶב אֲיִכָּיִךְ. במדבר רבה יח, כג, ילקוט שמעוני תהלים, רמז תתסט

לעילוי נשמת

האשה החשובה מרת רבקה פיגלא ע"ה

בת הגה"ח ר' שמחה בונם בוים ז"ל

אשת יבלח"ס הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א

נלב"ע כ' ניסן תש"ע

ד.ב.צ.ב.ד.ה.

לקח טוב

סימן לגדולה - המחשיב כל דבר קטן

אם תיראה המדה אצלו רק בדברים גדולים יקרי הערך, בעוד שבזולתם תיעדר ממנו, הרי קרוב הדבר להקבע שכל מציאותה של אותה מדה הנבדקת איננה אלא תלויה בדבר. רק בענינים חשובים, כאשר מודע הוא לגורליות של דיבורו ומעשיו, וזהירותו מתגברת ומתמקדת על אותה מדה, רק אז מסוגל הוא לעמוד בכך.

אולם, אם יימצא הדבר אצלו גם בדברים קטנים פעוטים פחותי הערך, הרי זאת אומרת שאין מציאותו של אותו דבר תלויה בגדול התוכן הנוכחי, ואיננה תלויה בדבר כלל וכלל. או אז אפשר לקבוע בהחלט שכיון שאיננה תלויה בדבר, אין זאת אלא שהמדה היא טבועה בקרבו וחלק היא מעצמותו.

אותיות מחכימות

... ועל פי פשוטו יש ללמוד דרך איש הישג בעבודת הבורא.

כל פעולה מדריגה יותר, יודע חשיבות כל דבר קטן. שהרי משה רבינו ע"ה, שהיה כמה מדריגות למעלה מהם, הבין חשיבות חשינת הלוי שניתן לסם מהס"ת. והם התגלו... [ומשם רבינו] הראה להם כי אף על פי שזכה לכל אלה המדריגות, חזיב פעניו כל דבר קטן וגדול בעבודת הבורא, ולכן זכה לכל זה. לאפוקי אם שמד יאלץ כפירות שלהם וזכשו יותר.

שפת אמת (תל"ז, ע"י"ש)

קרח ועדתו, גם אם כוונתם לשמים היתה, ונפשם התאוה להתקרב קירבה יתירה בשירותו של המקום ברוך הוא, עדיין הוכיחה מחלוקתם ענין יסודי. בזה שתלו עינם במעלות יתירות ובנשיאות נוספת, גילו חסרון בהערכתם את השירות עצמה. כי אילו היתה אהבת עבודת הקדש טבועה בקרבם וחלק מעצמותם באמת, היו יודעים להחשיב כל דבר קטן בה. אילו היתה חשיבות השירות כנה ואמיתית, לא היתה גדולה וכמותה תופסת אצלם מקום כלל ועיקר.

וללמדנו בא, שבקנין כל מדה טובה ומשובחת, על האדם למקד את עבודתו על רכישת ערכה של אותה מדה, עד כדי שיעריכה כראוי בכל תוכן ובכל מצב, כקטן כגדול.

כשברצון האדם לבדוק את הזולת אם טבועה בו מדה מסוימת, עליו לברר את הדבר באופן שיוכיח שהמדה היא נמצאת אצל הלה בצורה יסודית עד שהינה חלק מאישיותו. אל יסתפק בכך שמפעם לפעם, או אף במקרים רבים, מגלה הוא מתוך דיבוריו ומעשיו שמדה זו נוכחת אצלו. אפילו אם מתוך מעשיו ניכר שנודעת לה לאותה מדה תפקיד גדול בחייו ובהתנהגותו. כי עדיין אפשר לה לאותה מדה להיות מבקרת אצלו במקרה, ואיננה מהווה חלק מעצמותו.

כיצד יתכן לבדוק אם הדבר נעשה חלק מעצמו ובשר? על ידי שיערך חיפוש למצוא את הדבר הנרצה דוקא בדברים קטנים פחותי הערך. אם יימצא שגם בענינים פעוטים נוכחת אצלו אותה מדה רצויה, או אז החל הענין להתברר שמדה זו הינה חלק מעצמותו ואיננה אצלו במקרה.

לדוגמה: מדת דרך ארץ. מי שיודע להתנהג בדרך ארץ בדברו עם המלך או עם רבו המובהק, אין זה מוכיח ולא כלום על הימצאותה של מדה משובחת זו אצלו. לכל היותר, מוכיח הדבר שמסוגל הוא להתנהג בנימוס, ושלעת הצורך יודע הוא להתעטף בדרך ארץ. אומתי יתברר הדבר שדרך ארץ היא מדה טבועה בקרבו, חלק מעצמותו. אם יודע שגם בין אנשים פשוטים מתנהג הוא בהתנהגה דומה, ומכבד הוא את כל הבריות. ולא עוד אלא אף משאו ומתנו עם צעירים ממנו נערך מתוך כבוד, ובכל דיבורו ומעשיו אין למצוא אף נימה של זלזול בערכו של כל אדם. אם מתברר ככה, הרי לנו הוכחה ברורה שמדת הדרך ארץ טבועה בקרבו והינה חלק ממהותו.

ואין זה סימן בעלמא. בדיקה זו - המחפשת דוקא בדברים הקטנים - קובעת את ערכו של אותו ענין הנרצה אצל האדם ההוא. כמה ואיך מעריך הוא את הענין. בשעה שנדע למדוד את הערכתו האמיתית לאותה מדה, נגלה בהחלט גם עובדת הימצאותה של המדה בקרבו, אם מקרה אשר מצאתו או עצם מעצמותו.

אמרות טהורות

"תורה מחזרת על אכסניא שלה" – אך לא יראת שמים

ויקח קרח בן יצחק בן קהת בן לוי וגו' (פס. א). ובפירש"י: "ולא הזכיר בן יעקב, שביקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם" וכו'. ויש להבין למה הוצרך בכלל ליחסו – "בן יצחק בן קהת" וכו' – עד שהוצרך יעקב להתפלל על עצמו שלא יזכר שמו.

"ונראה, דאמרו רז"ל בכבא מציעא (פס.): רב יוסף יתיב ארבעין תעניתא, ואקריהו 'לא ימוש מפד' וכו', הדר יתיב מאה תעניתא אהרינא אתא ואקריהו 'מפד' ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, אמר מכאן ואילך לא צריכנא תורה מחזרת על אכסניא שלה. ונראה דהוה דוקא בעסק התורה, כל שהוא ובנו ובן בנו תלמידי חכמים שוב אין התורה פוסקת מורעו (כדאיתא שם בגמ'), אבל ביראת ה' אין זה מוכרח, כי הבחירה ניתנה ביד כל אדם אף אם שלשה דורות צדיקים – אם בא למטא פותחין לו.

וזה שהשמיענו ככאן ביחסו את קרח, אף על פי שהיה 'בן יצחק בן קהת בן לוי' וכולם צדיקים, אע"פ שאם היה רוצה לילך בדרכיהם בודאי היה נקל אצלו לילך בדרכיהם, שזכות אבותם מסייעתם, אע"פ היה לו בחירה לפרוש מדרכיהם ולילך בדרך אחר כאשר לכו הפי'. וזהו שפירש"י: ויל' ויקח קרח – לקח את עצמו לצד אחר, רצ"ל הפריש עצמו מדרכי אבותיו וממדותיהם הטובות, לילך בדרך אחר היפוך אבותיו". אורח חיים

ברני שמים – נמתק הדין בשאחאחר חוטא

והקצף נחשב על כל העדה

ויפלו על פניהם ויאמרו א-ל אלקי הרהרות לכל בשר האיש אחר יחטא ועל כל העדה תקצוף (פס. כב). נראה לבאר על קרח שפירש"י א"א ובעל חבני יששכר' וזללה' על פסוק (משלי יב. כה) דִּקְצָף כָּלֵב אִישׁ יִשְׁחָקָהּ, ודרשו חז"ל (ויקרא עה.) – ישיחנה לאחרים. והיינו, כי אין מדת הקב"ה כמות מלך בשר ודם, אשר מי שנתחייב נגדו איזה עונש על פי חוקיו

אמירה נעימה

ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים (פס. ג). פירש"י: "לא אתם לבדכם שמעתם בסניני אנכי ה' אלקיך, כל העדה כולם שמעו".

מענת קרח היתה, כי מאחר שבני ישראל חטאו ועשו תשובה, והלא "במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד" (ברכות דל:), אם כן, הם כולם גדולים ממושה.

אמנם בחטא העגל לימד משה זכות על ישראל לפני הקב"ה: לי ציוות ולא להם, שאמרת בלשון יחיד "אנכי ה' אלקיך", לא יהיה לך" (רש"י שמות כ. ב), ולפי זה לא חטאו כלל, ואינם במדרגת בעלי תשובה. לפיכך אמר קרח: "לא אתם לבדכם שמעתם בסניני אנכי ה' אלקיך, כל העדה כולם שמעו" את הדברות הללו, וכיון שהחמנו ועשינו תשובה, אם כן: כל העדה כולם קדושים" – יותר מכך, "ומדוע התנשאו על קהל ה'".

ויברך אל קרח וגו' בוקר וידוע ה' את אשר לו (פס. ה). התמימה ידועה, למה אמר להם שימתינו עד בוקר.

ונראה, דהנה, רש"י הביא להלן על פסוק (פס.) "אל תפן אל מנחתם" מדרש, שכן ביקש משה רבינו מוהקב"ה: "ידוע אני שיש להם חלק בתמידי ציבור, אף חלקם לא יקובל לפניך לרצון, תניחנה האש ולא תאכלנו". והרי תמיד של שחר כבר היה נקרב באותו היום, ולא היו צריכים עוד להקריב אלא תמיד של בין ערבים, אשר זמנו כל הלילה, דכתיב (ויקרא כ. ב): "על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר". ואם כן נמצא שעד בוקר אינו ניכר שקרבנם לא נתקבל לרצון, כי גם אם לא מושלח בו עדיין האש, אפשר לומר שזמנו עד הבוקר. אבל בבוקר אם לא נשרף, אז בודאי ניכר שלא קיבל הקב"ה חלקם. ולכן אמר ברמז: "בוקר וידוע ה' את אשר לו", מקרבן תמיד של בין ערבים שנקרב וידוע הדבר, שאם לא יקובל חלקם בודאי אין הקב"ה חפץ בהם. נמצא שלא היה אפשר שהדבר יבורר אלא בבוקר.

ונימוסיו, אזי מענישו ואינו משנה כלל על צערם של אחרים, אבל הקב"ה שוקל את הדברים, הגם שלאיש הלזה מגיע עונש על פי שורת הדין, אבל מחמת צער בניו או אבותיו או אחריו, לא נתמלא סאתם ואינו מגיע להם שייסבלו בעצור, על ידי זה מבטל הנזירה ממנו. וזאת היא מעלת "ישיחנה לאחרים" – ולזה אינו מגיע צער מדאניו, וכך תתבטל הדאגה ממנו (עי' אגרא דפרקא' את קיד; אגרא דכלה' פ' אהרי דיה ד'א אהרי וכו'; ישיחנה משח' משלי י. יב; ספר הזכרון להחיתים עמ' לו-לח; שירת החיתים א"ח סי' קס, ופ"ש במדוברת גל' קל וגל' דש).

וזאת היתה גם כן מענת משה רעיא מהימנא: "א-ל", אתה מרתך להטיב (וזה"ק ח"ג ט), "אלקי הרהרות לכל בשר", רצה לומר, המשפט שלך הוא בשיקול לפי רוח כל בשר, "האיש אחד יחטא", ואם תקצוף עליו להענישו את העונש הראוי, אזי הלא נחשב כאילו "ועל כל העדה תקצוף", כי כל ישראל בודאי אהבה ואהבה ביניהם.

צמח דוד

אות המטה – לבני מרי של הדורות הבאים

וזהו האיש אשר אכחר בו מטהו יפרח והשכתי מעלי את תלונות בני ישראל אשר הם מלינים עליכם (וי. כ). צריך להבין למה לא אמר 'והשיכתי מעליכם', כפי שמסיים: "אשר הם מלינים עליכם".

אכן סימן זה ענישו לא היה צריך לבני אותו הדור, אחרי שכבר ראו מה עלתה בידם של המערערים, ונזכרו הכל בשוגג קדושתו של אהרן, אבל לדורות הבאים שמו ימצא אז בישראל גדולים וחכמים, ומורע אהרן לא יהיה אז כמותם, אפשר ועלה על הדעת לערער על הכהונה, לכן עשה הקב"ה אות על ידי המטה, שהוא עין יבש בלי להלכות של מנצות ומעשים טובים, להורות שאפילו עין יבש יכול לפרוץ, מאחר שהיחיד הוא טוב, שהוא מורע אהרן ובם בחר ה' לשרתו וזר לא יגש.

וזאת היא כונת הכתוב: "והשיכתי מעלי" – לדורות הבאים, "את תלונות בני ישראל אשר הם מלינים" – אותה התלונה שהתחילה – "עליכם".

עבודת הגרשוני

רב לכם בני לוי. ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי (פס. ו-ח). יש להבין למה הכנים את כל השכם במחלוקת, באמרו "בני לוי" (ועי' רמב"ן).

ונראה, כי רש"י פירש לעיל (בפסוק ד) יען שהיה זה בידם סרחון הרביעי על כן נתרשלו ידיו. והטעם י"ל על פי גרסת הרמב"ם (פ"ג מהל' תשובה ה"ה) בגמרא (ויקרא פו.) להלך בין היד לצבור, דביחיד – הן כל אלה יפעל א-ל פעמים שלוש עם גבר" (ואיוב לו. כט), ובצבור – "על ארבעה לא אשיכנח", עיי"ש, ולכן כאן בסרחון רביעי נתרשלו ידיו של משה רבינו, ד"על ארבעה לא אשיכנח".

אך, התייחס עתה קרח, אבל קרח עצמו שהיה משבט לוי שלא חטא בעגל ובמרגלים, ואם כן היה זה רק חטא השני (א – מהל' נגינים, ב – מהלוקת קרח), ואם כן נצרך לזה חטא שלישי, מה שיקריבו הקטורת – אש זרה לפני ה', יתחייב בו, שהרי ביחיד אין מוהלים חטא השלישי, לכן צרפו משה רביעיה עם כל שבט לוי, כדי שייחשב כצבור, שהקב"ה מעביר עליהם ראשון ראשון עד חטא רביעי.

ואמנם כשרצתה מדת הדין להעניש את קרח עצמו, אמר: "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע" (פס. כא), וצווח משה רבינו: "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף", אם כן הודה משה שלא תצורף העדה עם איש אחד לפרענות, והוא הדין שלא יצורף קרח עם כל שבט לוי להצילו, וינדות כיחיד שנענש השלישי.

ואחר כך הוא כי תלינו עליו (פס. יא). איתא בגמרא (עירובין פה:): "שבלשה דברים אדם ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו".

והנה קרח דברתו חלקו עד אחרון באמרו שאינו ראוי לכהונה גדולה, ולכן היה מן הצורך להעמידו על המבחן כדי לידע מהותו. אמנם, בכוסו לא היה אפשר לבחון אותו, שהרי כהנים אמורים להיות שותי יין. גם בכיסו לא יכלו להכיר, שהרי חז"ל דרשו (ויקרא יח.) "וזהבך הגדול מאחורי" (ויקרא יח. א) – "גדולו משה אחיו", ולפי זה היה גדול מכולם בעושר. לא נשאר אם כן לבחון אותו כי אם 'בכעס', לפיכך אמר להם משה: "ואחר כך הוא" – אתם תרצו לעמוד על מהותו, "כי תלינו עליו" – בעת שתריבו עמו תוכלו לראות שפלותו וצדקתו.

של תורה

יתרון דעת

מנהג ישראל תורה (ד)

לקט נבחר של מנהגים ונוסחאות, הליכות והלכות, של מרן רבינו הבעש"ט הק"ו ז"ע – במלואו ר"נ שנה להסתלקותו. מלוט מספרי תלמידיו הק' וספרי מאורי החסידות לדורותיהם, ומסודר לפי סדר 'אורח חיים'

וְאֵת מַעֲבָדָה (בראשית כב. כד). הבעש"ט הק' זצ"ל ז"ע אמר שר"ת מן "זאת מעבדה" הוא: יודיו אחר תפילה מוגעת עד כסא הכבוד.

אילנא דחיי (ס"פ וירא)

מנהג ספרדים לומר "ברכו" אחר התפילה, ואין מנהג זה בינינו כלל. ויש נהגין לביל שבת לומר מזמור וברכו אחר מעריב – אין זה מנהג נכון, כי אין מנהגינו, כי בסידור האר"י אינו אלא לספרדים, אבל אשכנזים שאין אומרים בחול כלל, בשבת בודאי לא יאמרו. וכך מרן הר"י בעש"ט ורבינו חיאל (מחלשטוב) תלמידו, ורבינו יעקב צחק (מלובלין) תלמיד תלמידו, ומורי דודי תלמיד תלמיד תלמידו, וכך אנו נהגין בכל מנהגי תפילה במנהג מרן הריב"ש.

שלחן הטהור (סי' קלג)

והורה לנו רבינו אור עינינו רוח אפינו מרן הקדוש אור שבעת הימים הריב"ש טוב, שאחר התפילה בבהירות גדול שלא יתאוו בו המדות רעות והקטנות, יהיה לו שיעור קבוע ללמוד אחר התפילה וכו'...

היכל הברכה (פ' וירא קטו, א)

אסור ליטול ידי מים אחרונים על גבי קרקע, אף על פי שהקרקע מורפפת, דהרצפה בטילה לקרקע והיו קרקע, והוא הדין תחת השלחן, שאסור אף במקום קרקע שאין עובר עליה בן אדם לעולם אסור, וצריכין ליטול בתוך כלי דוקא כדעת הרמב"ם (הל' ברכות פ"ז ה"ט) וכו'...

וכך נהגו כל רבוננו ממרן הקדוש הריב"ש טוב עד עתה שלא ליטול אלא בתוך כלי בפסוק הרמב"ם, והנזהר מביא שלחן הטהור וזר חור (סי' קפא ט"ב)

קבלה מהבעש"ט זצ"ל, שאין לקנח הידים, לאחר נטילת מים אחרונים, במפה הפרוסה על השולחן.

לקוטי ספרים (לחרי' חיים מרדכי פערלוב זצ"ל (מע' הבעש"ט את כט)

בסידור הבעש"ט כתוב על קלף שנכתב בידי גיסו הרה"ק ר' גרשון קיטובי זצ"ל, הנוסח בברכת המזון הוא: "כי אם לירך המלאה הפתוחה הגדושה והרחבה".

במקום "במרום ילמדו עליו זכות" – כתוב "ממרום ילמדו". בית צדיקים (בס"ס צפאלות יהודי, מה, א)

פעם אחת בא הרה"ק מרוזין ז"ע לבית מדרשו ומצא את החסידים יושבים ושותים יין-שרף, ומברכים זה את זה "לחיים" באהבת רעים אהובים. ושאל אותם אם נוהגים לשתות יין עם פארביסקין (עניינה כל שהוא). ואמר בשם הבעש"ט ז"ע, כי אם נוהגים שלא לשתות יין בלי פארביסקין, ניגולים מכל המכשולות, ע"כ. ואני אומר כי בזה ניגולים ממיתה קודם מותו, וממיתה משונה, וממיתה על ידי עבר"ם, רח"ל. עירון קדישין (עמ' תרנו)

הרה"ק ר' ירחמיאל משה מקאנצין ז"ע אמר בשם הרה"ק הבעל שם טוב ז"ע, שלא לומר "לחיים" בשתיית השכר הנקרא 'ביעהר' (בירה). וסיפר בשם הרה"ק מוסטאלין ז"ע, כששתה "לחיים" אמר 'ביעהר לחיים'.

ספרן של צדיקים (מע' הבעש"ט את ח)

מרן אלקי קודש הקדשים רבינו הקדוש הרב ר' ישראל בן אליעזר בעש"ט היה מברך ברכה על עישון הלולקע ועל שאיפות הטאבאק בחוטם, ומחמת שאין יודע הנוסח שהיה מברך אלא כך קבלתי סתם שהיה מברך אין אני נוהג לברך וכו'.

ועישון הטיטון ושאית הטאבאק לא נהגו לברך כיון דענין זה לא היה בימי הגמרא אין אנטו ידעין לתקן אופן נוסח הברכה. ומרן הקדוש איש אלוקים הריב"ש טוב היה מברך כפי שקיבל מאלוהיו ומרבו אחיה השילושני, ונעלם מאתנו הנוסח מקבריו.

ורגיל היה כ"ק אאזמור" והנה"צ אבד"ק שעניצא זצ"ל לספר שרבינו הבעש"ט הק' ז"ע היה נוהג לפעמים לעשן את הלילקע בערבי שבתות קודש סמוך לבניית השבת, מטעם שיוכל לכבדו בבוא השבת, ולהראות בזה שמונע מלעשן מחמת ציווי התורה.

אורח יחשף, מנהגי חצרות הקדש שערגליץ ושעניצא (ע"פ ח"ל לה' בהנה"ג מעין צחק)

מרן הבעש"ט היה גאון מופלג עוסק בתורה כל ימיו ושבתו מי ימלא מי ידמה לו, ותלמידו הקדוש מוה"י (בעל התולדות יעקב יוסף) אמר קודם פטירתו שמבקש מאת הש"י שיריח בכל תורה ומצות של כל ימיו מה שהריח רבו מרן הקדוש אור ישראל אש ביחודים שעסק בעת עישון פ"א את הלילקע.

ופעם אחת הראה לתלמידו מוה"ר דוד אב"ד דק' אוסטרהא את השמים לשמה חרשה שברא ביחודים שעסק בעת עישון לילקע שלו ונתעלה מוה"ר דוד ה"ל מאימה ופחד, וכל זה זכר על ידי עסק התורה לשמה ותפלה בצבור וטוהרה במקוה וכו'.

זוהר ח' (פ' תרומה סב. ג.) וראה מה שמסופר בס' שבחי הבעש"ט סי' כה, ועירש"י סי' נוס' (קט)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי פינחס הלוי הורוויץ זי"ע – בעל ה"הפלאה" יומא דהילולא ד' תמוז (תקס"ה)

מתולדותיו:

"קול התורה נשמע בארצנו, התייר הגדול מרבן שמו, **רבינו פינחס** נשיא נשיאי הלוי, לפנינו היה ד' עמו, קדוש מרחם משחר טל ילדותו, הגידו באיים צדקות, עד שבחברון זרחה אור תורתו, ובהדר גאון עוזו, הופיע על כל יושבי תבל ארצינו, בעוד היתה מצודתו פרושה בצניבו, ונאספו כל העדרים, תלמידים הגונים... וכל מדינה ומדינה עיר ועיר אשר דבר קדשו ודתו הגיעו שמחו שמחת בקציר... וכל דבר הקשה מחזירו בפלפול, וכל שומע ענו ואמרו אשרי שככה לו, אשרי ילדותו וחורו, ואשרי דורו שזכו לאורו.

ובהיות **שמעו הולך בכל המדינות**, התעוררו נצר מטע עם בינות, **ק"ק פפד"מ** המעטירה, אריות שבחבורה, אדירי התורה, אציליה וגדוליה, עם פרושיה וחסדיה, בבוריה ואדיריה, ו**בשנת תקב"ל** קבלוהו עליהו בשמחה וישרים, ושמו מפארים, כי זכו לנפשם, לחיות נור אלהי על ראשם, ושמה גדלו שעשועיו יום יום, **עם ישיבתו הרממה** אשר נאספו אליו מכל פינות ועברים, עדרים עדרים, אשר היתה נפשם שוקקה בלשונם מלשונם, משיבים האדם אל דעת קונו, **מעין היוצא מבית קדשי הקדשים, גזע ישישים, כולם קדושים**.

ומעין היוצא בתחלה בני העיר מסתפקים, ומשם יפרד להשקות היושבים בגנים חברים מקשיבים, ימצו ישתו דבריו הקדושים, ועליהם עריבים ירום צמאונם, ורוממות אל בגרונם, אשר השפיע מטובו, לעם קרובו, **ויורבו יועצמו מאד תלמידים יקרים**, אשר באו (ומחמת) [לחסות] **תחת כנפי חסידותו**, יודלו עשרה דללים ממעין הנובע מחכמתו, וגדלים נעצמו תיישים בעלי קרנים, כי קבלו הורבים מהנשר הגדול בעל כנפים.

ורובו מה שיצאו משיבתו אינתי עולם וצדיקים, מלאים זיו ונוגה מפיקים, ונקוט חדא ביכדם ידיו נפשי, הגאון האמיתי, בוצינא קדישא, החסיד ועניו המפורסם, מוה"ר **משה סופר מפפד"מ**, המאיר לארץ ולדרים, ישיבתו במרום הרים, ק"ק **פרעשבורג** יע"ש, אשר יצק מים על ידו, **הדר הוא לכל חסידו**, ומכאן אתה דן לכל התורה, אשר מכבדו האירה, לאשר בא בגבולו, וישוב בצילו, תחת גפנו שתולה, לעשות ענף ולשאת פרי, תשלח בדים ותעש פארים, לשרת במלך הכבוד. ומספר הימים, אשר חי שמה ונהג נשיאותו ברמים, היה **שלושה ושלושים שנה**, ויגוע ויאסף אל עמיו בחודש **תמוז תקס"ה** לפ"ק, וכל מקום אשר הגיע הבשורה לא טובה, אשר הגלגל סבב חובה, **אבל גדול ליהודים בני ומספד**, ויאמרו אבל כבד זה, ויספדו לו הוי אדון והוי הודו".

מתוך הקדמת הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל - בעל שו"ת 'בית אפרים' וספר 'מטה אפרים' ושא"ס - לספרו הקדוש של רבינו ההפלאה על התורה - "גנים יפות", אשר הוא הגבר ערכו לדורס!

עובדא דהוי כשבא ללמוד בעל רבו המגיד הק' ממעוררש

"ששמעתי מפי **הקדוש הרב דק' זלעטשוב** (הרה"ק רבי אברהם חיים זי"ע בעל האורח לחיים, חתנו - בזווי"ר - של רבינו ההפלאה) בשנל האחים הקדושים הידועים **הגאון מוה"ר פ' בעל המחבר ס' הפלאה ואחיו הגאון הקדוש מו"ה שמעלקא שבאו לבוצינא קדישא הרב המגיד הגדול מו"ה דוב זי"ל** ואמרו לו: רבינו ילמדנו אורחות חיים, והשיב להם שילכו אל חדר א' מחדריו אשר שם היה יושב הרב הקדוש מוה"ר זושיא זללה"ה **בהיותו עדיין רך בשנים והוא ילמדם אורחות חיים**, והלכו אצלו והוא היה יושב על הפעקליך, וכבואם לפניו ואמרו לו כמו שאמר להם הרב, שאל אותם פירוש הגמרא על פסוק (מלאכי ב, ד) 'כי שפתי כהן יעשמו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא' - אם הרב דומה למלאך ה' צבאות - תורה יבקשו מפיו, ואם לאו - אל יבקשו (מז"ק יד), ושאל אותם: וכי מי ראה את המלאך לדמות הרב אליו.

ואמר להם ביאור הענין הוא, למה הדבר דומה למלך בשר ודם שיש לו בתים גנות ופרדסים נאים, גם יש לו עיירות ומדינות, וכאשר משבחין את המלך בבתיים ובגנות ופרדסים, הפקח אומר מה שבה הוא זה - הלא יש לו עיירות מרובים. וכן כאשר משבחין בעיירות אומר - הלא יש לו ג"כ מדינות רבות, עד שלא נודע במה לשבח, ובפרט למלאך ה' צבאות שאין להגביל גדלו ולא לדע עניינו כי מי ראה או ידע אותו. וכן אם הרב דומה למלאך ה' צבאות בהפלת חכמתו - שאין להגביל, אזי תורה יבקשו מפיו, משא"כ כאשר יגביל את הרב בהפלת החכמה אזי אל יבקשו, ע"כ. והבן כי הם דברים עמוקים, וכל אדם אשר ירצה לבקש תורה מפי רבו באורחות חיים צריך לכלל זה".

אור התורה להגה"ק רבי שלום תאומים זי"ע [ברבי אהרן - אחיו של ה"פרי מגדים] [פרי במדבר ד"ה ואתכם יהיו]?

"הרי זה צדיק גמור" – בשביל האמונה בלבד

האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העולם הבא, הרי זה צדיק גמור (פסחים ח). "נראה הטעם בזה, בשביל אמונתו, שמאמין בהשגחת השי"ת שמשלם שכר לעושי רצונו ועונש לעוברי רצונו, מחמת אמונה זו הוא צדיק, כדאמרינן בסוף מכות (נד) בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר (חבקוק ב, ד) 'וצדיק באמונתו יחיה'. והיינו דאמר 'הרי זה צדיק גמור' - מחמת האמונה. והיינו 'יתוכו כרור', שהתוך הוא האמונה שבו".

גנים יפות (פרי תרומה). ורעיו זה ענין ממש ראה בפ"י הארץ השלם פ"י ראה

"ויאמר ויעמד רוח סערה ותרוםם גליו" – גאווה פסולה בעת לימוד התורה

יורדי הים בְּאֵינִית עֵשִׂי מְלָאכָה בְּמִים רַבִּים. חָמָּה כָּאֵן מַעֲשֵׂי ה' וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה. וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֶם גְּלִיו גּוֹי. יְחֻוּגוּ וַיִּנְעוּ כַּשְׂכֹּר וְכָל חֲקָמָתָם תִּתְבַּלֵּעַ. וַיִּצְעֲקוּ אֵל ה' בְּצַר לָהֶם וּמִקְצוֹקֵיהֶם יוֹצִיאֵם (תהלים קז, כג-כח). "שמעתי בשם **הגאון אב"ד ק"ק פרנקפורט דמיין**, כי הם - 'יורדי הים באניות' - הנכנסים לים התלמוד, ועושים מלאכה וגוי בפלפולים ארוכים ורואים הנפלאות במצולה, אז כשאמר יעמד רוח סערה, היא היצר הרע בגאווה גדולה, אז יחוגו וינעו כשיכור בחטא זה, אז צועק אל ה' ויענהו".

תהלות ישראל להמגיד הקי מקאונץ (תהלים קז)³

"וכמו שכתב הפלאה: **ויאמר ויעמד רוח סערה ותרוםם גליו** (תהלים קז, כח), בשעה שאומר דורש בצניבור, עומד רוח המושל עליו להתרומם ולהתנאות.

ואמרו על הגאון הזה [ההפלאה זי"ל], שכל זמן הדרשה היו ענינו סגורות, שלא יראה בשעה החשומעים ששים ושמיים

בלמודו, ואפילו הכי לא יטעה במשא ומתן, ואדרבה מצליח יותר - 'וכל אשר יעשה יצליח' - כאלו היה עושה הרבה".
שם (וכע"ז כתב בברכות דף יא. ע"ש). ממש כדברים האלה כתוב בספח"ק 'קדושת לוי' אבות פ"ב, מ"ב, וימאור עינים' ע"מ"ש שבת לא: בשם הבשע"ט הקי)

חיי הרשעים – כעיוול:

עוברים כדי לאכול ואוכלים כדי לעבוד

סביב לְשָׁעִים יִתְהַלְכֵּן וגו' (תהלים יב, ט). "ראיתי מובא בשם **הגאון ההפלאה ז"ל**, דהכוונה דהאדם הצדיק עוסק במשא ומתן כדי שיהיה לו מה לאכול, ואוכל למען ימצא חיותו לעסוק בתורה ובמצוות, ויש קץ וגבול לעסקיו. אולם הרשע עוסק במלאכתו כדי שיהיה לו לאכול, ואוכל כדי שיהיה לו כוח לעסוק במלאכתו, והוא בחינת עיגול מסביב, בלא קץ ותכלית".
תכלת מרדכי להגאון מהרש"ם מבערזאן זצ"ל (פרי נח אות יג)

תוכחה מתוקה ועריבה

"עוד יש אופן להכניס דברי תוכחה בלב השומע, על ידי המתקת המוסר בדברי תורה ופירושים וטעמים המתוקים מדבש ונופת צופים, ועל ידי עריבות ומתוקות התורה יקבלו דברים הקשים והמוסר החזק שבתוכם. כאשר יעשו רופאים לחולים, בסמים החוזקים וקשים, לערב בהם מיני מתוקה, למען יערב לאוכלם...".

גנים יפות (סו"פ יתרו, וכעין זה כתב ברש"י פ"י ויקרא, יע"ש). וממש כדברים האלו מובא בספח"ק 'דגל מחנה אפרים' בפ"י תצוה בשם הבשע"ט הקי פירוש על פסוק 'לשמן תורק שמן' (וגו')

המדבק בשם התנא יוכל להבין ולירד לסוף דעתו

"ובשם חותני הראשון **הגאון החסיד ר' פינחס זצלה"ה האבד"ק פפד"מ** (מ"מ ספר הפלאה) שמועתי דבר נאה, שאכאדם לומד איזה דבר ומזכיר שם התנא, ושם התנא הוא החיות של התנא, ידידו דשמו של אדם היא חיותו, והראיה כשהוא ישן וקוראין אותו בשמו - שהוא חיותו - הוא מתעורר תיכף, וכשמדבק בשם התנא שהוא חיותו יוכל להבין ולירד לסוף דעתו...".

פרי חיים להרה"ק רבי אברהם חיים מולאטשוב זי"ע (אבות פ"ו מ"א). ואמנם כתוב כי בהקדמה לספר הפלאה אות ט. וראה בספר בשע"ט ע"ת"י פ"י שלח אות א ובפ"י בראשית אות קלב).

הלומד בלא יגיעה – מרדמיין שהבין עומק הלימוד

"... כי הימגיעים מאוד ומשתעשעים בה, כמו שנאמר (תהלים קיט, טו) חֲקֹתֶיךָ אֶשְׁתַּעֲשַׁע, תתגלה לו עומק ההלכה לאמתה של תורה. **אז המעניין בה לפרקים בלא יגיעה, כן יראה אותה בהתקרב פנים, ויעלה את המדומה כאלו עמד על האמת, ובאמת בהתקרב הענין לברר היטב ימצא כי אין בדבריו ממש**. והוא כמשל הציור, שבהסתכלות מרחוק יראה כאלו הדבר ממש בצורתו, ובהתקרב אליו וימשש בו ימצא שהוא רק דמיון בעלמא. וזהו שנאמר (שיר השירים ח, ט): 'אם חוֹמָה הִיא נִבְנָה עֲלֶיךָ סִיכָת כֶּסֶף נָאִם דָּלֶת הִיא נָצוּר עֲלֶיךָ לוח אֶבֶן' - 'אם חומה היא', שהוא מתחזק בה בכל עוז והתלהבות חשקו, בינה בה בנין סירת כסף. 'ואם דלת היא', כפירש"י שם, שהוא כמו דלת הנובבת על צירה, פעם לפניו פעם לחוץ, אזי יצור עליה לוח ארז', רצ"ל ציור בעלמא שמציירים על לוח ואין בו ממשות (וירמו לשון 'לוח', שאותיות 'כסף' מתהפכין בא"ת ב"ש לאותיות 'לוח')...".

הפלאה (כתובת, דף טא ע"ב)

- כבר זכינו להעלות זכרו קדשו, וסדר תולדותיו וקורותיו, ביתר אריכות, במדורנו בגליון תשכ-תשכח, ממקורות נאמנים אשר ציינו שם. כמראה מקום נלקט אשר במדורנו הנוכחי ונסתייענו בעיקר במבוא הנפלא וההקדמה הארוכה על ספרי ה'פנים יפות' שיצאו לאור עולם משם בימים אלו לתפארת - בחמשה כרכים נהדרים בקדש - על ידי הוצאת 'מישור' באה"ק, והרבה הרבה יותר ממה שהובא כאן ערוך שם.
- הבאנו פירוש יקר זה בשלימות אגב העובדא המופלאה שהיתה בראשית דרכם של האחים הק', הרבי ר' שמעלקא והרבי ר' פנחס, בצל קדשו של רבם המגיד הק' ממעוררש זי"ע, והיא עוד עדות נאמנה מכתב גדולי ישראל ובני החברא קדישא, בנוסף למה שכבר הבאנו בגליונות הנ"ל. פירוש זה בשם הרבי ר' זושא מובא בשם אומרו בספרו של המגיד בעל 'עבודת ישראל' מקאונץ (כפ"י מפרקי אבות), שהיה תלמידו של הרבי ר' שמעלקא, ומסתמא שמע ממנו את הביאור בשם אומרו.
- יעו"י אריכות פירושו זה של רבינו ההפלאה ב'פנים יפות' פרשת וידח, ו'בהפלאה' כתובות דף סז. וראה עוד ב'פנים יפות' (פרי קדושים דף ענין הקל): 'זכיון שבדעתו הוא למדן וצדיק, אין להשיבו לו מצד הלימוד, ולא מצד הצדקות, כיון שהוא אומר שהוא לומד וצדיק, ואיש כזה לא יעיל לו תוכחה. זה נרמז במילוי אותיות תיבת ל"ץ - שהוא למדן צדיק, שהוא בעיניו למדן וצדיק ואין להוכיחו בשום פנים וכו'... זה שאמר (ויקרא יט, יז): 'והוכח תוכיח את עמיתך' - עם שאותו בתורה ובמצוה, דהיינו שיש בו תועלת על ידי התורה והמצוות, אבל לא הלץ שמהפך דברי אלוים חזים'.

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת מכות

אימתי נחשב "נטפל לעושי מצוה – בעושי מצוה"?

שנינו במשנה (ה ע"ב): "על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המז' (דברים ו, י) אם מתקיימות העדות בשנים למה פרט הכתוב בשלשה וכו', רבי עקיבא אומר, לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו, ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעושי עבירה בעושי עבירה, על אחת כמה וכמה וישלם שכן לנטפל לעושי מצוה בעושי מצוה". ידועים דברי המהר"ל בהלכות מילה (את א) "מהר"ל ס"ל, כשנעשה הוא בעל ברית, והוא קרוי 'סנדק' בלשון חכמים, היה נוהג לרחוץ ולטבול עצמו להכניס התינוק בטהרה לברית. ואמר, גדול מצות בעל הברית ממצות המוחל, מפני שרגליו נדמו לזמבא כאלו מקטיר קטרת לשמים..." (עיי' ע"ד). וידוע שהחתם סופר זצ"ל בתשובותיו (א"ח סי' קנח קט), האריך לבאר את דברי המהר"ל הללו, ומדבריו למדנו כמה הלכתא גבירתא בגדר "נטפל לעושי מצוה בעושי מצוה", ונעתיק בזה תוכן דבריו הנוגע לעניינו.

בתחילת הדברים מביא החת"ס מקורות מדברי חכמים ו"ל שעצם מעשה המילה – כוחו יפה כהקטרת קטורת, ועבור כן גם הסנדק נחשב כהקטרת הקטורת, ובלשונו בתשובתו ומשאלו (סי' קנח): "אם כן מינית לפיכך לכל העוסק במצות מילה, שהוא אקטור ומעשה אותו...", ומשלים לבאר בתשובתו השני: "ודנה כתבתי בכתבי הראשונים 'מינית' לפיכך לכל העוסק במצות מילה שהוא אקטור ומעשה, וכוחותי דאפילו הסנדק נמי, הדי ראשי כי זה היה לי פשוט יותר מביעא בכוחותי על כן נמנעתי מלפרש, והוא כי יתידותי תמוכני על משנה סוף פרק קמא דמכות וירדף ר"ע ק"ו מעדים וזוממין, ד"הנטפל לעושי מצוה נותנים לו שכן בעושי מצוה, ולא תשוב שיאמר אדם על זה שהוא רק דרש אגדתא, ואינו מוכן כפשוטו, אבל לדעתי הוא אמת נכון וברור... וא"כ יפה אמרתי".

וממשיך החת"ס כלפי שאלת השאלה: "אלא שראיתי מעלת כבוד תורתו והוסף בקשוטו, אם כן העושה האומל ועבור המילה גם כן, והדיוק ואת הקטורת גם כן יתעשר. לא ידעתי מה קרא לו, אם נדחש שגם אלו נקראים נטפלים לעושי מצוה, אם כן הכי נמי שמתעשרים בלי ספק, ובחבתי שידעו עושה חובה, ודוקידם – הדינו של בית אבטיס – עושה בחנם היו מתעשרים גם כן. אבל באמת לע"ד לא מקרי 'נטפל לעושי מצוה' – אלא בשעת עשיית מצוה ממש שאין בא השכר, לא מקודם כל אפילו כרגע... שאין למצוא אלא מקומה ושעתה, כעין שאמר הח"ל (סוטה כא) 'בעידא דעסק בה מגניא', ומסביר 'דיו לבא מן הדין לדיות כנחין', מדיכוי קמיתין ליה מעדים וזוממין, הא הוה נמי אפילו השוכר עדי שקרי פטור הוא מדיני אדם, ואינו משתלם כעבור עבירה, מכל שכן הנטפל בעלמא ומסיעים ומלמדים, ולא נקרא נטפל אלא השלישי שהוא מעיד עמום בשעת מעשה בדין, וזאת הדין נמי בעושי מצוה, ויצאו מחבתי האומל ואנשי בית אבטיס נכנסו להסנדק להודיע שיש ממש בשעת עשיית המצוה ממש" (ועיי' ביאר הענין שבעלת הסנדק יתירה משל המוחל עצמו). נמצינו למדים מכל האמור, שהנטפל לעושי מצוה – ששכרו בעושי המצוה עצמה, אינו כי אם כאשר נטפל אל המצוה בחנם, ואינו נחשב "נטפל לעושי מצוה" כי אם כשנטפל בשעת עשיית המצוה ממש.

על פי דברי החת"ס הללו תתיישב קצת תמיכת האחרונים בדברי רבי עקיבא – שהנטפל לעושי מצוה מקבל שכר בעושי מצוה ממש – מהא דמצינו לענין שכר מחזיקי תורה שאינו שכר לומדי תורה עצמם, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (ברכות ד:): "כל הנביאים כולל לא נתבאר אלא למשיח בתו תלמיד חכם ולעושה פרקמיתא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו, אבל תלמידי חכמים עצמם – עין לא ראתה אשכול וזולתן יקשה למחבה לו", ורק כאשר התנה המחזיק עם הלומד שיקבל מחצית השכר – כשחפזות יששכר וזבולון – מקבל שכר שוה בשוה עם הלומד (עי' י"ד סי' רמו ס"א ברמ"א), ומאי שנא ממה ששנינו כאן שהנטפל לעושי מצוה שכרו בעושי מצוה ממש (ע"ע פסחים נג).

וכתב בזה הג"ר יצחק אלחנן אב"ד קובנא זצ"ל (ראה 'מעין יצחק' – ירושלים תש"ס, מאמר ע"ז פ"א את ה'), ש"אפשר להלך, ודחי' דלא היה באפשרות ביד הת"ח לעסוק בתורה כלל רק על ידי השתדלות של המחזיק בידו ומספק לו כל צרכיו, או נחשב שזכר שוה בשוה... אבל הדי דיש ביד הת"ח לעסוק בתורה אף בלא הזדקקת, רק שעזרו להרווחה בעלמא; בזה אמרו דשכר הת"ח מרובה ביותר משכר של מי שנהנה מנכסיו ועושה לו פרקמיתא".

אכן, יש להעיר בזה, מאי שנא בעושי מצוה שהעזרו להרווחה בעלמא מעללת הסנדק – שמשכרו החת"ס כנטפל לעושי מצוה, הלא גם הסייע של הסנדק אינו כי אם להרווחה לבד, וכלשון החת"ס בהמשך התשובה: "דודאי על הסנדק שייך לומר שהוא מסייע להמחלה בשעת המצוה ונטפל לו, ובל"ל ספק שבהיה התינוק מונח על השולחן או כסא ומטה לא היה נוח להמחלה כל כך כמו שהוא על ידי תפיסת הסנדק אותו". מבואר שאפשר למול על השולחן וכסא לבד, אלא שנוח יותר על ידי תפיסת הסנדק, ודבר כזה לכאורה אינו כי אם כהרחקה בעלמא.

בספרו 'יש משיב דבר' (ח"ג י"ד) מחדש בזה הנצי"ב, שחילוק גדול יש בין שכר מקיימי מצוות לשכר לומדי תורה, כי שכר לומדי תורה עצמם גדול כל כך – עד שלא נוכל להשוות אליו את שכר מחזיקי התורה, משא"כ שכר מקיימי מצוה, שהנטפל לעושי מצוה מקבל שכר בעושי מצוה עצמם.

ולאור דברי החת"ס האמורים, ששכרו של הנטפל לעושי מצוה – שיהא בעושי מצוה עצמם – אינו כי אם כאשר נטפל בשעת מעשה המצוה עצמה, והיינו, שמסייע ועוזר בשעת קיום המצוה ממש, ושונה הוא במחזיק לומדי תורה – שאינם משתתפים בשעת הלימוד עצמו, ואין כאן כי אם סייע ועזר טרם או לאחר הלימוד, ולכן בבי האי גזנא לא נמצינו למדים שנחשב בעושי המצוה עצמה ממש, והבן.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות משא ומתן באמונה (א)

רבותינו ז"ל אמרו (פסחים ק"ח): "ישקין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף". ואם בימים כתיקונם כן, הרי שבתקופה האחרונה מצב הפרנסה בעולם נעשה קשה יותר, ה"י, ואי לכך אפשר שיהיו כאלו שיורו לעצמם היתר בחשבים שעל ידי משא ומתן בערמה ובוגיבת דעת ירוויחו פרנסתם. לפיכך חובה להתחזק ביותר בתקופה זו באמונה, וצריך להחזיר ולהאמין בדברי הו"ל, שלמדנו, כי אדרבה, על ידי שישא ויתן האדם באמונה ובאמת בלי מרמה ויתכרו נכסיו, וכדאינתא במדרש ויקרא רבה שהנושא ונותן באמונה – הקב"ה יברך מעשה ידיו (הובא בראשית חמה פרק פ"ח משא ומתן באמונה, עיי' באריכות במעלת משא ומתן באמונה, וכן בשל"ה הק' מסכת חולין עמוד האמת [ע"פ במהד"ח" של יס"ח ירושלים]). ואמרו ללקט נפירים, כמה אמרות מרבותינו ז"ל והלכות פסוקות אחדות בענין משא ומתן באמונה.

א. איתא בגמרא (שבת לא): "אמר רבא, שבעה שמכניסין אדם לדון (אחר צט"ל) מן העולם הזה) אומרים לו: נשאת ונתת באמונה?!" וכו'. ומצינו בגמרא (תמיד כח): "איזו היא דרך ישרה שיכיר לו האדם וכו', ויש אומרים, יחזיק באמונה יתירה" וכו', ופירש רש"י: "ישא ויתן עס בני אדם באמונה ולא יאנה את הבריות"

ואמנם נפקס ביו"ע (א"ח סי' קט ס"א) ששלל האדם לשאת ולתת באמונה, "היינו, שלא ימצא בעסקו שום גזל ותרמית" (מ"ב שם), ומפרש יותר ברמב"ם (הל' דעות פ"ה ה"ג), וז"ל: "משאו ומתנו של תלמיד חכם באמת ובאמונה, אומר על לאו ועל הן הן, מוקדם על עצמו בחשבון, ונותן ומוותר לאחרים – כשיקח מהן, ולא ידקדק עליהן, ונותן דמי המקח לאלתר וכו' ולא ירד לתוך אומנות חבירו ולא יצר לאדם לעולם בחייו" וכו', עכ"ל, עיי'.

ב. ומבאר בערוך השלח (א"ח סי' קט ס"א) בזה"ל: "משא ומתן באמונה – אין הכוונה שלא יגוב ולא יגזול או לעשות מדות ומשקלות שקרים, דבריהם אלו אין נכסין בכלל זה, דהעושה כן הוא רשע גמור, ואסור לגנוב או לגזול או לאנות בין ליהודי ובין לאינו יהודי, ומן התורה עוברים בלאו על גניבת נפילת אינו יהודי כמו על של יהודי, כמ"ש הרמב"ם בפרק א מהל' גניבה ובטור ושלחן ערוך חושן משפט סי' שמ"ח (ס"ה), אלא הכונה שיהא הן שלו צדק ולאו שלו צדק, כשאומר שחוריה זו עלה לו כן וכך ושהיא טובה, לא ישיק אף בכל-שהוא, ושיהא משאו ומתנו בנחת עס הבריות, ויחברו בנחת, ולא יצעוק ולא יחרף ולא יכעוס, וסוף הדבר שגם מסחרו הולך בשם טוב ופרנסתו מוטב לו, והכל מאמינים עמו, והבטח בה' חסד יסובבנו", עכ"ל.

ג. ובאליה רבה (א"ח סי' קט ס"א) מביא כמה דוגמאות, מהשל"ה הק' ומספרי מוסר, שנכללות בכלל משא ומתן באמונה בזה"ל:

כל המבטיח לחבירו דיבור בעלמא לעשות לו איזה טובה או איזה שירות או ליתן לו במנה, מחויב להיות נאמן דיבורו. ואם הוא חייב לחבירו לפרוע לזמן, יאריך הזמן בתחלה, כדי שלא יצא שקרן;

כשימכור אדם סחורתו, לא יטבח אותו יותר מדאי, וכשיקנה – לא יפילג בגנותה. וכל הדובר אמת בלבבו ואינו רוצה לשקר דיבורו – דבריו מתקיימין אף שלא יתכוין להם, שצאמר (א"ח כח): "ותגור אומר ויקם לך, דיבור בפעם ראשון סוף דעתו, אלא במשא ומתן הן בהלואה הן במכר וממכר, וירגל המעטק עמו לו", ולא ישנה את דבריו" וכו', עכ"ל.

ד. מי שקנה חפץ, אף על פי שנתאנה במחיר (שלשלו ממנו מחיר גבוה יותר משוויו), מכל מקום אסור לו למכור החפץ ביותר משווייו, כי מנא את הקונה. אבל אם מפרש ואומר לו, בכך וכך באתי, ואני מרויח עליו כן וכך, אזי על אף שנתאנה המוכר שלשלו החפץ וכל המתאנה לו רשאי להונוט אחרים בשביל כך, באופן זה מותר, שהרי זה כמפרש לו שלא יסמוך על שווי המקח אלא על הדמים שקנה הוא (עיי' שני הרב חו"מ דיני אונאה סי' ב ס"ז).

ה. ואם נדע אחר כך שקנה את החפץ בנחת ממה שאמר, ועכשיו הוא טוען כיון שלא היה תנאי כפול הוי פטומי מילי, הרי זה עבר על לאו דלא תנוו וחייב להחזיר אונאתו (עיי' דברי האונים כלה ה סכ"ג בשם תשו' מהרש"ם סי' תלג).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ המשך בבליין הבא בע"ה

עלי ספר

פרד"ס החיד"א על שבת ומועדי השנה – הלכות והליכות, ליקוטים יקרים וביאורים נפלאים מלשוננו הוזהב של הגה"ק הרחיד"א זצ"ל. נאסף ונלקט מתוך חמישים ספריו שחיבר בכל מקצועות התורה, בהלכה, אגדה דרוש וסוד, ומסודר בטוב טעם ודעת לפי סדר יום השבת וחגי ומועדי ישראל; תוכן ענינים מורחב; תולדות הרחיד"א וביורו מקיף על ספריו שנדפסו וחבוריו שכתב". מאת הרב שמעון גוטמן, חבר מערכת אוצר הפוסקים ודיין בבד"ץ לממונות 'הישר והצדק' אלעד, תשי"ע (תקצו עמ').

אגרות הטיוול – מאמרים נעימים אשר יפרדו לארבעה ראשים – פרד"ס, מאת הגה"ק רבי חיים ברבי בצלאל זצ"ל וזרמייא ור"מ דק"ק פרידברג [אחיו הגדול של המהר"ל מפראג זצ"ל]. ונלוו אליו 'רביבות אפרים' – מקורות, ביאורים ומשא ומתן בדברי 'אגרות הטיוול' כפי שנדפסו על ידי המחבר הגה"ק רבי אפרים טעמפלר זצ"ל מברגלי בשנת תרצ"ו, ועתה נדפסו שוב במהדורה מתוקנת ובתוספת הערות 'אלפי מנשה', ובן פנחס המרא-מקומות שביבבות אפרים' בתוספת ביאורים והערות מאת המו"ל הרב אלימלך אלעזר פרנקל – נכד גיסו של הרבבות אפרים זצ"ל. בני ברק תשי"ע (קלה עמ').

אלף המגן על התורה – חלק שני: במדבר דברים – דברים נחמדים, אמרים נעימים מפנינים יקרים, ישובים על הרבה קושיות, הארות והערות, ובתוכם פלפולים בכמה סוגיות הש"ס, שמעיוותם הנפלאים של הגה"ח המפ"י מוה"ר נחום מאיר גערמאן שליט"א ר"מ במתיבתא ע"י חיים ד"באבוב. יצא לאור ברב פאר והדר על ידי בנו הרב צבי אליעזר גערמאן, ברוקלין נ"י. תשי"ע (תכב עמ').

הודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' שלמה שיראדוקי הי"ו לרגל שמחת ישיוא בני החתן היקר כמו יחיאל י"ו ע"ב תח"י בבמל טוב ובעשה טובה ומוצלחת העליה לתורה והקידוש ביהמ"ד 'אור שרגא' – בית הכולל	הרה"ח ר' אלכסנדר זושא פאגעל הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש א"ה ביהמ"ד דחסידים צאנז זמירגאד	הרה"ח ר' אהרן גראסקאפף הי"ו לרגל שמחת הכנסת בנו ברוך אברהם נ"י בבריתו על אברהם אבינו ע"ה כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים	הרה"ר יהושע פריעד הי"ו לרגל שמחת פדיון בנו בכורו יעקב אלימלך נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה
לעילוי נשמת הרה"ח ר' אלעזר שאול ב"ר חנוך הענין ע"ה מחשובי חסידים בעלזא קראקא-אנטווערפן נלב"ע ג' תמוז תשנ"א לפ"ק – ת.נ.צ.צ.ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' אהרן שמואל ב"ר חנוך הענין ע"ה מרת דבורה וייזל ב"ר אלימלך פינחס ע"ה נלב"ע ל' סיון תשנ"ג לפ"ק תהא נשמתה צרורה בצלוי החיים הנוצחה על ידי בנה ידידו הנדיב הנכבד הרה"ח ר' נפתלי הירץ זינגער שליט"א	ברכת "סימן טוב ומזל טוב יהא" מוגשת בזה מעומקא דליבא קדם ידידי עוז איש האשכולות רוב הבהות, צאנז מלא ספרא, מרביץ תורה וחסידות בבחורי חמד זה רבות בשנים הרה"ח ר' שמחה ארי' הכהן ברעכער שליט"א ראש ישיבת אפרים חסידים וחסידים ויוניץ – אנטווערפן לרגל השמחה השרויה במעונו באיורים בנו המצויין כמר זושא י"ו ע"ב תח"י בת מחו"י מנו מפראיים לשו"ת	יצא לאור הספר הנפלא שו"ת "ישיב יצחק" חלק כ"ו – על ד' חלקי השו"ע מאת הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א דומ"ץ וחבר הבד"ץ דקדק צאנז נתניה, מראשי כוללי ש"ס
הפעת גליון השבוע בחסות החנות המיוחדת לשעות הלילה וערבי שבתות MATAMIM night-shop Lange leemstr 197		הרה"ח ר' דוד גאס פסעלר שליט"א – לונדון ויה"ר שיוכז לבנות בית נאמן בישראל עם זדוות שרשים ומבורכים מתוך רוב נחת ומתוך אושר ועושר וכט"ס בהערכה ובכידיות רבה יעקב יצחק (איטשע) קאניג	להשיג בחנויות הספרים בארץ ובחו"ל סטים בודדים מהסדרה בטל: 972-9-3104656 972-9-8820552

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת חוקת (אבות ה)			
ו' תמוז תשע"ז - שנה ט"ז גיליון תשי"ח			
דל"ה	מו"ש	ר"ת	
21:43	23:15	23:15	אנטווערפן
21:06	22:37	22:45	לונדון
21:26	23:07	23:07	מאנטשעסטר
21:07	22:28	23:38	ציריך
20:40	22:03	22:11	ווינ
21:48	23:25	23:25	אמסטרדם
21:39	23:04	23:13	פאריז
21:20	22:49	22:54	פראנקפורט

מדרש חכמים

לא המת מטמא ולא פרה מטהרת אלא "זאת חוקת התורה"

זאת חקת התורה וגו' ויחזקו אליך פרה אדמה תמימה וגו' (ויט, ב).
שאל עובד כוכבים אחד את רבן יוחנן בן זכאי, אילן עובדייך דאתון עבדין (אלא המשיח שאתם עשיתם) נראין כמין כשפים; אתם מביאים פרה, ושורפין אותה וכותשין אותה ונטולין את אפרה, ואם אחד מכם מיטמא למת מזין עליו ב' וגו' טיפין ואתם אומרים לו 'טהרת' אמר לו: לא נכנסה בך רוח תזוית (רוח רעה) מימין? אמר לו: לאו. ראיית אדם שנכנסה בו רוח תזוית? אמר לו: הן. אמר לו: ומה אתם עושין לו? אמר לו: מביאין עיקרין (שורשי עשבים) ומעשנין תחתיו ומרביצים עליו מים והיא בורחת. אמר לו: ישמענו אונקין מה שאתה מוצא מפין, כך הרוח הזו רוח טומאה [היא], דכתיב (וכריה י, ב) "זאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", מזין עליו מי נדה והוא בורח. לאחר שיצא, אמרו לו תלמידיו (לריב"ז): רבינו, לזה דחית בקנה (-דבר קל שאין בו ממש), לנו מה אתה אומר? אמר להם: חייכם, לא המת מטמא, ולא פרה מטהרת, ולא המים מטהרין, אלא אמר הקב"ה: חקה חקקתי, גזירה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור על גזרתי, דכתיב "זאת חוקת התורה".
במדבר רבה ט, ח

ראיית פירות הארץ גרמה למיתת

ותקצר נפש העם בדרך. וידבר העם באלקים ובמשלה למה העליתנו ממצרים למות במדבר? פי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל (כא, ד-ה).

"ותקצר נפש העם בדרך" - שלא היה אותו הדור יכול לטעום מפירות הארץ כלום. אמר רבי עקיבא, כשהיו מגלים להם התרגים (-הסחרים) הסל שבא מפירות הארץ, [מיד] היו מתים; שנאמר (דברים א, לה) "אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה", [וידרשין] כל טוב הבא מן הארץ (-ובכלל הטוב הם הפירות), לכן: "ותקצר נפש העם בדרך", הם שרגו "ונפשנו קצה בלחם הקלקל" (-שלא יכלו לאכול שום דבר וזלת רקמ).

הנחשים השרופים הפכו לשורפים

וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וגו' (כא, ו).
"הנחשים השרפים" - ששורפים את הנפש (כמו שריפת בני אהרן שהיתה שריפת נשמה ונף קיים. מהר"ו). וכן איתא בזהר הק' (א, קפג, ב): "אשא הוא מלהטן בפומיהו, ונשכן, ושרדן אשא בהו, ואתקדאן מעיניהו ומתין". תרגום: אש היתה מלהטת בפיהם - של הנחשים - והיו נשכים וזורקים האש בהם, ונשרפו מעיניהו ומתו).
ר' יודן אומר: "הנחשים השרפים" - שהיה הענן שורף אותם (-את הנחשים), ועושה אותן (מהם) גדר למחנה (כדי שיראו אותם וייראו מלחטא. רד"ל), להודיעך (גודל העונש, שבאותם) נסים שעשה להם הקב"ה, אותן גירה בהן.

במדבר רבה ט, כב [וכותב רבינו בחי"ל: כי הנחשים האלו שנענשו בהם היו הנחשים עצמם שהיו במדבר למיניהן הרבה, הוא שכתוב (דברים ה, טו) "דמוליקיך במדבר הגדול והנורא חוש שורף ועקרב", וכל ארבעים שנה לא נזק בהם אחד ממישראל, שהיה עק אחד משבעה עננים לפניהם, והורג נחשים ועקבים שלא יזיקום, והיה הענן והוא מיוחד לפלא הזה, ועכשיו בשעת הארבעים כשהוציאו דבה בדבר שהוא להם מדה טובה ומעלה, שלח הקב"ה בהם את הנחשים השרפים. והיו שלא אמר "ושלח ה' בעם נחשים שרפים" אלא "הנחשים השרפים" שבמדבר, כלשון דגמי משליח בן... את הערוב (שמות יח, יז), כלומר, הערוב שבמדברות. כי לא היה בריאה חדשה לשעה, אלא שכבר היו הנחשים והערוב במדבר. והיה מספיק [לומר] 'הנחשים', והוסיף את 'השרפים', קרי ביה 'השרופים', השרפים, ומפני שעת עכשיו היה הענן שורפם כדי שלא יזיקו לשראל ואז היו השרופים, וכיון שחטא ישראל היו הם השרופים עכ"ל]

לעילוי נשמת

האשה החשובה מרת **רבקה פיגלא ע"ה**
בת הגה"ח ר' שמחה בונם ב"ר ז"ל
אשת יב"ח"ש הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א
נלב"ע כ' ניסן תשע"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

לקח טוב

"וידור ישראל נדר" - להתחזק נגד השפלות

אלא שהסבר הדבר הוא כך. דוקא בגלל החולשה הגוברת והולכת, כאשר מתחיל האדם לחוש כי עוד מעט ולא נשאר בו כח להמשיך ויהיה מוכרח לעצור לגמרי ולנוח עד שיאסוף כחות חדשים, דוקא מדת החולשה הנודעת לו היא היא המובילתו למסכנא שאין מעט להמשיך לפי הקצב שבו היה הולך עד הגנה, כי מהלך זה דועך והולך. אם ברצונו בכל זאת, להתגבר על קושי ולא להיכנע לעייפות וכבדות הפוקדת את כל עצמותיו, חייב הוא לתפוס מדה אחרת לגמרי, ודוקא מדה גבוהה כזו הנתפסת כרחוקה מהשגתו היופית.

אותיות מחכימות

וידור יסאל נדר וגו'. נראה שאז היו יסאל עבורי לב מלה, שמת אהבן ונסתלקו עניי הכבוד, ובאותה שעה עדיין לא חזרו, שהיו מלה העדר עניי הכבוד בא להלחם עם ישראל. ועוד זאת שהתגברו וזכו מהם שני. וכענין במלחמת פי, שהכו אנשי העי כשליש ושש אש - כתיב (יהושע ו) "וימם לבב העם והיו למים", כמו שכתב הרמב"ן שכלחמת מלחם על יוסע לא היה ראוי שיושל משערת ראשם אלפה, קל וחומר לימי משה. ואף שאלן לא היתה אלא שפחה, מכל מקום הרגישו בהם שפלות מלכס. והיתה עתה לסופך, לאחר בדרגין גבוהין, היינו שגורו בקרבם את הנקודה הפנימית שכלבם וקפלו לנדרים, כי ידוע שגד הוא בשער הטי"ן, מלשון נ' דר. וזהו שבמדבר וידור יסאל סבל, היינו בחינת ישראל סבל שבסע שוררו אז.

זה לימוד אלס המרגיש שכל מלכו, יעשה לסופך ויאהז דוקא בגבוה ממנו כחוספת כח ואומץ. וכמו ששמעתי בסס **אלמור' הדיס זללס' מגור**, שאמר ב"ל: העולם אומרים אז מ'קטן נישט אריבער מוז מען ארונטער', ואני אומר לסופך: אז מ'קטן נישט ארונטער מוז מען אריבער'.

עם שמואל (הפס"ה)

בשבתרגיל זה הוא, שהמפנה במדת מהירותו גורר בעקבותיו משפיע גם על מצב רוחו, ודומה עליו כאילו כחות חדשים ניסכים ברגליו ובכל איבריו.

הוא הדבר גם בעייפות ורוחנית. בשעה שיהושף האדם שפלות מצבו והוא קשה מנשוא, סימן הדבר שהיחיד הוא כעת לתפוס דוקא בענינים שבדרך כלל אולי גבוהים הם ממנו, אולם כעת יצליחו להוציא משפלותו, ויגורמו לידי כך שיוכל מחדש דלג על הר השם.

כדרכנו, נשתמש גם הפעם בדוגמא מאד פשוטה כדי להמחיש רעיון זה. וטרם נתחיל נבדור שאין בפשטותה של הדוגמא משום זלזול בערכו הרם של הרעיון. מטרת הפשטות היא דוקא להמחיש עד כמה ניכר עקרונו של הרעיון בתוכן של חי היום-יום, למען נוכל להתחבר לרעיון גם בתוכנו הרוחני.

עולה האדם מדרגות מדרגות בבנין רב קומות. במשך הזמן, תלוי לפי מדת כושרו הגופני, יתחילו רגליו להתעייף מלעלות דרגה אחר דרגה, אחת בעקבות השניה, כאשר כל גופו מתנועע במדת מהירות מסיימת בלי הפסקה. בשלב מסוים תחל האטה בקצב התקדמותו כי רגליו כבדות עליו. ולא עוד אלא שמגלה הוא מעט חדש בהוראתם של חז"ל: "על כל נשימה ונשימה תהלל ו-ה..."

בשעה שהעייפות מתחילה להראות את סימניה בהילוכו ועלייתו של האדם, אין לו ברירה אלא לציית לתולדות גופו ולהפחית את קצב התנועה, כך שהמשך עלייתו לא ידרוש מאמצים נמשכים מאבריו, ולא יהיה כגזור עליהם גזירה שאינם יכולים לעמוד בה. אין ברירה. העייפות גוררת האטה. ובמשך הזמן, כאשר תתגבר העייפות עוד יותר, תופיע האטה נוספת בתהליכות רגליו, וכן הלאה.

והנה תופעת הפלא. בשעה שכבדות רגליו מניעה למדה שכבר קשה לו לסבול, יקרה לו לאדם שבפנתע פתאום תצאנה רגליו בטיפוס פורץ על המדרגות כצבי ועופר האילים שבהרים במהירות בלתי מובנת, כשבכל פסיעה יקפוץ שתי מדרגות בבת אחת. ופעמים רבות שבעקבות ריצה פתאומית זו יהלך כה עד שמדת הכבדות והעייפות הנודעת לו מקודם, תרד ותפחת.

כמבט פשוט קשה הדבר מלהבין. זה עתה סירכו רגליו מלהיענות אל משאלתו, כי המשך התנועה כבד עליהן, ואין הן מסוגלות לעמוד בתפקידן. וכעת, דוקא בשעה שחולשתו מתגברת ומאיימת להשתלט עליו כולו כליה, דוקא בשעה זו מצא את רגליו נאמנות לו עד כדי כך שפותחות הן בריצה המדלגת על ההרים ומטפסת על הגבעות.

הרה"ח ר' יוסף ישראל הערצל שליט"א

לע"ז הורין, אחיו, אחיותיו, וקנתו וכל משפחתו שנהרגו על קידוש השם ביום ז' וחי' תמוז תש"ד לסדר "זאת חקת התורה" - דא גזירת אורייתא. השם יקום דמס

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת הרה"ח

ר' חיים ב"ר מנחם מענדל גאטעספעלד ע"ה

ראש הקהל חסידי וויז'ן - אנטווערפן

נלב"ע ט' תמוז תש"א

ת.נ.צ.ב.ה.

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי שלמה לייב מטיטשין זי"ע

יומא דהילולא י' תמוז (תרפ"ז)

הרה"ק רבי יהושע מריבאטיטש זי"ע, במכתב הזמנה לרגל נישואי אחד מצאצאיו, כתב אל הרה"ק מטיטשין: "לכבוד ידיד עליון וידיד נפשי, חודי וחדרי, ה"ה הרב הצדיק המפורסם עובד ה' מנעוריו, חסידא קדישא נהורא נפישא, כ"ש מו"ה שלמה ארי ווינקסלבוים, על ישראל הדרתו בקי טיטשין."

ואביו, הרה"ק בעל **"צבי לצדיק מבלאזוב"** זי"ע, יצא מגדרו וצירף אף הוא כמה שורות למכתב זה, בזה"ל: "זה עידן ועידנים אשר חשקה נפשי לבוא אל כבוד ידיד נפשי באיזה שורות שתיים שהן ארבע, אבל לא עלתה בידי מפאת כמה טעמים, והעיקר שאין דרכי בכך, אמנם עתה בא עת דודים, וזמן מוכשר על ככה, לאשר שבא חתונה נכדי הבן יקר לי האחרון, ורצוני שכבוד קדושתו יבוא הנה לברך את הזוג קודם החופה, לכן באתי ע"ה לבקשהו על ככה. ואמנם שלא באתי בעצמי ע"ה"א אפילו לקרובי ומיידע, אולם לכבוד קדושתו הרב שליט"א, אשר אהוב לי מכל הניל, אטריח בעצמי ולבקשהו על הניל, ותעלס באהבים יחד כדרך ידידים הנאמנים, ונעבדו את ה' בשמחה כחפצו הטוב, וכחפץ נפש ידידו ואהבו באהבה רבה. הדושיית באהבה ומכבוד ערכו הרב..." עכ"ל.

זכינו, ולאחר הסתלקותו נדפסו ספרים על תולדותיו בקודש. ספר **"תולדות מהרש"ל"** לנכדו הרה"ג ר' שמשון מונד זי"ל נדפס בעתיקים בודדים קודם המלחמה, וכיום נמצא אינו במצאנו. חלק שני עדיין בכת"י, וספר **"ברכה שלמה"**, לכן אחותו הג"ר אבא וואקס זצ"ל אבדי"ק פרושניץ, ומשם נשאב רוב החומר אשר לפנינו.

ביריעה זו, נקדיש את הדיבור במיוחד, על עבודת התפילה שלו, שהיתה בהתלהבות אש קודש, בדביקות גדולה ובמסירות נפש ממש. ועדיין אפס קצתו נגענו בשולי אדרתו, ועוד רבות מסופר ומתואר, אך קצרה היריעה מהכילים.

ואלה תולדותיו:

הרה"ק רבי שלמה לייב נולד ביום השבת קודש לסדר "כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה" (נח), ר"ח מרחשוון תרי"ט, בעיר בלענדוב, לאביו הצדיק רבי **זאב וואלף וויינשילבוים** זצ"ל ולאמו הצדקנית מרת מירל ע"ה.

לשמות ימים, בליל שב"ק לסדר "ויהי תמים" וכן ק"ו, ליל היוולד נאכט, ישיב רבי זאב וואלף, וחשב בדעתו איזה שם לתת לרך הנולד. תוך כדי מחשבה נרדם, ובחלומו התגלה אליו דודו הרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשטאן זי"ע, וצויה עליו לקרוא לבנו על שמו.

"מנעוריו מסר נפשו ומאודו בעד ה' עמו ותורתו" - כך נחקק על מצבתו. ואכן, הוריו העידו לימים, כי "מנעוריו התנכר לקדוש ה', וכל רואיו הכירו כי יאיר עולם בצדקתו, כי היה קדוש מרחם ועובד ה' משחר טל תולדות" (ברכה שלמה). כבר בילדותו היה מוכר את חלק הברש שקיבל מהוריו בכל יום, בכדי ליתן בהם נרות, להאיר את החושך בלילות בעת לימודו בתורה.

בבחרותו נסע רבינו ללמוד תורה מפי הרה"ק רבי חיים אורי [גליקלעך] מטיטש זצ"ל, אשר העיד עליו כבר אז, שכל מחשבתו ומוגמתו לקיים "ולאטקת בוי".

רבו זה הכניסו אל היכל החסידות, ולקחו עמו בנסיעתו אל הרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע, שם נשאר עד שהרה"ק מצאנז אירסו עם הרבנית הצדקנית מרת חוה אלטע ע"ה, בת שהיו"ח הרה"ג רבי חיים יהודה גינצבערג זי"ל, חתן הרה"ק רבי מאיר יאללעס זצ"ל מקראקאוויץ.

אך הסתופף בצל בנו הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע, וכן נסע ללעזלא ראה בקבוץ יאור הצפון החדש לחדש תמוז על קשריו עם רביה"ק מבלעזא, לבאבוב, לארלץ ולבלאזוב ולעוד צדיקים. לימים העיד במכתב: "לידתי אצל מורי זי"ל הרב העני הצדיק הרה"ק, וגם עוד צדיקים יראים ושלמים שמשתי בכל כוחי, זי"ע ועכ"ל, והם למדי עמי מש"כ במשנת קנין תורה". בנסיעותיו אלו הגיע לרבותיו בתור חסיד טאמן, והקפיד שלא יקראו אותו בתואר רבי ושלא יכבדו אותו בשום גינוני כבוד.

את חסבתו הנסתר למד אצל המקובל רבי **מענדל'ע שו"ב מאבירא** זצ"ל, בעמח"ס "סמיכות לעולם", שהיה תלמידו של הרה"ק מקאמאראנא זי"ע. רבינו אף אסף חיבור מיוחד בשם 'מדרש ילמוד', ובו מכתבים ענייני קבלה שכתב אליו ובו זה.

לאחר נישואיו יושב סמוך לשולחן חותנתו, וחי חיי צער ודוחק, לאחר שכל ימיו הקדיש לתורה ולעבודה. כאשר עוללו ממש רעבו לחם נאלצה אשתו לנסוע לבלענדוב, שם יושבה בבית חמיה, אבי רבינו, ואילו בעלה הק' נשאר עוד כמה שנים בצאנז, אהלה של תורה וחסידות.

לאחר כמה שנים, עבר גם רבי שלמה לייב לבלענדוב, ושם עסק מעט בסחורה, בכדי להקל קצת מחעול הכבד שנשא אביו שפירנס עד אז את כל משפחתו. אך לימים פאטר הכיר ביותר בפרשת גדולתו בנו, ונוכח לראות כי לא אש פשוט הוא, ציוה עליו שפסיק מבעבדות, ומועטה עיסוק אך ורק בתורה ובעבודה, והוא ידאג לפרנסתו ופרנסת בני ביתו. אולם, רבינו לא חפץ להשליך את ידו על אביו, ולכן עבר לעיר טיטשין, שם נעשה מלמד, ולמד עם שמונה בחורים, כשמעשה נטל שר לימוד, ועם השמיני למד בחינם, כדי שלא תהיה עבודתו אך בשביל בצע כסף.

בפקודת רבו הרה"ק משינאווא זי"ע, יסד את בית מדרשו בטיטשין, והחל לנהוג באדמו"רות, כשהמונים משחרים לפתח ונושעים אצלו בשיעורת ורופאות. ובמשך ימי חייו, היה ביתו תלתי תלפיות, מקום שכל פיות פונים אליו על כל צרה וצוקה, למען יתפלל עליהם הצדיק ויחיו.

המדרש נערך לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה ברוך יצחק ערשי - ברושטיין י"ח ת.צ.ב.ה.

בי"כ שמעתי ממורי, כלומר בזאת המדרגה ובאותה בחי' בפחד וברעדה שמעתי המאמר מהבע"ש הקדוש, עכ"ל התולדות זצ"ל. ורמזו רמזו לו כ"ק אדוני אבי מורי, ומורי חמי בעמח"ס הקדוש זצ"ל, שבאמת אין זו חכמה ולא מלאכה ללקט מאמרים, אבל לא זאת היתה עבודתו, כי אם **אם הוא היה באותו המדרגה בשעה שאסף המאמרים והעתיק אותם מספרים הקדושים, וכן קיים דברים ככתבו ממש בהתלהבות נמרצה**, כאשר גלוי וידוע לכל אורה אותן, בשעת התפלה, **שהיה ממש כמו שרף מופשט מכל נגמיות**, ורצה שממנו ילמדו וכן יעשו, וזאת היתה כוונתו במה שחפץ בהתפרסם ספרו זה 'הכנת לב לתפלה' בעולם."

עדות נאמנה

אודות אשר הראני כי אסף בחפזו שושנים, דברים יקרים ונכונים, כמה עניינים שונים וכמה תורות ושיחות נפלאות, אשר שמע מפה קדוש, הוא דודו הרב הצדיק מופת דורו מהרש"ל זצ"ל מטיטשין. הנה נכון הדבר למען ידעו דור אחרון השפל הזה, כי גם בזמננו גדול ונורא כח התורה והתפלה, כמ"ש בתנא דבי אליהו כמה פעמים.

וז"ל הרמב"ם זי"ל פ"ג משמיטה ויובל: "כל איש ואיש אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני השם לשרת ולדעת את השם, והלך שר כמו שעשהו האלהים, ופרק מעל צווארו עול החשבונו הרבים אשר בקשו בני אדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה השם חלקו ונחלתו לעולם, ויזכה לו בעו"ה דבר המספיק לו כמה שזכה לכהנים בלויים" וכו'.

וכל הדברים אשר דיבר משה איש האלקים הני"ל נתקיימו בדודו הצדיק זי"ל, **כי נהרזו אליו מכל אפסי ארץ לעורר רחמים עליהם, ועליו נאמר: "ותגזר אומר ויקם לו"**, ודבריו לא שבו ריקם, ומי שראה **תפלתו במסירות נפש ודביקות ויראה נפלאה**, דואג ונאנח על פטירת הצדיק הזה כו', שייף עילי שייף נפיק ולא החזיק טיבולתא נפשו, אם כי רצו לעטרו בזוהרים הרבה, לא היה מתרצה ברצי סוף, כי **באס בבלי הזמן, וכל נגמיתו היתה לקדש השם ולהשפיע חסדים טובים לישראל**.

וגם אנכי השפל מעיד בקטני מה שראיתי בגדלו, רוח הקודש ושאר עניינים נפלאים. פעם אחת שלחתי אליו להתפלל על חולה מסוק, וטרם הגיע עליו הט"ג מכ אותו החולה, והשיב לי: יושב בסתר עליון הוא ירחם, והבנתי שהרגיש בדבר, וכן השיב לי במכתב קדשו. ופעם אחת שלחתי לא אודות אשר קם עליו רשע לקפח פרנסת כו', והשיב לי בפרשת אחרי: "לסדר אותו לעזאזל המדברה, ובמכתבו כתוב לאמור שמצפ על זה במהרה, וכן היה, בזמן קרוב ששלחו אותו אל ארץ גזירה. **כהנה וכהנה ספרו לי כמה אנשים שהיו להם פלאות ונפלאות בתפלתו וברכתו למגן ומחסה מהמם רעות...**

מתוך הסכמת הגאון רבי שמואל אהרן מילער זצ"ל הי"ד אב"ק לאבאנו: לספר 'ברכה שלמה', שחיבר חתנו הגאון רבי אבא וואקס זצ"ל אבדי"ק פראשאוויץ, על תולדות דודו-רבינו זי"ע.

וכך נחקק על מצבת קדשו במילים ספורות: **"שפך שיחו לפני ה' כמו שלמה בתפלתו, להטה אש סביביו בתפלתו ושאת אר"י שאנתו... בחיבורו נחמד זיכה את הרבים מפרי נטיעתו, מעניני תפלה אשר זה ה' אומנתו, 'הכנת לב לתפלה' קרא שמו כותבנו ומסתה רועות...**

ונציין להתנהג מופלאה שראו אצלו, שהיה מפסיק באמצע התפילה, ושופך שיח לפני יתיש, ואף בלשון אדיש, לפרש לשונות התפילה אל לבוא אל המלך בדברי רציו ותחנונים. לא אחת שמענוה וזעק אליו שמוע תפלתו: "אני כרתתם על נתי: --", ופעמים אף היה צועק בקול: "בני ישראל! סיעו לי בתפלתכם."

כאשר העירו לו על מנהג זה, דהוי הפסק באמצע התפילה, התנצל ואמר שכלל לא זכור לו כדבר הזה. ופעם נעה ואמר, כי מצינו בגמרא (ברכות ס"א): "בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה והיו סורקים את שפרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו, רבינו עד כאן, אמר להם כל ימי היתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפש' - אפילו נוטל את נשמתו, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבה לידי לא אקיימנו היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד" - ופירש"י שם: "והיה מקבל עליו עול מלכות שמים - קורא קריאת שמע", דהיינו, שכשהגיעו תלמידיו היה אז באמצע קריאת שמע, וכאשר שאלו אותו "עד כאן", נעה להם שכל ימיו היה מצטער וכו', ואחר כך יצאה נשמתו באחד. נמצא, שעל כרחם אמר להם זאת באמצע קריאת שמע, וכיון שאמר זאת ממתח בדביקות והתחננות אין לו נחשבת להפסק.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

1. ית"י' להו למכון "שם ושארית", העוסקים בקדשים להו"ל מחדש ספר שלם על תולדות האי צדיק וקדוש, ומהם קבלנו את החומר למאמרנו. ובקשתם מצורפת בה, לכל אשר בידו כל חומר או מידע השופכים אור על חיינו ופועלו של רבינו, לנהוג בהם שובת עין ולכותב את הרבים בה. פקס להערות ומשלוח חומר: 02/624-4130 [972] דוא"ר: zichron@gmail.com

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת מכות

האם חייב אדם להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל את חבריו מסכנה ודאי?
 שנינו במשנה (יא ע"ב): "ואינו יוצא [מערי מקלט] לא לעדות מצוה ולא לעדות ממוון ולא לעדות נפשות, ואפילו ישראל צריכים לו, ואפילו שר צבא ישראל כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם, שנאמר (במדבר לה, כה) 'אשר נס שמה' – שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו", וכן פסק הרמב"ם (הל' רצח ושמירת נפש פ"ז ה"ח), וסיים בלשונו: "ואפילו כל ישראל צריכין לתשועתו כיואב בן צרויה, אינו יוצא משם לעולם עד מות הכהן הגדול, ואם יצא התיר עצמו למיתה".

בבבנות סיום דבריו – "ואם יצא התיר עצמו למיתה" – כותב **האור שמח**, שהרמב"ם הוסיף בזה טעם "למה אינו יוצא, הלא פקוח נפש דוחה כל מצות שבתורה, ומכל שכן פקוח נפש דכל ישראל, ואסתר תוכיח (-שבגלל פקוח נפש של כל ישראל העמידה את עצמה בסכנה ונבטתה אל אחשוורוש שלא כדת), רק דנגד הטבע אין לנו להוסיף אחרי מצות יצא הטבע, דוקר כליות ולב, הוא אמר כי אם ידם לבב הגואל להצילו אין לו משפט מות, תו אין יכולים בית דין להמיתו, וכיון שהותר דמו לגואל הדם אין לו להכניס עצמו בספק סכנה עבור הצלת חבריו מסכנה דריות". וראה עוד בדבריו בפ"ב מהל' רצח ה'ד, שהעיר כי שר צבא ישראל כיואב בן צרויה, "אמאי לא עשה המלך או בית דין תקנה שלא ידורשו שום אדם, ואם ידרגו ידורג", ואז שפיר יוכל לצאת, וכתב: "כיון דאמר תורה דטבע האדם גלוי להוציר כל, אשר בהיותו אינו כלוא במקלטו או יחס לבבו והכה, ולכן אין משפט מות להגואל הדם המכבה, תו אין בכח מלך ובית דין הגדול של ישראל להתנגד אל טבע האדם והממיתו".

ולאור דבריו הוכיח האור שמח, שאין לו לאדם להכניס את עצמו לספק סכנה בעבור הצלת אחרים, ודלא כדברי ההגות **מיימוניות** (דפוס קושטא ה' רצח פ"ה ה"טז), הובא **בבסף משנה** (הל' רצח שם), שהיו חייבים אדם להכניס את עצמו גם בספק סכנה בכדי להציל את חבריו (וע"ש שכתב בן בשם הירושלמי, אך האר"ש כתב שאין שם הכרח, יע"ש).

האור שמח שונה את דבריו גם בבספר **מושך חכמה** בפרשת מטעי (לה, כו) בפסוק "ואם יצא יצא הרצח" וגו', וכן בפרשת שמות על הפסוק (ה, טז) "ויאמר ה' אל משה במדבר לך שב מצרים כי מותו כל האנשים המבקשים את נפשך", וכתב: "ומכאן – דאם הוין חיים המבקשים את נפשו, לא היה צריך לילך להוציא בנ"י ממצרים, אע"פ שכל ישראל צריכים אליו אינו צריך להכניס עצמו בסכנה, ומהו יצא לרבונו במשנה (מכות יא) שהגולה לעני מקלט אפילו כל ישראל צריכים אליו כיואב בן צרויה – אינו יוצא".

והנה, **ה'כלי חמדה** (בר"פ פנחס) הביא את דברי האר"ש, וכתב: "ואני אומר לשרי ליה מריה, שבמחבת"ה לא דיבר נבונה, שלענ"ד נראה ברור, דאם היה הדין דמחייב לצאת כדי להציל את ישראל, היה הגואל הדם נהרג עליו, דלא גרע ד"צא בשונג מעיר מקלטו", דק"ל (ע"י מכות יא: רמב"ם הל' רצח פ"ה ה"א) דגואל הדם גולה עליו... ומבואר מזה דלא פטור מדצ' כי ידם לבבו", אלא אם היה לצאת מעיר מקלטו, אבל לא בהורף כדבריו. ונעל פ"י ביד, והרי חזו"ן דף טע"ז ר"כ ידם לבבו" אינו פטור לא הגואל הדם לצאת מכות כד"ג, אפילו אם מות מיד לאחר שנגמר דינו לגלות, ונהרג עליו אם הרגו, ואם בן אם היה הדין להצורף פיקו"נ מותר לצאת מעיר מקלטו, היה הגואל הדם נהרג עליו אם היה הרגו, כמו בהרגו עיר מקלטו".

ובהמשך כתב ה"כל"ח שמוכרחים לתור, שטעם איסור הציאה אינו מחשש שמא יפגע בו גואל הדם, אלא, שגזירת הכתוב היא, וכמסקנת המשנה: "אינו יוצא משם לעולם, שנאמר 'אשר נס שמה' – שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו", שלא יצא משם אחר הצורך גדול להציל את ישראל, וסיים דברי הרמב"ם – "ואם יצא התיר עצמו למיתה", לא באו כנתינת טעם לבאר למה אינו יוצא כשצריכים לעזרתו להציל הכלל או הפרט, ואינם כי אם תוצאת הדין מתוך דין הקודם, כי מאחר שלא הותר לו לצאת מעיר מקלטו, לכן כי שיצא הוציא מתחום עיר מקלטו, ואע"פ שיצא להצלת נפשות שהיא צורך גדול, התיר עצמו למיתה.

עוד כתב ה"כל"ח, שמהדחת האר"ש מאסתר המלכה, שפקוח נפש של כל ישראל דוחה כל מצוות שבתורה, יש להוכיח שהיכים להכנס בספק סכנה בעבור הצלת כלל ישראל, שהרי אסתר הכניסה את עצמה לסכנה בזה שנכנסה לגנת הביתן שלא כדת, והיה דינה למיתה לולא שנעשה לה נס שמלאכי השרת מתו לה חוט של חסד.

וממה שנאמר אצל משה רבינו: "לך שוב מצרים כי מותו כל האנשים המבקשים את נפשך", יחכן לפרש כפשוטו, כי הגם שהיכים להכנס בספק סכנה בכדי להציל אחרים, הרי אם ימיתוהו – בודאי לא יוכל לפעול מאומה להצלת ישראל, ומש"ה חשש משה לחזור למצרים, כי לא יועיל הדבר כלום, ומוטב שיחבה וימתין לשעת הכושר, ולכן אמר לו הקב"ה "לך שוב מצרים כי מותו כל האנשים המבקשים את נפשך", ומעתה אין לך לחשוש לכלום, ותוכל לפעול ולהשתדל בהצלת ישראל.

לסיים בביא דברי **הערוך השולחן** בזה (ח"מ הל' חובל בחבירו סי' תכ"א): "הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם עד מיתת הכהן הגדול... ואפילו להציל נפש בעדותו... ואפילו כל ישראל צריכין לתשועתו כיואב בן צרויה... ואם יצא התיר עצמו למיתה. ואף שאין לך דבר שנומך בפני פקוח נפש, אמנם י"ל כיון דאם יצא הותרה דמו א"א לומר לו שיתיר דמו בשביל אחרים, ועוד כיון שנתגלגלה על ידו הריגת נפש רחוק הוא שיתגלגל וזות על ידו. עוד כתב בהמשך: "ויש להסתפק אם רצונו לצאת למצות פקוח נפש אם מוחין בידו אם לאו, דמצד הסברה היה נראה שאין מוחין בידו, וזה ששנינו במכות שאין יוצא משם, ליינו שאין כופין אותו לצאת, וכן משמע צ"ת מירושלמי שם, רצ"ע לדניא".

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות משא ומתן באמונה (ב)

א. איסור גמור למוכר לומר "אני קניתי החפץ בכך וכך" - כשבאמת קנה אותו בפחות מהמחיר שנקב, וזה נכלל באיסור אונאה. והסוחרים המפליגים בשקרים, שאומרים שרצו לתת להם כך וכך, וכדומה, כדי שהלוקח יירצה למחיר שהוא תובע, הרי הם עוברים על לאו זה (ע"י פלא יוקר אות שקר, שפת תמים להח"ח - מה שהאריכו בכגון דא).

ב. כמו כן יש איסור על הקונה שלא יאנה את המוכר, כגון שיאמר על החפץ - שאינו טוב ואינו שווה כל כך, כדי שיתן לו בזול. כן איתא בספר חסידים (סי' תתקכ"ח): "הקונה ספרים לא יאמר רע רע (כלומר הקנין הוא רע ויוקר), אלא יאמר כך וכך אני רוצה לתת, אם תחפוץ - תתן", וכי, עיי"ש.

ג. אם יש תחת ידו מטבעות או שטרות מזויפים, אפילו אם קיבלם - ונתאנה, אסור לו להעבירם לאחרים, גם לא לנכרי.

ד. סוחר שמחליף מטבעות חוץ וכדומה, אם יודע הוא שכבר נשתנה השער לטובת הלוקח, חייב להודיע לו שנתייקר השער, אע"פ שעדיין לא התפרסם. וכן להיפך, אם הלוקח יודע שנפחת השער, אזי אע"פ שהסוחר אינו יודע עדיין, חייב הוא להודיע לסוחר.

ה. ויש לדעת, דאע"פ דבעלמא קיי"ל, דאם נתאנה הלוקח או המוכר פחות משתות - אינו מחויב להחזיר האונאה, מ"מ במחליף מטבעות שאני - שאפילו פחות משתות יש להחזיר האונאה (ע"י הטעם בספר הנפלא אמרי יעקב על שו"ע הרב ח"ו"מ סי' ב סק"ד, ועיי"ש בשע"ח).

ו. עוד יש לדעת, דאע"פ אדיתא בגמרא (ב"מ ט) דאין אדיתא לטרתו, דאין גופו ממוון, מכל מקום שטרות הכסף של היום - בהיותו המטבע שסוחרים בו - נחשב ערכו לעצמיות כמו כל המטבעות מדורות בעברו (ע"י שו"ת תת"ס ירו"ד סי' קל; שו"ת השב"ח משה סי' נה; ח"ווא"א יחיד סי' עב סק"י).

ז. והנה אע"פ דק"ל מדינא דאם נתאנה פחות משתות דאינו צריך להחזיר - מכל מקום יש סוכרים שירים שמים יחזיר (כן היא דעת הסמ"ע בסי' רכ"ז סק"ד). ועיי"ש בחי חת"ס על הגליון דחולק על כך, וכתב שיפחול לו).

ח. אם אינה לקטן בפחות משתות - אי צריך להחזיר לו האונאה, לדעת הרמב"ם (פכ"ס מהל' מכירה ה"ה) אינו צריך להחזיר, ולדעת הראב"ד - צריך להחזיר, דקטנים אינם בני מחילה נילחו. (ועיי"ש בהרב המגיד דמתוך הרמב"ם. וכן פסק בשו"ע ח"ו"מ סי' רלה סי' דקטן דינו כגדול דאינו מחזיר האונאה בפחות משתות. ועיי"ש בסמ"ע סק"א ובהמשך).

ונסיים מעין הפתיחה של מאמרינו, ונביא עוד מדברי הראשית חכמה, בפרק משא ומתן באמונה, שכותב בזה"ל: "**לעולם ישתדל אדם להיות זהיר במשאו לעולם ובמתנו באמונה, שכל הנושא ונותן באמונה, מעלין עליו כאלו קיים תרי"ג מצות**", עיי"ש שהוכיח כן נגמרא במסכת מכות (כ"ג), והביא גם הגמרא במסכת נדה (ע"ג): **מה יעשה אדם ויתעשר וכו' ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה וכו' ויבקר רחמים ממי שהעושר שלו**.

עוד הביא מדרש משלי: "איש אמונות רב ברכות ואף להעשיר לא ינקה (משלי כה, כ), הנושא ונותן באמונה נכסיו מתרבו והקדוש ברוך הוא זמין לו פרנסתו מפני שבני אדם בוטחין באמונתו והיה ממונם מצוי אצלו תמיד, וזה ידוע לו שיתפרנס מן האמונה אלא שנקאר צדיק, שנאמר (תהלים ב"ד), וצדיק באמונתו יחיה" וכו', עיי"ש.

ובענין מאמרים ז"ל הנ"ל: "מה יעשה אדם ויתעשר וכו' ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה וכו' ויבקר רחמים ממי שהעושר שלו, שנאמר (תהלים ב"ד): "עלי הכסף ולי הזהב טאום ה' צבקות", אמרתי להביא פירוש נחמד שראיתי בספר תהלים 'מאור צדיקים', על הפסוק בתהלים (נ, ה): "אספרה אל חק ה' אמר אלי בני אתה אני ילדתיך. שאל ממני ואתנה" וגו', וכך פירש הר"ק ר' מרדכי דוב מאהרנטסייפל זצ"ל: "אספרה אל חק", אם יהיו מבקש בענייני פרנסה, שזו חובתו, י"ח" אמר אלי", אומר לו הקב"ה: "בני אתה אני היום ילדתיך", הרי אתה בני והרי אב מחויב לפרנס את בניו, "שאל ממני" רק תבקש ממני "ואתנה" ואנכי אשמע בקשתך ואתן לך. אכ"י".

מאת:

עלי ספר

חשב סופר על התורה ומועדים, רשות וליקוטים - מאת הגה"ק רבי אברהם שמואל בנימין סופר זצ"ל גאב"ד דק"ק פרעשבורג. יצא לאור לראשונה בשנת תשכ"ח, ותחת נדפס מחדש בשני חלקים מושלמים, בתוספת מאמרים רבים שלקטו מספריו ומכתביו על. חלק א' - על התורה ומועדי השנה; חלק ב' - דרשות וליקוטים, ומחובר לטחור ספר **ויגיל אש'** על התורה ומועדים מאת בנו הגה"ש רבי שמחה בונם סופר שליט"א גאב"ד ור"מ פרעשבורג, וסי' **שארית פרי יוסף** - בו נקבעו שיירי תורתו של הגאון רבי יוסף יצחק הכהן קאהן זצ"ל מקאטוביץ, חותנו של בעל החשב סופר, **מעשה חושב'** - תולדות וקורות חייו, מנשה תקפו וגדולתו של המחבר בעל החשב סופר. כל אלה נערכו מחדש עם ציונים, הארות, מראי מקומות ומפתחות, ויצאו לאור ברב פאר והדר על ידי מכון ידע"ת סופר, ירושלים תש"ס.

הילולא קדישא חודש תמוז - תולדותיהם של צדיקים וגאונים חזרונות, סיפורים ואמרי קודש של הני גאונים וצדיקים בעלי ההילולא. נלקטו ונסדרו להפלא, דבר יום ביומו לפי סדר ימי ההילולא, על ידי הרב מנשה יצחק מאיר שיף. אשדוד, תמוז תש"ע.

ליקוטי קול אריה - ליקוטי אמרי קודש, פירושים ודרושים, תוכחות ומוסרים, העתקת שמועות וגם קצת סיפורים אשר מפורש יצאו מפיו כהן גדול הגה"ק רבי אברהם יהודה הכהן זצ"ל אבד"ק בערעסאוו וויקין מאד - בעל שו"ת **קול אריה**. נערך ונסדר ברב הדר יופיע על ידי נכדו הרב נפתלי הערעניץ עם מפתח מפורט, בהוצאת חברה מפניצי תורה ממשפחת קול אריה, ברוקלין נ.י. תשי"ע (קצ"ע עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' שלמה מתת'י גראסמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמור יוסף אלי' נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה והקדישו בביהמ"ד דחסיד בעלזא (מרכ"י)	הרה"ח ר' אהרן פרידמאן הי"ו לרגל שמחת אירוסו בתו תח' עב"ג הבה"ח כמור חיים אלימלך נ"ו בן מחו' הרה"ח ר' אהרן פרסטר הי"ו ירושת"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרב משה רייזנער שליט"א לרגל שמחת נישואי בתו תח' עב"ג החתן היקר כמור מאיר המבורגער נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלכסנדר הכהן מאטיאש שליט"א לרגל שמחת נישואי בתו תח' עב"ג החתן היקר כמור יודא בנימין גראסס נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת לעילוי נשמת הרה"ח ר' עזריאל הערצקא יונה ב"ר בן ציון ע"ה אדלער נלב"ע ז' תמוז תשס"ה - ת. כ. צ. ב. ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' נפתלי מאשקאוויטש הי"ו
הרה"ח ר' ישראל קאניג הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח' עב"ג החתן היקר כמור יוסף גדלי' ריטשמאן נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת החופה א"ה ביום שלישי ה'בעל"ט בשעה 17:00 באולם בנות ירושלים	הרה"ח ר' ישראל קאניג הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח' עב"ג החתן היקר כמור יודא בנימין גראסס נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת לעילוי נשמת הרה"ח ר' עזריאל הערצקא יונה ב"ר בן ציון ע"ה אדלער נלב"ע ז' תמוז תשס"ה - ת. כ. צ. ב. ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' נפתלי מאשקאוויטש הי"ו	הרה"ח ר' אלכסנדר הכהן מאטיאש שליט"א לרגל שמחת נישואי בתו תח' עב"ג החתן היקר כמור יודא בנימין גראסס נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת לעילוי נשמת הרה"ח ר' עזריאל הערצקא יונה ב"ר בן ציון ע"ה אדלער נלב"ע ז' תמוז תשס"ה - ת. כ. צ. ב. ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' נפתלי מאשקאוויטש הי"ו	הרה"ח ר' אלכסנדר הכהן מאטיאש שליט"א לרגל שמחת נישואי בתו תח' עב"ג החתן היקר כמור יודא בנימין גראסס נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת לעילוי נשמת הרה"ח ר' עזריאל הערצקא יונה ב"ר בן ציון ע"ה אדלער נלב"ע ז' תמוז תשס"ה - ת. כ. צ. ב. ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' נפתלי מאשקאוויטש הי"ו

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרב חר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת בלק (אבות ו)
י"ג תמוז תש"ע - שנה ט"ו גליון תשי"ט

הדפסה	מחיר	דף
אנטווערפן	21:44	23:16
לונדון	21:07	22:46
מאנשטער	21:27	23:07
ציריך	21:09	22:39
זרייך	20:41	22:12
אמסטרדם	21:49	23:26
פאריז	21:40	23:13
פראנקפורט	21:21	22:55

מדרש חכמים

ויגר מואב - נאסף אל הערים

ויגר מואב מפני העם מאיר וגו' (כב. א). מהו "ויגר"? כשהיו ישראל נראים לעמומים - נראים עטופים לשלום, ולמואבים נראים מזויינין למלחמה. [ולמה?], שכן כתיב (דברים ב, יט): וְקָרַבְתָּ מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל תְּצַר־ם - כל מין צרה אל תצר להם, וְאֶל תְּתַרֵּם בָּם - כל מין גירוי. [אבל] ולמואב אמר (שם פסוק ט): אֶל תְּצַר אֶת מוֹאָב וְאֶל תְּתַרֵּם בָּם מִלְחָמָה - מלחמה אי אתה עושה, אבל מה שאתה יכול לחטוף מן החוץ חטוף (-שהותר להם לשלול ולבזוז מן השדות, הדרכים והכפרים שחזק וסביב לנחלים. וזו כוונת הכתוב: "ענה ילחכו הקהל את כל סביבותנו" מהר"ו). ולכן נראים מזויינין למואב, והן נאגרו (-נאספים, מתוך פחד) לעיריהם (-הכריזים הבצורות, שנאסר על בני ישראל לכבוש). שאין "ויגר" אלא לשון אסיפה, שנאמר (משלי י, ה) "אוגר בקיץ בן משיכיל".

ויגר מואב - הרגיש עצמו כגור חור כלפי ישראל

דבר אחר "ויגר" לשון גר. שהיו [המואבים] רואים לעצמן (-את עצמן) גרים בעולם [מפני בני ישראל]. אמרו: ירדו [בני ישראל] למצרים לגור [שנאמר (בראשית מז, ד) "לגור בארץ באנר"], ואחוז אותה [שנאמר (שם כז) "ויאחזו בה"], (עד כדי כך, שבני ישראל) משכינים היו להם (-למצריים) בתים, שנאמר (שמות כב, כ) "ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה" (-"ביתה" כתיב, משמע שמוכס על האשה הישראלית שכתוב קודם בפסוק, מתנ"כ. ובהזמנה מואבית "ויצלו את מרים", כי יתנו שם קרקעות בלי תשלום. אמר יישר). [גם כאן אמרו מואבים: מעתה יהיו בני ישראל אדוני הארץ ואנו נהיה כגרים באחוזותם. והו' "ויגר מואב מפני העם" וגו'].

במדבר רבה, כ, ג, תנחומא ג

אילו היתה בהמה מדברת - לא היו יכולים לשעבדה

ויפתח ה' את פי האתון וגו' (כב, כח). להודיע, שחם הקב"ה על כבודו של ברוך, וידע צרכו, [ולכן] סתם פי בהמה (שלא תוכל לדבר), שאילו היתה מדברת, לא היו יכולים לשעבדה ולעמוד בה (-כי היו בושיש מפני דבריה ובקשותיה לחמול עליה לא להשתעבד בה. ע"י יוסף, [והוא ראינו] שזו (-האתון) הטפשה שבבמה, וזה (-בלעם) חכם שבחכמים, [ו]כיון שדברה לא היה יכול לעמוד בה. במדבר רבה, כ, יד

ביקש לקצץ את השרשים

פי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו וגו' (כב, ט). להודיע שנתנו של אותו רשע, שמתוך ברכותיו אתה יודע מחשבתו. למה הדבר דומה? לאדם שבא לקצץ את האילן, מי שאינו בקי קוצץ את הנופים, [דהיינו] כל ענף וענף, ומתייגע. והפיקה, מגלה את השרשים וקוצץ. כך אמר אותו רשע: מה אני מקלל כל שבט ושבט, הרניי הולך לשרשיהם (-לאבות ואמהות). בא ליגע [בהם], מצאן קשים [וזכותם רבה]. לכן אמר: "כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו". שם, כ, ט, (ורש"י הביא בפירושו בזה"ל: "אני מסתכל בהם אחר" כיוון ידוע), אמר לו: אף הוא קשה כמותו, [ותורעת מלך בו], [שהוא] תוקע ומריע ומפיל החומה (בביתו).

בלעם לבלק: יהושע קשה כמו משה ולא תוכל לו

ה' אלקי עמו ותריעת מלך בו (כב, כא). "ה' אלקי עמו" (-עם משה, שכל ההנהגה היתה בנסים על פי ה', שלא בדרך הטבע). אמר לו בלק [לבלעם]: הואיל ואיני יכול ליגע בהן מפני משה משמשן, ראה זה שעומד אחריי (-יהושע) מה יהיה (אולי תוכל להם אחר"כ בזמן ידוע), אמר לו: אף הוא קשה כמותו, [ותורעת מלך בו], [שהוא] תוקע ומריע ומפיל החומה (בביתו).

שם, כ, כ

לעילוי נשמת

האשה החשובה מרת רבקה פיגלא ע"ה
בת הגה"ח ר' שמוחה בונים ב"ר ז"ל
אשת יבלח"ס הר"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א
נלבית ב' ניסן תשי"ע
ת.צ.ב.ה.

לקח טוב

"בנונים לא יתחשב" - - -

שנתגרם צער ויגון לבנו אחובו. מאחורי הפרגוד שולחו שליחים מבית המלכות לעורר קנאה ושנאה אצל ילדי העיר על בנו יחידו של המלך. כל מיני דעות מגוונות וסיפורים בדויים המפקקים ביושרו של בן המלך הלכו מפה לאוזן. לא רבו הימים עד שכל בני גילו שטמורו ומאסורו וכל שכן שלא הפצו בקירבתו. פעמים רבות אף ציערו אותו ובזו אותו לעיני כל, חזור ושנו. גם כאשר רצה בן המלך להתיידיד עליהם הרי שלא ניתן לו ללכת בדרכם וגמגמו גלגול בעל כרחו מנתיבותיהם.

והמלך אבלו על פניו וצחלתו בלב. אבלו על פניו בראותו את בנו יחידו ולצען ולקלס בין הסובבים אותו. וצחלתו בלבם בראותו את התועלת הרצויה שיצאה

אותיות מחכימות

... ועל דרך הלל יש לפשט אחר ששמעתי ב"ס א"ז זל"ס"ם (הפסל ס"ס טוב י"ט) שפסל אחת הלך למקום בין יםשפלים, ובחלחלו מן המקום ירד שלא יגע בו יםשפאל. ושפע שני יםשפלים מתכרים זה עם זה, אחד לחכירו: שמור עומק שלא תגע ביהודי הטמא הזה חלילה. והוא שאמר: "הן עס נלדד יספן" ואינם מתערכים גוים טעמאים. והוא מחמת "ובגוים לא יתחשב", שאינם חסונים בין גוים, זה שונתם כחיל, וקל לבנין.

גל מחנה אפרים

מצעצה זו, שבשום פנים ואופן לא ניתן לו להיטמע ביניהם וללמוד ממעשיהם.

עצה נשגבה היא מדעת עליון ברוך הוא שבנו יחידו ישראל אשר בו יתפאר לא יתחשב בין הגוים, כי אם ישתמחו וימרוהו בעלי הציצים על כל צעד ושעל. כל כמה אשר ירצה הבן להתקרב אל הגוים, באותה מדה תגדל שנאתם ותתגבר סלידתם ממנו. וכל כך למה - בכדי שעם קדוש לבדד יישכן, ותהיה דרכו בטוהה להגיע אל נחלתו המיועדת לו להיות לאביו שבשמים לממלכת כהנים וגוי קדוש.

ואמרתם כה לח"י!

כלב הומה רגשות שמחה וגיל לרגל שמחת ומעמד "בן חמש למקרא" לצאצאיו היקרים תינוקות של בית רבן, מביעים אנו בזה תודה וברכה להמלמד החשוב והמסור לתלמידיו הר"ח ר' משה מייזנער שליט"א

על כל היגיעה וההשקעה במשך כל השנה, ועתה על ארגון המעמד המפואר והמרגש - ה"ח" במספר וברכתנו צרופה, שיזכה עוד רבות בשנים להרביץ תורה בצאן קדשים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת וכל טוב סלה המברכים מקרב הלב הורי התלמידים

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

מוגשת בזה לאביו-ומינו היקר באנשים, איש החסד והמעש ועוסק בצרכי ציבור באמונה, שמו מפארים הר"ח ר' ישראל קאניג שליט"א ואותו עמו מנכ"ל אמנו-חמותנו תחי' לרגל שמחת ינושיא הבת - אחותנו היקרה תחי' עב"ח חתן המצויין

כמו יוסף גדלי' ריטשמןאן נ"י - ממנשטער ויהי רצון שיזכו לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים מתוך אושר ועושר וכל טוב, אמן מאחלים מקרב הלב, בנכם וחתניכם: אהרן וויינגארטן ומשפ' עקיבא יוסף סאפי ומשפ' אברהם יעקב קאניג ומשפ' משה יצחק קאניג ומשפ' שלום בליינר ומשפ' יוסף שלמה רוט ומשפ'

אמרות טהורות

שכר בעולם הזה – על הגדרים וסינים

ויעמוד מלאך ה' במשעול הכרמים וגו' גדר מזה וגדר מזה (כב, כד). כתוב בספד"ק 'דומת אריאל' – 'במשעול' – ראשי תיבות: שכר מצוה ביהא עלמא ליכא (קדושין לטז). ונראה לבאר דבריו, כי בלעם הרשע רצה לקטרג על ישראל ולקללם, וזאת ידע שעל שכר העוה"ב, לא יעשו דבריו רושם כלל, ולכן התאמץ שלא יזכר ישראל ע"פ לפוטות העוה"ז. וחשב שכזה יוכל בנקל להתקומם עליהם, מאחר דשכר מצוה ביהא עלמא ליכא. אולם באמת, מבואר ב'דודושי אגדות' להמורה"א (ספה יד), שאף דשכר מצוה גופא ליכא ביהא עלמא, מכל מקום על מה שישאר מוסיפים לעשות גדרים וסינים לשמור מצוות ה', על זה יש שכר מצוה גם ביהא עלמא, וכענין שמיצניו (ברכות כ): "אמר מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם, כתבת בתורתך 'אשר לא ישא פנים' והלא אתה נושא פנים לישראל וכו'. אמר להם: וכי לא אשא פנים לישראל, שכתבתו להם בתורה 'ואכלת ושבעת וברכת' והם מדרקקים על עצמם עד כיות ועד כביצח". וזהו שרמו לו המלאך לבלעם: "במשעול הכרמים" – אל תאמר במשעול: שכר מצוה ביהא עלמא ליכא – שהרי: "גדר מזה וגדר מזה", שישאר מוסיפים גדרים וסינים בשמירת המצוות, ועל ידי זה הם מקבלים שכר גם בעולם הזה. עריכת הכרמים

הוראת את ה' – מפחד ממצוותיו

אל מוציאם ממצרים כותעפות ראה לו (כב, כג). הן לפי פשוטו והן לפי מדרשו "כתועפות" – אלו המלאכים, "ראם" – אלו השדים. ולבארה יפלא, היאך מדרמה בורא לברואיו, ועוד יותר קשה מי הכנים שדים אל הקדושה, וכי מה לתבן את הבר. ונראה, שזה מוסב על בני ישראל הנזכרים כאן, והכתוב משבחים כי בעת ציצאת ממצרים עד יראי תאם עד כדי כך שהיו מתפחדים בעשותם אחת מכל מצוות ה' אם היא בשלימות הכלתה, ואז קנה לו פרקליט אחד, או שמו פגם בעשייתו "ולא די שלא נברא ממנה מלאך, אלא אנכי בראתי משהית להל' רח"ל.

אמירה נעימה

וילך עם שרי מואב. ויחר אף אליקים כי הולך הוא וגו' ושני נערי עמו (כב, כג-כד). פירש"י: "עם שרי מואב – לבו קללם שוה" עוד פירש שוה' חרה על כי "נתאוו לילך". ולבארה יש להבין היכן נרמז בפסוק כל זה. וכן קשה מאוד למה חרה בו אף אליקים, הלא הקב"ה אמר לו (פסוק ג) "קום לך אתה". ונראה לפרש לפי מה שכתוב בספר חסידים (סי קסח) על פסוק (תהלים קסח, יב) "בדורות וגם בתולדות זקנים עם נערים", שכתוב נאמר בפסוק ראשון 'זגם' ואחריו זה 'עם', כי משמעות תיבת 'עם' היא, דבוק מאוד, ולא שייך לכתוב זאת אצל בחרים ובתולדות, ע"ש. וכן פירש המהר"ל מפראג, שלכן כתוב כאן אצל בלעם 'ושני נערי עמו' ואילו אצל אברהם אבינו נאמר (בראשית כב, ג) "שני נערי אתי", כי אלו היו שם ישמעאל ואליעזר, וכמו שאמר להם (שם ה) "שבו לכם פה עם החמור" ודרשו חז"ל (יבמות כב). עם הדומה לחמור, ולכן לא היו דבק עמם, לכך נאמר 'אתה', שאינו דבק ואצל בלעם נאמר 'עמו', כי היה דבוק עם נעריו (עי' דרך חיים אבות יט). ובהו נראה, כי מקודם אמר לו הקב"ה: "לא תלך עמהם", היינו, שלא ילך ברוצן להיות דבוק עמהם בעצה אחת. ואחר זה אמר לו: "אם לקראו לך באו האנשים קום לך אתה" דייקא, היינו, שלא תהיה דבוק עמהם. אך אחר שנאמר "וילך עם שרי מואב" – דבוק עמהם, ומכאן פירש"י דיל "לבו כלבם שוה", על כן שפיר "ויחר אף אליקים" כי ראה ש"נתאוו לילך", והקב"ה לא נתן לו רשות כי אם ללכת 'אתה', ולא "עמהם". אמרי נעם

וישא בלעם את עינו וירא את ישראל שוכן לשבטיו וגו' (כב, כג). איתא בגמרא (כ"ב ט): "וירא את ישראל שוכן לשבטיו" – מה ראה, ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר ר'אובין הללו שתשרה עליהם שכניה. ופירש"י: "מכונתיה התיב 'מה מוכן אהליך' קדיין". ולבארה קשה, שאם כן מה שייך ענין זה לפסוק שלפננו, והיה לו לכתוב זאת על הפסוק "מה מוכן אהליך עיקב".

ויש לפרש, והנה על ידי שראה בלעם שאין פתחיהם

וזהו שאמר הכתוב: "אל מוציאם ממצרים" – בשעה שהוציאם ממצרים, "כתועפות" – אלו המלאכים שנבראו מעשיית המצות; "ראם לו" – נדמה בעיניהם כשדים ח"ו, שמו לא נברא מלאך טוב אלא משהות, "וזהו נקרא יראת ה' טהורה", שכל צדקותיו אשר עשה לא זכו בעיניו.

הרי בשמים

"אשרי אדם מפחד תמיד"

הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא (כב, כד). יבואר ע"ס דברי הוזהר הק' (ח"ב קנב). שהקשה על מאמר הכתוב (משלי כה, א): "צדיקים ככפיר יכבדו" – הלא הכפיר, שהיה הנקבה, אינה כל כך חזקה כמו האריה, והיה לו לומר: 'כאריה יכבדו'. ומתריץ הוזהר"ק, שהצדיק מפחד תמיד שמו יגרום החטא, ולכן אף שהוא בוטה בה' מצד גדול כוחו של הש"ת, מכל מקום חלוש מעט משהו מצד עצמו, מחמת שירא פני גרום החטא, דומה הוא לכפיר שאין כוחו חזק כל כך, ובמחשבה חלש מצד עצמו, אלא שהיא סומכת על האריה שכוחו רב. אמנם, מעלה גדולה היא אצל הצדיקים, משום שעל ידי הפחד הם ניצולים תמיד מן העבירה, ולכן בשכר זאת שאינו בוטה רק ככפיר, הקב"ה מנבחה ומחזקו כמו האריה. וזהו שאמר הכתוב: "הן עם" – המבט שלשה כך הוא: "כלביא יקום" – בעיני עצמם אינם רק כלביא, שהיה הנקבה, ועל ידי זה: "וכארי יתנשא" – הקב"ה מנבחים ומחזקם כמו האריה שכוחו רב וחזק.

עריב נחל

בגלל גוים צרי' – אכילים ישראל מטובו ית'

יאכל גוים צרי' (כב, כה). "פירוש, על ידי שתגוים הם צרי' של ישראל, אם כן מה שהש"ת מושיע לישראל להשפיע להם טובות הוא למען שמו הגדול, שלא יהא נקמה לגוים על ישראל לומר 'איה נא אליקים' (תהלים קסח, ב) כיון שהם שונאי ישראל שמוחם בצרות ישראל ואומרים 'איה נא אליקים', על ידי זה יאכלו ישראל הטובות. וזהו: 'יאכל גוים צרי', על ידי שגוים צרי', ואכלו ישראל טובות עולם הזה, והש"ת אין מנכה להם מכוונותיהם, כיון שהתשועה למען שמו הגדול שגוים צרי' וכו'".

קדושת לוי

מכוונין זה כנגד זה אמר "ראויין הללו שתשרה עליהם שכניה" אם כן מוכח מזה שהטעם שלא היו אהליהם מכוונין זה לזה היה משום צניעות, דאי משום עין הרע, שלא יכנים אחד לחבירו עין רעה, א"כ היאך אמר ראויין שתשרה עליהם שכניה, וכי בשביל ששומרים את עצמם שלא תשלט בהם עין רעה ראויים הם שתשרה עליהם שכניה. אך עדיין תמוה, מנין ידע בלעם שכונתם היא משום צניעות, דלמא היתה כוננתם משום שמקפידים על עין הרע. וצריך לומר שבלעם הוכיח זאת לעצמו משבטו של יוסף, שלא שלמה בו עין הרע (ברכות ג). וראה שגם בשבט יוסף לא היו פתחיהם מכוונין זה לזה, מכך הבין שאין כוננתם משום עין הרע אלא משום צניעות. אולם זה נכון אם כל שבט ושבת היה שוכן לעצמו, דאז שפיר יש להוכיח כן, אבל אם היו השבטים מעורבים אחת קשה לילמא כוננתם של ישראל משום עין הרע, ואלו ראינו משבט יוסף, כי השבט השני שהיה דר כנגד שבט יוסף היה מקפיד שלא יהיו פתחיהם מכוונין זה לזה שלא ישלטו בו עין הרע משבטו של יוסף, ולכך הוצרך לומר: "וירא את ישראל שוכן לשבטיו", דהיינו כמו שהביא רש"י כאן, ראה שכל שבט ושבת שוכן לעצמו ואינם מעורבים בשבט אחר, וראה שאין פתחיהם מכוונין זה לזה, כלומר, שגם שבט יוסף שוכן לעצמו, ומהו הוכיח שכונתם היא משום צניעות, ולכך שפיר אמר "ראויין הללו שתשרה עליהם שכניה".

הנהיג רבי שמואל בן ראפאפורט זצ"ל אבד"ק ליבלין (הובא בקוץ אצות חיים שבספרים שירי' ש"ס חיים)

מה טובו אהליך עיקב וגו' (כד, ה). איתא בגמרא (מנחות קה) "מה טובו אהליך עיקב" – אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. ולבארה תמוה, ולכך בירך בלעם – במה שיש לנו כבר.

ונראה, כי ידוע שהקב"ה לא היה כונע באותם הימים שהלך בלעם למואב כדי שלא יוכל לקללם (שם), ומצינו בגמרא (ברכות ה) שכתבא הקב"ה לבית הכנסת ואינו מוצא שם עשרה – מיד כונע. וזהו שרצה בלעם להתנצל בפני בלך על שאינו מקללם, ואמר: "מה טובו אהליך עיקב" – שיש להם אהליהם, היינו בתי כנסיות, והם נמצאים שם כשתשרה כנגד לשם, ולכן אינו כונע כלל בימים אלו ואינו יכול לקללם.

עודת ביוקא

יתרון דעת

מנהג ישראל תורה (ו)

לקט נבחר של מנהגים ונוסחאות, הליכות והלכות, של מרן רבינו הבעש"ט הק' זי"ע – במלאות ר"ג שנה להסתלקותו. מלוקט מספרי תלמידיו הק' וספרי מאוריו החסידות לדורותיהם, ומסודר לפי סדר 'אורח חיים'

כתוב בבתי' לנכד הגה"ח ר' משה מייזליש זצ"ל, מחבורתא קדישתא ודיחל ב"ק אדמו"ר חזקן בעל התניא זיע"א, ששמע מרבו זצ"ל, ששמע מרבו המגיד הגדול ממעורש זי"ע שמע מרבו הבעש"ט הקדוש זי"ע ששמע מפי אביו הגבאי, ששנים מקרא ואחד תרגום הוא דוקא כל פסוק ופסוק. אור השבת (ח"א ט"ח סמ"א)

בכל יום ערב שבת בהגיע חצות היום התחיל לדפוק לבבו, וכל מעיו היו מקשקשים עד שכל סביבו שמעו קול המון וקשקוש, מפני הפחד והרעדה שהיו כל איבריו רועדים מהכנת שבת וקדושת היום הבא. בעש"ט עה"ת (פר' יתרו אות יא)

אמר אדמו"ר מרן הרה"ק ר' ארי' לייבוש ליפשיץ זצ"ל אדמו"ר מאפטא וכו', וכן קיבל מאביו הרה"ק האדמו"ר ר' יוסף ליפשיץ זצ"ל אב"ד סליפיא (נכד בעל ה'אריה דבי עלאי זי"ע) איש מפי איש עד הבעש"ט הקדוש זי"ע (שצריך לישון ערב שבת קודש וכו'). דברי ושבך דוב – סטראפוק (אות לט. ועשרים דברים מופלאים)

בערב שבת קודש אחר המקוד לא הי' אפשר לדבר עמו שום דיבור. ולבש בגדי לכן בשבת. שבחי הבעש"ט (סי' צה וסי' ח)

דרכו של רבינו הבעש"ט הי' לשבות יום שב"ק במקומות שונות במושבות בני ישראל, והסבא קדישא משפאלי זצ"ל ידע בתוך ימי השבוע היכן ישבות ובינו הבעש"ט בשב"ק, וזה ענין גבוה מאוד.

הרי אש להגה"ק מעליחאב זצ"ל (עמ' רט)

... וזהו יסוד הבעש"ט וזללה נגמ"מ לומר בכל ערב שבת מזמור ק"ז, כי מחמת שצריך לזכך עצמו יותר ויותר בעת ההוא, ושמ נזכר ר' שצריכים להודות וכו'...

מאור עינים (ס"פ בשלה). עי' 'עשרת צבי' פר' תרומה (ק"ה קסח) חז"ל: "תלמידי הבעש"ט תקנו משמנו של הבעש"ט זי"ע לומר בערב שבת קודש תפילת מנחה מזמור ק"ז וכו', כי עיקרו של שבת הוא להודות לה' ולומר לשמך עליון וכו', ועי' 'דוראים פרי הורקל' וראה עוד בס' 'דורש טוב' להרה"ק משטראטקוב זצ"ל (לאחרון של פסח מאמר ב) שהבעש"ט חזק זי"ע תיקן המנהג לומר מזמור ק"ז בכל עש"ט אחר שני ימים גדולים שעבר: א. שניצל משרדיו ים. בשבת את סדר הדיניסטער בלי שום שם, רק היה מניח תנורו ועבר עליו וכו', עי' באריכות.

בערב שבת קודש עמד הבעש"ט להתפלל תפילת המנחה וזהו מאריך בתפילה בלחש עד צאת הכוכבים. ור' גרשון מקוטוב התפלל גם כן בתוך הסודור של הארי"ל וכו'... ובליל שבת בשעת סעודה שאל ר' גרשון את גיסו הבעש"ט: מפני מה הארכת בתפילה כל כך וכו', השיב לו הבעש"ט: בשאני מגיע לחיבת 'מחיה מתים' אני מכוין כונת יחידים, ואז כונת נשמות מתים לאלפים ולרבבות, ואני צריך לדבר עם כל אהרן ואחד מפני מה נדחה ממיחצתו, ואני עושה לו תיקון ומתפלל בעדו ומעלהו, והחשוב חשוב קודם, והם רבים כל כך שאם רציתי להעלות כולם הייתי צריך לעמוד שמו"ע שלש שנים, כשאני שומע הכרח שמכריז: מקודש! מקודש! ואי אפשר עוד להעלות השמות, אני גומר התפילה ופוסק מן השמו"ע וכו'. הבעש"ט (סי' כד, ע"ש בס' קעד, שמכנה הבעש"ט וזה להתפלל מנחה בערב שבת תיכף אחר חצות)

עלי עין

"אפס קצוה תראה"

אנא מרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא וכו' – מהא: "וידע לרוב בקרב הארץ" (בראשית מח, טו) מה דגים שבמים מים מכסים אותם ואין העין שולטת בהן אף זרוע של יוסף וכו' (בבא מציעא פד).

"לבארה משמע, לפי שהמים מכסים אותן ואין נראין קאמר שאין העין שולטת בהן. ואין נראה: חדא, דהרבה פעמים הדגים נראין כשהם שטים בתוך המים; ועוד, דמשמע דהוי דומיא דאין העין שולטת בהן דזרוע של יוסף, דהמשא אע"פ שהן נראין אין העין שולטת בהן. ונראה, לפי שענין עין הרע הוא ניצוץ ושפע רע ומוקץ היוצא מן העין ומגיע בדבר הנראה אליו ונדבק בו... וכל כמה שיש הפסק בין העין לבין הדבר הנראה לו, אין השפע הרע יכול להגיע אליו ולהדבק בו, ולכך לא שלטא עינא בישא בדגים שבים, אע"פ שהן נראין תוך המים, כיון שהמים מכסים אותן ומפסקין בין העין לביניהם אין שפע המוקץ יכול להגיע אליהם ולהדבק בהן. וזה טעם מה שאמר הכתוב למנות את ישראל, לפי שהמין שולט בו עין הרע, וצוה לקבל מחצית השקל מכל אחד ולמנות השקלים, אע"פ דמנין השקלים נמי כשהן מרובין עושין עין, אלא לפי שאין השפע היוצא מן העין מגיע לאותן האנשים עצמם ונדבק בהן, אין העין מוקץ להן.

וזה טעם בלך שאמר בלעם (במדבר כג, יט): "אפס קצוה תראה [וכו' לא תראה]", לפי שרצה להכניס בהן עיני הרעה, אמר לו שלא יוכל שפע הרע להגיע ולהדבק אלא במקצת בלבד".

תורת חיים להגה"ק רבי אברהם חיים שוה זצ"ל (ב"מ שם, ע"ש עינים נפלאים)

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי שמואל הכהן שאטין זי"ע – ה"מהרש"ש"ך

יומא דהילולא י"ד תמוז (תע"ט)

"הגאון אשר נהירין ליה שבילין דרקי כשבילי דנהר דעה והלכה כשמואל בדיני אב"ד במדינת דארמשטט ור"מ בבית המדרש שם פראנקפורט" – בזה הלשון מתאר הגאון רבי חנוך העניך זצ"ל אב"ד שניטון בתשובתו (שנדפסה בשו"ת יחידך בית יהודא, פפ"י"מ תס"ח, ח"י"מ סי' צט) את רבינו **שמואל שאטין כהן** זי"ע, הידוע בכינויו ה"מהרש"ש"ך" (ראשי תיבות של שמו).

המהרש"ש"ך, זקינו של החתם סופר זי"ע, היה אחד מבני הקהילה בפראנקפורט-אמייין, והיה הממורס והראש לתלמידי חכמים שבה, ואף אמנם שמטעם הקהילה לא כיהן בתפקיד רב ומרא דאתרא, על פי מנהגם שלא לבחור באיש מאנשי המקום לכסא רם ונשא זה, אבל עצם גדולתו והדר גאונו הביאה לכך ששימש בתפקיד זה.¹

וכן הפך אליו הגאון רבי יעקב כץ זי"ע – בעל חשב יעקב² (ח"א סי' ט) בהקדמת תואריו אלו: **"היושב בשבת תחכמוני, מחורר שמעתיא אליבא דהלכתא כשמואל בדיני אב"ד"** – שפירושו כחוש השגן, ח"ה אורחי ידידי הגאון, גאון ותפארת אדרת צמרת, פנים מסבירות, עינים מאירות, פיו מפיץ מרגליות אמרות טהורות... צוף דבש אמרי נועם נעימה כתיבה היפה מיהב הייב משקל לוי שקל בשכל הקדוש, דבריו מתוקים מדבש ונופת צופים...". וכותב לו בהכעזה: **"וכבר הקדמתי לרום כבוד תורתו אשר לא אשא לבדי, ומבלעדי לא ארים את ידי"**.

ואלה תולדותיו:

רבינו **מהרש"ש"ך** נולד בשנת ת"ד, בעיירה קטנה שאטין (Schotten) במדינת העסן שבאשכנז, לאביו הגאון רבי **יוסף יוזא** זצ"ל אב"ד דארמשטאט.

בנערותו קיבל תורה מפי הגאון רבי ישעיה הלוי הורוויץ זצ"ל, בן הגאון רבי שבתי שעפטיל בהגאון בעל השליה הק' זי"ע, שכיהן אז כרבה של פראנקפורט ולימים עבר לכהן בק"ק פוזנא והמדינה.

ויגדל שמואל והי' עמו. לאחר פטירת אביו הגדול, בשנת תמ"ח, נתבקש למלא את מקומו ברבנות דארמשטאט. כעבור כשלוש שנים, בשנת תמ"ח, כאשר "התערער לבם הטהור ח"ה רזונים וקצינים יורשי המנוח מאנצ דרמשטט זצ"ל לבנות בית המדרש הגדול שבקהלתנו ק"ק **ורנקפורט**, ובהסכמת ובעזרת החברותא קדישא דקהלתנו ר"יו להתחזיר עטרת התורה ליושנה", הועמד מהרש"ש"ך בראש בית המדרש הגדול, שנקרא בפי תושבי העיר "הקלויז", בן הרבץ תורה לאלפי תלמידים, שהרבה מהם נמנו לימים עם גדולי ומאורי ישראל, כדברי עצמו בהקדמה לספרו "כוס הישועות": **"ומעשה ידינו עשו פירות ופירי פירות, אשר כמה אלפים תלמידים שהיו גדלים ונעשו תיישים, אשר כמה מהם תופסי ישיבות ודייני ישראל, והמפורסם אינו צריך ראי'..."**³.

משך שלשים ואחת שנה עמד על משמרתו זו – כשמצודתו פורחה גם על העיר דארמשטאט הסמוכה לה⁴ – ובה הרבץ תורה על פי דרכו המיוחדת, כאמרו על מצבתו **"לא הניח דבר גדול ודבר קטן עד ידיו לעומקא והביורו אליו תנוודע"**, והעלה את חידושיו עלי הכתב, "להרבות כבוד שמים, וגם יהיו לעטרת תפארת לרזונים וקצינים הנ"ל, באשר נוציא לאור חידושינו הנ"ל אשר על הטוב יזכר שמם" (מהקדמה).

את ספרו המפורסם **"כוס הישועות"** (נדפס על ידו בפפ"י"מ שנת תע"א) חיבר מתוך לימוד הישיבה "בעיון רב, שנים עשר מסכתות" במשך כ"ב שנה עד תע"א, שנת ההדפסה. וכנאמר בהקדמה: **"וואני בעטי חקקתי על הספר בסדר נכון כל מה שהעליתי לפי קט עיוני על כל מסכתות הנ"ל"**, עד כמה נכתבו הדברים בעומק העיון, אפשר להסיק ממה שכתב בהמשך בדבריו שם: **"והנה אגיד הרשום בכתב אמת, שעל מסכת ראש השנה לא יצאתי ידי חובתי כראוי, באשר לא על כולה הראיתי מעשה אצבעותי, אחר שלא למדנו מסכת הזאת בתחלת הזמן כי אם בסופה, ולא ירדנו לעומקה"**.

תחילת מחשבתו היתה להוציא לאור את כל אשר העלה על

- כפי שמעיד המהרש"ש"ך עצמו בשנת תס"ט בתשובה שדפסה בשו"ת 'שב יעקב' (ח"א סי' ט) כי כבר התייר כן לכמה מבני הקהילה באופן האמור שם. והנה השואל היה לא אחר מהגיד יעקב כ"ץ זצ"ל – בעל חשב יעקב, שכתבו מספר שנים (בשנת תע"ז) נבחר לכהן שם כרב העיר.
- ציין את אשר כתוב ב"פנקס הברית ונשמות" (מספר 119) על העזר כנגדו היא אשתו הדקנית של המהרש"ש"ך בזה"ל: **"האשה המיוחדת מרת זונה בת התורני כה"ר יצחק זצ"ל בן הגאון כמה"ר נתן כהן... שבה עשירי ושתיים שנה בבית המדרש שהי' לפניו, ונשמתה במאמצי כחה לפני לומדים ותלמידים הנוגים"**... ונפטר יום ב' אדר תע"ב.
- במשך שנים רבות לא היתה לקהילת דארמשטאט ופרובינציית שטאקבורגר שבהעסן רבנות עצמאית. הקהילה היתה מסוכה על שלושה של קהילת שפ"ר הסמוכה לה, ורבי הקלויז בפפ"מ שימשו בו זמנית גם כרבי קהילת דארמשטאט. וכך

1. כפי שמעיד המהרש"ש"ך עצמו בשנת תס"ט בתשובה שדפסה בשו"ת 'שב יעקב' (ח"א סי' ט) כי כבר התייר כן לכמה מבני הקהילה באופן האמור שם. והנה השואל היה לא אחר מהגיד יעקב כ"ץ זצ"ל – בעל חשב יעקב, שכתבו מספר שנים (בשנת תע"ז) נבחר לכהן שם כרב העיר.

2. ציין את אשר כתוב ב"פנקס הברית ונשמות" (מספר 119) על העזר כנגדו היא אשתו הדקנית של המהרש"ש"ך בזה"ל: **"האשה המיוחדת מרת זונה בת התורני כה"ר יצחק זצ"ל בן הגאון כמה"ר נתן כהן... שבה עשירי ושתיים שנה בבית המדרש שהי' לפניו, ונשמתה במאמצי כחה לפני לומדים ותלמידים הנוגים"**... ונפטר יום ב' אדר תע"ב.

3. במשך שנים רבות לא היתה לקהילת דארמשטאט ופרובינציית שטאקבורגר שבהעסן רבנות עצמאית. הקהילה היתה מסוכה על שלושה של קהילת שפ"ר הסמוכה לה, ורבי הקלויז בפפ"מ שימשו בו זמנית גם כרבי קהילת דארמשטאט. וכך

1. כפי שמעיד המהרש"ש"ך עצמו בשנת תס"ט בתשובה שדפסה בשו"ת 'שב יעקב' (ח"א סי' ט) כי כבר התייר כן לכמה מבני הקהילה באופן האמור שם. והנה השואל היה לא אחר מהגיד יעקב כ"ץ זצ"ל – בעל חשב יעקב, שכתבו מספר שנים (בשנת תע"ז) נבחר לכהן שם כרב העיר.

חנוך העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע, מצוטט בשילטת היוחסין להנ"י ליברמאן שליט"א, ירושלים תשי"ט, עמ' ג). אפס מעט מחדר גדלו מתואר ב"ספר זיכורו של ק"ק פראנקפורט (נדפס בהשלמות לסי' ריבני פראנקפורט) להרב מרדכי הלוי הורוויץ, עמ' 211, בו הובאו הדברים שנטאמור עליו עוד בצעירותו, בעת סוד הקלויז:

"פאר ותהלה אתן לאלו חשובים, קצינים ורזונים, פרנסים ומנהגי הקהלה ק"ק ורנקפורט, ח"ה אבות לחכמים וראשים ולנדיבים, אשר מעולם אנשי השם המה חכמים ונוכחים, חורים וסגנים, וקרובים למלכות, ומיליון משתמעין כאחד מן השרים, ח"ה יורשי המנוח הקצין המרומם כ' מאנסי דארמשטט זי"ל... המתנדבים בעם, ומלאו לבם לבנות בית הבחירה - בית המקדש מעט ובית הועד לחכמים, כי היכא שיתפללו ביני העמוד הכאס דרסי, ונקרא בפומי דאנשי 'קלויז'. ועטרת מלכם בראשם אשר מינהו הקצינים הנ"ל, ומן שמיא קמוקי לוי כדי לחדד התלמידים, וכולם ממיימו המה שותים, הח' החריץ והבקי, אגב חורפי' פלא"י, כהנה רבא בישראל המוכתר בתור הולמים כהונה ומלכות מלכי רבנו, ויש לו מנה אחת בתורה ובגדולה בגולה ובגולה בחריפות ובבקיאות, זיינא הוא ונחית לעומקא דדינא, והלכתא כותי' שמואל בדינא, הרב המופלג מאור הגולה פאר ישראל פ"ה ע"ה ר"מ ואב"ד בקורא שמו מוה"ר שמואל נר"ו כ"ץ נייק, והקצינים הנ"ל מחזיקים ומספקים להרב עם התלמידים, ולמען צדקם גידול תורה ויאדיר"⁵.

אחד מאלפי תלמידיו, החכם השלם ר' יעקב ב"ר יהודה חזן מלונדון, מזכיר בלשון מליצית את רבו הגדול וגדול התמסרותו עבור תלמידיו, בהקדמה לספרו "השתערוות מלך הגב עם מלך הצפון" (אמסטרדם תע"א) וז"ל: **"... והרחקתי נדוד, היד היד, לפי"פ דמיון, שער המצוין, מצוינות בהלכה, בכל ערוכה, בגיח ובתורה, נור ועטרה, תפארת הגולה, יברכס סלה, אלקי השמים, בלי דים, האכילו יעקב, וגם יקב, פה חצב, בלי עזב, הכרוב ממושת, הגאון מהרש"ש"ך, זכרו לברכה, ערך המערכה, לב"מ הכניסני, ולבחוריו ספחני, נתן לחמי, שקווי ומימי, צמרי ופשתי, ולמד אתי, והפסיל עמי, בלא דמי..."**.

בתקופתו היתה בפראנקפורט עוד ישיבה, בנוסף לישיבתו הוא, אשר בראשה עמד רבה של העיר הרה"ק רבי יוסף שמואל מקראקא זי"ע, הנועד בהגותו ובהוספותיו למסורת השי"ס, "וקטאת סופרים תרבה חכמה ותועיה", כי הלכו התלמידים מחיל אל חיל. במשך השנים התחתנו ביניהם שני אגונים הללו, כשבנו יחידו של רבי יוסף שמואל, הגאון רבי יהודה אריה ליב זצ"ל⁶ משא לאשה את מרת יוטלה ע"ה בתו של רבינו מהרש"ש"ך.

כידוע, הרחיב הגאון רבי יוסף שמואל את 'מסורת השי"ס' ויעין משפטי "עשר ידות ממה שהיה מקודם" (ש"הג לחידי"א), וכן ערך את ההגהות וציונים הנדפסים בשול דפי השי"ס במהדורת התלמוד בבלי שהוציא לאור בנו הגרי"א - על פי צוואתו - תחילה קצתה באמסטרדם, בין השנים תע"ז-תע"ח, ואח"כ כולה בפראנקפורט דמיון בת"פ-תפ"ב.

אף רבינו מהרש"ש"ך היה לו בעוריו ונתן את ידו ה"מוזהבות" - כפי שמגדירן נכדו החת"ס (בתשי"ח ח"ה, השמטות, סי' רה. ע"ש) - לתיקון ולהגהת השי"ס בהדפסה זו ביחד עם בני הישיבה, וכדברי חתנו המו"ל בשער התלמוד: **"... ובפרטות מסכתות נדרים ונוזיר שרבתה בהן העשרה החכם הנ"ל הה"ג החכם הכחל נהיר שמואל שאטין כ"ץ זצ"ל עם סיעתו"**. וגם כמה הגהות מובחרים של המהרש"ש"ך שהיה צריך להרחיב הדיבור בהם, צירף חתנו לש"ס בקונטרס מיוחד שעשה בכל מסכת ומסכת (ראה ידחקיקי סופרים לה"ר רפאל נתן נטע רובינצ'י זצ"ל, עמ' קס).

המשך בגליון הבא ע"ה

זצלה"ה ע"כ קצתי במקום שראוי להאריך, עכ"ל הטהור". לאחרונה נדפס במהדורה חדשה, מתוקנת ומושלמת, על ידי נ"י הרב שלום שמון שליט"א, ירושלים תשס"ח, עם מבוא לתולדות המחבר - שהיה לנו לעינים בעריכת מאמרנו.

6. יש שרצו לייחס הכוונה להגהת רבי יוסף שמואל מקראקא זי"ע, אך היות רבי שמואל זצ"ל מתואר כאן, כהנה רבא בישראל המוכתר בתור הולמים כהונה ומלכות, מוכח בגליל שהכוונה היא אל מהרש"ש"ך ולא אל רבי יוסף שמואל, שלא היה כהן.

7. היה מדיון פפ"מ ואח"כ אב"ד מאטסרדארף. דין ודברים אמתו נדפס בשו"ת 'פנים מאירות' (ח"ב סי' קצב) שהשיב לו שם בכבוד גדול: **"אירי דבי יעלאה, מתון ומסיך בחכמה ונפלאה"**, ובתשובה אחרת (ח"ג סי' כא): **"אריה עלה ונתעלה במעלות התורה, בביתו פתוחים שערי דעך ושערי אורה"** (ראה עוד אודותיו ב"מצבת קודש" להר"י גרינוואלד, נ"י תשי"ב, עמ' 109-114). וזאת נוסח מצבתו במאטסרדארף: **"ברמה נשמע ביללה קולנו, שבת משוש לבנו, נפלה עשרת תפארת ראשינו, מגינו ומגן הדור, גאון עתנו ח"ה הרב המאור הגדול הוותיק והחסיד המפורסם ענוותן כחלל, מה בן מהו, מ"ה ארי יהודה ליב ברא כרעא דאבוה הגאון החסיד המפורסם מ"ה שמואל זצ"ל מ"ק" 1999 מ... עש"ק י"ט טבת תצ"ז לפ"ק"**.

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת מכור בענין איסור דבל תשקצו

למדנו בגמרא (דף טו ע"ב): **"אמר רב אחא, המשהה את נקביו עובר משום 'לא תשקצו', אמר רב ביבי בן אבוי האי מאן דרשתי בקרנא דאומנא** (המשהה בכל שמקוים בהם דם) **קא עבר משום 'לא תשקצו'".** איסור זה כתוב בתורה לגבי שקצים ורמשים והזמנות טמאות שנאסרו באכילה, שנאמר (ויקרא יא. מג): **"אל תשקצו את נפשותיכם בכל חשרי השדה ולא תטמאו בהם ונתמתם בהם"**, וכן נאמר עוד (שם כ, מג): **"ולא תשקצו את נפשותיכם בבמהם ובעוף אשר תרמש האדמה אשר הבלתי לכם לטמא"**.

הכמינו ז"ל הבינו שבכלל איסור זה הוא גם אכילת שאר דברים מאוסים, ויתר מכך, גם עשיית דברים מאוסים, וכלשון הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ז הל' כט-לא): **"אסרו חכמים מאכלות ומשקין שנשפ רוב בני אדם קיהה מהן, כגון מאכלות ומשקין שנתערב בהן קיא או צואה ולחה סרוחה וכיוצא בהן, וכן אסרו חכמים לאכול ולשתות בכלים דשתי שנשפ שם של אדם מתאוננת מזה וכו', וכן אסרו לאכול בידים משאבות וחוממות ועל גבי כלים מלוכלכים שכל דברים אלו בכלל 'אל תשקצו' את נפשותיכם, והאוכל מאכלות אלו מכין אותו מכת מרדות. וכן אסור לאדם שיששה את נקביו כלל בין גדולים בין קטנים, כדי להמשהה נקביו דהיינו בכלל משקין נשפין..."**

וב'ספר המצות' (ל"ח קטע) ביאר הרמב"ם, מדוע אין באיסורים אלו כי אם מכת מרדות, וזו לשונו: **"והנה אמרו גם כן 'המשהה נקביו' עובר משום בל תשקצו וכן 'מאן דרשתי בקרנא דאומנא' וכו', כי כל זה מזהיר ממנו, אבל אינו חייב עליו מלקות, בל תשקצו דקרא הוא בשרץ לבד, אבל יכוהו על זה מכת מרדות".** כלומר, כי לפי פשוטו של מקרא נאמר איסור זה כלפי שרצים בלבד, ולכן בשאר דברים מאוסים אין בהם מכת בבשר ל"ח שבתורה.

אכן, בעיקר דבר זה מצוה מחלוקת הראשונים, כמו שהביא הריטב"א בסוגיותיו בדף של **"האי מאן דרשתי בקרנא דאומנא"**, וצ"ל שלפירוש רבינו מאיר הלוי ז"ל בזה **"נראה ממנו דס"ל שזה אסור תורה, אבל כל המפרשים ז"ל כתבו שאינו אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא, כאידך ד'המשהה נקביו'".** ומזן הדבר שיש לחלק בין אכילת דברים מאוסים – כדוגמת 'מאן דרשתי בקרנא דאומנא' – שבהם יש איסור תורה לדעת הרמ"ה, לבין משהה נקביו שאין בזה ממש אכילת דברים מאוסים, שכל"כ אין בו איסור תורה – לאור דברי הריטב"א.

כדברי הריטב"א מצונו **במאירי** בסוגיותיו, וז"ל: **"מדברי סופרים שלא להמאס אדם את עצמו בעשיית דברים המאוסים, ושנפשו של אדם קצה בהם לפחיתותם, דרך הערה אמר המשהה את נקביו עובר משום בל תשקצו את נפשותיכם, וכן אמרו על מי ששותה בכוסות המציעה שהמקוים רגילים בהם או בקערות המצויות אצלם להיות דם המקוים שותה לתוכם שהוא עובר משום בל תשקצו, וכן בכל הדומה לזה"**.

מאידך, מצונו שיטות מפורשות הראשונים שגם המשהה נקביו – איסור מן התורה, כמו שכתב **ב'ספר יראים'** (סי' ע"ג): **"הזהיר תורה לישראל בפרשת ויהי ביום השמיני, דכתיב: 'אל תשקצו את נפשותיכם', פ"י תאמסו עצמכם ואל תאכלו במאוס ובשיקור, דאמר רב ביבי בן אבוי באלו חלקין את מאן דרשתי מיא בקרנא דאומנא עובר בכל תשקצו... ואמר רבא מאן דמשהה נקביו עובר בכל תשקצו. למדנו שהזהיר הבורא שלא ימאסו ישראל לא באכילתם ולא בעניניהם, כי אם יתנו עצמם בקדושה וכבוד... למדנו מזה שהמלפני עצמו שיקר ממנהג שכיני ומבני עיר עובר בלאו".** מפורש יוצא שגם במשהה נקביו ישנו איסור דאורייתא.

וכן נראה שכן היא דעת **הסמ"ק** (מצה 8) כשהביא מצוה בל תשקצו כתב: **"שלא להשהות נקביו, כדדרשין 'מניין המשהה נקביו עובר בלא תעשה, שנאמר 'אל תשקצו את נפשותיכם', ובכלל זה שלא יאכל דבר מאוס, דהיינו שמישהה הסמ"ק בלאו גמור, וכן נוטה לשון רבינו יונה ב'ספר היראה', שכלל בין איסורי תורה: 'אל תשקצו' נפשך בחשדות נקבין, והנה נקביו בגדולים ובקטנים עובר שמים: 'אל תשקצו', ולא יראה בך ערות דבר".** והנה בדעת הרמב"ם הנוכרים מצונו ספקות בדברי האחרונים, כי לשונו ב'ספר המצות' נוטה שגם בשאר דברים מאוסים יש בהם איסור תורה, אלא שאין בהם מכות משום שאינם למדים מפשטיה דקרא, ולאמרו של דבר יש בהם משום 'בל תשקצו' ממש, ולעומת זה ודל"מ מאכלות אסורות כולן ושילשן בדבריו הלשון 'אסרו חכמים', דמשמע שאיסורו מדרבנן.

ונראה בדבריו **ב'בית יוסף'** (יורד סי' קטו) שהסתפק בזה, וז"ל: **"משמע הרמב"ם דלאו ד"ל תשקצו" לדברים האסורים באיסור מן התורה, וז"ל: 'בטור כתב בשם רמב"ם בזה שכן מאוסים, אלא דרבנן הסמיכו דברים אלו לפסוק זה, וכיון דמדרבנן ניהו אינו לוקה עליהם, אבל מכל מקום מכין אותו מכת מרדות כמו על שאר מצות דרבנן, ואיפשר נמי דהך מלי דאורייתא נאם מאי אסירי, אלא דקם לזה לרבנן דאין לוקין עליהם דרבנן כחצי שיעור דאסור מן התורה ואין לוקין עליו"**.

ולעומת זה מצונו דברים ברורים בדברי **הט"ז** (יורד סי' קטו סק"ו), וכן הכריע התבואות שור' סי' ג סק"ב) בדעת הרמב"ם שאסור מן התורה, וז"ל: **"בטור כתב בשם רמב"ם בזה שכן אותו מכת מרדות, ואין להקשות, למה לא יזהר חייב מלקות גמור, נראה משום דהוי לאו שבכללות, שדברים הרבה נכללים בו, וכל לאו שבכללות אין לוקין עליו..."** ברם בכמה מקורות מצונו להאריך בדעת הרמב"ם שאסורים רק מדרבנן (וזהו ההקדמה לרשב"י לאין קצה משל"מ הל' מאכלות אסורות פ"ז הל' כ"ב) לבוש ופיר"ח יורד סי' קטו, ועי' עיר ארץ מנח"ל את"ט).

עלי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות לימי בין המצרים בנוגע לדירה חדשה וכדו'

א. נוהגים שאין עוברים דירה בימי בין המצרים (עיי' שו"ת אבני דקדק יורד סי' מד - לגבי ימי הספירה, והוא הדין בימי בין המצרים), ומכל מקום, **אם צריך לצאת מדירה שבויה וכדו' אין לו מקום לדור בו, מותר להיכנס לדירה חדשה - ע"כ"פ עד ראש חודש אב.** וכ"כ שמותר להיכנס לדירה שכורה - אם כבר חייב לצאת ממקום שגר בו עד כה וע"כ פ"י חייבו ומקור הלכה שם, ועי' אורח ד' חיים עמ' קמח וכן אי' בשו"ת לבושי מרדכי אורח חיים סי' קא. ועי' שו"ת דברי יצחק יורד סי' רחל - שאם נסתיימה בבית דירתו החודשה בימים אלו מותר לו להיכנס, אם עד עכשיו גר בדירה שכורה, כיון שיש כאן הפסד, שצריך לשלם דמי השכירות, ועיי'.

ב. ונראה דהוא הדין באכל שהוא בתוך י"ב חודש על אחד מהוריו, שג"כ מותר לו לעבור לגור בדירה חדשה - כשאין לו מקום לגור, וכ"כ כשהולך לדירה שכורה.

ג. לבנות בית - לצורך דור בו, וכל שכן אם צריך להרחיב דירתו - בגלל שנוספו בני בית - מותר גם אחר ראש חודש, עד ערב תשעה באב (כ"כ סי' אורח חיים תקנ"ט סי' ב). ובמקור חיים להחייב כי שיש להחיר רק עד ז' מנאי, ובשו"ת אגוים אורח חיים סי' פב מתיר עד שבת חוון) ובפרט בארץ ישראל מקילין טפי לבנות, משום מצות ישוב א"י (עיי' שו"ת שו"ת שו"ת שו"ת).

ד. בניית בתים לצורך פרנסתו, דהיינו למכירה או להשכרה, מותרת (עיי' שו"ת דבר יהושע ח"ב סי' עט).

ה. שיפוז דירה לשם נוי בעלמא [ובכלל זה, להחליף ארונות ושיש במטבח וכדומה, לסייד או לצבוע, להדביק טפטים וכדומה], אע"כ שאסור כר מ"ח ואילך, **מכל מקום נהנו איסור בזה מתחילת בין המצרים** (וכן בא"י סי' תקנ"ט סק"ד), ואם כבר התחיל בכך קודם ימי בין המצרים, יש באופן שיש לו הפסד ממון - ישאל לחכם כיצד לנהוג.

אבל בית נכס, וכן כל בנין שהוא לצורך מצוה, כגון מקוה (והיה כל צרכי רבים), מותר ואין כל חשש בזה, ואדרבה, יש מקפידין לשפץ בתי כנסיות ובתי מדרשות בבין המצרים, שהם מקדש מעט, כדי לעורר הזכות שיבנה הקביה בית המקדש המקווה (עיי' רמ"א חיים סי' תקנ"ט סי' ד, שו"ת שו"ת שו"ת שו"ת).

ו. שיפוז דירה לשם תיקון, כגון שנתקלקלו צנורות וכדומה, מותר בכל מה שצריך, וכן מותר לסייד - אם התקלקל מחמת רטיבות.

ז. כמו כן מותר לבנות מעקה או סורגים, כיון שזהו לשמירה מנזק (עיי' בן איש חי פר' דברים ח"ג, שמונה אפריל תנ"ב, כדי למנוע סכנה. ועי' בהל' חוה"מ סי' קמ"ג שגם בחוה"מ מותר לבנות מעקה ועיי' בבא"י).

ח. אם נזדמנה לו קניית דירה, וחושש שמא יקדמו אחר אם יתכן עד אחרי ימי בין המצרים, נראה שמותר לקנותה - אפילו אחר ר"ח."

ט. שכר דירה, אך לא ידור בה עד אחרי תשעה באב, יש מי שמתיר לסייד ולצבוע את הדירה. היות ואצל רוב האנשים אין הדירה נקראת על שמם עד שנכנסים לגור בה, לכן עדיין אין מרגישים בזה הרבה שמחה (עיי' נוסח' ביטא ישראל ח"א ח"ב בשם הגר"ם פינשטיין זצ"ל).

מאת: **ה'מר שמואל קתה הכהן גראס שליט"א**

עלי שיה

"עם לבדד יושכן" - התורה יתנהר קדש כשכולם היו באחדות

שמעתי מהרה"ח ה'הישי' זצ"ל ששמע מהרב מהסיד ר' **חיים טליתנק** ז"ל מעיה"ק ירושלים תובב"א (הוא נקרא על שם מסחר, ייצור טליתים. הוא היה יושב' בעלעאל בימי כ"ק מן מהר"י זי"ע ועלה לארץ הקודש. נפטר בשנת תר"ס), וכך סיפר:

פעם היה איזה סכסוך בין ה'יושבים' בבעלעאל, והדבר הגיע לאזנו של כ"ק מן מהר"י זי"ע, ובשבת קודש [שהיה פרשת בלק] אמר מרן זי"ע בתוך דברי תורתו כדברים אלה: **כתיב: 'כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד יושכן' וגו' (ב, טו)...** דער אייבשטער האט געגעבען די הייליגע תורה פאר ידוע, נאר און דער צייט ווען זיי האבן זיך גאלאטען צווישנען זיך באחדות (היי"ח) נון תורה התורה לישראל רק בזמן שהיו באחדות, וכדכתיב (שמות ז' ב): **"ויהיו שם ישראל נגד הרה",** ופרש רש"י בשם המכילתא **"כאשר אחד ובל אחד, אבל שאר החיות בתרעומות ובמהלוקת".** וזה אשר מוזמם בפסוק ה'ה'ל: **"כי מראש צורים אראנו"** רומז לתורה הקדושה שנבראה ונגזרה תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם בריאת העולם (עיי' שבת פח:). והשי"ת מסרה לישראל אין ורק בגלל שזיני ביעים באחדות, **"הן עם לבדד יושכן"**, שהם שכנו "לבדד" דהיינו, כאיש אחד ובל אחד.

סימן טוב להרה"ג רבי ישי יעקובוביץ שליט"א אב"ד קאפאטאר (ח"ב עמ' קנב)

עלי ספר

מעין גנים - מאת הגה"ק רבי צבי אלימלך מדינא זי"ע, ספר זה, חושק ביוסודות האמונה, נכתב

נגד מלומדים וחוטאים ובעיקר כת המשיכילים האורנים לנפשו תרכיב בלא שחת, ובראיות ברורות מכינה אשר הקריה באמונה אסורה מן התורה. יצא לאור במהדורה חדשה ומפוארת עם **הגהות הצני והצדק** על ידי מכון יבני שלשים' עיי' מוסדות קוסוב, בני ברק. מהדורה ב' תש"ן (שנ"ע 2008).

תורת אליעזר - מאת הגאון אליעזר געלדענעלער זצ"ל ראש ישיבת יאור ישראל. מכלל מכתבים מאלפי תלמידיו בדברי המיוחדות והפלאה לחנן בו בחוריו ואברכים, מכתבים משולבים בדברי מוסר וחסידות להדריכם בדרך החיים לכל זמני השנה. יצא לאור ברב פאר על ידי תלמידיו, שכלו תשי"ע (שכ"ע עמ').

זכרונם לברכה חלק ה' חודש תמוז - תולדות חייהם של גדולי ישראל, הנהגות מופלאות והליכות בקדש, סיפורים נפלאים, עובדות מאלפות ואמרות שחורו מפקדי וגאון הדורות זי"ע, ערוך בטוב טעם ודעת על ידי סדר ימי ההילולא, ובסופו מפתחות מפורטים. נלקט ונערך לחילא בידי רב אמן בנשי"ק רבי אהרן פלרוב, ירושלים תשי"ע (תרכ"ע עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבנות מאחב"י

הרה"ח ר' מנחם קויפמאן הי"ו	הרה"ח ר' הערשל ראטענבערג הי"ו	הרה"ח ר' מנחם קויפמאן הי"ו
לרגל שמחת נישואי בתו תח"י ע"כ התחן היקר כמו ישראל ביוז י"ו	לרגל שמחת הכנסת בנו הנולד לו בביתו של אברהם עז"ה	לרגל שמחת נישואי בתו תח"י ע"כ התחן היקר כמו ישראל ביוז י"ו
במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	למזל טוב ורוב נחת דקדושה	במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
דפס לכבוד האי הילולא רבה	לעילוי נשמת	דפס לכבוד האי הילולא רבה
דרבינו חיים בן-עטר בן רבי משה זצ"ל בעל ה"אור החיים" הקדוש ביום ט"ו תמוז	מרת סאטיל ב"ר מנחם זאב ע"ה נלב"ע י"ז תמוז תשנ"ו	דרבינו חיים בן-עטר בן רבי משה זצ"ל בעל ה"אור החיים" הקדוש ביום ט"ו תמוז
זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן	ת. נ. צ. ב. ה.	זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן
נדבת חבורת חבורת אורח' וכן ב'הבד' דחסידי בעלזא אנטווערפן	הוצאה על ידי בנה	נדבת חבורת חבורת אורח' וכן ב'הבד' דחסידי בעלזא אנטווערפן
לעילוי נשמת	הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א	לעילוי נשמת
הרה"ח ר' חיים שלמה ב"ר מאיר אליהו ע"ה נלב"ע י"ז תמוז תשמ"ה	לעילוי נשמת	הרה"ח ר' חיים שלמה ב"ר מאיר אליהו ע"ה נלב"ע י"ז תמוז תשמ"ה
הוצא על ידי בניו האחים החשובים	מרת רייזל ב"ר יהושע ע"ה נלב"ע י"ז תמוז תשנ"ו	הוצא על ידי בניו האחים החשובים
הרה"ח ר' מאיר אליהו והרה"ח נפתלי היר' הי"ו מייזלער	ת. נ. צ. ב. ה.	הרה"ח ר' מאיר אליהו והרה"ח נפתלי היר' הי"ו מייזלער
	הרה"ח ר' יחיאל הכהן הרשקוביץ הי"ו	

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, ערב שב"ק פרשת פינחס (אבות א)			
כ' תמוז תשע' - שנה ט"ז לגלות תש"ב			
ד"ת	מו"ט	ה'תש"ט	אנא וסודרפון
23:13	23:13	21:43	לודגון
22:42	22:34	21:06	מאנשעסער
23:03	23:03	21:26	צירר
22:38	22:27	21:08	ווען
22:11	22:02	20:40	אנשטערס
23:22	23:22	21:47	פארז
23:13	23:02	21:39	פראנקפורט
22:53	22:47	21:20	

מדרש חכמים

היות ולא השאיר אחריו זש"ק – נא ללמוד משניות לע"נ הטהורה

אמרות טהורות

ייתן נחלתו - לפי תיקון מעשיו בערב שבת

איש לפי מקדונו יתן נחלתו (כז, כו, נד). איתא בגמרא (שבת קמ"ה): "כל המעניג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים". וידוע, שבכל ערב שבת צריך האדם לעיין ולפשפש במעשיו של כל ימות השבוע ולתקנם בתשובה.

וזהו הרמז: "איש לפי מקדונו" - לשון חסרון וכמו "ולא נפקד ממנו איש" (לפני לא, מ"א) - היינו לפי חסרונותיו של האדם, שענין ופשפש במעשיו בערב שבת וחבירו מה שחיסר במשך ימי השבוע, והוור על כך בתשובה, כן "יתן נחלתו" - נותנים לו נחלת השבת, היינו, נחלה בלי מצרים.

אמת לעינך, בלענדוב

מנה עליהם מנהיג שיחא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו - ודרבנא בעבודתה'

ויפקדו ח' אלפי חרותו וגו' (כז, טו; וברשי'): "למה נאמר, אמר לפנינו, רבש"י, גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיחא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו". ולכאורה יפלא, הלא ודאי דעתו של המנהיג היא כדעת אחד מהם, שהרי לא יתכן שתהיה דעתו ככל הדעות, ואם כן, אם יהיה סובל כל אחד ואחד לפי דעתו, יהא מוכרח להחליף למי שאין דעתו ישרה בעיניו, ואם כן תמה על עצמך היאך יתפלא משה רבינו שימנה עליהם מנהיג שיחא חונק ח"ו.

ו"ל בהקדם הפסוק (משלי כ"א, כ): "כל דרך איש ישר עניניו יתכן לבות ה'", ולכאורה האי קרא לאו רישא - סיפא. ונראה פירושו, דהנה, דרכו של כל איש ואיש לברור לו דרך לעבודת ה' כפי הישר בעיניו, וכשרואה שחבירו אין הולך בזה הדרך, חושבו לאיש רע ובלעיל שאינו עובד את השם ביה. אמנם יכול להיות שחבירו גם כן כוונתו רצויה לשם שמים, אלא שישר בעיניו לעבוד את השי"ת בדרך אחרת, וזהו ג"כ על חבירו שאינו עובד את השי"ת, בגלל שאינו עובד את השי"ת בדרך אשר ישר בעיניו, אבל השי"ת היוצר יחד לכם ומכין אל כל מעשיהם, וכשיוודע ומכין שכל

אחד ואחד מהם כוונתו רצויה לשם שמים, ושניהם לדבר מצוה נתכוונו, לעבוד את השי"ת, אזי נכוננו שתי הדרכים בעיניו ורחמנא לבא בעי. וזהו שכתבו: "כל דרך איש ישר בעיניו" - שישר בעיניו דרכו, וגלל כן כשרואה שחבירו אינו עובד את השי"ת לפי דרכו, ואינו יודע מה בלבו של חבירו, על כן חושבו לאיש רע ובלעיל, אבל "יתוכן לבות ה'", רצ"ל, השי"ת שיוודע ורואה מה שבלב אדם, אם רואה שכוונתו רצויה לשם שמים, שניהם שוים לפניו לטובה.

ולפי זה, הפרנס והמנהיג של כלל ישראל, הגם שבוודאי אי אפשר שיהיו נכונים לפניו כל הדעות והדרכים של כל ישראל, ובוודאי בורר לו ג"כ דרך אחת לעבוד את השי"ת, מכל מקום אם הוא חכם יור וסר מרע, ידון את כולם לכף זכות, היינו, שסובל מקום כל אחד ואחד כוונתו רצויה לשם שמים, וממילא יוכל לסבול כל אחד ואחד לפי דעתו ודרכו, שהרי העיקר הוא שיהיה לבו שזה לטובה וכוונתו לשם שמים. וזו היתה כוונת משה רבינו בתפילתו: "אלו לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה", שהרי לכל אחד יש דרך אשר ישר בעיניו, ועל כן "מנה עליהם מנהיג" טוב, שיוודע את כל אחד ואחד לכף זכות וכוונתו רצויה לשם שמים, ובוזה יהיה "סובל כל אחד ואחד לפי דעתו".

התקן רבי חיים הכהן רפאפורט ז"ל (מובא בקצ' "אוצרות חיים" בסוף ספר שירת ימים חיים)

תוצאותיה של המחלוקת - מוזיקה אף לצדיקים

הם מי מריבת קדש מדבר ציון (כז, כ). הכתוב מרמז לנו כמה מוגנה היא המחלוקת. כי בשעה שאש המחלוקת בוערת, היא כלהבה הולכת ומורדת, ואוכלת שורפת ומזיקה לכולם, אף להקדושים אשר בארץ הטהרה, שרחוקים הם מן המחלוקת כרחוק מורה ממקרב, מכל מקום "תפעל" בהם המחלוקת שיצטננו הידיבורים שלהם בתורה ותפלה" - כי אינם יכולים בזמן כזה לעבוד את השי"ת מתוך שמחה והתלהבות. וזהו הרמז: "הם מי מריבת" - אלו הם התוצאות של מריבה ומחלוקת, "קדש מדבר ציון" - שאפילו אצל הצדיקים שהם קדושים וטהורים, "מדבר ציון" - מצטננים אצלם הידיבורים של תורה ותפלה, שאינם יכולים להתלהב כעבודת השי"ת.

פנחס, אזי יש לו לפנחס את חלקם לעולם הבא. ובזה יבואר: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן", ולכאורה קשה למה צריך ליחסו, אלא על כרחך לפי שהשכמים היו מכזבים אותו, ואם כן שכרם שייך לפנחס, כדן המכזב לחבירו, ואם כן יכול הוא להניח את השכר שמעני לו מן השכמים - בגלל שבזיו אותו - לבניו, ואז הוא יכול ליטול חלקו בעולם הזה. לכן אמר הקב"ה: "בדיון הוא שיטול שכרו" בעולם הזה, כי יש לו כלאו הכי שכר להניח לבניו.

ידיעות שלמה (הובא בילקוט האורים)

ונתתה מהודך עליו וגו' (כז, כ). איתא בגמרא (כ"ב ע"ה) 'מהודך' - "זלא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה, אזי לה לאותה בושא אזי לה לאותה כלומה".

יש לפרש הכוונה לפי דרשתם ז"ל (מהדרי"ה, ח) כתיב (דברים לא, ז) "ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו וגו' כי אתה **תבוא** את העם הזה אל הארץ" וגו', משמע שאתה - יהושע - והזקנים שווים, וכתיב (שם, כג): "כי אתה **תבוא** את בני ישראל אל הארץ" וגו', אלא, משה אמר לו ליהושע: אתה והזקנים שכדור יהיו עמך. אבל הקב"ה אמר ליהושע: "כי **אתה תבוא**" - הכל תלוי בך, "טול מקל ודך על קדקדם, דבר (מנהיג) אחד לדור ואין שני דברים לדור".

וזהו מצינו (חולין כ) שהלכנה קיסרנה לפני הקב"ה ואמרה, רבש"י אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, אמר לה הקב"ה לבי ומעטני את עצמך. ולפי זה מביאר מה שאמרו הזקנים שבאותו הדור: "פני משה - ככפני חמה", היינו שסבר כמו החמה, שאפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, ולכן אמר ליהושע: אתה והזקנים שכדור יהיו עמך. אמנם יהושע נהג כמו שאמר לו הקב"ה, מנהיג אחד לדור, ולא עשה כדבר הזקנים שבאותו הדור, וזהו שאמרו הזקנים: "פני יהושע - כפני לבנה", שקמרתה כמכרתה שאי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, וז"ל לה לאותה בושא אזי לה לאותה כלומה".

עוד יוסף (ריש פר' קרח) דרש **תפלת ישרים** (לחגורני"ץ) ז"ל מתוך דרשה שלשת שובת תצא, דף ג' ע"ש. ותי' מ"ש במדורנו ג' (תנ)

יתרון דעת

מנהיג ישראל תורה (ז)

לקט נבחר של מנהיגים ונוסחאות, הליכות והלכות, של מור רבינו הבעש"ט ז"ל ע"ע - במלאות ר"ז שנה להסתלקותו. מלוטק מספרי תלמידיו הק' וספרי מאורי החסידות לדורותיהם, ומסורד לפי סדר 'אורח חיים' הנה ידוע דרבותינו הקדמונים, גם קודש הקדשים הבעש"ט ז"ל ותלמידיו הקדושים היו מקדימים מאד לקבל שבת, ובעת שהיו אומרים סדר קבלת שבת כנוהג היה קודם בין השמשות בודאי וכו'...

משמרת שלום (סי כ"ב, ע"ש)

שמעתי אומרים בשם הבעש"ט הקדוש ז"ע"ל ועל כל ישראל, אשר פעם אחת קיבל שבת על השדה והיו שם צאן רעים על פני השדה והגביר בשעת מעשה את רגליהם הראשונים למעלה ועמדו רק על שני רגליהם האחרונים כעמידת איש. ואומרים בשם צדיקים טעמו ונימוקו עמו, מחמת שקשדש את כל העולם והעלה בשעת מעשה את כל העולם למקור הראשון, אז ממילא גם כל הבראים שהיו עומדים או אצלו, הגם שאין בהם דעת. מ"מ כיון שמעט החיות המלוכש בהם נתעלה למקור הראשון ממילא הגביר את עצמם, והלא אינם מודרים רק הם בעלי חי ואין בהם שום דעת, והשיגו השנה גדולה כל כך מרוב קדושתו ואורו שהכניס הצדיק בזה העולם, ומכל שכן אנוה עם בני ישראל וכו'.

בית אהרן (פר בא דתנ, ו"ע בענין זה) דברי אלימלך פר' בחוקות, תולדות אדם פר' נח, 'אמונת ישראל פר' (נח)

בשם רבינו הבעש"ט ז"ל: מחל' (כתובת ק) מת בערב שבת סימן יפה לו. ולכאורה איזה נפק"מ יש לאדם סימן זה, וכו' וכו' שבת דהדר. אכן הכוונה לזה, אשר כשממשמש ובא ערב שבת מסלק הוא את עצמו מנאות עניו ועניני הנשימות כאילו מת, כדי שיהיה ע"יו לקבל ולדרישה הארת שבת, ודנהו זו סימן יפה לו. ואמר ודר"ק רבי נח **מלעכוויטש** ז"ע"ל: שמעתי מאיש אמת כי תואר פניו של הבעש"ט ז"ל בקבלת שבת היה כשל גוסס, ובשעת גססתו היו אותו תואר נח קבלת שבת. תורת אבות (עמ' ריא, ו"ע) בסוף ספרה' 'תולדות יעקב יוסף' אות יא)

אמירת "כנוגאן". אודיע בשער בת רבים מה שמעתי מפי הקדוש החסיד רבי יוד לייקושו מק"ק באר, שהוא היה תלמידו של רבי ישראל בעש"ט ז"ל ממעוזבו, והוא היה אחרון שעוררתי בדור, ובלילות נאמרו ר"ד ה"ל בבית אהרל הגאון מוהר"ר אהרן אב"ד ק"ק לובר, וספר לנו, שפעם אחת בא הבעש"ט לכפר אחד בערב שבת עם ג' תלמידים, ולא היה לו עשרה להתפלא ערבית של שבת, ואז אמר הנוסח "כנוגאן" הכתוב בוודר פרשת תרומה (קלה, א) במקום "ברכו", יען שמכיים שם המאמר: "כדן שירותא רצולתא לברכא ליה בחדוה בנהיור דאנפין ולומר ברכו" וכו', ע"ד שנדרס בסידורים אחר תפלת י"ח לשון האגדה במקום שאומרים במקום ברכו וקודש קדושה.

מחזור ראבי"ה (כ"ה) להאגן הפוקל רבי אליקים נעצל ז"ל (תלמיד דהר"ק רבי ישראל ח"ק ז"ל - בעל תפארת ישראל, תלמיד הבעש"ט ז"ל, ונ"ל בשנת תק"מ ותל"ב בב"א תמוז תרי"ד) (עמ' 52 - דפוס בקובץ 'צפונות' גל' טו עמ' קא)

כנודע המעשה מהבעש"ט ז"ל, אשר לא היה יכול להשיב כהלכה במילי דעלמא בליל שבת קודש מחמת גורל עוצם התקשרותו בתכלית הביטול האמיתי, והתפלא על זה שיתעלה ויגובה למעלה להיות לו מוחין דגדלות כל כך עד שיוכל להשיב כהלכה אף במילי דעלמא בליל שבת, כי מחמת גדלותו המוחין אף תופס מקום כלל הענין דעלמא, ויכול להשיב כהלכה באותו הענין שישאלוהו אף בשעת דביקורת הפלאה וכו'.

מאמרי אדמו"ר חזקן - מבעל התניא (שנת תקס"ה, ח"א עמ' קצ"א)

שפעל הבעש"ט ז"ל בסוף ימיו, שאף שהיה למטה בעוה"ז הגשמי לא היה לו שום סתירה כלל להיות ג"כ בעולמות עליונים, וכנודע ממה שבליל שבת' היה ב' שליש מלמעלה ושליש אחד למטה, בשאר ימי החול בהיפוך וכו', **תורת שוואר** (הדר"ק רבי שמואל מליובאוויטש ז"ל (שנת תרכ"ו עמ' שב))

שהורה לנו הבעש"ט ז"ל והפליא עצה והגדיל תושיה מכל הדורות שלפניו לרומם כבוד הבורא להרבות תלמידים לחזרות להם דרכי הקדושה וטהרה בתורה לשמה והכנת התפלה כאשר עיניו רואות וכו', וכה אמר הבעש"ט, כי כל מי שזוכה להיות משובתי שבת מאוכלי שולחננו הוא נותן בו סם חיים להתנהג בביתו בקדושה וטהרה.

תפארת שלמה (פר' יתרו וקח יתרו, ו"ע ע"ש) בפר' האנוני ד"ה לו חכמי "זהו הסוד גלה לנו קדוש עליון הבעש"ט ז"ל שיהיה ארצות שלחנו עם העולם אלו כד' להשפיע להם השפע מסטרא קדושה"

בעת השלחן הקדוש לא היה הבית סגור, רק שום אדם לא הרחיק בנפשו לילך אל בית משבו בלי רשות, ובכל ערב שבת עשה צעטל מהאורחים אשר באו ורשם מי לך להשולחן ומי לא. גדולים מעשה צדיקים (עמ' ד)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי שמואל הכהן שאטין זי"ע – ה"מהרש"ך" – המשך –

"התוכן הגדול"

בנוסף שלטיטנו וידיעתו בתורת הגולה והנסתר, היה **"חכים ורבן בכל מיני חכמה ומדע"** - כנחקק עלי מצבתו, הן בחכמות המדות והתשבורת¹, והן בחכמת התכונה, וכעדות עצמו בהקדמה לספרו: "... ועתה באתי אני הקטן, במה שחנני ה' בזאת החכמה היא חכמת התכונה..."².

אודות גדולתו ובקיאותו בחכמה זו, מציין הרב החכם רבי יהונתן זצ"ל מעיר ראזינא שבלטא בהקדמת ספרו "ישועה בישראל" (על הל' קדוש החדש להרב"ם, פפד"מ ת"ס), שבשנת תע"ט הגיע לפראנקפורט כדי להדפיס את ספרו זה, ובדעתו היה לקבל הסכמת רבינו לספר, שאף הספיק לעיין בו, אך לאבדנו נפטם טרם כתב הסכמה. וכך מספר המחבר: "ישמתי את פני ללך לקבל פני הרב הגאון המפורסם והתוכן הגדול ה"ה מוהר"ר שמואל ראש ישיבה בקלויז עיר המהוללה והמעשרה כ"יב ק"ק פראנקפורט דמיין יצ"ו, ובבואי שמה נח נפשיה דשמואל באויה ימים מעטים, ולא זכיתו רק לקבל פניו ולהראות מעשי ידי..."³.

וכך מספר הגר"ח"צ דעמבצער זצ"ל ראב"ד דק"ק קראקא בספרו "כלילת יופי" (חוב"ב דף קפ"ט): "ויז"ל: "יוספ"ר לי רב אחד מפה, בר אוריין ובר אבון, שבשנת יחד יחד בבי דניא רבה דפה, ובתוך אחד השיחים אמר לי, כי הוא מנכדי הגאון מהרש"ש ז"ל, ויודע ועד מה שמענו מפי אביו הגאון ז"ל, כי פעם אחת ביקש הגאון האב"ד מוה"ר ש"ר רח"י" (דברי שמואל ר' חיים ישעיהו. כך היו מכנים את רבי יוסף שמואל מקראקא) מאת מוחנתו הגאון מהרש"ש זצ"ל, אשר היה נודע גם כן לתוכן גדול, שימסור לו איוזה כללים בחכמת התכונה, כי נפש חשקה מאד ללמוד ממנו חכמה מפוראה הזאת. והשיב לו מהרש"ש זצ"ל, שלמד עמו חכמה זו בנפש חפצה, אך בתנאי שהגאון אב"ד ילמוד גם עמו קו החכמה המפוראה שזכה בה רק הוא לבדו יותר מכולם, והוא יכיל כל מאמר וכל מה אשר יצא מפיו לא ישוב ריקם, וגם עצתו לעולם תקום כאשר ישאל איש בדבר האלקים, ועל זה השיב לו האב"ד בחי"ל: **ראשית חכמה זו היא יראת ד', וכאשר אני שש ושמה ומשתוקק תמיד לעשות רצון אבי שבשמים, כן ד' הטוב גם הוא ית"ש רצון יראוי יעשה וימלא כל משאלותם, ותו לא מיד"ו**" (כן מובא בספר "חוט המשולש" להר"ש"ר סופר זצ"ל אב"ד בערעגסאס, מהדורת ת"א תשי"ב, דף פ"ט).

[בנסח שונה מביא הגאון רבי עקיבא יוסף שלעזינער זצ"ל סיפור זה בספרו "תורת יחיאל" (נתיב), ירושלים תשי"ב, פרק א' לת, ב"ה ח' ו"ח), אך לא עם רבי יוסף שמואל מקראקא רק עם גדול אחר בשם מהר"ש כהן, וז"ל: "ישמעתי מאמאמי זל"ה"ה בשם חתם סופר זצ"ל, כי זקינו מהרש"ש זצ"ל היה תוכן גדול, ומח"ש כהן זצ"ל היה מפורסם לאיש מופת בקבלה מעשית, ודבריו ביניהם שהוא ילמד לו תכונה, והוא ילמד לו קבלה מעשית, ולימד עמו תכונה עד מבור, אח"כ שאל ממנו מהרש"ש שהוא ילמד עמו קבלה מעשית, והשיב מהר"ש כהן, אני איני יודע כלום, כי אם אני עשה דענו, בלי"א: **איך טוה ואסד דער אייבערשטער היינסט, אונט דער אייבערשטער טוהט ואסד איך היינסט**."

"ושמואל שוכב בהיכל ה"

המהרש"ש נסתלק בליל שבת קודש, י"ד תמוז תע"ט. וכך נרשם בסיפר הזכרונות: "בשבת תרי"א מוקדאקא קרע ויהי תורה בישראל, ובחבורים נחמדים הגדיל והאדיר תורת א-ל, בגולה ובנסתר ובכל חכמה ומדע גדול שמו בישראל, **ראוי ה' שתשרה עליו שכנת א-ל, ענוותן כהלל, לא עבר [עליו] בשינה חצות ליל...**"⁴. נכדו הגי"ר שלמה סופר זצ"ל במבערעגסאס מספר בספרו "חוט המשולש" (נפ"מ כ"ג) דבר פלא: "בשנת תרי"א בחדש אלול זכיתי אני ואחי הרב מאהר"ג הגביר מחי' יצחק ליב נ"י להשתטף על קברי אבותינו הקדושים בעיר פד"מ, וראיתי על ציון קברו של מרנא זקני מהרש"ש זצ"ל: "...בד ציון קברו יש חור עמוק בקרקע אשר מגיע לפי הקבלה עד קבר איש אלקים פנימה, לתכלית שכל מי שיש לו איוזה בקשה אל איש האלקים שימליץ עבורו לפני מר ד' בשמיא העלה בקשתו עלי פתקא ותוחבו אל החור פנימה, וכן נהגו מאז ומקדם כי כל הנשבע כן צוה, ולפי המסופר רבים ישעו בדרך זו מקשי יומים."

עם צאצאיו הקדושים אשר בארץ נעמים, בנוסף למרנא החתם סופר שהזכרנו כבר, גם הגאון רבי יוסף יוזפא שאטין זצ"ל ראב"ד ליסא ותופס ישיבה בגלוגא; הרה"ק רבי תנוך העניד הכהן מאלכסנדר זי"ע; והגאון שמעון הכהן שאטין זצ"ל אב"ד שארש-פאטאק, שגם חיבר ספר על סוגיות השי"ש בשם "כחות עולם - מהרש"ש אחרון, כשם ספר זקינו הגדול.

בתקופה שרבינו המהרש"ש הרבץ תורה בישיבתו הרמה בפראנקפורט, היתה שם עד ישיבה אשר בראשה עמד המרא דאתרא הגה"ק רבי יוסף שמואל מקראקא זי"ע, הנודע בתגותיו ובהוספותיו למסורת השי"ש. באמת אמר ש"קטאט סופרים תרבה חכמה ותושיה, כי הלכו בתלמידים מחיל אל חיל", ומבין כותלי שתי הישיבות יצאו לגיונות של גאונים ורבנים, מרביצי תורה ויושבי על מדין. במשך השנים אף התחתנו ביניהם שני גאונים אלו, כשבת יחידו של רבי יוסף שמואל, הגאון רבי יהודה אריה ליב זצ"ל נשא לאשה את מרת יוסטלה ע"ה בתו של רבינו מהרש"ש זי"ע.

בשנת תס"ד, עם פטירת מוחנתו רבי יוסף שמואל מקראקא זי"ע, שימש המהרש"ש בפועל גם בתפקיד רב הקהילה וכל עניני העיר התנהלו על פיו, עד לשנת תס"ו, בה הוכתר הגה"ק רבי נפתלי כ"ץ זי"ע - בעל היסמית חכמים - כרב העיר, כשידירות איתנה שורות ביניהם, ואף השיבו יחד לשואלים בדבר ה' זו הלכה (נ"י שו"ת יחזק בית יהודה ח"י"מ סי' כ"ט).

בשנת תע"א, כשנאלץ היסמית חכמים לעזוב את העיר, מפאת העלילה שידו היתה במעל השריפה הגדולה שפרצה מביתו ועשתה שמות ברעוה היהודים, כיון שוב רבי שמואל ברבנות בין מלכא למלכא, עד בוא הגה"ק רבי אברהם ברודא זי"ע - בעל 'אשל אברהם' לכהן בה פאר. וכן היה שוב לאחר פטירת הגר"ח ברודא. בשנת תע"ז, ואז נבחר הגה"ק רבי יעקב כ"ץ זי"ע - בעל הישב יעקב.

ואמנם מעניין לציון, כי למרות שהכל הערצוהו לרבינו מהרש"ש והחשיבוהו ביותר, ואף הלכו לאור פסקיו, והוא הגבר שהיה בקי בתהלוכות הקהילה - ענדות בעל הישב יעקב בהסכמתו לספר "נורח כצאן יוסף" (להגיד יוסף יוזפא סג"ל קאשמן זצ"ל, תנא תע"ח): **"הרב הגדול המופלא דין גבר בכולא כ"ש מהרש"ר שמואל שאטן אשר נהניו ל' שבייל דמא דא קהלתנו יצ"ו שכל ימיו נתגדל בה"**, ובכל זאת לא בחרה בו הקהילה למשרת המרא דאתרא, וזה מפאת איתן מנהג המקום, שלא לבחור באיש מאנשי המקום לכסא רם ונשא זה.

"ההלכה בשמואל דריני"

על חדר גאון ורב חיליה בהלכה ניתן ללמוד גם מתשובות מועטות הנמצאות בספרי בני דורו. הגה"ק רבי מאיר מאייזנשטאדט זצ"ל דן בספרו המפורסם שו"ת 'פנים מאירות' (ח"א סי' צ"ח) אודות הברכה הראויה לברך על משקה תהה, אף כי מנהג העולם לברך "שהכל", ומסיק, כי מסוגיות הגמרא יוצא שראוי לברך עליו "בורא פרי האדמה", כדן מי שלקות, ואף מביא ראיה לדבר מ"מעשה רבי" שראה אצל רבינו שמואל, בעת ביקורו בפראנקפורט: "ראיתי הלכה למעשה מחכם אחד שבידך על מי הטעין בורא פרי האדמה".

אם אמנם כאן לא ציין מי הוא אותו חכם אחד, אולם לאחר שהגה"ק רבי יעקב רישר זצ"ל יצא והשיב על כך בספרו שו"ת 'שבות יעקב' (ח"א סי' ה) והוכיח כי הדין הוא כמנהג העולם לברך עליו "שהכל נהיה בדברך", בא הפנים מאירות' והנני ידו בשנית, והשיב לו בתשובה ארוכה ומנומקת (ח"א סי' ק"ג) שבה מחזק את דבריו הראשונים, ובתוך דבריו מוסיף ומגלה הוא בזה הלשון: "וימנע על שמים וארץ, שבהותו בדין קייק וירמיאז באוהל ב"מ והייתי כאורח עובר בק"ק פראנקפורט, וראיתי שרוב הגדול החסיד מוהר"ר שמואל שאטין בירך על הטע 'בורא פרי האדמה', ונתוכחתי עמו שהוא נגד [מנהג] העולם, והשיב לי, שכל מנהג שלא נתיסד על פי חכמים לא משגחין במנהג. וזה הוא החכם שכתבתי בספרי שבידך בה"א. ולדינא אי אפשר לדחותו מטעמים שכתבתי..."⁵.

על נמרו בתקיפות במשמרת מנהגי אשכנז העתיקים, ובפרט בסדרי התפילה שישודתם בהררי קודש, תיעד חשודא שמהרש"ש נתן את הסכמתו על מהדורה ראשונה של הסידור המדויק של רבי עזריאל ובנו רבי אליה ווילנא זצ"ל (פפד"מ תס"ד), וכשהבחין אח"כ ששינו אות אחת (ו) מנוסח התפילה, ובמקום "ועל נשמיתו הפקודות לך", תיקנו והדפיסו "המפוקדות לך" (והסיק אתם בזה הגה"ק בעל היסמית חכמים זי"ע), חור בו מהסכמתו. ואכן במהדורה השנייה לסידור זה נכלין (תע"ג) לא הודפסה הסכמתו, וכמבואר כל זאת בהקדמה שם במהדורה שנית (נוכר בקובץ 'צפונות' ב"א, עמ' עמ' תע"ג).

המכון לפרסום ספרים, דפוס, ירושלים. המכון לפרסום ספרים, דפוס, ירושלים. המכון לפרסום ספרים, דפוס, ירושלים.

"כוס הישועות"

ספרים רבים חיבר, מהן חידושים על הטור וגם על שאר מסכתות בשי"ס, כמו שמוכר בהקדמה, אך לא זכינו לאורם של חיבוריו אלו בשלמותם, אולם בספרי חכמי דורו ובדורות מאוחרים ביותר מובאים דברים בשמו. קטעים מחידושויו הועתקו בספר 'יקול יהודה' להג"ר יהודה מגלוגא זצ"ל (אמסטרדם תפ"ט). וראה בקובץ 'האהל', שנה ג, ח' א-ב עמ' סח, 'חידושי מהרש"ש' על מסכת ראש השנה"א.

ספרו הנודע **"כוס הישועות"**⁶ משמש כספר יסוד להבנת הפשט בסוגיות הגמרא, כעין חידושי המהר"א, וכמו שכתב הגה"ק בעל 'אבני נור' זי"ע בהקדמה לספרו 'אגלי טל': "בזמן הזה עיקר עיון הצעירים בסברות ולא בפשט ולא בבירור השיטות... ושתי אלה גם המה העיקר להלכה. ושמעתי ממו"ח זצ"ל (ה"ה הר"ק מקאצק זי"ע) שגם בזמנו התרעם על העולם אשר מעינינו מעט בחלבה מילניו ובזה, **ואותו הזוהר מאד לישא וליתן גם בפשט, כעין ספר מהר"א וספר מהרש"ך ד"**.

נכדו התח"ס הרבה להפליג בשבח ומוכיר רבות ממורות זקינו בספריו, ולפעמים אף הורה הוראת מתוך הנהגותיו. ביאגרות סופרים (גארת כ"ה) מובא מכתב מהחתם סופר, בעניני משפחה ושינוי שמות מחותנים, ובתו"ד כתב: "... **זקנינו מו"ה מהרש"ש והגאון מו"ה שמואל חיים ישעי' נתחנתו, ומזרעו קאתינא, ולא חששו לשינוי שם האבות** שיהיו שניהם נקראו בשם 'שמואל', כי כל מה שלא נזכר בספר חסידים עצמו, כי אם בצוואתו, אין לחוש כי אם זרעו במשפחת החסיד זצ"ל, אבל האמור בסי' חסידים עצמו בסי' תע"ז וכו' ישי לחוש לו" (ברם עיין שם בהג"ה אות א, משי"כ נכדו המו"ל הר"ש"ר סופר זצ"ל).

לסיום ראוי להביא את העובדא, שטרם הסתלקות הגה"ק החתם סופר לגנוי מרומים, קרא לבנו הגה"ק בעל היכתב סופר, וסמן ידו עליו והאריך לברכו בכל הברכות האמורות ב"כדי ספרי הקודש, וסיים את דברי ברכתו בזה"ל: **"זקנינו עקיבא מימין, זקנינו מהרש"ך משמאל, ומלאך פלגיו על ראשך, וגם אני אבוא אחריו ומלאני את דברך"** (חוט המשולש עמ' רלז).

גם הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל אב"ד קראקא מביא סיפור זה בסוף מכתבו (נדפס בריש תשי"ב תכ"ס, חלק א'ר"ח, פרעשבורג תרל"ט) ומוסיף: "... ורואה אני דבר נפלא, כי ברכה זו נרמזה בר"ת של שם החיבור, כי ר"ת מימין של **ת' שבות כ'תב ס'ופר** במספר קטן - י"ב, כמו מ"ק של **עקיבא**, וסופי תיבות משמאל, כמו מ"ק של **ש"ך**, הוא זקנינו הגאון מו"ה שמואל שאטין כהן זצ"ל בעה"מ ספר 'כוס ישועות' ע"ס נויקין, ומ"ק של **משה גי"כ י"ב**, והוא פלא".

זכרותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

- היה מדיני פפד"מ ואח"כ אב"ד מאטסטאדף. משא ומתן ממנו נדפס בשו"ת 'פנים מאירות' (חוב"ב סי' קפ"ב) שהשיב לו שם בכבוד גדול: **אשר דבי עילא, מתון ומטיק בחכמה נפלאה**, ובתשובה אחרת (ח"א סי' כ"א): **אריה עלה ונתעלה בממלות התורה, בביתו פתוחים שערי צדק ושערי אורה**" (ראה עוד אודותיו במצבת קודש להר"ר גרינוולד, נ"י תש"ב, עמ' 109-114). וזה נוסח מצבתו במאטסטאדף: "ברמה נשעט בילגה קולנו, שבת משוש לבנו, נפלה עטרת תפארת ראשינו, מגינו ומגן הדור, גאון עולמו הרב המאור הגדול החותיק והחסיד המפורסם ענוותן כהלל, מה בן מה, מו"ה **ארי' יהודה ליב** ברא כרעא דאבוא הגאון החסיד המפורסם מו"ה **שמואל זצ"ל** מק"ק פפד"מ... עש"ק י"ט טבת תצ"ו לפ"ק".
- ראה דבריו בסוגית א"לן דעולא (ב"ב דף כו): **"ולוי יש קבלה עוד חשבון מדוקדק יותר... וכתבתי בפנקסי המיוחדת לי שכתבתי בזה בזה כנס פרפראות וכתבתי המדות"**, גם בהסכמתו לס' 'נפתלי אליה שלוחה' (פירוש תנ"ח) משבח הוא את חכמת החשבון: "כי חכמת המספר גדולה היא עד מאד וכמה שבחיהו רבן לדצ"ב בחכמה הזאת".
- דך אגב יש לציין אודות חכם זה, כי בתקופת ביקורו בפראנקפורט עסק רבי יהודה אריה ליב זצ"ל, חתן רבינו, בהדפסת השי"ס, ואז פנה כנראה אל הרב הגי"ל בבקשה שיציר צורת בית המקדש כדי להדפיסה בסוף מסכת מדות. ואכן בסוף מסכת מדות בשב"ס הופיעים להפועלס דפסה מאתו "צורת בית מנסי".
- ראה 'אגרות סופרים' (כתב ר"ד מקראקא, גארת כ"ז) מכבר שכתב הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל מקראקא אל הגה"ק מאלכסנדר זצ"ל, בבקשה לשמור ממנו סדר שלשלת יחוסם עד למהרש"ש זצ"ל.
- בתחילה חשב לקרא לספרו 'חידושי מהרש"ש זצ"ל, אך נמלך בדעתו שלא לקרוא את שמו על סדר מיקן, והיסב שמו לכוס 'הישועות' - על שם סדר מיקן שקרא 'ישועה'. אמנם, אג"פ שבעמוד השער כתוב 'כוס הישועות', בפנים הספר בכל דף אדף מופיע השם 'חידושי מהרש"ש', וכנראה לכן התקבע שם זה בפי הרבה לומדים, ושמו 'כוס הישועות' כמעט נמח, עד שגם נכדו החת"ס שמרבה להביא מדבריו, אינו מזכירו בשם זה כי אם פעמים אחדות.

מאת: **ה"ה ישכר בעריש ווייס** הי"ד, ברוקלין נ.י. וכאן המקום מערות לתקן: המבוא הנפלא שהיה לנו לעינים, כנזכר בגל' הקדמ, נערך על ידי מחבר הספר מהרש"ר ח"א ר' שלום יאקוב וסג' גרוס שליט"א, ולא כפי שצויין ע"י.

עלִי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת שבועות

האם לעיתור לבא במהרה בימינו נקריב שניאור זלמן לחסות במוסף ראש חודש?

אמר ארש לך קושט, מן נשתנה שיער של ראש חודש (במדרב כ"ט טז), **אמר** הקב"ה: **שיעור** זה ידא בפרה על שמעשתי את הירח (ו' ק"ע). מאמר זה מובא גם ב"רש"י

שיעורנו (שס). גופו של ענק הוא במסכת חולין (ס' ע"ג) ר"ב שמעון בן פי רמי, כתיב (בראשית

י"ט) ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים, ובתיב ית המאור הגדול ואת המאור הקטן, אמרה ר' חנינא ר' לפני הקב"ה רבשע אפסך לשני מלכים ששימשו כבית חורזי מאר

הה, לבי ומועט את עצמך. אמרה לפניו, רבשע האילן ואמרתי לפניך דבר הנון אמועט את עצמך. חזירה דלא קא מיתבא דעתה, אמר הקב"ה הביאו עמך מלכות הים"ם במיתבלין בשם

מבוק שיהיה אלו הם מכתבשו על עולם, וכמו שמואב ב"מ ע"ט מלכות הים"ם במיתבלין בשם

ה"א ר' זלמן על אגמז: דהו"ו שדדו הקבלה, ואין לחבינו במשמעו ח"ה, כי כל כבודה בת

מלך פנימה, וכבר האירינו בספרי דורות וספרי חסידות, שנתבאר הדברים על פי דרכי עבודה,

ונביא בזה וברבים הקדושים של כמה מגדולי הדורות ז"ע עבודתו אסגנון אחד.

וכן כותב בעל ה'לב אחידי' (תולד שם): 'אף שדברים בבושתינו נתעלמים להבאים בסוד הל' וצ"ח לא אמנע ליתן טעם ע"פ פשוטו, דמה דכח ישראל בזה, שנתייבשו להבאים כהרה על מעשי הדת, ודואי כי בתשובתו להבאים יד' כשיביל שאמרתו דבר רגזי אמנע את עצמי', נתקפו והתפצצו בדואי שאלה היא, כ"ן דצדק' למעט א' מהם, א"כ מאי חזית דדמא דצדק' סומק ט"פ, ותיציר, שאלתה היא שיגדיל אור החמה, ודאי תעמוד על מעמדה, ואולם היטעם בעל ט"פ נתקום הוא ית' לשאלתה היא פשוט לדעת, דמזמנת מתחילת הבריאה היא יד' (א' חשבת) גדול מאד למעלה, רק שענוהו הוא הדיא מפני לקולך הדרות, וכמואמר יד' (א' חשבת) גדול מאד למעלה, ראה שאן העולם ררא קו לבנו לזיקים לעתיד לבוא, וזהו שבו לא דיה באפשרי להגדיל אור החמה, מאחר שכבר נקצב ע"פ חכמתו ית' שיעור ערך מאור החמה הי"ע שיעור אורחא לערך האדם לדורות עולם, ויתר מה שזכר אור העולם אר"י, לזה הוצרך למעט הלבנה, לזה לעתיד האדם יזככב הדורות נאמר (ש"ל פ' ד' ח' ז') 'ואז יתקן הלבנה כאור החמה ואור החמה יד' שבעתיים כאור שבעת הימים, שאור הלבנה תשאיר על' בעדמה כמו שהייתה קודם מיטעה, ואור החמה יגדל למעלה ראש, ולזה חזקת אור החמה יד' במיתב דעתה, אשר לישראל' הדיא כהרה על' במעשתי את היד'ה, שחמת אשכנזי בזה, לפי שאם הייתה חמקית את בעשמיכ, לא ד' ח' למיטעה היד'ה, רק תשאיר על' בעדמה, ואור החמה תגדיל כאור שבעתיים כמו שידעה לעתיד שיתקן חטא אדם הראשון ויתקן הדורות, כן נוסח לראות במהרה בימינו אמן'.

[illegible]

בספר "רמתיים צופים" (על הגדה"ס א' את קב) מבאיר חידוש זה בשם הרבי מלובלין יו"ע. וז"ל: "... ראו לחבין על משה רבינו ע"ה אשר עלו בניתן התורה וכללתיה ופירוטה, וראו לחבין יעד לחבין בחילוק קודש שעה לקודש ידורות. כי בשום כל לחבין מאמא חז"ל 'הביאו עלי כפרה על שמעטת את הירח', וכבר צווחי ביה קמאי, ונאמר, כי באמת אלהי ישראל ראוין לאור הגדול את הקדש"ה מגילי מאור החמה ויור, ולא מהחברה למעט מאור הלכנה, אך פנמי שלא ויהי החזק"ה חוצר"ה למעט אור הלכנה, וזו ענין 'הביאו כפרה' עלי שמעטת את הירח" - ולא הגדלה אור החמה... והנה לעת"ה יתקון פגימת הלכנה כמו שהיתה קודם ימנעם, וכמו כן משה רבינו ע"ה שחזר חודש הראשון לתקנת המושכן רצה לתקנה, ואם לא יצטרכו עוד להביא קרבן שעיר י"ח. כי יתקון פגימת הלכנה, ויגדל מאור החמה על ידי זכות משה דורו... ויחזר את ראייני לקבלת התורה יותר מכל הדורות, ואם כן הוי כדלל קודש שעה ואנון מותר בהם, על כל פני מחשבות שפיר קצץ על אחרון, ורוא לא יעד וז"ל.

ולסיים נביא את דברי **ה'הני ישאשר** (ממזמים ליד א' ה) בזה: "ואימרום תחבלת מוסק ומבזה בראש בציון קדש ויהיה ודעם ויבטל ויחשבו, כי זה להחבונן לפמו לפמו פשעולות, הרי גם חטאת הדין במוסף היום, ובפרט שאומרים אחריי כי זאת מוסק ורי ראש החדש הזה נעשה תקריב" וכו' הרי כלולין כל המוסק. ואפשר לו לומר על פי משאדיל ואמר בשעיר ידוע לחטאת לה', שאמר הקדי' הבאור על כפרה על שמעטת א' הדיח, והנה לעתיד במהרה בימינו נאמר "וזהו את להלבה כהר החמה" ושוב לא יבטל חטאת, כי נראה לו בדרך אפשר (וע' שי' בהגדה) שלא כתב את דברי מוסק, ולשונם: "יהיה ודעם ויבטל ויחשבו" וכו' וכן באיתא אחרת המעלה על פי ההבנה הוללת...").

עלִי אִזְרָח

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני תספורת בימי בין המצרים

אל ברית בימים בין המצרים - שם מתיקולת בין אשכנז וטחמיאן להחמישי תסתפרות מצי"א בתמוז (מקראות פארש"א) אשכנז וטחמיאן (ש"א) אשכנז לו בלעל רב"ה, אב"ה, להסתפר לכבד הרב"ה יש מתייין להסתפר עד ראש חודש מנ"ה, ויש מקוילין להסתפר עד שבוע שלח בו תשעה באב, ויש שסוברים שכל בני ארץ אשכנז (לפי עיניי) יש תקנה ספיקי; שבעה יומי, וכתבו האחרונים שבדומנו, נאחר שאין מנהג להסתפר לכבד ב"הם כל בשאר ימות שנה, יש להחמישי שלח להסתפר כל בני המצרים (לפי תורת חיים) יש תקנה ספיקי; שבעה שבת יומי"א ש"א אות ה' נאמר תסתפר יסראל פ"ה, נ"מ"מ ראה, שם שיש לו שעתות ארסות בדבתי"ה וזה ודאי מסתפר לו חשה לפני הרב"ה, יש חלק גם בדומנו עד ר"ח, כיון שיש הרבה מתייין להסתפר לכבד הרב"ה.

ג. גם כי שעשה פדיון הבן או בר מצוה, המנהג - אצל בני אשכנז - שלא להסתפר כל בין המצרים.

ג. נוהגים שאין עושין תספורת [חאלאקע] לקטן בן שלש שנים כל בין המצרים, עד אחרי ת"ב, הגם שמן הדין יש מתירין (עי' מ"ב סי' תקנא ס"ק פב).

ד. לצורך רפואה, כגון שיש לו הרבה כנים בשערות ראשו, מותר לגלח השערות (הגר"ש אלשיך שליט"א).

ה. מעיקר הדין מותר לבן העדות האשכנזים לעשות תספורת לבן העדות הספרדים - שיש שנוהגים להקל לתספורת עד שבע שאל בן ת"ב (כמ"ש המחבר בסי' תקנ"א סי"ג), מאחר שהמספר מותר בכך, ואף לא כמחלה של בן לעשות כן, כיון שסוף סוף הדבר אסור לאשכנזי, והספרדי יכול למצוא אחר שיעור איתו.

ו. כמו כן אין ראוי שרוב אשכנזי יסדר קידושין לספרדי שנושא אשה בימים אלו (הליכות שלמה על בין המצרים פי"ד ה"ו ועיי"ש בדבר הלכה).

ז. מותר לאשכנזי להשתתף בחתונה של חברו או קרובו הספרדי ולאכול בה, כיון שיש בזה שמחת חתן וכלה (הגר"ש אלישיב שליט"א, מבוא בספר החדש 'אשרי האיש').

ת. תלמיד ישיבה מעדות המזרח שלומד בישיבה של עדות אשכנזים - מותר לו להסתפר בימים אלו, ואין בזה משום לא תתגודדו, כיון דכו"ע ידעי שיש בדבר שני מנהגים (הליכות) שלמה שם. ברם הגרי"ש אלישיב שליט"א סובר שמן הראוי שינהג כמנהג המקום).

ט. שער השפם וכל שמעכב האכילה - מותר לגלח מעט רק עד שבוע שחל בו ת"ב (נעי) סי' תקנא סי"ג, מ"ב ושעה"צ שם; קיצור שו"ע סי' קכב ס"ד).

י. אע"פ שתספורת אסורה, מכל מקום מותר לסרוק השערות במסרק (עיי' מ"ב סי' תקנא סק"י שיט

אוסרין בשבוע שחל בו ת"ב. ועי' בא"ר שם שהביא כן בשם מהר"י ברוט. ובפמ"ג שם בא"א סק"א כתב שיעשה בצנעה. ועי' בן איש חי פ"י דברים סי"ד - ששבוע שחל בו ת"ב נכון להחמיר באיש, עיי"ש. וכמדומה דעמא דבר להקל לגמרי).

עֲלֵי שִׁיחַ

"ריח ניחוח" - רק בעידנא דאתערותא דלתתא

"פעם אחת אמר הגה"ק מוה"ר מאיר יחיאל מאוסטראווא זצ"ל שעלה בדעתו, מדוע בכל הקרבנות שנמנו בפרשת פנחס כתיב 'אשה' ר"ח ניחוח' או 'לריח ניחוח', ובקרבנות שבת (כח, טו) לא כתיב 'ריח ניחוח'.

אין חזקת רצון, דמאורא בבתי האירוע'ל חילוקין בין שבת יום טוב, דבשבתא ביה הקדושה מעצמה שאל עדי יד מעשני, בבחינת אתערותא לעילא, שמשאי"ל אונתו ממאיה הקדושה עדי יד מעשני, בבחינת אתערותא דלתתא. לכן כתיב [ביו"ט] 'מקרא קודש' לשון הומנה, כמאמר הכתוב (ש"א ט"ו, כ"א) "אחריו כן יאכלו הקוראנים".

והנה ידוע ש'פרש' על הפסוק 'ירח ייחוח' (פסוק ח) 'נחת רוח לפני מאמרתו ונעשה רצוני' עכ"ל. ה'רעני ירח ייחוח. חו' עדי יד מעשני, אתערותא דלתתא, לכן מוזכר 'ירח ייחוח' בכל הקרבנות חוץ מביבשה.

ושאל אותו אחד מן התלמידים: הלא גם בקרבנות של פסח (פסוק כד) כתיב 'ויח' יחיו', וידוע דקדושת היום של יום טוב ראשון דחג הפסח הוא גם כן שלא על ידי מעשינו (ע' בספה"ק 'בני יששכר', חודש ניסן מאמר יב אות ג).

ענה לו הגה"ק הנ"ל: ייתני ספר ונחזו, וכאשר פתח החומש ראה שדן אמת שבפסוק מוזכר ר'יח' יניחו, אבל שם כתיב: 'כאלה תעשו לכם' שבעת ימים לחם אשה ר'יח יניחו לה', הרי דקאי על כל ימיך אף הפסח, לא רק עוסקו ראשון, לכן שפיר כתיב ימי 'ר'יח יניחו', ששאר ימי הפסח הם ככל שם טוב, אלא בפסוקים הקודמים לו, להדינן מוסקין 'ע' עד כ"ב, ומיירי מקרבונו י"ט ראשון לא מוזכר 'ר'יח יניחו'. ונשראה זאת שמה, ואמר: ב"ה שכונתי להאמת.

כרם שלמה (שנה ג' - תש"מ, קונ' ט עמ' לח - מפ' השמועה מתלמיד אחד ששמע דבר זה מפה קדשו)

עלִי ספר

צד - ספר הזכרונות משנות ת"ש - תש"ה לפ"ק שהחל לכתוב ב

ההספד להלן נכתב על ידי הרב יצחק אייזיק ווייסמאנדל זצ"ל ראש ישיבת נייטרא, ויהי כי נלקח ארון אלקים טרם נשלם כל המלאכה הובה וההספד לפדוס ע"י תלמידיו ומעריציו יושבי בית מדרשו, ומני אז נדפס כמה פעמים. ועתה נדפס במהדורא חדשה, ונספח לה צילומים ופקסמליות שהריץ המחבר זצ"ל באותם ימים סוערים לכל קצוי תבל. ברוקלין נ.י. תשס"ח.

מורגליות הש"ס על מסכתות: מכות, שבועות, עבודה זרה, חוריות ועדיות - אוצר יחידוש תורה נ"ד הפרד"ס; מנינים יקרים ואצרות של אמרות טהורות מצדיקי ואנני הדורות לפי סדר דפי הש"ס. כולל מפתחות מפורטים; ענינים, אישים וספרים. נלקטו וערכו באהלה בידי רב אמן בנשי"כ יצחק פירל, תלמידי תורה (תקת עמ').

נרות לכבוד בית הכנסת - ליקוט מקיף ומשא ומתן בדרך לימוד בענין הנרות המודלקים בבית הכנסת לשם כבוד, ולא לשם להאיר בעלמא, כמובא בחז"ל ברמב"ם וטור שו"ע ושאר פוסקים. בני ברק תשס"ט (225 עמ').

מת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' אהרן ב"ר יוסף ע"ה ראטשילד נלב"ע כ"א תמוז תשנ"ז ת.נ.צ.צ.ב.ה. הונצ'ה על ידי כבדו הרה"ח ר' ישראל בן הרטשילד ומשפ' הי"ו - למזון</p>	<p>לזכר ולעילוי נשמת הרה"ח ר' משה ב"ר ישכר בעריש ע"ה נלב"ע בשם סבו ביום ד"ך תמוז תשנ"ב לפ"ק תהא נשמתו צוורה בצורו החיים הונצ'ה על ידי בנו הנכבד מאדו נעלה, אשר הכה וזוכה להדליק "נר למשה" בפרשו חסותו על מדור "יומא נשמתא" להעלות זכרו קדוש של ברוותיו הגדולים מאדוי הדורות ז"ע לעילוי נשמתו הטהרה על אביו ז"ל, הוא הגבר גבר אורוין לו יאה כל תהלה הרה"ח ר' ישכר בעריש ברונושטיין שליט"א - חקוק</p>	<p>לעילוי נשמת הגה"ח ר' חיים יוסף בהרה"ח ר' ישכר דוב ע"ה ואולדמאן נלב"ע בדמ"י כ"א תמוז תשס"ב ת.נ.צ.צ.ב.ה. הונצ'ה על ידי בני משפחתו הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' צבי ארי' ב"ר יהושע העשיל ע"ה נלב"ע כ"א תמוז תשט"ו ת.נ.צ.צ.ב.ה. הונצ'ה על ידי חתנו הרה"ח ר' פייטח בורן בערנשטיין הי"ו</p>
<p>לזכר עולם יהיה צדיק לעילוי נשמת האצון הצדיק המפורסם רבי שבתאי משורר בן הק' מוה"ר רבי יוסף הי"ד זצ"ל בס בעל מח"ס "שפת חכמים" על התורה</p>	<p>הנה כי כן ביוצר גבר וזכות הצדיקים יעמדו לו ולב"ם ולכל אשר לו, הוא התברך בשפע ברכה והצלחה ולכל טוב סלה, אכ"ה.</p>	<p>לעילוי נשמת זקניו הרה"ח ר' יצחק ב"ר יעקב ע"ה נלב"ע כ"א תמוז תשס"א לפ"ק</p>	<p>עלום לתורה - להפצת תורה וחסידות מולל טבא וגדיא יאה ברכת "מזל טוב" בני עזר קדם אחד ומיוחד שבחבורה, כזן שדעתו יפה, וגבר אורוין, ותיק וחסיד ומזכיר בכתר הולמים הרה"ח ר' אברהם הכהן שפיטצקי שליט"א לרגל השמחה השיריה במעונו באירוס' הבן החתן היקר עדין לגדולות כמר חיים משה נ"יו עב"ז תחי'</p>
<p>נסתלק לגנוי מרומים ביום כ"ב תמוז שנת ת"ש לפ"ק זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ר נפתלי ב"ר שמואל ע"ה ראפס מתוקין וכבדו מחפלי היהוד' דחסיד בעלזא באטווערפן נלב"ע כ"ו תמוז תשל"ד ומנו"כ הבר המנוחות ירושלים עיניה'</p>	<p>לעילוי נשמת בנו, דודי, הרה"ח ר' נחמיה צבי ב"ר יצחק ע"ה נלב"ע כ"א תמוז תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.צ.ב.ה. הונצ'ה על ידי הרה"ח ר' ישראל יעקב בס הי"ו</p>	<p>במזל טוב ובשבעה טובה ומוצלחת בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישירים ומבורכים מתוך רוח נחת ונט"ס כעיתיה וברכת: המערות</p>

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"ג הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, ערב ט"ב פר' מטות מסעי (אבות ב)

כ"ז תמוז תש"ע - שנה ט"ז גליון תשכ"א

ר"ת	מו"ט	ה'תש"ע	אנאטווערפען
23:09	23:07	21:39	לונדון
22:36	22:28	21:02	מאנשעסער
22:55	22:55	21:21	ציריך
22:35	22:23	21:05	ווינ
22:07	21:57	20:37	אמסטרדם
23:15	23:15	21:43	פאריז
23:09	22:57	21:36	פראנקפורט
22:50	22:41	21:17	

מכריזין ה'תש"ע: ראש חודש מנחם אב ביום שני המולד: תחילת ליל ב' בשעה 17:18:07 - חלקים

מדרש חכמים

"נקמת ה' במדין" - כי כל השנאות והרדיפות אינן אלא בשביל תורה ומצוות שנתן לנו

וידבר ה' אל משה לאמר: נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים וגו'. **וידבר משה אל העם לאמר וגו' לתת נקמת ה' במדין (לא, א-ג).** הקב"ה אמר "נקמת בני ישראל", ומשה אמר "נקמת ה' במדין". [ולמה? אלא] אמר הקב"ה להם: אינו אלא דיקו (עלובו וגו') שלכם, שגרמו לי להזיק אותן (כאילו קובל עליהם שגרמו לו לאבד אומה שלמה בשביל חטאם. מהר"ו).

אמר משה: רבון העולמים, אם היינו ערלים, או עובדי עבודת כוכבים, או רבנים מצוות, לא היו שונאים אותנו, ואינן רודפין אחרינו, אלא [רק] בשביל תורה ומצוות שנתת לנו, הלכך הנקמה שלך [היא]. לכן נאמר] "לתת נקמת ה' במדין".

במדבר רבה כב, ב

למה נתקצרו ימיו של יהושע?

נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך (לא, ב). אמרו רבותינו, כתיב ביהושע (א, ה) "כאשר הייתי עם משה אהיה עמך", והיה צריך יהושע לחיות ק"ק שנה כמשה רבינו, ולמה נתקצרו שנותיו י' שנים [וחי רק ק"י שנה]?

[אלא,] בשעה שאמר הקב"ה למשה "נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך", ואף על פי שנתבשר בשורת מות לא אחר הדבר, אלא נדדו [ומיד] "וישראל אותם משה". אבל יהושע, כיון שבא להלחם עם י"א מלכים אמר: אם אני הורגם מיד, מיד אני מת כשם שעשה משה רבינו, מה עשה, התחיל מעבב במלחמתם, שנאמר (שם יא, יח) "ימים רבים עשה יהושע את כל המלכים האלה מלחמה", אמר לו הקב"ה: וכך עשית, הריני מקצר [מ]שנותיך עשר שנים. [וכן] אמר שלמה (משלי יט, כא) "רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' היא תקום" (-שאפילו כפי החכמה יראה שהשתדלות האנושי מועיל, כמו כאן שחשב בזה להאריך חייו, מכל מקום אמר שאין בו כח גד המצויה האלקית. עיי' קצ"ח).

שם כב, ו

בור ששתית ממנו אל תזרוק בו אבן

וידבר ה' אל משה לאמר: נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים וגו'. **וישלח אתם משה אלף למשה לצבא אתם ואת פינחס בן אלעזר הפהן (לא, א-ג).**

אמר הקב"ה למשה "נקם נקמת" - אתה בעצמך, והוא משלח את אחריכם, אלא מפני שנתגדל בארץ מדין אמר: אינו בדין שאני מיצר למי שעשה בי טובה, המשלח אומר, בור ששתית ממנו אל תזרוק בו אבן.

יש אומרים, שאינה זו מדין שנתגדל בה משה, שזו (-שלח משה את פנחס להלחם בה) בצד מואב והיא חרבה עד עכשיו (-אבל מדין שנתגדל בה משה היא בצד מצרים וסמוכה להר סיני וקיימת עדיו), [ואם כן] למה שלח פנחס, אמר: מי שהתחיל במצוה הוא גומר, הוא השיב את חמתו [של הקב"ה] והכה את המדיניות, הוא יגמור מצוות. שם כב, ד

למה לא ברא הקב"ה ארץ חדשה לישראל?

צו את בני ישראל ואמרת אליהם פי אתם באים אל הארץ פנען זאת הארץ אשר תפל לכם בנהלה ארץ פנען לגבלתיה (לד, ב).

זהו שאמר הכתוב (תהלים קא, ו): "כח מעשיו הגיד לעמו, לתת להם נחלת גוים". אמר להם הקב"ה לישראל: יכול הייתי לבראות לכם ארץ חדשה, אלא בשביל להראות לכם את כחי, אני הורג את שונאים מפניכם, ונותן לכם את ארצם, לקיים מה שנאמר "כח מעשיו הגיד לעמו, [ולכך-] לתת להם נחלת גוים". שם כב, יב

לעילוי נשמות
מרת רבקה פילא איגל ע"ה
בת הגה"ח ר' שמחה בונם ביום ו'ל - תנצבה.

לקח טוב

נפש אחת מישראל - עולם מלא

כאמור. הבנה זו נחוצה לנו לא רק מבחינה עיונית בלבד, כי אם גם למעשה. כל עוד שאין האדם - כל שכן הצעיר המתחנך - מטיב להשכיל למה ישתנה דינו מדין חבירו, יקשה הדבר עליו פי כמה.

פשר הדבר הוא: בני אומות העולם צודקים מאד כשנתם שיהיה קו אחד לכל ואין האחד שונה מרעהו. צדק מוחלט יש בגישה זו. מאחר שאם נכיר בשינויים בדיני בני אדם, כבר ביטלנו את כח הדין מעיקרו. אין שום סיבה ששני בני אדם לא ידונו לפי אותה קנה מידה. שניהם אנשים מסוג האנושי ואין לחלק ביניהם.

אותיות מחכימות

...להבין דברי הלוקט (נפש ספרי זוטא) ה"ל: "ישראל ככל יחל (אסור על יחל דבר) ואין אומות העולם ככל יחל. הלא (פס"ס) טרדני נדרים ונכונות כשאלה...

... ועוד יש לומר טעם הדבר: דהנה יש להבין כל ענין נדרים ששואף את הדבר כהקדש, ומכל מקום אינו הקדש, והאין יתכן שלגבי ענינו יהיה הקדש ולאחרים לא. דממה נפשך, אם הוא הקדש הרי הוא הקדש לכל, ואם אינו הקדש לכל גם לענינו לא יהיה. אך יש לומר, כי כל איש משראל הוא כעולם קטן, כש"ס (פסוקים א-ג): "כל המאכל נפש אחת משראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד שולם מלא, וכל המקיים נפש אחת משראל כאילו קיים שולם מלא". ויש חילוק בין אנשים כמו שיש חילוק בין עולמות שונים. ואם כן, אין תימה שלגבי זה העולם הוא הקדש ולגבי זה העולם אינו הקדש.

אבל אומות העולם - שההנהגה דבוקה בהם מזה המין לא מזה הפרט כמבואר בספרים - על כן בלתי אפשרי שיהיה לאחד הקדש ולאחרים לא. היינו לגבי ענינו יהיה הקדש ולאחרים לא. וכל זה בדברי ענינו, אבל בדברי הקדש שפיר טרדני נדרים ונכונות כשאלה.

שונה הדבר לגמרי אצל בני ישראל. גם אם כולנו בני איש אחד ושורש נשמות ישראל אחד הוא, הרי שכל אחד ואחד הוא עולם מלא לכשעצמו. עולם מיוחד בכל מיני ייחודים. מוטלים עליו תפקידים שרק הוא יכול לקיים ואין לזולתו חלק בהם. מסלול שלם של נתיבות חיים וזרועות הצלחות ונסיונות נבנה מיוחד אך ורק לצורך עולם מלא זה המצטרף בתוך איש אחד מישראל. וכיון שכן, מובן הדבר שאין לדמות בין שני אנשים מישראל, כמו שאין לדמות בין שני עולמות.

בני ישראל שומרי תורה ומצוות ומדקדקים בהלכה, רגילים לכך שישנן מדרגות רבות ושונות במדת הקפידה והשמירה על קלה כחמורה. בשנות חינוכו של ילד יהודי, מלומד הוא לשמוע שלא כל מה שמותר לשני מותר גם לו, ולפעמים ההיפך. כך יתכן שלוולדת יהיה דבר מסוים רצוי ואולי אף מומלץ, בעוד שלגבי אינו אלא מופרך מעיקרא ועליו להתרחק מן הדבר ההוא כמטחוי קשת. מאידך יתכן גם שלוולדת ייאסר הענין בתכלית האיסור בעוד שבשבילך, לא די שלא ייכנס הענין בגדר איסור אלא דוקא טוב ונכון שיתקיים אותו ענין אצל.

לבד מהבדל המדרגות כאמור, הרי שידוע לנו מפי חכמינו ז"ל שחלק גדול ואף גורלי בשמירת התורה ומצוותיה הוא לעשות "משמרת למשמרת", גדרים וסיוגים מסביב לאיסורים עצמם, כמו שהתבטאו חז"ל בלשון מושיאל "סחור סחור אמרינן לנזירא לכרמא לא תקרב" (אומרים לנזיר ללכת מסביב לכרם ולא להתקרב אליו). וכבר נודע הדבר שהיו מגדרים וסיוגים שקבעו לנו חכמי ישראל בהלכה ומנהג המקובל על כל בני ישראל, עדיין חל חובה אישית על כל אחד ואחד מישראל לעשות גדרים וסיוגים לעצמו, כפי מה שהוא, כדי שיתרחק מן העבירה. בחיוב פרטי זה אי אפשר להשוות בין בני אדם, וגדר של זה אינו גדר של זולתו. שוב ייראה בזה קני מדה שונות, כי לא כל התכונות שוות.

אם נחפש אצל אומות העולם שלא מבני ישראל, הרי שכללי החיים והדוקי ההתנהגות קבועים במסמרות כאשר משתמשים באותה קנה מידה לכל אחד ואחד. מה שאסור אסור לכל ואין בו היתר לשום אדם. ומה שמותר מותר לכל ולא יתכן שייאסר על אדם אחד.

ברור הדבר שאין לדמות ישראל עם קדושים וחיי תורה ומצוה לחוקות הגוי. הם מלהוכיח. הייבים ומוכרחים אנו להבדיל אלה אלפי הבדלות בין ישראל לעמים. אולם שומה עלינו להבין מהי הנקודה המחלקת ביניהם בנושא מיוחד זה, שבעקבותיה נוקטים האומות בקו אחד לכל, בעוד שאצל בני ישראל נודעות מדרגות מדרגות

לזכר עולם יהיה צדיק

ההפצה ברחבי העולם לעילוי נשמת הרה"ק רבי שלמה בהרה"ק רבי בן ציון מבאבוב זצוקללה"ה

נסתלק ב'חודש החמישי באחד לחודש' תש"ס זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן
נרבת הרה"ח ר' מנחם מרגליות הי"ו - לונדון

הודעה חשובה לקוראיו באירופה הי"ו
הרצה ליטול חלק בזיכור הרבים - במיוחד בימי הנופש הקרבים ובאלט"ס - על ידי הנצחת נשמת יקיריו או לרגל עת שמחה וכדו', על גליונות פר' **ואתחנן עקב ראה שופטים**
יפנה בהקדם אל אחד מנציגיו דלהלן:
ר' יצחק מושקוביץ 0494.06.00.36
ר' אהרן ראזנען 020-8211-7972
ר' חיים בלייכפעלד 451-1921
ר' שלמה קרן 261-0880
ר' מאיר גוטליב 646-5178
בשאר הערים ע"י פקס המכון 323 226.62.55
או בדוא"ל: alim@skynet.be
כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו (אבות, יח)

אמרות טהורות

שתהא העשיה באותה התלכות וחשק כבשעת האמירה

איש כי ידור נדר לה' או חשבק שביעה לאסור איסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (ל, ג). כתוב בפר' כי תצא דברים כג, כד: "מוצא שפתך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלקך נדבה אשר דברת בפך", ויש לפרש, הדנה, "מהדרך כשיתעורר אדם לעשות דבר טוב, ומקבל על עצמו איזה ענין בנדר או נדבה לצדקה, או בוודאי כוונתו רצויה ולבו שלם, מלא רגשי קודש ורשפי אש תוקד בו, כי מי הכריחו זולת רצונו הטוב. אמנם כשיתמשך הדבר הרבה, יתקרב המיית לבו, ואף שהוא מוכרח כבר לעשותה מפאת נדרו, אבל אינו ברצון וחשק גדול כבתחילת נדרו. וכל מה שימשך יותר, יתקרב יותר ויותר. על כן הקפידה התורה"ק שלא לאחר נדרו. אבל התורה הזהירה, דגם בשעת עשיית המצוה וקיום נדרו, יעשנו בחשק ובזריזות כבתחילה".

וזה שאמר הכתוב: **"מוצא שפתך תשמור ועשית"** – באופן זה ממש **"כאשר נדרת לה' אלקך"**, כי אז בטח היה לה' אלקך בלי שום פני' אחרת, "מאי טעמא, כי אז היה רק נדבה, אבל עכשיו כבר הוא מההכרח, על כן אני מזהירך שתהיה נזהר בה כבתחילה".

היא האזהרה שהזהירה התורה הקדושה גם כאן: **"איש כי ידור נדר וגו' לא יחל דברו"** – לא יעשה דבריו חולין, בלי רשפי שלהבת קודש, שלא יקיים הנדר בחשקות ובשלמות הרצון, אלא **"ככל היוצא מפיו"** – באותו אופן, רצון וחשק. שיצא מפיו, כן **"יעשה"** – בזריזות ושלכת קודש.

קרי' לדור

מלחמת הגדולה – מלחמת היצר

אנשי הצבא בזזו איש לו (לא, נג). י"ל על דרך שכתב ב'דוכות הלבבות' (שער יהוד המעשה פ"ח): מעשה בחסיד אחד שפגע אנשים ששבו ממלחמה, אמר להם שבתם מן המלחמה הקטנה, התעתדו למלחמה הגדולה. אמרו לו: מה זאת. אמר להם: היא המלחמה הגדולה שיש לו לכל אדם עם עצמו, מלחמת היצר.

אמירה נעימה

בנו לכם ערים למסכב וגו' והיוצא מפיכם תעשו (לב, כד). מי שהוא לחוש אחר הממון – שחביב עליו יותר מנופו, אין להאמין לדבריו, כי יצר הממון יתגבר עליו, עד אשר לא יקיים דבריו. ולכן בני גד ובני ראובן שהקדימו בהמתם לבניהם והכבו הממון כל כך, אין לבטוח על דבריהם. לכן אמר להם משה רבינו ע"ה תחילה: "בנו לכם ערים למסכב", ולא תהיה בכס מדה מגונה זו, וכפירש"י (לעיל פסוק טז): "לא כן עשו העיקר עיקר והמפל מפל", ואם תהיו מורגלים בזה, שוב יהיה בפתחן בדבריהם: "והיוצא מפיכם תעשו".

ויתן משה את הגלעד למכיר בן מנשה וגו', ויאיר בן מנשה הלך וילכוד את חותיהם וגו' (לב, מ-מא).

אצל מכיר כתיב: "ויתן משה את הגלעד למכיר", אולם אצל יאיר לא כתיב שנתן לו נחלה, אלא מעצמו "הלך וילכוד את חותיהם". גם בפרשת דברים כתיב (ג, יד-טז): "יאיר בן מנשה לקח את כל חבל ארנב וגו', ולמכיר נתתי את הגלעד", ומעמא בעי.

וי"ל, הדנה משה התנה עם בני גד וראובן שרק אם יעברו חלוצים למלחמה עד סוף כיבוש הארץ, יתן להם נחלתם מעבר הירדן. והנה, מצינו בגמרא (פסחים מו.) שיאיר בן מנשה לא קיים התנאי, שהרי נהרג במלחמה כמו שדרשו בפסוק "ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש" (יהושע ג, ה) – "זה יאיר בן מנשה ששקל כנגד רובה של סנהדרין", ולכן לא נתן לו משה חלק, מאחר שלא קיים תנאו, ולקח בעצמו. ואע"פ שמחמת אונס לא קיים התנאי, מ"מ יש בזה מחלוקת אם אונס הוא כמאן דעבד או הוי כלא עבד (עי' נדרים כז. ירושלמי גיטין פ"ז ה"ז וקדושין פ"ג ה"ב), ולמ"ד דהוי כלא עבד, הרי לא קיים התנאי. וכן אי' בתוס' (עי' בא. ד"ה כיבוש יהוד) דכל מה שכבש יהוד, נכון יאיר בן מנשה, אינו א"י, אבל קשיא וכו'. הרי שכתבו יאיר דייקא, משום טעם האמור.

צפת פנח (וע"ש, ובפר' דברים יד-טז)

והנה גם כאן: **"אנשי הצבא"**, היינו אנשים צדיקים, וכתרגומו: "זכרא דחילא" – "בזזו איש לו" – לוחמים כל אחד עם עצמו, היינו מלחמת היצר, המלחמה הגדולה, וכתרגומו: "בזזו גבר לנפשיה".

דרכו של היצר להביא ירא ה' לידי נאוף

וגדלות – ובכך להכשילו ולהשניא

וזה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר. מהר ההר תתאו לבא חמת ודיו תוצאות הגבול צדדה (לד, ז-ח). אפשר לומר בדרך מוסר, דידוע מה שאמרו רז"ל (סוכה נב.): "שבע שמות ליצר הרע וכו', ויאל קראו צפוני, שנאמר (ויאל ב, כ): ואת הצפוני ארחיק מעליכם", על שם שהוא צפון ומטון בלבו של אדם. והנה דרך היצר הרע, כשרואה שהאדם הוא חזק מאד ביראת ה' ואי אפשר לו לפתותו, אז מעלה בלבו שהוא צדיק גדול וירא ה', וכיון שנופל לגדלות או הוא יכול להסיתו על כל עבירות שבתורה, הדנה אמרו רז"ל (שם): "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו וכו' ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו" וכו'. וזה שנופל לגדלות אין לו עזר מהש"ת, שהרי הקב"ה אומר עליו "אין אני והוא יכולין לדור בעולם, כי (משלי טו, ה) תועבת ה' כל גבה לב" (פסח ה), וממילא יכול היצר הרע להסיתו לכל עבירות שבתורה.

הוא אשר רמו הכתוב: "וזה יהיה לכם גבול צפון" – גבולו של היצר הרע – "מן הים הגדול", כי ידוע שמדת יראה נקראת ים, וזהו: "מן הים הגדול" – מי שהוא במדרגת יראה גדולה (תתאו לכם הר ההר" (יתתאו – לשון סכנה). רש"י (כלומר, יסבב שיבא לידי גדלות, שהוא הר ההר, שההר הזה גבוה מכל ההרים, והיינו שנדמה בדעתו שהוא במדרגה גבוהה יותר מכולם.

"מהר ההר תתאו לבוא חמת", ע"ד שאמרו רז"ל (פסח ד) באדם שיש לו גדלות כאלו כפר בעיקר, ובוודאי יעבור על כל עבירות שבתורה, כי תועבת ה' כל גבה לב ואין לו עזר ממרום, כאמור, וממילא שנוא הוא על הבריות, כמו שכתב התוס' י"ט באבות (ד, א) שאין שנאי לבריות כמו הודף אחר הכבוד, עכ"ל, וכיון שהוא שנוא לבריות מחלוקת רבה עליו, ולכן "והיו תוצאות הגבול צדדה" – שיבשש אחר הצדדים שיהיוקו עמו.

ויסעו מרעמסם בחודש הראשון בחמשה עשר יום לחדש

הראשון (לג, ג). ולחלן (פסוק ה) חזר ואמר פעם שניה: "ויסעו בני ישראל מרעמסם" וגו'. וצריך ביאור. אמנם הפסוקים יתבארו על נכון עם דברי התרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק (שמות יט, ד): "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אל" – שנשא הקב"ה את ישראל על עננים מרעמסם למקום המקדש, להקריב שם הקרבן פסח, ובאותו לילה הוזרים לרעמסם. ובהו יתפרש הכתובים כמין חומר: "ויסעו מרעמסם בחודש הראשון" וגו' – היא יציאה ראשונה מרעמסם אל הר המוריה, על ידי ענני הכבוד, כדי לעשות קרבן פסח, ואחר כך אמר שוב: "ויסעו בני ישראל מרעמסם" וגו' – היא פעם שניה, כשיצאו ממצרים, והכתוב מוסיף לספר איך היה סדר הנסיעות.

ראשי בשמים

ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלוהיהם עשה ה' שפטים (לג, ד).

יש לפרש סמיכות שני דברים אלו – מכת בכורות ואיבוד אלוהיהם – על פי מה שמבואר במדרש (תנחומא פר' ויצא אות יב) כיצד היו העכו"ם עושים תרפים: "מביאין אדם בכור, ושוחטים אותו ומולחים אותו במלח בשמים, ומותבין על ציץ זהב שם רוח מומאה וכו', ומלדיקין לפניו נרות ומשתחוין לו ומדבר עמם בלחש", וע"ש. ונראה, שאם היה מת להם איזה בכור, ודאי היו יכולין גם כן לעשות ממנו תרפים, ורק כשהיו צריכין לתרפים ולא היה להם בכור מת, היו שוחטין.

ולפי זה יש לפרש: "ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור". ואם תשאל למה, הלא היה להם לעשות מהם תרפים, לכן אמר: "ובאלוהיהם עשה ה' שפטים", שכל תרפיהם והעו"ל שלהם נשרו ונתבטלו, ואם כן, כיין שראו שכל אלוהיהם מתבטלים, למה להם לעשות מהבכורים תרפים, כיון שממילא יתבטלו, לכך היו מקברים אותם.

ישמו משה

יתרון דעת

מנהג ישראל תורה (ח)

לקט נבחר של מנהגים ונוסחאות, הליכות והלכות, של מרן רבינו הבעש"ט הק"ז ע"ז – במלכות ר"נ שנה להסתלקות. מלוטק מספר תלמידיו הק' וספרי מאורי החסידות לחרויתיהם, ומסודר לפי סדר "אורח חיים" – סעודת ליל שבת קודש –

מנהגו של הבעש"ט הקדוש ז"ע היה בליל שב"ק לומר הקידוש בעוד מלבושו העליון עליו, כי בבוא מהתפלל מבית הכנסת לא פשט מעליו את המלבוש העליון ואמר "שלום עליכם" לקדוש בעוד לבושו העליון עליו. וידו השמאלית הכניס בבית יד השמאלית, וידו הקדושה הימנית לא הכניס בהבית יד. העולם אומרים שזה הוא אחד מהשלשה דברים שאמרו ה"ה"ק מקארין ז"ע שקיבל רבו הבעש"ט הקדוש ממנו זצ"ל.

בליל שב"ק עמד הבעש"ט אצל השולחן ואמר "שלום עליכם" בנדהו. שבוה הבעש"ט (ס"ט קד)

חמשה דברים שינה המגיד הגדול ממעוריש ז"ע א"מ מנהג רבו ושלשה דברים קיבל לענין קידוש, שאצל השלשה מזוג לו הכוס של קידוש, והמגיד מזוג לו את הכוס בעצמו. **פרס המלך בשם הכנסת מרדכי מסא"י וז"ל (עמ' רמט)**

הרה"ק ר' פנחס מקארין זצ"ל אמר, כי שלשה דברים קיבל מהבעש"ט הקדוש, ושלשה דברים קיבל הבעש"ט ממנו. השלשה שקיבל הם: א. השפעת הברכה לחשובי בני עניני טגולות ורפואות וכו'; ב. סוד החסם שנקבץ למטה ג. סוד סתימת בקבוק היין שמקדשין עליו, **אחר שמילא את הכוס על קידוש** וכו'. **אמרי פנחס** (ד"ב עמ' קל, יע"ש)

אשת הבעש"ט ז"ע אפתה לו בכל ערב שב"ק י"ב חלות. **שבוה הבעש"ט (ס"ט ט)**

הבעש"ט הקדוש בעת שהיה מתבודד ביערות והתענה כל השבוע משבת לשבת משך זמן רב, בליל שב"ק בשבתו בביתו לסעוד סעודת ליל שב"ק התרבה את עצמו בדביקות עצום ונורא, עד אשר כמעט לא אכל מאומה, והרגיש אשת הבעש"ט קראק אותו ולא יכלה להמשיך אותו למטה, ופעם הושיבה את בנו הרה"ק ר' צבי זצ"ל על חיק אביו הק' בעת שהיה ילד. והתחיל היר"י צבי למשמש בשערות זקנו ודיקט קדישא של אביו הק' בדרכו של ילד, ובזה המשיך אותו למטה והתחיל לאכול וכו'.

דעת משה להרה"ק ר' משה מבאיאן – **קראקא** זצ"ל (בסוד"ס, אגרות ה', יע"ש)

הרה"ק ר' יצחק מנעשכ"י ז"ע סיפר בשם הבעש"ט ז"ע, שמן השמים נתנו לו ברירה לדור בעמריב או במעיובו, או בעיר שלישית, ובהר במעיובו ששכידים שם דגים וקל לו להשיגם לשבת קודש.

זכרון טוב להרה"ק מנעשכ"י ז"ע (עניני מאכל

אותו ד. וז"ע ב'אמרי פנחס' שער השבת אות ב'ה)

הגה"צ ר' אליעזר זוסיא מסקולען זצ"ל לה' רגיל לומר בשם אביו הגה"צ ר' ישראל אברהם זצ"ל, שאמר בשם רבינו הבעש"ט ז"ע, שהשגחה מיוחדת יש מן השמים איזה דג להזמין לכל אחד ואחד מישראל על שבת קודש.

בשם הבעש"ט, לאכול עפרפעל צימעס, על דרך "כל שומר שבת מחללו" – אל תקרי מחללו אלא מחול לו (שבת קיד) זהו פארפאלין. והוא ז"ל (הרה"ק מקארין) אמר שהוא רמז להסתפקות, שדי לו במעט כמו מהרבה – "פאר-פיל". **אמרי פנחס** (שער השבת אות ל)

הרה"ק מראדושיץ ז"ע ה' נוהג בליל שבת אחר כל המאכלים לאכול עפרפעל צימעס (פתיחים) וקרא על כל "בעל שם צימס", וכן הוא המנהג אצל רוב הצדיקים, וקבלה בידם שכן ה' המנהג אצל הבעש"ט זצ"ל **נפלאות הסבא קדישא** (ח"ב כט. וראה ב'תפארת בית דוד' עמ' ק"א ש'הדר"ק ר' דוד צבי שלמה מלעילוב ירושלים זצ"ל "היה אובל את הפארפל צימס" בסיום הסעודה וקרא לו "דעם בעל שם צימס" מכיון שהבעש"ט נהג לאכול בתוך "מאכל שיש" בסעודה ליל שב"ק, שסגולותיה ידועים לבני בניה ודורני הסוד והור"י)

מקובל מהבעל שם טוב הק' ז"ע שהעפרפל-צימעס הוא סגולה לפרנסה. והרה"ק מרן **השר שלום מבעלזא** ז"ל אמר בשם הבעש"ט שהעפרפל הוא זכר ללחם הפנים שבמקדש. ומטעם זה מובן ג"כ שאין אובלים עפרפעל בחגים, רק בשבת, שאז סילוק הלחם הפנים. ומטעם זה הקפידו שהעפרפל יהיה מרובע כמו שלחם הפנים ה' מרובע, והקפידו ג"כ שיהי' חם דוקא עד שיהא מעלה הבל, כמו הלחם הפנים שהיה חם בשעת סילוקו בשעת סידורו (עי' תגינה כ"ה).

מפי הגה"צ מנאראל זצ"ל

תלמידי הבעש"ט ז"ע חבבו מאד את הזמירות ומביאים לשונם בספריהם, כמו ב'תולדות יעקב יוסף' וב'אור המאיר' ו'גל מבינה פתרים', וב'תולדות יעקב יוסף' (בסוד"ס אות ה') מביא בשם רבו הבעש"ט זצ"ל פירוש על לשון "עוזר לשבתם בשביע" וכו' שבומר "כל מקדש". על כן אל תשגיח במי שמולל בזה ח"ו.

משמרת שלום – הדרת שלום (סימן כו ס"ח) **א"י הק' הבעש"ט ז"ל ה'** מרקד עם התלמידים בליל שבת קודש, וסגולה להמתקת הדינים, ואמר שגורם שמחה בפמליא של מעלה ויורד השפע לישראל בשמחה ורחמים וחסדים מרובים. **זרע ברור** להרה"ק מסקאליע זצ"ל (לח)

עלי הגיון

בענין החיוב ללמוד תורה לאחרים

כתוספת למה שהובא בעלי אורח^(נל תשי"ב) בענין החיוב ללמוד תורה לאחרים, מצאית לנכון להביא דברי **החתם סופר** זצ"ע (ותות משה, קדושים) וז"ל: **"ואהבת לרעך כמוך"**, אמר ר' עקיבא זה כלל גדול בתורה. יש לפרש ר' עקיבא לטעמיה דדרש ריש פרק איוהו נשך יחי אחיך עמך - חייך קודמין לחיי חברך. ואם כן, כיון שחייך קודמין, איך אפשר לקיים ואהבת לרעך כמוך. מיהו הא חייך קודמין היינו בעניני עולם הזה, **אבל בחיי הנצחי דהיינו בלימוד התורה, אפילו הוא מבטל עצמו מלימודו מכל מקום חייב ללמוד עם אחרים.** ועי' אמר ר' עקיבא זה כלל גדול בתורה, דבענין לימוד התורה הוא כלל גדול לאהוב את חבריו כמוך. עכ"ל.

ולא אמנם טוב מלהביא רמז נאה **מק"א מדמר מוויזניץ מאנסי שליט"א** (פעילות חן השבעות) וז"ל: בגמרא (סנהדרין נב) אמר רב חנמן אמר רבה בר אבוח, אמר קרא ואהבת לרעך כמוך, **ברור לו מיתה יפה.** והנה, לפי פשוטו, אם אמנם שארבע מיתות בית דין אחת מהן קלה מחברתה, הלא אף אחת מהן אינה בדר יפה. וי"ל בדרך דרוש, דהנה על הפסוק (במדבר יט, יד) "ואת התורה אדם כי ימות באה"ל דרשו חז"ל (ברכות סג.) "שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמתים עצמו עליה", ומיתה זו, אמנם מיתה יפה. היא. ולזה מרזו חכמינו ז"ל, שאם תרצה לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך", אזי "ברור לו מיתה יפה", כלומר, שתשתדל ללמוד עם הזולת, או שתחזיק בו כדי שיוכל להמית עצמו באהלה של תורה, ובה ביררת לו מיתה יפה. ודפח"ח.

אלה הן השאלות, ברוקלין נ.י.

"אני היום ילדתיך" - והנה בקטן שנולד ואביו חייב לפרנסו בדברי הגרש"ק גראס שליט"א בעלי אורח^(נל תשי"ב) השלישי, שהביא מאמר חז"ל "מה יעשה אדם ויתעשר וכו' ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה וכו' ויבשק רחמים ממי שהעשיר שלו" וכו', והסמך לכך פירוש נחמד מהר"ח ר' מרדכי דוב מהארנסטייפל זצ"ל על הפסוק בתהלים ג. (ז-ח) שפירש: "אספרה אל חק", אם יהודי מבקש בענייני פרנסה, שזהו לחם חוקו, "חי אמר אלי", אומר לו הקב"ה: "בני אתה אני היום ילדתיך", הרי אתה בני והרי אב מחויב לפרנס את בניו, "שאל ממני" רק תבקש ממני "ואתנה" ואנכי אשמע בקשך ותאמן לך. ועי"ש. והגרש"ק רצה לפרש בזה את מאחז"ל הנ"ל. והנה אף דלפוס ריהטא אין הנידון דומה לראיה, שהרי בגמרא איירי לענין עשירות, והפסוק בתהלים איירי מענין פרנסה, מי"מ כיון דכתיב במשלי (כב) "ברכת ה' היא העשירה", ש"מ שהברכה שבאה מהש"ת היא מעשרת, א"כ אם הוא מתברך מהש"ת הוא מתעשר.

אך אי קשיא הא קשיא, דדן הנ"ל שהאב חייב לפרנס את בנו, הוא רק בן קטן, כמ"ש **המשל"מ** בחלי עדים (פרק ג), עי"ש. וצ"ל שזו כוונת הפסוק הנ"ל: "אני היום ילדתיך" דהיינו שאתה נחשב בקטן שנולד, מחמת מדת ענוה שלך, ולכן עלי מוטל לפרנס אותו מחמת היותך נידון כבן קטן שעל אביו לפרנס. ומה מאוד יובן בזה **ביטט לב פרי** בשם **הנועם מגדים** ששפע הפרנסה בא לעולם כפי מדת עניויות שלו, ופירש הייט"ל דלכן נקראו המזונות בשם 'שאר', לרמז שהם תלויים במדת הענוה המוכונה 'שאר', כדאיתא בגמרא (ר"ה יב:) על הפסוק 'ילשארית נחלתו' - מי שמשים את עצמו כשעריים, עי"ש. ולהנ"ל הביאור הוא, דעל ידי עניויות הוא נידון כקטן שעל אביו מוטל לפרנסו ומתפרנס על ידי אביו שבשמים, וכמו שפירש הרח"ק מהארנסטייפל זצ"ל.

דוד יהודה היש [ד"ר בווינץ]

בענין שעיר מוסף של ראש חודש - לעתיד לבא

בענין שסעקנו בעלי הדף^(נל תשי"ב) - האם לעתיד לבא בב"א נקריב שעיר לחטאת במוסף ראש חודש, והובא יסוד נפלא מאדו הלבנון אדירי התורה (הלב אורח^(נל תשי"ב) סופר^(נל תשי"ב) והרבי מלובין זצ"ל שנתנבאו בסגנון אחד, ראיתי לנכון להוסיף דבר מעניין כי כבר קדמו בספר **"עדות ביוסף"** שנדפס בווילנא בשנת תע"ב, ומן הראוי להביא דבריו הנחמדים מפי, וז"ל:

בגמרא דחולין (טז:) כתיב ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים וכתוב 'את המאור הגדול'. אמרה לבנה לפני הקב"ה, רבש"י, אי אפשר לשני מלכים שישמשו בבתר אחת. אמר, לך ומעטי את עצמך וכו', כד חזא דלא מיתבא דעתה, אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמעטתי את הירח. **והנה גיסי הגאון המנוח בעל המחבר 'נזר הקודש' זלה"ה מקשה ד' קשיות:** א' - איך ברא הקב"ה? ב' - מלכיות בבתר אחד לכתחילה? ב' - כי הממטית את הלבנה, דילמא היתה בקשת הלבנה שיגדיל את החמה ולא בקשה בפחתותה? ג' - מה חטאו ישראל ודיכאו כפרה, אטו לא חטאו בזה? ד' - מדוע לעתיד יבטל שעיר של ר"ח. **ואמנא אנא דבר גדול** ע"פ רש"י (בראשית א, ז) יורא אלקים את האור כי טוב וגו' - אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה (ותיה יב) אראו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבילו לצדיקים לעתיד לבא. ופירשו כל המפרשים דזה

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך יצחק בערש ברושטיין יצ"ח. ת.צ.ב.ה.

הוא אור החמה כדכתיב (ישעי' לו) 'אור החמה יהיה שבעתי'.

לפי זה נסתלקה כל הקושי: לכתחלה ברא הקב"ה את החמה שבעתיים ולא היה בבתר אחד. לכן כששאלה הלבנה היתה דעתה למעט את החמה, דלחגלה אי אפשר, לכן אמר הקב"ה לך ומעטתי את עצמך. ודבר זה בא על ידי ישראל, דאם ראיתו מתחילה לך אז לא בא הקטרוג של לבנה מתחלה. לכן הביאו עלי כפרה - שאני ואתם נצטרפו יחד בהבאת קרבן שעיר של ר"ח. אבל לעתיד לבא נהי' נדחו וחזר ונראו ויהיה השמש שבעתיים, אז תבא הלבנה למכון שבתה הראשון על מקומה, כדכתיב (שם) 'ויהי אור הלבנה כאור החמה'. **וגיסי הגאון ז"ל ממש מתקנה בי על דבר זה.** לכן יבטל שעיר של ר"ח, כאשר מתפללים אחריו שיבטל הקטרוג לעתיד לבא. ודוק היתב.

אהרן שטרנליט, קרית ביילא ירושלים [עורך מדור 'עלי הדף']

עוד בענין הנ"ל:

ראוי להוסיף ולהביא דברי קודש מכ"כ מרן **השר שלום מבעלזא** זצ"ע (והובא בסידור 'עבודת השם' בתפלת סופר דר"ח), על מה שמתפללים ומבקשים במוסף דר"ח **"ועשירי עזים נעשה ברוצח"** וכו' היינו דבזמן הזה השעירים הם לכפרה, אבל לעתיד לבוא שיהיה 'אור הלבנה כאור החמה' (ישעי' לו, כו), לא נצטרך לכפרה, ואז יהיו שעירי ר"ח זבחי **רצון**. עכ"ה.

א. **מעדע**, פה קעמפ בעלזא וואדריזש יע"א

בענין עשיית רצונה בתבנית מגורה וכו"ב - כשאינו רוצה להשתמש בה

בגליון תרצ"ז כתב בעל 'שבת הקהתי' שליט"א באיסור עשיית מגורה בתבנית המגורה - דהאיסור הוא אפילו אם אינו רוצה להשתמש ולהדליק במגורה זו דאסור להשתוותה, ולכן גם אם רוצה להדליק בה רק שש נרות אסור. ע"כ.

ויש להעיר **משנת חכמה** (שבת כו, ב) - דהאיסור הוא אולי דוקא בעושה על מנת להשתמש בו, מגורה להדליק בה, שולחן להניח בו לחם, וכן כולם כיוצא בזה. ובה מיושב הא דמצאנו לבני עבר הירדן שעשו מזבח גדול למראה ואמר "ראו את תבנית מזבח זה אשר עשוי וגו' (יהושע כב, כח), דמשמע שפנחס הסכים עמהם, וי"ל דהטעם כנ"ל.

ונראה דיש נפשוט מתורתן של רבותינו הראשונים, והוא **בדעת זקנים מבעלי התוס'** (שמות לו, ג) "איש אשר ירקח כמחורו, וכן גבי קטרת שש (שם), דכל שיש שאין דרך להשתמש, כשרביט של מלך, וכן אחז"ל שלא יעשה אדם בית תבנית היכל, ולא מגורה של שבעה, ע"כ. משמע דהיינו דווקא במשתמש, כיון דאין דרך להשתמש כשרביט המלך.

ולבני איסור קטרת כתב **הרמב"ם** (ל"ח פה. ובכלה"מ פ"ב ה"ט) דהוא דוקא אם עושה כדי להריח בה. מכל מקום יעוי' באוה"ח חק' דאפילו שלא להריח אסור בלאו, אבל בברית דוקא להריח, ולזה לא רשם תנאי להריח בפסוק זה, אלא בפסוק שהזכיר בו כרת, עי"ש (ויכ"כ צ"ח מכות ע"ג 84). ויתכן של מה דמשמע מרמב"ם פ"ז מהל' בית הבחירה (ה"ח) דדן זה יסודו מדין מורא מקדש, דהביאו שם בחני הלכות (ע"י מנחם מנחם לט, ומהר"ם שייק מצוה לט), ולפי"ז י"ל דזה דוקא אם עושה כן כדי להשתמש בו, אז חסר במורא מקדש, משא"כ אם הוא משום לתת, דע"ז י"ל דאף עשייה עצמה אסורה (וע"י חשק שלמה ע"ד פ"ג).

ישראל שורק, רב ואב"ד דקהל חסידים תל ציון, ור"מ בשיבת סוכטשוב

שיי עולמות "לכל צדיק וצדיק" - בין מובית הלל בין מובית שמאי

בגליון תשס"ו הובא לקט ביאורים על ענין שיי עולמות שעתידי הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק.

וראה **בשערי זהר** עירובין (נ:) : יבואר בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלקים חיים, איתא (ח"י ג:) לית דל מלה באורייתא דאמרין כלהו חברייא דא הכי ודא הכי דלא אזל כלא לאתר חד ולמבוע חד אתכשנ כו'. וזהו שאמרו חז"ל בסוף עוקצין, חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקה, בית שמאי אומרים משחורטוב ובית הלל אומרים משירשק, אמר ריב"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות שנאמר להנחיל אותבי יש. ולכאורה למה נקטו בכפילא 'צדיק וצדיק', ומה הקשר למחלוקת ביש וביה. אלא ידוע כי במשנה ישנה שטי"ז מחלוקת בין וביה, וראה בתוס' סוכה ג. ד"ה דאמר לן מני ביש הוא, כי בששה מקומות הלכה כבית שמאי, נשארו אפוא שיי הלכות שלכאורה נדחו דברי בית שמאי מהלכה. אלא אמר התנא: "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק, דיקא, בין מבית הלל בין מבית שמאי, כל שיי עולמות, שהלכה יהיו כמותם, שכולם דברי אלקים חיים וקיימים לעד, ולכן נקטו חז"ל מר אמר דה"א ומר אמר דה"א, דמר אמר דברי אלקים חיים ומר אמר דברי אלקים חיים, ודפח"ח.

חק' **מינחם אברהם מייזרס**, אב"ד חג יצ"ו

בענין נחשון בן עמינדב - אם היה בין הנשיאים שמונו עם עדת קרזה

בגליון פרשת קרח במדור 'מדור חכמים', הובא **מפירושו מוהר"ז** על מדרש רבה, שנחשון בן עמינדב אינו בכלל הנשיאים

שמונו עם עדת קרח, כי הוא מת בשנה שניה לצאת בני ישראל ממצרים, במעשה דמתאוננים, כדאיתא בסדר עולם, ע"כ.

אמנם **בסדר עולם** פ"ד מובא כי נחשון בן עמינדב מת בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים ע"כ. **ובהגהות הגר"א** במכא כי מת בקבורת התאווה, כי היה מהקצינים שבמחנה, עכ"ד. ומהר"ז הנ"ל מפרש ע"פ הגר"א יעו"ש. **ובתלמוד אר"י** **עין מביא מס' מי השלוח** (פ' בהעלותך פ"א ל"ג) 'ויק' ח' בעם מכה רבה מאד', שמלשון הזה משמע שלקח מהם נפש יקר למאד. כמו שמצינו בשמואל ב' כ"ד ט"ז, ועל פי ברכות ס"ב ע"ב וכו'.

ואולם בספר **מאור ושמש** (פ' קרח) מובא בא"ד וז"ל: "... שבי ישראל היו מתרעמים לאמר אתם המיתם עם ה', להיות שר"ן איש היו כולם ראשי סנהדרות קדושי עליונים, ולפי מה דאיתא במפרשים היה נחשון בן עמינדב ג"כ בתוכם שהיה קדוש עליון כמפורסם", עכ"ל. והנה גם זה היה בשנה השנית לצאת בני ישראל ממצרים, וצ"ע.

יהושע שלמה גרין, ברוקלין נ.י.

בענין בני בניו של חמץ שלמדו תורה בבני ברק

בגליון תשי"ד בעלי הדף דנתם במאמר הגמ' (סנהדרין צו:) **"מבני בניו של חמץ שלמדו תורה בבני ברק"** - וקשה שהרי מפורש במכילתא דאין מקבילין גרים מזרע עמלק.

כדאי להביא את אשר ציין הגמ' ראובן מרגליות בפירושו **"מקור חסד"** על ספר חסידים (לאת תתריס, ודבריו שם בהגדה של פסח שלו על האמור "שהיו מסובים בני ברק") **דבעל הטורים** פ"ר תצוה (כח, ז) מוכח שהיה לפניו הגורם בגמרא שם "מבני בניו של נעמן למדו תורה ברבים" וכו', "ונכון מאד לקיטור הענינים בסוגיא דאדריי בעמקן עמרלך תיבוק בשכינה, ומסיים ותליית תמחא איך אפשר שמוזרע עמלק ויבוק בשכינה, ומסיים ותליית שויתית מצות מחת תמחה זכר עמלק".

אברהם ויינטרוב, בני ברק

עוד בענין הנ"ל:

אמרת לא אמנע טוב מבעליו מה שראיתי שו"ת **צ"ץ אליעזר** (ח"י ס"י ע"א) שדן בזה והביא כמה אופנים ליישב, והרי הם בקצרה:

א. בשם **החיד"א** - דאח"כ, דגמרא הנ"ל פליג אהך דמכילתא, ומפרש כן בדברי הרמב"ם עי"ש; ב. בשם **הגר"ח פלאני** - שלאחר שבא סנחריב ובלבל את העולם, אמר' כל דפרשי מרובא פריש, אלא שחז"ל הרגישו ברוח קדשם דגר הזה בא מעמלק מבני בניו של חמץ, אבל אי אפשר לרחקם משום זה, דתורה לא בשמים היא ואין שגיחין בבית קול; ג. בשם **הנצי"ב והחזו"ן** - דהא דאין מקבילין גרים מעמלק הוא דוקא בשעת מלחמה, כשכבר נכנסו למלחמה, אבל שלא בשעת מלחמה מקבילים; ד. **בעל הטורים** פרשת תצוה ראה שהיה לו הגירסא "מבני בניו של נעמן למדו תורה ברבים", ולפי"ז קושיא מעיקרא ליתא.

עוד הובא בשם **האבני יזר** דמחלק, דהאיסור הוא רק לקבל לגר צדק, דאז הוא שוה לכל ישראל ואינו נכנע תחתיהם, אבל בשעת כיבוש מלחמה שאז צריך לקבל עליו מסים ושעבוד להיות נכנע תחת ישראל מותר לקבלו כגר תושב. ואולי יש להוסיף על זה דלפי דבריו הוא דאין דמויות בשעת עבד כעני מעמלק ככל שאר עבד כעני ויהי' דינו כישראל [ובאמת כן מובא ביערות דבש ח"א דרוש ז' במדריץ הצדיק כשהמין נקה לו לעבד חי שם גיריות גמורה], דהרי גם בזה הוא נכנע תחת ישראל, ואם אירע אח"כ שיוצא בשן ועין הריהו ישראל גמור.

אביגדור עהרנפעלד, מאנסי [פנינים מאירים נוספים שהגיעו עדינו בענין זה יובאו בע"ה במדורנו הבא]

"בדיק ליה רישניה" - מהות האדם לפי נגנונו

הרבעת תורה לתלמידים - מבטיר נפש

בגליון תשי"ג הובא ממרן **הבעש"ט** זצוק"ל שהכיר במעשי של אדם ע"י שגנון בכיטור, ומרן **מהר"י מבעלזא** זצוק"ל פירש בזה הפסוק 'ויספרו מעשיו ברח"ה' - שהאדם מספר מעשיו ע"י רטנו.

רציתי להוסיף נופך ששמעתי מהרה"ח הישישי ר' שלמה ב"ר ישעיה זצ"ל מיללער ע"ה, שסיפר מדודו ר' אליהו מיללער שהיה שו"ב, וכשנסע לבאבוב כיבדו הרה"ק **הקדושת ציון** זצוק"ל להתפלל לפני העמוד, ואמר אז, אני לעצמי מפרש מה שאמרו (חולין יז:) רב ששת בדיק ליה (לסכין של חשיטה) בריש לישניה, היינו שהורה להשוות לזמר ולהתפלל לפני העמוד, ועי"ז נודע אם הוא ירא שמים וסכיני יפה או לא, עכ"ד.

עוד בגליון הנ"ל בענין החיוב ללמוד תורה לאחרים, שמעתי מאדמו"ר **מהר"ש מאבאבוב** זצוק"ל, דבספר ארבע מאות שקל ספ' (מהמ"ק ר' חיים וויטאק מבוטא), דהא"י חק' תגללה לו שמם סוד גדול בקבלה, אך הזהירו שלא לגלותו, ואם יגלה אז ידע כי בנפשו הוא. וכשבקשו לתלמידיו שילמדו דבר זה, אמר דכל חייו הוא רק מה שמרביץ תורה לתלמידיו, ואם אינו יכול ללמוד כל מה שיועד אף זה חיים, ולפיה לו חיים, ויגלה חסדו לתלמידיו, ובעצת הלימוד היו בוכים, שידעו שרשב מסור נפשו עבורם, וכן הוה שזמן קצר אח"ז נפטר האה"י חק' עכ"ד. ובה פירשתי בס"ד מ"ש באבות (פ"ב מ"ח): "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך" (נ"פ דקאי על הרצפת תורה לאחרים), והוסיף המשנה, "אם לא תבטל" (מה שלא מצינו בשאר מצוות), דעיקר יצירת החסד הוא להשפיע וללמד לאחרים, וצריך מסי"נ להו, ובה תלוי כל חייו. **אברהם משה שאי** מח"ס 'אבנים יקרות', מאנסי נ.י.

עלי הדר

ענין שנלמד במסגרת "דרף היומי"

מסכת שבעות

בענין איסור אכילה ביום כיפור – הנאת גרון או הנאת מעיו?

מצינו מחלוקת במס' חולין (ק:) בין רבי יוחנן ורש"י לקיש לגבי איסור מאכלים אסורים, אימתי חייבים עליהם, לרבי יוחנן – כדי שיתחייב צריך שתהיה הנאת גורנו, ולרש"י לקיש – צריך הנאת מעיו, ונפקא מינה לענין אבל חצי זית והקיא ואח"כ חזר ואכלו, לר"י חייב – שהרי גרנו נהנה בכזית, ולר"ל פטור – משום שלא נהנו מעיו בכזית. עוד נפ"מ יש לגבי בין החניכיים – האם מצטרף, דאם צריך הנאת גורנו, אם כן בין החניכיים מצטרף, אבל אם צריך הנאת מעיו אז בין החניכיים אין מצטרף. ולהלכה נפסק כרבי יוחנן, כמ"ש הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ד ה"ג): "כזית שאמרנו חוץ משל בין השיניים, אבל מה של בין החניכיים מצטרף למה שבלע, שהרי נהנה גורנו מכזית, אפילו אבל כחצי זית והקיא וחזר ואכל אותו חצי זית עצמו שהקיא חייב, שאין החיוב אלא על הנאת הגרון ככזית מדבר האסור".

ה'מנחת חינוך' (מצנח שיג אות ב) דן לגבי איסור אכילה ביום הכפורים, שהולכים בו אחר **ייתובי דעתא**, דכתב (ויקרא כג, כט): "כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה", ולכן שיעור איסור אכילה ביוה"כ הוא בככותבת, דמיתבא דעתא (עי' יומא עט), והוא יש להסתפק אם כלפי איסור זה די בהנאת גורנו בככותבת – בכדי להתחייב, או אפשר לענין ייתובי דעתא תלוי בהנאת מעיים ודוקא, ואינו חייב על זה עד שהיה במעיים ככותבת, והסברא נותנת כצד זה, שהרי התורה לא חייבה ביוה"כ כי אם על הנאה הגורמת "יתובי דעתא", וזה אינו אלא במילוי המעיים, ואם כן ביוה"כ – גם רבי יוחנן מודה שחיובו על הנאת מעיו.

עוד מסתפק המנ"ח בדבר זה, כי בשאר איסורי תורה אם יהנה האדם הנאת מעיו ללא הנאת גרון – אינו חייב, וגם לרש"י לקיש שחיוב משום 'הנאת מעיו', אין החיוב כי אם כאשר בא לאדם הנאת מעיו דרך הנאת גרון (עי' פסחים קטז; משנה למלך הל' מאכלות אסורות פ"ד ה"ג), ובכן יש להסתפק לענין איסור אכילת יוה"כ – מאחר שכל איסורו תלוי ביותבי דעתא, הרי במילוי מעיים לחוד – גם כשלא תהיה הנאת גרון (כגון הא דפסחים שם) – כ"כרס בסבב ובלע" – שאין בזה הנאת גרון, יבא לדיד ייתובי דעתא. והא אסור בזה, ולכלי הספק השני הכריע המנ"ח שהחיוב אינו כי אם בצירוף הנאת גרון, והנאת מעיו ללא הנאת גרון אין בה איסור, אכן, כלפי פסקו הראשון לא הכריע כלום, ונשאר בספק, יע"ש.

ומאי דמסתפק ליה לבעל **ה'מנחת חינוך'**, פשיטא ליה לבעל **ה'חתם סופר'**, ולדעתו הדבר פשוט, **שלענין יוה"כ – הנאת מעיים בעינן לכו"ע**, וכן כתב בתשובותיו (א"ח סי' קכו), שלענין איסור אכילת יוה"כ, צריך שהיה שיעור ככותבת בתוך מעיו ללא מה שנדבק בחניכיים, כן ביוה"כ ענינו נפש כתב ב'יתובי דעתא' תלמי מילתא, וכל שלא נכנס למעיו שיעור כזה לא עבר על לא תענה (ועי' שהביא ראיות לכך).

לעומתם, **ה'אור שמח'** פשיטא ליה שגם באיסור אכילת יוה"כ – חיוב משום הנאת גרון בלבד, וכמו שנפסק הלכה כרבי יוחנן בשאר איסורי תורה, והביא ראיה מסוגיותנו (דף ק"ג ע"א, ו"ה בבריתא ז' ע"ז) כלפי שיתב רבי האומר: "על כל עבירות שבתורה, בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה – יום הכפורים מכפר, חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בבשר, שאם עשה תשובה יוה"כ מכפר, ואם לאו אין יוה"כ מכפר", ובהמשך אמר: "ומודה רבי בברית דיומא, דאי לא תימא דאי ברת דיום הכפורים לרבי לית ליה", והדין, שדבריו רבי לא נאמרו במי שאכל ביוה"כ עצמו, שבוה מודה רבי שאין יוה"כ מכפר בלא עשה תשובה, דאי לאו הכי לא מצינו ברת ביוה"כ, שהרי מיד כשעבר ואכל נחפז לו בבח כפרת יוה"כ, ולמסקנת הדברים הסיק שאין הדבר מוכרח, כי ישנם אופנים שיאכל ביוה"כ ולא שייך בו כפרת יוה"כ, ויתחייב ברת, וכגון "דאכל אומצא ונחקה ומית" והדין, שאכל חתיכת שבת ונתק מיד ומת, ונמצא שלא עבר עליו רגע מן היום לאחר העבירה, ולכן לא היה לו כפרת יוה"כ, ומה מוכח שבחנתא גרון לבד מתחייב משום, שהרי מיד עם בליעתו מת, ועדיין לא הגיע כלל להנאת מעיו, ומפורש בגמרא שחייב משום אכילת יוה"כ.

הערה זו העלה גם הגאון **ה'אידר'** על הכתב בפלפולו עם הגאון **המהרש"ם**, כמו שהשיב לו המהרש"ם בתשובותיו (ח"א סי' א'): "מה שתמה על דברי החת"ס דס"ל דבותרות ביוה"כ תליא בהנאת מעיו, שנעלם ממנו ש"ס ערוך: דשבועות י"ג ע"א, וכריתות ז' ע"א: 'דחנקת' אומצא' וכו', הנה גם בספר מנחת חינוך מצוה ש"ג, צידד לומר כדעת החת"ס, ומאז העירוי חכם אחד בתמיהה זו ולא מצאתי מקום ליישר".

ואמנם אמתו של דבר, לכך העיר בזה החת"ס עצמו, ובחדושי במס' חולין (ק:) ד"ה שהי' הגאון גם כן חידושו הנכבד, וכתב: "ודאמרין בפ"ק דשבועות ביוה"כ 'דחנקתיה אומצא', לאו דוקא דחנקתיה בבית הבליעה ממש, אלא למטה ממנו במקום שנקרא הנאת מעיו כדלעיל". והדין, כמו שכתב לפני כן (שם ד"ה אכילה): "אכילה במעיו, פירש"י, 'כשהוא יורד לתוך מעיו', רצ"ל, לא במעיו בלבד ממש, אלא שיצא מבית מקום גורנו לבית בליעתו נקרא מעיו". והדברים הובאו ביתר ביאור, בחדושי שנדפסו מכת"ק בקובץ 'מוריה' (אלול תשמ"ג): "ובמה שאמרנו דבר אכילה במעיו – לרש"י לקיש בכל התורה, וביה"כ לכולי עלמא, נראה לי, דאין לו אכילה ברחן הקיבה ובני מעיים ממש, אלא כל שעבר גורנו במקומו דלא מצי לאהדורי, מקרי **מעיו** לענין זה... ואתי שפיר נמי בפ"ק דשבועות י"ג ע"ב דאקמר ברת יוה"כ משכחת 'כגון דחנקתא אומצא', ולהל"ל נראה", והדין, שנתק מיד אחרי למטה ממקום מבית הבליעה – שם כבר נקרא 'הנאת מעיו', ובאופן כזה מת אדם זה מיד שהיה לו הנאת מעיו, וממילא אין שום ראיה שלענין איסור אכילת יוה"כ תלוי בהנאת גרון לבד, והבן (ע"ש ש"ת בת"ס סי' קה; אגלי טל מלאכת טחן סק"ב).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור לשון הרע ורכילות (א)

בימי בין המצרים אמרנו להביא קצת ראשי פרקים מהלכות איסור לשון הרע ורכילות, שהרי בגלל **שנת חנם** (ויטא ט:) נכשלו בעון החמור של **לשון הרע**, כפי שמסופר באריכות בגמרא (גיטין טו:), והוא גורם לחורבן בית המקדש והרג של רבבות מישראל, כדאיתא שם בהד"א (נעישו בשישי ד"ה והיינו דא"ר אלעזר).

והנה, חז"ל האריכו נוראות במסכת ערכין (דף טו-טז) בחומר עון איסור לשון הרע והעונשים על כך, אשר תסמורה שערות ראש כאשר לומדים ש"כל המספר לשון הרע, **אומר הקב"ה לשר של גיהנם, אני עליו מלמעלה – ואתה עליו מלמעלה נדוננו**" (ובתנבדא"ר פרק יח במבאר שאפילו הגיהנם אינו יכול לנקות אותו משון לשח"ר, עיי"ש), וגם הרמ"ק (בפי"ב בפס"י שבת) העתיק כל הגמרא הנ"ל, על אף שאין דרכו להביא אגדות חז"ל, כידוע, ואין זה אלא כדי להראות חומרי איסור לשון הרע, ולכן חתתיק כל הדברים השייכים לאיסור לשח"ר, להזהירו וללמדנו שהכל – הלכות הן, ולא רק אגדה.

וזאת למודע, כי למרות שלא מצאנו בשו"ע הלכותיו ודקדוקיו של עון לשון הרע, אין זה אלא בגלל שחומר וגודל עונו היה פשוט ביותר, בדיוק כמו שלא מצאנו בשו"ע הלכות איסור אכילת חזיר, דלא שנא (ואמנם ברמב"ם הל' דעות פ"ז מובאות הלכותיו, והעתיקו המג"א בסי' קנו ובשו"ע הרב שם גס בשו"ע מצני מפורד מהלכותיו במקומות שונים, כמו לדוגמא: ח"מ סי' יא ס"א – דגבי שליח בית דין אין איסור לשח"ר. ועיי"ש סי' כה ס"א דאסור להעיד יחיד משום איסור לשח"ר. ובאוי"ח סי' תרו – איסור השאפת ש רע, ועוד כמה וכמה). אולם בגלל ירידת הדורות וגודל המכשולות חיבר הגה"ק בעל **ה'חפץ חיים'** זצ"ל חיבור שלם, בו לקט וערך כל הלכות איסור לשון הרע ואיסור רכילות, **ואכן כדי שלא ייכשל האדם בלשונות חובה כסדר ללמוד את ספרו ולחזור עליו**, וכאן לא האנו אלא מעט הלכות כלליות וידעיות נחוצות כדי לעורר לב האדם להתבונן ולחזור בעון חמור זה, ויהי"ר שבזכות כך יתקן חטא השלשון ונזכה לבנין בהמ"ק בחרתה בימנו, אמן.

א. **"דבר שנאוי מאד לשון הרע לפני המקום, שנאמר (משלי ו, טו-יז): שש הנה שנה ה' ושבע תועבת נפשו. עינים רמות לשון שקר וגו'"** (משלות המדות, מעלה דב). ולא מצאנו בתורה הקדושה עוד עון שהעובר עליו עובר על כל כך הרבה איסורי לאוין ומצוות עשה – כמו זה העובר על איסור לשון הרע ורכילות, כפי שנמאס החיפץ חיים' בריש שפרו על הלכות לשון הרע. ועל כן חובה על האדם לעשות גדרים וסיגים לעצמו שלא יכשל ח"ו בעון זה.

ב. **איסור לשון הרע הוא בין אם הוא מספר עליו בפיו ממש או שהוא כותב עליו בכתב, וגם אין חילוק אם הוא מספר עליו הלשון הרע שלו בפיו או בדרך רמז** (ח"ח, חלי לשח"ר כלל א סי"ח; שו"ת מהרי"א יו"ד ח"א סי' שט). ומכאן מה חמור ונורא הוא עונו של הכותב כתב-פולסתר למינו, אשר בנוסף לכך במישי אדם ומוציא שם שוה גדול עונו ממשוא, ובפרט בזמננו שכל דבר מתפרסם תיכף ומיד בכל העולם – **וככל שיתרבו השומעים והרואים כתבי הפולסתר כן יתרבה ויגדל העון ביותר**, כמ"ש שם החפץ חיים זצ"ל.

ג. **אפילו אם יפסיד האדם פרנסתו על ידי שימעה מלספר לשון הרע – גם כן אסור**, ועל כגון זה אמרו (עידות פ"ה מ"ו) מוטב לאדם שייקרא שוטה כל ימיו ואל יחא רשע שעה אחת לפני הקב"ה, וכמו שהאריך בזה בחפץ חיים' (שם סק"ה ו'ז), עיי"ש.

ד. **האיסור לספר בגנות חבריו הוא אפילו אם הוא דובר אמת** (כי אם הדבר הוא שקר, עט גדול יותר, דהוי מוציא שם רע, ואפילו אם רק מעורב בו קצת שקר), **ואפילו אם אביו או רבו מפצירים בו שיספר, ג"כ אסור, דאינו חייב בכבודם לעבור פי השם** (שם ס"א ס"ה).

ה. **המדבר לשון הרע על חבריו – נוטל הוא בכך את עבירותיו, וחבירו מקבל כל זכויותיו** (ומסתבר שוהו בהגדיל לדבר לשון הרע), וכשיגיע ליום בו יצטרך ליתן דין וחשבון יגלה שמייחסים לו כל מיני עבירות שלא עשה, והרבה זכויות ממצוות ומעשים טובים שעשה – יחסרו לו, ויעמדו לזכות אותו אדם שדיבר עליו (עי' חובת הלבבות שער הכניעה פרק ז). ואמנם איתא בספרי מוסר שכשעבד בתשובה שלמה, אזי המצוות ששעה חזרתו אליו, וחבירות חזרתו לחיבור.

מאת: הג"ר **שמואל קהת נאסר שליט"א**, המשך בע"ה בגליון הבא

עלי שפר

אגדתא דבי רב מאמרי רבה בר בר חנא (בבא בתרא עג-עד) – עם ביאורי גדולי הדורות בדרך דרוש ומוסר: **"ימיונו בתפוחים"** – רבי אליקים נעץ אבי"ד הילסהיים; **"לבינוני אמי"** – רבי בנימין וואלף מבוסקאוו; **"צמנת פענח"** – רבי אליהו גוטמאכער מגרייז; **"אגדת סומרים"** – ריטב"א, ביאור הגר"א, עוללות אפרים. יצא לאור ברב פאר וחדר עם תוכן ענינים מפורט מכל הביאורים ותולדות המתבטלים, על ידי הרב ישראל אלברט – מכון 'למוד אגדה', אשדוד תש"ע.

בשבים שתתעשר – מעשים והנהגות מועילות, ביאורים ועיונים, וליקוט תפילות לפרנסת טובה, עם הארות קירות והערות מחכמות. דלה דלה מאוצרות ר"ל והו"ל ברב פאר וחדר הרב אפרים עקב לפסקי, פתח תקוה תש"ע (רכו עמ').

דרף על הדרף על הש"ס – אוצר בלום ובו אסופת מאמרים וליקוט נרחב של פירושים וביאורים מאת: ביאורי הלכה, מנינים יקרים ורומים ופלאים, הערות והארות מגדולי גאוני הדורות הקודמים זצ"ל וגאוני דורנו שליט"א, בדרך נהדר ומפואר – קדמוני. נערך, נאסף ונסדר להפליא על ידי הרח"ו: רבי אברהם נח קליין – ניו יארק, רבי דוד אברהם מנדלבוים – בני ברק, ורבי יהושע לפקוביץ – ניו יארק. כרך יח על מסכתות שבעות, ע"י, הוריות. ירושלים ה'תש"ע (תלה עמ').

מעדני אשר חלק ד' – עיונים וביאורים ונפלאים בדבר ה' זו הלכה אשר בעיני פרשת השבוע מאת הרח"ג אשר אנשיל שוורץ. קובץ מהגלות הנפלאים שיצאו לאור מידי שבוע בשבוע בשנת תשס"ט עם מפתח ערכים מפורט. רמת בית שמש, תש"ע.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי ראשי מאחב"י

<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמואל זאנוויל ב"ר יהודה ארי' ע"ה היידען נלב"ע ביום ב' מנחם אב ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>ברכת מזל טוב נלבכה מוגשת לזכרונת החשוב ותיק וחסידי הרה"ח ר' יוסף הערצל שליט"א ולאביו-חמיני היקר איש חי ורב פעלים לתורה ולחסד הרה"ח ר' משה חיים הערצל שליט"א</p>	<p>ידידנו הנכבד והנעלה הרה"ח ר' שמואל יוסף פלוטשעניק הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהיכנס בנו היקר כמר יצחק נ"ו לעול התורה והמצוות</p>	<p>הר"ר יודל בערגער הי"ו חתן הרה"ח ר' שמואל אברהם פריעדמאן הי"ו לרגל שמחת לידת הבן נ"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (לאנ. לעלעם)</p>
<p>אפלוס הפלא ירושלים לצפיה במשקפי תלת מימד המצורפים לו. מבעד למשקפיים הקסומות בתלת מימד תוכלו לסייר ברחובות ירושלים של מעלה, לנשום את אווירתה, לבקר בסמטאותיה ולגעת בהיסטוריה. יצירה מדהימה מבית "מלכות וקסברגר"</p>	<p>לרגל שמחת הולדת הינינה הנכדה תח"י, בת לאחיו-גיטנו האבר"ן המופלא הרה"ג ר' הערשל הערצל שליט"א ר"מ בביהמ"ד דחסידי בעלזא במאנשטער ויהא רעואו שזיכור לרוות ממנו ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך האשר ועושר וכל מילי דמיטב, אכ"ר כעתירת וברכת נכדי – בניך וחתניך: משה הכהן גראס ומשפ' שמואל הערצל ומשפ' ישכר גראס ושראסלבערג ומשפ' ישכר דוב פינטער ומשפ'</p>	<p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הע"י לתורה והקידוש בבית החסידים דגור זמן התפילה בשעה 8:30 לעילוי נשמת הרה"ח ר' פינחס ישראל ב"ר אליעזר הלי האפפמאן ע"ה נלב"ע ביום ג' מנחם אב תשס"ז. ת. נ. צ. ב. ה. הנוצח על ידי חתנו הרה"ח ר' יעקב יחזק' בערגער ובניו הי"ו</p>	<p>הר"ר אברהם אהרן רייז הי"ו חתן הרה"ח ר' אהרן וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת לידת הבן נ"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (לאנ. לעלעם) לעילוי נשמת הרה"ח יצחק צבי ע"ה ב"ר דוד יהודה הי"ד נלב"ע בשב"ק פר' מט"מ ר"ח מ"א תשס"א ומנו"ח בירושלים עיה"ק ת"ו ת. נ. צ. ב. ה. הנוצח ע"י בנו מור"ר שלום יואל פיין הי"ו צדיק</p>

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, ערב שב"ק פרשת דברים - "שבת חזון"

ה' מנחם אב תשע" - שנה ט"ז גליון תשכ"ב

הדפוס	מוצ"ש	ר"ת
23:02	22:58	21:33
22:27	22:19	20:56
22:44	22:44	21:14
22:30	22:16	21:00
22:02	21:50	20:32
23:09	23:05	21:37
23:03	22:50	21:31
22:43	22:33	21:11

מדרש חכמים

כלפי הקב"ה - "לא איש דברים",
וכלפי ישראל - "אלה הדברים"

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וגו' (א.א).
אמר רבי תנחומא, למה הדבר דומה, לאדם שהיה מוכר ארגמן, והיה מכריז: "הרי ארגמן". הציץ המלך ושמע את קולו, קרא אותו ואמר לו: מה אתה מוכר? אמר לו: לא כלום. אמר לו: אני שמעתי את קולך שהיית אומר הרי ארגמן, ואתה אומר לא כלום? אמר לו: מרי (אחיו), אמת ארגמן הוא, אלא אצלך (המלך) אינו (שוה) כלום. כך משה לפני הקב"ה שברא את הפה ואת הדיבור אמר (שמות ד. י) "לא איש דברים אנכי", אבל אצל ישראל כתיב בו "אלה הדברים" (אשר דבר משה) וגו'.

דברים רבה א, ז

אילו זכו ישראל - בכמה זמן היו נכנסים לארץ?

אחר עשר יום מחרב דרך הר שער עד קדש ברנע (א.ב).
אילו זכו ישראל - לאחד עשר יום היו נכנסים לארץ (שהו היה מהלך הדרך. ע"י פירוש"י כאן), אלא מתוך שקלקלו מעשיהם גילגל המזל עליהם ארבעים שנה וכו'.

רבי יהודה אומר, אילו זכו ישראל - לשלושה ימים היו נכנסים לארץ, שנאמר (במדבר יג, ל) "וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה", ואין מנוחה אלא ארץ ישראל, שנאמר (דברים יב, ט) "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר ה' אלקיך נתן לך".

רבי בניא אומר, אילו זכו ישראל - ליום אחד היו נכנסים לארץ ישראל, שנאמר (שמות יג, ד-ה): "היום אתם יוצאים בחודש האביב, והיה כי יביאך ה' אלקיך אל ארץ הכנעני", מיד.

אבא יוסי בן חנן איש ינוח אומר משום אבא כהן בן דליה, אילו זכו ישראל - כיון שהעלו פסות וגלגלים מן הים היו נכנסים לארץ, שנאמר (להלן פסוק כא) "לחן פסוק"א, מיד עלה, "רש כאשר דבר ה' אלקי אבותיך לך אל תירא ואל תחת".

"כשהקטנים נשמעים לגדולים -
הם גוזרים לפני המקום והוא עושה"

הבו לכם אנשים חקמים וגו' ואשימם בראשיכם (א.ג).
ואשימם בראשיכם (א.ג) - ואשימם בראשיכם (א.ג). ועי' במנחת שי כאן שהאריך בזה. אמר ר' יהושע בן לוי, אמר להן משה, אם אי אתם נשמעים להם (לגדולים) אשמע תלוי בראשיכם. למה הדבר דומה? לנחש הזה שאמר הזנב לראש: עד מתי אתה מתהלך תחלה, אני (הזנב) אלק תחלה. אמר לו: לך. הלך ומצא גומא של מים והשליכו לתוכה; מצא אש והשליכו לתוכה; מצא קוצים והשליכו לתוכה. מי גרם לו (-שנפל במשולות אלו) על שהלך הראש אחר הזנב.

כך כשקטנים נשמעים לגדולים (-ואף שחוטאים הקטנים והש"ת גוזר עליהם גזירות לענשם, אבל מאחר שהגדולים מוכיחים אותם והם מקבלים תוכחתם, אז הגדולים מתפללים בעדם ומבטלים הגזירות. כמשה ויהושע וכן כל מנהיגי הדורות. מהר"ו) הם גוזרים לפני המקום והוא עושה. ובשעה שהגדולים מהלכים אחר הקטנים, נפלים לאחר פניהם.

דברים רבה א, י [ומפרש בע"ז יוסי: במשל הזה הורה לנו, שנושג שי הקיבוץ ונתינת יד העם תחת ראשי העם, הוא כמין אחד בעל אברים רבים, וכאשר הראש הוא מנהיג והוא מולו - כן ראש העם לעם, וכמו שלא מצונו שיתקומם הגוף עם הראש שצוהו הוא להנהיג את הראש שילך אחריו, כן לא יתכן להמון שיחפצו שהם ינהיגו כפי רצונם והראשים ילכו אחריהם, כי סוף שיכשלו בדרכם ובמהלכם].

"יוסף עליכם ככם" -

צדיקים שמקבלים תוכחות ושותקים

ה' אלקי אבותכם יספ עליכם ככם וגו' (א.א).
"וספ עליכם ככם" [- מהו 'ככם'?] אמר ר' אחא, יכולין היו ישראל לומר לו, רבינו משה, אנו יש בנו אחד מכל הדברים שאתה מוכיח לנו (-שהרי כל מה שהוכיחים הוא על עוונות דור יוצאי מצרים שהם היו מבני בניהם?) אלא קבלו תוכחותי ושותקו, לפיכך הוא אומר: "וספ עליכם ככם", צדיקים כיצא ככם, מקבלים תוכחות ושותקים.

דברים רבה א, יג

לעילוי נשמות

מרת רבקה פיגאל איגל ע"ה

בת הנה"ח ר' שמחה בונם ב"ר ז"ל - ת.צ.ב.ה.

עלילי לתנופה... להפצת תורה וחסידות

כסל ישראל יפרח בשושנה

ברכת "מולא טבא וגדיא יאה" שולחה בזה לילדינו הנלבב והעסקן הדגול, עושה חסד לאלפים ומזכה רבבות מאחב"י
הרה"ח ר' ישראל ראזען שליט"א
מנהל מערכת העלים לתרופה ב"ה
לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת הבן נ"י במו"ט ובשעט"מ
יהי רצון שיזכה לגדל אותו ואת כל יוצ"ח לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך
רוב נחת קדושתו, מתוך אושר ועושר, אכ"י.
כעיתות וברכת ידיד ומזכיר: המערכת

לקח טוב

"בעקבות משיחא - האמת תהא נעדרת"

מערכת ה"טוב ורע" בהכרח שאינה תופסת אצלם מקום כל כך חשוב. נכון הדבר שאי אפשר להם להתעלם ממונה לגמרי, כי סוף סוף חיים הם בין אנשי עולם הזה ומפני דרכי שלום עליהם להתחשב בנזהלי זה העולם. אולם אין ספק שעיקר עניינם הוא חי עולם הבא. מיותר לזכר שבמקרה של סתירה בין שתי המערכות, כאשר האחת דורשת פעולה זו והשניה מכתובה פעולה הפוכה, אין כל ספק בנאמנותם, ובלי היסוס כלשהו יבחרו בחיי עולם הבא.

אותיות מחכימות

ועפ"כ אשר אמרת לנו יהיה ונניח אשר לא ידעו היום טוב ורע אמר יצואל שמה וגו'. כפי משמעות נלמד לאותו דור, אכל יס בו רמז לדורות, ויפתח בסקס מאלמס בסוף סוטה (מנו): בעקבות משיחא... יראי חטא ומלס ואלמס תהא נעדרת.

ביאור הדברים על פי מה שכתב המורה (נצרכים ח"א פ"ב, על מה שסקס לו חסס על מה שכתב (בדלסקי ג) "ונפקתו עניינס והיינס כלקסיס יודעי טוב ורע", וכן כתוב (סס) "ונפקתו עניינס עניינס" וגו', וכי זה העונש? ומפרש, כי מתחלה לא היו יודעים כי אס מושכלות, כינס אמר וסקר. אחר כך נעלו ממדריגתם לענת עסקי עולם הזה, הנאה והמנונה, היינו טוב ורע, עיי"ש.

והנה יראי חטא שאין להם עסק בענין שלם הזה הנאה או המנונה, רק דורשים אחר מושכלות לענת האמת והסקר, הנס נמאסיס בעניי המון עס הדקוסיס מהאמת ושקסיס בענין טוב ורע.

זה שאלמ: "עפ"כ אשר אמרת לנו יהיה" כלומר ססס יראי חטא אשר יימאסו ויסיס נזינס בעניי המנון, "וכנינס אשר לא ידעו היום טוב ורע" כי אס להסליט האמת והלקר, "סמה יצואל" יעניס לו וגו', כינס זלס.

מעתה, מי יזכה לחיות ממויעדי הגאולה ומנהולי הארץ הקדושה בבוא הימים המקוים שלהם היו עניינם נשואות, כאשר ישוב ה' וירדם על עמו ועל מקדשו ויבנהו ויגדל כבודו, ויעלנו בשמחה לארצנו ויטענו בגבולנו. האנשים האלה יראי החטא דוגלי מערכת ה"אמת ושקר", שבשנות הגלות היו מאוסים בעיני ההמון מאחר שלא ידעו "טוב ורע", הם הם אשר יבואו שמה וירשו את הארץ.

רק שנאת חנים מעכבת את הגאולה העתידה

"שנאה נמשכת מהגאולה, ולדה כמזה, טומאת השם רבת המהומה, ולא נחרב בית שני אף על פי שהיה בהם תורה ומצוות, אלא מפני שנאת חנים, ובעוונותינו הרבים מכדי פריצתא הואי, ועדיין פרצה זו בינינו, ואין יתכן שנזכה לגאולה כל עוד שהסיבה שבעבורה נחרב הבית, שהיא שנאת חנים, עדיין מרקדת בינינו.

זה פירשתי בענייני פסוק (ישעי נב, ג) חננס נמפרתם ולא בכסף תגאלו, ורבותינו ז"ל (קה"ה ה, ה) דרשו על פסוק (קהלת ה, ט) אהב פסל לא ישבע פסל - אוהב מצוות לא ישבע מצוות. ומצא ד"ספ' דרשוהו רבותינו ז"ל על המצוות. וזהו שאמר: "חנים נמכרתם" - בחורבן בית שני, על חנים, דהיינו שנאת חנים, נמכרתם. "ולא בכסף" - במצוות - "וגאלו", רק צריך שתעבידו השנאת חנים, ולא סגי שתעשו מצוות ליגאל.

וכתבו ז"ל דשנאת חנים לא דמי לשאר עבירות, דעבירות דעלמא אינו עובר תדיר עליהן, אלא עוב"ר לעשייתן, אך עון שנאת חנים הוא תדיר, יום ולילה בשכבו ובקומו, ובכל עת עובר על "לא תשנא" (ויקרא יט, יז), ועל "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח) שהוא כלל גדול בתורה...".

לעילוי נשמת הרה"ח

ר' ישראל ב"ר אברהם אשר זעליג מאירוביץ ע"ה

נלב"ע ביום ז' מנחם אב תשס"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח על ידי בניו החשובים

הרה"ח ר' יעקב דוד הי"ו והרה"ח ר' הערשל הי"ו

לעילוי נשמת הרה"ח

ר' מתת' ב"ר מרדכי ע"ה

נלב"ע ביום ו' מנ"א תשס"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח על ידי בנו דומ"ץ דחסידי בעלזא - אנטווערפן

הג"ר שלמה זלמן וועבער שליט"א

אמרות טהורות

משח רבינו קיים "זדברת בם" – ולא בדברים אחרים

אלה הדברים וגו' (א. א.) "ירמוס על דרך מה שאמרו בגמרא (יומא יט:): אמר רבא, "זדברת בם" – ולא בדברים אחרים, ע"כ. מכאן שאמור לדבר זולת דבריו תורה ויראה. והודיע הכתוב, כי משח רבינו ע"ה אלה הם הדברים אשר דבר כל ימיו מעצמו, לבד הדברים אשר צָוָה מֶלֶךְ לְדַבֵּר, הא למדת שקיים "זדברת בם", ודבריו אלה, כל רואה יעיד, כי כולן דברי תורה והכמה ומוסר."

אור החיים חק' (נע"ע) "תפארת שלמה" מה שיכיר בדבריו, "אמרי פנחס" שער א אות נד)

אדם שנתפס במשפט – רח"ל – עליו להתבונן

כי בשלו הצרה הזאת ולשוב אל ה'

לא תכירו פנים במשפט וגו' (א. יז.) יש בני אדם אשר אם יקרה להם איזו מחלה או שאר מיני יסורים רח"ל, אינם נותנים על לב לשוב אל השי"ת בתשובה שלימה על גודל פשעם שגרם להם זאת, אלא תולים את הכל ב"מקרה", ואומרים הרי גם לשאר בני אדם כן הוא.

לזאת רמזה לנו התורה הקדושה: "לא תכירו פנים במשפט" – **תכירו** משלון "נכיר", רצה לומר, שאם יקרה, רח"ל, **משפט** על האדם, היינו פורעניות, "כל תכניסו שום פנים נכרי בזה", לומר שגם לפלוגי ופלוגי קרה בזאת, היללה לומר כן, אך יתחוק בלבו: אמת גמור הוא, כי בשלי הוא הצרה הזאת ועיונותי גרמו, והשי"ת בעל הרהמים שלח עלי כדי לעורר אותי מתרדמתי לשוב לפניו כדי להשיב לי באחריתי (עי' רמב"ם הל' תעניות פ"א ה"ב-ג), דבדודאי קוב"ה לא עבד דינא בלא דינא (ברכות ה), וכמאמר הגמרא (שם) אם רואה אדם שימורין באין עליו ופשעו במעשיו וכו', **אמת ליעקב**, בלענדוב

לא ביטול התאווה – אלא שביירתה

ואת העם צו לאמר אתם עובדים בגבול אחיכם בני עשו וגו' אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל וגו' אוכל תשכרו מאתם בכסף ואכלתם (ד. י-ד.) משה

אמירה נעימה

והצרות ודי זהב (א. א.) וברש"י: "והצרות, במחלוקתו של קורח. ודי זהב, הוכיחו על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם" וכו'.

קשה, אמאי הקדים המאוחר ואחר המוקדם, שהרי מעשה העגל היה מיד בשנה הראשונה, ב"ז תמוז, ומחלוקתו של קרח היה אחר כך. גם בתהלים הקדים מחלוקתו של קרח למעשה העגל, דכתיב (ק. מו-טז): "ויקנאו למשה וגו', תפתח ארץ ותבלע דתן ותכנס על עדת אבירים. יעשו עגל בחורב וישתחוו למסכה", והלא דבר הוא.

וה"ל, דאיתא במדרש רבה (תשא נז. א), ודוכא ברש"י פרשת יתרו עה"פ (ד. ב.) "אנכי ה' אלקיך", וז"ל: "זלמה אמר לשון ויחיד – **אלקיך**, ליתן פתחון פה למשה ללמד סגנוניא במעשה העגל. וזה הוא שאמר: **למה ה' יחיד אפך בענק**", לא להם ציית לא יהיה לך אלוהים אחרים, אלא לי לבדי עכ"ל. והנה במחלוקת קרח אמרו (במדבר טו. ג): "רב לכם כי כל העדה כולם קדושים וגו' ומדוע תתנשאו". ופירש שם רש"י בשם המדרש (תנחומא ד) וז"ל: "ויקהל עליהם קרח – אמר להם: רב לכם כי כל העדה כולם קדושים, וכולם שמעו בסניני לאהרן, וגו' ומדוע תתנשאו. אלא לאמלא אתם שמעתם לבדכם והם לא שמעו, הייתם אומרים. עכשיו, כולם קדושים מדוע תתנשאו" ע"כ.

לפי זה יובן היטב, כי כל עוד לא היתה מחלוקת קרח, היה למשה תירוץ וסניגוריא אשר הכנים הקב"ה לתוך פיו, והיה העגל כלא היה, אבל כאשר הבעל דין – במחלוקת קרח – מודה ש"כולם שמעו בסניני אנכי ה' אלקיך", או אז נתעורר עליהם חמא העגל. לכן איחר לכתוב מעשה העגל אחר מחלוקת קרח, כי מכחו נתעורר חמא העגל.

הנחת התורה

ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב (א. י.) איתא במדרש (דברים יא. א): זה שאמר הכתוב (תהלים ה. ה) "ואני ברב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך". והוא תמוה. וי"ל על פי דברי הגמרא (ברכות ה.) אמרו ליה לרבי יוחנן:

רבינו בא ללמד את העם דעת, שבבואו ללחום מלחמת יצר, לא ידמה ישראל לומר: למה לי להיות כפוף תחת יד יצרי, אשליכה ממני עבותי, ואתקח את מוסרתי, לא אוכל עוד כלל, ולא אשתה כלל, יהיה מה שיהיה... ובוה יחשוב לבטל את יצרו לגמרי. לא זו הדרך, כי התאווה מתקיימת ואיננה אמורה ליכשל. עבודת היהודי היא דייקא בתוך עשייתה, לא להיכנע תחתיה, ולא להיות ראשו ורובו משוכים אחר שולחנו.

וזה מאמר הכתוב: **"ואת העם צו לאמר אתם עובדים בגבול אחיכם בני עשו"** – רומז על היצר הרע – **"אל תתגרו בם"** – הרבה, "כי בלתי אפשר להיפטר מן הארציות מכל וכל", – **"כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל"** – כי לא יותן לכם לדרוס ברגליכם על יצר הרע, ולהמיתו תחת ידכם. אלא עבודתכם היא: **"אוכל תשכרו מאתם בכסף ואכלתם"** – כדאיתא בספרי מוסר שאתם האדם משבר כח התאווה באמצע האכילה הוא עדיף מתענית, והוא שאמר: **"בכסף"** – רצ"ל "בתוך התאווה והכסף שאתה נכסף לאכול, תשכרו התאווה, ובכחינה זו – ואכלתם".

והדאית בשדה

"חדלו הרע" – לעשות תשובה שיחדל הרע מאחריכם

בהפסרת הזון: **רחצו חזכו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע** (ישעי' א. חט.) לכאורה היה לו לומר: **רחצו זכו** – חדלו רע, ומהו: "הזכו" הרע?

"וי"ל על פי ששמעתי ממורי הרב הקדוש מוהר"ר צבי הכהן זלה"ה מרומאנא שאמר בזמירות של שבת בפרושה: **"על כן אכנס בו לבי כבורית, דלאורה היה צריך לומר: כבורית – בבי"ת, כי כבורית הוא המפעיל לנקות ולטהר מכל חלודה וכתמים. אך הפירוש הוא כך, שאיש ישראל צריך כל כך לכנס לבו ולטהר אותו ביום השבת קודש שיהיה בו פעילות הכבורית, שיוכל לכנס אחרים ולטהר לבם לעבודתו ית"ש."**

וזהו כוונת הכתוב: **רחצו** – שתרצצו עצמכם כל כך מכתמי עוונותיכם, **חזכו** – עד שתוכלו לזכך גם את אחרים, **הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני** – שתעשו תשובה כל כך – **חדלו הרע** – עד שתחדלו גם את אחרים מלעשות רע, ועיונו דרכם וישיבו" **דברי יחזקאל**

איכא סבי בבבלי. תמה ואמר: "למען ירבו ימיכם וימי בנים על האדמה" כתיב (דהיינו, רק בארץ ישראל). אמרו ליה: מקדמי ומחשבי לבי כנישתא – (שפוקיזים ומחשבים לבית הכנסת). אמר: היינו דאחינו לזו וכו' – (זהו שמועיל להם לאריכות ימים).

זהו שאמר כאן: **"ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום – ככוכבי השמים"**, רצ"ל קיימים לעולם. ואם תאמר, והא "למען ירבו ימיכם וימי בנים על האדמה" כתיב, דהיינו רק בארץ ישראל ירבו ימיכם, וכנ"ל, על זה אמר: **היא היא דכתיב: "ואני ברב חסדך אבוא ביתך"** וגו' – דמקדמי ומחשבי לבי כנישתא, והאחינו לזו זאת.

מאמר מורדכי (הובא בס' ילקוט האורים)

גם כי התאנף ה' בגללכם לאמור גם אתה לא תבוא שם. יהושע בן נון העומד לפניך הוא יבוא שמה וגו' (א. לו-לח.) דקדקו המפרשים, לאיזה צורך הודיעם משה רבינו עכשיו, מי הוא בא ואיזה הוא המביא, הלא כל כוונתו היתה רק להוכיחם איך עייתו דרכם, עד שגם עליו יצא הקצף בגללם. ויש לפרש על פי מה שכתב **הפנים יפות'** על הפסוק (שמות לו. יב): "זאתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי" וגו', דהנה כל מה שיצא מפי הקב"ה לטובה – אינו חוזר (עי' ברכות ג.) ולרעה – חוזר. ובאופן שהוא טובה לאחד ורעה לאחר, גם כן אינו חוזר, כיון שהוא לטובת הצדק. והוא שאמר: "זאתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי" אם כן תוכל לחזור כך. עד כאן דבריו, ע"ש.

ולפי זה י"ל גם כאן, דמשום הכי הודיע משה לישראל, ואמר להם שיהושע הוא יבוא שמה, כדי שלא יקשו עליו, שלא היה יכול לבטל גזירת ה' שלא יכנס לארץ, והלא הקב"ה גזר וצדק מבטל בתפלתו, לכן אמר שיהושע בן נון הוא ינחילנה את ישראל, ואם כן כיון שכבר ניתן ליהושע, שוב אינו יכול לחזור, שכבר ניתנה המלוכה ליהושע ואין ראוי למלך הנותן מתנה לעבדו לחזור ולבטל הימנו.

גן ריה

הנה ערשו ערש ברזל חלה היא ברבת בני עמון (ג. יא.) **ערש"י** – ראשי תיבות: עין ריאה ו'אוזן ש'ומעת (אבות ב. א.) **ערש ברזל** – דברים אלו הם נכסי צאן ברזל – ברבת בני עמון.

יתרון דעת

מנהג ישראל תורה (ט)

לקט נבחר של מנהגים ונוסחאות, הליכות והלכות, של מרן רבינו הבעש"ט זק"ו – במלואו ר"נ שנה להסתלקות. מלוקט מספרי תלמידיו חק' וספרי מאורי החסידות לדורותיהם, ומסודר לפי סדר 'אורח חיים' –

– ביומא דשבתא –

הבעש"ט חק' זי"ע היה מתפלל פסוקי דזמרא בשבת לפני התיבה. שבחי הבעש"ט (סי' צה)

הרה"ק ר' מרדכי מלעכוויטש זי"ע אמר לבנו חק' ר' נח זי"ע, שאצל הבעש"ט זי"ע בעת אמירתו י"ג שבחים שיש ב"ישתבח", ראו את הדיקנא קדישא מתחיל ל"ג חלקים. וסיים: אני מספר לך את זה שתדע מה שיהיה לידך אשה יכול להשיג.

בית אברהם להרה"ק מסלאנימא זצ"ל (לשבוטות, עמ' קסט)

שמעתי מפי קדשו של מורי החסיד האלוקי הרב הבעש"ט ז"ל שהוזכר על הווייתו והמנהגותיו בעסק התפלה לאנשים כערכו בכדי שינצל מן מחשבות זרות, ואמר בשם גיסו הרב החסיד מ' גרשון קוטנר ז"ל שאמר משל יפה על האנשים שאינם שוהים את עצמם בזה שאינם מרגישים כלל בתפלתם אם היה במחשבה זרה אם לאו. ואמר משה וכו'... דברי משה להרה"ק ר' משה מדאלינא זי"ע (סוף פ"ב בא)

רבינו הקדוש הבעש"ט נבג"מ היה מנהגו להאריך מאוד בתפלת שמו"ע, ועמד בשמו"ע כמה שעות. והאנשים אשר התפללו עמו בבית מדרשו, כאשר ידעו שקשה להם להמתין כל כך עדי עד אשר יגמר רבינו הבעש"ט את תפלת השמו"ע, כי היו רעבים ותאבים לאכול, לזאת היה מנהגם כאשר גמרו את השמו"ע הלכו לביתם וטעמו כלום, כדי להשיב את נפשם. ואח"כ באו בחזרה להביהמ"ד ומצאו שהבעש"ט עודנו עומד בתפלתו בשמו"ע. אולם הרבנים החסידיים הגדולים, החבראי קדישא דלילה, הם לא הלכו בשום פעם לביתם, הגם שהמתניו איזה שעות עדי גמר הבעש"ט השמו"ע. פעם אחת וכו'...

התגלות הצדיקים (עמ' נ) וראה עוד בצוואת הרי"ט סי' לב וסי' לו)

שמעתי מר' אברהם שנייאראזאן גי"ה, שהבעש"ט הקדוש זצלה"ה והמגיד הקדוש זצלה"ה, היו עולים תמיד לתורה למפטיר.

הרה"ק ר' ישראל מטשוטקוב זי"ע בבתי"ק (נדפס בקובץ 'בית אהרן וישראל' גל' א עמ' כח)

הבעש"ט חק' זי"ע אמר: שבכל שבת ושבת בתפלת מוסף בלחש, בהעלותי נשמותי ביחודים, מראים לי עולמות עליונים ונשמות קדושות בשיבה של מעלה ועוסקים בפנימיות התורה סודות עליונים, ונותנים לי רשות לשמוע ללמוד וללמד בעוז"ז לבני גילי, וקצת שאני מגלה בסעודה שלישית. עשרת יעקב וישראל להרה"ק ר' יעקב האגיר זצ"ל אב"ד זאבלטוב – בהרה"ק ר' דוד מאבאלטוב זצ"ל (גג. א)

שמענו בשם הבעש"ט זי"ע, שהוזכר מאוד לבלי לאכול בצלים חיים כלל, אפילו עם שמן או שומן ואפילו על ידי תערובות כגון ביצים וכיוצא, ואפילו בשבת, רק מבשולים מותר לאכול.

בעש"ט עה"ת (פר') יתרו אות מז. ויצוין לדברי המשנה בגמרי' (סו. א.) "שהבצל רע ללב". וראה עובדא בענק בס' לעשר פתורא' עמ' פא)

בשם הבעש"ט זצ"ל ב' טעמים לאכילת בצלים בשבת קודש: א. מפני שבצלים מוזיקים לגוף, ואוכלים אותם בשבת, להראות כי "שבת הוא מלועוק". ב. מפני שיש שבעה קליפות בכל בצל ובצל, וזה שאוכלים אותם בשבת אות הוא לימי השבוע ז' ימים (עי' זוה"ק בראשית כד. ב.) והכי אינון ארעין שבעה על גבי שבעה בגלדי בצלים". ובזוה"ק ויקרא טו. ז. "ובלחור קריעין אלן על אלן בגלדי בצלים".

שארית ישראל להגאון ר' ישראל גורדינינסקי זצ"ל, תלמיד הרה"ק מצאנו והרה"ק מטריסק, וכ"ע (עמ' 72)

המנהג בבעלזא בשבת חול המועד פסח, לאכול קוגעל העשוי מבצלים, ואמר כ"ק מרן מהר"א זי"ע, שבאכילת קוגעל זה יש ריחוק בדרך אגב, שהרי **מקובל בשם הבעש"ט חק' זי"ע** **שאכילת בצלים מבשולים היא סגולה גדולה לרפואה**, אך מטבע הדברים קשה ללמוד לאכול סתם בצלים מבשולים בתוך המרק, אבל כשעושים מזה מאכל, הרי זה נוח לאכילה.

קובץ 'אור הצפון' ק' כ"ד – מנ"א תש"ע, הרואה אור בס"ד בימים אלו (מדר' זמן גרמא, מאמר שליש בסידרת "היהיה לי סגולה" – מצותו סוללות ועניני סגולה שונים) – מתוך כתבי כ"ק מהר"ם מנזיל גוריא זי"ע וזאבן מצוי"ב בקשה, אם יודע מאן דהו מקור קדום לכך בשמן של הבעש"ט חק' **שאכילת בצלים מבשולים** **מסוגלת לרפואה**, שיאיל בטובו לשלוח אל המערכת)

יומא דנשמתא

המקובל האלקי רבי גדליה חייו זי"ע יומא דהילולא ה' מנחם אב (תק"י)

המקובל האלקי "רבן של חסידים" רבי גדליה חייו זי"ע, הוא הגביר אשר יסד בירושלים קרית דשופריא את ישיבת המקובלים הנודעת בשם "מדרש חסידים - ק"ק בית א-ל", אשר ביני עמודיה עלו ונתעלו הני צדיקים עליון מאיר דרוין, אלו שפרשו את עצמם מכל תענוגי עולם הזה, ועסקו בתורת הרו' והסוד בקדושה עליונה, והתפללו בסילודין לפי "כוונות האר"י" בהשגות מופלאות.

הגאון החיד"א זצ"ל, שהיה יוצא ונכנס בבית מדרש "בית א-ל" ומביא בספריו שמעות רבות משמו - בתאר אותו נשגבות: **"הרב החסיד המופלא", "קדוש יאמר לו", "עיר קדיש" - מעיד עליו נפלאות בספרו "שם הגדולים" (מפי' ערך ג אות ה) בתמצית הלשון:**

"מהר"ר גדליה חייו ז"ל, הוא הקדוש והוא נולד בקושטא דינא (קושטא שבטורקא) יע"א, והיה תלמיד הרב המופלא מה"ר חיים אלפאנדרי ז"ל, ובא לעה"ק ירושלים ת"ו, והלך בשליחות מצוה לעה"ק חברון ת"ו בלי כסף ובלי מחיר, וחזר לעה"ק. ותמיד היה מוסיף קדושה, ועסק בחכמת האמת וכוונת רבו האר"י ז"ל בכל כחו, והיה מכוון כל כוונות הרב [האר"י] ז"ל במצוה ובתפלות, אחת מהנה לא נעדרה, והכל בקדושה והתבודדות ופרישות". ומוסיף להעיד: **"ובדורנו היה חסיד מופלג מאד, ומתפלל על החלולים, ויזמין דלחולה אומרים לו בחלום שניצל בעבור תפלת החסיד, זי"ע".**

"חסידא קדישא"

מעט ידוע על קורותיו בקושטא, בה נולד בשנת תמ"ג. כל שנדע, שזכה להכיר שם את הגה"ק רבי יהודה רוזאניס זי"ע - בעל 'משנה למלך' ו'פרשת דרכים', וזאת מעובדא מאלפת אותה מביא הרחיד"א בספרו 'שירי ברכה' (ח"מ סי' י. וכן בשו"ת יוסף אומץ סי' מו אות ד):

"שמעתי מהרב החסיד המופלא מהר"ר גדליה חייו זצ"ל שבערותו כל בעולמו אתרא דקושטא, שמה הלך להגאון רבינו מהר"י רוזאניס זלה"ה לשאל דין איסור והיתר ממנו, ופתח השו"ע ואמר לו: ראה בני השו"ע אומר כך. וקרא לפניו דין השו"ע. וכבר נודע גדולת הרב ז"ל שהיה מפורסם בבקאותיו וזכירתו ועם כל זה בדין הכותב בשו"ע לא רצה להורות לו הדין עד שפתח השו"ע וקרא לו הדין".

בהיותו בגיל ארבעים, זכה לעלות אל הר ציון וירושלים, שם עסק בתורת הקבלה וחי חיי פרישות יתירה מתוך קדושה וטהרה. בשנת תצ"ג, היו אנשי הישוב היהודי בחברון נתונים במצב קשה מנשוא, עקב חובות עצומים לשלטון העותומני בעטיים של מיסים שונים, ובנוסף לכך נקלעו למלחמות שבטים בחברון, "מה שלא היה לעולמים" והם בתווך. אי לכך פנו אליו יהודי חברון בבקשה שיסע בשליחותם כש"ד לטורקא, ארץ מולדתו.

בקושטא הבירה פעל אז ארגון מיוחד בשם "ועד פקיד קושטא" שסייע ליישוב היהודי בירושלים. אנשי חברון ביקשו מרבי גדליה להשפיע עליהם שיעשו גם למען חברון את אשר עשו לטובת ירושלים, היינו שיבואו לידי פשר עם בעלי החובות, ויגמלו עמם חסד לפרוע את כל החובות במשך זמן קצוב, ובכך לפרוק את העול הכבד מצווארי יהודי חברון.

רבי גדליה מילא שליחותו שלא על מנת לקבל פרס, כעדותו ה"גיל של החיד"א" - "כלי סוף ובלי מחיר", ואמנם ה' הצליח דרכו ובהשתדלותו הוקם בקושטא "ועד פקיד חברון" - לטובת הישוב היהודי שם, וכנאמר עליו באגרת ההמלצה שקיבל רבי גדליה מפקיד קושטא: "ומגלגלן זכות ע"י זכאי הוא החכם השלם והכולל רב חסידא כמה"ר גדליה חייו יצ"ו... צדיק... חסיד... איש האלקים נורא מאד..." (שליחו ארץ ישראל, ירושלים תשי"א, עמ' 497, ויע"ש בפרטות).

ישיבת "בית א-ל"

בשובו משליחותו לירושלים, בשנת תצ"ז, יסד וכוון בחצר ביתו שבעיר העתיקה את בית המדרש למקובלים שנקרא בשם "מדרש חסידים", כמקום מיוחד לתפילה ע"י כוונות האר"י וישיבה ללימוד תורת הנסתר.¹

בין כותלי מדרש חסידים זה, ששמו שונה אח"כ ל"ישיבת המקובלים ק"ק בית א-ל", גדלו ובעלות רמות, מני אז ועד זה דור האחרון, גדולי המקובלים מאיר דרוין, מגאוני וחכמי ירושלים, שמשותתים מתנוססים לתפארה על "ישטרי ההתקשרות" - בו נתקשרו בפועל באי בית המדרש לחלק בינותם כל המצוות והזכויות שנעשו על ידם שוה בשוה, כחלקי נשמה גדולה אחת, כפי שרשומם בשטר הראשון (מחדש תמוז שנת תק"א): **"ברצות ה' בתשובת השבים, רוח לבשה אותנו צעירי הצאן ח"מ להיותנו כאיש אחד הברים, והכל לשם יחוד קוב"ה לעשות נחת רוח ליצרנו, ועל דבר זה נכתב ברית בינותנו, על פי התנאים הללו שריון וקיימנו".** ולשם כך קבלו על עצמם להיות **"כולנו אוהבים כל זה אהבה רבה, אהבת נפש ואהבת הגאון... שאם ח"י יהיה איהו צער לאחד ממנו לסייעו כולנו יחד... עוד נחתיבנו שכל תקנה וסייג ומנהג טוב שייסימו רוב חברתנו לעשות, שכולנו כאחד וכל אחד לבדו, יתנהג ויעשה הדבר ההוא... ואם יחטא איש לאיש ימחול לו מיד בכל לב ובכל נפש..."**

ד' למשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח -
ר' משה בהר"ר יצחק בעריש
ברושטין ז"ה ת.צ.צ.ב.ה.

הרווקים מבן עשרים שנה ומעלה ומבן ששים שנה ולמטה", שמחמת תונאות שונות התעכבו מלבנות בית בישראל, ש"לא יורשה שום בר ישראל רווק לדור פעה"ק ירושלים ת"ו בלא אשה", וקצבו להם זמן - מתי אירע עד ר"ח אלול - להשתדל בזה, "וואם אין כח בידו, כי לא נמצא מנוח לישא אשה, מחוייב הוא תכף ומיד לצאת מפה עה"ק לבקש את חייו בחוץ לארץ. והרשות נתונה לעני העדה, פקיד ירושלים ת"ו, לכל העובר על דברינו אלה לגרשו מן הארץ, ולרדוף אותו עד חרמה בכל מאמצי כחם כפי ראות עיניהם עד מקום שידם מגעת".

בין הרבנים החתומים עליה נמנים גם: רבי נסים חיים משה מזרחי (הראשליץ), בעל יאדמת קדש², רבי מיוחס כ"ר שמואל (בעל 'פרי האדמה'), רבי ישראל יעקב אלגאזי (בעל 'שלמי ציבור', 'ארעט דרבני' ועוד), רבי רפאל יצחק זרחיה אזולאי (נאבי החיד"א), רבי רפאל משה בולה (בעל 'גט מקושר') ורבי נסים ברכה (חותנו של החיד"א), זכ"ר³ (הובא ביספר התקנות, ירושלים תר"ב, עמ' יע"א. ומשם בספר יאור השמש לר"ש גפנר ז"ל, ירושלים תשי"ל, עמ' א"י). כן נמצאות חתימתו בין ששה רבנים המסכימים על ספר 'ראשון לציון' לבעל ה'יאור החיים' הק' זי"ע בשנת תק"י.

"נפלאים מעשייו"

"הרב הקדוש ר' גדליה ז"ל נפלאים מעשיו, ואמרו עליו שדבריו עשו רושם תמיד בשמים" - כך הועד עליו בספר 'תולדות חכמי ירושלים' (ש), ומובא שם סיפור נפלא מפי רבי יצחק פראג זצ"ל בשם זקני ירושלים:

"פעם כתב כאשר היה חורב על הארץ ומטר לא נתן ארצה, עד שחברו ונתקשרו כל הבורות והמעינות וכל העם עמדם בתפלה ותחנונים, והרבו תענית וצדקה ולא נענו, נתאספו כולם בבית הכנסת עם טפס ועלילתם, ובאו ועמדו על פתח בית הרב ז"ל שיתפלל בעדם שישלח ה' מטרות עז על הארץ, והילדים שוררו: אבא תן לנו מטר! ואז הוא התמלא בכביה עצומה, ועמד ואמר: רבנו של עולם, עשה למען אלו דלא ידעו בין אבא דיהיב מטר! ובין אבא דלא יהיב מטר! (נ"ד שאמרו ח"ו"ל במס' תענית כו.). ותיכף התקדדו השמים ומטר סחוף וגשם בר יד על הארץ, וידו לחי חסדי".

שלוש עשרה שנה עמד רבי גדליה בראש ישיבתו הקדושה, עד שתסתלקותו ביום ה' לחודש מנחם-אב, ביומא דהילולא של האר"י הק' זי"ע, אשר את תורתו למד ולימד כל מימי בקדושה ובטהרה, וארון קדשו נגנו במורד הר הזיתים, בקרבת השביל הנמשך דרומה מקבר זכריה הנביא לעבר כפר השילוח.

וכל בני ישראל ביכו את השריפה אשר שרף ה'. החכם רבי ידידיה טאריקה זצ"ל הספידו בעיר רודוס (בכ"ג למב"י שנת תק"א): **"על שמעוה כי באה שנתבקש בישיבה של מלכה החכם השלם חסידא קדישא המקובל האלקי כמה"ר גדליה חאיון בירושלם ת"ו וכו'... ותרדנה עינינו דמעה, ועפעפנו יזלו מים דמעה נחלים לפני ה', כי גמר חסיד ולא נותר לנו איש צדיק חסיד תמים כמוהו דורש אלקים..."** (נ"קידש ידיד, שאולניק תע"ד, פ"א אחרי מותו). וכן הספידו החכם רבי יעקב שאול זצ"ל מרבני אומיר: **"... על דא ודאי קא בכינוא כי שר וגדול נפל בישראל, אוי לנו כי פנה, על זה תאבל הארץ אבל כבנות יענה ועל שפתים קינה וכי ירום קינו, הצדיק אבד - לדורו הוא דאבד, כי הוא למנוחה במנוחות שאננות, עם קדושי עליונים יטע אהלי אפדנו..."** (מקול יעקב, אומיר תק"כ, פכ"א).

את מקובל חותנו ותלמידו המקובל האלקי רבי שלום מזרחי ידידיה שרעבי זי"ע [אשר שמו נערץ בקדושה: הרש"ש, או: השמשון], מעולי תימן הראשונים, אשר תחילה מצא את פרנסתו כשמש בישיבה, מפני ענותותו הרבה, עד שנתגלתה גדולתו בתורה והאיר כשמיים לכל תופסי הקבלה (ראה הספוד באריכות במדורו אודותיו בגלי תקנה).

זכות יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

- שטח זה שעליו נוסדה הישיבה "היה עיקרו מישראל, ומכרותו לגלים מפני סבת עליה, ושוב קנה החזקה הרב המקובל מהר"ר גדליה חאיון ז"ל, ואחר פטירתו קנה אותו מהאדמנה מוה"ר שלום שרעבי זצוק"ל" - כעדות המקובל מהר"א גאגין זי"ע בספרו שו"ת "חוקי חיים" (סי' לו. הובא בקי' "מדרשו של שם" שבסוף ספר 'יאור השמש' - תולדות הרש"ש זי"ע, מאת רבי יעקב שלום גפנר ז"ל, ירושלים תש"ל, עמ' קא. וראה שם עוד פרטים אודות קדושתו זו ותולדות ראשיתו וזמנה, סדרה ומנהגיה. כן הפליא לקבץ שם את מעט תורתו של רבינו גדליה חייו שנשתמרו בכתבי הגאון החיד"א. ראה שם עמ' טו-טז).
- הגאון היעב"ץ זצ"ל מספר בימגילת ספר - על זקני הגאון רבי יעקב ז"ק זצ"ל - אבי אביו היחכם צבי זי"ע - שכאשר זכה לעלות ולהתיישב בירושלים עיה"ק (בשנות הית"ט) "ואחר שנפטרה אשת נעוריו של א"י והוא כבר זקן יותר משבעים שנה, והכריחוהו החכמים אשר היו שם שישא אשה בקנותה, כי אין מניחין בעיד הקדושה לשבת אדם בלי אשה, אפילו אם יהי זקן ושבע ימים מאוד, ויזמן לו הקב"ה שם זיווג שני הגון... בת הגאון המפורסם מוה' נפתלי כ"ץ (בעל ה'סימכת חכמים') אב"ד דפראנקפורט-דמיין" (דפס בריש סי' נחלת יעקב' להחז"ר, לעמבערג תרס"ב).

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס חי"ו, ברוקלין נ.י.

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת שבעות

בענין בית המקדש העתי - ש"בנו ומשוכלל יגלה ויבא משמים" (א)
 דבר בעתו מה טוב להתעסק בעניני בנין בית המקדש בימי בן המצרים. הנה, למדנו במכילתין (טו ע"ב) שני דינים בענין בנין ביהמ"ק, האחד: "אין בנין מקדש דוחה יום טוב" (ועי' רש"י ד"ה אין בנין, שהביא מקור לכך ממס' יבמות ו. והאיסור בזה הוא, דלא הותר איסור מלאכת שבת וי"ט לצורך בנין ביהמ"ק). השני, היא מיומרת אביי: "מנין שאין בנין ביהמ"ק בלילה, שנאמר (במדבר טו, ט) 'זביום הקים את המשכן, ביום מקימו בלילה אין מקימו'".
 ואיתא בתוס' (ד"ה אף): "אין בנין ביהמ"ק בלילה, וכן אינו דוחה יום טוב, ואם תאמר, בראש השנה... גבי הדרתן (ל' וכן בסוכה מא). 'יום הנה כולו אסור, קאמר רתם 'דאיבני בלילה, 'דאיבני ביום' (כלומר, ביום יום, וכן ראש השנה של פסח, וי"ל, דהיינו בית המקדש דלעתיד, שהוא עשוי מאלו יבדי שמים, כדכתיב (שמות טז, ז) 'מקדש ה' כוננו דין', וכן מפרש במדרש תנחומא (פר' נח סי' יא): 'פר' תשא יג: יג: ועי' מדרש שחר טוב תהלים כב: בגמ' תרבה"ר פ"ל: פסיקתא רבתי פ"א סי' א'".
 מקור דברי התוס' הוא בדברי רש"י (ד"ה שם ד"ה לא צריכא ובסוכה מא. ד"ה א"י): שכתב: "ואי קשיא, דבליילה אינו נבנה, דקיי"ל בשבועות (טו): דאין בנין ביהמ"ק בלילה... ולא בחמיסר שהוא יום טוב, דקיי"ל בשבועות (שם) דאין בנין ביהמ"ק דוחה יום טוב, הני מילי בנין הבנוי בידי אדם, אבל מקדש העתי, שאנו מצפין, בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים, שנאמר 'מקדש ה' כוננו דין'".

הנה בעיקר ההבדל בין בית המקדש השלישי שעתידי לירד בנוי ומשוכלל – ולכן לא נאמרו בו דינים הללו שאין בנין מקדש דוחה יום טוב, ואין בנין ביהמ"ק בלילה – נכון להביא לשון 'חידושי הראב"ן' (ד"ה שם): "מדרה יבנה ביהמ"ק, כלומר, לפי שעה יהיה בנין כחרף עין, לפי שהקב"ה עצמו יבנהו, כאשר דרשו רש"י (ב"ק ס"א): "שלם יבנהו" ונאמר את הבערה, אמר הקב"ה, עלי שלם את הבערה שהבערתי, אני הצייתו אש בעצמך... ואני עתיד לבנותה באש, שנאמר (וכי' ב, ט) 'אני אהיה לה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה'... והוא דאמר 'אין בנין ביהמ"ק דוחה יום טוב, ואין בנין ביהמ"ק בלילה, היינו, בבנין בשר ודם שיש לו לשמור גזירותיו ומצוותיו של הקב"ה, אבל הקב"ה הוא אף הוא לא מצוה'".
 אכן ה'חכם סופר' בחידושי למס' סוכה (שם) ציין לדברי המדרש (שמי' ל, ט): "... שאין מדרתיו של הקב"ה מדרת בשר ודם, מדרת בשר ודם מורה לאחרים לעשות והוא אינו עושה כלום, והקב"ה אינו כן, אלא מה שהוא עושה – הוא אומר לישראל לעשות ולשמור. מעשה רבין גמליאל ר' יהושע ור"א בן עזריה ור' עקיבא שהלכו לרומי, ודרשו שם אין דרכיו של הקב"ה בבשר ודם – שהוא גזר גזירה והוא אומר לאחרים לעשות והוא אינו עושה כלום, והקב"ה אינו כן, היה שם מין אחד, אחד שיצאו אמר להם, אין בדרכים אלה כוב, לא אמרתם אליקם אומר ועושה, למה אינו משמר את השבת, אמרו לו רשע שבעולם אין אדם יושב לטלטל בתוך חצירו בשבת, א"ל הן, אמרו לו העלוינים והתחתונים חצירו של הקב"ה, שנאמר (ישעי' ג, ג) 'מלא כל הארץ כבודי', ואפילו אדם עובד עבירה אינו מטלטל מלא קומתו א"ל הן, אמרו לו כתיב (ירמ' כב, כד): 'הלא את השמים ואת הארץ אני מלא'... ולאו זה יש להבין מה יועיל לנו במה שעתידי להבנות בידי שמים, שלא יהא בזה הדין של 'אין בנין מקדש דוחה יום טוב'".

ועל כרחק צריך לומר כסגנון דברי הריטב"א (בסוגיותיו) בהביא ת"י זה, "לא קשיא, דשאני בזה העתיד, שהוא בנוי כבר ומשוכלל...". דהיינו, שבנין המקדש העתידי לא יהיה באופן כזה שיהיה הקב"ה כביכול באותה שעה, אלא שירד מן השמים כשהוא בנוי כבר ומשוכלל, ואמנם יתכן שהבנין נבנה כהלכתו, ושעת בנייתו היתה בזמן כזה שבו מותרים לבנותו מצד דיני התורה, אלא שירידתו מלמעלה יתכן שתהיה גם ביום טוב או בלילה, ובירידת הבנין מלמעלה אין בזה כלל ענין של דחיית יום טוב, וכדברי המדרש: "העלוינים והתחתונים חצירו של הקב"ה", ואין בזה משום הוצאה מרשות לרשות.

אכן ה'חכם סופר' עדיין המשיך להקשות, כי יסוד זה יועיל לנו כי אם לעצם הורדת בית המקדש מלמעלה למטה – שאין בזה משום הוצאה מרשות לרשות, אכן, כלפי הורדתו והעמדתו במקום המקדש – עדיין יש בזה משום מלאכת שבת וי"ט, שהרי המביא אהל בניו ומעמידו על הארץ יש בזה משום מלאכת בונה, ואם כן עדיין הקושיא במקומה עומדת, הלא 'אין בנין מקדש דוחה יום טוב', וגם למעלה שובתים בשבת וי"ט.

ותירץ החת"ס על פי המבואר בדברי התוס' במס' שבת (צב. ד"ה הרהרה), שמלאכת בונה מותרת בין התורה ביום טוב, מדין "מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך", כי המגבין חייב משום בונה, ומותר ביום טוב – כי אולם נפש הוא, ולכן 'נפל ביתו ביום יום מותר לבנותו ביום', דמתוך שהותר בנין לצורך, דמבין הוי משום בונה... הותר נמי שלא לצורך, ולבד שיהא צורך היום לאכור בתוכו שלא יבנו שרר ושמש... ולאו זה, מה שאמרו אין בנין מקדש דוחה יום טוב לא נאמר כלל כלפי היום נשית האוהל מלמעלה למטה, כי מלאכה זו הותרה ביום טוב מדין 'מתוך', ונאמר רק לענין שאר מלאכות השייכים בבנין, כגון בונה בטיט וסיד – שיש בזה משום מדרת, שלא הותרו מדין 'מתוך', וכן בגמ' הבנין שיש בזה משום מכה בפטיש – שכל אלו לא הותרו ביום טוב, ומלאכות אלו אינם דוחים יום טוב, ואילו בית המקדש השלישי שעתידי להגלות, יתכן מאוד שעצם בנייתו יהיה כבר זמן ממושך טרם התגלותו וירידתו למטה, ולכן גם כאשר ירד ביום טוב לא ידחה בנינו את השבת (ראה עוד בחי' חת"ס שבת שפ' שו"ת אורח סי' ק).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור לשון הרע ורכילות (ב)

א. איסור דיבור לשון הרע הוא לאנשים שנים וקטנים, ואסור לדבר בין על גדולים ובין על נשים או קטנים, בין על קרובים ובין על רחוקים, ואסור לספר אפילו על עם הארץ, וכל שכן אם מספר על רב ותלמיד חכם - שאו "עונו גדול הרבה יותר", ואפילו רב ששעה בדבר הלכה - חמור מאוד לדבר עליו, והמחמה לגלות ולפרסם הדבר עלול לבוא לכמה איסורים (עיי' ח"י בפתיה עשין; שם כלל ח סעי' ד אות כ בבאר מים חיים).
ויש לחנך הקטנים ולגער בהם כשמדברים לשון הרע וכדו', "ובעו"ה כמה נכשלו בזה, שהם מניחין לבניהם לדבר לשון הרע ורכילות וכו', ונעשה מורגל בזה כל כך - עד שאפילו כשנתגדל ושומע שיש בזה איסור גדול קשה לו לפרוש מהרגלו שהורגל בזה שנים רבות והיה הדבר אצלו בחזקת היתר" (לשון ח"י בפתיה בה"ל שבת, סי' שג סק"ג).

ב. וכן אסור לדבר על ציבור או חוג שלם (עיי' בסי פלא יועץ על לשון הרע שמתוך הא דמציו בדברי חז"ל שדברו על בני מחווא וכדו', עיי"ש). **וכן אסור לדבר על מותם, ויש על כך חרם הקדמונים - לא להוציא שם רע על המתים** (עיי' אורח חיים סי' תרס"ג ובמ"ב שם).

ג. צורך ביותר הוא להוציא לעז ו"א על פלוני או על משהם מסויימת, ובכ"ה מדינה אין חזק לשון הרע - ויתר מן האומרו, שאם לא היה מקבל לא היה חבירו אומר (עיי' רמב"ם הל' דעות פ"א ח"י כלל ד ס"ב) שהביא מאמר חז"ל שהמדבר בפגם משהם אין לו כפרה עולמית).

ד. כשם שאסור לדבר לשון הרע - כן אסור לשמוע ולקבל לשון הרע, ועובר על כך בלאו ד"לא תשא שמע שוא" - שהיא אזהרה למקבל לשון הרע, ואמרו חז"ל שגדול עונש המקבל לשון הרע - יותר מן האומרו, שאם לא היה מקבל לא היה חבירו אומר (עיי' רמב"ם הל' דעות פ"א ח"י, וכן איתא בחופת אליהו פר"ד סי' לד, עיי"ש).

ה. יש אופנים שיותר לשאול ולברר אודות הזולת: כמו לצורך שידוכים או לצורך מסחר, וכן מחכמים וחרדים לצורך חינוך, וכל כיו"ב - שהוא לתועלת, אך יש בכך חילוקי דעים, כפי שמוכרס בספר 'חפץ חיים', וכל כ"ה"ג יעשה שאלת חכם כדי לדעת הכללים שיש בזה.

ו. גם איסור רכילות - הוא עון חמור מאוד, "וגורם להרעו שפשוט רבות משהם ישראלי, ולכן נסמך "לא תעמוד על דם רעך" ללא ד"לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא יט, טו). ואיזהו רכיל? שאומר: כך אמר פלוני עליו; כך עשה פלוני כך; כך וכך שמעתי שרועה לעשות כך וכדו'. ואסור לקבל רכילות, רק אם יש חשש ברור שפלוני עלול להזיק לו, או לגרום לו הפסד, שאז מותר לספר ולקבל הרכילות כיון שהיא לתועלת ונראה על כך בס' 'חפץ חיים' חלק שני).

ז. יש דברים שאסורים מטעם אבק לשון הרע. כגון שאומר אני רוצה לדבר ממנו, או: אל תשאלו אותי על פלוני; או המרבה בשבח חבירו בפני רבים, דשמה ישמעו שונאיו של הלה ויבואו ללדי לשון הרע (עיי' שרי' תשובה רבינו יונה שער ג אות וכו'. וראה באריכות בחי' חלק א כלל ט).

ח. כששבת בשבועה על שדבר לשון הרע - חייב לבקש מחילה מזה שדבר עליו. לדעת הח"ח צ"ל צורך לפרט בפניו מה שדבר עליו, מלבד שיעודו שחבירו יתבטל מזה שדבר עליו (עיי' מ"ב סי' תרס"ג), ולדעת הגר"י סלנטר צ"ל לא יפרט הלשון הרע, שהרי הוא מצער ומדאב את לב חבירו בכך, אלא יבקש מחילה באופן כללי "על כל מה שדברתי לעיניך" (מובא בס' מאורות הגדולים). וראה גם דבר על חבר - שלא חשב שחבירו ידבר עליו - ואם יספר לו עתה שדבר עליו לשון הרע, יאסור הלה ביותר, כיול לבקש ממנו מחילה באופן כללי (כגון "אם מעניתי בבבדך, ויחמור לו על הכל"), שאז לא יפגע אף אחד (מנח"י). **ובכל אופן, גם אם הלה שואלו בפני מי דבר עליו, אסור לו לומר דברתי עליו בפני פלוני ופלוני, כי בזה גורם שהלה יקפיד על אלו ששמעו בגנותו.**

ט. אמרו רז"ל (ערכין טו): "מה תקנותם של מספרי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה, שהנאמר מרפא לשון עץ חיים" - ואין לשון אלא לשון הרע... ואין עץ אלא תורה... ואם עץ הנאמר הוא יפסיד דעתו" וכו', עיי"ש.

וידועה אגרתו של רבינו הגר"א צ"ל בה כתב שהמרגיל שלא לספר לעולם בגנותו של ישראל שכרו מאת השי"ת עד אין קץ, וכל רגע ורגע שאדם חוסס פיו זוכה לאור הגנוז דאין כל מלאך ובריה יכולים לשער (ועיי' שבוכות שמירת השלום יספור לו כל השעות). וכבר אמר דוד המלך ע"ה בתהלתו (ל', יג) "ימי האדם החפץ וגו'. נצור לשונך מרע" וגו', ודרשו במדרש תנחומא (פר' ויטעב' ב): "אמר הקב"ה לישראל, רצונכם להמלט מגיהנם, הרחיקו עצמכם מלשון הרע ואתם זוכים בעוה"ז ובעוה"ב" וכו', עיי"ש.

עלי ספר

תורת איש חלק ג - דרשות למועדי השנה וחדו"ת ופולפולים בסוגיות הש"ס אשר השאיר אחריו ברכה בכת"י הגאון הצדיק רבי יצחק שלמה אונגר צ"ל אב"ד ור"מ קהל חוג חתם סופר וראש ישיבת 'מחנה בארבע' ב"ב. יצחק בשפ"ד חשף ברורה ונעמה - כוננו דרשותיו אשר כידוע הוצקו לו בשפתותיו, בצירוף ליקוטים ומכתבים. נוסף עליו בתחילת הספר 'תולדות איש' - תולדותיו, פרקי חיים וזכרונות מאלפות. יצא לאור בפאר וחדר רב, עם מפתחות מפורטים, על ידי תלמידו הרב יצחק אייזיק טפר, בני ברק (תקצק עמ').

זכרונם לברכה חלק ו - חודש אב - לקט נפלא מתולדות חיים של גדולי ישראל, התגלות מופלאות ולחכות בקדש, סיפורים נפלאים, עובדות מאלפות ואמרות תהירות מצדיקי וגאון הדורות זי"ע, כמעשהו בראשונים כן מעשהו בזה - ערוך בטוב טעם ודעת לפי סדר ימי החילול, ובסופו מפתחות מפורטים, מעשי ידי רב אמן בבניין רבי אהרן פרלוב, ירושלים תשי"ז (תרל"ח עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכור רבבות מאחב"י

<p>הופיע: זכרונם לברכה חודש אב</p> <p>הופיע: זכרונם לברכה חודש אב</p>	<p>ישיבה לצעירים דחסידי בעלזא - אנטווערפן</p> <p>טנא מלא ברכות</p> <p>מוגש בזה לידידנו הדגול איש חי ורב פעלים לתורה ולגמ"ח, וימסר לילה עוסק בדברים העומדים ברומם של עולם ולן בעומקה של תורה, מוכה הרבים וחובר חיבורים מחובבים</p> <p>הרה"ג ר' חיים אביגדור פיליס שליט"א</p> <p>י"ר ארגון "חיים של תורה" בישיבת הג' לרגל הופעת המהדורה השניה של ספרו החדש והמבוקש "ברומם של עולם"</p> <p>על עניני תפילה בצייבור שליח ציבור וכל המסתעף מהם</p> <p>והי צוון שפיוצו מעיינותיו הוצא ויוכל להרבות פעלים ולשבת באהלה של תורה מתוך רוב נחת והרחבת הדעת ומתוך אושר ועושר וכל טוב סלה.</p> <p>המברך בשם רבנן ותלמידיהו, ידידו: ישכר דוב שטיינער</p> <p>גדול העונה יותר מן המברך, גיסר מקוריק: שמחה יום טוב גליק</p>	<p>הרה"ח ר' אברהם שלמה גרינפעלד שליט"א</p> <p>לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר חיים ירחמאל י"ו לעול התורה והמצוות</p> <p>למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p> <p>הרה"ח ר' יצחק ישעי' גוטמאן הי"ו</p> <p>לרגל שמחת לידת בנו י"ו</p> <p>למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p> <p>השלום וכו' - ביהמ"ד דחסידי בעלזא (לאן לעמס)</p> <p>לעילוי נשמת</p> <p>מרת ברכה ב"ר אלטר אהרן ע"ה</p> <p>נלב"ע ביום י' מנחם אב</p> <p>ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>הרה"ח ר' מאיר פרידמאן הי"ו</p> <p>לרגל שמחת איחודי בתו תחי' עב"ג</p> <p>הבה"ח כמר משה ישעי' שפילמאן י"ו</p> <p>מן בחר הרה"ח ר' שמחה שפילמאן הי"ו - צדיק</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומצוינות</p> <p>ידידנו הנדיב הנכבד</p> <p>הרה"ח ר' חיים פינקלשטיין הי"ו</p> <p>לרגל שמחת היכנס בנו היקר</p> <p>כמר אברהם אבא שלמה י"ו</p> <p>לעול התורה והמצוות</p> <p>למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p> <p>קידושא רבה בשבת זו</p> <p>בחצר ביהמ"ד וואן עדן נעטס לעיי</p>
---	--	--	---

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פר' ואתחנן - "שבת נחמו" (אבות ד)

י"ב מנחה אב תש"ע - שנה ט"ז גליון תשכ"ג

הדפוס	מוצ"ש	דף
22:54	22:46	21:25
22:15	22:07	20:48
22:31	22:30	21:05
22:23	22:07	20:53
21:54	21:40	20:25
23:00	22:53	21:28
22:53	22:40	21:23
22:32	22:22	21:03

מדרש חכמים

שעתו של אהוב המלך עברה!

וְאַתְחַנֵּן אֶל ה' בַּעַת הַהוּא לְאַמֵּר (ג, כג).

זה שאמר הכתוב (דניאל ב, כא): הוּא (ה-קב"ה) מְהִשָּׁנָה עֲדָנָא וְנִמְנָא (משנה עתים וזמנים) מְהִשָּׁנָה מְלָכִין וּמְקָהִים מְלָכִין (מסיר מלכים ומקים אחרים תחתם) וגו'.

אמר רבי אבין, למה הדבר דומה? למלך שהיה לו אהוב, והוא (האהוב) ממנה דוכסים (ש-רי צבא, מוסף הערוך) ואיפרכין (ש-רי פרשים) ואיסטרטליטין (גנדי מלחמה). לאחר ימים ראו אותו (את-אהובו של המלך) שהיה מבקש מן השוער ליכנס לפלטין ואינו מניח לו, היו הכל תמהין ואומרים: אמתול היה ממנה דוכסין ואיפרכין ואיסטרטליטין, ועכשיו הוא מבקש מן השוער ליכנס לפלטין ואינו מניח לו? אמרו לו: שעתא עברת (שעתו חזן ממשלתו עברה ולא היה עוד בראשונה. מתנבא).

כך משה, גוזר על הקב"ה והוא מקיים: קומה ה' (במדבר י, לה), שובה ה' (שם לו), ואם בריאה יבראה ה' (שם טז, ל) - אם נברא לה פה מששת ימי בראשית הרי מוטב, ואם לאו "ברא ה'" (עיי' רש"י, שם), ועכשיו מתחנן ומתחבט ליכנס לארץ ישראל ואינו מקבל. שעתא עברת, [וזהו]: "בעת ההיא לאמר" (ה-שעה גרמה לכך).

דברים רבה ואתחנן ג

וכי יש אכסנאי יהודי?

פי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו (ד, ז).

אמר רבי תנחומא, מעשה בספינה אחת של עובדי כוכבים ומזלות, שהיתה פורשת בים הגדול, והיה בה תינוק אחד יהודי. עמד עליהם סער גדול בים, ועמד כל אחד ואחד מהם והתחיל נוטל יראתו בידו וקורא, ולא הועיל כלום, כיון שראו שלא הועילו כלום, אמרו לאותו יהודי: בני, קום קרא אל אלקיך, ששמענו שהוא עונה אתכם כשאתם צועקים אליו והוא גבור. מיד עמד התינוק בכל לבו וצועק, וקיבל ממנו הקב"ה תפילתו ושתק הים. הגיעו לנס (אי שבים) אחד, אמרו לאותו יהודי פלוני: טול מעות ועלה לנס הזה וקח לנו משם מאומה. אמר להם: לא אכסנאי (גר-חו) אני? [וכי] מכיר אני להיכן אלך? אמרו: ויש אכסנאי יהודי? [הלא] בכל מקום שאתה הולך אלוךך עמך. הרי "אשר לו אלקים קרובים אליו".

יירושלמי ברכות פ"ט א; דברים רבה ואתחנן טז

שני גדולי עולם שלא שבעו מן המצוות

אֲזַיְבִידֵל מִשָּׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הִירֵד מִדְּרָה שְׁמֹשׁ (ד, מא).

זה שאמר הכתוב (קהלת ה, ט) "אורב כסף לא יסבע כסף". אמר רבי יצחק מי שהוא אורב מצות אינו שבע מן המצוות. כיצד, את מוצא שני גדולי עולם, דוד ומשה ולא שבעו. דוד - אע"פ שאמר לו הקב"ה (דהי"ב ה, ט) רק אתה לא תבנה לי את הבית הזה, היה דוד אומר לעצמו, וכי מפני שאמר לי הקב"ה אתה לא תבנה לי הבית אני יושב? מה עשה, וזרז את עצמו והתקין כל צרכיו (ש-ל בית המקדש) עד שלא מת, מנין, שנאמר (דהי"א כב, יד) "והנה בעניי הכינותי לבית ה'".

וכן משה, אע"פ שאמר לו הקב"ה (לעיל ג, כז) "כי לא תעבור את הירדן הזה", אמר משה, אני עובר מן העולם ואינו מפרש להם עני מקלט? מיד, "אזי יבדיל משה".

דברים רבה ואתחנן כ (עיי' מכות י).

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך וגו' (ה).

"ואהבת את ה' אלקיך", אהבה על הבריות כאברהם אביך, כענין שנאמר (בראשית יב, ה) "ואת הנפש אשר עשו בחרן", [מהו "אשר עשו"?], והלא [אפילו] אם מתנכסים כל באי העולם לבראות יתוש אחד ולהכניס בו נשמה, אינם יכולים? אלא, מלמד שהיה אברהם אבינו מגייר ומכניסם תחת כנפי השכינה.

ספרי ואתחנן פסקא לב

לעילוי נשמות

מרת רבקה פילגא איגל ע"ה

בת הגה"ח ר' שמחה בונם בייס ז"ל - ת.נ.צ.ב.ה.

לקח טוב

שועתם של ישראל היא על כבוד שמים

דבר נצא כולנו מורווחים והשכר אשר יגיע לכולנו יהיה מרובה על הפסדנו הנוכחי פי אלף אלפי אלפים. אל לנו להסתפק בכך בנדנד צל של ספק. האין אנו זוכרים את הבטחת אבינו וגדול האהבה ופרסומה שהיתה נוכחת בעת צאתנו לטיול. כמה יגיעות יגע אבא למען נצא מלאים טובה וברכה עד שכל רואינו מילאו פיהם תהלה. האם נסתפק בדעתנו שמוצאנו הנוכחי היה מטרת אבינו בכל אותן יגיעות? לא ולא. ברור הדבר מעל כל ספק שהנה ימים באים ויתגלה לנו הטוב המוחלט, והשיב לב אבות על בנים. בהיות עתידנו זה ברור, אין לנו להתפעל מן המלעינים עלינו.

אותיות מחכימות

או יאמרו: "ואתחנן אל ה'", על פי מה שפירשנו ובהפילוסוף "שועת לעמו ישרא'ל בעת שזעם אליו", שניקד כוונתם בתפילות מה שמבקשים מאלוהי ית' אינו כשזל לנרד עלמם רק לנרד תיקון השכינה... ובפרט בגלות, שף שגלחת (שני יומא סט): כן כן גבורותיו וטולחתו ית', ובוודאי הכל לעוצה מה שעבר עליו, להטיב לנו בחלתינו... כי מי שיש לו מח בקדקדו מבין את זאת שבדולח ח"ו לא היה מעשיו ית' שפעל ועשה בשבילנו ועמנו (ולתכלית לא טוב ח"ו). שהיאלו ממלכים גוי מקרב גוי במסות בלחות וגו' וקרב לנו את הים ועשה עמנו נסים הרכה במדבר ודבר עמנו פנים בפנים, ובכל דור ודור... וכי כל זה היה לנרד כמנהג זו שאלחנו בה בגלות שזנפנו נביא לחמנו, שכל אחד ינטרד לנרד אחר פרנסתו, ויהיו לנו מניעות מעבודתו ית' מתוקף הגלות שעלנו. וכי לזה היתה כוונתו ית' בכל הנסים והנפלאות שעשה עמנו. רק בודלח האמת עד לעמנו, ואנו מאמינים שבדולח ית' היתה מתגלה לעמנו... מי יוכל לשער ולספר ולהבין גדול הטובות שהיו לו. רק עם כל זה, בגלותנו אינו ניכר ומתפרסם כל זה... ולמה יאמרו הגוים איש נא אלקים. ולנרד זה לנרד להיות התפילה לבקש מלפניו ית' שיתפרסם קדושתו בעולם... ועל דרך זו היתה תפלתו של משה. וזה שלמו: "ואתחנן אל ה'", כוונתו רק לנרד השכינה... ועל דא ודאי קא בכינו, על הלעג ורוע הלשון המושלך לעבר אבינו האהוב. די בזיון וקצף הוא לראות את גודל הבזיון שמכבים אויבנו את שמו הגדול, באמרם אין בעל הבית יכול להוציא את כליו. הבה ניהד את צערנו ובכיותנו על כבוד שמו האהוב הנרמס בחוצות. ובוזה גדולה תקווננו שישמעו אבינו בקולנו ויגאל אותנו בקרוב.

האב אסף את בניו והודיעם שהוא לוקח אותם לטיול ארוך שיהיה מורכב מכל מיני פעילויות, שבסופו של דבר יובילם לאוצר יקר ובו מתנות ומעודנים, מוגנות וממתקים. גם אם תנסו - גילה את אונם - לא תוכלו לשער את הטוב הגנוז לכם בסוף הטיול. מאחר שמיום עמדתם על דעתכם לא ראתם ולא שמעתם מדה גדולה וגדושה כזו של עושר ואושר. אלא מה, כדי להגיע לאוצר עצום זה, במשך הטיול הארוך עליכם לעבור כל מיני מצבים ותנאים קשים שינסו את כחכם וגבורת נפשכם. מטרת נסיונות אלו היא, שתעמדו בתפקידכם כך שכאשר תגיעו בסוף אל האוצר הנכסף, תהיו זכאים לכך ולא תהיו אוכלים נהמא דכיסופא.

הציאה לטיול היתה בשמחה וטוב לבב, ברעש ובקול צהלה, מתוך אהבת האב לבניו, אהבה גלויה ונראית לעין. כל אלה שראו אותם יוצאים עם אביהם באותה חיבה גלויה הודו ושיבחו להם ואמרו: מה טובה האהבה השוררת במשפחה זו.

עברו ימים והחלו הנסיונות הקשים להשפיע על מראיתם ההיצוני של הבנים האהובים. נמוטו פעמיים וכשלו גרליהם לא פעם ולא פעמיים, ובמשך הזמן התגוללו בעפר מתוך אפסית הכחות. עוברים ושבים שראו והבחינו במצבם הנוכחי נדו ראש לקראתם ואף הוסיפו לבזותם על שירדו פלאים. היכן האהבה הגלויה אותה הודו ושיבחו מימי קדם, שילחו לשונם בלעג וקלם. מילאו פיהם שחוק גם לעבר הבנים וגם לעבר אביהם. לבנים, על אשר כשלו ונפלו בלי תקומה כלשהיא. ולא, על שדל כחו מלחוק את בניו ולהביאם אל הטוב אשר הבטיח להנחילם.

ישבו הבנים בצער ותוגה, ביגון ואנחה, וכיבו את מר גורלם בקול גדול, למען ישמע אביהם ויחוס עליהם. בנהי תמורורים הביעו את צרת נפשם על אשר קשה כה הסבל, וביותר על גודל הבזיונות שהנחילום כל הלועגים להם.

קם גדול האדום והשמיע לאחיו את נקודת צערם: אחי אהובי, על גורלנו מובן שאנו מצטערים, אלא שאין מעם להסב את בכיותנו על המצב בו אנו נמצאים, מאחר שיודעים אנו את האמת. בסופו של

לעילוי נשמות

הרה"ח ר' משה ב"ר שמחה יונה ווייס ע"ה

מזקני חסידי בעלזא, ווייט - מאנטריאל - ירושלים ע"ה"ק

נלב"ע ביום י"ג מנחה אב תשס"ט

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח על ידי צאצאיו החשובים הי"ו

הופיעו!!! קובץ 'אור הצפון' לחודש מנחם-אב

זכו מדורים מיוחדים לדגל יומא דהילולא של כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א ז"ע.

בנוסף למדורים הקבועים המיוחדים, גילויים חדשים, תיאורים מאלפים בליווי תמונות ומסמכים נדירים ביותר

גולת הכותרת: ידיעה נרחבת על אודות הקשר שבין כ"ק מרן מהר"א ז"ע לבין הצדיקים לבית רוז'ין זצ"ל

בשילוב שיחות קודש מכ"ק האדמו"רים לבית רוז'ין שליט"א

אמרות טהורות

בעל בטחון מתפלל "בעת ההוא" –

ואינו דואג על אחר זמן

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר (ג, כג). רמזו שעל האדם להתחנן אל ה' שיזכה למדת הבטחון, שלא ידאג על מה שיהיה אחר כך, רק "בעת ההוא לאמר" – שיאמר רק מה שחפר לו בעת ההוא, ולא ידאג על אחרי זה.

הרה"ק רבי משה לייב מאסאז' זצ"ל (תורת הרמ"ל השלם פ"ד יוחי. וראה מ"ש במדורנו ג' שט"ז)

שלא לומר דברי תורה ומוסר רק בעת הצורך

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר (ג, כג). "הנה כבר כתבתי בשם אא"ז הרב המגיד הקדוש [מזלאטשוב] ולחל"ה למה נקרא שמה 'תורה' – שמורה דרך לעבודתו ית"ש. ואפשר לומר דהתורה הקדושה מורה לנו דרך בכל עת ובכל זמן שהאדם צריך לבקש מאלה הש"ת, שלא לומר דברי תורה או מוסר רק בעת שצריך לומר, וגם בעת שצריך לומר – שיוכל לומר, היינו שיוזמן לו הש"ת דיבורים לאמר.

זהו הפירוש: "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר, היינו שלא יאמר רק בעת ההוא שצריך, וגם באופן השני 'בעת ההוא לאמר' שהש"ת יעזור לו שיוכל לאמר בעת שצריך, והבן". קב ונקי להרה"ק רבי יחיאל מיכל מגליצא זצ"ל

הרבוק לצדיקים – נחשב כעובד ה'

ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עין ואבן וגו'. ובקשתם משם את ה' אלקיך וגו' (ה, כה). פירש"י: "בתרגומו, משאתם עובדים לעובדיהם, כאילו אתם עובדים להם". הן ידוע שמדה טובה מרובה ממדת פורעניות. ואם כן, הדברים ק"ו, אם על ידי שיהיו עובדים לעובדי ע"ז נחשבים גם הם כעובדי ע"ז, ק"ו בן בנו של ק"ו הדברים בצדיקים ובתלמידי חכמים – ודאי נחשבים כאילו הם עצמם עובדי השם ודברים בו ית"ש. ובוה יתבאר המושך הכתוב: "ובקשתם משם את ה' אלקיך" על פי מה שדרשו חז"ל (פסחים כב): "את – לרבות

אמירה נעימה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר (ג, כג). פירש"י: "לאחר

שכבשתי ארץ סיוחן וענן, דמיתו שמוא תורת הנדר". (וכן פירש בפסוק אחריו: "אתה החילת להראות את עבדיך" – מלחמת סיוחן וענן וכו', הראני מלחמת ליא מלכים). ולכאורה, מה תלוי זה בזה. אלא, כשיצא ענן ללחום בישראל, אמר הקב"ה למשה: "אל תירא אותו" (במדבר כא, ד), ופירש"י: "שדוה משה ירא להלחם שמוא תעמוד לו וכותו של אברם, שנאמר (בראשית יד, ג) ויבא הפלטי – שפלט מן הרפאים" וכו'. אמנם, איתא במדרש (ר"ד טב, ה) שענן לא נתכונן לשם שמים להציל את לוט, כשבא אל אברם להודיעו שלום נשבו, אלא כוונתו היתה שיצא אברם למלחמה וייהרג שם, ואז ישר הוא את שרה. נמצא שהיו אצלו מוחשבה רעה ומעשה טוב – שהציל את לוט.

והנה בחמא מי מריבה, פירש"י (במדבר כ, יב) שהקב"ה אמר למשה, אילו היית מדבר אל האבן, והיה נותן מימיו, היו ישראל אומרים: מה סלע זה, שאינו מדבר ואינו שומע... מקיים דבורו של מקום, על אחת כמה וכמה. אולם משה רבינו לא רצה בזה, כדי שלא יהיה אבן נגף ח"ו לישראל כשלא יעשו רצון קונם ויצא עליהם ח"ו קטרוג, שהאבן עשה רצון קונם והמה אינם עושים, ולכן לא רצה לדבר אל האבן, והגם שיעבור בזה על צווי הקב"ה, עכ"ז קיבל עליו העונש ומסר נפשו בשביל ישראל.

הוא אשר מען משה לפני הקב"ה: "אתה החילת להראות את עבדיך" את מלחמת ענן ואמרת לי "אל תירא אותו", ואני ע"פ שעשה מעשה טוב להציל את לוט, אך מכיון שמוחשבתו היתה לרעה, על כן לא הועיל לו המעשה הטוב וכדאיתא שם במדרש: "ועל שחשבת להרוג את הצדיק, חיך וכו', ואין סופו של אותו האיש ליפול אלא בידו". הרי שהעיקר הוא המחשבה ולא המעשה, אם כן גם אנכי, אני ע"פ שהמעשה לא היה טוב, אולם אין זה העיקר כי אם המחשבה, ומוחשבתו היתה למוטבת ישראל, ולפיכך הראני מלחמת ליא מלכים.

הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זצ"ל (מובא בס' קול התור – מפי הגה"ק רבי שאול הונגברג זצ"ל אב"ד ראצפערט)

תלמידי חכמים, היינו משם תלמדו ותקחו מוסר להיות דבקים בתלמידי חכמים; "ובקשתם משם את" – לרבות תלמידי חכמים – ואז תזכו להיות דבקים בהש"ת.

ערוכת הושב

התחזקות לתשובה – מסדרו של יום

וידעת היום והשבות אל לבבך וגו' (ה, לט). הנה, לחלן פירש"י (כפ, יב): "אתם נצבים היום – כהיום הזה שהוא מאפיל ומאיר, כך וכו' היסורין מקיימין אתכם לפניו".

הנה, אדם שישמור באים עליו, העולם חשך בעדו – יצפה לאור ואין. על כן אומרים לו: קח לך מושל מסדרו של יום – כמו היום שהוא מאפיל ואחר כך מאיר, כך אתה מה שהעולם חשך בעדך הוא כדי להאיר לך לאחר מכן.

וזהו גם כן הפירוש: "וידעת היום" – "היינו שאם אתה מסתכל בדיום שהוא מאפיל ומאיר, והנה כמו היום אף שהוא מאפיל, אחר"כ הוא מאיר, כן יש תקוה אף לרשעים העוברים עבירות שהם בבחינת חושך, כמאמר הכתוב (ישעי' כג, טז): "זהה במחשך מעשיהם" – אף על פי כן יוכלו לבוא לאור, כמו היום. וזה: "וידעת היום והשבות", כי כמו היום הוא נשתנה מאפילה לאור, כך אתה תוכל לבא לאור".

חסד לאברהם, ראדומסק

"שויתי ה' לנגדי תמיד" –

גם בעת העסק בצרכי עוה"ז

לך אמור להם שרבו לכם לאהליכם. ואתה פה עמוד עמדי (ה, כז). שני הפסוקים קשורים זה בזה, וכך אמר לו הקב"ה למשה שיאמר להם: "שובו לכם לאהליכם" – לצרכיכם, צרכי העולם הזה, ועוד אמר לכל אחד ואחד: "זאתה פה עמוד עמדי". כלומר, שכל אחד מישראל צריך לקיים "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים פז, ה). ע"י שיעי' איה ריש סי' אה, וגם בשוים לאהליהם, לצרכי עולם הזה, יהיה בבחינת "זאתה פה עמוד עמדי", שיהא דומה אצלו כאילו עומד נוכח פני הש"ת, שהוא בבחינת "שויתי ה' לנגדי תמיד". ולכן נקט "זאתה" – לשון יחיד, שמוסב על כל אחד ואחד מישראל.

אהבת שלום, קאסיב

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו' (ג, כה). איתא

במדרש (דברים יד, י): "אמר לו הקב"ה: משה אין אתה יודע מה לעשות, אתה רוצה לאחוז את החבל בשני ראשיו. אמר לו והקב"ה: אם 'אעברה נא' אתה מבקש לקיים – בטל 'סלח נא' – (שאמר משה אחר מעשה המרגלים. במדבר יד, יט), ואם 'סלח נא' אתה מבקש לקיים – בטל 'אעברה נא'". וזהו תמוה.

ונראה לפרש, על פי אמרם ז"ל (תענית כט), שבגלל אותה בכיה של חנם בעת הטא המרגלים נגזר שיחרב בית המקדש. ואיתא במדרש (ע"י ספח פ, א) איהו הק' לעיל א, לו: "נצלה עמלקית על פרשתו אופן כ, שאם היה משה נכנס לארץ ישראל לא היה נחרב ביהמ"ק. נמצא אם כן שאם היה נכנס לא היה נחרב כפרה על חטא מרגלים, ורק עתה שמת משה במדבר היה יכול ביהמ"ק להיחרב ולהיות כפרה על חטא מרגלים.

וזהו הכוונה במדרש: "אם אעברה נא אתה מבקש לקיים" – אם כן לא יחרב בית המקדש – "בטל סלח נא, ואם סלח נא אתה מבקש לקיים" – לא יוכל להיות הדבר רק אם – "בטל אעברה נא".

דרוש שמואל (מובא בס' פלגות האורים פ"ד ש"ה)

לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא כי לא ינקח ה' את אשר ישא את שמו לשוא (ה, יא). לכאורה ייפלא, למה את כל העבירות ינקח ה' בעשות האדם תשובה שלימה, ורק הנשוא שמו לשוא כתוב בתורה "כי לא ינקח..."

וי"ל, הנהגה אם אדם עובר עבירה, למשל, שאכל חזיר ח"ו, אוי חיד כותבת בלילה בספר הזכרונות: "פלוגי אבל חזיר" (ראה אבות פ"ב מ"א: עין עיקב ירושלמי ברכות פ"א כ"ב) הכותב אר"ב, וכשהוא על כך בתשובה, מוהקין זאת מספר הזכרונות עד שלא ניכר ולא נשאר בו רושם כלל. אבל הנשבע בשם ה' לשוא, הרי נכתב בספר: "פלוגי נשבע בשם ה' לשוא, ואף אם עשה על כך תשובה כל ימיו, אין יכולין למחוק את כל השיטה מן הספר, כי אמר למחוק את שם השם, ועל כרחק ישאר שם ה'. וזהו כוונת הכתוב: "כי לא ינקח ה' – את אשר ישא את שמו לשוא".

דברי מאיר להרה"ק ר"מ מפרימישלאן זצ"ל (פ' יתרו)

יתרון דעת

מנהג ישראל תורה (י)

לקט נבחר של מנהגים ונוסחאות, הליכות והלכות, של מרח"ו רבינו הבעש"ט הק"ו זצ"ל – במלואות ר"ג שנה להסתלקותו. מלוט מספרי תלמידיו הק"ו וספרי מאור החסידות לדורותיהם, ומסודר לפי סדר "אורח חיים" – רעוא דרעון ומלוה מלכה –

פעם אחת היה שובת הבעש"ט והיה בשבת בכפר אחד עם מנחם שלו. ובהגיע עת השלש-סעודות גם המחזיק הכפר קיבץ כמה אנשים הכפריים, וישב ואכל ושתה עמדם במקובל למעלה. וקראו אתה הסעודה ושאל אותו, מאיזה טעם אתה עושה זה לבזבז כל כך על סעודה ג', והשיב, הנה שמעתי העולם אומרים תצא נשמתי בין אנשים מישראל, והנה שמעתי שבשבת יש לכל אחד אנשים מישראל, ובמוצאי שבת יצאה ממנו, ואמרתי גם אני תצא נשמתי יתירה שלי בין אנשים מישראל, ע"כ אני מאסף אנשים מישראל כו', והנאו הדבר מאד.

כתר שם טוב (את שפ)

... והנה הבעש"ט הק"ו ותלמידיו ותלמידי תלמידיו הק"ו וזהו מאד על סעודה ג' ולקבוע סעודה זו דוקא באסיפת עם. ואבה"ק נ"ע היו נזהרים מאד בסעודה ג' אפילו בשבת ערב יו"ט או שבת שחל בו יו"ט א', אפילו בערב פסח שחל בשבת לחלק סעודת שחרית לשנים, וכמ"ש האחרונים וכו'... משמרת שלום (ס' כט ס"ב)

בסעודה שלישית מהדרים דוקא לאכול דגים ולהדר אחריהם עוד יותר מכל הסעודות, והוא ממנהגי הבעש"ט ז"ל וז"ל, הגם שאיתא בכתבי האדמו"ר לאכול דגים בכל הסעודות שבת, ועכ"ז מהדרין יותר בסעודה ג', ומנהג ישראל תורה היא וכו'.

ישיב לא להרה"ק מביאלא זצ"ל (ה, א)

דרך הבעש"ט הק"ו היה בכל סעודה שלישית של שבת קודש להביט על כל תלמידיו בכל מקומות מושבותיהם איך היא מדריתם בקדושה, ולהעלותם עוד יותר וכו'. סיפורי צדיקים (סיפור י, דף יג, א)

הנוסח בסידור הבעש"ט בפיוט "א-ל-מסתתר" כתוב: "בראשית חכמתך הסתומה רשומה תורתך הקדומה". בית צדיקים (בסרס נפלאות היהודי מ"ח, א)

המנהג לומר "נשמת כל חי" בסעודה שלישית של שבת הוא גם כן מקובל מאבותינו הק"ו ז"ל הרה"ק ר' ברוך ממעייבוש ז"ל, וגם אא"ז הרה"ק הבעש"ט ז"ל. דרך ברוך להרה"ק מסקאלע זצ"ל (לט, א)

בשם הבעש"ט זצ"ל, אשר זה האיש שאינו מוזר הזמר "דרור יקרא" בעת סעודה שלישית, ובמוצאי הזמר "אדיר איום וגורא", אינו יודע באיזה חיות יחיה כל השבוע. ארץ החיים (אות קט)

בין חכמי האשכנזים שנתפשט להאריך בסעודה שלישית עד הלילה הרבה, וכך נהג מרח"ו הקדוש אלקי נורא רבינו ישראל בעש"ט.

זהו דין על הקבוצת החדר (יד, ב)

בסעודה שלישית אמר הבעש"ט רבי תורה בחושך, ואחר שפסק הבעש"ט לומר תורה הוליקו נרות ואח"כ אכלו בשר, וברכו ברכת המזון והתפללו תפילת ערבית. שבח הבעש"ט (ס"י צה)

הנה ידוע ומפורסם לכל באי חצרות בית הצדיקים כי זאת היתה כוונת הבעש"ט ז"ל להתאחד יחד שבטי ישראל בסעודות מרעים ובשלש סעודות ומלוה מלכא ובסעודות ר"ח ובסיום מסכתא ובדומה. והבעש"ט ז"ל לא היה הראשון לתיקון ההוא, אלא שנשחב הדבר חזר הבעש"ט ויסדו, כי הנה כאשר ראה יצחק אבינו והביט לדורות, כי יבא ויגיע עת חשכות אשר לא יהיה להם אז לעדת בני ישראל שום דבר להשיב נפשם ולחוק את לבם, פקד ואמר: "הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים" – התיקן להם בזה שיתאחדו ויתחברו יחד רעים אהובים בסעודת מרעים, ובה יהיה להם תקומה בעת הזאת ותעלה ארובה כמאמר הכתוב (בראשית מט, א) "האספו ואנייד לכם" וגו', והבעש"ט ז"ל וכוותו יגן עלינו היה מעורר התיקון הזה בימיו לדורות וכו'...

עבודת ישיב (פ"ד תולדות את ב, יע"ש)

אומרים בשם אא"ז הבעש"ט הקדוש זצ"ל, שמי שיטול ידיו לסעודה וידליק ר' נרות בכל מוצאי שבת קודש למלוה מלכה, מובטח לו שידוד המלך ע"ה בודאי נמצא שם. ולא יסתלק מן העולם עד שיראה דוד המלך ע"ה, ובאם יצטרך לישועה נחוצה, היינו הוא או אחד מבני ביתו ח"ו חולה, או שלא הולך לו טוב ח"ו, ישמח א"ל בהמלוה מלכה ויאמר: רבונו של עולם, הוכות של דוד המלך יגן עלי שאווע בבקשה פלוגית, מובטח לו שהש"ת יעזור לו, רק שיראה לקיים בכל יכולת סעודת מלוה מלכה בכל שבת. אמר א"ל להרה"ק ר"מ מפרימישלאן זצ"ל ממעייבוש, בן הרה"ק ר"מ מפרימישלאן זצ"ל מאסאז' זצ"ל

עלי הגיון

”זהר סיני עשן כולד” – ולא להבה שפירצה במקום אחד

כהוספה לקט הנפלא שהובא במדור ”יתרון דעתי“ בענין ”יגע בהרים ויעשנו“ (גל תשי”א – תשי”ג), ראיתי לנכון להעתיק פירוש נחמד מהגיר’ **שרגא פייש פישמאן** זצ”ל דרשן בפרעשבורג (הובא בפרק ’מגד ירחים’ שייך בעיר סאטמאר, שנה ב חוברת ה, שבת תרפ”ו, עמ’ לו.):

”**זהר סיני עשן כולד מפני אשר ירד עליו ה’ באש**” (שמות יט, יח). במכילתא: יכול במקום אחד? ת”ל ’כולו’. יש לפרש, כי הנה נודע כי יש הרים גבוהים אשר תבער בהם אש, כמו במדינת נעפאל, סיציליא, אשר אש לחבות בארצם, ותעל אש מן ההרים וכלבה תהלת הרים, ונקראים הרי וואולקאני (פיער שפיענעדע בערג). במדינת נעפאל יש הר גדול נקרא ”וועזון“ גבהו שלשת אלפים ושש מאות רגל, ולמורחו ולצפוניו יגדלו ענבים וזיתים, גם גדל שם ’בלור’ הטוב לזכרון (גם בספר הקנה וספר הברית ח”א מאמר ו מענה באש, פ”ד) וכל עץ פרי, ומראה אש אוכלת בראש ההר גחלים בערו ממנו להב ואש ותמורות עשן.

לכן, למען לא יטעון איהו אפיקורס שגם הר סיני היה הר אשר האש מקרבו בא, ומשה בחכמתו חשב את העת מתי יהיה האות הזה, לכן מפרש המכילתא: ”יכול במקום אחד” – כדרך קרי האש שיש להם פתח במקום אחד, אשר משם יצאה האש, ”לתלמוד לומר **כולו**”, כל ההר בוער באש מבחוץ, שלא בא האש ממטה למעלה כתמורות עשן, אלא מלמעלה למטה, לכן ”עשן כולו” – מפני אשר ירד עליו ה’ באש” והבן.

ישכר בעריש ווייס, ברקלין, נ.י.

סיפור פלא על השושת דוראבני – הגה”ק בעל הירזא מהימנא זי”ע

בגליון תשי”ב, במאמר על **השושת דוראבני – בעל הירזא מהימנא** זי”ע, צויין, שבספר זה – בו מבאר כ”ב האותיות ע”ד הקבלה – אין לו ביאור על האות צ’, וצדיקים אמרו הטעם שאבד צדיק מן הארץ וכו’, ע”כ.

רציתי להביא סיפור מפלא על ענין זה מהרה”ק רצ”ה **מזידיטשוב** זי”ע דמובא בספר ’צבי לצדיק’ פ”ג אות ב, וכך מסופר שם:

על ביקור אחד בביהמ”ד הנבחר הזה, סיפר פ”א הצה”ק ר’ **אברהם יעקב** זצ”ל האדמו”ר מסאדיגורא, ספור מפליא להרה”ק ר’ **אורי הכהן** זצ”ל **מסאמבור**, ששאל אותו, מדוע זה הוא מבקר את הספר **”עטרת צבי”** (מהרה”ק מוידזיטשוב), על פני הספר **”מקדש מלך”**, שהוא פירוש על הזוה”ק שקדם לו בזמן! השיבו האדמו”ר זצ”ל, אספרה נא למר את אשר נודע לי מארחות חייו של הק’ בעל ’עטרת צבי’ בימי אברכותו: הוא היה דר אצל חותנו בכפר רידא, והלך בכל שבוע לבקר בביהמ”ד אשר בעיר רוזדול. פעם אחת בא שמה ומצא ספר חדש, שיצא אז לאור מאת צדיק שתר את, שהיה שויב בכפר אחד בקרבת פרעמיסלא, ושם הספר ’רזא מהימנא’, מסודר עפ”י אלפא-ביתא על ערכי הכנויים שבקבלה. מצא הספר חן בעיניו בעל העטרת צבי ושם מעיינו בו, והנה בו בלילה אחרי שיצאו כל המתפללים מביהמ”ד, ומתוך עיונו נתנמנם ועבר עליו כמעט כל הלילה בשינה. ויהי באשמורת הבקר כשהקץ נעטער מאוד, כי ביטל את חזון חצות, מה שלא קרה לו מיום עמדו על דעתו. ויהי בוקר ויהי ערב ליל שני, התעמק שוב בעל העטרת צבי בספר ההוא, וגם הפעם תקפתו שינה שלא הקץ ממנה עד עלות השחר. ויהי בבקר ותפעם ורוחו, ראה בזה אצבע אלקים ונפשו היתה מרה עליו.

פפפש במעשיו והתענה הפסקות על עונו זה, עד שגילו לו בחלום, כי כל זה בא לו מפני שענין בספר ההוא, שהחבר היה אמנם איש צדיק שהצניע לכת עם ה’, אבל מפני שחי בדורו של רבינו **אלימלך** זצ”ל **מליזנעסק**, ולא מצא לנכון לבקר את הצדיק ההוא בביתו, אינו כדאי שהוא – בעל העטרת צבי – תלמיד תלמידו של רבינו אלימלך ללמוד בספרו, וע”כ באה עליו כל הצרה הזאת, שביטל עונת תיקון חצות זה פעמים. וזה לו האות, כי בהקיצו בבקר יבקש בתוך הספר ההוא וימצא, שאין בו הערך של אות ’צדיק’. נסתלקה ממנו שכינה בערך ההוא, מפני שלא הלך לקבל פני צדיק הדור – רבנו אלימלך זצ”ל.

וסיים הרה”ק מ”ס”ג זצ”ל ואמר: מעתה הלא יבין מר, מדוע אנכי נותן משפט הבכורה להספר ’עטרת צבי’ על חס’ ’מקדש מלך’. לעתתי היה לו לבעל העטרת צבי מוח צח ובהיר, כמוהו של הרמ”ע מפאנו זי”ל.

דלמשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה”ח –
ר’ משה ברוך יצחק בעריש
ברושטיין ז”ה ת.צ.ב.ה.

בענין חידושי תורה – שכבר קדמוהו אחרים

הניי להעיר על משי”ח הכותב בגליון תשי”ד בשם הגר”י וועלץ זצ”ל שאין תועלת בחידושי תורה שכבר קדמוהו אחרים וכו’. כדאי לציין משי”ח הגאון הגדול ר’ אסר זלמן מלצר זצ”ל בקדמות ספרו **האזל** חלק נויקן – סברא הלכית לגמרי – וז”ל: ”אני מוצא לנחוך להודיע שכמה פעמים מצאתי מדברי בספרי האחרונים, וביחוד בספרים היקרים מרכבת המשנה ואור שמח – כי לפני עיוני לא עינית בהם – ובכ”ז לא הוצאתי את הדברים מספרי משני טעמים: הא’ מכיון שחדשתי בעצמי ויש לי זכות בזה למה אמנע ממני הטוב. והב’ שלא לכל אחד ישנם הספרים האלו הנ”ל, בשגם שעפ”י רוב ימצא איהו שינוי בביאור הדברים, ולכתוב בכל פעם ’אח”כ מצאתי’ לא ראיתי לנחוך, והמענין דיננו לכך זכות, ע”כ.

חיים יעקב זינגער, ברקלין, נ.י.

עוד בענין בני בניו של המן שלמדו תורה בבני ברק

בגליון תשי”ד בעלי הדף’ דנתם אודות מאמרם ז”ל (סנהדרין צו:) (”מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק” – וקשה שהרי מפורש במכילתא דאין מקבלין גרים מזרע עמלק (ומסדרו גל’ תשא כבר עד דע בזה, יעו”ש).

ראוי לציין דבר מופלא מספר **שם משמואל** (תר”ס) דמקשה קושיא הנ”ל ומיישב בזה”ל: בוודאי אין הפירוש שהיו בני בניו ממש, אלא ודאי הפירוש שהיה בהמן ניצוצי קדושה רבים, אלא שהפכם לרע וכו’, ומ”מ חלקי הטוב אינם נאבדים, ואחר רב מירוק וזיכוך ע”י גיהנם וגלגולים מגלגולים שונים הם חוזרים אל המקום אשר היה שם אהלם בתחילה ושבו עוד לזה העולם להשתלם בתורה ובמצות, **ואלה הם נקראים ’בני בניו של המן’** וכו’, ואולי טיבותא אתעביד בהו שלא נצטרכו לכל כך גלגולים אלא בני בניו ממש היינו שני גלגולים, לגלול אחד להעביר הזוהמה וגלגול שני לבוא בקהל השם וכו’.

ומסיק בסוף דבריו: ומוה לימוד לכל אדם, אף כשהוא במצב רע נורא מאוד, אל יקשה בעיניו שום הנה ודיבור ואפילו מחשבה טובה, אף שאין בכוחו להשאר על דרך טוב, מ”מ עוד יהיו ויהיה לו לתועלת עצומה מאוד שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב עד כמה מגויסים הצדיקים. עד כאן לשוני הקדוש.

חיים יחזקאל שרגא מאסקאוויטש, מאנסי

אציין לדבריו הנוראים של הרה”ק בעל ה’תפארת שלמה’ זי”ע (תפ”ש לפורים ד”ה ויצא), וזלה”ק:

”אמר ראב”י נשבע הקב”ה בכסאו שאינו מקבל גר מזרעו של עמלק וכו’, והנה זהו כמה פליאה בעיני דברי המדרש הזה שהוא חיפך הגמ’ דאיתא ’מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק’. אכן הנ”ל עפ”י מה שידענו ממעלת הצדיקים כי גדול הסהנה שולחן גבוה, אשר ת”ח מסובים בה להביא את האדם לידי טהרה וקדושה, לכן כאשר זמנה אסתר את המן על המשנה זה פעמיים, והיה המן ג”כ שואף מעט מחיות הקדושה משני הסעודות הללו, וזהו שנאמר (אסתר ט, ט) ’ויצא המן ביום ההוא’ שמה וטוב לב, לכן יצאו ממנו הצדיקים הללו שלמדו תורה בבני ברק.”

ר. א. ב. ע”ה ק”ק ירושלים ת”ו

האם נחשון בן עמינדב היה בין הנשיאים על עדת קרה?

סיכום הדברים עד כאן (לפי מדרשי רז”ל המפ’, חלקם הובאו במדור ’עלי הגיון’ בגל’ תשכ”א):

נחשון בן עמינדב מת בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים (סדר עולם רבה פ”ה).

אליצור בן שדיאור וחבריו הנשיאים היו בין המתים בעדת קרח (במדבר פ”ח, ופ”ג), וכן בתנחומא קרח ב, וכן בפסיקתא רבתי פ”ז). ונחלקו הדעות אימתי בשנה השנית מת נחשון בן עמינדב: לדעת **הגר”א** (במדבר סדר עולם שם), והביאו גם **המהר”ז** (במד”ר וכו”ה במי השולחן להרה”ק מאזיבא) נחשון בן עמינדב מת בקברות התאווה, יעו”ש. ולשיטתם מה דאי במדרש שאליצור בן שדיאור וחבריו הנשיאים היו בין המתים בעדת קרח, אין הכוונה בדווקא כל חבריו הנשיאים, כי חלק מהם לא מתו בעדת קרח. ויש להוסיף שנעלם מכס שגם **בשל”ה הק’** הבין במד”ר ובתנחומא כפשוטו, שנחשון בן עמינדב מת בעדת קרח, והוא מבאי גם את **הרבינו בחיי** שכותב ג”כ וז”ל: ”ובכלל חמישים ומאתים אלו היה שנים עשר הנשיאים שהקריבו בחטוכת הנזבח”.

ואולי היה שנים עשר הנשיאים שהקריבו בחטוכת הנזבח כל הדבר, ושחלילה לומר שהנשיאים ובכללם נחשון בן עמינדב חטאו ח”ו, אלא להיפך שכידו את משה וכו’, ועו”ש.

יעקב ליבוביץ, בני ברק

בענין ”חי”ק קודמין” בדבריו רוחניות

בנוגע למש”כ בגליון תשי”ג ובגל’ תשכ”א (בעלי הגיון) על ענין של ”חי”ק קודמים” בעניני רוחניות, אמרתי להביא מש”כ בשו”ת

’אגרות משה’ (חלק אה”ע ח”ד סימן כו), וז”ל: ודברי חתם סופר – על מה שאמר רבי עקיבא ’ואהבת לרעך כמוך’ זהו כלל גדול בתורה, הוא בתורה ומצות דוקא, דבעיני עוה”ז הא דרש ר”ע דחי”ק קודמין – תמוהין מאד, דבתורה ודאי תורתו קודמת, כמפורש בקידושין דף כ”ט ע”ב שאף מלמוד תורה של בנו הוא עדיף וכ”ש מלמוד תורה דאחרים, ועיין ברמב”ם פ”א מתי”ת ח”ד שס”ק זה... וכן יאבד דין קדימה בצדקה ברמ”א יו”ד סימן רנ”א סעי’ ג’ עיי”ש, ופשוט שבתורה הוא עצמו עדיף על אחרים **יותר הרבה מבצדקה, בדצדקה פשוט שרק לחם שלו קודם לחם של אחרים, אבל אם חסר לו בשר ולחברו לחם – צריך ליתן לחם לחברו ולא יאכל הוא בשר**, ועיין ב”ת סימן רנ”א ס”ק ד’ מפורש זה לענין שאר קדימות, וכמו כן פשוט שהוא לענין קדימת עצמו מאחרים אף שהוא עני שצריכין ליתן לו גם בשר; ובתורה, ברור שאף מי שידוע כבר מסכת אחת ואפילו סדר שלם הוא קודם ללמוד סדרים האחרים מללמוד האחרים אף אותה המסכת, וגם בעיני עוה”ז ליכא איסור אלא רשות אם אינו פקוח נפש ממש, שאז מסתבר שאסור, ואילו בתורה הוא גם אסור להקדים האחרים מלמוד עצמו.

אך הוריתי שכל תלמיד חכם, אף שצריך לעצמו והוא גדול מאד מחוייב ללמד מקצת זמן גם עם אחרים, אף שמתבטל מתורת עצמו, והבאתי ראיה מהא דר’ פרידא שלימד לתלמיד קשה הבנה, שהוצרך ללמד עמו ד’ מאות זימני, בעירובין דף נ”ד ע”ב, אף שזכור היה יותר טוב אם למד לעצמו היה לו שכל גדול, חי ד’ מאות שנה, וכל דורו הביא בזכות זה לעוה”ב, שלכאורה היה אסור – דלעצמו היה עדיף, דהוא למד עמו במקצת הזמן שמחוייב לבטל מתלמודו ולמד עם אחרים. ומסתבר לי שהוא ג”כ **שיעור מעשר עשירית הזמן שיש לו ללמוד תורה**, ואולי יכול להוסיף עד חומש וצ”ע לענין השיעור. ולענין מצוה, אם הוא וחברו צריכין לקיים מצוה ואי אפשר אלא לאחד, ודאי שאם יתן לחברו יעבור על העשה, לכן לא מובן דברי החת”ס וצ”ע”ג בכוונתו. ע”ד.

והנה דברי החת”ס לא ידעתי מקומם, רק יעו”י בספר ’מקור ברנך’ (טשרע ויו”ק) פרי’ אחרי מות, כעין זה מחת”ס. והנה באמת שהדבר מוכרח בתלמי אחרים וכלו ללמוד מבדליו, דאי לאו, הרי זה דומה למצוה שלא נעשית על ידי אחרים שיש לבטל לגמרי תורה בשבילה. ועמש”כ לבאר **בליקוטי אמרים’ – תניא** פרק לו בסופו, וז”ל: ארז”ל לא המדרש עיקר אלא המעשה, והיום לעשותם כתיב, ומבטלין ת”ת לקיום מצוה מעשית כשאי אפשר לעשותה ע”י אחרים, משום כל זה כל האדם ותכלית בריאותו ויורדתו לעוה”ז להיות לו ית’ דירה בתחתונים דוקא, לאהפכא חשוכא לנחורא וימלא כבוד ה’ את כל הארץ הגשמית דייקא וראו כל בשר יחדיו כניל, משא”כ כשאפשר לעשותה ע”י אחרים אין מבטלין ת”ת אף שכל התורה אינה אלא פירוש המצות מעשיות, והיינו משום שהיא בחי’ תב”ש של א”ס ב”ה, ובעסקו בה ממשיך עליו אור א”ס ב”ה ביתר שאת ותארה גדולה לאין קץ מהארה והמשכה ע”י פקודין שהן אבר”י דמלכא. וז”ש רב ששת חדאי נפשאי לך קריא לך תנאי כמ”ש במ”א באריכות. ע”ד.

פירושו שאלדם יש מעלה בתורה, משא”כ לקב”ה מעלה במצוות יותר, ואם מוותר על מעלתו לצורך מעלת הקב”ה בריאת עולמו, וכן כאן. ועוד הנה אם הוא ילמד ג”כ וחבריו לא ילמד כלל, כי יש רק ספר אחד בעירה זו, ואם ילמד עם חבריו הרי נחשב ללמוד, והרי זו דוגמא שיש לו בשר ודגים ולחבריו אין מים, שבוה יש לתת לחבריו ג”כ. וכמש”כ ג”כ בתניא באגה”ק (סי’ טו), וכמש”כ ג”כ באגר”מ.

ומש”כ באגר”מ להוכיח מהוא ללמוד ובנו ללמוד, הנה היא הוכחה טובה, אבל אין להקשות שלכאורה חזינן להיפוך משם, מההמשך, שאם בנו חרף וממולח יותר – בנו קודם לו, והטעם כי לכלל ישראל יצא מורה הוראה בישראל והוא עדיף על מה שאביו ילמד, הרי שאין חושבים רק על ענין של חי”ק קודמים, אלא לכלל ישראל, ובכלל הרי הנפך להיות אביו לזולתו, ובנו ליששכר, וזהו אין ענין של חי”ק קודמים, שהרי כתב בשו”ע אדח”י בהלכות ת”ת שיש לזולתו לעבוד יותר מכדי רגילותו בכדי שיפירס את שישכר, ודוק.

והעירוני לאחר מיכן מדברי התפ”א במס’ ברכות (בשו פ”ד מ”ה), שגם ברוחניות אמרינן שחי”ק קודמים והביא ראיה מהוא ללמוד ובנו ללמוד, ולמד כ”ש משם שמחוייב בבנו לחנוכו ואפ”ה הוא קודם לבנו. ע”ש.

עובדיה יוסף בית שמש

על ידי ענוה בא לעשירות

מה שהובא בגל’ תשכ”א (פרי’ מטו”מ, בעלי הגיון) מה”יית לב’ (פרי’ ויגש) בשם ה”נועם מנדים” (פרי’ ראה ד”ה אי”י כי ירחיב) ששפע הפרנסה בא לעולם כפי מדת עניותו שלו, יעו”ש.

מקורו טהור ברש”י מ”ס מגילה (נ) ד”ה ואם הוסיף דעתו, שכי בא”ד: ”י”ע ידי שמגביהין עצמן באין לידי עניות ויסורים”, עכ”ל. **ח.ש. פריינד**, בני ברק

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת שבוועת

בענין בית המקדש העתיד – ש"בנו ומשוכלל יגלה ויבא משמים" (ב)
 בזמנך להמקורות שהבאנו, שהקב"ה עתיד להוריד את בית המקדש השלישי מן השמים בנוי ומשוכלל בשלמות – ללא שיתוף מעשה ידי אדם, הנה בספר **יחידושי מהר"ל דיסקין** על התורה (סוף בהעלותך) מובא דבר פלא בביאור מטבע התפלה שתקנו אנשי כנסת הגדולה ותפלת מוסף לשלש רגלים – **"בנה ביתך בבתחלה, וכונן מקדשך על מכונו, והראנו בבנינו ושמונו בתקוננו"** בזה"ל:

"וצריך להבין, מהו הכוונה 'בתקוננו', מה תיקון זהיה צריך. וגם שאל אדמו"ר זצ"ל, כאשר ידוע כי בנין בית הבחירה הוא אחת ממצות עשה, במבואר בספר המצות להרמב"ם ז"ל מצוה כ'... ואם כן יתבטל לנו מצות עשה של בנין בית המקדש, ותקשה למי"ד 'אין מצות בטילות לעתיד לבוא'. ואפילו למי"ד מצות בטילות – תקשה כי למה יתבטל, הא מכל מקום כל מה שנוכל לקיים אז בוודאי מה טוב, ולכל הפחות הוי כאינו מצווה ועושה, ואם כן למה יתבטל לנו דרך מצות עשה.

אלא, דלטובתם של ישראל שאיר הקב"ה בהבנין איזה דברים קטנים לתקן... כמו למשל מזה שפנעם פסול, וכן במנורה אם יחסר איזה כפתור, ויתן לנו הקב"ה רשות לתקן ולגמור הדבר על ידי בני אדם למטה, ויקרא עבור זאת על שם ישראל, כי על ידי המעשה שלהם התכשר אשר ראוי לעבודה, **ובזה יתיקיים בנין בית הבחירה**, כמו שמצינו גם בבריאה – הנהי הקב"ה כל הדברים שיתוקן גמר התיקון ע"י אדם, וכדאיתא במדרש 'התורמוס צריך תיקון', כן גם באדם נשאר מצות מילה שיגמור בידי אדם וכו'... והיו הבקשה בתפילה: 'והראנו בבנינו, שתראנו בהמ"ק בניו שיבא מן השמים בניו, ואם תקשה, הלא יחסר לנו מצוה, על זה בקשתנו: 'ושמונו בתקוננו', היינו שתשאיר לנו מעט לתקן, כמו שכתבנו, ויהיה לנו חלק בהבנין שתקנו, כמו מצוה שלמים, כי בלאו מעשה דינו אי אפשר להקריב ולעבוד עבודה'.

ומוסיף עורך הספר בסוגריים שם: "ואני שמעתי שאמר [מהר"ל דיסקין זצ"ל] שהתיקון יהיה נע"י מה שאמרו חז"ל (סוטה ט) על הפסוק 'טבעו בארץ' שיהיה (איבה ב ט), לפי שיהיה נע"י דוד המע"ה, לפיכך לא שלטו בהם אויבים, ולעתיד לבא יתגלו השערים האלה, ואז יקחו בני ישראל ויתלו הדלתות האלה בהשערים, וא"כ יעשו תיקון גם בהבנין שמעיל גם לענין קנינה, כמו דאיתא במס' ב"ב (גג) 'הבונה פלטרין גדולים בנסים הגר גבא אחר והתמיד להן דלתות קנה', ועי"ש בפ' הרשב"ם, וא"כ הוי תיקון טוב שבוה יקנו כל הבהמ"ק" (מובא בשמו גם בסידור הגרי"א בפירוש שיה יצחק במוסף לשלש רגלים, וכן מובא ב'אמרי אמת' לקוטיים בשם ת"י שראה בירושלים).

על פי יסוד זה תתיישב הערת ה'ערוך לנר' (נסוכה מא). בענין תפלתו הקבועה: "יהי רצון, שייבנה בית המקדש במהרה בימינו", כי לפי מה שהובא שביהמ"ק עומד הכן למעלה בנוי ומשוכלל, אם כן תפלה זו היא לצאורה לשוא, שהרי כבר נבנה, ואין לנו להתפלל כי אם שיגלה ביהמ"ק במהרה (ראה נצוצי אורות' להרחי"א על הוזהר פנחס רכא, א: 'ברכי יוסף' אר"ח סי' קכג, 'שערי תשובה' סי' מה קכ"ב). ולארז האמור נחנא, כי גם אחר ירידת ביהמ"ק למטה יהיה צורך להשלים בנייתו, ועדיין יש מקום לתפלה זו.

עוד העיר ה'ערוך לנר', כי רז"ל ביארו (סוכה בב) את נבואת זכריה וז"ל: "ויראני ה' ארבעה חרשים" – "מאן נבינו ארבעה חרשים, אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, משיח בן דוד ומשיח בן יוסף ואלהיו וכהן צדק", ופירש"י: "חרשים – אומנים, משיחים, שניהם חרשים לבנין בית המקדש" וכו', ולכאורה דברי רש"י אלו, ששני המשיחים עתידים לבנות המקדש, סותרים את דבריו בשאר מקומות שהבאנו – ש"בנו ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים". אכן, לאור האמור עדיין יצטרכו להשלים בנייתו על ידי מלך המשיח שעתידי להתגלות במהרה, וכאמור, שגם בירידתו לא יהיה בשלימותו, ויצטרך בני ישראל להשלימו ולתקנו.

ובענין קושית המהר"ל דיסקין בענין מצות בנין המקדש, היאך תתקיים לעתיד לבא, יש לערע שלפי כמה מגדולי האחרונים לא קשה מיד, דהנה בעצם מצות בנין המקדש ישנה הקריה באחרונים (עי' שו"ת מהר"ם שיק אור"ח סי' רפב; מקדש דוד סי' א) (א) שסודרתה בדברי הראשונים, אם המצוה היא עצם בניית המקדש – "לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות", או אינה אלא הכשר מצוה, ויסוד המצוה אינו אלא שיהיה הבנין בית לה', ואם יהיה המקדש בנוי מאליו – אין שום חובה לבנות המקדש, ונחשב הדבר כמי שקיימו המצוה.

וכבר הכריע בזה בספר **'צנפת פנעה'** (על הרמב"ם תנינא הל' ת"ת פ"ג ה"א) וחילק, שבבניית המשכן היה גדר המצוה בעצם בנייתו, ואילו בבית המקדש – גדר המצוה הוא שיהיה מקום מן להקריב קרבנות, ואין עצם הבנין חלק מן המצוה. לאור יסוד זה, כשעתיד ביהמ"ק השלישי לירד מן השמים בשלימותו, ונזכה שיהיה בית בנוי מוכן להשראת שכינתו יר, הדבר יחשב כמי שכבר קיימו בני ישראל מצוה זו, וישוה לו יצטרכו כלל לקיים המצוה של בניית המקדש, כאמור (ראה בארוכה בענין זה בשו"ת משנה הלכות חלק ז סי' קצו בתשובתו אל הגרי"א אלישיב שליט"א).

ונסיים בדברי קדוש של בעל **'הזהם סופר'** בדרשות (ירוש לז' אב שנת תקצ"ט ד"ה חתיב בונה ירושלים): "פירש"י במס' רמב"ם ובהם נבנה, חתיב (שע"י סב. ז) – מכתיבים את ה' אל דמי לבם ובנו, והנה מי הבונה אותו ובהם נבנה, חתיב (שע"י סב. ז) – מכתיבים את ה' אל דמי לבם ואל תתנו דמי לו עד יבנו ועד ישים את ירושלם תהלה בארץ, **הבניה והצטר של אבילי ציון המתאבלים על חורבנו היינו בנינו**, ובכל שנה בעת הזאת כשמתקבצים לבבנו על חורבנו היינו 'כוכני' וישים ירושלים תהלה בארץ, וכשיגמור זה הבנין ירד למטה בנוי ומשוכלל", וזכנו ה' לבנין בית המקדש בב"א.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות ליום האחרון מימי השבע ברכות

א. **שבעת ימי השמחה שמברכים בהם "שבע ברכות"**, אינם **שבעת ימים מעת לעת**, דהיינו, כגון אם החופה היתה ביום שני לפני השקיעה, אזי נחשב יום שני לראשון משבעת הימים, ושבעת הימים מסתיימים ביום ראשון הבא, ובאר ליום שני הבא כבר אי אפשר לברך שבע ברכות, ואף על גב שסוים שבע מעל"י הוא רק ביום שני לפני השקיעה (עי' שו"ת אור"ח סי' קלא; ערוה"ש שם סעיף טז).

ב. **לגבי אמירת תחנון – במנין שהחתן שם – מקילים ואין אומרים תחנון שבעת ימים מעת לעת**, וכגון באופן הנזכר, שהחופה היתה ביום שני לפני השקיעה, אין אומרים תחנון גם לא ביום שני הבא עד השעה בה היתה החופה (כן פסק הדרדך החיים, מובא במי"ב סי' קלא סקכ"ז). ולכן נוהגין שהחתן חולך בבגדי שבת כל שבעת הימים מעת לעת.

ג. באופן האמור, שאין לומר שבע ברכות רק עד השקיעה של יום ראשון, **אזי אפילו כשהתחילו את הסעודה מבעוד יום**, ומברכים ברכת המזון לאחר השקיעה, **אין אומרים את השבע ברכות** (כן דעת רוב הפוסקים. עי' חכמת שלמה על שו"ת אור"ח סי' קלא ס"ד. ועי' באריכות באוצר הפוסקים אה"ע סי' סב. ובהנחות רע"א על גיליון השו"ע שם כי בשם הגאון ורדים שאם לא בירך ברהמ"ז עד שחשיכה, אף שנזכר סעודתו קודם שחשיכה, מ"מ אינו מברך ז' ברכות). **ומכל מקום – גם בביל הח' – אפשר לומר בברכת הזימון "שהשמחה במעונו"** (עי' שו"ת בגינת ורדים כלל א סי' כח ובעוד מקודש שם).

ד. **אלו שנוהגין לפי זמן דריביתו תם גם לקולא – וכלים לברך שבע ברכות גם אחרי השקיעה הראשונה**, עד השקיעה השנייה דר"ת, **בתנאי שהמברכים את שבע הברכות נוהגין כר"ת**, ואע"פ שהחתן אינו נוהג כר"ת, כי שבע הברכות שמברכים לפני החתן אין חובה על החתן, והמברך מוציא אותן, אלא החיוב הוא על הציבור – שיברכו את החתן והכלה שיצליחו, ומטעם זה אין החתן מברך בעצמו (כמשי"כ רבינו אברהם בן הרמב"ם, מובא בריש ספר מעשה רוקח על הרמב"ם, כן האריך בשו"ת מנחם חתן וכלה סי' ח"י. והגם דאיתא בחי' מהר"ם שיק במס' גיטין נו ע"א שחתן יכול לברך בעצמו, מ"מ התם שאני, דלא ה"י שם אחר לברך, עיי"ש בשו"ת באוצר הפוסקים סי' סב).

ה. **אם רוצה להמשיך את הסעודה של יום השבעי גם בלילה, ועקב כך רוצה להקדים ולברך את שבע הברכות באמצע הסעודה לפני השקיעה, קודם ברהמ"ז**, יש בזה מחלוקת פוסקים – אם אפשר לעשות כן ולברך שבע ברכות שלא בשעת ברהמ"ז, ולדעת הרבה פוסקים אין לברך באמצע הסעודה (עי' שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' יח. וראויה מצינים לרבינו מנחם על הרמב"ם בפ"ב מהל' ברכות ה"ט שכי' להדיא דשבע ברכות מתחייב רק בשעת זימון, וז"ל באר"ח סי' סב ס"ח, ולכן אין עדין וקטן מברך ברה"ז. ועי' גם משנת הפוסקים על הל' שבע ברכות עמי יח – שצ"י לדעת המקילין לברך שבע ברכות באמצע הסעודה).

ו. **אם בשיום ה' מעת החופה אין לברך שבע ברכות אחרי השקיעה, כאמור, מכל מקום כחלף יום השבת יש שבת קודש, אזי ששלוש ברכות**, שנהגו להאריך בהם שכן חזקו אמונתו אחר צאת הכוכבים, **רבים נוהגין להקל ולברך ה' ברכות גם בלילה, בסוף הסעודה**, כי תוספת שבת ממשיכה את יום השבת כאילו עדיין שבת (עי' שו"ת הלוי ח"א סי' לט).

מאת: הג"ר שמאי קתה כהן גראס שליט"א

עלֵי שיה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר

בעת אשר בתו הצדיקת המפורסמת [של הרה"ק רבי **צבי הירש מרימזינג** זצ"ל], אשת הרב החסיד המופלג כש"ת מוה"ר אריה ליבוש זללה"ה חלתה ונפלה למשכב... ובליל שב"ק היה הרה"ק מתפלל בשמחה יתירה וריקודין בלילה דוד"י כדרכו בקודש, ובסעודה הראשונה בליל שב"ק כאשר היה מסב על שלחנו בהתלהבות גדולה ושמחה יתירה, אזי באה לפניו כלתו של הרה"ק מופה"ד רבי מנחם מענדל זצוק"ל ברימנאב, וצעקה לפניו בבכי יתירה ובקול מר כי בתו היחידה הג"ל היא גוססת רח"ל. כשמוע הרה"ק את זאת, סמך פניו על ידו ענין נפילת אפיס איזה רגעים ואחר פתח את פי קדשו ואמר: כתיב **ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר**, הנה רעיא מהימנא משה רבינו ע"ה היה מתחנן אל ה', גם כשיהיה בעת צרה רח"ל, 'בעת' – מלשון בעתה ורועיה, עם כל זה 'לאמר', יהיה נשאר עם חזקת אמונתו ובטחונו בהשם, למען יוכל עוד לדבר דיבור לפני הקב"ה. ואומר גם אנכי להקב"ה: הלא בידך נפש כל חי בכל עת ובכל שעה, מה איכפת לך לעכב הדבר שתשיאר עוד בחיים ביום השבת, כדי שלא אתבטל משמחת שבת קודש. והיה יושב וגומר סעודתו ברה"ז וצלה ולא היה נראה עליו שום שמץ עצבות, ונשארה בחיים עד יום שני.

באת המים (מוה"ר 'שפתי צדיקים' – קאפיטשניץ, ירושלם תשס"ב, ספורי קודש אות יד)

עלֵי ספר

עיטורי חיים על אור החיים הקו – עיטורים וביאורים מגדולי הדורות לספר 'אור החיים' הקדוש על התורה, וסביב לחם ביאור **'סמא דחיי'** – ביאורים והערות בדבריהם. נלקט ונערך להפליא על ידי הרב משה שורוק, עם מפתח שמות ספרים ואישים, ויצא לאור ברב פאר וחדר על ידי מכון להוצאת ספרי אור החיים הקדוש, בני ברק תש"ע (תק עמי).

והיו מספרים חלק שני – אסופה מיוחדת במינה של סיפורים כובשי לב על גדולי ישראל ועדיוקי הדורות, סיפורי קודש אשר כוחם יפה תמיד להלהיב את הנפש ולהחזיר אמונת צדיקים. ספר מיוחד במינו להורים – בעת סעודת שבת ומועד, למתנכים – בעת אשר יקחו את ערדי צאן קדשים, לחסידים – בכינוסים והתוועדויות, ולאנשי מעשה – בכל עידן ועידן. פיר עידן סופר הרב ירוחם לנדסמן, בני ברק תש"ע (שצח עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת הרה"ח המפ"ר רבי יעקב יצחק הירשנהארן זצ"ל בן המנוח החסיד המפ"ר רבי ראובן ע"ה נכד הרה"ק בעל ה"דודאים בשו"ת זי"ע נלב"ע בשם טוב ביום י"ט מנחם אב תש"ב ומנו"כ בביה"ח דראצפערט ת. נ. צ. ב. ה. הונצח על ידי נכדו הרה"ח ר' יעקב יצחק קאניג הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח המפ"ר ר' חיים נטע ב"ר משה אייזיק ע"ה כ"ץ שזכה לשמש את קה"ק מרן מהר"א מבעלזא זצוקללה"ה נלב"ע י"ד מנחם אב תשמ"ב ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>לזכר עולם יהיה צדיק כ"ק הגה"צ אדמו"ר רבי יוסף זצוק"ל בהגה"צ רבי יעקב יחזקיהו זצוק"ל גרינוואלד אבד"ק פאפא נסתלק ביום י"ג מנחם אב תדש"ם לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה. הונצח על ידי תלמידיו מוקישי זכר הטוהר הי"ו</p>	<p>הרה"ג ר' משה שטארק שליט"א ראש כולל דחסידי בעלזא – אנטווערפן לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אליקים יעקב יו"ר עב"ר תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העליה לטורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"י)</p>
<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' ירמיהו ב"ר יצחק דוב ע"ה גאלדרייך נלב"ע בעש"ק י"ד מנח"א תשנ"ד ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח המפ"ר ר' חיים נטע ב"ר משה אייזיק ע"ה כ"ץ שזכה לשמש את קה"ק מרן מהר"א מבעלזא זצוקללה"ה נלב"ע י"ד מנחם אב תשמ"ב ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>לעילוי נשמת רבי חנוך דוב בהרה"ח רבי אליעזר זאב פדואה זצ"ל גאב"ד התאחדות קהילות החרדים לונדון יצ"ו ובעמח"ס "ושב האפוד" נלב"ע חמשה עשר באב תש"ס ת. נ. צ. ב. ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגעל שליט"א</p>	<p>לשלמה זלמן הלוי מאנאן הי"ו חתן הרה"ח ר' יצחק משה גרויז הי"ו לרגל שמחת לידת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה שלום זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכ"י)</p>
<p>לעילוי נשמת מרת אסתר ב"ר ישעיה ע"ה שארף נלב"ע י"ט מנחם אב תשנ"ב ת. נ. צ. ב. ה. הונצחה על ידי בני משפחתה הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת מרת אסתר ב"ר ישעיה ע"ה שארף נלב"ע י"ט מנחם אב תשנ"ב ת. נ. צ. ב. ה. הונצחה על ידי בני משפחתה הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת מרת אסתר ב"ר ישעיה ע"ה שארף נלב"ע י"ט מנחם אב תשנ"ב ת. נ. צ. ב. ה. הונצחה על ידי בני משפחתה הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת מרת אסתר ב"ר ישעיה ע"ה שארף נלב"ע י"ט מנחם אב תשנ"ב ת. נ. צ. ב. ה. הונצחה על ידי בני משפחתה הי"ו</p>

FARLA BELGIUM
paper & plastic
disposable goods at wholesale prices
lange leemstraat 192
ingang via parking
Tel: 03.230.74.74

בחסות:

עלילתם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת עקב (אבות ה)
י"ט מנחם אב תש"ע - שנה ט"ז גליון תשכ"ד

החל"ע	מו"ס	ר"ת
22:44	22:23	21:15
22:03	21:53	20:37
22:20	22:15	20:54
22:14	21:56	20:45
21:45	21:29	20:16
22:49	22:38	21:17
22:47	22:28	21:14
22:26	22:10	20:54

אנטווערפן
לונדון
מאנשטער
ציריך
ווינ
אמסטרדם
פאריז
פראנקפורט

מדרש חכמים

השחר שישאל אוכלים בעוה"ז -

מכח ברכת בלעם; מכח היסורים שבאו עליהם

וְשִׁמְרָה' אֶלְקִיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֵת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם (ו, יב). מהו "ושמרה"? אמר רבי שמואל בר נחמן, כל מה שישאל אוכלים בעולם הזה, (הרי זה) מכח הברכות שברכם בלעם הרשע - שטאמר אחריו "ברוך תהיה מלך העמים", היינו מברכת אותם העולם. מפרשים. ועיי' בעי' יוסף בשם האריז"ל, אבל ברכות שברכו אותן האבות - משומרין הן לעתיד לבא. שטאמר "ושמרה" אלקיך וגו' אשר נשבע לאבותיך.

דבר אחר: אמר ר' חלבו, למה הדבר דומה, ליתום שהיה מתגדל אצל בעל הבית, היה אוכל משלו ושותה משלו ומתכסה משלו, ולימדו [בעה"ב] אומנות [ועבד אצלו, והיה] אותו היתום אומר: כל מה שאני אוכל ושותה ומתכסה מתוך שכרי הוא מחשבו. אמר לו אותו בעל הבית: חייך, כל מה שאתה אוכל ומתכסה - בכח חבית של מים שאת ממלא לי, בכח עץ אחד שאתה מבקע לי, אבל שכרך צרור ומונח לך. כך, כל מה שישאל אוכלים בעולם הזה - בכח היסורים שהן באין עליהם, אבל שכרך צרור ומשומר לעתיד לבא, שטאמר "ושמרה" אלקיך לך" וגו'.

"לא יהיה בך עקר" - עקר לשון

לֹא יִהְיֶה בְּךָ עֵקֶר וְיִקְרָה וּבְכֵהֶמָּה (ו, יד). אמר רבי יונתן לא יהיה בך עקר ועקרה מן התשובה (שידעו כולם להשיב תשובות נכונות לשואליהם).

מעשה ברבי יונתן שהיה מהלך אצל נפוליס (עיר החדשה) של כותים (-שומרונים. והוא אצל הר גריזים, שהם מחזיקים אותו לקודש, דמות יונה יש להם שם ועובדים אותה. יפ"ח), והיה רוכב על החמור והב' הם - מוליך הבהמות) עמו. נתלוה להם כותי אחד. הגיעו אצל הר גריזים, אמר אותו כותי לרבי יונתן: רבי, מהו דין דהדין טורא קדיש (-מה טעם שהיה זה קדוש?). אמר ליה רבי יונתן: למה הוא קדיש? אמר לו אותו הכותי: שלא לקה במי המבול. אמר ליה: מנין לך? אמר ליה: לא כך כתיב (יחזקאל כב, כד) בן אדם אָמַר לָהּ אֵת אֶרֶץ לֹא מְטַהֵרָה דִּיאָה, לֹא גִשְׁמָהּ בְּיָמָם וְלֹא נִשְׁטַף בְּיוֹם הַמַּבּוּל. עי' נחמיה קיג, והכותים דרשוהו רק על הר גריזים). אמר לו רבי יונתן: אם כן, היה לו להקב"ה לומר לנח לעלות לשם, ולא לעשות תיבה? אמר לו: לא עשה אלא לנסותו.

שתק ר' יונתן. אמר לו הב' הם: תן לי רשות לומר לו דבר אחד. אמר לו: אמור. אמר לו אותו הכותי: אין אמר זהו תחת לשמים? אמר לו אותו הכותי: אלא חוץ לשמים? אמר ליה: אין, [הא] כתיב (בראשית ו, כ) "חמם עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו כל ההרים הגבוהים אשר תחת כל השמים".

מיד ירד רבי יונתן מן החמור והרכיבו [לבהם, והוא הלך לפניו] ארבעה מילין, וקרא עליו הפסוק הזה (ישעי' נד, יז): "יָכַל לְשׁוֹן תִּקְוָה אֶתְךָ לְמִשְׁפַּט תְּרַשְׁעִי". הוי, "לא נשטפה ביום המבול. עי' נחמיה קיג, - מהו ובכהמת"ן [אפילו] בְּבִקְמִין שֶׁלךְ.

דברים רבה עקב ו

"עבודה" - זו תלמוד תורה

וְלַעֲבָדוֹ כָּל לַבְבָּם וְכָל נַפְשָׁם (יא, יג).

ולעבדו, זה תלמוד (תורה). אתה אומר זה תלמוד, או אינו אלא עבודה (-קרבנות, כפשוטו)? הרי הוא אומר (בראשית ב, טו) "ויקח ה' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה", וכי מה עבודה [היה שייך] לשעבר (-אצל אדם הראשון) ומה שמירה לשעבר, הא למדת "לעבדה" - זה תלמוד, "ולשמרה" - אלו מצוות, וכשם שעבודת מזבח קריה עבודה כך תלמוד קריה עבודה.

ספרי פיסקא מא (ע"ש עוד פירושים)
לעילוי נשמות
מרת רבקה פיגלא איגל ע"ה
בת הגה"ח ר' שמוחה בונם ביום ז'ל - ת.נ.צ.ב.ה.

לקח טוב

קריאת שמע - עצה להתגברות

גלויה ואף מן האדם עצמו מסותרת. וכל זמן שהיא בהסתרה אצלו, אין האהבה מצויה במעשיו ובפעולותיו, כי איננו מודע לעוצמתה בקרב לבו. למה הדבר דומה, לאב שפתאום רואה את בנו עומדים בסכנה וכפסע בניהם לבין המוות, ומתלקחת בקרבו אהבה גדולה ונוראה לבניו להצילם בנפשם, עד שהוא מצליח. הגע בעצמך: בשעה זו - אחר ההצלה - יתן את כל אשר לו לבניו האהובים, ויותר להם ויתורים אשר לא שמעתם אוזן בימים רגילים. וכל כך למה? מפאת עוצם האהבה שנתעוררה בקרבו.

אותיות מחכימות

וַיֵּץ לִמְנוּ עוֹד וְהִיא עֵקֶב תִּשְׁמַע וְכוּ'. להנה אותם השמות קטני הערך ובפטר בעקבות משיח' והשמות הקטנות מבחינת עקביים אשר לא ירגישו מהקיות עיבות בעבודת מעשה המלאה וטורה ותפילה, והעבודה עליהם עול גדול...
הנה זאת העלה הישנה מחכמי האמת, להזכיר לנפש האהבה המסותרת אשר תקוע בלב כל אחד משראל בציגה אליו מכריח המכריח לפעול ח"ו, איז מסור נפש וגופו בלשבת ה' לכל יום ראשון לפסל ומסכה. וזה הוא דבר טבעי לכל אחד משראל, אפילו להגון המשקפים בתאוות שולש הזה, כי זה הוא ירושה לנו מאבותינו בלמור הש"ת לזכרם, כי ידעתינו למען אשר יזה את בניו" וכו'.
והנה בהסתכן האדם זאת את אף הוא מוכן לקבלת יסורי מיתה בלחצו ית', אך לא יחסר תאוותו הקטנה אחת מתשונגי שולש הזה בלחצו ית'... ובעטות על לב כל זה איז יקל לו לחסימת תאוות... ולא לנשוט לקרות קרי"ש ב' פעמים בכל יום, שזה קבלת מסירת נפש על עצמנו בעבור אהבתו, ועי"ז מסור ענין כל עצמו מעניני עוליס...
זה שאמר "והיא עקב" כשיהיה הדור נשמות קטנות בעקבות משיח' ובפטר השמות הקטנות מבחינת עקביים, "תשמעו" את המשפטים האלה" ר"ל בכל עניני המשפטים שום תשמונו עליהם ענייני שמע, היינו קריאת שמע... ועל כן אמר "משפטים" כי משפטים מלון יסורים, כנודע שלסוכין יתקב על האדם חסימת התאוה והזיות העבודה, וקשה הדבר עליו מאלד... "ושמרתם ועשיתם אותם"...

בקריאת שמע, שבה מצייר האדם בנפשו שרשע ערץ רוצה להעבירו על דתו והוא מוסר את נפשו למען קדושת שמו יתברך, מגלה בן ישראל בקרבו אהבה עצומה לאלקיו אשר מימיו לא ידעה, ומוציאה מן ההסתרה אל הנגלה, מן הכח אל הפועל. ומערתה, אש האהבה אוכלת כל אש זרה.

בארבע כופות תבל כבר ניתן להשיג את קובץ 'אור הצפון' לחודש מנחם-אב

ובו מדורים מיוחדים לרגל יומא דהילולא של כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א זי"ע

מוסף למדורים הקבועים המיוחדים, גלויים חדשים, תיאורים מאלפים בליווי תמונות ומסמכים נדירים ביותר

ידיעה נרחבת. על אודות הקשר

שבין כ"ק מרן מהר"א זי"ע לבין הצדיקים לבית רוז'ין זצ"ל
בשילוב שיחות קודש מכ"ק האדמו"רים לבית רוז'ין שליט"א

אמרות טהורות

השפע הרוחני שבמאכל – הוא מחיה את האדם

כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוציא פי ח' יחיה האדם (ת. ג). "הארכתי במקום אחר בשם האר"י ז"ל, שהפסוק זה מכאן הקירית החוקרים, מה זה שמכח המאכל נשאר הנשמה דביקה בגוף, והלא אין בהנשמה אכילה. אלא הענין כי המאכל הוא גופני ורוחני, כי אין דבר מלמטה שאין בו שפע רוחני מלמעלה המוציא לפועל ואומר לו גדל, וכמו שיש דביקות במאכל רוחני וגופני, כן נשאר דביקות נשמה בגוף על ידי המאכל, והנשמה נהנה מהרוחניות והגוף מהגופניות. זהו שאמר: **לא על הלחם לבדו**, כלומר, מצד הגופניות שבו שאתה רואה, מזה **יחיה האדם**, אלא מצד **מוציא פי ח'** [יחיה האדם], שהוא הרוחני הנשפע בו שאמר לו גדל".

שליח חק' (פר' שלח, תורה אור. ע"ש שמכאן בזה ענין מוציא הפרשת הלחם, שהיה כדי ללעורר את הקדושה שבלחם ולהפריש חלה, והוא חלק נכבד שכותב לכתוב שהוא קדוש שיאכל אותו, ואז העיפה מוכן גוף ונפש האוכל, וראה עוד משי"כ בשער האותיות ערך קדושת האכילה אות פח).

עבודת ח' מתוך שמחה

והיה אם שפחה את ח' אלוקי וגו' (ת. יט). יש לדקדק על כפל הלשון – "שפחה תשכח". ונראה, על פי הידוע (מגילה א') "שפחה" היא לשון שמחה. והבי קמור: **והיה – אם שפחה**, אם תשכח את השמחה, אזי ח': **"תשכח את ח' אלוקי"**, שהרי אי אפשר לעבוד את ח' אלא מתוך שמחה. היחודי חק' מפרשיסא ז"ע

מעלת הצדקה גדולה עד למאור –

אך ורק כשהיא ביחד עם תורה ועבודה

אל תאמר בלבבך וגו' בצדקתי הביאני ח' וגו' (פ. ד). ובמסורה: **"הביאני אל בית הוי"ן"** (שה"ש ב. ד), "הביאני המלך חרדיו" (שם א. ד).

נראה, כי יש בני אדם שמדמים בנפשם שעיקר היא מצות צדקה, ותורה ועבודה – מזור מהם, והולכים בשירות ללבם. אולם באמת זו מטעה ומגור, כי אף אמנם גדלה מעלת הצדקה אך באופן כאשר חוט המשולש תורה

אמירה נעימה

ואכלת את כל העמים אשר ח' אלוקי נותן לך וגו'. כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם. לא תירא מהם זכור תזכור את אשר עשה ח' אלוקי לפרעה ולכל מצרים (ת. פז-ח).

ידועים דברי המדרש (ויק' ד. ה): **"גוי אחד שאל את ר' יהושע בן קרחה כתיב בתורתכם (שמות כ. ב) 'אחרי רבים להטות' אנו מרובים מכם"** – ואתם המעט מכל העמים וכו', ע"ש תירוצו.

ולפי זה יתפרשו הפסקים שלפנינו: **"כי תאמר בלבבך"** – הרי מצות זו של **"ואכלת את כל העמים"**, אינה על פי משפטי התורה, שהרי כתיב בה **"אחרי רבים להטות"**, והנה **רבים הגוים האלה ממני** ואם כן **איכה אוכל** – אך אני רשאי לפי משפטי התורה לשיעור אכן להפוך: **לא תירא מהם**; והנה, ידוע שהקב"ה כביכול מקים בעצמו את כל מצוות ומשפטי התורה, ואם כן גם הוא מקים מצוה זו דאחרי רבים להטות, והנה **זכור תזכור את אשר עשה ח' אלוקי לפרעה ולכל מצרים**, הגם שהיו רבים מכם. אלא שמע מינה, שזה הענין אין לו שייכות עם מצוות אחרי רבים להטות; כי קשר של רשעים אינו מן המניין (פנחסין כו). והקצות הקצות דאחרי רבים להטות, הוא הוא הקצות שצוה אכן להפוך, וכמו שראינו שהוא יתברך בעצמו פעל ועשה כן לפרעה ולכל מצרים. ולמה הדבר דומה, למצוות שבת שהוא צוה שלא להלל, והוא אשר צוה לעשות מלאכה בהקדחת קדשים, ובקטן פקוח נפש, על כן אין לך להרהר בזה, כי משפטי ח' אמת צדקו יחידים.

אנא דבול

ורם לבבך ושכחת את ח' אלוקי וגו' (ת. יד).

ידועה מהלוקת הפוסקים אי שכחה ח' אונם, או לא. אבל זה ודאי שאם השכחה נובעת ונמשכת מפשיעה, אזי לכולי עלמא חייב, דהרי קיימא לן (ח"ט סי' רצא ס"ד) ד"תחילתו בפשיעה, וסופו באונם – חייב".

זהו שאמר הכתוב: **"ורם לבבך"** – ובכך שפשעת בגאונת, על ידי זה באת ל"שכחת את ח' אלוקי", ואם כן הוי תחילתו בפשיעה וסופו באונם, דחייב לכולי עלמא.

חומת אבן

עבודה גמ"ח יחידו יתהלכו, אבל בלא תורה ועבודה לא נחשבת מצות צדקה לכלום.

וזהו: **אל תאמר בצדקתי הביאני**, שעל ידי מצות צדקה אתה זוכה לכל הטובות, אל תאמר כן. ואם תקשה הלא גדלה מעלת הצדקה, על זה באה המסורה: **"הביאני אל בית הוי"ן"**, רומז לתורה, ע"ד דרשם ז"ל: **"הביאני אל בית הוי"ן"** – זה מרתף גדול של יין, זה סיני (שהש"ר ב. יט); **"הביאני המלך חרדיו"** רומז לתפלה, שאז אנו הולכים מחדר לחדר מוהיכל להיכל מעשיה ליצירה וכו', וכדומה עד שמי מרום. ובצירוף תורה עבודה יחד או גדלה מעלת הצדקה עד למאור.

עשרת יצועה (ע"ש באות ג, הובא במדורה גל תרע"ט)

זכות הצדק קיימת לעד – לאלו שמאמינים בכך

ובני ישראל נסעו מבארת בני יעקן מוסרה שם מות אהרן ויקבר שם וגו' (י. א) פירש"י ז"ל: **"אף זו מן התוכחה"**; ועוד עשיתם זאת כשמת אהרן בחר הדר לסוף מ' שנה ובסתלקו ענני כבוד... והזרתם לאחוריים שמונה מסעות עד בני יעקן, ומשם למוסרה... ובמוסרה עשיתם אבל כבד על מיתתו של אהרן שגרמה לכם זאת ונדמה לכם כאילו מת שם".

יש לפרש הענין את אשר הכתוב מדגיש: **"שם מות אהרן ויקבר שם"**, כי ידוע שזכותו וקדושתו של הצדק קיימת ועומדת לעד, גם לאחר פטירתו מן העולם, ומכונה על כל אותם שהיו מקדשים עמו בעודו בחיים, כמ"ש בזהר חק' (ח"ג ע"א): **"צדיקא אע"ג דאפטטר מהאי עלמא לא אסתלק ולא אטאביד מכללו עלמין, דהא בכללו עלמין אשתכח יתיר מהויה"**. אולם זהו דוקא כשמואמינים בכך, אבל לאלו שאינם מאמינים בכך, קדושתו מסתלקת מהם עם פטירתו מן העולם. ולכן מדגיש הכתוב: **"ובני ישראל נסעו מבארת בני יעקן מוסרה שם מות אהרן ויקבר שם"**, לומר, אהרן הכהן מת לאלו שהיו שמונה מסעות עד לבארות בני יעקן, כיון שלא האמינו בקדושתו וזכותו שקיימת לעד גם לאחר פטירתו, ולכן דייקא **"שם מות אהרן"** ולזה נפסק זכותו של אהרן, אבל לשאר בני ישראל שהאמינו שזכותו וקדושתו של הצדק היא נצחית, להם לא מת אהרן כי זכותו וקדושתו קיימות עמם כמו בחיים, ועוד למעלה מזה.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ד מבעלזא ז"ע

בעת ההוא הבדיל ח' את שבט חלוי וגו'. על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו וגו'. ואנכי עמדתו בחר כימים הראשונים ארבעים יום וארבעים לילה וגו' (י. ה-ז), סמיכות הפסוקים צריכה ביאור, גם מה שהכנים בין הדברים: **"על כן לא היה ללוי חלק ונחלה וגו'."**

ונראה, כי הטעם שלא היה ללוי חלק ונחלה, היינו משום שהם צריכים להורות לעם ח' דרכי השם, כדכתיב (להלן ל. ט): **"ויו"ר משפטיו ליעקב"**, ועל כן צריכים הם להיות פנויים מעסקי העולם, והנה, אמרו ר"ל (עירובין נד.): **"אלמלי לא נשתכרו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל"**, ואם השכחה לא היתה מצויה, לא היו צריכים שבט לוי להורות, כי כל ישראל היו בקיאים בהלכות מקטנם ועד גדלם. והוא שאמר הכתוב: **"בעת ההוא הבדיל ח' את שבט חלוי וגו'."** על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו וגו', וכל זה נמשך משבירת הלוחות, כאמור.

עירגת הכושם

ועתה ישראל מה ח' אלוקי שואל מעמך כי אם ליראה וגו' (י. יב), ובגמרא (פנחסין כג): **"ר' מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר 'ועתה ישראל מה ח' אלוקי שואל מעמך' – לא תקרא מה אלא מאה"**.

יש לפרש, על דרך דאמרינן במדרש (במדבר יד. כא) שדוד המלך תיקן מאה ברכות, ונדרש מהפסוק (ש"ב כג. א) **"נאם הגבר הוסיף על"** – כנגד מאה ברכות (פנ"ג ע"ג) – **"שכל יום היו מתים מישראל מאה אנשים, בא דוד ותיקן להם מאה ברכות כיון שתקנם נתעצרה המגיפה"**. ולכאורה קשה, הלא משה כבר תיקן להם מאה ברכות, כנדרש מפסוק זה – **"מה ח' אלוקי וגו'."** אלא נראה, שאף שצוה עליהם משה, מכל מקום לא תיקן סדר ונוסח הברכות על מה יברכו אותם. והנה שמונה עשרה ברכות הן מקדם, כי האבות תקנו לנו שלש תפלות (ברכות כו) ושלוש פעמים י"ח הוא נ"ד ברכות. עוד תיקן משה ברכת הזון – בדרת המן לישראל (שם מ"ה) והיו בידים נ"ה ברכות, ועדיין אנו חסרים מ"ה ברכות. וזהו: **"מה ח' אלוקי שואל מעמך"** – אל תקרי **מה אלא מאה**.

שברי לוחות (פרק א' תקרא אות יט)

יתרון דעת

מנהג ישראל תורה (יא)

לקט נבחר של מנהגים ונוסחאות, הליכות והלכות, של מרן רבינו הבעש"ט ז"ע – במלאות ר"נ שנה להסתלקותו. מלוקט מספרי תלמידיו חק' וספרי מאורי החסידות לדורותיהם, ומסודר לפי סדר 'אורח חיים'

– מלווה מלכה; ראש חודש, מועדים וחמנים שונים –

מרגלא בפי חסידים בשם הבעש"ט ז"ל, לאכול שומים במוצאי שבת קודש בסעודת מלווה מלכה, וכבר אמרו (ב"ק פב.) כמה דברים נאמרו בשום וכו'...

מעשה יחיאל להגאון מנינוב זצ"ל (קונטרס מיכלא דאסחא טו, ד)

להרה"ק מסקאליא זצ"ל היה ניגון מיוחד בשביל "אתקינו סעודתא", וזיה מקובל להם שהבעש"ט חק' ז"ע היה מנגן בניגון זה "אתקינו סעודתא" דמלווה מלכה, והיה אומר הבעש"ט ז"ע שאותו ניגון שמע בשמים בגן עדן העליון שהיה דוד המלך ע"ה בעצמו מנגן בכל מוצאי שבת קודש אותו הניגון אתקינו סעודתא...

ודע ברוך להרה"ק מסקאליא זצ"ל (לט. ב)

מנהג הבעש"ט ז"ע לומר בכל ערב ראש חודש כל ספר התהלים. **אמרי פנחס** (שער סדר היום, אות קח)

צוה הבעש"ט ז"ע להתענות בכל ערב ראש חודש עד המולד. **צוה החיים** (אות נד)

מנהג הבעש"ט ז"ע היה להתפלל בראש חודש בעצמו לפני התיבה מן הלל. **שבחי הבעש"ט** (סי' כב)

הבעש"ט ז"ע קידש הלבנה גם קודם שעברו ד' ימים שלמים, והמגיד ממעורטש ז"ע היה נוהג לקדשה דוקא אחרי שעברו ד' שלמים ממש.

פרס המלך בשם ה"כנסת מרדכי" מסאדיגורא זצ"ל (עמ' רמט)

מעשה שרצה הבעש"ט לנסוע לדרך, ומחמת שהיה זמן קידוש לבנה עיכב עצמו עד הלילה, שלא רצה לנסוע קודם קידוש לבנה... **שבחי הבעש"ט** (סי' מו)

סגולה מהמגיד **מטשערנאביל** ז"ע בשם הבעש"ט ז"ע, לומר בברכת הלבנה: **"כך לא יוכלו לגנוע בו לרעה"** – **"זיכר לא יהיה לי ולכל בני ביתי כאב שיניים"**, ומסוגל לכאב שיניים, **בעש"ט עה"ת** (בסוד"ס, בשם ספר חק עולם)

*

פעם אחת באו תלמידי הבעש"ט לביתו בערב פסח אחר חצות לאפות מצת מצוה, כמנהגם לאפות המצות בכנפיא באמירת הלל. והנה ראו התלמידים את הבעש"ט...

שבחי הבעש"ט (סי' קצו)

הבעש"ט ז"ע היה נוהג לאפות המצות דוקא בערב פסח, והמגיד ממעורטש ז"ע לא.

פרס המלך בשם ה"כנסת מרדכי" מסאדיגורא זצ"ל (עמ' רמט)

הבעל שם טוב ז"ע לא סבל חומרות, כי אם לענין שבת ולענין פסח.

כתבי רמ"מ (עמ' קפט, אות תתרט). וראה ביצואת הריב"ש (אות מו): **"אל ירבה בדרקוקים ותרומים בכל דבר שישעשה, שזה חובת היצר הרע לעשות לאדם מורא שמה אנו יוצא בדבר זה, כדי להביא אותו לעצבות"** וכו'

אמר פעם הרה"ק ר' ישראל מהוסיאטין ז"ע, שמעתי מאבי מורי זצ"ל (הרה"ק ר' מרדכי שרגא מהוסיאטין ז"ע) שבעל הדגל מחנה אפרים ז"ע אמר: ברסלאנד מחמירים בהרבה וחומרות בפסח, וכל החומרות האלו לא נראים לי (י"ז גיפליק מיר נישט). רק חומרא אחת נראה לי, זה שמכנים מים בערב פסח למשך כל ימי הפסח. וסיים בעל ה"דגל", **"בוודאי תשאול אותי למה אין אני נוהג ככה, והתשובה לכך, בגלל שוקיני הבעש"ט ז"ע גם כן לא הכין מים בערב פסח לכל ימי החג"**.

נר ישראל (ח' עמ' עב)

הבעש"ט חק' היה הראשון אשר הנהיג שיהודים חסידים ישבו סביב שולחן, שישמחו יחדיו תוך דביקות בהשי"ת, ושם היו קונים שלימות. אצל הבעש"ט חק', אצל הרבי ר' בער, ואצל המגיד חק' מקאנזיץ, קנו תענוג ושמחה בקדושת השבתות ובחגים ובמועדים קדושים וכו'.

מתוך תורתו האחרונה של בעל ה"אמרי חיים" זצ"ל – זאת תזכורת השל"ב (נרפס ב"שרפ"י קודש" עמ' תקד)

דרך הבעש"ט ותלמידיו חק' ז"ע הוא להקל ולתאסף יחד ראי' ח' ולשה' ח' אצל הצדיק אמת. ובפרט בשבת קודש בשולחן השחר, מכנים בלב על המסתופפים בצילו חות דקדושה לדעת את ח'...

האירו לנו הבעש"ט חק' ותלמידיו חק' ז"ע ועכ"י שעל פיהם אנו חיים, שמתאספים חסידים ואנשי מעשה אל ראשי ומנהיגי הדור, לקנות לנפשם קדושת שבת קודש ואמונת היחוד אשר שניהם קשורים זה בזה... **שם** (ח' עמ' שטט)

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת שבוועות

בענין "אשת חבר הרי היא כחבר" (א)

בגמרא מסופר (ל ע"ב): **"דביתו דרב הונא הוה לה דינא קמיה דרב נחמן, אמר: היכי נעביד? אי איקום מקמה, מסתתמן טענתיה דבעל דינא** –) אם אקום לכבודה, יסתתמו טענותיה של בעל דין העומד נגדה, כשיראה שדיון נהג בה כבוד). **לא איקום מקמה, אשת חבר הרי היא כחבר** –) וכשם שהיכים לכבד את החבר, היכים לכבד את אשתו). **א"ל לשמעיה: צא ואפרח בעל בר אווזא ושדו עלוזיא ואיקום** –) (ראשון ואל יבין זה שבחילה עמדת, אלא מפני האדם הפורח וצא עלי, רש"י).

מכאן נלמדת ההלכה ש"אשת חבר הרי היא כחבר", וחייבים לנהוג בה כבוד. ונחלקו הראשונים, יש אומרים שדין זה הוא מן התורה (וכן משמע מדברי כמה ראשונים בסוגיין, ע"י תורה האמרי; רמב"ן ד"ה והא: ר"ן י"ד, א מדפי הר"ן; רשב"א ד"ה אבל), ויש מן הראשונים שכתבו שאין זה מדברי התורה (כ"כ הרא"ש בפירוקה י"ו, וב"כ הריטב"א בסוגיין ובכתובות ק. ד"ה אסתתם, שכבוד אשתו וקריבו אינו אלא מדרבנן).

ולעומת זה מצינו באחרונים שאין זה אלא משום מדת חסידות, וכמו שהביא בשיירי כנסת הגדולה (בהערת על הטור י"ד סי' רמד אות ד') בשם ספר **"שארית יודעה"** שתמנה על הפוסקים – הרמב"ם והטור – שלא להכיר דין זה, שצריך לקום מפני אשת חבר כבוד מפני בעלה. ודווקא לומר, שרב נחמן לא עשה כן כי אם ממדת החסידות, ובכפי זה כתב השכ"ח, שמה שכתב שהוא דוחק – הוא אמת, כי אין חובה מעיקר הדין לעמוד מפני אשת חבר, ומוכח כן מנופא דעובדא, כי אם היה חובב מעיקר הדין לעמוד מפניה, תמוהה אם כן התלבטותו של רב נחמן: **"היכי נעביד? אי איקום מקמה, מסתתמן טענתיה דבעל דינא"**, מדוע יסתתמו טענותיה, ולא מאחר שחובה לעשות כן מעיקר הדין, ידע בעל דינא שעומד בגלל שכך הוא הדין – שחייבים לעמוד מפניה, כמו בת"ח עצמו, כשבא לפני הדין עומדים מפניה, ואין חשש שיתתמו טענותיה (עי' בראשונים בסוגיין, ובה' שד"ח ח"מ סי' ס"ב בהג"ח), כי הכל יודעים שחייבים לעמוד מפניה, ולא משום שצריך לכבד יותר מבעל דינא, אלא הדין הוא שצריך לעמוד מפניה, ואין זה אלא מדת חסידות, ולכן היה חושש שיתתמו טענות הבעל הדין.

אמנם כאמור, דבריו הם נגד כמה ראשונים מפורשים ה"ל, שחייב יש בדבר אלא שחלקו האם הוא מדאורייתא או מדרבנן, ובענין התלבטותו של רב נחמן, כדאי להביא את דברי **השאלת יעב"ץ** (ח"ב סי' קל"ה), בזה, שדן בשאלה זו והביא את דברי השו"ע כנ"ל, וכתב **שלאמור של רב נחמן שגם בת"ח עצמו היה מסתפק, שגם אצל ת"ח עצמו יש לחשוש שיתתמו טענות הבעל** (דחלק על דברי הראשונים ה"ל, ועי' ש"ך ח"מ שם סק"ז בשם ספר אגודת אוזב שתמנה מנין הוציא הדין דין זה), זאת ועוד, כי גם לשטות אלו שדיון חייב לקום בפני ת"ח כשבא לפניו ואף נגד בעל דינא, אין זה כי אם כשרוב בא לפניו, ורב נחמן לא היה תלמידו של רב אבהו, כמו שכתבנו לעיל רב דינא "הוא הברך" (ב"ק צ. ע"ב). ושייך כן. ומדויק גם בגמרא שלפנינו שקרא עליה **"אשת חבר"**, ולא אמר אשת חכם. וא"כ גם כאשר ר"ה היה בא לפניו לא היה קם מפניה, והגם שחלק לו כבוד, אין זה אלא ממדת חסידות.

עוד תירצו האחרונים (עי' ברכי יוסף ח"מ סי' י"א אות ה'; נתנ"מ חידושים סק"ז), בזה, כי ת"ח עצמו כו"ע יודעים שחייבים לקום מפניה, ולכן אין לחשוש שיתתמו טענותיה, כי הבע"ד יבין וידע מדוע קם הדין מפני בעל דינא ה"ה, אבל אשת חבר, אין הכל יודעים דין זה, ולכן יש מקום לחשוש שיתתמו טענותיה.

ומן הנכון לציון בזה, שגם הרחיד"א מביא כמה פעמים בספריו (ברכי"י י"ד סי' רמד אות ג; פתח עינים שבוועות בסוגיין; בריית עולם על סי' תקנע) בשם **"האר"י הק"** שאין חובב לעמוד לפני אשת ת"ח, וגם לא לעשות לה הידור (מקור הדבר הוא בשער המצות; רשמי המצות; פר' קדושים, מצות מפני שיבה תקום). ולדברי כתב הרחיד"א דעל כרחיך שרב נחמן עמד מפניה מחמת מדת חסידות, ולא מעיקר הדין, וכדברי השיירי כנסת הגדולה.

מאידך, כבר העיר **ה'בן איש חי'** (פר' כי תצא שנה ב' אות טו) על כך: **"ואנא עבדא לא ידעתי היכן ראה הרב (-הרח"א) ז"ל דבר זה בדברי רבינו האר"י ז"ל, דב'שער המצות' כתב וז"ל: 'ובאשה נאמר 'ויראת מאלקך' – יראה בלב' (-על פי היסוד שיש האר"י הק, מביאר שם שנאמר בתורה ויקרא ט"ו, לב; "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלקך אני ה'"), התחלת הפסוק: 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן' נאמר נגד בחינת זכר, וסיומנו הקרא 'ויראת מאלקך' – נגד בחינת נוקבא) ואין צריך לה לא קימה ולא הידור, עד כאן לשונו. ודבריו אלו קאי על אשה וקנה ואשה חכמה, אבל אשת תלמיד חכם – חובב קימה גבה הוא משום כבוד בעלה שהיא כגופו, וחובב כאילו הם קמים בפני בעלה, וזה פשוט".**

ובאמת, מלשון הראשונים בסוגייתנו (עי' רמב"ן הריטב"א) כבר משמע שדבר חובב קימה לאשת חבר היא משום כבוד בעלה, ומשום הכי אין אשת חבר נכללת בכלל מה שנאמר **"ויראת מאלקך"**, כי אין חובב הכבוד כלפיה מבחינת נוקבא, כי אם מצד הזכר שבו יש חובב קימה הידור. אמנם, מצדו מקורות (עי' שד"ח, פאת השדה מ"א אות קמ' בשם ספר 'מעשה אברהם') שדורש שחייב חובב כבוד אשת חבר הוא מצדה, משום שאשת חבר איהו נופא אחיבה חבר, כי יש להם חלק בתורת הבעל (עי' בריכות י"ז). ולאו זה יובן היטב מן שכלול הרחיד"א בכלל החיובים שהם מצד האשה, ובכפי בחינת נוקבא הרי כתב האר"י שאין בה חובב קימה הידור, ושפיר הוציא מדבריו שבאשת חבר אין חובב קימה הידור, וכנ"ל.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"וקראת לשבת עונג" (א)

כתוב (שע"י ח"ג, י"ז) **"וקראת לשבת עונג"** (גו', ודרשו חכמינו ז"ל (שבת ק"ח): שמצוה לענג חשבת במאכל ובמשתה ובחולקת נרות וכו', וכמו כן אסור חז"ל לעשות דברים שונים שיש בהם ביטול עונג שבת, והם גשם ואל תעשה. וכתב הרד"ק בפרקו שם על הפסוק: **"מצות עשה לענג הגוף ביום השבת במאכלים ערבים וטובים, שמתוך שישנה משאר ימים לטוב יזכור מעשה בראשית ושה"ל חדשו מאין, ושבת ביום השביעי, ומתוך כך ישבא ל"ל ויפארוהו בפיו ובלבבו, ותתענג נפשו בו"**, עכ"ל. וזהו, והנה, הרמב"ם כותב בהלכות שבת (פ"ה ה"א; פ"ל ה"א) שמצות עונג שבת היא מדברי סופרים.

וכתב החת"ס (נ"ח סי' קסח) שהיא **הלכה למשה מסיני**, והרמב"ם קורא לה "מדברי סופרים", כדרכו בדבר שאינו מפורש בתורה שקורא לו מדברי סופרים (ועי' פמ"ז במשכ"י סי' רס"ד סק"א דהוי מה"ת. ועי' שד"ח ח"ה, קט"ז ע"ב כלל סח). והיראים כ' (מובא בב"ח סי' רמב) דעונג שבת גמרא גמירי לה, עד דאיתא ישע"י וסמכו אקרא (ע"י. ועי' טו"ז סי' תרנ"ח סק"א). אי לכך אמרו ללקט ולהביא פרטים שונים במצוה זו המפורשים בשו"ע ונושאי הכלים.

א. בשו"ע (נ"ח סי' רמח ס"א) נפסק שאין מכלילין בספנת פחות מלשעה ימים לפני שבת – אם יצטרך ליעט בשבת, והטעם הוא, כי בג' ימים ראשונים ההלכה נומרת צער ובלבד וכו', ותמנע ממנו עונג בשבת (ע"י ש"ש מ"ד ח"ה). ומהאי טעמא כתב האחרונים, שאם אפשר טוב להימנע מלעשות טיפול רפואי, כגון ניתוח וכדומה שיש לו חשפה כמה ימים, בתוך ג' ימים לשבת, מלבד, כמובן, אם אי אפשר לדחותה, משום חשש סכנה, או שאי יש יום קבוע לטיפול שכהו (ע"י שו"ת פ"ק ס"ל ובה"ע ז').

ושלשת הימים הללו, לדעת המג"א הם מיום רביעי. ברם המ"ב (סי' רמח סק"ד) כותב שהגר"א הביא מהרבה ראשונים שה' ימים נחשבים עם השבת, ועל כן ביום רביעי מותר, ורק מיום חמישי אסור, וכן מוכח מהירושלמי ומהתוספתא (ע"י.ש).

ב. אסור להתענות בשבת, כי מבטל בכך מצות עונג שבת, ואפילו אין חצות אין להתענות. ואם טעם מיתר, ואסור כל חשש. ואפילו תענית שמת אסורה, כגון שקיבל עליו להתענות אפילו שעה אחת – אסור. והא דשרי לשהות עד חצות בלי אכילה, היינו שלא קבלו לשם תענית (עי' סי' רפח ס"א, במג"א ובמ"ב ס"ח), ובאופן שהאכילה מזיקה לו אפילו בכזית, רשאי להתענות ואסור לאכול (ע"י ש"ש במ"ב סק"ט).

ג. אסור לבכות בשבת, משום עונג שבת, ואם רוצה לבכות כדי שיפוג הצער מלבו – הרמ"א מותר, והט"ו אסור. **אבל בניה שמותר רוב דבקות בהקב"ה – אין כל חשש** (עי' סי' רפח ס"ב ברמ"א ובטו"ז שם – שמביא מוהר"ם חדש שכן במצות דברי עקיבא שהיה בוכה מאוד בעת אומרו שיר השירים באשר ידע עד היכן הדברים מגיעין, ע"י.ש).

ד. אסור לספר בשבת על אוהובי שמתו או שהם שרויים בצער, וכן לא יספר לחבירו דבר שיהיה לו צער מזה (עי' סי' ס"ח סי' ק, מובא במג"א סי' שו סק"א ובטו"ז שם סק"ד. ועי' כה"ח סי' רפח סק"ח).

ה. אסור לשמוע לבקר חולה בשבת (עי' אורח"י סי' רפח ס"א) **מכל מקום אדם שהוא רך לבב ומיניץ ביסורי החולה, לא ילך בשבת לבקר**, דלעונג ניתן ולא לצער (עי' שו"ת סי' רפח סק"א). אך אם החולה צריך לו שישמחו וכדומה, ודאי מותר לבקר, ודאי מותר אפילו לחלל שבת עבור חולה (נ"ל).
מאת: הג"ר שמואל קהן רב ראש שליט"א/המשך בבליין רבא בע"ה

עלי שיה

ארבע פעמים "מה" – - -

פעם אחת בא – הרה"ק רבי מנחם נחום דוב בער מסאדיגורא ז"ל (י"ד כ"ז מנ"א) – אל ה'קליוז לתפלת שחרית, ונתן התפלה על כתפו כמנהגו הקד, וחלק אנה ואנה, ופנה אל המקום שעמדו כמה חסידים ומדברים עיניו וחסידות, וקרב אליהם, ופתח פר' קדשו ואמר: **אני אומר שצריך לו אחד לידו שלא לשכוח לעולם את הארבע פעמים 'מה'**, דהיינו: **"מה אדיר שמך בכל הארץ"** (תהלים ח"ב); **"מה אנוש כי תזכרני"** (שם ח); **"מה רב טובך אשר צפנת ליראיו"** (שם לא, כ); **"מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה"** (דברים י"ב).

והמשל מלמה להדבר דומה, למלך גדול שהיה בדרך ופגע ברועה אחד על השדה, וביקש ממנו המלך שישית לו חגלת מאש, לעשן המקטרת שלו, ובעד זה הבטיח לו מתנה גדולה מאוד. והרועה הסכים לא פנה אל המלך ולא מלא בקשתו. הבה נתבונן עד כמה גדלה אולת וחסילות הרועה הזה, שלא שם על לב מי הוא המבקש – מלך גדול וכו', ומי הוא המתבקש – אדם שפל, מה הוא מבקש – דבר קטן וקל לתת, ומה שכי ישיג – גדולה וכבוד כיד המלך.

הנמשל הוא: מי הוא המבקש – "מה אדיר שמך בכל הארץ", מי הוא המתבקש – אדם קרוץ מחומר, "מה אנוש כי תזכרני", מה הוא מבקש – "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה", מילתא וזוטרתא, לפתוח פתח כחודה של מחט, והבא לטורח מסייעין אותו; ומה מאד יגדל שכרך – כאמור "מה רב טובך אשר צפנת ליראיו".

עלי ספר

מבשר צדק על התורה – מאת הרה"ק רבי יצחק דוב בער מוולאטשוב זי"ע, מחבר ספר 'בית עיני' על השי"ש ושו"ת [נסתלק ז"ך מנחם אב קהני, ומו"כ בעיה"ק צפת]. יצא לאור מחדש ברב פאר והדר בתוספת ליקוטים חדשים, מראי מקומות, תולדות המחבר, הערות ומפתחות, על ידי מכון 'מורס צופים' צפת, תש"ע (ש"ב עמ').

באהלי צדיקים על אמונת צדיקים – ליקוט מדברי חז"ל, ראשונים וגדולי הפוסקים, ואמרות טהורות מהבעש"ט הקי' ותלמידיו זי"ע ועד צדיקי דורנו. משולב עם סיפורים ועובדות מצדיקים וחסידים, בענין אמונת צדיקים. נלקט ונערך בטוב טעם ודעת, עם מפתחות שמות הצדיקים והספרים, על ידי הרב שלמה זלמן גולדהבר, תש"ע (חלק א – תכח עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת הרה"ח אברהם אליעזר ב"ר רפאל הכהן ע"ה נלב"ע כ"ג מנחם אב תשכ"ד ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' דוד הכהן וואהל הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' אשר דב ב"ר יעקב ע"ה אינדורסקי נלב"ע ביום כ"ד מנחם אב ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>ידידנו הנדיב איש החסד והמעש שמו מפאריס לשם ותהילה הרה"ח ר' אלטר ב. מ. אסטרייכער הי"ו שהרים תרומתו בעין יפה ורוח נדיבה להוצאת גליון זה לכבוד יום כ"א אב – וימאדקלולא דרשכבה"ג ב"ק אדמו"ר מרן מהר"א מבעלזא זיעוקללה"ה זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן</p>
<p>לעילוי נשמת מוה"ר ר' יוסף ב"ר משה אליהו הכהן ע"ה נלב"ע כ"ו אב תשנ"ב ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו החשוב ידידנו הנדיב הנכבד הרה"ח ר' משה אלי' הכהן שטערן הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' חיים אברהם משה ב"ר זאב דוב ע"ה נאכמאן נלב"ע כ"ב מניא תשנ"ח ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי נכדיו הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח רבי שמעון ב"ר אברהם יוסף ע"ה יונגער הרביץ תורה ויר"ש לתלמידים הרבה בת"ח דחסידי בעלזא אנטווערפן נלב"ע כ"ב מנחם אב תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' יהודא יהושע מאנדעלאוויטש הי"ו</p>
<p>הודעה חשובה מפאת ימי הנופש משרד המערכת סגור א"ה עד ליום ראשון פ' כי תצא ה' אלול</p>	<p>זכור ושמור!!!! בימים אלו, שרבים מאחב"י, די בכל אתר ואחר, נוסעים עלי אורה, זכרו נא בדברים אלו: ידוע ומפורסם ששאלו לב"ק מרן אדמו"ר מהר"א זי"ע מבעלזא עצה למי שנהג רבב, שינצל מתאונות דברים ר"ל, והשיב, להקפיד על שני דברים אלו: א. להיזהר ולשמור על כל החוקים שקבעו המומחים כפי ששומרו על עשרת הדברות; ב. שאם רואה באמצע נסיעה יהודי חולץ בדרך, יקחנה ויסענה ברכבו, ובזכות המצוה ינצל, ובהו שלוקחו בדרך מקיים גם כן מצות 'הכנסת אורחים', עכ"ל (עלים לתרועה ג' קסט. מדור 'עלי אורה' – ה'ל' נעשרתם מאוד לפשוטיכם' סי' ו').</p>	

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת ראה (אבות ו)			
כ"ז מנחם אב תש"ע - שנה ט"ז גליון תשכ"ה			
ר"ת	מו"ט	ה'ל"ז	אנאודרפסון
22:32	22:19	21:03	לונדון
21:51	21:31	20:26	מאנשטער
21:44	21:58	20:41	ציריך
22:04	21:44	20:35	ווינ
21:35	21:17	20:06	אמסטרדם
22:37	22:23	21:05	פאריז
22:36	22:15	21:04	פראנקפורט
22:14	21:56	20:42	
מברכינ התורה אלול: ראש חודש ביום שלישי ורביעי			
המולד: ביום שלישי בבוקר בשעה 6:52			

מדרש חכמים

"מכל שבטיכם" -

כיצד נחשב מקום הבחירה לכל השבטים?

פי אם אל המוקם אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו וגו' (יב. ה). כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עלתך וגו' (ספוק יד).

כתוב אחד אומר "באחד שבטיך" וכתוב אחד אומר "מכל שבטיכם", כיצד נתקיימו שני כתובים הללו? [אלא] יודעים היו שבית הבחירה עתיד ליבנות בחלק יהודה ובנימין, לפיכך הפרישו [כל השבטים] דושנה (-מקום שמן וטוב) של ירחו (-ל"ב משמרות כהונה שהם משמשי בית המקדש, והם יתפרנסו מזה. וכיון שעל ידי זה תתקיים העבודה, נחשב כאילו על ידי ובחלק כולם נבנה בית המקדש. פי' רבינו הלל).

[ו]מי אכלו כל אותן השנים (-שהיו עד שנבנה ביהמ"ק לא קמו המשמרות)? בני קיני חותן משה אכלהו, שנאמר (שופטים א, טו) "ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים" (-יריחו). אבל משנבנה הבית נסעו והלכו להם, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר, אצל יעבץ הלכו ללמוד תורה, שנאמר (דה"א ב, נה) "ומשפחות סופרים יושבי יעבץ תרעתיים שמעתיים סוכתיים המה הקנים (-מבני חבר הקני) הבאים מחמת אבי רכב" (ועיין סנהדרין קד. וברשי" שם).

דבר אחר: כתוב אחד אומר "באחד שבטיך" וכתוב אחד אומר "מכל שבטיכם", הכסף - מכל שבטיכם, בית הבחירה - משבט אחד (-עיי' בריש"א כא), הרי הוא אומר (ש"כ כד, כד) "ויקח דוד את הגורן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים", וכתוב אחד אומר "ויתן דוד לארנן במקום שקלי זהב משקל שש מאות", כיצד נתקיימו שני כתובים הללו? [אלא] הם שנים עשר שבטים, נטל חמשים שקלים מכל שבט ושבת, נמצאו שש מאות שקלים לכל השבטים.

ספרי פיסקא סב

כשיישר ה' את הארץ - יוודעו מידות גדלה ורחבה

פי ירחיב ה' אלקיך את גבולך באשר דבר לך (יב. ב). אפשר שהקב"ה מרחיב את ארץ ישראל (-והלא גבול הארץ מפורשים הם בסדר מסעי ובספרי יהושע. מהר"ו)?

אמר ר' יצחק, [כמו] המגילה הזאת, [כשהיא נגללת] אין אדם יודע כמה ארכה וכמה רחבה, כשהיא נפתחת - היא מודעת כמה היא, כך ארץ ישראל, כל רובה הרים וגבעות, מנין שנאמר (לעיל יא, א) "והארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעות" וגו'. [ואימתי תהיה רחבה?] כשישרה (-לשון יישר והחלקה) אותה הקב"ה. מנין? שנאמר (ישעי' מ, ד) כָּל יָגֵא יִנְשָׂא וְכָל הָר יִגְבְּעָה יִשְׁפְּלוּ וְהָיָה הַקֶּקֶב לְמִישׁוֹר וְהָרְקָסִים לְבָקְעָה. [ב]אותה שעה היא מודעת מה היא [גדלה ורחבה].

דברים רבה ראה ה

"ואמרת אוכלה בשר" - להימלך בבית

ואמרת אכלה בשר פי תאנה נפשך לאכל בשר בכל אות נפשך תאכל בשר (יב. ב).

אמר רבי אליעזר ברבי יהושע, מכאן אתה למד שלא יהא אדם לוקח ליטרא בשר עד שיהא נמלך בביתו (-שנאמר "ואמרת". נראה מפני שיש טורח בהכנת והכשרת ובישול הבשר יותר מהכנת שאר מאכלים, לפיכך עליו להימלך בביתו. אונים לתורה).

ראה מה בין ישראל לאומות העולם. ישראל אם אין שוחטין אין אוכלין, אבל אומות העולם נוחרין ואוכלין, [לפיכך] אמר להם הקב"ה לישראל: חייכם, לעולם הבא אתם אוכלים מאותם שאינם נשחטים, מבהמות ולויתן, שכתוב בהם (איוב מא, ח) אָחָד בְּאֶחָד יִגְשׁוּ וְרוּחַ לֹא יָבֹא בִּינֵיהֶם. [וזהו] הילקוט (שם ס"י תתקכז): "הקב"ה מביא בהמות ולויתן והם עושים מלחמה זה עם זה, דכתיב: 'אחד באחד יגשו ורוח לא יבוא ביניהם', מיד בהמות ולויתן מתדבקים זה בזה, שנאמר 'איש באחיו ידבק', ומשם נדבקים זה בזה אינם מתפרשים זה מזה שנאמר 'תלכדו ולא יתפרדו', מה הקב"ה עושה? רומז ללויתן והוא מכה את הבהמות בסנפיריו - ושוחטו, ורומז לבהמות והוא מכה את לויתן בזנבו וממיתו].

תנחומא ראה ו

לעילוי נשמות

מרת רבקה פיגלא איגל ע"ה

בת הגה"ח ר' שמחה בונם ביום ז"ל - ת.נ.צ.ב.ה.

לקח טוב

דרישת השכינה - בנין בית המקדש

לומר שתשוקה קדושה זו נמועה בקרבנו? תינה אבותינו מעולם, גדולי רבותינו, שיום ולילה לא שבתו מלייחל לכבוד שמו יתברך, ולצפות ליום הגדול שבו יהיה ה' למלך על כל הארץ ותיגלה ותיראה מלכותו לכל באי עולם; תינה אבירי לב אלו, שלא ידע לבם יחול אחר זולת זה, הם המה ראויים והגונים למלאכת הדרישה האמורה, לדרוש את שכינתו יתברך בקרבנו ולהמשיכה למטה אצלנו. אך אנו, שביחס אליהם איננו אלא כחלא לגבי חמרא (כחומץ לגבי יין), מה לנו ולעבודה שנשנה זו.

אך לאמיתו של דבר, היא הנותנת שלא ימם לבבנו. דואק בגלל זה שקדמו לנו אבירי הלב, גדולי אבותינו ורבותינו, ובגודל ועוצם תשוקתם הנפלאה המשיכו שכינתו יתברך המשכה גדולה, הרי שלנו, בני בניהם ותלמידי תלמידיהם, לא נשארה עבודה רבה. עלינו לא מוטל אלא להכין את הצעדים האחרונים שיגמרו את המלאכה הגדולה שכבר נערכה בידיהם.

אותיות מהכימות

בפסוק "לשכנו תדענו". הוא גם על זמן הזה כאשר חכמים הגילו דעני דרש. וכמו שדקדק חז"ל "לא תעשו כן", שלא יגרמו טעותות לנתי המקדש שיתרח. כמו כן, על ידי מעשים טובים שדוקדקו השלאת השכינה, הוי ככלל מלות בנין בית המקדש.

ואבותינו הראשונים מרוב התשוקה שיהיה להם, וכו' להמשיך השכינה למטה. מכל שכן עתה, אשר כבר הולילו הראשונים זאת מכה אל הפועל, קל לנו לעורר הראשונות ככה התשוקה.

שפת אמת (תרי"ב)

זאת ועוד, שעצם התעוררות התשוקה הזאת לדרישת השכינה, גם היא כבר לא כל כך קשה כבימי קדם, מאחר שמעשי הגדולים מסייעים בידינו. הם הם שטורנו וייגעו לעורר את התשוקה הקדושה הזו, והצליחו להוציאה בלבבות בני אדם מן הכה אל הפועל, ובוה כבר סללו את המסילה הקדושה לבניהם ותלמידיהם אחריהם שגם הם ימצאו את לבבם נאמן לפניו יתברך ויגלו תשוקה זאת בלבם. ומעתה, גם לנו חלק ונחלה בדרישה קדושה זו.

אמרות טהורות

השפעת ה"דורות נעשות לזכויות"

על ראש שו"ת ישראל

ראה אנכי נותן לפניכם חיים ברכה וקללה (יא, כז). פתח בלשון יחיד – "ראה", וסיים בלשון רבים – "לפניכם", הדנה, "ידוע טבע וסגולת המצות להשפיע טובה לכל העולמות, וסגולת העבירה הוא בטבעה להשפיע להיפך, והנה לפעמים מצטרפים ישראל להשפיע רעות לשונאיהם, והאיר יהיה זה באפשרי, אם הוא מפאת המצות – הלא בטבעה כל טוב, ואם מפאת העבירות – הלא באיסוריהו קיימו. ואחשבה לדעת שהוא בעשות האדם תשובה מאהבה על העבירות, ואז דוגות נעשים כזכויות (ויאמר פ): והנה אף על פי כן טבע עשיה זאת גרמה הרע, רק שפעולתה יהיה לטובת ישראל כמו מצוה, דהיינו שיושפע על ידי אותן העבירות רעות ויהולו על ראש שונאיהם המעיקים להם (עי' מ"ש במדורנו פר' בחולותך תשכ"ג).

וזהו שאמר: "ראה אנכי נותן לפניכם" היינו הכל לפניכם לטובתכם, ובידכם ניתנו, היינו ברכה לישראל וקללה לשונאיהם, ומפרש "את הברכה" תשפיע לישראל כפשוטו "אשר תשמעו אל מצות ה'" וגו', וזהו "הקללה" לשונא ישראל "אם לא תשמעו אל מצות ה'" אלקים וסרתם מן הדרך. אך "אשר" היינו שתעשה תשובה הכא מבינה (עי' מגילה יז) המואשרנו תשובה מאהבה (עי' מ"ש רבינו בספרינו דגל ישרה) מ"א את רל ויארר דפרקא את רכז ד"ה והנה הסגולה, ד"אשר" רמז לבניה, "אנכי מצוה אתכם חיים", ובה תפעלו "לכתב" הקללה אחרי אלוהים אחרים היינו על השונא ישראל.

אגרא דכלה

"עושר תעשר" – כל העשרה חלקים בכלל המצוה

עשר תעשר את כל תבואת ויזע וגו' (יד, כב). דרשו ר"ל (שבת קטז): "עושר בשביל שתתעשר".

כשאדם עושה צדקה, אזי המצוה עולה למעלה לפניו ית"ש, והנה על דרך משל: אדם נותן זהוב אחד או מדה אחת

תבואה למעשר, אזי כשהמצוה עולה למעלה, רואין מעשר זה מאין הוא בא, והלא בא מחמת שהיה לו עשרה זהובים או עשרה מדות תבואה, נמצא שכל העשרה זהובים או המדות נכללין במצוה זו, כי מחמת שיש לו עושר – נותן אחד, ובה זוכה לשנה הבאה שיתן עשרה זהובים ועושר מדות מעשר, דהיינו שיהיה לו מאה זהובים ומאה מדות תבואה – "והטעם לזה, כיון שכולם נכנסים במצוה" (עי' ערכי נחל כ"פ ויקהל).

וזהו: "עושר" – כשתתן מעשר – "תעשר את כל תבואת וזרעך" – לשנה הבאה תזכה, שכמות התבואה שהיתה לך בשנה הקודמת, תהיה עתה כמות זו רק המעשר מכל התבואה, וזהו הרמז: "עושר בשביל שתתעשר".

קדושת לוי (ועי' נזקק אלימלך ד"ה עשר)

עבודת ה' מתוך עושר וכבוד

ואכלת לפני ה' אלקיך וגו' למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים (יד, כג). "אפשר לומר על פי שאמר אאמור" –

הרה"ק רבי פיבוש מברעקא) ז"ל על הפסוק (תהלים יג): "למען יזמרך כבוד ולא ידום ה'" אלקי לעולם אודך, כי יש שתי בחינות בעבודת ה' – מתוך צער ומקבל באהבה – ב' – מתוך עושר וכבוד. והחילוק הוא, כי מתוך צער אי אפשר תמיד לעבדו, אבל מתוך עושר וכבוד יוכל תמיד לעבדו, וזהו: "למען יזמרך כבוד", היינו מתוך עושר וכבוד, "לא ידום" – לא בבחינת "ידום אהרן" (ויקרא יג) שהוא צער, ואז ה' אלקי לעולם אודך – לעולם דיוקא.

והנה, הקב"ה ציונו כשכאים לבית המקדש, מקום קדוש וטהור, שנאלץ שם מכל טוב, הלא היה טוב יותר רק לעבדו שם עבודת השם, ומה זה שעל ידי האכילה – בזה ילמד ליראה, וגם מה זה שמסכים 'כל הימים' דיוקא.

רק באמת הקב"ה חפץ חסד הוא ורוצה שימשיכו לעבדו מתוך עושר וכבוד ולא מתוך דחקות כדי שנוכל תמיד לעבדו, וזהו: **ואכלת לפני ה' אלקיך** וגו', וקשה הלא טוב יותר שלא נעסוק שם רק בעבודת השם, על זה אמר הכתוב: "למען תלמד" מזה "ליראה את ה' אלקיך כל הימים" היינו מתוך חסדים ורוב עושר כדי שיהיו יכולים לעבדו כל הימים.

אמרי יהודה

אמירה נעימה

ראה אנכי נותן לפניכם חיים ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו וגו' (יא, כז-כח).

בספר **"שפתי כחך"** הקשה על דרשת ר"ל (ע"ז ג): "חיים לעשותם" (ולעיל יא) – ולמה, בעולם הבא, לקבל שכרם, והלא כתיב (ויקרא כז, ג-ד): "אם בחקותי תלכו וגו'. ונתתי גשמים בעתם" וגו', הרי שמקבלים השכר בזה העולם. ותירץ, הדנה ישראל אמרו "נעשה ונשמע" (שמות כד, ז) ובעוה"ז מקבלים רק שכר השמיעה, על שאמרו "ונשמע", ושכר העשיה – שאמרו "נעשה" – משומר לעוה"ב, יעו"ש (פ"פ וירא ובר"פ עקב ועי' דבש לפי' להרחיקא מ"א את יב, י"שב לב' פר' בא ע"פ החדש הזה לכם, אות ז).

ובזה יש לפרש: "ראה אנכי נותן לפניכם חיים" – בעולם הזה, "את הברכה אשר תשמעו" – שכר שמיעה, אבל שכר העשיה משומר לעוה"ב.

יד אבי שלום (בהגה"ה לבן המחבר)

את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם וגו', והקללה אם לא תשמעו וגו' וסרתם מן הדרך וגו' (יא, כז-כח). יש לדקדק, למה אצל הברכה כתיב רק "אשר תשמעו" ולא כתיב עשיה, ואילו אצל הקללה הוסיף לומר גם "וסרתם מן הדרך" וגו'.

ויש לומר על פי אמרם ז"ל (קידושין פ): "מחשבה טובה הקב"ה מוצרפה למעשה, מחשבה רעה אין הקב"ה מוצרפה למעשה". ולכן, במעשה הטוב אמר רק "אשר תשמעו", כי מיד כאשר מקבל האדם על עצמו לעשות המצוה ולקיימה כאשר יבוא הזמן, אזי מיד הברכה חלה ומקבל שכרה, כי הקב"ה כבר מוצרפה למעשה. מה שאין כן אצל הקללה, שאינה חלה כלל על המחשבה, לכן כתב בה עשיה: "וסרתם מן הדרך", כלומר, רק אחר המעשה ח"ו, תחול הקללה, אבל כל עוד שאינה במעשה לא תאונה אלקי רעה.

באר מים חיים

כי פתח תפתח את ירך לו והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו (סו, ח). איתא בגמרא (כתובות ג) "המכובז

יתרון דעת

מנהג ישראל תורה (יב)

לקט נבחר של מנהגים ונוסחאות, הליכות והלכות, של מרן רבינו הבעש"ט הק' ז"ע – בהלאות ר"נ שנה להסתלקותו. מלוקט מספרי תלמידיו הק' וספרי מאורי החסידות לדורותיהם, ומסודר לפי סדר 'אורח חיים' –

מועדים ורגלים (ב) –

סיפר המגיד הגדול ממעורר ש"ע: פעם אחת ביר"ט – ביום ראשון של פסח או ביום שמני עצרת – בשחרית היה הבעש"ט מתפלל לפני בתיבה, והיו כולם מתפללים בחשק גדול, כי כן שמעתי כמה פעמים ממחירי, כי היה מנשא ראש כולם והיו כולם מתפללים בעקב גדולה. והרב המגיד ממעורר ש"ע לא היה יכול לסבול הזעקת כי היה חולה גדול, ויצא מבית המדרש ונכנס לבית קטן שבבית המדרש והתפלל שם בידיו.

וקדם מוסף – לפני שביכירי טל או גשם – הלך הבעש"ט למקוה ולא לבית קטן והוא שהיה שם המגיד לבלוש הקיטלו, והלך לברך קטן זה (גשם) ואמר המגיד כי היה מכיר כשהיה אצל הבעש"ט השראת השכינה וכו'...

שבח הבעש"ט (סי' בב)

כתב הרב ממעוז במכתבו, **הבעש"ט ז"ע** לא היה יושב בסוכה בשמני עצרת. ברכו אתר הפילה גם כן לא אמר וכו'... בעש"ט ע"ה"ת (לסוכות אות ב)

אאמור"ר זלצה"ה (הרה"ק ר' אייזיקל מקאמרנא ז"ע) בימי חורפו ה' סופר ספירת העומר אחר גמר הסדר, ובערך י"ב שנים קודם פטירתו התחיל לטפור תיכף אחר תפילת ערבית. ואמר הגם שיש דיעות שונות בזה, אולם הרה"ק **הריב"ש טוב** זלצה"ה הנחיש את עצמו כן נגד כל הדיעות, דעת קדשו מכריע את כולם, ואחריו רבינו הקדוש מו"ה יחיאל מייכל מלאטשוב זלצה"ה היה מנהגו כמו כן, וכן אני נוהג את עצמי ג"כ, וכן נכון לעשות וכו'...

מתוך מכתב הרה"ק ר' אליעזר צבי מקאמרנא ז"ע (נדפס בס' 'קדושת אהרן' להרה"ק ר' אהרן ישעי' פיש זצ"ל אב"ד האדא – ח"ב דף ט)

הבעש"ט בתחילה היה מיקל בחדש. ופעם אחת נסע עם ר' יחיאל כשנעשה רב בק"ק הורדנא. וראה שהוא מחמיר בחדש, והתחיל גם הוא הבעש"ט להחמיר.

אמרי פנחס שער הפרשיות (אות ריח, וע"ש בהג"ה), דכשכא הבעש"ט ע"א אנשי לגליל של הרב ר' יחיאל, שז"ל, אצל מה אנשי לשמור החדש, כיון שכאן לגליל הצדיק הנ"ל, א"ל מה שהוא מקל תמיד בחדש, אמר: כדאי הוא ה"ב"ח (ויד' סי' רצג) לסמוך עליו שמקל בחדש. ועי' בס' 'זכרון טוב' (תפילה) אות יא – מה שסיפר בזה הרה"ק רבי יצחק מנעשכ"י ז"ע

הסעודה ביום **אחרון של פסח** אחר הצהרים נקרא 'סעודת בעש"ט', שבאחרון של פסח ניצל הבעש"ט מיד הלסטים ממות לחיים בעת שחורר מנסיעתו לארץ ישראל כידוע, וזהו לבניו שביום אחרון של פסח יעשו בניו סעודה ויספרו כל המאורע... דוע ברין להרה"ק מסקאליע זצ"ל (דף מא, א. ובה' בליקוט אהבה ישראל עמ' קסח)

אנחנו מקיימים את הסעודה ביום אחרון של פסח אחר כל נבדי הבעש"ט הק' ז"ל ינהנו באי ממים קדמונים לזכר הגם הגדול שנעשה לו. וידי רצון שזכותו יגן עלנו ועל כלל ישראל... דורש טוב להרה"ק מטשארטקוב זצ"ל (עמ' קצה)

בשם **מורי נר"ו** (הבעש"ט ז"ע) צריך לזוהר מאד אחר התיקון שעשה בלילה (ב-ליל שבועה) שלא יפסיק בשום שיחה בטילה עד אחר שאומר במוסף קדושת בתר כי אז עולין כל קישוטי הכלה שעשה בלילה, על כן יזהר מאד לטהר מחשבתו ע"פ עד בתר זה.

סיור הארץ לרבי שבתי מראשקוב ז"ע – תלמידי הבעש"ט ז"ע (סדר חג השבועות)

מנהג הבעש"ט היה תמיד ביום א' דשבועות ליתן משקה להעולם, ואמר בזה"ל: אני נותן מאריטש בעד קבלת התורה. ובזה השבועות באוה"ח יום פטירתו שלל אודות משקה, ולא רצה המוכר ליתן בהקפה, ואמר הבעש"ט אף שלטון וגו' (קדלה ח.ח).

פיוטי מערבית בליל יר"ט היה נוהג **המהר"ם שיק** זצ"ל לשורר בתוך סעודת ליל יר"ט, ומנהג זה קיבל מרבו בעל **החתם סופר ז"ע**, והוא קיבלו מרבו בעל **ההפלאה ז"ע**, והוא קיבלו מהמגיד **ממעורר ש"ע ז"ע**, המגיד הק' קיבלו מהבעש"ט ז"ע. דרכי משה החדש (עמ' כד, אות נה)

מרן האר"י היה אומר הפיוטים והזולת שבברכות קר"ש, ומרן רבינו **ישראל בעש"ט** לא היה אומר... שלחן חסידים (סי' נ"ח, ובי"ב ס"ח ס"ב)

מרן קודש קדשים **ריב"ש טוב** לא היה אומר יצירות שקודם התפילה, וגם באמצע התפלה לא היה אומר אלא אחר "מוחה הממים", אבל באמצע הברכה לא היה מפסיק חוץ מגשם וטל ומוסיף ארבע פרשיות שהיה אומר על הסדר, וזו זהב (סי' ק"ב ס"א)

המנהג פשוט בכל אשכנזים אבותינו ואבות אבותינו שאין **הכהנים נושאים כפיהם אלא ביום טוב**, ומנהג זה נתייחד על פי נביאים ורבינו שמואל הנביא ור' שמעון הגדול וכו', ובפרט **שמרן קודש הקדשים** **ריב"ש טוב** לא שניה מנהג זה וכו'. שלחן חסידים (סי' ק"ב ס"א)

דברי יחזקאל (תאומים)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי שמואל אברהם זי"ע – בעל "דבר שמואל" יומא דהילולא ר"ה אלול (תנ"ד)

אחד המיוחד מגדולי חכמי איטליא היה **"הרב החסיד הקדוש"** (כפי שמתארו הגאון החיד"א זצ"ל ב"שם הגדולים" בערכו) **רבינו שמואל אברהם זי"ע**, בעל מחבר "ספר הזכרונות" ושוי"ת "דבר שמואל", אבד"ק וינצ'א, מרבץ תורה לאלפים ומן העומדים בראש מערכות אלקי ישראל נגד כת ש"י שר"י.

"הרב החסיד גדול זמננו" – מתאר אותו הגה"ק בעל 'חכם צבי' זי"ע (בתשו"ס סי' קלה), שכידוע היה ממעט מאוד בתוארים (וראה עוד בשו"ת 'חכם צבי' סי' מב, סו, סז ועוד). וכה מעיד ומספר בנו הגה"ק רבי יעקב עמדין זי"ע אודות רבינו שמואל: "אחד מיוחד שבעד ה', ה"ה **החסיד המופלא מוה"ר ש' אברהם זצ"ל** לוכד עולם יהיה צדיק, שלא הניח כמותו **בדורו בחכמה ובחסידות אמיתית**, אין על עפר משלו, מעדינני עלי שמים וארץ **שאב מארי הגאון החסיד צבי תפארת ישראל זצוק"ל** היה **מתמאר בברכה שקבל מאתו, האיש הגדול הזה בחכמה וביראת חטא**, גם היה לו חן ועושר בביתו וצדקתו ועומדת לעד, ביחוד מה שזיכה את הרבים והיה עמוד נכון לבית ישראל, עמד בפרצות, הוא המחבר הספר החשוב המהולל "ספר זכרונות", להזכיר ולהזהיר מראשי ממשל עונות, אע"פ שלא נזכר שמו עליו, **מרב ענותנותו וחסידותו העלים שמו**, אמנם ידיעותו בבירור שמאנו יצאו דברי כבושים ההם... הוא היה אביון של ישראל במחו איטליא כאשר ישאל איש בדבר איש האלקים נמצא לכל שואל, אחרי דבריו לא ישנו..." (נותרת הקטאות' כד, א. ג. נכדו הגה"ק מצאנא זי"ע כותב בתשו' "דברי חיים" ח"ב יו"ד סי' מג בתו"ד: "ואכן כתב החסיד מוה"ר ש' אברהם וגדול היה חשיבותו בדורו, והא"י החכם צבי ז"ל, אשר בגדול בתבונתו הרבה על גדולי ספרים כידוע, ואת מהר"ש הגי"ל הכל בשבחו בתורה וחסידות").

"ישמואל בקוראי שמו"

רבינו שמואל נולד בממבורג בשנת ש"ע לאביו "הישעיהו החסיד בעל צדקה ומדות ישרות" רבי אברהם אברהם זי"ע, שזכה לשתי שלחנות. שמו נקרא שמואל, כי קדוש וגדול היה מרחם – כפי שכותב בנו החכם רבי יעקב זצ"ל בהקדמה לספר 'דבר שמואל' (ווינצ'א תשי"ב). נדפסה מחדש בראש ספרו "ספר הזכרונות, הוצאת 'אהבת שלום', ירושלים תשס"א. נמנה כל הציטוטים ומליצות הלשונות שלפננו) – "על כן קראו אותו כשם שמואל [הנביא], כי נשאל נשאל מעם ה' לעמוד לשרת לפניו בארשות החיים... כל הימים אשר היה חי על האדמה שואל היה לה' ומשרת את פני ה'..." בילדותו כבר החדש חידושים והעלם על הכתב: "דרך קטנת כאוהב ליסוד תורת משה, ונראתה הקטנת בעולניו באביו, בן י"ב שנה, התחיל לטוטט בדעתו לחבר דרשות של יופי ופשטים לא שערים הראשונים, חכו מתמקים וקולו מתמדים..." ובהכנסו לעול המצות, בשנת שפ"א, שלחו אביו ווינצ'א לשמוע בלימודים ולקבל תורה מפני "הרב הגדול בוינצ'א קדישא... כמוהר"ר דוד פראנקו זלה"ה, ותדבק נפשו בו כי היה יחיד בדורו, אין כמוהו מורה צדק מגיד מישרים. ובמיעוט שעות של אותה שנה, אשר הוכח הרב במכאוב על משכבו, מסר לו ראשי פרקים, וישבו דוד ושמואל בניות ברמה (ע"פ ש"א יט), ולמד ממנו מה שזמן תלמיד יוכל ללמוד במאה שנה, והתניין הוכיח, כי תוך שנתו נקרא הרב אל השמים מעל, שמו לבו בצאתו בעצבו איש כלבבו ויורש עצר, הנחילו כל אשר לו, חכמה ותבונה, טהרה וקדושה, ובטרים בא שמשו של הרב, וישבב דוד עם אבותיו, זרח שמשו של שמואל הרמתי להאיר על הארץ..."

לאחר פטירת רבו, נשתגע לפרק האיש מקדשו, כי "י"ח שנה, נשא את רבו רבו לאשה, וכל משפחת בית אביו, משפחת אברהם, עברה אז לאיטליא, והעמיקה בה יד.

"דבר ה' ביד שמואל"

תחלה נקרא לכהן פאר כרב בעיר וירנא, ולאחר מכן, משנת ת"י עד סוף ימיו, שימש כרב ואב"ד דק"ק וינצ'א, שם יסד ישיבה גדולה, "ויבחר לו שלשים אלופי בינה מערי איטליא", ויחבר את האהלה להיות אחד, ורוממות אלה בגרונם וחרב פיפיות – אלה התורות – בידם כל תמוס להרביץ תורה בתלמידים, וישת לו עדרים, זה למקרא וזה למשנה, זה לתלמוד וזה להלכות, ולכל חכמה ומדה טובה, והריוח ביראת ה' טהורה, ובסיועו התמידו בזבז אוצרות ממונו, פור נתן להרבות תלמידים הרבה, וסעד בחסד כיסו וצדקתו תרום בכבוד לקיים מילי דאבות "יהי ביתך בית ועד לחכמים", ככה משפטו כל הימים, ומציון זה יצאה תורה ומורי הוראה ודבר ה' עד ירושלים, מדרשו זה יצא להודיע טעמו בעולם."

ואכן, עד מהרה "בכל הדור, יצא קו תהלתו, ואליו יריצון שאלותיהם על כל רבני הדור, ומאיר עיני חכמים בפסקיו העמוקים והנפלאים כאשר ישאל איש בדבר אלקים, הלכה כר"ב באיסורי וכשמואל' דיני ממונות, רוח ה' נוססה בו... טעמו ונימוקו עמו בפסקיו הישירים דן דין אמת לאמתו... האיר וזרח אל בחכמה ורך בשנים כבן עשרים לרדוף לעונשים התחיל להטוט בדעתו ולהגיד לאדם ישר, וכל בעלי אסופות היושבים ראשונה בשבת תחכמוני בשיבות – מעי רבני הישיבה אשר בוינצ'א – נתנו לו יקר וגדולה הוד ומעלה לשבת ראשונה לעצה ולכל דבר שבקדושה, קראוהו זקן זה קנה חכמה... וברבו גילה קראוהו בשם הרשב"א (הרב רבי שמואל ב"ר אברהם) מאור הגולה..."

המדרש נערך לזכר נשמת הרה"ח – ר' משה ברוך'ל זי"ע ישר בשרי – ברושטין ע"ה ת.צ.ב.ה.

בעילום שם, כנ"ל (וראה 'שם הגדולים' להחיד"א בערכו, מע"ס ז אות כו, שהארץ לבאר אם טוב לאדם לכתוב ולהלפס ספר בהעלמת שם מחברו), עומד בשער ומוכיח על פרצות רבות, בהן נכשלים בני מדינות.

ומן הענין לציין תקנה אחת מעניינת שכותב שם אודות מגדלי פרע: "תיקון הדבר מוטל ביחוד אל ראשי העם הממונים על בתי כנסיות ובתי מדרשות לפתח ליתר הדברים, על תינוקות של בית רבן ועל כל אשר תחת ידם שלא יבואו אל הקודש פנימה הגידול פרע אשר שנה ה'. ועל אבות הבנים ועל מלמדיהם, חובה זו מוטלת ביותר וביותר... וזכרנו בבתי מדרשות שבהם נתגדלתי, כך היה מנהגן של הפרנסים, היו באים בבית המדרש והמספרים בידיהם, וכל השער היתר שלא כדיון היו מגלחין אותו, ולא היה אב מוצה פה ומצפץ, אלא רואה ושמה כמשפט שארית ישראל" (זכרון ו, פרק א).

הוא הגבר אשר יצא בעז למלחמת מצוה נגד כת הש"צ, "... כאשר ראו כן תמחו קהלות איטליא בשמעם שמועה רעה באה מארץ תוגרמא בשנת יתוך ומרמה; עמא פחיזא דקדים לאודא פומא שבתי צבי בשם משיח ונתן העזתי אויל הנביא... שפך חמתו על הרועצים ומרעישים, תפח רוחם של מחשבי קצים, וקדם לגלות קלונם לפני מאמיניהם, פרעו האדון לשמעה...". בבית דינו נדון נתן העזתי וחבר מרעיו, עד שהוציא לאור משפטם, "כי בבית דינו של פסול הרמתי הודו נתן העזתי ולא בוט לומר, כי ש"י הוא משיח פסול ונבואותיו הבל וריק כאשר יראה הקורא יטוספ מעשה בית דין' נדפס בסוף שו"ת דבר שמואל (סי' ששה. וראה עוד שם בסי' שעה), ויהי לנסי'.

יסורים של אהבה:

נתקיים בו מאמר הכתוב "את אשר יאהב ה' יוכיח" (משלי ג, יא), ולמרות יסוריו, תלואותיו ומכאוביו המרובים, מהם הגרוע מכל – מיתת בניו קטנים, עד אשר לא יאומן כי יתואר, לא נטרד ולא נפל מאומה מהדר גאונו ורום עבודתו, משכב קדושתו וגודל קנאותו, ואדרבה, ככל שצרותיו תכפוהו, אם בשכול ואם בחולי, נודבק ונתעלה כשהוא מקבל את הכל באהבה גלויה. וכה מספר בנו הנ"ל: "יהי כל אלה יפעל אל-פעמים שלש עם גבר... אשר דרכו נסדרה בטוח בה'... ונתקיים בו גם ענוש לצדיק לו טוב כגון ישר לזקן שבעתים, הספר והסוף ירדו כרוכין מן השמים... לא שלו מצרת הבית, לא שקט ממיתת בניו, ויבא רוגז חלי של סכנה בראש השנה בשנת ששים לזקנה, כמעט לא נותרה בו כל נשמה, וימס לבב העם ויהי למים, זקנים שבדור כבשו פניהם בקרקע באמרים: אם בראש השנים נפלה שלחבת – מה יעשו התרדמים הסרים אל משמעתו הסומכים על משמעת זכותו. ויקומו כל איש חיל כאיש אחד חברים בשעת מנחה בבית הכנסת שלו ויתפללו אל ה' בחזקה ובהפרשת ממונם נדבה לה' קדשו צום קראו עצרה יום אחר צום גדליה', כל קהלות הקודש... גם הוא מר על משכבו הפך בחליו הישר לפניו דרכו ולפני זקני עמו ותודה לה' בכל לבו, וינס פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' יכתבהו בספר חיים טובים, וכמה ידע האי צורבא מרבגן לרצויו למריה המתאוה לתפלתן של צדיקים, ואזינו אל שעות תם ולא בזה את תפלתם, וזכותו וזכות הרבים התלו בו הגין עליו בשנת 'זכר רב' (תכ"ט), ויחלמיהו ויחיהו, האריך ימיו ושנותיו, ויהי וישר לגליו כגון אשוריו וברכו עם הדת מלך – נתן בקולו קול עז לברך לה' על כל טוב שגמלו... וכנחו אז בבחרותו כחו גם בזקנותו היתה נפשו המאורשה ברוב חבה ועוד בה עשירה, שבה והיתה לבאר כל הדבר הקשה בדיני תורת משה, ועל כל שואל כל סתם יד אנס ליה מזהורי קן קולמוסו נטל ההוד שלו, ודושיה' לא יחסרו כל טוב".

בהגיעו לגבורות, כבן שמונים שנה, נטל מקל נדודים ויצא לגלות. שנים אחדות עבר מעיר לעיר וממדינה למדינה, עד שסמך לפטירתו חזר לווינצ'א, ולאחר שדאג וציוה לבניו אחריו (נזוואתו הק' 'משמרת הקדוש' נדפסה בראש ספרו 'דבר שמואל'), ולראשי בני הקהלות ששימשו "על לב כל יחסר מזג אחדות חכמי הקהלות הקדושות יחד ממולח טהור קודש..." ואף נפרד מתלמידיו אשר "קראם חברים אחובים, וכנותן הודאה לשעבר על התמדתם בישיבות... ביושר פלפולם בקיאיותם וחריפותם תמיד אמונת עתם, ומבקש על העתיד אליהם תשוקתו כל ימיוטו פעמי מעגלותם...". והכיר הכל שכבר הכין לבבו "להדבק רוחא ברוחא, לא פסק פומא מגרסא לחזור ותלמודו בידו ומשנתו קב ונקי, צופה אל המועד אשר יעזר אלקיו לצאת משני חיי צרה כולם שוים לטובה להרחיב מקום גבולו ויריעות משכנו בעין גן אלקים... וכמשלח ביניתיא מחלבה יצאה נשמתו בנשיקה, כי אז השלים חקו במשכת מדות סדר קדיש, לעמוד לשרת לפני ה' בקדש הקדשים, ר"ח אלול בשנת קדשים, וישבות ביום השביעי לחלו, מיתה של חבה בטהרה גופו נקי מכל חלאה, וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמח..."

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל. אמן

1. בו "עשרה זכרונות מדינים רבים השכיחים, מתולבים במזוטרם נעימים, והוא החיבור הנזכר תדיר בימגן אברהם ויב'נסת הגדולה" (מתוך שער הספר).

ואמנם, ביספר הזכרונות' שחיבר והו"ל – בפראג שנת ת"י –

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת שבעות

בענין "אשת חבר הרי היא כחבר" (ב)

עסקנו בענין המסופר בגמרא (ל ע"ב), באשתו של רב הונא שהיה לה דין תורה לפני רב נחמן, ובטרם נכנסה, דן רב נחמן ואמר: "היכי נעביד? לא איקום מקמה, מסתתמן טעניה דבעל דינא. לא איקום מקמה, אשת חבר הרי היא כחבר. א"ל לשמעיה: צא ואפרח עלי בר אווזא ושדי עלוואי ואיקום". והבאנו חקירה בדין חובת כיבוד אשת חבר, אם חובת הכיבוד מופנית בעיקר כלפי בעלה, כי "חוב קימה גבה הוא משום כבוד בעלה שהיא כגופה, וחשיב כאילו הם קמים בפני בעלה" או יש לומר, שחובת הכיבוד היא מצידה, בגלל חלקה בתורת הבעל, וכמו שאמר רז"ל (ברכות ז:): "נשים במאי זכין, בקרייהו בנייהו לבי כנישתא, ובאתנוי גבריהו בי רבנן, ונטרין לגבריהו עד דאתו מבי רבנן". וכמה להלכתא גבירתא תלויות בחקירה זו, והרי שלש מדות:

א. אשת חבר שמחלה על כבודה: הנה ה'מנחת חינוך' (מצה רנו אות ח) נטק כדבר פשוט, ש"עיקר כבוד לאשת חבר הוא כבוד החבר", ומכאן זה חידוש, הדנה קי"ל לענין כבוד תלמיד חכם, ש"הרב שמחל על כבודו – כבודו מחול" (עי' קידושין לב, ש"ע י"ד סי' רמב ס"ב), אכן אין זה כי אם לת"ח עצמו. שתרותו דלילה הוא. ולכן בכבודו למחול, משא"כ כלפי אשת חבר, שאינה יכולה למחול על הכבוד שהיכים לכבודה, כי אין בכוחה למחול על כבוד התורה של בעלה, ואילו נקטנו שחוב כבודה הוא מחמתה, ברור שיכולה היתה למחול על כבודה.

ובזה מיישב המנ"ח סוגיית הגמרא שלפנינו, דלכאורה תמוהה ספיקת רב נחמן – "היכי נעביד, אי איקום מקמה, מסתתמן טעניה דבעל דינא, לא איקום מקמה, אשת חבר הרי היא כחבר" – הלא אשת רב הונא היתה יכולה לפתור את ספיקתו, במה שתמחול בשעה זו על כבודה, ולא יצטרך רב נחמן לעמוד מפניה, ולא יגרום סתימת פיהם של בעלי הדין. אלא על כרחך צריך לומר, שאין בכוחה למחול על כבודה, כי חובת כיבודה אינו אלא מחמת בעלה.

ב. קימה שיש בה הידור: הלכה פסוקה היא לגבי חובת כיבוד ת"ח, שצריך שיהא "קימה שיש בה הידור", כדאינא בגמרא (קידושין לב:): "יכול יעמוד מפניו ממקום רחוק, ת"ל ויקרא יט, לב) 'תקום והדרת', לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור", ופרש"י: "דהיינו תוך ד' אמות, דמוכחא מילתא שמפניו הוא עומד" (וכ"ז בש"ע י"ד סי' רמב ס"ב), וכן איתא (שם): "יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ, ת"ל 'תקום והדרת', לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור".

ולעומת זה, כשרב נחמן השיא עצה לנפשו כשעמדה דביתהו דרב הונא לפניו בדין, ו"אמר ליה לשמעיה, צא ואפרח עלי בר אווזא ושדי עלוואי ואיקום", ובתקשר בזה "ואעמוד ולא יבין זה שבשבילה עמדה, אלא מפני האווז הפורח ואל על"י, נתקשר בזה התוס' (ר"ה אפרח) היאך הועיל דבר זה, הלא חובת קימה היא בקימה שיש בה הידור דוקא, דהיינו, שיהא מוכח שעומד מפני הית', ואילו כאן אין שום הוכחה שעמד מפניה. ואחר שיתרצה הית' הוא, שמכל מקום כאשר עמד מפניה באופן זה לא עבר שום איסור, כי זה ברור שצריכים קימה שיש בה הידור, אכן, אם לא קמים בפני ת"ח או בפני אשת חבר, יש בזה איסור גמור – במה שעוברים על עשה דכבוד התורה, ובאופן שקמים בלי הידור – הרי ניגולים מאיסור זה, אלא שלא נתקיימה המצוה בשלמותה, ובנידון שלפנינו לא היתה ברירה אחרת, כי לא היה יכול לעמוד בפניה בצורה כזו, שיהא מוכח שעמד בפניה דייקא, כי אז יסתתמו טענות בעלי הדין.

עוד תירצו: "דהיא היתה יודעת שבפניה עמד, ושלא עשה אלא משום סתימת טענת בעל דינה", שבאמת יש כאן קימה שיש בה הידור, כי ידעה שבפניה עמד, והגם שאחריה לא ידעו, הרי סוף סוף נתקיימה שפיר 'תקום והדרת', שידעה שמכבדים אותה.

אמנם, ב'חידושי מהרי"ט' (ע"מ קידושין לב) כתב בעיקר קושא זו, שבידן זה שונה חובת כיבוד אשת חבר, מחוב כיבוד החבר עצמו, וכלשוננו: "לגבי אשת חבר שאינו מחוייב בכבודה, והא דצריך להדרה לא משום להא דידה, אלא משום להא דבעלה דוקא, מחוייב לעמוד שלא יהא זולול לחכם, אבל יכול הוא לעמוד ברחיק מקום אע"פ שאין בו הידור, שאינו מחוייב להדרה". ביאור הענין הוא, כי כל חובת כיבודה אינה אלא מחמת בעלה, וכשנתבונן בזה נראה שכלפי החבר עצמו ממילא אין כאן הידור כלל, שהרי החבר אינו נוכח כאן, ואינו יודע שעומדים מפניו ומכבדים אותו, אם כן שוב אין גם חובת הידור מפניה, שהרי באמת אין שום חובה לכבדה מצידה, ולכן שפיר הועיל במה שאמר רב נחמן לשמעיה "צא ואפרח עלי בר אווזא ושדי עלוואי ואיקום".

ג. אחרי פטירת החבר: הנה, רש"י כתב שהמעשה באשת רב הונא היה אחרי מיתת רב הונא, מבואר אשת חב, מחוב כיבוד החבר עצמו, וכלשוננו: "לגבי אשת חבר שאינו לכאורה מבואר בתוס' (ר"ה והאמר, ועי' יד שאלו י"ד סי' רמב סקט"ו) שיש חובת עשה מה'ת' לכבד אשת ת"ח, ואילו בשאר ראשונים (עי' רמב"ן ר"ה והא: ר"ן יד, א מדפי הרי"ף רשב"א א"א אב) מבואר שאינו מדרבנן, ואינו אלא עשה מדרבנן, ולדעת הריטב"א שהוכרנו לעיל שגם בחיי בעלה אינו אלא מדרבנן, יתכן שלאחר מיתת הבעל, אין כאן עשה כלל, ואינו אלא מדת חסידות (עי' ברכ"י ח"מ שם). אכן, מפשטות לשון הריטב"א משמע שגם לאחר מיתתו יש חובת כיבוד מדרבנן.

והדבר מובן, שאפשר לתלות שאלה זו – אודות חובת כיבוד אשת חבר אחר פטירת בעלה בכל האמור, כי אם חובת הכיבוד היא "לתא דבעלה", שפיר י"ל שאחרי פטירתו לא שייך כבר לכבדו, ושוב אין חובה לכבד את אשתו, אכן, אם חובת הכיבוד היא מחמתה, כי יש לה גם כן חלק בתורת בעלה, שפיר י"ל שנשארה חובת הכיבוד על מקומה – כמו בחיי החבר, והבן.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"וקראת לשבת עונג" (ב)

א. מצוה על האדם לענג את עצמו בשבת בהנאת גופו – שגם הוא נקראת עונג (כ"כ הבי"ח סי' רמב בשם היראים), ועל כן יש להזהר שלא ללכת יחף בשבת (ועי' רמ"א סי' ס"ז ובמ"ב ס"ק ס"ב שבי דמשמע בדרכי משה – שאפילו במקום שדרס לילך יחף בחול, או בשבת ילבש נעליים, כדי שיוכר ששבת היום. עיי"ש). ולפי זה הוא הדין גם בבית – לא ללכת בו יחף. ושמענו דלא סגי שחולק עם גרביים, אלא ילך עם נעליים. עוד שמענו דמ"ט צריך ללך במעליים בבית, שלא להראות סימני אבלות בשבת רח"ל, שהרי האבלים חולקין בלי נעליים).

ב. כ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא ז"יע הורה שהנוהל נעליים חדשות לא יחדש אותן פעם ראשונה בשבת, באמרו שנהל חדשה לפעמים לוחצת על הרגל, וגורמת לו צער, ואין זה עונג שבת. עיי"כ יחדשן ביום חול, כדי שלא יהא לו צער בשבת (שמעתי מוקני הר"ח"ח ר' חיים נטע כץ ז"ל. ועי' בשו"ת שבת הקהתי ח"י סי' קפ שהבאתי סימוכין לכך).

ג. הרחורים מותרים – ולכן מותר מן הדין להרהר בעסקיו בשבת, **מכל מקום משום עונג שבת** – **מצוה שלא יחשוב בהם כלל**, ומכל שכן אם ההרהור בהם גורם לו טרדת הלב ודאגה, אלא יהא בעינו כאילו כל מלאכתו עשויה (עי' שו"ת סי"ח ובבית יוסף שם).

ד. אסור לענוש בשבת, וכן אסור להלקות אפילו באופן שלא יעשה חבורה בשבת (עי' אור"ח סי' שלט סי"ד), והטעם כתב המ"ב בשם החינוך (מצוה קיד), שרצה הקב"ה לכבד יום זה – שהכל ימצאו בו מנוחה, גם החוטאים והחייבים וכו', עיי"ש. [ומ"מ העליתי בשבת הקהתי (ח"א סי' קכז) שבאופן שרשאי האב להלקות את בנו משום חינוך – רשאי להלקותו גם בשבת, דאדברה עיי' שמייס את בנו ימצא ניח, כדתיב במשלי (יז, יז) "סור נכך וינחך ויתן מעדנים לנפשך" (עי' מכות נ, ח), אך יזהר מאוד שלא יעשה חלילה חבורה, שיש בה משום איסור נטילת נשמה].

ה. אין ללמוד עם התינוקות בשבת דבר חדש שלא למדו מעולם, דלא הוי אצלם עונג שבת, אבל מה שלמדו פעם – שונים וחוזרים עמהם בשבת (עי' יו"ד סי' רמה סי"ד, ובמנחת פתים שם. ועי' בס' אמרי יעקב על הל' מלמדים, בבאורים שם).

ובסידור היעבי"ץ חידש שאחרי סעודת שבת – גם גדולים לא ילמדו בשבת דברים קשים, אלא דברים שהנפש מתענגת בהם, עיי"ש [וכן איתא בהגהות רבי דוד ערמאה על הרמב"ם הל' ית"ת פ"ב ה"ח] [ונראה, שמי שתענוג אצלו ללמוד דברים הצריכים עיון, ומתענג בעמלה של תורה, אצלו הך לימוד הוי עונג שבת ממש].

ו. ונסיים במאמר רז"ל (שבת דף ק"ח): **"כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים וכו', ניצול משעבוד מלכויות וכו' נותנים לו משאלות לבו"** וכו' (מובא בטור אור"ח סי' רמב, ועיי"ש בפרשה שמבאר כיצד שחר זה הוא מדה כנג מדה). אכ"י." מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי מועד

הקריאה לקראת חודש אלול: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה"

"בקיעת פרשה זו, אשר היא על פי רוב בשבת שלפני ראש חודש אלול, ולפעמים בשבת ראש חודש, לדעתיה היא בדרך בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות בשם ה', תשיב אמרים אל אנשי מרי נפש אשר יכינו עצמם לעת הזאת שפוך שיה לפי ה', אל הגיד ואל הלחם, בני, חיי ומוזני, וכל העולה על רוחם. על כן חכמה תקרא תבונה תתן קולה עוד טרם תקראו ואני אענה: 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה', כלומר, למה תצקו עלי מרה, מציד אין מעצור, הלא ציית את ברכתי, והנה היא לפניכם, לא נחסר רק יד פשוטה אשר תקבלם. אם כן בכס הדבר תלי ולא בי, זה הוא כונת הכרוז המוקדש הזה בדרך כלל". שאלת חודש לזה"ק רבי סיני מברעזון זצ"ל – תלמיד המגיד הק' מקאזאני (ז"ח מרן) להצנחת מורשת חכמי פולין. אלול, דרוש (ג)

עלי ספר

פנים יפות החדש – מאת הגה"ק רבי **פינחס הלוי איש הורוויץ** ז"יע **מפמ"מ בעל ה'הפלאה'**. יצא לאור מחדש בחמשה כרכים מפאורים עם תוספות ופלאים יקרי הערכין, ואלו הן: **כרך א – בראשית**, נוסף בו: **זיוני הנשים** – תולדות המחבר; **יפנים חדשות** – חרות רבינו שנמסרו עיי' בנין, חתניו ותלמידיו; **יפנים פנים** – מאות אמרות ומירושים של רבינו ההפלאה המובאים בספרי תלמידו הגדול בעל ה'חתם סופר'. **כרך ב – שמות**, צורף לו פירוש על הגדה של פסח לרבינו ההפלאה. **כרך ג – ויקרא**, מחובר לטוהר מדור בשם 'פנים מסבירות' הכולל פתיחה לספר ההפלאה, פתחא זעירא למסכת תבונות ולמסכת קידושין ועוד דרשות. **כרך ד – במדבר**, צורף מפתח ערכים מיוחד במינו בשם 'עבודת פנים'. **כרך ה – דברים**, מפתחות מפורטים לכל אלפי מראי המקומות. הוצאת ספרי קודש 'מישור' בני ברק, תש"ע.

נחרי אש – מאמרים ומכתבים מאת הגה"ק רבי **אברהם שמעון הלוי איש הורוויץ** ז"יע הי"ד מעיר **זעליחאב**; גם נוסף תגמין קדישין שנשמעו מפיו ז"ל בישיבה המפארה בלובלין בדברו לפני התלמידים, ועם נוסף משפחותיו מעת חייתו אח"כ בעיר קראקא. הוצאת ארבעת עם הוספות ותיקונים. תש"ע לפ"ק.

חכמת ההתמודדות – מורה ומדריך לחוס המתמודדים כיצד להטות שכם ולעמוד בנסיגות החיים, לעשות רצון קונם בינה התללות' מתוך שלות הנפש, בבחינת 'יחסד ומשפט אשירה לך', בצירוף אורחותיהם של גדולי ומאורי הדורות. ירושלים תש"ע (ראל עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' יוסף יצחק רייך הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר מכר יוחנא נ"יו ע"ב תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומיוצלת העליה לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסידי צאנז	לעילוי נשמת הרה"ח ר' צבי זאב ב"ר יוסף ע"ה פעסיל נלב"ע כ"ח מנחם אב תשנ"ט ת. נ. י. ב. ה.	לעילוי נשמת מרת עלקא ב"ר אשר ע"ה אשת הרה"ח ר' שמואל זאנוויל הי"ד נלב"ע ביום כ"ח מנחם אב תשס"ו ת. נ. י. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב אהרן ב"ר יקותיאל זאב ע"ה נלב"ע בשב"ק פ"ר אה"א דר"ח אלול תשמ"ח ת. נ. י. ב. ה.
לעילוי נשמת הרה"ח ר' משה זאב חיים יעקב ב"ר מאיר ע"ה פייבוש נלב"ע כ"ח מנחם אב תשנ"ד ת. נ. י. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב אהרן ב"ר יקותיאל זאב ע"ה נלב"ע כ"ח מנחם אב תשס"ב ת. נ. י. ב. ה.	לעילוי נשמת מרת רחל לאה ב"ר שאול הכהן ע"ה נלב"ע כ"ח מנחם אב תשס"ב ת. נ. י. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' שאול יצחק קאפא הי"ו נלב"ע כ"ח מנחם אב תשס"ב ת. נ. י. ב. ה.

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור' למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, ערב שבת קודש פר' שופטים (אבות א)			
ג' אלול תשע"ז - שנה ט"ז גליון תשכ"ז			
הדל"ע	מו"ש	ר"ת	
22:19	22:03	20:50	אנטווערפן
21:38	21:23	20:12	לונדון
21:52	21:41	20:27	מאנשטער
21:52	21:31	20:23	ציריך
21:23	21:03	19:54	ווינ
22:23	22:07	20:52	אמסטרדם
22:24	22:02	20:52	פאריז
22:02	21:41	20:30	פראנקפורט

מדרש חכמים

"אם אין שוטר - אין שופט"

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך (טו, יח). "שופטים" - אלו הדיינים, "שוטרים" - אלו הפיזיים שמנהיגים את העדה (הרוזן) את העם אחר מצוות השופטים. רבי אלעזר אומר, אם אין שוטר אין שופט. כיצד? כיון שנתחייב אדם בבית דין לחבירו, אם אין שוטר שיוציא ממנו, כיון שפורש מן הדין, אין ספיקה (סלמה) ביד הדיין לעשות לו כלום, אלא אם כן מוסרו ביד השוטר, והשוטר מוציא ממנו. אמר רבי אלעזר בן פדת, אלמלא סיטנ (כחור וגבורה. ערוך) של יואב (שהיה שר הצבא), לא היה דוד יכול לעשות את הדין. וכן הוא אומר (דה"א יח טו): וימלך דוד על כל ישראל ויהי עשה משפט וצדקה לכל עמו. ויואב בן צרויה על הצבא, וכי דוד יואב שופטים כאחד (כלומר, מה ענין יואב למשפטו של דוד)? אלא כל מי שאינו שומע לדין (של דוד), מוסרין אותו ביד יואב ומוציא ממנו בעל כרחו. וכן איוב אומר (איוב כט טז-יח): אב אנכי לאביונים ורב לא ידעתי, אחקרתי. ואשכבה מתעלות ענן, ומשניו אשליך קרף (שברתי) שניים אשר יטרו את האביונים, והוצאתי את הטרף מבין שיניו, והנה אמר זה דרך משל להורות כי היה מכניע הרשע ומכריז להשיב מה היה חומס. רלב"ג.

תנומא שופטים ב

"כמוך" - כל מה שכתוב במשה כתוב בירמיה

נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי בפי וגו' (יח, יח). רבי יהודה ברבי סימון פתח: [כתוב] "נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך", וכתוב (להלן לד. י): "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה" ואת אמרת "כמוך"? אלא, כמוך בתוכחות [ואיזה? זה ירמיה] הנביא (נביא אקים להם) בגימטריא: "זהו ירמיה". בעל הטורים]. אתה מוצא כל מה שכתוב במשה כתוב בירמיה: זה נתנבא ארבעים שנה, זה נתנבא ארבעים שנה (קדוש חורבן הבית); זה נתנבא על יהודה וישראל, זה נתנבא על יהודה וישראל (ש-הדי החורבן והשטנים עי מגילת דוד); זה עמדו בני שבטו כנגדו (קדוש חורבן הבית); זה עמדו בני שבטו כנגדו (ראה ירמיה יא כא: "לכן בה אמר ה' על אנשי ענתות המבקשים את נפשך לאמר, לא תנבא בשם ה' ולא תמות בידנו"). וירמיה היה מעשיתו, זה הושלך לאור, זה נתנבא לבד (שם לח ה: "יקחו את יקמיה וישלכו אותו אל הבור"); זה הוצל על ידי אמה (ביתו בת פריעה), זה הוצל על ידי עבד (שם י: "ויצוה המלך את עבד מלך הבניש וגו' ויחלית את יקמיה הקבאי מן הבור בטרם ימות"); זה בא בדברי תוכחות, זה בא בדברי תוכחות. פסקותא בהפטר "דברי ירמיה" (הואם בלקיש רמז ותקט)

"אם אתם חומלין עליהם -

הם יוצאין למלחמה עליכם"

פי תצא למלחמה על איבך ויבאית סוס ורכב עם רב מן לא תירא מהם וגו' (א. כ). רבי חנני (בפסוק [ש]למעלה: "ולא תחוס עינך", ואחריו הוא אומר: "וראית סוס ורכב", אמר להו [משה לישראל]: אם אתם חומלין עליהם (על שונאיהם) הם יוצאין למלחמה עליכם. משל לרועה שהיה רועה צאנו ביער, מצא גור אחד של זאב, וחמל עליו והיה מניק מן העצים. בא בעל מלאכתו וראה אותו, אמר לו: הרוג אותו! לא תחוס עליו, שלא יהא תקלה לצאן. ולא שמע אליו. כיון שגדל [הזאב] היה רואה כבש והורגו, גדי ואוכלו. אמר לו [בעה"ב לרועה]: לא אמרתי לך לא תחוס? כך אמר להם משה: אם אתם חסים עליהם - "והיה אשר תותירו מהם לשיכים בעינים ולצנינים בצידיכם" (במדבר לו, נה). וכן אתה מוצא בשאול שחמל על אגג (ירצא ממנו המן), ואחאב שחמל על בן הדד (-וכרת עמו ברית, ולאחר ג' שנים עשה אתו מלחמה ונפל אחאב במלחמה. ראה מלכים א כז). דברים וזוטא (הואם בלקיש רמז ותקט)

לעילוי נשמות
מרת רבקה פיגלא איגל ע"ה
בת הגה"ח ר' שמוחה בונם בייס ז"ל - ת.נ.צ.ב.ה.
ברכת מו"ש נשגד בזה למע"כ ידידנו הנגיד הנכבד
הרה"ח ר' דוד צבי גוימן שליט"א - ווינ
לרגל שמחת נישואי נכדו החתן המצויין בתושיש
כמר אליהו יהושע חיים ניניו
בן חתנו הרב הגאון ר' משה דוד הכהן פליישר שליט"א
במו"ש ובשעט"מ עב"ג בת הרבני התורני הנגיד הנכבד הרה"ח
ר' דב בעריש רוזנברג שליט"א - מחשבוני עיר ציריך יצ"ו
המערכת

לקח טוב

הסתפקות והתנשאות

זמן שהעמוד שלו מוסבת אל ענינים אלו, טובה היא וגם רצויה. אולם עליו לשמור על מדתו זאת לבל תצא ותשמש לענינים זרים, לקנינים גשמיים, כי אז מוציא הוא את מדת 'עוד'ו לרעה, ומכלה אותה אל הקצרים. ומאחר שמדה זו יכולה לשמש לטובה וגם לרעה, הרי שנודעת בה הבחינה של 'אור' ו'חושך' משתמשים בערבוביא, פעמים לטובה ופעמים לרעה, ועליו לבררה יפה יפה. עבודת בירור זו דורשת כמובן סיעתא דשמיא מיוחדת, שלא יהלופנה ולא ימיר דתה.

אותיות מחכימות

קל לא ירבה לו סוסים וגו' לא תוספין לשון בלך הזה עור.
יתבאר על פי מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים פו, ז) "שמח נפש עבדך", ופירשו המפרשים, כי האדם לרוב יקרה מסתפק כמשה ענין שולל הזה שמה בחלקו, אבל בעניני שולל הכל תהיה ומעלה לרוב נקטת תמיד יותר ויותר מלימודו והרגל שלו, למען לעלות מעלה מעלה יותר ויותר יוס לקנא קנאת סופרים כמו שגדול ממנו בחכמה ובמעשים טובים, והוא שני הפכים: הסתפקות והתנשאות. ו"ש" "שמח נפש עבדך" להיות שמה בחלקו ומסתפק, ואשר אני מבקש ממך על זה אמר "כי אלך ה' - לעבודך" - נפשי אשא" בהתנשאות. והיות דהם שני הפכים אני מבקש עור וסעד, עכ"ד. והיינו דכתיב (קס קד, לג) "אזמרה לאלקי בעודי" כחיות "עוד" שני תמיד יותר ויותר. וזה שאמר פה: "לא ירבה לו סוסים וגו' לא תוספין לשון בלך הזה", כחיות "עוד" להרבות סוס, כי אם ליקח כחיות עוד להרבות עבודתו ויתבדד יותר ויותר, כמאמר "אזמרה לאלקי בעודי" יעש לנו

על זה אמר נעים וזמירות ישראל: "אזמרה לאלקי בעודי" (תהלים קד, לג). וזאת אומרת שלא אשתמש במדת עוד שלי, כי אם לומר לאלקי ולעשות נחת רוח לפניו.

כל ישראל בני מלכים הם. וכך נצטוו המלך בישראל, שלא ישוב בדרך הזה, להשתמש במדת 'עוד' שלו להרבות לו סוסים וכן לשאר קנינים החומריים נחלות העולם הגשמי. ואת המדה הנשגבה של עוד והתנשאות ישמור להוציא אך ורק לדברים שבקדושה.

"איזהו עשיר השמח בחלקו". כבר הורנו חכמינו שישתפק האדם כמה שיש לו, לבל תגבהנה עיניו לייחל אל מה שאין לו. עיקרה של הוראה זו הוא הדיבור האחרון של עשרת הדברות שבו צוה הבורא יתברך עלינו שלא נחמוד את קנין וזולתנו. אין איפוא מקום להיסוס והתלבטות במכירה של מדת הקנאה והחמדה, כי רעה היא בשורשה ואין בה אלא גנאי ורקבון. מצד שני, הרי אמרו חכמינו ש"קנאת סופרים תרבה חכמה" (בבא בתרא כא.). משמעות הוראה זו היא לא רק שהקנאה והחמדה איננה רעה - כאשר מוסבת אל החכמה ואל הענינים הרוחניים - אלא גם טובה ומשובחת היא וגם רצויה.

היו אומרים: אין מדת החמדה אל מה שאין לו - מגונה לכשעצמה. הגנות שבה מוגבלת לענינים גשמיים בלבד. כי כאשר תהיה מוסבת אל המהרה ואל הקדושה, גדול שבחיה.

בהתבוננות קלה נמצא שכל מטרת חייו של יהודי עלי אדמות היא, שתרגזה נפשו להתעלות ולהודרך, להתקרב אל דיק אביה שבשמים. כל כולה של נפש האדם היא שתהיה מליאה שאיפות, לבל תסתפק במה שכבר עלתה בידה, אלא תהיינה עיניה נשואות אל מועבר למה שיש לה, ותהיה מוצפה ומייחל להשיג יותר ויותר עד אין סוף. אם תיעדר ממנה מדה זו של שאיפה - למה שאין לה, למה לה חיים.

נמצינו למדים שיחד עם הוראת ההסתפקות, מוטל על האדם גם לאחוז במדת ההתנשאות. שאיפה והתנשאות זו, איננה מסתפקת במה שיש לה, כי אם מתאוה היא לעוד.

מתברר לנו בכך, שלכל נפש מישראל נודעת מדה נשגבה של 'עוד', של נשיות עינים אל למעלה מהשגתה. אלא מה, שומה על האדם להשתמש במדת 'עוד' זו רק לדברים שבקדושה, לענינים כאלו שסייעו בידו לעבוד את אלקיו ולעשות רצון אביו שבשמים. כל

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

בחרדת קודש ויראת הכבוד מביעים אנו בזה בתוך מקהלות רבבות ישראל ברכת "מוזל טבא וגריא יאה" קדם אבינו רוענו, רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה, קדוש ישראל ותפארתו
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מבעלזא
ולבנו פאר מקדושים כש"ת הרה"צ רבי אהרן מרדכי שליט"א לרגל שמחת הולדת הנכד-הבן ני"ן
ויהא רעוא מן קדם אבוהון דבשמיא שירוהו כ"ק מרן רבינו שליט"א ממנו ומכל יוציח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים טובות. ועתירנתו צרופה שמשמחת צדיקים זו יושפע שפע ברכות ושובע שמחות, השפעות טובות בגשמיות וברוחניות לנו ולכל בית ישראל. אכ"י"ר
המברכים בגילה ורעדו: מערכת "עלילם לתרופה"

אמרות טהורות

על האדם לקיים בנפשו "שופטים ושופרים תתן לך" –

בשערי חושני

שופטים ושופרים תתן לך בכל שעריך וגו' (פס. יח).

כתבו ספרי המוסר, שהמשכיל והמושיע עיניו על דרכיו, יראה לקנס את עצמו בקנס, על כל תנועה ותנועה שיעבור את פי ה', דהיינו, בהבטי אל דבר אשר לא לה' הוא וכיוצא בשאר החושים, ויבל על עצמו להתענות או ליתן צדקה, וכמו שעשו תלמידי הרמ"ק, וזה דמיון השומר המכה ורודה להעובר על דברי השופט.

וזה הרמז: "שופטים ושופרים תתן לך בכל שעריך", הן הנה ו' השערים שיש בראש האדם, ב' עיניים, ב' אוזניים, ב' נביו החושים והפה, ואמר "תתן לך" בכל שער, שופט לשפוט בצדק השכל, איזה ענין יביט או לא, וכן בחוש השמיעה, הדריה והדיבור, וכן תתן לך שומר לקנס, באם יעבור על דברי השופט. אגרא דכלה

אזהרה למפגל עבודת התפילה – בנפס הדיבור

לא תזבח לה' אלקיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע וגו' (וי. יא). הן ידוע כי התפלה היא במקום הקרבנות, כמו שנאמר (השע. יד. ג) "ונשלמה פרים שפתינו", ואם כן, כמו שהמום פוסל בקרבן בכמה מום כן הוא פוסל את התפלה שהיא במקום קרבן. וזהו הרמז: "לא תזבח לה' אלקיך שור ושה – כל דבר רע", כלומר, בשילום פרים שפתינו לא יהיה בו כל דיבור רע. וזו היא גם כוונת רש"י ז"ל שפירש כאן: "אזהרה למפגל בקדשים על ידי דיבור רע". קין לודו

על שלשה עמודי העולם לחיות בשלימות – בלא פסול

על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר (פס. פח). "עדים" הוא לשון תכשיט, כמו: "ככלה תעדה כליה" (ישעי. פא. יא), וכמו: "ויתנצלו את עדי" (שמות. לו. יא). וידועים דברי רד"ל (אבות. ב. ב) "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים".

אמירה נעימה

לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל וגו' (וי. יב).

איתא בגמרא (פסח. ד. ה) "א"ר יוחנן משום רשב"י כל אדם שיש בו נמות הרוח כאילו עובד עבודת כוכבים", ויש לרמוז דבר זה בפסוק שלפננו, כי המקיים מצוה ואח"כ מתנאה מסור ממנו מידת הענוה – הנקראת 'מוה' כידוע. וכשניקח אותיות 'מוה' מתיבת 'מצוה' יישאר צ"ו. ומצינו ד"אין צו אלא עבודה וזה", שנאמר (ישעי. כה יג): "צו לצו צו לצו" (וזה"ל בראשית. כז. וראה פנהדרין נה).

וזה: "לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל", שלא יסור מתיבת 'מצוה' האותיות שבימין ובשמאל – דהיינו בחינת מוה – כי מימין וזה-ו' שמאל, כי אז יישאר 'צו' שהוא רמו לעבודה וזה.

כי תשמור את כל המצוה הזאת לעשותה וגו'. ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה. ולא ישפך דם נקי וגו' (פס. פ. ה). וברש"י ז"ל: "ויספת לך עוד שלש ערים – הרי תשע, שלש שבער הירדן ושלש שבארץ כנען ושלש לעתיד לבא". ויש לתמוה, הלא לעתיד לבא, כתיב (ישעי. ב. ד): "לא ישא גוי אל גוי חרב" ולמה לי ערי מקלט, ומה עוד שלא יספיקו שש וצריך להוסיף עוד שלש?

ושמעתי משה הרב מוה"ר אליהו הכהן זלה"ה – בעל "שבט מוסר", שביאר הענין, כי במשך הגלות המר והארוך יש כמה וכמה שהרגו בשונג, והיו צריכים לגלות לערי מקלט, אך מעת הוסר התמיד, חסרנו כל אלה. והנה חייבי הטאות שבזמן הגלות, כשיבנה בית המקדש בב"א יקריבו איש איש קרבנו לצאת ידי חובתו, כמו שאמרו (שבת. יב:) דרבי ישמעאל קרא לאור הנר, והטא, וכתב על פנקסו כשיבנה בית המקדש אביא הטאות שמנה. וכמו כן יהיה בכל חייבי גלות שילכו או לערי מקלט לשפוט, ומאחר שבמשך הגלות הארוך יתרבו חייבי גלות, לכן יהיו צריכים אז תשע ערי מקלט.

וזהו שאמר הכתוב: "כי תשמור את כל המצוה" – בעת יבוא הזמן שתוכל לשמור כל הרמ"ח מצוות עשה, דהיינו כשיבנה

וזהו הרמז: "על פי שני עדים" – תכשיטים, היינו תורה ועבודה שהן תכשיטין לנשמה, "או על פי שלשה עדים", היינו גם גמ"ח, "קיום דבר", היינו העולם, וכן משמע בוזהר הק. וזהו נמי ששנינו במשנה (פסות. ה.) דפרקי: "אם מתקיימות העדות בשנים למה פרט לך בשלשה, אלא להקיש ... מה שנים, נמצא אחד מהן קרוב או פסול, עדותן במלה, אף שלשה – נמצא אחד מהן קרוב או פסול, עדותן במלה", פירוש, "מה שנים", אם יש לך שנים, דהיינו תורה ועבודה, "נמצא אחד מהם" – או תורה או עבודה, "קרוב", שעל ידי כך הוא סבור שכבר קרוב הוא לה', וזה כלל גדול בדרכי ה', אדם שהוא סובר שכבר קרוב לה' – עדיין לא עשה כלום, "או פסול", דהיינו שאר פסול, כגון שלא לשמוה וכדומה, "עדותן במלה" היינו התכשיט כנ"ל, "אף שלשה", אפילו יש לך תורה, עבודה וגמ"ח, "נמצא אחד מהן קרוב או פסול" – כאמור, "עדותן במלה". ודואים בשדה (ליקושים)

"בראי אתם שיושע אתכם" –

בגלל האמונה והמסחר בזכותה של המצוה

ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים חיות למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם וגו' (ב. ג). פירש"י ז"ל: "שמע ישראל, אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושע אתכם". ולכאורה קשה, הא כתיב אח"כ (פסוק ה.) "ויספו השומרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו", ואמרו חז"ל (פסח. מה) הירא מעבירות שבידו – אפילו שח בין תפילין של יד לתפילין של ראש הוא חוזר מעורכי המלחמה. דמשמע שאפילו יש בידו זכות קר"ש והרבה מצוות, ילך וישוב לביתו.

וי"ל, שאם האיש חזק בנפשו ואמין לבב שמושו זכות קריאת שמע בלבד שיש בידו הש"ת יציל אותו ואיתן הוא בבטחונו בכך, אז ודאי כדאי וראוי הוא להינצל מפני חזק בטחונו, אבל מי שאינו חזק בנפשו שמושו מצות קריאת שמע בלבד יצילו הש"ת, והוא "הירא ורך הלבב", אז מוכרח לחזור מעורכי המלחמה, אלא אם כן נקי מכל העבירות. הרמ"ק רבי מנחם מענדל מקאצק ז"ע (מוכא ב"שה שפיר קדש". וראה מ"ש במדורנו גל. צ מאמרי יהודה' להר"ק מברענאן ז"ע)

בית המקדש בב"א, "ויספת לך עוד שלש ערים" – כדי שיהיו תשע ערי מקלט. ואם תאמר הרי אז כבר יהיה עולם התקין ולא יצטרך לזה, לזה אמר: "ולא ישפך דם נקי בקרב ארצך" – אכן האמת שאז כבר לא ישפך דם נקי, רק "יהיה עליך דמים" – שיהיו חייבי דמים שהרגו בשונג במשך זמן הגלות, ויצטרך אז ללכת לערי מקלט, ולכן צריכים תשע ערי מקלט.

פני דוד להרחיב ז"ע לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל וגו'. ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו ה' הוא נחלתו כאשר דבר לו (יה. א-ב).

ידוע ש"ישראל" – נוטריקון: יש ששים רבוא אותיות לתורה (פי' מ"ש בגל' תעג במדור אמרות מהורות), כי שורש כל אחד מישראל הוא אות מהתורה. והנה מצינו שישראל היו ששים ריבוא מלבד הלויים אשר לא התפקדו בתוך בני ישראל, ואם כן לכאורה ייפלא, וכי בני שבט לוי, שכבר בהם הקב"ה לעבודתו, אין להם אחיות בתורה. אמנם יש לפרש ע"פ מה שמבאר בספר "זרע ברכ" (ראשון) שהתורה ניתנה דוקא על ידי משה רבינו ע"ה כי הוא היה כולל נשמות כל ששים ריבוא בני ישראל, ולכן הוציא מפי קדשו את ששים ריבוא אותיות התורה, כי כמו ששלחבת קשורה בגהלת כן תאחד כל נשמה מישראל באות אחת מהתורה הק. והנה, ידוע ש"אנכי ה' אלקיך" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמענוס (פסות. כד.), ולפי זה נמצא שאת ששים ריבוא האותיות שהוציא משה מפי, הן הנה בנוסף על אלו התיבות "אנכי ה' אלקיך" ו"לא יהיה לך", ואם כן יש לומר שאותיות שורש נשמות הלויים היה מתיבות "אנכי ה' אלקיך" ו"לא יהיה לך" שיצאו מפי הגבורה.

ולפי זה יבואר הפסוק: "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל" וגו', ומפרש הכתוב, שאל התמה על שאין לשבט הנבחר היה חלק ונחלה עם "ישראל" – שהוא נוטריקון יש ששים ריבוא אותיות לתורה – כי על כן "ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו, ה' הוא נחלתו כאשר דבר לו", כלומר, מה שהקב"ה בעצמו דיבר, היינו "אנכי ה' אלקיך" ו"לא יהיה לך" – שתי הברכות השקולות כנגד כל התורה, שכל המצוות תלויות בהן, בהן היא אחיות הלויים.

אבני שיהם (פרשת וירא)

יתרון דעת

מנהג ישראל תורה (יד)

לקט נבחר של מנהגים ונוסחאות, הליכות והלכות, של מורן רבינו הבעש"ט הק' ז"ע – במלאות ר"ג שנה להסתלקותו. מלוקט מספרי תלמידיו הק' וספרי מאורי החסידות לדורותיהם, ומסודר לפי סדר 'אורח חיים' – מועדים ורגלים (ג) –

בשם הרב ז"ל (הרה"ק מקאריץ ז"ע) שצויה לצורבים בחורים להניח תפילין בחול המועד (עי' א"ח סי' לא ס"ב) ואמר, שהיה לו בזה ויכוח עם הבעש"ט, שהיה מצוה שלא להניח תפילין בחול"מ, כמו שכתוב בוזהר (וזה"ש שה"ה. ב.), והוא ז"ל השיב אם יכון בהנחתם כרצונות בעלמא, לא יעבור על דעת הוזהר ולא יהיה יוהרא, וצויה להניחם בלא ברכה ולא יכון כלל לשם מצוה רק כרצונות בעלמא. אמר פנחס (שער סדר היום אות מדר. ועי' שבחי הבעש"ט סי' ח)

דרך הבעש"ט אשר חסידים נוסעים אל רבם להסתופף בצלו בראש השנה יום הדין הגדול והנורא, והוא יתקן נפשו ונשמתו יעורר אותם לתשובה על חטאם בכל ימות השנה... אמרי חיים (פר' שופטים עמ' שצא. ועני"ש בפר' כי תבוא, עמ' תטז, שכתב: דרך הבעש"ט שיבוא חסידים אל הרבי, שהוא ימיתק הדינים בחסד א-ל ותתקבל תפלתו לפני אדון כל. וראה בספר "שבחי הבעש"ט" – אות לו. סו, קח, קבה, קפ, ועוד, שהרבה מתלמידיו הקדושים נסעו להבעש"ט הק' ז"ע לשהות במחיצת קדשו בימים הנוראים. יעני"ש)

המנהג היה אצל הבעש"ט ז"ע, כי "א-ל רחום" ו"עננו" בסליחות אמר הוא בעצמו לפני התיבה, כמו שזוהר בספר "דגל מחנה אפרים" מנבד הבעש"ט בליקוטים ז"ל: פעם אחת שמעתי ממנו (-מהבעש"ט) אם היה יכול עוד אחד לומר "א-ל רחום שמך" ו"עננו" כמו אני, אזי יהיה מביא משיח וכו'. מעשיות ומאמרים יקדים (וסיאמר תרס"ג – תר"ד. ב.)

מנהג הבעש"ט תמיד בימים הנוראים לא היה משגיח להסתכל במחזור, רק שהרב רבי יעקל ממעזיבו היה אומר במחזור הפייט לפניו והוא היה עונה אחריו. שבחי הבעש"ט (סי' כה)

שמעתי ממורי זלה"ה (הבעש"ט ז"ע) משל, על בעלי תפילות בימים נוראים, שלא יסמך עליהם בני עולם, רק ושתדל כל אחד להתפלל עבור עצמו, אמר משל, פעם אחד היו שני מלכים נלחמים יחד, ומלך אחד היה אדיר ותקף, שהיה לו גבורי חיל מלוכשים בשריון וקשקשים וכו', וזה המלך שכנגדו הלך למצוא אנשים גבורים כאלו ולא עלתה לו וכו', עד שאמר לדלדלו שלא יסמכו על הגיבורים וכו', ודפח"ה. בן פורת יוסף (פר' תולדות עמ' רטו)

... שקבלתי ממורי (הבעש"ט ז"ע) מזה שהזהירו חכמי הקבלה בכל מצוה ותורה ותפילה שיהיה בידליו ורדימו, שזאי אהבה ויראה, מכל מקום בראש השנה הדין, שיהיה היראה יותר מן אהבה, מה שאין כן בשבת ויום טוב היה אהבה יותר מיראה. תולדות יעקב יוסף (פר' קדושים, עמ' שדמ)

כמו שמתערבב השטן בגאולה כללית דיתקנו בשופר גדול, כך מתערבב בגאולה פרטית, כמו שכתוב (ההלים. סט, יט) "קרבה אל נפשי גאלה", וכמו ששמעתי בשם מורי, שעל זה יתפלל כל חסיד לגאול נפשו מיוצר הרע, בפרט בראש השנה ויום הכפורים וכו', ודפח"ה. תולדות יעקב יוסף (פר' וילך עמ' תשיח)

שמעתי מושל ממורי, מובא בספרי הגדול, שפעם א' תעו סוחרים מן הדרך, ונחו שם לישן, עד שנודמן להם איש להורות להם הדרך, ונודמן אי שהולכים למקום גרודי היות ולסטים, ויש שהולכים למקום ישר, והנמשל, כי אותיות התורה שבהם נברא העולם באו בעז"ז בדמות סוחרים ותעו מהדרך יושנים, ובא אחד ולומד לשמה מוליק אותן לדרך הישר לדבקן בפרשן וכו', וכן הוא בתפלה, על ידי מחשבות ורות נפסל התפלה ומשליכן במקום פסולי המוקדשין, ואם מתפלל בראש השנה בכונה מעלה כל התפילות של כל השנה שחרית לשחרית ומנחה למנחה וכו'.

כבר נהגו כל ההולכים בעקבות הבעש"ט לתקוע ל' קולות אחר קריאת התורה, ול' קולות על סדר הברכות בלחש, ול' קולות על סדר הברכות בחזרת התפלה, וי' קולות בקדש קודם התקבל. ודיעה זו הוזכר בתוס' (ר"ה. לה. ד"ה שיעור) בשם בעל הערוך, ונתייחס המנהג הטוב על ידי הבעש"ט, ובוה יוצאין לכל הדעות וכו'.

משמרת שלום (סי' מא ס"ו. ועי' בשרת' אבני נזר א"ח סי' תמז)

הבעש"ט ז"ע נהג ללכת לתפלת תשליך בראש השנה, והמגיד ממעזריטש ז"ע היה נוהג ללכת דוקא לפני סליחת י"ג מדות.

פרט המלך בשם הכנסת מרדכי מסאדיגורא זצ"ל (עמ' רמט)

הבעש"ט ז"ע היה נוהג לומר בימים הנוראים ז' פעמים "יהי נועם, וישב בסתר" בפשטו (ולא כל תיבה ז'פ). סיידור האריזל"ל רבי שבתי מראשקוב זצ"ל

עלי הגיון

מנהג "ישראל" תורה/הוספת והשלמות

מהליכות הבעש"ט הק' זי"ע

בתור השלמה ומילואים לסידרת הלכת במדור "יתרון דעת" אודות הליכותיו של מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זי"ע ועיניו, אמרתי להוסיף ולציין איהו מקומן:

א) במה שהובא בגליון תשי"ט שדרכו של רבינו הבעש"ט היה לשבות בשבתות הלילה במקומות שונות במושבות בני ישראל וכו', מצאתי דבר מופלא בזה בספה"ק **"תפארת שלמה"** פר' פנחס (דף קפ) וז"ל שם:

"כידוע המעשה מהבעש"ט ז"ל, פעם אחת לא היה רוצה להיות משובתי שבת בעיר אחת מפני כי ראה ברוח קדשו כי הניצוצות רבו מאד בעיר הזאת, והיה ירא לנפשו לבל יהי' להם אחיהו בו להפרידו מקדושתו הגדולה, כי לגודל מעלתו היו רודפים אחריו ביותר עצמו מספר כדי להעלותם, לזאת היה צריך שמירה יותר להנצל מהם", וכו' ע"ש. ועי' בתפארת שלמה' שער התפלה ד"ה אמר אויב ארדוק.

ב) במה שהובא בגליון תשי"ז מהרה"ק מקאמרנא זי"ע בשם הבעש"ט הק', שאחר התפילה היה לו שיעור וחק קבוע ללימוד התורה וכו', הנה מצאתי מקורו טהור בספה"ק **"דגל מנחה"** פר' כי תשא ד"ה (מלא) וז"ל:

"ולגו וידוע בשם אא"י (הבעש"ט הק') זללה"ה, שאחר התפילה שאדם מתפלל צריך לזוהר במעשיו, כי עלול הוא ליפול ח"ו לכעס או לשאר דברים שאינם מהוגנים, והיינו אם מתפלל במידת ריאה ונפל מזה אח"כ כעס ח"י, ואם מתפלל במידת אהבה גדולה יכול לבוא לפעמים אח"כ לאהבה שאינה צריכה, וזוהו תבין בכל מדה ומדה, **ועצה היעצה בזה הוא לסמוך תיכף אחר התפלה לדברי תורה**" וכו', עי' ע"ש.

ג) במה שהובא בגליון תשכ"ב מענין אכילת בצלים בשב"ק, יצויין לעובדא דהוי מהבעש"ט הק' בענין זה ומובאה בספר **"לעטר פתורא"** עמ' פ"א, עי' ע"ש.

ובענין סוגלת אכילת בצלים מבושלים (שם) אכן היה עובדא אצל כ"ק מרן מהר"א מבעלזא זי"ע, שפעם הכניסו ר' יעקב אהעלער ז"ל ור' ברוך צוויקל ז"ל (שהיו מבשלים הדגים לכבוד שב"ק וכל יומא דמגרא) אל הקודש פנימה את הצלחת עם הדגים, ובמקום הצלחת עם רוטב הדגים, הכניסו צלחת עם הצללים והשומים שבישלו עם הדגים, ואמר אז כ"ק מרן זי"ע, **שכל השלמות שישנן בגמרא מענין בצלים ושומים, הרי הן רק במבושלים.**

ד) במה שהובא בגליון תשכ"ג מענין חשיבות אכילת מלוח מלכה, מצאתי בספר **"מנחת שבת"** (צ"י פ"א סק"ל) שכי' בזה"ל:

"ושמעתי מספרים אשר בימי הבעש"ט הקדוש זצלה"ה אירע לאחד שיצרו הרע בער בקרבו ומסר א"ע לכפירה, ועי"ז שהיה רגיל תמיד לקיים סעודת מלוח מלכה פיתחו איש אחר ע"פי ציווי הבעש"ט שייקיים גם עתה קודם הכפירה סעודה זו, והנהגה חלילה לטעום מסעודה זו, ושנתה דעתו לטובה וניצל וכו', ועוד שמעתי נפלאות גדולות מענין סעודת מלוח מלכה, ולכן אשרי למי שנהר לקיימה" ע"כ.

ה) במה שהובא כמה חילוקי מנהגים שהיו בין הבעש"ט הק' זי"ע לתלמידיו המגיד זי"ע, ממעורבות זי"ע, אוסף את אשר מציאת עתה בספר **"באר ישראל"** (יומא דריגאל ח"א עמ' ר"ג) עוד חילוק לגבי הסתכלות בצפרנים בברכת 'מאורי האש' בהבדלה ע"י טור א"ח סי' רמ"ג, שהבעש"ט היה מסתכל בהבדלה על ציפורני שתי הידים, ואילו המגיד ממעורבות היה מסתכל רק על יד ימין. (ועי' שם) ובו"ח פר' ויקהל דף רח. ועי' בטור א"ח סי' רח, ב"ח, בדרכי משה ובפרשה שם).

אשר ישע"י נוסבים, בני ברק (כתוב מדור "יתרון דעת")

מעלת הבישול –

שהאש מגרשת את הארס סטרא דמסאבא

בעקבות הדברים שהובאו במדור המרתק "יתרון דעת" בענין אכילת בצלים מבושלים, מן הראוי להביא את הסברו המופלא של הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו **"יערות דבש"** (ח"א) דרוש ע"א, עמ' רב) בענין בישול אוכלים, וז"ל:

"נתע, כי קודם חטא אדם הראשון לא היה שום אוכל צריך אפיה ובישול, כדאמרין (כתובת קא) לעתיד לבוא תוציא הארץ לנשקאות. והטעם, כי אין מגרש ארס של נחש כי אם האש, כי ארסת נחש שרשו יסוד העפר, ונחש עפר לחמו, והאש תכלית רחוקה מעפר, זה למטה מטה וזה למעלה מעלה, ולכן אש מגרשת ארסו של נחש, לכן אמרו (ע"י י"ד סי' ס"ה) נחש צלי אין בו משום גילוי, כי כאשר האש שולטת אין ארס נחש כלל, ולא נשאר הטבע יחיד, וכן יין מסונן מגרש הארס, כמובאר בגמרא

למשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח -
ר' משה בהר"ר יצחק בערש
ברונשטיין ע"ה ת.נ.צ.ב.ה.

(בי"ק ס"ט) וכן יין המצונן (ע"י ל) פירוש, שבשלו ראשון ואח"כ ציינו כמ"ש המפרשים, ואם כן בשולטת בו אף הארס מגורש וכו', להיות כי לא בכל מקומות האוכלים הארס בשוה, ולכן במקצת הם סם המות כי הארס קשה בהם, ומקצתו רק באופן הזה שאין יוכשר לאכילה כלל אם לא באפיה ובישול באש לגרש ארס, ומקצת אשר בו הארס מיעוט, ולכן ראוי לאוכלו חי, אבל עכ"פ יש בו שום קצת ארס. **ולכן אמרו הטבעים, כי כל דברים חי בלתי מבושל הם מזיקים.** ועי' ברמב"ם הלכות מדע מ"ש בזה. וזוהו תבין למה אנו מברכין 'המוציא' על הא דקדים בישולא (ושהדרי"ק ב), כי הנמחר לבשל ולשלוט בו האש לא היה כל כך ארס בו, גם מיהר לצאת חפשי מן הארס אשר שבת עליו, ואם כן ראוי לברכה, כי תיכף בהגרש הארס סטרא דמסאבא חל סטרא דקדושה, ואם כן זה שנמחר יותר, חל עליו יותר מהר סטרא דקדושה, ולא שהה עליו סטרא דמסאבא כמו על אחר, ולכן זה ראוי לברכה. וזה הוא נכון וברור", עכ"ל.

דוד כהן, הר"ר נחירי ירושלים

ביטול מנהג – קריאת התורה בת"ב על גב ארס – לעומת אש המהלכות

יתתי לכם על המאמר היפה על הגה"ק רבי שמואל אבוהא זצ"ל (בגל תשכח), ואמרתיו להוסיף ענין מענין בן דן בספרו שו"ת **"דבר שמואל"** (סי' רמ"ט) ויש ללמוד ממנו מוסר השכל גדול ובכן שם הוא דן בענין מנהג שהיה נהוג בקהילות שונות שאת קריאת התורה בתשעה באב היו קורין כשהס"ת היה מונח על גבו של אחד המתפללים [הגאון החיד"א מביא מנהג זה ב"ברכי יוסף" (א"ח סי' תקט"ז) ואת ד' וכתוב "שיש מקומות שהנהגה בתשעה באב להטות ראש איש וגבו למעלה, ולהניח ספר תורה עליו ולקרות ג' גברי, ויש שפקפקו משום דמחייא כחוכא וכו', ואין דבריהם ממש. וכתב מהר"ר ישראל שלמה לינו בתשובה כתב יד, שיש שורש למנהג, והסכים עמו הרב מייכאל ח"א"י" (ע"י שו"ת 'תשובה מאתה' שביא מנהג זה כדוגמא למנהג חוכא), וכך כותב רבינו שמואל אבוהא:

"ועל דבר מנהג שימת ספר תורה לקרות בו בציבור ביום תשעה באב על גבי איש מוטה וכפוף ופניו למטה, שמעתי הטענות והתשובות שכתבו לצדד צדדים בביטולו ובקיומו, ועם כי גם בעיני יפלא מנהג כזה ולא מצאתי בו טעם לשבח, מכל מקום כיון ששערי תשובות לא נעלו כנגד טענות לאיסור, אין לי לדש להוסיף עליהם, **ואם ח"ו יסבב ביטולו של המנהג אש לחטש ומהלכות בין יחסי הקהילה הדבר מסור לכל יראי ה' לחשוב הפסד מצוה כנגד שכר השלום ולבחור הרע במיעוטו**".

משה נעים, חיפה

הפה שאסר – הוא הפה שמתייר

ראיתי בגליונכם דברים נוראים בענין קדושת הדיבור, ואמרתיו לא אמנע טוב ואוסף עוד פניה קצרה שראיתי בסו"ס **"דברי ישראל"** (כלל דאורייתא אות ה) להרה"ק ממאדז"ק זצ"ל בזה"ל: "הפה שאסר הוא הפה שהתיר (כתובת כ"ג). פירוש, הוראת איסור והיתר תלוי בפה. הפה שאסר - הפה הוא שמתייר. והיינו כמו שאמר אא"י [הרה"ק רבי יחזקאל מקאמארנא] זצוק"ל למורה הוראה אחד, הנה מצניו בשו"ע שהמחבר מתיר ובה אחר כך הרמ"א ואומר ויש אוסרין, וכן היא הלכה. נמצא חלילה שהמחבר אכל טריפות חס להזכיר. אלא כשאמר המחבר בפיו הקדוש 'מוותר', היה באמת מותר וכשר בלי נדנדו איסור חלילה, ואחר כך כשבה הרמ"א ואמר בפיו הקדוש 'יש אוסרין' הוא באמת איסור גמור, **ואם כן היא שהכל תלוי באמירת הפה, יש ללמוד מזה איך שצריך המורה הוראה בישראל לשמור פיו בקדושה ובטהרה.** עכ"ל ודפח"ח. וזהו שאנו רואים שיש גדול בתורה, ובה אחר שאינו כל כך גדול כמוהו, ומכוח הלכה לאמיתו יותר ממנו, והוא מפני שפיו שלו הוא פה טהור ומקודש יותר, והוראת איסור והיתר תלוי בקדושת הפה, כי הפה הוא שאסר והפה הוא שמתייר כנ"ל ודו"ק. עכ"ל.

דוד קליינמאן פלעטבוש נ.י.

מקדש של מעלה מכון נגד מקדש של מטה/ כ"ו אוכרות כנגד רעו"ת אותיות שבתוכה

א) הנהי להעיר במש"כ בגליון תרמ"ה (פר' ויצא) מדור אפירה (עי'ה"ח) בשם ספר **"מלאכת הקודש"** הגאון בעל 'תשובה מאתה' זי"ע, ותוכן דבריו דלמדי שמקום הר המוריה נתקן לבית א-ל, לא היה אז ביהמ"ק של מטה מכון כנגד ביהמ"ק של מעלה, "ולדאיהו צורך יהא נעשה נס מיותר שגם מקום המקדש של מעלה יתיק מקומו", עכ"ד.

אכן מצאתי בספה"ק **"קור' לדוד"** (פר' תהי' ב"ה"ה ויפגם במקום), דמבאר בטו"ט דאף למ"ד זה הוי שפיר מכון, עיי'ש שמפרש ע"פ דברי קדשו של הגה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע לתוך הסתירה, הא דכתב רש"י, דפעם אחת כתב רש"י (שמות טו, יז) שבהמ"ק של מטה

מכון כנגד בהמ"ק של מעלה, ופעם אחת כתב (בראשית כ"ז) להיפך, שבהמ"ק של מעלה מכון כנגד מקדש של מטה, וז"ל בתנ"ח: ופירש הוא ז"ל כי כל מקום שגלו שכניה עממה, וכתבי' 'למענכם שולחתי בבלי', ואם ישראל על אדמתו והמקדש על מכון, המקדש של מעלה מכון כנגדו, אמנם כשגלו ישראל ושכניה עממה אם כן לא שייך לומר שבהמ"ק של מטה מכון כנגד מקדש של מעלה, דהרי אין למקדש שלמטה מקום קבוע, אלא שהוא ית"ש באהבתו לישראל מכון גם המקדש של מעלה שהיה לעומת של מטה בכל מקום שישאל שם וכו', עתד"ק. והנה כאן (נפר ויצא) הראו לעקב אע"ה את החורבן, כמבואר במדרש על פסוק "אין זה כי אם בית אלקים", וישראל יגלו ממקומו, וממילא מקדש של מעלה יעקר ממקומו, על כן פירש"י וזה שער השמים - שבהמ"ק של מעלה מכון כנגד מקדש של מטה וכו', עכ"ל, עיי'ש היטב ודו"ק.

ב) ראיתי בגליון לפי כי תבא תשס"ט (תרפ"ט) במדור 'יתרון של ראשונים' שהבאתם בשם **שו"ת רדב"ז** (ח"ב סי' תשס"ט) שנשאל "למה לא נכתבת נחמה בקבלות של יהודה כי תבא אל הארץ" כמו בקבלות של 'אם בחוקותי' [שמשיים בן (הק"ר, סי' מד-מה): "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתינו וגו', וזכרתי להם ברית ראשונים" וגו'], והשיב באחד התירוצים בזה"ל: "ומה שנראה לי לתרץ, כי אין צריך נחמה בפרשת כי תבא, לפי שנחמם בצדס, שאין פסוק ופסוק שלא הזכיר בו שם ההוי"ה, המורה על הרחמים, להודיע שהמדה היא ברחמים וכו' ואין כן נחמה גדולה מזו, עכ"ל. והנה להאיר בזה מספר **"לב אריה"** פ"י וילך המובא בספר **"זו"ר יצחק"** על תהלים להגה"ק רבי יצחק חיות זצוק"ל בקאפיטל ל"ד, וז"ל: "ד"ש בקבלות שבמשנה תורה תרע"ו אותיות כמנין יעו"ה, וכנגדו נזכר השם כ"ו פעמים כמנין ש הוי"ה עולה ג"כ מספר זה", כדי להגן להמתיק הקבלות" וכו', עכ"ל, עיי'ש.

נ ציון גרינפעלד, ברוקלין נ.י.

מסירות נפש על מנהג ישראל!

במדור 'יתרון דעת' הזכיר לאחרונה ענין אכילת בצלים בשבת, בתוך סידרת מנהגיו והליכותיו של מרן הבעש"ט הק', וזוכרני שפעם ייחדתם מדור זה רק על ענין אכילת בצלים בשב"ק נ.ה. אכן בגליונות תרגם-תרכ"ד, על כן אמרתי לשלוח לכם את אשר מסופר נפלאות בס' **"לפני האש"** (ח"א עמ' קט) של **"הגה"ק מקליניבורג** זצ"ל, עובד שניתן ללמוד הימנה על גודל מסירות נפשו גם על קיום מנהג ישראל כמו אכילת בצלים בשב"ק, וכך נחמתי שיש שרידי "קאצעטניקס" (אסירי מחנות הריכוז) ממחנה אושביץ ששהו בקברותו מרחשעים עוד היום, כל אימת שנוכרים באדמו"ר מתחנך, מי מבני עמו מוכן להתחסד אתו, כי הוא מוכרח שבעה ז' לקיים מנהג אבות ולאכול תחית "בצל" לכבוד שבת! וכאשר אורו עיניו, משהושיט לו אי מי מעט גלדי בצל ראויים לאכילה, אשר השיג בדרך מופלאה ממתבב המחנה, פרש לו אל פיתו ישוב בוכה שעות שלמות עם הצל בידיו כשעיניו העצומות יורדות פלגי דמעה. נשגב הדבר מביתנו... אבל צירוף המילים כשלעצמו "בצל לכבוד שבת" עם "אושביץ" אינו מתיישב בתפיסתנו. אהא! מהיכן שואבים כוחות נפשיים וגבורה עילאית את כוח, עיי'ש.

שמעון בן-חיים, אלעד

בסוד אכילת ביצה עם בעל בשב"ק

הנהי בזה להוסיף גגרי נאה אודות אכילת בצלים בשבת מקובץ 'שיחות קדש' (בסעופים) מוכי' מרן אדמו"ר **מוהר"א מפיטסבורג** זצוק"ל (מופא דב"ס) בפר' יתר שנת משיח' בסעודת צפרא דשבתא וז"ל: שמעתי בשם קוני הרי"ר **מרדכי'לע מנאדמנא** זצוק"ל: שאמר הטעם שאוכלים ביצה בשב"ק בבוקר, כי "ביצה" היא נטריקון י"ב צירופי הוי"ה ב"ה. ואפשר שלכן אוכלים גם בצל, כי י"ב צירופי הוי"ה, שהוא שם של רחמים, על כן מברכים את הצל עם הביצים, כי הצל הוא דבר חריף ורומז למדת הדין, וכשמעריבים יחד אז מתקנים את הדינים וממתיקים אותם. [ואמר בדרך צחות: כדי לתקן כ"כ הרבה דינים צריך סייעתא מעוד אנשים, ואי אפשר לבד... וחילק להמסובים שם]. עיי'ש.

נ ציון בנימין מילר, קרית פיטסבורג אשדוד

"נחפשה דרכינו – ונה קור"ה"

יפה עשה סופרכם במאמר הנפלא על אודות האי כהנא רבה הגה"ק רבי משה מגניבטש זצ"ל בעל ה'דרך משה' (יומא דשנמא' ג' תשס"י) בתיאורו על דרשותיו הנפלאים והיותו מוכיח בשער וכו'. וכדאי להוסיף דבר נחמד שכתב אותו גאון בדרך צחות בהקדמה לספרו, וז"ל: "אמרו חז"ל (ערכ"י טו) תמה אני אם יש בדור הזה שיכול להוכיח. פירוש המבאר הוא, משום שאם אומר המוכיח טול קיסם יאמרו לו טול קורה, אבל אם הוא משתף עצמו עממה בחטא, כמו שאמר עזרא הסופר (ג' א) 'אנחנו מעלתי', אז הם מקבלים תוכחה. וזהו שאומרים פירוש על הפסוק (איכה ג, ט): **"נחפשה דרכינו - רצה לומר שאם ישתף כולם וגם אותו עצמו עממה, אז 'נחפשה קור"ה' - שלא יאמרו אל המוכיח טול קורה**". ודברי פ"ח חן. אברהם י. גייטסוועד

לעילוי נשמת מרת שרה גוטמאן ע"ה בת הרה"ח ר' שלום ע"ה נלב"ע ביום ה' אלול תשס"ג. ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת גאלה ב"ר נחמן חיים ע"ה נוימאן נלב"ע י' אלול תשס"ב. ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת לאה ב"ר אברהם ע"ה נלב"ע ו' אלול תשנ"ז. ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת ר' אברהם צבי ב"ר מרדכי ע"ה בערגער נלב"ע י' אלול תשכ"ט - ת.נ.צ.ב.ה.
הנוצח על ידי חתנו הגאון רבי שלמה זלמן וועבער שליט"א דומ"ץ ביהמ"ד דחסידים בעלזא אנטווערפן	הנוצח על ידי בנה החשוב ידידנו הנדיב הנכבד מוה"ר ר' משה אלי הכהן שטערן הי"ו		

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת דף היומי

מסכת שבעות

בענין הזכרת שם ה' בעת הלימוד בפסוקים המובאים בגמרא

שנינו במשנה (דף לה ע"א): **"כ"ח ה' א-להים וכן יכבה א-להים – זו היא אלה הכתובה בתורה"**, ומספר בגמרא (לו ע"א) שרב כהנא ישב ולמד המשנה לפני רב יהודה **"וקאמר הא מתניתין כדתנן (ר"ב כהנא היה שונה משנתנו כמות שהיא שניה יכבה וכן יכבה)"** (רש"י), אמר **לוי: כנה** ("אמר ליה רב יהודה: כנה, הפך דבריו כנגד אחרים, אמור יכבה וכן יכבה, שלא תקללני", רש"י). יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב כהנא, וייתיב וקאמר (תהלים נב, ז) **גם א-ל יתצן לנצח ויחרץ ויסחר מאהל וישרש מארץ חיים סלה, אמר לוי: כנה** ("כנה, ואמור יתצח", רש"י). והקשו בגמרא **"תיתי למה לי"**, כלומר, מדוע הוצרכו להשמיענו פעמיים דבר זה, ותיצרו: **"מזה דתימא הני מילי מתניתין, אבל בקראי אימא לא מכנינן, קא משמע לן"**.

הגאון היעב"ץ ז"ל דן בספרו **"שאלות יעב"ץ"** (ח"א סי' פא), אם מותר לקרוא בשעת הלימוד את האזכרות בפסוקים המובאים בתלמוד או לאו – משום חשש איסור הזכרת שם שמים לבטלה. ונצטט כאן טעמים מתשובתו הנוגעים לשאלה זו, וז"ל: **"אף על גב דהוינא למיקרי דרדקי דקפדי בהכי, וסוברין שיש בו חשש דלא תשא את שם ה' מבטלה, בודאי טעות הוא בידיהם, ולא חזינן לרבנן קשיאי דקפדי בהכי, ומביא למעשה רב מאביי בעל ה'חכם צבי' ז"ע – וקולא, וז"ל: 'ואיברא איפכא דהו' – נהירנא כד הוינא טליא וגריסנא גמרא באנפא אבא מארי הגאון ז"ל, כשהייתי מגיע לפסוקים וקרייתי השם בכינוי כנו מה שמעתי ממלומדי, היה גוער בקורין כך, והורנו לקרות השם בקורא בתורה"**, ומביא שם כמה ראיות שהביא אביו ה'חכם צבי' לכך.

וממשיך וכותב: **"ולענ"ד פשוט שאפילו ראיה לא הדינו צריכין, כי מאי טעמא נשנה קריאת הכתובים ממה שהם בתורה, והלא קריאתן מצוה, וכי לחנם ולבטלה קורא אותן בדרך תלמוד, הלא זהו עיקר תלמוד תורה ששקול כנגד כל המצות, כשדורש ומפרש הפסוקים, וא"א מבלי שיקראם, כלומר, שברור הדבר שמקיימים בו מצות תלמוד תורה בחיוב, לפרש פסוקי התורה ע"י לימוד תורה שבעל פה, ולמה אם כן ייחשב הדבר כהזכרה לבטלה. ולאחר שהביא סברא לאסור וסותרה כותב: 'ואם תאמר, שאסור לקרות בכתב משום דברים שבכתב או אתה רשאי לאומרן בעל פה, אי הכי מאי איירא קריאת השי"ת, אפילו כל שאר הפסוקים יאסר בעל פה...', וממשיך לדון שם בכללי איסור אמירת בע"פ דברים שבכתב, ומסיק: 'אבל מ"מ ודאי עכשיו אין צורך לכך, שהרי התירו לכתוב הכל משום 'על לעשות לה', וכן הדבר לקרות פסוקים על פה"**.

ובסיום תשובתו כתב להוכיח מוסיגתו וקולא: **"אמנם גדולה מזו יש לנו בגמרא דשבעות, שאפילו בלשון שבעות האלה השנויה שם, צריך לשנותה עכ"פ עם הזכרת השם בדרך שצריכה להיות, כימובא מהדיא עובדא דרב כהנא קמיה דרב יהודה, וקאמר למתניתין כדתנן, ואמר ליה 'כנה', ופירש"י 'הפוך דבריו ואמור יכם יכבה', הרי משמע שכן לא היה מנהגם לשנות האזכרות בכל מקום – ודאי לא היה מכיר שם ה' במפורש לא היה הדבר נחשב כלל כשבעות אלה, ולא היה בו שום בית מיוחד, כמו שמבאר בהמשך, וגם רב יהודה אע"פ שהיה מורה לו לכנות ולשנות הלשון – מנוכח לסתור, אעפ"כ לא הורה להוכיח השם בכינוי ולומר 'כך השם', שאל היה אומר כך לא היה מצריכו לכתוב, אכן, בסיום דבריו כתב היעב"ץ, שבכל זאת אינה ראיה מוכרחת, כי יתכן שגם כאשר יזכר את האלה בכינוי לבד – ישנה קפידא בזה כשנאמרים בלשון נוכח.**

ויש להביא מהם שכתב בספר **"יוסף אנומי"** (מנהגי פרנקפורט סי' שמח-ט): **"ראה העון הגדול בהזכרת השם לבטלה, שאפילו בפרשת קרבן למדו הכהנים ז"ל מן המקרא שלא יאמר 'לה' עולה' 'לה' שלמים', שלא יגמור דיבורו על ידי דברים אחרים, ונמצא שהזכיר את השם לבטלה... אכן להזכיר השמות המזכירים בגמרא ובפסוקים נראה לי דרשי, ומצוה להזכיר בפירוש בשעת לימוד, ולא לכנות 'אדושים' וכיוצא, לדעתנו אינו דרך כבוד כלפי מעלה לכנות, שהרי הכינוי לאדם הוא בזיו, וכן שמעתי מהקדמונים"**.

והנה למרות שמצינו שיטה בראשונים האוסרת בזה, כמו שהביא בתש"ץ (ספר תשב"ץ קטן סי' תט) בשם המהר"ם מוטרונבורג: **"ואינו קורא שם של ד' אותיות בתלמוד כ"א השם"**, מצינו שהרבה פוסקים נקטו וקולא בזה (ראה: שו"ת מים חיים או"ח סי' כב; שו"ת שו"א ומשיב מהר"ק ח"ג סי' גג; שו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' נד ועוד), ומובאים הדברים בספרי הפוסקים להלכה (ראה: ברכי יוסף א"ח סי' רטז סק"ה; משנ"ב שם סק"ד).

ברם כל זה אמור בפוסקים המובאים בשי"ס ובפוסקים, שבהם נקטו הפוסקים שאינו נחשב כהזכרת שם שמים לבטלה, מאחר ששמו של הקב"ה הוא חלק מן הפסוק – שמצוה ללמוד, ומדוע ייחשב כהזכרה לבטלה. אבל, כאשר נזכר בשי"ס שם ה' במטבע על ברכה, כתבו הדרכה פוסקים שאסור יש בדבר, והלא מטבע זו אסורה לאמרום בסתם, כי אז נחשב הדבר לבטלה, ושונים הם פוסקים תנ"ך, שהפוסקים כלשונם מצוה ללמוד אותם ללא שום שינוי, משא"כ במטבע של ברכות, שבה נקטו הרבה פוסקים לאיסורא, כמו שנפסק במג"א (סי' רטז סק"א).

ויציין כי הגאון היעב"ץ מתיר גם בזה, וז"ל (שם): **"ועוד אני אומר, שאף אם נדומה לו אזכרות במטבע ברכות המובאים בתלמוד, כגון סוף פסחים סי' ה' אלקינו יגיענו מלועזים כו', ראה לי, שמכירי השם בדרך שקורא בתורה, שהרי צריך שלילמוד הברכה בחיוב, שהיא נוסחה גדולה על לשוננו בתקנו, שאם יבוא לצאת בו ידי חובתו שלא ישנה במטבע ברכות"**, וכן נקט להלכה החוות דעת (י"ד סי' קי דיני ספק ספיקא סק"ב), אכן, להלכה נקטו הפוסקים לאיסורא, כמו שכתב החיד"א (שם) נגד דברי היעב"ץ: **"ואין דבריו מוכרחים"**, ומנהג רבנו קשניאנא בארץ הארץ שלא להזכיר השם כהמאמר.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני טלטול מגירה שהיא בסיס לדבר האסור בשבת

א. מגירה של שולחן שמונה בה כסף או דבר מוקצה אחר, ואין בה שום דבר היתר שחשוב יותר מדבר המוקצה, אסור לפותחה או לסוגרה בשבת, כי המגירה נעשית בסיס לדבר האיסור והיו מוקצה.

במה דברים אמורים, שהניח בה את דבר המוקצה בכונה שיהא מונח שם בשבת. אבל אם הניח אותו במגירה על דעת להוציאו לפני שבת, ושכח להוציאו, אזי לא נעשית המגירה בסיס לדבר האיסור, ואם יש לו במגירה איזה דבר היתר, וצריך לו בשבת, רשאי לטלטלה ולקחת משם חפצו, ואע"פ שמטלטל גם את המוקצה, הרי זה רק טלטול מן הצד לצורך דבר ההיתר. ואע"פ דאפילו שכת המוקצה ג"כ עדיף לעטר, מ"מ באופן דאי אפשר לעטר, מותר לטלטל המוקצה מן הצד, דהיינו ע"י שפותח המגירה ונותן היתר (עני אורח סי' שט ס"ד ובניח"ש).

ג. אם מקומו של דבר המוקצה הוא במגירה זו, אזי גם אם הניחו בה בשתמא, בלא כונה מיוחדת שישאר בה בשבת, ג"כ דינה כבסיס, כיון ששם מקומו (עני שם במג"א סוף סק"ו ובמ"ב סק"י).

ד. הא דאמרין דאם הונח המוקצה בכונה נעשית המגירה בסיס לאיסור, היינו רק אם הבעלים של הבסיס (דהיינו המגירה) הניחו את המוקצה בתוך המגירה, או אדם אחר – בהשגחה בעל השולחן וכדומה.

אבל אם אדם אחר הניח את המוקצה בתוך מגירה בלא דעת בעליה, אזי אינה נעשית בסיס, כי אין אדם אסור דבר שאינו שלו, מלבד אם יש בכך תועלת לבעה"ב, שאז יכול לעשות את המגירה לבסיס ואסור לפותחה בשבת (עני שם במג"א סק"ו ובמ"ב סק"ד). ואם אשתו או אחד מב"ב וכדומה הניחו את המוקצה בתוך המגירה ואין בכך תועלת לבעה"ב – מסתפק במנחת שבת (סי' פט סק"י) אי נאסר.

ד. מגירה שמונה בה כלי שמלאכתו לאיסור [כגון, פטיש] – שמוותר בטלטול לצורך גופו ומקומו – ומונח בה גם דבר היתר שאינו חשוב כמו הפטיש וכדומה, מותר לפותחה כדי להוציא ממנה דבר היתר, כיון שמטלטל את המוקצה רק מן הצד, ואת המגירה מותר לפתוח דכיון שצריך למה שמונה בה הוי כמטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו, כי הבסיס אינו חמור מהמוקצה שעליו.

ה. לגבי דין השולחן שבו המגירה – באופן שהמגירה נעשית בסיס אל המוקצה שמונה בתוכה אם גם הוא נעשה בסיס, יש חילוק: אם אי אפשר להוציא את המגירה משולחן, הרי היא נטפלת אל השולחן, אז אין השולחן נעשה בסיס אל המגירה, ומותר לטלטלו כשצריך לכך, והמגירה אסורה בטלטול כג"ל.

אבל אם אפשר להוציאה מתוך השולחן, אם כן נחשבת המגירה לכלי בפ"ע, ואינה נעשית נטפלה להשולחן, אזי השולחן נעשה בסיס אל המגירה וגם כן אסור בטלטול, מלבד אם מונח עליו דבר היתר שחשוב יותר מהמוקצה שבמגירה, או שמונה במגירה מוקצה שאינו חשוב, כגון כמה פרוטות, שאין אדם מביטלו לשולחן (עני מ"ב סי' שי ס"ק לא).

ונראה דהוא הדין במגירות חשכיות בזמננו, שאפשר להוציאן ממקומן אבל לא בקלות, וצריך לשם כך לדחוק באיזה כפתור וכדומה, מ"מ כיון דאפשר להוציאה הוי ככלי בפ"ע, ואינה נטפלת אל השולחן ואסור בטלטול.

ו. גם באופן שהשולחן נעשה מוקצה מחמת המגירה שמונה בה דבר מוקצה, מ"מ אם יש בו עוד מגירה שמונה שם דבר היתר שחשוב יותר מדבר המוקצה המונח במגירה האחרת, מותר לטלטל השולחן, אע"פ שעל השולחן עצמו אין שום דבר היתר (עני שיש"כ י"ז הע' רלב בשם הגרש"י אויערבאך זצ"ל).

וה"ל, שגם באופן שהשולחן נעשה בסיס, בגלל מגירה שיש בה דבר איסור, מ"מ שאר המגירות שאין בהן דבר מוקצה מותרות בטלטול, כי רק בשולחן שייך לומר שנעשה בסיס, אך לא שאר המגירות.

עלי ספר

בינה לעתים חודש אלול – אוסף ביאורים ואמרים, ביורים ורומים, קורות ועבודות, מנהגים וחליכות, ממקצות הדורות, תלמודי לפי ימות השנה. קיבצם וחקסם הגה"ק רבי **יצחק ווייס** זצ"ל הי"ד אב"ד קאדילבורג ווערבי, ומופיע לראשונה מעצם כתיב. נערך ונסדר על ידי הרב מיכאל יהודה הירש ויצא לאור ברב פאר וחדר ע"י מכון ש"ס עולם בראשות הרב שבת שמואל ווייס, בני ברק תשס"ח (חלק ד, אלול, קסע עמ').

עמוד הימיני – דרושים נחמדים וחידישים יקרים, נחלק לשבעה עמודים בעניני יראה, תורה, עבודה, גמ"ח, ענוה, תשובה ומילי דהספדא. מאת הגאון ר' **אברהם** ב"ר אשר אשכ"ל קליינמאן זצ"ל מגיד משירים דק"ק מינסק, תלמיד מאור הגולה רבינו הגר"א מוילנא זי"ע. נדפס בק"ק מיינסק בשנת תקצ"א, ועתה י"ל מחדש מסודר ומופסק על ידי נכדיו, בחוספת מאות מראי מקומות וצינונים, עם הנהגות והערות; ותולדות המחבר, וכן קונטרס **"קול רינה"** – מכתב"ק נכד רבינו הגי"ר נ"יה קליינמאן – הערות על קיזור שויע. בהוצאת מכון ש"ס עולם, בני ברק תשס"ט (שי' עמ').

העטרת – שאלות ותשובות, חידושים וענינים על סוגיות הש"ס מאת הגאון ר' **עזריאל הלוי טויבער** זצ"ל מק"ק **דונאטסערדאלה**. יצא לאור מעבד ומסודר מחדש עם הוספות ותולדות המחבר, על ידי הרחי"ר ר' יו"ט ליפמאן ראקאוו, רב ור"מ 'היכל התורה' בלונדון, בהוצאת המפארת של מכון ש"ס עולם, בני ברק תשס"ח.

מחנה יהודה – אוסף חידושים ודרושים, מעניני תורה ונישואין, תולדות וקורות של הגאון רבי **יהודה לייב וויינשטיין** זצ"ל ראב"ד דק"ק **פרעשבורג**, בעצמא קול יהודה עמ"ש שבת. ונלוה אליו: דרשה לשבת גדולה מאת רשכבה"ר רבי **עקיבא אייגר** זי"ע. נערך ויצא לאור בחידור רב על ידי הרב יהושע אלקיים גרינצווייט, לונדון. בהוצאת מכון ש"ס עולם, בני ברק תש"ע (קלד עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרב דוד שפרינצלס שליט"א לרגל שמחת אירוסים בתו תח"י עב"ג הבה"ח כמר הלל י"ן בן מחול' הרב אהרן (בהגרש"א) וינד שליט"א – ירושת"ו	הרה"ח ר' יודא מאנדעלאוויטש הי"ו לרגל שמחת אירוסים בנו היקר הבה"ח כמר משה יעקב נ"י עב"ג תח"י בן מח' הרה"ח ר' אהרן פייבוש הי"ו – ירושת"ו	הרה"ח ר' משה יצחק וואלדמאן הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר גדלי' נ"י לעול התורה והמצוות למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' אהרן הכהן שפיטצער הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר ישראל נ"י לעול התורה והמצוות למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' אביגדור קופפערשטיין הי"ו לרגל שמחת לידת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' אהרן בערגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (לא. לענעם)	לעילוי נשמת הגה"צ מוה"ר מאיר צבי ב"ר ישראל הכהן עהרנטרייטא זצלה"ה ראש ישיבת מאנשענסטער נלב"ע ו' אלול תש"ס – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הגאון רבי אברהם הכהן עהרנטרייטא שליט"א	לעילוי נשמת הגה"צ מוה"ר מאיר צבי ב"ר ישראל הכהן עהרנטרייטא זצלה"ה ראש ישיבת מאנשענסטער נלב"ע ו' אלול תש"ס – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הגאון רבי אברהם הכהן עהרנטרייטא שליט"א
--	--	--	--	---	---	---	---

הפצת הגליון וזיכוי הרבים השבוע בחסות לרגל סיום בין הזמנים והתחלת הלימודים

אמרות טהורות

השם מבטחו בך - ניצול מחטא

כי תצא למלחמה על אייביך ונתנו ח' אלקיך ביידיך ושביט שביי (כא, ו). הלשון "ושביט שביי" צריכה ביאור.

ונראה שבא הכתוב לרמוז שאם האדם שם מבטחו בך, וכשיצא למלחמה ומנצח, יודע הוא שאין זה כוחו ועוצתו ידו כי אם לה' הישועה אשר עוזו בידו וגבורה בימינו, וכענין שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים ל, ב): "ולא שמחת אויבי ל'". שהשמחה בעת ניצוח האויבים לא היתה ל' - כחי ועוצם יד, רק הלא והודיה להש"ת, או אז שומרים אותו מלמעלה שיהיה מהור עינים מראות ברע ולא יכשל בדבר עבירה. וזהו שאמר: "כי תצא למלחמה - ונתנו ח' אלקיך ושביט שביי", צריך אתה לדעת שכל הנצחון והשבי הוא 'שביי' - של הש"ת, ואז תשמך מכל רע. אבל אם יפנה לבבך "וראית בשביה" - שביה ולא שביי - שתהשוב שידך רמה, ולא ח' פעל כל זאת, אז עבירה גוררת עבירה, להכשל בראות העין ובחמדת הלב.

פנים יפות

מבחן המצוה - השמחה שאחריה

וראית בשביה אשת יפת תואר וגו' (כא, יא). "יש לומר דהתורה רמזה לנו, דהנה כמה פעמים נראה לו לאדם על איזה דבר שהוא מצוה לעשות כן, ובאמת הוא עצת היצר הרע שמטעה אותו בזה. והנה להגיע אל אמתת הענין יכול לבוא על ידי שיראה אה"כ אם יהיה לבו שמה או לא, ואם ישמה ידע כי נכון הדבר אשר עשה לפניו יתברך, ואם יתהרט אה"כ ידע כי הוא מצד הרע ח"ו.

ולכן אמרה התורה: "וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בך" - שידמה בעיניך שהיא מצוה, אמרה התורה: "ולקחת לך לאשה" ואז יהיה אם לא הצפת בך שתתחרט אח"כ בך, אז יושלחתה לנפשה' תדע שאין מצוה בדבר".

אך פרי תבואה

אמירה נעימה

שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והאריכת ימים (כב, ז). ובמדרש: לא גילה הקב"ה מתן שכרן של מצות חוץ משתי מצוות, החמור שבחמורות והקל שבקלות. כיבוד אב ואם - חמורה שבחמורות, ומתן שכרן אריכת ימים, והקל שבקלות - שילוח הקן, ומתן שכרן אריכת ימים וכו'.

ולכאורה ייפלא הדבר, הלא כמה וכמה מצוות שמתן שכרן הוא אריכות ימים, כגון בפרשת ויהי אם שמוע: "למען ירכבו ימיכם" וגו', או בפרשת מינוי מלך: "למען תאריך ימים" וגו', ועוד, ומהו אם כן ייתרון של שתי מצוות אלו.

וי"ל, דהנה באמת חיים ארוכים הוא דבר טוב מאוד, אך זאת בתנאי שהוא חיים של שלום חיים של טובה, כי לפעמים אם קץ האדם בחייו רח"ל וחיוו חיי צער, ובעל כרחך הוא חי, אזי חיוו אינם חיים, ורק חיי נחת הם המכונים בשם חיים טובים ולו האריכות ימים. ולכן נקטו במדרש דייקא שתי מצוות הללו, כיבוד אב ואם ושילוח הקן, כי רק בשתי אלו כתיב "למען ייטב לך", היינו שהאריכות ימים יהיו בטוב ובנעימים. מעדני מלך

על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצותם ואתם עוף ויגע ולא ירא וגו' (ד-יח). פירש"י: "עוף בצמא, דכתיב ויצמא שם העם למים, וכתיב אחרייו ויבא עמלק", ולכאורה אינו מובן, מה שייך להזכיר ענין זה כאן במעשה עמלק.

ונראה, כי עיקר תוקפו של עמלק היה על ידי מעשה כשפים, כמו שפירש"י ושמות יו, א: בחר לנו אנשים - שידעו לבטל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפים היו, ולכן העמיד משה רבינו אז את החמה (כדאי בע"ז כה) כדי לבטל כישופו של עמלק, דכיון שעמדה החמה ולא הלכו במזלות, בטל מעשה הכישוף שלו. שהוא ע"י השבעת הכוכבים והמזלות. והנה, עיקר תגבורת הכישוף הוא במקום שאין מים, וכדאיתא בסנהדרין (סא) זעירי איקלע לאלכסנדראי של מצרים וכן חמרא כי מנא לאשקיה מיא פשר וקם גמלא דוסקגיתא וכו' מי איכא דובין הכא מדי ולא בדק ליה אמאי. ופירש"י שכל דבר כישוף נמחה על מים חיים", כי מים מבטלים כח הכישוף, ולכן הזכיר כאן שבאותו מקום לא היה מים לבטל הכישוף. ב"ת הלוי (פר' בשלח)

יובל ישראל ישמעו ויראו

בשכל אחד יבער הרע מקרבן

ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו (כא, כא). בזה שאתה מבקר הרע מעצמך - "מקרבך", על ידי זה "וכל ישראל ישמעו ויראו", כי בכך יהיה הרע מבוקר ממילא מכלל ישראל. תרה"ק רבי יצחק מפקודיור ז"ע (מובא בילקוט מאורי אור)

תכלית העבודה - להפך את היצר הרע לטוב

לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה. אבן שלמה וצדק יהיה לך וגו' (כה, יג-טו). הנה, נודע כי שני חללים הם בלב, חלל הימין הוא משכן ליצר הטוב, וחלל השמאל הוא משכן ליצר הרע (ע"י במדבר כב, טו, לקושי אמרים - תניא פ"ט). והנה איתא במדרש (וידבר לך, ה): כך אמר הקב"ה, תורה קרויה 'אבן' - שנאמר (שמות כד, יב) "את לוחות האבן והתורה והמצוה", ויצר הרע קרוי 'אבן' - דכתיב (יהושע לו, כו) "והסירותי את לב האבן מכשרכם", תורה אבן יצאה"ר אבן, האבן תשמור את האבן, ע"ש.

וזהו שאמר: "לא יהיה לך בכיסך" - בכיס הלב (ע"י ט"ש במדבר ג' תב) - "אבן ואבן", רצ"ל היצר הרע שנקרא 'אבן', והתורה שנקראת 'אבן', כלומר, "שלא תאחז בשניהם יחדיו ותאמר שאתה רוצה לעסוק בתורה ובמצוה, וגם לשמוע ליצר הרע, להנות גם מתענוגי העולם הזה ולהשתדל בדם. ואף אם תאמר גדולה וקטנה, רצ"ל, שבאמת אתה יודע שהעיקר הוא העולם הבא, ועיקר עבודת האדם צריך להיות במעשים טובים, אך מכל מקום גם העולם הזה הוא עולם וצריך לנהל עסק וזהו ענינו. גם בעניני עוה"ו, וזהו שאמר: "גדולה וקטנה" - שתאמר שהעוה"ב הוא גדולה והעוה"ז הוא קטנה, אבל מכל מקום עולם הוא. לזה אמר, דלא כן הוא, רק: 'אבן' שלמה וצדק יהיה לך" - שכל עסקך יהיה לזכות לעוה"ב, כי תכלית עבודת האדם הוא שיהפך גם להזכיר לצדק, וגם היצאה"ר שבחלל השמאל יתהפך לטוב, וכמו שנאמר באברם (נחמ"א, ה) "ומצאת את לבבו נאמן לפניך" - לכו לא נאמר רק לבבו, רצ"ל ה' לבבות, שגם חלל השמאל יתהפך לטוב". אמרי יוסף (ר"פ בשלח) - "בשם אמרי" הצדיק הקדוש מוה"ר חיים מצאנז וצ"ל ה"ה

היו סוברים שישראל שונאים אתם, אם כן מדוע "לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצותם", דאדבריה שהרי בזה "גדלים אתה חותה על ראשו וז' ישלם לך", אלא בעל כרחך שבאמת לא החזיקו בדעתם את ישראל לשונאים ורודפים אתם, ואם כן חייבים הם על "אשר שר עליך את בלעם בן בעור - לקללך".

על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו' (כב, ח). פירש"י: "על דבר - על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם". ולכאורה יפלא, הלא בפסוק מובא טעם אחר: "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים" וגו'.

וי"ל דהא טעמא הוא, דהנה מובא בגמרא (בי"ט קא) שהאכל פת שחרית ניצול מתאוות הטא. ולפי זה אם היה להם לישראל פת שחרית, לא היו נכשלים בכנות מואב, ואך על ידי אשר לא קדמו אתם בלחם עלתה בידם להחטיאכם. הוא שכתב רש"י: "על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם" - וזאת על ידי שלא הביאו לכם לחם, ובכך היו יכולים להחטיאכם. ילקוט הגרשני - בשם הג"ר בנה"ק ר' שמעון סופר מקראקא זצ"ל

זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' ואתה עוף ויגע ולא ירא וגו' (ד-יח). פירש"י: "עוף בצמא, דכתיב ויצמא שם העם למים, וכתיב אחרייו ויבא עמלק", ולכאורה אינו מובן, מה שייך להזכיר ענין זה כאן במעשה עמלק.

ונראה, כי עיקר תוקפו של עמלק היה על ידי מעשה כשפים, כמו שפירש"י ושמות יו, א: בחר לנו אנשים - שידעו לבטל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפים היו, ולכן העמיד משה רבינו אז את החמה (כדאי בע"ז כה) כדי לבטל כישופו של עמלק, דכיון שעמדה החמה ולא הלכו במזלות, בטל מעשה הכישוף שלו. שהוא ע"י השבעת הכוכבים והמזלות. והנה, עיקר תגבורת הכישוף הוא במקום שאין מים, וכדאיתא בסנהדרין (סא) זעירי איקלע לאלכסנדראי של מצרים וכן חמרא כי מנא לאשקיה מיא פשר וקם גמלא דוסקגיתא וכו' מי איכא דובין הכא מדי ולא בדק ליה אמאי. ופירש"י שכל דבר כישוף נמחה על מים חיים", כי מים מבטלים כח הכישוף, ולכן הזכיר כאן שבאותו מקום לא היה מים לבטל הכישוף. ב"ת הלוי (פר' בשלח)

יתרון דעת

מנהג ישראל תורה (טו)

לקט נבחר של מנהגים ונוסחאות, הליכות והלכות, של מרן רבינו הבעש"ט ז"ע - במלואות ר"ג שנה להסתלקותו. מלוקט מספרי תלמידיו הק' וספרי מאורי החסידות לדורותיהם, ומסודר לפי סדר 'אורח חיים' -

מועדים ורגלים (ד) -

המנהג הזה (-לחלק לעקף להתפללים בערב יום כיפור אחר תפילת שחרית ולברכם וכו', יע"ש) הוא ג"כ מנהג של אבותינו הק' ז"ל אא"ז ר' ברוך ממעזיבזש זצ"ל מנהל זקינו הקדוש האלקי הרב ר' ישראל בעש"ט ז"ל ז"ע.

פעם אחת רצו אנשי ק"ק מעוזבו לבטל המנהג שיושבים עם הקערות לקבץ מעות לצדקה בערב יום כיפור מפני שמבלבלים וכו'. ושמע הבעש"ט ולא הניח לבטל, וסיפר להם מעשה, שבשנה אחת קדם יום כיפור נתקשרו הקליפות יחד לבל יניחו תפלות ישראל לעלות למעלה, וכיון שהתחילו ישראל לקשקש בקערות בערב יום כיפור בהשלכת מעות שמשמיע קול, מאותו קול תפירו דקליפות כולם.

אמרי בנחם (שער סדר היום, אות קח)

בערב יום כיפור לעת ערב היה מנהג, שכל בני העיר באו להתברך אצל הבעש"ט ז"ע, ואח"כ הלך לבית הכנסת ואמר לפניהם דברי כבושין, ואח"כ הלך לבית המדרש ואמר עוד דברי כבושין, ואח"כ התפללו כל נדרי.

שבחי הבעש"ט (ס"י כה)

מנהג הבעש"ט להתפלל ביום הכיפורים בהשכמה.

שבחי הבעש"ט (ס"י כה)

לתקן כל התפלות הפסולות אשר הם אסורים ביד מלאכים הממונים ע"ז, והן הנה התפלות המעורבות במחשבות זרות, שכל השנה מסורים התפילות הפסולות ביד הממונים, עד שיתעורר האדם ומתפלל תפלה הגונה, אז מעלה התפלות הפסולות וכו', ואם לא התפלל תפלה הגונה, אז ממתין הממונה עד יוה"כ, וכשיפתל אז כחונן, אזי עולין התפלות הפסולות ג"כ למעלה, ואם לאו, אז הממונה משליכם למקום פסולי המוקדשין... ועיקר לבון ביום זה בקריאת שמע, שמכוון בה עשרת הדברות לקבל עליו קבלה חדשה וגמורה וכו'...

בעש"ט עה"ת (ליה"כ אות מ, יע"ש בארובה)

מקובל איש מפי איש מרבינו הקדוש מלובלז ז"ע בשם רבינו הבעש"ט הק' ז"ע מפני אליהו הנביא וכו' לטוב, שמי שמתפלל בכונה כראוי באף השלשה ימים - הושענא רבה, שמיני עצרת ושמיחת תורה, אז מסוגל להתפלל כל השנה בכונה כראוי, כי אז הומן לדבק עצמו בהש"ת.

ביום הושע"ר ה' הבעש"ט בדיחה דעתו מאד, וכל אחד ה' מכין לעצמו איזה שאלה הן בדרשו הן בגמרא ופוסקים או משאר ענינים, ולכולם ה' דרכו להשיב ביום זה וכו'.

אוצר החיים להרה"ק מקאמרא ז"ע (פר' קדושין דף קע"א, ב)

הבעש"ט לא ישב בסוכה בשמיני עצרת, רק עשה בה קידוש ביום, והמגיד ממעזיבזש ישב בסוכה בלילה ובין ביום.

פרדס המלך בשם הכנסת מרדכי מאדיגורא זצ"ל (עמ' רמט)

על ספר

שפת אמת דברים ח"ב (על פרשיות שופטים - וזאת ברכה) - להנהי"ק רבי יהודא אריה ליב מגור ז"ע. נערך ונסדר מחדש ברב פאר וחדר באותיות מאורות עניני עם מראי מקומות, ציוני מקורות, הארות והשוואות, ועוד מעלות רבות, בצירוף מפתחות מפורטים - על ידי ממוך 'בני בינה' ירושלים, תשי"ע (רפה עמ').

דברי יום ביומו לוח הלכות ומנהגים לשנת תשע"א - אוצר בלום של הלכות והלכות, מנהגים וכוונות בקיום מצוות היום וסדרי התפילות, בנוסף לדיועית חצונות ומנהגי רבוה"ק מבעלזא ז"ע. נערך ומסודר לפני כל אחד ואחד, מעין קיצור שו"ע יומי, על כל יום ויום מימות השנה, וביחוד על מועדים וזמנים מיוחדים, לדעת את דרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשו בקיום המצוות; נוסף קונטרס מיוחד 'הלכות הפרשת תרומות ומעשרות'. מפתח מפורט. נלקט ונערך להפליא על ידי הג"ר אלי שמואל וינד שליט"א דומ"ץ קהל מוזיקי הדת בא"י (641 עמ').

זכרונם לברכה חלק ז - חודש אלול - לקט נפלא מתולדות חייהם של גדולי ישראל, הנהגות מופלאות והליכות בקודש, סיפורים נפלאים, עובדות מאלפתות ואמרות טהורות מעדיקי ואונו הדורות ז"ע. כך זה משלים את הסידרה, וכמעשה בראשונים כך מעשה בזה, ערוך בטוב טעם ודעת לפי סדר ימי החילולא, ובסופו מפתחות מפורטים. מעשי ידי רב אמן בנשי"ק רבי אהרן פרלוב, ירושלים תשי"ע (תרפ"ע עמ').

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יעקב יוקל הלוי הורוויץ זי"ע אב"ד בראד וגלוגא יומא דהילולא י"ג אלול¹ (תקט"ו)

אחד מאדירי התורה ממשפחת הלויים המעטירה - הורוויץ, היה **"הרב מו"ה יוקל, הוא הגאון הגדול עוקר רבי הרים בפלפול, המפורסם בדורו לאות ולמופת"** (שם הגדולים החדש בערכו, מע"י אות קט), אביו של הגה"ק הנוהג רבי איציקל מהאמבורג זי"ע. בנוסף לגודל חריפותו ועומקו בינתו, נודע רבי יעקב יוקל בדורו כאיש אלקים קדוש ונורא, עד אשר הועד עליו "שכל מי שנגע רק מעט בכבודו היה נענש מיד בעונש גדול, לכן כל בני דורו ייראו ממנו כמפני אש, והיה כמלאך ה' צבאות, כל היוצא מפניו יעשה, וצדיק גורו והקב"ה מקיים" (מפליצי אש, י"ג אלול).

וכך כתב אודותיו נכדו הגה"ק רבי אברהם יוסף איגרא מזשילין זי"ע: "...היו קורין אותו **רבי ר' יוקל בעל שם**. כי מלבד גאוותו היה 'בעל שם' כאחד מבעלי השם שהיו בהזמנים שקודם הבעש"ט ז"ל, כמו רבי יואל, ור' אליהו בעל שם, ור' אדם וכהנה. והבעל שם אלו, עיקרם מצד כחם הגדול בחכמת הקבלה ושמות הקדושים, והיה [רבי יוקל] איש אלקים נורא... **וזקיני זה הקדוש רבי ר' יוקל היה מפורסם עיקרו לקדוש עליון מגדולי הקדושים ואנשים שבכל העולם**. ואני הייתי בהאמבורג להשתטח על ציון זקיני הגה"ק רבי יצחק [מהאמבורג] זי"ע באלטונא, והממונה הראה לי בפנקס כתוב: 'מקום הגאון מו"ה יצחק הורוויץ האבד"ק אה"י בן הגאון **הקדוש ר' יוקל הורוויץ**, וזה הפנקס מימי קדם. הרי שהיה מפורסם לקדוש יותר משאר שהיו בזמנם שלא נכתבו בתורא הזו, והיה מפורסם יותר בקדושה מבנו, זקיני [רבי יצחק מהאמבורג] ז"ל, שעיקר פרסומו היה לגדול הדור בתורה..." (אהל נפתלי, לעמבערג תרע"א, אות רמה, יעו"ש).

בחר ה' ביעקב:

רבינו **יעקב יוקל הלוי** נולד בשנת תל"ט, לאביו הגה"ק רבי **מאיר הלוי** זי"ע - הנוהג בשם **"מהר"ם מטיקטין"**, שיחוסו היה עולה בקדוש עד לרבינו **זרחיה הלוי** זי"ע - בעל 'המאור'. י"ב בנים, כמספר שבטי י-ה², היו לו למחר"ם מטיקטין, כולם צדיקים וקדושים, ביניהם ידוע רבי **צבי הירש** זי"ע אב"ד טשארטקוב (אביהם של האחים הקדושים הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג ואחיו רבי מנחם מפד"מ בעל 'היפלאה', זכ"ס). וכך גילה פעם המהר"ם מטיקטין לבניו: "שלא היה מערב לימודו נגלה ונסתר, רק בשבע שנים - נגלה, ובשבע שנים - נסתר. ואמר לבניו, שבנו רבי **יוקל** נולד בשנים שלמד נגלה, והיה גאון גדול בישראל, ובנו רבי **צבי הירש** נולד לו בשבע שנים שלמד קבלה, והיה מנהג את עצמו בחסידות ופרשיות" (שו"ת החדש, מע"מ אות כה).

בהגיע תור הנישואין נשא את זוגתו הרבנית הצדיקת מרת ריזל ע"ה, בת הגי"ר **יהושע העשיל באב"ד** זצ"ל אב"ד טארלא, בהגאון הקצין המפורסם רבי **יששכר בעריש** זצ"ל פרנס ומנהיג "ועד ארבע ארצות" בקראקא, בן הגה"ק הרבי ר' **העשיל מקראקא** זי"ע.

בשנת תע"א, בהיותו בן ל"ב, הוכתר לרבה של באליוחוב שבמזרח גאליציה, על מקום אביו שנתקבל לרבנות ולאטושו, ובהיותו עתיר נכסים בזכות חותנו, יסד שם ישיבה והעמיד בה תלמידים הרבה.

כחצי יובל שנים כיהן בה כרב, עד שנתעטר, בשנת תצ"ה, בכתר הרבנות בעיר הגדולה לאלקים בראד³, שם יש על כסא רם ונשא של הגה"ק רבי אלעזר רוקח זי"ע - בעל 'מעשה רוקח', שעבר לכהן כרבם של עדת האשכנזים בעיר אמשטרדם. "בית המדרש הייתה חזקה מאוד כלילת יופי, מלאה חכמה וסופרים, ממנה יצאה הוראה לכל ישראל, למאות אלפי ארץ מבית המדרש דפה יצאו, ומלאה הארץ דעה, עיר צדק ילין בה" - כפי שמתארה הגי"ר יעקבאק לנדא זצ"ל, בנו של הינוהד ביהודה⁴, באגרותיו (נדפסה בראש ס' הנביא). ארבע כתות דיינים היו בקבועות בעיר, ועליהן ארבעה ראשי אבות בי"ד. בזמן באו של רבינו היה ראש בי"ד לאחת מכיתות הדיינים, הגה"ק בעל הינוהד ביהודה. על ארבע כתות הדיינים וארבעה ראשי בי"ד

- לפי בעל 'המליצי אש' אשר הלך בעקבות בעל 'התולדות יצחק' לאחר עריכת המאמר ראינו במבוא לספר 'משנת הלוי' - תשובות וחיידושים להגה"ק רבי איציקל האמבורגער זי"ע - מאת יצחק רפאל (ירושלים תשמ"ה), שמצ"ין כי טעות הוא, והוא נסתלק ב"רח א"ר בה בשנה (ראה שם הערות 23-24).
- ראה אודותיו במדורנו ג' תנע.
- ב'שמן הטוב' אות קנ, מונה את כל בניו ובנותיו, וב'מאורי גלציה' מוסיף - לפי גרסא אחת - עוד שנים. אחד מבניו הוא הגה"ק רבי דוב בעריש אב"ד קרעמניץ, אביו של הגה"ק רבי משולם פייבוש מקרעמניץ - שהיה חותנו של הרה"ק רבי אברהם המלץ, בנו של המגיד הק' ממערטש, זכ"ע.
- עדיבות מורדתו מן העיר מתוארת יפה על ידי אחד מנכדי העיר באלחוב, הח' ר' דוב בער ביקנשאלי ע"ה, ברשימות זכרונות (זכרונות ר' דוב מבוילחוב, ברלין תרפ"ב, עמ' 43), ומביא גם את דברי התורה שאמר בעמדת הפרידה מקהל עדתו.
- ע"י שו"ת נוב"י קמא, אה"ע סי' עב-עד; שו"ת רבי חיים הכהן רפאפורט אה"ע סי' ט, ובקו"י 'שאלות חכם' שם בסוה"מ; שו"ת 'ברכת חיים' להגאון מאלטשטאט זצ"ל סי' צג אות ב. וראה עוד על כך ב'מופת הדור' לרבי 'קויתאל אריה קאמעהלאה' (מוקאטש חב"ת) פרק ד

5. שו"ת נוב"י קמא, אה"ע סי' עב-עד; שו"ת רבי חיים הכהן רפאפורט אה"ע סי' ט, ובקו"י 'שאלות חכם' שם בסוה"מ; שו"ת 'ברכת חיים' להגאון מאלטשטאט זצ"ל סי' צג אות ב. וראה עוד על כך ב'מופת הדור' לרבי 'קויתאל אריה קאמעהלאה' (מוקאטש חב"ת) פרק ד

הק'. גם רבינו נאלץ להתפטר מרבנותו, ונדד תקופת מה בעוני וחוסר כל, עד אשר הגיע לאשכנז, שם נתמנה לרב בגלוגא רבתי, אחת הקהילות העתיקות ביותר בשלויה, על מקום הגאון רבי אריה ליב זצ"ל, שקיבל אז את רבנות אמשטרדם⁵. בגלוגא רבתי, נתפרסם שמו ביותר כאחד מגדולי הדור, ורבים שחרו לפתחו להישאל בו כבאורים ותומים. יש אומרים שכיחון שם כן ברבנות שלשת הקהילות המאוחדות והמפורסמות: אלטונא האמבורג וואנדסבעק (ראה: 'זיעת קדושים', פטרבורג תרנ"ו, עמ' 112; 'עץ עץ אבות', קראקא תרס"ג, עמ' 40; 'מוזכרת לגדולי אוסטורא', בארזטשוב תרס"ז, עמ' 325; 'שם הגדולים החדש' בערכו).

עובדא נפלאה מסופרת אודותיו בהקדמה לספר 'ילד השמן' (מאת הגי"ר שמואל דוד הלוי זצ"ל, פורדא תקצ"ו) מפ"י אנשי גלוגא: פעם עמד רבינו והביט ממרפסת ביתו אל הרחבה בה עמדו מוכרי עופות ושומן כשר למכור סחורתם, והבחין שאצל אחד המוכרים התאספו העורבים ולקקו את השומן שליד דוכנו, עד שבקושי רב הפריחם משם. שלח רבינו את משמשו אל אותו מוכר שיקרא לו תיכף ומיד. כשנכנס אליו, חקרו על טיבה של סחורתו ואיים עליו שיגלה את האמת, עד שאכן נאלץ הלה לספר, כי בזמן החורף שעבר אסף את כל השומן מן העופות שטרפו אצלו, וקודם חג הפסח, בזמן שהציבור דורש ומבקש לקנות שומן לצורך יום טוב, הוציא את הסחורה הטריפה למכירה... וראו הכל שאת רגלי חסידיו ישמור ה'.

כל זרע יעקב יכבדהו:

על אף שלא הניח אחריו חיבור בכתובים, ובדרי תורה המובאים בשמו בספרים מועטים המה⁶, הרי שהשאר אחריו ברכה, זרע ברוך ה', צאצאיו שהתפרסמו בהדר גאונים וצדקתם וזכינתו בקהילות גדולות וחשובות שבישראל.

בניו הקדושים אשר בארץ המה הגאונים: הבכור רבי **מורדכי הלוי** זצ"ל אב"ד שטערין ומשנת תצ"ה, כשעבר אביו לבראד, אב"ד באליוחוב (נפטר בחי' אביו בשנת תצ"ו); רבי **יצחק הלוי** זצ"ל אב"ד לעשנב, הארחוב, בראד ואח"ו; ונדוע בישראל בשם "ר' איציקל האמבורגער" (ראה אודותיו במדורנו ג' ט); רבי **מנחם מאניס הלוי** זצ"ל אב"ד זמיגראד וראב"ד בלבוב (גיור של הנביא. מוכר בשו"ת 'נביא', תניינא, אה"ע סי' טז); רבי **ישראל זצ"ל** (נפטר בדמ"ח בחי' אביו); רבי **משה** זצ"ל (גיור נפטר בחי' אביו. הוא יקניו של הגי"ר יעקב יוקל הירש אב"ד ניימאק בעל 'ברכת יעקב'). גם בנותיו היו מלומדות ומשוליות, ובספרים מובאים דברי תורה בשמ"ך⁷, הלא הנה: הרבנית שרה רבקה רחל לאה⁸ ע"ה אשת הגי"ר שבתי הכהן רפאפורט זצ"ל אב"ד קראסני בן הגי"ר בנימין אב"ד בערזאן - בעל 'גבולת בנימין'; הרבנית לאה⁹ סעריל ע"ה אשת הגי"ר אריה ליב זצ"ל (בן הגאון אב"ד דאבראמקע); והרבנית אשת הגי"ר בנימין וולף סג"ל לנדא זצ"ל אב"ד קרעמניץ. רבינו נמנע מבעט ממנו חסכמותו לספרים, אך עז"ז ישנן חסכמות אחדות ממנו, כמו על ספר 'אבן העזר' להגה"ק רבי עזר מקלימנסוב (דיהרפורט תקל"ח), 'מרכבת המשנה' על הרמב"ם להגה"ק רבי שלמה מחתלמא (פד"א תקי"א), 'חקי דרך' להגה"ק רבי משה יקותיאל קויפמאן כ"ץ (חתן בעל המג"א. סדילקוב תקצ"ד), 'תבנית הכות' להגה"ק רבי מורדכי מאמושטש (פד"א תק"י) - שמתארו בכותרת: **"הרב המאה"ג, הגאון מפורסם, ה"ה מופת הדור, כמחור"ר יעקב נשיא הלויים, אב"ד ור"מ דק"ק גלוגא רבתי ולפנים היתה אור תורתו זורתת בק"ק בראד"**. **זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן**

- על החתונה הרבנית מרת דינה ע"ה אשת הגי"ר שאול זצ"ל אב"ד האג. ושתיהן היו חריפות ובקנאות בש"ס, והמה באו יחידיו בחדושי התורה עד להפלא. והג"ר צבי הירש אב"ד ברלין בשומעו אותן התפלא מאוד ואמר: דרך התיח' להגיד מילתא בדביונותא קודם הלימוד, ורצוני לשמוע ערכן בזאת. השיבה הצדיקת מרת שרה רבקה רחל לאה ע"ה, כי טעם זה מחמת קדושת התורה בציוויו חשו חז"ל אולי יבא גם היצירה' להאחז בה ח"י, לזאת בהתחילת מילתא בדביונותא חיצונית התורה ילכו למו ואז יבואו ללמוד לשמה. לא כן אנחנו, הנשים, אינן מצוות, אין זר בתוכינו לבא לינן מקדושת הלימוד. וזה שאמר שלמה המלך (משל לא כן): **יפה פתחה בזהכמה** - שהאשה יכולה תיכף לפתוח בתורה בלי הקדמת מילתא בדביונותא, **"יזרות חסד על לשונה"** - כדרשת חז"ל (סוכה מט:) זו היא תורה לשמה... (הוא גם בבישית חזון של ת"ח החדש' להגרי"א אייזעלען מדוקלא, מוקאטש תרס"ט, עמ' מג. ובאוהל נפתלי אות רמא. וראה עוד שם אות רמ).
- כך נראה מ'זכרונות ר' דוב מבוילחוב' הנ"ל עמ' 44. ראה מה שמסופר עליה שם נפלאות. ואמנם 'יפלא היא' נקראו שתי אחיות בשם שוה.
- ולפי סי' שם הכהן' להגרש"מ האלענדער זצ"ל (ירושלים תש"ב, מדור 'מגילת חזון' ז' -) גם הרבנית פעסיל ע"ה אשת הגי"ר נפתלי הירץ לנדא זצ"ל אב"ד וואלין, אך מצאנו במקורות אחרים שהיא היתה נכדתו, בת בנו רבי משה (או רב מרדכי) הלוי הורוויץ זצ"ל.

מאת: ה"ח ישכר בעריש ווייס, ברקולין נ.י.

עלִי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"החזק במוסר אל תרף" (משלי ד, יג)

חובת לימוד מוסר בחודש אלול

א. **חובת לימוד ספרי מוסר נוהגת כל ימות השנה**, כמבואר בספרי"ק, וכן מפורש בתהגותל כל גדולי תלמידי הבעש"ט הק' זצ"ל - שצו הבהיר מוסר בכל יום ויום, **ועל אחת כמה וכמה שיש להקפיד על כל בחוש אלו**, כפי שגם בספרי"ק מבעלזא היו מעוררים ומזריזים בחודש החרמיים והסליחות, קודם פרו חוים בו דן שופט כל הארץ את כל הברואים כשעוברים לפניו כבני מרון והכל נסקרים בסקירה אחת. ואילוילא ילמד האדם ספרי מוסר לא ידע כמה נכשל ועל מה לשבו, (וספרי בעריך בריך יותר תשובה מעבירה ודאית, כי יותר מתחרט כשיודע שעשה עברה מאם אינו יודע" (מ"ט"א ט"ז ס"ד)). ולפיכך כתבו הספרי"ק שעל כל אחד ואחד להוסיף על לימודיו ולהגות דברי מוסר ממה שלבו חפץ ומבני בנפשו שיתפעל ממנו להתעורר בתשובה. וגם עם הערים, אם הם בני דעת להבין מוסר השכל, אזי חובה על המלמד ללמוד עמם כדי יום קצת, ומוסר לעורר לבם ליראה את השם הנכבד והנורא, כי השיטת בחון כל עשתותיו צעיר ורב, וזו קרוב יום אשר בריות יפקדו לחיים טובים (נ"י מ"ט"א ט"ז ס"ד) והארז"ק הזה במתק לשון וינעם לך).

ומסופר שחזר שאל לאיזה גדול, שיש לו פנאי ללמוד בכל יום רק זמן מועט, מה יעדיף: ללמוד באורו או, והשיב לו שילמד מוסר, ואז ייווכח שיש לו הרבה זמן, כי על ידי לימוד המוסר יראה שמבוא הרבה מזמנו לדברי הבאי. ואמנם כתב המשנה ברורה (סי' א סק"ה): **"וצריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום, אם מעט ואם הרבה, כי הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו (סוכה נ"ב). ותבלין היצה"ר הוא תוחכת מאמרי ח"ל", וצ"ע שם בשער יצרו ב"ש ח"א" (שהוא יוצר חיוב מוסר מ"שניות".**

ב. גם הגאון הרחיד"א זצ"ל כתב (בברכי"א אר"ח סי' א סק"ט, מובא בשערי סי' א סק"ז), שראוי לכל ת"ח שקבע על כפנים בפנים ללמוד בספרי מוסר, כי כל הגדול מחבירו יצור גדול, ואידי דטריד בגופי הלכות ומחדש בטבולו יחידות"י קרוב שיגבה לבו וכיו"ב, "וקבלתי כי מה שאמרנו חז"ל (קידושין ג:) וטורה תלמוד לציר הרע, הוא תוכחת מוסר מברותינו ז"ל קמאי וברתאי.

בספרו 'ידבש לפי' (מפת תאודוט מאה) האריך הרחיב"א וכתב: "ואמרו קדמונינו **שיקרו הלימוד**, לצורך הלימוד **שומד - מוסר הבנוי על פי התורה, ועל פי תורה** בהתאמה **התשובה** **לכנה, וזה הלימוד מוסר הצינה**", כל הכתבה מבטל ללימודי רבנו, והמגיד הזהיר למרן (בהג"ת) שילמוד מוסר וכו'. ואמרו באבות דרבי נתן פס"ט: כל מי שיש בידו הכותב ואין בידו מדרש, לא טעם טעם של יראת חטא, עכ"ל, במדרשו יש תוכחות מוסר ובה ילראת חטא וכו', ועל ידי לימוד תוכחות מוסר יזכה להיות ענין, שאין מדה טובה הימנה".

במשך משיך כבאר בדברים קדושות, "כי הָאָה אָמַם קְדִימוֹ מִבְּרֵחַ מֵאוֹד ... וְכַתּוּב רָצִיתָ שְׁתַּלְמֹד לְבֹל בָּל, מִיֵּם כֹּל הָיִינוּ לְמֹד תוֹרָה לְשֹׁמֵר מִצְוָה וְנִתְּרָה בְּדַקּוּיָּה מְצוּת כְּמוֹ הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ קְדוּשִׁים מְאֹד וְנִשְׁמָם מִמָּקוֹם לַעֲלוּ, אֲבָל בְּדוֹר יְתוֹם זֶה כִּי גִבְרָה הִסְטִיָּה וְהָיוּ עֲקֻבְתּוֹת מִשְׁחָה, וְהִצְחָ"ר רֹדֵף לַתִּי"ח בְּיוֹתָר, אִלּוּ הִתִּי"ח שְׂאִיִּם רֹצִיעִים לַלְמוּד מוֹסֵר, עַל הָרֹב הֵם מִתְּגַאֲסִים לַיְלִימוּד וְחוֹשְׁבִים שֶׁהֵם חֲכָמִים גְּדוֹלִים, וּמְבִינִים חֻזְקִים וְגִדּוּל דוֹרם וְאֵינִם מִקְפִּידִים לְהִתְחַלֵּל כְּהוֹנִן וּפּוֹנִימִים בְּרִית הַלְשׁוֹן וְהִרְאוּת וְכוּיָא, וְלֹכֵן אֵין תּוֹרַת רְצוּיָה, וְאִלּוּ הַמִּתְגַּאֲסִים יִתְּנוּ אֶל לִבָּם מִדֶּם שְׂכַתָּה מִפְּקִידִים בְּדַמְנִיטָה לֹשׁ תִּתִּי, וְאֵם זֶה כֻּתֵּב הַמַּהְרִי"ל וּבְמִנְטָה ... יָמֵם נִתְּרָה מִדֶּם הַזֶּה וְכוּ'. וּמֹכַל הַמֹּדֵר, הַתִּי"ח אֲשֶׁר נֶאֱמָר **עַל אֵלֶיכֶם יִמְרוּ לִשׁוֹב וְלִימּוֹד מוֹסֵר, וְיִתְּכִי יִכְיֹו בְּגִאוֹתָם וּמֵהוּת לִימּוֹד וְאֲשֶׁר נִכְשְׁלִים בְּכֵמָה עֵינֵינוּ וְיִשׁוּבוּ אֶל ה' , וְאֵז לִימּוֹד הַגְּמָרָה יַעֲלֶה לְרֹצֵן לְפָנֵי ה' וְנִסְלַח לָהֶם" ,** וְעַל יְגִישִׁי בְּאַרְבִּיכוֹת וְכוּן הֶאֱרִיךְ בִּם סִפְרֵי יִסּוּב עֵיף סִי"ח יֵאוֹת ב, הֵעִישׁ). וְאֵךְ לַלְמוּד הַלּוֹסִיף וְהֵאֱמָרִי אֵין יְתִמִּים דִּיתִמִּים, דְּדֹאֵי חוֹבָה עַל כֹּל אֶחָד וְאֶחָד וְכִישׁ יִתְּנוּ דְּבִיר מוֹסֵר בְּצִירוֹן הַנִּיחִי.

ד. כתוב בספר חסידים (סי' רפח): "הטורח בחכמה ובמוסר ומואס בחיי הבל, קונה חיים ארוכים לעתיד". אולם כפי האירוק החדש בספר ל' דוד' (פרק ה') והזכיר בספר זה להגות דאוקי בספרי מוסר הבנינים על דברי חז"ל, ולא באלו הבנינים על דברי הפילוסופים עפ"י סברות והגיון, דבר רק שאינם מועילים אלא אדרבא, יוכלים המה להגיע לפגשם, ומפרט שיש ללמוד דברים אלו על רבותיהם חק' כגון ספר 'ראשית חכמה', ושערי תשובה' לרבנו יונה, הישר 'רבי' וישרי קדושה' לרבנו מרמרי' וז"ל ועוד ועוד, **כי ידאי לימוד זה עושה חתה וחי לעצור, כי הוא עוסק בתורה וגם לומד מוסר להכניע יצרו וכו'...** כי הם הם גופי תורה, ורבותיהם יראה כי יצרו כגון 'תורה ודע' (פרק יב), וכו'.

כיוצא בו אמר כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ד מבעלזא זצ"ל (מובא בס' נקטא אמרי קודש' פ' אהרן) וזה
 תלמידו: דכל אחד צריך ללמוד ספרי מוסר להמשיך הלב ולחזקו לירוש', כגון ס' ראשית חכמה
 ושליח' וכדו', ותהא אף שגם אורח' תבדוק ויחזק, אבל לא זהו הדרך המביא אל התכלית, ו
 הם הבונים על אדני השכל והסודרה לו ויכל ללד' בהם ממדריגה למדריגה אשר היא השלימות,
 היציר' עינב הילכו ויעמוד כנגדו בסברת ומוזיפות, לא כן ספרי מוסר הבונים על אדני
 התהוה'ן, אשר בה כח אלקי בהילך האדם ממדריגה למדריגה אף שפיע, עכתדה'ן.

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן הראש שליט"א

י' רבבות מאחב"י

ה	לעי"נ האשה ו
---	--------------

בת ההגה"צ רבי אברהם אהרונוביץ זצ"ל
 נלב"ע י"ד אלול תשס"א
 ת.נ.צ.ב.ה.
 הונצחה על ידי בנה
 הרבה"ח ר' מנחם זאב שווימפולד הי"ו

[illegible]

מזנון בחנוך למחשבה ע"י

Papeterie & Drukkerij

ומבורכים מתוך רוב חתך וכל טוב
כעתירת וברכת: בני החבורה

ת קורת גג אחד
בחסות:

ישיבת
CENTER
בית המדרש

מזכים

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, ערב שבת קודש פ' כי תבא (אבות ג-ד)

י"ז אלול תש"ע - שנה ט"ז גליון תשכ"ח

הדל"ע	מו"ש	ר"ת
21:50	21:31	20:22
20:50	21:09	19:43
21:21	21:05	19:56
21:27	21:03	19:58
20:57	20:34	19:28
21:53	21:32	20:22
21:57	21:32	20:26
21:31	21:10	20:02

מדרש חכמים

ירושת הארץ - בזכות בנין בית המקדש

ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש (ו, ט). ויביאנו אל המקום הזה - זה בית המקדש. או יבול זה ארץ ישראל? כשהוא אומר "ויתן לנו את הארץ הזאת" הו' אומר זו ארץ ישראל, ומה תלמוד לומר "ויביאנו אל המקום הזה" - (ולמה הזכיר את בית המקדש קודם לארץ ישראל)? [אלא, כי] בשכר ביאתנו אל המקום הזה - (בזכות בנין בית המקדש) ניתן לנו את הארץ הזאת. ספרי כי תבא (פיסקא שא)

כלל ישראל - כבודן הדין שהוא נבדל משאר האצבעות

ויתן ה' אלקינו עליון על כל גויי הארץ (כח, א). אמר רבי לוי, מהו "עליון"? כאליון הזה (בזון הדין, שמתהפך מצד לצד, פעמים שהוא מעל האצבעות ופעמים מתחתיהם, אבל תמיד הוא נבדל מהם) - אם זכית הרי אתה למעלה מארבע אצבעות (-גויי הארץ), ואם לאו למטה מארבע אצבעות. תנחומא כי תבוא ד

למה הקדים הכתוב עיר לשדה?

ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה (כח, א). היה צריך לומר, "ברוך אתה בשדה [ואח"כ] וברוך אתה בעיר", שמה שהיה מכניס מן השדה, הוא מתברך בעיר, אלא מה תלמוד לומר "ברוך אתה בעיר [ואחרי"כ] וברוך אתה בשדה"? [לומר לך, אם באת לידך מצוה (-של צדקה) בעיר, לא תאמר, לא נצטוית אלא בשדה, [דהיינו] להוציא תרומות ומעשרות בחוץ, אמר הקב"ה, אף בעיר פתח ירך (-ובגלל הדבר הזה תתברך, ולכן הקדימו הכתוב). דבר אחר: אמר רבי יצחק, "ברוך אתה בעיר", בשכר המצות שאתה עושה בעיר, [כגון] חלה וציצית וסוכה ונר שבת. "וברוך אתה בשדה" בשכר מצות שאתה עושה בשדה, לקט שכחה ופאה (-וכיוון שמצוות בשעיר תדירות ושכיחות יותר, לכן הוזכר בעיר קודם לשדה). שם

"ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך" - במי מדבר הכתוב?

ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך (כח, א). [ולכאורה קשה, שהרי בתחלה יוצאים לפרקמטיא ואח"כ באים, ואם כן היה לו לומר תחלה: "ברוך אתה בצאתך" ואח"כ "בבואך" (מהר"ח)] אמר ר' יהודה בר סימון: המקרא הזה מדבר במשה, "ברוך אתה בבואך" - זה משה, [שמדי] בביאתו לעולם קירב רחוקים, זו בתיה בת פרעה (-שהצילנו מן האזור וחתנה על ידו לעולם הבא, מהנ"כ). "וברוך אתה בצאתך" - זה משה [ש]ביציאתו מן העולם קירב רחוקים, זה ראובן (-שתתקן על שנבלל יציע אביו עד שביקש משה רחמים עליו ונתקרב), מנין, שנאמר (דברים לו, א) "יחי ראובן ואל ימות" (-ועיין פירוש"ש). דבר אחר: "ברוך אתה בבואך" - בפרקמטיא שלך - כשתבטל לעיר אחר לעשות פרקמטיא, "וברוך אתה בצאתך" - בפרקמטיא שלך (-כשתצא משם, ולכן נכתב בסדר הזה). ודוד מפרשה (גם כן בסדר הזה, ע"י יוסף): "ה' ישמר צאתך ואתה בואך" (תהלים קכא, ח). דבר אחר: "ברוך אתה בבואך" - בביאתך לעולם. "וברוך אתה בצאתך" - ביציאתך מן העולם. אמר רבי בריה כתיב (קהל"ג, ב) "עת ללדת ועת למות", וכי איננו יודעין שעת הוא שאדם נולד ועת הוא שאדם מת? אלא, אשרי אדם שעת מיתתו - כעת לידתו, מה בשעת לידתו נק', אף בשעת מיתתו נק', הו' "ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך". דברים רבה כי תבא ה; תנחומא ד

לעילוי נשמות
ברכת רבקה פיגלא איגל ע"ה
בית הנה"ח ר' שמואל בוסם ביום ז' י"ל - תנצ"ב.

כולל אברכים דחסידי בעלזא - אנטווערפן

רחמי עולם נטע בתוכנו

ברכת מו"ט נלכבה מוגשת בזה להאי גברא רבה, אחד ומיוחד וותיק שבחבורה, שמו נודע בשערים המצויינים בהלכה ובחסידות, הוא ניהו מורה ודאין בישראל

הגה"ח ר' נתן נטע מאשקאוויטש שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו תחי' עב"ג החתן היקר עדין לגדלות כמר אהרן נ"י בן מחו' החשוב שמו נודע לשו"ת הרה"ח ר' מרדכי אברהם ואזענפלד שליט"א - ירושת"ו

ויהא רעוא שיוכז לכנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והחסידות עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת דקדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא ומתוך אושר ועושר וכט"ס ביקרא דאורייתא: רבנן ותלמידיהון

לקח טוב

"חביבות עולה על הכל"

האהובים והחביבים. חבירו הטוב אם רק יחטא לפניו כמה פעמים, וכבר תיפגם הנאמנות שביניהם ויסור מעמה. מאידך, בניו החביבים ימנעו ויכשלו ויחטאו לפניו אין ספור, ככלב שב אל קיאו, ואין האב מסוגל לראות בהם רע, כי חביבים הם עליו.

תאמר שאין זאת מעלה של החביבות, כי אם חסרונה, כי מרוב האהבה שהיא מביאה בעקבותיה, מוכה האדם בעיוורון ובסנוורים עד שעיוני עצומות מראות את הרע הנמצא שם.

אותיות מחכימות

ולא נתן סי' לנס לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום ה"ס (כט, ג). פירש"י: שמעתי, שאלתי היום שנתן משה רבינו ספר התורה לבני לוי, בלו בני ישראל לפני משה ואמר, משה רבינו אף לנו עמדתו כסיוני וכו' ושמע משה על הדבר וכו' היום הזה הכניתי שאלתי דקלים וחפלים במקום.

בשם הדיק' מלפנינו ז"ל, מה פירוש "עד היום ה"ס", הלא כבר ראה גם מקודם הרבה מסכות נפש על בני ישראל כמגלים, בעת שקשקשו את קרבן הספס וכו' ובעת שקשקשו לים עד לזכרם וכו'. אכן כעת היה מכה חביבות יתירה, בזה שטענו כי בני לוי יאמרו שהאזנים רק שלשם, תן גם לנו. וחביבות עולה על הכל. שכל זמן שאין לאלהם חביבות, אין לו עדיין לב לדעת ולא עינים לראות ולא אזנים לשמוע.

אם ככה אתה אומר, לא מעטות מעמה של חביבות מימין. כי גם אם אומנם נכון הדבר שהחביבות מעיוורת את עיני חכמים, אין זאת אלא תוצאה צדדית שבה. עיקר ענינה הוא, שמוכיחה היא על התעצמות הדבר בקרב האדם כאמור, וממילא מביאה היא בחיקה ראייה והבנה חדשה בכל בחינה ובחינה שבאותו דבר חביב. המחשב רואה בנחשב ענינים נעלים ומשובחים שלעין אדם רגיל אין ענינים אלו נבחנו כלל ועיקר. פתאום נפקחות עיניו שכלו להבין ולהשכיל חידושים אשר לא שערם מקודם, ופנים חדשות באו לכאן. מעתה נתחדש לו לאדם לב לדעת, עינים לראות ואזנים לשמוע.

עלים לתרופה - להפצת תורה וחסידות

רני ושמחי ליעקב

בקול צהלה ורנה ובתרגי תודה והערצה מגישים אנו בזה ברכת "מזל טוב" קדם האי גברא יקרא, עושה חסד לאלפים ומקים עולה על תורה, ראש נחשון לכל דבר שבקדושה, יום וילי לא ישבח לטובת מוסדות התורה והחינוך וארגוני החסד, לו חבים הכרת הטוב רבבות עמך בית ישראל קוראי ה"עלים לתרופה"

הרה"ח ר' יעקב פריעדמאן הי"ד

יד המכון ומזכ"ל רשת מוסדות התורה והחסד דחסידי בעלזא באנטווערפן

ומשפחתו הכבודה שיחיו בטוב ובנעימים עמו"ש

לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי הבת תחי' עב"ג

החזון היקר כמר מאיר זאב קייסערמאן נ"י

במצויני ישיבה דחסידי בעלזא - אשדוד

בן מחל החשוב שמו מפארים לשו"ת הרה"ח ר' אהרן קייסערמאן שליט"א - ירושת"ו

במזל טוב ובנשיה טובה ומוצלחת

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת דקדושה וכל מילי דמיטב, אמן כעתירת וברכת: מערכת עלים לתרופה - על כל סלחותיה ברחמי תכל

אמרות טהורות

"ביכורים" – רמז על הכנעה וענוה

ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו' (כז, ב). "ביכורים" – רמז על הכנעה ושפלות האדם, שצריך להחזיק עצמו במדת ענוה והכנעה אמיתית, כמאמר התנא (ביכורים פ"ג מ"ד): 'הגיע להר הבית – אפילו אגריפס המלך נוטל סל על כתפו ונכנס, וזוהי היה למען הכנעה. ולזה רמז התנא בלשונו (שם מ"א): 'כיצד מצות ביכורים, אדם יורד לתוך שדהו וראה תאנה שביכירה, כורך עליה גמי' – דהיינו האדם הרוצה לשבר תאוותיו כי לב האדם מתאווה לפרי ראשון, וצריך לשבר תאוותיו בזה, 'כורך עליה גמי' – פירוש, יזכור יום המיתה אף יחא מונח בקבר ויצמיח עליו גמי ועשב, ואחר שיובא האדם למדת הכנעה וענוה אז יראתו ואהבתו שלמה בעבודת הבורא יתברך, וזה הוא לשון 'ביכורים' כפשוטו – לשון בישול וגמר הפרי'.

"ואמרת לפני ה' אלקיך" – כענין 'לשם יהוד'

וענית ואמרת לפני ה' אלקיך וגו' (כז, ה). פירש"י: "וענית – לשון הרמת קול". נראה לפרש "על פי מה ששמעתי בשם הגאון מה"ר שלמה קלוגר ז"ל מבראד, שכירא מה שכתוב (תהלים מה, ב) 'רחש לבי דבר טוב, אומר אני כי מעשי למלך' – כי הגה האדם הנושא איזו חפץ מתיירא לכל יגלוהו לסמים, אבל הנושא איזו חפץ של המלך הכל יראים מליגע בו. וזהו ענין אמירת 'לשם יהוד' קודם התפלה וכל מצוה, לכל יגעו בו החיצונים. וזהו: 'רחש לבי דבר טוב, אומר אני כי מעשי למלך', הם, וכלומר) בשביל המלך. ודברי פי חכם חן" (ע"י יצחק משה"ר) כי תשא ע"פ"ש כי אודיש וגו', ומש"כ בגל קודם מצינו 'ויאמר נשמתא'.

"ונודע", כי הבל חולק ונמנע אחר הראשית, וכמו שפירש הגה"ק אבד"ק **ב"ששאש"ז** זצ"ל 'שבענו בבקר חסדך' – ואז 'זנרננה ונשמחה בכל ימינו' (תהלים צ, ד). ולכן נצטוו להביא ביכורים ראשית פרי האדמה, וצוה להכריז שהוא נושא לפני השי"ת, וממילא לא יגעו בו החיצונים כלל. וזהו

אמירה נעימה

וענית ואמרת וגו' (כז, ה). פירש"י: "לשון הרמת קול". צריך להבין מה כוונתו בזה, וכן למה דווקא כאן צריך הרמת קול. ונראה, דהנה לכאורה קשה, הא איתא בגמרא (ברכות ד) 'המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה', ואם כן למה כאן בהבאת ביכורים מותר להרים הקול. אלא הטעם ששם אסור להרים הקול – כמו שפירש שם רש"י ז"ל – משום שמראה בזה ח"ו כאילו אין הקב"ה שומע תפלת לחש, והרי הקב"ה בוחן לבות וכליות. נמצא, שאם אומר דבר שנשמע מכנו שהקב"ה הוא יודע מחשבות, מותר לו להשמיע קול, כי אז אין לחשוש בו שהוא מקטני אמנה.

והנה רש"י כותב להלן בהמשך הפסוק: 'אראמי אובר אבי – כשרדף אחר יעקב, ובשביל שחשב לעשות חשב לו המקום כאילו עשה, שאח"כ חושב להם הקב"ה מחשבה רעה כמעשה'. ולכאורה, מנין שכן חשב לבן וכי אף שהוא עצמו אמר, כשפגש את יעקב (בראשית לא, כט): 'יש לאל ידי' וגו', אך 'ואלקי אביכם אמר אלי' וגו', היה לפני שלכן גילה זאת. אלא על כדרך שהקב"ה יודע מחשבות ובוהן לבות, וממילא, כשהמביא ביכורים מעיד שהקב"ה הוא יודע מחשבות אדם, מותר לו להרים קול.

ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת (כז, ט). כבר נתקשו הראשונים שהיה לו לומר להיפך: 'זיתן לנו את הארץ הזאת', ואחר כך 'ויביאנו אל המקום הזה'. וי"ל, דהנה כתיב (מ"א, ג, נא): 'ותשלם כל המלאכה אשר עשה המלך שלמה' וגו', ודרשו במדרש (ילקוט מלכים רמז קפ) שאז בגמר בנין בית המקדש נשלמה גם מלאכת בריאת העולם, "ולכן נקרא שלמה, שהשלים הקב"ה מלאכת ששת ימי בראשית לתוך מעשה ידיו", עיי"ש.

והנה, איתא שארץ ישראל היא מעשר מכל העולם (כי שבעה עממין שבה היו מעשר משבעים אומה; ועי' תנבא"ז פ"ב; נחלת בנימין מצוה ב ס' ו מצוה סט ס' ה, ובפרסם יוסף פת תרומה כה, ב בשם הגה"ק מאמטראוואצ' זצ"ל, וידוע, שחוב מעשר אינו כי אם

שנאמר: 'וענית ואמרת' כי הוא 'לפני ה' אלקיך' – בהרמת קול, דהא במקום שיש לפחד מהמקטרגים צריך לומר בלחש, ומהאי מעמא אמרים 'כורך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' בלחש כל השנה (דב"ד ב, לו)... אבל כאן בביכורים כיוון שמכריז שהוא נושא לפני השי"ת, יכול לומר בהרמת קול". תכלת מודרי להמהרש"ם מבערזא וצ"ל

הבאת ביכורים –

הוראה לכל ישעך האדם במירתת הזמן

אראמי אובר אבי וגו' (כז, ה). בטעם הבאת ביכורים נראה, יען כי נתן ה' לעמו ארץ חמדה מלאה כל טוב מקניני העולם, היה מקום לחשוש שאחר שיוטרוו בעסקי העולם הזה, יומשכו מעט מעט אחר המדת העולם וישכחו במשך הזמן רצונם ותפקידם לעבודת את ה', כי כן דרך "כל מבקשי השם בימי נעוריהם, טרם יסתככו בטרדות העולם מבקשת מזונם ודומיהן, ליהיב לבבם אל השם ואזות נפשם לעשות רצונו ולעבודו, אכן אחר שיתחילו להמריר עצמם בעסקי העולם... ויכול ח"ו ליפול מעט מעט, ולשכוח כל רצונם ומאווים אשר היה להם בימי קדם לעבודת הבורא כ"ה".

ועל כן הצריכם הקב"ה, שראשית פרי אדמתם לא ישעמו הם, אלא יעלו אל הכהנים, "כדי שיוכירו את עצמן שצריך האדם לעבוד ה', ואח"כ כשיבואו לפני הכהנים הוריון בעבודתו ית' וימס ויליה, הם יזכורוהו, עד אשר יהיו לזמאם בכל דברים המטרידים, ויחזור לבם להתלהב לעבודתו יתברך שמו.

והנה, "אבי" הוא לשון רצון, כמו: "לא אבה יבמו" (כז, ה). וזו כוונת הכתובים שהיו אמרים בשעת הבאת הביכורים: "אראמי אובר אבי", פירוש, לבן הארמי היתה כוונתו להמריר את יעקב אבינו בקניני העולם, כדי שיפול ח"ו ממדרגתו ועבודתו ויבאר רצונו אשר היה לו לעבוד את השם. וגם אח"כ נמרדו עוד: "יורד מצרומה" וגו'. "וירעו אותנו המצרים" וגו', ועם כל זאת – "ונצעק אל ה' אלקי אבותינו" – לא שכחנו את השם. ובהו מזכירין לאדם לכל יעמיק ראשו ורוכו בטרדות העולם, ואף גם שהוא נאחו בסבך המרדות, הרי ככל זאת אפשר לו להתגבר ולהמלט ממרדותו, לחזור לעבוד את ה'.

מאור ושמש

בגמר מלאכה (תרומות פ"א מ"י). וממילא, כשנכנה ביהמ"ק ונגמרה אז מלאכת שמים וארץ, אם כן נתייב או כביכול להפריש מעשר מן העולם ולתתו לישראל שהם כהני ה' (וכדכתיב (שמות יט, ו): "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים"). ולפי זה נראה שאמר תחילה "ויביאנו אל המקום הזה" – זה בית המקדש, ואחר כך "זיתן לנו את הארץ הזאת", כי קודם גמר בנין בית המקדש לא נתייב בהפרשת מעשר, עד אחר גמר בנין המקדש שנגמר בנינו של עולם, לפיכך הקדים הבאתם לבית המקדש לנתינת הארץ.

כסף נכחר להגיד אבי עורי מרגליות וצ"ל – בשם בנו הגר"מ מאיר זצ"ל (אמשטרדם תע"ב)

הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה (כז, ט). מהי הלשון 'יעלה עליך', וכן על זה הדרך היה לו לומר: 'זאתה תרד ממנו מטה מטה'. ונראה לפרש שהיא ברכה, וכענין שראה יעקב אבינו ע"ה בחלום (בראשית כז, יב-יג): "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. והנה ה' ניצב עליו", שהמלאכים, הם שרים של מעלה, עולים ויורדים בישראל עצמם, דהיינו, שישאל הוא הסולם וה' ניצב עליו. ועל כן, הגר אשר בקרבך עולה עליך ממש מעלה מעלה, כעולה על מדרגת הסולם. ומה עושה הקב"ה בכדי שלא יעלו ויגיעו האיובים והשר שלהם למעלה דרך – ישראל – סולם זה. לכן אמר: "זאתה" – הסולם – "תרד מטה מטה", ירידה אחר ירידה, דהיינו, על כל מדרגה שהם עולים על הסולם, לעומת כך יורד הסולם מטה, נמצא שעלולים לא יגיעו השונאים למעלה.

חתם סופר

ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה תהלה ולשם ולתפארת וגו' (כז, יט).

יש לפרש הכוונה, דהנה זה שעשה וברא הקב"ה את כל הגוים הוא רק להיות לכבוד לישראל, כי אין המעלה ניכר אלא מתוך החקירה, ואילו הוא היו עוד שכנים אומות אלה היתה ניכרת מעלת ישראל (עי' רש"י פת יתרו יט, ה). וזהו: "על כל הגוים אשר עשה" הוא רק כדי להיות לך "לתהלה ולשם ולתפארת". **הבאת התורה להנהיג רבי שלמה קלוגר זצ"ל (פר"ג נח, ע"ב) צ"ל**

יתרון עת

ולבנים לובש (א)

ענין בגד ה"קטל" – ה"סר גאות" – ומקורותיו מספרי הראשונים / בשבת ויום טוב / בראש השנה

מי שיש לו בגדים להחליף בשבת, שיש לו בגדים מיוחדין לשבת ומשונים משל חול, לערב ילבש של שבת עם של חול. ונ"ל דמכאן הנהיגו לעשות כתונת רחב שקורין בל"א שרגנש"א – (הוא קטל) לשבת, שאינו מלבוש של חול, דאינו ארזי לעשות בו מלאכה. ספר ראב"ן לרבינו אליעזר ב"ר נתן – מגדולי הראשונים באשכנז בדרום של רש"י (מס' שבת ס' שנט. בגד זה כבר נזכר ברש"י שבת קכ. ד"ה אונקליס 'לבוש רחב כעין שרגנש"א')

"וכבדתו" – שלא תהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול (שבת ק"ג). ובירושלמי גרסינן (פאה פ"ה ה"ז): אמר ר' יוחנן, איז לנו עטיפתנו בשבת כעטיפתנו בחול. ולכן נהגו ללבוש שרגניש"א בלע"ז, לכסות בגדי חול, למי שאין לו להחליף, וכדאמר התם אמר רב הונא אם יש לו להחליף – מחליף, ואם אין לו להחליף ישלשל בגדיו. ספר ראב"ן (ד"ה מס' שבת ס' קצו, עמ' 245)

... ולכן נהגו ללבוש שרגנש"א ביום טוב, מטעם שגם ביו"ט צריך להחליף. ואמר לי עוד טעם, כי ביו"ט העולם שמוחם, ולבוש שרגנש"א שהוא מלבוש מות, ויזכור את יום המיתה ולא יתגאה לבו עליו.

שו"ת מהר"ם מוטרנבורג (ח"א – פסקים ומנהגים ס' תת), הובא בהגהות מיימיות שבת פ"ל אות ב). וראה עוד לסמך טוב, חטאניו "כשגל לבינו" (ישעי' א, יח). ורמזו "לבוש ליום חגיגו" (תהלים פא, ד) גימטריא "בבגדים המלובנים". ספר מנהג טוב ו-לאחרי (מחבר אטאטאלי הראשונים) (אות כא)

והכרני, שלובש (ב-על 'תרומת הדשן') בכל ערב שבת חלוק לבן כשלוש שאר בגדים של שבת. לקט יושר (א"ח עמ' צח)

מנהג טוב מליל ראשון של ראש השנה עד ליל מוצאי ר"ה, ללבוש על כל בגדיו בעת התפלה כתונת בד לבן, לסמך טוב, חטאניו "כשגל לבינו" (ישעי' א, יח). ורמזו "לבוש ליום חגיגו" (תהלים פא, ד) גימטריא "בבגדים המלובנים". ספר מנהג טוב ו-לאחרי (מחבר אטאטאלי הראשונים) (אות כא)

על מלבוש שקורין שרגנש"א שרגילים ללבוש בראש השנה, לפי שיש שמחה גדולה, כדי שלא תזוה דעתו עליו, וכך לובשה על בגדיו, שיוכור יום המיתה. הסמך מצורף (ח"א עמ' קט)

לבוש (בעל 'תרומת הדשן') כתונת לבן על בגדיו כשמתפלל בימים נוראים וכו'... אבל כשמתפלל בימים נוראים אין לו סרבל ומתרוץ שקורין קפא (-ביטוי ראש) רק מצנפת שש (שפתן) לבן היה על ראשו, ועל המצנפת היה לו בגד לבן שהולך סביב לראשו ורוחבו שני אצבעות, והיה קשור בעורף שלו. ועל המצנפת היה הטלית. ובזמן שהיה חמימות בראש השנה או ביום הכפורים אינו לובש רק שני כתונת, והיה חוגר בבגד לבן במקום חגורו. לקט יושר (א"ח עמ' רצא)

סרגנש. נוהגים האשכנזים להלביש בשלשה ימים נוראים (רצ"ל שני ימי ר"ה ויה"כ) חלוק אחד אחרך מבגד פשתים לבן וקורין לו 'סרגנש', והרבה שאלתי ודרשתי לדעת מה לשון הוא ואין מגיד לי, עד שיהיה צרפתי זקן הגיד לי כי כן הלבישו גם כן הצרפתים, והוא נעשה ממין בגד דק מאוד, ונקרא בלשונם סרגנש...

ספר החשב' לרבי אליהו בחור זצ"ל (ערך סרגנש. וע"ש בהגהות 'בית אהרן' להגאון ר' אהרן פולד זצ"ל מפפ"ר, שבת כ"ח, יל: 'ראיתי בילדותי פה שהכהנים העולים לדוכן ביו"ט היו לובשין שרגנו תחת הסודר של שבת')

ילביש את הס"ר גאו"ת מפני שמראה עצמו כבן חורין בהיסבה פן ירום לבבו וישכח את השם עושהו ח"ו, ומתוך לבושה זו, וזכר יום המיתה. וע"כ נקרא ס"ר גאו"ת שהגאון סרה ממנו, אלא כמו שהעולם משביש לקרותו 'סרגנש' עד שהחבור בספר החשב' רוצה להתנצל בשלשון ששמעאל קורין לכתונת סרגנש, אם כן למה אין אנו קורין לסתם כתונת סרגנש, ומה לנו ללשון ששמעאל. ובדרך הצלצ' נ"ל המנהג, שמה שקורין אותו קטל"ה, הוא גם כן לשון קטלא.

על שיה

"כמו שהוא"

"באחד ממדווי הרבים לטובת ישיבתו 'חכמי לובלין' עשה הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל בראדן, אצל רבינו החפץ חיים" זצ"ל. הדבר היה כליל שבת קודש, והחפץ חיים, שהיה חולה, ביקש מהרב מלובלין שיאמר תורה. השיב הגר"מ שפירא: באתי לשמוע תורה. אמר הח"ח: הנני חולה. ענה הרב מלובלין ואמר: כתיב 'ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם', ופירש"י ז"ל: 'כמו שהוא'. מדי פתח הגאון החפץ חיים' והגיד דברי תורה". בישישים חכמה (עמ' רנח)

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי צבי הירש מזאמושטש זי"ע – בעל ה'תפארת צבי' יומא דהילולא י"ח אלול (תקס"ז)

"נודע לשם ולתהלה, ראשון שבראשון אין הימנו למעלה... הרב המאור הגדול, הגאון המופלא ומופלג, המושלם במעלות ומדות, נר ישראל, פטיש החקק, עמוד המיני...". בזה הלשון פונה הנה"ק בעל ה'נודע ביהודה' זי"ע אל שארו וקרובו הגאון רבי צבי הירש מזאמושטש זי"ע בהיותו כבן ל"ח שנה (שו"ת נובי"א, מהדו"ת אה"ע סי' קלד).

גם על מצבתו נחקקו תוארים נשגבים: "עטרת צבי תפארת ישראל. פ"ז אדונינו מורינו ורבינו ורבן של כל בני הגולה, הרב הגאון הגדול המפורסם, החריץ ובקי החסיד ומקובל איש אלקים קדוש, החכם והעניו מאוד שר ושופט תופס ישיבה והרביץ תורה בישראל, חיבר הרבה חבורים על ש"ס ופוסקים ותנ"ך ושו"ת והמה עוד בכתובים, האיר עיני הגולה, לא קם כמוהו ואחריו לא יהי עוד...".

ואלה תולדות:

רבי צבי הירש נולד בשנת תצ"ט (או ת"ק) בעיר זאמושטש לאביו הנגיד הגדול מו"ה בנימין בושקא זי"ל, שהיה בנו ואו חתנו של הג"ר יעקב זצ"ל אב"ד לודמיר, בן הג"ר אפרים פישל זצ"ל אב"ד לודמיר, בן הגה"ק רבי אריה ליב זי"ע אב"ד קראקא, וחתן הגאון רבי שאול קאצינלבוין זצ"ל אב"ד קראקא.

לא בכדי זכה רבי בנימין לבן זה שהאיר עיני ישראל בדורו, שכן תורה וגדולה התאחדו על שולחנו ונודע כרחים ומוקיר רבן ותלמידיהו, ומלבד היותו משמש כנאמן "יועד ארבע ארצות", עוד חוננו ה' בדור ישרים יבורך, כולם גאונים אשר האירו ארץ ונולאו בתורות וצדקתם, ואלה הם: רבי משה שלמה זלמן, אב"ד קארץ וקראקא; אב"ד יוזנעפא; רבי אפרים פישל, אב"ד ברעסטינקא; רבי שאול, אב"ד קרעשוב, וגיטס רבי עזריאל הלוי איש הורוויץ אב"ד לובלין, אשר בגלל חריפותו היה מכונה "דער אייזערנער קאפ" (יראש הברזל). זכר צדיקים לברכה.

משחר נעוריו נתפרסם כעילוי מזהיר, והשיב לשואלו בפלפול וחריפות עמוקה. עיקר תורתו קיבל בעיר מולדתו "שהיתה קהלה מפוארה, מלאה חכמים וסופרים אשר אין על עפר משלה". בין רבותיו היה המרא דאתרא הגאון החריץ רבי יעקב יצחק הויכנלערנשטער זצ"ל (אביו של הגאון רבי יוסף זצ"ל אב"ד זאמושטש, בעל 'משנת חכמים' על הרמב"ם).

כבר מתקופה זו נזכרים פסקים שיצאו מאתו, וכפי שכתב בעצמו בתשובה: "בימי חרפי נשאלה שאלה בענין קטן שקידש אשה בעיר מולדתי בזאמושטש, ושאלו בית דין גם את פי, והייתי דן לפני תלמידי חכמים וישרו דברי בעיניהם" (נ"ע"ע בקושרס יתקופת עונותיו סי' כב. נדפס בתוך שו"ת תפארת צבי חלק אה"ע, מה שאמר בילדותו).

את ביתו בנה בזוו"ר עם בת הגאון רבי אריה ליב זצ"ל אב"ד דובנעקא, בן הגאון רבי צבי הירש חריץ זצ"ל אב"ד חלברשטאט¹, ממנה נולדה לו בתו מרת גיטל ע"ה אשר הגאון רבי אליעזר ליפמאן זצ"ל שניה אב"ד צילץ (מזכיר כ"מ"פ בתשו' חותנו 'תפארת צבי', ובזיוו"ש – את הרבנית שרה רחל ע"ה מק"ק ליסא, שהאריכה ימים אחריו כ"ג שנה²).

בעודו אבר"ך צעיר לימים החל בהרבצת התורה בכל מקום בואו, וכך במשך יותר מיושב שנים. בשנת תקכ"ד נתקבל לכהן כרבה של מישוץ הסמוכה לזאמושטש, משם החליף מכתבים בהלכה עם ש"י בעל ה'נודע ביהודה' שמה אלו בענין גט בעל כרחא שניתן ע"י שליח, שעורר מחלוקת אדירה בין גדולי הדור, מצד אחד בעל ה'נודע ביהודה' שפסל את הגט ומצד שני הגה"ק רבי איציקל מהאמבורג זצ"ל שהכשיר את הגט.

רבי צבי הירש ערך אז תשובה ארוכה, ועל תשובה זו השיג הנוב"י, והשיב לו על כך רבי צבי זצ"ל. שוב השיג הנוב"י ושוב ענה לו רבי צבי הירש (נ"י שו"ת נובי"א, אה"ע סי' פא, פב). גם הפעם השיב לו הנוב"י והאבדן בן הכיז אינו נכנע ומשיב לו בשלישית, והוא לו נדפס בספרו 'תפארת צבי' (אה"ע סי' מז). וכך כתב רבינו בסיום התשובה: "ע"ד הנה עזרנו ד' לכתוב מה שתמוה לי דבריו, ובדברים אשר תלוי בסברא ופלפל נתתי ד' שלא אחי מאריך כ"כ בדברים אלו, ואשר יבחר הוא הקדוש. ונא אל ירע בעיני מ"ו כי באתי עוד הפעם לרמוס חצירו כי סהדי במרומים לולי שהייתי מתפלל בכמה דברים ואני חפץ בצדקו, לא הייתי תועב עוד בדבר הזה, ונא להעמידני על סוף דעתי הרחבה הלכ"ד הכותב בכריעה של חיבה מחותנתו איני ד"ש בלב ונפש חפצה וכוסף לשרתו באהבה. צבי הירש מזאמושץ".

מטשוויץ נתקבל לרבנות גרידיץ, כנראה מחתימתו מיום ד' תמוז תקכ"ט: "יפה ק"ק גרידיץ, הק' צבי הירש בהרבי הגניד מוה"ר בנימין בושקא מזאמושטש, חונה לע"ע פה ק"ק הנ"ל ואגפיה ומצודתו פרושה לק"ק האצניפלאצ"י³. בשנת תקל"א (או תקל"ט), לאחר פטירת רבה של בראד, הגאון רבי יוסף שאצקס זצ"ל, נתקבל רבינו למלאות את מקומו, והיה רבה האחרון של העיר בתקופת פולין העצמאית.

מחו' יאמין ל', אם ה' הנשואין סמוך לקהלתנו באיזה עיר קטנה, כי הייתי בא אל אריינו ושמחת לבו להתענג עמו באהבים, אך ליסע לקהל רבתי צריך הכנה יתירה, ואי אפשר לפלס דרכי, אולם מרחוק אשירה ואזמרה, ואברך ברכת חתנים...". (שו"ת 'תפארת צבי' יו"ד סי' מט).

"תפארת צבי"

בשנת תקס"ב, לאחר הסתלקות הנה"ק רבי נח חיים צבי בערלין זצ"ל בעל "עצי אלמוגים", נבחר רבי צבי הירש לשבת על כסא רם ונישא כרב ואב"ד שלש קהילות קדושות ומסכות זו לזו - אלטונה האמבורג וואנדסבעק, שעל חשיבותן המלצו יפה את הפסוק "כי רב ח'ר' בציון אה למושב לו". והוא היה הרב האחרון שמלך על כל שלש הקהילות יחדיו.

כשהגיעה השמעה לש"ב ומחתנו הגה"ק רבי רפאל הכהן מהאמבורג זצ"ל בעל 'ישב הכתר' - רבה של קהילת אח"י עד שנת תקנ"ט - שרבי צבי הירש מזאמושטש נתקבל שם לרב ואב"ד, "ותחי רוחו וישמח לבו כי ראה איש אלקים אשר כתר הרבנות הולמתו יושב על כסא דין ומשפט", והמליץ עליו שבא לכהן בעיר בשנת תקס"ז העולה כמנ"י "בשמחה רבה" (נא"ה' למושב עמ' 81).

משם הייתה פרסה מוצדקת על ארבע כפפות הארץ, עד שנחשב לרבן של כל בני הגולה ולאבן האול שהכל פונים אליה. היה שקיל וטרי בהלכה עם גדולי עמדי העולם ארזי הלבנון, במיוחד היה בקשרי ידידות עם הגאונים הקדושים רבי מנחם מענדל מלינסק (נא"ה 'הרה"ק מראפשיץ זי"ע), רבי אברהם צבי הירש מפיעטרקוב - בעל 'בירת אברהם', רבי ישעיה פיק ברלין מברעסלוי, בעל 'שולם זלמן הכהן מפיורדא' - בעל 'יבגדי כהונה', בעל 'חבית מאיר', ובעל 'ההפלאה'. תשובותיו בכתובים נדפסו בספרי גדולי הדור, כמו גם בספרי תשובותיו 'תפארת צבי'.

בשלהי שנת תקס"ז גברה עליו חולשתו, ועקב כך עבר להתגורר באטענעוץ הסמוכה לאלטונה, על פי עצת הרופאים. ביום י"ח אלול תקס"ז נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, והוא רק בן ס"ז שנים. בין מספידיו היה הגאון רבי צבי הירש הלוי איש הורוויץ זצ"ל אב"ד פד"מ (בן בעל 'הפלאה' זי"ע), שהספידוהו בין שבעה גאוני עולם שנעדרו בתקופה האחר, כמובא בספרו 'לחמי תודה' (אופנבאך תקע"ה, עמ' כה, מיום ז' אדר תקס"ז) (ובתו"ז: "י"ע זה ה'י דוח לבני על אלה חשכו עינינו על שנעדר מאתנו בעו"ה בשנה זאת שבעה ת"ח גדולים ומפורסמים, כבוד הרב הגאון המפורסם מהור"ר צבי הירש אב"ד ד"ק האמבורג...").

חמון כתבים בכל מקצועות התורה נשאר מנמו, כדברי בנו הגאון רבי משה זצ"ל אב"ד טאמאשוב בהקדמתו לספרו של אביו 'תפארת צבי' (נ"ע אה"ע וי"ד) וז"ל: "... אין ענין קשה בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ אשר לא נתן אבי אל לבו להגות בו, כל נעלם - דרש במשפט שכלו, על שורש דבר התחקה ברוח בינתו, ירד לקצבי מצימת הקדמונים, ואת אשר העלה במדות שכלו, הציעו לפני התלמידים ההגונים והחיים סביב למשכן תורתו...". מהם ראה את אור הדפוס רק ספרו המפורסם שו"ת 'תפארת צבי' על אה"ע וי"ד (והאשר תקע"ה) ועל אה"ע (ויוזנעפא תרכ"ח), בהסכמם הנחלת של גדולי צדיקי פולין ואוסטריא. ברם יתחדשו בשי"ס ושיעוריו בגפית שנמסרו בשיטתו, וכן דרשות ופנינים על התורה, כולם נשארו בכתובים, ובני הגיבור משה ה"ל עסק בהדפסת הספר 'תפארת צבי' מתנצל בהקדמתו, שלא היה בידו די כסף להדפיס⁵. על גודל חשיבות החידושים שעדיין לא זכו לעלות על מכבש הדפוס, ניתן לראות מדברי הרה"ק בעל ה'ידברי חיים' מצאנו זי"ע, שכתב להסכמתו לשו"ת 'תפארת צבי' "... לחידושי הגאון המנוח הזה לא צריך להסכמות, כי מי לא ידע גודל חריפותו ובקיאותו וקדושתו, ודכינא כי הרב הגאון המפורסם בעל 'ישועות יעקב' ז"ל אמר לי, שיקר תפארת גדולת המחבר הנ"ל הוא ספון וטמון בהכתבים אשר נשארו ולא יצאו לאור עדיין, ושם נראה עוצם גדולתו בחריפות ובקיאות...".

זכות יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- מאותה עת נדפס ממנו דבר חידוש בספר 'זרע אהרן', זאלקווא תק"ח, בהיותו בן ס"ב שנה, ונרשם עליו: "מן האבדך המופלג החריץ מו"ה צבי הירש בהרבי הנגיד מו"ה בנימין בושקא, חתן הרב המאוה"ג מו"ה ארי' ליב אב"ד"ק דובנעקא".
- על מצבתו לא נרשם שם אב"ד, אך בספר 'אורא למושב', קראקא תרס"ג, עמ' 79, משער המחבר ר' יחזקאל דוקטנס ז"ל ש"כמזמרה לו" היתה בתו של הגאון רבי יוסף הויכנלערנשטער זצ"ל.
- בשם הגדולים החדש' מענה בזה, ועשה ממנו שני אנשים נפרדים ללא נכון (ראה: ח"א, מע' ה אות ו אות ז).
- אמנם בשער הספר כתוב שנדפס בבלבד, אך זהו שנינו שנעשה בכדי לחמוק מהצנזורה. ראה: ש"ש רובין, 'פנת יקרת', ניו יארק תשכ"ח, עמ' 67.
- ראה בקובץ 'נחלת צבי', גליון ב עמ' קא-קט, "מסמך היסטורי" - חתימות גדולי ישראל מג' קהילות קדושות בישראל, ברא"ד, לובלין ולבוב (וביניהם הרה"ק מלינסקי זי"ע והמגיד הק' מקאנאץ זי"ע) על הספר שו"ת 'תפארת צבי'.

מאת: ח"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

עלִי אורה

ענין שנלמד במסגרת "דף היומי"

עלִים לתרופה – להפצת תורה וחסידות. © יו"ל ע"י מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא אנטווערפן – פקס. (32 3) 226.62.55. Van Spangenstr. 9 2018 Antwerpen – Belgie.

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, ערב שב"ק פר' נצבים וילך (אבות ה-ז) ביד אלול תשע - שנה ט"ז גליון תשכ"ט			
הדל"ע מוצ"ש ר"ת	20:06	21:14	21:34
אנטווערפן	19:28	20:23	20:53
לונדון	19:39	20:47	21:04
מאנשעסטר	19:45	20:48	21:13
ציריך	19:15	20:19	20:43
ווינ	20:06	21:15	21:37
אמסטרדם	20:11	21:16	21:43
פאריז	19:48	20:54	21:19
פראנקפורט			

מדרש חכמים

"אתם נצבים" - בזכות עסק התורה

אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם וגו' (כט, ח-ט).
אמר להם משה, מבקשים אתם לעמוד [ולהתקיים] בעולם, עסקו בתורה, מה כתיב למעלה (בפסוק הקודם): "ושמרתם את דברי הברית", ואחריו "אתם נצבים".
דבר אחר (לכאור הסמיכות): מה כתיב למעלה (כח, טו-טז): "ובגוים ההם לא תרגיע [וגו']", והיו חייך תלואים לך" וגו', אמר להם משה, קיימו את התורה ואין אחד מהם (מכל העמים) נוגע בכם, שנאמר "ושמרתם את דברי הברית" [ואחריו: "אתם נצבים"], ואומר (משלי א, לג): "שמע לי ישכון בטח".
דבר אחר: "אתם נצבים" - ולא העובדי כוכבים. משל לאבן גדולה שהיתה מושכת בתוך הרחוב, כל מי שהיה רואה עצמו גבור, היה בא ומתגושש בה, והיא נופלת עליו, ושוברתו ומת, והאבן עומדת במקומה. כך העובדי כוכבים משעבדים בישראל, והם קיימין לעולם, שנאמר (זכרי"ה, ג): "והיה ביום ההוא אשים את ידשלים אבן מעקסה (אבן משה המוטלת על בני אדם. רש"י) לכל העמים (והוא כבדה עד מאד, עד אשר-) כל עמסקה שרשט ישרשט (תעין פי' רד"ק שם).
דברים זוטא, נצבים

אם נפלות היא - "ממך" - שאינך עוסק בה

פי המצוה הזאת אָשֵׁר אָנֹכִי מִצְוֶךָ הַיּוֹם לֹא נִפְלְאָתָה הָיָא מִמֶּךָּ וְלֹא רָחֲקָה הָיָא (ל, יא). זהו שאמר הכתוב (משלי כד, ז): "כִּאֲמוֹת לְאִיִּל חֲכָמוֹת בִּשְׂעָרַי לֹא יִפְתָּח פִּיהוּ. מהו 'ראמות לאויל חכמות'? רבנן אמרי, הטיפש הזה נכנס לבית הכנסת ורואה אותן עוסקים בתורה, והוא אומר להן: היאך אדם למד תורה תחלה? אומרים לו: תחלה קורא במגילה, ואח"כ בספר, ואח"כ בנביאים, ואח"כ בכתובים, משהוא גומר את המקרא שונה את התלמוד, ואח"כ בהלכות, ואח"כ באגדות. כיון ששומע כך, אומר בלבו: אימתי אני למד כל זאת? (מפרש 'ראמות' מין אבן יקרה שאינה מצויה, כמא דתימא דאמות וגביש' [איוב כח, יח], כלומר, כל חכמה - דומה לכסיל כאבן יקרה וצומחת לצונות, לומר, איך אעסוק בתורה ומתי תעלה ביד, אבל החכם שונה היום מעט ולומר מעט. רש"י) וחוזר מן השער, הוי "בשער לא יפתח פיהו".
אמר רבי ינאי, למה הדבר דומה לכר שהיה תלוי בארץ, טיפש אומר: מי יוכל להביאו? ופקח אומר: לא אחד תלה אותו; מביא סולם או קנה, ומוריד אותו. כך כל מי שהוא טיפש אומר: אימתי אקרא כל התורה? ומי שהוא פיקח מזה עושה? שונה פרק אחד בכל יום ויום, עד שמסיים כל התורה כולה. [כך] אמר הקב"ה: "לא נפלתה היא", ואם נפלתה היא "ממך" שאין אתה עוסק בה, הוי "כי המצוה הזאת".
דברים רבה, נצבים ג

משה רבינו מת בחטאו של אדם הראשון

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֵן קָרְבָּנִי יְמִיךָ לְמוֹת וגו' (לא, יד).
אמר רבי לוי, למה הדבר דומה? לאשה עוברת שנחבשה בבית האסורין (לאחר שעברה על צווי המלך). ילדה שם בן, גדל אותו הילד. [לימים] עבר המלך לפני בית האסורים, התחיל אותו הילד לצווח: אדוני המלך, למה אני חבוש בבית האסורים? אמר לו המלך: בחטיאתי של אמך את נתון כאן (בחטאת אמך אתה נתון כאן).
כך אמר משה: רבונו של עולם, לוי כריתות הן, שאם יעבור אדם על אחד מןן חייב מיתה, שמא עברתי על אחת מהן? למה אתה גוזר עלי מיתה? אמר לו: בחטיאתי של אדם הראשון אתה מת, שהביא מיתה לעולם. [וזהו שנאמר]: "הן", מהו "הן"? בעון אותו שכתוב בו "הן", [שנאמר] (בראשית ג, כב) "הן האדם היה כאחד ממנו" וגו'.
דברים רבה וילך ח

לקח טוב

"בזכות קבלת הברית נזכה לתשובה"

למפרע שנעשתה העבירה מתוך קלות ראש ואדישות העומדת בעינה. מבחינה מסויימת, גם אם עצם החטא נעשה בשוגג, הרי שסימן זה מחמיר את הענין עד שייחשב השוגג כמעט כמודע, מבחינת היותו השלילי שנשאר על עמדו.
מאידך, אם גדלה הרפתו עד שמוכן הוא לקבל על עצמו כל עונש שייפסק, הרי שעצם מוכנות זו מגלה הדבר למפרע שלא נעשתה העבירה מתוך יחס שלילי קיים, כי אם במקרה נכשל בחטא. ומעתה, גם אילו היה הדבר כמודע, הרי שגילויו זה למפרע יש בו להשוותו לשוגג.

אותיות מהכימות

הקדים כוונת התוכחה קודם פרשת התשובה. שעל ידי שקיבלו בני ישראל הכרית, ברכות וקללות, לכן מובטחין שלכסוף ישובו בתשובה. זה שאמר: "ואם כי יבואו כו' והסבות..."
וכמו שכתב ברשע שאומר "כשירות לבי אלך", ואינו מקבל הכרית ואִלֵּה, לכן "ספות הכרית" כו', שאפילו שוגג נחשב לו כמודע. מכל שכן מזה טובה המרובה, על ידי קבלת הכרית זוכין לתשובה, ומתהפך גם זדונות לשגגות. לכן מקדימין פרשת התוכחות קודם לאש השנה ועשרת ימי תשובה, שזכות קבלת הכרית נזכה לתשובה.
שם אמת (תרי"ט)

זאת היא מדרגתה של תשובה, כאשר היא נערכת מתוך הכרה שעל החוטא לשאת בחטאו, כי גברה הכרתו ברעה אשר פעל, וכדאי הוא לו הכל למען יתקן את אשר עוות. הכרה זו מבטיחתו שיזכה לשוב בתשובה ואמנם תתקבל תשובתו.
ועל כן מקדימין פרשת התוכחות לפני ימי הרהמים והסליחות, שיקבלו ישראל את הברית ואת התוכחה, כי קבלה זו היא אשר תזכה אותו בכך שגם זדונותיו לשגגות ייחשבו. תדע, שהרי כדאי הוא לו הכל ורק ישא ה' פניו אליו ויתרצה לו, ויסלח לו על פשעיו.

תשית לראשם עטרת פז

ברכות שמים מעל יחולו על ראש הני תרי צנתי דדהבא העוסקים בצרכי ציבור באמונה שלא על מנת לקבל פרס, כשמן הטוב תורק שמן ותפארתם, הלא המה הרה"ח המפ"ר **דוד אלימלך גאליצקי** שליט"א י"ר רשת מוסדות דחסידי בעלזא - אנטווערפן
ואתו עמו הרה"ח ר' **ישראל משה גרינוואלד** שליט"א
אשר זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו, ובזכות פעלם הכביר ומסירותם הנפלאה ללא ליאות, כאשר עמלו ויגעו ועשו לילות כימים, זוכים אנו לחנך את המקוה טהורה החדש והמפואר לזיכוי ורווחת כל הקהל הקדוש ברך ה' חילם ויצליחו בכל מעשי ידיהם לאורך ימים ושנים טובים, מתוך אושר ועושר ומתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ואך טוב וחסד ירדפום כל הימים, אכ"ר
ברוב תודה והערכה, ובברכת כתיבה וחתומה טובה
משה גרינפעלד

אמרות טהורות

עיקר התשובה – עזיבת החטא והוספת לימוד התורה

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם וגו', מחוטב עציץ עד שואב מימין (בט, כט, ו-). לכאורה היה ראוי לכתוב 'מחוטב עצים', ואמאי כתיב 'עציץ' בכ"ף. אלא, התורה הק' מרמזת לנו כאן בזאת הפרשה, שקורין אותה תמיד קודם ראש השנה, "שכולם נצבים לדין לפני ה' בראש השנה (יהוה) זה ר"ה. וזה"ל ח"ב לב"ה, ויהא במחן כולם שיצאו בדימום מהמשפט, רק שיעשו תשובה, ועיקר תשובה הוא עזיבת החטא וגם ללמוד תורה, כמו דאיתא (ויקרא כה, א) מי שרגיל ללמוד דף אחד ללמוד שני דפי".

וזהו הרמז בפסוק **"אתם נצבים היום"** – בראש השנה – **"לפני ה' אלקיכם"** – שהדין (הרמז באלקים) יתהפך לרחמים, שהוא שם הוי"ה (ברד"ל, ג, ו). ובמטה: **"מחוטב עציץ"** – האדם נקרא "עץ השדה" (לעיל, כ, יט). ועי' וז"ל א"ח (קפז) – היינו, שכל אחד יחשוב עצו, רצ"ל שייבטח ממנו הרע ועיוות החטא (עי' וז"ל שם: "אצא הדלק ונתורא לא סליק ובמשון ליה" וכו'. ועי' ליקוטי אמרים – תניא פכ"ט, "ויעד שואב מימין", היינו, שישאוב מי התורה, שנקראת מים (כ"ח, ו), שיוסף בלימוד התורה. וכן רמזו "מחוטב עציץ" על לימוד התורה, כדאיתא בגמרא (ב"ב קמה): "בוקע עצים" (קדלה, ג, ט) אלו בעלי גמרא. ליקוטי אמרים להרה"ק רמ"מ מלינס ז"ע

תשובה שלימה – לעורר הרצון הקדום שהיה רק טוב

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם וגו' (בט, כט, ו). לרמזו על יום ראש השנה שצריך האדם להתחזק מאד בתשובה שלימה לעורר הרצון הקדום לבראות העולם, שהיה רק טוב, קודם שנתערב טוב ברע על ידי פגם אדם הראשון וכו'. וזה שרמזו בחז"ל (שבת קה) "אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות מיד היו נגאלים, פירוש ב' השבתות, הא' הוא השבת שהיה קודם בריאת העולם, רעוא דרעיון הרצון הקדום לבראות עולם, שהיה כולו טוב, והשבת השנית הוא

אמירה נעימה

ויתשם ה' מעל ארמנתם וגו' וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה. הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת (בט, כז-כח). יש להבין הסמיכות של הפסוק "הנסתרות" וגו' אל הפסוק שלפניו. ונראה, דהנה זמן הגאולה הוא חתום וסגור וליכא לפומא לא גלי (מדרש שו"ש תהלים ט, ו) ועי' סנהדרין צט, ונאפילו משה רבנו ע"ה אשר בא בסוד ה' ולו נגלו כל תעלומות התורה וסתרי החכמה לא ידע למתי קץ הפלאות, בלתי לה' לבדו ידוע. אבל יש דבר נגלה שכל אחד יודע, גדולים וקטנים, והוא: "היום אם בקולו תשמעו" (תהלים צד, ג, עי' סנהדרין צח). וכתוב (לפני, א, ג): "והשבות אל לבבך וגו'. וישבת עד ה' אלקיך וגו'. ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבץ מכל העמים" וגו'.

וזה שאמר כאן: "וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה", ועד מתי לא ידענו, ואמר: "הנסתרות לה' אלקינו", הנסתרות הן הן וזמן הקבוע לגאולה כל יאחר עוד, אינו ידוע ואפילו לי, רק "לה' אלקינו" הוא, "הנגלות" שבו, הוא דבר נגלה כל כך, "לנו" ואפילו "לבנינו", ומה הוא, "לעשות את כל דברי התורה הזאת".

שרית כתב סופר (אורח סי' נג ד"ה ובהדרש)

ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיך (ל, ו).

נראה לפרש בהקדם דברי הגאון בעל 'פנים מאירות' על הפסוקים שלאחר מכן (יא-ד): "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", ולכאורה קשה, היאך מועילה תשובה שיתקרב החוטא אל הש"ת, הלא קי"ל (ויטא פד): "נראה ונדהה – אינו חוזר ונראה", והאדם היה 'נראה' בתחילה, וכשהטא ונדהה מקדושתו אך יהא 'חוזר ונראה' על ידי תשובה. אכנס, שנינו (ובחס לז): "קוים הכשר – (א-ט דם הקרבן) ונתן לפסול, ויחזיר לכושר" ומקשה בגמרא: "וליהויה דיהויה" – דכיון שנתנו לכהן פסול, הוי נראה ונדהה, ולמה תהיה לו תקנה

יום שכולו שבת, שאנו מצפים במהרה בימינו וכו'... וכל זה הוא על ידי כשרון פעולתינו בתשובה שלימה לעורר הרצון הקדום למעשה בראשית שהיה ביום השבת כ"ה אלול, אשר היו התהלות הרצון למעשה בראשית".

וזה: **"אתם"** – אותיות א"מ"ת, 'נצבים היום' – בראש השנה (וזה"ל לב), בתשובה שלימה 'כולכם לפני ה' אלקיכם' לעורר הרצון הקדום, כידוע מאמר הכז"ל (ברד"ל, ד, ו), שאדם הראשון קרא שמות לכל הברואים, ואח"כ שאל לו הקב"ה: ומה שמי, ואמר: לך נאה להקרא בשם הוי' ב"ה. וזה פירוש: **"לפני ה'"** – קודם שנקרא שם הוי'. לכן בכל מעשה בראשית לא נכתב שם הוי' עד בריאת האדם שקרא לו הוי' ב"ה. וצריך להיות התשובה בכח כזה לעורר הרצון הקדום...".

תפארת שלמה (לר"ה, ענין)

תשובה השפלה מתקבלת גם אם הגדיל לפגום

אם יהיה נדחק בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך (ל, ד). הרה"ק מלוכלין ז"ע פירש: "אם יהיה נדחק בקצה השמים" – אם תפגום ח"ו, עד שתהיה בבחינת 'נדה בקצה השמים, אזי אם 'משם' – לשון שטמה – תהיה בעיני עצמך שטמה ושפל, "יקבצך ה' אלקיך", 'זמשים' – רמזו לעולם התשובה – "יקחך".

אמרי יוסף (ס"ט פסוק, ענין). ועי' בס' אבני זכרון ע"פ סת. וראה מ"ש במדורנו גלי (שית).

בשישראל מכיר ומתוודה על עונותיו – נמחל לו הכל

ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה. ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה (דברים לא, יז-יח). "פירש בזה הרה"ק מחזיקי ומראשינו] בספדוה שלישית בבכיות גדולות מאוד, ואמר, שאיש ישראל וכל לכות לכל טוב, רק ותוודו על עונם. וזה פירוש: 'ואמר ביום ההוא', היינו שיועד ויכיר: 'הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני וגו', היינו אם יאמר כך, אזי: 'ואנכי הסתר אסתיר פני וגו', היינו, אמחול לו 'על כל הרעה אשר עשה', היינו אף 'כי פנה אל' וגו', ודפח"ח".

אהל נפתלי (אות שנה)

כשמהוויר לכהן כשר. ומתריץ רב אשי: "כל שבידו לא היו דיהו". הרי שכל מה שבידו לתקן אינו בכלל נדחה, ולכן גם מהני תשובה לחוטא, כיון שבידו לתקן, וזו כוונת הכתוב: "כי המצוה הזאת" – היינו תשובה (כמ"ש הרמב"ם) – "אל רחוקה היא", אלא: "קרוב אליך הדבר מאד", ולכן לא היו בכלל 'נראה ונדהה', שהרי היא בידו לתקנה.

אולם עדיין יקשה, לפי מה שנאמר כאן: 'ומל ה' אלקיך את לבבך', שמשמע שאין בידיו לשוב בתשובה עד שימול הש"ת את לבבו, אם כן חוזר וניעור הקושיא: "נראה ונדהה" – אינו חוזר ונראה", שהרי אין הדבר בידו לתקן.

אולם באמת הקושיא מעיקרא ליתא. דהרי קי"ל כרב – "דבעלי חיים אין נידחים" (שם סד), ואם כן גם באדם, כל עוד נשמטו בו, לא שייך דיהויה. וזהו מה שמסכים הפסוק: "למען חיך", שלא תקשה לך אם אנו צריכים שימול הש"ת את ערלת חלב ואין בידיו לתקן, אם כן היאך מועילה תשובה, הרי הוא 'נראה ונדהה', לכן אמר: "למען חיך", וכיון שצדיק יש בו היות לא היו נדחה, דבעלי חיים אינם נידחים.

ערוגת הכרשם

וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל. ויאמר אליהם וגו' לא אוכל עוד לצאת ולברוא וגו' (לא, א-ב).

פירש"י: "צאצא ולבוא – בדברי תורה, מלמד שנתמנו ממנו מסורות ומעיינות החכמה". יש להבין למה הלך משה רבינו ע"ה אל בני ישראל, ולא קרא אותם אליו כדרכו מוקדם (כמבואר בפ' בעלותי, ג, כ-ג, ועי' במדבר יח, י).

וי"ל הענין על פי שמסופר בגמרא (מנחות ג) שאבימי שכח מסכתא מנחות [ובחלוין] והלך אל תלמידו רב חסדא שיוכיחוהו. והקשו בגמרא: ולישלח ליה שיבא אליו. ותרצו: כבר אבימי, "וזכי מסתייעא מילתא טפי", ופירש"י, מושם שיוגעתי ומצאתי – תאמן (מגילה ג, א), והנה, כאן שנתמנו ממנו מסורות ומעיינות החכמה, לכן הלך משה בעצמו אל ישראל, ולא קרא אותם אליו.

ידוע תפלת ישרים (להגאון היעב"ץ זצ"ל, מתוך דרשה לשבת שובה תצ"א שדרש בעמקין, נדפס בארמנו תתק"ה, דף ו' ועי' בס' צנצנת מנחם דף צה).

יתרון דעת

ולבנים לזכר (ב)

ענין לבית קטל בימי הדין / יפיו בעטרה של כסף אך לא של זהב, ועוד ענינים כתיב (דברים ז, ז) "כי מי גי' גדול אשר לו אלקים קרובים אליו". ר' חנינא ור' אושעיא אמריש, איזו נהוג באומה זו שיוצרת אופייה אל אלהיה (פי' מנהגיו ודעותיו). נהוג בשבעלם, אדם יודע שיש לו דין, לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל שערו ואינו חותך צפרניו, לפי שאינו יודע היאך דינו יוצא. אבל ישראל אינו כן, אלא **לובשים לבנים ומתעטפים לבנים** ומגלחן שערם ומחתכין צפרניהם. ואוכלים ושותין ושמיחין בראש השנה, לפי שיוצעים שהקב"ה עושה להם נסים ומוציא דנים לכף זכות. וקובע להם את גזר דינם. תלמוד ירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג, ילקוט פ"ר ואתתן, רמז תתכ"ה. הובא בטור א"ח סוף סי' תקפ"א)

לובשים לבנים. ז"ל מורי (המהרש"ל), יש מקשים לפי זה ללבש בגדים מרוקמים וצבעי ארגמן. וי"ל שאם כן אין הוכחה שבטוח בהש"ת, כי שמא אינו מפחיד כלל מיום הדין ואינו חש. אבל עכשיו שלובש לבנים זכרון ליום המיתה מראה שזוכר ביום הדין, אלא שבטוח בהש"ת. אי נמי, מראה הסליחה. על דרך (ישעי' א, יח) "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבנו" עכ"ל.

פירוש (א"ח שם). הובא ב'מטה משה' סי' תשפ"ו. ובכ"ז: "ומה חשעם נהגים המודקים ללבוב הקטל שהוא לכן ולבוב חתים".

כמה ענינים אנו עושים בימים אלו שאינם רק ציור והתעוררות לנפש בזהבה, שאינו מתעורר רק על ידי ענינים אלו, כמו שאנו נוהגים ללבוב לבוש הבדים שנקרא סרגניש (קטל) שהוא לבוש המיתם, כדי להרעיד את החוטא על ידו ויזכור את יום המיתה, כענין שדרשו (ברכות ה) על (תהלים ד, ח) "רגזו ואל תחטאו" וגו'. **ספר החיים** לרבי חיים ז"ע – א"ח המהר"ל (סליחה ומחילה פ"ה, ע"ב בפרק פרנסה וכלכלה פ"ז)

כתב הפרדס (להר"ק) בשער הגנונים פרק א, וז"ל: כאשר ירצה לפעול פעולה, ויצטרך אל המשכת הדין, אז יתלבש האדם ההוא בבגדים אדומים, ויציר צורת ההויה באדם, וכן לכל הפעולות וההמשכות. וכאשר יצטרך חסד ורחמים יתלבש לבנים. ולנו בזה ראיות ברורות, ובהבנים שהמשכת מצד החסד ובגדיהם בגדי לבן, להורות על השלום. וזה ענין כהן גדול ביום הכפורים, שהיה מעביר זהבים ולבש לבנים, מפני שבעדות היום בבגדי לבן וכו'. **ש"ת** הק' (מס' ר"ה נ"ג מצוה אות ג)

יש ללבוב בגדים נאים לכבוד היום, ומכל מקום לא יהיו חשובים כשל שאר ימי, כדי להעלות על לב שהוא יום דין. **ויש מקומות שלובשים לבנים ונאים**, ובמדורנו אין מקפידין בזה ולובשים בגדים חשובים כמו בשל שאר ימי. ואין לובשים לבנים רק מי שנוהג ללבוב לבנים בשבת וכו', ויש מקומות שלובשים כל הקהל הכתונת לבן שקורין קטל, כמו ביום כיפור (עי' מקור א"ח סי' תרי), ובמקומות אלו לא נהגו כן, ואין לובשין קטל רק המסתפלים והתוקעים והכובעים העולים לדוכן, והמתפללים אינם לובשין אותם רק בעת תפלתם. והמנהג שגם המתפלל פסוקי דמורה עד "המלך", לובש הקטל, ועל הרוב אינו פושטו עד גמר תפילת שחרית, והתוקעים לובשים אחר אחר עד קריאת התורה. והנהגים שגם התוקע תקיעות דמיושב לבד, אף שאינו תוקע הסדרים, מ"מ אין פושט הקטל עד אחר גמר התפלה. אבל מי שהתפלל שחרית לבד, פושטו אחר גמר תפילת שחרית, והמתפלל מנחה וערבית אינו לובשו כלל.

מטה אפרים (ס' תקפ"א סי' נה, ועי' בס' תקפ"א סי' ג)

ונהגו בעת הנשואין שעושין הקטל לחתן מייפנים אותו ועושין בו עטרה של כסף על בית הצואר, לפי שלובשין אותו ביום הקדוש, וגם ביו"ט של פסח שיהיה עליו הראשונים. וכן היו נוהגין מלפנים לעשות הבית הצואר מעוטר בעטרה של כסף. וזה מקרוב שעושין של זהב, או מקצתה כסף ומקצתה זהב, למען הראות תפארת גדולתם, ולא ידעו שיש סמך מן התלמוד שלא ללבוב זהב, ולכן ראוי להחזיר עטרה לישנה להיות נחפה בכסף וכו'...

מטה אפרים (ס' תרי סעי' יא)

מימי קדם נהגו עשירי עם לעשות בית הצואר של הקטל עטרה נחפה בכסף לכבוד היום, והטעם לפי שאמרנו בשבת דף קי"ט "ולקדוש ה' מכובד" – כבדהו בכסות נקיה, ולכן מכבדים ומעטרים אותו ביתר שאת, וגם כי לובשים אותו לביליל פסח שדרך ללבוב בגדי חופש מכובדים. ואף לטעם ללביש הקטל לפי שהוא בגד מתיים ויזכור אחריתו ויכניע לבבו לשוב תשובה שלימה, עושין כן למזכרת אף כי יעשיר איש הנה תפוס כסף ותתפשטו בבגדו בגד המעוטר להלבישו לאחר מיתתו, כי לא ימלט נפשו מיד שאול, ולא יעלה חזק ביום עברה, ועל ידי זה יכניע לבו ביתר. ומכל מקום לא נהגו לעשותם של זהב, כדאמרין בראש השנה (כז) שאין הזכרן הגדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור וכו'.

אלף למטה (על מטי' שם סק'ו, עי' ש"ת ארבעות. ועי' ש"ת זכר יוסף א"ח סי' ה', פתחא זוטא ה"ל פסח סי' יד באור' א"ח מה שמישכב מנהג אלו שעושים כסף זהב, עי' ש"ת)

יומא דנשמתא

ב"ק מרן אדמו"ר חר"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע יומא דהילולא כ"ז אלול (תרמ"ו)

לקט אמרות טהורות, שיחות קודש ועובדות מופלאות

"הצדיק אבד" בי "ואין איש שם על לב"

"... ושמעתי מפיו חק' (של הרה"ק ר' יוסף אהרן מרילוש זצ"ל מבוטשעטש ודארהוי מח"ס יד יוסף) שאמר בשם מורו הרה"ק מוה"ר שלום מבעלזא ז"ל לפרש הפסוק (ישעי נ, ו) 'וא' הצדיק אבד ואין איש שם על לב', דהכי פירושו, דהנה כשיש מי שיקבל הדברי תורה, הן בעשיה וכן בשמיעה, אז הצדיק הוא כמעין חנוכה, וכל מה ששואבין ממנו יותר הוא מוסיף לנבוע ולחדש עוד חידושי דאורייתא, ואם אין שואבין מהמעיין, אז נסתם המעיין, וכדכתיב (דברים לב, א) 'האזינו השמים' אז יאדברו'. וזה פירוש הפסוק: 'הצדיק אבד', היינו שלפעמים הצדיק נאבד ויורד ממדרגתו הגבוה, מחמת 'ואין איש שם על לב' לשמוע ולקיים חידושי תורתו. עיי' דבריו הקדושים".

מתוך הספר שנשא הגי' דוב בערל דרומער זצ"ל אב"ד דארהוי (נכד הגאון רבי שלמה דרומער זצ"ל אב"ד סקאלא – בעל חבית שלמה) על חורונו בעל היד יוסף (הניל נדפס בספר 'אורנו של יוסף', הוסיאטין תרע"ג). הובא ביאור הצפון (קף) כב, סיון תשי"ג, מדור 'דברי הימים', וראה שם עוד אודות התקשורת של רבי יוסף אהרן אל כ"ק מרן מהר"ש זי"ע, ובין השאר מספר חתנו בחסד, שכאשר הוכתר חתנו לרבנות – אחר פטירת אביו – בשנת תרי"ב, "הסתופף בצל כ"ק מרן הגה"ק מחי"ר שלום מבעלזא זי"ע, והוא סמך שתי ידיו עליו והאציל עליו מהודו להחלת מורא על ראשו, וציוו לקרוא לסי"ת בשם 'מורח מורי', ובסעודת שבי' כיבדו על שולחנו וסחור בברכת זימון לברכת המזון".

"מקום שהתפללו אבותי" – מסוגל לקבלת התפילה

"שמעתי ממורי הקדוש אדמו"ר חר"ק מהר"ש זללה"ה מבעלזא שאמר, שצריך ליתן טעם למה נכתבו בתורה הקדושה המראה מקומות (בראשית כ, ח) 'ויעתק משם החרה מקדש לבית אל, ויט אלהה, בית אל מים והעי מקדש' (וגי'), אך הטעם, כי המקומות אשר דרכו בהם רגלי הצדיקים המה מסוגלים לתפילה, הן להתפלל ביתר שאת וביתר עוז, והן שתקבל בקשתו, על כן מודיע לנו תורתנו חק' מקומות שהתפללו בהם אבותינו, כמו שאמר יעקב ע"ה 'אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי וכו' (חולין נא:)." אילה שלמה להרה"ק ר' נפתלי זצ"ל אב"ד ליטאוויסק, בן הרה"ק רבי שמעון מעירסלוב זצ"ל (פר' כ"ד ד"ה ויעתק)

סימן סגולה לרפואה

"ואני שמעתי, כי פעם אחת היה לבנו הגה"ק מהר"ש [מבעלזא] זי"ע חולי קדחת רח"ל, ונדע כי היה מפורסם ובדוק ומנוסה כי בבוא חולי כזו לפני מרן [מהר"ש] זי"ע ואמר שלא יהיה עוד, חלפה הלכה לה המחלה ותיקן ומיד, כאשר ראיתי בעיני אצלי שהיה לי המחלה כל הקץ, ובבואי לפני מרן ואמר שיהיה עוד, והוטב לי תיקן ופסקה המחלה, ובבואי בני הנ"ל לפני ואמר לו כדרכו ולא חתיל, ובא שנית, ואמר [מרן], כי בטור ובית יוסף יש כל מיני רפואות, ויש סימן אחד המסוגל שאם לומד סימן זה אז יש בכחו לגרש מחלה הנ"ל, וזה זמן רב לא למד סימן זה, וחור ולמדו ואז אמר לי כדרכו, ותיקן פסקה המחלה".

הנה"ק מהר"ש מברעזאן זצ"ל בהגותו על ס' 'דברי יצחק' להנה"ק מסוואליא זצ"ל (אות מ בהגותו). הובא ביאור הצפון (קף) כ, מנחם אב תשי"ע, מדור 'זמן גרמא', וציוין שם לספר 'מנחת יוסף' לרבי גדליה קלוגר ז"ל מלוב (לבוב, תרצ"ה, עמ' 48) שמוסיף פרט מופלא בזה"ל: "שמעתי בשם הרה"ק מהר"ש מבעלזא זצ"ל, שבעת שהיה בנו הרה"ק מהר"ש זצ"ל מצטער מחולי קדחת רח"ל, אמר לאביו, הלא ידעתי שהתעיל תפילתן עבור רבי יחזקאל (להרה"ק ששיטאווא זצ"ל) בהרה"ק רבי חיים מצאנא זצ"ל, והשיב לו: אם כן, אלך ללמוד טור אורח חיים סימן תיש – הלכות סעודת ראש חודש". ועי' ביקדושת לוי (ליקוטים), ד"ה חש בראשו, וזלשיק: "ידחלל הוא כן, כמו שיש סמים נשמיים לרפואה, כן יש סמים רוחניים בתורה הקדושה לרפואה, אלא בזה צריך צדיק וחכם גדול לידע איזה מקום ואיזה ענין בתורה שבו מרמזים את האבר הזה, וגם יש בסמים נשמיים, דהיינו סם החיים, שבהם אז נתרפא כל מיני החולאים, כן יש ענין בתורה כשעוסק שבו הענין אז נתרפא כל החולאים שיש בעולם. והצדיקים יודעין הענין שבתורה, שבו נתרפא חולת הראש ובוה נתרפא שאר אבר, ויש צדיקים שידעין ענין בתורה שבו נתרפא כל מיני חולאים", יע"ש.

"ולא ראה" – מסוגל לרפואת העיניים

"מהו שהעולם אמורים ינקס אזי גיט צאי דיא אויגין", שמעתי בשם כ"ק אב"ד רשכבה"ג מבעלזא זצ"ל שאמר, דמלת

למשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק ר' משה ברוך'ר יצחק בעריש ברושטיין ז"ל ת.צ.ב.ה.

השיב לו מרן: "לדעתי אין בכך חסרון", והוסיף לבאר במליצה את מאמר הכתוב (תהלים קכה, ה): "והמטים עקלקלותם יוליכם ה' את פועלי האון", כי אותם הצדיקים השלמים המטים להשי"ת את כל העקמומיות והעקלקלות, מוליך השי"ת אליהם את פועלי האון, כי הם בודא לא יוכלו להזיק להם לצדיקים, ואדרבה הצדיקים יעוררו אותם לשוב בתשובה שלימה.

הרה"ק מקאמינקא, כשהיה מספר דבר זה, היה מפטיר במליצה ומשלים כמין חומר את המשך הפסוק: "שלום על ישראל", כי בדברים אלו המליץ מרן – ששמו 'שלום' – על הרה"ק מרוזין – ששמו 'ישראל'... (קוטסר 'תולדות אלעזר, שבסוף ספר 'פיקודת אלעזר' להרה"ק רבי אלעזר מפאלטישאן זצ"ל).

אור הצפון (קף כו, אלול תשי"ע – מדור 'באהלי צדיקים')

דגים – סגולה לכשרות הבשר

בעלזא מקפידים בכל סעודת מצוה, לאכול בתחילתה דגים, ומקובל בזה שם כ"ק מרן מהר"ש זי"ע שאמר נמוקה של קפיא זו, כיון שהדגים אינן צריכים שחיטה ובקל יש לודא כשרותם, ולכן אכילתם בתחילת הסעודה היא סגולה שכל הסעודה תהיה בחזקת כשרות.

ומטעם זה גם נהוג רבוה"ק מבעלזא לקרוא את השו"בים לקבל שיריים מהדגים זייקא, כיון שיש להם חזקת כשרות, והיה להם בזה ענין של סגולה שגם הבשר משחיטתם יהיה בכשרות (נרשם מפי הגי' הענין דפוא ז"ל אב"ד לונדון ששמע כן מפי כ"ק מהר"ש מבילגוריא זי"ע).

ויש להביא כאן את אשר סיפר החסיד המפי' ר' אליעזר וואלף דפוא ז"ל מבוסס (אביו של הגי' הענין ז"ל) בשמו של הדיין מאלעסק ז"ל, וכן סיפר:

בנוסף לרבנות העיר בעלזא כיהן כ"ק מרן מהר"ש זי"ע גם ברבנות העיר סקאלא, אותה יוש מחותנו הרה"ק ר' ישכר בער רמ"ז זצ"ל, וכיון שהיה גר בעלזא ולא היה ביכולתו לנהל את הרבנות בסקאלא בפועל ממש, למך כמנה את גיסו הגי' יהודה זונדל רמ"ז זצ"ל לכהן כדיין דמלא ונחל את כל עניני העיר במקומו, ומדי שנה נסע כ"ק מרן מהר"ש זי"ע לשם למשך כשבועיים ובאותו זמן פסק שם שאלות בתור מרא דאתרא.

ונהג, נהוג היה בכל פעם לפני שעזב מרן זי"ע את סקאלא, שערכו בני הקהילה לכבודו סעודת פרידה מוכבדת. אירע פעם אחת כשבאו להזמין לסעודה זו, שאמר להם מרן שעדיין אינו מוכן לבוא, ולכן הוא מבקש שהציבור יטול ידיו לסעודה ויתחילו לאכול, והוא יצטרף אליהם באמצע הסעודה. כעבור איזה זמן באו שוב ראשי הקהילה להזמין את מרן זי"ע לסעודה ושעב מאוחר יותר באו פעם נוסף, עד שלבסוף הגיע מרן זי"ע להשתתף בסעודה זו בשעה שכבר עמדו בסוף הסעודה, ומרן זי"ע נטל את ידיו ואכל פרוסת "המוציא" ותיקן בירך ברכת המזון.

ויהי ממחרת בבוקר גילה הקצב שהתעוררה איזו שאלה בכשרות הבשר ששחטו אמר לצורך הסעודה. והנה כאשר שמעו אנשי העיר את דבריו, התפעלו מאוד ועלתה בהם התחושה כי בודאי מסיבה זו נמנע מרן זי"ע אמש מלהשתתף בסעודה שערכו לכבודו, וכי רוח הקודש הופיעה בבית מדרשו. אך לצד התפעלותם, חרה מאוד לראשי הקהל והם באו בתרעומת אל מרן זי"ע, כיון שאם ידע ברוח קדשו שישנה איזו שאלה בכשרות הבשר, מדוע לא מנע גם אותם מלהיכשל במכשול זה?

השיב להם מרן זי"ע: לא היה כאן ענין של רוח הקודש ולא ידעתי כלל שישנה איזו שאלה בכשרות הבשר, והסיבה שלא רציתי לאכול היתה, כיון שראיתי שלא הכינו דגים כולל לסעודה זו, ונהוג אני לאכול בסעודה שאין בה דגים, כיון שלדגים יש חזקת כשרות, וכאשר הסעודה מתחילה עם מאכל שיש לו חזקת כשרות, אפשר לסמוך שכל הסעודה תהיה בכשרות, וכיון שלא הגישו לפני דגים, לכן בירכתי ותיקן ברכת המזון ולא רציתי לאכול עוד בסעודה זו.

אור הצפון (קף כב, תמוז תשי"ע – מדור 'זמן גרמא', מרשימות נכדס הרה"ק ר' יעקבא אשר דפוא שליט"א)

אלה ועוד רב טוב הצפון, מדורים
מגוונים ועשירי תוכן, בייחוד על חייו,
פעליו ומשנתו הטהורה של בעל החילולא
ב"ק מרן אדמו"ר ח"ש שלום מבעלזא
זי"ע,

בקובץ "אור הצפון" החדש לחדש אלול
– כ"ה במספר!

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת עבודה זרה

בענין אמירת "אלקא דמאיר ענני"

מנהג ישראל עם קדושים שעל כל צרה שלא תבא מתפללים ונודרים צדקה בעבור נשמת רבי מאיר ואומרים: "אלקא דמאיר ענני", ומקורו טהור במכילתין (דף יז ט"א), בסיפור שהציל רבי מאיר את אחות אשתו: "אול לגבי שומר ידיה, אמר ליה, הבה ניהלה. אמר ליה, מיסתפינא ממלכותא. אמר ליה, שקול תרקבא דירנא, פלגא פלח –) שיפייס בהם את המלכות) ופלגא להוי לך. אמר ליה, וכי שלמי מאי איבעיד –) כאשר ייגמר הכסף מה אשתה). אמר ליה אימא א– להא דמאיר ענני – ומתצלת" וכו', ועי"ש (ע"י פתח עינים כאן; ברבי יוסף יו"ד סי' רג סק"ד).

ועל דרך פשט מבאר המהרש"א ז"ל: "ויש לדרקדק היאך ייחד רבי מאיר שמו של הקב"ה על עצמו בחייו, שהרי אמרו אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם וכו'. וי"ל, ולא אמר 'אלקא דמאיר ענני' רק לסימן דעלמא על שמו, ולא נתכוין בל עיקר על שמו, רק נתכוין: אלקא דמאיר לדרקדק עליה הוא יעננו, או שאמר: אלקא דמאיר לנו במלכות יון הקדומת בגט הנרות של חנוכה – כמו שייסד הפייס 'זמי יאיר לך מאיר' –) (דיוורא לשבת שניה של חנוכה ולשבת פר' בהעלותך, הובא בסיפור ארצות התפלות) הוא יעננו בו" להציל אותנו בגט מדידה".

חכמי הסוד מפרשים, שהכוונה היא על שמות הקודש שכוין התנא האלקי רבי מאיר, וכנגד זה נאמר: "אלקא דרבי מאיר ענני", כלומר, שמות הקודש שכוין רבי מאיר, ובכחם יוושע. כך נראה מדברי הרמ"ע מפאנו ז"ע ב"עשרה מאמרות" (מאמר הקור הדין ח"א פכ"ו) ובספר "דן ידיו" להגה"ק ר' שמשון מאוסטרופולי ז"ע (מאמר אות ה). והגם שאורנו נכרי, שומר המלך, ודאי לא היה יודע לכוין את השמות הקדושים, אך סמך על כוונתו של רבי מאיר – שכוין בזה, ודבר זה הועיל לו. (עשרה מאמרות שם, תיש בפירוש יד ייחודה ויאל משה). ואכן מסיק הרדו"א ב"פתח עינים": "והשואל הנהוג כך באומרי א– להא דר' מאיר ענני טוב דיבין בדעתו שיענה באותה כוונה שכוין ר"מ, כב"ש הרמ"ע, ומכאן אתה למד שמה שנהגו לומר משכונתם בתפלה לדעת רשב"י וכיוצא, וכן בתורה ובמצות מנהג טוב ואמרו בו אשר".

ומהאי טעמא מצינו בספר "שערי אורה" (בפירוש) שאל ישתמש האדם באמירה זו בכל עת, וז"ל: "יתנה בני שמע בקולי ותהינה אוזניך קשובות לעצתי. בני, אם יפתוך חטאים אל תאבה. אם יאמרו: לכה אתנו ונמסור בידך שמות והזכרות שתוכל להשתמש בהם, בני אל תלך בדרך אתם, מנע רגלך מפתחיהם, כי אותם השמות השמימיים כולם מיני רשת ומכמורת לצורך בהם הנפשות וללכת לאבדון, ואם באמת היו ביד החכמים הראשונים שמות הקדושים מקובלים מפי הנביאים... והיו יכולים לחדש בהם אותות ומופתים בעולם, לא היו משתמשים בהם לצרכם, רק בעת הגזירה לפי שעה או על צד קידוש השם. כגון, רבי מאיר שהציל אחות אשתו וכו', ואמר לאותו הבנותי השומר: בכל שעה שתראה עצמך בצער אמור א– להי מאיר ענני, ואתה ניצל...". ומה דעמא דבר להשתמש בזה בקביעות, כי סמכו על שאר הכוונות והפירושים שנאמרו בזה, כמו של המהרש"א, שהדברים אינם מוסבים על שמות הקודש.

בספר "אמת ליעקב" פירש הגה"ק ר' יעקב שאלתיאל גניזי זצ"ל – מחברו טבריה (מ"ר אות ע"ד) בדרך דרוש ואגדה, על פי אמרו ד"ל (ב"ב יג): "זו שאלה שאל טורטורסופוס דרשע את ר"ע, אם אלקים אודה עינים הוא, מפני מה אינו מפרנסם. א"ל כ"י שניצל אנו בון מדינה של גיהנם. א"ל אדרבה זו שמחיתבן לגיהנם, אמשול לך משל, למה הדבר דומה, למלך ב"ד שכעס על עבדו וחבשו בבית האסור, וצה עליו שלא להאבילו ושלח להשקותו, וחלף אדם אחד והאבילו ושלח להשקותו, וחלף אדם אחד והאבילו והשקותו, כששמע המלך לא דורן משגר לו, ואנן קרוין בנים, דכתיב (דברים יד, א) 'בנים אתם לה' אלקים. אמר לו, אתם קרוין בנים קרוין עבדים, כמו שאדם עושה קרוין בנים, וכוון שאדם עושה קרוין בנים, וכוון שאדם עושה קרוין עבדים, ועבשיו אין אתם עושים רצונו של מקום...".

אמנם דבר זה נשוי במחלוקת רבי יהודה ורבי מאיר, כדנתיא (קידושין לו): "בנים אתם לה' אלקים; בזמן שאדם נזהרים מנהג בנים אתם קרוין בנים, אתם קרוין נזהרים מנהג בנים אין אתם קרוין בנים, דברי ר' יהודה. רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרוין בנים...". נמצא שמה שזכות הצדקה מועילה לבני ישראל בזמן הזה כשהם בבחינת "אינם עושים רצונו של מקום" זהו רק לדעת רבי מאיר שכן בין כך ובין כך קרוין בנים, וכבר כתב הרשב"א בתשובותיו (ח"א סי' קצד רומב) שהגם שברוך כלל, רבי מאיר ורבי יהודה – הלכה כרבי יהודה, בהא הלבנתא כרבי מאיר. והאמת ליעקב: כתב מילתא בטעמא, כי עד כאן לא קאמרו רבנן דאין הלבנה כר"מ אלא לגבי ב"ד של מטה, אבל לא לגבי ב"ד של מעלה... והיינו טעמא דכל היתעם לפסוק והלכה כר"מ, היינו כדאיתא בגמרא (עירובין יג): "גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדרורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלבנה כמותו, שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו", אמר כן זה הטעם לא שכוין לגבי קרובה, דלפניו גללו כל תעלומות סתרי ב"ד חזן.

ולפי זה מסיק ד'אמת ליעקב": "אמור מעתה, זהו הטעם שנהגו כל ישראל הי"ו בכל תפוצות ישראל להיות נודרים נדרים ונדרות, דהיינו צדקות, לשם התנא הקדוש רבי מאיר בעל הנס ז"ע... והיינו טעמא, כיון דכל מציאת הצדקה בדיעת ר"מ דס"ל דאפילו כשאינם עושים רצונו של מקום קרויים בנים, ועי"ז מתקיים הצדקה...". (ראה עוד שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קטנ; שיחות חולין של תלמידי חכמים פ"י ועוד).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מהלכות התרת נדרים

א. **נוהגים לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה** (ע"י מטי"א סי' תקפא סעי' מט; ש"ליה חק' ריש מסי' יומא), והטעם הוא, כדי שלא להיכנס לר"ה עם נדרים ושבויות, דהא מבואר במסכת נדרים (כב.) שהמאחר לקיים נדרו אזי בשמים פותחים פנקס זכויותיו וממששים במעשיו, דהיינו שבודקים אם כדאים מעשיו להגן נגד חטא זה. ועוד, כדי שעון הנדרים לא יחא לפוקה ולמכשול לעכב קבלת תפלתו בימי ר"ה (ע"י ח"א כלל א"ג ג; יפה ללב ח"ב בקוניה סוסי' תקפא; זכר לדוד ערב ר"ה מאמר השלישי).

ב. **ראוי לכל אדם ללמוד הלכות נדרים**, כיון שיש נדרים שאי אפשר להתירם, ונכשלים בהם (ע"י ח"א כלל קלח סי' ח; אלף המגן על מטי"א סי' תקפא ס"ק קא). כמו כן מדינא, **צריך האדם להבין את נוסח התרת נדרים ומסירת המודעה שאומר**, שלא יחשוב שזה רק תחניה ובקשה (ע"י אלף המגן שם ס"ק קב). ואפשר דמהאי טעמא לא נהגו הנשים לעשות התרת נדרים (ראה לקמן סעי' ו), דכיון שאינן מבינות הנוסח אין שום תועלת באמירה, ואמנם נוסח כל נדרי שאומרים בליל יו"כ"פ, שעל כך שמכות הנשים – כדלקמן – נכון להסביר להן את תוכן הכוונה.

ג. **אם אין לו פנאי להתרת הנדרים בערב ר"ה, יכול להקדימה או לאחרה** (ע"י ש"ליה חק' שם שאם אין פנאי בערב ר"ה, מתאספים בין כסא לעשר ועושים התרת נדרים ומסירת מודעה על הנדרים דלחבא. וע"י יפה ללב סי' תקפא ס"ק יג שמנהגם הי' לעשות התרת נדרים יום או יומיים לפני ר"ה).

ד. **יש שכתבו שהתרת נדרים שאנו עושים מועילה רק על הנדרים שאינו זוכר, ואת הנדרים שזוכר – צריך לפרט בשעת ההתרה** (ע"י דרך החיים הל' ערב ר"ה; אלף המגן שם ס"ק קא). **ברם שאר הפוסקים סוברים שאין צורך לפרט בערב ר"ה את הנדרים שזוכר**, כי הטעם שצריך לפרט נדרים בערב ר"ה, הוא משום חשש נדרי איסור, וע"כ יש לפרט הנדר, אבל בערב ר"ה שאומרים בפירוש דאינו מבקש להתיר הנדרים שא"א להתירם, ליכא חשש דנדרי איסור (ע"י ח"י שפי"א יו"ד סי' רכח ס"ד). וע"י בנדרי דריון ח"ג הנדמיה להגרשיק בשו"ת לשו"ע שם, ובסי' הערות להגרשיק אלישיב שליט"א עמ"ס גיטין לה. וע"כ בסי' הנפלא כל נדרי פרק עט ס"א ובהערות שם סק"ו).

ה. **מדינא יכולים כמה אנשים לומר ביחד את נוסח התרת נדרים, אך למעשה אין לעשות כן כי אם בשעה דחוקה, ועדיף להתיר לכל אחד בנפרד** (ע"י יו"ד סי' רכח סמ"ו; מטי"א סי' תקפא סעי' מט).

ו. **נשים – אע"פ שגם הן מוזהרות שלא לעבור על נדרים, מכל מקום לא נהגו לעשות התרת נדרים בערב ר"ה, וגם לא נהגו שהבעל יבקש התרה עבור אשתו, אלא שמועיל על התרת נדרים של 'כל נדרי' שאומרים בליל יום כיפור** (כ"כ הפוסקים, הובא בסי' כל נדרי פ"ט ס"יג, ועי"ש שסמך למשי' בסי' טעמי המנהגים [ענינים שונים ס"ק חא]. דמדי"ח היה מנהג שהנשים עושות בגדים לשי"ץ שמתפלל כל נדרי, כיון דאמר דח"ל [שבת לב:] 'בעון נדרים מתה אשה של אדם' וכו', ולכן עושות הנשים הבגדים לשי"ץ שמצליח מעון זה, עי"ש). ולפי זה אשה שיעודת שלא תהיה באמירה כל נדרי בבית הכנסת, מהראוי שתנמנה את בעלה שיהא שליח להתרת נדריה, ותקפיד לעשות בביתה מסירת מודעה לביטול הנדרים, דמסירת מודעה מועילה גם ביחידות (שם).

ז. **קטן שהוא מופלא סמוך לאיש, דהיינו כשהוא בתוך שנה שנעשה גדול (=משעשה י"ב שנה), על אף שנדריו חלים, מכל מקום אין המנהג שיעשו התרת נדרים בערב ר"ה** (ע"י הלכות שלמה על ר"ה ובארות הלכה ח"י לה. ובשו"ת דברי משה סי' סו נהן טעם, דהרי כתב הרמ"א ביו"ד סי' רלג ס"א שקטנים שנדרו נוגעים בהם ומכים אותם שלא ילמדו לשונם בנדרים וכי' וע"כ לא נהגו לעשות להם התרת נדרים בערב ר"ה כדי שלא ירגילו עצמם בהתרת נדרים ויבואו לדרור ולהלתי וללול בעניני נדרים, עי"ש). ואמנם הפוסקים מסתפקים ודנים אם קטן מופלא סמוך לאיש יכול בכלל לישאל על נדרו, וע"י בחקרי כל יו"ד ח"ג סי' ס; מ"ל"מ הל' נירות פ"ב ח"ג; אמרי בינה הל' נדרים סי' כח. וע"ע מה שהחריף בסי' כל נדרי פ"ז ח"ד טו ובהערות שם).

עלֵי ספר

לוח דבר בעתו ה'תשע"א – אוצר אדיר שמוחלק למחשה ראשים: **"סדר היום"** – דניים, הלכות ומנהגים דבר יום ביומו; **"דברי הימים"** – מאורעות העבר וימי זכרון לומניה; **"ענינים לתורה"** – מקרא, משנה, תלמוד, הלכה, מוסר וחסידיות, דבר דבור בעת; **"בינה המקדש"** – הלכות ומנהגים לומן שביחמיק קיים; **"מעשה בראשית"** – אלמנך מראות השמים מיום ליום ומחדש לחודש. כולל מפתח נושאים ומאורעות, סדר הפרשת מעשר עני ונתינתו כהלכה, ועוד. נערך בידי אמן הרה"ח מרדכי גוט, ב"ב. נוסף ומחבר לו שער זמנים בעת – לוחות זמנים מדויקים לערי אי' וחול' (1536 עמ').

מנחם חביב על הלכות בשר וחלב – חיזושים, ביאורים וביאורי הלכה, לברר כל חמירה בדברי השו"ע ונושאי כליו, משיעוריו הנפלאים של הגי' חיים דוד שובק שליט"א, ראש מתיבתא דחסידי בעלזא, ע"י ד"ר ד"ר מחזיקי הדת וחבר הבי"ד לעניני שו"ת, עם הוספות מרביי הכלול, ערוך ומסודר היטב לפי סדר השו"ע דבר דבור על אפניו. ובסופו **"המדריך למטבח היהודי"** – מענה על שאלות רבות השכיחות בזמננו בחל' בשר חלב, מסודר לפי נושאים אקטואליים בלשון צח ושוה לכל נפש. י"ל ע"י תלמידו מתיבתא דחסידי בעלזא וירושתי' בחוצות יאור הספר, תשי"ע (תקפא עמ').

הלכות שבת פאר תלמידים אין אידיש – רעדאקטירט און דערקלערט אויף א לייכטן אופן פאר תלמידים, מיט א ביילאגע פון טאבעלעס. צוזאמגעשטעלט דורך הרה"י יהושע טרנער, איבערזעצט אויף אידיש דורך הרב ישראל צבי פרידמאן – מאנטשעסטר. צווייטע אויסגאבע מיט נקודות, תשי"ע (רפב עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו היוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' מתת' לאנגסאם הי"ו (Al Haësh) חתן הרה"ח ר' אלימלך פריער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן נ"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלוש זכר – בביהמ"ד דחסידי בעלזא (לאן לעמם)	הרה"ח ר' משה שלמה אפסרגוט הי"ו לרגל שמחת ה"ב מצוה" של בנו היקר כמר טוביה נ"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה העליה לתורה – בביהמ"ד בית מדרש" הקידוש – במעון דרבינו יצחק ב"ר ל"ו	הרה"ח ר' מאת א-לקים היא בשמחה גויל מבטיעים אנו בזה ברכת "מזל טוב" לבבית לחברנו היקר, מראשי פעילי ארגון החסד "חברים" הרה"ח ר' מתת' לאנגסאם הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת הבן נ"ו ויהי רצון שיוכה לגדלו ואת כל יוצ"ח לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת דקדושה ובאין מחסור כל כעתירת ידידיך. בציון ברכת כתיבה וחתומה טובה משה לערנער יצחק ארי' בלייכפלד	הרה"ח ר' משה אלטר ב"ר דוב ע"ה מרטון נלב"ע ביום כ"ו אלול תשס"ח ת. נ. צ. ב. ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' פנחס בערנשטיין שליט"א לעילוי נשמת הרה"ח ר' אבא אלטר ב"ר דוב ע"ה מרטון נלב"ע ביום כ"ו אלול תשל"ט ת. נ. צ. ב. ה. הונצחה על ידי נכדה הרה"ח ר' שראית יעקב ע"ה
לעילוי נשמת האשה החשובה מרת רחל נחמה ב"ה אלימלך ע"ה נלב"ע בדמ"ב ביום כ"ה אלול תשס"ח ת. נ. צ. ב. ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' צבי פנחס קנאבליך שליט"א	לעילוי נשמת האשה החשובה מרת רחל נחמה ב"ה אלימלך ע"ה נלב"ע בדמ"ב ביום כ"ה אלול תשס"ח ת. נ. צ. ב. ה. הונצחה על ידי נכדה הרה"ח ר' שראית יעקב ע"ה	לעילוי נשמת האשה החשובה מרת רבקה ב"ר משה דוב ע"ה בס נלב"ע ביום כ"ו אלול תשנ"ב ת. נ. צ. ב. ה. הונצחה על ידי נכדה הרה"ח ר' שראית יעקב ע"ה	לעילוי נשמת האשה החשובה מרת רחל נחמה ב"ה אלימלך ע"ה נלב"ע בדמ"ב ביום כ"ה אלול תשס"ח ת. נ. צ. ב. ה. הונצחה על ידי נכדה הרה"ח ר' צבי פנחס קנאבליך שליט"א

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, ערב ראש השנה תשע"א			
פר' האזינו "שבת טובה" - שנה ט"ז גליץ תש"ל			
החלפת מוצש ר"ת	מוצש ר"ת	מוצש ר"ת	מוצש ר"ת
21:22	20:57	19:55	אנטווערפן
20:40	20:16	19:17	לונדון
20:51	20:29	19:27	מאנשעסטער
21:02	20:33	19:35	ציריך
20:32	20:04	19:04	ווינ
21:21	20:57	19:54	אמסטרדם
21:28	21:01	20:01	פאריז
21:04	20:38	19:37	פראנקפורט

מדרש חכמים

"יערף כמטר לקחי" - התורה הצילתו מיד המלאכים

יערף כמטר לקחי וגו' (לב. ב.).
אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום, עמדו המלאכים להורו מן המחת הקנאה. אמר להם: בשביל שני דברים שנתנו לי מן השמים, אתם מבקשים להרגני? כיון ששמעו כך, הניחוהו. משל (למה הדבר דומה?), לסוחר גדול המהלך במקום סכנה, תפשוהו לטטים ובקשו להרגו. אמר להם: בשביל חמשה מנה שיש לי עמי אתם הורגים אותי? ולא היו יודעים שיש בידו אבנים טובות ומרגליות. אמרו זה לזה: מה בצע בהריגתו, אין עמו כלום. הניחוהו. כשנכנס למדינה, התחיל למכור אבנים טובות שאין להם דמים (-מכור שוים). אמרו לו הלסטים: אתמול תפשנו אותך ואמרת לנו, אין עמי אלא חמשה מנה, ועכשיו אתה מוציא אבנים טובות ומרגליות שאין להם ערך בעולם? אמר להם, אתמול כשאמרתו לכם כך, בשעת סכנה הייתי עומד.

אף כך, משה רבינו אמר למלאכים שני דברים בידו, ומתנה גדולה היתה עמו, שנאמר (תהלים סח, ט): "עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות" וגו', ודוד אומר (שם קט, עב): "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף", ואומר (שם טו, יא): "הנחמדים מזהב ומפז רב", ואומר (שם ב, ז): "אמרות ה' וגו' כסף צורף בעליל" וגו'. אמרו ישראל למשה: אשריך שלקחת מתנות, אמר להם: אלולי שאמרת לי למלאכי השרת, שהם שני דברים, הייתי נשרף מאישם, והתורה הזאת היצלתני מידם. שנאמר: "יערף כמטר לקחי", ואין "יערף" אלא הריגה, שנאמר (דברים כא, ד): "וערפו שם את העגלה", וכן ביהודה אומר (בראשית מט, ח): "ידך בעורף אויבך", ואין "לקחי" אלא תורה, שנאמר (משלי ד, א): "כי לקח טוב נתתי לכם תורתני" וגו'.

מדרש תנחומא האזינו ג

חתימתו של משה רבינו

ה' לה' תגמלו זאת וגו' (לב. ו.).

הה"א רחוקה מן השם, למה? שהוא סיוע חתימתו של משה. קח ראש תיבות של פסוקים עד ה' [מתנת] "ה לה", כגון ה' - מ"האזינו" ו' - מ"יערף", כ' - מ"כי שם ה' אקרא", ה' - מ"הצור", ש"ן - מ"שחת לו", ה' - מ"ה לה", ותמצא שהכל עולה בגימטריא כמנין "משה", וזו היא חתימתו של משה, כאדם שמסיים ספרו וחותם את שמו בסיום ספרו, ולכן ה' רחוקה מהשם.

"ועל עבדיו יתנחם" - כשתיאשו מן הגאולה וכשלא יהיה מי שיתפלל עליהם

פי ידיו ה' עמו ועל עבדיו יתנחם פי יראיה פי אֶזְלָת יָד וְאֶפֶס עֲצוּר וְעֵזוּב (לב. ו.).

"כי יראה כי אֶזְלָת יד" - כשיראה כח ידם (-של אומות העולם) מתהלכת (ואזולת מבני ישראל, דהיינו-) שתכלה בגולה, [אז "על עבדיו יתנחם"], שנאמר (דניאל י, ז) וּבְכִלּוֹת נֶפֶץ יָד עַם קָדֵשׁ (-כשתכלה כח ישראל, ויתלדלו הדורות) תִּבְלִינָה כָּל אֶלֶה (-הצרות והגלויות. רש"י ורס"ג שם).

דבר אחר: כשתיאשו מן הגאולה (-ודריש "יד" מלשון גבול, כמו: "אשר עד ידי ארטון" [שופטים יא, כו], כלומר, כשנראה להם שכבר כלו כל הקיצין ויתאשו מן הגאולה, אז "על עבדיו יתנחם"). [דבר אחר:] כשתכלה פרוטה מן הכיס (-ודריש "יד" מלשון יכולת, כמו: "כי מטה ידו").

דבר אחר: "כי יראה כי אֶזְלָת יד", כשהוא רואה שאין בהן אדם שיבקש עליהם רחמים כמשה, שנאמר (תהלים קו, כג): "אימר להשמידם לולי משה בחירי". דבר אחר: כשהוא רואה שאין בהן אדם שיבקש עליהם רחמים כאהרן, שנאמר (במדבר יז, יג): "ויעמוד בין המתים ובין החיים". דבר אחר: כשהוא רואה שאין בהן אדם שמבקש עליהם רחמים כפינחס, שנאמר (תהלים קו, לו): "ויעמוד פינחס ויפלו".

[דריש - לפירושים אלו - שכשיראה שאין מי שיבקש עליהם רחמים, יאמר הקב"ה "למעני למעני אנעשה". והיינו, בשלש אלה נמצא בהן לשון "יד" בכתוב. במשה: (דברים לד, יב) "ולכל היד החזקה", ובאהרן (שמות כט, ט): "ומלאת יד אהרן", ובפינחס (במדבר כה, ז): "ויקח רומח בידו". ושלשתם הצד השווה שבהם שבכוחם לבטל הגזירה (פי' ר' דוד פארוך).

ספרי האזינו, פיסקא שכו (ע"פ גירסת הגר"א)

לקח טוב

"מלך נכנס תחילה"

כל בן ישראל יודע שדרוש ממנו לכוון את דאגתו ותפלתו על צרכי שמים, ובמיוחד על צרכי המלך מלכו של עולם. עיקר תפלת יום הרת עולם הוא, זו המתחננת: "מלך על כל העולם כבודך והנשא על כל הארץ ביקרך, והופע בהדר גאון עוֹד על כל יושבי תבל ארצך. וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יציר כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו: ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה".

אותיות מחכימות

... שכתב הרמב"ם על מה שאיתא בגמרא (תענית ב.) "ולעבדו בכל לבבכם" - עבודה זו תפילה. כי הוא כלמתי עבודה קשה לגמור כל טסח התפלה במחשבה נכונה צריכה טוהר לנשמה, כי אם יקום כל גמגומה מה שיחסי לו, היא תפלה פסולה כטוע (תפ"ק) לא מה. וזה היה מעלה ר' חנינא בן דוסא שאמר ענינו: כל העולם ניוון כשזל חנינא בני, וחנינא בני די לו בזה חובות (בבבא יז, ב) כי היה מסתפק במוטע, בדבר המטוי לו כלל טעם, ולא הולך לבקש עבור לרכוש מאומה רק מה שטוע לנשמה. כבוד הכורא וכללות ישראל. לכן הוא היה נטור הקטע לכלל ישראל.

... וזה המצא ברמב"ם השם (ח) במלואו הגמרא: אמר רב כהנא מלך ויציור, מלך נכנס תחילה לדין וכו', מאי טעמא - איבעית אימא: לאו אורח ארעא למקום מלכא אכרחי כו'... מלך ויציור פירוש מה שטוע לכבוד המלך, מלך מלכי המלכים הקב"ה, וזכור היינו מה שטוע לרכי כללות בני אדם, מלך נכנס תחילה, פירוש תחלה ועיקר מגמת תפלתו יהיה מה שטוע לכבוד הכורא מלכו על עולם על ענין גלות השכינה, ללא אורח ארעא דליקום מלכא אכרחי, והכן.

לאמיתו של דבר, היתה חייבת תפלת כל בן ישראל בשאר ימות השנה גם כן להיות מכוונת אל צרכי גבוה, כי מי פתי ידאג לצרכי עצמו שהם אין ואפס כלפי גלות השכינה. אך מה יעשה האדם קרוין מהומה, המרוד בכל עתותיו על המחיה ועל הכלכלה, ומשום כך מרוחק ה' בראה אליו.

שונה הוא יום הרת עולם ראש השנה, בו יהודי מתקרב אל בוראו, וביום קדוש זה תופסת צרת גבוה וגלות השכינה מדות עצומות בעיני שכל, עד שדאגותיו הפרטיות מתראות לפניו כגמלה לעומת פיל, וממילא "מלך נכנס תחלה..."

ברכת "כתיבה וחתימה טובה"

שלושה בזה לכל גריבי העם, מזכי הרבים, העומדים לימינו בכל ימות השנה, ובראשם הני תרי ענתרי דרבהא כשמן הטוב תורק שמם ותפארתם, לבם ער וחם לכל דבר שבקדושה, הלא המה בריחי התיכון של הוצאת והפצת ה"עלים לתרופה" ברחבי תבל

הרה"ח ר' אברהם צבי חיים רי"ז שליט"א

הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א

לכל קוראיו די בכל אתר ואתר, ולכל בית ישראל

לשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים טובים ולשלום

יתרון דעת

הנה בנודה שבועות הוא, שיש סגנון תרועה מיוחד שהוא סימן וקריאה לכל העם להתאסף, ויש סגנון תרועה מיוחד המעורר פחד ורעדה, שהוא רמז וסימן לעם שכל אחד ינוס ויברח למלט את נפשו, ולכל סגנון תרועה מיוחד

המקיים בורחין ממנו כל החיצונים המקטריגים. והבגדים הנצרכים לגוף המה בבחינת אור פנימי, והבגדים הנכלשים למעלה סביב הגוף לכבוד ולתפארת הוא בבחינת אור מקיף. והנה בליל פסח אשר קדשתי הלילה גדולה עד מאוד, ובפרט על ידי קיום מצותיה מתגברים ומתקנים בו החיצונים, וצריכים שימור יתירה מהם כדאייתם במכלית וכו'... ולכן נ"ל לובשין בגד עליון הזה שהוא בבחינת אור מקיף שמגין מן החיצונים, וכן בראש השנה וי"כ והו"ר, כדי שייברחו החיצונים המקטריגים המתקריים אז.

תורת משה להגה"מ (מהדורא רבינא: לפסח)
נ"ל ליתן טעמים על מנהג ישראל תורה שנתנה ללבוש הקיטל: א) שהם בגדי לבן, השלית והקטל והאבנט של יו"כ והמצנפת של יו"כ הם ד' בגדי לבן, להזכיר אותו בארבעה בגדי לבן שהיה הכהן הגדול עובד בהן ביום כפר, או לנו, הוא היה מכפר עלינו בשערים העולים לגורל, ועכשיו חסרנו כל אלה אין לנו לא מקדש וכו'. והנה בית המקדש הכולל אין לנו, מחוייב כל אחד ואחד לטהר בית מקדשו הפרטי, כבאמר (שמות כה, ח) "ועשו לי מקדש", וכו', ודרשו (עי' אלשיך דף שם) "ביתו" לא נאמר אלא "בתוכם", וצריך להיות בעצמו הכהן הגדול, עכשיו נחפשה דרכינו ונחזקו... (ב) שבאמת הוא רק בגד מתים עשוי לכן, רק שלפיקס אנו לבושים בדרך שאלה הבגד של מתים ללבשו בחיים, והטעם אולי נגזר על אחד ח"ו מיתה בראש השנה, שפטר בזה אם עשה תשובה. על כן עורר נא. א) שישם על לבו כל אחד ואחד מאתנו שבבגדים אלו בעצמנו בטלית וקיטל ובלא מנעלים יעמוד לפני ב"ש של מעלה ליתן דין וחשבון, מרכיבין חגרי על הסומא (עי' סנהדרין צא), וידמה בנפשו כי עשה עומד לפני ב"ש של מעלה בבגדים אלו עצמנו ומתודה, ושהוא ודאי מתחייב בחיטה גדולה וכוונת ומכין, אבל שם אינו מועיל תשובה, אבל עכשיו מועיל תשובה, ואם יעשה תשובה ויתודה על פניו זה ממש, ודאי יהיה לו מחילה וסליחה וכפרה על כל מה שעשה מעורר עד היום הזה... יסמך משה (והדב"פ, אות ה, פג' ונע"ש אות ד, פג).

פירש אבא מורי הגאה"מ מו"ה אלעזר ניסן וללה"ה אבדק"ק דראהבש"מ מאמר חכמינו ז"ל (תענית כו): לא היו ימים טובים בישראל בחמשה עשר באב מכיון שהיו שבתות ירושלים ויצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו. הענין, כי נהגין ללבוש ביה"כ בגדי לבן, השלית והקטל, בגדי מתים. למען לזכור ומכין, אבל עתיד האדם אחר פטירתו לתת דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, אבל אז אין חכמה ואין עצה לזה לפיכך את בוראו, כי אם עתה ...

ואלו הבגדים הם שאולין לפי שעה, כי הלא הם מיוחדים לבנו בזכור אחריתו, ובדאי כי בני עליה הם אין צריכין להביע לבבם להתעורר בתשובה מבח אלו הבגדים המזכירים אחריתו של אדם, כי הם בלאו הכי שבים בתשובה בכל עת ובכל שעה מפחד ח' ומחורר אונות, וכל שכן ביום הגדול הנורא הזה... ולמה ללבושין גם הם בגדים אלו, אין זה אלא שלא לבייש מי שאין לו בחינה זו להתעורר מאלו וצריך הוא לבגדים הללו לעוררו. וזה שאמר: "יצאנים בכלי לבן שאולין" – מאחר פטירה, "כדי שלא לבייש מי שאין לו" – ר"ל בעוררת אחר מבלעדי זה, עכ"ד. ודפ"ח.

י"ט פנים (ר"ג מהדור, אות מב, קד)

איתא בעשר"ה א"ר"ה סי' תר"י, וז"ל: נהגים ללבוש ביה"כ בדים לבנים קיורים ודגמת מלאכי השרת. וכן נוהגים ללבוש קיטל שהוא לבן ונקי, גם הוא בגד של מתים. ואבי הקדוש ז"ל (הרה"ק ר' משה יאסעונו: מאתלשין) היה נוהג שהיה לו תריכין מונונים תמיד שחלף בהם תחת בגדיו ביום הכפורים. והמנהג הזה עשו קדמונינו ז"ל לעורר לבבנו ולהסיר את לבן האבן מבשרינו, כמו שאנו מתפללין וכו', ולכן חכמינו ז"ל כאשר ראו כובד הגלות ועול הפרנסה בעתה אשר המה בעובריהם להיות טח עניניה מראות ולבנינו מהשכיל, חקנו לנו זה המנהג ללבוש בגדי לבנים, אשר אך זה חלקו ואדם מכל אשר יעמול תחת השמש, ורק זאת נשאר לעולם מכל חונו ורכושו, וכולי וכו' ואולי ע"ז יכנה לבב הערל, ולב נשבר ונרכה אלקים לא תבזה.

בית יעקב להרה"ק מאלכסנדר זצ"ל (ליד תרי"ב)

כ"ק מהר"ד מבעלזא זי"ע לבש בשני ימי ראש השנה קיטל גם בעת שלא התפלל לפני התיבה, ולבש אותו כבר בתפילות פסוקי דמזמרה ושחרית, וכ"ש בקריאת התורה, בתקיעת שופר ובתפילות המוספים. ואת הקיטל לבש תמיד מעל הבעקישטע, וכן לבש במשך היום כיפה לבנה. וכשלבש את הקיטל והאבנט הלבן הקפיד שלא הוריד תחילה את האבנט השחור שהיה אזור על הבעקישטע, כי אם לבש תחילה את הקיטל, תוך כדי שהשטריימל חבשו על ראש כל העת, ועליו חגר שוב את האבנט הלבן, ורק לאחר מכן הסיר את האבנט השחור מעל הבעקישטע, בחטעמי, שבכדי ללבוש קיטל צריך ג"כ גאטלט.

מ"ה הגה"מ אב"ק נאראל זצ"ל

גם בבעלזא היה המנהג מקדמת דנא, שכל הקהל היה לובש קיטל בשעת התפילה ביום הכפורים. עד ששנה אחת משום מעשה פלא שהיה (כלה"ה) – הורה מן מהר"י זי"ע שהקהל יפוטו את הקיטל, ומני אז אכן נוהגים בצל דקדש של רבנות שלא ללבוש קיטל ביו"כ, ורק רבנות ורבעלי תפילות, הבעל קורא, הבעל מקרא והבעל תוקע, רחוק לובשים קיטל.

המשך בעמוד הבא

ראיית פני הרב – בראש השנה

וְלֹא יֵרָאֶה אִתּוֹ פְּנֵי ה' רִיקִים (דברים פז, טז). "אמרו חז"ל (ר"ה פז) 'דייב אדם לקבל פני רבו ברגל', יש לומר דרמו התורה במלת 'את פני ה' כענין שאמרו (כ"ק מא): 'את ה' אלקיך תירא – לרבות תלמידי חכמים'. מיהו משמע ביומא דף עז (ע"ב) דדוקא יוה"כ מצוה להקביל פני רבו, וכן משמע גבי אלקנה שהיה עולה בראש השנה. ויש לפרש מ"ש (פ"ב ד, ג): 'לא חודש היום ולא שבת היום' – משמע דבשבת וחודש צריך למיזל, דהאי 'חודש' היינו ראש השנה, דכתב (תהלים פא, ד): 'תקעו בחודש שופר, וישבת' היינו יוה"כ, דכתב (ויקרא כג, לב): 'מערב עד ערב תשבתו שבתכם'."

פנים יפות (ד"ה ו' יראה פ"ה ראה)

אבינו מלכנו היום קרן ישראל עמך

"שמעתי בשם זקני הרה"ק מרוזין זצ"ל שאמר בדרך צחות, אחרי שיש ירידת הדורות גדולה מאד, וקשה ליהל שעוד יתכשרו הדורות, ועל כן קשה לצפות על ריות, והלואי שינצל הקרן. וזהו: 'היום קרן ישראל עמך' – שינצל לכל השנה הקרן, במהרה בימינו אמן.

עירון קרישין (ד"ה, מהדור שפ"צ תש"ס, ע"ב, ש"א. מכת"י הרה"ק רמ"ל מפשאק זצ"ל)

לשבת שובתה

בהפסוק: קחו עמכם דברים ושובו אל ה' וגו' (דו"ש ד, ג). "יש לומר בדרך הלצה על פי מה ששמעתי בשם גדול אחד להקשות, איך יוכל הקב"ה להעיד על ישראל, הלא מלא כל הארץ כבודו, והיו עדות שאי אתה יכול להיומא. וכן קשה על דעת הרמב"ם ז"ל (הל' תשובה פ"ב ה"ב) שכתב דתשובה הוי עד שיעיד עליו וידע תעלומותיו כו'.

ונראה לתרץ, כי עיקר תרעומת הקב"ה על ישראל הוא, כמו שאיתא בתקינו זוהר (תקון ה, כב) "צווחין כללכין הב הב, וכמו שאמר א"י זצ"ל מראשנין, אשר כל בקשתנו בתפילת ראש השנה הוא על מועות, כנודע מדבריו הקדושים (מוכב בס' 'אהל נפתלי' אות קנ), ואם כן התשובה צריך להיות על זה שלא יעלה במחשבתנו מועני צרכי גשמיים ופרנסה, והיו עניני ממוק, ונודע שיטת הפוסקים דבממוק לא בעינן עדות שאתה יכול להיומא, עיין בפי"ק הלכות עדות (פי' לו ספ"ו), לזאת שפיר יוכל הקב"ה להעיד עלינו.

וזהו: קחו עמכם דברים ושובו אל ה', פירוש, שתשובה בתשובה על צרכי הגשמיים, שהם דברים השייכים עמכם, ועל ידי זה תוכלו לשוב אל ה', שהוא יעיד עליכם, כי בממוק לא בעינן עדות שאתה יכול להיומא."

עשרת ישיעה (שבת שובתה אות ד, ענ"ש)

כשג' תשרי חל בשבת – הכל בשלימות

ומכל מקום איבעי דלא למיכל בהו בשרא ולא למשתי חמרא (צריך שלא לאכל בהם בשר ולא לשתות יין) וכו'. ואוף בשאר אוכלים ומשקין, למען בהו (גם בשאר אוכלים ומשקין צריך למעט), ואף על גב דאמר עזרא (נחמ"ו ה, ט) 'אכלו משמנים', לחיוב לכלל עמא ואנא ממלל (להוא וכלה חקם, ואני מדבר) תשרי סגולה. וכן דמ"שנא היינו שבת וכלה חקם, והכל אבל לא בשר, וכן בשתייה לא אמר 'שתו יינות' אלא משקין אחרים דאינן מתוקין. וכד אתי יום הכיפורים מתענין ולא אכלין לפיכא כמו באינך יומי, וכן קיימין מועדו כמלאכי השרת, משום דשטנא לא שלט ביה...".

מגיד מוירש"ה (סוף פר' נצבים, ענ"ש).

* דברי המגיד חובא ב'מגן אברהם' ריש סי' תקצ, וכן ב'מקור חיים' לבעל החות יאיר. אך המג"א לא הביא את דברי המגיד בשלימותם, והביא מאיר' ראה את דברי המגיד כפי שהובאו במג"א, והקשה על דבריו מהפוסק אכלו משמנים, ולא ראה שהמגיד עצמו מקשה מן הפוסק ומיישב. וכבר העיר ע"ז ב'שדי חמד' מו"ר ר"ה סי' ב' אות ב.

וב'קדמות ספר הוה"ר' להגה"ר לוריא זצ"ל (ענף חמישי אות ב), הביא קשיית הגרי"ח מוואלאוין זצ"ל, עמ"ש המגיד שאין אוכלים בשר ברי"ה, שהרי משנה ערוכה שנינו בסוף פ"ה דתולין (פג) 'שעיר ראש השנה הוא מארבעה פרקים שמשחיטין את הסבה בעל כרחו, והיינו משום יו"ט של ר"ה. וכן הקשה גם בספר 'יפה ללב' (פי' תקצא אות א), וב'מאמר דור הרקיע' להרה"ק מראדוין מיישב את דברי המגיד עפי דברי התוס' במס' ע"ז (ה' ד"ה ע"ב) שפירשם שאכלית בשר היא לעשות סימן יפה כמו שאר הענינים שעושים ברי"ה לסימן יפה. וכל הסימנים אנו אוכלים בליל ר"ה, אם כן גם אכילת הבשר היא בליל ר"ה, ודברי המגיד קאי על יום ראש השנה. וע"ע שו"ת 'נתיבות' (תקרה זו תובאה בקיבוץ 'צפנת', ק"פ ע"ב לא במאמר 'עניני ההלכה שבספר 'מגיד מוירש"ה').

המגיד צריך לזכר בשבת הרה"ק – ר' משה מרדכי ישיב בערש ברגשטיין צ"ה ת.נ.צ.ב.ה.

המשך בעמוד הבא

דבר בעתו

אין תועיל תשובה - הלא "לא אתי דיבור ומבטל מעשה?"

במסכת קידושין (נט). מבאר שיש בכח דיבור לבטל מעשה, ובכח מעשה - לבטל מעשה אחר, אך דיבור לבד אינו יכול לבטל מעשה, ד"ל לא אתי דיבור ומבטל מעשה". ע"ש. ולפי זה, תמרו כמה גדולים חקרי לב, אין יתכן שתשובה מועילה לכפר על מעשה בייבירה, הלא התשובה, הלא הפשטות, אינה כי אם במחשבה - שהיא חרטה, ובדיבור - שהוא הוידוי, והיאך יועיל מחשבה ודיבור לבטל את מעשה החטא מכל וכל. יתר מכן תמרו, הלא מצינו שהרהור תשובה לבד - ללא הוידוי - מועיל, כאמרו "ל" (שם מט): "מקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור, מקדשת, שמה את צריך ביאור מאיזה צד אפשר שתועיל התשובה לבטל את המעשה".

והרי התמיהה בלשון "ספר העקרים" (מאמר רביעי פרק כז): "יקרה בענין התשובה ספק גדול... והוא זה, שאחר שנעשית העבירה בפועל, מה תועיל התשובה בחרטה ובדויד, וכי תהיה את הנפש, או המחלל את השבת וחור בתשובה בפיו ובלבד... התשוב נפש הנרצח אליו - בודי חרטה, או השבת המחולל אם ישוב נשמר בזה, והרי זה דומה למי שסתר הבית בפועל, וחורר ובונה אותה בפיו, כי לא תבנה עוד ברוב דברים בשב ואל תעשה, וא"כ היאך אפשר שתספיק תשובה כזו למרק ולכן החטא שנעשה בפועל, וזה דבר צריך ביאור מאיזה צד אפשר שתועיל התשובה לבטל את המעשה".

ומבאר בעל "העקרים", שגם החטא אינו נחשב כי אם כמחשבה ורצון בעלמא, ועל כן יש בכח חרטה אמיתית לבטל את הרצון והמחשבה הקודמת, וז"ל: "שהפעולות האנושיות שעליהן יושב האדם או יגונה, דנה הן הפעולות הרצוניות הנעשות בבחינה, וזה כשידיה העושה אותן יודע בעת עשייתן שהוא עושה הפעולה ההיא, ורוצה בעשייתה ובחור בה על זולתה, ולזה יתנעול השכורים על פעולתן שעושים בעת השכרות לומר שעושים כפי ידיהם... וכן לא נאמר שיוגנה האדם על הפעולות הנעשות שלא ברצונו... אחר שאין נעשית ברצונו אלא מהכרח האונס לא יגונה עליה, אם כן הפעולה שישושה האדם עליה אם היא טובה או יגונה אם היא רעה, היא הפעולה - שיועד האדם בעת עשייתה שעושה אותה, ובחור בה על זולתה ורוצה בעשייתה, והפעולות שלא יכול עליהן שם השבח או הגנות כלל - הם פעולות האונס הגמור, והן הפעולות שאין הפועל אותן יודע ולא ירצה בפעל ההוא, ולא בחר אותו על זולתו, כאדם המשלך אבן והוציא חבירו ראשו וקבלה ומת, וזה הפועל לא ידע הפועל בעשייתו ולא הוא בחר אותו על זולתו ולא רוצה בו, והוא האונס הגמור שלא יפול עליו השוב והגנות...".

ובזה מבאר מה שאמרו רז"ל (יומא פו). "היכי דמי בעל תשובה וכו', באותו פרק באותה אשה ובאותו מקום" - "כי כשיבא הפועל ההוא לידו בכל אותם התנאים, ויכבוש יצרו לאהבת ה', ולא ישוב לעשותו, זה יורה שנתחרט מעקרו חרטה גמורה, וגמר בלבו שהפועל שעשה בראשון היא בטעות ובלי דעת והשכל, אחר שהוא מתחרט עליו, ואין ראוי שיענש האדם על עבירה כזו כמו שאין ראוי שיוגנה על הפועל שנעשה בטעות ובלי ידיעה... ומוזה הצד הוא שתועיל התשובה לבטל את העבירה, שהיא נעשית העבירה כאלו לא נעשית בפועל ובכלו הוא דבר שנתשובה בטעות ובכלי דעת...".

כ"כ כתב ה"שם משמואל" (שבת שובה, תר"פ) לענין הקושיא דלא אתי דיבור ומבטל מעשה, וז"ל: "על פי דברי הראי"ה, בדשעת מעשה העבירה הנשמה אינה עם האדם, כי הנשמה כבר מסולקת תיכף משעת ההרהור, עכ"ד. ואם כן מה שמענישין על העבירה, אף שנחשבת הסתלקות הנשמה ממנו הוא נתון תחת יד היצחק, ונתוקף עליו בכח ואין לו סיוע מצד הנשמה, הרי הוא נחשב כעין אונס. ועל כרחק צ"ל, שאין זה נחשב כאונס מפני שהוא עצמו הביא את עצמו לאתנס, וכדברי ריב"ש הידועים (סי קא)... שהמבטל א"ע ליד אונס אינו נחשב כאונס, וא"כ אם עתה יכול לטולק את חטא ההרהור - שמטלק את הנשמה - שזהו המביא אותו ליד אונס, שוב על מעשה העבירה לברר אין לדנו כמיו, שהרי מעשה העבירה בלתי מחשבה הקודמת נדונה כאונס, וא"כ שוב דיבור ודיבור, והמחשבה והחרטה וידיה פה מציאים מידי מחשבה ואפילו דיבור העבירה, ושוב על מעשה העבירה אינו נידון אלא כאונס" (ראה "אריבעה טורים אבן" פר' נשא).

הגאון הדי"א מביא קושיא זו בכמה מקומות, ומחדש שתשובה חרטה גמורה בצירוף ידידי - כוחה כמעשה, ולכן מבטלת את המעשה, דאחי מעשה ומבטל מעשה. יסודו - שתשובה נחשבת כמעשה - מבאר בדבריו בכמה אנפין. בספרו "אהבת דוד" (דרוש ט"ב לשבת שובה) כתב: "ונראה, דמאחר והחטא ופושע הנה הוא תפוס ביד הקליפה, וגם הקדושה שהיתה בקרבו ברחק ונכנסה קליפה במקומה, ועתה ע"י החרטה ויחודי בלב נשבר, אין יצא מרשות הקליפה ונכנס ברישות הגבוה, והקליפה אשר בקרבו נתגרשה משם וחזרת הקדושה, כל זה הוא מעשה, ואחי מעשה ומופק מידי מעשה העבירה, כי הגם הדשב בתשובה אמר וידי לחר, הנה באמירת ידידי בחרטה כדחיו, ידענו נאמנה פתח נעשה מעשה רב לצאת מהמט"א, ולגרש הקליפה שבקרבו ולהחזיר בו הקדושה, אשר היה שם אהלה בתחילה, וזה מעשה גמור" (ראה עוד שם).

במקום נוסף (שם דרוש יג) כתב: "כשמדברר תשובה וגומר בלבו לקיים המצוות, והקב"ה יודע שבה יעשה מעשים טובים, כל העומד לעשות כעשוי דמי... ואחי מעשה טוב ומבטל מעשה רע, שערך לא עשה מידי ירוחם, כאלו כבר עשה מעשים טובים, אי נמי, כי בשבו בתשובה בדיבור ובהרהור עושה מעשים, דעד האידנא טחו מראות עיניו, והיה סומא שאינו רואה הדרך הטוב ונתקל בדרך שהוא הולך כסומא... ועתה נפתחו עיניו ורואה הדרך הישר, ונעמר מכל מבטל, וכיצא בשאר אברים, וזה מעשה גדול, דאשתני גופא שינוי גדול" (ראה עוד "דבש לפי" מע' ב אות ב; "מדבר קדמות" מע' א אות בא; "וסף תהלות" פק"ג; "זרע יעקב" דרוש לשבת שובה; "זכר דוד" עה"ת פר' וילך; "בני יששכר", תשרי מאמר ד דרוש יא אות לב).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות לראש השנה

א. מותר לקחת שופר של חבירו בלי ידיעתו כדי לתקוע בו, ורשאי לתקוע בו את כל המאה קולות, אע"פ שאשר הקולות אינם מדינא, דניחא ליה לאיניש למעבד מצוה בממונו ובדאי חיה מתרצה (נעי מביא סי' תקפו סק"ד; מטיא סי' תקפו סי' מה"ש ע"ס סק"ט).

ב. והוא הדין שמותר לו לתקוע בו לצורך אשה, אע"פ מדמינא אינה מחויבת לשמוע תקיעת שופר, אלא כיון שעכ"פ יש לה מצוה ומקבלת שבר על כך, הוי ג"כ בכלל דניחא ליה לאיניש למעבד מצוה בממונו (נעי איניש אריח ח"ב סי' קו. ונראה דהיה בכל התקיעות שתוקעין בחודש אלול, אע"פ דהוי רק מנהגא).

ג. אבל אסור לקחת שופר של חבירו שלא מדעתו בכדי להתלמד, אם לא שיועד שחבירו אינו מקפיד על כך (חיי אדם כלל קמ סי"ח).

ד. ונראה, דאבא דאסור לקחתו באופן זה הוא רק בכדי להתלמד בעלמא, אבל אם רוצה להתלמד כי צריך לתקוע בראש השנה, ורוצה להתרגל לתקוע כדי שלא יכשל בתקיעות, הוי ג"כ מצוה, ומותר (נראה, דאיתא במג"א (סי' תקפו סק"ג) שאסור לתקוע ביום ראשון כדי להתלמד לתקוע ביום שני, דהא אנו ידענין בקביעת דירחא, והראשון קודש וחשני חול, עיי"ש. ושמועו עשיתו לתקוע ביום ראשון של ר"ה להתלמד לתקוע בו ביום, ואע"פ שאסור לתקוע בחנם ברי"ה, כדאיתא שם ברמ"א, וע"כ דלחלמא כדי לתקוע באותו יום הוי מצוה, ואי"כ הי"ה דמותר ליקח שופרו של חבירו בלי ידיעתו להתלמד לתקוע ברי"ה. כן נ"ל).

ז. וכל זה אמור רק כשאינו יכול לשאול רשות מבעל השופר, אבל אם בעל השופר שם, ודאי צריך לקחת שופרו רשותו, דאין סומכין על החוקה במקום שיכולין לברר בקל (נעי מביא סי' ד סק"ג בשם הפמ"ג). וכן מה שמותר להשתמש בשופר הזולת, זהו רק באותו מקום שמונה שם השופר, אבל אסור להוציא ממקום זה לביתו או לבית כנסת אחר, דאפשר שמקפיד הלה על כך והוי גזל (עיי"ש במ"ב). [נראה] בשם הגריש"א שליט"א, שבזמננו היות ויש מקפידים מסביב הגייה שלא יבוא השופר מנהג פה של אחר, יאסור להשתמש בלי רשות. ומי"מ נראה, שאם ירחץ וישטוף השופר היטב במים, אין כל חשש להשתמש בו].

ה. אם לקח שופר בלא ברשות, אזי אע"פ שמותר, אם נסדק וכד' - חייב לשלם (נעי עש"ת סי' תקפו סק"ב. ועיי' בסי' חוט השני על ר"ה ע"ס שםבא).

ו. כמו כן מותר לקחת קיטל של חבירו שלא מדעתו - כשהלה אינו צריך לו כמובן - דהוי כחפץ של מצוה, דאמרינן ביה ניהא ליה לאיניש דלעבד ביה מצוה בממונו (נעי הא"ף לך שלמה פ"ח סי' י). ונעי מושי"כ בשבט הקהתי ח"א סי' שלח סק"ב).

ז. לכתחילה לא יאסור להשתמש בשופר, אך לא להסירה - אין כל חשש, לא משום דבר החוצץ בין ידו לשופר, וגם לא מפני שמוקד קול (הגר"ש שליט"א. נעי מושי"כ בשבט ח"ב סי' קצא).

ח. אם רחץ את השופר במים כדי לצחצחו, שמותר גם ברי"ה (נעי אריח סי' תקפו סק"ג), אין צריך לנגנו, ומותר לתקוע גם אם הוא עדיין לח (נעי מושי"כ בשבט ח"ג סי' סד. ומציאתי גם בא"א דרוק אינו חוצץ. שו"מ כ"ג בסו"ת מגן שאול).

ט. בבדי שמיעה, שיש להם מכשיר שמיעה העובד על ידי סוללות (באטאר) ובכח אלקטרוני, אין יוצאין ידי חובתם כששומעים את התקיעות בעזרת המכשיר. ואף לאלו שמקליים לגבי שמיעת מגילה, מי"מ שופר שאין, בדשמיעה תליא מילתא, וקול ממכשיר כזה הוי בדרך קול הברה פסול לגבי תקיעת שופר (נעי מנחת שלמה ח"א סי' ט; הלכות שלמה על תשרי פר' ח"ה). ונ"ל דזהו רק לאלו שישמיעין קצת בלי המכשיר, אזי כשעומדים קרוב לא בעל הקול, לא ישמעו על ידי מכשיר זה, אבל אלו שאין שומעין כלל בלי מכשיר זה, ודאי ישמעו התקיעות עכ"פ על ידי המכשיר.

י. אלו שהולכים עם קיטל בימים נוראים ומיוחד רק לתפלה, צריך לפשוט אותו קודם שנכנסים לבית"ס (ומסתבר דאע"ג שהולכים בו גם בליל פסח בעריכת חסד, מי"מ כיון שאומרים בו שירות ותשבחות ומקיימים מצוות, ידעין נשאר בגד המיוחד רק לדבר. שבקדושה) (נעי מטי"א סי' תרי ס"ב ובמ"ב סי' קא סק"ד). וכל זה דוקא בקיטל, אבל החלאט הירושלמי הלבן אינו קיטל ואין לו דין קיטל, רק כגד מיוחד לימים נוראים, ומחוי טעמא גם אָבֵל ליע יכול ללבוש (ס' אשירי האיש על יו"כ פ"ה הגרי"א אלישיב שליט"א).

מאת: הג"ר שמואל קתה כהן גראס שליט"א

המשך מעד הקודם

יתרון דעת

ומעשה שהיה כך היה: שנה אחת הורשג לפתע בליל יום הקדוש דחק רב ולחץ גדול בבית הכנסת, עד שמשמל לא היה נסבל. היה זה אבן כשהיכל בית הכנסת היה מלא על כל גדותיו באנשים עטופי קיטל וטלית כבדו, כולם עסוקים בתפלה ובתחנונים בתחנוניות עצומה, ופתאום נעשה דחק גדול מאד בביב"ג. ודברות שהאזיר את הדיכול התחילו להיכבד אחד אחד מגדול הדומם, והקול הגדול לא ידעו לשית עצה בנפשם. עד שלפתע צווח כ"ק מן מהר"י ז"ע לכל הנוכחים שיפשיטו את הקיטל מעליהם, ואבא אריז שכולם הפשיטו מעליהם את הקיטלעך. והיתה הרווחה בחיכל. לאחר מכן גילה מין ז"ע מופלאות מאתנו ובה אמר: בעת תפילת "כל נדרי" הוא זמן שמתאספים הנשמות מעולם העליון בבית המדרש שלמטה (נעי "אמרי פנחס" ליהודי אות תקל; "דרשות חת"ס" ד"ף ע"ב ש"ד ר"ה אשר ובה פס: ד"ה וצ"ע). והם באים גם כן עם קיטלעך, וממלאים את ההיכל תוך כדי שמתערבים עם החיים, הללו והללו לכושיים לבנים. ואין מכירים אותם. ולכן הרהוק רב בבית הכנסת, והיו חורתיים שכולם יפשיטו את הקיטלעך, והיות שהדומים אין ביכולתם לפשוט את הקיטלעך, לכן היו מוכרחים לצאת מבית הכנסת, ולכן א"ח"ז הורגשה מיד הרווחה, מפני שהנשמות חזרו למקומם. ואבן מני אז הונגה בעיר בעלזא שהציבור לא לכושיים קיטל ביום כיפור. מפי הגה"ח ר' ראובן גראס שליט"א, ששמע מפי עד נוכח הרה"ח ר' צבי שפירא ז"ל שהיה שם בשעת מעשה

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מיאחב"י

<p>ברכת "כתיבה וחתירה טובה" לכל חברי מכן "אור הצפון" ומערכת "עלים לתרופה" יד בכל אתר ואתר לשנה טובה תכתבו ותחתמו, לשנה בה תמשיכו לזכות אבחי"ב בארבע כנפות תכל ולחפץ אור התורה והחסידות נקבל. מתוך הרחבה ומתוך אושר ועושר כעתירת: אברהם אהרן רייז אנטווערפן</p>	<p>עליהם לתרופה... להפצת תורה וחסידות ברכת "סימן טוב ומזל טוב" מוגשת בזה לידידיו הנכבד, המחזיק הדגול, פועל גדולות ונצורות בתורה ובגמ"ח, עומד לימינו בכל זה ועונה רוב חלקי בויכוי הרבים הרה"ח ר' פינחס קאנאלין שליט"א מנהל רוחני דתלמוד תורה דחסידי בעלזא - אנטווערפן</p>	<p>לעילוי נשמת הגאון רבי ישעי' ישי ב"ר יוסף הכהן זצ"ל גרונפלד דומ"ץ ביד"ץ בעיר הכהן לונדון יצ"ו נלב"ע ביום עום גדלי' תשל"ו. ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי אחייניו הרה"ח ר' ישראל יעקב בס שליט"א</p>	<p>הופיע שוב הספר המבוסס אורח הנהלה - הלכות אורח חיים ארחות חיים הלכה למעשה באורח חן היהודי מאת אהרן רבי שמואל קתה כהן גראס שליט"א, שהופיע מידי שבע בשבע בגליון "עלים לתרופה". כולל גם הלכות הימים נוראים, וזה הסתוב חול המועד ועד מענייני דינא - מהגדור שניה -</p>
<p>האשה החשובה והלהוה בשערים מעשיה מרת פייגא פערל ב"ר נחמן ע"ה נלב"ע ר' תשרי תשמ"ח</p>	<p>לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר משה ניי"ו לעול התורה והמצוות במז"ט ובשעט"מ מתוך אושר ועושר ומתוך רוב נחת והרחבת הדעת וכל מילי דמיטב, אמן בברכת כוח ט"ו: המערכת</p>	<p>לעילוי נשמת מרת מירל בת ר' פנחס מעניכל ע"ה נלב"ע ר' תשרי תש"ס ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי חתנה הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א</p>	<p>לע"נ האי גברא רבה, האי חסיד והאי עניו, שייף עייל שייף ונפיק, וגריס באורייתא תדירא הגה"ח רבי שמחה בונם בהרה"ח אליעזר בונים זצ"ל ראש הכוללים דחסידי בעלזא בברוקלין</p>
<p>הנצח על ידי בנה החשוב איש החסד והמנעם העסקן הדגול הנגיד המפורסם לשם ותהילה פטרונו מערכת "עלים לתרופה" העולמית הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א ברוקלין נ"י.</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' אליעזר צבי ב"ר נתן בנימין ע"ה נלב"ע ר"ב תשרי תשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' משה דוד מאייער ניי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת מוה"ר אלטר חיים משה ב"ר צבי ע"ה כ"ץ נלב"ע ערב יום הקדוש תשל"ח ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' יחיאל הרשקוביץ ניי"ו</p>	<p>נלב"ע בשב"ק י"ב תשרי תשס"ו בעת רעוא דרעיו - ונטמן בהר המנוחות בירושל"ו סמוך ונראה לציון המצויינת קוד"ק מן מהר"א ז"ע</p>

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"ג הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, ערב חג הסוכות תשע"א

שנה ט"ז גיליון תשל"א

החל"ע	מו"ש	ר"ת
19:23	20:24	אנטווערפן
18:44	19:42	לונדון
18:53	19:53	מאנשטער
19:06	20:04	ציריך
17:58	19:33	ווינ
19:21	20:23	אמסטרדם
19:31	20:30	פאריז
19:06	20:06	פראנקפורט

מדרש חכמים

התורה והקב"ה הצטרפו לברך את ישראל

וְזֶאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ג, א).
אמר רבי שמואל בר נחמן, כיון שבא משה לברך את ישראל, באה התורה, והקב"ה, [ונצטרפו עמו] לברך את ישראל, [שנאמר:] וְזֶאת הַבְּרָכָה - זו התורה; שנאמר בה (לעיל ד, מז) "וְזֶאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", "אשר ברך משה" - זה משה, איש האלקים - זה הקב"ה, שנאמר (שמות טו, א) "ה' איש מלחמה", וכל כך למה? לקיים מה שנאמר (קהלת יב, יג) וְהַחַיִּים הַמְּשַׁלְּשׁ לֹא בְמִהְרָה יִנָּתֵק. דברים רבה ברכה ד

ביאור הגדרת "איש האלקים"

מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים (ג, א). אמר רבי תנחומא, אם אמר "אלקים" למה אמר "איש", ואם אמר "איש" למה אמר "אלקים"? אלא בשעה שהושלך ליאורו של מצרים [נקרא משה] - איש, (שהיה נראה כמסור לפגעי הזמן) ובשעה שהפכו לדם (ועשה בו נסים למעלה מדרך הטבע, היה דומה ל-) האלקים. דבר אחר, בשעה שברח מלפני פרעה - איש, ובשעה ששיקעו (את פרעה וחילו בים סוף) אלקים.

דבר אחר, בשעה שעלה לרקיע - איש. ומהו איש? לפני המלאכים שכולן אש (היה הוא בערכם כאש). ובשעה שירד מן הרקיע (לפי ערך בני אדם, נקרא) אלקים, מנין, שכתוב (שמות לד, ז) "וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹהִים". דבר אחר, בשעה שעלה לרקיע - אלקים, כשם שאין המלאכים אוכלין ושותין, אף הוא לא אוכל ולא שותה. מנין, שנאמר (שם כח) "וַיְהִי שֵׁם עַם ה' אֲרֻבַּעַיִם יוֹם וָאַרְבָּעִים לַיְלָה, לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה".

דבר אחר, מהו "איש האלקים", אמר ר' אבין, מחציו ולמטה (ממחצית לבו ולמטה) איש, מחציו ולמעלה האלקים [-שמלבו ולמעלה היה כולו קודש, וכל מחשבת לבו והשגת שכלו היה אלקים (ע"י יוסף). וראה פרקי דר' אליעזר (פרק מא): "ר' יהושע בן קרחה אומר, משה, היו רגליו עומדות בהר וכולו בתוך השמים, כטנדס (-אוהל וחופת חתנים, ערוך) שהיא פרוסה, ובני אדם יושבין בתוכה, ורגליהם על הארץ וכולם בתוך האהל. כך היה משה רגליו עומדות בהר וכולו בשמים צופה ומביט כל מה שבשמים, והקב"ה מדבר עמו כאדם שמדבר עם חבירו, ועו"ש].

שם (ומפרשים)

המהדר בכוס של ברכה זוהר לרשת עוה"ז ועוה"ב

וּלְנִפְתָּלִי אֲמַר נִפְתָּלִי שֶׁבַע רְצוֹן וּמִלֵּא בִּרְכַּת ה' יָם וְיָרְדִים וְיִרְשָׁה (ג, כג). אמר ר' אחא, שלשה דברים נאמרו בכוס של ברכה: מלא, עיטור (-רב יהודה מעטרוהו בתלמידים [שהיו סובבים אותו כשהוא מברך, רש"י], רב חסדא מעטר ליה בגטלי - בכוסות, עשושה לו עטרה סביב כוסותו חשבות. פי' מהר"א פולדא על הירושלמי] ברכות ט"א.) ומודח (-מכפפים, שם). ושלשון [מקורם] בפסוק אחד: "נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' שבע [זה] עיטור (או שדרשו לשון ריבי שמסבבו בהרבה תלמידים, או לפי הפירוש של כוסות שמסובב בהרבה כוסות ונראה כשבע. שדה יהושע); רצון [זה] מודח (-שכשהכוס מודח הוא ערב ומתקבל על רואיו); מלא - כמבטא מעמו.

אמר רבי חנינא אם עשיתה כן, מה כתיב תמן: יָם וְיָרְדִים וְיִרְשָׁה, את זוהר לירש העולם הזה והעולם הבא [י"ם] - זה עולם הבא, שנמשל לים, שנאמר (איוב יא, ט) "רחבה מיני ים", ועולם הזה נקרא "דרים", שנאמר (יהושע טו, יט) "כי ארץ הנגב נתתני" ומתרגמיהו ארעא דרומא. רמב"ן]

ירושלמי ברכות (פ"ו ה"ה)

לעילוי נשמות

מרת רבקה פיגלא איגל ע"ה

בת הגה"ח ר' שמוחה בום ביום ז'ל - ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמות

הרה"ח ר' יוסף ב"ר משה בעלאל הכהן ע"ה לעפקאזויטש

מעיר הבירה וויען יצ"ו

נלב"ע השבוע ביום י"ב תשרי

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח על ידי חתנו

הרה"ח ר' יוסף חיים האלפערט ומשפ' הי"ו - ציריך

לקח טוב

"חג האסיף" - מאסף מצוות ומעשים טובים של ישראל

נפש. ויהי כאשר ראו עבדי המלך ובאי ביתו את צער אדונם, הפסיקו להגיש למלך.

ביום מן הימים התחיל לב חבן לפעום בקרבו ונזכר באהבת אביו. בחרטתו כי גדלה החל להכות על לבו בקוננו על עצמו, איך זה ששכח את אביו האהוב שנפשו קשורה בנפשו. מרוב געגועים התיישב לכתוב מכתב ארוך ומפורט על כל מעשיו, בו הוא מוסיף להתרצות ולהתפייס לפני המלך על שהניח אהבתו בהתעסקו בענינים אחרים. מתוך שורות האגרת היתה חרטתו ניכרת כנה ושלמה.

כאשר קרא המלך את המכתב המלא דברי ריצוי ופיוס ותוכו רצוף אהבה, התמלא לבו שוב על כל גדותיו מאהבה גלויה ומסותרת אל בנו החיבו.

אותיות מחכימות

... למען עיקר ענין בחינת החסדים המקיפים של כוסות הוא שסוכה תהיה לחסות מורס וממטר, ר"ל שכל בחינת המלכות ומעשים טובים של ישראל שלא עלו לעולם לא הנהגו ונשטפו בדם מים כבירים, הנה עתה בשוכה ינאסו כולם תחת ללח לאה מאמנותא עם ישראל, ואז הסוכה תקוף עליהם בקדושה אשר לה! לעלות לעולם תמיד...

והנה לך נקרא חג הזה "חג האסיף", שמאסף כל הממנות המלכות ומעשים טובים שלא עלו לה! לכסוף הסוכה מאספם תחת הקדושה. והחושב הזה הוא מסוגל לך, כמו שמואל באופר שהוא מעלה כל המלכות לזכרון לפני ה', כמו שקראו (ר"ם כז): "כל הקולות כשרים באופר", ר"ל כל הקולות של תלמוד תורה ותפלה כשרים ושולים באופר, וכל החושב נקרא באופר, כמו שכתוב (תהלים פ"א, ז) "תקעו כחודש אופר..." תפארת שלמה

וכל כך גברה אהבתו עד שציווה לעבדיו ובאי ביתו שיאספו את כל המכתבים והציורים שהחביאו עד כה, ינקו אותם מן האבק שהצטבר עליהם ויתלום על קירות חדריו הפנימיים. גם אם אין השלימות והיופי והדיוק ניכר בהם, הרי שזכרון אהבת הבן גדל כל כך עד שכל מעשיו ודיו מתקנים ממילא.

שמחת המלך ביום ההוא עלתה עד לב השמים. מני אז נודע אותו היום אצל עבדי המלך ל"חג האסיף", יום בו נאספו כל מעשיו ודיו הבן תחת צל כנפי האב ונתקבלו באהבה רבה.

קובץ מיוחד ומוגדל על ירח האיתנים במלל וחג הסוכות

בפרט. מדורים מגוונים ועשירי תוכן בהלכה ובחסידות. פרקי זכרונות, רישומי עובדות ועוד. גולת הכותרת: תיאור מקיף (24 עמ') על חודש תשרי תש"ה בצל קדשו של מרן מהר"א מבעלזא זי"ע בעיה"ק צפת, בליווי תמונות ומסמכים נדירים. "אור הצפון" - קובץ כ"ו, בכל החנויות המובחרות.

עֲלֵי מוֹעֵד

מצות סוכה – כדי לעורר את האדם שישים מבטחו בה'
 "... ולפי שלא יחשב שום אדם, שזאת השמחה היא של מלוי כרים, על כל חנות (ויקרא כג. לה) 'הו' הסוכה שבעת ימים לה', כלומר כל חנות השמחה לא תהא אלא לשם שמנים. ודרשו על פסוק זה במסכת סוכה (טז.) אמר רב ששת משום רבי עקיבא: מניין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה, תלמוד לומר: 'הו' הסוכה שבעת ימים לה'. ותניא, רבי יהודה אומר: מנין שכשם שחל שם שמנים על ההגנה, כך חל שם שמנים על הסוכה, תלמוד לומר: 'הו' הסוכה שבעת ימים לה', מה הגנה לה? אף סוכה לה'. ואף על פי שכפי הפשט הביאו פסוק זה ללמד על עצי הסוכה, עיקר כוונת המדרש לא בא אלא להורריתנו, כי שמחת סוכה זו צריכה שתהא לה' ולא שתהא כחלה להנאה גופנית."

גם באמרו, בפרק קמא דסוכה (ב.) 'צא מדירת קבע ושב בדירת עראי' – היתה כוונתם, שבאה מצות סוכה זאת ללמדנו, שלא ישים אדם כסחוגו בגובה ביתו וחייוקו ותיקונו הטוב, ואף כי יהיה מלא מכל טוב, ואל יבטח בסיוע שום אדם, אף על פי שיהא אדון הארץ ומושל בה. אבל ישים כסחוגו כמי שאמר והיה העולם, כי לו לבדו היכולת והאמונה, ובטח שמכביה אינו מתנחם מוטנו, כדכתיב (במדבר כג. יט.) 'לא איש א-ל ויכו' וגו'. ולו לבדו המחסה והמסתור, כדכתיב (תהלים לב. יא) 'החבוסה בה' חסד וסובבנו', ונאמר (שם צא. ב.) 'אמר לה' מחסיו'."

ולחצור לאדם על זה, באה מצות סוכה בזמן הזה אחרי אסיפת גורן ויקב בארץ ישראל, כמו שנאמר (דברים טז. יא) 'באספכם מגרר ומיקבך, לפי שבזמן הזה הוא זמן בעישה לכל, שהאוצרות מלאים כל טוב, והאדם כבר נאסף לעיר ומטיח את גגו, ומחזק בדק ביתו להישמר בו מזרם וממטר ומרוח פגעים. לפיכך צויה לצאת מביתו החזק, וישב בסוכה, כדי שיתעורר וישים מבטחו בשם יתברך, ויתן אל לבו כי כל הטוב שהגיע אליו כן היוצא בשדה, הכל בא לו ברצון השם. ועל זה רמזו, לעשותה מ'פסולת גורן ויקב' דוקא, לומר זה שאסף הפירות לאכול, והפסולת לסכך, שיוכר שכל שמירת גופו וכל אשר לו מאת השם יתברך תחת מטה כעתו ולא יבטח באשר לו."

וגם באה מצוה זו להעיר ולהזכיר, כי בסוכות הושיב השם יתברך את בני ישראל כמדבר ושומרם מן החורף והקרה והצנה והשמים והחם בלי בית ותקרה, ובזה יראו, כי בכל דור דור שומרים בוראים בלי בית וחומה, דלתים ובריה, כמו שנאמר (ויקרא כג. כג.) 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל...'."

זהו (סוכה – דירת קבע בעינן' (סוכה ז.) להורות 'כי יוצאים מהבית לדור בדירת עראי, להורות כי כל גורן ויקב והעולם הזה הוא רק עראי, וכלא נחשב בעיניו, וכל מנגותיו לעולם שכולו ארך שהוא עוקר דירתו. ויען כי יושבים בסוכה רק ז' ימים בשנה, ואח"כ שוכחים כל הרמז הלז, על כן סוכה דירת קבע, שאותו העראי יהיה קבוע אצלו ובלבו כל ימיו. דרשות חתם סופר (סוכות, דף נד)

שבעת האופייזון ממשכים שמורה לבני ישראל ומסייעים להם לעשות רצונם ות"ש

בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים (ויקרא כג. טז. ב.) 'צריך להבין מפני מה בתחלה כתוב 'תשב' – בלשון נוכח, ובהמשך כתוב: 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות' – בלשון נסתר. כמו כן צריך להבין אומרו: 'למען ידעו דורותיכם', מהו ענין הידיעה שבאה על ידי מצות סוכה, ועל אף שניתן להבין זאת בפשטות, שעל ידי שאדם יושב ומקיים מצות סוכה הוריתו עושה בזה זכר לעניני הכבוד שהוליד ה' את ישראל בצלם, מכל מקום לא מובן הלשון 'ידעו'."

ונראה לפרש, על פי מה דאיתא בזהר דק' (פר אמור קג. ב.) כי שבעת הרועים באים אל הסוכה להשתתף עם בני ישראל להמשיך להם שמירה ולסייע להם לעשות רצון העליון. והנה: 'בסוכות תשבו שבעת ימים', שאם תקיימו המצוה כראוי, אזי: 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות', 'האזרח' היינו אברהם אבינו הנקרא בשם 'אזרח', כדאיתא בבבא בתרא (ש. א.) אמר רב: 'איתן האזרחי' הי' הוא אברהם, כתיב (בבא. ו) (תהלים פג. א.) 'איתן האזרחי', וכתיב (שמי' מא. ב.) 'מי העיר ממזרח צדק', ואברהם שהוא שורש של כולם (כמבאר בזהר פ' בלק קצא. ב.) 'יבוא עמנו אל הסוכה, ועל זה מורה 'כל האזרח בישראל ישבו בסוכות', שכל שבעת הרועים יבואו עמנו אל הסוכה להשתתף עם ישראל, וממילא על ידי זה 'ידעו דורותיכם', ששבעת הרועים משתתפים ומתלכשים בישראל, ומכוחם וזכותם יודעים ומבינים בני ישראל שהיושבים הקב"ה בסוכת עניני הכבוד

בהוציאם אותם מארץ מצרים, ועל ידי זה הוה מתקשרים ומתדבקים בחיי הדמים יתעלה בסמיכתא משבעת הרועים כאמור.

בסוכה – כמו בליל שמורים – אין קורין בקיש שעל המטה אלא פרשה ראשונה לבד

בזהר דק' (ח"ד דף ק ע"ב): 'כיון דיתבו בסוכות הא איתנויכו מן מקטרגא'. ויש להבין ענין הגנת הסוכה מן מקטרגא. ונראה, כי הסוכה – הל' עלית שם שמנים, 'ידועי מספר 'סוכה' גימטריא צ"א בגימטריא שני השמות (היה"ה אדניי), והיא מסוככת מן השמות הקדושים, על כן אין ביכולת הכחות הרעים לבוא שמה להתרפק עם האדם. וכמו ששמעתי מנכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה (ב-על האבני נזר ז"ע) שאין לקרות ק"ש שעל המטה בסוכה אלא פרשה ראשונה לבד, כמו בליל שמורים. וכמו למטה – כן למעלה אין להם יכולת להכנס ולקטרג. והנה: כיון דיתבו בסוכות הא איתנויכו מן מקטרגא'."

ארבעת המינים מכפרים על ארבעה איברים עיקריים ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל וגו' (ויקרא כג. טז.)

'ארבעה מינים הללו, רמז לארבעה איברים שבגוף האדם, שהם עיקר כל פעולותיו, הן לכל המצוות הן לכל העבודות, והם העינים והלב, וכמו שדרשו רז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"א): לבא ועינא תרי סרסורי החמאה ניהו, שנאמר (במדבר טז. לט): 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', והשפתים – גם כן מצוות הרבה ונגנזו עבודות הרבה תלויות בהן. והשדרה – גם כן, כי היא עיקר הגוף, והבה הנשפע בה מהמחיה.

וזהו שאמרו במדרש (תנחומא אמור יט.) אתרוג דומה ללב, לולב – לשדרה, הדס – לעינים, ערבה – לשפתים. והכוונה בזה, כי בהכשל האדם בעברות של ארבעה איברים אלו, ימצא כופר בארבעה מינים אלו, שהם כנגדו ודומין להן, לפי שבכל עבירה תמצא כפרה כשיעשה האדם מצוה כנגדה. וכן דרשו רז"ל (ב"ב ד.) על הורדוס המלך, שהרג אלפים ורבות מישראל, ושאל לשמעון בן שטח אם אפשר שיהיה לו תקנה, והשיב לו כי אפשר אם ישתדל בכבית בן המקדש, ואמרו: הוא כבה אורו של עולם, כלומר על שחרה כבה מישראל, ולך ויעסק באורו של עולם. והענין הזה מאיר עיני חלב, כי בודאי יש תקנה לעבירה בעשיית מצוה שכנגדה. ועל מצות הלולב הדומה לשדרה אמר דוד ע"ה (תהלים לה. י) כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך'."

רבינו בחיי (ויקרא כג. טז.) 'צריך כשלווק הלולב והמינין שעמו והאתרוג, לחשוב לתקן מה שפגם באלו האברים שהארבעה מינים רומזים עליהם, ולעשות עצמו בריה דהשם. ליקח את האברים אלו – שהם כלל הגוף – מתחת כח היצר הרע שמושל עליו, רק יתן אותם לממשלת היצר טוב, וזה שאמרו: 'ולקחתם לכם', פירוש לעצמכם'."

ביום שמחת תורה –

בבב כל אחד מישראל לברך את בני ואהביו

וזאת הברכה אשר בריך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו (דברים לה. א.) 'לכאורה הוא כפל לשון: 'הברכה אשר בריך. ונראה, כי הכוונה אשר בריך אותם ומכר זאת הברכה בידם שיברכו לכל מי שירצו, ולכן לדעתי ביום שמחתנו יום סיום התורה הקדושה מסוגל לכל אחד מישראל לברך את בניו ואהביו בכל מיני ברכות, כי היום כשקורין פרשה זו, נתעורר כח זה שמכר משה לכל ישראל להיות הברכות מסורות בידי. ולכן על ידי זה מתגבר רח"ל לפעמים כח היצר להרבות מהלוקת בישראל ביום זה על ידי גנאה וכבוד, זה אומר לי גאה לברך על סיום התורה או התן בראשית זה אומר ככה, או בשביל כבוד התורה של הקפות, ובאמת כבוד עיקר הוא דורש, כי זאת ה' לעומת זה עשה האלקים' (קהלת יד. ה), ולצד כי זה היום אשר מסוגל להיות כל ישראל יחד באהבה ואהדה ורעות ולברך זה את זה בכל טוב, לכן מתגבר כנגדו כח הקליפה היוצא לשנאה ומהלוקת ולקללות ח"ו, ע"ד (סוכה נה.) 'כל הגדול מחבירו יצור גדול ממנו'. לזאת בני ואהביו, והורו מאוד בזה, ומושבם יעלו לתורה כל השנה ממהלוקת אחת ח"ו, ומכל שכן ביום קדוש כזה אשר כל ישראל מוכנים בו לקבל שפע ברכה והצלחה, וכב ביד כל אחד מישראל להשפיע על חבריו כל הברכות שמורות ונחמדות. ולכן צריך כל אחד להיות כלי מוכן לקבל הברכות, ועל ידי מהלוקת בא לכלל כעס רח"ל, ושוטה אחד יאבד מוכות הרבה, ודי באזהרה זו.

גם מרמזו בזה לפני מותו, שכל אחד מישראל כח בידו לברך את בניו ואהביו לפני מותו, ועיין ב'כנפי נשרים' בזה. יתן לנו השי" אריות ימים ושנים לתורתו ועבודתו. אמן'."

בית יעקב להרה"ק רבי יעקב אהרן מאלכסנדר ז"ע

עֲלֵי שִׁיחַ

מצטער – פטור מן הסוכה

בהגהות 'עין חנוך', כתב הגה"צ רבי חנוך העניך מסאסוב-קערעצקי זצ"ל, נכד כ"ק מרן מהר"ש מבעלזא זי"ע (ש"ע אריה, סי' תרל"ט): 'סוכה צריכה דעת כדכתיב (ויקרא כג. כג.): 'למען ידעו' וכו', לכן המצטער שאין לו ישוב הדעת פטור מסוכה. תלמידי הבעל שם טוב. אבל מי שאהבת מצוה ה' חביבה עליו ביותר, בגדול געגעויעו ברשפי אש עבודת ה' אינו מרגיש שום צער, אינו פטור ממצות סוכה שהרי אינו מצטער. תלמידי בעש"ט'. והוסיף שם בנו הגה"צ רבי יואל מקירלהאז זצ"ל: 'ובזה הסביר (רבי חנוך העניך) שהרה"ק זקני (רבי שלמה) מסאסוב ז"ל אמר שהרה"ק שר שלום מבעלזא ז"ל ישב זמן רב בסוכה אפילו בעת שירד גשמים, זי"ע' (יחזיק שרית מהרש"ג ח"א סי' לה).

אינו מקבל עליו שכן ואינו אלא הדיוטות'. פה אמר, כיוון ההשענא רבא, כאשר גשם עז ניתר בעיר בעלזא, וקשה היה מאוד לקיים מצות סוכה, נכנס הרה"ק רבי פינחס מאוסטילא זצ"ל ה"ד לסוכת חותנו כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, והניח כסא על גבי השולחן, ותחתיו הניח את האוכל שלא יתרטב, וכך אכל. מרן מהרי"ד עבר אז על יד סוכתו וראה את מעשהו, נהנה מכך ונכנס אף הוא אל הסוכה ואכל עמו באופן זה, באמרו: 'הבה נהיה הדיוטות של הקב"ה פעם אחת בשנה...' (עי' ורמא א"ח סי' תרלט ט"ו): 'כל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם, אינו מקבל עליו שכן ואינו אלא הדיוטות'."

וידוע, שפעם אחת, בימי כ"ק מרן מהר"א זי"ע, שרר בבעלזא קור גדול מאוד בימי הסוכות. ובני הבית אשר חששו לבריאותם, בקשו שמרן ישוב לביתו, אולם מרן זי"ע המשיך לשבת בסוכה, למרות הצעה,

וסיפר להם מרן זי"ע, שבטשערנאביל המנהג כאשר עולים לבית החיים הולכים ללא מנעלים. פעם אחת כאשר עלה הרה"ק ר' אהרן שטערנאביל זי"ע על קבר אביו, בימי היא"צ [כ' איר], שרר אז קור גדול, והמשמשים חששו לבריאותו, ובקשו ממנו שלא יאריך בשהותו שם. ענה להם, אשר סביב לציוני הקודש של קברי צדיקים, מביאים מביאים מאויר ארץ ישראל, ובארץ ישראל בתקופה זו, אינו קר כלל.

כמו כן – הפטיר מרן זי"ע – אף בסוכה שורה אויר ארץ ישראל, וכפי שאומרים בנוסח היידי רצון: 'ותכוננו לשבת ימים רבים על האדמה, אדמת קודש', ובארץ ישראל, בתקופת חג הסוכות אינו קר כל כך'."

אור הצפון (תשרי תשע"א, 'אספול לי חסיד' הע' א)

ממרחק תבא...

שמעתי מהגאון רבי יחזקאל [בנעטא] [פיעטא] אב"ד דנייטרא זצ"ל שיחת חולין, כאשר שאל ואמר: למה אתרוג תולוב כל חשונין ויקרים בעיני בני אדם וערבה אל נחשב כלל, הלא המצוה נעשה בה כמו עם האתרוג, וד' מינין מעבכין זה לזה, ולא עוד ערבה עדיף, כי הושענא רבה נעשה בה לבד, ולבסוף לאלו סוגרין וחשוב בו כן, ולערבות לבסוף משליכין ומכים ודורסין עליה, בתמידי.

אך הטעם אפשר לומר, כי אלו באים ממרחקים, על כל הם חשונין אצל העולם כל כך, אך הערבה היא אוחזי מן כאן, על כן דורסין ואל נחשב בעיני עולם כלום, גם אם כי בעצם היא עדיפה מהם, כן דרך העולם, מן הקרוב אליו אין מקבלים, אך כי בא מרחוק מכבד ומרומם, ושיחות חולין של ת"ח צריכה לימוד. שמור משפט (ח"א, חלק מכתבים), יב ע"א. מובא ביאלף כתב ח"א אות רצח)

זירות יתירה מוצר המחלוקת שמתגבר ביום זה!

פעם אמר ורה"ק מרוזין זי"ע: העיקר הוא ביום זה (– שמיני עצרת) אהבת רעים באמת, ולרדוף אחר השלום. והסימן לזה, שברוב העולם שכחיים ביום הקדוש הזה מחלוקת וקטומות ומריבות. כי איתא, מה שיש בדיעתו ודביבור ובמחשבה של כל אחד ואחד ביום הזה, כך הוא כולא שאת, ומההוא יומא מתברכין כולא יומין, כנודע (וי' תיקון כט. ובזה"ק צ"ל). ואמר, שצריך האדם בזה היום לקיים כל התורה כולה, ובהו יוכל להתברך כולא שאת, אבל לא כל אחד יוכל לזכות בזה, על כן אני אומר, התקנה לזה, שיוכל לקיים כל התורה כולה, הוא לקיים מצות 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט. יח), שזהו כלל גדול בתורה (נדרים ה.) וכאלו קיים כל התורה כולה. ולכן חס"ר ר"ל נוסף על זה ביום הקדוש היתה על אותו מחלוקת בישראל, כדי שלא יוכלו לקיים המצוה הגדולה הנ"ל שהיא ככל התורה כולה.

וזהו שאיתא בבבא מצרא (שבת לא.) שבא גברי אחד לפני הלל ואמר לו: 'גיידיני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת'. והשיבו: 'ואהבת לרעך כמוך', פירוש, שכונתו היתה על אותו ה'רגל', שהוא יום שמיני עצרת, שהוא 'רגל בפני עצמו' כנודע (סוכה טה.) ובקיש שיאמר לו איך יתנהג ברגל הקדוש הזה, וממילא יעוררו השי"ת שכל השנה ינצל מכל עון. והשיבו לו הלל: 'ואהבת לרעך כמוך – מה דעך על להכרח לא תעביד', פירוש, עיקר הגנהתך ביום הקדוש הזה הוא אהבת ישראל ואהבת רעים, 'ואידך פירושא הוא', כי בזה תלוי כל התורה, כנודע.

עירון קדישין השלם (ח"א ע"ב שנג)

על מטללתא

קדושת הסוכה – בקדושת בית הכנסת

שבעה אושפיון עלאין אור ניצוצי נשמתם שוכנים שם (בסוכה), אשר מטעם זה גדלה **קדושתה בקדושת בית הכנסת**, ומטעם זה אסרו לנהוג בה מנהג ביוון, וכיש שחוק וקלות ראש, ואמרו על הא"י ז"ל שהיה נהיר שלא לדבר שיהיה חולין תוך הסוכה, ובודאי שמי שנהרג לקבוע דירתו וישיבתו בה כל שבעת הימים בקדושה ובטהרה באימה ויראה ושמחה רבה כדת מה לעשות – קנה קדושה ותרומת הארה בנפשו רוחו ונשמתו, ומצא כדי גאולתו לכל השנה, לעבוד את בוראו עבודה תמה וכו'.

וצינו לשמוח שמחה של מצוה, והוא סימן טוב לכל השנה, שכתבו גורי הא"י ז"ל שמי שיהא שמוח וטוב לב ולא יצטער כלל בהגה הקדוש הזה, מוכנה לו שתעלה לו שנה טובה ויהיה לעולם שמוח. אי זולתו, לו בכח וגבר איש לשמוח עצמו ורגו וכל דבר המצער, ולשמוח בכל יום שמחה חדשה שמחה של מצוה, כמו שכתוב בזה"ק (ויקרא נ). בהתמיד במחשבות מהירות כדבר האמור, ויותר מהמה יש ויש מקום לשמוח כאשר יתן אל לבו מה נעשה בשמים מומעל על דיו, אשרי ילד אשה שוכה לכך להיות בונה בשמים עליותיו, מה אנוש כי תזכרנו תמשילו במעשי ידך כל שתה תחת רגליו, כזאת וכזאת החי יתן אל לבו ויתעורר ויאמר ככה: אי אפשר שלא לשמוח, ויתן את קולו לשורר ולזמר התפלות וההללות וישירות ותשבחות בקול רנה ותודה המון חוגג, וזכור ויזכר כי בזמן שביט המקדש קיים צדיקים וחסידים היו מרבים בשמחת בית השואבה, עד שאמרו (ספ"ה נא): מי שלא ראה שמחת בית השואבה – לא ראה שמחה מימיו, ועל ידי זה היו שואבים רוח הקדוש וכו', לזאת ישמח ישראל בעושי שמוחה של מצוה, לא שמחה של הוללות כמנהג הכסילים שמרבים לשתות יין מנותג ונתנים בקולם קול ינון בשרי נכרים, ואין זה שמחה אלא הוללות, ואין זה מצוה אלא עבירה, וגוי שעושים לשם מצוה, אבל עבירה היא בידם, ה' הטוב יכבד בעד.

ובשמחתו לו יתערב לשמה לב עניים ואביונים, וזו מצוה כל החגים, וכל שכן בהגה הקדוש הזה, הדיוכא רמאי ליתן לעניים חלק האשפיון וכו', ואם לא יוכל לעשות זאת, לפחות יפריש ממנו לצדקה בערב הרגל על כל מעודה, ויאמר בפה מלא: זה אני נתן לצדקה בשביל חלק אברהם ואברהם קדישא, ועל זה אני נתן בשביל חלק יצחק ואישינו קדישא מסעודתו, וכן על זה הדרך, או ישלח מאכל לעני קודם כל מעודה, ובוה ישא ברכה ורב טוב.

פלא ויעץ (ערך סוכה, יע"ש עדי יוד של מחבר הגאון רבי אליעזר פאפו זצ"ל הוא ביום כ' תשרי (תקפ"ד))

ישיבה בסוכה – "וגילו ברעדה"

... הכלל העולה, כי בכל מקום שיש בו קדושה, צריך לנהוג בו מורא וכו'. וכן היה מנהג גורי ע"ה (הרמב"ם ויע"ש) שלא לדבר בתוך הסוכה בימי חג הסוכות אלא בדברי תורה, כי מצוה טובה קדושתה גדולה, והעד, שעצי הסוכה חל עליהם קדושה ואסורים כל שבעה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ספ"ה ט), וכן מצינו שפירש רשב"י ע"ה (זה"ק פ"ה אהור, קא) שהאבות באים לסוכה וכו'. רבי שאדם בתוך הסוכה מוקף מאויר קדושה, וכמה קדושות יש בה, כמבואר. ולכן ראוי להתרחק משיחה והיתול, אלא יקיים "וגילו ברעדה" (תהלים ב), כי מקום רמו הסוכה היא שמחה ורעדה, דמינה דינן מתעורר, וימי הסוכות הם דין, והעד, כי בליל הושענא-רבה הוא חותם הדין, וימים אלו צריכים שיהיו בתשובה ורעדה, שיימים אלו ניתנו כדי להאריך על האדם שישבו בתשובה, ואין תפלות הגויות נמסרים ביד השולחים עד ליל שמיני או עשרת, כדפירש בזה"ק (פ"ה ויהי, רב) וכו'...

ראשית הכמה (שער הקדושה, פרק ד)

היושב בסוכה כיושב בתוך עולמות עליונים

... ובהיות כי רצון הש"ת ב"ה שלא להתערב זר בתוך מצוה הקדושה מצוה טובה, כנוכח על כן היו חזיר בהיות בא אלך ערל אחד, לענין עסק שלך, אלא תרכב עמוד בדביות בתוך הסוכה, כי משכוח הוציא ולא יתעבה במקום קדוש, ומכל שכן חי' שלא לאכול ולשתות עמו בצל קדוש חנית סוכה... כי היושב בסוכה ולזמר או מתפלל חרי הוא יושב ממש בתוך עולמות העליונים וכו'...

ולכן אוהר לבחור לקיים עשיית הסוכה מקום המוכרח נאה ונקי, ולא כאלו העושים סוכה במקום שיש שם לכלוך בכל ימות השנה, ואף כי מסירים הכלוך בהגיע זמן עשיית סוכה, אין זה מוכרח לכבוד קדושה ב"ה להיות צלא דמיונותא במקום מלוכלך כל השנה. והחכם ומבין יתבונן מעצמו, כי בכל מאי דעביד ליקרא דקוב"ה ושכינתיה במצוה חביבה הוא מקובל ומרצה לפני הש"ת ב"ה, ויראה לתקן לנאות ולקשט ולעשות בכל מאי דאפשר את הסוכה, ולכוין שבוה הוא עושה קישומים לכל כנסת ישראל וכו'...

יודו ויפק (פרק עז, ויע"ש בפרק עז: "זכור מאד שלא להתערב זר ונכרי במסיבת ישראל בשמיני עצרת מסעודתא, כאשר כבר נמלל חלקם, ולא לעורר שוב אותם לקרב להשפעת קדושת עליהם, ואנשי מעשה נזהרים למנוע אפילו הדיבור עם ערל ביום השמיני העצרת, כדי לרחק אותם למרי מאי דאפשרי)

לב לב יכנס ערל אל הסוכה

מודה"ר רפאל (מכערשד) היה מקפיד שלא להכניס נר של חלב בסוכה. גם היה מקפיד לבלי יכנס ערל אל הסוכה (עי' זה"ק אהור, קא), וכשהיו צריכים להסיר המנורה בשבת, היו נושאים השולחן עם המנורה לחוץ אל הבית, ושם הסיר הערל המנורה. והיו אלה מנהגיה דרב (ה"ה"ק רבי פנחס מקארי"ן ז"ל).

איתא בפייט יום כ' דסוכות: אלים פהשעין אב תחת עין ספה, ופירש ה'מטה לוי, כשהשעין אברהם את המלאכים תחת העין, והיו יושבין תחתיו תחת סוכה. וקשה, הא קיימא לן דאין עושין סוכה תחת האילן וכו'... ועי' בתוספות (ר"ה יא. ד"ה אלא) דבסוכות באו המלאכים לאברהם. אכן קשה, מדוע לא הכניסו בסוכה ממש, כי בודאי היה לאברהם אבינו סוכה טובה, ולמה הכניסו תחת האשל כדאיתא בזה"ק הקדוש (בראשית, קא).

יודו ויפק (פרק עז, ויע"ש בפרק עז: "זכור מאד שלא להתערב זר ונכרי במסיבת ישראל בשמיני עצרת מסעודתא, כאשר כבר נמלל חלקם, ולא לעורר שוב אותם לקרב להשפעת קדושת עליהם, ואנשי מעשה נזהרים למנוע אפילו הדיבור עם ערל ביום השמיני העצרת, כדי לרחק אותם למרי מאי דאפשרי)

יתרון דעת

ולבנים לובש (ד)

לבישת בגדי לבן – קיטל – בהושענא רבה ובתפילת גשם, ועוד / מקורות, טעמים, מנהגים וענינים

בראש השנה באין כל באי עולם ועוברין לפניו כבני מרון, ואף ישראל עוברין לפניו עם כל באי עולם, ושירי אומות העולם אומרים אנו נצחנו וחינו בדין, ואין אדם יודע מי נצח, אם ישראל נצחים או אומות העולם.

עבר ראש השנה וכל ישראל באים ביום הכפורים ומתענים בו, ולובשים בגדים לבנים ונאים, עבר יוד"כ ואין אדם יודע מי נצח, אם ישראל אם אומות העולם. כיון שהגיע יום טוב הראשון של חג, וכל ישראל גדולים וקטנים נטלין ולובדים בימנם, ואתרוגיהם בשמאלם, ומיד הכל יודעין שישאל נצחין בדין. וכיון שהגיע יום הושענא רבה, נטלין ערבי נחל, ומקיפין שבע הקפות, וזוהי הכנסת עומר במלאך אלקים (לבוש בגדי לבן, עי' רש"י קידושין עב. ד"ה דמים למלאכי השרת) וספר תורה בורעו, והעם מקיפין אותו דוגמת המזבח, שכן שנו רבותינו (ספ"ה מה) בכל יום היו מקיפין את המזבח, ואומרים "אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא", וביום השביעי היו מקיפין שבע פעמים וכו'... ומיד מלאכי השרת שמחים, ואומרים נצחו ישראל נצחו ישראל, וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם (ש"א טו, טז)... מדרש תהלים (מהדרת בובר - זי, ה)

הושענא רבה וכו'... משכימין לבית הכנסת כעלות השחר, ומדליקין שירי נרות של יום כפור וכו', ואותו שחר היה מזה"י סג"ל ש"צ בדרך שעשה בראש השנה וביום הכיפורים, והיה לובש את שרגיו (הקטל) בדרך (שלבשן ברה"ה ויה"כ, והשאר בגדים לא שינה חוץ מקטא (מעיל העליון) ומטרון (כובע העמוד למעל העליון) של שבת שלוש כל ימי חול המועד... מזה"ל (סדר תפלות חג הסוכות, אות ה)

הגה, והמדקדקים נהגים לטבול עצמן קודם עלות השחר כמו בערב יום כיפורים, ויש נהגים ללבוש הקיטל כמו ביום כיפורים, לפי שבחג נדונים על המים (ר"ה טו). וכל חיי האדם תלויים במים, והכל הולך אחר החתום.

רמ"א, טורי זהב (א"ח סי' תרסד סי"א)

ובמדינתנו אין לובש הקיטל רק החזן, ושאר העם לבושים בגדי של שבת ולא הקיטל. אליה רבה (ס' תרסד סק"ו. וכו' בפמ"ג שם סק"ג)

ראוי ללבוש בגדים לבנים בראש השנה ויום הכפורים והושענא רבא, משום דיזכור כל יום המיתה, וגם בסימנא טבא – "אם ידיו חטאיכם כשנים ילבשו" (ישע"א א, יח). מועד לכל חי (סי' יב אות ה)

יש לובשים בהושענא רבא בגדי לבנים כמו ביום הכפורים. שירי כנסת הגדולה סי' תרס"ד בהגות הטור אות ז'. ויש נהגין להחליף בגדיהם מתחילת הלילה משום שהוא בחינת החתימה כמו ביום הכיפורים.

בימים נוראים, וכן בהושענא רבא היו לובשים קיטל והייבעל (כובע לבן), חוץ מחתן בשנה הראשונה לאחר נישואיו, שלא לבש אלא הייבעל בלבד. מנהגי מאטערסדארף – בית ישראל השלם (ח"ח – מנהגי מאטערסדארף – אות קה. ועי' בש"ת מזה"ר שיק א"ח סי' כח)

אחר הטבילה ביום הושענא רבא בבוקר השכם, היה (הרה"ק רבי אברהם מטשעכנוב זצ"ל) לובש בגדים לבנים ועד הערב היה לבוש בגדים לבנים.

זכותא דאברהם (עמ' פא – פב)

*

אדמו"ר זצוק"ל (הרה"ק רבי פנחס מקארי"ן ז"ע) היה לובש את הקאפיטא הלבן עם החגורה והמצנפת הלבנה אל הקפפות כמו שהיה לובש ביום הכפורים ובליל פסח. ואמר כי ביה"כ אנו מתאמצים להתעלות ולהשתוות להמלאכים שנוכל לעמוד עמדם מעורבב ביחד, ועל כן אנו לובשים לבנים כמו המלאכים.

ובעת ההקפות בא הש"ת וכל פמליא דיליה לעולם הזה לשמוע ההקפות עם הזמירות והירקנות של ישראל כמו שבאים בליל פסח לעולם הזה לשמוע ההגדה, כדאיתא בזה"ק הקדוש (פ"ה בא דף מ, ב), ועל כן אנו לובשים לבנים בליל פסח להשתוות אל המלאכים שבאים בבחינו, וכן גם בעת ההקפות שייך טעם זה.

אמרי פנחס (שער שבת ומועדים, אות רי)

*

טעם שלובשין את הקיטל בתפילת טל ביום א' דפסח ובתפילת גשם בשמיני עצרת ובראש השנה ובהושענא רבא לובש הבעל תפלה את הקיטל, לשכר את לבו ולעוררו על הכוונה, משום שבראש השנה מתפללים על חיי בני ומוזני, וגם בתפלת טל וגשם מתפללים על חיי ומוזני, כי הוא הוא תליא, פרנסה הוא חיים, כמו שאומרים "לחיים ולא למות". מפרשים.

טעם המנהג שלובש הש"ץ את הקיטל לתפלת טל וגשם, ואומרים הקדיש לפני שמו"ע בניגון של ימים נוראים, להודיע להמון שהוא יום הדין, בפסח נידונין על התבואה, ובחג נידונין על המים, דברים שאי שואים לאדם להיות בלחם. אבל בשבועות שנידונין על פירות האילן, אפשר לאדם להיות בלחם.

ספר המטעמים החדש (ערך פסח אות כא)

פעם אחת ביום שמיני עצרת, בשחרית היה הבעש"ט מתפלל לפני התיבה, והיו כולם מתפללים בחשק גדול, כי כן שמעתי כמה פעמים מבחירי כי היה מנשא ראש כולם והיו כולם מתפללים בועקה גדולה. והרב המגיד הגדול ממעוניש לא היה יכול לסבול הועקת כי היה חולה גדול, ויצא מבית המדרש ונכנס לבית קטן שבבית המדרש והתפלל שם ביחוד. וקודם מוסף הלך הבעש"ט למקוה ובא לבית קטן הזה שהיה שם המגיד, ללבוש הקיטל, והלך לברך גשם, ואמר המגיד כי היה מכיר כשהיה אצלו (אצל הבעש"ט) השראת השכינה, וכשהוא אותו הכיר בו כי אינו בזה העולם, וכשלבש הקיטל נקמט הקיטל על תפניו, ואותו המגיד ממעוניש בקיטל לפשטו מקמיטתו, וכשנגע בקיטל התחיל לרעד, ואותו המגיד בשולחן שהיה שם וגם השולחן התחיל לרעד עמו. והבעש"ט כבר הלך, והמגיד רעד עדיין עד שהוצרך להתפלל ולבשן מק הש"ת שיקח ממנו דבר זה כי אין בכוחו לסבול.

שבחי הבעש"ט (סי' כב. וראו בס' "עירי קדישין ח"ב עמ' תקד מה שביאר הרה"ק מרדכי ז"ע ענין רעה ויראה עילאה זו)

דבר בעתו

מצות סוכה – זכר לענני הכבוד שחזרו להקיף את ישראל בט"ו תשרי
ידועה קושית הטור (או"ח סי' תרכה). אודות קביעת חג הסוכות בחודש תשרי, בעוד שהופעת ענני הכבוד היתה מאז יציאת מצרים בחודש ניסן.
הנה, **בביאור הגר"א** על שיר השירים (א. ד.) מבואר בענין דבר מחודש, שמה שאנו עושים במצות סוכה זכר לענני הכבוד, אין זה זכר על העננים שנפרסו עליהם מיד בצאתם ממצרים, אלא לזכר העננים שנפרסו עליהם בימי חג הסוכות דווקא, ובלשוננו: "...סוכות שהוא זכר להקיף ענני כבוד, שהיה תלוי בבנין המשכן, ובתיב 'והעם הביאור'. ובה מתורץ מה שהקשו למה אנו עושים סוכות בתשרי, כיון שהוא נגד הקף ענני הכבוד היה ראוי לעשות בניסן, כי בניסן היה תחילה הקיף עננים, אבל נראה, לפי כשעשה את העגל נסתלקו העננים, ואז לא חזר עד שהתחילו לעשות המשכן, ומשה ירד ביוה"כ ובמחרת יום כיפורים – ויקהל משה, וצויה על מלאכת המשכן – זה היה ב"א תשרי, ובתיב 'והעם הביאור בבוקר בבוקר' – עוד ב' ימים, הרי י"ג בתשרי, ובי"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממשנה את הזהב מבנין ומשקל, ובט"ו התחילו לעשות, ואז חזרו ענני הכבוד, ולכך אנו עושים סוכות בט"ו בתשרי".

וביתר ביאור מביא הג"ר גרשון בן הגאון ר' אברהם זצ"ל, אה הגר"א, בספרו 'עבודת הגרשוני' על שיר השירים (ג. ד.): "ושמעתי מודרי הגאון החסיד מוילנא הטעם מה שמצות סוכה הוא בט"ו לחדש השביעי... ששורש הטעם של מצות סוכה הוא על מה שחזר הקב"ה ונתרצה לשכון בתוך ב' ישראל, ולא למסור אותם למלאך, כמו שאמר בתחילה (שמות כג. ב) 'הנה אנכי שולח מלאך לפניך', רק שהשכינה תהיה תמיד בתוכם ולשכן בעצמו, והתחלת חזרת השכינה לישראל היה בט"ו תשרי, כי ביוה"כ ירד משה מן ההר להגיד לישראל שצוה הקב"ה לעשות המשכן, ולשכון בתוך בני' לעולם, ולא יסורו מהם לעולם, כמ"ס (ויקרא טו, טז) 'השוכן אתם בתוך טמאותם, וביום מחרת יוה"כ צוה להביא נדבות המשכן – הרי י"א, וביום י"ב וי"ג הביאו נדבות... וביום י"ד הכריזו שלא יביאו עוד, וביום ט"ו התחילו לבנות המשכן, וחזרה השכינה על ישראל, וע"ז צוה לנו ה' לעשות את חג הסוכות בט"ו לחדש השביעי על שם שזכינו לישב תחת כנפי השכינה'. ואמנם יסוד זה כבר נמצא במקורות קדומים, והם ב'דרשות ר"א אבן שועיב' (ליום א') דהג הסוכות, ב'יפה עינים' לבעל הפ"ת על המדרש (דרוש חג הסוכות), ובדרשת הגאון ר' משה ב'ן חביב – בעל ה'כפות תמרים' (נדרסא מכת' בקובץ גנוז מועדים ירושלים תשמ"ו).

והנה יסוד הדבר בנוי על כך, שבשנה ראשונה ששהו בני ישראל במדבר, שבהטאו בעגל, נסתלקו מהם ענני הכבוד. אולם כבר העיר על כך הגאון בעל ה'כפות תמרים' ממקרא מלא בספר נחמיה (ט. יז-ט): "אף כי עשו להם עגל מסכה ויאמרו זה אלהינו אשר העלך מממצרים ועישו נאצות גדולות, ואתה ברחמך הרבים לא עזבתם במדבר את עמוד הענן לא סר מעליהם בימים הללו ואתה ברחמך הרבים לא עזבתם במדבר את להם ואת הדרך אשר ילכו בה" וכו'. ואכן מצינו בדברי רז"ל סתירות בענין זה, כי על הפסוק (שהיה ב. יז): "עד שיפוח היום ונסו הצללים", כתב התרגום: "עד ובעריות יומיא עבירו בני ישראל על יתא דרהבא ואסתלקו ענני יקרא די מטללין עליהון ואישתארו מפרסמין", הרי שסתלקו ענני הכבוד כשהטאו בעגל ("ע"ש בפי"ר אביגדור כחן צדק, ובביאור הגר"א), ואילו במדרש רבה (במ"ד. יט) איתא: "...בנוהג שבעולם לגיון שמרד במלך חייב מיתתו, ואילו כפרו בו ומרדו, ואמרו 'אלה אלוהינו ישראל' לא היה צריך לבלותן אלא אפילו באותה שעה לא זו מחיבתן, לזה להן ענני כבוד ולא פסקו מהן המן והבאר, וכן הוא באומה נחמי" (שם) "כי עשו להם עגל מסכה וגו' ואתה ברחמך הרבים לא עשיתם כלה במדבר, עמוד הענן לא סר מעליהם יומם" וגו', ע"ש" (ראה נחל קדומים" פ"ר כי תשא בפסוק וירא משה את חזקת בשם רבינו אפרים וז"ל אלוהינו חק ופס"א ליקוטם שם; וע"ז אדרת אליהו פ"ר כי תשא פרשה לר' אריכות דבריהם במהות ענני הכבוד שנתגלו אחרי שנתרצה הקב"ה לבני ישראל).

ואמנם מעין דרך זו דרך גם החתם סופר א"ר באופן קצת שונה, ועל פי דרכו מתיישבים הדברים – גם אם נניח שלא נסתלקו ענני הכבוד, וז"ל (בדרשות לשבת שובה תקצ"ה ד"ה בילקוט): "דצריך להבין ענין חג הסוכות לזכר ענני כבוד בימים ובזמן הלז דווקא, הלא היה ענני כבוד בכל השנה מ' שנים; ועוד קשיא מ"ש נעשה זכר למלך, וא"ש ענני הכבוד. אבל נראה לע"ד, עיקר שמחת החג הוא יום סליחה של יוה"כ, וכמו שאמר במדרש שתופסין ד' מינים בידם כמי שחזרו ממלחמה ונצח שתופסין כידון לאות ניצחון. והנה הראיה הברורה שזכינו ביוה"כ ליום סליחה, נלע"ד כי החוטאים בעגל פלטם ענני הכבוד, ובשנאלם להם ביוה"כ וירד משה מחרת יוה"כ, וצוה על נדבת המשכן לכפר על העגל, והם הביאו אליו נדבה בבוקר בבוקר, עד ליל שבת שהעבירו קול במחנה, והיא היתה ליל א' של סוכות.... ואז כשנגמרה נדבת המשכן נגמרה סליחת יום הכיפורים, וקלט הענן אותן שכבר פלט, ועל כן נששים בסוכה זכר לענני הכבוד שקלטם, ושהוא סימן על סליחת יוה"כ" ("ע"ש בני יששכר" תשרי מאמר א' את ט"א).

ובזה מיישב החת"ס (שם לסוכות שנת תקצ"ה ד"ה שאלה) קושיא נוספת בענין מצות סוכה, והיא מדרש נשים פטורות בה (ע"ש שירת חת"ס אריה"ס פסח), ואילו דבריה: "...לרבי אליעזר דס"ל ענני הכבוד היה, קשה, הא אף הנשים היו באותו הנס של ענני הכבוד, ומ"ס פטורות, וע"כ כמ"ס... דענין ענני הכבוד שפלט החוטאים בעגל, ובשנאלם להם הקב"ה ביוה"כ חזר וקלטם הענן, על כן עושים אז סוכות, ונשים לא פלטם הענן מעולם, על כן פטורות מסוכות..." (ראה עין אליהו' מגילה ד. ד' נשים חייבות).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות בידיני סוכה

א. סוכה העשויה בחדר שדר בו כל השנה – ומתא וגו' – אין צריך להסיר המזוזה כדי לעשותה דירת עראי. באחרונים יש מחלוקת בכונן דא, וי"א שהחדר פטור ממזוזה, כי בסוכות מיקרי דירת ארעי, ואם כן יש להסיר המזוזה עד אחר החג, ולחזור ולקבעו אח"כ, כדי שלא יהא בה חשש של "תעשה ולא מ"עשויו". ויש דס"ל דכיון שכל השנה הוי דירת קבע, לא נפטר החדר ממזוזה בחג. ולמעשה נהגו לחלק, כאמור, שאין צורך להסיר המזוזה (ע"י שיעית אריה"ס סוסי"י רכו; ערושה יו"ד סי' רפו סק"י). ועיי"ש במקדש מעט סק"י. ובשו"ת שבת הלוי ח"י"ב סי' קמג האריך בזה ומסתפק באופן דעבדי לעצמו סוכה לחג ורצה להמשיך לדור בה כל השנה, ומי"מ כיון שתחת כניסתו היתה בסוכות לשם מצות סוכה אפשר דפטורה ממזוזה וכו', וכן מסתבר, עיי"ש. ועי' בסי' פתחי מונוות על שו"ע הל' מזוזה סי' רפו סק"י (א).

ב. נכון לכתחילה שלא יהיו שום ענפי אילן מעל הסוכה. אע"י שסוכה תחת האילן, יש בה כמה חילוקים באיזה אופן היא כשרה ובאיזה אופן פסולה (ע"י סי' תרכ"א, ונ"מ"מ כתבו הפוסקים שכלתחלה לא יהיו שום ענפי אילן מעל הסוכה כלל, אפילו באופן שהיא ודאי כשרה, כדי שלא יבוא לעשות סוכה תחת האילן באופן שאינה כשרה (ע"י ביכורי יעקב סי' תרכ"א, ונ"מ"מ שם סק"י).

ג. נתלקו האחרונים באופן שהסוכה אכן אינה תחת האילן אלא סמוכה לאילן, וכאשר הרוח מנשבת, אזי הענפים נעים למעלה מהסוכה – אי כשרה באופן זה. למעשה נקטו האחרונים לקולא, דלאו שם אהל עליהם (כדמצינו באהלות פ"ח מ"ה שטילת המנפפת באויר אינה מביאה חטונתא). ומהאי טעמא ג' גם שבשעה שאוירן טס מעל הסוכה – אינו פוסל הסוכה (ע"י ד"ת סי' תרכ"ו).

ד. כמו כן, אם כיסה השלג את הסוכה – אינו פוסל הסוכה, דלאו שם אהל עליו כיון שלא ישאר שם (ע"י באה"ט ריש סי' תרכ"ו). ומהאי טעמא ג' גם הפוסקים – **שאם הרוח מנענעת את הבגדים התלויים לייבש על חוטי כביסה, עד שהם מתנענים מעל הסוכה,** והוי כעין אהל מעל הסוכה, **אין הסוכה נפסלת בכך.** ורק אם מחמת הרוח הסתכנו הבגדים בחבילים, והם פרוסים ברוח ג' או ד' טפחים, הרי זה פוסל הסוכה. ולכן אמנם ראוי להמנע מתלית כביסה מעל לסוכה כשהרוח מצויה וכן כמה חבילים סמוכים אחד ליד השני, מחשש שבגדי הכביסה יסתכנו בחבילים ברוח ד' טפחים.

ה. סתירת סוכה בחול המועד – אסורה. אע"י שמועד לבנות סוכה בחול המועד, כשאין לו סוכה (ע"י תרלו סי"א ובבא"ט שם אי שרי גם מעשה אומן) מכל מקום אסור לסתור, כגון באופן שצריך לנסוע תכין אחרי החג ולא יהיה לו פנאי לסתור הסוכה אחרי החג, דמלאכת סתירה אסורה בחוה"מ כשאינה לצורך המועד, מלבד מה שיש בכך גם איסור ביזוי מצוה (ע"י מאירי סוכה מה. שאם סתרי סוכתו הוי ביזוי מצוה ופריקת עול, עיי"ש, וכן אי בעיקרי הדי"ט על אר"י סי' כב סק"י).

ו. מותר לעשות סוכה במקום המטבח, על אף שיש שם קדירות. על אף שאין להכניס קדירות לתוך הסוכה משום ביזוי מצוה (ע"י תרלו סי"א), מ"מ רשאים לעשות סוכה במקום המטבח כדי שלא יושלכו המבשלים באכילה חוץ לסוכה כשאוכלים שם, דהטעם שאסור הוא משום שאין חדר לחשוות קדירות בדירה שדר בה, אבל במטבח חדר לחשוות שם (ע"י שבה"י ח"ד סי' קע"א סק"י).

ז. אם עשה את הדופן השלישי של הסוכה על ידי העמדת המקרה שם – שכשרה – אין כל חשש להשתמש בו בחג, ומותר בהן להכניס ולחזקו מהמקרה בדברים. דהא דאין ניאותרין מדינות הסוכה הוא דוקא ליטול מהם, דבזה מבטל קדושתה, אבל בעוד שהדפנות קיימות אין איסור לסמוך עליה או להניח עליה שום דבר (ע"י סוכה י. ששטס כותנת רטובה על הסכך כדי לנבנה. ועיי"ש בגמ"א סי' תרכ"א סק"י בשם הראשון שהיו גרילים להניח ולתלות בסכך חפציהם ולהשתמש בהם עיי"ש. ה"י אין חשש להשתמש עם המקרה אע"י דהוי חלק מדינות הסוכה).
מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

מדבר קדש על מועדים חלק ראשון – אמרות טהורות מכ"ס מרן אדמו"ר השר שלום מבעלזא זי"ע מתוך כמה כתבי קודש נדירים וליקוט מספרים שונים תלמידי רבינו ותלמידי תלמידיו. ראה אור לראשונה במהדורות כלילת היופי ותשלילמות: אותיות בחירות ומאירות עינים, פענוח אלפי ראשי תיבות והגהה מווקעת שבעתים, ציוני אלפי מקורות, עם הארות, חוספות וביאורים הפותחים צוהר לפשט הדברים הנשגבים בלב הלומדים. חלק א' – על ירח האיתנים, בצירוף מפתחות מפורטים ומפתח ערכים. יצא לאור על ידי חברת 'מחזיקי תורה' קרית בעלזא ירושלים תשע"ו (מהדורות ווערנער – תקל עמ').

קובץ עץ חיים – קובץ מיוחד לברורי הלכה ופולפול דאורייתא מנהגי ישראל ומילי דחסידותא. כולל במיוחד: נוסף על המדורים הקבועים: 'שפתי ישנים' – בענין עשרת הדברות ותרומות המניין, ספרים מעלמא דאתסאי (ספר רבינו ירוחם, ספר העיטור ועוד), 'עין ירוח' – ניהול דני תורה ממרחקים (עיי' שידור לוויין); 'נולת הכותרת' – פולמוס כשרות דג הטרבורט בין קהלות וויניציאא אמשטרדם ולונדון; 'מנהגי ישראל' – מקור וקדמות מנהג אמירת 'לדור ה' אורי', תחנות ונפילת אפים ביא"ע של צדיקים. קובץ יב [שנת ד] – אלול תשע"ו, יו"ל ע"י מערכת 'בית צדיקים' – באבוב, ברוקלין נ.י. (שע עמ').

ליקוט המחשבים בטובו על בראשית – ליקוט רב ונפלא של ענינים תורניים בעבודת השי"ת, נטפי חיזוק, עצות והדרכות, מושגים וידיעות. מתומצעים וקצרים מתוך הספ"ק, זוהר ומדרשים, ומספרי חסידים ואחרונים, מסודר בנושאים לפי סדר הפרשיות והזמנים ומחולק לארבעה מדורים: 'לעון ההרגשות', 'לעורר הלבבות', 'לענן הרוחות' (שבת), 'להרחיב הידיעות'. נלקט ועודר בטוב טעם ודעת על ידי הרב אהרן רייזמן, ירושלים תשע"ו (ת"א עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף ב"ר קלונימוס קלמן ע"ה קאלעלא היה רבוב קלוי"ג לרבונו"ק מבעלזא נלב"ע יום א' דחג הסוכות תשס"ג. ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת זלצא ע"ה בת יבלח"א הרה"ח ר' אריה לייבוש רייכמאן שליט"א נלב"ע כ"ד תשרי תשנ"ד. ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' אשר זעליג דרעזודנער הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף ב"ר קלונימוס קלמן ע"ה קאלעלא היה רבוב קלוי"ג לרבונו"ק מבעלזא נלב"ע יום א' דחג הסוכות תשס"ג. ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת מרת פריידא לאה ע"ה ב"ר אפרים יצחק אייזיק הי"ד נלב"ע כ"ח תשרי תשס"ח. ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' שלום פיין הי"ו – צריך	לזכר עולם יהיה צדיק הגאון הצדיק המפורסם חו"פ, בוציע קריאה, משיירי כנה"ג, ועטרת תפארת הרבנים מדור העבר, עובד ה' במס"י רבי ישע"י בוגי"ה המופ"ז רבי דוד צבי זצ"ל ה"ה שנייבאלג גאב"ז בני ראם, רב בימיר"ד דחסידי בעלזא י"מ אלתנ"ג ב"ב, וחבר הביד"ץ וק"מ מחזיקי הדת באר"י נתבקש ליישבה של מעלה באו"פא דמשה רביא מהדימח"א תשרי תשס"ג. ת.נ.צ.ב.ה.	לזכר עולם יהיה צדיק הגאון הצדיק המפורסם חו"פ, בוציע קריאה, משיירי כנה"ג, ועטרת תפארת הרבנים מדור העבר, עובד ה' במס"י רבי ישע"י בוגי"ה המופ"ז רבי דוד צבי זצ"ל ה"ה שנייבאלג גאב"ז בני ראם, רב בימיר"ד דחסידי בעלזא י"מ אלתנ"ג ב"ב, וחבר הביד"ץ וק"מ מחזיקי הדת באר"י נתבקש ליישבה של מעלה באו"פא דמשה רביא מהדימח"א תשרי תשס"ג. ת.נ.צ.ב.ה.

חג שמח וגמר טוב לכל בית ישראל
הגליון הבא יופיע בע"ה לפרשת נח